FRANCE BEZLAJ

ETIMOLOŠKI SLOVAR SLOVENSKEGA JEZIKA

DRUGA KNJIGA

K-O

LJUBLJANA 1982

IZDALA SLOVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI
INŠTITUT ZA SLOVENSKI JEZIK
ZALOŽILA MLADINSKA KNJIGA V LJUBLJANI

ESSJ II (1982): K-O

UREDIL BOGOMIL GERLANC
TISKALO IN VEZALO ČASOPISNO-GRAFIČNO PODJETJE DELO — LJUBLJANA

SLOVAR

Pri izdaji so sodelovali:

Marko Snoj je izdelal gesla, označena s podpisom M. S.
Lektorirali in korigirali so:
Alenka Šivic-Dular gesla K — kašica,
† Darja Globevnik kolomast — krehati,
Bojan Čop krak — kvočka,
Marko Snoj kašika — kolofohtar, gesla L, M in N ter pregled korekture z dodatki in v straneh.
Gesla O je pregledal avor.
Vilko Novak je pregledal korekturo glede prekmurščine in madžarščine.

K

k (prep. z dat.) »ad«, v Briž. spom. *c tomu dini, ki bogu*, v 16. st. *k'*, *h'* »ad« (Megiser), v 18. st. *k'*, *h'* »ad« (Pohlin, Gutsmann). Pisava *h* se pojavlja najprej pred nezvenečo okluzivo in pred *c*, *č*, npr. *htimu*, *hkralu*, *hpuslednimu* (Trubar), vendar tudi *hdobrimu*, *hbugi*, *hgoſpudi* (Trubar), a ta γ je pisan deloma z *g*, npr. *gſebi*, *gſerzi*, *gſuim* (Trubar) — glej Ramovš, HGr. II 231. Danes je pisava *h* navadno pred *k*, *g*, v izreki tudi pred *j*, *v*, *h*, *l*, *m*, *n*. Podobno je tudi sbh. kajk. in čak. *h* pred skupino konzonantov, npr. *h tebi*, *h drugoj*. Psl. **kъ*, morda prvotno **kъn*, prim. mak. *kon*, dial. *kun*, *kom*, *kumú* in blg. *kъm*, kar je lahko nastalo kasneje; csl. *kъ* »ad«, sbh. *k*, dial. *h*, *ka* in na Hvaru *ik*; r. *k*, *ko*, ukr., br. *ik*, p. redko *ku*, starejše *k*, č., slš. *k*, *ke*, *ku*, gl. *k*, *ke*, plb. *kå*. Reduplicirane oblike so sbh. dial. *kăk* (Kosmet), v 17. st. *kъk*. Vedno je *kъ* samo prepozicija, nikoli preverb. Edina oprijemljiva paralela je sti. postpozicija *kám*, avesta *kąm* za dat., deloma tudi pred abstrakti in pri imperativu (Pokorny, 515; Berneker, I 658; Zubatý, Studie II 325; Trautmann, 145; Vasmer, I 493; Slawski, III 290; Kopečný, I 99). K temu Benveniste, Festschr. Vasmer 70 opozarja na vzh.iran., sogdijsko, prepozicijo *kw* (*ku*) za označevanje smeri in po verbih dicendi (glej tudi BSL LII 13), kar še najbolj ustreza slovanski funkciji. Kopečný, I 105 si predstavlja razvoj od *rьci mьně-ka* preko *rьci-ka mьně-ka* do *rьci ka mьně*.

Ta postpozicija *-ka* (slov. tudi *-ko*, *-ku*, *-ki*, *-če*, *-či*, *-ču*) je v sln. ohranjena v adverbih tipa *dóli-ka*, *dól-ka*, *ôndek*, *ondêkaj*, *ôndikaj*, *ondûkaj*, *venkaj*, *tukaj*, (prim. slš. *venkaj*), *vûnka*, *vûnkaj*, sbh. *tebi-ka*, *danas-ka*, blg. *az-ka* »jaz«, *dnes-ka*, r. *nu-ka*, *daj-ka*, ukr. *tút-ka*, *nún-ka*, gl. *znutř-ka*. S podobno funkcijo lit. *šijouka* »tukaj«, *tijowka* »tam« poleg *-ki*, lit. *itsaik* »ta« in gr. κε, κα, κεν (o tem Schwyzer, Gr. Gramm. II 568; Trautmann, 111).

ka (part., konj., adv.); kavzalno *ka*, npr. *kdo če to storiti, ka sem sam* (vzh. štaj.); finalno *ka*, npr. *dam ti to, ka si pomereš*; absolutni relativ *ka*, npr. *najde škratca, ka je peneze sušil*; *pršle so babe, ka kruške predavaja, biu je jaku žalosten, ka je mogu jet h regimentu* (Majnarić, JF XVII 143); tudi v drugih zvezah, npr. *vem ka*; Maretić, Rad LXXXVI 1—2 navaja tudi kajk. primere. Ta *ka* je treba razlikovati od *ka* »kaj«, vendar je eksklamativno *kaj* verjetno isto kot *ka*; npr. *kajpada*, *marsikaj*, *letos je bilo kaj gob*. Jahn, Acta Univ. Olom., Phil. IV 11 vidi v tem *ka* n. pl. k *kъ* in ga povezuje s *kaj* kakor npr. *ka-li* »baje«. Večina avtorjev pa primerja blg. dial. *ka* »kako, kdaj«, p. *ka* »kje, kdaj, kako«. gl. *ka* »kako« in izhaja iz instrumentala ide. *$*k^{u}ō$*, prim. angl. *how* < **hwō*, nvn. *wie* < **hwē* gr. πῶ »kje, kako«, lat. *quō* »tako, zato« (Vaillant, RES XXII 191; Obrębska, SO XII 280; Slawski, II 8; Kopečný, ESSJ II 925). Tudi sln. dial. *kə̀p*, knjižno *ko bi* pomensko ustreza r. dial. *kaby*, ukr. *kabý*, br. *kab*, p. dial. *kaby*.

-ka (postpoz.), npr. *dólika*, *dólka*, *górika*, tudi razširjeno s part. *-j*: *dólikaj*, *ôndikaj*, *ondêkaj*, v 16. st. *ondukaj* (Trubar, Krelj), *túkaj*, *támkaj*, *sémkaj*, *vénkaj* poleg *ôndek*, *ôndak*, *tamdik*; po vsej verjetnosti so dial. variante *dólita*, *dólitaj*, *dólta* samo fonetične prilagoditve postpozicije *-ka*. Prim. sbh. *dȍlika*, *gȍrika*, *dànaska*, *dànaske*, *jȕtroske*, *dovljek*(*a*), *menéka*, *tebeka*, blg. *az-ka*, *dneska*, csl. *nekъli* »πώς« (Supr.), r. zelo pogosto za imperativom, npr. *daj-ka*, *daváj-ka*, a tudi za pronomini in adverbi npr. *mneka*, *nuka*, ukr. *tut-ka* »tukaj«, *núnьka* »sedaj«, č. *dneska*, gl. *znutřka*, *deleka* ipdb. To postpozicijo, ki se pojavlja tudi v oblikah *kъ*, *ko* primerjajo s sti. *kám*, avesta *kąm* v funkciji posploševalne partikule (o tem Mayrhofer), I 159), gr. -κα, -κεν (Brugmann, Grdr. II 3, 1000), lit. *-ka*, npr. *tijouka*, *unaka* »tam«, *šijouka* »tukaj«, *dúok*, *dúoki* »daj« (Berneker, I 463; Trautmann, 111; Fraenkel, MSL XIX 31 in Bsl. II 36; IF LVI 128; Solmsen, KZ XXXV 463; Vasmer, I 493).

kaban (m.) »vrsta plašča« (Narodopisje II 211). Prim. sbh. *kàbān*, *kabànica*, *kabànina* »plašč, bel površnik brez rokavov«, mak. *kabanica*, blg. *kabánica*, č. *kabaně*, *kabanice*, slš. *kabanica* in verjetno iz južnoslov. jezikov rum. *cabaniţa*, osman. turš. *kapaniča*, *kabaněča*. Sln. tudi *gabân* (m.) »vrsta plašča« (vzh. štaj., pkm.), tudi *gabaníca*, prim. madž. *gabanica* »vrsta plašča«. Sprejeto iz it. *gabbano* »vrsta oblačila«, srlat. *cabanus*, *gabanus*, frc. *caban*, *gaban*, špan. *gabán*. Iz sln. tudi štaj. n. *kawántzl* (m.) »ein zottiger Hund« (Kelemina, Sln. Etn. VI—VII 330). Zadnje izhodišče je perz. *qābā* »tunika z dolgimi rokavi«, kar je preko arab. *qabā* prešlo v evropske jezike (Berneker, I 464; Štrekelj, ČZN VI 25; Vasmer, RS IV 183; Skok, II 8, Battisti-Alessio, 1743). Glej tudi *gaban*.

kábeb (m.) »Larus ridibundus; Larus fuscus«, tudi *tonôvščica*, *grâhlja*, *čâjka*. Verjetno onomatopeja, razširjena s prefiksom *ka-* (prim. *kavran*); *bebkot* v *bebljáti*, *bebáti* »nerazumljivo govoriti«, csl. *bъbati* »blaesum esse«, sbh. *brbati*, *bȑbljati*, *brboriti*, *blàbositi*, blg. *bъblja*, p. *beblać*, č. *beblati*, *beblositi*. Podobne onomatopeje so sln. *fefljáti*, *fufljáti*, č. *feflat* ali v neslovanskih jezikih n. *babbeln*, lot. *babulêt*, lit. *veblěti*, *pleplěti*. Tudi r. *čájka* izvajajo iz klica **kē*, prim. sti. *kēka* »glas pava«. Tudi n. *Möwe* »Larus« je isto kot svrn. *māwen*, angl. *mew* »mijavkati«.

kabljáti se, *kabljâm se* »ravsati se, rvati se«, tudi *kofljáti se* (Ig., dol.). Nejasno.

kabráti, *kabrâm* (v. impf.) »tacati, gaziti, kolovratiti«. Pomensko blizu je *čabráti, čabrâm* »brazdati po vodi« (bkr.), k temu *čabrûn* »kdor rad brazda po vodi«. Temu odgovarja slš. *čabrat' sa* »valjati se po vodi«, č. dial. *čabořit se* »isto«, *čábřit* »tacati«. Upoštevati je treba tudi oblike s *c*-, sln. *capáti po vodi*, pf. *cápniti, câpnem* poleg *cáfniti, câfnem* in *capljáti, capljâm* »nerodno hoditi« poleg *kabljáti se, kabljâm se* »prerivati se, suvati, drenjati«; prim. č. *cápati, cábat, cabrat se, cábrovat*. Machek², 92 pravi, da je s temi ekspresivnimi tvorbami v zvezi tudi sln. dial. *capa* »noga, taca« č. *cápa* »isto«. V litavščini odgovarjajo temu tvorbe tipa *kiõblinti* »racati, počasi se premikati« poleg *kõbrinti, kõbrinėti, kõburti, kẽblinti*. O tem Machek, Studie 21, medtem ko Fraenkel 233, 255 suponira prevojna razmerja h **kab-*.

kacáti, *kacâm* (v. impf.) »mazati, pacati«; pf. *po-(o-)kacáti*, k temu *kacálo* (n.) »mazač«. Ekspresivna tvorba kakor pomensko enako *pacáti, pacâm*. Dial. tudi *capáti po blatu* (jvzh. Štaj.). Blizu je tudi č. dial. *kácat se, vykácat se* »pljuskati (otroci pri kopanju)«. Verjetno ne smemo pri vseh podobnih osnovah suponirati samo enega izhodišča. Sbh. *kàckati* »kapljati«, *kȁcnuti* kaže na **kap-*, enako sln. *cániti, cápniti, cânkati* »kapljati« poleg *cafáti, cafljáti, cáfniti* v istem pomenu. Dolga vrsta podobnih ekspresivnih tvorb v posameznih slov. jezikih še ni dovolj podrobno analizirana. Glej tudi Machek, Studie 21 in tudi geslo *kabráti*.

káča »serpens«, dial. *kâč* (m.), g. *kâča* (pkm.); v 16. st. *kazha* (Bohorič, Megiser), v 18. st. *kazha* (Pohlin, Gutsmann); k temu *kačêla* »Petromyzon fluvitilis«, *kačînka, kačêla, kâčnica* »Auguilla«, *kâčja* (f.) »Lonicera xylosteum«, *kâčar* »Serpentarius secretarius«, *kâčec* »Euphorbia«, *kâčjak* »Paeonia peregrina, Scorzonera«, *kâčnik* »Arum maculatum«, *kačûr* »Muraena latirostris« *kačûnka* »calla«; že v 18. st. *kazhela* »Cobitis aculeata« (Pohlin, Gutsmann), *kazhur, kazhinka* »Anguilla« (Gutsmann). Pogosto v mtpn. *Kač, Kače, Kaček, Kačič, Kačica, Kačice, Kač(i)ne Kačinek, Kačnik, Kačnica, Kačjak, Kačevljek, Kačejedna*; cgn. *Kač, Kačar, Kačec, Kačič, Kačnik, Kačin, Kačur*.

Prim. sbh. kajk. in severno čak. *kȃča* »serpens«. Nejasno; izhajati je mogoče iz psl. **kǫkja* iz osnove **keuk-* »kriviti, upogibati, grbiti«, prim. lit. *kúokas* »porunkelj, cepec, krepelec«, *kúoka* »poleno, cepec«, lot. *kùoks* »palica, deblo, drevo«, stprus. *queke* »veja, kol« (o tem Fraenkel, 306). Že Berneker, I 465 misli z rezervo na sorodstvo s sbh. *zakačiti*, vendar opozarja po Meilletu, Quelques hypothèses 13, da so imena kač pogosto tabuirana. Motijo severnoslov. nazivi č. *kačka*, p. *kaczka* itd. »anas«, kar izvajajo iz vabnega klica *kač-kač* ali iz atpn. *Katja* (o tem Niedermann, IF XXVI 57). Skok, Etnolog V 46 in ERHS I 542 suponira, da se je *kača* razvilo preko sbh. *kačka, kaška* »zmija« poleg *gačka, gaška* »isto« iz *gad*. Popolnoma zgrešeno Štrekelj, Lwk 31, ki misli na it. *coccia* »polževa lupina« iz lat. *cochlea*; furl. *ciazze* je dalo slov. *čača* »zajemalka«, sbh. *kȃča* »zidarska žlica, zajemalka«. Oštir, Razprave ZDHV VI 196 rekonstruira psl. **kākja* in primerja s tem antična imena predgrškega izvora.

káčiti, *kâčim* (v. impf.) »dražiti, jeziti«, *káčiti se* »jeziti se«, (pf.) *razkáčiti*; v 18. st. *kazhiti, kazhem* »irritare, reitzen« (Pohlin), *kazhìm*, »reitze, hetze« (Gutsmann). Berneker, I 465 primerja blg. *zakáčam, zakačá* »necke, reitze«; k temu tudi mak. *zakačljiv* »razdražljiv«, kar je enako kakor sbh. *nàtkačiti* »pretentati, prelisičiti« metaforično rabljeno k sbh. *zàkačiti* »zakvačiti«, *òkačiti* »oplaziti«, *skȁčiti* »sneti«, mak. *zakači* »zakvači, pritrdi, pripne«; blg. *káčvam, kačá* »dvignem, posadim, pritrdim«. Te samo južnoslov. oblike je mogoče uskladiti s sln. pomensko enakim *zakvačiti* samo iz razmerja med **kōk-* (glej *kača, kačka*) proti **kwōk-* (glej *kvaka*). Drugače Skok II, 10, ki primerja rum. *a acăţă, agăţă* »zgrabiti, ujeti, obesiti« iz lat. **adcapiare*. Pri sln. *razkačiti* je mogoče misliti tudi na *kača* »serpens«, prim. *sikati kot kača*.

kâčka »poševni ožji del strehe« (notr., dol.), tudi »grbavec« (dol.) in »robnik pri podkvi«; mtpn. *Kačka* (Trbovlje, Trojane, Kočevje). Sinonim je *kîč* (m.) (Pivka). Verjetno iz **kōk-* (glej *kača, kačiti*) poleg **kūk-* (glej *kika*). Iz kratke prevojne stopnje je lit. *kùkti* »grbiti se«, lot. *kukt* »upogibati«, *kùkums* »grba«. Nepojasnjeno je razmerje do homonimov v slov. jezikih. Sbh. *kȁčka* »otroška igra, prišiljeni klin, ki pod udarci odskakuje« (Banat), poleg rum. *kačkĕ* »neka igra« primerja Miklošič, 108 s č. *kačka* »anas«, p. *kaczka*, ukr. br. *kačka*, gl. *kačka*, dl. *kaca, kaše*, kar je tudi hipokoristik za atpn. *Katja, Katarina*. Zaradi teh nejasnosti sodijo novejši avtorji (Kniezsa, 860; Benkö, II 299), da madž. *kacska* »pokvečen, enorok, kriv; koder« ni izposojeno iz slov. Dvomljivo.

kȃd (f.), g. *kadî* »lesena posoda, čeber, bedenj«, dial tudi *káda* (f.) (goriš.), dem. *kadíca, kadíčka, kâdca*. Splošnoslov.; prim. csl. *kadь*, sbh. *kâd* in *káda, kȁca*, mak. *kada*, blg. *káca*, arh. *kada*, r. ukr. *kadь*, br. *kadź*, p., gl. *kadź*, č. *kád'* slš. *kad'a*, dl. *kaź*, deloma z manjšimi pomenskimi variacijami; iz slov. jezikov madž. *kád*, alb. *kade*, rum. *cădă*, lit. *kõdis*. Po mnenju večine avtorjev stara izposojenka iz gr. κάδος, κάδιον, »vedro«, to pa iz hebr. *kad* (isto). Podobno angl. *cade* »sod«, frc. star. *cade* »neka mera« iz lat. *cadus* »žara, vrč« (Miklošič, 108; Berneker, I 466; Vasmer, I 501; Slawski, II 19). Drugače Machek², 234, ki domneva, da je beseda domača, sorodna gr. κηθίς »žara za glasovanje« brez znane etimologije (o tem Frisk, I 837).

Samo sln. je pri tem *kadúnja* »korito, nečke, posoda za žito«, tudi *kodúnja*, nav. pl. *kodunje* (štaj.), dem. *kadúnjice* (f. pl.) »posoda za žito, zibelka« (jvzh. štaj.) tudi *kadûnjke* »zibelka«, v 16. st. *kodvinja, kodvinie* »alueus, magis, mactra« (Megiser), v 18. st. *kadujne* (Gutsmann), *kadvine* (Murko). To je po Skoku, II 12 romanska avgmentativna izvedenka k *kadь*, lat. *cadus*. Dvomljivo.

kádar (pron.) »quando, cum, quocumque«, tudi *káder*; v 16. st. *kadar* (Trubar, Dalmatin), v 18. st. *kader* (Pohlin, Gutsmann), v 17. st. *dare* (Raputh), dial. *kədèr*; nikalno *nikdâr*, v 16. st. *nigdar, nigder* (Megiser), v 18. st. *nigdâr, nigdarvézh, nigdarsit* (Pohlin). V knjižnih sestavljenkah *kadar koli, kadar si že bodi*. Osnova je *kъda*, s pomenom »quando«

izpričana v staro srbskih spomenikih + relativna partikula *-že*, ki da v sln. po rotacizmu — *r*. Samo *kъda* je sln. *kdaj*, dial. tudi v pomenu »kadar« (jvzh. štaj.), v 18. st. *kedej, kedaj* »quando, aliquando« (Pohlin). Glej Ramovš, Hgr. II 294; Berneker, I 673.

kadârka »vrsta trte«; kakor č. in slš. *kadarka* »vrsta trte in grozdja« izposojeno iz madž. *kadarka*, to pa iz sbh. *skȁdārka*, lokalno tudi *kadarka* »vrsta vina« (Brod na Savi). Izvedeno iz tpn. sbh. *Skȁdar*, v 14. st. *Skъdъrъ*, alb. *Shkodër*, it. *Scutari*, turš. *Isqenderijje* (naslonjeno na atpn. *Aleksander*), antično *Scodra*, verjetno ilirskega porekla (Benkö, II 301; Miklošič, Slav. Elem. 738; Skok, ZRPh LIV 203 in ERHS III 253).

kadif (m.) »velur, baržun: holosericum hirsutum« (Pohlin, Gutsmann). Prim. sbh. *kadif* (m.), *kadifa* (f.), *kadíva, kadípa* »žamet, velur, baržun«, blg. *kadife*; tudi rum. *cadifea, cadifeluță* »žamet«. Balkanski turcizem iz arab. *kaṭīfa* »žamet, preproga«, turš. *kadīfe*; tudi špan. *alcatifa*, port. *alcatif* »preproga« (Lokotsch, 1125; Skok, Slavia XV 256; ERHS II 13).

kaditi, *kadím* (v. impf.) »fumare, fumigare«; refl. *kadíti se*, pf. *do-* (*o-*, *na-*, *po-*, *pre-*, *raz-*, *s-*, *za-*); v 16. st. *kadyti*; deriv. *okájati, prekajeváti*. Splošnoslovansko, prim. csl. *kaditi, každǫ*, sbh. *káditi, kâdīm*, mak. *kadi*, blg. *kadjá*, r. *kadít'* ukr. *kadýty*, br. *kadzícь*, p. *kadzić*, č. *kadit*, slš. *kadit'*, gl. *kadźić*, dl. *kaźiś*. Psl. **kōd-* je prevoj k **kēd-* (glej *čad*). Sorodno je verjetno stprus. *accodis* »dimnik v izbi« (< **at-kodis*), morda tudi sti. *kádrah* »rjav« (Mayrhofer, I 150); dvomljivo je gr. κέδρος »brinje«, enako lit. *kadagỹs* »brinje« (Frisk, I 808), o tem Berneker, I 467; Vasmer, I 600; Slawski, II 18). Staro postverbalno **kadъ* je sln. *kâd* (m.), poleg *kája* (< **kadja*), sbh. *kâd* »kadilo«, mak., blg. *kad* »čad, dim«, slš. *kad*, *käd* »dim«, luž. *kad*; enako *kadilo* (<**kadidlo*), v 18. st. *kadilu* »suffitus«, *kadilnèza* »thuribulum« (Pohlin), csl. *kadilo* »suffitio, thuribulum«, sbh. *kàdilo* »thuribulum«, č. *kadidlo* »suffitio«. Pomenski odtenek *kaditi komu* »prilizovati se« je tudi mak., *kaditi, prekajevati meso* je tudi splošno slovansko.

kadúlja »Salvia pratensis, Salvia officinalis«, v 18. st. *kadulja* »Scharlashkraut« (Pohlin, Gutsmann); prim. sbh. *kàdulja, kadula* »isto«; izvedeno iz *kaditi* s pogostnim sufiksom *-ulja* (Skok, ZRPh LIV 485). Tudi sinonim *bâbna* »Salvia pratensis« (Ribnica), ukr. *babka, babky* kaže na staro uporabo v ljudskem zdravilstvu.

kadúnja »rupa, kotlina«, pl. *kadunje* »nečke, skrinja za žito« (dol.), *kadúnjice* »skrinja za žito, krma« (vzh. štaj.), *kadûnjke* »zibel«, adj. *kadunjast, kadunjičast*; tudi mtpn. *Kaduje, Kadujnca, Kodujne, Kadunjice, Kadunc* in cgn. *Kadunc, Kadunec*; v 18. st. *kaduine* »Trog, Wiege« (Gutsmann); dial. tudi *kadúnja*, pl. *kodunje* (štaj.), v 16. st. *kodvinje* »alveus, Multer« (Megiser). Nejasno; če je z redkim sufiksom *-unja* izvedeno iz *kadъ*, je mogoče misliti, da to ni izposojeno.

kâfra »camphora«; v 16. st. *caphura* (Megiser), v 18. st. *kafra* (Pohlin); adj. *káfern*, npr. *kaferno olje*. Sprejeto preko srvn. *gaffer* (starejše *kafr*) kakor č. in že stč. *kafr* (poleg *kamfora*), slš. *kafor, gáfor, gábor* (poleg *kamfor*). Pri drugih Slov. oblike z *-m-*, sbh. sbh. *kâmfor(a)* in *čafurija*, mak. *kamfor*, blg. *kámfor*, r. *kamfara*, ukr., br., p. *kamfóra*, lit. *kampāras*, madž. *kámfor*. Prim. srlat. *camphora*, ngr. κάμφορα, it. *canfora*, frc. *camphre*. Prišlo v Evropo preko arab. *k'āfūr* iz sti. *karpūram*, prakrt. *kappūram, kampūram* (Miklošič, TEl II 105; Lokotsch, 88; Berneker, I 468; Mayrhofer, I 175; Pagela, Z. f. Indolog. u. Iran. I 246).

kâhla »nočna posoda; pečnica«, dem. *kâhlica*; v 16. st. *kahla, kahla k' ʃzajnju* (Megiser). Prim. sbh. *kȁhla, kȁflja* »pečnica«, p. *kafel* »pečnica«, starejše *kachel*, dial. *kachla, kafla*, č. *kachel*, slš. *kachl'a*, dl. *kachla*, gl. *khachle*; iz p. je r. *kâfelъ*, br. *kafla, kachla*, ukr. *káchel, káchla, kafla*. Izposojeno iz srvn. *kachel, kachele* »pečnica«, stvn. *chachala*, nvn. *Kachel*; pomen »nočna posoda« je v nemščini izpričan v 15. st.; stvn. *chachala* je iz razgovorno lat. **cac(c)ulus* »kuhinjska posoda« poleg *cac(c)abus* iz gr. κακαβος »pečnica, ponev« (Kluge-Götze, 336).

káho (m.), g. *kahota* »izut parkelj pri kopitarjih« (Solkan). Nejasno; brez poznanih paralel.

káj (pron.) »quid«, v 16. st. *kaj* (Megister), nedol. *nekaj* »aliquid«. Prim. sbh. kajk. *kaj*. Splošno slov. oblika za »quid« je **čьto* (sbh. *što*, r. *čto*, č. *co*), sln. in kajk. oblika je iz plur. **qᵘā*, kar je dalo prvotno *ka*, še ohranjeno v sln. Benečiji in deloma v Reziji, drugod pa se je podaljšalo z aseverativno partikulo *-j* v današnje *kaj* (Ramovš, Morf. 89). V 16. st. srečamo *kaj* tudi relativno kot *kar* (< **kā-že*), npr. *kaj so si najhujshe mogli* (Krelj). Berneker, I 673 povezuje sln. *kaj* s sbh. *dȍka* »dokler«, blg. *otka* »od kdaj«, *ka* »kdaj« poleg sln. *dȍkar* (< **do-ka-že*). Glej tudi Jagić, JA XVII 84.

kájati se, *kájam se, kájem se* (v. impf.); redko pf. *pokájati se*; v Briž. sp. *kaiati se, cajuze*; v 16. st. *kajati se* »poenitet me« poleg *kafati ʃe, kafʃati ʃe* in *grevati* (< srvn. *geriuwen*); v 18. st. *kajàm se* »poenitet me« (Pohlin) poleg *ogrivati, pogrivati* (Gutsmann). Vendar tudi *kajati* »grajati, očitati«, dial. »onesposobiti, pokaziti« (Vrsno), »ovirati« (Kranjska Gora), npr. *te roka, ker je ranjena, nič ne kaja*. V pomenu »očitati« prim. ukr. *kájaty kohó*, str. *kajatь* in br. *káicь*. Sicer splošnoslov. *kajati sę* »kesati se«, prim. csl. *kajati sę, kajǫ sę* »poenitere«, sbh. *kȁjati se* »kesati se«, *kajati* »prepirati se, maščevati se«, mak. *kae se* tudi »obžalovati«, blg. *kája se* »obžalovati, kesati se«, r. *kajátьsja*, ukr. *kajátysja*, br. *kajácьca*, p. *kajać się*, č. *káti se*, slš. *kajat' sa*, gl. *kać sa*. Tudi rum. *să căi, căesc* »pritoževati, pokoriti se«. Izvedeno iz osnove **kᵘōi-* (glej *cena*); najbliže sorodno je sti. *cáyate* »maščuje se, kara«, avesta *kāy-* »pokoriti se« (*kaēnā* »kazen«), *čikayaṭ* »naj pokara, maščuje«, lit. *káina* »cena« (Berneker, I 469, Kořínek, LF LVII 352; Pokorny, 636; Vasmer, I 545).

kâjba »kletka«, tudi *čȃjba* (notr.) in *gâjba, gâjbica*. Tudi cgn. *Kajba, Kajbič*, morda tudi *Kajca* in *Kajfež, Kajfeš* poleg apel. *kâjfež* (m.) »Löschhorn«. Prim. sbh. starejše *kâjba, kâjpa* »Käfig« (Mikalja, Stulić, Voltidi) in *kâjfa, hajba*. Po Skoku II 16 je to ostanek dalmatinske romanščine. Vendar je tudi srvn. *keibe* »Mastkorb«, kar je že iz it. *gabbia* »kletka« za

lat. *cavea*. Oblika *čâjba* je najbolj verjetno iz furl. *sçhaipie, sgaipie* »Käfig« (Štrekelj, Lwk. 19; Berneker, I 291). Sln. *gâjba* poleg sbh. *gâjba* in *gȁbija* izvira iz neizpričane it. dial. oblike **gaiba*; sbh. *keba* je iz ben. it. *chèba*, istr. rom. *kẹ́ba, ĝiéba*.

kâjfe (n.), g. *kajfeta* »zaklopni nož, britev« (bkr.); morda spada zraven tudi *kâjfež* (m.) »rog za ugašanje cerkvenih sveč«; Kranzmayer, DLS 17 izhaja iz bav. dial. *Kneiff* »čevljarski nož«, vendar je to izpričano v sln. *knajp* »zakrivljen nož, čevljarski nož« (Striedter-Temps, DLS 142, 152). Z nazalom tudi č. *knejp* »čevljarski nož«, starejše *knýp*, p. *knyp, gnep, gnib, gnyb*, dial. *knypek, knyś*; iz tega ukr. *gnyp, gnypeć*, dl. *knyp* (Berneker, I 531).

kájzerica »vrsta peciva«. Prim. sbh. *kàjzerica*, č. *kajserka*, p. *kajzerka* »isto«. Izposojeno iz n. *Kaisersemmel*. Vendar č. in slš. tudi »vrsta hruške« za n. *Kaiserbirne, Kaiserin*, sln. *cesarica* »vrsta hrušk«, *césar* »vrsta jabolk«, n. *Kaiserapfel* (o tem Sławski, II 24).

kâjža »preprosta hiša, h kateri spada nekaj obdelovalne zemlje«, tudi *kâjša* (kor.); v 16. st. *kajsha* »Bauernhaus« (Megister); v 18. st. *Kaiſha* (Pohlin), *Kaisha* (Gutsmann); k temu *kâjžar* »Keischler«, tudi *kâjžnik* (m.), *kâjžarica* (f.), *kajžaríja* »bedno posestvo«, dial. *kavšlar* »kajžar« (kor.). Slov. *chyša* je bilo sprejeto v bav. n. **küše*, iz tega po diftongizaciji **khaüsche*; iz dubletnih oblik *gaische, keische* in *keischler* sprejeto nazaj v sln. **kauša, kavšlar* in *kajša, kajža kajžar* (Murko, MAGW XXXVI 93; Berneker, I 415; Ramovš, KZ 37). Drugače Lessiak, GRM, 1910, 284, ki suponira križanje z it. *casa*; Kranzmayer, Lw. 17 izhaja iz primarno n. **kîsche*, pozno srvn. *khaiže*; toda Striedter-Temps, DLS 142 izvaja n. dial. *Keuse, Keuße* iz srvn. **Kūs(s)e*. V sln. sprejeto v 13. st. (po Kranzmayerju) ali v 15. st. (po Lessiaku). Sln. *kájža* je bila ponovno prevzeta v n. dial. *kaišn, gaišn* v koroških in salzburških govorih. V tpn. *Kajže, Kajžar*, mtpn. *Kajža, Kajžlar, Kajžnik* (Kelemina, GMS XIV 62; ČZN XXI 68; SlR. IV 193), morda tudi *Kajžice*, n. *Edling(e)* in *Kazde* < *casate*. Glej tudi Ramovš, Razpr. II 308 in Štrekelj, ČZN VI 26.

kák (pron.) »qualis«, f. *káka*, n. *káko*, adv. *kakô* »quomodo«, relativno *kákor* »ut, sicut, quam« (< *kako-že*), poleg *kakorkoli, kakor si bodi*, tudi *kakover* (indecl.) pri Trubarju in Dalmatinu, novejše *kákšen* »qualis«, dial. *kákši* (pkm., vzh. štaj.), *kakšte, kakšteč* < *kako hoteč* (pkm.), prim. *hte* v *kdohte, kamhte*, dalje *kakóv, kákošen, kákto*; v 16. st. tudi *kakovrshen* (Dalmatin). Novo je *kakovost* (f.) »kvaliteta«, *kakóvosten*, starejše *kakôvstvo* (n.), *kakôst, kakôča*. Pkm. *kâk* »kadar, ko« in *kâk* »ki« (vzh. štaj.). Prim. csl. *kakъ, kakovъ, kako*, sbh. *kàkav, kàkva, kàkvo, kȁki, kȁko, kȁo*, mak. *kako, kako-gode, kako-što, kakov*, blg. *kakъ̀v, kakvà, kakvò, kako, kak* »kako«, tudi *kъkvó, kvó* »kaj«, *kato* »kakor«; r. *kakój, kakovój, kak, káčestvo* »kvaliteta«, č. zastarelo *kaký, kako, kak, kakže, ka(k)ž*, p. staro *kaki*, gl. *kajki*, dl. *kaki*, plb. *kók'é, kok*. S tem primerjajo lit. *kóks*, f. *kokià* »quomodo«, ir. *cach*, kimr. *pawb* »vsak« < **qᵘākᵤo-* (Pedersen, Kelt. Gramm. I 187; II 33, 212; ZfcPh XX 64; Berneker, I 673).

kákati, *kákam* »srati« (v otroškem govoru); k temu *kákec* (m.) »govno, grdobija«; v 18. st. *kakam* »kacken, cacare« (Pohlin, Gutsmann). Tudi sbh. *kàkati, kákiti*, pf. *kàknuti* poleg *kekati* in *káka, kȁka* »govno«, r. *kákatь* itd. Otroška reduplikacija kakor n. *kacken*, lat. *cacare*, alb. *kakë*, ngr. κακά, turš. *kaka*, perz. *keke* itd. (Kluge-Götze, 336; Meyer-Lübke, 1443; Skok, II, 17).

kakô (adv.) »quo, quomodo«, v 16. st. *koku* (Trubar, Megiser), *kaku pake* »nempe« (Megiser) tudi *kak* (Pohlin), *kaku* (Gutsmann), redko *kọ́*, izv. *kakóv*, relativno *kakor* < *kako-že*, v 16. st. *kakor. koker, koku* »scilicet«; izv. *kakršen, kokršen* »qualis«, v 18. st. *kajſen* »qualis« (Pohlin) < *kaj za eden*, kalk po n. *was für ein*, pri Gutsmannu *kaisaen, kaisaeden*, a tudi *kokerſhnoſt* »Beschaffenheit«. Prim. sbh. *kȁko* dial. *kak*, mak. *kako, kako gode, kako što*, blg. *kak*, dial. *kako*, r. *kak, kakój*, stp. *kako*, č. staro *kaký, kako, kak*, gl. *kajki*, dl. *kaki*, plb. *kók'é* »kateri«, *kok* »kako«. S tem primerjajo lit. *kóks*, f. *kokià* »kateri, kdor«, tvorjeno kot *tako*, lit. *tóks* »takšen«, enako ir. *cāch*, kimr. *pawb* »vsak« (< **kāqō*) o tem Pedersen, Kelt. Gramm. I 187; II 33, 212. Glej tudi Berneker, I 673; Vasmer, I 506.

kâl I (f.), g. *kalî* »klica, zarodek, poganjek«, tudi *kâl* (m.), g. *kâla*, dem. *kâlec, kâlček, kalica* »Nigella sativa«; adj. *kaliv, kálast*. Zaradi v. *kalíti, kali*, pf. *vzkalíti*, ki je indeterminiran v razmerju do determiniranega (*vz-*)*klíti*, (*vz-*)*klíje*, npr. *seme kali* »je kalivo«: *seme vzklije iz zemlje*, je treba morda suponirati psl. **kōlъ* poleg **kъlъ*. Tudi gl. *kal* (m.) »Kohl, Kraut«, ki ne more biti izposojena iz n. *Kohl* (tako Muka, I 565) in br. *kálivo* »zrno, krompirjeva cima« kaže na **kōlъ*. Vendar je splošno slov. **kъlъ*, sbh. *kȁlac* »mlada trava«, morda mak. *koložeg* »januar«, ukr. *kolečь* »kal«, p. *kiel, kielek*, č. *kel*, g. *kle, kla*, stč. *klí* (< **kъlъjь*), gl. *koloch* »kal«. Dalje glej *kliti, klíca*.

kâl II (m.), g. *kâla* »blato, usedlina, mlaka«, k temu *kálen* (adj.) »moten, umazan«, dial. tudi *kálja* »neka jed; umazanija na telesu«, *kalíti, kalîm* »turbare«, *kalnéti* »postajati kalen«, *káljati* »mazati«, tudi *kališ* (m.) »mlaka« (pkm.), *kalíšati* »valjati se v blatu«, *kalíšče* (n.) »mlaka«, tpn. *Kal*, 1136 *Kall*, 1145 *Kalla*, 1269 *Cal* (avtor, SVI I 246), mtpn. *Kalše, Kalec, Kalič, Kaliči, Kaliček, Kalčina, Kaliž, Kališovec, Kališnik*, cgn. *Kalar, Kališ, Kališnik, Kališčar, Kalšek, Kalšnik*; v mtpn. tudi *kâl* (f.), g. *kalî*, npr. *Retiška Kal, Bloška Kal* itd. Prim. csl. *kalъ* »lutum«, sbh. *kȁo*, g. *kȁla*, dial. *kâl* »blato, mulj, mlaka, govno«, mak. *kal* (m., f.) »govno«, blg. *kal* (f.) »blato«, r., ukr. *kal* »blato, govno«, p. *kal* »govno, blato, mulj«, č. *kal* »mlaka, blato«, slš. *kal* »redko blato«, dl. *kala* »mlaka, močvirje«. Iz slov. jezikov madž. *zákla, záklya, zákány* »usedlina, zakal«, *káliota* »mlaka«, alb. *galigë* »močvirje«. Etimologija ni jasna; najverjetnejša se zdi povezava z gr. »ilovica« < ide. **qᵘālos* (Meillet, MSL XIII 291; Berneker, I 475), vendar je πηλός lahko s prvotnim *-p-*, sorodno z lat. *palleō* »postajam bled« (Walde-Hofman, II 239), gr. πελιός, πολιός »siv« (o tem Frisk, II 498, 575). Manj verjetna se zdi povezava z lat. *squālus* »umazan« (Meillet, DEL 928; Brückner, JA XXXIX 11) in

s sti. *kāla-* »črn« (Miklošič, 109); lat. *cālīgō* »megla, tema« (Ehrismann, PBB XX 64).

kalamar (m.) »atramentarium«; v 16. st. *calamar, kalamar* (Megiser), dial. *kalamâriš* (pkm.). Kakor madž. *kalamáris* sprejeto iz lat. *calamārius* »peresnica« h *calamare, calamārium* poleg *calamus* »trs«. Enako r., ukr. *kalámarь*, p. *kalamarz*, č. *kalamář* »tintnik«, slš. *kalamár* (Machek², 236; Sławski, II 34). Iz istega vira je sln. *kalamar*, nav. pl. *kalamari* »Loligo vulgaris«, v 18. st. *kalamara* (Pohlin, Gutsmann), sbh. kajk. in čak. *kalamâr, kolomar* (Belostenec, Jambrešić), it. *calamaro*, ben. it. *calamàr*. Sem spada tudi sln. *kalamêr, kalamîr* »Bleilot, svinčnica«, sbh. kajk. *kalamer* iz it. *calamaro, calamaio* (Šturm, ČJKZ VI 72, 82; Miklošič, 109; Berneker, I 471; Skok, II 18).

kalamit (m.) »magnet«; v 18. st. *kalamit*, adj. *kalamite, kalamitov* (Pohlin). Prim. sbh. kajk. *kalamit* »magnet«. Izposojeno iz stit. *calamita* »ferro magnetico«, gr. καλαμίτα, izvedeno iz κάλαμος »trs«, ker je v srednjeveški busoli magnetna igla v trsu plavala v posodi z vodo (Battisti-Alessio, 667).

kalandra »Alauda cristata«. Prim. sbh. *kalandron* »Alauda calandrilla«; v 16. st. *kàlāndra, kolandra* »vrsta škrjanca«, dem. *kolandrica* »Saxicola hispanica«, enako č. *kalandra*, p. *kalandra* »Alauda cristata«. Iz srfrc. *calandre* je srvn. *galander*, kasneje nvn. *Kalanderlerche*. Ker je stč. in stp. *kalander* (m.) je na razvoj spola vplivalo znanstveno ime Melanocorypha calandra (Machek², 236; Matzenauer, CS 189; Skok, II 19).

kaláti, *kalâm* I. (v. impf.) »s kiblo črpati vodo iz studenca« (Kras, Vipava), tudi *kálati*; drugi pomen je »sahniti, upadati«. Prim. sbh. *kàlati, kalávati* »spuščati, zniževati«.(Dalmacija), »črpati vodo« (Lika), *skȁlēž* »globoko mesto v morju« (Kotor). Izposojeno iz it. *calare*, ben. it. *calar* »mandar giù da alto in basso e con ritegno« (Boerio, 117), furl. *calâ* »abbassare, discendere, venire o mandare adagio dall'alto al basso« (Pirona, 46); it. *calare*, izpričano od 13. st., je izposojeno iz gr. χαλάω »spustiti, upadati« (Štrekelj, Lwk. 25; Šturm, ČJKZ VI 56; Matzenauer, LF VIII 41; Mende, RLS 74; Skok, II 19).

kȃlati, *kâlam* II. (v. impf.) »cepiti, sekati, klati«, *kâlati se*, npr. *skala se kala, koža se kala* »poka, drobi se«; *razkâlati* (pf.); k temu *kâlanica* »deska, škodla«, *kâlavec* »sekač, vrsta orodja«, *kálovnik, kálovnica*; morda spada sem tudi *kâlar* (m.) »vrsta trte« (Branica). Že v 16. st. *kalati* »spalten, findere« (Dalmatin, Megiser). Prim. sbh. *kâlati, kâlām* »cepiti« (kajk., čak., sev. štok.) in *kȁlati, kâlām* »razpolavljati«, npr. *ribu kalati* (juž. štok.), č., stč. *kálati*, dial. *kálat*, slš. *kálat'* »sekati«, gl. *kalać*; č. tudi *kálačka, kálhač* »vrsta sekire«, slš. *zakálačka* »zagozda«. To je psl. iterativ ali indeterminirana oblika k **kolti, kolįǫ* »klati«.

kalauz (m.) »vodnik, kažipot«, samo v 16. st. *kalaus* (Dalmatin); prim. sbh. *kalàuz*, dial. *kalaȕz, kolaȕz* »kažipot, vodnik, prvak, odpirač« poleg cgn. sln. *Kalaš, Kalašič, Kaluša, Kaluža, Kološa*, sbh. *Kaluzić, Kuluzović*; mak. *kalauz* »vodnik, vitrih, kazalec pri uri, neka zvezda«, blg. *kalaúz* in *kolaúz*, a tudi madž. *kalauz*; kot cgn. že 1380 *Kalawz*, rum. *călăuz(a)*, alb. *kallaûs, kulláus*, ngr. καλαύξις. Star turcizem, prim. džagatajsko *qolavuz*, osman. turš. *kilavuz* poleg *kulavuz, kulaguz* »vodnik, pilot, kažipot«, sprejeto na Balkanu že pred osmansko turščino (Lokotsch, 1276; Štrekelj, JA XXXI 198; Miklošič, 109; Berneker, I 472; Skok, Slavia XV 357, Benkö, II 321).

kȃlčmar (m.), g. *kalčmarja* »obrezovalec prašičev«, tudi *kâvčmar* (Tolmin), okoli Trsta tudi »piskrovez«; v 18. st. *kazhmar* »dimnikar« (Pohlin, Gutsmann). Koštiál-Štrekelj, JA XXX 472 izvaja iz n. *Kaltschmied*, srvn. *kaltsmit* »kovač, ki dela brez ognja, potujoči rokodelec«. Enako razlaga tudi Berneker, I 472. Vendar Striedter-Temps, DLS 143 opozarja, da je v starejši štajerski nemščini izpričano tudi *galzler* »Sauschneider«, kot je tudi Levstik pri Pleteršniku, I 380 mislil na švic. n. *galzler* »Schweineschneider«. Verjetno sta v sln. *kačmar, kavčmar, kalčmar* sovpadli dve n. besedi. Prim. tudi sln. *vočmed* iz *Goldschmied*.

kaldovati *kaldujem, kalduvam* (v. impf.), »žrtvovati«. Samo v 18. st. pri Pohlinu in Gutsmannu; k temu *kaldovishe, kaldovnishe, kaldovniza* »anclabris, Schlachtopfertisch«, *kaldovavnek, kalduvavz* »agones, Schlachter des Opferviehs«; poleg tega pri Gutsmannu še *kaldouna misa* »Schlachtopfertisch« in *kaldovina* »Schlachtopfer«. Torej je malo verjetno, da je to Pohlinova nova tvorba, ki jo je Gutsmann samo prepisal. Vsiljuje se primerjava z r. *koldovátь* »čarati«, *koldún, koldunьja, koldóvka* »čarovnik, čarovnica«, tudi »godrnjač, nergač«. Dalje nejasno; zveza s *koldovati* »beračiti«, kar je izposojeno iz madž., je samo slučajna (tako Miklošič, 123). Berneker, I 544 povezuje r. *koldovátь* in sln. *koldovati* »beračiti«, kar je semantično mogoče, če je tudi *koldovátь* »čarati« izposojeno iz nekega ugrofinskega jezika. Iljinskij, RFV LXII 250 in Vasmer, I 597 primerjata r. *koldovátь* z lat. *calō* »kličem«, gr. καλέω »kličem« in stvn. *halôn* »klicati«, gr. κέλαδος »hrup«.

kalin (m.) »Fringilla pyrrhula«; izpričano v starejšem jeziku samo kot cgn., 1499 *Kallin* (M. Kos, Prim. urb. II 257), sedaj cgn. *Kalin* in *Kalina*. Nejasno; sin. *brstnik, boltek, lepar, popkar*. Morda v zvezi s *kalina* »Viburnum opulus«; rum *călin* je »Sorbus domestica« in »Viburnum opulus«. Zanimivo je, da tudi sln. *kalîn* pomeni »naivnež, ki zlahka nasede«, prim. frc. *calino* »personnage naïf et niais«, kar je baje tvorba bratov Goncourt (Wartburg, II 1, 84).

kalina »Viburnum opulus« (štaj.), tudi »Ligustrum vulgare«; k temu *kalînje* (n.), *kalínovje* (n.), *kalínovec, kalínovina*. Prim. sbh. *kàlina, kalȉnovica* »Ligustrum vulgare«, mak. *kalina, kalinka* »Punica granatum«, blg. *kalína* »Viburnum opulus«, tudi »Paeonia, Punica«, *kalínka* tudi »Asparagus, Betula, Evonymus, Papaver rhoeas, Rubus idaeus«, r., br. *kalína*, ukr. *kalýna*, č., slš. *kalina*, gl. *kalena*, dl. *kalinka* »Viburnum opulus«. Iz slov. jezikov rum. *călin* (m.) »Viburnum opulus«, *călină* (f.) »plod«. S tem primerjajo nvn. *Holunder*, srvn. *holunter*, stvn. *holuntar, holantar* (Zupitza, GG. 121; Kluge-Götze, 254). Slovanski avtorji izhajajo raje iz *kal* »blato«, ker kalina uspeva ob vodi (Berneker, I 473; Machek, JR 222;

Vasmer, I 509). Odveč je misel na *kalíti* (Brückner, 214).

kalinec, *kalônec* (adv.) »štuporamo«, npr. *nositi koga kalinec kalonec* (Bovec). Nejasno; Pleteršnik, I 381 opozarja na it. *essere cococolone* »čepeti«, kar pomensko ne ustreza.

kaliti *kalím* (v. impf.) »vroče železo utrjevati v vodi«, tudi *káliti*; k temu dial. *káljen* (adj.) »prebrisan«, knjižno *prekaljen* »utrjen«. Prim. sbh. *káliti, kâlim* »isto«, mak. *kali*, blg. *kaljá*, csl. *kaliti*, r. *kalítь*, *pokályvatь*, č. *kaliti*, slš. *kalit'*. Sorodno je lot. *kàlst*, *kalstu* »osušiti, otrditi«, *kalss* »trd, suh« in stir., sriri *calath, calad* »trd«, verjetno tudi lat. *callum, callus* »nabreklina na koži« (Berneker, I 476; Walde-Hofmann, I 140). Ne spada pa zraven lat. *calēre* »žareti«, kar primerjajo z lit. *šìlti* »biti vroče« (Walde-Hofmann, I 137). Drugi avtorji opozarjajo na r. *kolétь* »otrpniti«, kar je verjetno izvedeno iz *kol* (tako Zupitza, GG. 107; Meillet, MSL XIV 373; Mühlenbach-Endzelin, II 144). Machek², 236 preklicuje starejšo povezavo s *kal* (tako Machek, LF LXV 314).

kalk (m.) »suženjski prevod« (jezikoslovni termin); prim. č., slš. *kalk*, p. *kalka* (f.), r., ukr., br., blg. *kalъka*. Izposojeno iz frc. *calque* s prvotnim pomenom »odtis, kopija«, it. *calco*, izvedeno od lat. *calcare* »poteptati, potlačiti« poleg *calx* »peta« (Wartburg, II 62; Battisti-Alessio, I 675).

kalóna »vrata na dvorišče s kamnitimi podboji« (Kras, kopr.); izposojeno iz it. *colonna* »podboj«, tudi srfrc. *colombel* »podboj«, prov. *coronel* »podboj pri vratih«, vse iz lat. *columna* »steber« iz ide. **kel-* »moleti, štrleti« (Walde², 179). Pomensko zelo razvejana osnova; zraven spada tudi *kolona vojakov*. Od tega je treba razlikovati *kolona* v tisku, iz lat. *cōlon*, gr. κῶλον »člen govora« (n. *Doppelpunkt*) in seveda *kolon* »kmet«, *kolonlja*, lat. *kolon*, gr. κόλον neznanega porekla. K temu *Kelmorajn*, srednjeveško romarsko mesto, n. *Köln am Rhein* < lat. *colōnia*, strfc., stit. *Cologna*.

kálpak (m.) »vrsta pokrivala, ogrska šapka«; prim. sbh. *kàlpak* »visoka šapka«, mak. *kalpak*, tudi »petelinov greben«, blg. *kalpák*, r. *kolpák*, v prenesenem pomenu tudi »butec«, ukr. *kovpák*, br. *kaŭpák*, str. *kalpakъ* »visoka obšita šapka«, *kolpakъ* »neko merilo«, p. *kolpak*, č. *kalpak*, slš. *kalpak, kolpak*, dl. *kałpak* »vojaška kapa«; preko slov. jezikov lit. *kalpõkas* »visoka šapka«; izposojeno iz osman. turš. *kalpak* »visoka šapka«; razširila se je beseda z ruskim posredovanjem, tuai nvn. *Kalpak, Kolpak*, frc. *colback* (Vasmer, ZSPh. VII 506; REW I 604; Isačenko, ZfSl. II 502; Menges, ZSPh. XXIII 331; Slawski, II 373). Glej tudi *klobuk*.

kalûp (m.) »model, šablona«; novoknjižno izposojeno iz sbh. *kàlup* »model, šablona, kopito«, starejše in dial. *kàluf*; tudi mak. *kalap*, blg. *kalúp, kalъ́p*; enako rum. *calăp, calíp*, arum. *călupe*, alb. *kallup, kallëp*, ngr. καλούπι. Balkanski turcizem arabsko-grškega porekla, ar. *ḳalib*, osman. turš. *kalyp*, gr. καλόπους, καλοπόδιον iz tega tudi nperz. *kālbud*, srperz. *kalapaδ* (o tem Maidhof, Glotta X 11). Po Miklošiču, 109 spada sem tudi č. *kadlup* »model«, zavrača to Berneker, I 475. Severno- slov. družina r. *kaldóba* »Wassergrube«, ukr. *kadovb, kadib* »sod«, p. *kadłub*, č., slš. *kadlub* »posoda iz enega kosa«, dl. *kałup* »model, šablona«, gl. *kadołb, kadłob* »dimnik« je psl. **kadъlbъ*, verjetno sestavljeno iz **kadь-dъlbъ* (Trautmann, Göttin. gelehrte Anz., 1911, 258; Vasmer, RS IV 164). S tem se strinja tudi Machek², 234 in Slawski, II 16.

kaluzina »črnilo« pri starejših avtorjih v 18. st. *kalufina* »atramentum« (Pohlin), *kalusina* (Gutsmann). Nejasno; Matzenauer, CS 191 izvaja iz it. *gallozza* k *galla* »šiška, želod«.

kalúža »mlaka, luža«; k temu *kalûžnica* »voda iz mlake, Caltha palustris, Paludina vivipara« in v. *kalúžiti, kalûžim* »valjati se v blatu«. Prim. sbh. *kàljuga, kàljuža* »mlaka«, *kàluža* »smetišče«; r. dial. *kalúža, kaljúža, kalúžina, kalúga* »močvirje«, ukr. *kaljuha, kalúža* »mlaka« p. *kałuża*, starejše *kałuż*, č. *kaluž(e), kaluha*, slš. *kaluža, kalužina*. Izhodno **kaluža* ali **kaljuža*; dalje nejasno. Nekateri avtorji suponirajo prefiks *ka* + *luža* (Miklošič, 153; Brückner, JA XXXIX 11; KZ XLII 355). Drugi domnevajo sestavljenko iz **kalъ* + *luža* (Berneker, I 475; Slawski, II 35); mogoče je misliti celo na haplologijo iz **kalo-luža* (Pastrnek, LF XXIX 303; Otrębski, LP V 187; Machek², 237).

kám (pron. adv.) »quo«, redko *kamo*; v 16. st. *kam* in *kamoj* »quo, quorsum« (Megiser), dial. *kama*; poleg interogativnega pomena tudi indefinitivni, npr. *ne vem ne kod ne kam*; *kam ne* »geschweige denn«, *kam li*, npr. *nema peneza kam li goldinar*; *kằm* »irgendwohin«, *kam drugam*; komparativno *kam lepši*; dial. *smrt kam bogate kam nevoljne jemlje* (pkm.); nedol. *nekam* »irgendwohin«, *nîkam* in *nikâmor* »nirgendshin«; relativno *kámor*, starejše tudi *kámer* < **kamo-že*. Psl. *kamo* izpričano csl., str., stukr., stp., stč., sbh., mak., blg.; reducirana oblika *kam* je č., slš., luž., stbr. *kamъ*, č., slš. dial. *kamy*, plb. *kom*. Tvorjeno verjetno iz *ka* + partikule *mo*; Berneker, I 673 primerja gr. τῆμος »nato« kakor sln. *tam(o)*; ta partikula je morda sorodna s sti. in hetit. *-mant*, reducirano *-mat* (o tem Frisk, II 894). Vasmer, I 505 navaja gr. πῆμος »kdaj« (Frisk nima) < **kụā-mo*, toda Kopečný, ESSJ II 341 zanika genetično sorodnost. O izgubi te vprašalnice (»Wohin tabu«) Zelenin, Slavia VIII 492; Vaillant, Slavia IX 497.

kamata »obresti«, adj. *kamaten* »obrestni, oderuški« (Gutsmann). Prim. sbh. *kàmata* (f.) »obresti«, *kàmatovati* »odirati«, mak. *kamata* »obresti«, blg. *kámato* (n.) »dolg«, ukr. *kamáta* (f.) »provizija, obresti«, r. zastarelo *kamato* (n.) »obresti«. Tudi madž. *komat* »obresti, dohodek, neplačano delo za del pridelka«, rum *cámătă*, alb. *kamatë* »isto«. Izposojeno iz gr. κάματος, srgr. κάματον« »trud, korist, dobiček« (Miklošič, MO; Berbeker, I 476; Benkö, II 334; Cioranescu, DER 132). Grška beseda je izvedena iz κάμνω »trudim se, garam«, sorodno je sti. *samnite* »trudi se, dela« in morda srir. *cuma* »skrb«, *kumal* »sužnja« (Frisk, I 773).

kamba I »vrsta piva; Steinbier« (Gutsmann, Janežič); izposojeno iz srlat. *camba* »vrsta piva; pivovar«, st. in srfrc. *cambe* »pivovar« in frc. dial. *cambage* »davek od piva«, to pa iz sr. hol. *camb, camm* »pivovar« (Wartburg, II 111).

kâmba II »zakrivljena palica pri volovskem jarmu« (dol., notr., bkr.), »vrsta pasti za ptiče« (Šempas), »zanka, progla, pentlja« (zilj.), »kljuka pri vratih, zapah« a tudi »čeljust« (rez.). Poleg *kâmpa* »pentlja, zanka«, *kômba* (Branica), *kûmba*, dem. *kāmbica*, *kâmbnica*, adj. *kâmbast*, izv. *kambáč* (m.) »škaf z železnimi ročaji«, v. *kâmbati se* »zvijati se v zanko«. Izposojeno iz srvn. *kambe*, *kamp* »Kamm auf dem Kopf oder Hals eines Tieres; Holz, das man dem Schweine um der Hals hängt«. Izhajati je treba iz nekega stvn., bav. **kampa*, sprejeto pred 1050, kar je dalo najprej *komba*, *kumba*, mlajše *kamba* (Grafenauer, Razpr. ZDHV I 381; Berneker, I 477; Striedter-Temps, DLS 143). Dvomi Skok, II 25, ki za sln. *kâmba*, sbh. *kàmba* (čak., Istra), *kánba* (Kastavščina) opozarja na furl. *cianive*, *cianeva*, *ciáneule* v istem pomenu.

kambora »vrsta smokve« (Vipava). Morda v zvezi z it. *cànfora*, srlat. *camphora* iz arab. *kāfūr* »orientalska rastlina«, preneseno na vrsto smokve. Zadnje izhodišče je sti. *karpūra* »ime drevesa na Formozi«, v prakrtu *kappūra*, pozno grško καφουρά, n. *gaffer* (Battisti-Alessio, 661, 719).

kambrīk (m.) »vrsta blaga«. Izposojeno iz n. *Kameryk* »Kammertuch« po tpn. *Cambrai*, hol. *Kamerijk*; iz starejšega hol. *kamerijksdoek* je dan. *kammerdug*, šved. *kammarduk* poleg *kambrik* < ang. *cambric* (Kluge-Götze, 343).

kamêla »camelus«, dial. *kumila*, bkr. *gamila*; v 16. st. *kamela* (Dalmatin, Megiser). Izposojeno iz n. *Kamel*, srvn. *kemmel*. Csl. *kamilь* in sbh. *kàmila*, *kàmilj*, *kàmilja*, mak. *kamila*, blg. *kamila* je iz gr. καμήλιον, augmentativno καμήλα (Vasmer, Gr.-sl. Et. 74; Berneker, I 477; Miklošič, 110). Zadnji vir je arab. *gamal*, hebr. *gāmāl* (Kluge-Götze, 342; Frisk, I 771; Grimme, Glotta XIV 17).

kámen (m.), g. *kamna*, starejše tudi *kamena* »lapis«, kol. *kamenje* (n.); v 16. st. *kamen*, *kammen* (Trubar, Megiser); adj. *kamên*, *kamêna* f., tudi *kámen* < **kamenьnь* (Ramovš, HGr. II 93), redko *kamnen* »saxeus«; izv. *kamnik* »lapis, imbrex«, npr. *pezhen kamnik* (Megiser), tudi *kamik* (Dalmatin); tudi adj. *kamenît*, *kameníten* (od 17. st. dalje), redko *kâmenat*, *kâmenast* (Vodnik); izv. *kameníka* »Hypericum perforatum, Succisa«, *kámenica* »Rubus saxatilis, Raja clavata«; v. *(o)kamenéti*, *kameniti*, *kámenčkati* »igrati se s kamenčki«; v tpn. *Kamnik*, dial. *Kamәlc* < **kamenьnьcь* (drugače Ramovš, HGr. II 94). *Kamen*, 1263 *Lapis*, *Kamenje*, *Kamence*, *Kamnica*, tudi *Kamelca*, *Kamenško*, hidr. *Kamnik*, *Kamnjek*, *Kamenjak*, *Kamenje* in pod. (avtor, SVI I 247), v virih navadno *Stain*, *lapis*, sln. prvič *Kamno* 1178 *Camino* (Kobarid) in nelokalizirano 1524 *Skamnitza*; tudi cgn. *Kamen*, *Kamenar*. *Kamenšek*, *Kamničar*, *Kamnikar* itd.

Splošnoslov.; prim. sbh. *kȁmēn*, dial. tudi *kȁmi* in *kȁm*, mak. *kamen*, blg. *kámъk*, tudi *kamik*, *kámen*, r. *kámenь*, g. *kámnja*, ukr. *kámінь*, g. *kamenju*, br. *kamenь*, g. *kamenja*, p. *kamień*, g. *kamienia*, č. *kámen*, g. *kamene*, slš. *kameň*, *kameňa*, gl., dl. *kamjeń*, g. *kamjenja*, plb. *komói̯* (< **kamy*), csl. *kamy*, g. *kamene* in *kamenь*; za sbh. dial. *kȁman* je treba izhajati iz **kamьnь*. Psl. **kamy* iz starejšega *-*mōn*, g. **kamene* < *-*menes*. Osnova je verjetno ide. **ak'*- »oster«, prim. lit. *akmuõ*, g. *akmeñs* »kamen«, lot. *akmens* »kamen«, gr. ἄκμων »nakovalo, nebesni obok«, sti. *áśmā*, *áśman*- »kamen, skala, nebo«, avesta *asman*-, z drugim formantom -**mer* je tvorjeno stvn. *hamar* »kladivo«, nvn. *Hammer* »kladivo«, stnord. *hamarr* »skala«. Podrobno o tem Reichelt, IF XXXII 23 d.; o pomenu »nebesni obok« Benveniste, Orig. 5, 24, 117; o razmerju baltskega *akmuõ* »kamen«, lit. *ašmuõ* »ostrina« Devoto, Studi balt. IX 6; Porzig, Gliederung 75. Druga literatura: Berneker. I 478; Trautmann, 5; Vasmer, I 514; Machek[2] 237; Fraenkel, 5; KZ LXIII 183; Slawski, II 38. Glej tudi *kamik*.

kameràd (m.) »tovariš«. Evropska kulturna beseda, ki se je v času 30-letne vojne v 16. st. razširila iz frc. *camarade*, kar je prevzeto iz špan. *camarada* »družba dobrih prijateljev«. Prim. n. *Kamerad* (Kluge-Götze, 342), madž. *kamerád* (Benkö, II 335), č. *kamarád*, slš. *kamarát*, p. *kamrat*. K temu izvedeno sln. *kameráditi*, č. *kamaráditi* itd.

kâmik (m.) »gemma, dragulj« samo v 16. st. (Dalmatin, Megiser). Prim. starejše sbh. *drag kamik* in dial. čak. *kȁmīk*, csl. *kamykъ* »lapillus«, p. *kamyk* »kamenček«, č. *kamýk*, plb. *kamói̯kә* in tudi r. csl. *kamykъ*. Stari dem. k *kamy*, *kamene*. Sln. dial. tudi dem. *kamčik*, *kamčič* »kamenček« (Slawski, II 40). K temu *kamščič* »Rubus saxatilis« in *kamčičevje* »Vaccinium vitis idaea«. Toda mtpn. *Kamšec*, *Kamitke*, *Kamitnik*, *Kamitni hrib* so asimilirana iz adj. **kamьnitъ*. Dalje glej *kamen*.

kamilica »Matricaria chamomila«, nav. pl. *kamil(i)ce*, tudi *komil(i)ce*, *gomil(i)ce*, *gomolj(i(ce*, v 18. st. *kamilza*, *kamelza* (Gutsmann). Prim. sbh. *kamilica*, *kamiljica* »isto«. Kakor n. *Kamille*, frc. *camomille* prevzeto iz srednjeveške medicine iz lat. *camomilla* < gr. χαμαίμηλον »na tleh rastoče jabolko« (Kluge-Götze, 342).

kamižôla »kratek suknjič«, tudi *kamizola*, notr. *kamәžuәla*, rez. *ćamažot*. Zadnja oblika je iz furl. *ciamesòt* poleg it. *camiciotto*, ben. it. *camisoto*, na Krku *camisot*, kar je dalo sbh. dial. *kamižȍt*, *kamižolȇt* »vestija« (Rab). Širši areal imajo izposojenke iz rom. dem. na -*ola*, it. v 16. st. *camiciòla* k lat. *camisia* »srajca«, domnevno keltskega porekla (Meyer-Lübke, 1550). prim. sbh. *kamìžola* »kratka prtena vestija« poleg *kamižolica*, *kamižolīn* (Cres), istro-rom. *kamizulin*, blg. *kamizóla* »ženska domača halja«, r. *kamzól*, *kamzólik*, ukr. *kamzól*, br. *kamzól*, p. *kamizelka*, dial. *kam(i)zola*, *kam(i)zela* »vestija, vrsta kaftana«, č. *kamizola*, *kamizolka* slš. *kamizol*, dl. *kamzol*. Iz slov. jezikov tudi lit. *kamizelka*; toda madž. *kamizól* je preko n. *Kamisol* (o tem Benko, II 336 in Kluge-Götze, 278). Literatura: Matzenauer, CS 191; Slawski, II 38; Skok, II 27).

kamoča (f.) »Capella rupicapra« (Rezija). Izposojeno iz ben. it. *camozzo*, furl. *ciamòz*, it. *camòscio* »Capella rupicapra«. To se je razvilo iz lat. *camōx*, g. *camōcis* predromanskega izvora. Iz stvn. oblike **gamuz* je n. *Gemse*, bav. *Gams* (> sln. *gams*). Iz druge predromanske oblike **kamōrkjo*, **kamurkjo* je rezijansko *ćamurčę* in morda nepalatalizirano sln.

komárča »ostrvo za plezanje« (Bohinj) in oron. *Komarča.* Ta predromanska alpska osnova ima sorodstvo na Kavkazu *kamuš, gamuš* »bivol« (Battisti-Alessio, 705). Nova izposojenka iz n. *Sämischleder,* hol. *komoesleder* je sln. *semiš,* č. *zámiš,* p. *zamesz,* r. *zamša* »vrsta usnja« (Wartburg, II 1, 148). Glej tudi *čamurče.*

kâmp (m.) »del, kos«, npr. *na tri kampe* »na tri dele«, *na dva kampa* »ločeno«, *po kampu* »trumoma«, *na vse kampe* »na vse kriplje« (Slov. gorice). Toda v 16. st. *kamp* »vojaško taborišče, castra« (Megiser), »vojaštvo« (Dalmatin), v 18. st. *kamp, kampiſhe* »Lager im Felde« (Gutsmann). Prim. č. *zákampi* »nekje bogu za hrbtom« (Miklošič, 110), z rezervo pritegne zraven Berneker, I 477 tudi č. *zakampiti* »zasenčiti, zakriti«. Machek², 709 izhaja iz č. in spn. *Kamp* »s plotom ograjeno polje«, vendar navaja tudi lit. *ùžkampis, pakámpė, pakámpis* »zakotje«, kar je iz lit. *kam̃pas* »kot«. Nemško in hol. *Kamp* »ograjeno zemljišče« je izposojeno iz pomensko enakega, poznolat. *campus.*
Verjetno spadajo zraven cgn. *Kampoš, Kampuš, Kampus.*

kampanelica »Sanguisorba officinalis«. Verjetno zamenjano ime. It. *campanella* je sicer ime različnih rastlin (o tem Battisti-Alessio, 706), toda starejše ime za *Sanguisorba* je *pimpinèlla,* n. *Bibernelle,* frc. *pimprenelle,* angl. *pimpernel.*

kámpelj (m.), g. *kámpeljna* »glavnik«; k temu *kampljáti, kampljám* »česati«. Bavarske oblike *kamp.ln, kämpeln,* tirol. *kamplen,* kor. n. *kampln,* štaj. n. *kampeln* »česati« pojasnjujejo sln. glagol; apel. *kampelj* ne more biti naravnost iz pragerm. **kampa,* stvn. *kamb, champ,* srvn. *kam,* nvn. *Kamm* »glavnik«, ampak so prirejene po glagolu. Sln. *kámpljec,* g. *kampeljca* »prebrisanec« je s suf. *-ьcь* podaljšano bav. *Kámp.l* »vajenec, pomočnik« (Štrekelj, Lwk. 25); o *kampljati* glej Strieder-Temps, DLS 144).

kâmpoš (m.) »ogerc«, tudi *kâmpošt* in *kampuš;* k temu tudi cgn. *Kampoš* in *Kampuš.* Nejasno; morda preko srvn. *kompóst, kúmpost, kumpóst* »prežganje« iz it. *composta* »vrsta jedi«. Iz francoske oblike *compost* »gnoj« je novo *kompost, kompostirati,* enako tudi frc. *compote* poleg »zavarek« tudi »sladka jed«. Vendar pomenskega razvoja kot v sln. drugje ni. Glej tudi *kapusta.*

kâmra »izba«, demin. *kâmrica;* dial. tudi *kâmbra* (goriš., Kras), 1607 *cambra* (Alasia), kasneje *kambra* (Vorenc), *kamberze* (Svetokriški); o prehodnem *-b-* med *-m-* . . *-r-* Ramovš, HGr. II 188. Izposojeno iz srvn. *kamer, kamere* »spalnica, zakladnica, blagajna, shramba, sodna dvorana«, stvn. *chamara,* stsaš. *kamara* < lat. *camera* »prostor z obokanim stropom«. Iz it. *camera* je izposojeno sln. *kamera,* dial. *kâmora* (pkm.) in *kômora, komôra* »urad« z izvedenkami *kômornik, komôrnik, komôrništvo* in *kamernik,* adj. *kamerski.* V drugih slov. jezikih izposojeno večinoma iz srlat. *camera,* prim. sbh. *kòmora,* r. *komóra, kamóra* »shramba«, br. *kamóra* »pregrajena čumnata v koči«, p. *komora* »Kammer«, č. *komora* »izba, golobnjak« (Berneker, I 556; Striedter-Temps, DLS 144).

kamuka »damast, tafet, tofant«; v 18. st. *kamuka* »pannus damascenus« (Pohlin), *kamuka* (Gutsmann); rabljeno v slovarjih do Janežiča (Breznik, Razpr. ZDHV III 151). Prim. blg. *kámuha,* r. *kamká,* p. *kamcha* (sbh. *kamka* je izposojeno iz r.). Kakor madž. *kamuka* »damast« je tudi sln. *kamuka* iz srlat. *camoca, camucum* »damast«; blg. *kámuha* kaže na gr. καμοοχας, καμουχας »damast«; r. in p. je iz kazan. tat. *kamcha;* osman. *kämχa,* vse verjetno kitajskega izvora (Radloff, II 490, 1405; Miklošič, TEl II 108; Berneker, I 477; Vasmer, I 514).

kân (m.) »merjasec, neresec« (pkm.), tudi *kânec.* Prim. stč. *kanec* »merjasec«, nč. *kanec,* tudi *kaňúr, kňour;* dial. v. *kaňk(ov)ati* »pariti se«, slš. *kančiť* »svinjariti«. P. dial. *kanec, kaniec, kaniora* < č. Nejasno; Berneker, I 479 opozarja na madž. *kan* »samec«. Zgrešena je primerjava z arm. *kinč* »merjasec« (Müller, Wien. Zf. f. K. d. Morgl. VI 266). Machek², 239 domneva redukcijo iz **kabanьcь,* r., ukr., br., p. *kaban* »merjasec« iz tatar. in osman. *kaban* »merjasec«.

kána (f.) »cev« (Štrekelj, Görz. 428); izposojeno iz furl. *cane,* ben. it. *cana,* it. *canna* »isto« (Mende, RLS 75); lat. *canna* je preko gr. κάννα sprejeto iz asir.-babil. *qanū,* sumer.-akad. *gin* »canna« (Battisti-Alessio, 721).

kanafas (m.) »vrsta tkanine«, izposojeno verjetno preko č.; prim. sbh. *kanàvac* (m.), *kanavăča* »kuhinjska cunja« (Dalmacija), č. *kanavas, kanafas,* slš. *kanabáč,* p. *kanawas,* r. *kanafas,* vse iz srlat. *canevasium* »platno iz konoplje«, it. *canavàccio,* frc. *canevas,* port. *canabas,* špan. *cañamazo* in k temu tudi ngr. καναβάτζον »platno«, rum. *canavăț,* n. *Canevas* (Matzenauer, CS 193; Skok, II 32; Battisti-Alessio, 713).

kanal (m.) »prekop, vodni jarek«. K temu tpn. *Kanal, Kanalska dolina.* Danes evropska kulturna beseda iz lat. *can(n)ālis,* srgr. κανάλιον (IV st.), danes it. *canale,* ben. it. *canàl,* furl. *canál;* tudi nvn. *Kanal,* dial. *Kandel,* srvn. *kanel, känel,* sbh. *kànāl,* dial. *kònāl* (Šibenik), *konâl* (Cres, Rab), *kònō* (Dubrovnik), *konôl* (Hvar). Zadnje izhodišče je lat. *canna* »cev«, mezopotamskega izvora (Battisti-Alessio, 711; Kluge-Götze, 344; Skok, II 30).

kanálja (m., f.) »podlež«, dial. tudi *kanája* (kor.). Izposojeno morda iz st. furl. **kanaľa,* danes furl. *canàje,* ben. it. *canàgia,* it. *canàglia.* To je prešlo tudi v frc. *chenaille* in v nvn. *Kanaille* (Šturm, Ce fastu IX 122; Battisti-Alessio, 711).

kanârček »Fringilla canaria«, tudi *kanârec, kanârka;* v 18. st. *kanarſka tiza* (Gutsmann). Prim. sbh. *kanárac, kanalac, kanarica, kanàrīn, kanarínac* »isto«; Kakor alb. *kanar* iz it. *canàrio* (16. st.), *canarino* (17. st.) po otoku *Canaria* (Skok, II 31; Battisti-Alessio, 713).

kancelár (m.), g. *kancelarja* »cancellārius«; izposojeno preko n. *Kanzler,* to pa iz srlat. *cancellārius,* prvotno »qui literas principibus missas habet exponere«, kasneje »visok uradnik«; že stvn. *kanzellāri,* srvn. *kanzeloere* (Kluge-Götze, 347).

káncelj (m.) »prižnica«; v 16. st. *kanzla* (f.) »suggestum« in *kanzlia* (Megiser) poleg *kanzel*, pri Trubarju *Canzelyh*, pri Krelju *kanzelnih* (Ramovš, HGr. II 112), dial tudi *kancelj* »stol pri kozolcu« (Besnica); k temu oron. *Kancelj, Kancel, Kanceljni, Káncelšak* (Tuma, Imenoslovje, 38). Izposojeno preko n. *Kanzel*, stvn. *kánzella*, srvn. *kanzel* iz lat. *cancellī* (pl.) »ograja« (Kluge-Götze, 347; Striedter-Temps, DLS 144). Tudi slš. *kancel* »prižnica«.

kanclíja »pisarna, urad«, tudi *kancelíja*; k temu *kancelist* »vrsta uradnika«. Izposojeno iz n. *Kanzlei*, srvn. *kanzelīe* »ograjen prostor na sodišču«, to pa iz lat. *cancellī* (pl.). Pomen »urad« se je razvil šele v novejšem času (Kluge-Götze, 347). Pri Gutsmannu je *kanzlift, kanzliftar* in *kanzlar, kanzelarnik*, adj. *kanzlifhi pisar*. Pri Prešernu *kancelír*, g. *kancelirja* »predstojnik urada«.

kandela »sveča«, v 18. st. *kandeva* (Gutsmann). Prim. sbh. *kandel* (m.), dial. *kàndīl, kàndio, kāndīlj*, mak. *kandil* (m.), blg. *kandil* (m.), csl. *kanъdila*. Izposojeno iz lat. *candēla* »sveča«, it. *candéla*, furl. *ciandele*, splošno romansko razen rum., toda arum. *candilă*. Iz lat. je sr. gr. κανδήλη, od tod turš. *kandil* in arab. *qandīl*; na zahodu ir. *caindel*, bask. *kandela* (Miklošič, 282; Berneker, I 480; Matzenauer, LF VIII 42; Skok, II 33; Battisti-Alessio 715).

Kandija (tpn.); ime je nastalo po vojaškem zbirališču v času kandijske vojne 1645. Tudi večkrat tpn. na sbh. in mak. ozemlju (Skok, Slav. i rom. I 87; Etnograf VII 70; Kelemina Razpr. SAZU I (1951) 97); toda *kandis* »vrsta sladkorja«, *kandirati sadje* izvira iz arab. *qandī* »vrsta sladkorja« in je samo ljudsko etimološko povezano z imenom otoka *Kandljas* (= *Kreta*), prim. it. *zùcchero di Càndia*, toda frc. v 14. st. *sucre candi* (Battisti-Alessio I 716; Kluge-Götze, 344).

kandót (m.) »stranišče« (Štrekelj, Görz. 399). Izposojeno iz furl. *condòtt*, ben. it. *condotto* »greznica, obzidan vodnjak, stranišče« (Mende, RLS 75). Izvedeno iz lat. *conductus* (Battisti-Alessio, 1052).

kanela »cimetova skorja« (Gutsmann, Pohlin). Prim. sbh. *kanēla* »cimet« (Rab), kajk. *kànela* »poper« (Belostenec), *kànjela* »cimetovec« (Dubrovnik). Izposojeno iz it. *cannèlla* »skorja dveh vrst rastline Cinnamōmum«, izvedeno iz lat. *canna* »graben, kanal«, gr. κάννα to pa od asir.-babil. *qanū*, sumer. *gin* (Skok, II 34; Battisti-Allessio, 722). Preko n. *Zimt* »Cinnamōmum« smo sprejeli *címet*, v 18. st. *zimat* »ſladka ſkorjiza« (Gutsmann), kar je evropska kulturna beseda iz malajskega *kayu-* »drevo« *manis* »sladek«, hebr.-fenič. *qinnāmōn*, gr. κίνναμον, klas. lat. *cinnamum*. To je dalo stvn. *sinamīn, cinmēnt*, srvn. *zinemīn, zinmēnt*, kasneje *zimmat* (Kluge-Götze, 887).

kângla »vrsta posode«, dem. *kânglica*; v 16. st. *kandla*, v 17. st. *kandla* (Kastelec), *kangla* (Vorenc); v 18. st. *kandva, kangva, kangla* (Gutsmann), *kandvar, kandvolijar* »izdelovalec posode« (Gutsmann). Izposojeno iz nvn. *Kandel* poleg *Kannel, Kanne*, bav. avstr. *Kändelein*, štaj. n. *Kandel* (Grafenauer, Razpr. ZDHV I 381; Striedter-Temps, DLS 144). V nvn. *Kandel* je sovpadlo več različnih besed (Kluge-Götze, 345).

kanệšter (m.) »štirioglata košara s pokrovom« (Kožbana); izposojeno iz furl. *cagnéstri* »košara«, it. *canèstro*, rum. *cânestră*, frc. *canastre* iz lat. *canistrum* »košara«, to pa je sprejeto iz gr. κάνναϑρον, κάνναστρον, κάννιστρον »košara na vozu«, izvedeno iz κάννα, lat. *canna* »trsje« (Meyer-Lübke, 1594; Battisti-Alessio, 718; Wartburg, II 1; 198; Frisk, I 779).

Kanîn (orn.), furl. *Cianìn, Çhianine*, tudi *Canìn* (Corgualo, Sot la nape V 19), v 13. st. *ad montem Caninum*; v Reziji tudi mtpn. *tä na Ćanȋno*. Prim. ilir. tpn. *Κάνiva*, ligur. *Canini campi* (Pokorny, ZfcPh XX 78); Gröhler, Ursprung frc. ON II 77 sklepa pri frc. oronimih *Montchanin, Montcany, Montcheny* na ant. *caninus* »pasji«.

kaniš (m.) »cev, ustnik pri pipi za tobak« (dol., pkm.). Prim. sbh. *kàmiš* poleg *kamīš, kȁmiš*, blg. *kamiš, kamъš*, alb. *kamish*. Ihposojeno iz turš. *kamys* »ločje« (Miklošič, 110; Berneker, I 478; Štrekelj, Lwk. L 25). Iz istega vira tudi r. *kamýš* »ločje« (Vasmer, I 516).

kániti, *kánim* »nameravati«, dial. »goljufati«, npr. *de jih mlinar ne kane* (Vodnik), tudi »strašiti«, npr. *kanilo ga je* (Savinjska dolina). Knjižno *ukániti* »ogoljufati«, dial. *fkániti, ukánjati, ukanjeváti* poleg *prekániti, prekanjeváti*, toda *nakániti* »nameravati«, *nakâna* »namen« in *ukâna, prekâna* »deceptio, fallacia«, *prekánjen* »zvit«, *prekánjavec* »prebrisanec«. Poleg dial. *okániti, okâna* »ogoljufati« tudi *okániti se* »uračunati se, zmotiti se«, *okániti se česa* »odreči se, opustiti«. Tudi sbh. *kániti (se), kânim (se)* »nameravati«, dial. »oklevati, mencati«, starejše *kanati* (Hektorović) dalje *nakániti, skániti, ukȁniti*; mak. *kani, nakani, pokani* »nameravati«, *kana, nakana, pokana* »namen« in »povabilo v goste«; blg. *kánja, pokanvam* »povabiti« *kánja se* »nameravati«, *nákan* »povabilo, poziv«. Brückner, KZ LI 227 pritegne k temu tudi stč. *kaniti sě, chaniti sě* z nejasnim pomenom, morda »prilizovati«, tudi č. dial. *chaňkat' sa, chuňkat'*, slš. *chaňkat'* »tešiti, miriti« (Machek, 190) kar po Miklošiču 110, ne spada zraven. Vsaj južnoslov. *kaniti* je po vsej verjernosti intensivum k *-čęti, konati*, prim. sln. dial. *skonjati* »prekaniti« (Senožeče) že v 17. st. *skonjati* »zvito se rešiti« (Kalobski rkp.). Avtor, SR I 216; Skok, II 34. Berneker, I 483 povezuje z lat. *cōnor* »lotiti se česa« in Machek, 190 dalje s sti. *can-/kan-* »biti zadovoljen, biti všeč« (o tem Pokorny, 515).

kánja »Buteo vulgaris« poleg *kânjec* (m.) »Falco milvus« in *kânjek* »isto«, *kanjúh* »Buteo vulg.; Turdus saxatilis« (Goriš.); v 16. st. *kaina* (Megiser); v 18. st. *kajnz* (m.) »vultur, Geyer« (Pohlin), *kanja, kanjaz* (Gutsmann). Splošno slov., prim. sbh. *kȁnja* in *kanj* (m.), dial. *kajna, kanjac, kanjar, kanješ, kanjúg, kanjuh, kanjuf* in podobno (glej Skok, II 36), mak. *kanja*, blg. *kánja* »Milvus«, *kánjak* »Buteo« r. *kanjúk* »Buteo vulg.; Strix scops« poleg *kánja, kanjúh* »berač«, ukr. *kánja, kanjúk*, br. *kánja, kanjúk*, p. *kania*, č. *káně*, slš. *kaňa*, luž. *kanja*. Brez baltskih in drugih ide. paralel. Starejši avtorji primerjajo lat. *cicōnia* »štorklja« in stvn. *huon*, nvn. *Huhn* (dvomi Walde-Hofmann, I 212), glej Berneker, I 483; Vasmer, I 520. Drugi suponirajo neko domačo onomatopejo. Kořínek, Slavia XII 206 restavrira **k'(i̯)ă(u̯)- k'(i̯)ă(u̯)-*

podobno Machek², 239 in Sławski, II 44. Drugače Brückner, KZ LI 227, ki zaradi sbh. oblike *škánjac* »kragulj«, izhaja iz **skon-*; Oštir, Vogelnamen 79 d. suponira predide. **kāpnjā* kakor slov. **kabьcь*, **kobuz*, etruščansko *capys* »sokol«. Na to možnost opozarja tudi Skok, II 36.

kânka »triper, gonorrhea«. Prim. sbh. *kànkōv* (m.) »isto« (Vuk, Vojvodina). Izposojeno iz madž. *kankó* »triper«, kar povezujejo z nem. *Kanker* »rak« (Benkö, II 384), malo verjetno izhaja Skok, II 34 iz slov. *kapati*. Tudi rum. je *cancău* »triper«. Prim. tudi sln. *čánkar* (m.) »sifilitična razjeda«, sbh. *čankîr* (Zagreb), kar je preko nvn. *Schanker* prevzeto iz frc. *chancre*, toda prvotno lat. *cancer* »rak«.

kankara »vrsta pajka«, samo v 18. st. (Pohlin, Gutsmann). Verjetno sprejeto iz ben. it. *càncaro* »rak, kužna bula«, it. *cànchero*. Prim. sbh. *kànkar* »rak« (Dubrovnik, Krk), *kânkara* »isto« (Hercegovina, Črna gora), *kânkra* »zločesta rana«. Preko n. *Schanker* < frc. *chancre* je prevzeto sln. *čánkar* »sifilitična bula«, sbh. kajk. *čankîr* (Skok, II 34).

kânkola »vrsta voza«, nav. pl. *kankole* (vzh. štaj.). Nejasno; Caf, Vestnik I 4 primerja csl. *nekola* »currus«, po Miklošiču, Lex. Pal. 429 »vocabulum obscurum«.

kánkora »tečaj pri vratih« (goriš.), tudi *kàńkor* (m.) (Kras.) Izposojeno iz furl. *càncar*, trž. it. *cancaro*, it. *ganghero* »isto«, ben. it. *incancaràr* »ingangherare« (Mende, RLS 75).

kanôn (m.) »top«, tudi *kanona* (f.) »isto«, v 18. st. *kanona* »ſtrelni koſs« (Gutsmann). Feminizirana oblika je iz n. *die Kanone*, kar je iz it. *cannone*, frc. *canon* prvotno »velika cev« (= lat. *canna* »cev«), šele v 16. st. tudi »strelno orožje«. Maskulinum *kanôn*, dial. tudi *kanûn* (Kras) je prevzet naravnost iz romanskih oblik furl. *canòn*, ben. it. *canon* (Mende, RLS 75; Kluge-Götze, 346). Sln. izvedenke *kanonír* (m.) »topničar« in *kanonada* »streljanje« so sprejete z nemškim posredovanjem.

kȃnt (m.), g. *kánta* »bankrot«, npr. *priti na kant* »bankrotirati«, *kant napovedati* »začeti konkurz«; v 18. st. *kant* »krida, auctio« (Pohlin), *na kant pride* »ad incitas venire« (Pohlin), *na Cant* (Janez Svetokr.). Izposojeno preko srvn. *Gant* »Verkauf an dem Meistbietenden« iz lat. *in quantum*, frc. *l'encan*, proven. *l'encant* (Kluge-Götze, 102; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 371). Iz it. *incanto* te st. sbh. *ìnkanat* »dražba« v 17. st. (Dubrovnik, Cavtat), v 15. st. *kantati zemlju* (Vinod. zakon.), pf. *skantati*. Iz sbh. *ko će veće* »kdo da več« te madž. *kotya vetye* in rum. *cochi vechi* (Skok, I 725).

kanta »vrsta posode«, v 18. st. *kandva* »Kandel« (Gutsmann). prim. sbh. *kânta*, mak., blg. *kanta*, od tod tudi turš. *kanta*. Izposojeno iz n. bav. *Kante* »Kanne« (Miklošič, 111; Berneker, I 481; Striedter-Temps, DLS 144). Zadnji vir je lat. *cannāta* »lonec«, kar je dalo stvn. *canneta*, *chanta* (Kluge-Götze, 345). R. *kandejá* je iz n. dublete *Kande*.

kántarič (m.) »majhna skrinja«, tudi *kanterič*. Prim. tudi sbh. *kantàrić* »čankoliz« (Črna Gora) poleg *kântara* »bakren lonec«, *kantarnica* »skleda«, *kântorica* »nočna posoda« (Dubrovnik) in *kòndijer*, *kòndir*, *kùndīr*, *kondit* »sod za pitje«. Izposojeno iz lat. *cantharus*, it. *càntero* »vrsta posode« poleg *cantera* »kaseta« (Battisti-Alessio, 727; Skok, II 35). Izhodišče je lat. *cantra* »vaza«, po drugi strani pa gr. κάνθαρος »vrsta amfore«.

kantnar (m.) »podloga, ležaj«; v 18. st. *kantnar*, *-ja* (m.) »Cantherius, Lagerbaum, Gerüst« (Pohlin); danes samo *gántar*, *gántnar*, kar je mlajše izposojeno iz avstr. bav. *Ganter*, štaj. n. *Ganter*, *Gantner*, tirol. n. *gąnter* »leseni podstavek pod sodom«, toda srvn. *kantner*, nvn. *Kanter* »Kellerlager, Verschlag«. Iz srvn. je tudi č. *kantnéř*, *kantnýř*, p. *kętnar*, *kantnar*, slš. *kantner*, *gantár*, *gantnár*. Nemške oblike so iz lat. *canthērius* »Wallach, konj«, v prenesenem pomenu »opornik« (iz tega frc. *chantier* »*gantar*«). Izhodišče je gr. κανθήλα »košari na tovornem sedlu«, κανθήλιος »tovorni osel«, kar je verjetno mediteranski relikt (Deroy, Glotta XXXV 190; Frisk, I 777). Slovanske oblike: Miklošič, 60: Berneker, I 482, Slawski, II 129.

kantréga »stol« (notr.), tudi *kontrega* (Kras), *ćadreja* (Rezija). Prim. sbh. *kàtrida*, dial. *kantrìda* (Kastav), *kantrẽda* (Plôsna). Z vrinjenim *-n-* izposojeno iz it. *cadrèga* »stol«, furl. *ciadrèe*, ben. *carèga*, vse iz lat. *cathedra*, to pa iz gr. καθέδρα. Nova knjižna izposojenka je *kateder*, izvedeno iz tega *katedrála* (Šturm, ČJKZ VI 53; Skok, ZRPh LIV 476; ERHS II 63; Battisti-Alessio, 659).

kantûš (m.) »otročja obleka iz pisane tkanine« (vzh. štaj.). Prim. sbh. dial. *kûntoš* (m.) »podložena suknja«, starejše *kontuš* (Marulić), *kontuša* (f.) (Mikalja), blg. *kontóš*, alb. *kondósh*, *këndósh*, *knosh*, rum. *contăș*, kar izvajajo iz ngr. κοντόσιον (stgr. κάνδυς »perzijska obleka«, glej sln. *godeže*). Tudi pri severnih Slovanih je izpričano p. *kontusz* »staropoljska narodna noša«, dial. *kuntusz*, *kandusz*, r. *kuntúš*, ukr. *kúntuš*, br. *kuntúš*, č. *kontuš*, slš. *kontuš*, gl. *kuntuš*, *kantuš*, a tudi starejše madž. *kontus*, n. *Kontusch*, frc. *contouche*, celo stprus. *kontusche* (Korsch, JA IX 512; Šuman, JA XXX 302; Berneker, I 559; Slawski, II 440).

kânžar (m.), g. *kânžarja* »veper, merjasec« (pkm.), dial. tudi *kǫ̂užar*, *kônžar*, *kanžǫ̂ur* (gradivo za LAS). Gotovo izposojeno iz neke madž. izvedenke apel. *kan* »prašič, zvodnik, dedec«. Benkö, II 338 navaja oblike *kanzsir* poleg *kanaz*, *kanossa*, *kanasnak* in podobno. Verjetno spada zraven tudi *kanzôbec* »čekan« (pkm.)

kâp (f.), g. *kapî* »mrtvoud, žlak«; tudi sbh. *kâp* poleg *kȃplja* »mrtvoud«. Kalk po lat. *guttă* »kaplja« in »kap«, it. *gotta*, frc. *goutte*, rum. *gútă* »kap, protin«; izposojeno tudi v sln. *gúta* »kap«, sbh. *gȕta* »kap, protin« (sbh. *gȕčula* < it. *gocciola*), toda p. *guta* »Schlafsucht; ukr. *gúta* < madž. *guta* »Gehirnschlag«. Samo sln. je *srága* »kaplja« in »kap«, npr. *krvava sraga* (Miklošič, VGr. I 317), *od srage udarjen* »od kapi zadet«; pri Gutsmannu tudi *božji žlak*, *božji vdarec*, ljudsko *mertud* < *mrtvoud* (Miklošič, 81; Berneker, I 364).

kápa »pokrivalo« s številnimi metaforičnimi pomeni, npr. »obod zvona, prednji del cevlja, glavica

žeblja, oje pri kolesu itd.«; adj. *kápast*, npr. *vol z naprej upognjenimi rogovi*, tudi *kâpec* (m.) *kapîn*; demin. *kápica*, npr. fitonim *škofova kapica* »Capsella bursa pastoris«, *farske kapice* »Evonymus europaeus«, tudi »črni kalček na bobu ali fižolu«. V 16. st. *kappa* »cucullus« (Megiser), danes samo knjižno *kapúca* < it. *cappuccio*. Splošno slov. izposojenka iz lat. *cappa* »vrsta pokrivala, plašč s kapuco«, srlat. »vrsta duhovniške obleke«. Sln. *kápa* in č. *kápě*, slš. *kapa* »kapuca, kuta« je sprejeto morda z nemškim posredovanjem. Mak. in blg. *kápa* je verjetno iz sbh. *kȁpa* (Jireček, JA XXXI 450) ali iz gr. κάππα »plašč, šapka«. Že csl. je *kapa* »pokrivalo, plašč« (Vasmer, GLS 74), br. *kapa* je samo »posteljno pregrinjalo«, enako ukr. poleg »kapuca, šapka«, p. *kapa* »posteljno pregrinjalo, čebelarska kapa, napa«. Izpričano v večini evropskih jezikov (Miklošič, 111; Berneker, I 483; Kluge-Götze, 283; Wartburg, II 1 267). K isti osnovi spada sln. *šápelj* (m.) »venec, diadem«, izposojeno iz srvn. *schapel*, bav. *schappel* (frc. *chapel* »klobuk«), prim. sbh. *šȁpka*, blg. *šápka*, r., ukr., br. *šápka* »čepica«, S *č-* je p. *czapa*, *czapka*, č. *čapka*, slš. *čiapka*, gl. *čapka*. Po Miklošiču je prasorodno s to besedno družino (lat. *cappa*) sln. *čêpec* (m.) »avba«, sbh. *čèpac*, tudi *ćepica*, *šépica* »kapica«, č. *čepec*, p. *czepiec*, r. *čepéc*, ukr. *čepecь* »del želodca«, blg. *čepíci* (pl.) »škornji«, gl. *čepc*, dl. *capc*, *cepc*. Po Bernekerju, ki mu sledita tudi Machek[2], 97 in Vasmer, III 316 te s psl. **čepьcь*, sorodno gr. σκέπας »odeja, pokrivalo«, σκέπη »isto« in z lit. *kepùrė* »čepica, kapa, avba«, lot. *cępure* »isto« (glej tudi Fraenkel, 241; Frisk, II 724). Sln. *čépa*, *čépica* poleg sbh. *ćepica*, *šepa*, *šepica* ni mogoče zadovoljivo pojasniti.

kapâc (adv.) »pripravljen, gotov, sposoben« (notr.), tudi *kapác* in *kopác*. Prim. zah. sbh. *kapâc* »isto« (Rab), *kapȁc* (Molat), *kàpāc* (Perast), *kàpāč* (Dubrovnik), k temu *ukapačiti se* »upati si« (Dubrovnik). Izposojeno iz it. *capace* »zmožen, sposoben«, tržaško it. *capáse* »isto« < lat. *capāx* »sposoben, dovzeten«, kar je izvedeno od *capere* »zgrabiti« (Šturm, ČJKZ VI 52; Battisti-Alessio, 730; Skok, II 39).

kâpar (m.), g. *kâparja* »Schildlaus« poleg *čepêr* »Ixodes redivivus« in *krpẽlj* »Dermanyssus avium«, *kršẽlj* (m.) »Pediculus pubis«. Težko se je odločiti, ali so te besede povezane med seboj ali ne. Sbh. čak. *čipêr*, *cipêr* »Ixodes redivivus« se ujema s sln. *čepêr*. Toda *kápar* z enakim konzonantizmom je samo ljudsko etimološko naslonjeno na *kapa*. Podobno je furl. *tàpera*, *sèpare*, *sàpere* in v Istri *tavaràsa*, *zavra* »zecca«. Temu ustreza frc. *sapar* »tique«, *chapar* »isto« (Wartburg, V 172). Za te oblike rekonstruira Hubschmid, Thes. Praerom. predide. **ϑapp-aro*. Sln. *krpẽlj* in *kršẽlj* je blizu sbh. *kȑpuša*, *kȑpuža*, *kȑpuča* poleg *kȑpelj*, *kȑpijelj*, *krljep*, *škrpelj* in *kršelj*, *kršijelj* »Ixodes ricinus, Tabanus bovinus, Melophagus ovinus«. K temu še rum. *căpuşă*, blg. *kapuš* in alb. *këpushë* »Zecke, Schaflaus«. Skok, II 211 sodi, da je to reliktna beseda pastirskih Vlahov. S sln. *kapar* se ujema tudi špan. *caparra* »Zecke«. Dalje glej *kȑšelj*.

kapâra »ara«; prim. sbh. *kȁpara*, *kapȁra* z v. *kapàrati*, *kapàrisati*, *kapirasávati* »zaarati«, mak. *kapar* (m.), v. *kaparosa*, *kaparosuva*, blg. *kapáro* (n.), *kápara* (f.), *kaparós*. Tudi alb. *kaparre* (f.), *kaparr* (m.), v. *kaparrós* »zaarati« in rum. *căpară* »ara«. Vse iz it. *caparra*, ben. *capàra*, furl. *capàre* (Miklošič, 111; Berneker, I 484; Mende, RLS 76). Knjižno sln. danes samo *ara*, v 18. st. *ara* (Pohlin, Gutsmann) iz lat. *arra*, it. *arra*, ben. *ara*, skrajšano iz lat. *arrăbō*, gr. ἀρραβών semitskega izvora, prim. hebr. *'ērābōn* (Battisti-Alessio, 299; Frisk, I 151). Medsebojna zveza obeh besed ni jasna; Battisti-Alessio, 731 izvaja it. *caparra* iz *capo* + *arra*, toda Skok, II 40 opozarja na hebr. *kappāra* »spravna žrtev« od v. *kipper* »poravnati, pomiriti, spraviti«.

kápati, *kâpam* (v. impf.) »posamič prihajati, lesti«, pf. *skápati* tudi »propasti, poginiti«. Nejasno; tudi sbh. *kàpati*, *kȁpljem* »isto«, mak. *kapne* (pf.), npr. *kapnav od rabota*, blg. *kapljá*, č. *kapati*, slš. *kapat'*, p. *kapać*, *kapieć*. Pomensko enako je lit. *kãpanoti*, *kapùtyti* »poginiti, crkniti« poleg *kápti*, *káp(i)u* »lesti, plezati« (Machek, Sb. Larin 207, ESJČ[2] 240); podobno n. *umkommen* in *vergehen* »poginiti«. Drugače Fraenkel, 216, ki vidi v teh besedah onomatopeje.

kâpec I. (m.), g. *kâpca* »oknica, zatvornica«, tudi *kâpek*, navadno pl. *kapci*; prim. sbh. *kàpak* »zaklopec«, tudi *kâpak*, mak. *kapak*, blg. *kapák*. Kakor rum. *capác* »Deckel, Stürze« in alb. *kapák* izposojeno iz turš. *ḳapaḳ* »Deckel« (Lokotsch, 1061; Miklošič, 11; Berneker, I 484; Skok, II 39). Pomen »Fensterladen« je poleg sln. izpričan tudi v blg.

kâpec II (m.), g. *kâpca* »vol z rogovi, upognjenim i najprej navzdol in nato naprej«, tudi *kapîn*; k temu adj. *kápast*. Nejasno, izvedeno morda od *kapa*.

kapêla »manjša cerkev, stranska ladja v cerkvi«, dem. *kapêlica*; v 16. st. *capeliza* (Megiser), v 18. st. *kapela* (Pohlin, Gutsmann); tpn. *Železna Kapla*, n. *Eisenkappel*, v 18. st. *Windischkappel*. Izposojeno iz lat. capella »plašč«, v prenesenem pomenu, najprej »kapela francoskih kraljev, kjer je shranjen plašč sv. Martina«, kasneje posplošeno. Enako sbh. *kàpela*, *kàpelica*. S posredovanjem stvn. **kápëlla*, srvn. *kápelle* je sprejeto stč. *kapla*, nč. *kaple*, *kaplice*, p. *kaplica*, starejše *kapla*, *kapla*, ukr. *kaplýcja*, r. *kaplica*. Iz iste osnove je sln. *kaplan*, v 16. st. *kaplan* »diaconus«, lat. *capellānus* (Berneker, I 485; Kluge-Götze, 348). Šele od 16. st. dalje se širi iz it. *capella* »zbor pevcev, muzikantov« tudi ta pomen, prim. sln. *kapelnik* »dirigent«.

kâpelj (m.), g. *kâpeljna*, *kâplja* »Cottus gobio«, tudi *kâp* (m.). Prim. sbh. *kâpelj*, *kâpič*, *kâp* »isto«. Miklošič, 111 primerja n. *Kobe* in lat. *gobio*. Skok, II 38 misli zaradi sin. sbh. *glavoč* na it. *capo* »glava«. Toda gr. κωβιός »kapelj« je dalo lat. *cōbiō*, g. *cōbiōnis* poleg *gōbius*. Galorom. in iberorom. so razširjenje oblike z *g-*, it. dial. pa srečamo lomb. *còbi*, mil. *encòbi* itd. Knjižno it. *ghiózzo* je težko razložiti (Meyer-Lübke, 3815; Battisti-Alessio, 1800; Wartburg, IV 183). Zveza južnoslov. oblik ni jasna.

kapljáti, *kapljâm* (v. impf.) »stillare, rorare«, tudi *kápati*, *kâpam*, *kâpljem*; pf. *kániti*, *kânem* < **kapnǫti*; v 16. st. samo *kaplenje* »kapljanje« (Megiser), v 18. st. *kapati*, *kapam* (Pohlin, Gutsmann); k temu *káplja* »gutta«, *kȁp* (m.), *okȁp* (m.) »stillicidium«, *kapníca* »deževnica«, *kápnik* (m.) »stalaktit«, *kânec*

(m.), *kânček* »troha«. Zanimive so dublete *krâplja* (pkm.), *krâpnik*; prim. stč. *krapěje*, nč. *krůpěj*, r. *krápla* in *kvâpati*, *kvâpam*, *kvapiti*, *kvapim* (pkm.) poleg *kvāpa* »nesnaga« (pkm.), prim. stč. *kvapati*, slš., *kvapať*, *klapať*, *kvapka*. Etimološko nepojasnjeno; dvomljivo se zdi, da bi bilo izhodišče onomatopeja *kap* — *kap* (Berneker, I 487; proti Vasmer, I 523). Ker pomeni *kapati* kot v sln. tudi v nekaterih drugih slov. jezikih »padati, cepati, umirati« (npr. p., slš.), je mogoče primerjati lit. *kãpanoti* »ubiti, pokončati« (o tem Fraenkel, 216). Machek², 240 loči pri *kapati* dva različna homonima. Za pomen »stillare« suponira izhodno *kvapati* in primerja n. *schwappen* »pljuskati«, šved. *skvalpa* »kapati« in lit. *spãkas* »kapljica«, gr. ψακάς »zrnce, kapljica«. Vendar so te stare Fickove primerjave (I 517; II 288) dvomljive (o tem Fraenkel, 876; Frisk, II 1127).

kâpra »Capparis spinosa«, tudi *kâpera*, adj. *káperen*; prim. sbh. štok. *kapre*, kajk. *kapàre* »isto«. Kakor n. *Kapern*, it. *càppero* preko lat. *capparis* in gr. κάππαρις iz nekega vzhodnega vira, prim. arab. *qabbār(a)*, n. perz. *kābār* (Lokotsch, 978; Battisti-Alessio, 742). Slovanski izrazi za kapro so sprejeti z različnim posredovanjem, prim. č., p. *kapary*, blg. *kapari*, r. *kapersy* (angl. *capers*, frc. *câpres*).

kaprîca »muhavost, nenavadna ideja«, adj. *kapríčast*. Izposojeno iz it. *capriccio* »isto«, kar se je razvilo iz starejšega *caporiccio* k *capora* (f. pl.) iz vulgarno lat. *capus*, g. *caporis* poleg *caput* »glava« (Battisti-Alessio, I 739, 745).

kapról (m.) »podčastnik v avstrijski vojski«; prim. sbh. *kàprōl*, r., ukr., br. *kaprál*, č. *kaprál*. Izposojeno preko n. dial. *Kapral*, starejše *Kaporal* iz frc. *caporal* »podčastnik«, starejše it. *caporale* »paznik«. Z naslonitvijo na *corpus* »telo« je nastalo pozno izpričano *corporal* in preko n. *Korporal* tudi sln. *korporál* »desetnik«. Novejše je *káplar* »čin v jugosl. vojski« po metatezi iz *kapral*, madž. izpričano že 1665 *káplár* (Benkö, II 360; Kluge-Götze, 394; Slawski, II 59).

kápsel (m.), g. *kapselna* »naboj«; izposojeno preko n. *Kapsel* »isto« iz lat. *capsula*, demin. k *capsa* »majhna omarica, tul za shrambo knjižnih zvitkov«, kar živi še v it. *cassa* »blagajna«, sln. *kasa*, *kasir*, *kasirati*; iz frc. demin. *cassette* je naše *kaseta*. Vojaški pomen pri *kapsel* se je razširil iz frc. *capsule* »patron« (Kluge-Götze, 350; Wartburg, II 315).

kapûra »suhljad za kurjavo; mrtvašnica; prizidek pri zidanici« (Ormož). Kelemina, ČZN XXIII 142 izvaja iz bav. n. *Käperl*, *Kaperl* »manjša, za dva do tri drvarje zadostujoča svota« poleg *Kopper* »drvarska koča z na hrib naslonjeno streho«.

kâpus (m.) »Brassica oleracea«, tudi *kapûs* (Kranjska Gora) in *kapûsta* (pkm.); izv. *kâpusišče*, *kâpusje*, *kâpusnik*, *kapusnják* »zelnik«, *kâpusnica* »zelnica«. Oblika *kâpus* je izposojena iz stvn. *kabuȝ*, *cabuȝ*, srvn. *kappūȝ*, *kabeȝ*, nvn. *Kappus*, to pa iz sr. lat. *caputia* »zelje« k lat. *caput* »glava«. Sbh. *kùpus* »zelje« in mak. *kapuš* »stročji fižol, ricinus« kaže na nazalizirano **kǫpusъ*, prim. tudi p. dial. *kańpus*, *końpus* poleg *kajpus*, *kalpus* »jed iz skute«. Oblika *kapûsta* je kot starejše sbh. *kapusta*, r., ukr. *kapústa*, p. *kapusta*, č. *kapusta* in iz slov. jezikov madž. *káposzta* in lit. *kopū̃stas* najbolj verjetno izposojeno ali preko n. *Kappust* ali iz nekega romanskega vira, prim. švic. n. *kãpusta* »kislo zelje«, kar je iz lat. *composita*, morda križano s *composta*, kar je dalo sln. *họ́sta* »neka jed« (o tem Štrekelj, Lwk. 23). Vprašanje je če smemo prišteti sem sln. cgn. *Kapus*. Glej Berneker, I 486; Vasmer, I 524; Slawski, II 62; Machek², 241 s podrobno literaturo.

kâr (m.) »apnenčasta skala«, v mtpn. 1494 *Kare* (Opčine), lokalno tudi *čâr* (gor.); bolj pogosto *kêr* (m.) »isto« in *kîr* (m.) poleg *kerôvje* (n.) in *kirôvje*; v mtpn. *Ker*, *Kir*, *Kerovi*, *Kerovje*, *Kirovje* a tudi *Čer* (Jezersko), n. *Karr* (Šašelj, Svoboda, 1950, 230); morda tudi *Kera* (1706 urbar Pleterje). Hubschmid, Pyrenäenwörter 31 in Sardische Studien 109 primerja švicarsko n. *charre* »ostra apnenčasta skala« iz predide. **karra-* »kamen«; pritegniti je treba tudi alpsko n. *Kar*, *Alpenkar* »kotel med hriboma« (Kelemina, SR VIII, 85). Oštir, Beiträge 72 rekonstruira **kōr-*; Skok, II 46 opozarja na predrom. **carium*, it. *carra* »skala« (957), bask. *harri* »skala«. Vendar se zdi, da so slovenske oblike produkt mešanja več osnov; sln. *čêr* (f.), g. *čerî* »skala« poleg *ščêr* (f.), g. *ščerî* »skala, pečina« je gotovo domače iz ide. **(s)ker-* »sekati, rezati«, (glej *čeren*); Kranzmayer, KONB I 24, op. 27; II Gurina izvaja tudi gor. *kar* in *čer* iz **kьrь*. K predide. **kar(r)a*, **gar(r)* »skala« glej tudi Alessio, Studi etruschi IX 133 d;. X 165 d.

karaméla »žgan sladkor, vrsta bonbona«; kulturna beseda iz frc. *caramel* (m.) »žgan sladkor«, *caramel(le)* (f.) »bonbon iz žganega sladkorja«, it. *caramèlla* »sladkorni trs« te že 1361 izpričano v Dubrovniku. To je nastalo po disim. iz *cannamelle* »sladkorni trs« (Wartburg, II 1, 206; Battisti-Alessio, 752).

karas (m.) »Cyprinus carassius«, tudi dem. *karasek* in izv. *karasnik* »Karauschwurm«; ljudsko tudi *kóreselj*, *kóroselj* in *krệšelj*. Prim. sbh. *kàrās*, *kàrāš*, blg. *karaš*, r. *karásь*, ukr. *karašь*, p. *karaś*, č. *karas*, gl. *kharas*, dl. *karas*. Tudi madž. *kárász* in rum. *caraş* in lit. *karõsas*. Etimologija ni jasna. Starejši avtorji mislijo, da je izposojeno iz pozno lat. *coracinus* »vrsta ribe«, kar je iz gr. κορακῖνος »vrsta morske ribe« (z rezervo Berneker, I 489; Miklošič, 112; Skok, II 49). Ker je n. *Karausche*, srvn. *karaȝ* in vzh. n. dial. *karas*, *karis*, *karutze*, *karutsch* bolj verjetno iz slov. jezikov kakor obratno (tako Kluge-Götze, 350), je treba pri tej besedi sklepati na neznano poreklo (Vasmer, I 528), morda celo paleoevropsko (Machek², 242).

karaš (m.) »vrsta blaga«, tudi *karoš*; v 18. st. *karoſh* »Spanisch Tuch« (Gutsmann), *karash* »Pannis Carisanus« (Pohlin). Prim. sbh. *karažija* (Mažuranić, Prin. 488), v 17. st. *karizija* (čak.), v 16. st. *karidža* (Dubrovnik). R. *korizejá* je izvedeno iz top. *Kersey* na Angleškem; n. *kersei*, *kirsei*, *kirschei*, hol. *karsaay*, stit. *carisèa*, frc. *carisé*, *créseau*, stmadž. *karazsia* (Battisti-Alessio, 770; Wartburg, II 1, 607; de Vries, NEW 306).

kárati I, *káram* (v. impf) »krhati«, pf. *okárati*. Samo sln.; verjetno izvedeno iz **(s)ker-* »rezati«. Iz iste osnove je tudi sln. *čêr* (f.), g. *čerî*, tudi *čêr* (m.) »ostra skala; razpokana, ostra štrleča skala, skalni

greben« (gor., kor.) poleg *ščêr* (f.) »klečet, melina« in *čerȇn* (m.) »skalnat kraj«, kol. *čerénje* »skalovje« (štaj.). V polni prevojni stopnji spada sem r. *korь* »molj« in *korь* »ošpice« (Persson, Beitr, 942; Štrekelj, JA XXVIII 486; Vasmer, I 638). Ni izključeno, da spada zraven tudi sln. *kâr* (m.) »skala« (< **kōr-*), medtem ko je *kêr* (m.) poleg *kȓr* (m.) »skala« verjetno predromanski relikt. Iz osnove **(s)ker-* je tudi lit. *karaĩ* (pl.) »plehi«, *prakarùs* »grčav, žilav (o lesu)« poleg *kérti* »luščiti se«. Splošno slov. spada sem samo *kora* »skorja«.

kárati II, *káram* (v. imf.), tudi *kâram* »grajati, svariti, kaznovati«, *karati se* »prepirati se; provocirati«, k temu *kârka* »psovka«, *karâva*, *káranje*, *(po)káranec*, *(po)karanka*, dial. *kâr* (m.) »prepir« (bkr.). V 16. st. *karati* »rixor« (Megiser), v 18. st. *karam* »objurgare«, *karati* »schelten« (Gutsmann). Splošnoslov.; prim. csl. *karati, karajǫ* »ferire, punire, pugnare, rixari, irasci«, sbh. *kárati, kârām* tudi »tepsti, bičati«, mak. *kara (se)* »psovati, jeziti, prepirati se«, blg. *karam se na njakoga* »pritožujem se«, r. *karátь*, ukr. *karáty*, br. *karácь*, p. *karać*, č. *kárat*, slš. *karhat'*, dl. *karaś* »vzpodbujati, voditi«. Dolenje luž. pomen se približuje sbh. *kárati, kâram* »gnati«, mak. *kara*, blg. *karam* »gonim, vozim, nosim«, *karam se* »vedem se«, *dokárva se* »zgodi se«, kar pušča Berneker, I 488 brez razlage, Mladenov, 232 pa neprepričljivo povezuje s kelt. *karros* »voz« (Skok nima). Izolirano pa je sln. *kárati, káram*, pf. *okárati* »skrhati, schartig machen«.

Prvo *karati* je dolga prevojna stopnja h *kóriti*, *po-koriti*, izvedeno je iz nomina, sln. *kâr* (m.) »kazen, opomin, prepir«, sbh. *kâr* (f.) »pedepsa«, verjetno tudi *kȁra* »palus infamans« (Dubrovnik), sbh. csl. *kara* »prepir«, r., ukr. *kára* »kazen«, p. *kara*, č., slš. *kára* »očitek, kazen«.

Karavanke (f. pl., orn.); umetno uvedeno ime po antičnem καρουάγκας ὄρος (Ptol. II 14, 1); ljudsko ime je bilo najbrž *Kranjska gora*, nvn. *Krainberge*, 1073 *a summo vertice Creinae montis*, 1252 *ad montes.. ..Chreinberch*, 1274 *a Craymperch* (Kos, Geogr. Vest. IV, 1928, 115). Nekateri avtorji izvajajo ime *Karavanke* iz kelt. **karvos*, prim. kimr. *carw* »jelen«, alb. *ka* »vol« (Pokorny, ZfcPh. XX 64); Kranzmayer, Carinthia CXLIV, 1954, 181 in KONB I 21 rekonstruira kelt. **karvanka* »košuta« in išče direktni prevzem imena v orn. *Košuta*. Verjetnejša se dozdeva razlaga iz venet. **karu̯ant* »skalnat, kamenit«, prim. tir. tpn. *Karwendel* (Walde, Mitt. geogr. Geselschaft, 1898, 479; Oštir, Beitr, 57; Krahe, Glotta XX 196; Mayer, Glotta XXIV 171); sufiks *-ank-* je verjetno ilirski ide. **n̥k-* (Krahe, SB Heidelberg, 1950, 27); že Pichler, Austr. Rom. 131 primerja ilir. atpn. *Carvantius*. Alessio, st. Etr. IX 148 rekonstruira neko predide. **carăvos* »pietra«. Tudi v Španiji omenja Ptolomej καφουάγκας ὄρος in Menénedez Pidal, ZfrPh LIX 199 primerja špan. *Carabanzo* < **caravanciello* pri Madridu. Krahe, Würzb. Jahrb. I, 1946, 215 navaja tudi antično *Carventum* v Laciju.

karbunkel (m.) »dragulj, rubin«; samo pri Gutsmannu v 18. st.; izposojeno iz srvn. *carbunkel*, nvn. *Karfunkel*, kar je iz lat. *carbunculus* »košček žarečega oglja« k lat. *carbo* »oglje«; tudi it. *carbónchio* »granato rosso« in frc. *carboncle* (Kluge-Götze, 352; Battisti-Alessio, 790; Wartburg, III 360).

karêta »vrsta voza«. Prim. blg. *karéta*, r., ukr., br. *karéta*, str. *koreta*, p., č. *kareta*, gl. *korejta*, dl. *karejta*; p. tudi *karytka*, ukr. *karyta*; lit. *karietà*. Izposojeno iz it. *carretta* »voz, voziček«, demin. od *carro* »voz« < < lat. *carrus* »voz s štirimi kolesi«. Iz it. tudi nvn. *Karrete* »lahek voz« (Berneker, I 488; Vasmer, I 532; Fraenkel, 221). Glej tudi *karjola*.

kárgati, *kárgam* »tovoriti« (notr.); pravzaprav *kr̥gati*. Kakor sbh. *kârag*, g. *kôrga* (Hvar, Šolta), *kàrag*, g. *kârga* »ladijski tovor« (Dubrovnik) izposojeno iz ben. it. *cargo* »ladijski tovor«, sev. it. *carregare* > *cargare* »tovoriti«, izvedeno iz lat. *carrum* »voz« (Šturm, ČJKZ VI 55; Skok, II 47; Battisti-Alessio 767).

karika I »krog, obroč, prstan s katerim se cev puške pritrdi na kopito«, samo v 16. st. (Megiser). Prim. sbh. *kàrika* poleg *karik* (m.), slš. *karyka*, ukr. *karyka* »isto«. Kakor rum. *carică* »isto« izposojeno iz madž. *karika* »krog, obroč, cev« (Berneker, I 490). Drugače Štrekelj, Lwk. 26, ki za sbh. *kàrika* izhaja iz gr. κρίκος poleg κίρκος »krog, prstan«. Skok, II 51 navaja tudi sbh. *karikača, kariklija* »hercegovska in črnogorska kapa«, kar verjetno ni iz madž., ampak morda iz mediteranskega predhodnika za lat. *circus, circulus* »krog«. K temu kulturna beseda *cirkus*.

karika II »prstan« (Megiser). Prim. sbh. *kàrika* »obroč, prstan«, ukr. *karyka*, slš. *karika* »kolo, obroč«. Izposojeno iz madž. *karika* »prstan, obroč, kolobar« (Miklošič, 112; Štrekelj, Lwk. 26; Berneker, I 490). Prim. tudi rum. *carică* (Skok, II 51). Štrekelj izhaja iz gr. κρίκος poleg κίρκος »prstan, krog«. Iz tega splošno evropsko *cirkus*. Nejasno pa je sln. *karijze* (Pohlin), *karjize* »Schnalle« (Gutsmann).

kârka »graja, kazen, očitek, prepir«, tudi *karâva*, ki pa ne pomeni »prepir«; ta pomen je izpričan v sln. dial. *kâr* (m.) »prepir« (bkr.). Tudi sbh. dial. kajk. *karka* »karanye, czarganye« poleg *karba*, *kár* »pretenye, nadgovaranye« (Belostenec), *(s)karba* »isto« (Vuk). Skok, II 156 pravilno povezuje s *koriti*, *karati*, kar pa napačno primerja z lit. *kãr(i)as* »vojska«. Morda sta sovpadla dva stara homonima; Miklošič, Lex. Pal. 283 res povezuje csl. *kara* »rixa, svaja, prepir« s stvn. *hari, heri* »Heer, vojska«, stperz. *kara* »vojska«, enako Trautmann, 118; toda že Berneker, I 578 in Vasmer, I 552 primerjata csl. *korь* »kazen«, sbh. csl. *kara* »prepir, graja« z lit. *káirinti* »dražiti, razkačiti, znašati se nad kom«. lot. *kaȋrinât* »dražiti, nagajati«, *àizkaȋt* »vznemirjati, žaliti« (o tem Fraenkel, 203). Dalje glej *karati*.

karjânca »vljudnost, uslužnost« (ben., Kras, Posočje), tudi »zadnji kos kolača, ki ga iz spodobnosti gost ne sme pojesti«; *kurjanca* (Črni Vrh) »olika«; adj. *karjânčav* »uslužen«; pravzaprav *kr̥jânca*, izposojeno iz it. *creanza* »spodobnost, vljudnost, kompliment«, izvedeno od lat. *creare* »ustvarjati, vzgajati« (Battisti-Alessio, 1148). Tudi sbh. *krèānca* (Dubrovnik), *krijânca* (Rab), *krijûnca* (Molat) in v. *prokrijatati* »obrniti na bolje«. Iz iste osnove je internac. *kreirati* (Skok, II 187).

kárjice (f. pl.) »kljuka«; po Pleteršniku dvomna beseda; poznata jo Vodnik in Cigale; pri Pohlinu *karijze* »ansa, ročaj«, pri Gutsmannu *karjize* »Türschnalle«. Pomensko presenetljivo blizu lit. *pakorē* »vislice«, lot. *karâtavas* »isto«, *pakara, pakars* »kljuka, obešalnik«, *pakari* »lesen tečaj pri vratih« in v enakem pomenu lat. *cardo*, stangl. *heorr*, stisl. *hjarre* vse iz ide. **ker-* »rezati« (o tem Persson, Beitr. 675; Sprecht, KZ LIX 97; Fraenkel, 224).

karjôla »vrsta voza«, tudi *karôla*; prim. sbh. *karìjōla* »lahek poštni voz« (Lika, Dubrovnik), *karjôla* (Rab) poleg *karijōl* (m.) (Bosna). Izposojeno je iz it. *carriola, carriuola*, ben. it. *cariola*, furl. *cariòle*, demin. od it. *carro* »voz«, lat. *carrum*, najbolj verjetno galskega porekla. Iz n. *Karren*, kor. n. *Garre* je sln. *gáre* (f. pl.) »voz«, demin. *gârice* (vzh. štaj.) in *gârnik* (m.) »voznik«. Toda sbh. je *kȁr* (m.) »voz«, *kara* (f.). č. *kára, károvec* »dvokolesni voz«, p. *kary*, dial. *gary*; ukr. *káry*, gl. *kara*. Iz it. *carrozza* je sbh. *kàroca* (Dubrovnik), *karȍca* (Božava), *kàruce* (f. pl.) (Srbija). Novo knjižno *karoserija* je iz frc. *carrosse* (Berneker, I 488; Skok, II 45; Mende, RSL 76). Iz it. *carrétta* »vrsta voza« je sln. *karêta*, prim. tudi č. *kareta*, p. *kareta*, r. *kareta*, ukr. *karyta*, gl. *khorejta*, dl. *karejta*.

kárla »vrsta jabolka«; nejasno; prim. č. *karle* »okrogla sliva«, tudi *karlátko, karlík, kadlátko, kadlátka* (f.). Machek², 243 izvaja iz atpn. *Karl*, ker je cesar Karl IV širil kulturo sliv. Vendar p. *karzeł, karlik* ne pomeni samo »pritlikavec«, ampak tudi »pritlikavo drevo«, tudi to iz imena *Karl* (o tem Berneker, I 490; Slawski, II 91). Glej sln. *kerlc*.

kârle (f. pl.) »dolgi lasje« (vzh. štaj.), adj. *kárlav* »z dolgimi razmršenimi lasmi« (nar. pesem). Tudi sbh. kajk. *karlav, karlast* »z dolgimi lasmi« (Belostenec, Stulić, Skok, II 52). Nejasno; Perušek, rkp. je mislil na srvn. *hârel, haerlin* »kratki lasje« z nasprotnim pomenom. Dvomljivo.

karlovina »ilovica, glina« (Goče, Vipava); k temu verjetno tudi požiralniki na Cerkniškem jezeru Velika in Mala *Karlovica*, v 18. st. *ta velka Karlouza, ta mala Karlouza* (Hacquet, Oryctogr. III) poleg gradu *Karlovica* (Cerknica); Šašelj, Bkr. I 162 omenja tudi apel. *karlovec* »vdolbina v goltancu«. Prim. sbh. *kârlica, kârličica* »skodela, kotanja« in mtpn. *Karlica, Karličina, Karlice, Karlički Kamen*. S tem primerjajo kor. n. *Karl* »skodela, kotanja« (Lessiak, PBB XXVIII 152, avstr. n. demin. *Kärle*, srvn. *Kar* »sod, skleda«, dem. *kerlîn*, stvn. *charili, sulze-charili* »solnica« (Matzenauer, CS 196).

karmazin (m.) »škrlat«; v 16. st. *Carmaſin* »purpura«, adj. *karmashinov* (Megiser); v 17. st. *Carmeshŷn, anders shkarlat* (Kastelec), *carmeſshŷn*; v 18. st. *karméſin* (Pohlin), *karmesin, karmesinſka farba, karmesina* (Gutsmann); pri Vodniku *carmesin*, adj. *kérmesovi*. Prim. č. *karmazin*, p. *karmazyn*, starejše tudi *kiermezyn*, ukr. *karmázyn* (< p.). Kakor n. *Karmesin* < it. *carmesíno*, enako frc. *cramoise*. Izhodišče je arab. *qirmizī* »škrlaten« iz sti. *kṛmija* (*kṛmi* > »črv«, *jan-ati* »rodi«). Sbh. *grìmiz, grìmis*, starejše *krimez* je iz it. *crémisi*; blg. *kàrmъz* iz turš. *kérmez* »škrlat« (Miklošič, 156; TEI I 332; Berneker, I 490). Iz iste osnove je sln. *karmésh* »alcarmes« (Pohlin), *Alkermeſh* (Gutsmann), prim. p. *kiermes, alkiermes* »košeniljka«, nvn. *Kermes, Alkermes*, špan. *alquermes* < arab. (*al-*)*qirmiz*.

karmên (m.) »pergament«, v 18. st. *karmẹn* (Pohlin), *karmien* (Gutsmann). Izhajati je treba iz **karměnъ*, kar je verjetno sorodno z r. *karman* »žep« z izhodnim pomenom »meh, živalska koža«, prim. tudi ukr. *karmán* »žep«, dial. tudi »okrasni mošnjiček všit na žensko narodno nošo« poleg *kurmáni* (n.), *kurmanýna* »cape, cunje«, *kurmáččja, kurmáče* »isto«, p. *korman* »žep«, starejše »mošnja«, dial. »malha, mošnja, plahta za dež«, pl. *karmana* (n.), *karmany* »obleka«. Iz slov. jezikov tudi lit. *karmõnas* »malha, torba«, let. *karman(i)s* »isto«. Ker je str. antp. *Karmanъ*, slš. *Krman* poleg p. top. *Kormanice* je tudi sbh. cgn. *Karmenić* (18. st.) morda »izdelovalec pergamenta«. Etimologija ni popolnoma pojasnjena. Turškotat. *karman* »žep, mošnja« je morda izposojeno iz r., ali turansko iz *kar-* »odreti« (Miklošič, 112; Lokotsch, 88; Räsänen, Mél. Mikkola 273). Drugi izhajajo iz lat. *crumēna* »mošnja, torba« (Berneker, I 490), kar zavračata Vasmer, I 543 in Slawski, II 487.

kármina »pogrebna pojedina«, tudi pl. *karmine* (dol., vzh. štaj.). Prim. sbh. *kârmina* (kajk.), pl. *kàrmine* (Lika), *krmîni* (Istra), tudi *haramîne, haromîne* (sr. Dalmacija, Hvar) s pomeni »daća za mrtvim« in »jelo u kući pokojnika«. K temu tudi slš. *karmina* »koline« a tudi »zadušnica«, mor. slš. tudi *karmin* (m.). Nejasna beseda; Matzenauer, CS 197 opozarja na srlat. *carmina diabolica, quae super mortuos nocturnis horis vulgus cantare solet* in na srvn. *Karmen* »lamentari«, hol. *caermen*. To sprejmejo Miklošič, 112; Berneker, I 491; Machek², 243. Glej tudi Murko, WuS II 138. Zaradi slš. pomena »koline« misli Skok, II 53 na izvedbo iz slov. *krmiti*. Dvomljivo.

kârnar (m.), g. *kârnarja* »ossarium« (Trubar), v 18. st. *karnar* (Pohlin). Izposojeno iz stvn. *charnâre* »kostnica«, srvn. *karner, karnoere, gerner, kerner*, to pa iz srlat. *carnarium* »kostnica« (Miklošič, Frw. 25; EW 112; Striedter-Temps, DLS 145).

karnêl (m.) »tkalec«, g. *karnêla* (goriš., notr.); tudi cgn. *Karnel*, verjetno tudi sbh. cgn. *Karnelić* (Korčula). Izposojeno iz it. *carnièllo* »prebivalec Karnije«. Preživljali so se s tkanjem.

karner (m.) »torba, bisaga« (Trubar), dial. *kanjêr* »torba« (vzh. štaj.), *Karnej* (pkm.), *krnír* »bisaga«. Prim. č. *karnéř*. Izposojeno iz srvn. *karnier* »usnjena torba«, avstr. n. *karnier* »torba, bisaga«, štaj. n. *Kärnier* »Felleisen«, to pa iz it. *carniera* »lovska torba«, latinizirano *carnerius*, stfranc. *charnier* (Miklošič, Frw. 23; EW 112; Berneker, I 491; Striedter-Temps, DLS 145).

karnîsa »drog za obešanje zaves«; izposojeno iz nvn. *Karnies* »isto«; prim. p. *karniz*, kar je dalo lit. *karnỹzas* poleg *karnýsas* iz n. Izhodišče je lat. *corōnis* »venček, okrasni zavoj na koncu pisanja«, gr. κορώνη; to je dalo frc. *corniche* »karnisa«, it. *cornice*, naslonjeno v romanskih jezikih na lat. *cornix* »vrana« (Kluge-Götze, 352).

karǫ́gla »bandero« (Tolmin) poleg *karóga* »grb na banderu« (Pomurje). Prim. csl. *chorǫgy*, g. *chorǫgъve* »prapor«, mak. *horugva* »cerkveno bandero«, blg. *chorъgva, chorúgla, choruglica*, sbh. staro *korug(v)a, horug(v)a*, r. *chorúg(o)vъ* »bandero, prapor«, ukr. *choruhóvъ* »zastava«, str. *chorugy, -ъve*, p. *chorągiew*, č. *korouhev*, slš. *korúhev*, gl. *khorhoj*, dl. *chórugoj, chórgoj* »zastava«. Poleg tega r. *chorúžij* »praporščak«, ukr. *chorúnžyj*, p. *chorąży*. Lit. *karuõgs* in stprus. *caryangus* je prevzeto iz slovanskih jezikov. Stara izposojenka iz mongol. *oruŋgo, oruŋga* »znak, zastava« (Korsch, JA IX 513; Mikkola, Balt. u. Slav. 11; Berneker, I 398; Vasmer, III 266 z liter.). Zmotno so mislili na balk. got. *harihrunga* (Jagić, JA V 665; Uhlenbeck, JA XV 485) in na osman. *kujruk* »rep« (Miklošič, 89).

karpit (m.) »tapeta, tepih« (Megiser), tudi *karpôt* (Pohlin). Prim. zah. sbh. *karpit* »isto« (Belostenec, Jambrešić). Sprejeto preko madž. *kárpit* »zavesa, gobelin« z zahoda, prim. stfrc. *carpitre*, nfrc. *carpette* »tapeta«, agl. *carpet*, špan. *carpeta*, stit. *carpita* (Battisti-Alessio, 779; Wartburg, II 404, Benkö, II 389). Zadnje izhodišče je lat. *carpere* »puliti, cufati«. Iz istega vira je preko n. *Schärpe* sprejeto sln. *šerpa*, r. *šarf*, p. *szarpa, szarfa*, č. *šerpa*, slš. *šarpa*, to pa iz frc. *écharpe* »povoj«. Pohlinova oblika *karpot* je morda iz **carpoltos*.

kârta »list, pola papirja, dopisnica, zemljevid, igralna karta«; v zadnjem pomenu tudi *kvârta*; v 16. st. *karta* »Spielkarte« (Megiser), v 18. st. *qvarta* (Pohlin) toda *karta* »papir« in *kvarta* »Spielkarte« (Gutsmann); k temu v. *kârtati, kârtam* in *kvartáti, kvartâm* »igrati s kartami«, *kvartopíriti, kvartopírim* »igrati in popivati«, *kvartopîrec, kvartopîrka* poleg *kvartáč, kvartávec* i. pod. Splošno evropska kulturna beseda iz lat. *carta, charta* »papir, pismo, dokument«, gr. *χάρτες* »list papirusa«, domnevno egipčanskega porekla; prim. tudi arab. *qartas* in sti. *kaḍitram* »pergament« (Frisk, II 1075). Csl. *chartija*, sbh. *hârta, hàrtija* je iz gr. *χαρτι, χαρτία* (Miklošič, 85; Berneker, I 385, 491). Dubleta *kvarta* je nastala pod vplivom it. *quarto* »četrt«. Iz iste osnove je izvedeno sln. *škrtoc* (m.) »papirnata vrečica« (notr.), prim. tudi sbh. *škortoc* (Boka), *škartôc* (Prčanj) in *škarnîcel* »isto«, sbh. kajk. *škarnîcl* (Zagreb) iz ben. furl. trž. it. *scartoz(z)o*. Sem spada tudi *škart* »kar se odstrani iz knjige«, *škartirati* po n. *skartieren* (Skok, I 658).

kartéča »vrsta topovskega naboja«, v 18. st. *kartazha* (Gutsmann). Izposojeno preko n. *Kartäsche* »vrsta naboja«; prvič izpričano 1611 (Kluge-Götze, 325) iz it. *cartaccia* s prvotnim pomenom »grob papir«. Gutsmannova oblika kaže, da je prevzeta naravnost iz italijanščine. Tudi sbh. *kàrtāč, kàrteč, kàrteča*, blg. *kartèč*, r. *kartečь*, ukr. *kartéč, kartéča*, br. *karcéč*, p. *kartacz*, č., slš. *kartáč* (Slawski, II 88; Machek[2], 243).

kárželj (m.), g. *káržlja, kárželjna* »Amanita caesarea«, v 18. st. *kajſherl, kajſherlna* »Hirschbrunsten, Schwämme, Capreolini, fungi« (Pohlin). Kljub metatezi *-ž-r-* v *-r-ž-* gotovo iz n. *Kaiserling* »Amanita caesarea«, prvič izpričano 1601 *Keyserling* poleg *Kaiserschwamm, Herrenschwamm*. Rimski cesar Claudius je l. 54 umrl zaradi zastrupljenja z gobami, odtod nazivi za imena *Caesar*, prim. sln. *jordana, ždrana*, furl. *ceredan, zaratan* iz nekega neohranjenega istrsko-rom. **giaradan* < lat. *caesaretanus*. It. *bolè real*, frc. *rogal* (Kluge-Götze, 339; Marzell, Pflanz. I 236).

kâsa »shramba za denar; denarni vir«, v 18. st. *kaſa* (Gutsmann); k temu *kasir* (m.), g. *kasîrja*, v 17. st. *kaſsyr* (Dict.), *kaſsiér* (Hipolit), *kaſirar* (Gutsmann); v. *kasirati*. Izposojeno iz n. *Kasse, Kassier, kassieren*, to pa iz it. *cassa*, furl. *casse di bezz* »scrigno o serbatoio di danaro«; zadnji vir je lat. *capsa* (Grafenauer, Razpr. ZDHV I 382; Mende, RLS 77).

kasárna »vojašnica«, tudi *kosárna*. Prim. sbh. *kăsārna*, tudi *kăsarna* (Črna Gora), mak. *kasarma*, č. *kasarňa*, slš. *kasáreň*, r. *kazárma*. Evropska beseda, ang. *casern(e)*, frc. *caserne*, it. *caserma*, n. *Kaserne*, starejše tudi *Kasarme, Kassarn*, madž. *kaszárnya*. Razvilo se je iz lat. *quaterni* »po štirje« preko staro prov. *cazerna* »stražnica v utrdbi« (Matzenauer, CS 198; Kluge-Götze, 355; Battisti-Alessio, 792).

kasati, *kasam* (v. impf.) »posebne vrste tek (o konju)«, k temu *konj kasavec*. Tudi sbh. *kă-sati* »zibati, majati« poleg »teči, galopirati« ter *kăsati, pokaskívati, kăskati* »dirjati«; *kâs* (m.) »galop, drnec«. Sln. *kasati* »dirjati« je izposojeno iz sbh. Morda spada zraven tudi gl. *kejsać* »galopirati« (po Bernekerju, I 491 je to iz vzpodbudilnega klica *kejsy, kejsy!*). Posebno pomensko skupino tvori sln. *podkăšati* (v. impf.) »izpodrecati, podpasati, podvihati« tudi *podkóšati, podkošiti* in pf. *podkóšniti*. S tem se pomensko ujema stp. *kasać się* (15. st.), kasneje tudi »lotiti se, pripravljati se, vzpenjati se«, a tudi slovin. *kăsăc są*, č. *kasati (se)*, slš. *kasať sa* poleg *okasnica* »predpasnik«, vendar tudi kasat' *sa na niekoho* »zoperstaviti se«; pomen »izpodrecati, zavihati« je tudi v gl. *kasać, podkasać* in dl. *kasaś, podkasaś*; r. dial. *zakasátь poly* »zatakniti za pas«, *zakasátь ruki* »zavihati rokave«, ukr. dial. *pidkasátysja*, br. *podkasácь, zakasacь*. Tudi balk. in r. csl. najdemo *kasati sę pǫti* »podvizati se na pot«, mak. *kasan* (m.) »konj dirkač« poleg *kasa (se)* »zbadati, dražiti, žaliti«. Verjetna se zdi povezava z r. *kosnútьsja* »dotakniti se«, csl. *kosnǫti, kosnǫ* (Berneker, I 491; Machek[2] 244, Slawski, II 91); to povezuje Zubatý, JA XVI 396 s *česati, češǫ*. Pomenske razlike je osvetlil Machek, LF LXIX 38: prapomen je bil »izpodrecati«. Sorodno se zdi lit. *kàsti* »praskati, grebsti« (Persson, Beitr. II 812); manj verjetna je povezava z alb. *k'as* »približam« (Meyer, AEW 220). Machek, ZSPh. XVIII 21 izhaja iz ide. **kēsa* »čas«, alb. *kohë* »čas«. Matzenauer, LF VIII 97 je samo v pomenu »dirjati« primerjal ir. *cass* »hitro«. Madž. *kászolódni* »lotiti se, pripraviti se« ni izposojeno iz slov. jezikov, kot misli Berneker (o tem Kniezsa, 852; Benkö, II 402). Glej tudi *kosati se*.

kaséle (f. pl.) »samokolnica« (Suhor); Štrekelj, LMS, 1894, 17 opozarja na it. *cassela* »casetta«, furl. *cassèle* (< lat. *capsula*). K pomenu prim. sln. *šajtrga*.

kaselica »posoda za vodo, situla«; v 17. st. *kaſseliza* (Kastelec). Izposojeno iz it. *cassèlla* »piccola cassa«, furl. *cassèle* »kaseta, predal«, pomanjševal-

nica lat. *capsula* iz *capsa* »škatlica, posoda« (Battisti-Alessio, 794).

kastél (m.) »utrdba, grad«; k temu *kastelán* »gradnik«; tudi *kostel*; v tpn. 1363 *Costel*, 1383 *Costell*, danes *Kostel, Kostelsko*, toda cgn. *Kastelec, Kastelic* poleg *Kostevc, Kostevšek*. Prim. sbh. *kàstel, kasteo*, g. *kastela*, tpn. *Kastil, Zakastîl* (Brač), csl. *Kostelъ, Kostelь*, tpn. sbh. *Kostelj, Kastelac*, tudi *Kostolac*. Izposojeno iz lat. *castellum* »grad«. Iz gr. oblike κάστρος »grad«, arum. *castru* je r. scl. *kastrъ*, str. *kost(ъ)rъ* »utrdba, barikada«, sbh. tpn. *Kostrc*. Pri severnih Slovanih je pomen »cerkev, svetišče«, p. *kościól*, č. *kostel*, slš. *kostol, koscel*, gl. v 12. st. *Ztarecoztol*; le str. *kostel'ъ* pomeni »stolp, utrdba«, iz p. je nr. *kostēl* »cerkev« br. *kascel*, ukr. *kostîl* (Berneker, I 582; Vasmer, I 641; Skok, II 57; Slawski, II 553).

kastor (m.), g. *kastorja* »vrsta klobuka« poleg *kastórec* »isto«; prim. č. *kastor, kastorový klobouk* in n. *kastorhut* po frc. *chapeau de castor*, frc. dial. *castor* »klobuk« posebno »star moški ali ženski klobuk« h *castor* »bober«; beseda je znana v vseh romanskih jezikih razen rum., lat. castor < gr. κάστωρ, po Frisku I 799 iz atpn. κάστωρ. Sti. *kastūrī* »mošus« je iz gr. καστόριον.

kastrola »vrsta posode«. Prim. tudi sbh. *kastrola*, r. *kastrjulja*, č., p. *kastrol* (m.), slš. *kastról*. Izposojeno iz n. dial. *Kastrol*, knjižno *Kasserolle*, to pa iz frc. *casserole*, ljudsko tudi *castrole*. Nemško *Castrol* je prvič izpričano ca 1700; frc. *casse* »ponev« je iz srlat. *cassa* »vrsta posode« (Matzenauer, CS 199; Kluge-Götze 355).

kasún (m.) »zaboj« (Štrekelj, Görz. 399). Izposojeno iz furl. *cassòn* (Boerio, 144; Pirona, 55), it. *cassone* »velik zaboj« (Mende, RLS 77; Battisti-Alessio, 796).

Kaša I (mtpn.), npr. *Kaša* (Medvode), po večini dem. *Kašica*, na Štajerskem *Kešice* (Ljutomer). Ledinska imena *Na Kašči, Za Kašco* in *Kašta, Kašte* kažejo na *kašča, kašta* »žitna shramba«, imena *Kaša, Kašica, Kešíca* pa so verjetno **kъsjā*; prim. csl. *kъšь, kъšenlje* »žreb«, *prě-kъšiti* »izžrebati«, *kъšiti sę* »žrebati«. Prim. sbh. tpn. *Kašina* in mtpn. *Žrebinice* (Mažuranić, Prin. 489; drugače Dickenmann, AECO VII 171, ki to izvaja iz atpn.; avtor, SVI I 254). Osnova **kъs-* ni jasna. Bezzenberger, BB XXVII 171 primerja gr. καυνός »žreb«, kar je mogoče iz *καυσνος, dvomi v to že Berneker, I 672 in Frisk, I 803. Enako negotova je primerjava s sti. *kuṣáti, kuṣṇáti* »ščipa, trga« nejasnega porekla (o tem Mayrhofer, I 245).

káša II »oluščeno proso«, tudi »zdrob«, prim. *ajdova, ječmenova, ovsena kaša*; metaf. *v kaši biti* »v neprilikah biti«, *vrelo kašo pihati* »premagovati ovire«, *svinjska kaša* »Polygonum aviculare«, *babja kaša* »babje pšeno, sodra«. V 16. st. *kasha* »puls« (Megiser), v 18. st. *kasha* »Brey«, *jezhmęnova kasha* »Gerstenschleim« (Pohlin); dem. *kášica, kâška*, adj. *kášen, kášast, kâšnat*; izv. *kâšnica* »voda, v kateri se je kuhala kaša« (dol.) »krvavica; vrsta jabolka« (Vrsno).

Splošno slov.; sbh. *kȁša*, starejše tudi *inkaša* (Mikalja, Stulić), mak., blg. *kaša* (blg. tudi »neprilike«), r., ukr., br. *káša* (br. tudi »zmeda, neprilike«), p. *kasza*, č., slš. *kaša*, gl. *kaša*. Psl. verjetno **kasja*, kar primerjajo z lit. *kóšti* »cediti«, lot. *kãst* »isto« (Zubatý, JA XVI 395; Studie I 2, 100; Meillet, Ét. 396; Berneker, I 493; Trautmann, 120; Vasmer, I 543). Madž. *kása* in rum. *rişcaşă* »kaša« je iz slov. jezikov. Nadaljne paralele so dvomljive, morda sorodno tudi lat. *cōlāre* »cediti« (< **qōkslom*), glej Walde, LEW 177.

-kâšati, *-kâšam* (v. impf.) samo v zloženki *podkâšati, podkâšam* »spodrecati«. Izhajati je treba iz **kas-ja-ti* in pf. oblike *podkôšati, podkôšam* (jvzh. štaj.), npr. *podkošiti si kiklo* poleg *podkôšiti, podkôšniti* (vzh. štaj.) so sekundarne. Pomensko enako p. *podkasać, zakasać* »zavihati«, stp. tudi simpleks *kasać się* »spodrecati se, pripravljati se na nekaj«; č. *kasati, podkasati* »spodrecati«, gl. *kasać, podkasać*, dl. *kasaś se, podkasaś se* »isto«; tudi r. dial. na zahodu *zakasátь*, br. *padkasácь, zakasácь*, ukr. dial. *pidkasátysja*. Brückner, LS 91 navaja tudi lit. *kasóti, kasótis* »spodrecati, zavihati«. Machek, LF LXIX 38 izhaja iz *kosnǫti* »dotakniti se«, r. *kosnútьsja* poleg *kasátьsja*, sbh. *kòsnuti* in *kasati*, starejše *kasati se puti* »iter ingredi«, csl. *kasati sę pǫti*. S tem primerjajo lit. *kàsti, kasù* »grebsti«, lot. *kast, kašu* »grabiti« (Zubatý, JA XVI 395; Meillet, MSL XIV 205, 338; Persson, Beitr. 812; Berneker, I 581), ad *podkasać się* podrobno tudi Sławski, II 92 in Machek², 244. Zanimiv je sln. sinonim *izpodrêcati, izpodbrêcati, izpodbrêncati* brez znanega sorodstva. Morda *s-* intensivum **jьz-pod-ręd-s-ati* k *rędъ* »vrsta«.

kášča »shramba za žito«, tudi *kâšta* (vzh. štaj.), *kâšt* (m.), g. *kášta*; pomen variira od »žitna shramba, skedenj« do »rake, tekoča voda s koritom vred« (Bovec), »podporni zid v vodni strugi«, lahko tudi »podstrešje« (goriš.), »klet« (bkr.), »skrinja za žito« ali »posebna stavba za shrambo« (dol.). V 16. st. *kashza* »granarium« (Megiser), v 17. st. *ſhýtna kashta, kaszha* (Hipolit), v 18. st. *kaſha oder kaſhta sa branje* »Sammelkasten« (Gutsmann). Izposojeno iz stvn. *chasto* »granarius, arca«, srvn. *kaste*, nvn. *Kasten* (> *kosten* »omara«). Prim. č. *kašna*, stč. *kašta, kaštna* »skladišče za sol, skrinja«, slš. *kasňa* »omara«, p. *kaszta* »tiskarska naprava«, *kaszt* »naprava v rudniku«, gl. *kašć* »skrinja, krsta«. Prim. tudi furl. *chiast de blave* (Gärtner, Retor. Gramm. 32). Mlajše izposojeno je sln. dial. *kôšt* (m.), g. *kôšta* »shramba« (Rož, Savinj. dol.). Miklošič, 425; Berneker, I 493; Striedter-Temps, DLS 146, 156; Lessiak, GRM II 183.

kášelj (m.), g. *kášlja* »tussis«; prim. *oslovski kašelj* »clangosa«, *suhi kašelj*; k temu *kâšljati, kâšljam* (impf.), pf. *zakâšljati, izkâšljati se*, impf. *pokašljeváti, pokašljújem*, adj. *kášljav, kašljîv*; v 16. st. *kashel, kashlati* (Megiser), v 18. st. *kashl, kashlanje, kashlam* (Pohlin), *kaſhel, kaſhlanje, kaſhlati, kaſhlavec, kaſhlar* (Gutsmann).

Splošno slov.; prim. csl. *kašьlь, kašelь* in *kašьljati, kašьljajo*; sbh. *kašalj, kašlja, kašljati*, mak. *kašel, kašlica, kašla*, blg. *kášlica, kášlja*, r. *kášelь, kášljatь*, ukr. *kášelь, kášljaty*, br. *kašalь, kášljacь*, p. *kaszel, kaszlać*, č. *kašel, kašlat*, slš. *kašel', kašlat'*, gl. *kašel, kašleć*, dl. *kašliś*. Psl. **kāšljo-* je sorodno lit. *kosulŷs*

»kašelj«, *kósiti* »kašljati«, lot. *kãsus, kãsa, kãsis,* enako sti. *kāsatē* »kašlja«; ide. **kās-* podaljšano v **q^{u}ās-* je v stvn. *hwuosto*, nvn. *husten* »kašljati«, alb. *kollë* (< **qu̯āslā*), bret. *pas*, ir. *casad* »kašelj« (Berneker I 493; Trautmann 119; Vasmer I 544; Fraenkel 283). Metaforični pomeni kakor sln. *izkášljati se* »povedati vse od kraja«, *pokašlajti se na koga* »ne ozirati se« se najdejo tudi drugod.

kašica »Capsella bursa pastoris« (LMS, 1879, 121); kakor *kaška sv. Ivana* »Spiraea aruncus« iz lat. *capsa*, it. *cassa* »torba, žep« (Štrekelj, JA XII 458). Tudi sbh. *kesica* »Capsélla« iz *kȇsa* »torba, mošnja« poleg *ćesa*, kar je preko turš. *kise, kese*, perz. *kise* prevzeto iz babilonskega *kīsu* »torba« (Skok I 355).

kašikar (m.) »Acipenser Güldenstaedtii«; izposojeno iz sbh. *kašikār* »isto« (Pančić, Ribe 154). Pomen se je razvil morda iz sbh. *kašičara* »molae parve genus« ali iz imena vodne ptice *kàšičār* »Platalea leucerodia«. Izhodno nedvomno *kàšika* »žlica«, rum. *caşică*, alb. *kashik* »žlica« iz turš. *kaşik* (Lokotsch 1120; Skok II 59).

kašmir (m.), g. *kašmirja* »vrsta tkanine«; k temu *kašmirka* »kašmirska koza«. Kakor sbh. *kašmir*, mak. *kašmir*, r. *kašmír, kašemír*, dial. *kamišír*, p. *kaszmir*, č., slš. *kašmir* izposojeno preko n. *Kaschmir* iz frc. *cachemir*. Naziv izvira iz imena pokrajine *Kašmir*, sti. *kāśmīras* v severozah. Indiji (Lokotsch 1116; Kluge-Götze 355; Vasmer I 544).

kâšpret (m.) »sirova juha«, tudi *kâšprat*; Striedter-Temps, DLS 146 suponira neizpričano srvn. **koeseproete*, kar bi dalo bav. avstr. **Käsepret*, tvorjeno kakor *Wildbrät* »divjačina«. Dvomljivo. Skok II 11 misli na sestavljeno iz rom. dial. *kaž* (Dubrovnik) poleg *kež* »sir« k it. *cacio*, lat. *caseus* »sir«. V tem primeru bi bila tvorba hibridna.

kaštâvnik (m.) »oskrbnik srenjskega vinograda« (bkr.); kakor rez. *ćastal* in *ćastáld* »poljski čuvaj« iz furl. *ciastàld*, je bkr. oblika iz it. *castaldo* »oskrbnik srenjskega imetja«. Langobardsko *gastald* »upravnik državnega imetja« je prešlo v lat. *castaldus, gastaldus* (7. st.) (Šturm, ČJKZ VI 54; Battisti-Alessio 797). Na sbh. ozemlju so izpričane oblike *kàstaldo* (m.), *kaštalad, kàštalda* »oskrbnik cerkvenega imetja« (Lika), *gèstalad, gèstod* »glavar cerkvene bratovščine« (Dubrovnik). O tem Skok II 57.

kaštel (m.), g. *kaštela* »grad, utrdba«, v 16. st. *kaſhtèl* poleg *castel* (Megiser), novoknjižno *kastel*; k temu tpn. *Kostel*, cgn. *Kastelic*, etn. *kostelci*. Izposojeno iz it. *castèllo*, lat. *castellum*, furl. *castiel*, frc. *château* (o tem Meyer-Lübke 1745; Battisti-Alessio 799). Dial. sln. *kaštavnik* »oskrbnik skupnega nasada« je sprejeto iz it. *castaldo* »grajski oskrbnik, kastelan« (Mende, RLS 77).

kaštíga »kazen«; v 16. st. *kaſhtiga* (Megiser); v 18. st. *kashtègam* »kaznujem« (Pohlin), *kaſhtigati, kaſhtigavec, kaſhtigarza* (Gutsmann). Oboje v rabi do srede 19. st., danes živo še v pkm. Prim. sbh. *kaštiga, kaštiganje, kaštigati, kaštigovati* (Mažuranić, Prin. 490), *kàstig* (m.), *kastigati* (Dubrovnik). Oblike s *-št-* so izposojene verjetno z nemškim posredovanjem, stvn. *chastiga* »kazen«, srn. *kastīgen*, oblike s *-st-* pa naravnost iz it. *castigo* iz lat. *castigare* »kaznovati« kakor alb. *kastigój* (Ramovš, Slov. Pravnik XXIV 231; Kelemina, GMDS XIV 64; Skok II 58; Battisti-Alessio 799).

katàna (m.) »vojak« (pkm.); v 16. st. *katan* »eques, konjenik« (Megiser); k temu tudi *katânek* »Cyclamen« (Ščavnica), sin. *soldatek* in *katánja* »vrsta trte« (Kanal), sbh. *katanica* »vrsta trte« (Brod). Sbh. *kàtana* (m.) »vojak, konjski pastir«, *katȁna* (f.) »velik konj«, tudi »jarec« in »močno razvit možak«, v 16. st. tudi *katan* (m.), latinizirano *cataneus* »capitaneus« (Mažuranić, Prin. 491); mak. *katana* »debel moški, ženska«, blg. *kátana* »krepak konj«, p. *katan, katana* »veteran«, č. *katan* »rabelj« (križano s *kat* »rabelj«). Tudi rum. *cătănă* »vojak«. Izposojeno iz madž. *katona* »vojak« (Miklošič, Frw. 27; Berneker I 494). Od tega je težko ločiti oblike na *-un*, srgr. κατοῦνα »tabor«, rum. *cătún*, alb. *katúnd*, mak. *katun* ciganski »tabor«, blg. *katún*, sbh. *kàtūn*, str. *katunъ* »tabor«, cigan. *katuna* »šotor«, ukr. *katún* (m.), *katúna* »vojak«, turš. *katan, kutan* »pastir«. Po Miklošiču 113 je zveza dvomljiva; Berneker, I 499 razlikuje dve osnovi; obširno o tem Benkö, II 409, ki sklepa na iliro-traško poreklo in Skok II 64, ki se nagiba k mnenju, da je izhodišče protoblg.

katânec (m.) »Reseda luteola«, iz tega adj. *kančev*, npr. *katančevo žoltilo*. Verjetno spada zraven tudi sln. *katánja* »vrsta trte« (Kanal); prim. sbh. *katanec* »Reseda luteola« poleg *katanica* »vrsta trte« (Brod). Sln. *katânek* »Cyclamen« je poleg sin. *soldatek* gotovo iz madž. *katona* »vojak«. Toda pravilno opozarja Perušek (rkp.) na lat. *cotonca, cotonia* »Rhus cotinus«, stit. *scòtano* (16. st.) »isto« k lat. *cotinus* »rumen les« (Battisti-Alessio 3421; Meyer-Lübke, 3285). Napačno izvaja Skok II 61 sbh. *katanica* iz madž. *katona* »vojak«.

katenjáč »cajna, korbica« (Ig, Novice, 1849, 219). Gotovo je izhodišče lat. *coactus* »potlačen«, prim. it. *quatto*, špan. *cacho* »skljućen«, ben. it. *quattarse* »skloniti se«, vendar romanska predloga ni znana.

katéri (pron. inter., rel.), *katéra, katéro* »qui, quae, quod, quotus«, dial. *kətéri, ktéri, štȇri* (< **chteri*), *tkéri, teri* (Ramovš, Morf. 97); v 16. st. *kateri, ketiri*, g. *katiriga* (Dalmatin, Megiser), v 18. st. *katir, -a, -u* (Pohlin); *kateri, katiri, kiri* (Gutsmann). Izvedeno dial. *katérič* »welchesmal, manchmal« (vzh. štaj.) poleg *kterič*; knjižno *katérikoli*; v 18. st. *katirakoli, kirikoli* (Gutsmann), *katérikrat*, v 18. st. *katirèkrat* (Pohlin), *kateri (si) bodi*, v 18. st. *kiribodi* (Gutsmann). Samo pkm. *koteri* se ujema s csl. *koteryj, kotoryj*, prim. staro sbh. *koteri*, r. *kotóryj*, ukr. *kotóryj*, br. *katóry*, drugje samo dial. slš. *koterý*, dl. *kótery*. Sicer je treba za sln. izhajati iz reducirane oblike **kteri*, psl. **kъterъ, *kъtorъ*, toda *-a-* v knjižnem *katéri* ne more biti iz *-ъ-* ampak je analogen po pron. *kako, kakšen* (Ramovš, idem). Prim. p. *który*, dial. *chtóry, tkóry, ftóry*, č. *ktéry*, slš. *ktorý*, dial. *chtory, chterý, který, torí, kori*, dl. staro *ktory, chtery*. Sorodno je lit. *katràs* »kdo od obeh, kdo« poleg *kataràs*, lot. *katrs, katars*, sti. *katará-* »kdo od obeh«, avesta *katārō*, indef. *kataraščit*, gr. πότερος, jon. κότερος, osk. *púterei-pid* »in utroque«, got. *hwaþar* »kdo od obeh«. Prvotno je to komparativ

h *kъto* »kdo«, lit. *kàs*, sti. *káḥ* (Pokorny, 644; Berneker I 674; Trautmann 120; Vasmer I 646; Sławski II 286; Vaillant, RES XI 11).

katólik (m.) poleg *katoličãn*, v 18. st. *katolſhnik* (Gutsmann), adj. *katoliški*, 1740 *katoulski*, *katolski*, *katolshki*, vendar tudi *katoliske vjere* (Apostol). Evropska kulturna beseda: lat. *catholicus* iz gr. καϑολικός »splošen«, it. *cattòlico*, frc. *catholique*, ang. *catholic*, n. *Katholik* itd. Naziv se pojavi že v antiki, v dobi cesarjev pri Avguštinu; pri sln. protestantih v 16. st. ni izpričan.

katorna »Tetrao bonasia«, samo v 18. st. pri Pohlinu in Gutsmannu dial. tudi *kotôrna* poleg *katôrna*. Izposojeno iz ben. it. *cotòrno*, furl. *catòr*, *cotòr* »Perdix saxatilis«, prim. it. *cotornice* »Tetrao coturnix«, lat. *coturnix* (Štrekelj, Lwk. 34; Berneker I 588). V hrvaškem Primorju in na Krku *kotorina* »Perdix saxatilis« (Skok, II 171). Latinsko ime je onomatopeja po ptičjem glasu. Sln. sinonimi so *gozdni jereb*, *leščerka* in *orehovka*.

katrán (m.) g. *katrána* »zemeljska smola«; prim. sbh. *kàtran* poleg *kàtram*, mak. *katran* »kolomaz«, blg. *katrán* »ladjedelniška smola«, r. *katrán* »zemeljska smola«. Izposojeno deloma preko it. *catrame* »bitumen«, istr. rom. *catramo*, g. *catràn* iz osm. turš. *qaṭran*, to pa iz arab. *qatra* »bitumen« (Miklošič, TEl. I 329; Berneker I 494; Battisti-Alessio 816).

katríga »stol«, tudi *kontrẹ̀ga* in na Krasu *kondrĩẹγa* (Štrekelj, Görz, 434). Schuchardt, Slawodeutsch 37 misli na dalmatinsko rom. poreklo in primerja it. dial. *katraóda*, *catrieda* »sedia« (Bartoli II 194). Prehod *-d-* v *-g-* je izpričan tudi v ben. it. *carèga*, *carièga* (Boerio 137). Zadnje izhodišče je lat. *cathedra*; oblika *kondrĩẹγa* je sprejeta iz ben. z naknadno vrinjenim nazalom (Mende, RLS 78).

katun (m.) »vrsta bombažnega blaga«, v 18. st. *koton* (Gutsmann); izv. *katunár*, *katunárnica*, adj. *katunast*, *katunov*, *katunski*, *katunárski*; ljudsko tudi *kotenína* »bombažno blago«. Izposojeno iz n. *Kattun* »bombažno blago«; iz it. *cotone* (= frc. *coton*) »bombaž« je treba izhajati pri obliki *koton*; iz n. dial. *Kartun* je č. *kartoun*, slš. *kartún*, p., dl. *kartun*, gl. *kortun*. Zadnje izhodišče je arab. *ḳūṭun* »bombaž«, tudi *ḳoṭon*, verjetno egipčanskega ali indijskega porekla. Prim. tudi hebr. *kuttōneϑ*, odkoder je izposojeno gr. χιτών »srajca« in feničansko *ktn* »platnena obleka« (Lokotsch 1272; Frisk II 1101; Kluge-Götze 375).

katura »planšarija, mlekarna«; Trstenjak, Novice, 1859, 169 primerja sbh. *kàtūn* »pastirski stan na planini«, izpričano že 1278 in 1300; enako bolgarsko *katun* (1313—1318), kar izvaja Miklošič 113, enako Berneker I 494 iz turš. *qatan*, *qutan* »tamar«. Sln. tudi cgn. *Katurič*. Nejasno; podrobno o sbh. *kàtūn* Skok II 64. Verjetno predromanski relikt.

káva »Coffea; pijača iz kavinih zrn«, ljudsko tudi *kofẽ* (n.), g. *koféta* in *koféj*, *kaféj*; v 18. st. *kofe*, *turški bob* (Gutsmann). Izv. *kavárna*, adj. *kavarniški*, ljudsko *kofétar(ica)*; knjižna oblika *kava* je sprejeta preko sbh. *kàva* (poleg *kàfa*) in č. *káva*; ljudsko obliko pa iz n. *Kaffee*, to pa preko frc. *café*, *coffée* in angl. *coffee* iz arab. *qahwa* »kava« < etiop. *Qafa* »ime pokrajine na kušitskem ozemlju« prvotni pomen je domnevno »vino«. Prim. tudi blg. *kahvé* poleg *kaivé*, *kafé*, mak. *kafe*, rum. *cafea*, *café*, alb. *kafé*, ngr. καφές. Slovanske oblike so p. *kawa*, slš. *káva*, dl. *kafej*, gl. *kafej*, r. *kófe*, *kófej*, ukr., br. *kófe*. Preko slov. jezikov tudi lit. *kavà* (Kluge-Götze 337, Skok II 14).

kâvčina »vrsta plavega grozdja« (jvzh. štaj.), tudi *kâvčevina*; nejasno; morda je zveza s *kâvec* (m.), *skâvec* (m.) »patoka, žonta, tropinščica«. Ker se zdi, da je pomenski poudarek na debelih lupinah, je mogoče primerjati rum. *cauc* »lupina«, alb. *kafkë* »lobanja, polževa hišica, želvin oklep«, kar je iz gr. καῦκος, καῦκα, καυκίον »skodelica« ali iz lat. *caucus* »kozarec«. V Dalmaciji je *kȁuka*, *kavka*, *kaoka* »tonzura, pop« (o tem Skok II 65).

kâvec (m.) »vrsta vina« (Istra), tudi *skâvec*; v 18. st. *skavẹ̀z* »Trestwein, Lauer, Acinacium« (Pohlin), *ſkavez* »zvizhek« (Gutsmann). Morda spada zraven tudi *kavbín* »zavrélza, potégliza« (Vodnik), tudi *koubin* (Cigale). Vse nejasno. Štrekelj, JA XIV 541 opozarja na ben. it. *vin scavèzzo* »vin adeguato« (Boerio, 623), furl. *s'ciavèz* »vinello, ottenuto con acqua messa sulle vinacce non fermentate o non strete« (Nuovo Pirona 970).

kavȇča »nagobčnik za vole«, dial. *kaviȇča* (Podgorje). Izposojeno iz it. *cavézza*, *capézza*, dial. *chavéza*, stfrc. *chevece* »konjska uzda«. Izvedeno iz lat. *capitium* »oglavje pri tuniki«, prim. n. *Kapzaun* iz frc. *caveçon* (Battisti-Alessio 829; Wartburg II 260).

kávelj (m.) »hamus«, tudi *kávkelj* »isto«; dem. *káveljček*, *kâvkljec*, adj. *kávljast*, *kavljȁt*; v. *kávljiti* »zakvačiti s kavljem«, tudi *kavljáti*, *kavljâ* »kliti« (notr.) in *kávlije* (n.) »klica, poganjek«. V 18. st. *kavel*, *kavelz* (Pohlin). Izposojeno iz it. *caviglio*, *caviglia* »clavus, uncus«, srlat. *cavile*, *cavilia*, *cavilla*, *cavigla* (Matzenauer, CS 199). Zadnje izhodišče je lat. *clāvīcula*, dem. od *clavis* (Battisti-Alessio 830).

kâvka »Corvus monedula«; v 18. st. *kavka* (Pohlin), *kauka* (Gutsmann), dem. *kâvčica*, adj. *kâvčji*, v. *kâvkati*, *kâvkam*, *kâvčem* »oglašati se kot kavka« a tudi »kot pura« poleg *kâvdrati*, *kâvdram*, n. *kaudern* »oglašati se kot pura«; dial. je *kâvkati* tudi »javkati« (jvzh. štaj.). Stara onomatopeja; prim. sbh. *kâvka*, csl. *kavъka* »Corvus monedula«, r. *káva*, dial. *kávka* poleg *kávka* »žaba«, ukr. *kávka*, p. *kawa*, č., slš. *kavka*, gl., dl. *kawka*. H *kâvkati* prim. lit. *kaũkti* »vpiti«, br. *kavkacь* »krakati«, gl. *káwkać*, dl. *kawkaś*, ukr. *kavčáty* »vreščati«, r. *kávatь* »močno kašljati«. Najbližje sorodno je lit. *kóvas* »Corvus monedula«, tudi *kóvarnis*, lot. *kuõvãrnis* (sln. *smrdokavra* »Upupa epops« in *smrdovrânka* »Coracias garrula«). Dalje primerjajo sti. *káuti* »vpije« in gr. καύαξ »vrsta galeba«, kimr. *cuan* »sova«, lat. *cavannus* »sova«, stvn. *hūwo* »sova« (Berneker I 495; Vasmer I 497; Pokorny 535; Fraenkel 284). Seveda se takšne onomatopeje lahko pojavijo neodvisno druga od druge. Malo je verjetno, da se je csl. *čavka* »Corvus monedula«, sbh. *čâvka* -mak., blg. *čavka* poleg sln. *čâjca* »neka povodna ptica« glasoslovno razvilo v prevoju s *kavъka*. Odločno odklanjajo to možnost

Bulachovskij, IAN Otd. Lit. VII, 102; Skok I 300; Slawski II 108; rezervirani ostanejo poleg Bernekerja in Vasmerja številni drugi avtorji. Machek[2] 246 misli neprepričljivo, da je slov. *kavka, čavka* mlada samostojna tvorba.

kávklar (m.), g. *kavklarja* »igralec, glumač«; v 16. st. *kaukler* »funambulus, gesticulator«, *kauklati* »gesticulari« (Megiser), v 18. st. *kauklar* (Pohlin, Gutsmann). Prim. sbh. *kaukljer*, pri Belostencu *kauklyer* »prastigiator«, č. *kejklíř, kejklovati*, stč. *kaukléř*, slš. *kaukliar*, p. *kuglarz, kuglować*, dl. *keklija, kekler, keklować*, dl. *goklaŕ*. Vse iz n. *gaukeln, gaugler*, srvn. *goukeloere*, dial. *gokeln, gēkeln, geikeln, kekeln* »čarati, glumiti« (Striedter-Temps, DLS 147; Machek[2] 248; Kluge-Götze 235).

kâvlar (m.), g. *kâvlarja* »vrsta strešne opeke« (Košana), dial. *kâųler* (Rigler, Jnotr. g. 56). Verjetno iz lat. dem. *clavicula* h *clavis* »žebelj«, goriško *čavilja, čavila, čebilja* »debel, dolg žebelj«, v Reziji *ćavyla* (Šturm, ČJKZ VI 76), it. tudi *caviglia*, furl. *ciavile*, toda na Braču je *kȁvija* »klin za zvijanje vrvi« (Skok II 68), v hrvatskem Primorju tudi *klȁv* »zapah«. Sln. *kâųler* je vrsta opeke, ki se pritrdi z žebljem.

kâvra »koleraba« (Notr.), tudi *kâvla*. Izposojeno iz refleksov za lat. *caulis* (srlat. *cavolus* 1324 v Dubrovniku). Poleg sestavljenke it. *càvolo-rapa* (glej *koleraba*) so bile v rabi tudi skrajšave, prim. ben. it. *gavona*, rum. *găun*, frc. *chaon* itd. Beneško je izpričano tudi *caul, cavul* »verza, kodrasti ohrovt« (Battisti-Alessio 831; Mende, RLS 78).

kâvran (m.) »Corvus corax« (bkr., vzh. štaj., notr.); k temu tudi *kavrána* »Corvus cerone« (Celje). Prim. sbh. *kavran*, r. *kavaron* »Corvus frugilegus«, ukr. *kávoron* in dl. *karwona* »Corvus cerone«. Enako je tvorjeno lit. *kóvarnis* »Corvus frugilegus« in lot. *kuõvãrnis, kuõvãrna, kuovãrs* »Corvus corax«. Verjetno stara haplologija iz zloženke **kava-vôrnъ*, **kava-vórna*, dalje glej za prvi element *kavka* in dalje *vran, vrana* (Berneker I 291, 298; Vasmer I 251; Fraenkel 284). Podobno je tvorjeno sbh. *galòvran* poleg *grȁvrân*, sln. *gâvran*, mak., blg. *gavran*, z metatezo *garvan*, r. csl. *gavranъ*, p., dl. *gawron*, č. *havran*. Obe obliki sta izpričani tudi v sln. cgn. *Kavran* (poleg *Kavre, Kavrečič*) in *Gavran, Gavranovič* (Machek, LP III 100).

kavrej (m.) »Meleagris gallopavo« (kor.); k temu *kâvdrati, kâvdra* »o puranovem glasu«, *kâvdranje*, n. *kaudern*. Kakor n. *kaudern* je tudi sln. *kav(d)rej* onomatopeja, ni nujno, da bi bilo izposojeno. Sin. *puran, janiš, jana*.

kávrna »dlačice na tkanini ali na preji«, tudi *kávrnica, kávrnka, kávrnje* (n.) poleg *kábrna* »isto«; adj. *kávrnat, kábrnat, kábrnast, kávrnčen* in *káber* (m.) »poraščena koža na glavi«. Od tega ni mogoče ločiti *zavr̂nki, závrniki* (m. pl.) »rese pri tkanini«, tudi *zâbrniki* »isto«. Zdi se, da se je križalo več osnov; *kâbrúek* »leskov cvet, grozdiček pri trti« (Slov. Gorice) in *kâbronek* »mesnati rožiček na kurjem vratu« (pkm.), *kâvrnek* »leskov cvet« (Slov. Gorice) s sinonimi *âbranek, jâbranek, bránkelj, brenkelj* itd. (Glej *âbranek*) kažejo na * *-brędьkъ*, prim. csl. *abrédь* »Locustra«, r. *bred* »listje in veje za klajo«, ker je deloma prevzeto velarni prefiks *kō-*; *kávrna, kábrna* pa kaže na *kō-vrcati*, sbh. *vr̂cnuti se, vrcati se, vŕknuti* poleg *fr̂knuti*, sln. *vr̂cati med* poleg *fr̂kati, fr̂kniti*. Prvotno verjetno **chvьrkati*, blg. *hvъrkam* »letim« (o tem Berneker I 410). Miklošič 152 primerja sbh. *kòvrčica, kovrca* »koder, zavoj« s p. *warkocz* »kita«; Skok II 172 dopušča pri tem možnost križanja s turš. *kıvırcık* »kodrast«; vse je dokaj nejasno; nesprejemljivo izhaja Debeljak, SR V—VII 172 iz **ka-vьlna*.

kávsati, *kávsam* (v. impf.) »pikati (s kljunom)«, tudi *klâvsati, klâvsam*; pf. *kávsniti, kâvsnem* in *klávsniti, klâvsnem*; dem. *kavsljáti, kavsljâm*; izv. *kávselj* (m.), g. *kávslja* »Schnäpper« (Vodnik). Od tega ni mogoče ločiti *kávsati se* »prepirati se«, *kâvs* (m.) »prepir«, npr. *ravs in kavs*; metaforično tudi *kávsati* »futuere«. V 18. st. *kauſam, kauſnim* »picke, becke, beiße« (Gutsmann), *kausel* »Bissen, Bißchen« (Pohlin). Primerjati je mogoče dl. *kawliś, skawliś, kawsliś, skawsliś* »brskati, grebsti, žvečiti«. Verjetno onomatopeja, brez drugih znanih slov. paralel. Tako o sln. *kavsati* Berneker I 495, ki sln. *kâvs* »prepir« loči od sbh. *kâvga* »prepir«, blg. *kavgá* iz turš. osman. *kavga* »prepir«.

kâvtre (f. pl.) »vrnila« (dol., Poljane); v 16. st. *gater, gatre* (Dalmatin). Izposojeno iz srvn. *gater* »Gatter, Gitter«, nvn. *Gatter*, kor. n. *gátter, gátterle*. Štrekelj, JA XXVIII, 516 pojasnjuje sln. *kâvtre* iz **kaltre*, to pa po disim. *-r-..-r-* v *-l-...-r-* iz oblike *gartre*. Glej tudi *gater* (Striedter-Temps, DLS 147).

kázati, *kážem* (v. impf.) »demonstrare«, tudi *kázati se* »in publicum prodire, significare«, npr. *to kaže dolgo zimo, lepo, slabo kaže*; pf. *do- (iz-, na-, po-, pri-, raz-, u-) kazati*; v 16. st. *kaſati, pokaſati, vkaſati, ukaſati* in k temu *vkaſanie* »mandatum« (Bohorič, Dalmatin, Megiser), v 18. st. *ukâſa* (f.) »ukaz, potni list« (Pohlin), *perkaſn* (f.), *perkasen* »visio«, novo *prikâzen* (prim. csl. *prikaznь* »fabula, visio«, dl. *pśikazń* »mandatum«); derivirana impf. *prikazováti, ukazováti*, dial. tudi *prikaževati* itd. (kor.); številne izvedenke kakor *kazálec, kazín, kazinec* »Zeigefinger«; novoknjižno *dokaz, nakazilo, izkaz, kažipot* itd.

Splošno slov.; prim. sbh. *kázati, kâžēm* »dicere«, mak., blg. *kaže* »reče«, *kužuva*, csl. *kazati, kažǫ* »monstrare, indicare«, r. *kazátь* »demonstrare«, ukr. *kazáty* »dicere, iubere«, br. *kazacь* »dicere«, p. *kazać* in č. *kázati* »praedicare«, gl. *kazać*, dl. *kazaś* »demonstrare, prohibere«.

Etimologija ni pojasnjena. Agrell, Beitr. z. slav., Lautgesch. 17 in Machek, Slavia XVI 187 primarjata sti. *śā́sti* »svari, kaže, uči«, av. *sāsti* »pravi, uči« iz ide. **k'ās-, k'es-* (to zavrača Mayrhofer III 330). Glasoslovne težave pa povzroča tudi sti. *cáṣṭē* »pokaže, zagleda« poleg *kā́śate* iz ide. **kᵘek'-, kᵘok'-* morda z dubleto **kᵘeǵ-* (Pokorny 638; Berneker, I 497; Vasmer I 503).

kâzen I (f.), g. *kâzni* »poena«; že v Briž. spom. *pocasen* »poena« (I 25), prim. csl. *pokaznь* »poena« poleg *pokajaznъ*. Kasneje šele 1771 *kasnijo* ali *shtrafajo* (Kelemina, GMDS XIV 64); pri Vodniku *kasen* »Strafe«, *plazhati v' kasen*, pri Ravnikarju 1815 *kasni ali shtrafe*. Splošno prevladalo s tem pomenom

šele sredi 19. st., za starejše *pena, svara, kashtiga, shtrafinga* »shtrafa« (Dolenc, ČJKZ III 80; Ramovš, Slov. Pravnik XXIV 230). Izv. *kázniti, kaznováti* »strafen«, *kaznîv* »strafbar«, *kázenski, káznjenec* »Sträfling«, *kaznîlnica* »Strafhaus«. Prim. sbh. *kâzen* (f.), *kâzna* (f.) »poena«, mak. *kazna*, blg. *kaznь* »poena«, r. *kaznь* »smrtna kazen«, toda *káznitьsja* »kesati se«; ukr. dial. *káznja* »ječa« poleg *kaznýty* »strafen« in *kázenь* »pridiga«; p. *kaźń* poleg »kazen, ječa« tudi »muka, mučenje, ukaz, pridiga«, prim. *kaznodzieja* »pridigar«; stč. *kázn, kázň* »kazen, ječa«, *kázniti* »pokoriti, kaznovati« poleg nč. in slš. *kázeň* »pridiga, disciplina«, *ukázněný* »discipliniran«, gl. *kaznja* »naredba, ukaz«, dl. *kazń*. Iz slov. jezikov lit. *koznis* »poena«, toda *kõzonis* »pridiga« in *kòzas* »ječa«; rum. *cazná* »mučenje, tortura«, *căzni* »mučiti«, adj. *căznat* »grd«. Etimološko nejasno; Miklošič, 107; Preobraženskij, I 283, z rezervo tudi Vasmer, I 504 dopuščajo možnost razvoja iz *kajati*; vendar csl. *kojaznь* »kes« ni izhodna oblika za *kaznь*. Drugi izhajajo iz *kazati* (Berneker I 496; Meillet, Et. 455; Machek[2] 246; Slawski II 113; Ramovš, Slov. Pravnik, XXIV 230) in tudi od *kaziti* (Berneker I 496). Zaradi r. *nakazátь* »kaznovati« je treba najbolj verjetno izhajati iz **kaz-nь* h *kazati*. Zanimivo je pri tem sln. dial. *kâzen* (f.) »videz« (dol.), *na kazni imeti* »ponašati se s čim, bahati se«.

kâzen II, g. *kâzni* »najemnina, zakupščina, činž«, starejše tudi *kazen* (m.) npr. *ves ta kazen* (Vodnik), *ovseni kazen*; v urbarjih od 14. st. dalje *casen, casn*; dial. *v kazen dati* »v najem dati«; adj. *kaznen* »mit Abgaben belastet«, *kazenski kmet* »censualis«. Gutsmann v 18. st. navaja *kasenſka gniva* »Zinsacker«, *kasenſke bukve, kasenſki den* »Zinstag«, *kasnuvanje* »Zinsung«, *kasnuvati* »zinsen« (glej tudi *veča, večovati*).

Pomensko blizu je csl. *kaznьcь* »εὐνοῦχος« (Supr., 561, 24) in sbh. *kàznac* »collector vectigalis«, 1323 *kazn'c* in *kaznačina* »selo pod upravom kaznaca« (Mažuranić, Pril. 499), kar tudi izvajajo preko *kazniti* od *kazati* (Berneker, I 497; Skok, II 70); zato je nepotrebno ločiti *kazen* »Zins« od *kazen* »Strafe« (tako Kelemina, GMDS XIV 64). Ramovš, Sln. Pravnik XXIV 230 opozarja na pomenske prehode pri gr. ποινή »osveta, plačilo, kazen, pokora« in ἄποινα »odkupnina za ubitega, pokora, kazen«, iz tega lat. *poena* in dalje srvn. *pīne* »Pein«.

kazina »zabavišče«; evropska kulturna beseda, n. *Kasino* (n.), it. *casinò*, furl. *casín* »zabavišče, bordel«, frc. *casino*, ang. *casino*. V slov. jezikih prim. sbh. *kasíno*, starejše r. *kazinó*. Izvedeno iz *casa* »hiša« s pomanjševalnim suf. *-ino* (Kluge-Götze 355; Battisti-Alessio, 792).

kazíti, *kazím* (v. impf.) »pokvariti«, pf. *po-, (s-)kazíti*; v 16. st. *skasiti, skaſiti* »felschen, verderben« (Megiser), *skashen* »gefelscht«, v 18. st. *kaſim* »corrumpere« (Pohlin), *ſkasiti* (Gutsmann), izv. *ſkasa* »skaza«, *ſkasba, ſkasnik*. Postverb. *kâz* (m.), g. *káza* »napaka (v tkivu)«, adj. *kázen, kazân* (gor.), npr. *kazen krompir, kostanj*. Od *kaziti* je izvedeno tudi *nakâza, nekâza* »napaka«, a tudi »grdoba, pošast« (< **ne-kazati*?), prim. *nekázen, nekazân* (notr.) »neotesan, robat, grob«, csl. *nekazanъ* »rudis«, č. *nekazaný* »prešeren, neotesan«, kar govori za starost pomena *kaznь* »disciplina«. Miklošič, Lex. Pal. 279 izvaja sln. *nakazan* »monstrum«, csl. *prokaza* »gobavost« od *kaziti*.

Prim. sbh. *nakáziti, nàkāzīm, iznakaziti* »okužiti, pokvariti«, csl. *kaziti* »delere, perdere«, r. *kazítь, kažú*, br. *kázicь*, ukr. *kazýty, kažú* tudi »razbiti«, p. *(s)kazić* »okužiti, pokvariti«, č. *kazit*, slš. *kazit'*, gl. *kazić*, dl. *kaziś*. Etimologija ni jasna. Miklošič 114 je mislil na kavzativ k *čeznǫti* in to ponavlja za njim vrsta avtorjev (Berneker I 498; Leskien, IF XIII 118; Meillet, MSL IX 114; XIV 338; Trautmann 133). Toda *čeznǫti* se je lahko razvilo po napačni dekompoziciji iz *jьz-ščeznǫti* in kot prevojna stopnja k temu odgovarja sln., zah. sbh. *skozati* »vzdržati, bdeti« (avtor, Baltistica X 1 in dalje). Machek, Recherches 29, 82 je *skaziti* primerjal lit. *kežėti* »kisati«, čeprav je lit. *kėža* »sir« izposojeno iz vzh. prus. *kēš* »sir« (Fraenkel 249), toda *kežėti* poleg *kežėtis* »kislica« ni nujno isto.

kaznênik (m.) »žitna mera«, tudi *keznânik*; nejasno, morda je izvedeno iz *kâzen* »Zins«, ali iz *kâzen* »poena«. Mogoče je misliti tudi na **kъznьnikъ* prim. csl. *kъznьnikъ* »slepar« h *kъznь* (f.) »prevara, kovarstvo« poleg *kyznьnikъ* in r. *koznь* (f.), nav. pl. *kózni* »zvijača, sleparija«, *koznodej* »slepar«. To je redukcijska stonja **kŭ-* k **kău-*, **kəu-* »kovati« (Miklošič, Lex. Pal. 326; Berneker I 675; Vasmer, I 590).

kazula »mašno oblačilo«, v 18. st. *kosala* (Gutsmann). Izposojeno iz it. dial. *casùbbula* »mašni plašč«, pozno lat. *cosubla*, stfrc. *chasuble* (12. st.), a izpričano je tudi *còsula, casulla* »plašček s kapuco« (Battisti-Alessio 801).

kažót (m.), g. *kažóta* »baraka« (Štrekelj, Görz. 399). Izposojeno iz it. *casotto* »koča, koliba«, ben. *casota, casoto* (Boerio 109), furl. *casòt, casòto* (Mende, RLS 78).

kdáj (pron. adv.) »quando, quo tempore«, *kdaj pa kdaj* »nonnumquam«, dial. tudi »cum, quocumque«; zloženo *od kdaj, do kdaj, nêkdaj*, relativno *nîkdar*; dial. *kdâ, gdâ* (vzh. štaj., pkm.), *kada, kedá* (kor., štaj.) *nêkda, nêgda, nêkedaj*; v 16. st. *kadaj* »quando«, *nekadaj* »aliquando«; *nigder vezh* (Megiser), v 18. st. *kadaj, kedaj* »quando«, *kedaj* »aliquando«, *nekdej* »olim, quondam« (Pohlin), *keda, kedai, kedei, negdei, nigdar, nikedai* (Gutsmann), dial. *nêkedaj* (štaj.). Izhajati je treba iz psl. **kъg(ъ)da*, za relativ iz **(ni)kъg(ъ)da-že*, kar se je pomešalo s pomensko enakim **kъda-(že)*, ni pa mogoče zanesljivo razlikovati obeh izhodišč; csl. *(ni)kъda(že)* stsbh. *kъda, kъdi* poleg *kadi, kada* priča za **kъdy*, **kъda*, prim. tudi č., p. dial. *kdy, gdy, hdy*, ukr. *nihdy, nyhdy*, br. *něhdy*. Sorodno je lit. *kadà*, dial. *kadù*, lot. *kad*, stprus. *kaden, kadden*, sti. *kadâ*, avesta *kadā* »quando«, lit. *niekadà, niekadòs* »numquam« < ide. **kᵘ̯o-* + partikula *-*da*. Slovansko krajšanje v **kъ* razlagajo z analogijo (Zubaty, JA XV 505; LF XIII 366; Berneker I 675; Trautmann, 111; Vasmer I 587). Machek[2] 248 izhaja iz ide. **kᵘ̯u-*, kar zavrača Kopečny, ESSJ II 384. Mogoče pa je za vrsto sln. oblik suponirati psl. **kog(ъ)da*, **kъg(ъ)da*, čeprav priznava Kopečný 353 samo sln.

kadar, stsbh. *kader, kadara*. Posebno pozornost zaslužijo paralele sln. *nimam kdaj*, blg. *nèmam kogà*, mak. *nemam koga*, slš. *nemám kedy*, r. *mne nekogda* »nimam časa«. Najstarejša izpričana oblika je csl. *kogъda*, mlajše je *kъgъda*. Že Miklošič, VGr. II 207 je izhajal iz **kogo-goda*, enako Schmidt, KZ XXXII 389 in Vondrák, VGr. I 89, 454. Kritični pregled obsežne literature glej Kopečný, ESSJ II 352 in Georgiev II 514.

kdó (pron.) »quis«, gen. *kóga*, dat. *kómu*, brez plurala. V 16. st. pisano *du, gdu* (Trubar), *kdv* (Megiser), v 18. st. *gdu* (Pohlin), *kedu, kdu, htu* (Gutsmann); dial. *kədó* (Poljane), *gdó* (Savinjska dol.), *kədú* (notr., Kras), *gdú* (Cerkno), *htú* (Rož), *dó* (Bohinj), *dú* (Guštanj), *túə* (Zilja), *kodȍį, dȍį* (Goričane), *štò* (pkm.). V Briž. spom. samo d. *comuſdo* (III 58) k nom. *chiſto* (II 80) prim. csl. *kъždo* »quisque«. Tudi relativno *kdór* »qui«, *kdorkoli, kdor si bodi* »quicumque«, nikalno *nikdo* »aliquis, quidam« poleg *nihčȇ, niščȇ* »nemo«, v 16. st. *nihzhe* (Megiser), *niſhzhe, niſszhe* (Trubar), *niſzhe* (Bohorič), dial *nı̂ščȩ̂* (dol.), *nı̂šče* (bkr.), *nı̀šče* (prleško, pkm.), relativno *neshzhier* (1557), dial. *nščı̂r* (Rož.), v 18. st. *niſhir* (Gutsmann), *nı̀šr̥* (Mežica). Sln. *kdó* se je razvilo iz psl. *kъto*, kar je prvotno adverbialno okamenel sklon **kъ* (ide. **kʷi-s*), podaljšan s partikulo *-to*, ki je v sln. kakor v č. pod vplivom *kdaj, kde* postala zveneča. Prim. sbh. *kȍ, tkȍ* (< **kto*), mak. *ko* (»kdo« in »kakor«), r. *kto*, dial. *chto*, ukr., br. *chto*, p. *chto*, dial. *tko, gdo*, č. *kdo* (stč. *kto*), slš. *kto*, dl. *chto*.

Sorodno je lit. *kàs* »kdo«, lot. *kas* »kdo, kaj« sti. *kás, kā́* »kdo«, avesta *ka-, kā-* »kdo«, gr. τέο, »čigav« (Homer), lat. *qui, quae, quod*, osk. *pui, pai, pud*, got. *hwas, hwo*, stvn. *hwas* »kaj« (Berneker, I 673; Trautmann, 110; Brugmann, Grdr. II 2, 349; Vasmer I 676; Fraenkel 199).

kdȍr (pron. relat.) »qui«; razširjeno *kdorkoli, kdor si že bodi*; samo relativno funkcijo ima tudi dl. *chtož*, gl. *štóž*; v drugih zahodnoslov. jezikih je interogativ in relativ, prim. stp. *któz*, kaš. *chtož, chtäž, chtóskwo* »wer immer«, slovin. *chteš*, stč. *ktož, kdož, ktež*, č. *kdož*, slš. *ktože*. Psl. **kъto-že*; relativni pomen je izpričan v stč. *ktež, ktož* in stp. *któž*. Sln. g. *kǫ́gar* d. *kómur* itd. kakor *kdo*.

kebȇl (m.), g. *keblȁ* »vrsta posode«, tudi *kébel* (pkm.), v 16. st. *kebal* (Krelj) poleg *kábel* (štaj., bkr.), v 16. st. *kabel* (Dalmatin) in *kóbel* (bkr.), v 16. st. *kobel* (Trubar); dem. *keblíca, káblica, káblič*. Psl. **kъbьlъ*, rusko csl. *kъbьlъ* »modius«, starejše r. *kobel, kobl*, novejše dial. *kýbél* »skrinja« (prim. sln. *kibla*); ukr. *gbol* »neka mera, zajemalka«, sbh. *kàbao*, g. *kàbla* »vrč za vodo«, blg. *kóbel, kъbel*, č. *kbel, gbel*, slš. *gbel, gbal, dbal*, novejše tudi *kybel*, starejše p. *gbeł* in tudi dl. *gběl'* (Eichler, WZU XIII 380). Izposojeno najbolj verjetno iz germanskega stvn. **kubil*, izpričana je oblika *miluchchubili* (n.) »mulctra« (Berneker I 658; Uhlenbeck, JA XV 488; Kiparsky, SLG 243). Zadnji vir je lat. *cupellum* »vrč«, vendar slov. besede ni mogoče izvajati naravnost iz lat. kljub Meilletu, Ét. 186 in Titzu, Slavia IX 34. Ne zdi se verjetno slovansko poreklo, sorodno s *čeber* (tako Mladenov, RFV LXII 261). Skok, II 8 domneva križanje med lat. *cūpellus* in κύββα semitsko *qubbāh* »čaša«. Lit. *kùbilas* »vrč«, lot. *kubls* je lahko prevzeto iz germ. ali slov. (Fraenkel, 304 z lit.).

kéber (m.), g. *kébra* »hrošč«, dial. tudi *čéber*; v 16. st. *keber* »scarabaeus« (Megiser), v 17. st. *kéber, kebèr* (Hipolit), v 18. st. *kȩbr* (Pohlin), *zheber* (Gutsmann); tudi cgn. *Keber, Kebr, Kebrič*. Prim. sbh. kajk. in čak. *kebar*. Izposojeno iz srvn. *kēver, kēvere*, stvn. *chēvar*, nvn. *Käfer* »hrošč« (Striedter-Temps, DLS 147; Skok II 71).

kebzováti, *kebzûjem* »paziti« dial. *kebzȕvati, kebzȕjem* (pkm.); prim. ukr. *kebzuvaty, kebzúju*, običajno z negacijo *ne* »ne vedeti, ne znati«. Miklošič, 114 pušča brez razlage; Berneker, I 498 opozarja na madž. *képzelni* »predstavljati, domišljati si«, (o tem Benkö II 452).

kȇc (m.), g. *kecȁ* »škis pri taroku« tudi »tlesk, mah, udarec«; fraze *kec ti bo, ako ti oče umrje* »tvoja usoda se bo poslabšala« (Goriš. Brda), *kec biti komu* »biti komu kos«. Nejasno, prim. tudi sln. *kı̂c* (m.) »as pri kartah«, sbh. *kêc* (m.), g. *kèca* »as«. Matzenauer, LF VIII 162 izvaja iz madž. *két szem*.

kecar (m.), g. *kecarja* »malikovalec, krivoverec« (16. st. Trubar, Dalmatin), tudi *kecer*; k temu *kecarski, kecarija*. Izposojeno iz srvn. *Ketzer, Katzer* »krivoverec«. Prim č. *kacíř*, stč. *kacieř* (tudi »divji konj«) in iz tega slš. *kacír*, p. *kacerz* in iz poljščine tudi lit. *kocierius, kacierius*, gl. *kacer*, dl. *kjacaŕ* »isto«. Zadnje izhodišče je gr. καϑαρός »čisti«; sekta mahinejcev se je imenovala καϑαροί, lat. *cathari, cazeri, gazari, gazeri* (Berneker I 465; Frinta, Naboženské nazveslovi 28, Sławski II 12; Kluge-Götze 365). Drugače Machek[2] 233, ki misli na n. *Quester* »škodljivec«.

kècmec (m.) »drevesna smola, guma« (vzh. štaj.), npr. *arabski kecmec*; Kelemina, ČZN XXIII 142 primerja štaj. n. *Kazimaz* »smola dreves s koščičastimi sadeži«. Beseda je morda hibridna, iz n. *Katze* in sln. *mozg, mozeg*

kečíga »Accipenser sturio«, tudi *kéča* in *čı́ga* (<sbh.); v 18. st. *kezhiga* »Stör« (Gutsmann). Prim. sbh. *kèčiga, kèčika, kèsega, čı̀ga* »Accipenser stellatus, ruthenus, abramis, ballerus Cuv.«. Zaradi madž. *keszeje, köcsöge, kecsege* »losos, jeseter« mislita Miklošič 114 in Skok II 72 na madžarsko poreklo. Vendar tudi rum. *căciugă* poleg *cegă, cigă*, ngr. κέτσιγα »isto«, p. *czeczuga* »velika rečna riba« (Brückner 74). Berneker I 498 dvomi, da bi bilo izhodišče madžarsko.

kêčka »šop las« (pkm., jvzh. štaj.) poleg *kêka* »bujni lasje; majhno kladivo«, *kêčkati, kêčkam* »lasati« (vzh. štaj.) Gotovo je iz **kъk-*, prim. lit. *kùkti* »grbiti, upogibati se«, lot. *kùkums* »grba«. Zaradi madž. *kacska* »koder« (glej *kačka*) je mogoče misliti, da sta se deloma pomešali obliki **kъkį-* in *kōkį-*.

kedmen (m.) »vrsta kožuha«; prim. sbh. kajk. *kedmen* »kožuh« (Belostenec), *kadmen* (Vrančić); tudi r. *kodmán* »ženski površnik«, str. *kъdmanъ*. Že Miklošič 114 primerja madž. *ködmön* »vrsta

kožuha«, tudi *ködmen*, enako Berneker I 499; azijsko poreklo besede sega do mongolskega *kedür*, vendar je malo verjetno, da bi prišlo do madž. s slovanskim posredovanjem (Kiss, Studi slav. X 26; Benkö, II 603). Za r. *kodmán* opozarja Vasmer I 588 na ujgur. *kädim* »obleka«.

kȇfa »ščetka, krtača« (pkm., vzh. štaj.), k temu *kefáti, kefȃm* »krtačiti«. Prim. sbh. kajk. *kȅfa, kȅfica* in *kèva, kȅva* (Lika), v. *kèfati, kèvati*. Oboje je izposojeno iz madž. *kefe* »krtača«, enako kot slš. *kefa* in ukr. *kefa* (Miklošič 114; Berneker I 499; Skok II 72). Madž. *kefe* je prevzeto iz osman. turš. *kefe* (Benkö II 422); dvomljivo izvaja tudi sbh. kajk. besedo naravnost iz turščine Škaljić, Turcizmi 405.

kȇh (m.) »neka konjska bolezen« (vzh. štaj.). Prim. sbh. *keh* (m.) »isto« (Slavonija). Izposojeno iz madž. *keh* »kašelj, naduha pri konju«, kar je zašlo tudi v slš. *kach* in v rum. *chéhe, cheh*. Skok II 73 prišteva sem tudi sln. *kȇhlja* »golša«, v 18. st. *kehla* »Kropf«, adj. *kehlau, kehlaft* (Gutsmann) in sbh. *kehlja* »glanda«. Vendar ni nujno, da je madž. *keh* iz srvn. *kîche, kîchen* »Keiche, keuchen«; drugače o tem Benkö II 425.

kȇha »ječa, zapor«, v 16. st. *kejha* (Trubar), *keha* (Dalmatin), *kajha* (Megiser); v 18. st. *kȩha* (Pohlin), *kiha* (Megiser); dial. *číha* (Rož), *vtei gvobvezhei zhishi* (kor. rkp.; Ramovš, HGr. II 242). Izposojeno iz srvn. *kîche*, nvn. *Keiche* »carcer« (Miklošič, Fw. 22; EW 108; Striedter-Temps, DLS 142).

kȇhlja »golša«, tudi *kéhelj* (m.), adj. *kéhljast, kehljav* in *kehljávec* (m.) »človek z golšo«. Verbum *kehljáti, kehljȃm* »kašljati, hropsti«, pf. *kéhniti, kȇhnem* »kihniti« je gotovo domača onomatopeja, enako *kȅh* (m.), g. *keha* »enkratno kihanje« (pkm.); toda *kȅh* (m.) »konjska bolezen« (vzh. štaj.) je enako kakor sbh. *keh* »isto« (Slavonija) izposojeno iz madž. *keh* »kašelj, neka konjska bolezen«, poleg *kehel* »kašljati«. Tudi sbh. *kehlja* »golša«. Ni potrebno izhajati iz srvn. *Kîche* (f.), *kîchen*, nvn. *Keiche, Keuchen* (tako Skok II 73), takšne tvorbe se lahko razvijejo samostojno v različnih jezikih.

kȩ́hniti, kȩ̑hnem (v. pf.) »kihniti«; k temu *kȅh*, g. *kȩ́ha* »kihanje«. Stara redukcijska stopnja **kъchnǫti* k *kychati*, prim. csl. *kъchnovenije* »kihanje«, č. zastarelo *kšiti, kšu*, p. *kchnąć, kchnę* (Berneker I 658) poleg p. *czchać, czchnąć*, r. *čchatь, čchnutь* poleg *čichátь*, ukr. *za-ččháty, čchnúty* in *čýchati*; sln. samo *číhati, číham*, kar je prvotno iter., ali pa je analogno po *kihati* (Berneker I 165). Analogno po *kehniti* je tvorjeno sln. *krȩ́hniti* (v. pf.) poleg *kréhati* (v. impf.) »hripavo kašljati«, tudi *krehljáti, krehtáti* »o glasu svinje ali kavke«.

kȇka I »majhno leseno kladivo«, dem. *kȇkica* »tolkač, kladivo«, tudi *kȇkec* (m.), g. *kȇkca* »tolkač«. Zaradi cgn. *Kek, Kekec, Kekič* poleg *Kikec, Kikelj* bi se dalo sklepati, da gre za staro besedno družino, kjer se je ohranil samo apel. z metaforičnim pomenom. Izhajati smemo iz **kъk-*, če je beseda samo štaj. ali kor., a mogoče je tudi *kyk-* z razširitvijo vokalne kvantitete (prim. *kepa*). Dvomljiva je primerjava s slš. *kyka, kykot* »štula odrezanega uda, recelj«, stp. *kika* »človek brez roke«, *kikot* »recelj«, ukr. *kýkitь, kýkot* »isto«. Berneker I 676 in Vasmer I 563 domnevata, da je to neka posebna osnova brez znanega sorodstva, drugi avtorji, tako Matzenauer, LF IX 48, Slawski II 160 izhajajo iz **keu-k-* kakor *kika* »šop las«. Trstenjak, Novice 1858, 221 omenja tudi apel. *kek* (m.) »Berggipfel«, kar je prav tako nejasno kakor slš. *kyčer* »isto«, stluž. *kyčera* »wohl Berg«, orn. *Kyčera* pogosten v Karpatih (Crânjală, Vlivy 331).

kȇka II »človek, ki pohuljeno hodi« (vzh. štaj.); verjetno spada zraven tudi *kȃčka* »grbec« (dol.) toda *kačka na podkovi* »zobec na podkvi«, morda tudi *kȃčka* »Walm«, sin. *kič* (m.) (Ribnica), pri Vodniku »šop«. Izhodišče je **kъk-*, sorodno je lit. *kùkti* »upogibati se, kriviti se«, lot. *kùkt* »kriviti se«, sti. *kucáti, kuñcate* »kriviti, grbiti se«. S prevojem r. *kúčkatь* »zvijati« in sbh. *kičma* »hrbtenica«, prim. lot. *kûkums* »grba« (o tem Matzenauer, LF IX 94; avtor, JiS XIX 88). Ta **kъk-* je verjetno identičen s **kъk-* »šop las«.

kel (m.), g. *klä* (= *kə̀l*) »čekan«, dial. tudi *kȅl*, pl. *kelȇ* (Slov. gorice), tudi *okȅl*, g. *oklä* (pkm.) in *akȅl, kelák, kȇlec*; k temu *okéluš* (m.) »mlado prase«. Prim. sbh. *kàljak*, g. *kàljka* »konjski kočnik«, r. *klyk* (m.) g. *klyká* »spodnji čekan« toda pl. *klý, íkly* »čekani, petelinove ostroge«, ukr. *kol*, g. *kla*, p. *kiel*, g. *kła*, č. *kel*, g. *klu*, dl. *kel* »podočnik«. Psl. **kъlь*, reducirana prevojna stopnja h **kolti, *kolję* »klati«, prim. lit. *kùlti* »mlatiti« poleg *kálti, kalù* »kovati« (Miklošič 154; Berneker I 660; Meillet, MSL XIV 374; Vasmer I 574).

kélih (m.) »calix«; 1607 *kelic* (Alasia); v 18. st. *kȩlh* (Pohlin), *kelih, pahar* (Gutsmann). Izposojeno iz stvn. *chelih*, srvn. *kelich, kelch* »calix«. Prim. tudi č. *kalich*, starejše *kelich*, p. *kielich*, dial. *kieluch, kieliszek* »kozarec«, ukr. *kelech, kelich, keluch* (< p.), br. *kel'ich*, r. *keljúch, keljách* »vrsta kozarca«, gl. *khelich, kheluch*, dl. *keluch*. Toda sbh. *kȁlēž* in blg. dial. *kalež, kalič* je kakor csl. *kaležь* »kelih« izposojeno iz gr. κάλυξ poleg κύλιξ »kozarec, čaša«. Sorodno je sti. *kaláśa-* »lonec, čaša«, umbr. *scalçe-ta* »ex patera«, toda dalje nejasno. Frisk II 46 dvomi v ide. poreklo iz **(s)qel-*, n. *Schalle*. O slov. oblikah Miklošič 109; Berneker I 472.

kelíti, kelím (v. impf.) »lepiti« (vzh. štaj., bkr.); k temu *keljȅ* (n.) »mizarsko lepilo« (vzh. štaj.), adj. *keljȃst keljásten* »lepljiv«; v 18. st. *kelim* »kütte«, *kelje* »vot, votilu« (Gutsmann). Prim. sbh. zah. *kȅljiti* (Lika), *keljȉti* (Žumb.), *skeljavati, skeljivati* »lepiti«, *kȅlj* (m.) »smola, lepilo za ptice« (Lika), *kalj* (m.) »isto« (Dubrovnik), *kȅlja* (f.), *skalj* (m.). Izhajati je treba iz **kъlějь* in **kъlьjь*, v večini slov. jezikov *klej* »vendar sln. in č. tudi *kleg*, slš. *glej*, dial. *glia, glie*, ukr. *hlej*, r., p. dial. *glej*. Zato Brückner 233 in Machek[2] 254 povezujeta z gr. γλία, γλοια »lepilo« in stsaš. *klei*, nvn. *Klei* »ilo« iz ide. **glēi-*. Večina avtorjev primerja gr. κόλλα »klej«, srvn. *helen* < **haljan* »lepiti« (Matzenauer, LF VIII 177; Berneker I 659; Trautmann 144; Vasmer I 566; Pokorny 612).

kélžuh (m.) »kašelj, glandula, vnetje sapnika, smolika«, tudi *kévžih, kevžeh*; v 18. st. *kevſhèh* »nahod«, *kevſheshn* »revmatičen« (Pohlin), *kevshèh*

»katar« (Gutsmann). Izposojeno iz srvn. *këhlsuht* »bolezen grla«, nvn. *Kehlsucht* »smolika« (pri konju), štaj. n. *Kehlsucht* »bolezen sapnika pri konjih in pri govedu« (Striedter-Temps, DLS 148).

kémbelj (m.), g. *kémblja, kembeljna* »tolkač pri zvonu«, tudi »utež pri uri« in morda metaforično »Anas clypeata«; v 18. st. *kembèl* »pistillum, lingua campanae« (Pohlin, Gutsmann); dial. tudi *kómbelj* »utež pri tehtnici« (Kranjska gora). Skok, I 265 izhaja iz gr. κύμβαλον »cimbale« = lat. *cymbalum*, srvn. *zimbel, zimbele, zimel* in ni pojasnjeno od kod je sln. *k*-. Sorodno utegne biti sln. *kémba* »brenta«, prim. gr. κύμβη »čaša, skleda, kotel«, lat. *cumba* »čoln«. To more biti samo ostanek bizantinskega obdobja v severni Italiji in Istri, kakor npr. sln. *pužal* (m.) »baklja« (Novice, IX 87), verjetno **pəržal* iz gr. πυρρός »baklja«. (O tem Frisk, II 48, s poizkusi ide. razlage Pokorny 592; podrobno o *cymbalum* Wartburg II 2, 1611).

képa »gleba, glebula«, v. *képati (se), kêpam (se)* »glebulis nivis ludere«, *képiti (se)* »kopičiti se v grude«, adj. *képast, kepât*; morda spada zraven oronim *Kepa*, dial. *Qepa* z zvenečo varianto *Jepa* (Rož), 1650 *Kopan mons, Copi mons*, 1744 *Kepa, Chiepa*, dial. tudi *Čepa* (Kranzmayer, Carinthia, 1950, 597). Apel. je izpričan v 16. st. *kepa* (Dalmatin), v 18. st. *kepa* »glebula nivis«, *kepam* (Pohlin), *kepa, zhepa, kepati* (Gutsmann). Nejasno, brez prave povezave; začetni *k*- je verjetno sekundaren, prim. slov. *pęstь*: lit. *kùmstė* »pest«.

kêpec I (m.) »Panicum germanicum; bar«; nejasno.

kêpec II (m.) »pritlikavec, palček«. Prim. sbh. *kȅpēc* »isto«, tudi *kepéďž*. Skok, II 75 zavrača Budmanijevo domnevo (ARj. IV, 936), da bi to moglo biti izposojeno iz turš. *köpek* »pes«, ali iz madž. *kép* »kip, podoba«, ne podaja pa nobene druge razlage. Na slov. **kъp*- v tem primeru ni mogoče misliti. Verjetno pa spada zraven tudi sln. *kešȅ* (n.), g. *kešéta* »pritlikavec« < **kepše*, tudi *kêšik, kệjšik* (Ribnica); k temu cgn. *Kepe, Kepec, Kepic, Kepiš, Keče*.

kêpec III (m.), g. *kêpca* »kurja zadnjica, mrda«. V štajerskih in koroških govorih lahko reflektira *kep*- za staro **kъp*- in pomensko to ni preveč oddaljeno od stč. *kep*, g. *kpa, kpu* »vulva«, č. dial. *kep* »tepec«, *kepský* »slab«, *kepit' se* »neumno se smejati«, *kepit se* »bahati, šopiriti se«, p. *kiep*, g. *kpa* (*kiepa*) »tepec«, starejše »vulva«, dial. *przedkiepnik* »predpasnik«, *kep* »nesramnež«, slš. dial. *kiep* »hudič«, ukr., br. *kep* »tepec«. Etimologija ni jasna; Berneker, I 669 je izhajal iz ide. **keup*-, gr. κύπη »jasna votlina«, sti. *kū́paḥ* »jama«. Brückner 228 je mislil, da je primarno stp. *rozkiep*, r. dial. *raskép* »razcep«. Iljinskij, Izvestja XXIII 1, 148 je suponiral ide. *(*s*)*keub*(*p*)- »dražiti, vreči«. Machek[2] 249 pa **kъpъ* z rezervo povezuje z lat. *cunnus* »vulva«, če bi bilo pri tem mogoče izhajati iz **kupnos* ali s sti. *gábha* (m.) »vulva«, kar povezuje Mayrhofer I 324 z *gámbha*- »globok«.

kepên (m.) »Mustelina erminea«; pri Gutsmannu v 18. st. *kipen*; verjetno spada sem tudi dial. *krpenček* »podlasica« (dol.). Nejasno; brez znanega sorodstva; morda v zvezi s *kepenjek* »vrsta plašča«.

kepenjek (m.) »vrsta plašča«; v 16. st. *kepenik* »bojna viteška obleka; polsten dežni plašč« (Megiser), v 18. st. *kepernek, kepernik* »Reitmantel, abolla« (Pohlin, Gutsmann). Prim. sbh. *kȅpenak*, pri Belostencu in Jambrešiču *kepenek*, pri Stuliću *kapenak* (m.), *kapenka* (f.) »vrsta plašča«, blg. *kepenek* »vrsta plašča«, tudi rum. *căpeneág* »dežni plašč«, podobno r. *kobenják* »kapuca, kapa, žep«, str. *kebenjakъ, tebenjakъ* »ogrinjalo s kapuco«, ukr. *képenъ, kepenjak* »madžarski plašč«, p. *kopenjak, kiepienjak* »plašč brez rokavov«, slš. *kepeň* »plašč«. Izposojeno iz madž. *köpönyeg* »oblačilo, oklep, plašč« poleg *köpeny* deloma iz osman. turš. *kepenek*, prim. tudi mong. *kebeneg*, kirg. *kebenek, kemenek*, uzbeško *kebanak* »isto«. Sln. oblike z -*r*-, *kepernek* so iz nvn. dial. *köpernick, kepernek* »vrsta srajce« (Miklošič, TEl. II 108; Nachtr. II 157; Berneker I 500; Lokotsch 1159; Vasmer I 548; Benkö II 616).

kẹr (pron., adv., konj.) »quia, quod, cum«, tudi *kȇr*; v 16. st. *ker* (Dalmatin), kasneje *kir* (Basar); tudi nikalno *nikêr* (Trubar). To se je razvilo iz **kъde-že*; vendar je *nikir* (Trubar) verjetno iz **kъdi-že* (Ramovš, Slavia I 34). Dvomljivo Zubatý, SbF IV 238, ki suponira za sln. **koje-že*, pregledno Kopečný, ESSJ II 328.

kerepuhi (m. pl.) »abdomen, vamp«, samo v 16. st. (Dalmatin). Prim. sbh. kajk. *kerempuh* »vamp« (prvič pri Belostencu), v 18. st. *karapuh* »drobovje«, ljudski humoristični lik *Petrica Kerempuh*. Koštiál, Življenje in svet XX 206 razlaga po Jagiču in Asbóthu iz madž. *kerep* »brod, splav« s slov. sufiksom -*uh* ali od adj. *kerek* »okrogel« + *poh* »vamp«. Skok II 75 povezuje s *krampus*, kar je malo verjetno. Najbliže se zdi alb. *gardump*, ngr. γαρδούμια »napolnjeno debelo črevo«, kar so ekspr. izvedenke iz lat. **caldūmen*, nvn. *Kaldaunen* »vampi, drobovina«. V severno slov. jezikih je preko srvn. *kaldūne*, p. *kaldun* »vamp«, stč. *kaltún* »drob«, nč. *kaldoun*, gl. *khaldona* »vampi«, r. *koldunỳ*, ukr. *kolduny*, lit. *koldūnai* »vrsta pirožkov« (o tem Wartburg, II 78; Sławski, II 35).

kerl̥c (m.), g. *kerl̥ca* »krepak, možat, postaven človek«; tudi cgn. *Kerlc, Kerle*; izposojeno iz srvn. *kerl, kerle* poleg *karl, karle* »mož, plemič, ljubljenec«, nvn. dial. *Kerl* »kmet«, vendar vedno s priznavanjem možatosti. Iz iste osnove je atp. *Karel*, v sln. cgn. *Karl, Karlo, Karlič, Karlin, Karlovič, Karlovšek*. Pomensko blizu je dl. *karl* »preudaren, možat človek«, *karlisko* »velikan«, plb. *k'arl* »isto«, medtem ko je p. *karlę, karla, karlik* »palček, pritlikavec«, enako č. *karel*, r. *kárlo, karla*, ukr. *karlá karlýk*, vse verjetno iz p. (Berneker I 490; Kluge-Götze 364).

kerléjš (m.) »znak, pri katerem se pogrebci ustavijo in molijo« (Poljane). Prim. sbh. *krlìjèši* (m. pl.) »rožni venec«, tudi *krȁliješ* »isto« (Dubrovnik), stč. *krleš* »κύριε ἐλέησον«, iz tega p. *kierlesz*, enako str. *kirolěsu, kurolěsu*, k temu v. *kurolésitь* »odpuščati neumnosti, premišljeno se zadržati«, medtem ko je 1249 v Nestorjevi kroniki izpričano *kerъlěšъ* polonizem; dl. *kjarliž* »cerkveno petje«, gl. *kerluš, khérluš* »isto«. Izhodišče za sln. in č. obliko je srvn. *korleis*,

kasneje *krolas, krolais* »gostija 6 tednov po porodu«. Gr. κύριε ἐλέησον »Gospod, usmili se« je bil pogosten refren cerkvenih pesmi (Berneker, I 502; Vasmer, I 551; Machek², 293; Slawski, II 154).

kesáti se, *kesâm se* »poenitere«, dial. tudi »žalovati« (vzh. štaj.), npr. *keše se za rajnega*; v 16. st. *kaſſati ſe* »poenitere« poleg *kajati se* (Megiser); v 18. st. *kèsâm se, kèsanje* (Pohlin), *keſam ſe* »bereue, bin betrübt« (Gutsmann); postv. *kẽs* (m.) »kesanje«. Samo sln.; gotovo je treba izhajati iz **kъs-*, toda pomenska zveza s csl. *kъsьnъ* »tardus« se zdi nepremostljiva (tako že Miklošič 158 in Berneker I 672). Čop, Misc. Toch. I 25 opozarja pri toh. B *onmin* »kes« < ide. **anu-menįu-* »naknadna misel« na možnost pomenskega razvoja sln. *kẽs* iz *kъsьnъ* »tardus«. Vendar dvomljivo.

kesə̏n (adj.), f. *kesnȁ* »tardus«, tudi *kásen, kásna* in *kesán, kesnȁ*; v 16. st. *kaſſan, kaßan* in adv. *keſnu* (Megiser); v 18. st. *kesn* »tardus«, *kesnóba* »tarditas« (Pohlin), *keſen, keſna* »langsam«, *keſnujem* »zögere« (Gutsmann), danes *kesnéti, kesníti se, kesnǫ́ta, kesnǫ́ba, kesnôst* (*za-*)*kasnítev*, ljudsko tudi *kesnè* (n.), *kesnêla* (f.) »kdor zamuja«. Toda komp. samo *kâšnji* »kasnejši« (Ramovš, HGr. II 303). Prim. csl. *kъsьnъ* »tardus«, sbh. zah. *kȁsan, kásna* poleg *dȍckan, docan* (< **do-kъsьnъ*), *zadȍcniti*, mak. *kasno, kasni*, blg. *kъsno*, r. *kósnyj* »nadležen, tečen«, *kosnètь* »obotavljati se«. S tem primerjajo lit. *kušlùs, kušlas* »slab, brez moči«, lot. *kust* »omagati«, *kusls* »majhen, slab, nežen« (Bezzenberger, BB XII 77; Berneker I 672; Machek, Recherches 3; Vasmer I 641; Fraenkel 321). Iz slov. jezikov madž. *késni* »zamujati, zaostajati, kesniti«, *késö* »pozno«.

kêta »iz vej in ilovice spletena koča v vinogradu« (Pomurje); k temu *kêtiš* »stanovalec v keti«. Nejasno. Verjetno iz **kъta* k ide. **keu-t-* »kriti«. Glej tudi *kojca*. Sinonima sta tudi *teha* (Pohorje), *fača* (Zilja).

két(i)na »veriga«; v 16. st. *ketina* (Dalmatin, Megiser), v 18. st. *kętèna, ketenza* (Pohlin), *ketina, ketena* (Gutsmann), dial. *kétna* in tudi *četna* poleg *ketnáča* »veriga pri kotlu«, enako *kétovnik*, kar je iz neke neizpričane mlajše izposojenke **keta* za nvn. *Kette*. Izvor je stvn. *kętīna, chętīnna* »veriga«, srvn. *kęten(e)*, prevzeto iz lat. *catēna* »veriga« (Miklošič 116, Murko, Volkstüml. Haus 16; Štrekelj, LMS, 1894; 18; Kluge-Götze 365).

kêvh (m.) »golša« (gor.), tudi *kèvh*, g. *kévha* (Poljane), izposojeno iz stvn. *chelch, chelh* »golša«, srvn. *këlch* »spodnja čeljust«, nvn. *Kelch* »isto« poleg bav. dial. *Kelch* »podbradek, golša« (Striedter-Temps, DLS 148).

ki (pron. rel.), *ka* (f.), *ko* (n.) »qui, quae, quod«; v Briž. spom. *choise ih ne pazem*; v 16. st. pri Krelju in pri Megiserju, npr. *ki na ſtrunah jigra*; dial. še na zah. *v ko selo prišla, na to kolo prela* (Istra) in na vzh. *ki vrabec je to prel; ki ti je vran* (vzh. štaj.); instr. *s kem* »s tem«. Knjižno je še v rabi *neki*. Verjetno spada sem tudi *ki* »morebiti, nemara« (Pohlin), gotovo pa *kiri, kira, kiru* »kateri« (Gutsmann) iz **kyjь-že*. Samo v Briž. spom. je izpričano *chiſto*, poleg dat. *comuſdo* < **kyjь-žьdo*, prim. csl. *kyjždo*. Kontrahirano iz *kyjь, kaja, koje*, prim. sbh. *kòjī, kòjā. kòjē*, čak. *kî, kâ, kē* (*kō*), mak. *koj, koja, koe*, blg. *koj, kojá, koé*, r. *koj, kajá, koé*, ukr. *kyj bis, koj-jakýj*; p. *ki*, g. *kiego*, tudi f. *ka* in n. *kie*, dial. *kiž* < **kyjь-že*, slš. *ký, ká, ké*, dl. *kim, kimi, kima*, gl. *kimaj* in *kinž* < **kyjь-nь-že*. Psl. **kъjь, kaja, koje*, sestavljeno iz vpraš. *kъ* in anaforičnega *-jь*. Podobno csl. *čьjь, čijь* »čigav«, sln. *čîj, čigâ, čigáv*, sbh. *čîj*, blg. *čij*, r. *čej*, f. *čьjá*, ukr. *čýj, čyjá*, p. *azyj*, gl. *čeji*, dl. *ceji*. Prvotno verjetno **kᵘ̯ei* kot lat. *cuius, quoius* < **kᵘ̯oi-* (Hujer, IF, XXIV 70; Brugmann, Grdr II², 2, 330). Drugače Meillet, Et. 377, ki suponira **kᵘ̯o-* + formant *-įo*. Glej tudi Berneker I 675; Vasmer IF XL 139; Belič, JF III 31: Slawski, II 130).

kîbla »vedro, deža«, dial. *tîbla* (pkm.). Prim. sbh. *kibla* »isto«. Izposojeno iz bav. avstr. *Kübel* »vedro, deža« (Striedter-Temps, DLS, 148). Iz stvn. **kubil* izpričano v *miluh-chubilî* »vedro, za mleko« srvn. *kübel* je preko izhodnega **kъbьlъ*, r. csl. *kъbьlъ* sprejeto v sln. *kábel*, g. *kabla* »čeber« poleg *kebə̏l*, g. *keblȁ* in *kóbel* (bkr.); v 16. st. *kobel* (Trubar), *pet kablov* (Dalmatin), tudi sbh. *kȁbao*, blg. *kъbъl, kobel*, r. *kobél*, ukr. *gbol* in *kýbelь*, č. *kbel, gbel*, p. staro *gbel*, novejše *kubel*. Tudi lit. *kùbilas* in lot. *kubls* »čeber« je sprejeto že zgodaj iz str. *kъbьlъ* (o tem Būga, ZSPh I 38; Fraenkel, 304), Berneker, I 658 dopušča tudi možnost prevzema iz stvn. (glej tudi Kiparsky, Lw. 243). Meillet, Ét. 186 in Titz, Slavia, IX sta domnevala, da je slov. **kъbьlъ* sprejeto naravnost iz srlat. *cupella, cupellus* (= frc. *coupeau*), kar je dvomljivo, enako kakor poizkusi slovanskega porekla, sorodstva s **čьbьrъ* »čeber« in **čьbanъ*, r. *žban* (tako Mladenov, RFV LXII 261).

kic (m.) »as (pri kartah)«; prim. sbh. *kêc* (m.), g. *kéca* »as«. Matzenauer, LF VIII 162 opozarja na madž. *két szem*, sestavljeno iz *két* »dva« in *szem* »oko«. To se zdi Skoku, II 72 sprejemljivo. Sln. tudi *kěc* »škis (pri taroku)«.

kîč (m.), g. *kîča* »cenen okrasek, malovredno delo«, adj. *kîčast*. Prim. pomensko enako č. *kýč*, slš. *kýč, gýč*, p. *kicz*. Mlada izposojenka iz n. *Kitsch* »isto«; izraz je nastal ca. 1870 v slikarskih krogih v Münchnu, verjetno izvedeno iz n. dial. *kitschen* »packati z blatom« (Kluge-Götze, 371). Vendar kaže sln. *načîčkati, načîčkam* »neokusno se nalepotičiti«, prim. *načîčkana ženska* z asimilacijo *k...č-* > *č...č-* kakor sbh. dial. *čičeljîv* (Crmnica), poleg *kičèljiv* »ponosen, ohol«, *kîčiti se* »lepšati se« (Vodice), *kíčiti se, kîčim se* »bahati se, postavljati se«, blg. *kič* »okrasek« (Banat), *kíča* »krasiti« (tu brez pejorativnih pomenskih odtenkov), da je n. *Kitsch* uvedeno od južnoslov. umetnikov. Ne smemo prezreti tudi sln. cgn. *Kič, Kičko* poleg *Kic, Kicev, Kicar*, sbh. *Kicos, Kic, Kičič, Kičan, Kičin(a)* in pdb. Miklošič 158; Berneker I 679; Mladenov 239; Georgijev II 403 izhajajo iz pomensko enakega *kititi* in *kita*; Skok II 79 pa suponira *kyka*.

kîčma »šop dlake na konjskem čelu« (vzh. štaj.); prim. sbh. *kîčma* »lasje na glavi; laski pri koruznem storžu« poleg *kìčma* »hrbet«. Pomensko blizu je *kíka* »šop las«, sbh. *kìka* »perčin«, csl. *kyka, kykъ* poleg *kъkъ* »coma«, blg. *kika* »šop las«, r. *kíka* »okras na ženski glavi«. Že Matzenauer, LF IX 94

je opozoril na lot. *kûkums* »grba« poleg lit. *kùkti* »pripogniti, zgrbiti«, glej tudi Berneker I 659; Trautmann 122; Vasmer I 556, dalje tudi avtor JiS, XIX 88.

kidati, *kîdam* (v. impf.) »purgare a stercore; nivem dimovere«, *skídati se* »oditi«, toda pf. *od-* *(raz-)kídati* nima tega pomena; v 18. st. *kidam* »Werfe Mist aus = aufeinander« (Gutsmann). Od starega pf. *kynǫti* je sln. samo novoknjižno *prekíniti, prekînem* »pretrgati, prenehati; prevrniti« in *ukíniti* »razpustiti, odpraviti«. Splošno slovansko; prim. sbh. *kìdati, kȉdām* in *kȉnuti, kȉnem* tudi s pomeni »oditi, odtrgati, odpeti, sneti«, mak., blg. impf. *kine* »trga« (3. sg.), r. *kidátь, kínutь* »metati, vreči«, csl. *iskydati sę* »ven vreči«, ukr. *kýdaty*, br. *kídacь*, p. *kidać*, č. *kydati*, slš. *kydat'*, gl. *kidać*, dl. *kidaś* »vlivati«. Sorodno je lot. *kûdinât, kûdit* »priganjati, dražiti«, nvn. *hutzen* »priganjati«, lit. *skudrùs* »uren, ročen«, sti. *skúndatē* »hiti« in *códati, codáyati* »priganja, »nadleguje« (Mühl.-Endzelin II 332; Berneker I 676; Mayrhofer III 508). Drugače Machek Slavia XVI 171, ki primerja sti. *khudáti* »suva« (dvomita Vasmer I 555 in Mayrhofer I 310).

kidati se, navadno samo pf. *skídati se, skidam se* »odstraniti se, oditi, izginiti«. Prim. sbh. *kȉnuti se* »odstraniti se«, r. *pokidátь*, pf. *pokínutь* »opustiti, zapustiti, pustiti na cedilu«, č. *kydati* »odstraniti se«, p. *kidać, kinąć* »koga hitro poslati«. Izhajati je treba iz ide. *(s)keud-* »vreči, lučati, dražiti, hiteti« kakor pri *kidati*. Iz iste osnove je tudi sln. *pre-kíniti, prekînem* »pretrgati, preprečiti, odvrniti« in *skíniti, skînem* »povesiti«, prim. mak. *kine* »trga«, blg. *kina* »trgati«, plb. *püök'óine* »potlači«.

kifeljc (m.), g. *kifeljca* »rogljič, vrsta peciva«; k temu *kifeljčar* »vrsta krompirja«; ljudsko *kifeljc* »policaj«; dial. tudi *kifl*. Kakor sbh. *kȉfla* (f.) »rogljič«, mak. *kifla*, blg. *kifla* izposojeno iz avstr. bav. *kipf·l, Kipflein* »vrsta peciva«, srvn. *kipfa* »Runde«, v 13. st. *kipfe* »fino pecivo« (Striedter-Temps, DLS 148; Skok II 77).

kíhati, *kîham, kîšem* (v. impf.) »sternuere«, pf. *kíhniti, kîhnem*; k temu *kîh* (m.), *kîhec* (m.), *kîhljaj* (m.), adj. *kíhav, kihálen*, dalje *kiháč* (m.), *kihálo* (n.), *kíhavec* (m.), *kîhavt* (m.) in *kîhavica* »Helleboras niger«, *kîhec* »Agrostis stolonifera«; v 16. st. *kihati* (Megiser), *kiham, kihnem* (Pohlin), *kihati, zhihati* (Gutsmann). Splošnoslov. **kychati*, iz reducirane oblike **kъchnǫti* je sln. *kehniti, kêhnem* in *kə̂h* (m.), g. *kéha*, prim. csl. *kъchnovenije* »kihanje«, stč. *kšíti, kšu* »kihati«. Sln. dubleta *číhati, čîham* je nastala lahko dial. iz *kihati*, vendar je vzhodnoslov. **čьchati, čьchajo*, r. *čichátь*, br. *čchácь*, ukr. *čýchaty, čchaty, čchnúty* poleg br. *kichacь*, ukr. *kýchaty*. Toda sbh. *kíjati, kîjam*, mak. *kiva, kija*, blg. *kiham*. Sorodno je lit. *čiáudėti, skiáudėti* »kihati«, lot. *šķaût, škaũdŷt*, sti. *kṣáuti* »kiha«, *ch'kkā* »kihanje« (Berneker, I 165, 658; Vasmer III 343; Machek, Studie, 20, 70; Fraenkel 74).

kȋhra »Cicer aretinum« tudi sbh. kajk. *kîhra*; v 18. st. *kihra* »cicercula« (Pohlin, Gutsmann). Izposojeno iz srvn. *kicher*, stvn. *kichura, chihhira* »isto«, nvn. *Kichererbse*, to pa iz lat. *cicer* (m.), *cicera* (f.), kar imamo v sln. *cîzara*, in č. *cizrna*, morda preko mlajše nemške izposojenke srvn. *ciser*, nvn. *Zisern*. Sinonimno sln. *čîček, čičerka* je iz it. *cicerchia* »isto« (Miklošič 116; Berneker I 503; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 381).

kȋj (m.) »malleus«, dol. *kíjec*, rez. *kijáč* (m.), zah. štaj. *kijâča* (f.) tudi »vrsta gorjače«; v 16. in 17. st. *ky* (Megiser, Hipolit), pl. *kji* (Hipolit), *kyzi* (Megiser), sg. **kíjьcь* pisano *kiz, kyz* (Hipolit), glej Ramovš, HGr. II 163; v 18. st. pri Pohlinu *kij*. Splošnoslovansko **kyjь*, vendar z nekaj pomenskimi odtenki; tako je *kij* »koruzni storž« samo sln., toda *kij* »vrsta kladiva« je tudi blg. dial. *kljac, kiec* poleg *kiak, kiak*; sbh. *kȉjāk*, čak. *kȉjac*, kajk. *kijača*, pri Belostencu *kič* < **kijič* (Pleteršnik navaja sln. *kic* < **kijьcь*, toda *kič* (m.) »zatrep« kljub Skoku II 78 ne spada sem). Najbliže sorodno je lit. *kūjis* »težko kovaško kladivo«, lot. *kũja* »kij, gorjača«, stprus. *cugis* »kladivo«. Dalje glej *kovati* (Berneker I 676; Meillet MSL XIV 355; Endzelin, SlBEL 196; Vasmer I 555).

kíka »pika na kokošjem jeziku« (dol.); »šop las na glavi« (kajk.); k temu *kíkelj* (m.) »rogelj, čopek, konček« (pkm.). Prim. csl. *kyka* »lasje« (Euch. Sin.), sbh. *kȉka* »čop, šop las« (sln. tudi *kêka, kêčka* kot sbh. csl. *kъkъ*, psl. **kъkъ*), blg. *kíka* »čop las na ostriženi glavi«, r. dial. *kíka* »vrsta ženskega pokrivala«, *kíčka* »lanena podloga tega pokrivala«. Psl. **kūkā* (poleg **kūk-*) od ide. **keuk-* »kriviti, upogibati«. Z enakim vokalizmom lot. *kūķitis* »palček« poleg *kūķitis* »kup sena«, *kūkša* »zgrbljena starka«, stprus. *kuke* »palček« (Berneker I 659; Trautmann 122; Vasmer I 556; Slawski II 134).

kíkati, *kîkam* (v. impf.) »biti hripav«; *kíka* »hripavost«; verjetno spada zraven tudi *kíkati se* »hihitati se«, adj. *kíkav* »hripav«; *kíkavec* (m.) »Turdus viscivorus«. Prim. sbh. *kikòtati se* »smejati se«, toda r. *kíkatь, kíku, kíču* »vpiti (o ptičih), jokati, tožiti«, ukr. *kýkaty* »oglašati se kot kukavica«, str. *kykati, kyču* »oglašati se kot kukavica, tožiti« poleg *kúkati*. Sorodno je lit. *sukukti* »zatuliti« in v polni prevojni stopnji *kaũkti, kaukiù* »tuliti, vekati«, lot. *kàukt, kaucu* »tuliti« (Berneker I 676; Trautmann 122; Vasmer I 556).

kikiríkati (v. impf.) »o glasu petelina«, tudi *kukurékati* (rez., pkm.), izvedeno iz onom. *kikirikî, kikirík*; najbliže je nvn. *kikeriki*, sicer v slov. jezikih večinoma z *-u-*, prim. sbh. *kukurijèkati*, mak. *kukuriga, kukurigna*, blg. *kukurigam*, r. *kukorékatь*, ukr. *kukurikaty*, p. *kokorykać, kukurykú*, č. *kokrkati, kokrhykati, kokyrytý*. Podobno tudi v drugih prim. lat. *cūcurru*, v. *cūcurrīre*, ngr. κουκουρίζω, it. *cuccurucù*, lit. *kakarýkū* in podobno (Berneker I 640).

kȋkla »žensko krilo«, v 18. st. *kikla, kikleza* »Weiberrock« (Pohlin), toda *kikel* (m.), *čikel* (m.) »srajca« (Gutsmann), dial. *kíkelj, čikelj* (Rož), *čikwa* (Zilja), *kíkwa* (gor.). Pri Hipolitu je pisano še *kitla*; izposojeno iz srvn. *kit(t)el* »moška ali ženska vrhnja srajca« (od 13. st.), kar povezujejo z arab. *quṭn* »bombaž«, zaradi variante *Küttel* pa je mogoče misliti tudi na it. *còtula* »žensko krilo« (Kluge-Götze 371). Glej Grafenauer, Razpr. ZDHV I 377; Ramovš, HGr. II 57; Striedter-Temps, DLS 148. Glej tudi *kotula*.

kil (m.) »Federkiel«; v 17. st. *kiel per perju* »pennae caulis, plectrum« (Hipolit). Izposojeno iz nvn. *Kiel*, srvn. *kil* »Federkiel«. Razen angl. *quill*, srangl. *quille* »Federkiel« brez znanega sorodstva (Kluge-Götze[16] 367); č. *kýl*, slš. *kýl* in r. *kilь* »Schiffskiel« je iz n. homonima *Kiel* »Schiff«.

kila I »hernia«; k temu adj. *kílav* »kdor ima kilo«, verjetno pa ne spada sem *kílav* »negoden, slab« (glej *kila* II), v 16. st. *kila* »hernia« in *kilav* (Megiser), v 18. st. *kila* »Bruch«, *kilovz* »herniosus« (Pohlin). K temu dial. *kíle* (n.), g. *kileta* »snet pri koruzi« (Tolmin), tudi fitonima *kílavnik* »Sanicula«. Prim. csl. *kyla* »hernia«, sbh. *kìla* »hernia, izrastek na drevesu«, mak., blg. *kila*, r. *kilá* »grča na drevesu«, *kilýn*, *kilják* »merjasec«, ukr. *kýla*, *chylá*, br. *kilá*, p. *kila* tudi »sifilis«, č. *kýla*, slš. *kyla*. Najbliže sorodno je lit. *kū́la* »oteklina, izrastek«, *kū́las* »popkova kila« (lit. *kýlà*, *kùila* < slov.) in z drugo prevojno stopnjo gr. κήλη, κάλη »hernia«, stvn. *hōla* »hernia« in morda tudi alb. *kulë* »hernia« (drugače Meyer, AEW 212 < lat. *culleus*); rum. *chilă* je iz slov. jezikov (Miklošič 158; Berneker I 677; Trautmann 144; Kretschmer, KZ XXXI 471).

kila II (f.) »slabič, strahopetec«; adj. *kílav* »slab, bolehen«, npr. *kilav otrok*; tudi *kilavo jajce* »zaprtek«; v 16. st. *kilau* »rotto, crepato« (Megiser); pkm. in vzh. štaj. *kilavo sadje*, *kilava pšenica*; izv. *kilica*, *kîlec*, *kilavec* »negoden ptičji mladič; bolehen otrok«, *kilnják* »neka trava za kilave otroke«. Tudi sbh. *kȉlav* »bolehen, slab«, *kilavo dete* in mak. *kilav*, *kilavo dete*. Iz slov. jezikov rum. (*s*)*chílav*, (*s*)*chilód* »pohabljen«, (*s*)*chilodi* »pohabiti«. Morda spada sem tudi r. *kilà* »počasnež«. Bezlaj, Radovi ANUBiH XXXV, 96, loči to od *kila* I »hernia« in suponira primarno **kydla*. To se pomensko ujema z lit. *kū̃sti*, *kūstù*, *kūdaũ* »shujšati«, *kūdas* »suh, beden, slaboten, *sukū́dęs* »zgrbančen«, *kū́dikis* »dojenček, scrkljanček«, lot. *kūds*, *kuods* »suh, shujšan«. Po mnenju nekaterih avtorjev je to izposojeno iz p. ali br. *chudy* (Fraenkel, 304 z literaturo), drugi pa izhajajo iz ide. **skeudh-* »skrčiti« (Zupitza, GG, 121; Walde-Pokorny II 553; Pokorny 956) in primerjajo šved. *hott*, *hodd* »majhen zgrbljen človek«, srvn. *hotte* »sesirjeno mleko« in n. dial. *verhutzeln* »zgrbančiti«. Toda Berneker I 677, in Skok, II 79, povezujeta s *kila* (I.) »hernia«.

kimati, *kímam*, *kímljem* (v. impf.) »majati, migati (z glavo); pf. *pokímati* in tudi *kímniti*, *kîmnem*, 1607 *kiniti* »pomigati« (Alasia), tudi dial. *z glavo kiniti* (dol.) < **kymnǫti* ali *kyvnǫti*, prim. dial. *kîvati*, *kîvam* (pkm.), npr. *kivati z glavo, z roko*; v 16. st. samo *kimovez* »avgust«, kasneje tudi »september« (Trubar, Megiser), v 18. st. *kimati*, *kimam* in *kimovez* (Pohlin, Gutsmann). Izvedeno *kîm* (m.) *kimljaj* (m.) ter demin. *kîncati*, *kîncam*, *kînkati*, *kînkam*, *kinkljáti*, *kinkljâm* in *kínkniti*, *kînknem*. Tudi zah. sbh. *kimati*, *kīmām*, *kīmljēm* (Marulić), *kīmnuti*, *kinuti*, *kīnēm* (Vetranić), mak. *kima*, *kimne*, *kimka*, blg. *kìmam*, *kìmvam*, *kìmna* poleg *kívam*, toda r. *kiváť*, ukr. *kývaty*, br. *kiváćь*, p. *kywać*, č. *kývati*, slš. *kývať*, gl. *kywać*, dl. *kywaś*. Psl. **kyti*, *kyvǫ*, poleg *kъvati*, *kъvǫ*, izpričano r. csl. *kyti*, *kyjǫ* in csl. impf. *kvaachǫ* (Supr.), *kъvaachǫ* (13. st.). Sorodno je lat. *cēvēre*, *cēveo* »mahljati z repom« (Meyer-Lübke, KZ XXVIII 173; Berneker I 679; Vasmer I 553). Zamenjava *-v-* > *-m-* tudi v č. *kymáceti*.

kimpet (m.) »otročja postelja, babine« (pkm.); izposojeno iz srvn. *kint-bette* »Wochenbett«; k temu *kimpatarca* »otročnica« < srvn. *kint-betterinne* »Wöchnerin«, kor. *zhimpatarzi* (Duhouna Branua), *kimpatarza* »Sechswöcherin« (Gutsmann). Poleg tega tudi sln. dial. *kilempetarica* (ČZN XI 161) iz srvn. bav. *kint-petterinne*, *kindel-petterinne*, bav. avstr. *Kindl-petterin* (Ramovš, HGr. II 85; Striedter-Temps, DLS 149).

kîmpež (m.) »vrsta dvokolesnega voza«, tudi *čîmpež* (gor.) in *kînkež*; Kelemina, ČZN XXIII 142 izvaja iz nvn. *Kippkarren* »isto« z vrinjenim *-m-*; ljudsko vzh. štaj. *kîmpež* »otročniška postelja«, npr. *baba je v kimpeži* pa je iz n. *Kindbett*, tudi *kimpet* (pkm.), glej *kimpet*; tudi *kíniti*, *kinkati*.

kînč (m.) »okras, zaklad«, npr. *kinče si spravljati* (pkm.), k temu *kînčati*, *kînčam* in *kínčiti*, *kînčim* »krasiti«, *kînčnica* »skrinja za dragotine«. Prim. sbh. *kȉnč* »venec, imetje«, *kȉnčati*, *kȉnčiti* »krasiti«. Izposojeno iz madž. *kincs* »zaklad« (Miklošič, 116; Benkö, II 492). Furl. *cuinza*, *cuincia* »preskrbeti«, na kar opozarja Skok II 82, je pomensko preveč oddaljeno.

kiniti, *kinem* (v. pf.) »skloniti glavo, upognití«, tudi *skíniti*, *skînem*; npr. *z glavo kiniti* (dol.) »pomigniti« (Haloze), *kiniti k čemu* »zavzemati se«; 1607 *kiniti* (Alasia) stari dovršnik k *kyvati*, *kymati*, csl. tudi *kyti*, *kyjǫ* poleg *kvati*, *kvajǫ*. Tudi zah. sbh. *kínuti*, *kînem glavom* (Mikalja, Stulić) poleg *kímnuti*, *kîmnēm*. Sln. tudi demin. *kînkati*, *kînkam*, pf. *kínkniti*, *kînknem* poleg *zakínkati* tudi *kinkljáti*, *kinkljâm* »omahovaje hoditi, obotavljati se« (bkr.), s številnimi izvedenkami npr. *kînkež* »kimovec, voz na dveh kolesih« tudi *kîmpež*, dalje *kinkelj*, *kînkalo* »kimavec«, *kînkalica* »Parus, sinica« (notr.). Dalje glej *kimati*, *kimpež*, *kinkati*.

kînkati, *kînkam* (v. impf.) »dremati, kimati, dvomiti«, tudi *kîncati*, *kîncam*. Pomensko blizu je *cincati*, *cincam* tudi »prestopati (od zadrege)« poleg *cêncati*, *cûncati*, *cúmati*. Verjetno spada zraven tudi *cânc* (m.) »dir«, *câncavec* »omahljivec« (štaj.), *câmelj* (m.) »kembelj«, *cênc* (m.) »dir«, a tudi *kîmpež* (m.) poleg *kînkež* »dvokolesni voziček« (gor.). Primerjati je mogoče r. *kunjátь* »kimati, dremati«, ukr. *kunjáty*, *kujáty* »biti zaspan, dremati, čepeti«, sbh. *kúnjati*, *kûnjām* »dremati, kinkati«, č. *okouněti* »cincati, obotavljati se«, slš. *okúnjat' sa* »biti v zadregi, sramovati se«, stp. *okunić się*. Nejasno, izredno ekspresivno razvejana besedna skupina, morda več različnih osnov. Primerjati je mogoče vsaj s č. *okouněti*, slš. *okuniat' sa*, lot. *kàuns* »sram, zaničevanje« in lit. *kuvěti* »sramovati se«. To je že Miklošič 147 primerjal z got. *haunjan* »ponižati«, stvn. *hōmn* »sramotiti«, gr. καυνός »slab, suh« iz ide. **kau-* »poniżati, škoda, sram«. Machek[2] 412 opozarja na lot. *apkauneties* »cincati«. Berneker I 645 primerja s *kyvati* »kimati«. Z začetnim *c-* je k temu sbh. *cìverica* »galerus«. Glej tudi *kujati se*.

kîp (m.) »statua«; v 16. st. *kip* »facies, idolum« (Dalmatin, Megiser), v 18. st. *kip* »aera, forma« (Pohlin), *kip* »Bildniß«, *kipam* »bildo« (Gutsmann).

Novoknjižno *kipár* (m.), *kipârstvo, kipáriti, kipârim* (v. impf.). Prim. sbh. *kîp* (m.), g. *kípa* »oseba, slika, idol, krinka«, mak., blg. *kip*, csl. *kypъ* »imago«. Iz južnoslov. jezikov rum. *chip* »podoba, vzor, videz, način, sredstvo«. Pomen »vzgled, vzor« je tudi v sln. dial. *kip* (vzh. štaj.). Izposojeno iz nekega turanskega jezika, verjetno iz avarščine. Sorodno je madž. *kép* »oblika, postava, slika, kip, vzorec, videz«, staro osman. turš. *gib* »podoba«, kašγ. *kïb*, hak. *kip*, jak. *kiëb* itd. Poleg csl. *kapь* (f.) »malik«, *kapište* »svetišče«, sbh. *kapište* »oltar«, tudi otok *Kapište*, r. *kápišče* »tempelj« in morda tudi sln. mtpn. *Na kapiš* (Primskovo), primer. st. čuvaš. *käp*, danes *pĕk*, ujgur. *kep* »forma« itd. (Paasonen, WuS VI 142; Mikkola, WuS VI 144; Brückner, KZ XLVIII 189; Vasmer I 522; Benkö II 447). Zgrešeni so poizkusi ide. razlage, lat. *csāpus* »žezlo, pečat« (Berneker I 486; Solmsen, Beitr. 206), enako dvomljivo sorodstvo je slov. *kopati* (Meringer, IF XVIII 280; Meillet, MSL XIV 339).

kipéti, *kipím* (v. impf.) »vreti, naraščati, vzhajati«, pf. *kípniti, kîpnem*; drugi pomen »jeziti se«, navadno pf. *vzkipéti; vzkipljîv* »nagnjen k jezi«; k temu tudi *kîpek*, g. *kîpka* »stroki voska pri sveči« poleg *kîpnik, kîpnjak, kîpnjenec* »pecivo iz vzhajanega testa«; v 18. st. *kipim* »walle auf« (Pohlin, Gutsmann). Splošno slov., prim. csl. *kypěti, kypljǫ*, sbh. *kìpjeti, kìpîm*, mak. *kipi*, blg. *kipjá* (tudi o testu), r. *kipétь* »peniti se, vrveti«, ukr. *kypíty*, br. *kipécь*, p. *kipieć*, č. *kypěti*, slš. *kypiet'*, gl. *kipić* tudi »teči, iztekati«, dl. *kip'eś*, plb. *t'ápə* »kipi«. Sorodno je lit. *kupěti, kúpu* »kipeti, vreti«, lot. *kūpêt* »kaditi, dimiti se«, *kupt* »kvasiti«, dalje sti. *kúpyati* »vzkipeti (od jeze)«, lat. *cupiō* »hrepenim« (Persson, Btr. II 726; Buga, RR I 331, 449; Berneker I 677; Trautmann 147; Vasmer I 559). O dolgem *-ū-* glej Vendryes, ČMF XVII, 150; Stang, SBW 24; Machek, ZS I 33 domneva ekspresivno podaljšavo.

kiprc (m.) »Epilobium angustofolium«, tudi *kîprije, ciper, cipre* in *žîbrije*; sem spada tudi *cîprije, čîbrije* »Lythrum« (prim. n. *Weiderich* »Epilobium, Lythrum) in *čiprije* »Senetio« in morda *žibrc* »Polygala chamaebuxus« in *žibrica* »Ferulago assa foetida«. Psl. **kyprьjь*, prim. r. *kiprej, kipér, kuprej* a tudi *skrypej, skrypenь* in *chripnjak*, tudi *kipérь* »Stipa capillata«: ukr. *kypréj*, p. *kiprzyca, kiprzyna* »Epilobium«, st. p. *kypr, kyprz* »Galeopsis tetrahit«; č. *kyprej* »Lythrum« (< r.), slš. *kyprina, kypra* »Epilobium«.

Etimologija ni jasna. Rostafiński, Symbola I 283 je izvajal iz *kipeti*, č. *kyprý* »bujen, lepo raščen, rahel«, enako Brückner, SEP 230 in Slawski, SEP II 168; Matzenauer, LF VIII 165 in po njem Vasmer, REW 1 559 je mislil na gr. adj. κύπριος od κύπρος »Ciper«; Machek, JR 149 in 150 smatra vse za nejasno, v ESČ 253 primerja z rezervo grš. κύπειρος »Cyperus«.

kir (pron. rel.) »ki, kateri« (Trubar, Dalmatin, Krelj). Miklošič, VGr. III 49 je izhajal iz **kъdeže* (glej *ker*). Kopečny, ESSJ II 392 domneva **kъjь-že* in primerja z enako funkcijo st. sbh. *kire, kojire*; stč. *kýž, káž, kéže* ima že drugačen pomenski odtenek. Glej tudi *ki* in *iže*.

kires (m.) »neko barvilo« (Ormož), tudi *kindrus* »isto« (Slov. Gorice). Kelemina, ČZN XXIII 142 izvaja iz nvn. *Kienruß*.

kirfart (m.) »božja pot«, npr. *iti na kirfart* »romati«, *kirfanje* (n.) »romanje«, *kirfartar* (m.) »romar«; kor. dial. tudi *čirfat, čirfartar*; v 18. st. pri Gutsmannu *kirfart, kirfartar*. Izposojeno iz bav. avstr. *Kirchfahrt*, dial. *kirfart, khírfet* in *Kirchfahrtər* (Striedter-Temps, DLS 149).

-kíriti se, *-kîrim se*, rabljeno samo pf. *ukíriti se* »nastaniti se, namestiti se, vsesti se, razkomoditi se«, npr. *veselo se je na svoj sedež ukiril in udomačil* (Jurčič), tudi *vkériti se* (Stritar, Pleteršnik), kar je najbolj verjetno hiperkorektna pisava po vzgledu *vera, mera*. Z rezervo opozarja Pleteršnik, I 717 na n. *einkehren*, kar niti pomensko ne ustreza. Za psl. **kyriti* iz **kūr-* nimamo znanega slov. sorodstva, toda pomensko je blizu lit. kavzativ *kùrdinti* »vseliti, nastaniti, napraviti naseljivo« k *kùrti, kuriù, kūriau* »ustanoviti, zgraditi, urediti, napraviti«. Splošnoslov. *kuriti* »kaditi« se pomensko samo sln. ujema z lit. *kùrti*, lot. *kur̃t* »heitzen«, z nepravim objektom *odkúriti jo* »zbežati« poleg slš. *prekúrit', prokúrit'* »prehiteti«, kakor lit. *kùrti* »bežati, dirjati« in celo *razkuriti koga, podkuriti komu* ima paralelo v lot. *kur̃stît* »dražiti« (lit. *ker̃štas* »jeza«). Fraenkel 319 zagovarja mnenje, da gre za eno samo osnovo.

***kiržet**; samo pri Pohlinu v 18. st. *kirſhet* »Scordium, Lachenknoblauch«. Nejasno.

kísati, *kisam, kišem* (v. impf.) »acescere«, tudi »vreti«, npr. *mošt kisa*, metaforično »jokati« ali »deževati«, npr. *otrok se kisa, vreme se kisa*, pf. *skísati, kísniti, kîsnem*, v 18. st. *kisam, kislujem* (Pohlin), *kiſam, kiſelim, kiſlujem* (Gutsmann). Psl. **kisati* in **kisěti* (csl. *vъzkysěti*, sbh. dial. v Dubrovniku *kìsjeti*, enako č., slš., p., r.) in iz tega adj. *kisel, kisla*, csl. *kysělъ*, sbh. *kìseo, kìsio*, mak., blg. *kisel*, r. *kíslyj*, ukr. *kýslyj*, br. *kýsly*, č. *kyselý*, slš. *kislý*, luž. *kisaly*. Splošno slov. je tudi pf. oblika sln. *kísniti*, r. csl. *kysnuti* »močiti se na dežju«, sbh. *kìsnuti*, blg. *kísna* »močiti«, mak. *kisne* »kisa, kvasi«, r. *kísnutь* ukr. *kýsnuty*, br. *kísnucь*, p. *kisnąć*, č. *kysnouti*, slš. *kysnúť*, gl. *kisnyć*, dl. *kisnuś*. Novejši postverbale je sln. *kîs* (m.) »jesih« po sbh. *kìsik* »oxygenium«. Ljudske tvorbe so *kis(e)lica* »Rumex acetosa«, pri Pohlinu *kisleza*, pri Gutsmannu *kiſeliza, kiſleza* toda sbh. *kìselica* in stč. *kyselicě* je »vrsta kvašene jedi«. Najbliže sorodno tej zelo produktivni splošnoslovanski besedni družini je lot. *kūsât* »kipeti, vreti«, *kūsuls* »vrtinec« poleg *kust, kústu, kusu* »topiti, tajati«, kar so primerjali s sti. *kuthitaḥ* »smrdeč« (o tem Mayrhofer I 228), glej Berneker I 678; Trautmann 147; Vasmer I 562. Po Macheku[2] 315 je lot. *kūsāt -s-* intensivum h *kūpēt* »kaditi«, slov. torej *kysati*: *kypěti*.

kist (m.) »penicillus«; novoknjižna izposojenka iz r.; psl. *kystь* (f.), g. *kysti*, prim. sbh. *kìšćica* »vrsta čopiča«, tudi *kìčica*, mak. *kiska* »šopek, sveženj«, blg. dial. *kiscá, kiská* »šopek«, r. *kistь*, g. *kisti* »čop. šop, abranek, grozd, roka s prsti«, ukr. *kystь*, br, arh. *kiscь*, p. *kiść*, č. dial. *kysť*, slš. *kysť, kystka*, gl. *kisć*, dl. *kista*. Najbolj verjetno psl. **kyt-tь*, izvedeno iz *kita* (Berneker I 679; Vasmer I 562). Ne-

gotova je primerjava z lat. *cicuta* »piščal«, gr. κύτισος »Medicago« (Petersson, IF XXXIV 227).

kîška »šiška«; po Pleteršniku kajk.; Sławski II 174 povezuje z r. csl. *kišьka* »želodec«, r. *kišká* »črevo, drob, trebuh«, ukr. *kýška* »klobasa, cev, šlavh«, dial. tudi »purmanov izrastek na glavi«, br. *kiška*, p. *kiszka* »klobasa, črevo«, č. *kyška* »jetrna klobasa«, plb. *t'áisə* »obist, ledvica«, a tudi mak. *kiška* »krpa za čiščenje puške«, blg. dial. *kiška* »klobčič osmoljene volne za brisanje prstov pri predenju, naprava za mazanje kolomaza«. Pritegniti je treba tudi sln. dial. in kajk. *kišúga* »ime svinji«. Psl. **kyša*, demin, **kyšьka* »črevo, drob«; dokaj negotova je primerjava s sti. *kóṣṭhaḥ* »drob, črevesje«, *kóṣṭham* »kašča«, poleg *kóṣaḥ* »sod, kad« (Matzenauer, LF IX 177; Berneker I 679; Vasmer I 564). Niti Fraenkel 231 (lit. *káušas* »lobanja«, *kiaušis* »jajce«), niti Mayrhofer I 273 ne pritegneta slov. paralel.

kîšnec (m.) »Coriandrum«, tudi *kišen(e)c*. Prim. r. *kišnéc*, ukr. *kišnéćь* »Coriandrum«, izposojeno iz osman. turš. *kišniš* »Coriandrum« (Miklošič, TEl II 110; Matzenauer, LF VIII 165; Lokotsch 95). Iz ruščine sprejeto tudi v č. *kyšnec* (Machek, JR 170). Sln. izposojeno verjetno iz č. (avtor, JiS VI 28).

kîšta »zaboj«, demin. *kîštica*; v 16. st. *kishta* »arca« (Megiser), v 18. st. *kiſhta, zhiſhta* (Gutsmann), kor. dial. poleg *číšta* tudi *číštna, kîštna*. Izposojeno iz srvn. *kiste* »zaboj«, oblike z *-n-* pa iz mlajše, južnobav. oblike *kištn*; *-št-* se je bav. izgovarjal do 15. st.; a še danes kor. n., tirol. n. *kišt.n* (Striedter-Temps, DLS 149).

kît I (m.), g. *kíta* »Ballaena«, pl. *kíti* »Cetacea«; adj. *kítov*, izv. *kitovína* »kitova mast«, *kitolôvec* »ladja za lov na kite«. V 16. st. navadno *balena*, a tudi *kita* (f.) (Megiser); še v 18. st. *balena* »Wallfisch« (Pohlin, Gutsmann). Prim. csl. *kitъ*, r. csl. *kitosъ*, sbh. *kît*, mak. *kit*, blg. *kit*, pl. *kitove*; r. *kit*, *kit-rýba*, ukr. *kyt*. Izposojeno iz gr. κῆτος neznanega porekla (Miklošič, Frw. 98; Berneker, I 506; Vasmer, I 562; Frisk, I 845).

kît II (m.), g. *kíta* »lepilo«; k temu *(za)kitati* »zalepiti«. Kakor sbh. *kît*, mak. *kit*, r. dial. *kit*, ukr. *kýt*, br. *kit*, p. *kit*, č. *kyt*, slš. *git*, dl. *kita* izposojeno iz n. *Kitt* »bitumen« < *g^{u}etu-*, stvn. *quiti, kuti* »klej«, srvn. *kūt(e)*. Iz istega vira je madž. *gitt*, rum. *chit*, lit. *kìtas* (Schneeweis, Lw. 69; Kluge-Götze 371).

kîta »spleteni lasje, pletenica; šop slame, prediva; veja, šopek, girlanda; tendo (anat.); demin. *kítica*, novoknjižno »stropha«; k temu *kítiti, kîtim* »krasiti«, adj. *kítast, kítav, kîtnat*; v 18. st. *kita* »Haarzopf, Nerve« (Pohlin, Gutsmann). Štrekelj, LMS, 1894, 18 in po njem Striedter-Temps, DLS 148 je sln. *kita* »jata ptic«, npr. *kita rac, kita jerebic* izvajal iz srvn. *kütte* »čreda, tolpa«, vendar je enak pomen izpričan tudi poljsko; sln. *kita* »bikov penis«; prim. sbh. »otroški penis«, p. »moški penis, košat rep«; pomen »stropha« je splošno južnoslovanski, razen blg.; pomen »spleteni lasje« je znan tudi mak., kjer *kitka* »cvet« kakor č. *kytka*. R. dial. je *kíta* tudi »povreslo, grozd, latovje«; pomen »vrbove mačice« ima r. dial. *kitúška*, ukr. *kýtycja* in sbh. *kičica*. Etimološko nejasno; enak pomen kakor sln. *kita* ima lit. *kūtis* »Haarzotte«, kar pa izvaja Fraenkel 322 iz *kaũras* »lasje« in ni mogoče misliti na ide. **kūp-tā*, stvn. *scoub* »šop slame, snop« (Berneker I 679; Pokorny 956); tudi primerjava z lit. *kùškis* »kosem, šop« (Matzenauer, LF IX 177) je dvomljiva (Vasmer I 562).

kitára »glasbeni instrument«, splošna evropska kulturna beseda; prim. n. *Gitarre*, č. *kytara*. V španščino *guitarra* in frc. *guitare* je beseda prišla s posredovanjem arab. *kittāra* iz gr. κιθάρα poleg κίθαρις, neznanega porekla, po Boisacqu, 453 mediteransko ali azijsko, po Frisku I 850 neugotovljivo. Kluge-Götze, 889 opozarja na perz. *sihtār* »instrument s tremi strunami«. Iz lat. oblike *cithara* je že okrog l. 1000 pri Notkerju stvn. *zitherun*, nvn. *Zither*. To je dalo sln. *citre* (f. pl.), že v 18. st. *zitre* (Pohlin, Gutsmann). Enako tudi stč. *citera* in slš. *citera*, toda č. dial. *citra* je preko p. *cytra* prešlo tudi v r. *citra*.

kîtiti, *kîtim* »krasiti, lepšati, povezati v šopek«, pf. *okítiti, skítiti*; k temu *kíta* »šopek«, *nakît* »okras«; izposojeno iz sbh. *kìtiti, kìtīm* »isto«, *kìta, kìtica, nakît*; verjetno spada zraven tudi *kítica* »strofa«, sbh. *kìtica*, vendar opozarjata Budmani, ARj. V 17 in Skok II 86, da je to lahko domače, ali pa izposojeno iz pomensko enakega turš. *kita* < arab. *qit'a*; izvedeno od *ḳataca* »rezati«.

Tudi mak. *kiti* »krasi«, blg. *kitjá*, ukr. *nakytyty* in slš. *nakytit'* (< jugoslov.). Etimološko ista osnova *(s)keup-* kakor *kita* »šop las, tendo« itd.

***kiždo** »vsak«, samo v Briž. spom. *chiſto* (II 80), d. *comuſdo* (III 58). Prim. csl. *kъjьžьde, kyiždo, koiždo* »quisque«, f. *kъjažьde, kajažьdo*, n. *koježьde, koježьdo*, stsbh. *kyjždo, kyjžde, kojiždo, kojegoždo, za kojimъžde* (ARj V 167), str. *kyižьdo*, n. *koježьdo*, g. *kojegožьdo*, d. *kojemužьdo*, f. *kojeižьdo*, g. pl. *ot kychьkožьdo*. Psl. **kъjьžьde*, **kъjьžьdo*, posploševalni zaimek, sestavljen iz zaimka *kъjь, kaja, koje*, sln. star., *ki, ka, ko* in partikule *-žьde*, *-žьdo* kakor csl. *kъžьdo*, str. *kažьdyj*, r. *káždyj*, p. *każdy*, č., slš. *každý*, stsbh. *každe, každo, každi*. Partikulo *-žьde* razlagajo iz *žьdati, žьdǫ* (Miklošič 62; Berneker I 675). Dvomi Vondrák, VGr. 2[1] 97; Brückner 224 suponira veznik *že* in partikulo *do*; podobno Otrębski, PF XII 182 **kъjь- + žь* (< **ghi*) + *do*; Vasmer, ZSPh XX 323 suponira prvotno **kъžьde* + partikula — *bde*, v REW I 502 pa domneva relativni adverb kakor *gde*. Sledi mu Slawski, II 114. Drugače Machek[2] 246, ki opozarja na lat. *quisque, quidque* in **k^{u}-a-ko-s*, **k^{u}-o-ko-s* >stir. *cāch*, bret. *pep*, kimr. *pavb* in suponira prvotno **edinъ kъžь(kъ)de*. Kopečný, ESSJ II 397 odklanja to razlago, češ da je preveč komplicirana.

kje (adv. inter.) »ubi, quo loco«, vendar tudi v pomenu »irgend, irgendwo« v zvezah *kje kdo, kje kaj* že v 16. st. (Trubar, Dalmatin). Psl. **kъde* poleg *kъdě* in **kъdy, kъda* je dalo regularno *gde*, v štajerskih govorih *gdê, gdé*, poleg *kdé*, kjer je *k-* grafična analogija po inter. *kaj, kako*; tudi relat. *gdi* (Trubar), *gè, gde* (pkm.); zaradi težnje po ohranitvi začetnega *k-* se od 16. st. dalje pojavljajo oblike *ke, ky, ki*, dial. *kę́* (bkr.), *kóe*, pisano *che* (Rezija), *čé* (gor.), *ki* (notr.), *či* (Kras), razširjeno s partikulo *-į* tudi *kéi* (Trubar, Krelj, Kastelec), *kej, khej* (17. st.), dial. *čöi* (Rož).

Relativno **kъde-že* se javlja v *ker* (Dalmatin), v zloženkah *kèrbodi, kerkulj*; iz *kъdy-že* se je razvilo *kir, kyr* v 16. st. *kirkuli*, dial. *dare, dere* »ubi« (štaj.), *gdar, gdare* (pkm.). Nikalno *ni-kъde-že*, v 16. st. *nigdir, nikder*, dial. *nihder, niγdžẹr* (Kras), knjižno *nikjer*; tudi *drugde* »anderswo«, v 16. st. tudi *drugdi, dargdi, derhdi*, dial. *dr̥gǝ̑* (gor.), *droje*; za nikalno *nekje* srečujemo tudi dial. oblike *nę̂čǝ, nęč* (notr.), za knjižno *nikjer* srečujemo *nekyr, nikir* (Ramovš, Hgr. II 215). Škrabec, JiS I 386 je izvajal *-j-* < *-d-*; Baudouin de Courtenay, Boh.-pos. gov. 86 izhaja iz *kъd'e*, csl. **kъžde*, Ramovš, idem. domneva, da je *kje* le knjižna analogna tvorba. Splošnoslov. *kъde* je v vseh slov. jezikih razvilo pestro množino oblik, ki so doslej najbolj popolno zbrane pri Kopečný, ESSJ II 378 d.; etimološko odgovarja tvorbi **kᵘ̯u-dhe* sti. *kúha*, av. *kudā* »kje« (Pokorny, 647; Mayrhofer, I 249; Vasmer, I 264; Sławski, I 271). Že samo ide. **ku* < **kᵘ̯u* pomeni »kje«, prim. sogd. *ku* »kje, kam« sti., av. *kū* »kje« morda tudi alb. *ku*, kimr. *cw* (o tem Kopečný, Anz. sl. Ph. III 11), razširjeno s partikulo *dhe* tudi lyk. B *cudi*, lyd. *kud* (Trubačev, Anz. sl. Ph. II 136), kimr. *cwt* in lat. *ubi*. Z drugimi partikulami sti. *k(u)va* »kam«, gr. ὅποι »kam« (Kreta), het. *ku-wapi* »kam«. V. Polák, Orbis XIII 2, 586 opozarja na enako tvorjenje fin. *kussa*, čerem. *kuštē*, vog. *hoot*.

klač (m.) »palica s koleščkom pri pinji«, dial. tudi *klâč* (Rigler, Notr. g. 154). Pleteršnik navaja samo *kláč* (m.) »kembelj, tolkač«. Prim. csl. *klatiti, klaštǫ* »gibati, majati, tolči«, r. *kolotítь, koločú* »suvati, tolči«, ukr. *kolotýty, kolóču* »stresati, mešati, žvrkljati«, p. *klócić* »tresti, žokati« in k temu r. *kólot* »stopa za olje«, ukr. *kolót, okolót* »snop«, *kólotenь* »kaša, močnik«, *kolotívka* »žvrklja«; tudi sbh. *klátno* »kembelj« in p. *kłoć* »izmlačena slama«. Psl. **koltiti, *koltjǫ*, dalje nejasno; Schmidt, Voc. II 130 in Miklošič, 125, izhajata iz **kolti* »klati« in primerjata lit. *káltas* »dleto«. Matzenauer, LF VIII 171 primerja stvn. *scaltan* »tolči«, srvn. *schalten* »suvati«. Dvomi Berneker, I 550, z rezervo tudi Vasmer, I 603; Machek[2] 252 primerja lat. *quatere*, »tresti, majati, tolči« iz ide. **kᵘ̯ēt-*. **kᵘ̯ǝt-* z vrinjenim *-l-*. Vse dvomljivo; iz iste osnove je tudi sln. *klatiti (se)* in *klatež*.

kláda »tram, hlod, kos drevesnega debla« tudi »vrsta, plast«, redko »nadstropje«; v starejšem jeziku »compes, okovi«, npr. *v klado deti, nogé v klado vtikniti* (Trubar, Dalmatin, pkm.), *na polževo klado* »ne gre nikamor« (Levstik); izv. *kladína, kladára*; adj. *kládast* »kladi podoben«, *kláden*, npr. *kladna kazen* (Dajnko). V pomenu »compes« sln. *ogerlin* (Gutsmann), *ſhprangerji* (Hipolit). Psl. **kolda*, prim. csl. *klada* »trabs, pedica lignea«, sbh. *klȁda* »trabs, truncus«, pl. *klȁde* »compes, carcer«, mak. *klada*, blg. *kláda*, dial. *klad* (m.) »grmada, skladovnica«, r., ukr. *kolóda*, br. *kalóda* tudi »čoln iz enega debla, skrinja za žito, panj«, p. *kłoda* »panj«, č. *kláda*, slš. *klada*, dl. *kłoda*, gl. *kłóda* tudi »carcer, compes«. Vodnik navaja tudi za sln. pomen »korito, Walktrog«. Iz slov. jezikov je madž. *kalóda*, rum. *nǎclad* »Klotz« in tudi lit. *klõdas* »vrsta, plast« je zaradi akcenta verjetno izposojeno (Kurylowicz, L'accent. 301, 354). Sorodno je stvn. *holz* »Holz«, stnord. *holt* »les«, gr. κλάδος »veja«, ir. *caill* »gozd«, k temu st. kimr. *Celidon* »Škotska«, lat. *Caledonia* (Berneker I 543; Trautmann 135; Vasmer I 601).

kladénec (m.) »studenec«; novoknjižno, izposojeno iz sbh.; tudi *kládez* (m.) po csl. *kladęzь*; k temu *kládeznica* »studenčnica«. Prim. sbh. *klȁdenac*, g. *klȁdēnca*, dial. tudi *hládenac* (Dubrovnik), v 13. st. *kladezь*, mak. *kladenec, kladenče* »s kamenjem ograjen vodnjak«, blg. *kládenec*, csl. *kladęʒь* (Euch. Sin.), r. *kolódec, kolódjaz*, str. *kolodjazь*, ukr. *kolódjaźь*, br. *kolódźeźь*. Verjetno izposojeno iz nekega neizpričanega germ. **kalding-* kakor fin. *kaltio* »izvir«, stnord. *kelda* »izvir« h got. *kalds* »mrzel«. Najbliže temu so tpn. šved.-fin. *Käldinge*, šved. *Källinge* (Ekblom, Mel. Pedersen, 417; Berneker, I 543; Vasmer, I 601). Iz obsežne literature naj navedem Jagić, JA X 195, Meillet, Ét. 355 Fraenkel, IF LXX 106; Uhlenbeck, JA XV 488. Neupravičeno dvomi Kiparsky, Lw. 38, ki po Brücknerju JA XLII 139 in ZSlPh. VI 65 misli na izvedbo iz *klada*; enako Brandt, RFV XXII 138, ki suponira prvotno **chaldędzь* k *hladen*, križano s *klada*.

kladivo (n.) »malleus«, dial. tudi *kládvo* (n.), v 16. st. *kladivu* (Megiser), v 18. st. *kladuvu* (Pohlin) poleg *kladuvavnek* »incus, Amboß«, *kladvu* (Gutsmann). Starejše sln. tudi *kládivze, kladivize* »trkalo na vratih, poganjek na trti« poleg v. *kládovati* (Hipolit). Prim. sbh. kajk. *klȁdivo, kladivec* (Kotarski, ZNŽ XX 240), r. csl. *kladivo* »malleus«, p. dial. *kladziwo* (< č., v Šleziji), č., slš. *kladivo*. Etimologija ni jasna, mogoče je rekonstruirati psl. **kladivo* in izhajati iz *klasti, kladǫ*; v tem primeru more biti sorodno lat. *clādēs* »škoda, poraz«, gr. κλαδαρός »zdrobljiv«, ir. *claidel*, kimr. *cledyff* »meč« (Bezzenberger, pri Stokes 81; Walde-Hofmann, I 603; Berneker I 506; Trubačev, Rem. term. 361). Manj verjetna se zdi rekonstrukcija **koldivo* in sorodstvo z lit. *káldinu*, lot. *kaldît* »kovati« (Miklošič 117; Matzenauer, LF VIII 165; Torbiörnsson, LM I 81). Malo verjetno primerja Machek[2] 250 ir. *ord* »kladivo«, kimr. *gordd*, bret. *or(d)* »isto«.

kládnica »velika drvarska sekira«; prvič izpričano pri Hipolitu v 17. st., tudi dial. (dol.) s pomeni »stiskalnica za grozdje«. Prim. č. *kladnice* »sekira«. Nejasno; r. *klâdenec* »jeklo«, *meč kládenec* v ruskih pravljicah spravljajo nekateri avtorji v zvezo z br. *kgljadencyja, kgljarencyja*, sprejeto iz ben. it. *Chiarenza, Clarença* »ime meča v romanu Bovo«, naslonjeno na *klasti, kladem* (Veselovskij, JA IX 310; Berneker I 508; Preobraženskij, I 311; Vasmer I 565). Vendar r. *uklád* »jeklo, okov«, glej novejše Denisov, Etimologija, 1966, 161.

klafáti, *klafâm* (v. impf.) »gobezdati, govoričiti«, tudi intenz. *klafáriti, klafârim*, pf. *kláfniti, klâfnem*; k temu *kláfa* »burka, kvanta«, *klafáč* (m.), *kláfar* (m.), *klafâvec* (m.), *klafálo* (n.), adj. *kláfast, kláfarski*; v 16. st. *klaffati* »fabulor, garrio, nugor«, *klaffanje* »garrulitas«, *klaffar* »balatro, futilis, nugator«, adj. *klafaſt* (Megiser), pri Pohlinu *klâfam* »scandalose loqui«, *kláfarya*. Izposojeno iz srvn. *klaffen* »schwatzen, viel und laut reden«, *klaffoere, klafferer* »Schwätzer«, (Miklošič, Frw. 26; Striedter-Temps, DLS 149). Vendar sbh. *klafrati, klafuriti, klapr̀njati* »brbljati« poleg *klápati* »isto«, rum. *clǎpai, clǎpǎni* »isto« kaže

na domačo onomatopejo, sorodno z n. *klaffen* (o tem Skok, II 88).

klâftra »seženj«, tudi *kláfter*, g. *kláftra*, dial. *klóftr* (Kras), v 16. st. *klafftra* (Megiser), v 18. st. *kvaftra* poleg *kváftrati*, *kvaftravec* (Gutsmann). Kakor sbh. čak. *klȁftar* (Istra), kajk, *klȁfter*, v 18. st. *klovter*, *kloftor* izposojeno iz srvn. *klâfter* »seženj«. Iz dublete srvn. *lâfter*, *lâhter* »isto« je č. *látr* (m.), *látro* (n.), p. arh. *latr*, *klawt*, *klater* (Berneker I 508; Striedter-Temps, DLS 149). Z n. *Klafter* je sorodno ags. *clyppan*, angl. *clip* »objeti«, *lâfter* pa z ags. *loeccan* angl. *latch* »prijeti« (Kluge-Götze 372).

klagováti, *klagûjem* (v. impf.) »tožiti, javkati«, tudi intenz. *klagovániti* (bkr.); v 16. st. *klagovanje* »accusatio« (Dalmatin, Megiser), v 17. st. *klagovati*, *klaguvanje* (Kastelec, Vorenc), v 18. st. *klaguvati*, *klagujem* »lamentari« (Pohlin). Izposojeno iz srvn. *klage* »tožba, stok« *klagen* »tožiti, stokati« (stvn. *klaga*, *klagōn*), kar je samo nemško, vendar gotovo germansko, sorodno je sti. *gárhā* »graja, očitek«, avesta *gərəzē* »tožim«, srir. *glām* »vpitje«. Tudi pomensko enako *jámrati*, *jamram*, v 18. st. *jamervati* (Gutsmann) je srvn. *jâmmern* (Striedter-Temps, DLS 150, 139).

klája »živinska krma«; adj. *klâjen*; pri Vodniku tudi *klâjišče* »kraj, kjer se živini poklada krma«; dial. *klâjarica* »plahta za prenašanje klaje« (Bovec). Izvedeno iz **kládja* h *klasti*, *kladǫ*, prim. sln. *klasti*, *pokladati živini*. Enako je tvorjeno r. *klaža* »skladišče«, dl. *klaza* »skladovnica, bera pri svatbi«, kaš. *klodżėna* »klada«. Dalje glej *klasti*, *kladem*.

klâm (m.) »spanec, omama« (Savinjska dol.), npr. *šel je pod klam* »umrl je«, k temu tudi *klâma* »blodne sanje; tepec, neroda«, *klamóta* »tepec«, adj. *klamast* »prismuknjen«. Prim. p. *klam* »laž«, *klamy stroić* »norčevati se«, ukr. *klam* »laž« (< p.), č. *klam* »zabloda, napaka, motnja«, slš. *klam* »zabloda, goljufija«. Postverbalno izvedeno iz glagola *klamati*.

klamâti I, *klamâm* (v. impf.) »nerodno se gibati, opotekati se«, *tebi se klama* »meša se ti«, tudi *klámiti*, *klámim* »kolovratiti, zmedeno se vesti«, *klámiti se* »zmešano govoriti, fantazirati«; s številnimi ekspresivnimi izvedenkami tipa *klamatériti*, *-êrim*, *klamotáriti*, *klamotóriti*, *klamatíriti*, *klamotáti*, *klamodráti*, *klamoštóriti* in pod.; verjetno spada zraven tudi *hlamudráti*, *-âm* »stopati tako, da preširoka oblačila opletajo okoli telesa« (dol.), k temu *hlamûdra*, *hlamúder* poleg *klamotéra* »klateška ženska«, *klamotêrež* (m.) *klamotérih* (m.), *klamoterúh* (m.). Pomensko enako je tudi *klampáti*, *klampâm* »nerodno hoditi«, *klâmpa* »neroda« in z drugačnim vokalizmom *klempáti*, *-âm* »nerodno hoditi«, *klencáti*, *-âm* »majati«, npr. *zob se klencá* »zob se maje« (goriš. Brda), prim. sbh. *klàncati* »trudno se vleči«, sln. tudi *klêntati* »trudno se vleči«, *klênta* (m.), *klentálo* (m.) »slab pešec«.

Prim. sbh. *klàmati*, *klàmām* »opotekati se, majati se«, tudi *klamítati*, mak. *klamat* »onemogel, izčrpan«, ukr. *klamáty* »lagati se« (< p.?), p. *klamać*, *klamię* »lagati, potvarjati«, č. *klamati*, *klamu* »zavajati, goljufati«, slš. *klamat'* »zavajati, varati«, dl. *sklamaś* (iz č. ali p.). S slov. besedno družino je že Matzenauer, LF VIII 167 primerjal sti. *klā́myati*, *klā́mati* »postaja utrujen, zaspan«, *klamaḥ* »utrujenost«. Dvomi Berneker I 509, ker se v slov. jezikih pojavlja različen vokalizem (prim. sbh. *klȅmati*, č. *kleměti* »sedeti skljućen«, r. *kljamítьsja* »mučiti se«) in je sti. *śrā́myati*, *śrā́mati* »je utrujen«.

Toda Machek, Slavia XVI 187 in Mayerhofer I 281 ločujeta sti. *klā́myati* in *śrā́myati*, zato je zveza s slov. *klamati* verjetna. Ne spada pa zraven lit. *kirmýti* »imeti gliste«, sporno je tudi lit. *krópiti* »goljufati« (o tem Fraenkel 300).

klámati II, *klamâm* (v. impf.) »bloditi, tavati« (Kor.); iz tega postverbal *klâm* (m.) »omotica, blodnje« (Sav. dol.), *klâme* (f. pl.) »blodnje v spanju« (gor.), *kláma* »blodnja«, tudi tepec, pijanec«; adj. *klâmast*; pri *klámiti*, *klámim* je pomen omejen na »vesti se kot klama«. Številne ekspresivne izvedenke kot *klamóta* »tepec«, tudi *klamotéra*, *klamoterež*, *klamotérih*, *klamoterúh* in verba *klamotáti*, *klamotériti*, *klamatóriti*, *klamatíriti*, *klamoštoriti*, *klamuštriti*, *klamodráti* »hoditi kot pijanec«. Verjetno iz iste osnove je *hlamudráti* »opletati« (dol.) *hlamûdra hlamúder* »človek, ki obleka na njem opleta« (dol.). Prim. sbh. *klàmati*, *klamítati* »mahedrati, opletati«, mak. *klacka se* »pljuskati opletati« ukr. *klámaty*, *klam* »lagati varati« p. *klamać*, *klam* »lagati« č. *klamati* »goljufati lagati norčevati se« *klám* »prevara« dl. *sklamaś* »isto«. Dalje nejasno; Berneker I 508 veže z oblikami *klemati*, *klimati* »majati se, gugati se« in *klapati* »govoričiti«. Primerjavo s sti. *klā́myati*, *klā́mati* »je truden, zaspan« navaja Matzenauer LF VIII 167 in potrdi kljub Bernekerjevemu dvomu Machek, Slavia XVI 187, enako Mayrhofer I 282. Glej tudi *klamati* I.

klampáti, *klampâm* (v. impf.) »nerodno hoditi, štorkljati« (notr. dol.) tudi *klempáti*; k temu *klâmpa* »kdor nerodno štorklja; ime ovci, ki se nerodno premika; slab klobuk« (Kras); adj. *klâmpast* »neroden«. Verjetno spada zraven tudi *klamuza klafeta* »slab klobuk« (glej Štrekelj JA XXVI 414). Pomensko najbliže je lot. *klam̃pât*, *klam̃bât* »štorkljati, nerodno hoditi«, *klam̃pa* »zanemarjena ženska, star konj«, kar bi kazalo na ekspresivno nazalnost. Verjetno spada zraven tudi p. *klępa*, *klempa* »buša, mrha, losova samica, nemarna ženska, kurba«, slš. *kl'ampa*, ukr. *klempa*, *klampa* »stara huda krava«. Berneker, I 515 je pri tem **klęp-* opozarjal na *klękati*. Machek, Studie 32 je suponiral nazalizirano varianto h *klapati*. Glej tudi Vasmer I 577, Slawski SO XVIII 283; SEP II 219 in sln. *klepiš*.

klánec (m.), g. *klánca* »strmina na cesti, gorska pot«, dial. tudi »vaška cesta« (Kras), »struga potoka« (goriš.); 1301 *Klancz* (Kamnik), v 16. st. *klanc* (Dalmatin), v 18. st. *klanz* »clivus« (Pohlin), *klanz* »Anhöhe, Hügel« (Gutsmann) redko *klanjec*, dem. *klánček*, *klánčič*, adj. *klánčen*, *klánčast*. Iz sln. trž. it. *klanz* »viottolo campestre«. Pogostno v mtpn. *Klanc*, *Kwanc*, *Klanjec*, *Klanci*, *Klance*, *Klanček*, *Klančiček*, *Klančišče*, *Klancovje* in pod.; cgn. *Klančar*, *Klančnik*, *Klančič*, *Klančišar*, *Klaneček*, *Klanečar*. Prim. sbh. *klánac*, dial. *klânac* (Vodice), *klȁnac* (čak.), *klȁnac* (Žumberak) »ozka pot med bregovi, soteska«,

č. *klanec* »strmina, sedlo«, plb. *klúonac*, pl. *kluoncéi* »dvorišče«. Mak. *klanik* »prostor za drva pred ognjiščem« in blg. *klánik* »prostor pred ognjiščem in steno« ne spada sem (Mladenov 239 < *tlanik*). Psl. **kolnьcь* primerja lat. *callis* »gorska pot, gozdna pot« (Lagercranz-Torbiörnsson, LM I 82; Berneker I 547). Povezava z nvn. *Hölle* ni gotova (Solmsen, PBB XXVII 366). Zavrniti pa je treba primerjavo z lat. *collis* »grič« in lit. *kálnas*, lot. *kaļns* »gora« (Miklošič 117; Jagić, JA II 397; Skok II 88).

klanica I »shramba za vozove« (notr.), tudi *kloníca* »pristrešje, podaljšek kozolca«. Malo verjetno iz *kolnica*; vsiljuje se primerjava z lit. *klúonas* »gumno, skedenj, kozolec, ograda okoli kozolca, sušilnica«, lot. *kluõns* »gumno«. To je izposojeno v r. dial. *klúnja*, br. *klunja*, ukr. *klunja* »kozolec, skedenj«. V prevojnem razmerju je lit. *klóti* »pokriti, raztegniti«, lot. *klât* »isto«. O tem Fraenkel 274; Slawski, II 276; dvomljivo Berneker I 522 in Vasmer I 573, ki rekonstruirata psl. **klonja* »gumno«. Dalje glej *klada, klasti.*

klanica II »poleno«, dial. tudi »sliva, ki se rada odlušči od pečke« (Kras). Prim. č. *klanice* »oplen, kol«, slš. *klanica*, p. *kłonica* »oplen«, ukr. *kolnýcja*, gl. *kłonica*, *kójnica*, dl. *kłonica*, plb. *klånáicə* »isto«. Psl. **kolnica* izvedeno iz **kolti*, *koljǫ* »klati« (Miklošič 125; Berneker I 547; Persson, Beitr. I 175). Drugače Machek[2] 251, ki primerja pomensko enako stprus. *klapa*, morda slov. **kolpnica* (?). Deloma se je v sln. križalo s **kolьnica* »lopa za vozove«, izvedeno od *kolo*, pri Vodniku je *klaníza* »poševna streha, pokrit vodnjak, lopa, vrtna hišica.«

klápati, *klápam*, *klápljem* (v. impf.) »mahedravo viseti«, tudi *klapéti*, *klapím*; adj. *klápast*; izv. *klapouh*, *klapoúhast*, *klapoûšen*, *klapouhât* »z visečimi ušesi«; *klapoûh* (m.), *klapoúhinja* (f.), *klapoûšec* (m.), *klapoûška* (f.), *klapoûšnik* (m.) v. *klapoûšniti*, *klapoúzniti* »klofniti«, *klapîn* (m.), *klapáča* »svinja z mahedravimi uhlji«; *poklapán* (adj.), *poklafán* »skljućen, zgrbljen«. Splošno slovanska onomatopeja z različnimi pomenskimi odtenki; prim. č. dial. *kl'apět*, *klapouchý*, *klepouchý* »uvel, utrujen«, *klapoušet* »veneti«, p. *klapouchy*, ukr. *klapoúchyj*, *klapłoúchyj*, r. *kaploúchij*, *kaplúchij*, *lapoúchij*, blg. *klepoúh*, mak. *klapuško* »prostak«, adj. *klapušest* »nevzgojen«. Toda sbh. *klȁpati* »trkati« in »majati se pri hoji« poleg *klápiti* »klafati« in »dirjati, topotati« (Berneker I 509; Machek[2] 251).

klȃpka »poklopka, loputa«; prim. sbh. *klȁpka* »isto«, blg. *klápa* »zaklopka«, p., č., slš. *klapka*, ukr. *klápa*. Izposojeno iz nvn. *Klappe* »zaklopka, loputa«; iz tega tudi lit. *klãpas* »isto«; iz spn. *klappen* je r., ukr. *klápan* »zaklopka, ventil« (Berneker I 510; Slawski II 186; Striedter-Temps, DLS 150). Iz n. *klappen* »ujemati se« je sln. *klápati* in č. *klapati* »ujemati se«. Manj jasno je sln. *klápa* »tolpa, druščina«, kar je morda isto kot sbh. *klȁpati*, *klamítati* »pohajkovati«.

klarinét (m.) »lesen muzikalni instrument«. Prim. sbh. *klarinet*, blg. *klarnét*, r., ukr., br. *klarnét*, p. *klarnet*, starejše *klarynet*, č., slš. *klarinet*, dl. *klarneta*, gl. *klarineta*. Kakor n. *Clarinette* izposojeno iz it. *clarinetto* demin. h *clarino* iz lat. *clārus* »jasen, glasen« (Kluge-Götze 373, Battisti-Alessio 974; Sławski, II 187).

klȃriš (m.) »korale«, (pkm.), *klȃruš* (m.) »ogrlica iz koral« (pkm.). Prim. sbh. kajk. *klȃriš*, pri Belostencu »succinum, electrum«, *klariš žuti* »sualternicum«, *klariš črljeni* »corallium«, pri Jambrešiću »Corallium«. Izposojeno iz madž. *kláris* poleg *kaláris* »korale«, to pa iz lat. *corallus* »korala«, klasično lat. *corallum*, *corallium* < gr. κοράλιον, κουράλλιον neznanega porekla; sorodno je morda hebr. *gōrāl* »kamenček« (Frisk I 916). Schrader-Nehring, RL I 628 suponira κόρη (κουρη) ἁλός »hči morja«.

klȃs (m.), g. *klȃsa*, *klasȗ* »spica«, dial. tudi *koruzni klas* »storž« (bkr.); k temu dem. *klȃsek*, *klȃšček*, *klasič*, kol. *klásje*, *klasjȇ*, *klasôvje*, adj. *klȃsast*, *klasȃt*, *klásen*, *klasnȃt*, *klasovȋt*; v. *klasáti*, *klasȃ* »gre v klasje«, *klasíti se*, *klasovéti*, *klasováti*. Izv. *klȃsen* (m.) »junij«, *klasníca* »Holeus lanatus«. V 16. st. *klaſs*, g. *klaſsa* »arista«, *klaſſie* »spitzlein an den ähren« (Megiser), v 18. st. *klas*, *klȃsovje* »spica, arista« (Pohlin), *klaſs*, *klaſje*, *klaſouje* (Gutsmann).

Splošno slov.; sbh. *klȃs* »spica«, mak., blg. *klas*, r. *kólos*, ukr. *kolosók*, br. *kólas*, p. *kłos*, č., slš. *klas*, g. *klasu*, gl. *kłos*, *kłosk*, dl. *kłoska*. Iz slov. jezikov madž. *kalász* (Miklošič, 125; Kniezsa, Szlav Jsz. I 243). Psl. **kolsъ* je najbolj verjetno iz osnove **kolti*, **koljǫ*, s sorodstvom v nvn. *Hulst* »Ilex aquifolium«, alb. *kall* (< **kalso*) »klas, steblo«, srir. *cuillen* »Ilex« (Trautmann 115; Vasmer I 603, Slawski, II 268). Dvomljiva je povezava z lat. *collis*, *collum* »vrat« (Zupitza, GG. 50, Berneker I 549), enako z gr. κλίον »dračje« in sti. *kaṣṭhám* »poleno« (Bezzenberger, BB XVI 120) ali sti. *śíla-* »klas« (Agrell, BL 44).

klásti, *kládem* (v. impf.) »polagati«; v 16. st. *klaſti* »ponere, locare« (Trubar, Krelj, Dalmatin), knjižno samo še *naklȃdati*, *naklȃdam* (*po-*, *s-*, *pri-*, *o-*, *od-*, *do-*, *raz-*, *za-*); dial. še *klasti*, npr. *klasti testo v peč* (Posočje), *klast voličem hlapci šli* (nar. pesem), *v strah klasti* »ustrahovati« (ben.); pf. *sklasti drva, seno v plaste sklasti* (pkm.). Številne izvedenke, npr. *sklȃd* (m.), *sklȃda* (f.), *sklȃdba* (f.), *skládnost*, *skládovnica*; starinsko *klȃst* (f.), g. *klastȋ* »živinska krma«; v 18. st. *klaſt*, *klaſtje*, *klaſtnina* »Futter für Viehe« (Gutsmann, Pohlin), novejše *klȃja*, *poklȃja* »krma za živino« (< **kladja*), zanimivo je *sklȃd* (m.) »Einfassung, Schufleck« (Gutsmann), novo *o(b)klȃdek* »Umschlag«. Splošno slov.; prim. csl. *klasti*, *kladǫ* »ponere«, sbh. *klȁsti*, *klȁdēm* (pf.): *prikládati se* (impf.), mak. *oklade* (pf.): *priklava* (impf.), blg. *kladъ*, *klavam*, r. *klastь*, *kladú*, ukr. *klásty*, br. *kłáscь*, p. *kłaść*, č. *klást*, slš. *klást'*, gl. *kłasć*, *kładu*, dl. *klasć*, *klažem*. Sorodno je lit. *klóti*, *klóju* »razbrskati, prekrivati«, intenz. *klóstyti* »zlagati v vrsto«, *klõdas* »plast«, lot. *klȃstît*, *klȃsts* »polagati veje za stog«; iz iste osnove **klād-* je got. *afhlaþan* »nakopičiti«, stvn. *hladen* »položiti«, nvn. *Last* »breme« (Berneker I 507; Trautmann 135; Vasmer I 564:, Fraenkel 274).

klaš (m.) »Marrulium, gluha kopriva«. Izvedeno verjetno iz onomatopeje *klask-*, prim. č. *klask* »tlesk, plosk«. p. *klaskać, klaszczę* »tleskati«, br. *klásnucь, klásknucь, kláskacь* »tleskati, ploskati«. Glej sln. *klesniti*. Sorodno je lit. *klė̃sti, kleščiù* »počiti z bičem«, lot. *klest, klešu* »mlaskati«, enako n. *kleschen* »zveneti, žvenketati«, angl. *clash* »žvenketati« (Berneker I 514; Sławski II 188). Drugače Brückner, KZ XLVI 210, ki povezuje onomatopeje z različnim konzonantizmom in Machek, SR X 71, ki domneva -sk- intensivum k osnovi *klap-, klep-*.

klat (m.) »blato«, tudi kol. *klatje* (m.); samo pri Gutsmannu v 18. st. *klat, klatje* »Kot«, adj. *klatjen, klatjaſt*; npr. *klatja lusha* »Kothlacke«. Pleteršnik I 402 opozarja na srvn. *quât* poleg *kôt* »lutum, merda«, kar glasoslovno ne ustreza. Vendar nejasno brez paralel.

kláta »les, ki se svinjam pod vrat obeša, da ne morejo bežati«, tudi *kláto* (n.). Prim. sbh. kajk. *kláto* (n.), *klatvo* »Art Halsjoch für Schweine« poleg *klátno* »kembel pri zvonu« (Istra); mak. *klatno* »nihalo«, r. dial. *kolot* »stopa, pah«, p. *kłot* (m.) »bet, zagozda«, *kłota* »klada«, č. *klát, klátek* »bet, panj«, slš. *klát* »isto«. Nedvomno psl. **koltъ*, **kolto* iz osnove *klati, koljem*. Prim. lit. *kaltas* »dleto«, lot. *kalts* »dleto, cepec« (Persson, Beitr. I 176; Torbiörnsson, LM I 84; Berneker I 549; Slawski II 270).

kláti, *kóljem* (impf.) »stechen, schlachten, spalten, schlagen«, comp. z *o-, pre-, za-*, k temu *zakə̂l*, starejše *zákol* »die Schlachtung«, *pokə̂l*, starejše *pókolj* »das Gemetzel«, v 16. st. *klati* »Schlacht halten« (Megiser), v 18. st. *kôlem, klâti* »schlachten, spalten«, *kolenje* »das Spalten« (Pohlin); *klati, kolem* »schlachten« (Gutsmann).

Prim. sbh. *klàti, kȍljem*; stcsl. *klati, koljǫ*; mak. *kole*; blg. *kólja*; r. *kolótь, koljú*; ukr. *kolóty, kólju*; č. arh. *kláti, koli*, tudi *kálati, klávati*; slš. *klat', kole*; p. *kłoć, kole*; gl. *kłoć, kolu* in *kloju*; dl. *kłojś, kalaš, kólu* »bosti, klati (živino), cepiti (drva)«. Iz slov. jezikov je rum. *rascol* »zapora, zatikač« (prim. csl. *raskolъ* »ločitev, razkol«). Sorodno je lit. *kálti, kalù*, lot. *kalt, kaļu* »udarjati, kovati«, lit. *kùlti* »mlatiti«, *skélti* »cepiti«. Meillet, MSL 14, 374 je ločil slov. *koljǫ* v pomenu »bosti« od homonima s pomenom »klati živino«, proti čemur se zavzema Berneker I 552. Najverjetnege gre za sovpad vsaj dveh ide. korenov. Ide. **kel(ə)-* »udarjati, kovati«, gr. κελεός »zelena žolna«, κλάω »razbijam«, κλῆρος »del«, lat. *clamitas* »poškodovanje« (Pokorny 545 sl.) in ide. **(s)kel-* »rezati«, sti. *kalā́* »majhen del«, gr. σκάλλω »grebem, kopljem« (Pokorny 923). Berneker pritegne še kimr. *palu* »kopati, grebsti«, ir. *celtair* »sulica« k ide. korenu **qᵘel-* »kopati, bosti«, kar obravnava Pokorny, 545 pod geslom **kel-* »bosti«, vendar dopušča možnost obstoja sinonima **qᵘel-*. (Miklošič 123; Berneker 551 sl.; Vasmer I 603 sl.) Glej tudi *kâlati, koline, kə̂l, kladivo*. M. S.

klatiti, *klatim* (v. impf.) »otresati sadje z drevesa«. Pomensko enako je sbh. dial. *klâtiti, klâtim* (Vodice), *klatı̄t* (Žumberak), slš. *klácit'*, gl. *klócić*, dl. *kłošiś*. Osnovni pomen je verjetno »mahati, majati«, prim. sln. *klatiti z rokami*, sbh. knjižno *klátiti, klâtim* »tresti, majati«, mak. *klati*, blg. *klatja*, csl. *klatiti, klaštǫ*, r. *kolotítь, koločú*, ukr. *kolotýty*, p. *kłocić*, č. *klátiti*. V pomenu *klatiti* »govoriti neumnosti« samo sbh. dial. *klátiti, klâtim* (sev. čak; Lika). Zaradi številnih pomenov domneva Machek 201, da je sovpadlo več različnih osnov, toda Machek[2] 252 primerja psl. **koltiti*, **kolt'ǫ* z lat. *quatére, quacio* »tresti«. Večina avtorjev izhaja iz **kol-* kakor *klati, koljem* (Miklošič 125; Berneker I 550; Vasmer I 603). Dvomljivo Matzenauer, LF VIII 170, ki primerja stvn. *scaltan* »tresti«.

klátiti se, *klátim se* »potepati se, pohajkovati«, tudi *klatáriti se, klatârim se, klateževáti, klatežûjem*; iz tega *klâtež* (m.), g. *kláteža* »vagabund, pohajkovač«, f. *klâtežnica*, adj. *klâteški, klatárski*; knjižno *klatìvítez* »avanturist«; v 18. st. *klatiti, klatem* »vagari« (Pohlin). Prim. sbh. *klátiti se, klâtı̄m se* »isto«, tudi *klatáriti se, klàtārim se, klátež, klátežina*; mak. *klati se* »komaj se vleči«. Z enakim pomenom je č. *klácat se, klajdat*. Avtor, Lingu VIII. 80 to primerja z lit. *klysti, klajóti*, lot. *klist, klajât, klajuot* »isto«, lot. tudi *kleia, klejūnas, klaidunas* »potepuh«. Drugače Machek, ESČ 201.

klávrn (adj.), *klávrna* »beden, poteptan, pusčoben«, k temu *klávrnik, klávrnež, klávrnost*, v 17. st. *klavornu vreme* »gravitas coeli« (Hipolit), *klávornoſt* (Schwermuth, Traurigkeit, melancholia«, v 18. st. *klavern, klauernoſt* (Gutsmann), *klavern* »languidus, melancholicus« (Pohlin). Tudi sbh. čak. *klȁver(n)* »hudoben« (Tentor, Razpr. SAZU, 1950, 76). Štrekelj, JA XIV 527 in Berneker I 511 izvajata iz srvn. *Klagbaere, Klagebaere* »zu beklagen. mitleidswürdiger«. Vendar je tvorba lahko domača, v rokovnjaškem slangu je č. *klavo* »prav«, *klavrý, klabný, klaburý* »dober«, p. *klawy* »dober« (Jagić, Geheimspr. 3; Estreicher, Gwara zloczynców 9, 29; Treimer, Tschech. Rotwelsch 57, 86). Dalje nejsano; Slawski II 192 veže č., p. in slš. *klavý* »bodeč, popadljiv« s *klati, koljem*, drugi z r. *klēvyj* »lep, postaven«.

klâvžar (m.), g. *klâvžarja* »Caryocatactes nucifraga« (gor.); sin. *šoja, lešnikar*. K temu tudi cgn. *Klavžar, Klavžer*. Z rezervo opozarja Matzenauer, CS 204 na srlat. *clausarius, closarius*, frc. *closier* »čuvaj«, kar pomensko ne ustreza. Bliže je srvn. *klûsenaere, klôsenaere, kleusener, kleusner, klausner* »puščavnik, samotar«, prim. v imenih ptic *Corvus eremita, Turdus eremiticus*, n. *Einsiedler* »klavžar«. Izhodišče je lat. *clausus* »zaprt«, glej tudi *klošter*.

klébern (adj.) »slab, brez moči«, izpričano prvič pri Megiserju[2]; izposojeno iz bav. n. *kleber* (*klēwə*) »brez moči, slaboten, nežen«, kor. dial. *klèber* »nežen, suh, slaboten«, tir. *klewer* »kilav, slaboten« (Štrekelj, Lwk. 28; Berneker I 511; Striedter-Temps, DLS 150).

klécati, *klécam, kléčem* (v. impf.) »upogibati, majati, šantati«, pf. *klécniti, klêcnem*, adj. *klécav*, izv. *klécanje* (n.), *klécavec* (m.). Stara dubleta **klęch* **klęk-*, prim. csl. *poklęcati* »curvari, claudicare«, sbh. *klècati*, č. *klécati*, gl. *klacać*, dl. *klěcaś* »šepati«. Tudi ekspresivna varianta *klêncati* in *klencáti* je izpričana v drugih slov. jezikih; prim. slš. *kľanckať, kľəncať* »šepati« (glej *klencati*).

klêč (f.), g. *klečî* »melina, čer«, tudi »plitvina v reki«, (Savinjska dol.), »prodnata mesta po njivah«; tudi *klêč* (m.), g. *klêča* in *kléče* (n.), g. *klečéta* poleg *kléčet* (m.), g. *klečéta* in *klečêt* (f.), g. *klečêti*, adj. *klečevît*, *klečêtast*. Nejasno; Berneker I 515 je to sln. besedno družino opremil z vprašajem; Miklošič, ONappell. 211 in 213 je razlikoval dve osnovi, prva *klečet* v tpn. *Klečet*, 1393 *Cletschet*, mtpn. *Klečét*, *Kléčete*, *Klečéta* in druga **klet-*, v tpn. *Kleče* < **klečane*, 1358 *Clezhach*, 1359 *Cletschach*, na Koroškem *Kletschach*, *Gletschach*. Prim. č. tpn. *Klecany* in orn. *Klet* s suponiranim pomenom »breg, vzpetina« (Liewehr, ZONF II 65; Vasmer, ZSPh VII 418). Tudi sln. tpn. *Kliek* ali *Kliečan* poleg številnih mtpn. *Kleč*. Upoštevati je treba tudi apel. *klek* (m.), v 18. st. *klêk*, g. *klekú* »Conventus sagarum, Hexenplatz« (Pohlin), orn. *Veliki Klek*, n. Großglockner«. To je treba izvajati kakor lit. *klẽčius* »čarovnik«, *klẽtai* »čar v pijači« iz ide. **kel(ə)-* »klicati, zagovarjati«, gr. καλεῖν »klicati« (Fraenkel 270). Glej tudi avtor SVI I 259.

kléčati, *klečím* (v. impf.) »genibus nixum esse«; pf. *po-klékniti*, *po-klêknem*, deriv. *po-klékati*, *po-klekováti*; manjka v slovarjih 16. st.; v 18. st. *klezhim*, *pokleknîti* (Pohlin). K temu *klêzheje* »genuflexus«, danes *klečé*, dial. *klečéčki* (bkr., vzh. štaj.), izv. *klečálo* (n.), *klečâlnik*, *klečâlnica*, sestavljeno *klečeplázen*; mtpn. *Poklek*. Psl. **klękati*, **klękjati* in (po 3. pal.) *klęcati* (glej *klecati*), csl. *klęčati*, *klęknǫti*, *-klęcati*, sbh. *klȅči*, *klȅknēm*, *klȅknuti*, mak. *klekne*, blg. *klekna* in *kljákam* »omahujem, padam«, ukr. *kljáknuty*, br. *klénčicь* (impf.), *kljáknucь*, p. *klęknąć*, č. *klečati*, *kleknout*, slš. *kľačať*, *kľaknuť*, gl. *klaknyć so*, dl. *klěknuś se*. Sorodno je lit. *klénkti*, *klénketi* »hiteti«, lot. *klencêt* »opotekati se, šantati« (Machek[2] 253; Fraenkel 269) morda je mogoče pritegniti tudi stisl. *hlykk-r* »skrivljenost«, *hlékk-r* »prstan«, srvn. *ge-lenke* »krivina«, *lenken* »kriviti« (Berneker I 514; Trautmann 136; Vasmer I 576). Glej tudi *kločiti* »kriviti«.

kleg (m.) »bitumen, čolnarska smola«. Ker navajajo to besedo v 18. st. Pohlin in Gutsmann, misli Breznik, Razprave ZDHV III 158, da je to prepisano iz čeških slovarjev namesto *klej*. Vendar je sln. tudi *klegje* (n.) in fitonim *klegovec*. Sorodno je č. *klih*, kar je po Macheku[2], 254 mlado, nastalo preko adj. *klihovatý* < **kliovatý*. Verjetno že stara dubleta k psl. **klejь*, **glejь*.

klêj (m.) »Alburnus lucidus«, pri Jarniku, Etym. »der große Haberfisch« (Vrbsko jezero), tudi *kléja* (f.), poleg *klíja*, *klíjca* (Munda, Ribe 23); pri Hipolitu, Dict. I 341 *ena kléja* »Leuciscus, ein Art Schwallen«, v 16. st. *polsezhe ribe* (Krelj), pri Jarniku *polſhzh* »der kleinste Haberfisch«. Napačno Berneker, I 516, ki suponira varianto h *klenь* »Leuciscus cephalus«; tudi sbh. *klija*, *kleja* »Alburnus lucidus« poleg *ùklija*, *ùkljeva* »Alburnus alburnus; Aspius«, r. *ukleja*, ukr. *uklija*, br. *okleika*, *uklejka* p. *ukleja*, tudi *uklej* (f.), č. *úklej* (f.), *ouklej* (f.), dial. *úklajka*, *oklajka*, slš. *ukleja*, gl. *wuklija*, *wuklica*, dl. *hukleja*, *huklej*. Iz slov. jezikov n. *Ickelei*, *Ukelei*, *Ukelein*, *Blecke*, *Auklege* »Aspius alburnus« rum. *oclei* in morda tudi madž. *ökle* »Rhodeus sericens amarus«, sprejeto preko n. dial. oblik *okel*, *ockelei*, *iklei* (Benkö, III 21). Psl. **uklěja* je najbliže sorodno lit. *aukšlẽ* »Aspius alburnus«, lot. *aukšlẽja*, *ausleja* (Būga, RR I 274; Trautmann 18; Vasmer III 179; Machek, ZSPh. XIX 17). Dalje nejasno. Vprašljivo je tatarsko (kazan.) *bašklej*. Mladenov 377 primerja s *klej*; skrajno dvomljiva je rekonstrukcija ide. **əuklēja* k *ēukhō* »zgrabim«, ki jo navaja Skok III 540.

Klȅk I (m.) »zbirališče čarovnic«; v 18. st. *Klêk*, g. *Klekú* »Conventus sagarum, Hexenplatz« (Pohlin); ni jasno, ali je apel. ali tpn.; sln. *Veliki Klek* poleg *Veliki Zvonar* za n. *Grossglockner* je umetni prevod. Malo verjetno iz *klęk-* (glej *klečati*). Pomensko ni mogoče dokazati zveze s sln. *klêk* (m.) »skrivenčena mladika«, kar izvaja Berneker I 515 tudi iz **klęk-*. V poštev pride tudi r. *klěk* »nečistoča, žabje ikre, strdek«, *klěknutь* »oveniti, posušiti se, skrčiti se« poleg lit. *klèkti*, *kleknù* »sesiriti, strditi«. *klekéti*, *kleksóti* »lepiti« (o tem Berneker I 511, 525; Machek, LF LI 125; Rech. 78; Vasmer I 567). Vendar je treba opozoriti tudi na sln. kletvico *klek*, morda s pomenom »hudič, neki demon« ter na č. dial. *nekleč* »neurje, nevihta« kar povezuje Machek[2] 395 z ukr. *chljaka*, *chljága* »isto«. Glej tudi *kleč*.

klêk II (m.) »skrivenčena mladika, kljuka«, tudi *kléka* (f.) »grčasta krivina na drevesu«, adj. *klékast* »skrivljen« (notr.). Zraven je treba prišteti tudi *klek* (m.) »Thuja« in *kléka* (f.) »mrha, mršava krava, konj«. Prim. sbh. *klȅčka* »klada na nogah živine pri paši«, *klȅka* »Juniperus«, *klȅkovina* »isto«, blg. *klék* »dračje«, r. *kljač* »prečni tram, krepelec«, ukr. *kljak* »mejno drevo«, *kljač* »štor«, p. *klęk* »skrivljeno drevo, ukrivljen ročaj pri plugu«, dial. *klęgi*, *klink* »sanice«, č. *kleč* »skrivljeno drevo, ročaj pri plugu«, dial. *klak*, slš. *kľač*, gl. *klak*, *klečk*. Izhajati je treba iz psl. **klękъ*, **klęka* »nekaj skrivljenega« poleg *klękati* (Berneker I 514; Vasmer I 577). Iz polne prevojne stopnje **klǫk-* je sln. *kločiti* »kriviti«, č. *kluč* »klada, tram«, *kluči* »dračje«, glej sln. *Kočenica* in *kloček*. Machek[2] 253 domneva, da je avstr. n. *Legföhre Leggen* izposojeno iz slov. *klękъ*.

kléka »suh konj, suha krava« (Soška dol., Poljane), »grča na drevesu« (notr.); k temu adj. *klékast* »skrivenčen, šepast«, npr. *klékasto drevo* (notr.). Verjetno **klęka*, prim. r. csl. *kljáča* »mrha, kobila«, ukr. *klač* (m.), *klača* (f.) »kobila«, br. *klača* »mrha«, p. *klacz* (m.), *klacza* (f.) »kobila«, č. dial. *kľača* »kobila, mrha, noga«. Dalje glej *klecati*, *klekati*. Iz iste osnove je sln. *klęk* (m.), *klęča* »čer, melina«, sbh. *klȅčka* »klada na nogah živine«, blg. *kléčka* »veja«, r. *kljač* (m.) »hlod«, ukr. *kljak* »mejno drevo«, *kljač* »bruno«, č. *kleč*, dial. *kľač* »ročica pri plugu«, *kľača* »isto«, p. *klęk*, gl. *klak*, *klečk* »krivina« (Berneker I 514; Vasmer I 577 Slawski, II 182).

kleketáti, *kleketám*, *klekéčem* (v. impf.) »ropotati, drdrati, klepetati«, tudi *klekotáti*; onomatopeja; prim. csl. *klьčьtь*, *klьčьtь* »škripanje z zobmi«, *klьčьtati*, *klьčьštǫ* »šklopotati z zobmi«, r. csl. *klekъtati*, *klegъtati* »kričati (o orlu), r. *klektátь*, *klekčú* »vreščati (o ujedah), *klëkt*, *klëkot* »orlov vrišč«, *klekotátь* »večglasno vreščati«, ukr. *klekotáty* »ropotati«, *klékit*

»vrišč«, *klékavka* »kobilica«, p. *klekotać, klektać* »gagati, vakati«, *klekotki* »Rhinanthus«, *klekotka* »kravji zvonec«, č. *klekotati, klektati*, gl. *klekotać*, »klepetati«. Podobno je tvorjeno lit. *klegěti, klegù* »hahljati se«, *klagěti* »gagati«, lot. *klêgât* »vpiti«, got. *hlahjan*, stvn. *hlahhan* »smejati se«, nvn. *lachen*, lat. *clangō* »vpijem, donim«, gr. κλάζω »donim« (Berneker I 511; Vasmer I 567).

klékljati, *klékljam* »tkati čipke«, starejše tudi *klékati* (17. st.); k temu *klékanje, klekarîja*. Izvedeno iz *klęk-* s sufiksom *-lja-*, ki označuje hitre, drobne kretnje npr. *sukljati*: *sukati mahljati*: *mahati*. Tudi sbh. *klěčati* »ročno tkati« *klîčanje* »tkanje« blg. *klékavec* »vrsta šivanja« ukr. *klačáty* »plesti plot« stp. *klęki, oklęki, klanki, oklanki* »čipke«. Enako tudi n. *glöckeln* poleg *klöppeln* »klekljati« (Slawski II 217).

klȇn I (m.), g. *klęna* »Acer campestre, Fraximus«, adj. *klénov*; k temu tudi *páklen* »vrsta klena« (Slov. Gradec), *paklenovína* »paklenov les« in *maklȇn* »Acer campestre«, lokalno »Evonymus« (bkr.), *maklênje, maklenovína*, dial. *meklen, miklen*, tudi mtpn. *Klen, Klenik, Potklen, Klenja.* Splošno slovansko; prim. csl. *klenъ* »Acer«, sbh. *klȇn*, dial. *klījen, kljȇn, klîn* »Acer pseudoplatanus, campestre« poleg *màkljen* (Črna gora), *màklen* in *kûn* (< **klъnъ*), mak. *klen*, blg. *klen* poleg *méklen, suklenj, brakeln*, r. *klën*, g. *klëna* in *páklen*, ukr. *klén, kleńь, klenýcja* in *meklen, suklen, brakeln*, p. *klon, nieklon, poklon*, č. *klen*, dial. *klonč*, slš. *klen*, gl., dl. *klon*. Psl. **klenъ*; najbližje po tvorbi je st. mak. κλινότροχον (Theophrast), gr. γλῖνος, γλεῖνος »vrsta klena«, stornd. *hlynr* »Acer«, stvn., srvn. *lîn-, lîm-, lîmboum*, nvn. *Leimbaum* »Acer«, ir. *cuillen*, kimr. *kelyn*, stkorn. *kelin* »Ilex aquifolium«; z drugim sufiksom lit. *klẽvas* »Acer«, lot. *kļavs, kļava*. Dalje nejasno: Oštir, Beitr. 132 (803) Vogelnamen 17 in Machek, LP II 154; ESČ[2], 254 domnevata predide, poreklo. Medsebojno glasoslovno razmerje vseh navedenih oblik povzroča vrsto težav. Iz obsežne literature naj opozorim na Schröder, IF XVII 316; Berneker, IF X 165; SEW I 512; Trautmann 136; Hoops, Waldb. 183; 232; Specht, Dekl. 60; 140; Vasmer I 567; Petersson, Het. 148; Slawski II 231.

klȇn II (m.), g. *kléna* »Leuciscus; Leuciscus dobula« tudi *klên* (m.) poleg *klîn* (m.) »Squalius cephalus« (gor.), *klénič* »Squalius leuciscus, illyricus«, *klénec* »Gobio fluviatilis«, dial. *kljanc* (Kor., Jarnik), tudi *zeleni klen* »Leuciscus jeses«; v 18. st. *klin* »Alburnus« (Pohlin), *klin* »Altlingfisch« (Gutsmann). Prim. sbh. *klījen, kljen, klein*, mak. *klen* »Squalius cephalus«, blg. *klen, kljan.*, r. dial. *klenъ* »Squalius cephalus«, *klenëk* »Squalius leuciscus«, ukr. *klenь, klinik, klinь*, br. *klenčuk*, p. *kleń, kleniec*, staro tudi *kleć* (Rostafiński, Symbol. I 398), č. *kleně* (stč. in dial., sicer *tloušť*), slš. *klen* »Leuciscus idus«. Iz slov. jezikov rum. *clean, clen* »Squalius dobula«. Berneker I 512 rekonstruira psl. **klěnъ* poleg *klenъ*. Dalje nejasno; primerjava z gr. κελαινός »črn, teman« je več kakor vprašljiva (tako Löwenthal, JA XXXVII 281); negotova je tudi povezava s *klin* (Karlowicz, Słownik 277, verjetna pa se zdi Slawskemu, 2 205); Brückner 233 izhaja iz **klep-nъ*.

klencáti, *klencâm* »zibati, majati«, npr. *zob se klenca* (Goriš. Brda). Prim. tudi čak. dial. *kljȇncat* »počasi zvoniti«, na Cresu *zub se klanca* (Tentor, Razpr. SAZU, 1950, 75), v Dubrovniku *klecanje sviju zvona* brez nazala, toda na Reki *klîncati, klîncam* »zvoniti«, v Vodicah *klêncati* »zvoniti na eno plat zvona« (Skok, II 93). Tudi mak. *klenca, klendza* »maje se, opoteka se«. Zraven spada tudi sln. *klêncati* »z zadnjim kopitom zadevati sprednjega (o konju)« in *klênckati*. Onomatopeja kakor *klênkati* »biti plat zvona«. Pf. *klénkniti*; dalje glej tudi *klecati*.

klênkati, *klênkam* (v. impf.) »zvoniti, potrkavati«, pf. *klénkniti, klênknem*, tudi *kléněiti, klênčim*, dial. *klènckati* »biti plat zvona« (pkm.), izv. *klenkȍt* (m.), *klênkanje, klênkavec* (m.) »kozji zvonček« poleg *klénk* (m.), npr. v *klenk zvoniti*; v 18. st. *klęnkam* »per ictus Campanam pulsare« (Pohlin, Gutsmann). Izposojeno iz bav. avstr. *klenken*, srvn. *klenken, klengen* »zveneti«, kor. n. *klènk'n* »potrkavati z navčkom pri pogrebu« (Striedter-Temps, DLS 150). Zaradi ekspresivnih oblik tipa *klengetáti* je mogoče sklepati na mešanje z domačimi onomatopejami.

klénovec (n.) »zelena orehova lupina«, tudi *klinovína* »isto«; pomensko enako je tudi *glînja, glinjavica, glinjavka*; v 18. st. *klenovez* (Pohlin) poleg *rubina* (Gutsmann), novejše *rba*. Morda iz **glei̯-* (glej *glina*). Vendar nejasno.

klépati, *klépam, klépljem* (v. impf.) »brusiti« (o divjem petelinu), tolči, ojstriti«, npr. *koso klepati*, tudi *klepáti, klepâm*; z drugim pomenskim odtenkom *klépniti, klêpnem* (v. pf.) »zaloputniti« in *za-(od-)kleníti, -klénem* »zapreti s ključem« (< **klepnǫti*) impf. *za- (od-)klępati, -klępam* (< **klěpati*); iz iste onomatopeje je tudi *klepetáti, klepetâm, klepéčem* »govoričiti«, *klepȇt* (m.), *klepetánje* (n.), *klépec* (m.), g. *klépca*, k temu cgn. *Klepec, Klepáč, Klepej, Klepš* itd., *klepálo* (n.), *klepî* (f. pl.) »vrsta orodja«, *klepáča* »kravji zvonec«, *klepár* (m.) »Spengler«, *klepétec* (m.) »vrsta raglje, klopotec«; novo knjižno *sklépati, sklȇp* je kalk po n. *beschliessen, Beschluss.* Prim. sbh. *klèpati, klȅpljêm* »tolči«, *klȅpnuti, klȅpnēm, klepètati, klèpećēm, klȅptati, klȅpćēm*, mak. *klepa, klepne, klepalo, klepka* »trepalnica«, blg. *klépъ, klépnъ* »šklopotati (o štorklji), csl. *klepati, klepljǫ* »trkati«, *zaklenǫti* »zakleniti«, *zaklěpati*, r. *klepátь, klepljú* »trkati, klepetati, opravljati«, ukr. *klepáty* »trkati, opravljati«, *klipáty* »mežikati« (< *klěpati*), *klípka* »trepalnica«, p. *klepać*, č. *klepati*, gl. *klepać*, dl. *klepaś* »trkati«. Pomenski prehod od »trkati« do »govoriti, opravljati« je tudi pri n. dial. *klappen*, stangl. *clappe* in nvn. *Klapper, Kläpper* »goflja«. Glej tudi *klopotati*. (Berneker I 512; Vasmer I 568).

klepíš (m.) »mandel«. Verjetno izposojeno iz csl. *klępyšь* »Amygdalum«, r. csl. *kljapyšь*, r. *kljapýš* »krepelo, klin«. S tem primerjajo r. *kljap* »krepelo«, br. *kljap* »penis«, p. *klępa* »mrha, suha krava«. Machek, Studie 32 misli na ekspresivno varianto *h *klap-*. Miklošič, Lex. Pal. 292 opozarja na oblike *kljupišь* in blg. *kljapeš* in dvomi na prvotni *-e-*. Podobno Vasmer I 577, ki odklanja primerjavo z lit. *i̯klampìnti* »pogrezniti« (tako Metzenauer, LF VIII 182) ali s *klim̃pti* »gaziti v celem snegu« (tako Soboljevskij, ŽMNO, 1866, sept., 153).

klêr (m.) »duhovščina«; *klêrik* (m.) »pripravnik za duhovnika«; adj. *klêriški*; k temu *klerikâlec* (m.), *klerikâlka* »član desničarske stranke«, *klerikalîzem* »desničarski svetovni nazor«, asim. tudi *krerikalec, krerikalizem*. Izposojeno iz lat. *clērus* »kler« < gr. κλῆρος »žreb«, *clēricus* »duhovnik« < κληρικός »pripadajoč duhovništvu«. Csl. *klirikъ* »duhovnik« je sprejeto iz gr., enako mak., blg. *klírik*, pri pravoslavnih sbh. *klȋr, klȉrik*, r. *klir*, r. csl. *klirosъ, klirosъnikъ* in *krilošaninъ*; r. *kliros, krilos* »pevski zbor, kor«, ukr. *klyr, klýros, krýlos*. Sicer tudi r. *klérik* »katoliški duhovnik«, prevzeto iz p. *kleryk*. Zahodnoslov. oblike na -*e*- so iz lat. deloma z nemškim posredovanjem (Berneker I 520; Vasmer I 570; Gr. Sl. Et. 79; Sławski II 211).

klésati, *klẹ́šem* (v. impf.) »tesati, obsekavati«; verjetno povezano s *krésati, kréšem*; v 18. st. je poleg *kreſhem* tudi *kleſhem* »schlage Feuer« (Gutsmann), čeprav novejše v tem pomenu ni izpričano; še vedno pa je dial. *konj se kleše* poleg *kreše* »zadeva s kopiti«. Sbh. *klesati, klešem* »kresati, tesati« je verjetno novo uvedeno iz sln. (ARj. V 56), enako izv. *klesar, klesarija, klesarnica*, vendar tudi vzh. sbh. *klèsen* (m.) »odrezan kos«. Skok, II 97 odklanja možnost povezave s č. *klesati* »pasti«, p. *klęsnąć* »isto«. Machek² 300 domneva tudi za *kresati* sorodstvo z lit. *sklem̃pti, sklem̃bti* »sekati, rezati, gladiti, polirati« < **(s)kel-* (Fraenkel 810). Dalje glej *kresati*.

klesk (m.) »Corvus caryocatactes«, tudi *klešč ek, klêščnik* (m.) »isto«. Prim. r. *klest*, g. *klestá* »Loxia curvirostra«. Berneker, I 514 primerja tudi ukr. *klest* »isto«, kar osporava Bulachovskij, IAN Otd. Lit. VII 104. Izvedeno iz onomatopeje, r. *klëskatь, klësnutь, kleskátь* »ploskati«, p. *kleskać, kleszczeć, klaskać*, gl. *kleskać*. Podobno lit. *klẽsti, klesčiù* »pokati z bičem«, n. *kletschen, klatschen*, angl. *clash* (Berneker I 514; Vasmer I 568; Fraenkel 269). Paralelna tvorba je sln. *hlẹ́stiti, hlẹ́stim* »bahati se«, *hlẹ́stniti, hlêstnem* »udariti«, *hlastáti* (lot. *klest, klesêt* »hlastati«), r. *chlestátь, chlesútь* »pokati z bičem«, p. *chłostać* »isto« (Berneker I 387; Machek, Slavia XVI 209; Brückner, KZ LI 236; Vasmer I 568). Glej tudi sinonim *dlesk*.

klẹ́sniti, *klẹ́snem* (v. pf.) »tleskniti, plosk niti« poleg *tlẹ́sniti, tlẹ́skniti, tlẹ́skati* s pogostnim prehodom *kl-* > *tl-* (Ramovš, HGr. II 246; Brückner, KZ XLVI 210); prim. č. *tleskati*, slš. *tlieskat', tl'askat'*, poleg r. *kleskátь, klëskatь, klesnútь*, ukr. *kláskaty, klasnuty*, p. *klaskać, kleskać*, gl. *kleskać, klesnyć*, dl. *klaskaś, klásnuś*. Onomatopeja **klěsk-* je sorodna z lit. *klẽsti, klesčiù* »pokati z bičem«, lot. *klest, klešu* »mlaskati«, n. *kleschen* »zveneti«, angl. *clash* »zveneti« (Berneker I 514; Vasmer I 568; Sławski II 188). Machek, SR X 71 je suponiral -*sk*- intensivum h *klepati*.

klẹ́stiti, *klẹ́stim* (v. impf.) »obsekavati, pretepati«, pf. *o-* (*na-, s-*) *klẹ́stiti*, dial. tudi *klẹ́striti* (bkr.), *oklẹ́striti* (pkm.), *okleštráti, okleštrâm, nakleštráti* (bkr.), iter. *oklẹ́ščati, okleščeváti*; v 18. st. *kléshtâm* »sekam« (Pohlin), *kleshtram* »obsekavam, tolčem« (Gutsmann); postverb. *klêst* »okleščene veje« (pkm.), *oklêst* (dol.), *klêstek, oklêstek, oklêšček*. Prim. csl. *sъkleštati sę* »trpinčiti«, sbh. *klȁštriti, kljȁštriti* »obsekavati veje« (Lika), *kljȁstiti* »mutilare«, r. dial. *klestitь* »stiskati, gnječiti«, p. *kleścić, kleszczyć* »odrezati, skopiti«, *kleszczenjec* »skopljenc«, č. *klestiti, kleštiti* »obsekati, skopiti«, *kleštěnec* »skopljenec«, *klest* (m.), *klestí* (n.), *kléstka* »trebež«, gl. *klěščić*. Psl. **klěstiti, klěštę* iz ide. **kleik'*- (Pokorny 602), enako kakor *klešče*; glej Berneker I 516; Trautmann 137; Zubaty, Studie I 1, 25; Sławski, II 213; Vasmer I 568. Drugače Machek² 255, ki restavrira -*st*- intenzivum k **sklep-* in primerja pomensko enako lit. *sklem̃pti, sklem̃bti*, kar izvaja Fraenkel 272 in 810 < **(s)kel-* (glej *klati*).

klêšč (m.), g. *klẹ́šča* »Ixodes ricinus«, tudi *klȍšč*, g. *klóšča* (jvzh. štaj.), dem. *kloščec, klóšček*; kalk je fitonim *klóščevec, klóščevina* »Ricinus«; dial. tudi *kloštír* (m.), g. *kloštírja* »Ixodes ricinus« (Branica) in *klêšč* poleg *klêščman* »Lucanus cervus« (Cerkljansko, notr., Idrija). Prim. r. *klešč, kleščá*, ukr. *klišč, -á*, br. *klešč, kljaščá*, p. *kleszcz*, č. *klíšt*, nav. *klíště*, slš. *kliešť*, dl., gl. *klěšć*. Psl. **klěščь* < **klět-jь*, izvedeno iz *klěstiti* kakor *hrošč* < **chrǫstjь* k *chręstati* poleg dial. *hrẹ̑šč* (Miklošič 119; Berneker I 517; Sławski, II 212).

klẹ́šče (f. pl.) »forceps«; v 16. st. *kleshe* (Megiser), v 18. st. *klęshe* (Pohlin), *kleſhe, klieſhe* (Gutsmann v. *priklẹ́ščiti* (pf.) »stisniti«; k temu *klêšč* (m.), *kleš(č)man* (m.), *klêščar* (m.) »vrsta hrošča, rak«; adj. *klẹ́ščast*. Splošno slov.; prim. sbh. *klijèšta* (n. pl.), *klijèšte* (f. pl.) poleg *klẹ́šta, klešte*, mak. *klešti*, dial. *klešta*, blg. *kléšti*, r. *kléšči*, ukr. *klíšči*, br. *kléščy*, g. *kljaščáj*, p. *kleszcze*, č. *kleště*, dial. *klíšče*, slš. *kliešte*, luž. *klěšće*, plb. *klésta*; csl. *klěšta*; iz slov. jezikov rum. *cleşte, cleaşte*. Sorodno je lit. *klišès* »rakove klešče«, tvorjeno iz osnove **klěs-* (= ide. **qloik'-*) in suf. -*t*, v slov. jezikih razširjeno z -*ja* (Berneker I 517; Trautmann 137, Vasmer I 567).

kleščevína »Ricinus communis«. Prim. sbh. *klještevina*, dial. *klešovina* (Šulek), r. *kleščevina*, ukr. *kliščevina*, br. *kleščovina*, p. *kleszczowina* »Ricinus communis«. Kalk po lat. *ricinus*, sln. *klešč, klošč* (Berneker I 517; Vasmer I 569; Sławski II 213).

klêštra, nav. pl. *klêštre* »leseni rogovi pri komatu«. Pleteršnik I 406 izvaja iz sln. *klešče* in primerja bav. dial. *klöster, kloster* »isto«, kar je izposojeno iz lat. *claustrum*, prim. hol. *kluister* »okov«; Berneker I 517 dvomi v povezavo s sln. *klešče* in se opira na Štreklja, ČZN VI 26, kasneje tudi JA XIV 527; najbolj verjetno je sln. *klêštra* izposojeno iz bav. *klöster* in ne obratno (glej tudi Striedter-Temps, DLS 151).

kleštráti, *kleštrâm* »majavo, negotovo hoditi, krevljati«. To se pomensko ujema z gl. *klešiwić* »krevsati, krevljati«, adj. *klěšiwy, klěšniwy* in z gl., dl. *klěcha* »kriva noga«. Verjetno spada zraven tudi vzh. štaj. in sbh. kajk. *klẹ̑h*, g. *klêha* »merjaščev okel, čekan«. S prevojem prim. tudi p. *kliszawy* »hrom, šepast«, ukr. *klyšavyj* »krivonog«, tudi *klyšonohyj*, br. *klišaváhy, klyšanohi* in sln., sbh. kajk. *klisati* »dirjati«. Tudi lit. *kleišiúoti, kleĩšinėti* »zibati se pri hoji, negotovo hoditi«, *klìšas* »krivonog« vse iz ide. **klei-*, **kli-* (o tem Fraenkel 267; Sławski II 228). Iz redukcijske stopnje **kli-* je verjetno sln. *koleštrati, koleštrâm* »nerodno stopati«, *kolêštra*

»krplje, psovka nerodnežu«. K isti osnovi spada tudi *klêntati, klêntam* »nerodno stopati«, *klênta* »slab pešec«, tudi *klentálo* (n.). Malo jasne pa so tvorbe kakor *klavzáti, klavzâm* »krevsati, krevljati«, *klempáti, klempâm* poleg *klampáti, klampâm* »isto«, adj. *klâmpast* »neroden« (notr.), *klâmpa* »nerodnež, ime šepasti ovci« (Kras), prim. lit. *kleĩpti, kleibti* »upogibati, kriviti«, intens. *klaipýti* »kljusati, krevljati«. Vendar je v tej, v baltskih jezikih izredno razvejani besedni družini še mnogo nejasnega, upoštevati je treba različna besedna križanja.

klêt (f.), g. *kletî* »cella, doliarium«, v 16. st. *kliet* (Megiser), v 18. st. *kliet* (Gutsmann). Splošno slov.; csl. *klětь* »domus, cella, conclave«, sbh. *klȉjet* (f.), tudi *klȉjeta* (f.) »casa, cella«, mak. *klet, kled* »klet«, r. *kletь*, ukr. *klitь*, br. *klecь* »kolnica, shramba«, p. *kleć* »koliba, skrivališče«, č. *klec* »kletka«. K temu tudi sln. *príklet* (m.), *príkletec, prikletje* redko *príklet* (f.) »veža, lopa« (vzh. štaj.), prim. r. *príkletok* »veža, lopa«, ukr. *pryklit* (m.), slš. *piklet* (< *priklet*). Splošno slov. je dem. *klětьka*, sln. *klêtka* »cavea, aviarium«, tudi »past za ptiče, miši« (Bohorič), sbh. *klêtka, klijetka* (starejše) poleg *kr̀lētka, škr̀lētka, grletka, karletka* (Stulić), kar je kot sln. *krlêtka* »kletka« iz madž. *kalitka*, rum. *calitcă* »kletka«, oboje iz **klětьka* (Štrekelj, Lwk. 34, 76, 82), blg., mak. *kletka* tudi blg. *klet* »cellule«, r., ukr. *kletka*, ukr. *klítka*, p. *klatka*, dial. *klitka* tudi »ječa«, č. *klícka*, slš. *klietka*, luž. *klětka*, tudi »zaboj«. Sorodno je lit. *klė̃tis*, lot. *klẽts*, prus. *clenan* »shramba, kašča«, kar ni izposojeno kljub Bernekerju, I 517 iz slov. (Trautmann 136; Endzelin SlBEt, 197; Fraenkel 270). Drugo sorodstvo je dvomljivo; gr. κλισία »šotor, grobnica«, ir. *cliath* »crates«, got. *hleiþra* »šotor« iz **k'lei̯-* kljub Meringerju, IF XVI 115, Bernekerju I 517; Perssonu, Wurzelerweiterung 51 ne spada zraven (o tem Frisk I 873; Fraenkel 270). Šahmatov, JA XXXIII 90 je videl v *klětь* izposojenko iz ir. *cliath* (to bi dalo **klitь*). Machek, Vopr. jaz. I 1957, 96 je izvajal *kle-tь* iz **klêu̯-*, dvomi Slawski, Etn. pol. III 351.

kleti, *kólnem* (v. impf.) »exsecrari«, pri Pohlinu prez. *klevem*, pri Gutsmannu *kliem, klevem*; k temu *klêtev* (f.), *klêtva, klêtba, klêtvina, klêtvica* »exsecratio«; v 16. st. *kletva* (Megiser), *kletva, kletvina* (Pohlin, Gutsmann). Pf. *pre-* (*za-*)*kléti* z impf. *pre-* (*za-*)*klínjati, -klinjam*, dial. *-klìnjati* (pkm.), *-klinjevâti, preklínjanje* (n.), *preklinjâvec, preklinjevâlec*. Splošno slov. *klęti, klьnǫ*, prim. sbh. *kléti, kùnēm*, mak. *kolne*, blg. *kьlná* r. *kljastь, kljanú*, ukr. *kljásty*, br. *kljasci*, p. *kląć, klnąć, klnę*, č. *klít, kleji, klnout, klnu, klet, klenu*, slš. *klnúť, klniem*, gl. *klěć, kliju*, dl. *klěś, klěju*. Važen je pomen *kleti se* »prisegati, rotiti«, izpričan sln. že od 17. st. dalje, csl. *klęti sę* »iurare«, r. *kljanúsь* »prisegam«, p. *kląć się*, sbh. *kléti se* itd. O aspektu teh dveh verbov Aitzetmüller, ZSPh. XXX 329; o pomenskem razvoju derivatov Vaillant, RES XXII 15. Etimologija ni jasna. Najbliže sorodno je lot. *klentẽt* »preklinjati« (v 17. st.), stprus. 1. os. pl. *klantemmai* »preklinjamo«, ptcp. pret. act. *klantī(v)uns*, kar so včasih razlagali kot polonizma (tako Brückner, JA XX 489; Berneker, I 526). Nadalje povezujejo s *kloniti* (Brückner, KZ XLVIII 204). Podobno tudi Būga, KZ XLVIII 204, ki navaja lat. *inclino me* in gr. κλίνομαι »nagibam se« (enako Machek[1] 205, toda Machek, Sb. Čyžev. 493 in ESČ[2] 257 opozarja na het. *link-, lenk-, ling-* »prisegati«, kar pa je najverjetneje nazalno infigirani prezent k lat. *ligāre*. Malo verjetno tudi Berneker I 525, ki primerja gr. κλόνος »bojni hrup«.

kleveta »obrekovanje«; verjetno samo novo knjižno, izpričano v 19. st.; vendar že v Briž. spom. *oclevuetam bratra* (II 21). danes (*o*)*klevetáti*, (*o*)*klevetâm* in *klevétnik* »obrekovalec«. Novo uvedeno se zdi tudi sbh. *klèveta*, k temu *klevetāt* in *klevèndati* (Lika), *klevèndalo*; csl. *kleveta* »calumnia«, *klevetati, klevešto, klevetajǫ*, mak. *kleveta, kleveti*, blg. *klevetá, klevétjá* in iz tega rum. *clevetă, cleveti, clevetnik*. Tudi r. in že str. *klevetá*, ukr. *klevetatysja* »govoričiti«, *klevetúcha* »goflja«. P. samo dial. *klebeta* (Šlezija), č. *kleveta, klebeta, klevetit*, slš. *klebeta, klebetit'*, tudi s pomenom »govoričiti«.

Verjetno stara postverbalna tvorba iz osnove **kel-* (**kl-eu̯-*) z najbližjim sorodstvom v lat. *calumnia* »obrekovanje« (**kel-u-*), *calvor* »varam« (Toporov, Kratkije soob. XXV 74; Machek[2] 256). Pred tem je Miklošič, V Gr. II 162 mislil na **kljiv-*; EW 118 na *klepati*; Machek, LF LXIX 284 in Berneker I 526 izhajata iz **kljev-*; nedokazljiva je primerjava z gr. χλεῦη »šala, posmeh« (iz **ghleu̯-o-*) pri Uhlenbecku, IF XVII 95.

klícati, *klíčem* (v. impf.) »vocare, citare«, pf. *po-* (*pri-, iz-, o-, pre-, za-*) *klícati* poleg *klíkniti, klîknem*; prim. csl. *klicati*: *vьz-kliknǫti*. Pri starejših avtorjih srečujemo samo *klizati, poklizati, oklizati* (Megiser); vendar sln. zastarelo *klîč* (m.) *na klîč staviti* »javno na dražbi prodati« (Istra) < **klikjь*; prim. sbh. *klîč* »poziv, geslo«, r. *klič* »klic, poziv«, ukr. *klyč* »sloves«, br. *klič* »poziv, geslo, klic«, p. *klicz* »isto« poleg v. sbh. *klìknuti, klìči*, redko *klicati*, mak. *klika, klik*, blg. *klikam*, r. *klíkatь*, ukr. *klýkaty*, br. *klikacь*, str. *klikati* »javno razglaševati«, stč. *klicěti*. Sln. novejše *klîc* (m.), *poklîc* »officium«, *preklîc* in *klîk, vzklîk*. Stara onomatopeja; sorodno je lit. *klýkti, klýkiu* »kričati« in *klýkauti, klýkauju* »glasno vpiti« ter ags. *hlingan* »nasprotovati, pripisovati komu kaj« (Berneker I 519; Slawski II 222). Glej tudi *klektati* in *kričati*.

klȋn (m.), g. *klína* »cuneus, clavus«, dem. *klînec, klînček* tudi »Dianthus«, vulg. »penis«; izv. (*za*)*klíniti, klînčkati, klînčati*, adj. *klínov, klínast*; v 16. st. *klin* »cuneus, Keyl« (Megiser), v 18. st. *klin, klinz* (Pohlin), *klin, klinz, kliniti, klinjati, klinjati* (Gutsmann). Tudi mtpn. *Klini, Klinec, Klinje, Klinušica* in cgn. *Klin, Klinc, Klinec, Klinar, Klinač, Klinčar, Klinaš*. Splošno slovansko: sbh. *klȋn*, mak., blg., r., br. *klin*, ukr. *klyn*, g. *klyná*, p. slš. *klin*, č. *klín*, gl. *klin*, csl. *klinъ, klinьcь*. Iz slov. jezikov rum. *clin*, lit. *klỹnas*, lot. *klîns*, madž. *kölöncz* < *k*(*ъ*)*linьcь*. Psl. **kьl-inъ*, izvedeno iz osnove *klati, koljem*. Enak pomenski razvoj je v nvn. *Keil*, stvn. *kīl* (Berneker I 519; Vasmer I 570). Drugače Vaillant, RES XIX 104, ki navezuje na *klinǫti* »dolbsti« in *klьvati, kljujǫ* in primerja lit. *kliū́ti* »suvati, dregati«.

klíniti I *klínim* »mleti, drobiti žito, iz sadja izločati, pečke«; nejasen je tudi pomen »siliti«, npr. *klinijo nas, da bi delali cesto* (Posočje). K temu *klinovina,*

tudi *klenovec* »zelena orehova luščina«. Matzenauer, LF VIII 172 je primerjal lit. *klýnės* (f. pl.) »otrobi«, kar je izposojeno iz srspn. *clîen*. Po Bernekerju I 520 neznanega izvora.

kliniti II *klinem* »lepiti, klejiti«; samo pri avtorjih 18. st.: *kliniti, klinem* »agglutinare, anpappen« (Pohlin), *klinim, -iu, -njen* »pappe an« (Gutsmann). Nejasno; morda **klьjnǫti*, glej dalje pri *klej*.

klínja »noževo rezilo«, tudi *klína* in *klínga* (kor.); v 18. st. *klinga* (Gutsmann). Prim. sbh. kajk. *klinga* »isto«. Izposojeno iz srvn. *klinge*, nvn. *Klinge*, izvedeno iz *klingen* »zvoniti« (o tem Kluge-Götze 376; Striedter-Temps, DLS 151). R. *klinók* »noževo rezilo« je iz hol. *kling*, naslonjeno na *klinъ* (Matzenauer, LF VIII 172).

klíp (m.) »koruzni storž«. Prim. sbh. *klîp* (m.), g. *klípa* »storž, poleno«, tudi *klîpa* (f.) »poleno« (Lika), *klipan* (m.) »neroden človek« (psovka), adj. *klipav*; v. *klȉpati, klȉpām* »delati storže (o koruzi)«. Berneker, I 520 primerja s tem č. *klípati, klipam* »opotekati se«, kar se ujema s sbh. *klȉptati, klípćem* »težko frfotati s krili«, dalje z blg. *klípav* »slab, omahljiv« in r. dial. *klȉpenь* »zagozda, krepelo za pritrditev splava« in razlaga z onomatopejo kakor n. *klippen* poleg *klappen*. Loewenthal, JA XXXVII 385 primerja lit. *sklypúoti* »razkosati«, *sklȳpas* »zaplate, kosi polja« < ide. **(s)kel-*. Specht, KZ LXVIII 128 povezuje s *klinъ*. Vasmer I 570 dvomi. Sln. *klîpka* »polenovka« je najbolj verjetno kalk. po nvn. *Klippfisch* »isto«.

klisati, *klisam* »dirjati« (vzh. štaj., kajk.); prim. sbh. *klísati klîsām* »odskočiti« poleg *klísiti, klîsīm*. Dvomljivo povezuje Berneker I 520 s sbh. *klȉs* »prišiljen kos lesa, ki se meče pri igri; oster kamen, skodla«, adv. *nȁ-o-klis* »na enem koncu zoženo«. Brückner 234, Specht KZ LXVIII 128 in Skok II 39 povezujejo s *klin* in *klip*; glagoli so morda *s*-intensiva **klip-s-a-ti*, misliti pa je mogoče tudi na ide. **(s)kel-*, prim. lit. *skleĩsti, skleidžiù* »razširiti, raziti se«, *kléisti* »izginiti«, *-s-* intensiva *klaistýti, sklaistýti* (o tem Fraenkel 269).

klistir (m.), g. *klistirja* »clister«; v 16. st. *kriſtira* (f.), (Magiser), v 18. st. *kerstira* (Pohlin), *kristir* (Gutsmann); k temu *klistirati*; današnja oblika pod vplivom n. *Klistier*; starejše oblike pa iz it. *christero*, sr. lat. *cristerium, cresterium* (14. st.), starejše lat. *clyster, clysterium* iz gr. κλυστήρ, κλυστήριον izvedeno iz κλύζω »čistim« (Battisti-Alessio 984, 1165; Frisk 876).

klíti *klíje* »keimen«, pf. *vzklíti*, k temu *klítje* (n.), *klîtva* (f.) in *klíca* »kal, bakterija«, že v 18. st. *kliza* »Sprosse am Gewächse« (Gutsmann). Prim. csl. *pro-kliti, proklěti* »vzkliti«, zah. sbh. *klȉti (se), klȉjē* »kliti« in *klȉca*, adj. *klȉcast, kličav*, blg. *pokьlne* »vzklije«, p. *kielkować*, toda kaš. *klëc* »kliti«, č. *klíčiti*, dial. *kléti, klíti*, dl. *kleś*. Psl. **kьlěti, kьlětъ* se je pri zah. slov. pomešalo s *kljьvati, kljujǫ* »kljuvati« (glej *kâl*). Osnova je verjetno ista kakor v *klati, koljem*, lit. *kùlti*, lot. *kult* »klati«. K pomenu prim. lit. *žémbeti* »kliti«: *žam̃bis* »plug« (= *zob*) in r. *prozjabnutь* »vzkliti« (Miklošič 154; Berneker I 661; Machek[2] 248; Sławski II 145).

klîvkati, *klîvkam* (v. impf.) »stokati, javkati (o mladih živalih)«, tudi *klîvcati, klîvcam*. Onomatopeja brez regularnega sorodstva.

kljub (prep. z dat.; adv.) »zum Trotz«, tudi *vkljub, navkljub, kljubu, kljûbemu*. V 16. st. *kljubu, kljubu delati* (Krelj), v 18. st. *klubu* (Pohlin), *klubuvam* »disgratiare«, *klublivoſt* pri Gutsmannu *klubu, klubet* (m.), *klubetujem* poleg *kljubêst* (f.), adj. *kljubêsten, kljubečen, kljubljȋv, kljubežljȋv, kljubêten, kljúbosten, kljuboválen*, v. *kljubováti, kljbûjem*, starejše *kljubati* (Vodnik), *kljubetáti* (Jarnik), *kljubestvováti*, narečno tudi *kljûbice* (vzh. štaj.). Star ljudski kalk po n. *zu Liebe*, vendar uporabljeno v nasprotnem pomenu (Kopečný, ESSJ I 88).

kljúč I (m.) »clavis, uncus«; v zadnjem pomenu že v Briž. spom. *cliuſi* (instr. pl.); v 16. st. *kluch* »clavis« (Bohorič, Dalmatin). Dial. tudi »oplata pri plugu, podstrešni steber, kita žerjavov, cestni ovinek, serpentina«. V zadnjem pomenu mtpn. *Ključ, Ključi, Ključki, Ključnice*; splošno slov. je tudi *ključna kost, ključnica*, lat. *clavicula*, gr. κληΐς, toda mak. *kluč* »kost v nogi«. V pomenu »kalček na trti«, ki je samo sln. je prišlo do besednega križanja med *kljúč* in **kъl-ьj-čь* od *kliti, klijem* (č. *klíč, klíček*, slš. *klik*, p. *kielek* »kalček«). Stara izvedenka je *ključár* (m.) »čuvar cerkvenih ključev«, v 16. st. *kluzhar* »krčmar«; tudi madž. *kulcsár* »krčmar«; tpn. *Ključarovci*, mtpn. *Ključarjevec, Ključarjevsko* itd. Splošno slov., sbh. *kljûč*, g. *kljúča*, mak. *kluč*, blg. *ključ* (*ъt*); r., ukr., br. *ključ*, g. *ključá*, p. *klucz*, č. *klíč*, slš. *kľúč*, luž. *kluč, kluc*, plb. *kľauc, kloic*, csl. *ključь*; psl. *kľučь*, g. *kľučá*; iz slov. jezikov madž. *kulcs* »clavis«. Etimološko nedvomno izvedeno iz ide. **klēu-* »zapreti, stisniti«, zaradi oksitoneze domneva Kuryłowicz, Acc. 300, da je derivirano od *kljuka*; Machek[2] 256 izvaja iz v. *-ključiti*, sln. *zakljúčiti* kakor *bi-čь* od *biti*. Sorodno je lat. *clāvis* »ključ«, gr. κληίς »ključ«, κλείω »zapiram«, ir. *clō* »žebelj«, lit. *kliùti* »natakniti« (Berneker I 528; Trautmann 137; Vasmer I 576; Sławski II 234).

Ključ II (hdrn.), npr. studenec *Ključ*, potok *Ključ*, *Pod Ključem* (izvir s slapom), *Milavčev Ključ* (ponor), *Ključevnica* (potok). Apelativ **ključ* s pomenom »fons« ni izpričan, prim. sbh. *kljûč*, blg. *ključ*, r. *ključ*, g. *ključá*, p. *klucz* »fons«. K temu tudi sbh. *kljúčati* »vreti, vrtinčiti se«. Berneker I 529 izvaja iz onomatopeje *kljukati* »tolči, razbijati«. Zaradi nemške fraze *eine Quelle erschließen* domneva Vasmer I 576, da je mogoče ista osnova kakor pri *ključ* »clavis«. Enako Slawski II 234; o imenih glej Miklošič, ONappell. 287; Bezlaj, SVI I 262.

-kljúčiti, samo v zloženkah *nakljúčiti, nakljčim* »zgoditi se, primeriti se«, *nakljûčje* »slučaj«, *priključiti se* »nastati, dogoditi«, sbh. staro *ključiti, ključati se* »zgoditi se«, csl. *ključiti sę* »ujemati se«, *priključiti sę* »primeriti se, zgoditi se«, *priključajь* »dogodek, slučaj«, *ne-ključimь* »nepotreben«; r. *ključítьsja, priključítьsja* »pripetiti se«, ukr. *prikljućyty sja, prikljúčka* »prilika, slučaj«, č. staro *kľučný, kličný, klčný* »primeren, sposoben«, *klčnati sě* »pripetiti se«. Miklošič 120 in Berneker I 528 povezujeta s *ključ, kljuka*. Drugače Machek[2] 260, ki opozarja na lit. *kliáutis* »skladati se, ujemati se, zanesti se na kaj,

prilagajati se«, lot. *k̦aũtiês* »prilagajati se, naslanjati se«, *k̦ũt* »doseči, dobiti«, kar je po Fraenkel 274, ki tudi te baltske besede izvaja iz ide. **klēu̯-*, sorodno s slov. *kľučь*, *kľuka*.

kljúka »ansa, uncus, hamus«; k temu *kljúkec* (m.) »vitrih«, v. *kljúčiti*, *skljúčiti* (*se*) »upogibati«, *kljúkati* »gugatl, šepati«, tudi *kljūcati* »isto«, *kljúcelj* (m.) »upognjen starec«, *kljukáč* (m.) »zakrivljen nož«, adj. *kljúkast* »zakrivljen«, *kljukonôs* »z upognjenim, orlovskim nosom«; v 18. st. *kluka* »Schnalle, Klammer«, *klukaft* »gekrümt« (Gutsmann). Splošnoslov., sbh. *kljȕka*, blg. *kljúka* »pentlja«, r. *kljuká* »zakrivljen drog«, ukr. *kljúka* »kavelj«, p. *kluka*, č. *klika*, slš. *kľuka*, dl. *kluka*, gl. *kluka*, plb. *kľáukə* »penis«. Izvedeno s formantom *-ka* iz ide. **klēu̯-*, **klāu̯-* »zapreti«. Sorodno je lit. *kliū́ti*, *kliūvù* »obviseti«, lot. *k̦aũt*, *k̦aũju* »nagibati«, lat. *clāvus* »žebelj«, *claudō* »zapiram«; gr. κλείς, κληΐς »rigelj«, ir. *clō* »žebelj« (Berneker I 528; Trautsmann 137; Vasmer I 575; Fraenkel 274). Malo verjetno opozarja Machek[2], 256 na sln. sinonim *kruka*, r. *krjuk* in išče sorodstvo v n. *Krücke* »bergla«.

kljûkati, *kljûkam* (v. impf.) »pikati, kavsati, trkati«, pf. *kljúkniti*, *kljûknem*; k temu *kljûkavec* (m.) »Picus martius«, ki ga Štrekelj, Lwk. 28 napačno izvaja kot izposojenko iz bav. n. *klocken*, *klucken*. Prim. sbh. *kljȕkati*, *kljȕkām* »ropotati, trkati«, dial. *kljùkati*, *kljùkām* »kipeti, vreti«, mak. *klukam* »kljuvati (o rani)«, blg. dial. *kljukam*, *klukam* »trkati, kljuvati«, csl. *kljukati*, *kljukaju* »ropotati«, r. *kljuka* »bahač«, *klúkatь*, *klúkaju* »lokati, opijati se«, ukr. *klúkaty*, *klúkaju* »opijati se, utripati (o pulzu)«, p. *klukać* »kokodakati, kvokati«, č. *klukati* »ropotati (v trebuhu)«; gl. *klukać*, dl. *klukaś* »kvokati, šumeti (o plinih)«. Stara onomatopeja, prim. lit. *kliaugė́ti* »kokodakati, gagati, kvokati«, *kliukė́ti*, *kliugė́ti* »grgrati«, *klukčióti* »goltati«, lot. *klaũkstêt* »trkati, klokotati«, *klukstet* »trkati, klokati« (Berneker, I 529; Machek, Studie 16, 23; Iljinskij, JA XXIX 491; Sławski II 241). Štrekelj, Lwk. 28; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 379; Striedter-Temps, DLS 151 izvajajo iz srvn. *klucken*, *klocken*, *klöcken* »trkati«, bav. avstr. *klocken*, *klucken*, naslonjeno na *kljuka*.

kljûkec (m.), g. *kljûkca* »premetenec, slepar, *lažnivi kljukec* »v pripovedkah«. Pomensko blizu je blg. *kljúka* z izvedenkami *kljukárь*, *kljukárka*, *kljukárstvo*, *kljukárstvuvam* (Mladenov 242), r. *kljuká* »zvitost, prebrisanost«, *perekljúkatь* »prelisičiti«; že csl. in str. *kljuka* »isto«, enako p. *kljuczka* »zvijača« in č. *klička* »zagata«. Etimološko enako kakor *kljuka* »Haken«, (*s*)*ključiti* »skloniti, skriviti«, *kljûkec* »vitrih«; podoben razvoj pomena je v *lokav* poleg *lok* (Berneker I 528; Vasmer I 575; Sławski II 235).

kljûn (m.), g. *kljûna* »rostrum«; v 16. st. *klun* (Megiser), v 18. st. *klun* (Pohlin, Gutsmann); tudi cgn. *Klun*, *Klunec*; k temu *kljunáč* (m.) »Ficedula« poleg *kljunáš* (m.), *kljûnaš*; adj. *kljunât*, *kljûnast*. Tudi sbh. *kljȕn*, mak. *klun* in *klunka*, blg. *kljun*, *kljunec*. csl. *kljunъ*, r. *kljun*, ukr. *kljun*. Stara izvedenka iz osnove *kljuváti*, *kljújem* (Berneker I 527).

kljúsati, *kljúsam* (v. impf.) »gugati se med hojo«; k temu glej *kljusȇ* (n.). Prim. sbh. *kljȕsati* »dirjati« (v 18. st.), dial. »opotekati se« (Dubrovnik)., mak. *kloskam* »težko hodim«, blg. *kljúsam* »dirjam«, dial. tudi »ritam, brcam (o konju)« tudi *kljúskam*, *kljúham* »omahujem, opotekam se«, p. *klusować* »dirjati«, ukr. *klusováty* (< p.), č. *klusati*, slš. *klusať* in *klsať*, gl. *klusać*, *klusovać* in *kolsać*, *kolsovać*. Prvotno **kleup-*, **kloup-*, **kl̥p-* podaljšano s *s*-intenzivum. Zraven je mogoče prišteti r. dial. *klúsitь* »rositi, paršeti« in verjetno tudi p. *klupić się* »sklanjati se«. Sorodno je lit. *klùpti*, *klumpù* »spotikati se, padati«, lot. *klupt*, *klùpu* »prebrniti se«, *klàupât* »spotikati se«, *klupinât* »dirjati«, dalje gr. κάλπη »dir«, κάλπαζω »dirjam« (Berneker, I 529; Persson, Btr. 179; Meillet, MSL XIV 964; Iljinskij, JA XXIX 491; Machek, SPFFBU I 83).

kljusȇ (n.), g. *kljuséta* »slab konj«, tudi *kljúse*; v 16. st. *kljuẞina* »isto« (Dalmatin, Megiser), tudi *kljúsa* (f.) »isto«, v 18. st. *klufa* poleg *klufe* »Saumroß« (Pohlin, Gutsmann); v. *kljûsati* »wankend einhertraben« (Slov. gorice). Prim. sbh. *kljúse* (n.), *-eta* »slab konj«, *kljȕsati* »kasati« (Dubrovnik), tudi *kljȕsād* (f.), *kljusetina*, *kljȕsavac*, blg. *kljusé* (n.); že csl. *kljusę* (n.) »iumentum«, st. p. *klusię* »vprežna žival, konj, osel«, slovin. *klûsą* »konj«, stč. *klúsě*, *klúsěte* »isto«, novo č. *klisna* »kobila«, slš. *klusa* »kasač«. Psl. **kljusę*, **kljusęte* »vprežna žival, slab konj« poleg **kljusati*, kar je *s*-intenzivum iz **kljup-s-*-*ati*. Zupitza, GG 119, 145 in Meillet, MSL XIV 364 izhajata iz **kloups-*, **kleups-*, lit. *klùpti*, *klumpù* »pokleknti«. Soglašajo Berneker I 529; Vasmer I 575, Sławski II 243; Fraenkel 276. Machek, SPFFBU I 83 je s *kljusati* primerjal got. *hlaupan*, n. *laufen*.

kljuváti, *kljȕjem*, *kljúvam* »rostro tundere«, starejše tudi *kljeváti* (Janežič, Levstik), pf. *kljúniti*, *kljûnim*, nav. samo *o-* (*po-*, *s-*, *iz-*)*kljuvati*, dial. *kljunjáti*, *kljunjâm* (impf.), tudi *kljúti*, *kljújem* (Habdelić, Miklošič); v 18. st. *kluvâti*, *klujem* (Pohlin), *kluvanje* »fodicatio«, pri Gutsmannu *klunjati* »becken«. Prim. sbh. *kljùvati*, *kljȕjêm*, mak. *kolvam*, pf. *kolvnam*, *kluvnam*, blg. *kъlvá*, dial. *kljuvá*, csl. *klьvati*, *klьvǫ*, r. *klevátь*, *klujú*, ukr. *kluváty*, *klujú*, br. *kluvácь*, *klujú*, p. *kluć*, starejše *klwać*, kaš. *klěcsą* »izkljuvati se iz jajca, izvaliti se«, č. *klovati*, *klovám*, dial. *klivat se*, *klije se*, slš. *kľut'*, *kľujem*, gl. *kluvać so*, dl. *kluvaś*, *kluś*, *kluju*. Psl. **klьvati*, *kľujǫ* < **kleu̯-* brez zanesljivega sorodstva. Miklošič 120 primerja lit. *kliū́ti* »viseti«, kar je pomensko preveč oddaljeno; Berneker, IF VIII 284 primerja hol. *lūnung* »grlica«, za kar kasneje (SEW I 528) dvomi; Machek[2] 260 opozarja na lot. *klauvêt* »trkati na vrata« in na lit. *gliáudyti* »luščiti semena«, tudi *glaudýti*, kar navadno povezujejo z *gvel̃bti* »prilaščati si«, *gvalbýti* »luščiti« (Trautmann, KZ XLII 347; Fraenkel, ZSPh. XXII 222). Machek, idem. pritegne tudi srvn. *klouven* »dolbsti«.

Ključa (mtpn.), tudi pl. *Ključe* (Tolmin), hdr. *Ključica* (Trbiž); *Kluža* (Rezija) je sprejeto iz furl. *Clùse*, *Scluse*, it. *Chiusa*, izvedeno iz lat. ptc. pret. *clūsus* »zaprt« od *claudere*. Rez. apel. *čyza* »ograja« kaže na ben. it. *ciusa*, it. *chiusa*. Sln. *Ključa* pa je sprejeto iz srvn. *klūse* »klanec, soteska«, nvn. *Klause* iz istega lat. vira (Kluge-Götze 259; avtor SVI I 263; Olivieri, Studi sulla top. veneta 9). Iz iste osnove je

sbh. tpn. *Klis*, kar razlagajo kot dalmatinsko-romanski relikt (Skok II 100). Nova izposojenka iz *claudere* je *klavzura*, toda sbh. *klisura* »soteska« je iz srgr. κλεισσοῦρα »klanec« ali iz srlat. *clusura*, it. *chiusura* (Miklošič 119; Berneker I 520; Vasmer, Gr. Lw. 79; RSl. III 280; Šturm, ČJKZ VI 79, 81).

klobása »farcimen, tomaculum«, v 16. st. *klobaſſa* (Megiser), *klobaſsa, klobaßa* poleg *klobaßar* »fartor«; v 18. st. *klobâsa, klobâsiza, klobasar* (Pohlin), *klobaſa* (Gutsmann). Prim. sbh. kajk., čak. *klobasa* poleg *kobása, kobàsica*, blg. *kobasica, kobásnica*, tudi *kubása, kubásnica* in *kъlbasa*, csl. *klъbasa* »farcimen«, č. *klobása*; toda r. *kolbasá*, ukr. *kovbasá*, br. *kilbasá, kaubasá*, p. *kiełbasa*, slš. *klbása*, dl. *kjałbasa, kjałbas* (m.), gl. *kolbasa, kołbas* (f.). Iz slov. jezikov madž. *kolbász*, lit. *kilbãsas, kilbasá*. Ni mogoče izhajati iz skupne psl. oblike. Etimologija ni jasna. Najverjetnejša se zdi primerjava s turš. *külbasty* »ražnjič« iz *kül* »pepel« (Mittwoch, Ung. Jahrb. VIII 290). Mogoče je izhajati iz turš. gerundija **külbasa*. Drugače Berneker, Zb. Jagića 600, ki opozarja na hebr. *kŏl-bāšār* »mešano meso«. Najmanj verjetno pride v poštev frc. *calebasse* »buča«, sprejeto v 16. st. iz špan. *calabaza* (Baud. de Courtenay pri Dalь II 341). Brückner 227 in Rudnički, SO XVIII 241 mislita na slov. **kl̥bjь*, p. *kielb*, Iljinskij, IORJ XXIV, 1, 126 je rekonstruiral slov. **kъlb-*, prim. r. *kólob* »gibanica«.

klobasáti, *klobasam* (v. impf.) »govoričiti, čvekati«; izv. *klobasáč, klobasúlja, klobasálo, klobasin*, iz tega dalje *klobasíniti, klobasînim*; *klobasênje, klobasarîja*. Sodeč po cgn. *Klabus, Klabos*, ki so domača, je to z mlajšo zamenjavo vokalov ljudsko etimološko naslonjeno na *klobasa*. Pomensko enako je č. *klábositi, klábos* (m.), kar že Miklošič 123 primerja z lit. *kalbéti* »govoriti«. Berneker I 506 pritegne k temu tudi p. *klobotać* »klopotati«, kar je dvomljivo. Enako kot č. *klabositi* in sln. *klobasati* je tvorjeno lit. *kalbãsyti* »zabavati se« (Machek, ZSPh XXV 15). Slovensko je mogoče pritegniti tudi *klobuštrati* vsaj v pomenu »čvekati«, dalje *klafúti* in celo knjižno *kvásiti* (po Prešernu), če je to gorenjsko **klabsiti*, k temu tudi *kvasáti, kvasáč*. Tudi v češčini zelo ekspresivna besedna družina, prim. *kláboznit, klebúznat, kal'abit, kalabisovat* in pod. Lit. *kalbà* »jezik, govor«, lot. *kaļout, kalbinât* »govoriti, čvekati«, stprus. *kaltzā, kelsāi* »glasiti« primerjajo z gr. καλεῖν »klicati«, lat. *calare* »sklicati«, stvn. *hëllan* »doneti« iz ide. **kel(ə)-* (Fraenkel 207).

klóbčič (m.) »glomus«, dial. tudi *klobkô* (n.) (bkr.), *klóbec* (m.) (gor.), *klóbka* (f.), *klóbce* (n.) »žoga« (pkm.), tudi *klópčič*, cgn. *Klobčič, Klobčar, Klopčič, Klopčar*; v 16. st. *klouzhizh* »glomus« (Megiser). Splošno slov.; csl. *klǫbo* »glomus«, tudi *klubo* in *klъbo*, sbh. *klubo* (n.), g. *klubeta, klȗpko* »kroglja, svitek«, mak. *klopče*, dial. *klapče, klupče, klubec, klapec, klomko*, blg. *kъlbó* »klobčič«, r. *klub*, k temu *klubítь* »zvijati«, ukr., br. *klub* s pomenom tudi »prašni vrtinec«, p. *kłąb*, g. *kłębu*, č. *kloub, klubko*, slš. *kĺb, klbko*, gl. *kłuba, kłubach*, dl. *kłub, kłubo*, plb. *klōb* »kolk«, *klōbak*. Zanimivo je sln. *kolp* (m.) »Hüfte« v 16. st. pri Megiserju, kar je luž. p., ukr. izpričan isti pomen. Najbliže sorodno je lot. *klambars* »kepa«, angl. *lump* »isto«, hol. *lompe* »kepa, kos« (Uhlenbeck, PBB XXIX 334; Vasmer, I 573). Berneker I 524 z rezervo povezuje z *glǫbъ*, enako Brückner, KZ XLIII 321; XLV 45; Soboljevskij, Slavia V 440 rekonstruira **kъlǫbъ*; Iljinskij, Izv. XXIV 1, 128 povezuje z gr. κλαμβός »skopljen«; Petersson, BS 25 misli na sti. *kalikā* »popek«, *kulphá-* »členek«; Machek², 259 suponira, da sta sovpadli dve besedni družini, psl. **kъlbъ* »členek«, sorodno s sti. *kulpháḥ* in psl. **klǫbo*, sorodno z n. *Klumpen*. Zadnje je domneval že Matzenauer, LF VIII 184, po Vasmerju je to glasoslovno nemogoče.

klobúk (m.), g. *klobúka* »pileus, petasus«, dial. tudi »prevleka na tekočini« (jvzh. štaj., Tolmin) »vrhnji snop pri kopici žita«, »neko ozvezdje«, »podstrešni oder, cimper, kapa zvona, mehur na vodi«; v 16. st. *klobuk* »spileus«, *ſhelesen klobuk* »čelada«, *ſhkoffia klobuk* »mitra« (Megiser); tudi *morski klobuk* »Medusa; Aerelia aurita«, *osipni klobuk* »Rhisostoma Cuvieri« (Devin), fitonima *zlati klobuk* »Lilium martagon«, *črni klobuk* »Malva rotundifolia«, *klobuk* »vrsta gobe«, *klobúkovje, klobûčje* »Tussilago pratensis, petasites«; izv. *klobučár* (m.) »izdelovalec klobukov«, f. *klobučârka, klobučevína, klobučína* »polst«, adj. *klobúkov, klobúkast, klobúčen, klobúčast, klobučevinast*; v. *klobučáti, klobûčkati* »neka otroška igra« pejorativno *klobúta, klobûštra* »slab klobuk«, verjetno spada sem tudi *klofêta, klafêta, klafúta* »slab klobuk«, vendar pri teh ekspresivnih tvorbah poreklo ni jasno, prim. *klobuštráti* »pohajkovati, govoriti nesmiselno, sukati se«.

Prim. sbh. *klòbuk* »pokrivalo, meduza, neka mera, mehur na vodi«, fitonima *klobučac* in morda tudi *klobača*; blg. dial. *klabúk, klambúk, klъmbúk, klombúk* »mehur na vodi«, mak. *kloburec, kloburok* »mehur na vodi«, str. *klobukъ, klabukъ* »mitra«, nr. *klobúk*, »meniško pokrivalo, vrsta čapke«, ukr. *klobúk*, br. *klabúk* »isto«, p. *klobuk* »pokrivalo« tudi *kłobuch, kołbuk* s pomeni »kragulj, hudič«, č. *klobouk*, slš. *klobúk*, dl. *kłobyk*, gl. *klobuk*, plb. *klübĕk*. Stara izposojenka iz nekega turkotatarskega narečja. Pomensko odgovarja kazan. tat. in krim. tat. *kalpak* (Miklošič 120; TEl I 239, 324; Korsch, JA IX 508; Berneker I 474, Vasmer I 571). Neustrezne so primerjave z it. *cappellucio* (Matzenauer, CS 42) ali iskanje keltskega izvora (Šahmatov, JA XXXIII 98).

klóca »suha hruška« (Bovec), poleg *klojec* (m.), g. *klojca* »krhelj, suha hruška« in *klojca* (jvzh. štaj.). Štrekelj, JA XXVIII 517 je izvajal iz bav. avstr. *Klotzen* »suhe hruške«, bolj verjetno iz srvn. *klôtze, klozbire* (Striedter-Temps, DLS 151). Berneker I 521 dvomi, če je z nvn. dial. *klötze, kletze* »suha hruška« sorodno nvn. *Klotz* »hlod, klada«, kar je dalo č. *kloc*, p. *kloc, klosek* »hlod«; r. *kljëcka* »klada«, *kljëckatь* »ometati z ilom« je po Vasmerju I 569 prevzeto preko p. *klosek*.

kloček (m.) »Staphylea«, tudi *klokec, klakec* poleg pl. *kločki, klački* in *klokočka* (f.). Prim. sbh. *klokoč, klokočina, klokočika, klokočevina, klokočinjak* »Staphylea«, blg. *klokočina, klokočъ*, r. *klekačka, klopec, klekočka*, ukr. *klečička*, p. *kłokoczka*, č. *klokoč*, stč. *klokočie, klokočka*. Vse izvedeno iz onomatopej *klokotati, klekotati* (Machek, JR 141; dalje Berneker I 521).

kločiti, *kločim* (v. impf.) »upogibati, kriviti«; morda spada sem tudi *klóča* »cerkveni lestenec« (Posočje), »pol orehovega jedra« (Kras), tudi *klóka* in *klôček* »Staphylea pinnata; Pistacia«, tudi *kločíčevec, kločíčevje, klôkec, klokótec, klokotčína*, če ni vsaj zadnje izvedeno ali pomešano z onomatopejo *klokotati*. Izhajati je treba iz psl. **klǫkъ*, prim. plb. *zo-klǫcēt* »obdati s plotom«, p. *klącze* (n.) »podzemni del rastline«, tudi *klacz* (m.) »steblo« (kar spada morda h **kъlč-*, glej *Kočenica*) poleg *klęk* »odsekano dračje, korenina, ostanek v jajčni lupini, peresce mladega ptiča« (Brückner, KZ XLVIII 185; Lorentz, ZSPh III 59); lot. *kleñcis* »velik kos« je iz p. *klęk* »odsekana veja«, č. *kluč* »kos lesa« (Mühlenbach-Endzelin II 222).

klofúta »zaušnica; potepinska ženska, pero iz krila večje ptice«; k temu *klofťáti, kloftâm* tudi *klofutáti, klofrníčiti, -íčim* (impf.), pf. *klófniti, klôfnem, klofútniti, klofûtnem*, redko *klofáti, klofâm* (impf.), pf. *klôfiti, klôfim*; z drugim pomenom *klafut*, nav. pl. *klafûti* »peroti« (Dolenje Vreme), *klofúčiti se, -účim se* »vreme se slabša«, *klafúta* »slab klobuk«, tudi *klofúta*, v 18. st. *kloferniza* (Pohlin); sem spada tudi *klafedráti* »mahedrati«, *klofédra* »klobuk«, *klafutáti* »pohajkovati«, *klafûra* »pohajač«, *klafudrôn, klafudráč, klafutáč*. Podobno prim. sbh. *klafrati* »brbljati, blebetati«, *klafuriti* poleg *klaprnjati* (Istra), *klafura* »blebetalo« (Belostenec). Pomensko blizu je sln. *klópati, klópljem, klopáti, klopâm* »tolči, kruliti, mahedrati« in sbh. *klâpati* »brbljati«. Ekspresivne variante onomatopeje *klap-, klop-*. Prim. n. *klaffen, klappern*, rum. *clăpai, clăpăni, clămpăni* »brbljati« (Berneker I 509; Jagić, JA I 431; Vaillant, RES XXII 15; Skok II 88).

klóka (f.) »cerkveni lestenec«; izposojeno iz srlat. *clocca* »cerkveni zvon« (izpričano od l. 692 dalje); mlajša izvedenka iz iste osnove je *čóka* »lestenec« (Sočerga, Pomjan) iz it. *ciocca*, ben. it. *čoka* »zvon, grozd, šop« (Meyer-Lübke 1995), vendar je ben. it. *chioca de cristal* »lestenec« (Boerio, Dic. ven. 128). Lat. *clocca* je kakor stvn. *glocka*, nvn. *Glocke* »zvon« izposojeno iz keltskega **klokkā*, stir. *clocc*, kimr. *clōch* »zvon« (Kluge-Götze, 261).

klôkar (m.), g. *klôkarja* »Picus martius«; Štrekelj, Lwk. 28 izvaja iz štaj. n. *šwǫrtf klockr* »Picus martius« k bav. avstr. *Klocker* »kdor klopoče«, dial. tudi *klockr* »žolna« (Striedter-Temps, DLS 151). Poimenovanje iz onomatopeje je lahko tudi domače (*klokati*), prim. sln. sin. *kreka, krekavt*.

klônek (m.), g. *klônka* »past za ptiče« (Idrija), *klônja* (f.) »ptičja kletka, golobnjak« (pkm.). Malo verjetna se zdi domneva, da je to izposojeno iz bav. avstr. *Klank* »zanka«, srvn. *klanc*, g. *klanges* »zanka« (Miklošič, 118; Štrekelj, JA XXVIII 518; Striedter-Temps, DLS 151). Iz tega je mogoče izvajati samo sln. *klank* »zanka« pri Gutsmannu. Upoštevati je treba tudi sbh. *klȍnja* »hišica za ptiče, navadno iz buče«, stč. *sklonky* »mreža za ptiče«, slš. *klonka* »valilnica za kokoši«, dial. *kloń* (m.), *kloňa* (f.), p. *klomia* »vrsta ribiške mreže«; tudi *klonia*, slovin. *klóm, klomnia, klomka, klomla*, ukr. *klómnja, klýmnja, kómla* »vrsta mreže«, br. *klómla, komjal, komel* »isto«. Berneker, I 522 je izvajal iz *kloniti*; Brückner 238 iz *klamati*; podrobno z etnografskim pregledom Moszyński, O sposobach badania kultury psl. 174 in Sławski II 262, ki rekonstruira psl. **kloma*, **klomnьja*; Machek 206 primerja got. *hlamma* »zanka, past« iz ide. **kel-* »klicati, zvoniti«.

klóniti, *klónim* (pf.) »nagniti se«, prez. tudi *klonem* »zu kommen lasse«, impf. *klânjati se*; v sestavljenkah s pri-, za-, na-, po-, od-, deverb. *klȏn* (m.) »die Neigung«; že v Brižinskih spomenikih *clanamze* »klanjamo se«, v 16. st. *pokloniti* »darbringen« (Megiser), v 18. st. *kloniti, nakloniti* »niegen«, *perkloniti* »biegen« (Gutsman); pogosto v mtpn., npr. ime griča *Na Poklonku* (Leskovec), ime polja *Priklon, Pokloníšče* (Tolmin), zaselek *Na Priklaviš* (Rovte) idr.

Prim. stcsl. *klonjǫ, kloniti*; sbh. *klȍnīm, klòniti* »neigen«; mak. *klanja* »klanjati se, prositi«; blg. *klonjъ*; r. *klonjú, kloníть*; ukr. *klonýty*; br. *klánem, klánemsja* »klanjam se, zelo vljuden pozdrav«; č. *kloniti*; slš. *klonit'*; p. *klonię, klonić* (*się*), gl. *klonić*, dl. *kloniš* »kloniti, upogniti«. Sorodno je lit. *klõnis* »mesto kjer je njiva najnižja«, *atsì-kaliu, -kalti* »nasloniti se«, got. *hulþs* »naklonjen«, lat. *aus-cultare* »prisluhniti« (prim. stcsl. *prikloniti ucho*) (Trautmann 114; Berneker I 522; Vasmer II 572). Dalje primerja Specht, Dekl. 137ss. lat. *collis* »grič« in lit. *kálnas* »gora« k ide. korenu *(*s*)*kel-* »sloneti, nagniti, skriviti«; gr. σκέλος »stegno« (prim. sln. *kȍlk* »Oberschenkel«), lat. *scelus* »hudobija« (Pokorny 928). Starejši etimologi nepreprečljivo povezujejo *kloniti* z lat. *clīno*, gr. κλίνω, sti. *śrayatē* »nasloni se« (Schmidt, Curtius); vendar spada zadnje k ide. korenu **k'el-*, od koder je tudi slov. *sloneti, slonjǫ*. M.S.

klônja »ptičja past, ptičja kletka, golobnjak« (pkm.). Gotovo iz **klopnja*, prim. sbh. *klȍnja* »isto« poleg *klopka*, mak., blg. *klopka* »past«. Knjižno sln. *zaklôpka* »ventil«. Dalje glej *-klopiti*.

klȍp I (*klǫ̑p*), g. *klǫ́pa* »Ixodes ricinus«; prim. sbh. zah. *klȍp*, g. *klòpa* (Istra, kajk.) »Ixodes ricinus« in r. *klop*, g. *klopá* »Cimex«. Sln. v 18. st. *klop* »Zwerg« (Megiser[2], Gutsmann) in *klôsh* (f.), g. *kloshy* »Ricinus« (Pohlin), *klosh* (m.) »Schaflaus« (Gutsmann). Etimologija negotova; morda psl. **kъlopъ*, sorodno z lat. *culex* »mušica, komar« (Soboljevskij, Slavia V 447). Še manj gotova je primerjava z arm. *mluku* (< **mlokos*) »uš« (Loewenthal, JA XXXVII 389). Iljinskij, IORJ XXIV 133 sodi, da je *klopъ* prevoj k r. *klépik, kljápik* »širok, kratek nož«. To odklanja Vasmer I 577; zdi pa se verjetno Skoku II 103.

klôp II (f.), g. *klopî* »scamnum«; v 16. st. *klop* »Bank, Stuhl«, *vofna klop* »Ruderbank« (Megiser), v 18. st. *klop, klopiza* (Pohlin, Gutsmann); v tpn. in mtpn. označuje ježe, police, prim. tpn. *Klop, Klopce, Klopcé, Klopče* tudi *Kofce* (gor.) < *klopce*, mtpn. *Klopčica, Pod Klopmi* itd. Prim. sbh. *klúpa, klùpica* »sedež, pručica«, tudi *klûp* (f.), g. *klúpi* (kajk. čak.), sbh. csl. *klupъ* »scamnum«, csl. *klǫpъ*. Najbliže sorodno je stprus. *clumpis* »stol«, kar je morda izposojeno iz nekega neizpričanega prapoljskega **klǫpъ* (Milewski, Sl. Occ. XVIII 21 d.), to primerjajo s stprus. *klumpstis* »koleno« (Schmalstieg, Studien 286), dalje z lit. *klùpti, klumpù* »poklekniti«

(Otrębski, LF V 188) in dalje z r. *klypatь* »šepati« (Berneker I 529; Trautmann 137; Vasmer I 574; Fraenkel 276).

klopati, *klópljem* (v. impf.) »ropotati, kloftati, izzivalno nastopati«, tudi *klopáti, klopâm* »isto«. Prim. sbh. *klópati* »topotati, tolči«, dial. »jesti« (Zagreb), mak. *klopa* »žre, mlaska«, blg. *klopja* »kokodaka«, *klopvam* »vreščim«, p. *klopać*, č. *klopati*, slš. *klopať* »strepati«. Psl. **klopati, klopję* je onomatopeja iz interj. *klop*; vendar je mogoče misliti tudi na *klepati*: *klopiti* (Slawski II 265).

-klópiti, *-klópim*; samo v komp. *zaklópiti* »zuklappen«, *vklópiti* »einstecken«, *sklópiti* »zusammenfügen«, *preklópiti, izklópiti*, k temu tudi *-klópniti* (pf.); izv. *zaklȍp, zaklôpec, zaklôpek, zaklôpka, zaklôpnica, sklôpka, sklȍp, izklȍp, priklȍp* itd.; v 16. st. *ſaklop* »conclusio«; k isti prevojni stopnji te onomatopeje spada še sln. *klopȍt* »hrup« in k temu v. *klopotáti* ter z ekspr. nazalizacijo *klômpati* »delati hrup«. Sem sodi tudi *klopótec* »klepetec, zaprtek«.

Prim. csl. *zaklopiti, zaklopljǫ* »zapreti«, *zaklopъ* »claustrum«; *klopotъ, klopotati*; sbh. *naklòpiti, saklòpiti, zaklòpiti, klȍpôt, klopòtati*; mak. *sklopi, zaklopi, klopot, klopoti*; blg. *klópam*; r. *klopéc* »petelinova roža«, *klopotátь, klopčú*; ukr. *klopotáty*; br. *klopot, klopotacь*; p. *kłopot, kłopotać*; č. *klopiti, zaklopovati, záklopka*; slš. *klopit', zaklopat', zaklopkat'*; dl. *klopotaś, pśeklopotaś*. Psl. onomat. **klopiti, *klopotъ* je v prevojnem razmerju s **klepati, *klapati*. Prepričljivo povezuje Mühlenbach-Endzelin II 214 z lot. *klapstêt* »klopotati, ropotati«, lit. *klápterėti, klapsėti* »teptati, (utrjevati pod?)«, kar sprejme tudi Vasmer I 573. Dalje primerjajo gr. κλαμυστῆσαι »on kliče, kriči, buči«, stnord. *hlamm* »hrup«, kar je bolje povezati z ide. korenom **k(e)lem-*, lat. *clāmāre*. Berneker I 524 veže s slov. **chlopotъ, chlopati*. Podobno kot psl. **klopiti* se glasi stvn. *klapf* »udarec, pok, tresk«, stnord. *klapp* »udarec (z nogo ob tla)«; pragerm. **klap-* < ide. **gal-* (Kluge[17] 372; Pokorny 351). M. S.

klóščevec (m.) »Ricinus communis«, tudi *klóščevina* »isto« in *kléščevina*. Prim. sbh. *klјȅštevina*, r. *kleščevína*, ukr. *kleščevyna*, br. *kleščavína*, p. *kleszczowina*. Izvedeno iz *klešč, klošč* »Ixodes ricinus«, kalk po lat. *ricinus*, prvotno »klešč« in kasneje rastlina (Berneker I 517, Vasmer I 569; Slawski II 213).

klôšter (m.), g. *klôštra* »samostan«; v 16. st. *kloshter* »monasterium«, kasneje *klôshtr* (Pohlin), *kloſhter* (Gutsmann); adj. *kloštrski*. Tudi zah. sbh. *klȍštar*, v 17. st. *klòstar* (Mikalja), p. *klasztor*, č. *klášter*, stč. tudi *klášteř*, slš. *kláštor*, dl. *kloštař*, gl. *klóštr*, ukr. *kláštor*, br. *kláštar* »katoliški samostan«. Tudi lit. *klõštorius, kliõštorius*, vse izposojeno iz stvn. *klōstar*, srvn. *klōster*, nvn. *Kloster* »samostan«, kar je prevzeto iz vulg. lat. **clōstrum*, kar je dalo it. *chiostro*; klas. lat. *claustrum* od *claudere* »zapreti« (Berneker I 524; Fraenkel 272; Slawski II 189; Frinta, Názvosloví 31).

klúmati, *klúmam* (v. impf.) »kimati« (pkm.), pf. *klûmniti, klûmnem*. Najbližje je sbh. *kljumati, kljumam* poleg *klȉmati, klîmām*, pf. *klȉmnuti, klȉmnem* »kimati, majati z glavo«. Tudi blg. *kljúmam, kljúmvam* poleg *ukljúh(nu)vam* in *klьóvam, uklьóv(nu)vam, ukléfvam* »isto«; mak. samo *klima* »kima«. Pritegniti je mogoče tudi č. arh. *sklevěti* »pripogniti se«. Bernard, RESl XL 29 opozarja na razmerje med *kivati* in *kimati* in suponira primarno *-v-*; Georgijev, BER II 449, 484 sodi, da so oblike z *-lju-* sekundarne, prvotno je *klimam* (vendar *kljusati*: *klisati*). Dalje nejasno; Mladenov 241 izhaja iz **k'lei-*, gr. κλίνω, κλῖμαξ »lestev« (glej *sloj*), Skok II 89 misli na onomatopejo tipa *klȁpiti* »hoditi«. Oboje dvomljivo.

klup (m.), g. *klupa* »palpebra, veka«, tudi *klupki* (m. pl.) »isto« (Pohlin). Sorodno je verjetno č. dial. *kl'upět* »povešati«, p. *klupić* »pripogibati se«; zraven spada tudi č. *klípiti, chlepěti* »isto«, morda tudi blg. *zachlupvam (se)* »pokriti se, povešati obraz, padati na obraz«, *klúp* »pentlja, zanka«, dial. »zavesa«. Slawski, II 242 povezuje dalje lit. *klaũpti, klaupiù* »poklekati, padati na kolena«, lot. *klàupât* »spotikati se«, *klupt* »spotakniti se, prevrniti se, pasti«. S tem navadno primerjajo r. dial. *klypátь* »šepati« (Osten-Sacken, JA XXXII; Trautmann 137; Fraenkel 276; Vasmer I 574). Drugače Machek[2] 201, 261, ki č. *kl'upět, chlúpěti* izvaja iz onomatopeje *chlup-, chlip-* in *lupati*.

klutav (adj.) »šepast, claudus«, izpričano samo pri Megiserju v 16. st.; verjetno **kljutav* za izhodno **kljukav* s pogostnim prehodom *-k-* > *-t-* (o tem Ramovš, HGr. II 268). Prim. *klukast* »aduncus« (Pohlin, Gutsmann), dial. tudi *kljûcati, kljûcam* »sključen hoditi«, *kljûcelj* (m.) »upognjen starček«. Dalje glej *kljuka*.

kment (m.) »fina lanena preja, laneno blago« (pkm.). Prim. č., slš. *kment* »isto«, p. *kment, gment*. Miklošič, 121 in po njem Benreker I 530 izhaja iz srvn. *gwant* (*gewant*) »obleka«, kar je dalo sln. *gvȁnt*. Poljsko tudi dubleta *gwent* in Mayer, DLW Tsch. § 87 navaja tudi č. starejše *kvent, gvent* (Striedter-Temps, DLS 152).

kmȅt (m.), g. *kmẹ́ta* »agricola, homo rusticus«, *kmetica* (f.), *kmetȋja* »posestvo«, adj. *kmetov, kmẹ̑čki, kmẹ̑tiški, kmetȋjski*, novo izv. *kmetovâlec* (m.), *kmetovâlstvo* (n.), *kmetovâlci* iz v. *kmẹ́tovati, kmẹ́tujem*, dial. tudi *kmẹ́titi, kmẹ̑tim*, knjižno *pokmẹ́titi se* »postati kmet«; cgn. *Kmet, Kmetič, Kmetic, Kmetec*, verjetno tudi *Kmecl, Kmecelj*; fraze *iti na kmete* »na deželo«, *priti s kmetov* »z dežele«, *na kmẹ́tih* »na deželi«, *v kmétih* »med podeželani«. V 16. st. poleg *pauer* »kmet« (< n. *Bauer*) tudi že *kmetizh* »rusticus«, *kmetiza* »Bauerin«, *kmetztvu* (n.) »agricultura«, *kmetizhki* »agrestis« (Megiser), šele v 18. st. tudi *kmet* (Pohlin, Gutsmann). V obmejnih regijah sln. *pošidęnt* »samostojen kmet, gruntar, kolon« (Medana), *gâzda* (pkm.), *grûntar*.

Pomensko enako kakor v sln. tudi čak., npr. 1275 *vseh nega kmet i vašim kmetom* (Istra), 1433 *i nim kmetom* (Lika), tudi kajk. isto; toda stsb. *kmetije cerkovni* »vidmarji«, sicer sb., mak. in blg. »sodnik, vlastelin, župan«; vendar je v stsb. spomenikih enako kot v Poljičkem štatutu *kmetič* nasprotje gospodi, v Bosni nasprotje agi in spahiji, v Boki »najemnik, kolon«. Obširno o pomenih Mažuranić, Prin. 508; Karszniewicz, Über die Abstammung und Bedeutung des Wortes kmet, 1895. Na staro **kъmetъ* kaže poleg sln. in sbh. *kmet* še

mak., blg. *kmet* in č. *kmet* »starec«; toda csl. *kmetь* »magnatum«, r. arh. *kmetь* »vitez«, ukr. *kmetь*, g. *kmétja* »Freibauer«, p. *kmieć, kmiotek*, stp. *kmetones regni* »velikaši«, gl. *kmjeć*, slš. *kmet'* je prvotno **kъmetь*, prim. stprus. *kumetis* »kmet«, lit. *kumetis* »najet vrtnar« (< slov.). Večina avtorjev izhaja iz lat. *comes*, g. *comitis* »spremljevalec, vazal« (prim. mak. *komita* »ustaš«) (Jagić, JA XVIII 308; Berneker I 661; Vasmer I 578; Skok II 106). Toda čeprav se v srednjeveških virih sln. *kmet* prevaja s *comes, kmetija* pa s *cometia* (Kelemina GMDS XIV 65; Razpr. SAZU, I 97) zasluži pozornost domneva Otrębskega, Slavia ant. I 563; RES XXV 129), da je sovpadlo dvoje različnih besed, lat. *comes* »knez« in slov. *kъmetь*. Treimer, Ethnogenese 24 izhaja iz dak. κομῆται in Wirth, Memnon III 8 navaja georg. *kma* »delati« in čerkeško *kmet* »tretji stan«. Nezadovoljivo van Wijk, Slavia IV 209, ki povezuje slov. *kъmetь* s č. *kmen* »pleme, rod« in Birkenmayer, RS XIII 112, ki izhaja iz gr. κωμῆτες »vaščan«; tudi gr. κομῆτες »dolgolasec« ne more priti v poštev (Jagić, JA XVIII 308; Berneker, idem).

kmȋn (m.) »Carum carvi« tudi *tmȋn, kumȋn, kúmen* (m.), *kúmna* (f.), *kúmena* (f.); v 16. st. *kumelj* (Trubar), *cumina* (Megiser), v 18. st. *kumina, komin, zhimina* (Gutsmann); danes prevladuje mlajša izposojenka *kimel* (m.), g. *kimelna* iz nvn. *Kümmel*; iz stvn. *kumîn*, kar je iz lat. *cumīnum* je **kъminъ*, sln. *kmȋn*, č. *kmín*, p. *kmin*, ukr. *kmyn*, br. *kmin* in r. *kmin, tmin*; csl. *kъminъ* in r. csl. *k'uminъ*, sln. *kumȋn, komin* in sbh. *kùmīn, kòmīn*, starejše *čimin* je prevzeto deloma naravnost iz gr. κύμινον, deloma iz it. *comino*, dial. *cimino*. Iz bav. avstr. oblik *kümm, kumm* (stvn. *chumi, chume*) je sln. dial. *kȗm*, g. *kúma* in mlajše sbh. *kȉm*. Trubarjevo *kumelj* je iz srvn. *kümel*, stvn. *kumil* (o tem Ramovš, ČZN X 146). Izvor besede ni jasen; podobno je hebr. *kammōn*, akad. *kamūnu* (o tem Frisk II 49). Glej tudi Berneker I 681; Vasmer III 110; Striedter-Temps, DLS 152).

knádi (adv.) »obenem, istočasno« (Posočje), tudi *hnado*. Miklošič 67 in po njem Pleteršnik 414 primerja č. *hned, inhed, hneď, hnedky* »takoj«, p. *hnet, hnetki, wnet, wnetki, chnet*, gl. *net*, ukr. *hnetь, hnetьka* r. *vnet* »nedavno«. Stč. obliko *inhed* rekonstruira Machek² 213 iz **inъ-gъdь*, prim. csl. *inogda, inъgoda*; to **inъ* odgovarja stir. *óen* »eden, sam«, *i-n-oen uair* »istočasno«, drugi člen slov. **gъdь* je reducirano *godь*, vendar tvorba ni popolnoma jasna.

knȃp (m.), g. *knápa*, danes največkrat v pomenu »rudar«; v 16. st. *knap* »lanificus, kir volna zheza« (Megiser), v 18. st. *knap* »rudokopauz« (Gutsmann). Izposojeno iz srvn. *knappe, knap* »fant, oproda, hlapec«, nvn. *Knappe* »oproda, ščitonosec«. (Grafenauer, Razpr. ZDHV I 371; Striedter-Temps, DLS 152).

knápača »grčavo poleno«; k temu *kn(j)ápa* »majhen, čokat in močan človek«, tudi *kn(j)apež* (m.), Kelemina, ČZN XXIII 143 izvaja iz nvn. *Knaup, Knaupe*, kor. n. *Kneip* »majhen mož«, tudi *Knauper* »kar ne raste naravnost«, bav. n. *Knauperling*.

knaster (m.), g. *knastra* »vrsta tobaka«. Novejša izposojenka iz nvn. *Knaster, Knastertabak* »boljša vrsta tobaka«. To je preko hol. *k(a)naster* »zaboj za razpošiljanje tobaka« sprejeto iz špan. *canastro* »košara«, lat. *canistrum*. Izhodišče je gr. κάναστρον »pletena košara« (Kluge-Götze 380; Strieter-Temps, DLS 152); tudi r. *knáster* (Vasmer I 578).

knédelj (m.) »cmok«, dial. *knîedl*; po pl. *knédľni* nastal nov sg. *knędľin* (Ramovš, HGr., II 110). Prim. sbh. *knédla* (f.) »cmok«, č. *knedlik*, dial. *knédla*, slš. *knedľa*, p. *knedel, knydel*. Izposojeno iz nvn. *Knödel* »sadni cmok«.

knêftra »čevljarski jermen«; že v 18. st. *kneftra* »Schusterriemen« (Pohlin, Gutsmann); Murko navaja *knéftra* in *knáftra*. Izposojeno iz bav. avstr. *Kniehalfter* (Pleteršnik I 414; Striedter-Temps, DLS 153).

Kneja (tpn.), izpričano samo zgodovinsko 1428 in 1433 *Kney, am Kney*, 1448 *am Knege* pri Laškem (Zahn, ONB Steir. 102, 153). Prim. sbh. mtpn. *Kneja, Knija* v okolici Karlovca (Mažuranić, Prin. 513), l. 1228 *Silva quae Megna Kneja nominatur* (Smičiklas, Cod. III 291), l. 1284 *Super frutices Keneye vocatas* (Cod. Blag. II 49), 1380 *Dulga Knea*, 1438 *vallis et rivulus Stojszlava Kneya*, 1577 *na Knye* (Skok, II 108). Toda r. apel. *knejá* »s poljem obkrožen gozd, grmovje«, p. *knieja* »gozd« poleg č. tpn. *Knije* in apel. *kněvatka, kňovatka* »poseka«. Nedvomno s suf. *-ěja* izvedeno iz osnove **kъn-*, starejše morda **kъmn-* (Berneker I 663; Eichler, BzN IX 299). Dalje glej *knjâcek*.

knêz (m.) »princeps«; v 16. st. *knes* (Megiser); k temu f. *knegínja* poleg *knêžnja*, v 16. st. *kneginja* (Trubar, Krelj); adj. *knèžji, knêžev, knêzov, knêški*; v. *knezováti, knezȗjem, kneževáti*; izv. *kneževína, knezovína, knêštvo, knêževstvo*; vendar dial. tudi *knêz, knežínka* »Amanita caesarea« (bkr.), *knegínja* »Centaurea cyanus« (Vrsno), *knežníca* »vrsta hruške«; morda tudi *knéža* »vrsta škornjev«, *knêžen* (m.) »vrsta golenic«, v 18. st. *obknieshati* (Gutsmann); tpn. in mtpn. *Kneža, Knežec, Knezovšek*, n. *Gnas*, 891 *Knescha* (Lessiak, PBB XXVIII 65; Ramovš, KZg. 30), *Ginisdorf*, 1217 *Kinih*, 1237 *Kijniz, Kenez* (Moor, Ung. Jahrb. IX 234). Splošno slov., prim. csl. *kъnędzь, kъnęzь* »princeps«, *kъnęgyni* (f.), sbh. *knêz*, tudi »vaški starosta«, mak. *knez*, arh. *knaz*, blg. *knjaz*, pl. *knjazé*, tudi »vaški starosta«, r. *knjazь* »princeps«, br. *knjazь* »mladenič, ženin«, ukr. *knjazь* »knez, starosta, ženin«, p. *ksiądz*, g. *księdza, księzę, księcia* »duhovnik«, *ksieni* »opatica«, č. staro *kněz*, f. *knieni*, nč. *kníže* (< **kъnęžę*), f. *kněžna*, slš. *kňaz* »duhovnik«, gl. *knjez* »gospod, duhovnik«, *knjéni* »gospa«, dl. *kněz* »gospod«, *kněni* »gospa«, plb. *knaz* »plemič, kralj, mesec«, *knãgóiňa* »plemkinja«. Stara izposojenka iz got. **kuniggs*, stvn. *kuning* (< pragerm. **kuningaz*); iz istega vira je lit. *kùnigas* »duhovnik«, lot. *kùngs* »gospod«, stprus. *konagis* »kralj« in fin., est. *kuningas*. Iz slov. jezikov je madž. *kenéz* »princeps«. Germ. **kuningaz* »kralj« je izvedeno iz *kunja-*, got. *kuni* »pleme« (Miklošič, 155; Berneker, I 663; Vasmer I 581; Fraenkel 310; Kluge-Götze 391).

kneža »vrsta čevlja« (Pohlin, Gutsmann); k temu dial. *knêžni* (m. pl.) »golenice« (Celje), sg. *knêžen*, g. *knêžna* (štaj.). Nejasno; Pleteršnik I 414 izhaja

iz n. *Knieschuh*, kar ne ustreza niti glasoslovno, niti pomensko.

knjâček (m.) »grčav hlod« (štaj.). Verjetno iz prvotnega **kъmn-*, prim. č. *kmen* (m.), g. *kmene* poleg *do kna nic* »sploh nič«, *knivý* »olesenel, otrpel«, *kňovatka, kněvatka* »poseka«; p. *kien, kień* »hlod, čok, štor«, *do kna* »popolnoma«, *knowie* »dračje, vejevje«, *knować, knowam* in *knuć, knuję* s prvotnim pomenom »sekati«, kasneje tudi »narediti, zasnovati«, ukr. *knuváty* »isto« (Berneker I 663; Slawski II 289). Iz iste osnove je tudi sln. *knáver* »lubadar«, *knjâkec* »človek s pohabljeno roko«, adj. *kujäst* »pohabljen«, *knjápav* »komur manjka kak prst na roki« (bkr.). Z asimilacijo *kn-* > *tn-* tudi *tnâček* »grčav hlod«. Morda je celo *knálo* (n.) »čok«: *tnálo* »isto« rezultat konkurence osnov **tęti, tьnǫ* »sekati«: **kъn-*. Dalje nejasno; po Murku, Belićev Zbornik II 225 spada sem tudi sln. *nadoknáditi* »nadomestiti, dohiteti zamujeno«, sbh. *knaditi* »stvoriti tekst narodne pjesme« (dvomi Vaillant, RES XVIII 135). Malo verjetno je sorodstvo z lit. *kamẽnas* »debelejši konec debla«, lot. *kamans* »isto« (tako Berneker, idem.), prav tako ne lit. *kniaũstis* »praskati« (tako Slawski, idem.) Glej tudi *Kneja*.

knjäst (adj.) »pokvečen, okrnjen«; dial. tudi *knjâkast* (adj.) »enorok; s pokvečenimi rokami« (dol.), toda *knjápav* (adj.) »komur manjka prst« (bkr.); subst. *knjâkec* (m.) »enorok, s pokvečenimi rokami«. Prim. zah. sbh. *knjäst*, tudi *knjâst* (Cres), v 16. st. čak. *knast* poleg splošno sbh. *kljäst, kljästav, kljäkav, kljäkast* in *kljäpav* (Lika). Ker je sln. izpričan tudi sln. cgn. *Klajič* kakor sbh. *Kljajić, Klaić* (hrv., Dalmacija) poleg *Knafel, Knafelj, Knafeljc, Knaflič*, smemo tudi za sln. suponirati **kljap-* : **knjap-*. Skok, II 104 izvaja iz *klestiti*, vendar dvomljivo.

knjavkati, *knjâvkam, knjâvčem* (v. impf.) »javkati«, tudi *krnjáfkati* (pkm.) in *krnjâvkati* (Haloze). Prim. sbh. čak. *knjâk* (m.), g. *knjäkà* »otrok, ki veliko joče«, č. *kňoukati, knikati* »javkati«, poleg *kňukati, kňučeti, kníkati* »isto«, p. dial. *knychać* »ihteti«, r. *chnýkatь* »ihteti«, ukr. *chnykaty* »ihteti«. Onomatopeja; podobno je tvorjeno n. dial. *schnucken* »ihteti« in *kniautschen, kniauzen* »mijavkati«, lit. *kniaũkti* »mijavkati« (Berneker I 391; 351; Fraenkel 278).

knjíga »liber, codex«; prevladalo šele v novejšem času za starejše *bukve* (f. pl.); vendar že v 16. st. *knige* (f. pl.), *te Knige alli Buqve* (Dalmatin), *knige* (Krelj); v 18. st. *kniga* »liber« pri Pohlinu s pripisom *stara beseda*; dial. tudi *knjiga* »Blätterdarm«. Številne izvedenke, npr. *knjigár*, g. *knjigárja, knjigárna* »trgovina s knjigami«, *knjîžnica* »biblioteka«, *knjižévnost* »literatura«, *knjižévnik* »literat«, adj. *knjîžen, knjižéven, knjîžničen*, v zloženkah *knjigovéz, knjigovódja, knjigožêr* itd. Csl. *kniga, kńiga, kъniga, kъńiga, kъniga* »littera, γράμμα«, sbh. *knjîga* s pomeni »list, pismo, papir, del želodca preževkovalcev«, mak., blg. *kniga*, dial. *kiniga, kъniga* tudi »študij, pismo, papir«, r. *kníga* »liber«, *knížka* »del želodca«, ukr. *knýha*, br. *kníha*, p. *księga*, dial. kaš. *knega, knəga*, č. *kníha*, slš. *kniga*, gl. *kniha*, dl. *knigwy* (pl.). Pri vseh Slovanih je živa tudi pl. oblika, ki prevladuje v starejših obdobjih. O razmerju do pomensko bližnjih *bukъvi, pismę* podrobno Lvov, Očerki po leksike 153 d. Lit. *knyga, kningà* poleg pl. *knỹgos* je iz slov. jezikov. Psl. najbolj verjetno **kъńiga* po poreklu stara kulturna beseda; sorodno se zdi madž. *könyv* »liber«, mordv. *końov* »papir«, zah. oset. *kìunuga* »knjiga«; zaradi csl. *kъnigъčii* »učenjak«, kar je verjetno prevzeto iz st. turš. **küinigči* h **küinig* se zdi najverjetnejša pot preko stare turščine, prim. ujgur. *kuin, kuinbitig* iz kitajskega *k'üen* »knjižni zvitek«. Tako je domneval že Dobrovský, pri Gebauer, KSchl. Beitrage VIII 108, dalje Pedersen, KZ XXXIX 464, novejše Vasmer I 579; Räsänen, FUF XXVI 76, Machek[2] 262; Slawski II 278 in drugi. Manj verjetno izhodišče je asir. *kunukku* »pečat«, *kaniku* »nekaj zapečatenega«, kar je dalo armen. *knik'* »pečat« (tako Mikkola, FUF I 113; II 77; Urslav Gramm. 11; RS I 14 in za njim Berneker, I 664; novejše Abaev, Sb. Mladenova 327 in tudi Skok, II 110. Ovržena je Miklošičeva primerjava s stnord. *kenning* »nota« (SEW 155). Na Slov. poreklo z osnove **kъn-* »panj« so mislili Brückner, KZ XLV 313; XLVIII 170; ZSPh II 295; Sobolevskij, JA XXXIII 479; RFV LXX 80; Schrader, RIA II 353.

knöf (m.), g. *knǫ́fa* »gumb«; v 16. st. *knoff* »nodus« (Dalmatin, Megiser), v 18. st. *knof* (Gutsmann). Izposojeno iz nvn. *Knopf*, srvn. *knopf*, stvn. *knopf*, Pri Trubarju je *knof* »zobec na mestnem obzidju«, po Ramovšu, ČZN X 146 iz srvn. *knouf*, nvn. *Knauf* »glavič na stolpu«, kar se zdi Striedter-Temps, DLS 153 nepotrebno. Prim. tudi č. *knoflík*, starejše *kneflík*, p. *knafel, knaflik, knafliczek*, dial. *knefel* in *knopa*, gl. *knefl*, p. dial. *knépki* »gumbi«, *knopki* »Bellis perennis«, starejše *knówki*. Pri teh oblikah je treba izhajati iz srvn. *knouf, knoufel* (Berneker I 530; Slawski II 283).

knôfla »zaponka, igla«, navadno dem. *knôflica*; v 16. st. *knofilza* (Megiser), v 18. st. *knofleza* »acicula« (Pohlin), *knofliza, buzika* (Gutsmann). Izposojeno iz bav. avstr. *Knopfnadel*, sln. kontaminirano v *knôfla* (Striedter-Temps, DLS 153). Berneker I 530 pritegne tudi sln. *knúpa* »Knauf, Knoten«. Dalje glej *knof*.

knupa »gumb, zaponka«; v 18. st. *knupa* »Haft, Schlußhaken« (Gutsmann). Izposojeno iz srvn. *knûpe*, nvn. dial. *Knaup, Knaupe* »gumb«. Rusko dial. *knop* »gumb pri veslu« je iz hol. *knoop* (Berneker I 530).

kȍ (part., konj., adv.) »si«; v tem pomenu nadomešča sln. in sbh. *äko*; v 18. st. *kè* »quia, cum« (dial. *kə̀*) poleg *aku* »si« (Pohlin), sbh. čak. *ko* do 18. st. To *ako* »si« razlagajo kot nekakšno »trdo« varianto k *ače, eče*, v Briž. spom. *eccę, eche* (II 1, II 42, III 49), danes *če* »si«; prim. csl. *ašte* »si«, st. sbh. *ače*, čak. *ače, ači*, kar je morda iz **atje* ali *ače*. Meillet, MSL XX 108 je izhajal iz *at-če*, Musić, JA XXIX 625 je rekonstruiral starejše **ad-q^ue*. Toda regularno bi morali dobiti *ače*; Bauer, Slavia XXVI 157 in Studie a práce IV 339 ter Kopečný, ESSJ II 35 menita, da je treba domnevati dvoje izhodišč **a-če* in **a-tje*. Sln. *četúdi, čepräv, čeravno* ustreza dubletam *akotúdi, akopräv, akorávno*; Bauer opozarja, da se ta pojav geografsko krije z *neže* : *nego*. Morda je istega izvora tudi temporalna konj. *ko*, npr. *ko sem ga zagledal, sem se skril.*

Drugo *ko* je v sln. *ko pridi, ko pojdi*, kar odgovarja knjižnemu *kar*; tudi indikativno *ko*, npr. *od jutra do večera ko na posvetne reči misliš* in konjunkcija, npr. *pa kaj hasne, ko ne morem* in adv. *ko precej* »takoj«, *ko davno*. To se pomensko ujema s kaš. *ko, kwe* »saj«, dial. tudi sbh. *ko* in redko blg; ukr. samo *koby*. Vendar je *ko* lahko krajšano < *kako(r)*, v nekaterih funkcijah se pomensko ujema z r. postpozicijo *-ka* (Kopečný, ESSJ II 347).

kob (m.) »gorski greben, mons longe extensus«, tudi *ceb* (Novice, 1859, 106). Nejasno, verjetno predslovansko; Oštir (ustno) opozarja na ligursko *mons Cebena, Cevena* in *Kemmenon*. R. *koba, kóva* »grič, štor, žrd« (Novgorod) je izposojeno iz ugrofin. jezikov (Vasmer I 494; Kalina, FUF XVIII 154). Sln. dial. tudi *pokobavčiti se* »zgrbiti se, pokriti s čem« (Ilir. Bistrica) prav tako nejasno.

kobacáti (v. impf.), *kobacâm* »lesti po štirih, okorno se premikati, plezati«, tudi reflek. *kobacáti se*, dial. *kobâcati* (vzh. štaj.), dem. *kobacljáti*, tudi *kobêcati se* in *kobáciti se* »prevračati kozolec«; izv. *kobácelj* (m.), *kobâčnik* »otrok, ki leze po štirih«. Prim. sbh. *kobàcati, kobacȁti se*, tudi *kombacati se, prekobaciti se*, tudi ukr. z metatezo *kacabáty sja* in *kocábky* »kozolci«. Že Berneker I 532 pritegne zraven tudi r. *kobénitь* »upogibati, razjedati« in z rezervo opozarja na gr. κυβιστάω »prevrniti kozolec«. Skok II 117 misli na onomatopejo in pritegne celo *prekopicniti*. Začetno *ko-* se mu zdi samo velarni prefiks. Vendar je pomensko blizu lit. *kabaràkšt* »interjekcija pri skoku«, *kàbaruoti* »prekopicevati se«, *kabàrda* »neroda«, kar spada po vsej verjetnosti k *kabė́ti* »viseti« (o tem Fraenkel 200), s čemer povezujejo r. *kobénitь* (o tem Vasmer I 582 z literaturo).

kobáča »kurnik, kletka za kokoši«, dial. tudi »svečnik na treh nogah« (štaj.). Prim. sbh. *kòbača* »isto«. Miklošič 121 izvaja iz it. *gabbia* < lat. *cavea* »kletka«. Štrekelj, JA XIV 527; XXVIII 519 primerja s p. *kob*, (m.) *koba* (f.) »hlev, kletka«, č. *kobka, koba* »kamrica, celica«, slš. *kobka* »isto«. To izvajajo iz srvn. *kobe* (m.) »hlev, kletka«, *kova* »zapeček«, nvn. *Koben*. »kamra, prašičji hlev« (Matzenauer, CS 207; LF VIII 190; Berneker, I 535). Skok II 117 opozarja na rum. *cobac, gobac* »perjad« in it. *covaccio* »giaciglio del animale« < lat. *cubare* »ležati«; dvomljivo.

kobáliti, *kobâlim* (v. impf.) »lesti, valiti se, trkljati«, k temu *kobalíca* »gredelica, jarmica, gož« in *kobâlj* »razpon med nogami, rogovila«, *kobálja* (f.) »rogovila« in *kobáljati, kobáljam* »lesti, valiti se«. Zdi se, da je treba razlikovati *okobâl(o) zajahati*, kar razlagajo iz it. *a cavallo* (Miklošič, 121) od neke slov., osnove; prim. sbh. *kobeljáti* »valiti«, č. dial. *kobálati*, slš. *kobačit' sa* »valiti se«, kar razlaga Machek[1] 210 iz **ko-ob-válat*, Machek[2], 264 pa iz *kotrbálat* (glej tudi *kozolec*). Vse nejasno.

Kobarid (tpn.), dial. *Kobẹ́rd*, furl. *Çhavor'ed*, it. *Caporetto*, nvn. *Karfreit* (< sln., prim. **Karfrīt*, kasneje morda naslonjeno na *Karfreitag*); 1184 *in villa ... Kaoretum*, 1258 *de Cavoretto*, 1291 *Caboret*, 1321 *plebs Cavoreti*, 1343 *de Chiavoreto*. Prim. sln. **kaborẹ́d-* > *Kobaridь*, prevzeto iz retorom. **cavredu* < **capretŭ h capra* »koza«, prim. 1220 *inter cavredos et agnos* (Schneller, Trad. urb. XIII Jhr. 96). Od it. *capor*, furl. *ćavor* so sorodna imena furl. *Çhavorià*, it. *Caporiacco*, retorom. *Gafrit*, n. *Gfrei*, *Schafreit* (Steub, Zur rhät. Ethn. 250). Obširno Ramovš, ČJKZ III 60; glej tudi Skok, ČJKZ III 24; Šturm, ČJKZ VI 54; Schwarz, JA XLI 130; Kranzmayer, ZNF XV 216; IV. Congres d'onom. 1954; KONK I 42).

kóbec (m.) »Accipiter nisus« (Kras), knjižno *skọ́bec* (m.), v 18. st. *skápz* (Pohlin), *ſkapez* (Gutsmann). Prim. sbh. *kòbac* (m.), g. *kòpca* »Accipiter nisus«, mak. *kobec*, blg. dial. *kobьc* »vrsta sokola«, r. *kóbec, kóbčik* »ptica roparica, Pernis apivorus«, ukr. *kíbecь*, dial. *kóbecь, kobécь* »Falco vespertinus«, p. *kobiec* »Falco subbuteo« poleg *kobuz*, slš. *kobec* »Falco columbarius«. Psl. **kobьcь* »ptica roparica«; s tem primerjajo n. *Habicht*, stvn. *habuh*, srvn. *habech*, angl. *hawk* »jastreb« < germ. **habuka* (Pogodin, RFV XXXIII 3288; Berneker, I 535; Vasmer I 582). Sporno je lat. *capys*: *capus* »ptica roparica, jastreb, sokol«, verjetno etruščanskega izvora; Meyer, AEW 406 in Skok, HAS I 226 pritegneta tudi alb. *shkabë* »orel, ser«. Zapeljiva je primerjava s slov. *kobь* »čar, prorokovanje«, ker so pri magiji uporabljali ptiče, kar vrsta lingvistov odklanja (Vasmer, idem.), sprejema pa še vedno Slawski II 295). Toda sln. cgn. tipa *Kobȅ* so iz *Jakob(us)*, prim. n. *Kobes, Köbes* (Solmsen, Idg. Eign. 173).

kobel (m.) »vrsta stola«; v 18. st. *kobêl* »sessio furcata« (Pohlin), *kobel* (m.) »Sitz mit gleich auseinander gestreckten Füssen (Gutsmann), v 19. st. tudi pri Jarniku in Pleteršniku. Nejasno.

kóber (m.) »tessera«, tudi *kóbrč* (m.); starejše *kóbra* (f.) »oko na kocki«, adj. *kóbrast* »kockaste oblike«; *kobráti, kobrám* »metati kobre, kocke«; izv. *kóbranka* »Tropidonotus tesselatus, n. Würfelnatter«. Izpričano od 18. st.; izposojeno iz srvn. *koberen, koveren* »igrati hazard«; iz tega novo tvorjeno *kober*, kar je bilo nazaj sprejeto v n. štaj. *Kober* »kocka« (Matzenauer, CS 207; Štrekelj, Lwk. 28; Berneker, I 534; Striedter-Temps, DLS 153).

kobila »equa«, tudi naziv številnih priprav, tako »ogrodje na treh ali štirih nogah, klop, podstavki mostu, velika skala, rogovila vinske trte, mrzlica«. Tudi mtpn. *Kob(i)la*, prim. *Koblja, Koblja Glava, Kobja Glava*, 1300 *Cobila glauua, Cubila glaua* (prim. n. *Roßhaupten*; po H. Bachu, DNK II 1, 410 mitološko), *Kobják, Koblják, Koblek, Kobljane*. Morda deloma tudi mtpn. iz srvn. *Kobel* »koča, kajža«, prim. sln. cgn. *Koblar* < srvn. *Kobeler* »kajžar« (avtor, SVI I 226). Splošno slov. *kobyla* »equa«, sbh. *kòbila*, mak. *kobila*, blg. *kobíla*, r. *kobýla*, ukr. *kobýla*, br. *kabyla*, p. *kobyla*, č., slš. *kobyla*, gl. *kobla* (arh. *kobyla*), dl. *kobyla*, plb. *küöboéla*. K temu *kobílica* »Acridium migratorum«, tudi sbh. *kòbilica*, r. *kobylka* »isto«, ukr. *kobylka* »Cicada«, prim. nvn. *Heupferd* »Acridium«. Beseda je verjetno prakulturna izposojenka iz neznanega vira. Ni mogoče dokazati direktno povezave z lat. *caballus* »konj, kljuse«, *cabō* g. *cabonis* »skopljen konj«, gr. καβάλλης »vprežni konj«, gal. etn. *Caballos* (tako Boháč, LF XXXIII 103). Sorodno se zdi perz. *kaval* »kljuse«,

turš. *käväl* »vzdevek za konja« (Chantraine, Formation 30).

Dvomljiva je povezava s fin. *hepo* »konj«, *hebo* »kobila«, *hevonen* »žrebec«, est. *hebu, hobu, hobune* »konj« (Leskien, Nom. 277). Morda je slov. *kobyla* prevzeto s skitskim posredovanjem. K bogati literaturi pri Bernekerju, I 534 in Vasmerju, I 583 glej še Trubačev, Nazv. živ., Frisk, I 749, dvomljivo Oštir, Btr. 43 in Treimer, Ethnog. 36. Iz slov. jezikov je rum. *cabila* »oje pri plugu« in madž. *ekekabala* »feretrum aratri«, *kabala, kabócza* »locusta«.

kobîlar (m.) »Oriolus galbula«, tudi *kobîl* (m.); Matzenauer, CS 207 izvaja z rezervo iz it. *copiglio* »panj«, kar je semantično izključeno. Štrekelj, JA XIV 527 misli na it. *galbula* »kobilar«, lat. *galbulus* »strnad«, ljudsko etimološko naslonjeno na *kobila*; na Krasu sinonim *siva kobila*; Berneker, I 534 opozarja tudi na sin. *jurkobîlar*, naslenjeno na *jûrka* »Oriolis galbula« poleg *júrica* »Fringilla spinus« in *júrščica, júrijščica* »Fringilla canabina« in navaja kot posnemanje ptičjega glasu *Jurij, si videl mojo kobilo?* podobno kot n. *Junker Bülow.*

kobla »Clupea aloca; Hlosa vulgaris«, tudi *kubla*; Oštir, HAS I 92 rekonstruira psl. **kъlbje*, praalb. **kulba* in prakelt. *clopias*, kar je dalo lat. *clupea*, it. *chieppa*. Iz rom. je sbh. *čepa* (Dalmacija). Walde 173 primerja z rezervo lat. *clupea* n. *Laube, Lauben* poleg *Lauge, Lauke, Laugen* »Leuciscus«. Vse nejasno.

kobniti, *kôbnem* (pf.) »nastati, napočiti«; v 16. st. *kobniti* »überfallen« (Krelj), dial. štaj. *kobnoti*. Že Miklošič 122 povezuje s csl. *kobь* »augurium«, sbh. *kôb* (f.), g. *kobi* in *koba* (f.) »videz, slutnja, dober znak«, *kóbiti, kȍbīm* »slutiti zlo«, *dokobiti se* »zgoditi se«, *skòbiti se, skȍbīm se* »naleteti na koga«; mak., blg. *koba* »zla slutnja«, *kobi* »sluti zlo«, *kobja, prokobja* »napoveduje, prerokuje«, r. starejše *kobь* »čarovnija, prerokovanje«, stč. *pokobiti se* »uspeti«, »posrečiti se«, *koba* »uspeh«, plb. *k'úobe* (pl.) »pošast, strašilo«. Sorodno je stnord. *happ* »sreča«, angl. *hap* »slučaj«, stir. *cob* »zmaga« (Zupitza, GG 22; Pedersen, Kelt. Gramm. I 116; Berneker I 535; Vasmer I 584). Šachmatov, JA XXXIII 90 je mislil, da je *kobь* izposojeno iz Keltščine. Negotova je primerjava s sti. *kābavás* »naziv nekaterih zlih duhov« (o tem Mayrhofer I 199).

kobûl (m.) »gruča, kopa, grozd«, tudi *kobúla* (f.), *kobúlica, kobûlec* (m.), *kobûlček, kóbel* (gor.), adj. *kobúlast*; v 18. st. *kobulèza* »Bursa pastoris« (Pohlin). Pomensko enako je sln. *kópa, kopúča* (Tolmin). Primerjati je mogoče sbh. čak. *kȍmbol* (m.) »obešen grozd« (Brač), *kombôl* (Istra, Cres) »večji grozd«, *kombòlac* »šop grozdov, ki se suše«, *kômbulica* »val« (Istra). Skok, II 132 povezuje s *komolec*, bolj verjetno je *-m-* pred *-b-* sekundaren. Sorodno je lit. *kabėti, kabù* »viseti«, *kabìnti* »natakniti«, *kãbe* »klamfa, kljuka«, lot. *kabinât* »obesiti, zajeti« (o tem Fraenkel 200 z lit.), kar primerjajo z r. *kóbenь* »trmast priskutnež«, *kobénitь* »kriviti se, prenarejati se« (Vasmer, I 582).

kȏc (m.), g. *kóca* »vrsta odeje«; v 16. st. *koza* (Megiser) v 18. st. *kóz* »stragula hirsuta«, adj. *kozȃft* »hrisutus« (Pohlin). Prim. str. *kocь* poleg *kočь* »vrsta plašča«, r. dial. *koc* »vrsta odeje«, ukr. *koc* »dlakasta odeja«, br. *koc* »volnena odeja«, p. *koc* »odeja«, stč. *koc* »kosmat plašč«. Izposojeno iz stvn. *koȝȝo, choȝȝo* »grobo, kosmato volneno blago, odeja, obleka«, srvn. *kotze*, nvn. *Kotze* (Berneker I 591; Vasmer I 648; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 374; Striedter-Temps, DLS 153). Nahtigal, Slov. jeziki II 4 povezuje s tem tudi sln. *kocina* »trda dlaka«, dl. *kocyba*. Obratno domneva Sobolevskij, RFV LXX 82, da je stvn. *koȝȝo* izposojeno iz slov.

kôcek (m.) »prašiček, odojek« (Kras), tudi *kôcej* (m.), *kôce* (n.), g. *kocêta* (Solkan); k temu *kôcka* »svinjka« (igra), *kôckati* »svinjko igrati«. Verjetno **kot-s-ьkъ*, izvedeno iz neizpričanega *-s-* intensiva k *s-kotiti* »povreči mladiče«, prim. č. dial. *kocat se* »prilizovati se« h *kotiti* (o tem Machek, SPFFBU I 89). Sln. dial. *skocati, skôcam* »stokati« (bkr.) je morda **st/kok-s-a-ti.*

Kocelj I (atpn.), v 9. st. *Chozil filius... Priwinae, Chezil, Chezilonis* (Conversio Bag. et Carant.), 873 *Cozili comiti*, 861 *Chezul*, 876—887 *Chezil dux*, 891 *Chozil dux*; v 9—10. st. *Cozil, Quozili* (Čedad rkp.). V csl. in r. virih *Kocьl'ь, Kocьlь, Kocelь, Kocelь, Kočelь* (Nahtigal, SJ II 1 d). Miklošič, Lex. Pal. 306 je mislil na stvn. atpn. *Hezil*. Grienberger v seznamu nemških atpn. v Conversio je opozarjal na stvn. *Chazil* (Jagić, Entstehungsgesch. I 87), medtem ko je Jagić zagovarjal slov. poreklo. Tudi sln. cgn. *Kocelj, Kcelj* in sbh. tpn. *Kocelj, Koceljevo*, č. *Kocelovice* so po Nahtigalu iz atpn. *Chezil*. Slov. izvor je zagovarjal tudi Pastrnek, Dějing Cyrilla a Methoda 67. Weingart, Říše vel'komor 330 dvomi v slov. poreklo. Grivec, Slovenski knez Kocelj, 27, pa izhaja iz ljubkovalne oblike za *koder*.

kocêlj II (m.) »kodrolas človek« (Kras) »skodran pes, kosmato oblačilo, šop las«, adj. *kócast* »kosmat«. Berneker I 536 uvršča h *kocên, kočan* »štor«, drugače Nahtigal, SJ II 4 d., ki izhaja iz *koc*, n. *Kotze*. V *skočánjiti se, skócati se* »postati trd« je Meillet, MSL XIV 373 povezoval s *kaliti*, r. *kolétь*, kar Berneker zavrača. Sbh. *kocelj* »galun« je po Nahtigalu kakor r. *kolčedán, kolčadán* »vrsta kamna« preko frc. *calcédoine*, srlat. *caleidonius* iz gr. tpn. καλκηδών (enako Matzenauer, CS 210; Vasmer I 605).

kocên (m.) »štor zelja, buče, koruzni storž«, kol. *kocênje* (n.), *kocenjê* (pkm.), *kocênjiče*; v 18. st. *kozen* (Gutsmann); tudi cgn. *Kocen*. K temu verjetno tudi dial. *kócelj* (m.) »olupljen koruzni storž« (goriš.). Tudi sbh. kajk. *kócalj* »rep, penis« poleg *kòčān, kòčanj* »zeljnat storž«, blg. *kočán*, r. *kočán, kačán*, dial. *kočenь* »steblo, storž«, ukr. *kočán, kačán*, br. *kačán*, p. *kaczan* »štor, koruzni storž«, slš. dial. *kočian* »rep, steblo, storž«. Iz slov. jezikov je lot. *kacēns* »isto«. Toda madž. *kocson, kocsán, kocsány* »storž«, osman. *kočan*, ngr. κοτσάνι, rum. *cocean*, alb. *koçshán* ni iz slov. jezikov, ampak je kakor slov. izposojeno iz turščine.

kocenéti, *kocením* (v. impf.), pf. tudi *skočánjiti se, skocáti se*, prim. sbh. *skočánjiti se* »okoreti«, *skočānît se* (Kosmet), r. *kočanétь*, ukr. *kočanity, kačanity*. Nedvomno izvedeno iz *kocen* (Miklošič 122; Berneker I 159; Nahtigal, SJ II 5, 9; Vasmer, I 648).

kocina »trda, redka dlaka«, nav. pl. *kocíne*; v 18. st. *kozina* »pili caprini«, adj. *kozínaſt* (Pohlin). Verjetno sorodno s *kocen* »štor«. Miklošič 122 navaja sbh. *kočet* »kozja dlaka«. Tudi Berneker I 536 povezuje sln. *kocína* in *kócelj* »kosmat pes« s *kocên* »zeljnat štor«. Primerjaj tudi gl. *kócyba* »dlaka, šop kocin na konjski nogi«.

kôcka »tessera, talus« poleg *kộstka* »koščica«, a tudi »kocka za igro, kocka sladkorja«; k temu *kôckati (se)*, adj. *kôckast*; *kôckar* (m.), *kockáš* (m.) »igralec na kocke, hazarder«. Prim. sbh. *kȍcka* »žreb«, *kȍska* »pečka«, mak. *koska* »kost, ribja kost, pečka«, blg. dial. *kóska* »kost«, r. dial. *kóstka, kóska* »kost, pečka«, ukr. *kistka* »kost, kocka za igro«, br. *kostka* »koščica, p. *kostka* »del gležnja, igralna kocka«, č. *kůstka* »koščica«, *kostka* »kocka«; slš. *kostka, kocka* »pečka«, gl. *kóstka, kóska* »ribja kost, kocka«, dl. *kóstka* »kost v palcu«. Psl. **kostъka*, demin. od *kostь* (Doroszewski, PF XIII 69). Machek[2] 280 opozarja, da se je sprva igralo z gležnjevo kostjo, prim. slov. *glezьnъ* = sti. *gláha* »kocka«.

kocmôvec (m.) »mah« (vzh. štaj.); k temu kol. *kocmovje, kocmovína* (Danjko). Caf, Vestnik I 4 pravilno rekonstruira v *kosmovec* h *kosem* »Flocke, Schneeflocke« kakor dial. *trocka* < *troska* ali *brect* (Haloze) < *brest, cikla* »pesa«; csl. *svekla* itd. Vodnik navaja *ſneg kozná* »sneži«, *kozonog, kozonogi golob* »Federfuß«, Trommeltaube« poleg *koznjáti* »kosmate razdirati, kvantati«. Dalje glej *kosmȁt.*

kôcna »veriga, s katero se priklene žival v hlevu«. Nedvomno **kotьcьna* h *kótec* »pretin v hlevu«, psl. *kotьcь* poleg *koč* (m.) »isto« < **kotjь*; iz iste osnove je tudi *kôjče* (n.), g. *kôjčeta* »priklenjeno govedo« < < **kotьče*. Dalje glej *kotec.*

koča I »Cucurbita pepo« (goriš.); k temu *kôčka* »Aristolochia Clematitis« (Bilje, Vipava). Izposojeno iz furl. *còce* »Cucurbita Melopepo« in *cozzàtis* »Aristolochia Clematitis«. Štrekelj, JA XII 459 primerja tudi it. *coccola* »frutto di alcuni alberi« in gr. κύκιον, κυκύζα, γλυκεῖα, κολοκύνϑα (Hesych).

kộča II »revna, kmečka hiša«, tudi *kočúr* (m.), g. *kočúrja, kočára* (f.) *kočúra, kočánjek* (m.); k temu *kôčar* (m.), g. *kôčarja* »lastnik, prebivalec v koči«, f. *kôčarica*, redko *kočȃn* (m.); adj. *kôčarski*, v. *kočáriti* »stanovati v koči«, tudi mtpn. *Koča, Kočarija, Kočanci, Kočci*, cgn. *Kočar, Kočer, Kočan*; v 16. st. *kozha, kozhiza* »tugurium« (Dalmatin, Megiser), v 18. st. *kozha, kozhur* (Pohlin, Gutsmann). Prim. csl. *kǫšta* »tentorium, tugurium«, sbh. *kȕća*, mak. *kuk'a* (< sbh.), dial. *kašča*, blg. *kъšta*; tudi ukr. *kúča, kúčka* »svinjak«, kar je izposojeno v r. *kúšča* »šotor, lopa. koča iz lubja«. Iz južnoslov. jezikov je madž. *kútya* »koča«, iz tega slš. *kuča, kučka* »koča«. Psl. **kǫtįą* brez trdne etimologije; morda izvedeno iz *kǫtъ* »kot« (tako Murko, MAGW XXXVI 96; Berneker I 603); zaradi r. *zakúta* »zatočišče, skrivališče« je mogoče pritegniti csl. *kǫtiti* »zaviti, negovati, vzgajati, skrivati« (Matzenauer, LF IX 182; Trautmann 145; Skok II 221). Glej tudi Brückner, KZ XLII 45, 325, 351; JA XXXVIII 51; Reichelt, KZ XLVl 340; Janko, Slavia IX 346. Glej tudi *kójica.*

kočemȃjka »volneno žensko oblačilo«, tudi *kačomajka, kožamȃjka, kučamȃjka*; prim. sbh. *kacàbajka, cakavajka*, kajk. *kažȍmȃjka* poleg *cabajka* »isto«, r. *kacavéjka* »suknjič«, dial. *kucavejka*, ukr. *kacabájka* »suknjič«, *kacavejka* »isto«, *kucbajka* »vrsta spodnjice«, br. *kučbáj* »volnena tkanina«, p. *kacabajka* »vrsta suknjiča«, tudi *kacabaja* (f.), *kacabáj* (m.), *kucbajka, kacawejka, kucubejka*, č. *kacabajka*, južno č. *kazamajka*, mor. *kazabajka*, slš. *kacabajka, kazamajka*. Iz slov. jezikov je rum. *caṭaveică* in n. štaj. *Kazawaika*. Najbolj verjetno izhodišče je stvn. *kozzobaie* »volneno blago«, nvn. dial. *Kutzboi* »groba tkanina«, tudi *Katzboi*. Staro n. *Boi* »volnena tkanina« < stfrc. *baie* lat. *badius*. Deloma so slovanske oblike sprejete preko madž., kjer je izpričano *kacamajka, kacabajka, kacavajka, kacabaj* »kratek suknjič; ohlapno oblačilo«, kar je seveda iz slov. jezikov (Štrekelj, Lwk. 27; 80; Vasmer I 542; Slawski II 11; Benkö II 293).

Kočenica (hdrn.), večkrat, pisano 1576 *Culzanitschen*, 1577 *Culczanitschin, Culszanitschin*. Prim. mak. tpn. *Kučevište, Kučevišta*, 1348 *Klъčevištemь, Klъčevišta* (ARj. V 720). Na jugu ohranjeno samo v imenih, vendar č. *klučiti* »krčiti«, *kluče, klučevina* »krčevina«, *kluč* »klada, panj«, stč. *kluk, klk* »ledina« in tpn. *Kluč, Klučenice, Klučeniny, Klučno*, slš. *klčovať* »krčiti«, *klč* »palica«, *klčovica* »vrsta krampa«, p. *kiełcz* »klada, panj«, tpn. *Kiełczewo, Kiełczewice*, gl. *kołčić* »trebiti štore«. Nedvomno spada sem tudi sln. *kôlč* (f.), g. *kolčȋ* »sadika trte brez korenin« (Vipava, goriš.), sbh. dial. *kuč* »vrsta trtne mladike« (Dalmacija), morda tudi plb. *kåụcó* »glavnja« in ukr. dial. *kólča* »gruda zmrznjenega blata«. Psl. **kъlk-*, **kъlčiti*; etimološko nejasno; Brückner, JA XI 133 povezuje s **kъlkъ* »kolk«, kar zavrača Berneker I 659; Mühl.-Endzelin II 305 primerja lot. *kulcenis* »porajkelj«. Machek[2] 260 pritegne sti. *kūrcáḥ* »šop trave, otep«, kar Scheftelowitz, KZ LIII 257 povezuje z r. *klok* »šop, lasje« in stprus. *klexto* »omelo«; na glasoslovne težave pri tem opozarjata Vasmer I 571 in Mayrhofer I 254. Oštir, Vogelnamen 30 poveže **kъlčiti* in **kъrčiti* in rekonstruira predide. **kъr/lkъ* »mlad, nov«, kar ni verjetno. Glej tudi avtor, SVI I 267 in Slawski II 144. Vprašanje je celo, če spadajo vse naštete besede k eni družini, vendar napačno Skok II 219, ki izvaja izolirano sbh. *kuč* iz lat. *cocceus* »škrlatni«.

kočljiv (adj.) »izbirčen pri jedi, siten, neprijeten«, danes knjižno npr. *kočljivo vprašanje* »na katerega ni lahko odgovoriti«; v 18. st. *kozhliu* »näscherisch, schleckerhaft«, *kozhlujem* »nasche« (Gutsmann), *kozhlivost* »catillatio« (Pohlin); tudi *kočljȋvec, kočljȋvka*. Samo sln., nejasno. Primerjati bi bilo mogoče sbh. *(u)kóčiti se, ukôčīm se* »steif tun; fastum exerceo«, kar ne more biti iz **kolčiti* h **kolьcь* kot misli Skok, II 122.

Kočna »večkraten oronim in hidronim, pred 1421 *Kueczen*, 1421 *vnderm Khuoczen*, 1426 *vnderm Kchuoczen*, 1650 *vndter der Cuetschen* (Zahn, ONB 105; Glauert, Südostforschungen IX 58). Nejasno ime; Trstenjak, Novice, 1858, 36 je rekonstruiral pomen »špičasta gora«. Scheinigg, 56 Gymn. Progr. Klagenfurt 16 je izhajal iz osnove *kocen* ali *kǫtь*, enako

avtor, SR V-VII, 400; SVI, I 268, ki zavrača Glauertovo izvajanje iz *kokava* in druga mnenja, ki ne pridejo v poštev. Nemške substitucije *-ue-*, *-uo-* govore za dolgo naglašeni *-ó-* (Ramovš, HGr. VII 18, 27). T. Cevc, Velika planina, 1972, 63 domneva osnovo *coccinus* »škrlaten« iz gr. κόκκινος, v retorom. imenih za barve *kotschna* »rdeča krava«, tudi *cotschna, cotschen kutšna* (H. Kuen, Ladinia, 1978, 54). Prim. sln. orn. *Škrlatica*. Pri tpn. *Kočno* je treba izhajati iz atpn. *Koč*; toda hdr. *Kočenica* 1576 *Culzanitschen* je prvotno **kъlčьnica* k **kъličiti*, **kъlčǫ* »krčiti«, prim. mak. *Kučevište*, 1348 *Klъčevištemъ*, č. *Klučenice*.

kód (adv.) »ubi, quā viā, quo loco«, tudi *odkód* »unde, ex quo loco«, *dokód* »quo usque«; v 16. st. *koda* (Krelj), *odkod* (Megiser), v 17. st. *kodaj, odkodaj* (Kastelec), dial. *kodi* (vzh. šatj.). Ni mogoče razlikovati, iz katere oblike psl. *kǫdě, kǫdu, kǫdy, kǫda* so današnji refleksi. Poleg *kod* je sbh. *kud*, toda dial. *kud, kuj* < *kǫdě*; oblika *kodi* ima paralele v sbh. ikav. *kudi*, r. dial. *kojdy*, vendar č. *kudy*, p. *kedy*, dial. *kandy, kady, kade*. Ad *koda* prim. sbh. *kuda*, r. *kudá*. Relativno sln. *koder, kodar, odkoder, dokoder, koderkoli* je gotovo **kǫdě-že*, sbh. *kudar, kuder, kudijer*, toda **kǫdy-že* je stč. *kudyžto, kudyže*, p. *kędyž*, dial. *kandyž*. Razširjeno sln. *kodaj* tudi sbh. dial. *kudaj* in ukr. *kudaj*. Gotovo je derivat pron. *kъ* (glej *kdo*); Hirt IF I 16 izhaja iz **k^{u}onde*, tvorjeno kakor lat. *unde*, Meillet, MSL XX 89 rekonstruira izhodno **kǫdǫ*. Persson, IF II 241 primerja lat. *quando*, kar je poznejša latinska nova tvorba. Tudi stprus. *is-quendau* »odkod« se po vokalizmu ne sklada popolnoma. Machek[2], 305 opozarja tudi na gr. πόθεν »odkod« iz **k^{u}o-dhen* poleg lat. *alicunde, nēcunde* »odnekod«. Iz obširne literature je treba upoštevati tudi Solmsen, KZ XXXIV 50; Berneker I 674; Trautmann 111; Vasmer I 680; Slawski II 125 in Kopečny, ESSJ II 371.

kodêlja »stupa«, fraza *po kodêlji* »sorodstvo po ženski liniji«; v 18. st. *kodęla* »stupa, Werg« (Pohlin, Gutsmann); demin. *kodêljica* »Pappus; Muscari racemosum«. Splošnoslov. **kǫdelja* in **kǫdělь*, prim. sbh. *kùdjelja, kùdelja* »konoplja, šop lanu, konoplje, pritrjen na preslico«, dial. »preslica«, mak. *kadela (vuna), kudela* »preslica«, blg. *kъdélja* »za prejo pripravljeni lan«, r. *kudélь*, dial. *kudélja* »lan, konoplja, volna pripravljena za prejo«, ukr. *kudélja, kudélь*, br. *kudzélja*, p. *kądziel, kądziołka*, č. *koudel* »stupa«, slš. *kúdeľ* tudi »preslica«, dl. *kuželʼ*, gl. *kúdžel*. Iz iste osnove je sln. *kožêlj* (m.) »del preslice; na preslici je koželj in na koželju kodelja«, preneseno tudi »os pri mlinskem kamnu, kegel«, tudi *kožêljec*; k temu cgn. *Kožel, Koželj, Koželjc, Koželjnik*; v 18. st. *kofhel* »colus« (Pohlin), *koshel, koshiel* »Spinnrocken« (Gutsmann). K temu z enakim pomenom blg. dial. *kъžel*, ukr. *kúžilь*, tudi br. *kúžalь* »tanko platno, česan lan«, sbh. *kúželj* »kolovrat« (kajk.) »vrtinec«, č. *kužel*, slš. *kuželʼ* »okrasni glavič pri preslici, stebrič«, p. *kużel* poleg *kręžel* in *kądziel*. Etimologija ni znana; lit. *kuodẽlis, kuodẽlis* »šop lanu, kodelja«, lot. *kuodeļš, kuodeļa* je izposojeno iz br. in r.; iz starejše stopnje z nosnikom je fin. *kuontalo*, votjaško *kõntala*, eston. *koonal* (Mikkola, Berühr. 130; Mühlenbach-Endzelin II 341; Fraenkel 311). Glasoslovno nevzdržna je primerjava slov. *kǫdělь* z lit. *kedénti* »pukati« (tako Berneker I 598; Vasmer I 680; zavračata Machek[2], 310 in Fraenkel, 233). Oštir, Beitr, 52; Etnol. IV 14; Vogelnamen 36 primerja pslov. *kǫdělь* po eni strani s psl. *kǫd(er)ъ* in dalje s predlot. *k'ed(r)a* »vreteno« in z etnikom *Cadurci*, ki so sloveli po svojem tkalstvu. Tudi Vasmer I 682 opozarja pri *kuželь* na čerem. *kΩndzalä* »otrep konoplje, lanu«. Zvezo med *kǫdělь* in *kǫželь* zavrača samo Machek[2], 310.

kóder (m.), g. *kódra* »Canis aquaticus«, tudi *kúnder* (vzh. štaj.). Prim. sbh. *kùdrōv* »ime psa brez uhljev« poleg *kudriš* »vrsta psa«; iz iste osnove je r. dial. *kúndel* (m.) »velik kosmat pes« (Smolensk), ukr. *kúndel* »ovčarski pes«, br. *kúndyl* »kosmat pes«, p. *kundel* »pes mešanec«, tudi *kóndel*. Psl. *kǫderъ* z osnovnim pomenom »zavihan šop las«, dial. *kunder* (vzh. štaj.). Iz iste osnove **kǫd-* kakor *kodelja, kudra, kola* (Trubačev, Nazv. živ. 35; Slawski III 368).

kofan (m.) »vrsta skrinje« (bkr., pkm.); prim. sbh. *kȍfan* (Dubrovnik), širše izpričano v 16. st. poleg dem. *kofanac*. Izposojeno iz it. *còfano* iz lat. *cophinus*, gr. κόφινος »velika košara«; zadnji vir je arab. *ḳuffa* »globoka košara«. Prim. frc. *coffin* in n. *Koffer*, odkoder je izposojeno sln. *kufer* (Miklošič 122; Skok, II 119; Lokotsch, 1225; Wartburg II 2, 1152; Kluge-Götze 386).

kohár (m.), g. *kohárja* »prebrisanec, slepar« (gor.), npr. *kdor hoče biti konjar, mora biti rojen kohar*. Štrekelj, Lw. 29 izvaja iz nekega nizpričanega n. **Kocher*. V poštev pride samo n *kochem* (adj.) »zvit, prebrisan« in k temu *Kochemer* (m.). To je kakor hol. *goochem* zašlo v rokovnjaški jezik iz hebr. *chachâm* »moder«, v židovski nemščini *kochem* (Striedter-Temps, DLS 153; Kluge-Götze 385).

kȍj (pron., adv.), v pomenu »kar« npr. *še koj lep* (štaj.); v pomenu »takoj« (bkr., jvzh. štaj. *taki*), dial. *kòj* (gor.), *kuj* (dol.), v 18. st. pri Gutsmannu, Gram. *kòj al tkòj* je to gotovo reducirano iz *takoj* (Ramovš, HGr. II 214); v pomenu *koj* »kar, le« (nar. pesem) je treba izhajati iz *kȍ* (adv.), npr *ko pridi*! *ko pojdi*!, ki ima paralele v kašub. *kwo, ko* »vsaj« (Kopečný, ESSJ 355, 347). Etimološko je to *ko* verjetno star neutrum pron. *kъ*.

kójica »majhna pastirska koča na dveh stebrih« (Idrija), dial. *kuojca*. Nejasno; *-j-* je po dialektični disimilaciji refleks za poljubni konzonant, prim. hdn. *Kojca* (1146 *Losiza*, 1312 *Cosiza*, 1326 *Kosiza*) in tpn. *Zakojca* < *kozica* (avtor, SVI I 270). Morda je *kuojca* < **kǫč(i)ca*, mogoče tudi **kud-*, **kǫd-* iz ide. **(s)keudh-*, kakor lot. *uzkude* »klet« in spodaj navedeni primeri. Sln. imena za pastirske koče so največkrat predslovanskega porekla; prim. *kêta* (Pomurje), najverjetneje iz **kъta* < **kut(t)a* iz neznana jezikovne sfere, vendar nedvomno iz ide. **(s)keudh-*, **(s)keut-*; *téha* (Pohorje), prim. stir. *tech* »hiša« h. gr. τέγη »streha, hiša«, lat. *tegulum* »kar prekriva, opeka« (prim. sln. dial. *tegļc* in preko n. *cégel*), stvn. *dah(h)* »streha« (Kluge[17] 119). Glej tudi *komárnica*. Zato je možno suponirati *kuojca* < **kudjьca*. Prim. srkimr. *cuddio* »prekriti«, *cuda* »zakrivanje« k ide. **(s)keudh-* »prekriti« od koder je tudi slov. *kǫtją*,

vendar s sekundarno nazalizacijo in drugim korenskim determinativom. Od istega korena je še šved. dial. *hudda* »lopa«, stvn. *hutta* »koča«, gr. κεῦθος »skrivališče, jama, hlev, bivališče« (Walde-Pokorny 550; Johansson, IF XIX 129, Pokorny, 952). Delno M. S.

kókolj (m.), *kókolja* »Agrostemma githago«, tudi *kókalj*; v 16. st. *kokoyl* »loglio, zizania« (Megiser), v 18. st. *kokal* »Lülch« (Gutsmann); k temu *mišji kokolj* »Lolium temulentum«, *kokalj rdeči* »Lychnis coronaria«, *kókaljka* »Lychnis salicaria«, *kókoljščica* »neka vrtna rastlina« (vzh. štaj.), *kókaljica* »Agrostemma«; adj. *kókoljast, kókoljnat, kókoljen*; tudi cgn. *Kokolj, Kokol, Kokole, Kokalj, Kokal.* Splošno slov., csl. *kǫkolь* »nigella«, sbh. *kùkolj*, tudi *kùkol*, mak. *kakol', kaklica*, blg. *kъ̀kъl, kъklica*, dial. *kukol', kokól', kóklica*, r. *kúkolь*, ukr. *kukílь*, br. *kukólь*, p. *kąkol*, č. *koukol*, slš. *kúkoľ*, luž. *kukel*, dl. tudi *kukol*, plb. *kot'ůl.* Iz slov. jezikov je madž. *konkoly*, ngr. κοκκόλη »plevel«, starejši lit. *kųkalas, kunkalis* »plevel, lot. *kuõkalis, kūkaļi* »Agrostemma«, stprus. *cunclis* »Agrostemma«. Psl. *kǫkolь* je nastalo po disimilaciji iz **kol-kolь*, ohranjeno v csl. *klakolъ* »zvon«, r. *kolokol*; sorodno je lit. *kankùlis* »Agrostemma« poleg *kañkalas, kankuolỹs* »zvon, kembel« (Berneker I 599; Trautmann 123; Vasmer I 685; Meillet, MSL XII 217; Machek, Rech. 71). Schuchard, SBWA CXLI 203 opozarja na številne romanske paralele in napak domneva, da je izvor lat. **conchula*; Hujer, LF XXXV primerja dvomljivo sti. *kaŋkaṇas* »ogrlica«, *kankaṇī* »ogrlica s kraguljčki« (o tem Mayrhofer I 136). Nekateri avtorji so mislili, da je prvotni pomen »Lolium temulentum« (Brückner, KZ XLII 350; ZSPh II 298; VII 320 in Machek[1] 228, kar je kasneje opustil).

kokóra »koder, kita, griva« (Istra); k temu *kokórček* (m.), *kokórek* (m.) »Cyclamen europaeum«, poleg *kórček*, tudi *bogov korček* »isto« (Tolmin) in »Galanthus nivalis«, dalje *kokorek* (m.), *kokorik* (m.) »prednica, Cuscuta europaea«, v 18. st. *kokorik, kokoriza* »Cuscuta« (Pohlin), dial, tudi *kokorica* »koruza« (pkm.). Prim. sbh. *kokòrav* (adj.) »razmršen«, sbh. csl. *kokoravъ* »crispus«, sbh. *raz-kùkoren* »razmršen«, kajk. *kukurjav, kukurjast* »skodran«, *kòkornjāk* »Matricaria«, *kukòrijek, kukùrijek, kukùrik* »Helleborus viridis«, mak. *kokóral* »razmršen«, *kukurek* »Helleborus odorus«, *kukurúška* »Crataegus«, blg. *kokórče* »Viola arvensis«, *kukurják* »Helleborus niger, odorus«, r. *kokóra, kókorь, kokorýga* »kljuka, naplavljeno drevje v strugi«, *kokóristyj* »trmast« in v različnih fitonimih, tako *kokórnik* »Aristolochia clematitis«, *kokóryš* »Aetusa cynapium«, ukr. *kokoryčka, kukuryčka* »Aristolochia«, *kokirýčky, kokírčyky* »Corydalis cava«, p. *kokornak* »Aristolochia«, *kokorycz* »Corydalis«, *kokoryczka* »Polygonatum«, č. *kokorňák* »Aristolochia«, *kokořýk* »Polygonatum«, dial. *kokořínek, kokořičnik*, slš. *kokorík, kukurík, kykyrík*, tudi *kokornak* »Claviceps purpurea«, *kokrik* »Fumaria off.«, *kokorac, kokordac* »Evonymus«, gl. *kokornak* »Aristolochia«, *kokorč* »Corydalis«, *kokoryčka* »Polygonatum«. V prevojnem razmerju do psl. *kokora* se zdi sln. dial. *čeka* »zelena veja trte spomladi« (Kras), prim. blg. *čekor* »veja«, č. *čečeřiti* »kodrati, mršiti«. S tem primerjajo lot. *ceceris, cecers* »parobek, štor s koreninami«, *cera* »razmršeni lasje«, lit. *kakar̃lys* »vreteno, žvrglja« (Būga, RR I 445; II 216; Müllenbach-Endzelin I 367; II 137; Berneker I 540; Trautmann 124; Vasmer I 593). Štrekelj, Lwk. 29 je izhajal iz rom. **cocora*, **cucura* iz lat. *cochlea* »polž«. Že Berneker in posebno Slawski II 335 domnevata, da je v *kokora* in *čečeriti* stara reduplikacija osnove **kor-* (glej *koren*). Sln. *korček* je morda arhaizem, tudi p. je v 16. st. izpričano *korzyk.* Glej tudi *korina.*

kokôš (f.), g. *kokoši* »gallina«; k temu *kokôt* (m.) »petelin«, tudi cgn. *Kokot*; dial. *kokôt, kokôtek* »orehovo jedrce«, fitonima *kokôška* »Rosa canina«, *kokôšnica* »Draba verna«, *kokotíca* »Ballota nigra«, *kokotînka* »Prunella vulgaris«. Splošno slov. onomatopeja, sln. *kokotáti, kokotâm, kokóčem* »kokodakati«. Že csl. *kokošь, kokotь*, r. csl. tudi *kočьtъ*, sbh. *kȍkoš, kȍkot, kóko, kókica*, mak. *kokoška* (tudi *koko* »oreh«), blg. *kokóška* »gallina, Plejade«, r. *kókoš* »koklja«, ukr. *kokóška* in *kókoš* (m.) »petelin«, br. *kokuóška*, p. *kokosz* in *kogut* »petelin«, č. *kokoš* (m.) »petelin«, stč. *kokeš* »penis«, gl., dl. *kokoš* (f.) »kura, koklja«. Iz slov. jezikov je alb. *kokósh* (m.) »petelin«, madž. *kakas*, ngr. κοκοῖος, rum. *coceș* »petelin« (tudi pri puški); tudi nvn. dial. *gōksch.* Onomatopeja je stara, Berneker I 540, navaja gr. κακάβη »jereb«, sti. *kukkuṭas* »petelin«, frc. *coq* »petelin« itd.

kȏl (m.), g. *kǫ́la* »palus«, *kǫ́lec*, kol. *kǫ́lje* (n.), dial. *kôljenje* (vzh. štaj.), *prákol, prákolje* »izrabljeno kolje (v vinogradu)«, *kolosȇk* »kolje za vinograd«, v. (*za-, na-*) *koliti*, (*na-*)*kaljati*, (*za-*)*količiti*; v 16. st. *koll, kal* »palus, sparus« (Megiser), 1607 *colez* (Alasia), v 18. st. *kól*, v. *kolím* (Polhin); k temu cgn. *Kol, Kolc, Kole, Količ, Koljič*, verjetno tudi *Kolenc.* Splošnoslov., csl. *kolъ*, sbh. *kòlac*, g. *kóca* (*kólca*), dial. *kolj* (Istra), *kȍlosljek, kȍlosik* »gozd, kjer se seka kolje«, *kolinac* »mlad gozd«, mak. *kol*, pl. *kolja*, kol. *kolje*, blg. *kol*(*ът*), r. *kol, -á*, ukr. *kil, kolá, kilák*, br. *kol, kalá*, p. *kol, -a, -u*, č. *kůl, -u*, slš. *kôl, -a*, luž. *kol, -a*, plb. *küölac.* Že Miklošič, Lex. Pal. 298 je primerjal lit. *kuõlas* »kol«, kar ni izposojeno iz slov. jezikov (Fraenkel 312) kot je mislila vrsta slavistov, ampak je enako samostojno izvedeno od *kálti* »kovati, tolči«, kakor je *kolь* od *kláti, koljǫ* (Meillet, Ét. 218; Scheftelowitz, KZ LVI 182; Trautmann 114; Vasmer I 595; Slawski III 39).

kola »ime ovci« (Podgorje, Istra). Zanimiv ostanek psl. **kǫd-ьla*, kar pri južnih Slovanih ni izpričano (sbh. *kùdlak* »volkodlak« po Ivšiću, JF II 132 ne spada sem). Prim. r. dial. *kudly* (pl.) »razmršeni lasje«, *kúdla* (m., f.) »kodrast človek«, ukr. *kúdlo* (n.), *kúdla* (m., f.) br. *kudla, kudly* »razmršeni lasje«, p. *kudly* (pl.) »gosta dolga dlaka«, *kudła* (f.) »šop las ali dlake«, č. dial. *kudla* »las, dlaka«, slš. dial. *kudly* »razmršeni lasje, dlaka, volna«. Izvedeno iz iste osnove **kǫd-* kakor *kodelja, koder, kundra* (Slawski, SO XVIII 275; SEJP 316; Vasmer I 681; Machek[2] 304).

koláč (m.) »vrsta peciva«, dial. »hlebec kruha« (vzh. štaj.) »butara na cvetno nedeljo« (Savinjska dolina), »svitek, čutara, krog«; k temu *kolâčnik* »majhen hlebček za darilo« (gor.); v 17.—18. st.

kolázh »libum« a tudi »libarius«, *popertniák, boshizhnik, potiza, prefta* (Kastelec-Vorenc), *kolazh* (m.) »Osterbrod« (Gutsmann). Prim csl. *kolačь* »libum, circus«, sbh. *kòlāč*, g. *koláča*, mak. *kolač*, blg. *koláč*, r. *koláč, kaláč*, g. *kalačá*, tudi »rečni zavoj«, ukr. *kaláč*, g. *kalačá*, tudi »čutarica za žganje, svitek«, br. *kaláč*, p. *kołacz*, č., slš. *koláč*, gl. *kołač*, dl. *kólac*. Iz slov. jezikov je furl. *colazz*, ben. it. *colacci*, madž. *kalacs*, rum. *colac*, alb. *kuláç*, turš. *k'ulač*, ngr. κολίκιον tudi n. avstr. dial. *kollatsche*, vzh. prus. *Kollatsch, Kollatz, Kolatsch* »žemlja«, lot. *kalači*. Izvedeno s suf. *-ačь* od *kolo*, prim. č. dial. *kolo* »vrsta peciva«, blg. dial. *koló* »isto«, r. dial. *kolesó*; tudi dublete na *-akъ*, sbh. *kolak*, mak. *kolok*, blg. *kolák* (Miklošič 124; Berneker I 541; Vasmer I 595; Slawski II 364). Misliti na tuji izvor ni upravičeno (literatura o tem glej Berneker, Vasmer in Benkö II 314).

kolâjna »medalja, odlikovanje«. Po Pleteršniku preko sbh. *kòlajna, kolàjina* »isto« izposojeno iz it. *collana* »ovratnica, ogrlica«, izvedeno od lat. *collum* »vrat«. Poleg sbh. *kòlāna* (Dubrovnik), so sbh. oblike *kòlajna, kolajina* težko razložljive, medtem ko je sln. *kolâjna* lahko domače z razvojem *-nj-* > *-jn-* (Miklošič 123; Berneker I 542; Skok II 123).

kólcati, *kolcam* »tolči, biti« (v. impf.), npr. *srce kolca* poleg *kolcati se* »spahovati«, pf. *kólcniti, kôlcnem*, v 16. st. *kulzati, kolzati* »singultire« (Megiser); v 18. st. *kouzhiti ſe* (Gutsmann) poleg *zukovati, sazukuvati ſe*. Postverb. *kôlc* (m.), *kólcanje, kólcavica*. Prim. sbh. *kûcati, kûcām* »tolči, kolcati«, na Cresu *kъlcat* »kolcati«, čak. in kajk. tudi *kučiti*, blg. *klъcam* »razbijem« poleg *hlъcam* »kolca se mi«, csl. *klъcati, klъcaju* (pozno) »isto«. Zdi se, da je treba ločiti to onomatopejo od sln. *kólči, kólčem* »tolči« (Slov. Gorice), poleg *kôlč* (m.), *kólček* »tolkalo«, v 18. st. *kolzhe* (n.), g. *kolzheta* »pistillum« (Pohlin). O tem glej *kolke*. Že Miklošič, 121 je primerjal slov. *kъlcati* z lot. *kluksêt* »trzniti, zdrzniti se«, enako Berneker, I 525; pomensko enako je lit. *klűkti, kluõkti, kluñkti* »kolcati, ihteti« (o tem Fraenkel, 275); podobno je tvorjeno r. *klyktátь* »kolcati«, *klýkatь* »kremžiti se (Būga, RR, I 445), glej tudi Vasmer I 574. Ni jasno, kam uvrstiti sln. dial. *kolčiti se* »životariti« poleg ukr. *klycjáty* »životariti«.

kólcati se, *kolca se mi* »ructare«, pf. *kólcniti, kôlcnem*; k temu *kôlc* (m.), *kólcavec, kólcavica, kólcanje*; v 16. st. *kolzati, kulzati* »signultire« (Megiser), v 18. st. *kouzhiti ſe* (Gutsmann), *kouzhitje* »das Schluchzen«, *kovzhė sê meni*, »ructus ciere«, *kovzanje* »ructatio« (Pohlin). Pomensko enako je sbh. dial. *kъlcat* (Cres), *kûcnuti* (ogrsko hrv.), blg. *hlъcam* »schluchzen« poleg *klъcam* »razbiti«. Onomatopeja; podobno je tvorjeno r. *mne klúkajetsja* »kolca se mi«. S tem primerjajo lit. *klűkti, kluõkti, kluñkti* »schluchzen« in *klukšėti* »kvokati, biti (v srcu)«. (Miklošič 121; Berneker I 525; Skok II 219; Vasmer I 572, 574).

kôlč (f.), g. *kolči* »sadika trte brez korenin« (goriš., Vipava). Prim. sbh. dial. *kuč* »vrsta trte« (Dalmacija). Slawski, II 145 povezuje s **kḷk-* »krčiti«, kar se zdi dvomljivo; sbh. *kuč* izvaja Skok, II 219 iz lat. *cocceus* »škrlaten«, prim. tudi etn. *Kuči* (Črna Gora). Morda je mogoče primerjati stč. *kluk* »puščica, operjeno razdvojeno kot lastavičji rep«, stp. *klucz, kluka, tluk* »puščica«, gl. *klok*, dl. *klek, klěk, klek* »puščica«. Machek[2], 260 rekonstruira psl. **klъ(jь)kъ*. Dalje nejasno — glej tudi Berneker I 525.

kolčaj (m.) »šop lanu«, tudi *kučâj* (nar. pesem); k temu *kôlča* »šop, čop« in *kûča*, adj. *kôlčast* »čopast«. Pomensko blizu je r. *klok*, g. *kloká* »šop las, kosem«, pl. *klóčьja*, ukr. *klóče*, br. *klok, klyčycь* »kodrati«, prim. tudi csl. *sъklъčiti* »kodrati«. Vasmer I 571 pritegne sem tudi č. *kluk*, slš. *klk* poleg sln. *kólke* (f. pl.) »stupa, trama« Dalje nejasno; Matzenauer, LF VIII 176 je mislil na disimilacijo k **plъkъ*, lit. *plaukaĩ* »lasje«, lot. *plaukas* »kosmi, pukanica«, nvn. Flocke < **pluknón*, lat. *plūma* »puh«. Machek, LF LI 125 primerja lit. *klèkti, klenkù* »sesiriti se«, dvomljivo tudi Petersson, Vgl. sl. Wstud. 3, ki pritegne lat. *culcita* »blazina« in sti. *kūrcáḥ* »šop, otep« (glej *Kočenica*); Loewenthal, JA XXXVII 386 primerja celo gr. καλιά »koča«, κάλαθος »košara«, kar se pomensko ne ujema.

kolduš (m.) »berač« (pkm.), dial. *kòudiš, kôdis* (m.) v. *kòudirati* »beračiti« (pkm.). Prim. sbh. kajk., čak. *kolduš* (m.), *koldušica* (f.), *koldušija koldušťvo* (n.), *koldovati, koldujem* »beračiti«. Izposojeno iz madž. *koldus* »berač«, *koldulni* »beračiti«. Tudi rum. *coldús, coldán* »berač« (Miklošič 123; Berneker I 544; Benkö II 524). Toda kljub Miklošiču in z rezervo tudi Bernekerju ne spada zraven r. *koldovátь* »čarati«, *koldúm* »čarovnik« (o tem Vasmer I 597).

kolébati, *kolébam* (v. impf.) »majati, omahovati, obotavljati«, pf. *kolebniti, kolêbnem*; k temu *kolebâj, kolêbljaj*, adj. *kolébav, kolebljiv*. Novo knjižno; prim. csl. *kolěbati, kolěbljǫ* »zibati, majati«, sbh. *kolèbati*, starejše *koljèbati, kolèbati se* »obotavljati se«, mak. *kolebam* »zibljem«, blg. *kolebája se* »obotavlja se«, r. *kolebátь. kolebátьsja, kolybátь*, ukr. *kolyváty, kolybáty*, br. *kalyvácь*, p. *kolebać (się), cholebać się*, č. *kolebati (se), kolíbati (se)*, slš. *kolembať, kolimbať*, gl. *kolebać (so)*, dl. *kólebaś*. Etimološko nepojasnjeno; psl. **kolěbati* in **kolebati*. Negotova je primerjava s stangl. *scelfan* »majati« in stvn. *sciluf*, nvn, *Schilf* »bičje« (Zupitza, GG 154). Berneker I 545 je mislil na onomatopejo. Brückner 245 je izvajal iz *kolo*. Machek, SPFFBU I 84 je razstavil v **ko + loib-*, prim. sbh. *lìbati*, lat. *lībrāre* »zibati, majati«. Glej tudi Vasmer I 597 in Slawski II 347.

koléda »božično obiskovanje od hiše do hiše«; *iti v koledo* (Posočje), pl. *kolede* »božič« (pkm.), tudi *koléda* »kričač« (Zilja); izv. *kolêdnica* »pesem, ki jo pojo koledniki«, *kolêdnik* (m.), *kolêdnjak* »december«, *kolêdar, kolejân* »pevec kolednih pesmi«, *kolednina* bera pri koledi«, *kolêdovanje*, adj. *koléden, kolêdniški*, v. *kolêdovati, kolêdujem*. V 16. st. *koléda* (Trubar); v 18. st. *kolęda* »Gegengesang; Blummengöttin« (Pohlin), tudi *kolędva* »Chor der Sänger«, *kolęduvam, kolęduvanje, kolęduvavc* (Pohlin), *koledva* (Gutsmann). Tudi cgn. *Kolednik, Koležnik*. Prim. csl. *kolęda* »novo leto« poleg *kalanъdy*, sbh. *kolèda* »božični kolač« (Rab), *kolèda* »praznovanje po delu« (Božava), *kòlenda* »čestitka za praznik« (Dubrovnik), *kolèdvari* »kolednik«, *kolèdar* »december« (Srbija), dial. tudi *kòledva, kolèdva* »bera pri koledi«, *kóleda* »refren božične pesmi«; mak. *kolede* (n.), »dan pred božičem;

božič, obiskovanje sosedov«; *koledáčka* »palica s katero koledniki trkajo po vratih«, *koledaška* »koledni kolač«, v. *koleda, koleduva*; blg. *kóleda, kólada, kóluda* »božič«, *kóledar* »pevec koled«, *koleduvam*; r. *koljadá* »čas od božiča do treh kraljev; božični večer; obiskovanje sosedov«, ukr. *koljadá, koljaduvaty* »isto«, br. *kaljadá* »božično darilo duhovniku, cerkvena bera, refren pesmi«, p. *kolęda, kolenda, kolanda* »božična pesem, darilo«, starejše »novo leto«, č. *koleda*, stč. *kolada*; dl. *kóloda* »novoletno darilo«. Izposojeno iz lat. *calendae* »prvi dan v mesecu«. Ngr. καλάνδαι »novo leto« < slov., toda rum. *colindă* in alb. *kolēndēr* < lat. Miklošič 123; Christl. Term. 22; Berneker I 544; Vasmer I 606). Sln. *kolédrati* »kolovratiti« kljub Bernekerju ne spada zraven.

koléhati, *koléham* (v. impf.) »stresati, valiti«; *koléhati se* »valjati se po tleh« (pkm.), »stegovati se« (dol.), »plaziti se po vseh štirih, vsatjati iz bolniške postelje«. Prim. r. *kolychátь* »gibati«, *kolýska* »zibel«, ukr. *kolycháty, kolysáty* »majati, zibati«, *kolyska* »zibel«, br. *kalýsa* »gugalnica«, p. *kolysać*, č. *kolisati*, slš. *kolisat'*, gl. *kolsać* »dirjati, gugati se na kolenih«. Etimološko nejasno; Berneker I 545 je sodil, da je onomatopeja; Vasmer, I 606 išče v tem ekspresivno obliko k *kolebati*; malo verjetno Machek, SPFFBU I 84, po katerem je to *s*- intensivum k osnovi ohranjeni v sbh. *lȉbati* »zibati«, torej **ko-lib-s-a-ti*, lat. *lībrāre* »gugati, mahati« iz ide. **leib-*; Brückner 249 in Slawski II 376 suponirata intenzivno obliko h **koliti*, sbh. staro *koliti, okòliti* »obkrožati«, mak. dial. *kole* »ziblje«, stp. *kolić* »obkrožati«, sln. *okolíšiti* »ovinkariti«; to se dozdeva še najbolj sprejemljivo.

koléja »kolotečina, tirnica«; Pleteršnik navaja po slovarjih 19. st.; verjetno izposojeno iz severnoslov. jezikov, prim. r. *kolejá*, ukr. *kólija*, p. *kolej*, redko *koleja*, č. *koleje* (f.), *kolej* (m., f.), slš. *kol'aj*, gl. *kolija*, dl. *kolej* »kolotečina«. Izvedeno z redkim sufiksom *-ěja* (prim. *veréja*) iz osnove *kolo* (Miklošič 124; Berneker I 545; Vasmer I 599; Slawski II 350).

kólek (m.), g. *kǫ́leka* »pečat, boletum«, redko g. *kǫ́lka*; k temu v. *kolekovati*. Novo izposojeno iz č. *kolek*, g. *kolku* »boletum«. Po poreklu je to demin. od *kolъ* »palus«, sln. *kolȅk*, g. *kolkà*, tudi *kólek*, g. *kolka*. Dalje glej *kol*.

koléno (n.) »genu«, pl. *kolena* »naročje«; starejše *koleno* »rod, generacija«, *sorodstvo v prvem, drugem, tretjem kolenu*, V 16. st. *kolenu* »genu« (Megiser), *pod kolenine kofty* (Schönleben), v 18. st. *kolęnu* »genu« (Pohlin), *kolenzhèk* »Adoptivus, Cliens« (Pohlin), danes *kolênče* (n.), *kolênček*; številne izvedenke, npr. *koléniti, kolénčati, kolénčkati*, fitonima *koleník* »Spergula arvensis«, *kolênček* »Caltha«, *kolenec* »Lapsana communis«, *kolénka* »geranija«; mtp. *Koleno, Kolence, Kolenjak*, cgn. *Kolenec, Kolenc, Kolenič, Kolenik, Kolenko*. Splošno slov.; csl. *kolěno*, sbh. *kòljeno*, mak. *koleno*, blg. *koljáno*, r. *koléno*, ukr. *kolíno*, br. *kaléno*, p. *kolano*, č., slš., luž. *koleno*. Pomen »rod, sorodstvo« je splošno južnoslov., češki, slovaški in starinsko ruski (o tem Benveniste, Meillet, Cahen, BSL XXVII 51 d.) Soroddno je lit. *kelẽnas* »koleno«, *kelỹs* »koleno«, lot. *celis* »koleno«, tudi v pomenu »rod, pokolenje« (Fraenkel, KZ LXXII 178); dalje gr. κόλσασθαι »objeti kolena« (Hesych), het. *ḫalija-*, *ḫalijezzi* »kleči« (Pedersen, Hitt. 135, 171). Glej tudi *člen*. (Berneker, I 545, Meillet, MSL XIV 375; Vasmer, I 598).

kolér (m.), g. *kolérja* »ovratnik«, tudi *kolír*, gor. *kōler*; k temu *kōler* »zgornji del volovskega jarma« (j. vzh. štaj.), v 16. st. *koler* »ovratnik« (Mesiger). Prim. sbh. *kòlijer, kòlēr, kòlīr* »isto« poleg *kòlār*, mak. blg. *koril* z metatezo, č. *golíř* »ovratna ruta, ovratnica«, slš. *goljer, golér* »isto«, starejše p. *kollerz*, iz tega *kolnierz, konlerz, komierz, kumirz* in preko p. tudi ukr. *kóṷńir, kóḿir*, br. *kaṷńer*. Izposojeno iz srvn. *koller, kollier, goller, gollier* »ovratnica, komat«, kar je prešlo v n. preko frc, *collier* iz lat. *collāre, collārium* (Berneker I 542; Striedter-Temps, DLS 154).

kólera »nalezljiva bolezen«, evropska kulturna beseda: sln. oblika je zaradi naglasa najbolj verjetno iz n. *Koller*, medtem ko sbh. *kolêra* kaže na it. *colèra*. Prvotni pomen lat. *cholera* < gr. χολέρα »krvava griža« k χολή (f.) »žolč«, šele v 19. st. preneseno na azijsko epidemijo s podobnimi simptomi *Cholera morbus*. Iz iste osnove je *kolerik, koleričen* »razdražljiv, vzkipljiv značaj«, prim. frc. *colère*. Tudi madž. *kolera*, alb. *kolerë*, turš. *kolera* (Kluge-Götze, 117, 388; Skok II 25).

kolerâba »Brassica oleracea caulorapa«; v 18. st. tudi *kalarabi* (Gutsmann, 153). Izposojeno iz n. *Kohlrabi, Kohlrübe*. Prim. sbh. *keleràba* poleg *koràba*, kar je kakor slš. *kaleráb, kareláb* prevzeto s posredovanjem madž. *kalaŕáb, kaleráb*. Izhodišče je it. *cavoli rape* (pl.), furl. *colrabi*, frc. *chou-rave* (16. st.). Enako je sln. *karfiôla* preko n. *Karfiol* iz it. *cavolfiore* (18. st.) frc. *choufleur* (Kluge-Götze 387; Battisti Alessio 813; Skok II 73). Glej tudi *kâvra*.

koléseli (m.), g. *koléslja, koléseljna* »vrsta voza«; v 18. st. *kolesèl* (Pohlin), *kolefel* (Gutsman). Deloma hibridna tvorba, nastala pod vplivom n. *Kalesche* »isto«, izpričano od 1604 dalje in prešlo tudi v frc. *calèche* »isto«, oboje iz p. *kolaska* »vrsta voza«, tudi *kolasa, koloski*. Tudi sbh. *kolèsa* (pl.) »voz«, r. *koláska* (< p.) poleg *kolésa, koléska*, br. *kalẽsy*, stč. *kolesa* »voz« tudi dual *kolesě*, slš. *kolesá* »voz za drva« (Slawski II 343; Kluge-Götze 341).

kolešêvka »lijakasta kraška dolina« (notr.), tudi *kolišêvka*; adj. *kolešev* »razpokan, ne cel« (notr.). Tudi mtpn. *Koliševka, Koleševka*. Izvedeno verjetno iz *kolychati, kolysati* »zibati, omahovati«; verjetno spada zraven tudi cgn. *Koleša*. Pomensko blizu je č. dial. *kolebina* »vdolbina na polju ali na cesti«, kar pušča Machek[2] 268 nerazloženo.

koli (adv., postpoz.), izraža približnost; knjižno redko samostojno, že v 16. st. *koli* (Bohorič), dial. *koli sem majhen, pa se te vendar ne bojim*; v zvezah *koli... toli* »wie sehr... so sehr«; *koli slaba letina, še koli dobro* (dol.), *zna še koli brati* (jvzh. štaj.); posebna raba je interjekcija začudenja *koli-te*! (gor., Tolmin). Najbolj pogostno postpozicija pri relativih tipa *kjerkôli, karkôli, kadarkôli, kamorkôli, kdajkôli, kakršenkôli*, starejše *kar sem koli rekel, kamor že koli*; v zloženkah z reduciranim korenskim vokalom *doklê, doklêj, dokler, dokledar, odklêj, odklê, odklêr*,

pókle, pókler, póklem, póklen, dȍklič dȍkleč (vzh. štaj., pkm.), *dȍkič* (vzh. štaj.), *dokelič* (Dajnko), *dȍklam* (pkm.); nikalno *nikôli* »nullo tempore«. Prvotno verjetno samo temporalen pomen, csl. *koli jesi videlъ* »kdaj«, r. dial. *koli prideš ty?*, br. *kali ž vy pryjdzece?*; vendar že csl. *jedakoli*. Kot postpoz. prim. č. *kdykoli, ačkoli*, p. *ktokoli, cokolwiek*, gl. *hačkuli*, dl. *chtokuli*. Star. sbh. čak. prevladuje pomen »čas«, npr. *nije koli čakati* (16. st. Dubrovnik), sbh. dial. *kȍlje* (n.), g. *kȍlja* »čas. prost čas«, *dòkolica* »dolgčas«, blg. *ne mi e koli* »nimam časa«, *ne beše mi kolica*, dial. *kol* (m.) »mesec, odbobje, nosečnost«. V prevojnem razmerju je treba pritegniti sbh. *čȅlo* »12 ur, pol dneva«, npr. *dan i noć su dva čela* (Risanj, Boka Kotorska), prim. lit. *kõl, kõlei* »kako dolgo, dokler«, *keli* »koliko, nekoliko, več«. *keliomis* »ob kateri uri?«. Starejši avtorji, ki ne upoštevajo sbh. *čȅlo* primerjajo samo lit. in slov. oblike (Specht, KZ, LII 90; Berneker I 673; Trautmann 111; Vasmer I 599; Fraenkel 236, 281; Kopečný, ESSJ II 356) in izhajajo iz pron. *$k^{u}o$-, razširjenega z *l* partikulo in pritegnejo lat. *quālis*, gr. πελίκος. Vondrák, VGr. I[1] 482 je v *kolь* slutil akuzativ in v *koli* lokal nekega substantiva. Vsiljuje pa se primerjava s sti. *kāláḥ* »čas, določeno obdobje, usoda, smrt« iz *$k^{u}el$- »obračati se, sukati« (Cvetko, Linguistica XI 33). Iz iste osnove je sti. *caramáḥ* »zadnji«, *ciráḥ* »dolg, dolgotrajen« (Mayrhofer, I 202, 377, 390), gr. πάλαι »zdavnaj, dolgo prej«, πάλιν »v obratno smer«. Posebna osnova *$k^{u}el$- »časovno ali krajevno daleč« (Walde-Pokorny, I 517; Pokorny 640) ni potrebna, tudi keltsko *pelb* »daleč« in gr. τῆλυι »daleč« izvajajo iz *$k^{u}el$- (Frisk, II 465, 468). Machek, Slavia XVI 168 je *koli, nikoli* primerjal s sti, *khalu* »seveda. toda, ampak«, *na khálu* »sploh ne, na noben način«, kar se zdi Mayrhoferju I 306 verjetno, če je sti. aspiracija ekspresivna, odločno pa zavračata Vasmer in Kopečný.

koliba »lesena stavba, baraka«, dem, *kolíbica*; dial. tudi *golíba* »revna koča, pivnica« (pkm., vzh. štaj.); *golibáš* »prebivalec v takšni stavbi, krčmar« (Danjko). Prim. sbh. *kòleba*, tudi *kòliba*, dial. *kolȉba*, mak. *koliba*, blg. *kolíba*, ukr. *kolýba* »pastirska koča«, p. dial. *koliba* »čuvajnica, stanovanjski voz, košara za lov na piškurje«, č., slš. *koliba* »koča«. Tudi madž. *kaliba*, rum. *colibă*, alb. *kalíve, kolybe, kolíbe*, turš. *kalíve, kaliba, koliba*. Verjetno izposojeno iz gr. καλύβα, καλύβη, po Blumentalu, Glotta XVIII 147 ilirsko (proti temu Frisk I 768). Sln. *goliba* je sprejeto preko madž. dublete *galiba* (o tem Benkö II 323), oblika *kolíba* je novoknjižna, verjetno iz sbh.; težko je zadovoljivo pojasniti *-b-*; Berneker I 546 domneva, da je to vpliv turškega *kaliba*; albanske oblike so naravnost iz grščine. K severnim Slovanom je beseda zašla z vlaškim posredovanjem (Miklošič, TEL. I 324; SEW 125; Štrekelj, Lwk. 20; Vasmer, ZSPh V 285; RSl. IV 139, 164; V 138; VI 213; JA XXXVIII 282; Skok II 124).

kólika »bolečina v prebavilih«. Izposojeno iz srlat. *colica* (passio) »ostra bolečina v črevesju« < gr. κωλική νόσος »bolezen črev«. Odtod n. *Kolik*, frc. *colique* in tudi v večini slov. jezikov, prim. sbh. *kòlika*, blg., r. *kóliki* (pl.), ukr. *koliky*, p. *kolika*, č., slš., gl. *kolika*. Ljudsko etimološko se je zgodaj začelo naslanjati na *klati, koljem*, sln. *v trebuhu me kolje*, dl. *kólka*, ukr. *kólka*, br. *kólka* »kolika« (Brückner 244; Machek[2] 269; Slawski II 356).

kôliko (pron.) »quot, wie viel«; dial. *kôlk, kûlk, kújk, kűjk, kűjk* (Ramovš, HGr. II 68), tudi *kẹ̑ikə, keliki*; v 18. st. *kolku* (Pohlin), *koliku* (Gutsmann); k temu relat. *kolikor* (< **koliko-že*), razširjeno *kolikaj*, dem. *količkaj* < *količko-kaj* »kolikor toliko«, *kolikanj, kolikone* »wie viel«, v 18. st. *kolkajn, kulkajn* (Pohlin), *kolkai* (Gutsmann). Prim. sbh. *koliko*, čak. *kȍko* (Hvar), mak. *kolku*, blg. *kólko, kolkoto*; r. *skólьko*, dial. *kolьko*, str. *koliko*, ukr. *skílьky, skílьka, dekilьka*, br. *kólki*, p. *kilka*, stp. *koliko*, č. *kolik*, slš. *koľko*, dial, *kȅlo*, luž. *kelko* (prim. sln. *keliko*!) Tudi nikalno, sln. *nekoliko* r. *neskolьko*, br. *nékalьki* ipdb.; omejevalna funkcija sln. *v kolikor*, sbh. *ukoliko*, blg. *dokolko(to)*, č. *nakolik*. Etimološko je to s partikulo *-ko* razširjeno *koli*; razmerje je kakor med *toliko* in *toli* (Kopečný, ESSJ II 361). Novejše knjižne izvedenke tipa *količina* »kvantiteta«, *kôličnik* »kvocient« so kalki po lat. *quantum*, prim. r. *količestvo* ipdb.

koline (f. pl.) »Schlachten, bes. Schweines; das Geschlachtete, Geschenk an Fleisch und Würsten«, npr. *Sosed je prinesel koline* »prinesel je nekaj klobas in ocvirkov, ker so zaklali prašiča«. K temu *kolíniti* (impf.) »mit dem Schweineschlachten und Bereiten der Würste beschäftigt sein«; v 18. st. *koline* »Schlachtopfer, Geschenke« (Pohlin), *kolina* »sakoljenje, klanje, Geschlachtetes« (Gutsmann). Samo sln. izvedenka od osnove *kláti, kóljem* »Schlachten« (psl. **kolti, koljǫ*) s sufiksom *-ina* < ide. *-īnā*, lit. *-yna*, gr. at. -ῑνη. Dalje glej *kláti, kóljem, kȍl*. M. S.

kolinka »zibelka«, samo v 18. st. pri Pohlinu in Gutsmannu. Verjetno nastalo po haplologiji iz **kolebinka* ali **kolibenka*, prim. sbh. *kòlijevka*, starejše *kolijepka, kolijebka*, pri Vrančiću 1595 *kolibka*, mak. *kolepka*, blg. *kolébka*, p. *kolebka*, č. *kolebka*, dl. *kólebki, kólabka*, gl. *kolebka*. Psl. **kolěbъka*, **kolebъka*, izvedeno iz *kolebati*. Drugače je tvorjeno str. *kolybělь*, r. *kolybélka*, br. *kalybel* a r. tudi *kolybenka* »zibel iz brezove skorje« (Slawski II 348).

koljáda »mlezivo, skuta«, tudi *kolada*; izposojeno iz furl. *coglàde* »latte rapresso e un po acido, cibo a molti gradito« (Pirona, 45). Šterekelj, JA XII 458 pojasnjuje pomensko razliko, da na Goriškem uporabljajo za hrano samo sesirjeno mlezivo. Enako Mende, RLS 79. Drugače Miklošič 123, ki primerja ukr. *koljastra* »mlezivo« poleg *kulastra, kurastra, kuvastra*, slš. *kurastva*, madž. *gulasztra, gulaszta* iz rum. *colástră, corástră* »mlezivo« iz lat. *colostra* »mlezivo«. Matzenauer, LF VIII 193 misli na it. *colato* »izcedek« iz lat. *colatum*, retorom. *kuols* »mlezivo«.

kȍlk, g. *kǫlka* »coxa«, dial. tudi *kȍu̯k, kȍk, kŭk*; v pomenu »čer, kucelj, gorski vrh« pogosto v onom.; v 16. st. *kolp* »coxa« (Megiser); k temu v. *izkólčiti* »izpahniti si nogo v kolku«. Prim. csl. *klъka* »koleno«, sbh. *kȗk* (m.), g. *kȗka* »coxa«, mak. *kolk* »bedro, bok«, blg. *kъ̀lka* (f.) »coxa«. Sorodno je lit. *kùlšė, kùlšis, kulkšis, kulkšnìs* »kolk, členek, konjska noga«, lot. *kulksnis* »členek, kost«, prus. *culcsi*

»kolki« (Miklošič 147, 154,). Verjetno spada zraven z metatezo in velar: palatal tudi stč., č. *kyčel* (m., f.) »kolk«, p. *giczal* »golenica«, slš. *hýč* »vrh iglastega drevesa« (Janáček, Slavia XXIV 2). Iz baltskih jezikov je izposojeno p. dial. *kulsza*, ukr. *kulьši* (pl.), br. *kulьša* »kolk« (Berneker I 660; Endzelin, Sl. Balt. Et. 33; Fraenkel 308). Iz iste osnove, ide. **kḷk'-*, **kḷk-* je tudi lat. *calx* »peta« (Trautmann 145), verjetno tudi toh. A *kolye* »coxa« (Windekens, KZ LXX 110). Sln. *kolp* (16. st.) je nvn. *Kolben*, srvn. *kolbe, kolve*, stvn. *kolbo* »bat, gorjača, krogla na orožju«, v 18. st. *kolba, kolbèza* »crus altilium, Biegel« (Pohlin). Prim. tudi *klóniti*.

kólke (f. pl.) »tulje, otre, pazderje«, dial. tudi *kuke*, k temu *kolkovína*; pomensko enako je sbh. *kûk* (m.), *kùka* (f.), *kùčine* »stupa«, mak. *kolčišta*, blg. *kъlčišča* »stupa«. Iz slov, jezikov tudi rum. *câlţa* »stupa«. Sinonim je sln. *zgrebî* (m. pl.), *zgrebîce* (pkm.), sbh. staro *izgrēbi* (Stalić), csl. *izgrebъ, izgrěbь* »stupa«, p. *zgrzebi, zgrzebie*, br. *zrebьje, zrebina*, slš. *z(h)rebe* (avtor, JiS XIX 189). Že 1415 *Chelche et Sgribe* (Rinij). V baltskih jezikih odgovarja psl. **kъlkъ* lit. *pãkulos* »stupa«, lot. *pakulas*, izposojeno v r. *páklja* »stupa«, br. *pakul'l'e*, p. *pakuły* »stupa«. K lit. *kùlti, kuliù* »mlatiti, tolči«, lot. *kult* Fraenkel 211), prim. sln. dial. *kólči, kólčem* »tolči« (Slov. Gorice). Glej tudi *kolčaj*.

kolkûn (m.) »zamašek, čep pri sodu«, dial tudi *koukyn*. Izposojeno iz sev. it. *calcone* (14. st.), novejše *cacone*, furl. *chalcon*, srlat. *cauconus* in iz tega ngr. κουρκούνι »zamašek«. Sbh. dial. *klȍkūn* (Mljet, Cavtat), *klokûn* (Tivat, Lastovo), *klȍkūnj* (Korčula, Dubrovnik), *kankûn* (čak.), *kakûn* (Istra). Štrekelj, Lwk. 25; Šturm, ČJKZ VI 55; Schuchardt, ZRPh XXXV 76; Skok, ZRPh XXXVIII 548; Vasmer. ZSPh XIV 466.

kólmež (m.) »Acorus calamus«, tudi *kôrmus, kômuš*. Za sbh. navaja Šulek oblike *kalmus, kolnuš, kulmiš*. Izposojeno iz n. *Kalmus*, starejše *Kalmes* (Luter), od tod tudi madž. *kálmos* »Acorus calamus«. Vir je pozno lat. *calmus* »cepič« za lat. *cálamus* »cepič, trs, peresnik«, gr. κάλαμος, kar je preko turš. *kalem* prešlo v sbh. *kàlam*, blg. *kalém*, alb. *kallám* »cepič«. Glej tudi *kalamér* (Miklošič 109; Berneker I 471; Skok II 18).

kolô, g. *kolêsa* (n.) »rota, vrsta plesa, bicikel«, pl. *kóla* »štirikolesnik voz; ozvezdje Veliki voz« in k temu *kolût* »die Scheibe«, kol. *kolêsje* »das Radenwerk«; *kolníca* »ročni voziček«, *samokolnica* »der Schiebkannen«, adj. *kolésen, kolovȍz* »slaba gozdna ali poljska pot«; v 16. in 18. st. *kolu* (Megiser, Gutsmann).

Spl. slov.: psl., stcsl. *kolo*, g. *kolese*, sbh. *kȍlo*, pl. tudi *kola* »voz«, mak., blg. dial. *kolo* »kolo«, blg. *kolá* (pl.) »voz«, r. dial. *kólo* »kolo«, knj. *kolesó*, br. *kóla*, ukr. *kólo*, p. *kolo*, č., slš. *kolo*, gl. *kolo*, tudi *koleso*, dl. *koleso* »kolo«. Najbliže je stpr. *mulanakelan* »mlinsko kolo«, gr. πόλος »os«, πολέω »vrtim se« k ide. korenu **kʷel-* »vrteti, stanovati«, sti. *cárati* »premika se«, lat. *colō* »prebivam«, alb. *sjell* »obračam se; prinašam«, drugje tvorjeno z reduplikacijo: sti. *cakra-*, ags. *hwēol*, gr. κύκλος »kolo«; lit. *kãklas* »vrat«, toh. *kukäl* »voz«. (Miklošič 124; Trautmann 125; Berneker I 549; Vasmer I 598; Pokorny 639 sl.; Mayrhofer I 376). M. S.

kolobár (m.), g. *kolobára, kolobárja* »krog, obstret, obroč, okrogla plošča«, tudi »perioda, ciklus«; k temu *kolobáriti, kolobârim* »krožiti, sejati izmenično različne rastline«, prim. *kolobârno gospodarstvo*, adv. *kolobâroma* »v krogu«. Tudi sbh. kajk. *kolobâr*, čak. *kolombâr, kolômbar, kolombár*, adv. *kolumbar* »naokrog«, tudi alb. *kollombar* »mavrica« (okoli Zadra). Nejasno; Štrekelj, Lwk. 31 izvaja iz lat. *columbarium* »golobnjak, okov, železna ovratnica«, kar pomensko ne ustreza dovolj. Morda je sorodno r. *kólob* »kroglja, okrogel kos kruha«, *kolobúcha, kolobán* »tram, debel kos, nerodnež«, *okolobétь* »zviti se«, *sklólobitь* »stisniti«, ukr. *kolobók* »pšenični hlebček«. Vse nejasno; gotovo ne spada zraven sln. *sklabotina* »naplavina« (kljub Torbiörnssonu, LM I 80). Osnova je verjetno slovanska. (Vasmer, RS V 136; REW I 600); drugače Berneker I 542, ki domneva izposojenko iz gr. κόλλαβος »pšenični kruh«.

kolobéncati se, *kolobéncam se* (v. impf.) »valjati se«; k temu tudi *kolobénčati se* »izdelovati kolo«, *kolobénec* (m.) »kolo, ki ga je nekdo izdelal«. Pomensko blizu je r. *okolobétь* »stočiti se v svitek, zvaljati se«, *okolobítь* »stlačiti v kepo«. Vasmer, I 600 prišteva zraven tudi r. *kólob* »kepa, hlebec«, *kolobúcha* »cmok, trebušnik«, *kolobán* »debel flancat«, ukr. *kolobók* »pšenični hlebček«. Prim. tudi blg. *kolobájže* »obel kamenček za igračo«, mak. *kolobajče* »kliker«, *koloban* »dolgin, lenuh«. Blizu so tudi sln. ekspresivni glagoli *kolobítati*, »sukati se, vrteti se«, *kolobíntati* »isto«, *kolobántati* »isto«, *kolobótati se* (o teh Debeljak, SR V-VIII 175). Nejasno; r. *kólob* izvaja Berneker I 542 iz gr. κόλλαβος »pšenični kruh«, dvomi Vasmer, RS V 136; Torbiörnsson, LM I 80 je primerjal s tem sln. *sklabotina* »naplavina«. Boisacq, 485 pritegne gr. κολοβός »okrnjen« in r. *kolbják* »čedra«. Bliže je lot. *kalbaks* »krajec kruha« (Müllenbach-Endzelin, II 140; Vasmer, I 600).

kolobócija »stara medicina«; z rezervo izhaja Kelemina, Sln. Etn. VI—VII, 329 iz lat. *collatio* »zbor«; verjetno isto kot *kolobócija* »zmešnjava, kaos« < *kolo-mǫt-*; tudi pokrajinsko ime *Kolobocija* (Božna) in mtp. *Kolobocija* (Vodice). Poseben pomenski odtenek je *kolobócija* »Schlaraffenland« (glej *Koromandija*).

kolobótati se, *-am se* (v. impf.) »sukati se, vrteti se«; k temu *kolobócija* »zmešnjava, utopija, Schlaraffenland«. Najbolj verjetno prvotno **kolo-mǫt-*; prim. sbh. *kalamútiti* »mešati, mesti«, kar je kljub Skoku, II 37 samo ljudsko etimološko naslonjeno na *kal*; tudi tpn. *Kalamut* (Bosna); r. *kolomút* poleg *kalamút* in *balamút* »vihrav človek«, v. *kolomútitь, kalamútitь, balamútitь* »mešati, razgrajati«, ukr. *kalamúta* »nemir, šunder, zmešnjava«, *kalamútь* »motna voda, vrtinec«, *kalamútyty* »mešati, buriti, upirati se«, br. *kalamúta, kalamúcь* »zmešnjava«, *kalamúcicь* »mešati«, p. *kolomąt* »zmešnjava«, *kolomącić* »mešati«, č., slš. *kolomuta* »zmešnjava«. Verjetno spadajo sem tudi sln. *kolobéncati se* »vrteti se, sukati se« (nar. pesem), *kolobíntati* »vrteti, klatiti se, postopati« (pkm.), *kolobítati* »sukati, cepetati, škripati«. Ekspresivne

spremembe tudi drugod, prim. br. *kalamesicь*, r. *kolobródítь* in pod. (Slawski II 370).

kolodra; kot apel. samo dial. *kovudra* »strma, grda pot« (Finžgar, JiS I 290); tpn. *Koludrovica* (Nabrežina), 1326 *Calodrouice*, *Chalodrouice* 1327 *Coludrovice*, 1366 *Colodrauice*, *Koluderje*, 1467 *Kaluder*, hdn. *Koludra*, *Kaluderšček* (avtor, SVI I 247), mtpn. *Koluderje*, orn. *Koludrnik*, cgn. *Koloder*, *Kaluder*. Najbolj verjetno iz **kolo-dьra* (Breznik, rkp. ostalina, 481). Toda Skok, Slov. i rom. I 227 in ERHS II. 129 izvaja sbh. tpn. *Kòludar*, *Kòludrica*, *Koludrovica* na čak. ozemlju iz apel. *kòludar* »kaludjer, monachus« < gr. καλόγερος; prim. tudi hdn. *Koludra* (Lim), kar je morda v zvezi z j. it. hdn. *Calandro*, v Nemčiji *Kaldern*, stara *Calantra* (Bach, DNK II 1, 216).

kolodvȍr (m.) »postaja«; kalk po n. *Bahnhof*; beseda se prvič pojavi v Novicah 1843, 72, avtor Leskovec (Breznik, ČJKZ VIII 65; Razpr. SAZU II, 1944, 69). Prim. tudi sbh. *kolodvor*, prvič v slovarju Filipovića, 1869. Zato se zdi, da ni izposojeno iz sbh., ampak je nastalo samostojno.

kolofǫ́htar (m.) »glumač, šaljivec, nepridiprav« (dijaški sleng Ljubljana), tudi *kalefaktor*. V 16. st. *sanikarniga Potepuha ali Kalefaktoria* (Krelj). Izposojeno iz šolske latinščine: *calefactor* »kurjač« od *calefacere* »kuriti«; medtem ko je nalagal v peč, je dijak za učiteljevim hrbtom delal grimase, od tod sprememba pomena. (Ramovš, HGr. II 230). Prim. sbh. *kalefȁktor*, p. *kalefaktor*, n. *Kaljaktor*, *Kalfakter*, bav. avstr. *kalfakter*, *kalefakter* »štrebar, priliznjenec, sluga za vse« (Kluge-Götze 341). Benkö II 322 navaja tudi madž. *kalefactor* »sluga, povzročitelj zmešnjav, ovaduh«.

kolomâst (f.) »Wagenschmiere«, tudi *kolomâz* (m.); k temu *kolomâznica* »posoda za kolomaz«, *kolomâzar*, *kolomoznína*; stara zloženka iz *kolo-mazati* (Breznik, Razpr. SAZU II, 1944, 73). Prim. sbh. *kȍlomâz* (m.), r., ukr. *kolómazь*, p. *kolomaż* (f.), stč., č. *kolomaz* (f.) in *kolomast* (f.), slš. *kolimaha*, *kulimaha*. Prvotno je bilo *kolomazь* in *kolomazь* (Machek[1], 213).

kolomȇr (m.) »šestilo, cirkel«; v. *kolomériti*, *kolomêrim* »delati kroge s šestilom«; tudi *koloméra* (f.) »papirnati kroj za obleke«. Prim. sbh. kajk. *kolomeriti*, *okalameri(va)ti* »isto« (Belostenec) poleg *kalàmir*, *kalamȋr* »grezilo, deščica za krojenje opank« (= sln. *kalamir*). Izposojeno iz srlat. *callamerium* »neka mera«, to pa iz gr. καλαμόμετρον »neka mera«, vendar furl. *calamir* in it. ben. *calmière* »tariffa per la vendita delle derrate alimentari« kaže na drugačen pomenski razvoj. Gr. κάλαμος »cev, trs« (o tem Frisk, I 760) je pomensko bogato razvejano, prim. sln. *kalamit*, *kalamita*, *kalamar* (Skok, II 18).

kolomȋja »tirnica od voza« (vzh. štaj.); k temu *kolomȋjnica* »voda, ki se nabira v kolesnicah«. Prim. sbh. *kolòmija* »isto« in ukr. dial. *kolomýjka* »globoka zajeda polna vode«, tudi tpn. *Kolomýja* (hucul.), po katerem se ljudski ples in napev imenuje p. *kolomyjka*, č., slš. *kolomyjka*, r., ukr. *kolomýjka*, br. *kalamyjka* in celo n. v 15. st. *Kalamaika*, kar je znova dalo p., slš. *kalamajka* (Slawski, II 371). Sestavljeno iz *kolo* + *myti*, *mъjǫ* »mijem«.

Kolomon (atpn.), samo v frazi *Kolomonov žegen*, pogostno v baročnih sejmskih izdajah 17.—18. st.; prim. str. *kalamonii* kar izvaja Vasmer, ZSPh XX 401 < gr. καλὴ Μονή.

Kolonkovec (orn. Trst). Kljub slovenskemu sufiksu verjetno neslovansko; Olivieri, Saggio 28 izhaja iz atpn. *Anculus*, sestavljeno s *callis* »gorska pot, gozdna pot«, torej **callancolo*. Dvomljivo.

kolor (m.) »barva«, samo v 16. st. (Megiser) *colur*; izposojeno iz it. *colore* »isto < lat. *color*, g. *colōris* s prvotnim pomenom »pokritje, prevleka« k v. *celāre*, *cēlō* »prevleči, skriti« iz ide. **kel-* »skriti«, prim. tudi lat. *occulo* »skrijem«, odkoder izvira *okultizem*, *okultne vede* (Welde[2], 149). Tudi sbh. *kolȏr* (Istra), *kolȗr* (Dubrovnik), *kolúra* (f.) »barva« (Lika), o tem Skok, II 128.

kolôvrat (m.) »priprava za predenje; del voza; motovilo«; v 17. st. in v 18. st. *koluvrat* »colus, preslica, girgillus, sukalnik«, *kolovrat* »harpax, garnik« (Kastelec-Vorenc), *kolovrat* »rhombus« (Pohlin), *kolovrat*, *kolorat*, *koretena* (Gutsmann). K temu *kolovrátiti*, *kolovrâtim* »krožiti, potepati se, motovilíti«. Stara sestavljenka **kolo-vortь*, prim. csl. *kolovratь* »rhombus«, sbh. *kȍlovrât*, tudi »vrtinec«, r. *kolovorót* »sveder, vrtinec«, ukr. *kolóvorót* »sveder, vrtinec, vaška vrata, motovilo«, br. *kalaurót*, p. *kolowrót* »škripec, motovilo, vrsta vrat«, č. *kolovrat* tudi »neki ljudski ples«, slš. *kolovrat* tudi »škripec«, gl. *kolwrot*, dl. *kolowrot*. Zanimivo je sln. *kolôvratec* »Euphorbia«, r. *kolovorót travá*, p. *kolowrociec* (že v 15. st.), č. *kolovratec* (Machek, JR 139; Rostafiński, Symbola I 228).

Sln. tudi tpn., mtpn. in orn. *Kolovrat*, 1256 *Cholobart*, *Cholowart*, 1270 *Collovat*, 1326 *Collerat*, 1444 *Golobrat*. Sinonima *kȍlo*, *kôlo* (bkr.) *kǫ́ca*, *kǫ̑rblat*, *kȍu̯ca* (pkm.).

kolur (m.), g. *kolurja*, »barva« (Dalmatin, Biblija; Megiser). Prim. tudi sbh. kajk. *kolur*. Izposojeno iz furl. *colur*, lat. *color*, it. *colore* »barva« < **kelōs*. Nova izposojenka je *kolorirati*, *kolorit*.

kom (m.) »Widerrist, viher na konjskem vratu med grivo in hrbtom«. Pomensko sorodno je verjetno r. *kom*, *komók* »šara«, *komítь* »zvijati«, *komšítь* »zvijati, stiskati«, ukr. *kim*, g. *kómu* »šara«, *kimsa* »kepa, reženj kruha«. Poleg tega tudi sbh. *kȍm*, g. *kòma* »tropine«, *komina*, *kominje* »isto«, blg. *kómina*, č. *kominy* »tropine«. Sorodno je lot. *kams* »gruda, gruča«, *cęmurs* »šop, grozd«, *kama* »kepa, plošča«, lit. *kamuolȳs* »klobčič«, gr. κώμυς »šop« (Berneker, I 557; Trautmann, 115; Persson, Beitr. 159, 642; Vasmer, I 606). Zraven prištevajo tudi č. *kmen*, slš. *kmeň* »deblo, čok«. Glej tudi *okom*.

kômaj (adv.) »vix, kaum«, tudi *kômej*, *kûmej* in *kuma* (Zilja); v 16. st. *kumai* »vix« (Megiser), v 17. st. *kumai*, *kumei* (Kastelec, Hipolit), v 18. st. *kumej* (Pohlin), *kumei*, *kokumei* (Gutsmann). Drugi pomen je *kômaj* »prav«, npr. *komaj vam je*. Prim. sbh. kajk. *kȍmaj*, *kȍmoj*, *kȕmaj* in *koma* (Lika), *komać* (Istra). Na drugi strani Balkana mak. *komaj* »skoraj, gotovo«, blg. *komàj* »skoraj, približno, najbrž«, *kòmaj* »morda«, *komàjče*, *komahàj* »zares, takorekoč«, *komaaj*, *kùma*.

Nejasno; Miklošič, 125 opozarja na turš. *komak'i* »morda«, vendar že v TEl. Nachtr. 64 misli na stvn. *chūmo, kūmo* »kaum«, srvn. *kūme* »stežka, zlo«, bodisi izposojeno ali vsaj pod vplivom. Berneker je to besedo izpustil. Mladenov, 247 izvaja iz rum. *acuma* »sedaj, takoj«, kar pomensko ne ustreza. Weigand, JIR Razpr. XII (1906) 96 izhaja iz *komahaj*; Georgiev, II 566 pritegne tudi rum. *camai* »po večini, popolnoma« (po Tiktinu I 250 < *ca* »kako« + *maī* »zelo, več«). Koehler, JA IX 150 in Koštial, JF II 308 rekonstruirata **tъkoma-j*, prim. csl. *tъkoma, tъkъmo*, blg. *tъkmo* »ravno, prav« rum. *tocmaī* »ravno, prav«. Grafenauer, Razprave ZDHV I 367 in Bajec, SR V—VII 225 se odločita za stvn. *kūmo*, z omahovanjem se jima pridružuje Kopečný, ESSJ II 367, čeprav je dvomljivo, da bi stvn. izposojenka zašla na oba robova balk. Slov.. Skok, II 131 zavrača Koehlerja in Koštiála, ne podaja pa druge razlage. Izhajati je mogoče iz osnovnega pomena »mukoma, s težavo« kakor pri stvn. *chūmo, kūmo* < stvn. *chūmōn, kūmen* »žalovati«, šved. dial. *kaum* »tožba«, ags. *ciegan* »klicati« < **kaujan* (o tem Kluge-Götze, 359) in primerjati je mogoče lit. *kamúoti* »mučiti, trpinčiti«, r. *komítъsja, komnétь* »izčrpavati, slabeti, zdelati« in s *s-* mobile verjetno tudi csl. *skomati* »gemere« (glej sln. *skomati* in *priti v okom*).

komár (m.), g. *komárja* »Culex«; v 16. st. *komar* »Culex« (Megiser), pri Kastelcu in Hipolitu tudi *komár* »Cynips« in *komár na vodi* »Tipula«; preneseno *komár* »gledalec pri kvartanju«; k temu *komárati* »laziti po štirih, prizadevati si, s težavo se prebijati« in *komáriti* »isto« a tudi »ubožno, slabo živeti, kibicirati pri kvartanju«. Splošnoslov. *komarъ*, sbh. *komárac*, dial. *kòmâr*, mak. *komarec, kumar*, blg. *komár*, r., ukr. *komár*, br. *kamár*, p. *komar*, dial. *komor, komór, kumar*, č., slš. *komár*, gl. *komor* poleg *kuntwora*, dl. *komar* (*kuntora*). Sporadična forma **komarjь* je poleg sln. tudi ukr. dial. *komárь, komarjá*. Etimologija je sporna. Največkrat povezujejo s prevojem s *čьmelь* »čmrlj«, lit. *kamãne, kamunễ* »čmrlj«, lot. *kamane, kam(i)ene*, prus. *camus* »isto« (Berneker, I 552; Trautmann, 115; Vasmer, I 607). Vendar stvn. *humbal* »Hummel« povezujejo s srvn. *hummen* »šumeti« in ne spada zraven. Nieminen, LP III 187; 191 pritegne r. *kom* »gruda, kepa«, kar je sorodno z lot. *kams* »kepa, čok«, *kamuõls*, lit. *kamuolỹs* »kepa, žmikelj« (o tem Fraenkel, 212).

komârča I »nekakšna ostrv za plezanje v gorah« (Bohinj); k temu tudi orn. *Komarča* in mtpn. *Komarče, Komarčnica*. Osnova je verjetno ista kakor sln. dial. *kamôča* »divja koza« (< it. *camoscio*) poleg *ćamûrče* (Rezija), predrom. **kamârkjo* s številno besedno družino v rom. jezikih s pomenom »divja koza, rogovi, rogovila, rastlina z dolgim steblom«. Nejasno pa je sln. *komorika* »Phillyrea media«, *divja komorika* »Quercus coccifera« brez zanesljivih romanskih paralel. Hubschmid, ZRPh LXVI 9 navaja številne romanske oblike. Iz iste osnove je lat. *camox* »divja koza« in n. *Gams* > sln. *gams*. Dvomljive so kavkaške paralele *gamaš, gamiš, gomüš* »bivol« < *gao-maeša* (Oštir, Beitr. 41). Nesprejemljivo Debeljak, SR V—VII 174, ki suponira prim. **kom-komar* (glej avtor, SVI I 275).

komârča II »šepasta noga«, adj. *komârčast* (o konju). Nejasno; morda spada zraven tudi sbh. kajk. *komâra* »ime črne krave«. Nejasno; zadnje je morda sorodno s č. *koumar* »neka siva barva«, stč. *kumarový* »jekleno siv«, kar izvaja Janko, NŘ XV 240 iz bavarsko dial. *gaumvar* »obarvan kot plesen«. Dvomi Machek², 285.

komárnica »pastirska koča v senožetih« (Krn, LMS, 1879, 141), tudi orn. *Komárnica*; morda spada zraven tudi tpn. *Komarinca*. Prim. sbh. *komarnjak* »koliba na koleh blizu struge«. Tega ni mogoče ločiti od rum. *comárnic* »pletena lesa za sušenje sira«, kar je izposojeno v slš. *komárnik*, p. dial. *komarnik*, ukr. *komarnyk* »isto«. Tiktin, I 394 izhaja iz slov. *komara*, bolje *komora* »shramba«. Štrekelj, Lwk. 31 opozarja pri sbh. *komarnjak* na zah. sbh. *kòmārda* »klavnica, mesnica, poslopje« in srgr. καμάρδα, kar v južnoital. in gr. narečjih pomeni tudi »iz vej spletena koliba« (o tem Miklošič, 125; Matzenauer, CS 211; Berneker, I 552; Skok, II 132). Verjetno gre za dve različni osnovi.

komâšna »gamaša«, tudi *kamâšna*, novejše *gamâša*; dial. *krompir v komašnah* »neoluplјen krompir«. Kakor sbh. *kamàšne, gamašne* izposojeno iz nvn. *Gamasche*, bav. avstr. *Kamaschen*, kar je prevzeto v 17. st. iz frc. *gamaches* »isto«. Izhodišče je arab. *gadāmasī* »usnje iz Gadamesa« > špan. *guadamecí* »tlačeno usnje«, *garromazos* »jahalni škornji«, prov. *garamacha* »golenica« (Kluge-Götze, 230; Striedter-Temps, DLS 154).

komât (m.) »helicum«, tudi *homât, homôt* poleg *homôt* (m.), pkm. *omǝut, omot* »konjski ali kravji komat«; k temu *komatár, homotár*, g. *-árja* »sedlar, izdelovalec komatov«, *(o)komatáti, (o)komatâm* »nadeti konju komat«; v 18. st. *komât, komatâr* (Pohlin). Prim. sbh. csl. *chomutъ* »jugum, libra«, novo sbh. *hȍmūt* poleg »komat« tudi »prgišče, naročaj«, blg. *homút, hamít, homót* »jarem za osla«, r. *chomút* »komat«, ukr. *chomút*, br. *chamut* tudi »grobijan«, p. *chomato*, č. *chomout*, slš. *chomút*, gl. *khomot*, dl. *chomot*. Poreklo besede ni popolnoma jasno; na sln. *komât* je lahko vplivalo nvn. *Kummet*. Pomensko enake azijske besede kot mong. *χomûd*, čuvaš. *khomǝt*, kazan. tat. *kamǝt* nimajo nazala (o tem Räsänen, FUF XXIX 200). Srvn. *komat*, nvn. *Kummet, Kumt* je prav tako kakor lit. *kamañtai* »konjska vprega« izposojeno iz slov. jezikov (tako že Berneker, obratno Steinhauser, Slaw. im Wein. 52, kar ni prepričljivo). Dvomljivi so poizkusi iz germ. **hama-*, n. dial. *Hamen* »komat«, hol. *haam* z neizpričanim sufiksom *-munt* (Štrekelj, ČZN VI 33). Še manj verjetno iz germ. **ham-anþ* — »ukrivljen les« (Meringer, WuS V 146), ali s sti. *śamayati* »dela, trudi se« (Machek, Slavia XVI 192 d.). Brückner, KZ XLII 357; KZ XLVIII 168 suponira **ohom-* »teža, breme« poleg **(s)kom-*, sorodno z lit. *kãmanos* »uzda«, enako Slawski, I 75; glej Berneker, I 395; Vasmer, III 258; Lagenkrantz, KZ XXXIV 399; Machek², 203.

kômba »obok, kupola«; prim. sbh. *kùba* »isto«, tudi *kȕbe* (n.), g. *kȕbeta*, mak. *kube* (n.), blg. *kubé* (n.) »isto«; tudi turš. *kubbe*, alb. *kubé*, rum. *cubea*, ngr. κουμπές. V sln. prešlo verjetno iz it. *cuba*, v balkanske jezike preko turščine iz arab. *ḳubba*,

ḳubbet »stavba, grobnica«. Z romanskim demin. sufiksom je tvorjeno it. *cupola*, frc. *coupole* »kupola«. Iz španskega *alcoba*, port. *alcova* »spalnica« se je razširilo *alkova*, r. *alkov*, srvn. *ekub* »šotor«, angl. *alcove* »kot v spalnici za stol ali posteljo«. Preko kaz. tatar. *kibbet* (< arab. *ḳubbat*), kirgiš. *kibit* je izposojeno r. *kibítka* »ponjava na vozu« (Berneker, I 635; Matzenauer, LF IX 31; Korsch, JA IX 512; Lokotsch, 1221; Skok, II 218).

koménda »beneficij«; k temu *komendnik* »upravnik beneficija«; tudi tpn. *Komenda*, 1446 *comendator ad s. Petrum* (M. Kos, Gradivo I 265). Tudi sbh. starejše *kòmēnda* »prebenda, beneficij«. Izposojeno iz srlat. *commenda* »namestništvo« < lat. *commendō* »poverim, zaupam«. Tudi n. *Kommende* in k temu *Komtur*, srvn. *kommentūr* < lat. *commendator* »predstojnik reda«, iz tega sln. *komtūr*, sbh. *kòmtūr*, č. *komtur*, stč. *kuntor*, p. *komtur*, stp. *kontor, kuntor, kumtor*; str. *kunturъ, kunъdorъ* (Vasmer, I 692, 694); Slawski, II 400). Cerkveni pomen je ohranilo tudi sbh. *komèndār, komàndar*, medtem ko je sln. *komanda, komandant, komandirati* v vojaškem pomenu preko nvn. *Kommande, Kommandant, kommandieren* iz frc. *commande, commandant, commander*. Tudi *komenda* je v severnoslov. jezikih deloma prevzelo vojaški pomen.

kómin (m.) »ognjišče, kamin«, tudi *kómen*, dial. *kúmen* »napušč pri ognjišču, ki služi za sedež«, *komín* »zapeček pri peči« (bkr.). Prim. sbh. dial. *kòmīn* »ognjišče, kuhinja, dimnik«, blg. *komín* »dimnik«, r. dial. *kómin* »vrsta kuhinjske peči« (na zahodu in jugu), ukr. *kómyn* »prednji del ognjišča, dimnik«, br. *kómin* »dimnik«, p. *komin* »dimnik, dimnik na strehi; kuhinjska peč«, č. dial. »cilinder pri svetilki«, stč. »peč«, slš. *komín* »dimnik«. Iz slov. jezikov lit. *kãminas* »dimnik«. Stara kulturna izposojenka iz lat. *camīnus* »peč, ognjišče«, to je iz gr. κάμῖνος »krušna, lončarska peč«; naravnost iz gr. je izposojeno csl. *kamina* »peč« in blg. *kamína* »zapeček«. Iz srvn. *kamīn* so oblike *kamín* s specializiranimi pomeni »vrsta ognjišča ali peči, skalna razpoka«, tudi v drugih slov. jezikih; toda č. *kamna* »kuhinjska peč« in plb. *koməndį* »isto« kaže na drugačen vpliv (Berneker, I 553; Vasmer, I 608; Slawski, II 384).

komls (m.) »vrsta vojaškega kruha«; izposojeno iz nvn. *Kommißbrott*, zgodnje nvn. *Kommiß* (f.) »vojaška zaloga«, to pa iz lat. *commissa* (pl.) k *commissum* »zaupano blago« (Kluge-Götze, 390). Iz iste osnove je sln. *komisár* (m.) »poverjenik, zaupnik«, *komisíja* »poverjeništvo«. V pomenu »vojaški kruh, proviant« tudi madž. *konis, kumisz* (Benkö, II 536). Od tega je treba ločiti r. *kumýs* »skisano kobilje mleko«, str. *komyzъ, komuzъ*, ukr. *komýz* iz kazan. tat.; kirg. *kumyz*, ujgur. *kymys* »isto« iz sev. turš. *kumës*, izvedeno iz *kymmak* »skisati« (Miklošič, 147; Berneker, I 644). Iz tega je tudi nvn. *Kumyß*, frc. *coumis*, angl. *koumiss*, madž. *kumisz* itd. (Lokotsch, 1242).

kómnata »izba, kamra«, tudi *kemenata, kimnata* in danes najbolj splošno *čúmnata*, v 18. st. *zhunàta* (Pohlin, Gutsmann) z *-n-* < *-mn-*, kasneje *kómnata, zhúmnata*, dem. *komnatica* »kabinet« (Vodnik). Prim. sbh. dial. *komìnata* »kamin« (Dubrovnik), kar je sprejeto naravnost iz st. it. *camminata*, medtem ko je r. *kómnata*, starejše *komnáta*, str. *komъnata*, ukr. *kimnáta, kivnáta*, p. *komnáta, kownáta*, tudi *konnata, konata, kunnata, kuwnata*, č. *komnata*, stč. *komňata*, (lok. *v komnětě*), slš. *komnata, kemenata* sprejeto najbolj verjetno preko stvn. *chęmināta chomenāte*, srvn. *kem(e)nāte*, nvn. *Kemenate* iz srlat. *caminata, camnata* »izba, ogrevana s kaminom«, izvedeno iz *camīnus* »dimnik«. Enako frc. *cheminée* »soba, ogrevana s kaminom« > angl. *chimney* (Miklošič, Berneker, I 554; Machek², 271; Vasmer, I 609; Sławski, II 387). O sln. *čumnata* preko gor. dial. *čemnata, čъmnata* < n. *Kemnate* posebej Murko, MAGW, XXXVI 34.

komôl (adj.) »brez rogov«, dial. *komul*; v 18. st. »v žalni obleki«, npr. *hzhi obroblena oder komula hodi po materi* (Gutsmann). Prim. r. *komólyj* »brez rogov«, ukr. *komolyj*, č. *komolý* »top, brez rogov«, dial. *chomolý*, v. *komoliti*, slš. *komolit'*, p. *gomoly*, starejše tudi *komoly*. S tem primerjajo stvn. *hamal* »okrnjen«, stang. *hamala*, srvn. *hamel* »skopljen oven«, sti. *śamala* »napaka« (Miklošič, 126; Berneker, I 554; Kluge-Götze, 285; Machek, IF LIII 89, Vasmer, I 609). V zvezo s *śamala* dvomi Mayrhofer, III 298. Nedvomno je treba povezati s tem tudi *komolec* in r. *kómelь, komēla* »debelejši konec debla, korenina lasu, metlišče«, lit. *kamẽnas, kamíenas*, lot. *kamans* »debelejši konec debla« (Trautmann, 115; Schulze KZ XL 259; Meillet, MSL XIV 376).

komôlec (m.), g. *komôlca* »cubitus, laket; lopatica (pri živalih), členek«, splošno tudi »dolžinska mera 1½ čevlja«; dial. »hrib, grič« (pkm.); v 16. st. *comùlz, komùlz* (Dalmatin, Megiser), v 18. st. *komovz* (Pohlin), *komulzh* (Gutsmann); k temu mtpn. *Komolec, Komolica, Komovšca, Komučniki* in cgn. *Komovc, Komovec, Komoc, Komočar*; izv. *komôlcati* »zmigovati z rameni«, *komôlčar* »kdor se rine naprej«. Kljub Štreklju, JA XII 459, ki izvaja iz furl. *conole, canole* »laket«, ben. it. *comeo, comio* »laket«, je beseda gotovo slovanska. Tudi sbh. *kòmolac*, g. *kòmōca* »laket« in tpn. *Komolac*, kar Skok, II 132 zgrešeno povezuje s sbh. *kȍmbol* »vješalica« (Brač). Že Berneker, I 554 pritegne tudi p. dial. *komolec* »dolžinska mera, laket« in povezuje s *komolъ* »brez rogov«; p. tudi *komul, komulec, kumul, kumulec, chomolec, chomulec* »drog pri ribiškem saku«; č. dial. *chomolec* »vrsta saka za lov na rake«. Mogoče je primerjati r. *kómel*, ukr. *komél*, br. *kamél* »debelejši konec hloda«, br. tudi *kómjal* »vrsta saka« (Slawski, II 389). Machek², I 216 pritegne tudi č. *komonec* »mreža za lov na vrabce«, vendar upošteva samo ribiške izraze. Kljub pomenskim razlikam je verjetna povezava s *komol* »brez rogov«, prim. lit. *kamuolỹs* »kepa, gruda, klopčič«, r. *komulja* »gruda, gruča«, stvn. *hamal* »okrnjen«, srvn. *hammel* »koštrun« (Schulze, KZ XL 566; Solmsen, Btr. 210; Fraenkel, 214).

komolje (n.) »Althaea officinalis« (Gutsmann), tudi *kompolje* »Wetterröschen« (Pohlin, Gutsmann); nejasno; verjetno je prvotno *komolje*, morda h *komol(ec)*.

komónika »Artemisia absinthum«, tudi *komonjika*. Prim. sbh. *komònjika, komònika* »Artemisia absinthum, Matricaria chamomilla«, tudi *komunika, ko-*

mòlika, mak. *komonika* »Melilotus officinalis«, blg. *kumunika, kumùnika, kumunìga* »Melilotus«, r. *kumanika, komaníka* »Rubus chamaemorus«, ukr. *komanýća, komanyčka, komónyća, kománka, komaná, koman* »Trifolium pannonicum«, p. *komonica* »Lotus, Melilotus« a tudi »Trifolium« in »Succisa pratensis«, č. *komonice, komonka* »Melilotus«, stč. *komon(n)icě*, slš. *komonica* »Melilotus«, gl. *komonica* »Trifolium«. Psl. **komonika*, **komonica* izvajajo navadno iz *komonь* »konj«, prim. r. *kómonь*, ukr. *kómonь, komónь* »konj«, *komónnykom* »jêž«, *komonnýk* »jezdec«, p. *komunik* »jezdec, vitez«, č. *komoň* »konj« stč. *komonník* »jezdec«. Psl. **komonь* nejasnega porekla; morda je sorodno stprus. *camnet* »konj« (Trautmann, APS 352), sporno je lit. *kumẽlė* »kobila«, lot. *kumel̦š* »žrebe«, kar primerjajo s sti. *kumā́ras* »mladič«. Nekateri avtorji spajajo **komonь* in *konь* (< **komnь*), tako Boháč, LF XXXIII 107; drugače Berneker, I 555, vendar nejasno; Machek², 271 opozarja ne samo na lat. *mannus* »konjiček« ilirskega porekla, ampak tudi na kirg. *qumai* »krotek konj« in baluči *kume* (o tem Jensen, Hirt-Festschr. II 120); na neindoevropsko poreklo misli tudi Oštir, AAS I 133. Manj sprejemljiva je domneva Moszýnskega, JP XXXV 295, da je fitonim *komonica* soroden z lit. *kamãnė*, lot. *kamane* »vrsta čebele«, torej naziv za medeče rastline, kar je sprejel samo Machek², 272.

komoráč (m.) »Foeniculum officinale« tudi *koromáč, morač, komarček*; 1607 *coromach* (Alasia); poleg tega *komoračevje* (n.) in *koromačevje* (n.) »Ferulago galbanifera«, *koromâča* »vrsta gobe«. Prim. sbh. *kòmorāč, komorača* (f.), *koromač, koromac, kromàc, konmorač* poleg *mȍtar, motrika, matar*, csl. *molotrь*. Poleg tega rum. *mărar*, alb. *maráj, mërajë, morajë*, cinc. *măral'u*. Izhodišče je gr. μάραθρον »Foeniculum«, verjetno predide. porekla (o tem Frisk, II 173), kar se je na jadranski obali križalo s pomensko enakim gr. κρῆθμος enako neznanega porekla v **kamarathron*, toda na Siciliji *crittimu*, it. *cretano, cretino* (Skok, II 134; Šturm, ČJKZ 14, 64; Berneker, II 73, 77).

Iz sln. je izposojeno č. *koromáč*. »Cnidium« (1819), kasneje »Silaeus« (Machek², 222). Ortoś, JiS XXVI 35 izhaja iz primarnega **konjmorač*, kalk, po gr. ἱππομάραθρον.

kompa »brod, splav«; k temu tudi *komp* (m.), *kûmp* (m.) »mlinski čoln« (vzh. štaj.); prim. sbh. *kômpa* »plitka ladja, brod« (Novi Sad), tudi *kunfa* (Posavina), *kompašica* »mlin na splavu« (Kostanjevica), slš. *kompa* »brod, splav«. Izposojeno iz madž. *komp* »mlin na splavu«, to pa iz srvn. *kumpf* »nečke, sod, vodir« (Benkö, II 541). Naravnost iz nemščine je sln. dial. *kumpa* »vodir« (Gutsmann; kor.) in po mnenju Striedter-Temps, DLS 162 tudi vzh. štaj. *kûmp*. Naravnost iz nemščine je p. *kum* »nečke, žleb«, *kumitko* »korito«, *kumka* »čaša, vrč« in preko p. tudi r., ukr., br. *kúmka* (Berneker, I 643).

kompava »Carlina acaulis«, tudi *popava, pompava, pumpava, pampila*; v 17. st. *campáva* ali *kúshnik* »Eberwurz« (Hipolit); tudi sbh. *pupava* »Karlsdistel, Kreuzdistel« (Skok, III 75), č. in stč. *pupava* »Carlina«, dial. tudi *opava*. Toda p. *pępawa, pąpawa* »Crespis« in r., ukr. *pupávka, pupávnik* »Achillea millefolium«. Machek², 500 rekonstruira najverjetnejše psl. **pǫpava* in suponira neko **papp-*/**pamp-* »puh«, lat. *pappus* »puh«, gr. ἀπο-παποῦται »dela puh«, n. *Pampelblume*, č. *pampeliška*.

kómplje (f. pl.) »vezi, lisice«, npr. *v komplje mu deno roke* (Levstik). Z rezervo navaja Pleteršnik, I 428 lat. *compēs* »okovi«.

kómpolja (f.) »planja, visoka ravan«, tudi *kómpolje* (pl. f.), večkrat tpn. *Kompolje* (n. sg) npr. *Veliko Kompolje*, v XIII. st. *Gompol*, pri Trubarju v XVI. st. *nad Compolom*, ali pl. *Kompolje* < **kompoljane*; tudi mtpn. *Kopolje, Kompale, Kumpale* (avtor, SVI I 276): Sbh. tpn. *Kompolje* (Lika).

Breznik, Razprave SAZU II 61 izvaja iz *konь* (= *konьcь*) + *polje*, prim. p. *Koniecpol*, ngr. κονίοπολις (Vasmer, Sl. in Griechl. 37). Ramovš, Zgod. čas., VI—VII 156 pa misli na **komь* (sbh. *kòmac* »strmina, reber«) + *polje*. Vendar so v Srbiji pri Negotinu tudi mtpn. *Kъmpol* (SEZ XXIX 148 in 184) < rom. **campulus*, rum. *cîmpie* »ravan«: v Dalmaciji mtpn. *Kamp, Kimp, Kampuš* (Skok, Slav. i Rom. I 34, 206). Nevzdržno Steinhauser, Gen. ON 148 iz nem. hipokoristika *Gümpel*.

komus (m.) »mesarski pes« (vzh. štaj.); prim. tudi *kúma* »psica«. Tudi sbh. *kòmus* (17. st.), *komuš* (Voltidi) poleg *kòmusa* (f.), *komusica* »molossus«. Nejasno; Budmani, ARj. V 252 opozarja na ital. adj. *camuso* »s ploskim nosom« neznanega porekla. Dvomi Skok, II 136. Morda sorodno z madž. *komondor* »vrsta psa«, n. *Kommondor*, kar je verjetno izvedeno iz etn. *Kumani*, gr. κούμανοι lat. *Comani, Cumani* (Benkö, II 540). Benkö, II 334 primerja madž. *kamasz* »star pes«, a tudi »mlad fant, dekle«, kar je izposojeno v slš. *kamas*, č. *kamas* »mlad fant« (o tem Machek², 237).

kȏnj (m.), g. *kǫ́nja* »equus«, v 16. st. *kajn* (Trubar, Megiser), v 18. st. *kojn* (Pohlin), *koin, konj* (Gutsmann). Splošnoslov., prim. csl. *konь* »equus«, sbh. *kȍnj*, g. *kònja*, mak. *konj*, blg. *kón, koun*, r. *konь*, ukr. *kinь*, g. *konjá*, br. *konь*, p. *koń*, slovin. *kóu̯n*, č. *kůň*, *slš. kôň*, dial. *kôm, kjun*, gl., dl. *kóń* »equus«. Števílni so metaforični pomeni, sln. *konj* »glavnja«, *strojarski konj* »korito pred gostilno, ogrodje stiskalnice, tolkač pri vratih, škarnica, telovadno orodje, grča«, dial. tudi fitonima *konj* »Aquilegia«, *rusi konj* »Ilex aquifolium« (Posočje). Najbolj verjetno je *konь* skrajšano iz *komonь* »equus«, prim. str. *komonь* (Slovo o polku Igorevě), ukr. *kómonь* in č. *komoň*. S tem je sorodno stprus. *camnet* »equus«. Od tega je treba ločiti lit. *kumẽlė* »kobila«, *kumelỹs* »žrebe«, lot. *kumel̦š* »žrebe«, kar povezujejo s sti. *kumā́ra-* »mladič« (Charpentier, KZ XL 435). Osamljeno lit. *kùmė* »kobila« je sekundarno tvorjeno iz *kumẽlė* (Fraenkel, 309). Prvotni ide. naziv za konja **ek'u̯os* je ohranjen v lit. *ešva, ašvà* »kobila«, v slov. jezikih izpričan samo v hdrn. *Ošva* (Georgiev, Issledovanija, 120). Iz obsežne literature glej Berneker, I 555, 561; Vasmer, I 609, 618; Sittig, Festschr. Vasmer, 500; Trubačev, Nazv. život. 48 zanika sorodstvo med *konь* in *komonь*, vendar je težko verjetno *konь* < **kopnįo-*. Moszyński, Pierwotny zasiąg 238

povezuje *komonь* s sti. *camaráh* »bos grunniens« (glej čamer).

kónjec »locusta«, tudi *konjîč*, *konjîček*; izvedeno iz *konj* kakor *kobilica* »locusta« iz *kobyla*. Podobno je č., slš. *koník* »locusta«, sbh. *kȍnjic* »isto«, plb. *t'ünĕk* »isto«, deloma tudi za druge žuželke, dl. *kónik*, gl. *konik*, p. *konik*, br. *kónik*, ukr. *kónyk*. Dalje glej *konj*.

kónoba »grajska kašča, klet, gumno«, tudi *kánoba*; v 16. st. *konoba* »cella, Keller«, *konobar* »pincerna, Kellna« (Megiser); tpn. *Kunova*, 1265 *Chonobe* (Kelemina, GMDS XIV 62). Prim. sbh. *kònoba* »klet«, *kònobār* »natakar«, glag. csl. *konobarь* (16. st.), p. *kanaparz* »Kellermeister«. Izposojeno iz srlat. *canaba*, *canava* »klet«, it. *cánova*, ben. it. *caneva* (Miklošič, 127; Berneker, I 558). Zadnje izhodišče je verjetno gr. κάναβος »leseno kiparsko ogrodje« (Battisti-Alessio, 725; Frisk, I 775).

konȍp (m.) »vrv«, tudi *konópec*, v 16. st. *konopaz* (Megiser), v 18. st. *konop* »verv« (Gutsmann). Že csl. *konopьcь* »tenka vrvica«, sbh. *kònop* »vrvica«, tudi *konȍp* (Rab), *kònopac*, blg. *konopéc*, *konopje*. Severno slov. s pomenom »vrv«, p. *konopnik* in č. *konopník*. Tvorjeno od *konoplja*; toda mak. *konop* in blg. *konóp(ъt)* pomeni »konoplja«. Sbh. *kànap* »dreta« tudi *kanav* (Vetranić), *kânef* (Cres) je po Skoku, II 30 mlajše, naslonjeno na balkansko romansko *canapa* poleg lat. *cannabus* in *canabius*. Dalje glej *konoplja*.

konóplja »Cannabis sativa«, tudi *konóple* (f. pl.), v 16. st. *konople* (Megiser), v 18. st. poleg *kónóple* (Pohlin) tudi *konopla* (Gutsmann) in k temu *konopnina* »vrsta blaga«. Danes tudi *konópljica* »vrsta preje«, fitonima *bela*, *rumena konopljica* »Anemone nemorosa, ranuncoloides«, *konopljika* »Vitex agnus castus« ter *konôpka* »Coccothraustes chloris«, *konopljénka*, *konopljíščica* »Fringilla cannabina«, *konopníca* »Anas strepera«; adj. *konopljên*, *konopnên*; pri Gutsmannu fraza *Haushie kaker pefs v konopleh* »slabo gospodari«. Splošno slov.: prim. sbh. *kònoplja* in *kònoplje* (pl.), g. *kònopāljā*, mak. *konop* (m.), dial. *konople*, blg. *konóp(ъt)*, csl. *konoplja* r. *konoplá*, dial. *konoplí*, ukr. *konópli*, br. *kanópli* (m. pl.) p. *konopie*, stp. tudi *konoṕ* (f.), *konopia* (f.), č. *konopí* (n.), *konopě* (f.), slš. *konope*, dl., gl. *konopje*, redko *konoṕ* (f.), *konopej* (f.). Iz slov. jezikov lit. *kanãpė*, dial. *knãpė*, stprus. *knapios*. lot. *kaņepe*, fin. *kaneppi*, est. *kanēp*. Kakor stvn. *hanaf* »Cannabis«, nvn. *Hanf* ali alb. *kanēp* in arm. *kanap*, lat. *cannabis* (*canabum*, *canaba*), gr. κάνναβις, κάνναβος stara prazgodovinska izposojenka iz neznanega vira, domnevno skitska ali traška beseda, vendar tudi sumer. *kanibu* (*kunibu*?); Vasmer, I 615 navaja tudi kirg. turkmen. *kenäp*, čerm. *kəńe*. Poleg obširne literature navedene pri Vasmerju glej še Pisani, Sprache I 138; Frisk, I 779; Marzell, Wb Pfln. I 775; Lewy IF LIII 122; Kiparsky, Lw. 272, Hubschmid Schläuche 150 in (o sbh. *kànāp* »dreta«) Skok, II 30, ki misli še vedno na izposojenko iz lat.

kônta »vdolbina v skalovju, razpoka v skalovju, gorsko sedlo« (Bohinj); pogostno v oron. in mtpn. *Konta*, *Kontje*, *Konti*, *Konte*. Najbolj verjetno iz predrom. **ganda*, **gana*, **ganĭta* »detrito, mucchio di sassi« (Meyer-Lübke, 3670; Jud, BDR III 8), po mnenju Striedter-Temps, DLS 155 izposojeno preko n. dial. štaj. *Gante* »grmada kamenja v gorah«, bav. n. *gant* »skalna strmina, grmada kamenja«. Drugače Štrekelj, LMS, 1896, 149, ki je iskal izhodišče v bav. dial. *kendl* »jarek, graben« (< stvn. *chánāli*, lat. *canalis*) in Kelemina, SR VIII 86, ki je domneval švab. *gand* »gorska dolina, vrtača« (< stvn. *gumbito*). Pogostno v vzh. alpski onom. (Schmeller, Beitr. z. ON Tirol II 94; Olivieri, Saggio di top. ven. 266).

kontár (m.), g. *kontárja* »povodec« (vzh. štaj.); prim. starejše sbh. *kantar* »povodec, uzda«, ukr. *kántar*, *kantár*, *kantárka* »uzda«, p. *kantar*, č., slš. *kantár* »povodec«. Izposojeno iz madž. *kantár* »uzda, povodec, vrsta mreže« vzhodnega porekla, prim. mong. *qantar*, džagat. *qantar*, ujgur. *qantar*, osman. turš. *kantarma* (Benkö, II 350; Miklošič, 111; Berneker, I 482; Slawski, II 46). Iz n. oblike *Kandare* »povodec« je st. č. *kandárek*, gl. *kandara*, kaš. *kandara*. Od tega je treba razlikovati sbh. *kȁntar*, *kântar* »vrsta tehtnice«, blg. *kantár*, rum. *cântár*, r. *kantárь*, *kontárь*, ukr. *kántar*, p. *kantar* »vrsta tehtnice, utež«, kar je izposojeno iz turš. *kantar* »tehtnica, utež«, to pa iz gr. κεντηνάριον, lat. *centēnārium* (Berneker, I 482; Vasmer, I 519; Skok, II 35).

kontrabant (m.) »tihotapljenje«, k temu *kontrabantar* (m.) »tihotapec«. Izposojeno iz it. ben. *contrabando*, it. *contrabbando* »cosa che si faccia contro i bandi o le leggi«, srlat. *contrabbanum* (1280 Benetke). Tudi frc. *contrebande* (Battisti-Alessio, 1078; Ramovš, HGr. II 189; Mende, RLS 81). Tudi sbh. dial. *kuntrâbando* (Božava) in *kontràbanad* »tihotapska roba« (Skok, II 141).

kontûš (m.) »otroška obleka iz pisane tkanine« (vzh. štaj.), tudi *kantūš*; prim. sbh. *kȕntoš* »kratek suknjič, bunda« in *kòntuš*, *kuntuš*, blg. *kontóš* »vrsta suknjiča«, r. *kúntuš*, *kúntyš* »vrsta suknjiča«, ukr. *kóntuš*, *kúntuš* »isto«, p. *kontusz*, *kuntusz*, č., slš. *kanduš*, *kanduch*, *ganduš*, *kandoušek*. Izposojeno deloma preko madž. *köntös* »vrsta otroške obleke, ženska suknja« iz osman. turš. *kontoş* »oblačilo tatarskega bega«. Tudi rum. *cóntăş*, *cóntoş*, *cóntuş* »vrsta oblačila«. Zadnji vir je stgr. κάνδυς »perzijska knežja noša« (Hesych). Verjetno spada zraven tudi sln. *godeže* (13. st.).

kȍp (m.) »strešna opeka« (Rezija), tudi *kópa* in *kúpa* »štirioglata opeka«. Prim. sbh. *kȕpa* »opeka«, pl. *kȕpe* »streha« (Dubrovnik, Mljet, Rab, Molat, Hercegovina). Izposojeno iz furl. *copp* »opeka«, trž. it. *copo* »strešna opeka« (Štrekelj, Lwk. 32; Mende, RLS 81). Skok, II 237 domneva, da je morda ostanek balkanske latinščine.

kópa »stog, skladovnica, kup«, n. pr. *kopa prosa*; tudi mera »60 snopov«; *oglarska kopa*; *kopa oblakov* »cumulus«, *kopa vojakov* »tolpa, truma«; *kopa lešnikov*, *orehov* »štirje skupaj zraščeni«; dem. *kopíca*, npr. *kopíca sena* »kup«, tudi *kopír* (m.), g. *kopírja*; *kopíšče* (n.) »kraj, kjer je bila nekoč ogljenica ali stogi«; tudi mtpn. *Kopišče*, cgn. *Kopišar*; *kòpič* (m.) »slama, zložena v stog«, v 16. st. *kopizh* »ržen snop« (Megiser), v 18. st. samo *kopa* in *kupiza*

(Pohlin, Gutsmann), *kopíti*, *-ím* »zlagati v kope«. Pri južnih Slovanih razširjen samo fitonim *kǫpina* iz te osnove, toda r., ukr., br. *kúpa* (h *kopa*) »gruča grmovja ali dreves«, ukr. dial. tudi *kémpa* »otoček v reki, kup«, p. *kępa* »skupina, gruča, otoček v reki ali v močvirju«, dl. *kupa* »isto«, gl. *kupa* tudi »kepa, kopa«. Iz slov. jezikov je n. dial. *Kämpe* »isto«. Sorodno je lit. *kùmpa* »gošča, naplavina, grča, izrastek«, lot. *kumpa* »grba, šiška«, *kùmpt* »postati skrivljen« (Berneker, I 600; Vasmer, I 695; Pokorny, 525). Manj verjetno Brückner KZ XLII 350; LVIII 223, ki rekonstruira psl. *kǫpa* poleg *čępeti*.

kopáti, *kópljem* (v. impf.) »fodere«, tudi *kopáti*, *kopâm*, pf. *od-* (*do-*, *iz-*, *po-*, *pre-*, *pod-*, *na-*, *o-*, *raz-*, *v-*, *s-*, *za-*) *kopáti*, z impf. *pre-kopávati*, *-kopávam*, *-kopováti*, *-kopújem*, tudi *prekápati*, *prekâpljem*, *-kâpam*, deloma z metaforičnimi pomeni, npr. *nakopati si na glavo* »povzročiti si«, *skopati se na koga* »privoščiti si koga«; izpričano od 16. st., izredno razvejana besedna družina, tako *kop* (m.) »rovnica«, *prekȏp* »kanal«, *pokȏp* »pogreb«, *okȏp* »utrdba«, *kopáč* (m.) »delavec, ki koplje«, *kopáča* »orodje«, *kopálo* (n.) »isto«, *kopânje* (n.) »novina, graben«, *kopanína*; v tpn. n. *Krekap*, 1356 *Prekop*, cgn. *Kopač*, *Kopačin*. Splošnoslov., prim. sbh. *kòpati*, *kȍpām*, mak. *kopa*, blg. *kopáje*, csl. *kopati*, *kopajǫ*, r. *kopátь*, *kopáju*, ukr. *kopáty*, *kopaju*, br. *kapácь*, p. *kopać*, *kopię*, č. *kopat*, *kope*, *kopá*, slš. *kopat'*, *kope*, gl. *kopać*, dl. *kopaś*, *kopjo*, *kopa*. Sorodno je lit. *kapóti*, lot. *kapât* »sekati«, lit. *kāpas* »grob«, lot. *kaps* »grob«, stprus. *enkopts* »pokopati«, lit. *kaplỹs* »kopalo«, gr. κόπτω »sekam, bijem«, σκάπτω »kopljem, sekam«, σκαφός »jarek«, ide. **(s)kăp-* »kopati, sekati« (Berneker, I 562; Trautmann, 116; Vasmer, I 618; Müllenbach-Endzelin, 193; Fraenkel, 217).

kópati (se), *kópljem (se)*, *kópam (se)* (v. impf.) »balneare, lavare«; k temu *kópel* (f.), g. *kopêli*, dial. *kópeli* »balneum«, tudi *kopéla* (od 17. st.); novoknjižno *kopalíšče*, *kopâlnica*, *kopálec*; v 16. st. *kopati* »lavare«, *kopl* (Megiser), v 18. st. *kopel*, *kopeu* (Gutsmann). Splošno slov. **kǫpati sę*, *kǫpjǫ sę*, csl. *kǫpati*, *kǫpljǫ sę* »lavari«, sbh. *kúpati se*, mak. *kape se*, blg. *kъ́pja se*, r. *kupátьsja*, pf. *okunútьsja* (< *okǫpnǫti*), ukr. *kupátysja*, br. *kupácь*, *kupácca*, p. *kąpać się*, *kępać się*, č. *koupati se*, slš. *kúpat' sa*, gl. *kupać*, *kumpać so*, dl. *kupaś*, *kumpaś se*, plb. *kǫ̃pet*, *kǫpót-sə*. Etimološko nejasno; Brückner, KZ XLVIII 223 je sklepal na prevoj med *čępěti*: *kǫpati* (enako Moszyński, Bad. 121). Berneker, I 600 je izhajal od denominativa **kǫpa* s pomenom »kopalna metlica«, prim. n. *quast*: *questen* »šibati se v savni«, dopuščal pa je tudi mnenje Meringerja, ZÖC, 1903, zv. 5, ki povezuje s *konoplja*; enako Machek[2], 285 in Geramb, WuS IX 25; Skiti so po Herodotu na razbeljeno kamenje v kopeli sipali konopljino seme. Proti Vasmer, I 695; Jacobsohn, KZ XLII 161 je primerjal ags. *hoef* »morje«, ndn. *Haff*, kar ne vzdrži kritike.

kôpča »zaponka, igla«, demin. *kópčica*, *kupčica*; v 18. st. *hopzha* (Gutsmann), v. *kopčáti*, *kopčâm* »pritrditi z zaponko«, *kópčiti*, *-im* »pripeti«. Prim. sbh. *kȍpča* poleg *kopče* (n.), g. *kopȅta*, tudi *kovča*, *skovče*, *kȍfče* (f. pl.), v. *kòpčati*, *-ām* »zapenjati«; mak., blg. *kopča*. Kakor alb. *kopshë*, *komçe* »zaponka« in rum. *copce*; arum. *cupčăuă*, ngr. κοπίτσα, sprejeto iz turško *kopça*, kakor je pravilno razlagal že Miklošič, 129 in Matzenauer, LF VIII 199. Madž. *kapocs* »vez« je verjetno sorodno (Benkö, II 361). Že C. Meyer, AEW 198 osporava osmanski izvor *kopça* (*kop* »debel, okrogel«). Georgijev, BER II 624 navaja Kerestedjian, Quelques matériaux... 270, da je turš. *copça* < gr. κομβίτσα »mala zaponka« od κόμβος »vozel«, kar se ne zdi verjetno. Po Skoku, II 146 je sln. *kopčáti se* »pariti se« (o kokoših), sbh. *kòpčati se* »isto« metaforičen prenos pomena.

Kóper I (tpn.), it. *Capodistria*, n. *Gavers*; v 7. st. *da Caprara*, kasneje *insula Caprea*, *Capritana insula*, *Capraria insula*, nato *Capra*, *Capras*, *Capris*, *civitas Capresana*, *Caprisana*, *Caprensis*. K temu istr. -rom. etn. *Camresán*, hist. *Caprenses*, *Capriani*, *Caprisani* »Koprčan«. Sprejeto iz lat. lok. *capris* ali iz adj. *caprea* ali *capraria insula*. Kasneje se *Koper* imenuje *Justinopolis* in *Capodistria* (= 1145 *Caput Histriae* »glava Istre«). Lat. *capra* »koza« > furl. *ciavre* (tudi furl. psovka za Slovence in Hrvate). Iz iste osnove je sln. *krpúlja* »divja koza« < *capreola*. Zraven spada morda tudi etn. *Šavrini* < **šavre* = furl. *ciavre*, prim. it. *caprino* »kozji bobki«. Iz osnove *capra* je izvedena dolga vrsta romanskih tpn., glej pri nas *Kobarid*, v Dalmaciji *Kaprlje*, *Kopranj*, *Kopara*. Glej Ramovš Kr. zg. 39; Šturm, ČJKZ VI 55; Skok, ČJKZ III, 24, 151; Nast. Vjest. XXIX 226, 331; ERHS II 145; Deanović, VII Congrès intern. d'onom. 383; Kos, Lipa 1956, 23.

kóper II (m.) »Anethum graveolens«, dial. tudi »kamilica, Chamaemelum« (vzh. štaj.) in »Meum athamanticum« poleg *kóprc* (m.) »Foeniculum vulgare« tudi »odpadla smrekova iglica«; v 16. st. *koper* »Anethum« (Dalmatin), *koperz* »Foeniculum« (Megiser), *coperch* »finocchio« (Alasia), v 18. st. *kopèrz* »Anethum« (Pohlin). Prim. sbh. *kȍpar*, g. *kȍpra* »Anethum«, mak. *kopar*, blg. *kopъr*, csl. *koprъ* »Anethum«, toda r. poleg *kopër*, g. *koprá* »Anethum«, tudi *ukróp* in *krópilo* »Oenanthe phel.«, ukr. *krip*, *okríp* »Anethum«, p. *kopr* »Anethum, Foeniculum«, č. *kopr*, slš. *kôpor*, gl. *kopřik* »Anethum«. Iz slov. jezikov je madž. *kapor* in alb. *kopër* »Anethum«; z rezervo pritegne Skok, II 145 tudi rum. *căprine*, *coprine* (f. pl.) »Narcissus«. Etimološko nejasno. Machek, JR 165 domneva, da je prvotna oblika **kropъ*, prim. sln. *krȍp* »vrela voda«, Berneker, I 564 dopušča **kroprъ* in povezuje s *kopriva*, Miklošič, 129 je domneval na izvedenko z *-ro-* sufiksom iz osnove *kop-*, sln. *kopéti*, *kopím* »zatohlo dišati«. Na tuje poreklo je mislil Meillet, Et. 409; Petersson, Ar. Arm. St. 96 je primerjal sti. *śipram* »brki«, lat. *capronae* »lasje na čelu«, kar zavrača Vasmer, I 619.

kopéti, *kopím* (v. impf.) »tohneti, postajati zatohel«, tudi *kopíti*, *kopím*. Neizpričano drugod pri južnih Slovanih. Prim. r. *kópotь*, g. *kópoti* »saje, dim, jama v kateri pridobivajo katran in smolo in pod.«, ukr. *kípotь*, g. *kíptju*, dial. *kópotь* »saje, dim«, br. dial. *kópotь*, *kópocь* »saje, dim«, p. *kopeć*, g. *kopcia*, *-u* »saje, dim«, č. *kopt* (m.), stč. *kopet* »saje, dim«, slš. *kopt* (m.), dl. *kopś* (m.) »saje. ožgan stenj«. Psl. **kopьtь* izvajajo iz ide. **ku̯ēp-*, **ku̯ep-*, **kūp-* kakor

kipeti, kvapiti. Sorodno je lit. *kvãpas* »tohnoba, duh, smrad«, *kvė̃pti* »vzdihovati, dišati«, lot. *kvêpt* »kaditi, smrdeti«, sti. *kúpyati* »kadi, jezi«, lat. *cŭpĕre* »želeti«, gr. καπνός »dim, pena, pršič« (Berneker, I 677; Trautmann, 147; Vasmer, I 559, 620; Fraenkel, 325). Miklošič, 128 navaja tudi drugje neizpričano r. *kop* »dim, saje«, tudi č. *kop* pri Jungmannu in zdi se, da je sln. *oglarska kopa* »Kohlenmeiler« besedno križanje med *kopa* »kup« in tem starim *kop-*.

kopica »groba volnena nogavica« (bkr.), nav. pl. *kopíce*; tudi »podloga pri čevlju« (Bovec); v 18. st. *kopiza, kopizi* »Socke« (Gutsmann). Prim. sbh. dial. *kòpica* »pisane nogavice« (Istra), kajk. *kopitec* (Belostenec), v 16. st. *kopitca* (Vrančić); p. *kopyce* »onuče, vrsta obuvala«, dial. *kopyco, kopytco*, č. dial. *kopy(t)ca, kopice, kopýtce*, slš. *kopice, kopytce*, str. *kopytьce* »vrsta obuvala«. Prvotno demin. **kopytьce* od *kopyto*; obutev je bila imenovana po *kopitu* zaradi podobnosti s kopitom. (Machek², 275; Sławski, II 467 z literaturo).

kopína »Rubus fruticosus« (dol., jvzh. štaj.); *rdeča kopina* »Rubus idaeus«. Prim. sbh. *kùpina*, dial. *kupìna, kùpjena* (Dalmacija), mak. *kapina, kupina*, blg. *kъpína*, dial. *kъmpina*, csl. *kǫpina* »Rubus«. Na severu je pomen »Rubus« izpričan le v č. dial. *kupina*; Kiparsky, Lw. 198 op. 2 navaja r. *gubina* »zelenjava, jagode«, kar po mnenju Macheka², 308 spada sem. Izvedeno od *kǫpa*, prim. r. *kupiná* »grm, rečni otoček«, ukr. *kupyná* »grm, otoček«, p. *kępina* poleg *kępa, kąpa*; tudi r., ukr., br. *kúpa* pomeni lahko »grmovje« (Berneker, I 600; Vasmer, I 695; Machek², 308). Dalje glej *kopa*; zanimiva pomenska primerjava je sln. *kopa lešnikov, orehov*, kadar so zrastli skupaj.

kopíti, *kopím* (v. pf?) »skopiti, kastrirati« (vzh. štaj.), npr. *kapljen junček*; v 16. st. *kopyti* »castrare« (Megiser); prim. sbh. *kòpiti* »castrare« (Belostenec). Danes sln. knjižno samo *skopíti, skópiti*, 1607 *ſcopit, ſcoplien* (Alasia), sbh. *škòpiti*, mak. *skopi*, blg. *skopjá, -píš*, r. *skopítь*, ukr. *skopýty*, p. *skopić*, č. *skopit*, slš. *škopit'*, csl. *skopiti* »evirare«. Iz slov. jezikov je srvn. *schöpȝ, schep(e)tz*, nvn. *Schöps* (< *skopьcь*), alb. *skopéc*, ngr. κάπων in lit. *škapas* »koštrun« (Miklošič, 302). Sorodno je lat. *cāpō* »kopun« in slov. *kopati*, gr. κόπτω »tolčem, sekam«, κοπάς »skopljen« (Solmsen, KZ XXXVII 584; Zubatý, JA XVI 414; Trautmann, 262; Vasmer, II 645).

kopîtnik (m.) »Asarum europaeum«; v 18. st. *kopitnèk* »Bromus arvensis« (Pohlin, Gutsmann). Prim. sbh. *kòpitnjāk*, dial. *kòpitnik* »Asarum« (Črna Gora), mak. *kopiden, kopidan*, blg. *kopítnik*, dial. *kopítnják* »Asarum«, r., ukr. *kopýtenь, kopýtnik*, ukr. *kopýtnyk*, br. *kapytnik*, p. *kopytnik*, dial. *kopelnik, kopernik*, č. *kopytník*, stč. *kopydlnyk*, slš. *kopytnik* »Asarum«, gl. *kopytnik* »Tussilago«. Psl. **kopytьnikъ* iz adj. **kopytьnъ* h *kopyto*, s prvotnim pomenom »Asarum«, ker so njegovi listi podobni kopitu (Machek, JR 53; Slawski, II 469).

kopíto (n.) »ungula: forma calcei«; v 18. st. *kopitu* »forma calcei« (Pohlin, Gutsmann), k temu *kopitar* »izdelovalec kopit«, tudi cgn. *Kopitar*, dem. *kopítec* (m.), *kopitce* (n.) »nogavica«; v. *kopítiti, kopîtim, kopitljáti, kopitljâm, kopítati, -am* »tolči s kopiti«; fitonima *kopîtnik* »Asarum europaeum, Glechoma hederacea«. Splošnoslov.; sbh. *kòpito* »ungula«, dial. tudi »forma calcei« (Dubrovnik), tudi *kopita* (f.) in *kòpit* (m.); mak., blg. *kopito* »ungula« kakor csl. *kopyto*; r. *kopýto* »ungula, način dekliške frizure«, ukr. *kopýto*, dial. *kopytь, kópyt* (m.) »ungula, forma calcei«, br. *kapýt* (m.), g. *kapytá* »ungula«, p. *kopyto* »ungula, forma calcei« dial. »parklji«, č. *kopyto* »ungula, forma calcei«, stč. tudi »coklje«, slš. *kopyto* »isto«, dl. *kopyto, koputo*, tudi »podkev«. Iz slov. jezikov je rum. *copită* »ungula« in madž. *kapeza* »soccus«. Vrsta avtorjev izhaja iz osnove, ki jo imamo v *kopati, kopljem* (Berneker, I 565; Vasmer, I 621; Slawski, II 469). Nasprotno mislijo Specht, Dekl. 85; Machek², 276; Mayrhofer, III 297, da je treba izhajati iz ide. **k'opho-*, kakor n. *Huf* »kopito«, stvn. *huof*, stnord, *hōfr*, sti. *śapháḥ* »kopito«, avesta *safa-, saha-*, oset. *saef-taeg* »kopito«.

kopjê (n.), »sulica«, poleg *kópje* tudi *kôpka* »isto«; k temu *kopjár* (m.), *kopjaník, kopjeník* »suličar«, dial. tudi *kopjáš* »nosilec bandera pri svatbi« (vzh. štaj.); v 16. st. *kopje* »lancea« (Megiser), v 18. st. *kopje* (Pohlin, Gutsmann). Splošno slov.; prim. csl. *kopьje* »lancea«, sbh. *kòplje*, dial. *kopje*, starejše *kopije*, razen »sulica« tudi »drog zastave«, mak., blg. *kopje* »sulica«, r. *kopьë*, dial. *kópija* »liturgični nož«, dial. *kopьë* »vrsta lovskega orožja«, str. *kopije, kopьje* »lancea, komet«, ukr. *kópije* (n.), *kopijá* (f.) »lancea«, br. *kapьë* »isto«, p. *kopia*, stp. *kopija* »lancea«, dial. »kij«, č. *kopí* (n.), stč. *kopie*, slš. *kopija*, dl. *kop'e*, starejše *kopja*, tudi »raženj, grebljica« dial. *kóp* (f.), *kopjo* (n.) »želo«, gl. *kopjo* »lancea«. Psl. *kopьje* (n.) je najbolj verjetno izvedeno od *kopati, kopljem* (Meillet, Ét. 385; Berneker, I 566; Trautmann, 116), prim. gr. κόπτω »tolčem, sekam, bodem«, κοπίς »sekira«, lit. *kaplỹs, kãplis, kaplė̃* »motika, sekira«, lot. *kaplis* »sekira«, stvn. *hābba, hāp(p)a, hāppia* »srp«, nvn. *Hippe*. Izvedeno csl. *kopьjьnikъ* »kopjenik«, tudi p. *kopinik, kopien(n)ik, kopnik* (o tem Doroszewski, PF XIII 171).

kópno (n.), g. *kópnega* »brez snega«, substantiviziran adj., poleg *kópen*, f. *kópna*, tudi *prekópen*; k temu *prekôpa, prekôpnja, prekôpno* »brez snega«; izv. *kopnína, skopnica*, novoknjižno *kopnína* »kontinent«, v. *kopnéti, kopním* »tajati se, zmanjkovati, hirati«; v 18. st. *kopnenje, kopny se* (Pohlin), *kopnu, kopni ſe* (Gutsmann). Prim. csl. *kopьno* »terra, terra exiccata«, sbh. *kȍpno*, adj. *kȍpan*, mak., blg. *kópno*, ukr. *kípno* »blatna, mehka tla«, p., č., *kopno* »razmočena tla,« slš. *kopný* »brez snega«. Verba sbh. *kòpnjeti*, mak. *kopne* (impf.), *kopneje* »taja se (o snegu)«, č. dial. *vykopnívat, skopnět, okopňovat*, slš. *kopniet'*. Etimološko ne popolnoma jasno; Berneker, I 566 in Machek², 275 izhajata iz ide. **kuēp-, -*kuap-* kakor sln. *kopéti*; Slawski, II 464 dopušča možnost na povezavo s *kopati* in opozarja na lot. *kàpene* »tla brez snega na cesti«; zveza s *kopéti* se mu zdi manj verjetna.

kopŕcati, *kopŕcam* (v. impf.) »vleči se, šepati«, tudi *kopŕkati* (vzh. štaj.); pf. *kopŕcniti, kopŕcnem* »zrušiti se«. Najbliže je sbh. *kopȑcati se, kopȑcām se* »premikati se z vsem telesom; prebijati se«, *skoprcati*

se »naglo se zrušiti« (Srem, Slavonija), *iskoprcávati se* (Lika), *kompȑcati se* (Dubrovnik). Zaradi številnih variant tipa sbh. *kopòrati, kopìrati, koporȉti se* (Istra), *kopórnuti, kopȑljati* »premikati se«, *okòpīrkati* »popraviti se« misli Skok, II 149, ki pritegne tudi rum. *a se cobori* »sestopiti« na neko onomatopejo **kopr-*. Podobne tvorbe so tudi baltske, prim. lit. *kãpurnotis* »cepetati, opletati z nogami in rokami, crkavati«, tudi *kẽpurnotis, kãpanotis* »isto«, *kãpanoti, kapùtyti* »ugonobiti, ubiti«, *kãpanotis, kãpalotis* »popravljati se, okrevati«, lot. *kaparuôtiês, kapuruôtiês* »cepetati, izmotavati se, poskušati se prebiti« poleg lit. *keperzúoti, kepers(t)úoti* »poskakovati, brcati z zadnjimi nogami (o konju)«, *kepèstúoti* »trudoma se vleči«, *kèpteleti, kèpterėti* »propadati, ugonabljati se«, lot. *ķeparât(ies), ķeparuôt(ies)* »cepetati, trudoma se vleči«; Fraenkel, 216 sodi, da se je neka onomatopeja križala z lit. *kapóti*, slov. *kapati, kapljati*. Nominalna tvorba iz te osnove je sln. *kóprc* (m.) »odpadla smrekova igla«, sbh. *koprcan* (m.) »nemiren otrok« (Dalmacija), *koprica* »tresavica«. Od drugih slov. jezikov prim. p. *kopertać się* »prekucevati se, prevračati kozolce«, r. dial. *kopýrsatь* »prerivati se«, ukr. *kopyrnúty* »zrušiti se«, *kopyrjáty* »grebsti« (o tem Sławski, II 457). Glej tudi *koprneti*.

kopréna »tančica, pajčolan«; novoknjižna izposojenka iz sbh. *kòprena, kòprina, koprjina* »tanka tkanina, prozorna svilena ruta«, tudi *kòprinica* »starinsko laneno oblačilo, tkanina iz kopriv«. Toda csl. *koprina* »svila«, enako mak., blg. *koprina*. Zastarelo r. *koprina*, str. *koprinnyj* »svilen«. Miklošič, 129 povezuje s *koper* in *kopriva*. Matzenauer, CSl 213 pritegne lat. *capere*, it. *caperone* »plašč s kapuco«, kar zavrača Berneker, I 564; glej tudi Vasmer, I 622, Georgijev, BER II 621 in Skok, II 149.

koprnéti, *koprním* »hrepeneti, medleti«; *koprnenje* (n.) »hrepenenje«. Pleteršnik opozarja zraven na frazo *srce mu kopni* »er wird mutlos«. Prim. č. dial. *koprněti* »zgroziti se«, chodsko »od jeze«, sev. mor. »hrepeneti«, blg. *kóprja (se)* »prizadevati si, upati, tekmovati«. Pomensko enako sln. je mak. *kopne* (v. impf.), *kopneje* »hrepeni«. Osamljen ostanek ide. **kuēp-*, **kuəp-* kakor sln. *kopéti* »tohneti« s pomenom kakor v lat. *cŭpĕre* »želeti«, lit. *kvapstýti(s)* »vzdihovati, hlastati za zrakom«, poleg *kvẽpti* »dihati, vzdihniti, poizkušati«. Sln. podaljšano z *-r-* formatom; pri severnih Slovanih je izpričan samo pomen »saje, dim«. Berneker, I 566 povezuje sln. *koprnéti* naravnost s *kopnǫ, kopneti*, vendar ni popolnoma gotovo, če to ni izvedeno od *kopati*. Machek[2], 275 pušča nerazloženo. Vendar tudi lot. *kaparuôtiês* »poskušati se prebiti, pomagati si« (glej *kaprcati*).

kôpsko (n.) »čas med četrto in peto uro popoldne« (Tolmin); substantivizirani adj. *kôpski*, npr. *spomladi se ovce priženo v kopsko, da jareta sesajo*; *sonce stoji na kopskem*; k temu *kôpščak* »malica«. Osamljeno, nejasno. Morda **kobьsko* k csl. *kobь* »usoda«; ker pomeni sbh. *kȏb* (f.), *koba* (f.) poleg »dobro ali slabo znamenje« tudi »srečati«, sln. *kóbniti* »napočiti«, bi bil takšen pomenski prehod mogoče vsaj deloma pojasniti.

kopȗn (m.) »skopljen petelin«, tudi *kapȗn*; v 16. st. *kopun* tudi »skopljenec, evnuh« (Megiser), kasneje samo *kopûn* »Kapphahn« (Pohlin), *kapun* »riesan petelin« (Gutsmann), izv. *kopûnec, kopûnče, kopûnjak*, v. *kopúniti, kopûnim* »kappen, kapaunen«. Prim. sbh. *kȁpun*, g. *kapúna* (Dubrovnik), *kȍpun* (Rab), *kȍpūn* (Slavonija), *kopúniti* tudi z razširjenim pomenom »pariti«, gl. *khapon*, č. *kapoun*, slš. *kapún*. Kakor n. *Kappaun*, srvn. *kappûn*, alb. *kapúa, -oi* iz it. *cappone* k lat. *cāppō*, g. *capponis*, klas. lat. *cāpō*, prim. *cabō* »skopljen konj«, kar je domnevno star mediteranski relikt (Battisti-Alessio, 743), sorodno je slov. *skopiti*. Po šaljivem križanju s *kaplan* p. *kapłun, kapłon*, r. *kaplún*, ukr. *kaplún*, dl. *kapłon* (Berneker, I 486; Vasmer, I 523; Sławski, II 58).

kôr (m.) »prostor v cerkvi«, novoknjižno »pevski, muzikalni zbor«; sprejeto preko srvn. *kōr* iz lat. *chorus*, gr. χορός. K temu *korál* (m.), lat. *cantus choralis* »obredno petje« in *kôrar* (m.) »kanonik«. Krščanska kulturna beseda; primarni pomen gr. χορός je »ograjen prostor«, verjetno iz ide. **ĝhoros*; sorodno se zdi lit. *žãras* »vrsta, red, trak, jata« (Frisk, II 1112).

koračȗn (m.) »neko orodje«. Pleteršnik, I 436 povezuje s *korača* »rogovila«. Bolj verjetna je zveza s sbh. dial. *korāč* »malo kladivo« (Korčula), *kòrač* (Dubrovnik, Črna gora), kar izvajajo iz gr. demin. κοράκιον iz κόραξ »tolkač« (Vasmer, Gr. Lw. 83; Skok, II 152). Tudi sln. cgn. *Korač, Koračin* kakor sbh. *Korać*.

Korada (orn.), tudi mtpn. *u Korâdąχ* (Banjščica) in morda 1499 cgn. *Koradin* (M. Kos, Prim. urb. II 254, 258). Barič, SR III 356 in avtor, SR VIII 137 povezujeta s *kar, ker* »apnenčasta skala« iz predide. **karra-* »kamen« in primerjata hrv. hdn. *Korana*, 1224 *Koranna*, 1259 *Corona* (drugače o tem imenu Dickenmann, AECO VII 184 in Skok, II 152), vendar frc. hdn. *Cherane*. Cgn. *Koradin* je morda kakor čak. *koradèlica* »ovčje drobovje« v zvezi z it. *corata*, ben. *coraèla* (< *coradèla*) (o tem Štrekelj, Lwk. 32).

korâjža »pogum«, tudi *koráža*; adj. *korâjžen*; v 18. st. *korajſha* (Pohlin). Izposojeno iz it. *coràggio* »pogum«, prov. *coraige*, frc. *courage*, kot tudi n. *Courage*. Izhodišče je lat. **corātium*, izvedeno od *cor*, g. *cordis* »srce« (Battisti-Alessio, 1101).

korák (m.), g. *koráka* »passus, gradus«, starejše tudi *korâč* »gressus«, dial. tudi »gradus« (Rezija), *koráča* (f.) »korak«, dial. »mednožje« (Kobarid), »razcepljena veja«, *koračâj* »korak, način hoje« (vzh. štaj.); v. *korákati, korâkam, koráčiti, korâčim*, ekspresivno *koracáti, koracâm* »stopicati, nerodno hoditi«; v 16. st. *korazh* »gressus«, *korak* »passus«, *korazhiti* »transgredi« (Megiser), v 17. st. *korazhej, korazati* (Vorenc), v 18. st. *korâz, korazâj, korazâm* (Pohlin), *korak, korazhaj* (Gutsmann). Tudi sbh. *kòrāk, kòrakljāj, koráčiti, koráčati* in r. *koráčitь* »brcati, suvati nazaj«, *koracki, kukoroč* »po štirih«, *koráka, korjáka* »krivonog«, ukr. *koračyty sja* »brcati nazaj«. Psl. **korako-* z dubletami **korko-* in **kroko-*. V severnoslov. jezikih prevladuje **korko-*, p. *krok*, br. *korok* »korak« poleg **o-korko-*, r., ukr., br. *ókorok* »krača«. Dubleta **kroko-* je izpričana v csl. *okročiti* »obdati«, sbh. *krȏk, krôkaj* »korak«, č. *krok*, *kročej* »korak«, *pokrok* »napredek«, kar je deloma

pomešano s *korko-*. Sorodno je lit. *kárka* »krača« poleg *kirkãliai* »hodulje« (o tem Fraenkel, 222). Negotove so druge primerjave, tako z alb. *krahërór* »prsa« (Berneker, I 572) in s sti. *kiṣkuḥ* »laket, toporišče, dolžina, mera« < **kr̥sku-* (Mayrhofer, I 213). Razmerje med slov. dubletami skušajo pojasniti s prevojem (Berneker, idem.), Oštir, Etnolog II 109 primerja kelt. *mi-gwrn* »členek«, *as-gwrn* »kost« s predslov. **kor(a)-k(r)ъ*. Dvomljivo.

korálda »okrasni kamen«, tudi *korâlda, korala,* adj. *koralden, koralen*; v 16. st. *koralda* »corallium« (Megiser), v 18. st. *koráude* (pl.), v 18. st. *koravda* (Pohlin), *korauda* (Gutsmann). Evropska kulturna beseda; prim. sbh. *koralja* (f.), *kòral* (m.), *kòralj* (m.), mak. *koral* (m.), csl. *koralja*, r. *koralki* (pl.) »ogrlica«, ukr. *korálь*, br. *králja, králi*, p. *koral* (m.), č. *korál*. Izposojeno deloma iz gr. κοράλλιον, κοράλλιν, deloma iz lat. *corallium*, it. *corallo*, ali tudi iz srvn. *coralle*. Iz madž. *kláris, koláris* je sln. pkm. *klâriš*, sbh. *klâriš*, tudi »jantar«; iz kor. n. dial. *gràlle* »kroglica na ogrlici« je sln. *gróla* »kroglica na rožnem vencu« (Berneker, I 567).

korant (m.) »rega, zelena žaba« (Haloze); k temu tudi *korat* (m.) »vrsta žabe« (pkm.), *korânta* (f.) »vrsta žabe«, *korontâča, korondâča* »Bufo fuscus« (Haloze). Matzenauer, CS 219 sklepa, da je tujega porekla. Povezava s *korant, kurent* se ne zdi verjetna; mogoče je misliti na besedno križanje. Blizu je sln. dial. *korantáti, korantâm* »kobacati, okorno stopati« (vzh. štaj.), kar je gotovo ekspresivna tvorba h *korakati*.

kôrba »košara«, tudi *korbáča* »velika košara«, dial. *korbeo* (pkm.); v 16. st. *korba, korbiza* »corbis« (Bohorič, Megiser), v 18. st. *korp, korpizh* (Gutsmann). Prim. sbh. *kórpa*, dial. tudi pl. *kôrbe* »rebra pri ladji« (Dubrovnik), *kôrba* »košarica na jamboru« (Istra), p. *korb*, č. *korba*, luž. *korb, korbik*. Izposojeno iz srvn. *korbe, korp*, nvn. *Korb*. Iz stvn. *churp, churba* < **korbia*, iz lat. *corbis* »košara«, domnevno predide. mediteranska beseda (Battisti-Alessio, II 1103). Iz lat. akk. *corbem* je stvn. *chorp, korb*. Iz srspn. *korb, korw* lit. *kur̃bas*, lot. *kurvis*, stprus. *corbis* »koš na vozu«. Slov. *krába* »košara« je verjetno izposojeno iz stvn., po mnenju nekaterih raziskovalcev samo prasorodno (Berneker, I 568; Kluge-Götze, 393; Striedter-Temps, DLS 155). Dalje glej *kraba*.

kordec (m.), g. *kordca* »kratek meč, bodalo«; v 18. st. *kordèzh* »machaera, sica« (Pohlin), *kordezh* (Gutsmann). K temu cgn. *Kordeš, Kordež*. Prim. sbh. *ćôrda, dôrda* »meč, sablja«, poleg *kôrda* »isto«, csl. *korьda*, r. *korda*, str. *kordъ*, ukr., p., č., slš. *kord*; tudi madž. *kard*, rum. *coárdă*, alb. *kordë*, lit. *kárdas*. Izhodišče je perz. *kārd* »nož« (avesta *karəta*, sti. *kr̥ntáti* »reže«); iz tega osman. turš. *k'ard* (> sbh. *ćorda*). Madž. *kard* je sprejeto z zgodnjim alanskim ali ugrofinskim posredovanjem, prim. ostj. *kǫrdi*, žirj. *kęrt* »železo« (Berneker, I 569; Benkö, II 379; Miklošič, TEl. II 106; Nachtr. I 69).

koret (m.) »kratek moški jopič« (notr.), tudi *koretec* »isto« (bkr.). Štrekelj, Lwk. 33 navaja istroit, *curíto, coreto* »veste« (Rovinj, Piran), it. *coretto* iz lat. *corium* »usnje« (it. *cuoio*), špan. *cuera* »usnjat jopič« (Meyer-Lübke, 2233; Battisti-Alessio, II 1108). It. *corazza* »oklep« (> frc. *cuirasse*, prov. *coirasa*) je preko frc. *cuirassier* »oklepnik« dalo tudi sln. *kirasir*, sbh. *kiràsīr*, blg. *kirasír*, r. *kirasír*, ukr. *kírasyr*, p. *kirasjer*, č. *kyrysník*, *n. Kürassier* (o tem Slawski, II 170).

korína »cvetlica« (pkm.), »origanum vulgare« (Štaj.). Nejasno. Morda tvorjeno po nejasnem postopku od *korenь, korenь* »radix, medicamentum« z enakim pomenskim prehodom »korenína« > »začimba, cvetlica« kot nvn. *Wurzel* »koren«, *Wurz* »zel, zelišče«, *Gewürze, Würze* »začimba, dišavnica«, lat. *rādīx* »koren«, gr. ῥαδῑξ »veja« k ide. **u̯(e)rād-, u̯ᵉrəd-, u̯rəd-* »veja, koren«. (O tem Kluge-Götze[17] 872; Pokorny 1167). Prim. k pomenu še csl. *korenь* »zdravilo«, *korenitьcь* »vrač«; r. *korenьja*; ukr. *korinnja*, č. *koření*; slš. *korenie*; p. *korzeń*; gl. *korjenjownik*; dl. *kořeńe*; tudi star. sln. v 16. st. *dragu ali plemenitu korenje, shlahtnu korenje* (Megiser), v 18. st. *shlahtnu korenje* »začimba, dišavnica« (Gutsmann). Že Berneker I 570 previdno misli na ide. koren **(s)ker-* »rezati, cepiti«. Drugi pomen tega korena je »trpek, grenak, začinjen« (prim. nvn. *bitter* < **bheid-* »cepiti«) v srvn. *häre*, nvn. *herb*; gr. σκόρ(ο)δον »česen«, alb. *hurdhë* »isto«, lit. *kartùs* »grenak«, *skir̃bti* »skisati se«, lot. *šk'erbs* »grenak, kisel«, stvn. *scar(p)f*, nvn. *scharf* tudi o pekočih jedeh (Pokorny 938 ss.). Sorodno je morda tudi sti. *karúṇī* (f.) »neka rastlina«. Glej tudi *kokóra*. M. S.

korîst (f.), g. *korîsti* »utilitas, commodum«; v 16. st. *koriſt* (Megiser); dial. tudi *korist* (m.) (vzh. štaj.); k temu *(o)koristiti se*, adj. *korísten*. Splošno slov.; prim. csl. *koristь* »plen«, sbh. *kȍrīst* (f.) »utilitas«, mak., blg. *korist*, r. *korýst*, ukr. *kórýstь*, br. *karýscь*, p. *korzyść*, č. *kořist*, slš. *korisť*. Manjka v lužiščini. Pomen »plen« se je ohranil v češčini in slovaščini. Miklošič, 130 je psl. **koristь* izvajal iz *(po-)koriti* s prvotnim pomenom »dobiti plen«. Kljub dvomom pri Bernekerju, 571 sprejema to razlago Vasmer, I 638 in kasneje Skok, III 155, ki opozarja na rum. *căstiga* »s kaznijo nekaj pridobiti«. Brückner, KZ XLV 35; XLVIII 208 izhaja manj verjetno iz *korá, korýto*. Machek[2], 223 suponira izhodni glagol **korystati* s predpono *ko-* in osnovo kot v stvn. *roup* »rop, plen«.

koríti, *korím* (v. imf.) »očitati, grajati, kregati«, tudi »tepsti, kaznovati« (bkr.); *koríti se* »prepirati se« in *koriti* »mučiti, nadlegovati« (bkr.), »pokoriti se« (Slov. Gorice) s številnimi izvedenkami; v 16. st. *pokorſzhina* »obedientia«, *pokor(e)n byti, bit* »obedire«, v 18. st. *pokora, pokura* »Busse«, *pokorim ſe* »büsse« (Gutsmann), *pokorshèna* »obedientia« (Pohlin). Prim. tudi *prekȏr* (m.), g. *prekǫ́ra* »Wortstreit, Disput«, sbh. *prijèkor* »Vorwurf«, ukr. *na perekor*, p. *na przekor* »zanalašč, navkljub«, č. dial. *na překor*. Po drugih slov. jezikih *ukȏr* »graja, kazen«, csl. *ukorъ* »contumelia, accusatio«, *ukorizne* »ludibrium«.

Splošno slov.; prim. sbh. *kòriti, kòrīm* »grajati«, blg. *korjá*, r. *korítь, korítьsja, pokoritь* poleg *kor, ukór, pokór*, ukr. *korýty* »grajati, zmerjati«, p. *korzyć*, č. *kořiti*, gl. *pokorić*. S tem psl. *korъ, koriti* je sorodno lat. *carināre* »zasramovati«, gr. κάρνη »graja, kazen«, stir. *caire* »graja«, stkimr. *carred* »napaka«,

korn. *cara* »graja«, stvn. *harawēn*, srvn. *herwen* »zasramovati« (Berneker, I 578; Vasmer, I 621). V baltskih jezikih spada sem lot. *karinât* »nagajati, dražiti« poleg lit. dial. *kìrinti* »isto«, *ãtkara* »odpor«, *káirinti* »dražiti«, (Mühlenbach-Endzelin, II 161; Fraenkel, 201). Nekateri avtorji prištevajo sem tudi lit. *kãras* »vojska«, lot. *kaŗš* »vojska«, stprus. *kargis* »vojska«, nperz. *kāra* »vojska, četa«, gr. κοίρανος »vojskovodja«, stvn. *hari, heri* »vojska« (Trautmann, 118; Slawski, II 511). Fraenkel, LP IV 85 zavrača to možnost razlage.

korîzma »štiridesetdnevni post«, tudi *korîzem* (m.); izposojeno iz it. *quaresima*, ben. *quaresema* »isto« < lat. *quadragēsima* »štirideset dni pred Veliko Nočjo«; prim. tudi frc. *carême* in alb. *kreshmë* (Miklošič, Chr. Term. 47; SEW 130; Berneker, 571).

kōrman (m.) »krmilo; krma; krmar«; k temu *kormanuš, koromânež* »krmar«, *kormániti, kormânim* (v. impf.) »krmariti«. Izposojeno iz madž. *kormány* »vodstvo, vlada«, *kormányoz* »krmariti, voditi«, *kormányos* (Miklošič, 156), to pa iz slov. **kьrma* (Benkö, II 576). Dalje glej *krma*.

kormorán (m.) »Phalacrocorax«. Novo knjižno izposojeno iz frc. *cormoran* iz sr. lat. *corvus marinus* »morski krokar«. Enako nvn. *Kormoran*, č., slš. *kormorán*, p. *kormoran*, sbh. *kormòrān* (Kluge-Götze, 635; Battisti-Alessio, II 1113; Slawski, II 489).

kornár (m.), g. *kornárja* »čreda štiridesetih glav« (okolica Trsta). Prim. sbh. čak. *kvarnâr* poleg *krnâr* »štirideset ovac« (Istra). Star istrsko rom. relikt iz lat. *quadragenarius* (Budmani, ARj. V 350; Skok, II 251; Slav. i rom. I 20). Morda spada zraven tudi ime zaliva *Kvarner*, sredi 9. st. *quarnarii culfus* (Rački, Doc. 356), st. čak. *Karnēr*, kasneje *Kvarnar*, danes sbh. *Kvàrnēr*; to so razlagali iz lat. *cavernarius* (Migliorini, Enc. Ital. XVIII 602;), manj verjetno iz *carnarius*. Skok, Slav. i rom. I 20 opozarja na st. it. *quarnara, carnara*, ben. *quarnale, quarnaletta* »vrv iz štiridesetih pramenov« (14. in 15. st.) < *quaternarium*. *Kvarner* je morda *mare quaternarium*.

korobáč (m.) »vrsta biča«, starejše tudi *korbáč*; k temu *korobáčiti* »bičati, opletati z bičem«. Prim. sbh. *kòrbāč, kȑbāč, korobâč* (Istra), *grbâč* (Kosmet), mak. *grbač*, blg. *gъrbač*, str. *karbač* p. *karbacz*, č. *karabáč*, slš. *korbáč*. Oblike z *-oro-*, *-ara-* (tudi p. *karabacz*) niso dovolj jasne. Morda križanje kot n. dial. *Karbatsche* in *Krabatsche* (Machek[2], 241), in frc. *courbache* poleg *cravache*. Tudi madž. *korbács*, alb. *gërbáç*, rum. *cărbăciŭ gîrbaciŭ* vse iz osman. turš. *ḳyrbač* »bič« (Miklošič, TEl. I 96, 332; SEW 130; Lokotsch, 1279, Slawski, II 474).

korobêle (f. pl.) »vrsta hrušk«, izpričano samo pri Pohlinu v 18. st.; verjetno prevzeto iz neznanega romanskega vira. Iz arab. *kar'a* »buča« je frc. *calebasse* »Cucurbita lagenaria«, prov. *carabasso*, a tudi imena za vrsto debelih sliv, n. pr. frc. *calebasse*, in iz frc. tudi hol. *kalebas*, angl. *calabash*, flam. *kallebasse* »vrsta hrušk« (Wartburg, III 351); it. *carabazza, caravazza* in špan. *calabaza* je sadež baobaba »Crescentia cujete«. S sbh. *karabânka* (Kosmet), *karàmanka* »vrsta hruške« je podobnost samo slučajna (o tem Skok, II 49).

Koromandija; samo v frazi *Indija Koromandija* »Schlaraffenland«. Ime je po vzhodno Koromandelski obali prednje Indije; razlagajo ga iz tamilskega *Chola-mandalam* »dežela dinastije Chola« (Westermann, Lex. d. Geogr. II 868). Vendar je ime naslonjeno na srlat. *coromania* poleg *cornomannia* »ovacije papežu z rajanjem« (Du Cange, II—III 570), medic. *choroemania* »Vidov ples« iz gr. χοροιμανία »nori ples« (Battisti-Alessio, II 1107, 1116).

Korôška »Carinthia, Kärnten« pri starejših avtorjih tudi *Korotan* (Hipolit), pri Gutsmannu *koroſhka deshela, korotanje, koroſhku*; adj. *korôški*, etn. *Korošec, Koroščák* (m.), *Korošica* (f.), v 18. st. *koroſhiz*, *korotanz* (Gutsmann) in k temu apel. *korôšec* »neko jabolko, vrsta lanu«, *korošíca* »vrsta pozne ajde, neka sekirica, vrsta pipe, vrsta hruške«, dem. *korošíčka* »majhna sekirica korošica«, tudi cgn. *Korošec, Korošak, Korošej, Koroševič, Korošic, Korošin, Korotaj, Korotančnik*; večkrat v tpn. *Koroška Bela*; *Koroška Vas* (Novo mesto) itd. Prim. stcsl. *korǫštaninъ* »Korošec«, v Nestorjevi kroniki *Chorutane* (pl.) »Korošci«, sbh. *Koruška* »Carinthia«, *Kòrušac, koruški*; tudi *karàntan* »avstrijski krajcar, turški bakreni novec za dve pari« < it. *carantano* (Skok II 49).

Izhajati je treba iz **carantia*, poznolat. ilir. **karant's'a* > slov. **korǫt-*, adj. *korǫt'ьsko* > *koroško*; subst. *korǫt'ьcь* > **korǫčьcь* po disim. *-šc-* < *-čc-* v cas. obl. dalje *Korošec*. Drugo izhodišče je lat. **carantānum* > slov. **korǫtanъ* (Ramovš, Slavia I 28; Hgr. II 262; Kr. zg. 27). Mlajša izposojenka je orn. *Koretan*, hdn. *Koretanščica* (notr.) (**karant-* > **korȩt-*). Izposojeno že po sovpadu nazalov z ustnimi vokali pa je gor. dial. apel. *škrvanta* »jamasta vdolbina v skali«. Nedvomno predslovansko; vprašanje je ali gre za več različnih osnov; možna je razlaga iz **kar(ant)-* »skala«, ven. *(s)caranto* »peščenjak«, ki je toponimična baza, prim. ven. top. *Scarantio* > *Scharnitz* in ben. apel. *scaranto, caranto* »steiniger Bergbach« < predide. **karra* (Hubschmid, Festschrift Jud, Romanica Helvetica XX 276), Battisti-Alessio 753 primerja bask. *harri* »kamen«. Pokorny 532 pa dopušča možnost razvoja iz ide. **(s)kr̥-s-* ali **kar-k-* h korenu *kar-* »trd«. Holder, Sprachschatz in za njim cela vrsta avtorjev povezuje *cărant-* s kelt. **car, *carantos* »prijatelj«. Podrobneje glej avtor, SVI I 284 sl.; Kranzmayer, ONBK I 22 ss.). Glej tudi Karavanke. M. S.

korteláč (m.) »zakrivljen nož«. Prim. stč. *kortuláč, korduláč* »široka klina«, p. dial. *kordylac, kordelas* »lovski nož«. Izposojeno verjetno preko starejše n. *kordelasche* poleg *kartilatz, kardelast* »bodalo« iz it. *coltellaccio*, dial. *cortelàs* (Brescia); dem. od *coltello*, lat. *cultellus* »nožiček«. Iz frc. oblike *coutelas* »kuhinjski nož« ali iz it. *cultella* je č. *kudla*; r. *kortik* »lovski nož« kljub Bernekerju, I 569 ne spada sem. Vendar tudi hol. *kortelas* »kratko, široko bodalo«, agl. *curtlasse*, šved. *kurtelas*. Iz iste osnove je sln. dial. *kortãláda* »ubod z nožem« (goriš.) iz furl. *cortelade*, ben. *corteláda* »Messerstich« (Mende, 83).

korûn (m.) »krompir«; Janežič navaja še adj. *korûnov* in izv. *korûnovec, korûnovica, korûnišče* in pod., ki niso prešle v ljudsko rabo. Prim. sbh. dial. *korun* »krompir« (Istra, dalm. otoki, Bosna). Skok,

II 159 izvaja z rezervo po Matzenauerju, CS 46 iz n. dial. *Karunkel* »krompir«. Drugače, malo verjetno, Stabej, Krompir, kruh ubogih... 64, ki opozarja na jakutsko *korun* »losos«.

korúšelj (m.) »gruča, skupina; Polyporus sulphureus, Rasselina quercina«. Nejasno; primerjati je mogoče č., slš. *choroš*, kar je po Machku[2], 203 sprejeto iz p. *chorosz* poleg *chroszcz* »Polyporus ramosissimus«. Dvomljivo je izvajati iz *chroście* »grmovje« (sln. *hrast*). Drugače Matzenauer, CS 216, ki samo sln. *korušelj* primerja z it. *carosello, garosello* »vrtiljak«, kar je brez pomenske zveze in podobno Perušek, rkp., ki predlaga it. *grazzolo* (lat. *gratiola*?).

korúza »Zea mays«, adj. *korúzen*, f. *korûzna*; *korûznik* »koruzni kruh«, *korûznica* »slama«, *koruznják* »shramba za koruzo«; dial. tudi *kukorîca* (pkm.), *kukorca, kukurúza* (dol.). Prim. sbh. *kukùruz, kokùruz*, čak. *kukurũz*, kajk. *kukùruza, kukuriza*, tudi *kuruz, kurelj, moruza, mumuruz*, mak. *mumuruz* (*pčenka, carevka*), blg. *kukùruz, kukumára, kukurátka*, r., ukr. *kukuruza*, p. *kukuru(d)za, kukory(d)za, kukuryca, kukoruca*, č. *kukuřice*, slš. *kukurica*. Iz slov. jezikov je madž. *kukorica*, rum. *cucuruz*, n. *Kukurutz*. Izhodišče je dozdevno turš. *ḳoḳoroz, ḳuḳuruz*. Tudi *momoroz* (Miklošič, TEl. I 334; Lokotsch, 1230). Toda v TEl. Nachtr. I 64 pravi Miklošič, da je poreklo neznano. Berneker, I 640 in Machek[2], 306 ne izključujeta možnosti, da je beseda južnoslov. (glej *kukúrjav* »kodrast«). Neverjetno Kretschmer, Glotta XIII 137, ki izhaja iz onomatopeje *kukurú* za privabljanje ptic. Koruza se je razširila v 17. st. s turškim posredovanjem (sln. *turščica*, č. *turkyně*, it. *grano turco*); rastlina je prenešena iz srednje Amerike.

kôs I (m.) »Turdus merula«, v 16. in v 18. st. *kus*. Splošno slov., vendar redko na vzhodu; r. samo dial. *kos*, ukr. staro *kis, kosá*, drugod *kos* (luž. *kós*), csl. *kosъ*. Reducirano iz predslov. **kopsos* kakor *osa* < **u̯opsa*. Sorodno je gr. κόψιχος »kos« poleg κόσσυφος »isto« (o tej dubleti Meillet, MSL XVIII 171). Drugo sorodstvo ni gotovo (Bezzenberger, BB VI 237; Pedersen, IF V 58; Berneker, I 585, Trautmann, 117; Vasmer, I 639). Č. in p. pomeni *kos* tudi pogumnega človeka (sln. pogosto cgn. *Kos*), vendar sln. *kos biti komu* kljub Bernekerju, I 585 in Machek[2], 279 ne spada zraven.

kôs II (adv., adj. indekl.) »enako zmožen, enakovreden«, npr. *kos biti komu, čemu*; *zvijača je sili kos* (pregovor); *temu nisem kos*; dial. tudi *ona je kosa, mi smo kosi* (vzh. štaj.); *kôsati se, kôsam se s kom* »meriti se, tekmovati«; zraven spada tudi *prekosíti, prekosím* (pf.) in *prekâšati, prekâšam* »nadkriliti«. Primerjati je mogoče č. *kasati se na koho* »izzivati, ogrožati koga«; dalje nejasno; Machek[2], 244 opozarja na lit. *kė̃sautis* »pripravljati se«, kar je dvomljivo (o tem Fraenkel, 247).

kôs III (m.), g. kosa »pars, frustum, fragmentum«, dem. *koscek, koščék*; k temu *kosáti, kosâm, kosljáti, koslj̃âm, razkosíti, razkosáti*; v 16. st. *kos, kosiz* (Megiser), v 18. st. *kofs, kofez, kofiti* (Gutsmann). Splošno slov.; prim. csl. *kǫsъ, kusъ* »frustum«, sbh. *kûs, kusak*, mak. *kasaj*, blg. *kъs*, r. *kusók*, ukr. *kus, kúsenь, kúsnyk*, br. *kus*, p. *kęs, kąsek*, č. *kus, kousek*, slš., luž. *kus*, plb. *kos*. Iz slov. jezikov madž. *konc*, rum. *konc*. Prvotno verjetno **kǫ(d)sъ*; sorodno je lit. *ką́sti, kándu* »gristi«, *kąsnis* »grižljaj«, lot. *kuôst, kuôžu* »gristi«, dalje gr. κνώδων »zobec na sulici«, κνώδαλον »zver«, morda tudi sti. *khā̆dati* »grize«, nperz. *χayad* »žveči«, če je to iz **kn̥d-* (Pokorny, 634; drugače o tem Mayrhofer, I 308). Za staro *-d-* priča p. dial. *kądek* »košček« in verjetno tudi sln. dial. *kojek* »prazen koruzni storž« (pkm., vzh. štaj.) < **kǫdi̯ьkъ*. V *e*-jevski prevojni stopnji **kę(d)s-* spada verjetno k isti osnovi csl. *čęstь* »del«, r. *častь, účastь, sčastьje* »sreča«, sbh. *čêst* »del, sreča, usoda«, blg. *čest*. K temu sln. *čestit* »srečen, spoštovan«, *pričestiti se* »obhajati se«, toda *čestítati* »voščiti« in *zločest* je iz sbh. Verjetno je iz **čęstь* tudi sln. dial. *čast* »usoda«? (kalobski rkp.). O tem Berneker, I 155; Trautmann, 116; Vasmer, III 305; s *kǫsъ* Berneker, I 601; Vasmer, I 703; Fraenkel 227; glej tudi Meillet, Et. 361; Slavia III 674; Slawski, SO XVIII 275.

kôsati se, *kôsam se* (v. impf.) »tekmovati, meriti se«; tudi *kôs biti komu* (adj. indecl.) »biti komu raven, enak«, vendar dial. tudi *ona je kosa, mi smo kosi* (vzh. štaj.); k temu *kósanje* (n.) »tekmovanje«, *prekositi koga* (v. pf.) »premagati, preteči«, impf. *prekâšati*; dial. *prḗkosen* (adj.) »kdor komu kaj za šalo zagode« (vzh. štaj.), *prḗkosnica* »potegavščina«. Izpričano od Vodnika dalje. Berneker. I 585 povezuje z rezervo s *kos* »Turdus merula«, kar je odveč. Nejasno pa ostane sln. *razkositi* (vpf.), *razkosáti* (v. pf.) »razdrobiti, raztrgati«, kar je ljudsko etimološko povezano s *kǫsъ* »kos«, toda sbh. *kositi* »drgniti, drobiti«, *iskòsiti* »zdrgniti, raztrgati«. To povezujejo z r. *kosnútьsja* »dotakniti«, ukr. *kosnútysja*, csl. *kosnǫti* »dotakniti, zadeti« (sbh. *kosnuti, kosnem* je izposojeno iz csl. ali r.), mak. *kosne* »isto«, blg. *kósna se, kósvam se*. To primerjajo z lit. *kàsti, kasù* »grebsti, praskati«, lot. *kast* »razkopavati, grabiti« (Berneker, I 581; Vasmer, I 640) in dalje s slov. *česati*, sbh. *kosa* »lasje«. Vendar problematika besedne družine *kosati, kasati* še ni dovolj razčiščena. Machek[2], 244 loči č. *kasati se na někoho* »ogrožati koga, lotiti se« od *kasati* »dirjati« < **kōs-*, kar povezuje s *česati* (glej tudi Machek, LF LXIX 35 in ZSPh. XVIII 21) od *podkasati* »izpodrecati, zavihati«, kar se ne zdi potrebno. Dalje glej *kasati, kôs* III.

***kosez** (m.), gen. *koseza* ali **kasez* (oboje rekonstruirano) »pripadnik slovenskega družbenega sloja med podaniki in plemstvom«, n. *Edling*. Izpričano v cgn. *Kasses, Kosses Khäses* = *Edlinger* v XVI. st. in v tpn. *Koseze, Káseze, Kázaze* (9 krat), n. od XII. st. dalje največkrat *Ed(e)ling(en)*, na nekdanjem sln. etničnem ozemlju v Alpah je še 22 krajev s tem imenom. Izven Slovenije samo še v Liki v XV. st. tpn. *s Kaseg* (gen. pl.), *Kasezih* (lok. pl.); na hrv. kajk. ozemlju tudi hdn. *Kosežina*; rezijansko *tà na Kasiginej horycoe* (Baud. de Courtenay, Mat. 360) je stari pos. adj.

L. Pintar, Ljublj. Zvon XXXII, 1912, 600 je rekonstruiral izhodno obliko **kъsędzь* < **kъnędzь*, prim. p. *ksiądz*, kar je slovenistično nemogoče. P. Lessiak, Carinthia 103, 1913, 81 d. je iz tpn. sklepal na več izhodišč **koseg*, **kosez*, **kazag*, **kasag*, vse

iz turkotatarskega *quazaq* (glej še Kranzmayer, ONBuch von Kärnten I 54 d). J. Mal, Problemen aus der Frühgeschichte der Slowenen se je opiral na avarski etn. *Cansauci*, ki je netočno sporočen in glasoslovno ne ustreza. F. Ramovš, Razprave ZDHV II, 1925, 303 d. je izhajal iz enotne oblike **kasęgъ* > *kasędzъ* iz langobardskega etn. **Gausing* < **gauting*. Ker se je long. *-t-* > *-s-* izvršilo šele v Italiji, ime ni moglo biti sprejeto še pod Karpati (Kelemina, ČZN XX 144 in XX 57). M. Vasmer, Sbornik Miletić, 1933 164 je mislil na germ. *Kassing*, kar je preveč oddaljeno, zato je kasneje v ZSPh XIII 337 opustil to razlago, enako tudi Ramovš svojo v Kratka zgodovina 10 in 82. B. Grafenauer, Ustoličevanje 503 je opozoril na long. *gasinthja* »družiniki«, kontaminirano z *gausing*, kar je seveda še manj verjetno. Odkloniti je treba tudi misel na križanje med *quasaq* in **ęžь* pod vplivom n. *adeling* (Steinhauser, Slawisch in Wienerischen, op. 307). Kelemina, ČZN XX 114 in SR III 464 d. je mislil na zgodnje it. *casaqium* »domnicatum, domus principalis«, v GMS XIV 63 pa je opozoril na kavkaška imena *Kasochia*, *Kasachia* in na napis κάσεγος iz Olbije. Največ pozornosti zasluži K. Oštir, AAS I 109 in Etnolog I 1 d., ki je pritegnil atpn. Κοσεντζης, ime enega izmed vodij Hrvatov pri Konstantinu Porfirogenetu in je to primerjal dalje s traškimi atpn. tipa Κοσσιγγας (glej tudi R. Nahtigal, SR VIII 164), kar je po M. Budimiru, Glas SAN CCVII, nova serija 2, 1954, 53 starobalkanski družbenopolitični termin s pomenom »glavar«.

kosir (m.) »zakrivljen nož«, g. *kosírja*, tudi *kosér*, *kosérja* in *kosár*, *kosárja* z izvedenkami *kosaríca*, *koseríca* »velik nož za sekanje slanine, buč itd.« (Notr.); v 17. st. *koser* (Dict.); pri Gutsmannu je *koſir* »Sensenring«, dial. *kosír* »prebrisanec« (Poljane). Prim. sbh. *kòsīr* (< **kosyrъ*), *kòsijer* (< **kosěrъ*) poleg *kòsor*, *kȍsor* »nož za obrezovanje rastlin, posebno trte«, mak. *kosir*, *kosor* »vrtnarski nož«, blg. *kóser* »zakrivljen nož«; r. dial. *kosór*, *kósor*, *kósorъ*, *kosúra* poleg *kosyrъ* in *kosárъ* »vrsta noža«, r. csl. *kosorъ*, *kosorъ*, *kosъrъ*, *kosrъ* »srp, kosa, nož«, ukr. dial. *kosár*, p. *kosiór*, *kosur*, *kosór* »vrsta noža«, č. *kosíř* »zakrivljen nož«, stč. *kosieř* »nož, kratek meč«, dial. *kosárek*, slš. *kosiar*. Iz slov. jezikov alb. *kostrë*, *koshërë*, rum. *kosòr* in madž. *kasor* »zakrivljen nož«. Stare izvedenke z različnimi sufiksi iz iste osnove kakor *kositi*, *kosa* (Berneker, I 581; Slawski, II 522).

kositer (m.), *kosítra* »stannum«; v 16. st. *kositer* (Megiser), v 18. st. *koſiter* (Gutsmann), *kositar* (Pohlin); adj. *kositer(e)n*, *kosítrov*, *kositernast*, izv. *kosítrovec* »Zinnerz«. Prim. zah. sbh. *kòsiter*, knjižno *kòsitar*, dial. *kòster* (Lika). Že csl. *kositerъ*, *kasiterъ* »stannum«, blg. *kositro*, p. *kositarz*, rum. *cositor*, *costor*. Izposojeno iz gr. κασσίτερος »stannum«, lat. *cassiterium*, sti. *kastīram*, arab. *qazdir* itd. Izvor ni jasen; morda se otok Κασσίτιρα v Indijskem morju imenuje po kovini, morda kovina po otokih Κασσιτερίδες (Ebert, Reallex. VI 299; Schrader-Nehring, Reallex. II 699; Kretschmer, Glotta XXVII 36; Boissacq, 419; Frisk, I 798). Za slov. jezike Miklošič, 133; Berneker, I 581; Mladenov, 253; Skok, II 162.

kósiti, *kósim* (v. impf.), danes knjižno »obedovati«, starejše in narečno tudi »zajtrkovati«, v 16. st. *koſiti* »prandere« (Bohorič, Megiser); k temu *kosílo* (n.), v 16. st. *koſſilu* »ientaculum, prandium«; iz tega izvedeno *koſiliti* (Megiser), dial. *kostlati* (Savinjska dol.), *kosílčati*, *pokosílčati*, *nakosílčati se*; v 18. st. *pokoſilze* »Confect« (Gutsmann). Prim. sbh. *kúsati*, *kûsām* »jesti, gristi«, mak. *kasne*, blg. *kъsam*, r. *kusátъ*, *kusátъsja* »gristi (o mrčesu)«, *ukusítъ*, *zakúska*, ukr. *kusáty*, *ukusýty*, br. *kusácъ*, *kusnúcъ*, p. *kąsać*, č. *kousati*, *kousnouti*, slš. *kusat'*, gl. *kusać*, dl. *kusaś*, *kusyś*, plb. *kôsėt*. Psl. **kǫsati*, *kǫsnǫti* iz starejšega **kǫdsati*. Sorodno je lit. *ką́sti*, *kandù* »gristi, bosti«, lot. *kuôst*, *kuôžu* »isto« (Berneker. I 601; Trautmann, 116; Vasmer, I 703). Dvomljivo je sti. *khādati* »žveči, grize«, nperz. *ḫayidam* »gristi«, kjer ni mogoče izhajati iz **k(h)n̥d-* (Mayrhofer, I 308), kljub Perssonu, Beitr. 808; Slawskemu, Sl. Occ. XVIII 275 in Fraenkelu, 227. Malo verjetno primerja Osten-Sacken, IF XXIII 381 zaradi sbh. *kúsati* »s polno žlico hlastno jesti« slov. besedno družino z lit. *kim̃šti* »basati«.

kosklâda »velik sod za grozdje« (notr.), tudi *koslâda* (Brkini, Košana) poleg *koslada* »truga«. Šturm, ČJKZ VI 56 izvaja iz neizpričanega sev. it. ali retorom. **castelada* k it. *castellata* »podolgovata posoda in mera za grozdje ali vino« iz lat. *castellum*. Battisti, SBWAW phil. hist. 160, Bd. III 21 navaja za nonsberški dialekt oblike *kjazlada* »sod za mošt« *častlada*, *chiastellada* (str. 72), *kjaşlada* (str. 72). Glej tudi Battisti-Alessio, 798.

kosmȃt (adj.), f. *kosmáta* »pilosus«, v 16. st. *koſmat* (Megiser), k temu *kosmáč* (m.) »poraščen, bradat moški«, tudi cgn. *Kosmač*, *Kosmatin*, mtpn. *Kosmatica*, *Kosmatka*, *Kosmati Rob*, *Vrh*, fitonima *kosmáč* (m.), *kosmača* »Ribes grossularia« poleg *kosmúlja*, dalje *kosmáček*, *kosmâjka*, *kosmačícc* »vrsta jabolk«, *kosmâčka*, *kosmačúlja* »vrsta hrušk«, *kosmatíca* »Hieracium pilosella«, *kosmálja*, *kosmâljček*, *kosmâljek* »vrsta zelja«, *kosmáček* »Stachys hirsuta«, *kosmôvec*, *kocmôvec* »drevesni mah«, *kosmâtka* »Eragrostis, vrsta slive«. Splošno slov., prim. sbh. *kòsmat*, mak. *kosmat*, blg. *kosmát*, r. *kosmátyj*, ukr. tudi *košmátyj*, br. *kasmáty*, p. *kosmaty*, č., slš. *kosmatý*, luž. *kosmaty*. Izvedeno iz *kosmъ* »las«, kar sln. ni izpričano v tem pomenu, prim. csl. *kosmъ* »capillus«, mak. *kosma* »dlaka«, blg. *kósъm* »las«, r. *kosmá* »šop las, kita«, ukr. *kosm* (m.), *kosmá* (f.), p. *kosm*, *kosmyk* »šop las, grm«, č. *kosm* »las«, *kosmek* »šop, grm«, gl. *kosm* »dlaka«. Tudi sln. dial. *kosmînje* »dlaka, lasje« (Dajnko). *kosmina* »odrezan šop volne« (dol.). Sicer sln. *kósem* (m.) »koščék«, dial. »snežinka, šop prediva«, tudi *kosma* (f.), dem. *kosmíč*, *kósemček*, *kósmec*, *kosmiček*, redko *kosmúlja*. Ta pomen je bliže lit. *kàsti* »česati, grebsti, praskati«, lot. *kàst*, vendar tudi lit. *kasà* »šop las, kita«, stprus. *kexti* »isto««. Dalje je sorodno stisl. *haddr* »ženski lasje«, srir. *cir* »glavnik« (Berneker, I 580; Slawski, II 524).

kosorȇp (adj.) »z odsekanim repom«, metaforično *kosorȇp* (m.) »moški s kratko suknjo«; k temu *kosorépiti*, *kosorêpim* »odsekati rep« tudi »nerazločno izgovarjati«, *kosorêpec* (m.), *kosorêpka* »žival z

odsekanim repom«. Psl. **kǫsъ* »z odsekanim repom«, že csl. tudi *kusъ* poleg *kǫsъ*, sbh. *kûs, kúsa* »odsekan«, *kusòrep, kúsiti* »odsekati rep«, mak. *kus* »nizek«, *kúsu, kósmi* »kratki lasje«, blg. *kъs* »kratek, nizek, odsekan«, dial. *kъs* »hudič«, ukr. *kúsyj* »kratek, brez repa«, br. *kúso* »težko, težavno, nezadovoljivo«, p. *kęsy* in *kusy* »kratek, prisekan«, slš. *kusý* »nepopoln, skrajšan«, dl. *kušy*, gl. *kuši* »brez repa, kratek«. Najbolj verjetno izvedeno iz **kǫdsъ* (glej *kos, koščеk*) (glej Berneker, I 601; Slawski, II 128; Machek², 309). Poleg č. *kušě* »pes z odsekanim repom« in sbh. dial. *kùsija* »pes z odsekanim repom« (Lika) je treba navesti tudi sln. *kûs* (m.) »pes« (pkm.), *kûša* (f.) »psica« (vzh. štaj.), »kurba« (pkm.), dem. *kûsek* (m.) »psiček«. Dalje glej *kos, kositi*.

kospric (m.) »kratek meč, bodalo« (pkm.). Prim. sbh. kajk. *kosprt, kocprt*, pri Voltigiju *kosperda*, slš. *kocprd, kocprt*, p. v 16. st. *koczpergal* »bodalo«. Izposojeno iz madž. *koszperd* »vrsta meča, lasnica, živalski rep«, starejše tudi *kocpert, koszpiter*, kar je domnevno prevzeto iz srvn. *kampswert, kempswert* »Kampfschwert« (Benkö, II 589; Slawski, II 325).

kôst (f.), g. *kostî* »os«; dem. *koščíca* tudi »pečka«; k temu *kostênec* (m.) »trd oreh« (Kras), *kostеníca* »pečka, ki se drži sadeža«, dial. »podagra«, pl. *kostеníce* »vrsta sani« (Bled); adj. *kósten, kostên, koščên*; *okôstje* (n.) »skelet«, v. *okostenéti*; fitonima *kostenika, kosteníčnica, kosteník* (m.), *kostenják* (m.), *kostenîčevje* (n.) »Ligustrum vulgare« tudi »Daphne mezereum« (Tolmin), *kostník* (m.) »Convallaria multiflora«.

V 16. st. *kust* (Megiser), v 18. st. *koſt, koſten, koſtnik* (Pohlin). Splošno slov. *kostь*, prim. sbh. *kôst*, g. *kȍsti*, dial. tudi »pečka (Dubrovnik), mak. *koska*, dial. *kos*, blg. *kost, kostlá* in *kostílka* »pečka«, str. *kostь* »pečka, pokolenje, pleme«, dial, *kostь* »del polja« (Novgorod, Archangelsk), pl. *kósti* »podvodno kamenje«, ukr. *kístь*, g. *kósti*, br. *koscь*, g. *kosci*, p. *kość*, č. *kost*, slš. *kosť*, luž. *kosć, kośće*. Brez odgovarjajoče ide. paralele. Največkrat razlagajo s protetičnim *k-* iz osnove **ost(h)-*, **ost(h)i-* »kost«, sti. *ásthi*, avesta *ast-*, *asti-*, gr. ὀστέον, alb. *asht* lat. *os*, g. *ossis*, het. *hášt-āi-* (Meringer, Beitr. 42; Meillet, Et. 262; RES III 187; V, 9, Perssen, Beitr. 326; Berneker, I 582). Ker je *ostь* brez *k-* ohranjeno v slov. jezikih, skuša Georgijev, Vъprosi na bъlg. etim. 15 pojasniti dvojnost s križanjem med *ostь* in sbh. *kost* »rebro« = lat. *costa* »rebro«.

kóstanj (m.), g. *kostánja* »Castanea sativa; Aesculus hippocastanum«; v 16. st. *koſtain* (Megiser), v 18. st. *kóſtajn* (Pohlin), *koſtaina, koſtanja* (Gutsmann). Prim. sbh. *kàstanj* poleg *kòstanj* in *kȇstēn*, mak. *kosten, kesten*, blg. *kástan, kásten, kósten késten*; tudi csl. *kostanъ, kostěnъ*, mlajše *kastanъ*. R. *kaštán* in ukr. *kaštán* je prevzeto iz p. *kasztan*, dial. *kaštan*, č. *kaštan*, slš. *gaštan*. Latinsko ime *castānea* je preko gr. κάστανον maloazijskega porekla. Pri tem opozarjajo na arm. *kaskeni* »kostanjevo drevo« poleg *kask* »kostanjev sadež« (Schrader, RL I² 561; Schrader-Hehn, Kulturpflanzen², 295, 615). Sln. *kostanj* je sprejeto preko it. *castagna* (Schuchardt, Slawod. 48; Bartoli, Zb. Jagić 38). Na druge južnoslov. oblike je vplivalo turš. *k'estane* in morda tudi alb. *kështenjë, gështenjë* (Berneker, I 492; Walde-Hofmann, I 178).

kostréba »Agrostemma githago; Panicum crus-galli«, tudi »Bromus, Bromus secalinus«, adj. *kostrébast* »trespenartig«, poleg *kostréva, kostrevec* in nedvomno spada zraven tudi *koštríka* »Ruscus«. Večkrat tpn. *Kostrevnica*, 1150—1250 *Cozruidniz, Cosdruniz* in *Kostrivnica* 1275 *Costreuntz* (avtor, SVI I 289), enako tudi pri drugih Slovanih (Miklošič, ON appell. 244). Sln tudi cgn. *Kostrevc* poleg *Kostren, Kostric, Kostrica, Koštric, Koštrica, Koštrca*. Splošno slov; prim. sbh. *kòstrava, koštrava, kostrba, kostrva* »Festuca; Panicum crus-galli«, *kostrika* »Ruscus acul.«, blg. *kostreva* »Alopecurus pratensis«, ukr. *kostereva, kosterjava, kostrica* »Festuca«, p. *kostrzewa* »Festuca; Bromus, Panicum crus-galli; Lolium«, č. *koštřava* »Festuca«, slš. *kostrava* »isto«, dl. *kóstřowa, kóstřawa, kóstřewa* »Cynoglossum officinale; Carum«, gl. *kostrjawa, koscerwa* »Bromus«, plb. *t'üstrâịvə* »Festuca«. Izhajati je treba iz osnove **kostrъ*, **kostъrъ* s pomenom »nekaj ostrega, robatega« ali »pazdêrje«. Iz iste osnove je tudi sln. *kostrúži* »grobi otrobi«. Medtem ko pomeni č., slš. *kostra* »skelet« je p. dial. *kostra* »pazderje«, ukr. *kastrá* »Festuca«; sbh. *koštra* »okun«, toda sln. *koštrav, kûštrav* »skuštran« enako mak. *kóštráv* in blg. dial. *koštráv*; toda r. *kostrjávyj, kostrivyj* »poln pazderja«. Tako Berneker, I 584; Slawski, II 532. Po nepotrebnem rekonstruira Machek, JR 279 izhodni adjektiv **kostъrbъ*, prim. č. *kostrbatý* za vsa ta imena. Dvomljivo Treimer, Mitt. rum. Inst. Wien 366 in Vasmer, Studien, I 26; REW I 642, ki primerjata alb. *kashte* »slama, pleve«, enako Šachmatov, JA XXXIII 90, ki suponira keltsko poreklo.

kȍš (m.) »corbis«; dial. tudi »čebelji panj« (vzh. štaj.), »zelje, ki ne naredi glav« (Slov. Gorice), *gnojni koš* »voz s pletenim ogrodjem«, *prsni koš* »Brustkasten« (Poljane), »drevesna krošnja, grm, rakov oklep« itd. K temu *košár, kôšar* »izdelovalec košev, krošnjar, berač«, *košána* (f.) »iz srobota spleten velik koš«, *košáriti, košârim* »krošnjariti«, adj. *košȁt* »razvejan, napihnjen, širok«, tudi *kôšast* (vzh. štaj.), *košátiti se* »napihovati se«, *košatíca* »bujno raščena drevesna mladika«, *košatljȁt* »nekoliko košat«, *kóšav* »skuštran« (pkm.), *kóšavec* »skuštranec«. Splošnoslov., prim. csl. *košь* »κόφινος«, sbh. *kȍš*, g. *kòša*, mak., blg. *koš*, r. *koš*, g. *košà*, ukr. *kiš*, g. *košà*, br. *koš*, p. *kosz*. č., gl. *koš*, slš. *kôš*. Psl. **kosjь*; sorodno je lat. *quālum* »pletena košara« (< **qᵘaslo-*), *quasillus* »košarica«, it. dial. *košənə* »koš« (Rohlfs, EW 132) < gr. κόσκινον »rešeto« (Pedersen, IF V 53; Berneker, I 586, Trautmann, 119; Vasmer, I 650). Nesprejemljivo Uhlenbeck, PBB XXIX 332, ki primerja stnord. *hagi* »travnik«, srvn. *hac* »Gehege«, kelt. kimr. *cal* < **kagio*.

kóša »v kite spleteni lasje« (Notr.). Verjetno iz **kosįā* h *kosa*, prim. sbh. *kòsa* »lasje«, dial. *kosȃ*, g. *kosē* »ženska frizura« (Hvar), *kȍse* (f. pl.) »pletenica« (Lumbarda). Morda spada zraven tudi sln. *košlji* (m. pl.) »zelje, ki ne tvori glav«, kol. *košljêvje* (n.) »isto«. Osnova je ista kakor pri *kosem, kosmat, košatiti se*.

košȃn (m.) »kmet, ki ima malo zemlje, ca četrtino kmetije« (Solkan, Bovec); *košanȋja* »četrtina hube« (Poljane); k temu cgn. *Košan*, *Koschan*; tudi sbh. cgn. *Kosan*, *Kosanac* poleg *Kosentzes* (Mažuranić, Prinosi 528). Izposojeno iz furl. *cossàn* »affituale di casa rustica con poca terra coltivabile« (Štrekelj, JA XII 460; Mende, RLS 83). Furl. *cossàn* izvajajo iz srlat. *cossatus* (Du Cange, Glossarium II 593), kar povezujejo tudi z germ. *kossath* »Adelung«. Prim. tudi srlat. *cota* »tagurim, latibulum«, saks. *cote* (Du Cange, II 596). Glej tudi *kosez*.

košȃra »okrogel, pleten koš«, tudi *košár* (m.), *košȃrna*, *košȃrka*, *košȃrica*, *košárec* (m.). Prim. sbh. *kòšara*, *kȍšār* (m.) »vrša«, mak. *košara* »isto«, blg. *košára* »ovčji tamar«, r. *košára* »obora, tamar«, ukr. *košára* »ovčarska koliba«, p. *koszara*, *koszar* (m.) »isto«. Najbolj verjetno izvedeno iz *koš* (Berneker, I 587; Vasmer, I 651). Iz slov. jezikov je rum. *cășar(a)* »tamar« (kljub Meyer-Lübkeju, 1735, ki to izvaja iz lat. *caseāria* »lesa za sušenje sira«) in madž. *kosár* »čebelji panj, vrša« (Kniezsa, II 675).

kóšpa »lesena coklja« (goriš.), »nerodno spleten koš« (Goriš. Brda), tudi *košp* (m.) (Tolmin). K temu izvedeno *kôšpar*, g. *kôšparja* »kdor nosi coklje«, poleg *kôšpar*, *kôšper* »velik rak« (Staro Sedlo). Izposojeno iz ben. it. *cóspo* »lesena coklja«, retorom. *cuosp*, *cospes* »isto« iz pozno lat. *cuspus* »lesena sandala«, prvič izpričano 1206, sprejeto iz nekega neznanega jezika (Battisti-Alessio, 1132).

kôšta »hrana«; k temu *koštáti* »poizkusiti«, v 16. st. *koſhtanie korſhtanie* »poizkušnja« (Megiser), v 18. st. *koſhtati* »poizkusiti« (Gutsmann). Poleg tega tudi *koštáti*, *koštâm* »stati, veljati« iz n. homonima *kosten* »veljati«, izposojeno iz lat. *constāre* »veljati«. Drugo je n. *Kost* (f.) »hrana«, *kosten* »poizkušati«, prim. got. *kustus*, *gakusts* »poizkušnja«. Oboje se je v nemščini pomešalo; sln. poleg dial. *koštinge* (f. pl.) »stroški« tudi še *nakoſhtnik* »abonent«. Prim. tudi sbh. kajk. *kȍšta* »hrana«, *kȍštati*, *kòstati*, *kòštovati* »poizkušati« in »veljati«, č. *košt* (m.) »poizkušnja, okus, stroški, cena«, p. *koszt* »stroški, cena«, *kosztować* »veljati«, *kosztunek* »stroški, cena«. Iz p. tudi r. *košt*, *koštovatь* in ukr. *koštuváty* (Berneker, I 586; Skok, II 165; Kluge-Götze, 395).

koštrȗn (m.) »skopljen oven, jarec«, vzh. štaj. tudi »usločena trta s čepi«; dem. *koštrȗnek*, *koštrȗnček*, adj. *koštrȗnov* in izv. *koštrȗnovina* »jarčje meso«; v 18. st. *koshtrun* »vervex« (Pohlin), *kaſhtrun* (Gutsmann). Izposojeno iz it. *castrone* »skopljenec, skopljen oven«, ben. it. *castròn*. Preko n. *kastrieren* »skopiti« tudi *kastrirati* »skopiti« iz it. *castrare* »skopiti«, lat. *castrāre* »odrezati«. Iz sln. je nvn. *Kastraun* »koštrun«. Tudi sbh. *kȁštriti*, *hȁštriti* »obrezati, obsekati« blg. *kastrjá* »isto«, č. *kaštriti* »gosem skubsti perje«, p. *kajstrować* »kastrirati« (Berneker, I 492; Štrekelj, Lwk. 26; Mende, RLS 78).

košúlja I »srajca« (bkr.); prim. csl. *košulja* »indasium«, sbh. *kòšulja* »srajca«, pl. *kòšulje* »perilo«, dial. *košúljac* »del ženske obleke« (Srem), mak. *košula*, *košulka*, *košulče* »srajca«, blg. dial. *košúlja* »srajca«, r. dial. *košúlja* »krznen jopič«, ukr. *košúlja* »srajca«, br. *kašúlja* »fina srajca«, p. *koszula* »srajca«, č. *košile*, stč. *košule* »srajca«, slš. *košelja*, gl. *košula*, *košla*, dl. *košula* »srajca«. Stara, splošnoslov. izposojenka iz lat. *cāsūla* »plašč s kapuco« poleg *casubla* (frc. *chasuble*, špan. *casúlla* »mašna obleka«); iz lat. tudi gr. κασοῦλα »grobo oblačilo« in srvn. *kāsele*, *kāsel* »del mašne obleke«, kar je dalo č. *kažula*, *kažila*, *kazula* »mašna obleka« in p. *kazula*, *każeła* »mrtvaška srajca« (Berneker, I 586).

košúlja II »vrsta košare« (Kras) »voziček s pleteno košaro« (Idrija). Podobno tvorjeno je sbh. *kóšlje* (pl.) »plot«, ukr. *košílь*, g. *košelja* in r. *košélь*, g. *košeljá* »košara, koš za seno, krušna torba«, dial. tudi *košólka* »košara« (Rjazanь). Izvedeno iz *koš* (Miklošič, 426, Berneker, I 587; Vasmer, I 651).

košúta »jelenova samica«; v 16. st. *koshuta* »cerva« (Megiser), v 18. st. *koshûta* (Pohlin), pri Gutsmannu tudi *koſhutnik* »Hirsch in der Brunst«; dial. je *košúta* tudi »ime goveda košutje barve«, k temu *košȗtje* (n.) »Pinus pumilio«, *košȗtnik* »Genziana lutea« (Čaven); tudi orn. *Košúta* in cgn. *Košuta*, *Košutnik*. Prim. sbh. *kòšuta* »cerva«, v nar. pesmi *tri košuta* kaže na **košut* (m.), tudi fitonim, toponim, ime krave *Koša* in ženski atpn.; mak. *košuta*, blg. *košúta*, stč. *košut* »kozel«, slš. *košut*, ukr. *košut* »kozel«. Možna je povezava s **šutъ* »brez rogov«, prim. ukr. *šúta* »krava brez rogov«, mak., blg. *šut* »brez rogov«, p. *szuty*, č. *šutá koza*, slš. *šuty* in sln. orn. *Šutna* (Litija) < **šutъna* (Šuman, JA XXX 303), z velarnim prefiksom *ko-*; dvomi Berneker, I 586 toda soglašata Vasmer, I 652 in Machek[2] 631. Podrobno Skok, II 167, ki opozarja na sbh. dial. *šȕta ovca* (Kosmet), tudi *šȕka* in *šȕša*, adj. *šȕšav*, *šȕkav*, tudi rum. *șut*, *ciut* »brez rogov«, *ciută*, *șută* »košuta«; alb. *shut* »brez rogov«, *shutë* »košuta«, madž. *suta*, *csuta* »brez rogov«. Skok opozarja tudi na sln. *štula*, ki pomeni dial. »krava brez rogov« (Podkrnci, Ščavnica), sbh. *štȕla* »raven gorski hrbet«, poleg *šutúla* »streha brez rogov«. Ker se *ćúka*, *çüko*, *šuka* »koza brez rogov« pojavlja tudi v švicarskih Alpah, je mogoče sklepati na pastirski substrat. Glej tudi Oštir, Anthropos VIII 165—180; Petersson, JA XXXIV 381; Skok, SR III 352; Machek, Slavia XVI 218.

kót (m.), g. *kǫ́ta* »angulus, abditus locus«; k temu tudi *kǫčnik* (m.), *kǫ̑tnik*, *kotnjȃk* »zob«; adj. *zakóten* »odmaknjen, skrit«, v 16. st. *kotnik* »molaris, Stockzahn« (Megiser), v 18. st. *kot*, *kotez*, *kotizh*, *kotei* »Eck«, *kotnik*, *koteſhnik* »Stockzahn« (Gutsmann), *kotshnek* »dens molaris« (Pohlin), mtpn. *Kot*, *Matkov Kot*, cgn. *Kotnik*, *Zakotnik*. Splošno slov., prim. csl. *kǫtъ*, sbh. *kȗt*, mak. dial. *kant* »prostor, kjer stoji ognjišče«, blg. *kъ̀t*, r., ukr., br. *kut*, g. *kutá*, p. *kąt*, č. *kout*, slš. *kút*, gl., dl. *kut*. K temu tudi r. *kutenь*, ukr. *kútnyj zub* »dens molaris«. S tem primerjajo gr. κανθός »kot v očesu«, κανθώδης »krivina, zavoj«, kimr. *cant* »rob, železni obroč« < ide. **qan-tho* (Frisk, II 777), kar je morda sorodno z lit. *kãmpas* »kot, kraj«, gr. καμπή »zavoj«, κάμπτω krivim« (Zubatý, JA XVI 396; Brugmann, Grdr. I[2], 357, 513, 583). Lit. *kántas*, *kántis* »kot«, je iz slov. jezikov (Fraenkel, 216). Berneker, I 602 primerja gr. κοντός »drog«, κεντέω »bodem«, kimr. *cethr*

»ost, žebelj«, kar je manj verjetno. Glej Kozlovskij, JA XI 388; Uhlenbeck, IF XVII 94; Mikkola, IF XXIII 122, Trautmann, 116. Toda Machek[2], 285 se opira na lot. *kakts* »kot v hiši« in suponira malo verjetno sovpad dveh osnov, psl. **kotь* in **kǫtь*.

kota »volk, stopljeno železo v plavžu« (gor.); izposojeno iz it. *cotta* »kar se enkrat žge«, sr. lat. *cocta* k *coctare* »kuhati«, *coctura* »kuhanje« (Battisti-Alessio, 1139).

kotaliti, *kotalím* »valiti, trkljati«, tudi *kotalícati kotalícam, kotaljáti, kotaljâm, kataljáti, kataljâm, kotrljáti, kotrljâm, kotúrati (se), kotúram se, kotŕcati, kotŕcam* »isto«, *jotížiti se, kotížim se* »valjati se« poleg *kotáti, kotâm, kotati se* »valiti, valjati, drgniti se, bosti se (o govedu)«; k temu *kotáč* (m.) »kolo«, *kotáča* »podstavek za valjenje sodov«, *kotâčka* »Ilysia scytale«, *kotálke* (f. pl.) »drsalke s koleščki«, *kotánec* (m.) »špirala, viba«. Prim. sbh. *kotȑljati se, kotùrati* »trkljati«, mak. *kotlosa* (pf.) »odriniti koga«, Machek[2], 282 prišteva zraven tudi blg. *tъrkaljam* »trkljam«, z metatezo, kar je dvomljivo; r. *katylátь*, ukr. *kortulátysja*, p. *katulać (się)* »valjati, klatiti se«, č. *kotáleti se, kutáleti se, kotouleti*, slš. *kotúlat'*, *kotúlit'*. Ekspresivna besedna družina; po tvorbi je podobno lit. *kãtul(iuo)ti, kãtur(iuo)ti* »žgečkati«. kar je verjetno onomatopeja (Fraenkel, 229). Pri slovanski družini je morda treba izhajati iz **kotiti, *katati* (Slawski, II 104); Machek, 227 je sprva mislil na **ko(ob)-vrtľati*, toda v drugi izdaji 282 suponira prvotno *kotrbálati* »prevračati kozolce«. Drugače Šmilauer, Oběžnik Klubu přátel IV, 18, 2 (meni nedostopno) in Otrębski, SOcc XIX, 189.

kotár (m.), g. *kotárja* »okraj, distrikt« poleg *határ* (m.) »meja, okoliš, teritorij«. Tudi sbh. *kòtār*, g. *kotára* »okoliš, distrikt, meja«, *kȍtar* »ograja okoli stoga« in *hȁtār* »okoliš, distrikt«. Oblike na *k-* je Miklošič, 86 izvajal iz stvn. *kotaro* »Gatter«. Nemško *kataro, gataro*, novo *Gatter* pomeni pravno tudi mejo graščinske posesti (Berneker, I 386; Kelemina, GMDS XIV 66). K temu tpn. *Kotarče*, n. *Guttáring*, starejše *Gutarich, Kutarich* (Lessiak, Carinthia CXII 45). Oblike na *h-* pa so izposojene iz madž. *határ* »meja, okoliš«, kar je iz n. *hotter* (Benkö, II 74). Tudi č. dial. *chotár, chotářit'*, slš. *chotár*, p. dial. *hator, hotár* »pašnik«, ukr. *chotár* »dežela«, dial. *chitár* »meja« in rum. *hotár* »okoliš, meja«.

kotáti, *kotâm* (v. impf.) »valiti, valjati«, tudi *kotalíti, kotalím, kotaljáti, kotaljâm* in *katalíti, katalím, kataljáti, kataljâm, kotúrati, kotrljáti, kotrcati, kotalícati, kotaljáti*; z odpadom začetnega *ko(ka-)talíkati, talóvkati, takljáti*; v zloženkah *prekotíti* (v. pf.), *prekótniti, prekótnem* (v. pf.), *prekotováti, prekotûjem* (v. impf.), *prekotáti, prekotâm* (v. pf.); izv. *kotáč* »kolobar«, *kotánec* (m.) »viba, špirala«, *kotrljân* (m.) »Eryngium«, *koturáš* (m.) »Armadillo«. Prim. sbh. kajk. *kotati se, kotakati se* (Belostonec), širše sbh. *kotȑljati se, kotrškati se*; k temu *kotrljan* »Eryngium« (stč. *kotačka* »isto«, mak. *kači, kačuva* »dvigati, vzpenjati«, r. *katítь, kačú* »valiti«, str. *kotiti sja*, ukr. *kotýty, kočú*, br. *kacícь, kačú, pakacícь*, p. *kocić (się), kaczać*, č. *kotiti, káceti, kátiti, przekotiti, rozkotati*, slš. *prekotit'*, *vykotit'*, gl. *kóćić, rozkoćić*. Psl. **kotiti, *kot'ǫ*. Iz slov. jezikov rum. *cotiş* »cikcak«, *cotigă, cotiugă* »dvokolesnik«. Etimološko nejasno. Najverjetnejša se zdi primerjava z ir. *caithid* »drsa« < **kateieti* (Pokorny, ZfcPh XX 428; Krahe, Spr. d. Illyrier, I 107; Toporov, Vopr. slav. jaz. VI 172). Matzenauer, LF VIII 161 je primerjal angl. *skate* »drseti«, *skate* »drsalke«, kar odklanjata Berneker, I 591 in Vasmer, I 540. B. Čop, Zborn. FF III/3 (1960) 7 domneva sorodstvo z iran. *xaϑ-* »obračati, krožiti«, oset. *xatin* »klatiti se, vlačiti«. Machek, IF LIII 93 pa opozarja na sti. *śātáyati* »vrže«, s starejšim pomenom »razkosa« (to povezuje Walde-Pokorny, I 539 z lot. *sist, situ* »tolči«). Loewenthal, JA XXXVII 393 misli na lat. *quatiō* »tresem« in gr. πάσσω »sipam«, kar najbrže ne spada skupaj (Frisk, II 478). Miklošič, 135 pritegne lit. *kočioti* »zvijati perilo«, kar je izposojeno iz br., Agrell, ZB 13 povezuje arm. *sail* »voz«.

kótec (m.), g. *kótca* »gajba, kletka, hlev, pretin v hlevu, jama za repo«, tudi *koč* (m.) in *kočak* (m.) »isto«. Morda spada sem tudi *kǫ̂jca* »koliba v gorah na dveh stebrih« (Idrija) < **koč(i)ca*, a to je lahko tudi iz **kǫtja* »koča«. Prim csl. *kotьcь* »kletka, gnezdo«, sbh. *kòtac*, g. *kòca* »hlev« poleg *kôt*, mak. *kotec* »pregraja za ribe« *kočina* »svinjak«, blg. *kočina* »vrsta hleva«, str. *kotьcь*, dial. *kotý* (pl.), *kotcý* »pregraja za ribe«, *kotče* »vrsta saka«, ukr. dial., *kutícь, kütícь* »kletka, svinjak, ovčji hlev«, p. *kojec*, g. *kojca* »gajba za prevoz drobnice«, starejše tudi *kociec*, g. *kočca* »isto«, č. *kotec, kotce* (n.) »kletka, pretin v hlevu«, tudi *koc, koč*, stč. *kot, kót* »lopa, stojnica«. Iz slov. jezikov rum. *coţéţ* »hlev, pregraja iz protja«, tudi *coteáţă, cotéţa* in madž. *kotéc* »hlev, kletka, lopa, zapor, poštni nabiralnik«, alb. *kotéc, kutec* »hlev«, ngr. κοτετσι »kurnik«. Psl. **kotь*, dem. *kotьcь* brez trdne etimologije. Sorodno se zdi avesta *kata-* »klet, izba«, nperz. *kad* »hiša«, got. *hēþjo* »kamra«, sti. *cátant-* (adj.) »skrivajoč se« (Berneker, I 588; Vasmer, RS VI 174; REW I 644; Kiparsky, Lw 278). Manj verjetna je domneva, da je izposojeno iz germ., stangl. *cot* (n.), *cote* (f.) »koča«, angl. *cot* »hiša, koča« stnord. *kot* »koča« (Persson, Beitr. 111; Uhlenbeck, JA XV 488) ali iz švab. *kott* »prizidek pri hiši«, dial, *kotter* »kajža« (tako Berneker, I 588), tudi ir. *coit, coite* »koča« ne pride v poštev (tako Šahmatov, JA XXXIII 90). Glej tudi Machek[2], 283 in Slawski, III 330.

kótel (m.), g. *kǫ̂tla* »ahenum«; v 16. st. *kotel* »ahenum«, *kotlar* »aerarius faber« (Megiser), v 17. st. tudi *kotel* »boben« (Dict.), dial. *kotel* »tolmun« (bkr.) »vdolbina v tleh«, pogostno mtpn. *Kotel, Kotli, Kotlič, Kotliček, Kotliči* in pod.; k temu *kotlína* »crater, vallis«, *kotánja* »fovea, scrobis«, oboje tudi mtpn.; a tudi *kótla* (f.) »beč, luža« in križano *kotlánja*; k temu cgn. *Kotlan, Kotlin, Kotlovšek, Kotluš(č)ek, Kotušek*. Splošno slov.; csl. *kotьlъ* »lebes, vas aeneum«, sbh. *kòtao*, g. *kòtla*; mak. *kotel*, pl. *kotlí*, blg. *kotél*, r. *kotël*, ukr. *kotel*, br. *kocël*, g. *kotla*, p. *kocioł*, g. *kotla*, č. *kotel*, slš. *kotol*, gl. *kotoł*, dl. *kóšeł*. Izposojeno iz got. **katil(u)s*, pl. *katilē* poleg stvn. *kezzil*, nvn. *Kessel* (Miklošič, 135; Berneker, I 591; Kiparsky, Lw. 203). Zadnji vir je lat. *catīnus* poleg *catīllus* »skleda, čaša«, vendar slov. *kotьlъ* ni izposojeno naravnost iz lat. (tako Meillet, Ét. 186); lit. *katilas*, lot. *katls*, stprus. *katils* je kljub Trautmannu, 121

sprejeto samostojno (Vasmer, I 644). Madž. *katlan* »pekač, kotlina« in rum. *cotlon* »kotanja« je iz slov. *kotlina* (Kniezsa, 664; Benkö, II 408).

kotenina »vrsta bombažnega blaga«, tudi *kotonína* (Kras), *kortenína*. Sprejeto preko it. *cotonína*, frc. *cotonnine*, kar izvajajo iz arab. *quṭūnī*. Novejša izposojenka *katûn* »vrsta tkanine« je iz n. *Kattun*, kar je preko hol. oblike *kattoen* in pozno lat. *cottonus* »bombaž« iz arab. *quṭun* »bombaž«. S tem primerjajo tudi hebr. *kuttōneϑ*, kar je prešlo tudi v gr. χιτών »vrsta srajce« in verjetno tudi v lat. *tunica* (Lokotsch, 1272; Kluge-Götze, 357; Battisti-Alessio, 1138). S sln. *kortenina* je mogoče primerjati sbh. *kàrtūn* in č. *kartoun* iz avstrijsko nemške variante *Karton* (glej tudi Štrekelj, JA XIV 528; Lwk. 33).

kóter (m.) »boter«, *kótra* (f.) »botra«, tudi *góter* (m.), *gótra* (f.); v 18. st. *katrey, koterza* (Megiser[2]), *koter, kotrei, koterz, gotei, kotra, kotrínja, koterza, gota, gotiza* (Gutsmann), dial. kor. *qótr, qotrèi, qotŕca* v Zilji *kôtra*, štaj. *gôter*, rez. *hõtęrčić, hõtrica*. Medtem ko je sln. *bóter* izposojeno iz stvn. *gifatero*, kar je kalk po lat. *compater* »boter« in k temu *gifatera* »botra«, naslonjeno na *Gott* »bog« tudi stvn. **gotfater*, srvn. *gotd, gotte* (m.), *göt(t)e* (f.), ohranjeno v nvn. dial. *Gotte, Gott, Gotten*. Ramovš, HGr. II 185 izvaja *koter* iz bav. dial. *k(f)ater*, podrobneje že Štrekelj, LMS, 1896, 146; glej tudi Striedter-Temps, DLS 94, 130. Sinonima *kum, kumpare, boter*.

koterija »klika, družba«; prim. sbh. *kotèrija*, mak., blg. *koterija*, r., ukr. *koterija*, p. *koteria*, č. *kotérie*, slš. *kotéria*. Izposojeno iz frc. *coterie* »klika, tovarišija« iz st. frc. *cotin* »koča« (Slawski, III 11).

kotíti, *kotím* (v. impf.) »roditi mladiče (o živalih)«, tudi *kótiti*, pf. *skotíti* »roditi (o živalih)«, *skótniti*, *skôtnem* (v. pf.), *kotíti se, skótniti se*; k temu *skȍt* (m.) »mladič, zalega, živina« in k zadnjemu pomenu *skotína* »živalski iztrebki«, tudi *pokȍt* (m.) »porod«, *pokotína* »živina«, v. *pokótniti, pokôtnem* (v. pf.) »roditi«. Omeniti je treba v tej zvezi tudi dial. *kotížiti se, kotížim se* (v. impf.) »valjati se, zvijati se« (Buče), npr. *kráva se kotíži* »zvija se, kakor bi rodila«. Psl. *kotiti sę, kotįǫ sę* »roditi«, splošno slov., vendar razen sbh. dial. *kòtiti* o vseh živalih (Dubrovnik), omejeno samo na nekatere, mak. *koti (se)*, blg. *kótja (sę)*, r. *kotítьsja*, ukr. *kotýtysja*, br. *katicca*, p. *kocić się*, č. *kotiti se*, slš. *kotit'sa*, gl. *kóćić so*, dl. *kośiś se*. Najverjetnejše se je pomen razvil iz prvotnega »vreči, metati«, prim. sln. že v 18. st. *krava je povergla* (Gutsmann), poleg *kotíti* »valiti, valjati«, tako poleg Brücknerja, 261 tudi Toporov, Vopr. slav. jaz. VI 172 in Slawski, II 315. Dvomljivo je mnenje, da se je pomen razvil iz *kotьka* »mačka, sidro«, č. *kotě* »mačji mladič« (tako Berneker, I 590; Trubačev, Proischož. 97; Machek[2], 226); oporeka že Vasmer, I 645. Nezanesljive pa se zde tudi primerjave z lat. *catulus* »živalski mladič«, *catellus* »ščene«.

kotje (n.) »blato, govno, nečistoča« (Gutsmann); izposojeno iz n. *Kot* (m.), starejše tudi »cestno blato«, zgodnje srvn. *Kat, Quat*, srvn. *quāt, quōt, kōt, kāt*, stvn. *quāt, chwāt* »blato« poleg adj. srvn. *quāt* »ostuden, grd« < ide. **gᵘ̯ōu̯-, *gᵘ̯ū-* (slov. *gaditi*). Vendar sln. tudi *skutiti se* »gabiti se«, *priskuta* (m., f.) »nadležnež«, kar se zdi domače.

kotlina »vdolbina tal«, starejše tudi *kotlíšče*; prim. sbh. *kòtlína*, mak, *kotlina, kotlovina*, blg. *kotloviná, kotlóvište*, r. *kotlovína*, dial. *kotlína*, ukr. dial. *kitlýna, kitlovýna*, br. *katlína, kótlišča*, p. *kotlína*, č., slš. *kotlina*, gl. *kótlina*, dl. *kótlišće*. Psl. *kotьlina* izvedeno iz **kotьlъ* »kotel« (Slawski, III 13).

kotôrna »Perdix saxatilis; Lagopus«, tudi *katorna*; v 18. st. *katorna* »Haselhuhn; Weiberspitznamen« (Pohlin), *katorna* »Haßlhuhn« (Gutsmann). Pleteršnik, I 448 izvaja iz it. *cotornice* »prepelica«. Iz istega vira je zah. sbh. *kotorina* »Lagopus« (hrv. Primorje, Krk). Ben. in tržaško it. *cotòrno*, furl. *catòr*, vse iz lat. onomatopeje *co(c)turnis* (Štrekelj, Lwk. 34, 50; Skok, II 171).

kotríg (m.) »člen, členek, zglob, ud«, tudi *kotríga* (f.) (pkm.); pl. *kotríge* »okostje; mrhovina« (vzh. štaj.); k temu *kotrížen* »členkovit, kolenčast«, *kotrížnik* »suh človek z dolgimi nogami« (štaj.), v 18. st. *kotrig* (m.) »Glied«, *kotrishen* »gliederich« (Gutsmann). Prim. sbh. kajk. *kotrig* »isto«, *kotrižan* in slš. *kotržina* »mrhovina«. Berneker, I 588 opozarja na ngr. κοτρίκι »členek na nogi«, kar je verjetno izposojeno iz slov. jezikov. Vendar je poreklo vseh teh besed popolnoma neznano.

kótula »žensko krilo« (Ter); tudi sbh. dial. *kȍtola* (Istra), *kȍtula* (Dubrovnik, Črna gora). Izposojeno iz ben. it. *còtola* »krilo«, dem. k it. *cotta* »kuta« (Battisti-Alessio, 1139; Skok, II 168). Sln. dial. *kotolín* (m.) »ženska spodnjica« (goriš.) je iz furl. *cotulìn*, ben. it. *cotolin* »cintino, veste corta di donna« (Mende, RLS 83).

kôtva »sidro« (pkm.), dem. *kôtvica*; tudi *kotvîšče* »sidrišče« (pkm.); v. *zakótviti* (pf.) »zasidrati«. Tudi sbh. *kȍtva, kȍtvica* »sidro« novoknjižno, ne ljudsko, mak. *kotva* »sidro«, dial. *kotka* »maček, glavnja«, blg. *kótva, kótvica* »sidro« poleg *kótka* »mačka, sidro«, csl. *kotъka* »sidro« (Supr.), r. zastarelo *kótva* »sidro«, r. csl. *kotъka* »sidro«, ukr. *kótva, kotvýcja* (< p.), poleg *kitvá, kítvycja*, p. *kotwica*, stč. *kotva, kotev, kotvicě* »železni kavlji, rastlinsko ime«, slš. *kotva* »sidro«, *kotvica* »rastlinsko ime«, gl. *kótwica*, dl. staro *kotwa* »sidro«. Psl. **koty*, g. *kotъve* razlagajo kot staro metaforo h *kotъ* »maček«, prim. sln. *maček* »sidro«, sbh. *mȁčka*, r. *kóška* »mačka, sidro«, enako n. *Katze* »mačka, sidro«. Iz slov. jezikov je staro lit. *katvyčia, kãtas* »sidro« (Fraenkel, 228). Glagoli č. *kotviti*, slš. *kotvit'*, p. *kotwić, kotwiczyć* »zasidrati«. (Berneker, I 590; Vasmer, I 644; Vaillant, Gr. comp. II 1, 277; Slawski, III 16).

kounertnica »neka trava« (Pohorje); kdor jo pri sebi nosi, nikdar ne zboli (Trstenjak, Novice, 1859, 86). Kelemina, ČZN XXIII 143 opozarja z rezervo na n. *Kolmarskraut* »Anagallis«.

***kȭv** (pron.) »kakšen«, samo dial. *kāu̯, kǫva, kǫvu* (Šmarje pri Jelšah); k temu *nāĭkuu̯*, pri Pleteršniku *nékov, nekóv* »nekakšen« (jvzh. štaj.), *marsíkāu̯* »marsikakšen«; verjetno haplologija iz *kakóv*, štaj. tudi *kákov, nékakov, nekakóv* (bkr., vzh. štaj.),

nékakovšen, v 16. st. *kakov* (Dalmatin), danes knjižno samo *kakovost* (f.) »kvaliteta«, v 18. st. *kakershnoſt* (Pohlin). Dalje glej *kak*.

kovár (m.), g. *kovárja* »snovalec«, *kováriti, kovârim* (v. impf.) »snovati naklepe«, a tudi »očuvati škode, ohranjati«; deloma prevzeto iz drugih slov. jezikov, tako *kovârnik* »intrigant«, *kovârnica* »intrigantka«, *kovârstvo* (n.) »zvijača, prekanjenost«, *kovárnost* (f.). Prim. csl. *kovъ* »prevara, hudoben naklep, upor«, *kovarьstvo* »narava, način mišljenja, značaj«, *kovarьnъ* »zvijačen, spletkarski«, *kovarьstvije* »spletkaštvo«, sbh. *kȍvāran* »lokav«, *kovárstvo, kovarstvovati*, toda izpričano je tudi *kȍvati, kȕjem* »snovati, delati, storiti« (prim. sln. *kaj kuješ, kaj naklepaš*), r., ukr. *kovárnyj*, č. *kovat, kovář* »naklepati, p. *kować*, gl. *kovaŕ*; k pomenu csl. *kovati zъlaja* »naklepati zlo«. Sln. *okováriti, okovârim* (pf.) »zavarovati, očuvati« ne more imeti kljub Pleteršniku, I 814 nobene zveze z *varovati*, ampak se je samostojno razvilo; impf. k temu *okovárjati (se), okovârjam (se)* »čuvati, ohranjati, skrbeti«, *okovâra* »zavarovanje«, adj. *okováren, okovárljiv*, in dalje *okovârnik* »skrbnik«, *okovárnost* (f.), *okovârstvo* (n.). Dalje glej *kovati*.

kovârstvo (n.) »prekanjenost, zvijačnost«; k temu *kovár*, g. *kovárja* »spletkar« tudi *kovârnik*, f. *kovârnica*, adj. *kováren*, v. *kováriti*. Novoknjižno izposojeno iz csl. *kovarьstvo* »astutia«, *kovarьnъ* »astutus«, r. *kovárnyj* »zvijačen«. Nedvomno spada h *kovati, kują*, prim. csl. *kovati zъlaja*, sln. *naklepati* (Berneker, I 593; Vasmer, I 584). Ivanov-Toporov, Slav. Jazykoznanije 1973, 156 opozarjata pri č. *kovář*, luž. *kowar* »kovač« psl. **kovarь* na paralelo sti. *kavāri-* z verjetnim prvotnim pomenom »hudobno nastrojen nasproti tujemu« (= *ări*).

kováti, *kújem* (v. impf.) »tundere, procudere«, dial. tudi *kúti, kovêm* (pkm.); v 16. st. *kovati* (Megiser), v 18. st. *kovâm* (Pohlin), *kovati, kujem, kovam* (Gutsmann). Splošno slov.; prim. sbh. *kòvati, kȕjem* (čak. *kūjém*, vzh. *kòvēm*), blg. *ková, kovéš*, dial. *kúja*, mak. *kovam, kovaš*, dial. *koveš*, r. *kovátь, kujú*, str. *kovati, kovu* in *kuju*, ukr. *kuváty, kujú* in *kúti*, br. *kavácь, kuvácь, kucь*, p. *kować, kuję* in *kuć*, č. *kovati, kovu, kovóm* in *kouti, kuji*, slš. *kovat', kujem* in *kut'*, gl. *kovać, kovam*, dl. *kowaś, kowam*. Psl. *kovati, kują*; temu ustreza lit. *káuti, káuju* »biti, sekati, tolči«, lot. *kaût, kaûju* »isto«, dalje nvn. *hauen*, stvn. *houwan* »sekati, kuti«, srir. *cuad* »tolči, boriti«, lat. *cūdō, cūdere* »tolči, zabijati, kovati, tvoriti«, toh. A *ko-*, B *kau-* »ubijati, klati« (Berneker, I 592; Zupitza, GG 122; Meillet, MSL XIV 355, Trautmann, 123; Fraenkel, 232). Ide. prez. **kouə-* > **kóu-* > sln. *kú-*, ide. pret. **kau̯a-* > slov. *kov-a-*. Stare so tvorbe kakor *kovь*, sln. *kȍv, okȍv, nakovadlьje* > *nakovadlo*, sln. *nakovalo* in *nakovenj*, sbh. *nakovanj*, ukr. *nakovańь*, r., br. *nakovalьnja*. Dalje *pódkev* (f.) poleg *pódkov, podkôv, podkôva* (f.) »Hufeisen«, csl. *podkovъ* (m.), tudi splošno slov.; omejen areal ima sln. *kováč* (m.) »faber«, sbh. *kòvāč*, mak. *kovač*, blg. *kováč*, str. *kovačь*, stč. *kovaš*, stp. *kowacz* kar so deloma izpodrinile tvorbe kakor *kovalь* (slš., p., ukr., r., br.); iz slov. jezikov je madž. *kovács* in lit. *kavõlys* »faber«.

kovent (m.) »advent« (Gutsmann, 481); danes samo *advênt*, izposojeno po srlat. *adventus* »praznik štiri tedne pred božičem«, iz lat. *advenire* »prihajati«.

kovȋlje (n.) »Stipa pennata«; izposojeno iz sbh. *kòvilje* »isto«, tudi mak. *kovil* in blg. *kovil* poleg r. *kovýl* (m.), *kovylь* (f.), ukr. *kovýlь* (m.), *kovylá* (f.) »isto«. Prasorodno je got. *hawi* »seno«, *hartinhewi* »Carex« iz ide. **kāu̯-*, **kəu̯-* (glej *kovati*), tvorjeno kot r. *kostýlь* ↔ *kostь* (Uhlenbeck, PBB XXII 191; Vasmer, ZSPh X 126; Lehmann, IF XXI 192; Zupitza, GG 75). Berneker, I 594 in za njim Skok, II 172 pritegneta k temu tudi r. *kovyljátь* »šepati«, *kovýlь* »hromec«, kar je morda izposojeno iz fin. *kävellä* »hoditi« (Vasmer, I 587). Glej tudi *kovrčje*.

kovȓčje (n.) »stipa pennata« poleg *kvȓčje* (n.) »scirpus lacustris«; izhodna oblika je psl. **kovyrь*, izpričano tudi r. dial. *kuvyrk-travá* (Savinov, RFV XXI 26). Bolj razširjena je dubleta z drugim sufiksom **kovylь*, r. *kovylь* (f.), *kovyl* (m.), *kovylje* (n.); ukr. *kovyl'* (m.), *kovylá* (f.); mak. *koil, koilò*, blg. *kovel, kovil* (Mladenov, BEPR 244); sbh. *kovil* in *kòvīlje*. Zadnje je Tušek 1872 uvedel tudi v sln. botanično term. *kovílje*; tudi č. *kovyl* in slš. *kavyl'* je mlada izposojenka iz r.

Po navadi primerjajo z got. *hawi* »seno« (Uhlenbeck, PBB XXII 191; Brugmann, KVGr 108; Lehmann, IF XXI 191; Zupitza, GG 75). Dvomi v to Berneker, SEW I 594, ki predlaga zvezo z r. *kovyljátь* »zibati«, kar se zdi Vasmerju, ZfslPh X 126 in REW I 587 le severnoruska ljudska etimologija. Dvojna sufiksacija *-yrь*: *-ylь* govori za osnovo **qāu̯-*, glej *kovati*.

kóvter (m.), g. *kóvtra* »prešita odeja«, tudi *kolter* (m.), *kóltra* (f.), *kóltrc* (m.) pri Pleteršniku; v 17. do 18. st. *kolter, koltri* (Hipolit), dial. *kǫ́u̯tr* (gor., dol.), *kuvtra* (f.) »konjska deka« (Rezija). Prim. č. zastarelo *koltra* »tapeta, zaslon«, stč. *koltra* tudi »odeja«, slš. *koltra* »odeja, tapeta«, p. *koldra* »prešita odeja, tapeta, zaslon«, ukr. *kóvdra*, br. *koŭdra*. Za sln. oblike je treba izhajati iz srvn. *kolter, kulter* »prešita vatirana odeja«, bav. *Kolter, Golter*. To pa sprejeto iz stfrc. *co(u)ltre* < lat. *culcita* »blazina«. Stit. *coltre* (f.), *cóltra* že pri Danteju je tudi izposojeno iz stfrc. in je verjetno vsaj vplivalo na sln. oblike *koltra, kuvtra* in na č., p. *koltra, koldra* (Machek[2], 271; Slawski, II 366), medtem ko Miklošič, 125; Fw. 27 in Berneker, I 350 domnevajo samo nemški izviri. (Glej tudi Grafenauer, Razprave ZDHV I 378; Striedter-Temps, DLS 154).

kóza »capra« s številnimi metaforičnimi pomeni; pl. *kóze* »variolae«, *kóza* »podstavek za žaganje, telovadna naprava, ogrodje brez strehe za sušenje žita; lesen trinožnik, železna ali lončena posoda z nogami«, dem. *kozíca* »ponev«; *kozo biti* »otroška igra«; tudi *koza* »cigan, premičen drog nad ognjiščem«, »podstavek pri statvah, pri brusu, pri mostu«; v imenih živali *divja koza* »Antilopa rupicapra«, *kozica* »Scalopax gallinago«, fitonim *kozja brada* »Tragopogon«, *kozja detelja* »Cytisus«, *kozja repica* »Cyclamen«, *kozje zdravje* »Anagallis«, *kozji rep* »Rheum«, *kozji zizek* »Lonicera caprifolium«, *kozica* »Ophris«, *kozelc* »Valeriana«; izvedenke *kozár* (m.) »kozji pastir«, *kozáriti, kozârim* »gojiti,

pasti koze«, *kozâra* »kozji tamar«, *kozárina* »čas okoli 17h« (Staro Sedlo), *kozárja* »kozja čreda« (Kranjska Gora), *kozârnik* »sir iz kozjega mleka« (Tolmin), *kozêtina* »kozje meso« (pkm.), *kozják* »kozji hlev«, *kozîna* »kozja koža« itd. Sestavljenke *kozopȓsk* »oktober«, *kozomólz(ec)* (m.), *kozomólza* »Caprimulgus europaeus«, *kozomȍr* »sodra« itd. Pogosto v tpn., mtpn. in cgn. *Kozje*, *Kozlača*, *Kozlek*, *Kozlak*, *Kozlake*, *Kozina*, *Kozak*, *Kozamernik* itd. Splošno slov., prim. sbh. *kȍza*, r., ukr. *kozá*, br. *kazá*, p., č., slš., gl. *koza*, dl. *kóza*, plb. *kü'öza*. Sorodno je alb. *kedh*, *kedhi* »kozica« (Meyer, 185; Pedersen KZ XXXVI 335), dalje primerjajo stangl. *haecen* »jagne«, *hacele*, *haecele* »plašč«, got. *hakuls* »plašč«, stnord. *hǫkubl* »plašč«, *hôken* »kozliček« (Berneker, I 595; Vasmer, I 589), kar zahteva ide. **kaĝa*; upoštevati pa je treba tudi vabilne klice tipa *kac*, *kač* (Pokorny, 527; Hubschmid, Schläuche 105). Zvočno podobno je tudi džagat. tur. *kätši* »koza«, irtiš. *käḍžä*, čuvaš. *kačuga*. Oštir, AAS 1 119; Vogeln. 92 misli na predide. poreklo, podobno Specht, KZ LXVI 13. Manj verjetna se zdi primerjava z lit. *ožȳs* »koza« s sekundarnim *k*- kakor pri *kost* (Meillet, RES V 8; Et. 246; BSL XXV 119) ali z metatezo iz lit. dem. *ožkà* »kozica« (Brückner, 262), prav tako s sti. *chagas* »kozel« (Zupitza, GG 27; Uhlenbeck, Aind. Wb. 94).

kozârec (m.), g. *kozârca* »čaša, posodica iz lubja, posodica za smolo«, tudi *kozárec* poleg *kozár*, g. *kozárja* »posodica iz lubja« in *kozâra* (f.) »košarica za mešenje kruha«, dial. *kozor*, g. *kozora* »košek iz lubja« (pkm.). Pomensko enako je *kozȍl*, *kozóla* in *kozúlj*, g. *kozúlja*, *kozûljec*. Upoštevati je treba tudi *kozóra* (f.) »gruča lešnikov«, *kozûra* »odlomljena vejica, grozd, gruča lešnikov«. Iljinskij, IORJ XXIII 2, 238 prišteva k tej besedni družini tudi *kózel* »sedež pri kočiji«, kar ni verjetno. Pomensko blizu je r. *kúzov* »košarica iz lubja«, p. *kozub*, *kożub*, *kazub*, *każub*, *kazubka* »isto«, slš. *kozul* »ognjišče, dimnik«. Z ohranjenim *-b-* sln. *kózbec* »gred pri senenem vozu«. Iz slov. jezikov je madž. *kázu*, *kazup* »košara z ročaji«, n. dial. *Gotschl* »posodica za smolo« in lit. *kazãbas*, *kũzavas*. Bruckner, PF VI 631 primerja kazan. tatar. *kεzaŭ* »posoda iz lubja«, Meyer, 408 pa alb. *shkozë* »gaber«, Trautmann, ZDW VII 170 pritegne celo got. *hakuls* »plašč« (glej *koza*). Bernekerju, I 596 se dozdeva bliže turansko sorodstvo kakor dediščina iz ilirščine.

kǫ́ze (pl. f.) »variolae«; v 18. st. *kozike* »Pocken«; prim. sbh. *kȍze* »variolae«, *kòzice* »variolae, pustulae, acrochordon«. Morda kalk po n. *Pocken*, *Bocken* »variolae« (Berneker, I 595 brez razlage; Skok, II 173).

kózel (m.), g. *kǫ́zla* »caper, hircus«; preneseno *kozel* »sedež pri kočiji«, kar je kot p. *koziol*, č. *kozel*, r. *kózly* kalk po n. *Bock*; *divji kozel* »ibex, capricornus«; v frazah *kozle streljati* »početi neumnosti«, *kǫ́zle prevračati* »delati kozolce«, verjetno spada zraven tudi *kozláti*, *kozlâm* »bruhati«, ter v številnih imenih naprav, npr. *streha na kozla* »kič, kačka«. Stara izvedenka od *koza*, prim. csl. *kozьlь*, sbh. redko *kozao*, toda fit. *kòzlac*, *kòzalac* »Artemisia dracunculus«, blg. *kozel*, r. *kozël*, ukr. *kozél*, *p. koziol*, č., slš. *kozel*. Prvotni pomen je »kozji mladič«, kar pa je kmalu izpodrinilo csl. *kozьlę*, sln. *kozlȇ*, g. *kozléta*, sbh. *kòzle*, mak. *kozle*, p. *koźlę*, č. *kůzle*, slš. *kozl'a*, gl. *kózlo*, dl. *kozle*, danes sln. splošno *kozliček*.

kozelíca »otroška srajčka« (Suhor), tudi *kózulja*. Štrekelj, LMS, 1894, 20 izvaja iz lat. *casula* »srajca« in primerja bav. *die Kasel* »mašnikova srajca«, *die Casaul* (Schmell.-Fromann I 1300). Glej tudi *košulja*.

kózelnik (m.) »čarovnik«, novoknjižno, vendar že v 18. st. *kofhelnèk*, *kofhelnèkar* »magus, Schwarzkünstler« (Pohlin). Ni verjetno, da bi bilo to izposojeno iz č. *kouzelnik* »čarovnik« (tako Koštiál, Brus 24; Breznik, Cv. XIX 214); suponirati je mogoče avtohton razvoj stare besede naslonjene kasneje na *kozel*. Č. *kouzlo* (n.) »čar«, *kouzliti*, *kouzelný*, dial. *kuzlíř*, *kuzl'orka*, slš. *kúzlo*, gl. *kuzlo*, *kuzłówać* povezujejo z r. csl. *kudesá* (pl.) »čari«, *kudesьnikъ* »magus«, tudi *kudesь*, r. *kudésitь* »čarati«. Pri južnih Slov. je ohranjeno samo *kьdeni večer* (Miklošič, Lex. Pal. 321), r. csl. tudi *kudь* »voluntas« (poleg *študo* (m.) »miraculum«). Morda je treba izhajati iz psl. **kudo*, g. **kudese*, preglašeno k *čudo* < **kēudos-* (Brandt, RFV XXII 142; z rezervo Berneker, I 637, Vasmer, I 680). Machek², 285 pritegne tudi p. *gusła* (pl.) »čari«, *guślić*, *guslarz*, stp. *guślnik*, dl. *guslař*, *guslowaś*, kar zaradi gl. *hudaŕ* »vrač, vedež« povezujejo z *gǫsti*, *gǫdǫ* (Brückner, 164; Slawski, SO XVIII 258; Jakobson, Word, VIII 387). Starejši avtorji so za č. *kouzlo* iskali izhodišče v srvn. *goakel*, *gougel* »čarovnija«, kar je dalo sln. *kaukler*, *gaukler* v 16. st. pri Megiserju, v 18. st. *kavklar* (Pohlin), *kauklati* »gesticulari«, Miklošič, 145 je *kouzlo*, *kudesá* izvajal iz *kudati* »grajati«.

kozláti, *kozlâm* (v. impf.) »bljuvati, bruhati«; k temu *kozlânje* »ogabna zadeva«; tudi sbh. dial. *kozlati*, *kozlam* »bljuvati« (Primorje). Nejasno; morda metaforično h *kozel*?

kozȍl (m.), g. *kozóla* »košarica iz lubja«, tudi *kozor*, *kozur* (pkm.), *kozôra* (f.) »košek za jagode« in *kózul*, *kozûl* »isto«. Zraven spada tudi *kozíca* »košarica iz lubja«, *kozâra* »košara za mesenje kruha«, *kozár* (m.) »vrček iz lubja«. Knjižno *kozârec*, *kozârček* »čaša«, starejše »posodica iz lubja«; izpričano že v nar. pesmi; v 18. st. *kofarz* »poculum«, *kofiza* »tripus« (Pohlin), *kosiza* (Gutsmann). Druga pomenska skupina je *kozúlja*, *kozora*, *kozûra* »strok, gruča lešnikov, črešenj«, poleg *kóbel*, *kobûl*, *kobûlec*, *kobúla*, *kobúlja*, a tudi *krbúlja*, *krbúljica*, *krebúlja*, *krebúljica* in *krezûlj* (m.), *krezúlja* (f.), *krežuljica* »odsekana mlada veja, gruča lešnikov«. Sbh. *krbulja* »košarica« povezuje Kiparsky, GLS 41 s č. *krb* »ognjišče« in primerja slš. *kozub* »ognjišče« s p. *kozub*, *kożub* »košarica iz lubja«, tudi p. dial. *kazub* »ognjišče«; kakor č. dial. *kozúbek* »košek iz brezove skorje«, *kozub* »nastavek pri dimniku«, *kazub* »vrša iz lubja«, ukr. *kozub* »kobilica, koš iz lubja, meh«, *kożubenь*, *kúzul*, *kúzol* »isto«. Iz slov. jezikov madž. *kazup* »košara iz lubja«. Najbolj verjetno izvedeno od *koza*; Miklošič, 136 je sln. *kozol* rekonstruiral v **kozov* z *-v-* < *-b-*; Vasmer, ZSPh IX 367

je suponiral *kozodlь iz germ. *kazadla »vrsta posode«, angl. *kerald*, šved. *kärl*. Meyer, 408 misli na ilir., prim. alb. *shkozë* »gaber«. Brückner, PF VI 631 opozarja na kazan. tat. *kezaū* »posoda iz lubja« (r. *kuzov* »isto«). Štrekelj, Ja XI 462 izhaja iz *koza*, sledita mu Kiparsky, GLS 41 in Slawski, III 35.

kozôlec (m.), g. *kozôlca* »Garbenharfe«, tudi *kozȗc, kozẽlc, kozlẽc, kozȍl*; tudi sbh. kajk. *kozolac, kozolec* »isto«. Iz sln. je furl. *casuz, cosuz* (Schuchardt, Slawod. 68) in n. dial. *Ggooslatz* (Kranzmayer, SBWAW CCXXVI, 4. 93). Prvotna oblika je *kozlə̀c*, kar je preko *kozḷc* (pisano *kozəlc*) dalo dial. *kozòu̯c* (gor.), *kozùc* (Ribnica), *kazùc* (Borovnica), *kàzuc* (Poljane), glej Ramovš, HGr. II 41; KZ 161. Pomensko blizu je slš. *kozel, kozol* »Strohschober«, izposojeno v madž. *kazal* (prvič 1463). Ker pomeni sln. *kozolec* tudi »rilec pri plugu, ogrodje mize, pretin« je treba pritegniti tudi č. *kozel* »strešno ogrodje«, p. *kozly* (pl.) »isto«, ukr. *kozelec* »ogrodje«, *kozolci* »ogrodje mize«. Verjetno spada zraven tudi kor. n. *köse* (kočevsko *koasl*, tirol. n. *köss, kös'n, köis'n* poleg *kösn, kesn*. Štrekelj, ZDWF V 279 navaja tudi oblike *Käser, Kosch*, vendar je treba previdnosti, ker je centralno alpsko *cas- »Heuschober«, nord. *hesje, hässja* »isto« poleg švic. n. *Chischner* »Trockengerüst«, dial. *kašne, kišne, kəžinə* (< **casinarium*?). Morda imamo opraviti s križanjem dveh osnov slov. *kozel* (o tem Berneker, I 596) in neko romansko ali celo predrom. osnovo (tako Oštir, Vogelnamen 43). Glej tudi M. Hornung, Mundartkunde Osttirols in K. Huber, Histen und Speichertypen des Centralalpengebietes 60. Zgrešeno Skok, II 56, ki izhaja iz rom. *casale*.

kozȗlj (m.) »košarica iz lubja«, tudi *kózulj*, g. *kozúlja* »isto«, *kozúlja* »strok, šop, odsekana zelena veja«, kol. *kozȗlje* »stročje detelje«, *kozȗljec* (m.), *kozȍl, kozôlček* »košarica«, marogasti *kozôlec, kozȗljec* »Arum maculatum«, *kozôr* (m.), *kozȗra* (f.), *kozôra* »košarica, odsekana zelena veja, grozd lešnikov, šop«, adj. *kozȗljkast* »zaokrožen v šopek«; v 17. st. *kosól* (Dict.). Pomensko enako je sln. *krezȗlj* (m.) »košarica iz lubja«, *krezúlja* »odsekana zelena veja«, *krežúljica* »strok, češulja«, adj. *krežuljičast* »podoben stroku« in *kobȗl* (m.), *kobȗlec* (m.), *kobȗlček* (m.), *kobúlica* (f.) »strok, češulja«, *krbúlja, krbúljica* »košarica, kohar«, verjetno tudi *kȓbec* (m.) »Meum athamanticum«, adj. *kobȗlnat* »stročji«, enako *češulja* »odsekana zelena veja« (gor.), »grozd, kobulja« (bkr., vzh. štaj.), »stročje; Limodorum«, *češȗljka, češȗljak* (m.) »grozd, strok«, *češȗljica, češúljevje* (n.), *češuljíka* »Platanthera«, v. *češúljati, češȗljam* »obsekavati vejevje« (Poljane), adj. *češúljast* »šopast«. Zadnje izvajajo iz *česati* (glej spredaj), zdi se pa, da gre za križanje več različnih osnov. Pozornost zasluži lit. *kerė́ti* »košato rasti«, *kerė̃ža(s), kerė̃bla* »pritlikavo, košato drevo«, *kerė̃žis* »pokvečeno drevo z odcepljenim vrhom«, kar primerjajo z r. csl. *kьrь* »grm«, r. dial. *korь* »štor«, p. *kierz, krzak* »grm«, č. *keř* »grm« (Vasmer, I 639; Machek², 249; Slawski III 205); prim. ukr. dial. *krjačýstyj* »razraščen«, *krjekovata haluza* »razraščena, razkošatena«. Machek idem. navaja č. dial. *křib, křibí* »grmovje«, *rozkřibit se* »razrasti se«, za kar suponira izhodno **kьrěb*. Vendar pride v poštev tudi ukr. *korzýty* »plesti«, r. *korzina* »košara«, lit. *krė̃žis, krežulỹs* »košara«, lot. *kuȓza* »šop, koš« (o tem Fraenkel, 295). Sln. *kozȗlj* je lahko iz **kṛzulj* kakor *dežela* < *držela*.

kǫ̂ža »pellis«, v 16. st. *kosha*, v 17. st. *kosha* »cutis, pellis« (Kastelec), v 18. st. *kòſha* (Pohlin), *kosha, koshiza* (Gutsmann), adj. *kôžnat, kǫ́žen, podkǫ́žen*, v *kǫ́žiti se* »dobivati kožo«, tudi »hraniti se«, izv. *kǫ̂žar*, g. *kǫ̂žarja, kožedêrec, kôžarstvo, kožáriti, kožârim* »kupčevati s kožo«. Sem spada verjetno tudi *kožǫ̂la* (f.), *kožôlica* »podvratnik, jadro« (pri živini), »ovratnik pri srajci« (dol.). Splošno slov., csl. *koža* »pellis«, sbh. *kȍža*, mak., blg. *koža*, r. *kóža*, ukr. dial. *koža*, č. *kůže*, slš., luž. *koža*. Manjka p. in br., splošno slov. izvedenka je sln. *kóžuh*, sbh. *kòžuh*, mak. *kožuv*, blg. *kožúh*, csl. *kožuchъ* »vestis pellicea«, r., ukr. *kožúch*, br. *kažúch*, p. *kożuch*, č. *kožich*, slš., luž. *kožuch*. Iz slov. jezikov je rum. *coaja* »koža«, *cojoc* »kožuh«, madž. *kosok*, ngr. κόζικα in lot. *kažoks*. Najbolj verjetno je psl. **kozjā*, podaljšano z *-jā* suf. < *koza* (Miklošič, 136; Berneker, I 597; Meillet, Et. 396; Zubatý, JA XVI 396). Dvomljivo Štrekelj, JA XI 462, ki suponira izhodno **koza* s pomenom »skorja«. Podobno je tvorjeno csl. **(j)azьno* »koža« k sti. *ajā́* »koza«, *ajínam* »koža«, lit. *ožìnis* »kozji«. Toda sln. *aževína* »odpadki pri strojenju« spadajo k *ǫžь*.

kožȇlj (m.), g. *koželja* »zgornji del preslice, kamor se obeša kodelja; železna os pri mlinskem kamnu; vreteno«; adj. *kožȇljast* »konisch«, dem. *kožȇljec*, izv. *kožȇljnica* »vez pri preslici; vrsta igle; ključna kost«; *koželjíca* »vrsta jabolka«, *kožȇljar* (m.) »izdelovalec koželjev«; tudi cgn. *Koželj*. V 17. st. *koshȅl* »pensum« (Kastelec), v 18. st. *koſhel* »colus, Kunkel« (Pohlin), *koshel, koshiel* »Spinnrocken« (Gutsmann). Prim. sbh. staro *kuželj* »kodelja«, blg. *kъ́žel* r. *kúželь, kúženь*, ukr. *kúžilь, kuželyna*, č. *kužel*, toda p. *kreżel*, č. *dial.*, *kružel*, slš. *kružel'* »preslica«, gl. *kruželc*, dl. *kružel* »vreteno«, ukr. dial. *kruželka, krúžil*, br. *kružélka* »zaobljen konec odsekane veje«; k temu sln. *króželj* poleg *króšelj* »vrsta noža«. Oboje nejasno; psl. *kǫželь* je morda rezultat križanja med *kǫdělь* (glej *kodelja*) in *krǫželь* (Brandt, RFV XVIII 27; Slawski, Inter Arma 85). Manj verjetna se zdi povezava z n. *Kunkel* »isto« < lat. *conucla*, stnord. *kǫngulváfa* »preslica« (Mikkola, Berühr, 131) in Machekova², 310 s stvn. *kugel* »Kegel«. Medsebojna povezava med *kǫdelь* in **kǫželь* glasoslovno ni izvedljiva kljub Bernekerju, I 598; Vasmer, I 682 opozarja tudi na čeremiško *kΩndalä* »ohlanice lanu, konoplje«.

kožuh (*kǫ̂žuh*, g. *kožúha*) »krzno, plašč«; k temu *kožuhovína* »krzno«, *kožȗhar* »trgovec s krznom; Attagenus pellio«, *kožuháriti, kožuhârim* »trgovati s krznom«, *kožuháti, kožuhâm koruzo* »luščiti« (vzh. štaj.), tudi »goljufati« (Lašče); v 16. st. *koshuh* »vestis, pellicea« (Megiser). Stara izvedenka iz *koža*, prim. sbh. *kòžuh*, mak. *kožuv*, blg. *kožúh*, r., ukr., br. *kožúh*, p. *kożuch*, č. *kožich*, slš., gl. *kožuch*, dl. *kóžuch*, balk. csl. *kožuchъ* (Berneker, I 597, Jagić, JA XVII 292; Vasmer, I 589).

krába »škatla«, nav. *krábica*; novejše izposojeno po drugih slov. jezikih; ljudsko *krabúlja* »omot

zabubljene ličinke« poleg *škrába* »neka igra«, *škrabo biti*, *škrábica* »puščica za miloščino, poštni nabiralnik« (notr.), *škrâblja* »škatla«; v tpn. *Krabonoš*, *Grabonoš*, 1300 *Krobenuschen*, 1399 *Grabenuschen*, 1400 *Grabanusch*, sestavljeni iz *kraba* »maska« + *nositi*, prim. sbh. kajk. *krabonos*, *krabanos* »maskirana oseba«, 1272 *Crabonosius* »personatus«, kasneje *crabonossus*, *carbonozus*, *carbonosus* (Mažuranić, Prinosi 130; avtor SVI I 193); tudi *grabonos* »neko mitološko bitje«, *grabonos* »neka kača«. Splošno slov., prim. csl. *krabij* »košara«, dem. *krabica*, sbh. *krablja* (Stulić), *škràbija* »predal« (Bosna, Črna gora), *skrabijica*, *skrabica* (Stulić, Vetranić) in *škrabica*, *krabúlja* »ličinka«, *škrâbnica* »puščica za miloščino«, *kràbulja* »buba, maska«, mak. *krabar* »Carcinus maenas« (?), r. *korobьjá* »kovček«, *koróbka* »košara«, *korobúlja*, ukr. *koróbka* »košara«, *korobéjnik* »pletilec košar«, *kórob*, *korobok* »košara«, br. *karóba* »posoda iz ličja«, *karóbka* »nabiralnik«, p. *krobia* »puščica, škatla«, *króbka*, *krobéczka* »košarica«, č. *krabice*, *krabička* »škatla«, dial. *škrabice*, slš. *krabica* »isto«. Sorodno je lit. *kar̃bas*, *kar̃bija* »koš, škatla«, *karabijà* »jerbas«, lot. *kar̃ba* »omarica«, stprus. *carbio* (pisano *tarbio*) »mlinski lijak«. To kaže na zgodnjo izposojenko iz germ. **korbia* (< lat. *corbis* »košara«), stvn. *churp*, *c(h)orp*. Iz baltskih jezikov je fin. *karbas*, *karpaa* »košara, čoln«; iz slov. jezikov madž. *garaboly*, *karabó*, *garabó* »košara« (Miklošič, 130; Berneker, I 368; Trautmann, 117; Schwarz, JA XL 290; Vasmer, I 629). Po drugem mnenju samo prasorodno z n. in lat. (Matzenauer, LF IX 2; Brückner, KZ XLVIII 210; LI 224).

kráča »stegno, bedro, piščal«, tudi *krâčnja* »prednja noga pri zaklani svinji«, *krâčnica* »piščal, bedrna kost«, *krâčman* »prodajalec krač«, *kračína* »velika krača«; v 18. st. *krazha* »petaso, der Ham« (Pohlin). Izvedeno iz **korkją* (glej *krak*, *kračiti*). Pomensko enako je *kráka* »svinjska noga«, *okrâk* »prednja svinjska noga«. Tudi sbh. *krȁča* »prednja šunka« (Miklošič, 181; Berneker, I 571).

kračûn (m.) »zapah« poleg *kračôn* (m.) »klin, rogelj«, morda tudi cgn. *Kračun*. Nejasno; morda **kortъkъ* »kratek«; prim. sbh. atpn. *Kračun* in tpn. *Kračunište*, kar povezuje Berneker, I 603 z blg. *kračón*, *kračúnec* »dan pred božičem«, tudi »8. junij«, str. *Koročjunъ* »nedoločljiv dan v koledarju«, danes dial. *karačún*, *koročún* »12. december« a tudi *koročún* »smrt, konec, propad«, br. *karačún* »nenadna smrt v mladosti, krč, ime demona, ki krajša življenje«, ukr. *kračún*, *kerečún*, *krečún*, *gerečún*, *grečún* »hlebec, spečen 24. decembra, božič«, slš. *kračún*, *kračuň* »božič«. Iz slov. jezikov je madž. *karácsony* »božič«, alb. *kërcú* »čok« in verjetno tudi rum. *crăciún* »božič«, arum. *cîrčun*, *cričun*, *cărčun* »božič«, čeprav je pri tem mogoče izhajati iz lat. *clctio*, *calationem* »zbor ljudstva v začetku meseca, kjer duhovnik napove praznike; posebno 1. januar«. Miklošič, Chr. Term. 23 domneva, da je bil to prvotno neki poganski praznik. Nekateri avtorji (tako tudi Pintar, JA XXXIII 621) izhajajo iz **kortъkъ* »kratek«, Berneker, idem. opozarja na ukr. *koróṭka hodýna na johó* »naj ga zadene zgodnja smrt.« Drugi mislijo na *korkъ*, *kračiti* ali pri rum. *crăciún* na lat. **creationem* (o tem Vasmer, Gr.-sl. Et. 10) Naj iz obsežne literature navedem še Jagić, JA II 610; Melich, RSl III 321; Asboth, Nyk XVIII 387, popolnejši seznam literature navaja Vasmer, I 633; Benkö, II 371; Cioranescu, DERum. 246. K pomenu sln. *kračûn* prim. *badnjak* »poleno, klada« in »božič«. Na to opozarja tudi Skok, II 175, ki navaja čak. *kračun* »zapah«, *kracûn* (Cres). Zanimiva semantična paralela je tudi kaš. *gȧdka* »lesen zapah pri vratih« proti *godē* »čas med božičem in novim letom«, starejše »božič«.

kráda »skladovnica, grmada« (Železniki), npr. *solovarska krada* »Gradierwerk«; prvič izpričano pri Vodniku *krada* »Schragen, Haufen Scheitholzes«. Prim. csl. *krada* »rogus, fornax«, stč. *krada* »ignitabulum«; Machek[2] 182 pritegne zraven tudi č. dial. *hraň*, *hraňa*, *hránka* poleg *rázka*, *rázek* »skladovnica«. Etimologija ni jasna; največkrat primerjajo srvn. *rāʒ*; *raʒe* »skladovnica« (< **hrētā*), stangl. *hróst* »škarnica«, hol. *roest* »kurja greda« (van Wijk, IF XXVIII 121; Reichelt, KZ XLVI 329; Berneker, I 605; Vasmer, I 653). Machek, idem domneva paleoevropsko poreklo. Manj verjetne so primerjave z lit. *krósnis* »peč«, *krósmeta* »skladovnica« (Matzenauer, LF IX 2; Meillet, Ét. 253; o tem drugače Fraenkel, 301), prav tako s stvn. *herd* »ognjišče« (Zupitza, GG 114).

krâdoma (adv.) »skrivaj, prikrito«; v 17. in 18. st. samo *kradlivu* (Kastelic-Vorenc), *vkrradlivu* (Gutsmann). Prim. sbh. *kràdom*, mak. *kradum*, blg. *kradom*, *kradeškom*, str. *kradomъ*, ukr. *kradъkoma*. Te tvorbe govore za adv. sufiks *-mo*; vendar je mogoč tudi instr. načina, prim. r. *ukradkoju*, č. *ukradkou*, stč. *kradiú*, slš. *úkradky*, gl. *z kradu*; na ptc. prez. pas. kaže p. *kradomie* (Berneker, I 605; Machek, Sb. Mat. Slov. XV 144). Dalje glej *krasti*, *kradem*.

krágulj I (m.) »tintinnabulum«, tudi *kragúlj*, *kregúlj* (m.), *kragúlja* (f.), dem. *kragûljec*, *kragûljček*; v 18. st. *krêgûl* »Schelle« (Pohlin), *kragula* (Gutsmann); k temu v. *kragúljati*, *kragúljiti*, *kragûljčkati* »zvončkljati«; zraven spada tudi dial. *kraguliti* »kregati se, rohneti« (Kras). Štrekelj, LMS, 1894, 5 primerja zadnje s tirol. n. *kragell*, *gragoll* »šunder«, *krakeeln*, *kragen* »kričati«. Vodnik navaja poleg *kregul*, *krogul*, *kreguliz*, *kregulzhik* »Schelle« tudi pomen »vodni mehur, klobuk, brbunec«. Ni jasno, v koliko je to izposojeno iz n., onomatopeja je široko razširjena, prim. lit. *kregė́ti* »vpiti, kričati«, *kregúoti* »hropeti«, *kr(i)ókti*, *kriogúoti* »hropsti, vpiti, rjuti«, gr. κράζειν »vpiti«, sti. *kharjati* »škriplje«, glej o tem Krogmann, KZ LXIV 135; Fraenkel, 291, 299.

krágulj II (m.), g. *kragúlja* »Astor palumbarius; Astor nisus«; v 16. st. *kragul* »Nisus« (Megiser), v 17. st. *kregul* (Vorenc), v 18. st. *krêgûl* »Falco« (Pohlin), *kregul* »Vultur« (Gutsmann). Prim. csl. *kraguj* »Accipiter«, sbh. *kràgūj*, *kragújac*, *kragúljac* »Falco«, mak. *kraguj* »Gyps fulvus«, blg. *kragúj* »Falco Feldeggi«, str. *kraguj(ь)*, ukr. *krohuj*, *krohulec*, p. *krogulec*, č. *krahujec*, *krahulec*, gl. *kraholc*, *škraholc*. Prevzeto iz turanskih jezikov, prim. karaim. *kyrγyj* »Accipiter, Falco«, kazan. tat. *kyrγyj* »Falco nisus«, džagat. *kyrγy*, osman. turš. *kyrkav*, mong. *kirgui*, kalm. *kurγu*, *kirγū* (Miklošič, TEl I 327, Nachtr. I 59 navaja sev. turš. *karagu*, *kęrgu* »Falco nisus«,

kuman. *korgui*, kurd. *kurǵhó* »isto«. Glej tudi Berneker, I 570 in Vasmer, I 653. Zgrešeno Matzenauer, CS 50, ki prim. lit. *krogti, krogoti, kriogúoti, kr(i)õkti* »krakati«; enako Rozwadowski, ROr. I 107, ki suponira avesta *kahrkāsa* »jastreb«, nperz. *kerges* »isto«. Madž. *karvaly, karvaj, karaj* in rum. *coroĭŭ* »Astor palumbarius« sta tudi sprejeti od vzhoda (Benkö, II 395).

kragúljiti, *kragûljim* (v. impf.) »lomastiti« (Kras). Štrekelj, LMS, 1894, 5 izvaja iz n. *krakeelen* »prepirati se, jezikati«, tir. dial. *kragell, kragoll* »ropot«, *kragen* »glasno vpiti«. K etim. de Vries, NEW 356. Vendar je verjetneje domača ekspresivna tvorba.

krãj (m.), g. *krája*, semantično izredno razgibana osnova; k pomenu *krãj* (m.) »locus« prim. *krajân* (m.) »rojak, domačin«, *okrãj* (m.) »distrikt«, *pokrájina* »ozemlje, dežela«. K pomenu »finis« prim. *na vseh koncih in krajih, krâjina* »obmejna dežela«, npr. *Bela Krajina, Vojaška Krajina*, adv. *do kraja, na kraju*, adj. *skrajen*, k temu *skrajnost* (f.) »preko mere«, tudi »začetek«, prim. adv. *skraja.* V 16. st. *kray* (Trubar), *krai, kraje* »regio, vicina, propinqua, finis« (Dalmatin), v 17. st. *krai* »dežela, pokrajina, konec, rob, breg« (Kastelec), v 18. st. *krai*, g. *kraja* »Ort, Ende« (Gutsmann); Vodnik navaja *kraj* »leha, ogon, greda, meja, rob, stran, odsek« a tudi »služba, stopnja«. Pogostno v tpn. in mtpn., tako *Kraje*, 1346 *Kraingen*, 1369 *ze Chreyen*, ca 1400 *Kray*, tudi *Zakraj*; izv. *krâjec* (m.) »kos, odrezek«, v tpn. 1291 *Chreitz, krâjnik* »rob« itd.; dial. tudi *krâ, ſkrâį* (pkm.), glej Ramovš, JA XXXVII 320. Splošnoslov., prim. csl. *krajь* »extrema«, sbh. *krâj* »konec, rob, breg«, mak., blg. *kraj* »meja, rob, konec, breg, začetek, regija, dežela, pokrajina«, r. *kraj*, g. *krajá* »stran, dežela, okraj«, p., č., slš., gl. *kraj*, dl. *kšaj*; ukr. in br. *kraj*, g. *kráju* (*krajú*). Že Miklošič, 137 je izvajal kot prevoj k *krojiti, krojim*, enako Berneker, I 605; Trautmann, 141; Vasmer, I 654. Z enako prevojno stopnjo lit. hdn. *Krúoja*, kur. *Croye* (Būga, RR I 546).

krâjáti, *krâjam* (v. impf.) »rezati«, nav. pf. *raz-krâjati (se)* »razstavljati, razpustiti, gniti«; k temu *krajáč* (m.) »čevljarsko orodje«, v 18. st. *krajazh* »krojač« (Gutsmann). Simpleks je izpričan v csl. *krajati* »scindere« poleg *raskrajati* »dissecare«, a tudi ukr. *krájaty*, č. *krájeti*, p. *krajać*, gl. *krać*, dl. *kšajaś*, sicer samo v impf. zloženkah; ad »krajač« prim. č. *krejčí*, stč. *krajčí*, slš. *krajčír*, p. *krawiec*, gl. *krawc*. Kvantitativni razvoj **krõį-* k *krojiti.*

krâjcar (m.), g. *krâjcarja* »star avstrijski novec«, tudi ftn. *krâjcarji* (m. pl.) »Ficaria ranuncoloides«; adj. *krâjcarski*; v 18. st. *kraizar* poleg *krishnik* (Gutsmann). Tudi sbh. *krãjcar* in *krãjcara*, č. *krejcar*, slš. *krejcar*, madž. *krajcár*, vse iz n. *Kreuzer*, stvn. *kriuzer, kriuzoere* »novec prvotno označen s križem«, v 13. st. srebrn pfenig, kovan v Veroni in v Meranu, lat. *denarius cruciatus* (Bunc, SJ III 61; Striedter-Temps, DLS 156; Kluge-Götze, 404).

Krajina (geog. ime), komp. knjižno *Bela Krajina*, dial. *na Belokranjskem*, etn. *Belokranjci*. Verjetno križanje med slov. *krajina* »obmejna pokrajina« in *Kranjsko* (< *Carnia*). Apel. *krajina* že csl. »pars extrema, littus maris«, sbh. *krãjina*, prim. *Vojnička Krajina, Negotinska Krajina, Bosanska Krajina*; Mažuranić, Prinosi 535 navaja 1603 etn. *síromak Krajinac* (Črnomelj) in 1693 za katolike v Liki *nostris Carniolis*. Miklošič, ONappell. 260 je ostro ločil med *Krajina* < *krajь* in *Kranjsko* < *Carnia*. Po nepotrebnem zavrača Skok, II 178 vsako zvezo med *Kranjec* in *Krajina* in zavrača starejše avtorje, tako Ilešič, Nast. Vjes. XVII 692; Murko, WuS I 110; Ramovš, RES III 774. O pomenu barv pri imenih glej Zupanič, Etnolog X—XI (355—376).

krâk I (m.) »žabji mrest«, *okrâk* »isto«, *žabokréčina* »zelena prevleka na vodi«, *vodni krak, potočni okrak* »Conferva«. Prim. sbh. *ȍkrek, ȍkrijek, okrik, okrečina, žabȍkrek, žabȍkrečina* »Conferva«, r. *krjak, ukrjak, krěk* poleg *klěk* »žabji mrest«, p. *krzek, skrzek* »žabja jajca«, č. *okřehek* »Conferva«, *žabokřeky*, dial. *skrzeky žabí* »žabja jajca«, gl. *křek* »Conferva«, dl. *kśek*. Miklošič, 139 navaja tudi ukr. *žabokryč*. Sorodno je lit. *kurkulaĩ, krakulaĩ* »žabji mrest«, lot. *kur̃kulis* »mrest« poleg lit. *krekùčiai* »žabji mrest«, izvedeno iz lit. *krèkti, krenkù* »sesiriti, strditi se«, lot. *krecêt* »isto«, a tudi z istim pomenom lit. *klèkti, klenkù*, kar je izpričano tudi v r. *klěknutь* »posušiti se, usahniti, skrčiti se«. Morda sem spada tudi sln. *klek* »Thuja«, sbh. *klek*, vendar razmerje ni jasno (Berneker, I 613; Machek, Rech. 78; LF LI 125; Vasmer, I 567, 571). Persson, KZ XXXIII 293 primerja stvn. *rogan, rogo*, stisl. *hrogn* »ikre, mrest«; glej tudi Stang, Übereinstimm. 30.

krâk II (m.) »noga, bedro, stegno«, nav. pl. *kráki*, npr. *žabji kraki*; tudi *okrâk* »prednja svinjska noga«, *skrâk* »zadnja noga«, pl. *skráki* »dolge noge«, *kráka* »svinjska noga« (k temu cgn. *Krakar*), *kráča* < **kórkįa*; vendar je sln. tudi *skrêka* »Haxe«, *razkrékniti* poleg *razkréčiti* »razkoračiti«; v 17. st. *krazha, krazhiza* »coxa, coxendix, perna, peteso« (Kastelic-Vorenc), v 18. st. *krazha* »petaso« (Pohlin). Psl. **korkъ* z dubleto **krokъ*, ki v slovenščini ni izpričana; prim. sbh. *krâk* »dolga noga«, *krákati, krâčem, krȁčati, krȁčâm* »korakati« poleg *krôk*, g. *krȍka, krȍkaj* »korak« tudi *škrȍk, króčiti, krȍčīm*; mak., blg. *krak* »noga«, blg. *skrok, kraka* (f.), csl. *dlъgokrakъ* »neka žuželka«, *iskračilo* in *okročiti* »obkrožiti«, r. *ókorok* »krača«, ukr. *ókorok* »ročaj metle«, br. *krók, korok, ókorok'*, p. *krok* »noga«, *krocz* »drnec«, *kroczyć* »koračiti«, č. *krok* »korak«, slš. *krok, kroková kost'* »stegnenica«, gl. *krok* »korak«, *kročel, kročić*, dl. *kšoceń, kšócyś*. Iz slov. jezikov je rum. *crac* »noga« in trž. it. *kráki* »arpione, cardine-ganghero«, npr. *tirar i kráki* »tirar le cuoia«, *distirár i kráki* »morire«. Etimološko razlago glej pri *korak.*

krâkar (m.), g. *krâkarja* »petelin, sprožilec pri puški«; izvedeno od *krâkati* poleg *krôkati.* Knjižno *petelin* je kalk po n. *Hahn*, prim. blg. *petelka*, r. *kurók*, ukr. *kurok*, p. *kurek*, č. *kurek*, a tudi angl. *cock*, dan. *hane* in lit. *gaidỹs*, lot. *gailis* »petelin in sprožilec« (Vasmer, I 701).

krâkati, *krâkam* (v. impf.) »krokati«, pf., *kráknití, krâknem* tudi *krakotáti, krakotâm, krakóčem*; k temu *krakȍt* (m.) kakor *krokȍt, grohȍt*, izv. *krâkar* (m.) »petelin pri puški«, cgn. *Krakar*. Splošno slov. onomatopeja, prim. csl. *krakati, kračǫ*, sbh. *krákati,*

krâčem, mak. *kraka* »kokodaka«, r. *krákatь*, *krákaju*, tudi *kárkatь*, ukr. *krákaty*, br. *krákacь*, p. *krakać*, č. *krakati*, slš. *krákat'*, gl. *krakać*. Sorodno je lit. *kr(i)ókti*, *kr(i)okiù* »kruliti, hrkati«, *krokóti* »hripati grgrati«, lot. *kràkt*, *kràcu* »kruliti, hropeti« in k temu iterativ lot. *krãkât*, gr. κρώζω lat. *crōciō*, *crōcīre* »krokati« (Miklošič, 140; Berneker, I 603); Trautmann, 139; Fraenkel, 299; Frisk, II 31).

králj (m.), g. *králja* »rex«, tudi »figura pri kartah, šahu«; v 16. st. *Krail*, *Krajl*, v 18. st. *Krayl* (Pohlin), *kral* (Gutsmann); tudi cgn. *Kralj*, redko mtpn. *Kraljev Hrib*, *Kralestvu*, *Kraleki*; k temu f. *kraljíca*, v 16. st. *krajliza* (Megiser), toda tudi *kraljéva* (nar. pesem), prim. stč. *králevá*, *králová*, p. *królowa*, dl. *kralowa*, r. csl. *koroleva*, ukr. *koroléva*, br. *karaléva*; sln. *králjevič*, v 16. st. *krajlizh* (Megiser), f. *kraljíčna*, vse izvedeno od adj. *kraljév(i)*, enako *kraljeváti*, *kraljûjem*, *kraljéstvo*, v 16. st. *krajlovati*, *krajleuſtvu* (Megiser). Psl. **korljь*, sbh. *krâlj*, g. *králja*, mak. *kral*, blg. *král(ьt)*, r. *koról'*, g. *koroljá*, ukr. *korólь*, br. *karólь*, p. *król*, č. *král*, slš. *kral'*, gl. *kral*, dl. starejše *krol*. Večina avtorjev že od Dobrovskega dalje sklepa na izposojenko iz frankovskega *Karl*, *Karal* (768—814), kljub metatezi in oksitonezi (Miklošič, 131; Berneker, I 372; Mikkola, Ursl. Gramm. 88, 183; Kiparsky, SLG 240; Rozwadowski, RS V 21; Schwarz, JA XLII 302; Meillet, RES I 191; BSL XXIV 148; XXIX 202; Vasmer, I 631). Iz slov. jezikov je lit. *karãlius* »rex«, lot. *karalis* (Fraenkel, 219), madž. *király* (Benkö, II 494), rum. *crai*, alb. *krajl*, turš. *kęral*, ngr. κράλης. Manj verjetno je to že starejša izposojenka iz pragerm. **karlaz* »mož, svobodnjak«, stvn. *charal*, *karl*, kar je izposojeno v plb. *k'arl*, slovin. *k'aerl* »mož, kerlec«, kjer manjka refleks za **korljь* »rex« (Stender-Petersen. SGL 203; Torbiörnsson. LM II 33; Solmsen, JA XXIV 570; Lorentz, JA XXVII 475). Odkloniti je treba poskuse slov. razlage iz *karati* (Rudnicki, SlOcc XIII 205). Vendar zasluži pažnje Oštir, Btr. 66, 137, ki primerja lat. *curulis*, *sella curulis* »kraljevi sedež«, domnevno etruščanskega izvora. Nejasna so cgn. *Kralj*; stč. *Kral* kot atpn. < *Karl*, vendar stč. *král* »čistilec stranišč«, prim. n. *Schundkönig* (Machek², 289).

kraljìč (m.), g. *kraljíča* »Regulus crococephalus«, tudi *kraljíček*; v 18. st. *kraljec* (Valvazor) poleg *králjek*, *kraljìč* »Motacilla troglodytes«. Prim. č. *králik*, *králiček* »Regulus,« tudi stp. *królik*, novejše p. *ptaszek mysikrólik* »Regulus cristatus«, slovin. *króulěk*, dl. *kralik* »Troglodytes parvulus«, ukr. *krílyk*, *korólyk* »Regulus cristatus«. To je kalk po lat. *rēgulus*, dem od *rex*. Sln. *kraljevják* »Echium vulgare; Natterkopf« in *králjevčica* »rega, zelena žabica« poleg stč. *králik* »gad«, a tudi »neka riba«, stp. *królik* je kalk po lat. *rēgulus* = gr. βασίλισκος »bazilisk«, (Berneker, I 572; Machek², 289; Slawski, III 157). Med rastlinskimi imeni naj navedem še sln. *králjevka* »vrsta hruške«, tudi *králjevčica* »isto«, *kraljíčnica* »vrsta hruške, češplje«, *kraljíčnik* »vrsta jabolk, *kraljevína* »vrsta trte«, kar je vse kalkirano po n. *Königsapfel*. *Kaiserbirne*, *Kaiserwein*.

kraljìk (m.), g. *kraljíka* »Lepus cuniculus« (samo pri Erjavcu in Levstiku). Verjetno povzeto po č. *králik*, slš. *králik* »isto«, kar je kalk po srvn. *küniclin*, *küniglin*, *künlîn*, *külen*, nvn. *Kaninchen*. To je izposojeno iz lat. *cunīculus* »Lepus coniculus«, toda naslonjeno na *König* »kralj«. Zanimiva je sln. oblika *konjel*, samo pri Gutsmannu v 18. st., sprejeto iz neznane predloge (star. frc. *conin* »cunīculus«), novejše izpričano sln. *kunec*. Lat. *cunīculus* je sprejeto iz iberščine (Hubschmid, VRom. XIV; Festschr. Jud 265; Orbis, III 245). Ljudsko sln. samo *zajec* kakor frc. *lapin*.

krâma »malovredno blago, branjarija«, tudi *krâm* (m.); izpričano od 16. st. dalje (Megiser, Pohlin, Gutsmann); k temu *krâmar* (m.), g. *krâmarja* »branjevec«, v. *kramáriti* »prodajati drobnarije«, cgn. *Kramar*, *Kramer*, *Kramarič*, *Kramaršek*, *Kramaršič*. Kljub Bernekerju, I 606 je treba od tega ločiti sln. *kramljáti*, *kremljáti* »pogovarjati se«. Prim. sbh. čak. *krãma* »branjarija«, *stára krãma* »šara« kakor sln. in *kràmār*, č. *krám* (m.), *kramář*, starejše *krámnice* »tržnica«, slš. *kalimar* je sprejeto preko madž. *kalmár* »trgovec«, p. *kram*, *kramarz*, *kramarzyć*, ukr. *kram*, *kramar*, gl. *klamaŕ* po disimil. in iz tega *klamy* (pl.) »branjarija«, dl. *kšamaŕ*. Izposojeno iz nvn. *Kram*, srvn. *krām* »blago, branjarija« in k temu srvn. *kramoere*, *kramer*, nvn. *Krämer* »branjevec« (Miklošič, 137; Berneker, I 606; Striedter-Temps, DLS 157).

krâmar (m.), g. *krâmarja* »branjevec, trgovec«, v 16. st. *kramar* »institor« (Megiser); v 18. st. poleg *krama* (f.) »roba«, (danes dial. tudi *krâm* v pkm.), tudi *kramarya* in *kramâriti* (Pohlin), danes *kramáriti* »krošnjariti«, izposojeno iz srvn. *kramoere*, *kroemer* »branjevec, krošnjar«, nvn. *Krämer*. Enako sbh. *kràmār* in č. *kramář*, tudi cgn. sln., sbh. *Kramar*, č. *Kramář*. Morda spada zraven tudi sln. *krâmar* »žebelj brez kapice« (Železniki); sln. *krâmarščica* »vrsta hruške« je iz n. *Kramerbirne*. N. *kram*, srvn. *krām* je pomenilo prvotno »plahta«, a tudi »stojnica, razstavljeno blago«, toda pomen »Krambude« kot v č. *krám*, slš. *krám* v slovenščini ni izpričan (Miklošič, 137; Berneker, I 606).

krambížar (m.), g. *krambížarja* »dereza«, v 18. st. *krambishar* »Fußeisen« (Gutsmann), dial. pl. *krampižle* (kor., štaj.), *krampížar* (kor., štaj.), poleg *krãmpež* (m.) »dereza, zobec na derezi«, tudi *krâpež*, pl. *krapši* = *krapeži*, *krampeži*. Matzenauer, CS 219 izvaja iz srvn. *krampfe* »Zusammen ziehende« (angl. *cramp* »compes«)+*-îsern*, *-îserin* »ferreus« ali srvn. *krump* »curvus«. Striedter-Temps, DLS 157 opozarja na bav. avstr. *Krampeisen* »dereze«, čeprav zloženka **kramp-îsen*, **kramp-îser* ni izpričana v srvn.

kramljáti, *kramljâm* »govoriti, pogovarjati se«, tudi *kramoljáti*, *kramoljâm*; k temu *krámolj* (m.), g. *krámlja* in *kremljáti*, *kremljâm* »isto«, *krémelj*, g. *krémlja* »pogovor, govorica«; morda spada zraven tudi sln. *ramovš* (m.) »hrup«. Miklošič, LexPal. 308 opozarja tudi na blg. *kramolь* »hrup, vrišč« in povezuje s *kramola* »prepir, svaja« iz stbav. *karmala* »isto« (tudi SEW 131). Zaradi pomenske razlike novejši avtorji izpuščajo te slovenske besede, ki pomenijo »prijazen, zaupen razgovor«. Madž. *karamolni* »klevetati« č. *kramoliti se* »prepirati se«, blg. dial. *kramoljà* »izzvati prepir«, ne olajšujejo pomenske povezave, ker je srlat. *carmula*, *carmolus*

»punt, upor« germanskega pòrekla, je nekaj opore za slovenski pomen v nvn. dial. *karmen* »tarnati, jamrati«, stsaš. *karm* »tožba«, stangl. *cyrman* »klicati, vpiti«.

kramola »prepir, upor« (Jurčič, Tugomer). Verjetno izposojeno iz csl. *kramola* »upor«, vendar sln. cgn. *Kramolec*; prim. sbh. arh. *kramola* (14. st.), *kramoliti* »upirati se«, blg. *kramóla*, str. *koromola*, ukr. *koromoly* (toda r. *kramóla* < csl.), p. tpn. *Kromołów*, č. *kramol*, stč. *kramola, kramoriti sě* »prepirati se«, slš. *grámor, krámorit' sa, klamorit'sa*, gl. tpn. *Kromoła*. Izposojeno z metatezo likvid iz srlat. *carmula, carmulus* »upor, vstaja«, to pa iz germ., prim. npr. *karmen* »javkati, tožiti«, ags. *karm* »tožba« (Miklošič, Fw. 101; Berneker, I 573).

krȁmp (m.), g. *krámpa* »močna motika, cepin«, tudi *krampìč* (m.), *krampíca* (f.); k temu *krâmpar* (m.) »kopač«, *krampáti* »kopati s krampom«; v 17. st. *krampizh* »dereza« (Dict.), v 18. st. *kramp* »Grabschauffel« (Pohlin). Prim. sbh. *krȁmp* (m.), *krȁmpa* (f.), dial. *krâmpalj*, čak. *krâmp*, mak. *kramp*, r. *krampovátь, -úju* »kopati, praskati«, p. *kręрa* »klamfa«, č. *krampl* (m.), *kramрle* »gradeše«. Izposojeno iz srvn. *krampe* »kljuka, kavelj, klamfa«, a tudi »Spitzhaue«, s tem pomenom bav. avstr. *krampn, grampn*, kor. n. *krampe* (m., f.), *krampen* »kopati s krampom«. Iz pomena »praskati« je sln. *krampáti*; iz pomena »Kralle«, bav. avstr. *Krämpl* je sln. v 16. st. *krampel* (Trubar), novejše *krempelj* (Miklošič, 137; Berneker, I 606; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 372; Striedter-Temps, DLS 157).

krampáti, *krampâm* (v. impf.) »praskati«, tudi *krempati*, pf. *okrémpati* »isto«. Izposojeno iz nvn. *krempeln*, starejše *krämpeln* »česati volno, gradašiti«, *Krempel, Krämpel* »gradaša, vrsta krtače«. Prim. tudi č. *kramplovati, kremplovati* »česati volno«, *krumple* (pl.) »gradaša«, ukr. *kramрluváty, krampli*, p. *gręplować, gręрla* »vrsta krtače«, dl. *gramplować, gramрle* (pl. f.). Iz iste osnove je *krempelj, krampelj* in *kramp* (Sławski, I 345; Kluge-Götze, 402).

krámpus (m.) »parkelj, Miklavžev spremljevalec«; tudi cgn. *Krampuž, Krampuščеk* morda tudi *Trampuž*. Tudi sbh. *kràmpus* in slš. *krampus*. Kakor madž. *krampusz* tudi »grd človek«, izposojeno iz avstr. n. *Krampus*, tudi *Krampes* (Benkö, II 642). Dalje nejasno.

kráncelj (m.), g. *kránceljna* »venec«; v 16. st. *kranzl* tudi »krona« (Dalmatin, Megiser), v 17. st. *kranzil* (Kastelec, v 18. st. *kranzel* (Pohlin), *krienz, krienzhizh* »venec«, *roshni krienz* »Blumenkranz«, *zhaſten krienz* «Ehrenkranz«, *krienz odvſeti* »razdevičiti« (Gutsmann), mlajše tudi *krénec*. Izposojeno iz bav. avstr. dem. *Kränzlein*, dial. *kranzl* (Striedter-Temps, DLS 157). Iz iste osnove stvn., srvn. *kranz*, pl. *kranze, krenze* »venec, okras« se je razvil v. *(o)kráncati* »okrasiti«.

Kranj (tpn.), n. *Krain(burg)*, furl. *Ciargne*, pisano 973 in 989 *via Chreinariorum*, 1050—1065 *Kreine*, ca 1060—1070 *Chreine*, 1065—1077 *in loco Chreina*, 1221 *Creinbvrc*, kasneje *Chrainburch*, latinizirano 1266 *Crenburgense*, 1474 *Crainburgio*, 1478 *Karanburgensis* (M. Kos. Gradivo I 282). Morda se na tpn. nanašajo že zapisi *Carnich, Carnech* (Anonym. Ravennas), kar Kranzmayer, ONB v. Kärnten I 50 izvaja iz **karniom* (lat. *Carnium*) ali **karnicom* (lat. *Carnicum* (glej Carinthia, 1942). Pokrajinsko ime *s Kranjskega, na Kranjskem*; z novim nom. *Kranjsko* (n.) ali *Kranjska* (f.) opravičuje rekonstrukcijo **karńьcь*, prebivalec dežele *Karnia*, lat. *Carnia*, kasneje zaradi sosednje *Karnije* v Furlaniji imenovane z dem. *Carniola*, izpričano že pri Anonymu Ravennatu, v zapisih prvič *Carnia* (Paulus Diaconus), 973 *Carniola, Chreina marcha*, 989 *Chreine*. V antiki je znan samo etn. *Carni*, Κάρνοι pri Strabu in Pliniju itd. (Holder, Altcelt. Spr. I 791; Forbiger, Handb. d. alten Geogr.[2] 415; Pichler, Austria Romana 129). Že Miklošič, Frw., 1867, 29 je zavrnil starejše slovanske razlage iz *kraj* (glej avtor, SVI I 299); ime *Carni* izvajajo iz kelt. *carn* »ost, rog« < ide. **ak'*- »oster kamen« ali iz predide. **kar(r)a*- »skala, kamen«, sorodno z iliro-venet, *karuant*- »kamenit, skalnat« (Vasmer, Acta et comm. univ. Dorpat B I ur. 3, 8; Oštir, BA 57; Alessio. Modern Language Revue XLII, 416). Sorodno je sln. *Podkrnas*, n. *Gurnitz*, v 9. st. *Gurnuz*, identično z v 12. st. *Karnotenus mons* (Kos, Geogr. Vestnik VIII 109). Poleg cgn. *Krajnc, Kranc, Krančič, Krančan* je treba omeniti tudi cgn. *Krnel, Krnelj, Krnjev* ipdb., prim. v Istri etn. *Krnjêl, Krnjêa* »Italijan«, in furl. *Ciargnel* »zvijačnež« iz it. *Carniello* ali *Carniolus* (Skok, Oko Trsta 174), furl. *cragnolin* »Kranjec«, *cragnizze* »kranjsko platno« (Skok, II 178). Glej tudi sln. *karnel* »tkalec« (notr.).

krȃp I (m.), g. *krâpa* »vrsta peciva«, tudi *krâpec*, nav. pl. *krâpci*, npr. *hajdinski krapci* »pohano testo iz ajdove moke«; v 18. st. *krap, ſhakrap, ſhakrapizh* »fanzout, Krapf« (Gutsmann). Izposojeno iz stvn. *crāpfo*, srvn. *Krāpfe* »kljuka, kavelj« a tudi »vrsta peciva«, nvn. *Krapfen*; iz tega je mlajše izposojeno *krȏf* (m.), g. *krǫ́fa* »pohano polnjeno pecivo«, v 18. st. *krófi* (pl.) »Krapfen, placentae, polibia« (Pohlin). Prim. sbh. dial. *kròfna* »krof«. Iz n. dem. *Kräpfel, Krappel, Kräppel* je č. *krapel*, p. *krepel*, ukr. *kreplyky* »vrsta peciva« (Miklošič, 137; Berneker, I 607; Striedter-Temps, DLS 158). K temu še sln. *žinkrofi* (pl.), verjetno iz srvn. **sint-krapfe*, prim. srvn. *sint-wac* »vrtinec«, *sinwel* »zaokrožen«.

krȃp II (m.), g. *krápa* »Cyprinus carpio«, dial. tudi *kȁrp*, v 18. st. *karf* (Pohlin), *karf, karp* (Gutsmann). Prim. sbh. *krȁp*, mak., blg. *krap*, r. *karp*, dial. *kórop*, ukr. *karp, kórop, koropélь, korap*, p. *karp*, č. *kapr*, gl. *karp, kharp*, dl. *karpa*, plb. *karp*. Psl. domnevno **korpъ* poleg lat. *carpa*, kar je dalo it. *carpino*, frc. *carpe*, prov. *escarpa*. Iz iste osnove stvn. *karpo, charpfo*, srvn. *karpfe*, nvn. *Karpfen*. Ime izvira verjetno iz neznanega jezika, na področju Alp. Angl. *carp* je iz frc., to sprejeto tudi v kimr. *karp*; iz srvn. *karpe* je dan. *karpe*, šved. *karp*, lit. *kárpis*, lot. *karpe*, *kãrpa* je najbrž iz p. *karp*. Berneker, I 575 in Vasmer, I 535 domnevata, da je tudi za slov. oblike treba izhajati iz stvn. ali got.

krápavica »Bufo cinereus« (vzh. štaj.); v enakem pomenu ukr. *korópa, korópavka, koropávyсja* poleg adj. *koropavyj* »hrapav«, br. *kurápa* »Bufo cinereus«, dial. tudi r. *koropávka, koropáta* žaba. Iz iste osnove psl. **korpa* tudi sln. *krapoti* (f. pl.) »svinjske garje«

in sbh. *kräpe* (f. pl.) »neraven svet« (ARj. nima). Sorodno je lit. *kárpa* »bradavica«, lot. *kãrpa* »bradavica, kurje oko«)Matzenauer, LF VIII 203; Berneker, I 574; Vasmer, I 632; Trubačev, Slavj. jazykoz., 1963, 180). Glej tudi *krasta.*

krâpnik (m.) »kapnik«. Nastalo po križanju med *kápati* in *kropíti*; prim. pkm. *krâplja* »kaplja«. Tudi č. *krápník* »stalaktit« poleg *krápati* »rositi, kapljati«, stč. *krápěti* in *krûpěj* »kaplja«, stč. *krópě, kropěje* in *krapet, krapek* poleg *kapek* »malenkost« (o tem Machek², 294).

krapoti (f. pl.) »svinjske garje«; kakor *krápavica* »Bufo cinereus« in ukr. *koropávyj* »hrapav«, *korópavka, korópka, koróра* »Bufo cinereus« izvedeno iz **korp-*, prim. lit. *kárpa* »bradavica«, lot. *kãrpa* »isto«. Berneker, I 574 pritegne tudi p. dial. *karpaty, karpatny* »hrapav«, toda r. *karapúz, koropúz* ne sodi zraven, verjetno frc. *crapoussin* »majhen debeluh« (Vasmer, I 528). Bolj razširjena je dubleta **chorp-*, sln. *hrápa, hrápav* in **gorp-*, sln. *grapa, grapav*. Persson, Btr. 861 je pritegnil stisl. *skurfõttr* »hrastav«, dan. *skurv* »hraste na glavi«. Glej tudi Matzenauer, LF VIII 203 in Müllenbach-Endzelin, II 196.

Kras I (pokrajina), it. *Carso*, n. *Karst*; 1150 *Carsus, Carsi*, 1177 *Grast*, ca 1200 in *Carsto*, 1236 *de Carstis*, 1240 *in Karst, in Carsto*, 1252 *in Carsto*, 1398 *Karst* (F. Kos, Gr. IV; Jaksch, Mon. IV; M. Kos, Prim. urb.) tudi tpn. *Kras* (Zilja), orn. *Ostri Kras* (Tuma, Imenosl. 29), mtpn. *Kräs*; k temu apel. *krâs* (m.) »apnenčasta tla«, dial. *krás* (f.), g. *krasî* »skale, pečine, groblje« (ben. sln.), *kraščina, krašna* »skalnat, razrit teren«. Tudi sbh. *kräs*, g. *kräsa* »isto« (Istra, ogrska Hrv.), čak. *krâs* (Krk), 1230 *od bure Krasa* (Šurmin, Acta 4), 1279 *carsus seu pascua* (Zadar), tudi *kräsa* (f.) »kamenit teren«. Skok, II 180 prišteva zraven tudi sbh. *kräsna* (f.), *krasno* (n.), *rasna, rasnica* »kramp, rovnica«, celo *räslica* »isto«, in rum. *crasnă* »jarem za eno žival«. Sprejeto iz dalm. rom. *carsus*, verjetno mediteranskega izvora, domnevno spada zraven gr. καρ(υ)σαδιος ορος, negotovo lat. *Carusardius* (Skok, ZRPh LIV 461; Hubschmid, III Congr. top., 1951, 188; M. Kos, Ephemeri Inst. arch. bulg. XVI, 248). Že Tomaschek, Muséon, 1883, 13 je primerjal dak. *Carsi-dava, Carso* na Donavi, *Carsaleo* na Hemu, Ὀνόκαρσος Μόκαρσις, gradovi Odrysov. Vendar je težko pritegniti sti. *kṛṣíh* »oranje«, iran. *karši* »obdelano polje« (Mayrhofer, I 176 primerja s sti. *kárṣati* »orje«, č. *črcha* »črta«). Oštir, BA 53, 57 izhaja iz alb. *kodrë*, rum. *codru* (*maru*) »grič, gora«. Battisti-Alessio, I 783 in Skok, II 179 domnevata izvedbo iz predide. *karra-* »skala« (glej *kar, ker*). Po drugi poti je iz *carsus* prišlo sln. *kȓš* (m.) »skala«, sbh. *kȓš*, alb. *karsh*, blg. *kraš* »skala«, rum. *cârsie* »griža«, kar je po Skoku, idem. križanje s *kršiti, krušiti*. Poleg sln. etn. in cgn. *Kraševec*, sbh. etn. *Kraševci* je zanimivo rum. *Caraşoveni* »Hrvat«.

kras II (m.) »circulus, orbis«, izpričano samo v začetku 18. st. pri Hipolitu in kasneje še pri Pohlinu, tako *en krafs* »kolnӱk, orbita, wagenleis«, *craſ* »obhod, peripheria, Umkreis«, *dva sakrósha crafsa na nebeſhki kugli* »coluri, zwei Zierkel in der Himelskugel«, adv. *v'krafsu* »orbiculatim, ringsweise«. Nejasno: primerjati je mogoče sbh. *krása* (f.) »vrsta kače« in izhajati iz **krь(p)s-*, kar bi ustrezalo lit. *kreĩpti* »sukati, obračati«, v prevoju *krỹpti* in *kraipýti*, lot. tudi *krìpt, krýpt* »obrniti se«, kar je izpričano v csl. *vъskrěsiti* »vstati od mrtvih«, tudi *vъskrъsnǫti*, r. *kresъ, krěs* »vstajanje« (o tem Berneker, I 615, 633; Trautmann, 140; Vasmer, I 660; Persson, Btr. 949). Kot v številnih drugih primerih je sln. *kras* »krog« pomensko bliže baltskim jezikom kakor drugje pri Slovanih.

kras III (m.) »ornamentum, decus«, tudi *okräs* (m.), *okrâsek* (m.), *okrâsje* (n.), redko *okrâsa* (f.); po Pleteršniku novoknjižno, izposojeno iz drugih slov. jezikov; vendar že v 18. st. *okrâſha* »Weiberzierde« (Pohlin), *okrasha* »Weiberschmuck« (Gutsmann); tudi cgn. *Kras, Krasinc, Krasnik* (vzh. štaj.) pričajo, da je bila beseda nekoč sln.; k temu adj. *krásen, krasan*, f. *krásna, krasnä* »lep«, komp. *krasnéjši*, adv. *krásno* in v. (*o*)*krasíti*, (*o*)*krasím* »ornare«. Prim. sbh. *krâs* (m.), *ȕkrâs* »lepota«, toda *krása* »ime kače, preden je zavedla Evo« (Vuk), *krásan, krâsan*, f. *krásna* »lep«, *krásiti, krâsīm* »kičiti«; po sbh. *krasotan* (prim. sln. *krasotíca* »lepotica«, mak. *krasa* »kača«, *krasi* »kiči«, blg. *krása* »kača«, *krašъ* »ornare«, csl. *krasa* »lepota, privid«, *krasьnъ, krasota, krasiti, krasovati* poleg *kraska* »barva«; r., ukr., br. *krasá*, v. r. *krásitь* »barvati«, ukr. *krásýty* »barvati, lepšati«, p. *krasa, krasny, krasić*, č., slš. *krása, krásný*, slš. tudi komp. *krajší*, gl. *krasny*, dl. *kšasny*, plb. *krosân*. Lit. *krosà* »barva«, lot. *krâse* »barva, lepota« je iz slov. jezikov (Fraenkel, 301). Etimološko nejasno; že Miklošič, 137 je primerjal stnord. *hrós* »slava, sloves« (Meyer, KZ XXII 479; Pedersen, IF V 58; Vasmer, I 656). Drugi suponirajo izhodni pomen »barva ognja« in primerjajo lit. *krósnis* »peč«, lot. *krásns* »isto« (Johansson, IF XIX, 124; Berneker, I 607; Slawski. III 59), prim. sbh. *na krasu zgoriti* »zgoreti na grmadi«. Machek², Recherches 12 opozarja na p. dial. *kraś* »grahovo cvetje«, ukr. *krasь* (f.) »blago, pridelek«, r. dial. *krasъ* »rdeča barva« in primerja lit. *gražùs* »lep«, *grõžis* »lepota« (Fraenkel, 165 zavrača). Druga mnenja so še manj verjetna, prim. Agrell BL 14, ki primerja sti. *śrīḥ* »lepota, bogastvo« (s tem je po Vasmerju, III 27 povezano slov. *Stribogъ*) ali Soboljevski, IORJ XXVIII 325, ki izhaja iz *krajь*. Vrsta avtorjev, npr. Charpentier, JA XXIX 7, Pokorny, 271, Slawski, III 59 se z različnimi dopolnili strinjajo z Johanssenom.

krásta »scabies«, danes navadno *hrásta* po osrednje sln. prehodu *kr-* > *χr-* (Ramovš, Hgr. II 231); v 16. st. *kraſta* (Bohorič, Megiser), adj. *kraſtou, kraſtauu, kraſtouu* (Trubar), v 18. st. *kraſte, kraſtava* (Rogerij), toda *hrásta, hráſto* (Hipolit), *kraſta* poleg *hraſta* (Gutsmann), *hraſta* (Pohlin), adj. *krástav, hrástav*; v. (*o*)*krástiti se*, (*o*)*hrástiti se*, npr. *rana se krasti*; *krástavec* (m.) in *hrástavec, krástavka* in *hrástavka* (f.); z drugačnim pomenom *krásta* »kapnik« (glej *kráplja*), dial. *krástavec* »Cucumis sativus« (vzh. štaj.), prim. sbh. *kràstavec* »isto«, tudi rum. *castravete, crastavete*, alb. *kastravéc* »isto«. Splošno sln. je *krastáča, krástavica* »Bufo cinereus«, sbh. *kràstavica, kràstača* »žaba«, mak. *krástava žaba* »Bufo vulgaris«, r. *korostávaja ljagúška* »isto«, č.

dial. *chrastavá žaba, chrastača*, slš. *chlastavá žaba*. Prim. sbh. štok. *krâsta*, čak. *hrâsta*, mak., blg. *krasta*, r., ukr. *korósta*, br. *karósta*, p. *krosta*, č. *chrásta* »prhljaj«, slš. *chrasta*. Pomen »prhljaj« je vzh. slov., blg., mak., sln. in č. dial. pl.; pomen »koze, ošpice« je stp., sln., sbh. Manjka luž. Psl. **kórsta* primerjajo z lit. *karšti, karšiù* »gradašiti, česati volno«, nvn. *harsch* »hrapav, grob«, *verharschen* »okrastaveti«, dial. *harsch* »snežna skorja«, sti. *kāşati* »praska«, lat. *carrō, carrere* »praskati« (Persson, St. 86, 169; Bartholomae, IF III 178; Schmidt, Voc. II 131; Berneker, I 575; Matzenauer, LF IX 5). K pomenu prim. nvn. *Krätze* in r. *česótka* (Vasmer, I 632).

krásti, *krádem* (v. impf.) »furari«, dial. tudi *krâdnoti, krâdnem* (v. impf.) (pkm.), v zloženkah tudi *u-kradati* (v. impf.); k temu pf. *ukrásti, nakrásti, okrásti, pokrásti, skrásti* in *prikrásti se* »priti skrivaj« (prim. adv. *krâdoma* »skrivaj«), dial. pf. *ukrâdniti* (pkm.); v 16. st. *krafti, krade* (Megiser), v 18. st. tudi *kradluvati* (Gutsmann); izv. *krája* < **krádja* (pri Pleteršniku *krâja*), *krâdež* (f.), dial. *kradnja* (pkm.) »tatvina«, starejše *kradnik, kradûn, kradljîvec, kradlovec* »tat«. Splošno slov., prim. csl. *krasti, kradǫ* »furari«, *ukrasti, okrasti, iskrasti*, sbh. *krȁsti, krádēm*, čak. *kresti*, splošno *krȁda*, čak. *krȇža* (Istra), v 17. st. *kradnja*; *krasti se* »skrivaj prihajati«; mak. *kradam* »kradem«, *kradam se* »prikradem se«; blg. *kradá, kradéš* »furari«, a tudi »ugrabiti, živeti razuzdano«, *kražba* »kraja«, r. *krastь, kradú* »furari«, *krastьsja* »prikrasti se«, *kráža* »kraja«, ukr. *krásty, krádu, kráža*, br. *krásti, krádu, kráscisja, kradzéža* »kraja«, p. *kraść, kradnę, podkradać się*, č. *krásti, krodu*, slš. *kradnúť, kradnem*, gl. *kra(d)nyć*, dl. *kra(d)nuś*, plb. 3. sg. *kródne*.

Psl. **krad-ti*, z *-d-*, ki je verjetno primarno samo formant prez. (Pedersen, KZ XXXIX 250) je izvedeno iz osnove **krā(u)-*, **krəu-*, **krū-* »zbirati, skrivati« enako kot *kryti, kryjǫ, krьjǫ* s pomenskim razvojem kakor *tatь*: *tajiti* (Berneker, I 605; Vasmer, I 654; Trautmann, 139; Stang, Verbum 32; Slawski, III 68). Nejasno je razmerje do lot. *krât* »zbirati«, *krâstît* »zgrabiti, hraniti, zbirati«, kar povezujejo s *krada* »grmada, skladovnica« in sbh. *krâs* »stog« (Meillet, Et. 253; Reichelt, KZ XLVI 328; Bezzenberger, BB XXVII 170), prim. lot. *krâsus* »grmada«, stangl. *hrōst* »cimper« (Mühlenbach-Endzelin, II 268). Drugače Machek Μνήμης χάριν II 219; ESČ² 290 primerja gr. κλῶδις »tat« (Hesych), kakor pred njim Specht, Ursprung 175, 226, 319, ki pritegne celo stvn. *(h)landeri* »ropar« (o tem Frisk, II 878). Matzenauer, LF IX 3 išče sorodstvo z lot. *skrósti* »razrezati zaklano žival«; Zubatý, JA 396; Studie I 2, 101 pritegne tudi psl. **kravьcь* »krojač«.

krastir (m.) »Crex pratensis« (Miklošič, 426), tudi *hrastar, krevs, krečnik, krecman*. Prim. csl. *krastělь, krastalь, chrastělь* »Rallus crex«, r. *korostélь* »isto«, ukr. *korostilь*, č. *křastal, křištel* »isto«, slš. *chriašteľ*, p. *chróściel, chruściel* »isto«. Miklošič, 132 pritegne tudi sbh. *râstelj* (Dubrovnik), kar je verjetno isto kot *hrâstelj* »Helmintha echioides«, vendar ista onomatopejična osnova. Berneker, I 575 opozarja na slš. *krastet'* »rožljati, škripati«, čemur ustreza tudi sln. v 18. st. *krefhpetati* »rasseln« (Gutsmann). Onomatopeja **korst-* ali po Macheku², 207 **kork-st-*, prim. č. *chřast, chřest, chrast* »o glasu«, lat. *crex*, n. dial. *schrik* (Vasmer, I 632). Že Gorjajev, 441 je primerjal lit. *kařkti, karkiù* »kruliti, škripati«, Matzenauer LF IX 6 in Machek, idem. pritegneta tudi lit. *kařkti, kvařkti* »kvakati, regljati«. Starejša sln. sinonima v 18. st. *hareč, hareš* (Gutsmann) so iz madž. *haris* »Crex«.

kràt (m.), g. *kráta* »mal«, pri števnikih *ênkrat, dvâkrat, desêtkrat*; a tudi v drugih zvezah *přvikrat, tistikrat, takrât, mnógokrat, velíkokrat, polnokrat* »saepe«; k temu tudi adj. *ênkraten, pêtkraten, takráten*; pomensko tudi *ênkrat* »aliquando«, tudi č. starejše *jednu-krát*, kalk po nvn. *einmal*. V starejšem jeziku tudi g. pl., npr. *toliko kratov* (Krelj), *pet krátov, koliko kratov* (Levstik, Prešern); adv. *hkrátu* »obenem«, *ob krátu* »takoj«. Poleg tega tudi *krât* (f.), npr. *prvokrât, zadnjo krat, tretjo krat* (vzh. štaj.), *neke krati* »včasih«, *vse krati* »naenkrat«, *hkrati* »takoj«; deloma tudi v pomenu »rok, obrok«, npr. *v dveh kratih plačati, komu krat dati* »odlog«; ni mogoče vedno ločiti oblik *krât* (m.) in *krât* (f.). Prim csl. *kratь, pętь kratь, sedemь kratь* poleg *dьva kraty, tri-kraty*, kar je otrdeli akk. pl.; vendar tudi *to kratь, tьmoju kratь* »saepissime« itd. (Miklošič, Lex. Pal. 310); staro **kortь* (f.) je ohranjeno v p. *kroć, npr. dwa kroć, stokroć*, kašubsko *kroc* in *krót*, gl. *króć, jónkróć* »enkrat«, *třikróć* in br. dial. *krócь, dva krocь razy*, ukr. *stokrotь* pod vplivom poljščine. Sbh. danes samo multiplikativno *dvákrāt, tríkrāt, jednòkrātan*, sicer *jedàn pūt*; čak. *dvā kràt*, pri dubrovniških piscih od 17. st. *jednom krati* poleg *jedan krat, dvakrati, mnogokrati*; r. *krat* je izposojeno iz csl. Sorodno je lit. *kařtas* »krat«, *dù, trìs kartùs*, vendar je izpričan tudi širši pomen, lit. *kartà* »vrsta, plast, red«, lot. *kãrta* »plast, poreklo, čin, položaj«; tudi sti. *sakṛt* »enkrat«, *pañca kṛtvas* »petkrat«, avesta *hakərət* »enkrat«. Balto-slov. **kort-* je polna *o-* stopnja osnove **ker-* »rezati«, lit. *kiřsti, kertù*, slov. **čersti*, **čьrtǫ*. Prvotno je verjetno pomenilo »zareza na rovašu«. Sinonima sln. *břt, bȁrt, fȁrt, enobart* »enkrat« (Gutsmann), *več barti* »večkrat« (kor.), *drug fart* iz srvn. *ein vart* »enkrat«, stvn. *vart* »vožnja, pot«, štaj. n. *Fahrt* (Štrekelj, JA XII 453; Berneker, I 44; Striedter-Temps, DLS 89), kalk sln. *to pot* »sedaj«; na zahodu *bót* »krat«, *wsaki bot* »vsakokrat« iz furl. *un bot* »una volta«. Literatura Miklošič, 132; Berneker, I 576; Slawski, III 115; Fraenkel, 258; Mayrhofer, I 259).

krátek (adj.), f. *krátka* »brevis«; v 16. st. *kratek* »brevis«, adv. *kratku* »breviter«, *kratku nikar* »nequaque« (Megiser), *kratkust* »brevitas« (idem); dial. *kráþke* (Srednja vas, Ravne) in dalje *kraxka*, pisano v 17. in 18. st. *kradka, kradki, kradko, kradkim* (Skalar, Janković, Rogerij), glej Ramovš, Hgr. II 219. K temu *krât* (m.) »brevitas«, npr. *zavoljo krata* (pkm.) in *krât* (m.) »rok, doba«; v. *krátiti, krátim* »abbreviare« (tudi pkm.), v 16. st. *krati svoji volji* »brich deinen Willen« (Dalmatin), dial. *kdo ti krati* »kdo ti brani« (jvzh. štaj.); komp. *krájši, kráčji* in k temu v. *(s)krâjšati, (s)krâjšam*. Splošno slov. **kortъkъ*, v. **kortiti*, **kortįǫ*, prim. sbh. *krátak, krâtka*, čak. *krātȁk*, mak. *kratok*, blg. *krátъk*, csl. *kratъkъ*, r. *korótkij*, ukr.

korotky, br. *karótki*, p. *krótki*, č. *krátký*, slš. *krátky*, gl. *krótki* dl. *krotki*, plb. *kort'ə* (< **kortъkъjь*). Sorodno je lit. *kartùs, kartìnis* »jedek, rezek«, got. *hardus* »trd«, lat. *curtus* »kratek«, ir. *cert* »majhen«, sti. *kaṭú-* »oster, jedek« (< **kr̥tú-*?) poleg sti. *kr̥ntáti* »reže« iz ide. **(s)ker-t-* »rezati« (Berneker, I 576; Trautmann, 131; Vasmer, I 633; Pokorny, 941; Fraenkel, 225).

kráva »vacca«, v 16. st. *kraua*, dem. *kraviza* »bucula, vitula« (Megiser), v 18. st. *krava, kravâr* »bubulcus«, *kravjek* »fimus bubulus« (Pohlin); številne izvedenke, npr. *krâvče* (n.), *kravčê* (n.), *krâvša, krávišče* (n.), *krâvče, krâvše*, adj. *krâvji, kravičji* (pkm.), v. *kraváriti* »gojiti, pasti krave«; k temu imena gob *krâvjica, kravji goban, krâvša*, a tudi *božja kravica* »Coccinella septempunctata«, fiton. *kraveljčevje* »Colchicum autumnale« (Kranjska gora), *kravína* »vrsta trave« (Cerknica); številna so mtpn. in orn. *Kravjak, Kravjek, Kravenk*. Psl. **korva*, sbh. *krȁva*, mak., blg. *krava*, r., ukr. *koróva*, br. *karóva*, p., dl. *krowa*, č. *kráva*, slš. *krava*, gl. *kruwa, krówa*; stp. in p. dial. tudi *karw* (m.) »vol« in Machek, KZ LXIV 262 suponira primarno masc. **korvъ* in iz tega s sekundarno podaljšavo **kōrvā*; sorodno je lit. *kárvė* »krava«, lot. *kârva* »psovka za žensko« (tudi sln., sbh. in mak.!), stprus. *curwis*, acc. sg. *kurwan* »vol«. Dalje manj jasno: največkrat povezujejo z gr. κερά(F)ος »rogat«, lat. *cervus* »jelen«, alb. *ka* »vol«, stvn. *hiruȝ*, nvn. *Hirsch* »jelen« iz ide. **kōru̯-*; s prevojem **kr̥u̯-* spada zraven kimr. *carn*, bret. *caro* »jelen«. Glej tudi *srna*, psl. **sьrna*, lot. *sirna*, kar naj bi bila palatalna varianta iste osnove (Berneker, I 557; Fortunatov, JA IV 579; Pedersen KGr. I 51; Fraenkel, 225). Drugače Machek, KZ LXIV 262; SEJČ 290, 572, ki primerja sti. *carvati* »prežvekuje« (kakor *brav*: sti. *bhárvati* »prežvekuje«). Dvomljivo Oštir, Etnolog IV 6; Vogeln. 9, ki domnevno predide. **korw-* povezuje s predvenet. *ceva* »krava«? Druge razlage, glej Slawski, III 146; Havers, Tabu 52 domneva, da je **korva* nadomestek za drugo, tabuirano ime. Od sln. sinon. so zanimivi *búša*, retorom. *puš(a)* »tele«, *buš(a)* »vabilni klic za kravo« (Jud, Bulletin dial. roman. III [1911] 16); *lába*, alb. *lopë*, švic. n. *lōbe, lōbee* »vabilni klic za kravo« (Hubschmid, Vox Rom. XIV 197), *čola* »krava« (Podjuna), furl. *zòre, zorat* »cornacchia«, bellun. *zurla* »isto«, com. *ciorla* (Stampa, Less. praerom. 33).

kravâj (m.) »domač kvas iz prosene moke; Sauerteigleibchen«, tudi *krávaj, kravâjec, kravâjček, krgôjec* (Branica). K temu *kravâjka, kravâjnica* »vrsta hruške« in mtpn. *Kravajec, Kravajnica, Kravajnce* (dol.). Prim. sbh. *kràvaj* »ženitovanjski kolač« in mtpn. *Kravajci*, mak. *kravaj* tudi »hleb voska, sira« (prim. sln. *laneni kravajci* »Leinölkuchen«), blg. *kraváj*, r., ukr., br. *korovaj* »nenačeti hlebec, pogača«. Iz slov. jezikov lit. *karvõjus* »kolač« (Fraenkel, 226). Verjetno izvedeno iz **korva* »krava«. Za svatbo so tudi Slovani pekli hlebce v obliki žrtvenih živali (Mayrhofer-Passler, Archiv orientální XXI, 185). Enako meni tudi starejša literatura (Jagić, JA IX 168; Brückner, KZ XLVIII 204; Slavia V 429; Zubatý, JA XVI 393). Drugače Machek, ZSlPh XVIII 323, ki primerja sti. *carús* »žrtveni kolač« in KZ LXIV sti. *cárvati* »žveči«.

kravâjka »vrsta hruške«, tudi *kravâjnica, kravojnica*, v 18. st. *kravojnèze* (pl.) »species pyrorum« (Pohlin). Izvedeno iz *kravâj, krávaj, kravâjček* »vrsta peciva«. Toda *kravojec, kravajec* »Angelica« spada verjetno ad *kraviti*.

kravala »zakrivljena pastirska palica« (Kras); tudi *kravola*, v 18. st. *kravóla* (Pohlin). Stara izposojenka (z metatezo likvid) iz lat. **curbula*, ben. it. *corbola* »vrsta raka z dolgim repom« (Boerio, 155), srfrc. *courbeil* »kača«, vse iz lat. *curvus* »kriv« (Šturm, ČJKZ VI 40).

kraváta »samoveznica«. Prim. sbh. *kravata*; tudi v drugih slov. jezikih, deloma m. (p. *krawat* poleg *krawatka*). Izposojeno iz frc. *cravate* »ovratna ruta«, izvedeno iz etn. *Cravate* »Hrvat«. Iz tega it. *croatta, cravatta*, n. *Krawate*. Po noši hrvaških pandurjev v 17. st.

kráviti, *krávim* (v. impf.) »poležavati v postelji, lenariti«; prim. sbh. dial. *kràviti se, krȁvīm se* »isto« (Rijeka); toda sbh. *kráviti se, krâvīm se* »raztapljati se« poleg *krabiti* verjetno ne spada k isti osnovi. Blizu sln. pomenu je blg. *kravjá se, nakravjam* »pridobivam na moči, jačim se«, *kravén* »debel« in iz tega rum. *a crăvi* »jačim se«. Sln. fitonima *kravica* »Saxifrago«, *kravojec* »Angelica« govore proti razlagi pri Bernekerju, I 577, da je izvedeno od *krava* »vacca«. Mogoče je domnevati, da je **kraviti* kavzativ k psl. **(o)krьjati, *(o)krějǫ* »okrevati«, ukr. *krijoty*, gl. *wokřewić*, č. *okřáti*, csl. *okrijati, krěvati*. Drugo sbh. *kráviti se* bi moglo biti kavzativ k *krojiti* (sln. *razkrajati se*).

krâvža »vrč, kozarec«, dem. *krâvžica* (Haloze), tudi *krâvžar* (Dob) in *krôža* (nar. pesem). Kakor p. *kruż, krużyk, krużlik* »vrč«, dl. *kružk*, plb. *kräuz, kräuzka* izposojeno iz bav. avstr. *Krause*, srvn. *krûse* »lončen vrč, polič«. Enako tudi lit. *krúzas*, lot. *krûse* »vrč«. Germanska beseda verjetno ni sorodna s *Krug* (glej *krugla*). O *Krause* natančneje Schuchardt, Sitz Ber. WA, CXLI 15 (Miklošič, 142; Berneker, I 628; Striedter-Temps, DLS 158). V zvezi s *krâvža* je verjetno sln. *kravji požirek*, »eks«.

kráža »čačka, črta«, *kražati* »čečkati«; največkrat v ritmičnih reduplikacijah *križ kraž, križem kražem* »vse vprek«, *križe kraže delati* »čečkati«. Že Pohlin, Glossarium slavicum, 1792, 45 navaja *kraſhe*, in proverbium assumtum *kriſhe kraſhe*, qualia omnes linguae habent, ut germ. *kribes, krabes*. Prim. nvn. *kribbeln, krabbeln* iz germ. **g(e)reibh-* »praskati« poleg gr. γριφᾶσθαι »pisati« in γράψαι »isto« (Kluge-Götze, 404).

krbȃv (adj.) »kuštrav, razmršen«, tudi *kárlav* (nar. pesem); k temu *kŕla* »razkuštrana, zanemarjena ženska« (bkr.), *kârle* (f. pl.) »dolgi lasje« (štaj.). Izhajati je treba verjetno iz **kvьr-*, kar je ekspresivna varianta k **chvьr-*, zastopano v slovenščini s *hrléti* in *frléti* »vihrati, plapolati« poleg *fŕliti, fŕlim* »kodrati, mršiti«, adj. *frljáv* »kodrast, zmršen«, tudi *fŕkati, frkljáti, frkotáti, frkotiti, frkocáti, frkóčiti, frkoléti, frfoléti* in podobno; k temu *frkolîn* (m.) »deček«, *fŕkovec* (m.) »isto«, *fŕklja* »dekle«. Berneker, I 410 navaja samo sln. *fŕkati* »švigati, plapolati« poleg sbh. *(h)vŕknuti* »odleteti« in blg. *hvъrkam*,

hvьrknem poleg *fьrkam, fьrknem.* Vendar se zdi, da se je med seboj pomešalo več homonimnih osnov, ki jih ni mogoče vedno določneje opredeliti.

krbina »divja trta« (Kras). Izposojeno iz ben. it. *ua corbina* »vrsta črnega grozdja«, furl. *curvìn, corvìn* »vrsta grozdja«, iz lat. *curvus* »kriv« (Skok, Slav. i rom. 48, 50; Šturm, ČJKZ VI 40). Tolminsko dial. *krivinavec* »divja trta« je naslonjeno na domače *kriv* (Štrekelj, JA XIV 528; Mende, RLS 84).

krbúlja »košarica iz lubja«; prim. sbh. *kȑbulja* »isto«. Miklošič, 130 povezuje s *krab(ic)a, škrablja.* Kakor nvn. *Korb* (= sln. *korba*), stvn. *churb* (m.), *churba* izposojeno iz lat. *curbis* mediteranskega porekla **corba, corbula,* srlat. *corbacium* v 14. st., it. dem. *corbello* »okrogla košarica« (Battisti-Alessio, 1103). Alb. *kërbullë* »brenta« poleg *kërbë* je po Meyerju, AEW 188 iz sbh., glej tudi Jokl, Slavia, XIII 281 d; 609 d in Skok, II 184.

kŕcati, *kŕcam* (v. impf.) »švrkniti, rahlo suniti (s prstom); oglašati se utišano«, npr. *matica krca* (Dajnko); pf. *kŕcniti, kȓcnem,* dem. *krcljáti, -âm,* iz interjekcije *kȓc, kŕc*; tudi substantivizirano *kŕc* (m.) »rahel udarec, švrk«, *kŕca* (f.) »isto«, *kȓcljaj* (m.). Prim. sbh. *kȓcati, kȓcām* »hrskati; zbirati se«, dial. tudi *krcnut* (Kosmet) in *kȓckati* »prasketati«, mak. *krca, krcka* »treti (orehe), pokljati«, blg. *(o)krъcam,* tudi alb. *kërksas, kërcás,* ngr. κριτσανίζω »isto«, rum. *cărtai, crăcini.* Onomatopeja kakor *kȓkati, krketati*; glej tudi *kopŕcati* (Berneker, I 665; Zupitza, KZ XXXV 256; Skok, II 185; Mayer, AEW 189). Toda stč. *krcěti, krcěnie, krcovánie* in č. dial. *(vy-)kr-titi* »bljuvati« in slš. *krcat', grcat', ukrcat' sa* »hrkati, pljuniti« primerja Machek², 298 s sti. *chr̥náti* poleg *chardí-* »bljuva«, srir. *sceirdim* < ide. **sker(d)-*

-krcati, *-krcam,* samo v zloženkah *ukŕcati se, ukrcam se* (v. pf.) »nastaniti se, vseliti se na ladjo«, impf. *u- (iz-)krcávati se.* Prim. zah. sbh. *kȑcati* »isto«, *u- (is-, na-, pre-)kȑcati, -krcávati, -kàrcāvam* (Lika). Verjetno psl. **vъ-kъrd-s-ati sę* kakor lit. *kùrdinti* »vseliti se«, kar je kavzativ k lit. *kùrti, kuriù* »graditi, napraviti, ustanoviti, zasnovati« (avtor. JiS XXVI 51—53). Manj verjetno Miklošič, 155 in Skok, II 186, ki izhajata iz it. *car(i)care* »tovoriti«, kar ne ustreza niti glasoslovno niti pomensko. Toda sbh. *kȑcāt* »nabit z blagom, denarjem«, *kȓcast* »trebušen«, *kȑca* »ženska z velikim trebuhom«, *kȑcina* »vampež«, *kȑconja*» isto«, *kȑcije* (f. pl.) »vamp« poleg sln. *kŕcelj* (m.) »kratko odžagan kos debla, štor, čok« spadajo k drugi osnovi. Glej tudi *-kiriti se* in *Kurent.*

kŕcelj (m.), g. *kŕclja* »odžagan kos drevesnega debla, hlod, panj, čok«, tudi *krcȇlj*; v 16. st. *kerzel* (Trubar). Najbliže je alb. *kërcéll* »pedunculo, tarso«, kar je kakor alb. *kërcú* »čok, hlod«, *kërcuni, kër-cúq* »parobek, štor« in ngr. κούτσουρον »štor« izposojeno iz neižpričane sbh. besede (Meyer, AEW 190). Prim. č. *krč* »štor«, dial. *krčál, krčina* »parobek«, slš. *kŕč, krča,* stluž. *kyrč, korč, kurč* »krčevina«, sln. *kŕčeti* »roden«, *krč* (m.), *kŕča* (f.) »Gereut«.

kȓč (m.), g. *kŕča* »spasmus«; adj. *kŕčen, kȓčni*; tudi *kŕčevec* »Hypericum perforatum«, *kȓčnica, krčno zelje* »isto« (kot zdravilo zoper krče). Pomensko enako je sbh. čak., kajk. *kȓč,* r. *korčь, kórča, kórči* (pl.), ukr. *korč,* br. *kurč,* p. *kurcz,* č. *křeč,* dial. tudi *krč, kŕč,* slš. *kŕč,* dial. *kurč.* Poleg teh oblik, ki govore za psl. **kъrčь* in morda tudi **krъčь,* kot kaže stč. *křěč* (m., f.), dial. tudi *křítek.* Toda sbh. *gȓč,* g. *gȑča,* blg. *gъrč,* mak. *grč* »spasmus« je verjetno samo varianta iste osnove. Večina svtorjev izvaja iz *krčiti, krčim,* toda Machek² 299 gr. κριξός, κρισσός, κισσός »krčna žila«, kar se je deloma naslonilo na *kъrčiti.*

kŕčalo (n.) »pretikač, Fortstecknagel«, tudi *krčel* (m.) (dol.); sinonim je *kóreš* (dol., gor.), *kôreš* (m.), *kûreš, kûrež* (vzh. štaj.), *kiraš, kvortȇš,* Vse nejasno; primerjati je mogoče sbh. *kȑčalo* (n.) »zavoranj, za koji se uhvati, kad se plug otiskuje« (Sunja), *kȑčel* (m.), *krčȅl* »klin na jarmu koji ga spaja s ojama«, *kȑčale* (f. pl.) »klin, žebelj« (Stulić), *krčalo* (n.) »kolčić koji drži u savezu žagre (krpelce) s ornicama« (Lika), *kȓčēlē* (f. pl.) »kȑpele, sprava što sastavlja jarmove volova na plugu i na kolima«. Skok, II 186 navaja tudi *krčȅlja* (f.) »sprava nalik na dječje sanke za izvitoperavanje račava u drvetu od kojega se misli načiniti vile«. To primerja z rum. *cârcee* (f.) »Kette oder Strick, womit Vorderdeichsel und Hinterdeichsel des Ochsenwagns miteinanderverbunden wird«. To izvaja Tiktin iz *càrce'l* »(Wickel-)Ranke«. Miklošič, 143 primerja slš. *korčul'a* »drsalke«, kar je izposojeno iz madž. *korcsolya* »Schrotbaum, Schrotleiter zum Fortrollen von Fassern; Schlitten, Hutsche«. Benkö, II 571 izvaja iz tega sln. dial. *korčule* »drsalke« (pkm.), sbh. *kòrčulje* »drsalke«, ukr. dial. *korčúga* »kratke sani za spravljanje debel«, rum. *córcia* »scala cellaria« (o tem Kniezsa, Szláv Jsz. II 864; Cioranescu, DER 233). Med sln. gradivom je treba upoštevati tudi *kúrelj,* g. *kúrlja* »lesen klin pri plugu, na katerega se natika gož, vežoča gredelj na kolca« (Posočje).

kŕčiti I, *kŕčim* (v. impf.) »exstirpare, agrum facere«; k temu *kȓč* (m.), navadno pl. *krči* »Gereut« (dol, vzh. štaj.), tudi *kȓča* (f.), pl. *krče* »isto« (Haloze), *krčevína, kȓčje* (n.); izv. *krčeníca, kȓčenka* »močna motika, kramp« (vzh. štaj.), *kȓčar* (m.), *krčevȋnar* »Roder«. Pogosto v mtpn. *Krč, Kȓče, Krčȇ, Kȓčak, Krček, Krčec, Krčeki, Krčevina, Krčevje, Krčovjak, Krčova, Krčelj, Krčica, Krčič, Krčina, Krčenica,* tpn. *Vikrče* < **vy-krъč-jane*; pisano 1306 *Churze, Churzek, Chuerczek,* 1331 *Churzental,* 1306 *Churzenek* na Štajerskem od Marenberga do Mürzzuschlaga (Zahn, ONB 123). Psl. **kъrčiti, *kъrčǫ*; prim. sbh. *kȓčiti, kȓčīm* »Bahn brechen«, novoknjižno tudi sln. *krčiti si pot,* vendar sbh. 1537 *skrčiti, krčevine* »roden, Rodung« (Karlovac), *krčànik, krčènik* »izkrčena pot« (Srbija), r. *korčítь, korčevátь* »roden«, *korčevá* »Rodeland«, *korčevína* »drevo iztrgano s koreninami«, ukr. *vy-korčuváty* »izkrčiti«, *korč* (m.) »grm«, *korčúhy* »kratke sani«, *korkýška* »zgodnji del debla z obsekanimi vejami«, br. *karčévьje* »Rodeland«, *karševьje* »krčevina«, p. *karczować* »krčiti«, *karcz* »krčevina«, *karkoszki* (pl.) »panji za kurjavo«, č. *krčiti, krč* »štor«, stgl. *kurč, kyrč,* slš. *krč.* Etimološko nejasno. Vrsta avtorjev povezuje s **kl̥čiti,* č. *klučiti* »krčiti«, stč. *kluč, klučenina* »krčevina«, *klk, kluk* »ledina s še neiztrebljenimi štori«; slš. *klčit', kučit', klčovat'*; pri južnih Slovanih sln. *Kočenica,* 1576 *Culzanitscha,* 1577 *Culczanitschin,* mak. *Kučevište, Kučevišta,* 1348

Klъčeviščemъ, Klъčevišta (avtor, SVI I 267). Sorodno je verjetno lot. *kuȓkt, kuȓkstu* »postati puhel (o repi)« poleg *kulcenis* »štor« (Mühlenbach-Endzelin II 305, 322), morda tudi stprus. 1249 *Curche* »zadnji snop, kamor se skrije boginja plodnosti«, lit. tpn. *Kurke-* (Būga, RR I 448). Oštir, Vogeln. 30 domneva predide. **kŭrkŭ, *kŭlkŭ* »nov, mlad«. Med ide. razlagami primerja Vasmer, I 636 sti. *kūrcás* »šop, snop«, kar je najbolj verjetno dravidsko (Mayrhofer, I 254). Vaillant, RES XXII 39 povezuje s *koren, *kъr-*, prim. č. *keř* »grm«. Mladenov, RFV LXXI 456 izhaja iz **kerk-* dublete k **kert-*, prim. lat. *cortex* »skorja«, gr. κείρω »režem«.

kȓčiti II, *kȓčim* (v. impf.) »contrahere«, pf. *skȓčiti*; k temu adj. *krčljȋv, kȓčnat, krčevit*; v 18. st. *kerzhiti, kerzhèm* (Pohlin). Prim. sbh. kajk. *kȓčiti se, kȓčim se* »isto«, r. *(s)kórčitь(sja), (s)kórču(sь)* »isto«, ukr. *zakórčyty* »skriviti«, br. *kurčycь*, p. *kurczyć* »mečkati, brazdati, skopariti«, č. *krčiti, krčím* »mečkati, gubati«, slš. *krčiť*, csl. *sъkrъčiti, sъkrъčǫ* »skrčiti«; psl. **kъrčiti*. Etimologija ni jasna; Trautmann, KZ XLII 374 primerja sti. *krúñcati* »krivi se«, stnord. *hryggr* »hrbet«, gal. *sgreang* »guba«, Zupitza, GG 127 in Berneker, I 666 pritegneta tudi stnord. *hrökkua* »kodrati se«, *hrukka* »gubati«. Nekateri avtorji pritegnejo tudi *krčiti* »trebiti, črtati« (Petersson, BSl. Wortst. 70; Sperber, WuS III 77; Bulachovskij, RES VIII 75).

kȓčma »gostilna, točilnica«; k temu *krčmár* (m.), g. *krčmárja, krčmarica*, v. *krčmáriti*, adj. *krčmárski*; v 18. st. *kerzhma, kerzhmar, kerzhmariza* toda tudi *kerzhmarishe* »Zechplatz, platea pocillatoria (Pohlin). Splošnoslov.; prim. sbh. *kȑčma*, a tudi *prodaje na krčmu* »na drobno«, *kȓčmiti* »trgovati z vinom«, mak. *krčma* »gostilna; napitek po opravljenem poslu«, *krčmi* »krčmariti«, blg. *kríčma* »likof«, dial. *kríčmja* »počastiti z vinom«, csl. *krъčьma* »opojna pijača«, *krъčьmljavati* »trgovati, prodajati«, r. starinsko *korčmá*, ukr. *kórčmá*, br. *karčmá*, p. *karczma*, stp. tudi *kaczma, kaczmarz*, č., slš. *krčma*, gl. *korčma*, dl. *kjarcma*. Iz slov, jezikov madž. *korcsma*, n. *Kretscham, Kretschmer*, srvn. *kretscheme, kreczym* (Kluge-Götze, 329), rum. *cârcimă, crâcimă, crâşma* (Brückner, JA XX 487), lit. *karčemà, karčiamà* (Fraenkel, 221) in verjetno spada sem tudi lot. *kaȓčaũnicks* »prepirljivec«. Etimologija ni jasna. Miklošič, 156 je primerjal s *krъčagъ* »vrč« in zavračal povezavo s turš. arab. *chardž* »izdatek« (tako Lokotsch, 65). Potebnjá, RFV V 143 in Jagić, JA VII 484 mislita na **kr̥čь* »stavba na izkrčenem svetu«. Setälä, Journal Finno-Ongr. XLIII 74 primerja s fin. *kormu* »notranjost kroga«, *korsua* »krčma«. Machek², 291 opozarja na stari polabski pomen »skladišče davkov« in pritegne het. *kurk-* »shraniti, zadržati«. Podrobno literaturo glej Berneker, I 666; Vasmer, I 637; Slawski, II 73).

krdélo (n.) »trop, jata«, tudi *krdél* (f.); v 16. st. *kardelu* »grex, turba«, *kardellu ludy, voiſke* (Krelj, Megiser), v 18. st. *kardelu* (Pohlin); k temu adj. *krdélen, krdȇlski*, adv. *krdéloma*. Prim. slš. *kŕdeľ*, *kŕdol* »trop«, č. dial. *krdel*, p. *kierdel*, g. *kierd(e)la*, ukr. *kerdél, kyrdílь* poleg *kyrdь*. Sbh. *kȓd, kȓd* »čreda svinj«, starejše *kȓdo* (n.), kar je verjetno že psl.; iz tega rum. *cîrd* »trop, čreda«, vendar ngr. γκριντέλλι »čreda svinj«. Verjetno prevoj k **čerda* »čreda«, prim. lit. *skerdžius* »pastir«, stprus. *kerdan* (akk.) »čas«, stvn. *herta* »Herde«, sti. *śardhas* »čreda« (Brückner, KZ XLVIII, 207; Kiparsky, 102). Miklošič, 155 in natančneje Berneker, I 666 misli na izposojenko iz got. **kaúrdr*, stvn. *kortar* »Herde«. Štrekelj pri Peisker, Bezichungen, 73 suponira zend *karedha* »čreda«.

krȇ (prep.) »apud«, npr. *kre pouti* »pri poti« (Miklošič, VGr. I 321); pkm. dubleta za *kraj* (Murko, Dajnko). Nejasno; verjetno deetimologizacija prep. *krajь* (Kopečný, ESSJ I 94); podobno je ukr. *krij, kry* (Miklošič, VGr. IV 541), r. dial. *krej, kri*; csl. tudi *iskrь* »pri« verjetno < **jьz-kraja* (Miklošič, 137; Berneker, I 434); drugače Vasmer, I 488, ki pri tem *-krь* domneva sorodstvo s *kórenь*.

krebánjiti se, *krebânjim se* »pačiti se (pri joku)«, tudi *krebénčiti se, krebȇnčim se*; k temu *krebánja* »cmera« (kor.); v 17. st. *krebaniti ſe* »os torquere« (Kastelec, Vorenc). Verjetno onomatopeja kakor *krebati, krebetáti* »klepetati«, podobno je tvorjeno sln. *robántiti, robániti* »razgrajati, rohneti« in pomensko enako je r. *chrobostátь*, p. *chrobotać, chrzębościć, chrzebościć* in ukr. *chrobotity* »rožljati«; z začetnim *h-* ustreza sln. *hróbati* »hrustati« (o tem Berneker, I 403); iz iste osnove **kreb-, *krep-* je lit. *krabždėti, krebždėti* »šumeti« (Machek, Studie 20; Slavia, XVI 213; Fraenkel, 286).

krebuljica »Anthriscus«, dial. *krebulca, krbulca, krefulca, krivulja*; prim. sbh. *krbuljica, krfulica, krožulica, krasuljica* »isto«. Iz sln. je prevzeto č. *krabilice* »Chaerophyllum« (Machek², 288). Verjetno kakor nvn. *Kerbel* »Chaerophyllon«, predstvn. **kërfulja*, stvn. *kërvola, kërvolla* (Marzell, Pflanzenn. I 330) sprejeto iz lat. *caerefolium* (= it. *cerfoglio*), gr. χαιρεφυλλον < χαίρω »veselim se, ugajam« **φυλλον* »list« (Kluge-Götze 363). Berneker, I 501 in Skok, II 51 domnevata, da je izhodišče stara visokonemška oblika. Iz sln. je izposojeno č. *krabilice* »Myrrhis« (1819), sprejeto iz Gutsmannovega *krabiliza* »Kerbelkraut«, kar je č. *třebule* poleg *kerblik* »Anthriscus«. Machek², 539 izhaja iz primarnega **čřebule* < lat. *caerefolium* < gr. (glej tudi Ortoś, JiS XXVI 35).

krécati, *krécam* (v. impf.) »ravnati, obračati(voz, sani)« (Hrušica v Istri) poleg *kréčati, kréčam* (Mavhinje), *kréčati se* »izogibati se«. Temu pomensko odgovarja r. *krjákatь* »zaviti v drugo smer«; morda spada zraven tudi r. *krjakla* »kmečke sani«, *krjakly* »jarem pod vratom svinjam« in *krjáčitь* »trdno zvezati«. Suponirati je treba psl. **kręk-* s prevojem **krǫk-* v sln. *króčiti, ukróčiti, krúčiti* »kriviti, upogniti« (pkm.). Berneker, I 666 se sklicuje na Zupitza, KZ XXXVI 54, da je bila poleg ide. **kerk-* (glej *krčiti*) tudi nazalizirana oblika **kreŋg-*, npr. v dan. *rynke* »gubati«, šved. *skrynka* »guba« in pod. To z rezervo navaja tudi Vasmer, I 675.

kréča »oseba, ki rada tarna in stoka«; v. *kréčati, krečam* »stokati«; onomatopeja kakor mak. *krečetalo* »raglja«, blg. *kreč* »cikada«, *krečí* »vpije«, r. *krëk* »stok«, *krečet* »sokol«, sbh. *krěka, krečanje, kreketanje* »kvakanje, kokodakanje«, č. *křečeti* »vpiti«.

Enako je gr. κρέξ »vrsta ptiča«, kimr. *crech* »vpitje« (Berneker, I 609; 620; Vasmer, I 662; Fraenkel, 287). Glej tudi *krac, krehelјc, krastir.*

kréčiti, *krečim* (v. impf.) »razmikati, razširjati«; nav. pf. *raz-kréčiti*, tudi *razkrékniti, razkrêknem* in *razkréniti, razkrênem.* Verjetno **krȩk-* kakor *krečati;* dalje nejasno; morda spada zraven tudi sln. dial. *krek* (m.) »kavelj« (rez.). Berneker, I 666 izvaja iz te nazalirane variante r. *krjač* (m.) »porajkelj« in *krjáčitь* »trdno zvezati«. Morda spada zraven tudi lot. *kruñkât, kruņkêt, krunkuôt* »gubati, grbati«, čeprav izvaja Mühlenbach-Endzelin, II 287 lot. *kruñka, kŗuñka* »guba, grba« iz spvn. *krunke* »isto« iz germ. *kreŋg-*, stisl. *hrökkna* »kodrati«, dan. *rynke* »guba« ipd.; to navaja z rezervo Vasmer, I 675.

krêda »creta«; dial. tudi *krâjda;* v 16. st. *na krajdi* (Dalmatin), v 17. st. *kréjda* (Hipolit), v 18. st. *kręda* (Pohlin), *krida, kreda* (Gutsmann); k temu starejše *krêdati* »pisati s kredo«, adj. *krêdast, kréden;* izposojeno deloma iz nvn. *Kreide,* srvn. *krīde,* to pa iz lat. *crēta,* deloma pa pride za sln. *krêda* in sbh. *kréda* v poštev it. *creda,* tržaško it. *creda,* toda ben. it. *crea;* č. *křída,* p. *kreda,* ukr., br. *kréjda,* gl. *kryda* je kakor lit. *kraidà* iz nemščine. (Miklošič, 137; Berneker, I 609). Toda sln. *na kredo piti* »na vero, na kredit« je samo ljudsko etim. povezano s *kreda* »creta«; izhajati je treba od lat. *credere* »upati, verjeti«.

kredénca »vrsta omare«; kakor sbh. *krèdēnca, kredênca, kredînca, kerdenča* »kuhinjska ali sobna omara«; izposojeno iz it. *credenza* »armario« (16. st.). Z drugačnim pomenom v 17. st. *Credenziȅr* »praegustator«, *credenzírati* »praelibo« (Hipolit) iz n. *kredenzen* »vorkosten«, *kredenz* »Aurichtetisch«, iz it. pomensko enakega *credenza* (15. st.). Stari abstraktni pomen je izpričan v staro sbh. *krdenča* »vera, upanje« (Zakon Vinodolski). S tem se pomensko ujema sln. *na kredo piti* »na vero, na dolg«, vse je iz lat. *credere.* Novo izposojeno iz iste osnove je *kredit* (Skok, II 188; Battisti-Alessio, 1148; Kluge-Götze, 401).

krêg (m.) »prepir« tudi *krêga* (f.); k temu *krêgati (se), krêgam (se)* »prepirati (se), zmerjati (se)«, *kregávati se, krêgavec* »prepirljivec«, adj. *kregljīv;* cgn. *Kregar* = n. *Krieger;* v 16. st. *kreg* »rixa« *kregati* »rixari«, *krejgarski* »ricosus« (Megiser), *kregljiv* (Krelj), pri Trubarju *kregati* »bojevati se«; dial. tudi *kregati* »klicati, zvati« (Kameno na Soči). Izposojeno iz stvn. *chrêg* »trma, trdovratnost«, *widarkregi* »prepir«, srvn. *kriec* »prizadetost, nasprotovanje«, *kriegen* »prizadevati si, prepirati (se), bojevati«, danes živo samo v zgornje nemških narečjih (Štrekelj, LMS 1892, 16; JA XI XI 463; Berneker, I 609; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 362; Striedter-Temps, DLS 158). Zgrešeno Skok, II 188—189, ki izhaja iz slovanske onomatopeje.

kréha I »poledica« (bkr.), tudi *kreja* (bkr.); nejasne besede; vsiljuje se primerjava s č., slš., p. *kra* s pomeni »ledena plošča, skorja, gruda, bula v telesu itd.«, slš. tudi *kriha, kryha, kruha, kroha* »ledena plošča«, *kryžek* »ledena sveča«, ukr. *kryha* in *ikrá* »ledena plošča« poleg *ikrá* »kravje vime«, r. dial. *íkra, ikrá* poleg *kríga, krýga* »ledena plošča«, br. *krýha* »odlomljen kos ledu«. Miklošič, Lex. Pal. 255 prišteva zraven tudi sbh. kajk. *ikre* (pl.) »glandines«, izpričano tudi v sln. *ikra* »glandula« (Pohlin, Gutsmann), vendar dial. tudi *îkra* »luska« (Slov. Gorice), a tudi *svinjska ikra* »cysticercus cellulosae«, pl. *ikre* »prišč, pšenki, stroge«. Morda spada zraven tudi r. *krica,* ukr. *krýcja* »surovo železo, grodelj, volk«, kar je po Miklošiču, 139 izposojeno iz nvn. *Kritze, Kritzeisen* in osamljeno r. csl. *skra žel̑ěza* »grodelj« (Vasmer, II 260). Če suponiramo izhodno psl. **ьkra, *jьkra* je mogoče povezati vse te besede, h katerim ni še nihče pritegnil sln. gradiva. Vendar je vse nejasno; Machek[2], 230 navede tudi slš. *krenec* »obok« in *granec* »ledena plošča« ter primerja lit. *krygà* »ledena plošča, trda kepa ilovice«, kar je morda izposojeno iz slov. (Fraenkel nima). Brückner, KZ XLIV 333 in KZ XLV 47 je to *ikra, kra, skra* povezoval z *ikra* »ribje jajčece« in *ikra* »meča«. Berneker, I 424 primerja avesta *aēχa-* »led, sren«, perz. *yak* »led« < ide. **aχiqh-, *iq-,* dvomljivo.

kréha II »Prunus insititia« (dol.), tudi *kréhelj* (m.) »isto« (Kras), *krehlja,* pl. *kréheljni;* v hrvaški Istri *kreka.* Izposojeno iz nvn. *Krieche, Kriechel* »Prunus insititia«, srvn. *krieche,* stvn. *kriachboum, criehboum,* srspn. *krēke;* iz n. tudi frc. *crèque* »Prunus insititia«, lit. *krýkė, krýklė,* lot. *kriẽķene, krẽķis* (Kluge-Götze, 404; Fraenkel, 297). Dalje nejasno, morda iz stvn. *Chriah* »Grk«.

kréhati, *kreham* (v. impf.) »hripavo kašljati«; k temu *kréhelj* (m.), g. *kréhlja* »prašič«. Berneker, I 609 primerja r. *krěch* (m.) »skopljen prašič«. Onomatopejo, poleg *kréčati, krêkati, kreketáti* »kvakati, hrkati« se pojavlja tudi varianta na *-ch-*, prim. ukr. *krech* »žličarka« poleg *kréchkaty* »kvakati«, r. *krjachtétь* »stokati«, p. *grzecholka* »lastavica« (Berneker, I 609). Glej tudi *kršin, kržek.*

krêk I (m.) »žabji mrest«; k temu *krêčnik* (m.) »žabja mlaka« *žabokréčina* »mrest, vodna leča«; *skrěk* »žabja noga«, sln. tudi *krâk* (m.) in, *okrâk* (m.) »isto«. Prim. sbh. *ȍkrijek* (m.) »vodno rastlinstvo, alge«, *žabòkrečina* »isto«, č., slš. *žabokřeky, žaboskřečiny* (pl.) »žabji mrest«, *okřehek* »vodna leča«, p. *krzek, skrzek* »žabji mrest, žabja leča«, gl. *křěk* »vodna leča«, dl. *kśěk* »isto«. Miklošič 139 pritegne tudi ukr. *žabokryč.* Enotna rekonstrukcija ni mogoča; izhajamo lahko iz **krěkъ,* toda r. *krjak, ukrjak* »žabji mrest« in č. dial. *okřaky* (pl.) »vodno rastje« kažeta na **krękъ.* Sln. *krâk* je po Bernekerju I 613 druga prevojna stopnja, vendar katera? Morda vplivano od *krak* »noga«, prim *skrâk* (m.) »zadnja noga«, *skrêk* (m.) »žabja noga«. Najbližje sorodno se zdi lot. *krezumi* (pl.) »žabji mrest«, kar spada h *krezêt* »sesiriti«; lit. *kurklẽ,* pl. *kurkulaĩ* »žabji mrest« in *apkurkóti* »biti prevlečen z vodnim rastjem« povezujejo s stvn. *(h)rogan* »ikre« (Zupitza, GG 126; Persson, KZ XXXIII 293). K temu še r. *klěk* »žabji mrest« poleg lit. *klekti* »sesiriti«. Machek, Rech. 78 pritegne tudi stč. *křez,* nč. *křéz, křist* »plesen«, kar je kot gl. *grys* »Entengrün« iz spn. *grieß.* Glej tudi Fraenkel 293.

krék II (m.) »kavelj« (rez.), tudi *krekič* (m.); prim. cgn. *Krek* (?); iz iste osnove **krȩk-* tudi sln. *krécati, krécam* »ravnati, upogibati (Hrušica), poleg *kréčati,*

kréčam »isto« in *kréčiti, kréčim* (Kras). Sorodno je r. *krjákatь* »preusmerjati«, *krjáčitь* »trdno povezati« poleg *krjač* (m.) »krepelo, porunkelj«, *krjakovístyj* »klen, postaven«. Zupitza, GG 127 in Berneker I 666 povezujeta s **krǫk-* (glej *kročati*). Po nepotrebnem dvomi Vasmer I 675.

krêkati, *krêkam* (v. impf.) »kvakati« tudi *kreketáti, kreketâm, krekéčem*; izv. *kréka* (f.), *krekavt* (m.) »Picus martius«, *krêklja* (f.), *krêcman* (m.) »Rallus crex«; k temu še *krécati, krécam, kréčem* »stokati, hrkati«, izv. *krêčej* (m.) »kašljajoč starec«. Nazalizirana oblika onomatopeje *krokati, krakati*, psl. **krękati* kakor r. *krjákatь* »krohati«, *krjakva, krjákuša* »nas cresca«, ukr. *krjáka* »zelena žabica«, *krjak* (m.) »Scolopax Gallinago«, *krjákaty* »stokati, hrkati«, stč. *křěkař, křěchař* »Mergas merganser«, p. *krząkać* »hrkati«, *krzęczeć* »godrnjati«. Enako lit. *krañkti, kreñkti* »hrkati«. Vendar je lit. *krãkė* »Picus martius«, stprus. *kracco, kracto* »isto«. Ni mogoče razlikovati refleksov za **krękati* in *krektati*. Glej Berneker I 612; Vasmer I 675.

krelje (f. pl.) »noge« (notr.); nejasno, morda po monoftongizaciji iz **krevlje*; sbh. *krȅlje* (f. pl.), *krȇje* (f. pl.) »škrge« poleg č. *skřele* (< p.), p. *skrzele*, slš. *krela*, blg. *chrilé* »isto« povezujejo z r. csl. *čreljuštьna* (f.) »škrge« za slovenski pomen ne prihajajo v poštev.

kréljut (f.), tudi *kreljût* »perut« (dol.), »psovka nerodnemu človeku«; v 16. st. *krelut* (Krelj); prim. sbh. *krélo* (n.) »perut«, čak. *krȇlȍ*, g. *krêla, krȇlìca* »krilo. perot«, sbh. csl. *krelina* »krilo, perot«. V prevojnem razmerju s *krilo* (< *kridło*); sorodno je lot. *skreju* »krožim, letam naokrog«, *skriẽti* »krožiti«, lot. *skrìet* »hiteti, leteti, teči« poleg lit. *ãpskritas* »okrogel«, lot. *skritulis* »kolo«, *skrelis* »perot«. Dalje glej *krilo*. (Berneker I 615; Trautmann 267; Fraenkel 14, 817).

kremaž (m.) »Myrrhis odorata«, tudi *kremač* (m.); nejasno, sinonim je *dišeča krebuljica*, r. *kupyrь*, n. *Aniskerbel, Kerbelkraut*. Glej *krebuljica*. Morda besedno križanje s *kremuc*.

krémen (m.), g. *kreména* »silex«, tudi *škrémen*; k temu adj. *kreménov, kreménast, kremenît, kremenȁt*; izv. *kremênec* »silicij«, *kremeník, kremeníkovec* »kresilni kamen«, *kremeníca, kremenína* »kremenčasta prst«, *kremenják, kreménje* (n.), *kreménovje*; v. (*o*)*kremeníti* se rabi tudi o značaju *kremenît značaj*. Po drugih slov. jezikih *kremik* (m.) »silicij« (kot prvina), 17. in 18. st. *kremen* »silex« (Kastelec, Pohlin, Gutsmann). Pogosto v tpn.; npr. *Kremenjek*, 1145 *Crenuch*, 1225—50 *Crenuzh, Kremenik*, 1291 *Germennach*, 1318 *Germannach*, mtpn. *Kremenice, Kremence, Kremenk, Kremenovec*, cgn. *Kremenšek* in pdb. (avtor, SVI, I 302). K dubleti *škremen* prim. č. *skřemen, skřemel*, v Avstriji hdn. *Schrems*, 1179 rivus *Schremelize* (Steinhauser, Gen. ON 43). Splošnoslov., csl. *kremy*, g. *kremene, kremikъ*, sbh. *krȇmēn*, mak. *kremen*, blg. *krémen, kremъk*, r. *kreménь*, ukr. *kréminь*, p. *krzemień*, č. *křemen*, slš. *kremeň*, gl. *křemjeń*, dl. *kšemjeń*, plb. *krȇmēn*. Iz slov. jezikov rum. *creamene*. Sorodno je lot. *krams, krems* »kresilni kamen« (Berneker I 609; Endzelin, SlBEt. 194; Müllenbach-Endzelin II 258), kar ni izposojeno iz slov.; dalje manj jasno; morda spada zraven csl. *pokromь* »margo panni«, r. *kromá* »krajec kruha« in r. dial. *kremь* (f.) »kos gozda« ter lit. *krãmas*, lot. *krama* »hrasta« (Otrębski, LP I 136; Fraenkel 287) in ags. *scramsahs* »vrsta meča«, srspn. *schrom(mme)* »praska« (Būga, RR 2, 218; Pokorny 945). Drugače Machek, LF LXXII 75, ki primarni neutrum **khermen-* povezuje z gr. χέρμα »kremen«; o tem dvomi Frisk II 1088.

kremenátelc (m.) tudi *kremenátek* »kos govejega mesa za pečenje«; prim. č. *karbanátek, karbonatek* »isto«, izposojeno iz n. dial. *Karbonade, Karbenatl* »pečeno meso«, v Berlinu in na Dunaju *kotleta*, kar je ca. 1700 prevzeto iz frc. *carbonnade* »pečeno meso«, to pa izvira iz it. *carbonato* (od 12.—18. st.) »na oglju pečeno meso«, izvedeno iz it. *carbone* »oglje«, lat. *carbō* (Machek² 242; Kluge-Götze 351; Battisti-Alessio I 756).

krémpelj (m.), g. *krémplja, krémpeljna* »unguis«, tudi *krámpelj, škrámpelj*, dial. *škrâmbelj* (pkm.), *škrémpelj*: v 16. st. *krampel* (Trubar), v 18. st. *krampel* (Gutsmann), *krępmel* (Pohlin). Izposojeno deloma iz srvn. *kremp. l*, demin. h *krampe* »krempelj«; bav. avstr. *Krämpel, Krampel* »Kralle«, kor. n. *kramp'l*, štaj. n. *Krampel* (Miklošič 137; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 377; Striedter-Temps, DLS 157, 158). K temu v. *kramplјáti* (*se*) »praskati« in na sinon. *škrábati* je naslonjeno *škrampelj, škrambelj*.

kremsáča »topa sekira«, *krêmsati, krêmsam* »sekati s topo sekiro«. Miklošič 137 povezuje z r. *kromsátь, kromšitь* »rezati na kose«, ukr. *krémsaty* »rezati na kosce«, br. *krémsacь* »rezati s topim nožem«. To je *s*- intenzivum od osnove **(s)krem-*, gl. *krjemić, kromić* »krušiti, drobiti«, r. dial. *kromítь* »odstraniti, oddeliti«, ukr. *krómyty* »oddeliti«, k temu nom. r. *kromá* »krajec, kos, rob«, ukr. *króma* »pretin«, p. *kromka* »kos, reženj kruha«, gl. *kroma* »rob, kraj«, dl. *kšoma*, plb. *krümkə* »reženj kruha«, č. *kromě* »razen«, adj. *soukromý* »privaten« itd. Sorodno je lit. *kriñsti, kremtù* »gristi, žvečiti«, lot. *krìmst, krèmtu* »isto«, *kręmsli* »ostanek«, stprus. *krumslus* »členek« (Mikkola, IF XXIII 121; Jokl, JA XXVIII 3; Berneker I 621:, Slawski, Sl. occ XVIII 274; SEP III 128). Drugače Machek, SPFFBU II 2 in ESČ² 294, ki išče zveze med *kroma* in n. *Mark* < **morĝa*; enako Janáček, Slavia XXIV 3.

kremuc (m.) »Alliaria officinalis«, tudi *kremuš, kermuc* (< *kr̥muc*, po moderni vokalni redukciji iz *kremuc*); v 18. st. *kremuz* »Knoblauchskraut« (Pohlin, Gutsmann). Prim. tudi blg. *kremuš* »Alliaria offic.« Izhajati je treba iz psl. **kremusjo*, sln. z dodatnim *-ьcь*. Najbliže sorodno je srir. *crèm*, kimr. *craf* »česen« (< **kremo-, *krəmo-*), tudi gr. κρόμ(μ)υον »čebula« poleg κρέμυον razlagajo deloma po asimilaciji iz **kremo-*. Nvn. *Rams* »Allium ursinum« in »Alliaria offic.«, dan., šved., norv. *rams*, srspn. *ramese*, ags. *hramesa*, agl. *ramson*, pragerm. **hraməsan* kaže na **kromo-*. Lit. *kermùšė* »Allium ursinum« in sln. *čremož* je iz **kerm-*, morda pod vplivom imena drevesa, sln. *čremuša, sremša*, lit. *šermùkšnis* »Sorbus aucuparia« < **kermus-, *k'ermus-* (dalje glej *čremša* in *čremož*).

krémžiti (se), *krémžim (se)* (v. impf.) »spakovati, pačiti se, cmeriti se«; k temu *krêmža* »cmerav človek, otrok«, *krêmžar* »isto«, morda spada zraven tudi cgn. *Kremžar*, kar more biti tudi n. *Kremser* »iz Kremsa«. Kelemina, ČZN XXIII 143 opozarja na štaj. n. *grimsen* »isto«, adj. *gremassig, gremsig*; knjižno n. *Grimasse* sprejeto v 17. st. iz frc. *grimace*, to pa preko španskepa *grimazo* iz suponiranega got. **grīma*, lat. *grimāceum* poleg stnord. *grīma* »maska« (Kluge-Götze, 270).

kréniti, *krénem* I (v. pf.) »otrpniti od mraza«, tudi *okréniti*; v 18. st. *okreni ſe* »otrpne, otrdi« (Gutsmann). Pomensko enako je stč. *zkřěnúti* in lot. *kript, atkript, sakript*, kar primerja Breidak, Kontakty lot. jaz. 7 s sln. *krepenéti, krepením* (impf.), *skrepenéti* (pf.), *skrēpéniti*, adj. *krepén* »otrpel od mraza«. Od tega ni mogoče ločiti tudi *skrepeléti, skrepelí* »verfliegen«, npr. *ogenj skrepeli*. Izhajati je treba od **krěp-(ъkъ)* »krepak« (tako že Machek[2] 299), prim. tudi č. *křenec, skřenec* »ledena plošča«, slš. *krenéc* in č. *křenčet* »izgubljati prožnost (o lesu)«, *skřenčela řepa* »olesenela repa«. Dvomljivo pa je č. *křenit se* »kremžiti se«. Glej tudi *okregniti*, kar ima enako paralelo samo č. in slš.

krépa »črepinja, star lonec«, tudi »lobanja« (Posočje, Kobarid); verjetno spada zraven tudi *krȇp* (m.) »črep«. Hubschmid, Alpenwörter 13 domneva, da je izposojeno iz furl. *crèpe* »lobanja, črepinja«. Po Bernekerju, I 147 samo varianta k *črep*. Samo sln. razmerje med *kr-* in *čr-* je težko zadovoljivo pojasniti. Za sln. *skȇr* (f.), g. *skerî* »orodje« poleg *škȇr* in *škȋr* (vzh. štaj.) proti *ščȋr* (f.) »isto« je tudi lit. *skìrti, skeriù* »rezati« in *skùrti, skūrù* »razpadati, razcefrati«, oboje iz ide. **(s)ker-* »rezati, striči« (o tem Fraenkel 808, 823).

krêpake (f. pl.) »pust, nerodoviten svet, razvaline, groblja« (Moravče), tudi mtpn. *Krepake* (Vače, Tuhinj). Vsiljuje se paralela z ukr. dial. *škrep'ik'e* »nerodoviten skalovit svet; vzpetina, posuta z drobnim kamenjem« (Hrabec, Nazwy hucul. 48—50), poleg *sklep'ik'e, sklepitie, škep'ytja* »skale, kamenje«, *šk'ep'it'a, šk'ip'it'a, škap'it'a*. Vendar sln. tudi *škraplje, škrapljast svet* (Badjura, Ljud. term. 169) in *škripe* (Tuma, Plan. Vestnik 1912, 116, 142; 1921, 117, 119, 149). Verjetno ilirski substrat. O osnovi **krīppo-/*krĭppo-* glej Jokl, Vox Rom. VIII 200; Hubschmid, ZRPh LXVI 44 Sln. dial. *krepa* »star lonec, črepinja« je izposojeno iz furl. *crep(e)* »črepinja« (Hubschmid, Alpenwörter 13). Toda rez. *krīpa* »skalovje, groblje,« poleg *krèp* (m.) »skalovje«, tudi mtpn. *Pod Krepo* (Repentabor) kaže kakor stč. *křípa* »skala« na predrom. **krīppo-*. Sbh. dial. *rȉpa* »kamen«, *rȉpnuti* »udariti s kamnom« (Bosna), dalm. *gripa*, mtpn. Crepa (Kotor) in *škrȃpa* »razpoka v skali«, tudi ime otoka *Cres*, it. *Chreso*, antično *Crepsa* (Skok, Actes et Memoires IV Congr. II 504), v romanskih tpn. *Crep, Greppo, Crepón, Çrepole* (Prati, Esc. 111; Olivieri, Saggio tpn. ven. 259). O razmerju **klap-* : **krap-*, švic. n. *klot* in *krot* »skalna votlina« razpravlja Hubschmid, ZfdMa XIX 185. Izhajati je treba verjetno iz ide. **(s)qer-* »rezati«, drugače, fantastično, Alessio, Studi Etrus. X 180; glej tudi Jokl, Wien. Stzber. CLXVIII I 34; Vasmer, Acta et comm. Univ. Dorpat I 1, 24 in Oštir, Beitr. 56.

krepati I, *krepam* (v. impf.) »obračati na smučeh« (Bloke). Nejasno; morda **kręp-*, vendar č. *křápati* »štorkljati« povezuje Machek[2] 299 z lit. *krópti* »lesti, plaziti se« (drugače o tem Fraenkel 301). Ekspresivne č. oblike *křampati, křámotati* »štorkljati« poleg *křáp, křamp, křám, kŕąmple*.

krépati II, *krépam* (v. impf.) »giniti, crkati«, pf. *krépniti, krêpnem*; v 18. st. *krepam, krepnem, krepujem* (Pohlin); k temu *krepača* »živinska kuga«, *krepalína* »mršava, slaba žival, mrhovina«. Prim. sbh. *krèpati, krèpām* »crkovati«, čak. *krepalīna* »mrhovina«, p. dial. *krepnąć, krepirować* in iz p. tudi ukr. *krépnuty*. Izposojeno iz it. *crepare* »poginiti« (Miklošič 138; Berneker I 610) Enako n. *krepieren*. Primarni pomen lat. *crepāre* je »počiti, tresniti«, kasneje vojaško »eksplodirati, raznesti« in šele v tridesetletni vojni »crkniti«. Onomatopeja, prim. sti. *kṛpatē* »stoka, toži«; frc. *crever* pomeni že v 12. st. tudi »umreti« (Kluge-Götze 403; Battisti-Alessio II 1152).

krépek (adj.), f. *krépka* »močan, trden, čvrst«, tudi *krepě̂k, krepâk*, f. *krepka*, v 16. st. že reducirano *krpek* (Krelj). toda *kripost* (f.) »tolažba, okrepčilo« (Megiser); v 18. st. *kripke* »firmus« (Pohlin), *kripek, kripki* (Gutsmann), redko *krepên* »otrpel, zmrznjen«; številne izvedenke kakor *krepôst* (f.) »virtus«, v 18. st. *kripkuſt* (Pohlin); k temu adj. *krepósten*, redko *krepóten* »močan«; komp. *krepkejši*, dial. *krêpši* (pkm.), vendar tudi *na vse kriplje* »na vso moč« (< *krěple*), dial. *delati na krepâtec*, reducirano *na krpâc* »na vse kriplje«; v. *(o)krepíti, krepenéti, krépati, krepljéti, krepčáti*, pf. *okréniti* (< *krěpnǫti*, reducirano *krpčati, skŕpniti*; prim. stč. *zkřěnúti*, slš. *okriepnat'*; dial. *okrȇp* (m.) »kožica na jedi«, adj. *okrépen, okrépel, okrepljȅn, krepílen* itd. Psl. **krěpъ, krěpъkъ*, sbh. *krȅpak*, mak. *krepak*, blg. *krepъk*, r. *krépkij*, ukr. *kripkýj*, br. *krépkí*, p. *krzepki*, č. *křepký*, slš. *krepký*. Prvotno psl. **krěpъ*, ohranjeno v str. *krepyi*, slš. dial. *krepý*, č. *křepý*, sbh. *krijep* (18. st.) brez jasnega sorodstva. Berneker I 614 in Pokorny 620 povezujeta s stisl. *hrǣfa* »prebiti, prestati«, kimr. *craff* »močan«, enako Vasmer I 660. Zubatý, JA XVI 397 je domneval sovpad dveh homonimnih osnov »močan, trden« in »uren, gibčen«, sorodno z gr. κραιπνός »živahen, gibčen«, kar sprejema samo Machek[2] 241, drugim avtorjem se zdi to nepotrebno. Toda lit. *krei̇̃pti* »obračati«, *krỹpti* »zasukati, obrniti«, *kraipýti* »sukati, vrteti« kljub Zubatemu, idem. in Brücknerju, KZ XLVI 238 pomensko ne prihaja v poštev (glej *kras*).

krepelíca »Coturnix dactylisonans« (dol., štaj.) dubleta k *prepelica* iz reduplikacije **per-pel-*; k temu tudi *krépljica* »Anes querquedula«, enako *krepeléti, krepelím* poleg *prepeléti* »mahati z rokami, s krili«, *prepelíti, prepolováti*. Prim. č. *křepelka*, stč. *křěpel, křěpelice*; slš. *krepelka, krepelica, krepelák* poleg *prepelka, prepelica* je »vrsta metulja, metulj« kakor sln. *prepelica* »metulj« v Reziji (glej tudi Vážný, Jména motylů). Machek[2] 300 domneva, da so imena metuljev sicer izvedena iz osnove **per-* »letati«, niso

pa tvorjena enako kakor pri imenu ptice. Dalje glej *prepelica.*

krepélo (n.) »okleščck, palica«, tudi *krepélec* (m.), dial. *krempel'a* (Žabče; Ramovš, HGr. II 103), *krepêl* (f.), metaforično »noga«, *krepêl* (m.), *krepêlj* (m.), *krepêla* (f.), pl. *krepeli* »klešče pri plugu« (dol.), *krepêle* »majhen jarmič« (štaj.), tudi *krpelka* (f.) »krepelo« in *kropélka* »isto«; k temu v. *krepeláti, krepelâm* »zbijati s krepelom«. Verjetno spada zraveu tudi *krpêli* (pl.) »leseni okvir pri krpljah; viličasti dvojni jarem«, *krpêlje* (f. pl.) »leseni lok pri cepcu« (vzh. štaj.), *krpéljiti, krpêljim* »ravnati plug«. Prim. sbh. *kȑpele* (f. pl.) »del jarma, del pluga« (sinonim *krčale, krčele*) in č. dial. *krpadla, skřipadla* »del pluga, volovski jarem«, *křpelo, třpela* »veriga ali obroč pri brani«. Berneker I 610 pušča brez razlage; Murko, WuS XII 331 domneva za *krčalo* osnovo *kъrčiti* »kriviti«; Machek[2] 295 opozarja, da je treba izhajati poleg *krep-* z reduciranimi oblikami **krъp-* in **krьp-*, toda njegova primerjava s stangl. *hremman*, stnord. *hremma* »stiskati, oklepati«, r. *krómy* (pl.) »krosno« je dvomljiva. Skok II 186 misli z rezervo na **krēp-* kakor *krepek* »močan«.

Upoštevati je treba tudi p. *krępulec* »lesen klin, kljuka«, dial. *krępolc, krampulec*, kaš. *krąpuólc*, č. *krumpolec* »volovski jarem«, stč. *krumpolc* »lesena kljuka«, slš. *kromholec* »lesen kavelj«, ukr. *krempilec* »isto«, kar izvajajo iz starejše n *krumpholz*, nvn. *Krummholz* (o tem Berneker I 606; Machek[2] 297; Sławski III 106). Oblike z *-o-* so tudi sln. *krópec* (m.) »debela palica«, *kropélka* »krepelo« (Ribnica).

krepnéti, *krepném* (v. impf.), tudi *okrepnéti* in *okrépniti, okrêpnem* »otrpniti od mraza«, *krépati, krépam* in pf. *kréniti, krénem* »isto«, *skrepéniti, skrepêm, skrepenéti, skrepením* »isto«, tudi »crkniti (o živini)«, adj, *krepên* »trd od mraza«. Pomensko najbliže je p. *krzepnąć, okrzepnąć* »otrpniti, otrdeti« in č. *křepeněti* »otrpniti, zagostiti«, stč. *zkřěnúti* »otrdeti«, slš. *okrepnět', krepenět'*. Pri drugih Slovanih prevladuje pomen »okrepiti, ojačiti«, tako mak. *krepnam*, blg. *krépna* (oboje iz r.), r. *krépnutь*, ukr. *krípnuty*. Psl. **krěpnǫti*, dalje glej *krepek* (Berneker I 614; Machek[2] 300; Sławski III 224).

krês (m.), g. *kręsa* »24. junij; ogenj pred 24. junijem«, k temu *krésnik* »junij; ime demona«, *kresníca* »Lampyris noctiluca«, fiton. »Senetio vulgaris, Chrysanthemum leucanthemum; Spiraca aruncus; Buphthalmum salicifolium«, v. *krésiti se* »iskriti, lesketati«, adj. *krésen* »boder, živahen, močan, trden«. Psl. *krěsъ*, csl. *vъskrěsiti, vъskrěšǫ* »prebuditi, vstati od mrtvih«, sbh. *krȉjes* »24. junij«, blg. *vъskreši* (iz csl.), č. *křišiti* »buditi, dramiti«, *kříšiti se* »okrevati«, p. dial. *krzesić, krzeszę* »prebuditi«, r. dial. *kresítь, voskresítь*, ukr. *voskresýty, voskrešú*, br. *uvaskrésicь* »isto«. Najbolj verjetno je to kavzativ h **krъsnǫti* »oživljati, vstati od mrtvih«, csl. *vъskrъsnǫti*, sbh. *ùskrsnuti, ȉskrsnuti* »nenadoma se pojaviti«, r. *vóskrésnutь*, ukr. *voskrésnuty*, br. *uvaskrésnucь*, slš. *skrsnút', vzkrsnút'*. Etimologija ni jasna; vrsta avtorjev primerja lit. *kraipýti* »sukati, obračati« poleg *kreĩpti, krýpti* »sklanjati, pripogibati se« (Pedersen, IF V 57; Berneker I 615; Trautmann 140; Fraenkel 292). Drugače Vaillant, Gram. comp. III 241, ki povezuje s **krasъ* in Machek[2] 301, ki suponira prvotni pomne »prebuditi iz omedlevice« in primerja stisl. *hressa* »oživeti, prebuditi« od *hress* »bider, čil, živahen«. Podobno tudi Liewer, ZSPh XXIII 98.

krésati, *krẽšem* (v. impf.) »excudere ignem« a tudi »sekati, obsekavati, tesati«, dial. *kresáti* (dol.), pf. *krésniti, krêsnem* »udariti, kosati se«, v 18. st. *krêsâti, kręshem* in *kręsneti, kręsnem* »elicere ignem, laedere pedem« (Pohlin), tudi prez. *kresam* (Gutsmann). Psl. **kresati, *krešǫ*, prim. sbh. *krèsati, krȇšem*, mak. *kresa*, pf. *kresne*, r. staro *kresátь* poleg *kresítь*, ukr. *kresáty, kresnúty*, br. *kresácь, krésicь*, p. *krzesać, krzeszę*, č. *křesat, křešu*, slš. *kresat', krešiem*, gl. *křesać*, dl. *kśasaś*. Ni jasen primarni pomen: najbolj splošen je »excudere ignem«, p., sln., sbh. »obsekavati, tesati«, sln. »tepsti, zadevati se z nogami«, a tudi č. dial. To je morda samo metafora. Etimologija ni jasna; najbolj verjetno je treba izhajati iz ide. **(s)ker-* »sekati« (glej *kremen*, ki se ukr. dial. imenuje tudi *krésenь*). Tako Smol-Stocьkyj, Sl V 53; Machek, Studie 29; Reichelt KZ XLVI 329. Drugi primerjajo κρέκω »tolčem, tkem« (Bezzenberger, BB XXVII 170, Pokorny 618). Dvomijo Berneker I 611; Vasmer I 661; Frisk, II 13. Nič manj zanesljiva je povezava z lit. *krósnis* »peč« pri Bernekerju ali z lit. *krešė́ti* »sesiriti« pri Matzenauerju, LF IX 24; Machek[2], 300 suponira celo prvotno **sklepsati*, prim. lit. *sklem̃pti* »sekati, ostriti«.

kresȅk (m.), g. *kreskȁ* »Gobio fluviatilis« (Ljubljana); izposojeno iz srvn. *krësse* »Gründling«, stvn. *chrësso*, bav. avstr. *Kreßling*, štaj. n. *Greßling* »isto« (Striedter-Temps, DLS 159).

kresȋja »okrožje, okrožni urad«, toda 1814 *v Krafio* (Vodnik); že Matzenauer, CS 220 primerja p. *kres* »terminus, meta, finis« in izhaja iz n. *Kreis* »okrožje«, srvn. *kreiȝ*. Enako Berneker I 610, ki poleg poljskih oblik *kres, okres, krys* navaja tudi č. *krés, krýs* »okraj« poleg *kresliti* »risati«, *okršlek* »krog, obod« in sln. *okréšelj, okrêšljaj* »gozd med krčevinami«. Glej tudi Slawski III 89. Vendar sln. starejše tudi *kras* »krog, obod, horizont«.

kréša »Lepidium sativum; Nasturtium offic., Cardamine pratensis, Tropaeolum«; Miklošič 139 navaja tudi *kreš* (m.) »Cardamine«, morda spada zraven tudi *krešec* (m.) »Cyclamen«. Prim. sbh. *kres, pitomi kres, krecava salata, kresica, kreš, krešon, krešun* »Lepidium, Nasturtium, Cardamine, Ammi majus, Equisetum« poleg *grešta, grešone, greštun* »Nasturtium«, r. *kres* (m.) »Lepidium sativum«, č. *křez* »Diplotaxis«, gl. *křez*, a tudi lit. *krẽsa*, lot. *kresse* »Nasturtium«. Izposojeno deloma iz stvn. *kręsso* (m.), *kręssa* (f.) »Nasturtium, Lepidium«, nvn. *Kresse* »isto«, *Kapuzinerkresse* »Tropaeolum«; toda del sbh. oblik kaže na it. *crescione*, dial. *chersȯn, carsón, crasón, grason*, prim. že lat. *crissonus*, srlat. *cresso, -onis*, kar je dalo prov. *creisson*, frc. *cresson* in odtod zašlo v italijanščino (Battisti-Alessio, II 1154). Rusko *kres* je iz angl. *cress* (Vasmer, I 660). Izhodna oblika je germ. **krasjo-* iz ide. **grēs-* »jesti, žreti«, sti. *grasati* »žre«, stprus. *grēnsings* »popadljiv« (Kluge-Götze, 402; Berneker I 610), kar spada morda k drugi osnovi.

krêšta »kepa, gruča prsti ali ledu« (Bovec). Izposojeno iz it. *crésta* »sleme, greben, venec, roža«, pozno lat. *crīsta* »gorski greben« (Battisti-Alessio 1155). Iz istega vira je tudi sln. *krésta* »zobci na vrhu zidu« (Pleteršnik nima). Prim. sbh. *krěsta* »petelinov greben; modrasov rožiček« tudi *grêsta, grešta*; Skok II 191 pritegne zraven tudi sln. *grêšta* »venec čebule« in *rêšta* »venec fig«. Iz lat. *crīsta* je tudi rum. *creastă*, alb. *kreshtë* in ngr. κρέστα. Glej tudi *grešta*.

krétati, -am (impf.) »gibati, voditi, ravnati«, k temu pf. *kréniti, -em* kot simpleks tudi »odriniti na pot«; komp. z *o-, pre-*; *krétiti, -im* (impf.) »krmariti z veslom, gibati« in k temu *nakrétiti se* »zgoditi se«, *zakrétiti* »zavoziti;« *krévati* »kreniti«, sem spada še *nakrêta* »sitnost, napotje« (Soška dolina), *krêtnja* »gib, gesta, zamah«, *neukréten, nepokréten* »hrom«. Psl. *krętati, krętajǫ; kręnǫti, kręnǫ*; sbh. *krétati, krêćēm; krénuti, krênēm*; mak. *krene (se)* »dvigne se«; blg. *krétam; krénъ, krévam* »dvigam«, r. *krjátatь, krjánutь*; ukr. *krjátaty (sja)*; br. *krjátacь* »premakniti, dvigniti, odnesti«; p. *krzątać się, krzątam się* »drveti, poditi se«; č. *vykřátnouti si ruku* »zviti si roko«. Nazalno infigirani prezent k r. *krétatь*, ukr. *krítaty* < **krětati*. V sln. ni mogoče ugotoviti ali gre za sovpad dveh osnov ali je ohranjena samo nazalizirana. Dalje je sorodno sln. *čvrst*, r. csl. *črъstvъ*, lot. *krietns* »sposoben, čvrst«; sti. *kr̥ṇátti* »on(a) prede«, gr. κάρταλ(λ)ος »košara«, κυρτία »pletenina«, lat. *crātis*, stvn. *hurti* »isto«. Ide. koren je **kert-* »viti, zvijati« (Berneker I 612; Vasmer I 675; Pokorny 584). M. S.

krévati, krévam (v. impf.) »opomoči si po bolezni, ozdraviti«, dial. tudi »bolehati, prebolevati« (gor.); navadno *okrévati, okrévam* (pf., impf.), dial. tudi *okrémati, okrémam* (gor.). Prim. v enakem pomenu sbh. *krěvati, krěvām* (Dubašnica, Krk) poleg *okàrjati, okàrjām* (Risan, Vuk), *okr̀ljati se, okrljáviti se* (Lika), mak. *krlavi se*; toda blg. *krévam* »odpravljati, mahati, dvigati« poleg »postavljati se, bahati« in *krènvam* je rezultat križanja s *kretati, kreniti* (Berneker I 612); csl. *krěvati, krěvljǫ* »počivati«, st. srb. *krevati* »privoščiti si« poleg csl. *okrijati, okrijǫ* »ukvarjati se s seboj«. Vendar ukr. *krijáty* »ozdraveti, okrepiti se«, stč. *okřívati, vzkřiviti sě, okřieti*, nč. *okřáti*, slš. *okriat'*, gl. *wokřević* »isto«. Nejasno; Miklošič, 139 povezuje s *kraviti*; Berneker, I 613 domneva na ide. **krěį-* s podobnim pomenskim razvojem kakor pri *krěsъ, krъsnǫti*. Machek, IF LIII 94; ZSPh XVII rekonstruira prvotno **o-krъjati*, **o-krějǫ* in primerja sti. *abhi-śrī* »dober telesni videz« poleg *śrīḥ* »lepota, lep videz«. To zavrača Mayrhofer, III 391. S sti. *śrī-* povezujejo slov. *Stribogъ* (Vasmer, III 27; Menges, Orient. IX 88). Malo verjetna se zdi tudi Matzenauerjeva povezava v LF VIII 45 z lat. *creāre* »ustvariti«.

krévelj (m.) »kljuka, kavelj«, tudi »psovka nerodnemu človeku«; cgn. *Krevelj, Krevljič, Krevl*; v 18. st. *krevel, kreul* »krummer Hacken« (Pohlin, Gutsmann); k temu *krêvlja* (f.) »grebljica, šepavec; platišče« (rez.), adj. *krévljast*, izpričan že v 16. st. (Trubar, Krelj), v. *kreveljáti, krevljâm* »šepati, nerodno hoditi«; intenz. *krevsáti, -âm, krevljáč, krevljě*. Prim. sbh. *krevéljiti se, krèvēljim se* »ihteti z našobljenimi ustnicami«. Izposojeno iz srvn. *kröuwel, krewel, kröul* »zakrivljene vile«, stvn. *krouwil*, nvn. *Kräuel* (Matzenauer, CS 220; Štrekelj, JA XII 459; Berneker I 611).

krez (prep.) »črez« (knjiž. pkm., Slov. Gorice). V 18. st. *kres* (Pohlin). Prim. sbh. dial. *krez* (Božava, o tem Cronia, JF VII 107) in ukr. dial. *kerez* »črez«. Križanje med homonimnima osnovama **čersъ* in *skrozě*, *(s)krъzě* (glej *skozi*). Podobne oblike so sln. arh. *skrȏz*, adj. *skrôzen* (vzh. štaj.) poleg *skôz(i), skôzen*, tudi sbh. *skrȏz*, stsbh. *skrozě, skrozi, skroz, kroz(a)*, r. dial. *skrosь, skrozь, srosь, skrastь* in *skrezь, srezь*, ukr. *skrizь*, br. *skrozь*, p. *skróś, skróć, skirz, skierz* itd. (Berneker I 149; Kopečný, ESS I 49, 235). Glej tudi *črez*; dial. tudi adv. *čiəs* »kmalu« (Idrija).

krézelj (m.), g. *krézlja* »ovratnik, naborek«, *kréželj* (m.), g. *kréžlja* »isto«; k temu dem. *krêzeljc* (m.) »naborek, pečica, mezdra, drobovina« (jvzh. štaj.) in *krêželjc*; v Zilji *krêzelc* »Campanula trachelium«, širše *krežúljica* »isto«. Izposojeno iz bav. avstr. *Kröslein*, štaj. n. *Krösel*, dem. k starejše n. *Krös* »pečica, mezdra; nabran ovratnik; čipke za ovratnik«, kor. n. *kreas·l*, dem. h *kreas* »isto«, srvn. *kroese, kroes, gekroese* »ozko črevo«, starejše nvn. *gekrös(e)* »nabran ovratnik«; Striedter-Temps, DLS 159 sklepa na izposojo v 15.—16. st. Glej tudi Matzenauer, CS 220 in Berneker I 612. Iz istega vira je p. *kreza, kresa, krysa* »naborek«, nav. pl. *krezy, kryzy, krużki*, v. *kryzlować* »kodrati«, *krezka, kreza* »pečica, mezdra, drobovina«, gl. *krjóz* (m.), *krjózk* »naborek«, dl. starejše *kryza* »ovratnik, čipke« (Slawski, III 97).

kréželj (m.), g. *kréželjna* »collare«, tudi *kreželjc*; v 17. st. *kreshelz* »vratna vantiliza, vesilu okuli gerla« (Kastelec-Vorenc), v 18. st *kreshel* »Kres um den Hals« (Gutsmann), *krefhelz* »collare« (Pohlin). Prim. tudi *okrêšljaj, okrīšljaj* »gozd sredi krčevine; krog, stog, senena kopica«, tudi *okrīželj, okrīšelj*. Dalje glej *kras* »circulus«, *okrešelj* in *kresija*.

***krfka** »škrob«, samo v 18. st. *kerfka* »Stärke, Amylum«, *kerfzkam, kerfkam* »stärken, firmare«, (Pohlin, Gutsmann). Narečna gorenjska in koroška oblika za **krъpъkъ* »trden, močan« (glej *krp*). Pri Pohlinu je *kerfke* (adj.) istovetno s *kripke* »krepak«. Sinonim *štirka*, v. *štirkati* »Wäsche stärken«, dial. tudi *štįérkla, štiérklat* (goriš.) je izposojeno iz nvn. dial. *štirk, štirk'n*, na Dunaju *Stirk(e)* za knjižno *Stärke*. Sln. *kerfka* je torej ljudski kalk.

krgat(i), kȑgam »tovoriti«, tudi *kärgat, -am* (notr.). Izposojeno iz ben. it. *cargar* »tovoriti«; prim. istr. rom. *cargei* »naložiti« (Mende, RLS 85 sl.). Sbh. *krgȁti* »tovoriti«, *kârag* »tovor« (Vodice) izvaja Skok II 47 iz mletskega *cargo* »ladijski tovor«. M. S.

kŕgav (adj.) »kremžljav«; k temu tudi v. *kŕgati, nakŕgati* »cmokati«. Prim. č. *krh* (m.) »grama«, *krhati na oči* »kremžljav biti«. Berneker I 667 prišteva zraven tudi r. *koržávyj* »zarjavel, umazan« (drugače o tem Vasmer I 625); Machek, IF LIII 89; ESČ[2] 292 rekonstruira psl. **kъrgati* in primerja sti. *śr̥ṅkhāṇikā, śr̥ṅghāṇikā* »vozger, smrkavost«, kar ni zanesljivo pojasnjeno (o tem Mayrhofer III 369). Bernard, RESl XXXVI 67 povezuje s sbh. *kȑga* »Cucurbita lagenaria«, kar je romanska iz-

posojenka (o tem Skok II 192) in dalje s sln. *kržljav* »zaostal v rasti«; dvomljivo.

kŕhati I, *kȓham* (v. impf.) »suvati, tolči z roko«; pf. *kŕhniti, kȓhnem*; sorodno je r. *korchátь* »suvati s pestjo«, *korch* »širina roke kot merilo«, *kóršnja* »pest«, ukr. *prikorchnúty sja* »prihuliti se«, *na korch* »širina roke, štirje prsti«, br. *kórchacь* »suvati s pestjo«, *korch* »pest« in csl. *krъšьnja* »pest«. Nejasno; Berneker, I 667 domneva **kъrk-so- h kъrčiti* »kriviti, upogibati«; Matzenauer, LF IX 23 primerja lot. *kaȓsêt* »bičati, tolči«; Brückner, 221 povezuje s č., slš. *krchý* »levičen«, gl. *korch* »levica«, p. *karśniawy* »spreten z levico«; Iljinskij, IORJ XX 3, 98 pa s stč. *čreha* »črta«, lit. *skeȓsas* »čez«. Vasmer I 636 odklanja vse te poizkuse kot nedokazljive; Slawski, II 87 sprejema Brücknerjevo razlago iz ide. **(s)ker-* »gibati, kretati«.

kŕhati II, *krham* (v. impf.) »heterare, okrušiti, otopiti (nož)«, pf. *skŕhati, okŕhati*; toda *odkŕhniti, odkȓhnem* »oddrobiti«, impf. *odkrhovȃti*; v 18. st. *kerham* »stumpf, scharticht machen« (Pohlin). Redukcijska stopnja **krъch-* iz ide. **krus-* h *krušiti* < **kreus-, *krous-*. Enako sbh. *kr̀hati, kr̀hām* »drobiti, lomiti«, mak. *krti* »lomi«. K temu adj. *kŕhek*, v 16. st. *krhâk* »krušljiv«, *kerhak* »fragilis«, *kerhko* »putre« (Megiser); csl. *krъchъkъ* »fragilis«, blg. *krehak*, p. *krechki*, stp. *krzechki*, dl. *kśekki*, ukr. *krychkýj*; toda č. *křehký* in slš. *krehký* »fragilis« je križano *s krěg-* (= sln. *okregniti* »strditi«). Nomina sln. *kȓh* (m.), g. *kŕha* »drobec, odlomek, škrbina, odrt meh«, tudi *okȓhek* (m.), poleg *okȓšek, okȓšljaj* »isto«, prim. csl. *krъcha*, sbh. *krha* poleg *kršina* (Stulić, Voltigi), r. *krochá*, ukr. *krychá*, br. *krychá*, *króška* »drobec, skrušek«; tudi sln. *krhȇt* (m.) »okrušek« (štaj.), prim. csl. *krъchъtъ*, sbh. *kȓhat* in iz tega adj. *krt* »trd, prhek«, *krtìna* »uležano meso«. Sln. tudi *kŕhelj* »posušen jabolčni reženj«, v 18. st. *kerhel* »fragmen mali«, *kerhlák* »Klötzenbrot«, *kèrhlovz* »Klötzenmuss« (Pohlin). S psl. **krъch-* je sorodno lit. *krùšti. krušù* »drobiti, razbiti«, iter. *kriaušyti* poleg *krušà, kriaušà*, lot. *kruša* »toča«; gr. κρύος »zmrzal« in stvn. *(h)rosa* »led«, kljub Bernekerju I 630 ne spadajo sem. (Meillet, Et. 254; Trautmann 143; Vasmer, I 669; Fraenkel 302).

krhȇt (m.), g. *krhtȃ* »drobec, troha« (vzh. štaj.); to pomensko ustreza r. csl. *krъchъtъ* »sredica (pri kruhu)« poleg *krъcha* »drobec, troha«, r. *krochá, króška* »isto«, ukr., br. *krychá* »isto«. To primerjajo z lit. *krušà*, dial. *kriušà, krùšas* »drob, sadra, toča«, lot. *krusa* »isto«. Izvedeno iz iste osnove kakor sln. *kršiti, krušiti, kruh, krhati* (Berneker I 630; Trautmann 143; Vasmer I 669).

kri (f.), g. *krvî* »sanguis«, dial. tudi *kȓv* (f.), *g. krvî*; v 16. st. *kry, kri* (Dalmatin, Megiser), 1607 *gri* (Alasia), v 17. st. *kry* (Kastelec), v 18. st. *kri* in *kerv*, toda g. *kapla, kriji, krijipoun* (Gutsmann); že pri Dalmatinu akk. *na kry*, pri Megiserju *krytezhenje* »profluvium sanguinis«, *kry shejen* »sanguinarius«. K temu adj. *krvâv*, v 16. st. *kervau, kervav* (Megiser), 1607 *criuau* (Alasia), v 17. st. *kryuau, krijuau* (Kastelec); izv. *krvavíca* »vrsta klobase«, v 16. st. *kervaviza* (Megiser), tpn., orn. *Krvâvec*; *krvola, krvólja* »griža«, v 18. st. *kerva* »griža« (Gutsmann), *sokȓvica, sókrvica* »lympha«, tudi *sókrovec* (Savinjska dol.), *sókrvec, sókrovica*; v. *krvavéti, skrváviti*. Splošnoslov., prim. sbh. *kȓv, krvi*, čak. *kârv*, tudi *kȃr, kôr* (Hvar), adj. *kȓvav*, mak. *krv*, blg. *krъv(tà)*, csl. *krъvь*, g. *krъve* poleg *krъvь*; r. *krovь, króvi*, ukr. *krov, króvi*, br. *kroŭ, kryví*, p. *krew, krwi*, stp. *kry*, č. *krev, krve*, slš. *krv, krvi*, gl. *krej, kreje, krwě*, dl. *kšej, kšwě*. Tudi adj. csl. *krъvâvъ* je splošnoslov. K pomenom prim. p. *krwawnica* »klobasa, griža«, r. *súkrovica* »sokrvica«, sbh. *krvàvica*, blg. *kŕъvavica* »klobasa«. Psl. **kry, *krъvь*, g. *krъve* iz ide. **krū-*; sorodno je lit. *kraũjas* »kri«, *krùvinas* »krvav«, stprus. *krawia* »kri«, sti. *kravís, kravyam* »surovo meso«, *krūrá* »krvav«, avesta *xrū-* »surovo meso«, gr. κρέας »meso«, κρυόεις »krvav«, lat. *cruo* »kri«, *cruentus* »krvav«, ir. *crū*, kimr. *crau* »kri«, stisl. *hrár*, stvn. *(h)rō* »surov« (Miklošič, 144; Berneker, I 632; Vasmer, I 665; Fraenkel, 290).

kričati, *kričim* (impf.) »clamāre«, pf. *kríkniti, krîknem*; komp. z *za-, iz-, pre-, s-* (*kričati*), tudi *kríkati, -am* »isto«. K temu *krîk, krîč* (m.), *kríka* (f.) »Geschrei«, adj. *kričâv, kričljîv, krikljîv*; *kričâvec, kričûn, kričâj* (m.), *kričâvka* (f.) »kdor kriči«, *kríkavec* »Gryllus campestris« (goriško), poleg *čŕiček* »isto« (gor.), tudi »Decanthus pellucens«, *krîkec* »Decanthus p.«. Verjetno spada k tej osnovi tudi *krîkati, -am* (pkm.), poleg *krîvkati, -am* »kričati (o žerjavih)«; v 16. st. *krizhati, krizh* (Megiser), v 18. st. *krizhati, krizhim, krik* (Pohlin).

Psl. **kričati, kričǫ* (< **krīkěti, krīkįǫ*), **krikъ*; csl. *kričati, kričǫ, kričь, krikъ*; sbh. *kríčati, kričim, krȋk*; mak. *krikne, krik*; blg. *krìkam*; r. *kričátь, kričú, krik*; ukr. *kryčáty, kryčú*; p. *krzyczeć, krzykać, krzyk*; č. *křičeti, křikati, křik*; slš. *kričať, krik*; gl. *křičeć, křikać, křik*; dl. *kśikaś, kśik*. Sorodno je lit. *krỹkti, krỹkšti, krikséti* »vreščati«, lot. *krika* »smejalec«, *krìklis* »kdor veliko kriči«, gr. κρίκε »hrešči«, srvn. *reiger* »čaplja« (Miklošič 140; Berneker I 616; Vasmer I 664; Mühlenbach-Endzelin II 278; Fraenkel 298). Pokorny 570 obravnava navedene primere pri ide. korenu **(s)kerei-k-* k onomat. osnovi **ker-*. Sorodni onomatopeji sta *krâkati, krôkati*. M. S.

krîgla »hripavost« (Rož); v 18. st. *krigla, krigelza* (Gutsmann); k temu adj. *kríglav, kriglast* in v. *okrégniti* »otrpniti od mraza«, *okrégel* »otrpel«, *okreglina* »zmrzal«. Prim. č. *křehnouti*, dial. *křahnouti* »otrpniti od mraza«, slš. *krahnúť, kriahnúť, krähnúť, krehnúť*. Nejasno; Machek[2] 299 suponira osnovo **reig-*, prim. lat. *rigēre* »otrpniti« z dodatnim *k-* v slovanščini. Vendar je v sln. z enakim pomenom *kripavica* »hripavost«, *okrépel* »otrpel« in *okréniti, okrénem* »otrpniti«, *okrénjen* »otrpel«.

krîk (m.) »škripec, dvigalo«. Izposojeno iz it. *cric, cricco, cricca*. Trž. it. *crico* < srvn. *kriec*, g, *krieges* »veliko dvigalo, motovilo, škripec« (Štrekelj, Lwk. 34; Battisti-Alessio 1156; Skok II 135). Tudi frc. *cric* (15. st.) »naprava za dviganje bojnih strojev«, srspn. *krich*; osnova je verjetno onomatopeja **krikk-*.

krilo (n.) »perot, kreljut«; samo v tem pomenu tudi *krilôt* (f.), *krilût* (f.) in s prevojem *kreljût* (f.); v drugih pomenih *krílo* »žensko oblačilo« le v 17. st. *shnora na krilu* (Kastelec, Vorenc); v 16. st. *krillu* »gremium« (Trubar, Megiser), vendar že *okrilja*

»predpasnik« (Dalmatin), v 17. st. *krilu* »gremium, offendimentum«, *okrilje* »predpasnik« (Kastelec, Vorenc). Novoknjižno *krilâtec* (m.) »angel« že v Briž. sp. *crilatcem* (dat. pl.); v pomenu »obšiv pri obleki« že pri Krelju v 16. st.; k temu tudi *krilják* (m.), *kriljáča* (f.), *škrlják* (bkr., vzh. štaj.) »širokokrajen klobuk«; v. *kríliti, krílim, kriljáti, kriljâm* »mahati s krili, z rokami«, adj. *krilàt, krílen, krílast*, novoknjižno *okrílje* »zaščita« po drugih slov. jezikih. Drugi pomeni so kalki po n. *Flügel* in posredno po lat. *āla*, frc. *aile* »krilo, perot«, tako *krilo vrat, krilo vojske, krilo pljuč, krilo mreže, mlinsko krílo* in pdb. Sln. *kreljût* ustreza sbh. čak. *krelȍ, krêla* (pl.), *kreljut, krelîca*, na Hvaru *hrelȍ, frelȍ*. Splošnoslov. **kri-dlo, *skridlo* < **skrei̯-dhlo-m*, prim. csl. *krilo* »perot«, *okriliti* »zaščititi«, *vъskrilьje* »obšiv pri obleki«, r. csl. *okrilьje* »πτερύγιον«, *okrilь* »zaščita«, sbh. *krilo* »perot«, čak. *krilȍ* »žensko krilo«, v 16. in 17. st. tudi *kril* (m.), *kriljâk, krljâk, škrljâk* »klobuk«; mak. *krilo*, blg. *kriló* tudi »splav, vrsta ladje« (sbh. vzh. od Beograda); r., ukr., br. *kryló*, p. *skrzydło, krzydło*, č. *křídlo*, slš. *krídlo*, gl. *křidło*, dl. *kši(d)ło*. Formant *-dło* priča za izvedbo od neohranjenega glagola **skriti*, prim. lit. *skrìsti, skrendù* »leteti«, *skriẽti, skrejù* »krožiti«, lot. *skriêt* »teči, leteti, dirjati«; lit. *âpskritas* »zaokrožen«. Dalje je sorodno gr. σκαίρειν »skakati«, avesta *skarəna-* »zaokrožen«, stvn. *scrîtan* »schreiten« itd. (Persson, Btr. 417 d; Berneker I 615; Trautmann 267; Vasmer I 672; Fraenkel 14, 817, 818). Glej tudi *križljáti*.

krínja I »posoda, ožja na zgornjem koncu, posoda za moko« (Kras, notr.), dem. *krinjica*. Prim. sbh. *krina* »mera za žito, kozarec«, v. 16. st. *krînca, krînčica* »glinasta posoda« (Dubrovnik), danes *krînica* »lončena skleda«, poleg *kȑnica* »isto«; verjetno spada sem tudi sln. *krnica, krnjica* »vrtinec, tolmun«, tudi tpn. in mtpn. *Krnica* (tudi sbh. tpn. *Krnica*); dalje še blg. *krina* »žitna meta«, r. *krinka* »lonec«, *okrin* »skodela«, ukr. *krynovka* »ponev«, p. *krzynow* »lesena posoda«, č. *okřin* »lonec«, gl. *křina*, dl. *kšiňa, kšinica, hokšin* »nečke«. Iz slov. jezikov je rum. *crintă* »stiskalnica za sir«, ngr. χρινί »panj«. Že csl. *krinъ, krina, krinica, okrinъ* »mernik, korec«, kar se je razvilo iz ide. **(s)ker-* »rezati« (Miklošič 140); sorodno je lat. *scrīnium* »posoda za knjižne zvitke«, kar je preko stvn. *scrīni* izposojeno v *skrinja* (Berneker I 617). Glej tudi *krinka* in *krnica*.

krinja II »zareza, zasek«; izposojeno iz bav. avstr. *Krinne*, srvn. *krinne* »žleb, zareza«, toda kor. n. *kringe*, štaj. n. *Kringe*, v Sorici *kχrįnne* »zareza« (Striedter-Temps, DLS 159). Nemško *Krinne* je prevzeto iz lat. *crena* »žleb, zareza«, it. *incrinarsi* »razpraskati« (o tem Meyer-Lübke, 2311).

krînka »maska«; v. *zakrînkati* »maskirati«; novoknjižna izposojenka iz zah. sbh. *krinka* »maska«, nejasnega izvora. Berneker I 617 povezuje s *krinja* »vrsta posode«. Skok II 196 vidi v tem ikavski refleks za csl. *skrěnja, skrěnь* »šala, norčija, pijanost«, kar je sorodno stvn. *scern* »šala, objestnost, norčija« ali kakor it. *scherno* »posmeh, psovanje« izposojeno iz germ. **skrinjan*. Glej tudi Brückner, KZ XLVI 235 in LI 239. Vasmer II 650 pušča *skrěnь* brez razlage.

krīpa I »skala, kup kamenja« (rez.), demin, *kripica* »kamenček«, zraven spada verjetno tudi *krẽp* (m.) »strma skala«; mtpn. *Pod Krepo* (Repentabor). Prim. stč. *křipa* »kamen«, sbh. *grȉpa, frȉpa* »kamenit svet«, v tpn. *Grȉpe*, it. *Grippi* (Dalmacija) poleg *Crepa, Crepis* »naziv za skalovit svet v Kotoru«. Osnova je ilir. **krīppo-, *krīpso-*, kar živi tudi v it. *greppo* »skala«, v tpn. *Crep, Crepón, Crepole, Greppo*, v Švici *Grappe*. Izvedeno iz ide. **(s)ker-* »rezati« (Jokl, Vox Rom. VIII 198; Hubschmid, ZRPh LXVI 44; Pyrenäenwörter 28). Po Oštirju, Beitr. 56 predide. relikt in tudi Battisti-Alessio III 1869 suponira mediteransko dediščino. Iz iste osnove je tudi sln. *škripe* (Tuma, Plan. Vestnik, 1912, 116, 142; 1923, 117, 119, 142) in *škraplje, škrapljast svet* (Badjura, Ljud. geogr. 169), sbh. *škrȁpa*, na Balkanu tudi še alb. *karpë* »stena, greben« (Skok, Actes et Mém. IV Congrès d'onom. II, 1954, 504; ERHS II 618).

krîpa II »koš (pri vozu), koš za listje«, tudi *krípica* »vrsta voza, košara«; v 18. st. *kripa* »currus publicus« (Pohlin) »Krippe zur Fuhr und Tragung« (Gutsmann). Izposojeno iz srvn. *krippe*, stvn. *krippa*, nvn. *Krippe* »košara, jasli« (Matzenauer, CS 221; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 375; Striedter-Temps, DLS 159).

krípel (m.) »pohabljenec«; izposojeno iz srvn. *krüepel, krüp(p)el*, izposojeno iz srspn. *krop(p)e* »pohabljenec«. Sorodno je bav. n. *krupfen* »kriviti« (Kluge-Götze 408).

krîplje (komparativ), samo v frazi *na vse kriplje* »na vso moč«; nejasno, morda komp. in elativ. *krěplě* h **krěpъ* »krepak«. Pleteršnik 468 navaja še frazo *drži kar kriplje moreš* »kolikor moreš krepko«, kar bi govorilo za to razlago.

krístavec (m.), g. *krístavca* »Datura stramonium; Ilex aquifolium«, v 18. st. *kriſtavz* »Walddistel, Steckpalm, Agrifolium« (Pohlin), *kriſtanz* (Gutsmann). Domnevno **kristov* + *ъcь* ad Kristus; prim. sin. *božje drevce* »Ilex aquifolium«.

krîšpati, *krîšpam* (v. impf.) »kodrati, navijati (lase)«, tudi »gladiti gube, likati (o usnju, perilu)«, s prenešenim pomenom *krišpati koga* »mučiti, trapiti«; v 16. st. *ſ kriſhpanimi laſmi* (Dalmatin), v 18. st. *krishpam* »crispare« (Pohlin), *kriſhple* »perilo« (Gutsmann). K temu tudi *krîšpa* »guba« poleg *grêšpa* »isto«. Zadnje je izposojeno iz ben. it. *grespa*, istr. rom. *grešpe* kakor sbh. *grȇšpa*. (Dubrovnik, Črna gora) in k temu v. *grȇšpati, grȉšpati* poleg *krȇšpati*. Vendar je *krîšpati* prišlo v slovenščino iz srvn. *krispen, krispeln* »kodrati«, nvn. *krispeln* »Leder mit dem Krispelholz reiben«, kar je iz lat. *crispare, crispus* »skodran« (Miklošič 137; Berneker I 611; Striedter-Temps, DLS 160, II 191).

kristjân (m.) »član verske skupnosti«, f. *kristijâna*, kar se (dvomljivo) včasih uporablja tudi v pomenu *krščenica* »dekla, služkinja«, najbolj verjetno, ker so na kmetih sprejemali v službo dekleta, katerim so botrovali pri krstu; domneva, da je to ostanek iz časov poganstva, ne vzdrži kritike. V 16. st. poleg *criſtian* (Megiser) tudi *karſzhenik* (Trubar, Krelj, Dalmatin) v istem pomenu, danes še dial. *keršenik, kršenik* (notr.). Izposojeno iz lat. *christiānus* po antpn. *Christus*, sln. novo *Kristus* (v Briž. sp. vok.

crifte, vendar tudi *creztu*), gr. χριστιανός od χριστός »maziljeni« (< χρίω »mazilim«), csl. *krьstьjaninъ*, blg. *krъstjánin* »kristijan«, toda r. *krestjánin* »kmet«; iz frc. *chrétien*, *crétin* je evropska kulturna beseda *kretén*, sbh. *krèten*, r. *kretín*, ukr. *kretýn*, p. *kretin* »duševno zaostal človek«; k pomenu prim. r. *boževólnyj*, ukr. *boževílnyj*, blg. *bogovest* »idiot«. Ni potrebno domnevati, da je slov. reflekse posredovala stvn. *kristāni*, srvn. *kristen* »krščanski« (tako Berneker I 634), niti, da so naravnost iz gr., toda križani s *krьstь* (tako Kiparski, GLS 236); oboje zavrača Vasmer, I 662.

kriti, *krȋjem* (v. impf.) »tegere, contegere, velare«, dial. tudi *krîvati*, *krîvam* (pkm.) poleg knjižnega *skriti*, *skrȋjem* (pf.), *skrívati*, *skrívam* (impf.) »abdere, condere«; kom. *od-(pri-, po-, raz-, za-) kriti*. *-krívati*; razvejana besedna družina; dial. *krȋv* (m.) »krov, streha« (Ročinj), v 18. st. *krivez*, *krevez* »krovec« (Gutsmann); sicer v 16. st. *fe skriti*, *skrivati* (Megiser), *skrivaje* (Trubar), novejše *skrivâj*, *skríven*, *skrivnu*, *skrívnust* »arcana« (Megiser), pri Pohlinu *skryti*, *skryjem*, *skryvaj*, *skryvavneza*, *skryvnuft*, pri Gutsmannu *fkriun*, *fkriufhen*, *fkriunoft*, *fkriufhnost*; dial *krivâvka* »pokrov« (pkm.), *skriváč* (m.), Miklošič navaja adv. *skrîvec*, *skrivệčki*; za otroško igro tudi *skrivâljkati se*, *skrívalica*; v 17. st. *fkrivajzhizh* »pankrt«, adv. *fkriuau*, pkm. *pokrȋv* »streha, pokrov«, *pokrivátji* (adj.) *pokrívatja opeka*. Splošnoslov.; prim. sbh. *kriti*, *krìjēm*, k temu *kriš* (m.) »sončni zahod«, *krîšom* »skrivaj« *krîmice*, *krioma*, *krijùmčar* »tihotapec«; mak. *krije*, blg. *krijъ*, *skrijъ*, *skritom* »skrivaj«, csl. *kryti*, *kryjǫ*, *sъkryti*, *sъkrovište* »zaklad«, *prikrъvenъ*; r. *krytь*, *króju*, *skryvátь* (kar kaže na prez. **krъjǫ*), ukr. *krýty*, *krýju*, br. *krycь*, 3 sg. *kryje*, p. *kryć*, č. *krýt*, slš. *kryt'*, gl. *kryć*, *kryje*, dl. *kšyś*, *kšyjom*. Izhajati je treba iz redukcijske stopnje **krū-*; najbliže sorodno, le s kratkim *-ŭ-* in z *-bh-* determinativom je gr. κρύπτω »skrivam«, κρυφῆ »skrivaj«, κρυφία »skrivališče« (Persson, Stud. 51; Meillet, MSL VIII 297). Iz polne stopnje **krā(u)-* je lit. *kráuti*, *kráuju* »skladati, kopičiti, spravljati«, lot. *kŕaũt*, *kŕaũnu* »kopičiti«, lit. *krūvà* »kopica«, lot. *kraua*, *krauja*, *kruva* »isto«, *krauna* »roj« (Schulze, KZ L 275; Berneker I 625, 632; Trautmann 140; Vasmer I 665, 673; Pokorny 616; Fraenkel 291). Sorodno je tudi ir. *crūach*, kimr. *crūg* »kup žita« in stisl. *hrūga*, *hraukr*, stangl. *hrēac* »isto« (Kluge, BB X 444).

krȋv (adj.), f. *kríva* »neraven, upognjen; nepravi, napačen«; pomen »reus, noxius«, je samo sln. in sbh. dial (Cres) in na drugi strani Balkana mak. in blg. V 16. st. *kriv*, *kriu*, *krivi* »falsus, curvus, transvers, sons, reus, injustus« (Megiser). Splošno slov.; csl. *krivъ* »obliquus, curvus, noxius«, sbh. *krȋv*, f. *kríva*, mak., blg. *kriv*, r. *krivój*, ukr. *kryvýj*, br. *kryvý*, p. *krzywy*, č. *křivý*, slš. *krivý*, luž. *křiwy*, *kšiwy*, plb. *kréivė*, *kreivü*. Tudi v. *kriviti*, sbh. *kríviti*, *krȋvim*, mak. *krivam*, *kriviš*, blg. *krivjá*, *kriviš*, r. *krivítь*, ukr. *kryvýty*, br. *krivicь*, dial. tudi »dolžiti«, p. *krzywić*, č. *křiviti*, dl. *kšiwiś*, gl. *křiwić*. Številne izvedenke, sln. *krivíca* »injuria«, *krivda* »culpa«, že csl. *krivьda* »culpa« in iz slov. jezikov lit. *krivida*, *krívec* »reus, sons; severni veter, zakrivljen nož«, *krivȋčen* (adj.) »injustus«; številne zloženske tipa *krivoglẹ̑d*, *krivonos* (lit. *kriaunosà*), *krivoust* (p. *krzywousty*), *krivoveren* (csl. *krivověrьnъ* »haereticus«), *krivoprisežnik* (p. *krzywoprzysięgać*) itd. Sorodno je lit. *kreĩvas* »kriv« poleg *kaĩras* »levi« (prim. sln. *kriva roka* »levica«), lot. *kraïls* »kriv«, *kreĩlis* »levica«, *krèiss* »levi«). Dalje primerjajo iz iste osnove **krair-*, **krèir-* tudi gr. κροιός »bolehen, kilav, zakrnel, napačen« (Solmsen, IF XXXI 466), s prevojem tudi lat. *curvus* »kriv«, gr. κυρτός »isto« (Berneker I 618; Endzelin, BB XXVII 190; Būga, RR I 110, Persson, Beitr. 312, 775; 909; Trautmann 140; Vasmer I 663).

krȋvkati, *krȋvkam* (v. impf.) »vpiti«, npr. *žerjavi krivkajo*; onomatopeja po ptičjem glasu; tudi *krâvkati*, *krâvkam* »isto«, npr. *žerjavi kravkajo*, *eden med njimi pa krivka*; v 17. st. *vrana krauka* (Dict.).

krȋzma »sveto olje; voda s katero krščenca umijejo tretji dan«, tudi *hrizma* in *križma* »botrija«; *krȋžmati* »maziliti s svetim oljem«, *krȋžmek* (m.), *krȋžemnik*, *krȋževnik* »darilo botra krščencu« (Branica), »srajca, ki jo daruje boter« (bkr.), *hrizmanek*. Prim. sbh. *krȉzma* »birma« in *krȉžma*, v. *krȉzmati*, č. *křizma*, p. *krzyżmo*, *chrzyżmo*, ukr. *krýžma*; csl. *chrizma* »unguentum«, *pochrizmiti* »maziliti«. Kakor stvn. *chrisamo* izposojeno iz lat. *chrisma*, gr. χρίσμα »mazilo«, izvedeno kakor χριστός »maziljeni«, sln. *Kristus* od gr. χρίω »mazilim« (o tem Frisk II 1120). Glej Miklošič 141; Berneker I 619.

križ (m.), g. *kríža* »crux«; v drugih pomenih »težava, neprijetnost, zgornji del hrbta, kopa 15 snopov, notranji okenski okvir, dvoje prekrižanih letev, tramov, desetletje«. Pogostno v mtpn. in oron. *Križ*, *Križje*, *Križišče*. V Brižinskih spomenikih *zueti cruz* je morda treba brati *Kristus*, za branje *kruž* glej Grad, Ling. XII 95; v 16. st. *krifz* (Bohorič, Megiser), v 18. st. *krish*, g. *krifha* (Pohlin), *krish* (Gutsmann). K temu v. *križati*, *križam*; *križišče* »razpotje, pokopališče«, *krȋžemnik* »krstna srajčka«, pri Valvazorju *krisamnik* (bav. *chrisam-hemed*), *križanka* »Polygala vulgaris«, *krȋžar* »vitez«, tudi *krȋžák*, pri Gutsmannu *krishnik* »krajcar« itd. Splošno slov., prim. csl. *križь* (od 12. st.), sbh. *krȋž*, g. *kríža*, blg. *križ* (Banat), r. csl. *križь*, *kryžь*, *krъžь*, r. *krýž*, *krýža* »katoliški križ, ročaj meča«, ukr. *kryž*, *kryžá* »križna kost pri konju«, br. *kryž*, *krýža* »crux«, p. *krzyż*, č. *kříž*, slš. *kríž*, gl. *křiž*, dl. *kśiž* »crux«. Iz slov. jezikov je lit. *krỹžius* »crux« in stprus. *scrīsin* »crux«. Najbolj verjetno sprejeto iz neke romanske oblike za lat. *crux*; Miklošič 141 je mislil na stvn. *chruzi*, *chriuze* (9. st.); Berneker I 619 ugotavlja samo, da pot izposoditve še ni zadovoljivo pojasnjena; Oštir, AAS I 98 misli na traško posredovanje; Bartoli, Jagićev zbornik 47 suponira retorom. **crǭž*. Podobno Steinhauser, JA XLII 247 (< **crǭže*) in Skok, ČJKZ VI 3; RES V 18; AAS I 12; Ramovš, JF VI 163; Meillet, MSL XI 179; Vasmer I 672; Slawski III 256.

križljáti, *križljâm* (v. impf.) »švigati sem in tja, mahati z lučjo«, npr. *lastavice križljajo*; k temu morda *krȋžljaj* (m.) »grmada polen v peči«, npr. *krȋžljaj narediti v peči* poleg *križ* (m.) »kopica snopov«. Nejasno. Prim. sbh. *krȉžati*, *krȉžām* »rezati«, vendar tudi »križariti, jadrati proti vetru« (Brač), n. *lavieren*, it. *bordeggiare*, novejše tudi sbh. *križariti* »isto«, kar

je sprejeto v sln., dalje *krîška* (g. pl. *krîžākā*) »krhelj, odrezek«. Miklošič 141 primerja s tem č. *křižala* »jabolčni krhelj«, stč. *křižěl*, slš. *križal'ka, križla* in r. *čakrýžitь, čekrýžitь* »obrezati, rezrezati«, ukr. *učykrýžyty* »obrezati«, *perečýkryžyty* »ugonobiti, uničiti«. Brückner, KZ XLV 35; XLVIII 182 sklepa, da je *ča-* prefiks in primerja s tem slov. *križ-* lit. *skriēti* »obkrožati, naglo begati, leteti, obračati«, lot. *skriet* »dirjati, leteti, teči« (glej *krilo*) poleg lit. *skriadē* »lastavica« tudi *skrẽgždė, skragdždì, krẽgždė* »isto«. Glej tudi Vasmer III 300 in Machek[2] 302.

kȓkati, *kȓkam* »klokotati, šumeti, brenčati«, pf. *kŕkniti* »črhniti, klecniti«; izv. *krketáti* »oglašati se kot kokoš ko zagleda jastreba« (že v 16. st. pri Krelju), *krketjáti* (rez.), *krkljati* »kipeti, brbotati (o vodi)«, (*nočni*) *kŕkavec* »Caprimulgus«, *kŕka* »neko jabolko«, tudi »zaprtek«, morda tudi nknjiž. *kȑkôn* »Amphibium, Batrachium, Caudatum«. Stara onomatopeja; prim. stcsl. *krъknǫti, krъknǫ* »zacviliti, začivkati«; sbh. *kȑktati, kȑkljati* »brausen (o jedi v loncu)«; mak. *krkoti* »isto«, blg. *krъkna* »črhniti«; r. *kérkatь, kérknutь* »(za)žvižgati, (za)čivkati«; br. *kérknucь* »kokati«; č. *krkati* »krakati«; slš. *krkat'* »kvakati (o žabah), kruliti (o želodcu)«; p. dial. *korkosz* »gos«; gl. *korčeć* »kruliti«; *kurčeć* »renčati, godrnjati«; dl. *korcaš, kurcaš* »isto« (Berneker I 667; Skok II 188 sl.; Vasmer I 551; Machek[2] 293). Osnova je **kъrk-* poleg **kъrk-*, ki se pojavlja v sln. *čŕhniti* < **kъrk(s)-nyti*. Od tega je težko ločiti osnovi **kvъrk-* in **kvьrk-*, ki se pojavljata v sln. *kvrkati* »sausen (o vinu)«, *kvȓhati* »pokašljevati«; sbh. *kvȑknuti* »zagodrnjati« in verjetno tudi sln. *cvŕkati* poleg *čvŕkati* »rösten, zwitschern«. Za vse te oblike so tudi baltske paralele: lit. *kir̃kti* »vpiti, kokati«, *čir̃kšti* »brenčati« (po tvorbi enako sln. *črhniti*); *kur̃kti* »vpiti«, *kurkúoti* »brenčati«; *krõkti* »kruliti«, *kárkinti* »klopotati«, *kar̃kti* »cmeriti se« (Buga, RR II 445); *kvar̃k(š)ti* »kokati«, lot. *krákt* »smrčati« (o tem Fraenkel I 299, passim). Podobno je tvorjeno sti. *kṛkara-* »vrsta jerebice«, *kṛkavā́ku-* »kokoš«, *kṛkaṣā́* »vrsta ptiča« (Mayrhofer I 256), sti. *kvaṇati* »oglašati se na kakršenkoli način« (srind.?), gr. κίρκος »vrsta kragulja«. Oblike z *-v-* je možno razložiti z nepravilnim tipom baltoslov. prevoja **kŭrk-*: *kuerk-*. Prim. še *krâkati, čŕhniti, cvŕkniti*. M. S.

kŕke (f. pl.) »dolgi lasje na glavi« (vzh. štaj.); k temu adv. *krkoč* v frazi *na krkoč nesti* »nesti štuparama«; prim. sbh. *kȑke, kȑkē, na krkē* (adv.) »štuparama« poleg *nositi dijete na kȑkače*, tudi *nakrkač* (Bakar), *krkicā nosȉt* (Istra), v. *kȑkačiti* in *kȑkača* »pleče, hrbet«, sbh. csl. *krъkъ* »vrat« (14. st.); mak. *nosi go krkač* »štuparama«, blg. na *kъrkač*, r. *zakórki* »zatilnik«, ukr. *korkóši* »ramena«, *kórkuš* »zatilnik, hrbet«, *na korkóši koho užaty* »štuparama« poleg *kark* »vrat« (< p.); p. *kark* »vrat, tilnik«, č., slš. *krk* »vrat«, *krkoška* »žrelo, vrat«, gl. *kyrk* »vrat«. Psl. **kъrkъ*; s tem primerjajo sti. *kṛkāṭam* »vratno vretence«, neizpričano *kṛkas* (m.) »Adamovo jabolko« (Miklošič VGr. I 29; Berneker I 667). Brückenr, JA XI 183 pritegne h *kъrčiti, kъrčǫ* ob primerjavi sti. *svā́ruš* »steber, podboj«, stangl. *swer* »isto«, isl. *swer*, as. *sweora. swyra* »vrat«; Machek[2] 203 primerja stnord., isl., dan. *kverk* »grlo«, šved. *kvärk*, eston. liv. *kurk*, fin. *kurkku* »grlo« (< germ.), lat. *gurges* in lit. *kãklas* »grlo«. Treimer, Lingua IX 99 domneva substrat in opozarja na abhaško *gyrgy* »goltanec«. Tudi rum. *duc în cîrcă* »nositi štuparamo« < lok. **na kъrkě* (Mihaila, St. si cerc. lingv. XIII 3, 277).

kŕkniti, *kȓknem* (v. pf.) »otrpniti«, *zakŕkniti* »otrdeti, narediti se nedostopnega«; k temu *zakȓk* (m.) »otrdelost« (o rani), *zakȓknjenost* »nedostopnost«, *zakŕknjenec* »trmast človek«. Poleg tega verjetno metafotično *kŕkniti* »poginiti« poleg *cŕkniti, cȓknem*, kar pozna tudi sbh.; blg. *crъka se*. Pri severnih Slovanih in pri Baltih ni pomenskih paralel v tej obsežni družini onomatopej.

krlêtka »kletka«:, prim. sbh. *kr̀lētka* »isto«, tudi *grletka* (Stulić), *škr̀ljetka* (Slavonija), *karletna* (Stulić). Miklošič 119 in Berneker I 518 domnevata, da je to ekspresivna varianta h *klet*. Drugače Štrekelj, LW 34, ki izvaja iz madž. *kalitika* »kletka, ječa, izba« (< slov. **klétъka*). Dvomljivo.

krlînkati, *krlînkam* »kruliti«; tudi *krlîncati, krulîncati, krlûncati*; v 18. st. navaja Gutsmann *kerlonkati* »dreti« (o prašičih) poleg *kernohati, krohočiti*; k temu *kerlonkanje, kernohanje* »krulenje«. V isto skupino onomatopej spada tudi *krlúžiti, krlûžim* »škripati«, *krlûzgati* »isto«, *škrlînkati* (Savinjska dol.), pri Vodniku *shkernjati*, v nar. pesmi *zaškerpentiti*.

kȓlj (m.) »kratek hlod, panj«; tudi *krljáča* (gor.), *grlj* »grča« (Škrilje). Prim. sbh. dial. *krlj* (m.) »hlod, panj« (Krk), *kȓlja* (f.), kol. *kȓljād* (f.), *kȓlje* (n.) poleg *krklja* »caudex«. Štrekelj, JA XII 460 je izvajal iz it. ben. *corlo* »toppo, pezzo di legno grosso e talvolta informe, nel quale sta ficcato il fuso, e serve di piedestallo o base dell'arcolaio«. Enako Mende, RLS 85. Dvomljivo. Verjetnejše je izvedeno z *-l-* podaljšavo iz psl. **kъr-jь*, prim. č. *keř*, r. *korь*, p. *kierz*, slš. *ker*, luž. *keŕ* »grm«, lit. *kẽras* »štor« iz iste osnove kakor *klati, koljem, koren* in r. *korjágá* »grčav štor« (Skok II 204 pod *krklja* in *krlj*).

kŕma I »pabulum, pastis«; v 16. st. *kàrma* (Dalmatin), v 17. st. *kérma, kárma* (Hipolit), v 18. st. *kèrma* (Pohlin, Gutsmann); v. *kŕmiti, kŕmim* (v. impf.) »hraniti, pitati«, *krmáča* »svinja za rejo«, *krmák* (m.), *kȓmec, kȓmek* (m.) »prašič za rejo«. Prim. csl. *krъma, krъmlja*, sbh. *kŕma* »hrana«, *kr̀mača* »svinja«, *kŕmak, kȓme* »svinja«, blg. *kъrma*, mak. *krma*, r. *korm* (m.), *pokórm* (m.), dial. *kórmla*, ukr. *korm* (m.), *korma*, br. *korm* (m.), p. *kormia*, stp. *karm* (m.), *pokarm*, č. *krmě, pokrm* (m.), slš. *krm* (m.), *pokrm* (m.), *krma*, gl. *korm* (m.), dl. *kjarm* (m.). Splošnoslov. tudi v csl. *krъmiti, krъmljǫ*. K imenom živali prim. tudi blg. *kъrmák, krъvnak, krъvnjak*, r. *koromnák*, č. *krmec, krmek* (Trubačev, Nazv. živ. 66), enako je lit. *meĩtelis* »svinja«, stprus. *nomaytis* »prašič« proti *mìsti, mintù* »hraniti, pitati«. Večina avtorjev izvaja iz ide. **(s)ker-* »rezati« s formantom *-mo-, -mā-*, prim. gr. κορμός »čok, panj«, κέρμα »košček«. Berneker I 668 opozarja na pomenske paralele kakor lat. *caro* »meso (odrezek)«: *cena* »jed«. Vasmer I 627 se pridružuje Pedersenu, Kelt. Gr. I 168, ki primerja lat. *cremon* »gost sok, sluz«, gal. κοῦρμι, ir. *coirm, cuirm* »pivo«. Machek[2] 203 pa sledi Solmsenu, KZ XXXV 483 in Brücknerju, KZ LI 232, ki primerjata lit. *šérti, šeriù* »krmiti«, *šérimas* »krma«, *šeȓmen(y)s* »trizna, po-

grebščina« < *k'er-men-, slov. *k^or-m-ja. Čeprav to odklanja Fraenkel, 975, je primerov *k* in *k'* v baltoslov. paralelah dovolj na razpolago. Druga literatura, glej Vasmer I 627 in Slawski, II 80.

kŕma II »puppis, zadnji del ladje«, starejše tudi *kȓm* (m.) in *kȓn* (m.); v 17. st. *krn* (Hipolit), v 18. st. *kerma* (Pohlin, Gutsmann), k temu *krmílo* (n.) »gubenaculum«, dial. tudi »plat voza«, npr. *voz na krmilo dejati* (goriš., gor.), *krmár* (m.) »gubernator« poleg *krmáč* in *krmân, korman, kormanuš, krmânec* »krmar na splavu« poleg *korman* »krmilo« in *kormâniti, kormânim* za knjižno *krmáriti*, starejše *kŕmiti*, izposojeno iz madž. *kormány* »krmilo, vlada«, *kormányoz* »krmariti«. Prim. sbh. *kŕma, kȑmār, kŕmiti, kȓmīm*, kajk. tudi *korman, kormanoš, koromanež, koromaniti*, mak. *krna*, blg. *kьrma*, csl. *krъma, krъmiti, krъmlję, krъmilo, krъmьčьji* »krmar«, r. *kormá, kormílo, kórmčij*, ukr. *kórmá, kormýlo, kormáč, kormčár*, č. *korma, kormádlo* (< r.). Iz slov. jezikov je madž. *kormány*, rum. *cîrma* »krmilo«, *cârmă* »krmilo«, *cârmaci* »vladati«. Etimologija ni razčiščena; vrsta avtorjev primerja gr. πρύμνα »krma« (de Saussure, MSL, VII 92; Meillet, RESl VII 7; Zupitza, KZ XXXVI 59; Berneker I 668). Proti Thieme, Heimat d. idg. Gemeinspr. 30; Vasmer I 628; Frisk II 606. Drugi opozarjajo na gr. κορμός »čok, panj«, κορμὸς ναυτικός »krmilo« iz ide. *(s)ker- »rezati«, stpr. *kērmens* »trup«, sti. *cárman-*, avesta *čarəman-* »koža, meh« (Matzenauer, LF IX 20; Schrader, RL 828; Frisk I 810). Machek, LP V 61 pa izhaja iz lit. *kumbryti* »krmariti«, *kumbras* »ročaj krmila« in gr. κυβερνᾶν »krmariti« (= lat. *gubernare*) (podrobno o tem Frisk I 38 in Fraenkel 308).

Krma III (orn.), 1493—1501 *alben Krma*; k temu tudi *Krmarica, Krmovka* (hdn.), *Krma, Krm vrh, Krmin, Krmišče* (mtpn.). Verjetno spada zraven tudi apel. *krmol* (m.), *krmúlja* »vzpetina, kucelj, vrh« (kor.) in mtpn. *Grmȇs* na Barju. Najbliže je sbh. *gȁrma* »špranja med skalami, gorski kamin, žleb« (Jelsa, Brač, Mljet), *guȁrma* »dnika na morski obali« (Molat), *gárma* »luknja v zidu« (Zadar), v Istri rom. *kárma* »fenditura di roccia stretta, profonda e piena di terra«, 1573 *monte Carma* (Rovinj). Izhodišče je alpsko predrom. *karma, *garma »skala, vrh, strmina, griža«, alb. *karmë* »skala« (Hubschmid, Algenw., 49; Alessio, St. Etr. X 175; Onom. II 187; Skok, Rad CCXXIV 115; Romania L 201; Deanović, Ric. slav. III 60; avtor SVI I 309). Drugače o sln. *krmol, krmulja* Skok, II 178, ki sln. *kȓn* (f.) »vrh, čer, parobek« povezuje s *Carnia* (glej *Kranj*).

krmáti, *krmám* (v. impf.) »kruliti«; v 18. st. *kermati* »grunzen«, *kermavez* »Grunzer« (Gutsmann); pomensko enako je pri istem avtorju *kerlonkati, kernohati*; Pleteršnik navaja tudi *krlîncati, krlînkati, krlûnkati* »kruliti«. Onomatopeje, podobno je lot. *karmis* »nergač, godrnjač« poleg *kuȓnêt* »godrnjati, brundati«, *kùrliks* »Larus rigibundus, minutus«, lit. *kurnė́ti* »godrnjati, brundati« (Mühlenbach-Endzelin II 323; Fraenkel 317).

krmežljâv (adj.) »triefaugig, lippus«, tudi *krmežljiv, krmė́žljast, krmeljiv*; k temu *krmė́lj* (m.) »Eiter in den Augen«, *krmė́želj* (m.), *krmížel*j (m.), *krmežljívost, krmežljávost, krmežljívost, krmežljênje*; v. *krmežljíti, krmeževáti, krmeljeváti*, nom. agentis, *krmežljâvec, krmežljâvka, krmežljivec*; v 16. st. *kermeshliv* »lippus« (Megiser), v 18. st. *kermeshliu, kermeshlink, kermeshujem* (Pohlin, Gutsmann). Prim. sbh. *kȓmēlj* (m.), kajk. tudi *krmeželj* (m.), adj. *krmeljan, krmȅljav, krmȅljast, krmȅljiv* poleg *krmežljı̏v*, v. *krmȅljati*, pomen tudi »slepo oko na trti« (Zagorje) in k temu v. *krméčiti, kȑmēčīm* (Dalmacija). Tudi gl. *kȓemjel* »drevesni sok«. Temu pomensko ustreza r. csl. *grъmě̌ždь* »grāmiae«, tudi *gremě̌ždь, gromě̌ždь*, adj. *grě̌mě̌žlivyjь* (Miklošič 360); sorodno je lat. *grāma, grāmiae* »krmežljavost«, got. *qrammiþa* »vlaga«, stisl. *kramr* »vlažen« (Berneker I 360; Skok II 206).

Krmîn (tpn.), furl. *Cormóns, Carmóns*, n. *Kermaun*, pisano 610 *Cormones* (Pauli Diaconi Hist. Longob. IV 37), 1275 *s Krmina* (Mon. Croat. 40), 1370 in 1398 *Cremawn*, 1434 *Cremawn*, 1523 *Cromaun* (M. Kos, Prim. urb. II 114, 124, 160, 220). Ramovš, ČJKZ VI 24 in KZgod. 25 rekonstruira prvotno sln. *kъrmynь < *Cormones*; iz sln. oblike stvn. *kremūn, *kermūn. Najbolj verjetno ant. *kremōna (Krahe, Spr. d. Illyr. I 104; Spr. u. Vorzeit 109), kar je po Krahejevem mnenju sorodno z gr. κρεμμυών in stprus. 1423 *Kremon*, sln. *kremuc* »Alliaria«. Glej tudi Skok, ČJKZ VI 2 in Skok-Škerlj, Oko Trsta 181; nesprejemljivo Olivieri, Saggio 41; furl. *Cormons* < *Cordenons (Mon. Germ. IV 1028) < ant. *Cortis Naonis*. Iz n. oblike *Kermaun* je znova slovenjen cgn. *Kermavner*.

krn I (f.), g. *krnî* »gorski vrh, pečina«; tudi oron. *Krn* (m.). Berneker I 669 vzporeja s *kȓn* »verstümmelt«. Dvomljivo; sln. *kȓn* (m.) je tudi »rob, okrajek« in kakor pri *kȓn* (m.) »krma pri ladji« je mogoče izhajati iz *kъr-mn-, glej tudi *krmol, krmúlja* »pečina, vrh« (kor.) in *Krma* (orn.).

kȓn II (adj.), f. *kŕna* »pokvečen, skrajšan«, tudi *kŕnast, kŕnjast, kŕnjav*; k temu *kȓn* (m.) »zadnji konec ladje« poleg *kȓnj* (m.) »isto«, tudi *kŕna* (f.) »nekaj okrnjenega«, *kŕnja* »škrbina«; *krnják* »skopljen prašič«, *krnja* »svinja« (pkm.), *krnáč* »zapah«, *kȓnec, kŕnčič* »vrsta noža«; v. *(o)kŕniti, (o)kȓnem* »odvzeti, skrajšati«, *krnjati, krnjam* »isto«, *zakrnéti, zakrním* »zaostati v rasti«; cgn. *Kern, Kernec, Krn, Krne, Krnec, Krnjak, Krnovšek* in podobno; v 18. st. *okerniti* »verstümmeln« (Gutsmann). Prim. csl. *krъnъ* »s pristriženimi uhlji«, *krъnonosъ* »z odrezanim nosom«, *okrъniti* »amputirati«; sbh. *kȓn*, f. *kŕna* poleg *kȓnj, kŕnja* »mutilus«, *krna* (f.) »Balsamina hortensis«, *(o)krniti* (Risanj), *kŕnjiti, kȓnjīm*, mak. krni, blg. dial. *kórnъ, kórnuvam* »odtrgavam«, r. *kórnyj* »majhne postave«, *kornátъ* »pristriči«, ukr. *kornák, kornádka* »štor, čok«, č. *krněti* »zaostati v rasti«, *krniti* »prirezati«, *krňavý* »slaboten, nerazvit«, *krně* »pujsek«. Pslov. *kъrnъ ustreza lot. *kuȓns* poleg *kuȓls* »gluh, utrujen«, lit. *kuȓtas, kurtùs* »gluh«, tudi *kuȓčias, kurlas* in v. *kuȓsti* »oglušeti«, dalje sti. *kīrṇás* »poškodovan, ubit«, *kṛṇā́ti* »poškoduje, ubije«, *karṇás* »s pristriženimi uhlji«, avesta *karəna-* »gluh«, ide. *(s)qer- »rezati«. (Berneker I 669; Trautmann 146; Fraenkel 314; Mayrhofer I 256 s starejšo literaturo). Omeniti je treba tudi sln. *škrnjevzati* »rezati«, *škrnjevza* »slab nož«, sbh. *čkȓnjati* »strugati kože« (< *škr-*), glej Cigale pod »verstümmeln« in Skok, II 207.

Krn III (orn.), 1338 in pascuis montis appellati *Cren*; k temu etn. *Podkrnci*; it. *Monte Nero* je napačen prevod za pisano *crn* (Tuma, Imenosl. 51). Verjetno predslov. Rutar, Ljub. Zvon, 1889, 41 in Arhiv za povj. 224 je naivno domneval, da skrajšano iz *alpes carnicae*. Morda **kъrnъ*, prim. stir., kimr. *carn* »gomila kamenja«, v imenih κάρνος, *Carnuntum*, *Carnuntem* (o tem Krahe, Spr. d. Illyr. 102; Kretschmer, Glotta XIV 90; Bonfante, REIE II 19; Brandenstein IF LXI 324). Vendar so rekonstrukcije negotove; sln. *kȓn* (f.), g. *krnȋ* »gorski vrh, pečina« ter *krmól* (m.), *krmúlja* »vrh, peč, kucelj« povezuje Skok II 175 z imenom *Carnia* (glej *Kranj*). Domnevati smemo več različnih izhodišč.

kȓnec (m.) »vrsta noža«; v 18. st. (Hipolit); dial. *kȓnčič* »nož« (Kobarid); verjetno spada zraven tudi *krnáč* »Türriegel«.

Prim. sbh. *kȑnje* »nožnica, ojstrina noža, sablje«, č. *krně*, dem. *krňka* »platnica, ojstrina noža«, mor., č. in slš. *grňa*, dial. tudi »ročaj«. Berneker I 631 rekonstruira psl. **krъńa*, kar je mogoče primerjati z lit. *kriaunà* »platišče, ročaj«, dial. tudi *griaũnos*, lot. *krauna*, *krauns* »zgornji rob kose«. Pedersen, KGr. I 61 pritegne zraven tudi kimr. *creuan* »črepinja«. Toda Buga, RFV LXVII 234 veže baltsko besedno družino z lat. *curvus* (glej *kriv*). Pri rekonstrukciji psl. **kъrńa* bi bilo mogoče misliti na prevojno obliko k **černъ* (glej *čren*).

krnica »vrtinec, tolmun«; v 16. st. *karniza* »gurges, vortex« (Megiser), v 18. st. *kerniza*, *karniza* »isto« (Pohlin, Gutsmann); tudi »lesena izdolbena posoda, nečke, vdolbina v preši, sprešan kolač«. Pogosten hdn., 1265 rivus qui dicitur *Corniz* (Prampero, Saggio 46) in tpn. 1050—1065 in loco *Cornizic* (F. Kos, Gradivo III 1581), kor. n. *Karnizen*, tirol. n. *Garnitz*, *Garnitzen*, furl. *Corniza*, *Cornizanum*, *Curniz*; v toponomastiki je treba izhajati iz pomena »kotlina, kotlasta dolina«. Prim. sbh. zah. *kȑnica* (Belostenec, Stulić, Krk) poleg *krȉnica* »vrsta lončene posode«, *krȉnčica* (Dubrovnik), tpn. *Krinjica* (Črna Gora); csl. *krinica* »posoda, vrč«, r. *krinica* tudi »studenec, izvir«, hdn. *Krinica*, *Kriničnyj*, *Kriničnaja*, stp. *krzynica* »izvir, vodnjak« (avtor, SVI I 310). Etimološko iz iste osnove kakor *krinja*, *krinka*, *škrinja* (Berneker I 617; Vasmer I 664; Skok II 196).

krnís (m.) »z latami nabit prostor med obokom in streho« (Cerkno), tudi *krniš* (Miklošič, Fw. 30). Izposojeno iz furl. *curnis* »obod. napušč«, ben. *cornise* »isto«, it. *cornice* (Mende, RLS 85), to pa iz lat. *cornīx*, kar je kalk po gr. κορώνη »Corvus corone«, v prenesenem »krivina, obod« onomatopejičnega izvora.

-krniti, *-kŕnem*, samo v komp. *zakŕniti*, *zakŕnem* (v. pf.) »zaiti, zatoniti«, npr. *sonce je zakrnilo*. Pomensko blizu je r. *kornútь* »leči in zaspati, počepniti, zgruditi se«, tudi *kurnútь*, pf. *prikornútь*. To pričleni Vasmer I 628 z ukr. *kortýty sja* »opomoči si, izkopati se, truditi, napenjati se« in r. *kortočki* (pl.) »počep« in primerja s tem lat. *curvus* »skrivljen«, gr. κυρτός »isto« iz ide. **(s)ker-* »kriviti«.

kŕnja »topo rezilo pri nožu«; nejasno; morda k *kȓn*, *okŕnjen*, vendar poleg tega tudi *kŕnec*, *kȓnčič* »nož za rezanje trte« in *krnáč* (m.) »zapah pri vratih«. Primerjati je mogoče č. dial. *krňa* »železni del noža, rezilo«, slš. *grňa* »slab nož, tepec, neokretnež«. Večina avtorjev prišteva zraven tudi sbh. *kȑnje* (n.) »ročaj pri nožu, nožnica« (hrvat., Vuk), tudi *kȑnja* (f.) »isto« (Miklošič 143; Berneker I 631); enaka pomenska razlika je tudi pri etimološko sorodnem sln. *črên* (m.) »ročaj noža«, toda gl., dl. *črjonok*, *crjonk*, *crjon* »rezilo, platnica«; zato so pomisleki pri Macheku[2] 299 nepotrebni. Sorodno je lit. *kriaunà* »ročaj«, *kriaunà dùrų* »zapah, kljuka pri vratih«, lot. *krauna*, *krauns* »topi rob pri kosi« in po Pedersenu, Kelt. Gr. I 61 tudi kimr. *creuan* »črepinja, lobanja«.

kročiti, *kročim* (v. impf.) »kriviti, zvijati« (pkm.); pf. *okročiti*, *okročim*, tudi *ukročiti*, *ukročim* in *ukrokniti*, *ukroknem* »ukriviti« (vzh. štaj., pkm.), *okrôč* (m.) »krivina«; k temu tudi *krûcati*, *krûcam* »pripogibati se, upognjeno hoditi«, npr. *cvetje*, *trava kruca* (Vrsno), pf. *krúkniti*, *krûknem* »upogniti se« (Vrsno), *krucljáti*, *krucljâm* »upognjeno hoditi«, *krúcelj* (m.) »upognjen starec«, *pokrúkniti*, *pokrûknem* »počepniti, pasti« (nar. pesem). Psl. **krǫk-* iz ide. **skrenk-*, **skronk-* k **(s)ker-* »upogibati, zvijati«; iz iste osnove je sbh. csl. *kručina* »žolč, božjast«, adj. *kručinьnь*; *naglokručinstvo* »nagla jeza«, r. *kručína* »zaskrbljenost, otožnost, žalost«, *kručénъ* (f.) »isto«, *kručlívyj* »otožen«, *krúčenyj* »vzkipljiv«, ukr. *kručiná* »žalost«, p. *kręcz* »vrtoglavica, omotica«, tudi *kręczek*, č. *kručina* »bodičevje«. Miklošič, Lex. Pal. 320 primerja sti. *krúñcati* »upogiba se«; Berneker I 625 dopušča tudi možnost nazalne variante h **kъrčiti*; enako Vasmer, I 671; bolj jasno Skok I 213, ki pritegne tudi rum. *crîncen*, *crîncenit* »ostuden, srep«. Glej tudi *krek*.

krȍf (m.), g. *krofa* »struma«; v 16. st. *krof*, *kroff* »Kropf, struma,« adj. *krofast* »strumosus« (Megiser), v 18. st. *króf* »Kropf, Struma« (Pohlin, Gutsmann). Izposojeno iz srvn. *kropf*, nvn. *Kropf* »golša« (o tem Kluge-Götze 407).

krǫ́g I (prep. z gen.) »okoli«, tudi *krȍg* poleg *okrȍg*, dial. tudi *krôž* (pkm.). Verjetno stari n. sg. substantiva *krǫgъ*, *okrǫgъ*. Prim. r. dial. *krug*, ukr. *kruh*, dalje csl. *okrǫgъ*, str. *okrugъ*, ukr. dial. *okruh*, r. dial. *vkrug*, *vokrug*, ukr. *vkruh*, *vokruhy*; drugi tip je r. *krugom*, ukr., br. *kruhom* »okoli« (Kopečný, ESS II 99).

krǫ̑g II (m.), g. *krôga* »circulus«, s številnimi pomenskimi odtenki; pozno izpričano, v 18. st. *okrog*, *okrogelnik* »Kreis«, vendar staro v nekaterih pomenih, npr. *lončarski krog*, slš. *hrnčiarsky kruh*, č. *hrnčířsky kruh*, p. arh. *krąg garnicarsky*, r. *krug gъnčará* itd. Zanimiv star pomen je »grmovje, majhen gozd«, č. *kruh*, *krúžik*, *krúžie*, *kružinka* pri B. Němcovi (< slš.), kar Machek[2] 297 po nepotrebnem loči od splošno slov. *krǫgъ*; tudi p. arh. *krąg* »grmovje, log« in iz slov. jezikov madž. *korong* »gozdiček«, rum. *crîng* »grmovje, gozd« (mlajše izposojeno rum. *crug* nima več tega pomena). Sln. v 15. st. *crog* (Statuta Justinopolis), mtpn. *Krog*, *Krȍχ* je na zahodu, sbh. tpn. *Krug*, *Kružik*, *Kružić*, *Veli Krug* (Schütz, Geogr. Term. 59).

Za staro *krǫglъ* (adj.) priča n. *Grundelsee*, v 9. st. *lacus Chrungelse* (Štrekelj, ČZN, 1904, 70), kor. n.

Krangl, 1206 *Ocrvgel*, sln. v 16. st. *okrogel* »convallis« (Megiser). Tudi *krȍg* (adv.), *okrȍg*, *naokrȍg*, v 18. st. *okrog* »circum« (Pohlin). Številne so izvedenke, *krožiti*, *krožen*, *okrožje* (»Gewölbkrüme« pri Pohlinu), *krožnik* »Teller«, v 18. st. *okroshnik* (Gutsmann), *okroſhnèk* (Pohlin).

Pslov. *krǫgъ* »circulus«, prim. csl. *krǫgъ*, sbh. *krûg*, mak. *krug*, dial. *krag*, *krank*, blg. *kràg*, *kràgъt*, r., br., ukr. *krug* (br. tudi »nebesni obok«, ukr. »gorski vrh«), p. *krąg*, g. *kręgu*, č., slš., gl. *kruh*. Osnova je ide. **krengh-* / **krongh-*, v ejevski stopnji ohranjena v r., ukr. *krjaž* »panj«; sorodno je stnord. *hringr* »prstan, krog«, stvn. *hring*, nvn. *Ring* »prstan, krog« in umbr. *cringatro*, *krenkatrum* »pas« (Berneker I 626; Trautmann 139; Vasmer I 670).

***krôg** III »silva«, samo v mtpn. *Krog*, *Krožec*, *Krožišče* poleg *Okrog*, *Okroge*, *Okrogi*, *Okrožica*, *Okrožnice*. Prim. slš. *kruh* »osamljen grm«, *kružina* »grmovje« in rum. *crîng* »gozd«. Sbh. *krûg* »leseni obod okoli studenca«, a tudi *krûg* »gozd«; izpričan je tudi pomen »vrh, hrib« in mtpn. ter tpn. pomensko niso jasna. Pritegniti je mogoče tudi r. *krjaž* »klada, tram, grebe«, dial. »debelo drevesno deblo; čebelji panj; močan moški«, str. *krjažь* »tram«, ukr. *krjaž* »grič«, kar je verjetno prevojna stopnja **kręg-* h *krǫgъ*, prim. stnord. *hringr* »krog, prstan« (Vasmer, I 674); Gorjajev, 172 izhaja iz *kъrъ* »grm«, Soboljevskij, RFV LXVII 213 iz *kra*, *ikra* »plošča, gruda«; Machek², 238 nejasno.

krôgla »globus, sphaera«. Nknjiž. raba; pri starejših avtorjih *kugla* iz n. *Kugel*, srvn. *Kugel(e)* kakor tudi sbh. *kúgla* (Berneker I 641; Grafenauer, Razprave ZDHV I 381; Striedter-Temps, DLS 161); vendar že pri Megiserju v 16. st. *krugla*, pri Gutsmannu v 18. st. *okrogla*. Po Schuchardtu, Slavodeutsch 19 je to samo naslonjeno na *krǫgъ*. Glej tudi Štrekelj, Lwk. 30—31.

krohȍt »gromek smeh«, k temu *krohotáč* »kdor se gromko smeje«, v. *krohotáti*, *-otâm* ali *-ǫ̂čem* (impf.), komp. z *za-*, *na-* (se) (pf.); *krohotàv* »kdor se rad krohota«. Isto kot *grohȍt*. Dalje glej tam. M. S.

krojiti, *krojím* (v. impf.) »prirezovati po predlogi, rezati, sekati«, metaforično *besede krojiti*; k temu *krȍj* (m.), *ukrôjek* »habitus«, starejše tudi *krója* (f.), dalje *krojáč* (m.) »sartor«, v 16. st. *kreazh* (Megiser), v 18. st. *krajázh* (Pohlin). Iterativ *krâjati*, *krâjam*, *razkrájati*. Splošno slov.; sbh. *kròjiti*, *kròjīm*, *krôj*, g. *krȍja*, *kròjāč*, *prekrȁjati*, mak. *kroi*, *kroj*, *krojač*, blg. *krojъ*, *kroj*, *razkrajavam*, csl. *raskrojiti*, *ukrojь*, *krajati*, r. *kroítь*, *krojú*, *(po-)krój*, *skráivatь*, ukr. *krojity*, *pokrij*, *krájaty*, br. *kraicь*, *kroi*, p. *kroić*, *kroj*, *ukroj*, *krajać*, č., slš. *krojiti*, *kroj*, *úkroj*, *krejči* »krojač«, gl. *krawo* »krojač«, *krać*, *kraju*, dl. *kšajaś*, *kšajom*. Osnova je ide. **(s)qrēi-*; s tem primerjajo lot. *krijât* »odirati«, *krijà* »ličje, lubje«, lit. *krijà* »ličje za rešeto«, gr. κρίνω »režem, ločujem«, lat. *cernō* »rešetam, oddeljujem«, stir. *criathar* (n.) »rešeto«, ags. *hridder* »reta« (Berneker I 620; Vasmer I 669; Persson, Beitr. 725; Trautmann 141, Fraenkel 297). Nesprejemljivo Machek² 236, ki primerja lit. *raikýti* »krojiti« z metatezo; odveč je ločiti r. *króitь* »rešetati žito« < **(s)qrēi-*.

krôkati I, *krôkam* (v. impf.) »popivati, ponočevati«; k temu *krôk* (m.) »popivanje«, *krôkar* »pijanec«. Mlada beseda, ki se je posplošila iz argota slovenskih študentov na Dunaju; njihovo zbirališče je bila gostilna *Rabe* in *zum Rabe gehen* je poslovenjeno s *krôkati*, n. *schwärmen*, r. *guljatь*.

krókati II, *krôkam*, *krôčem* (v. impf.) »krakati, hripavo vpiti, kvakati, kruliti«, tudi *krokljáti*, *krokljâm*, *krokotáti*, *krokotâm*, *krokôčem*, *kroketljáti*, *kroketljâm* »kvakati«; k temu *krȍk*, g. *króka* »krakanje«, *krôkar* (m.) »Corvus corax«, *krókelj* (m.), g. *króklja* »prašič«, *krôkarica* »Coracias garrula«. Tudi oblike s *-ch-*, *króhati*, *króham* »kruliti«, *króhati se* »glasno se smejati«, *krohotáti*, *-âm*, *krohljáti*, *krohljâm*, pf. *krohótniti*, *krohótnem*, *króhalnica*, *króhovnica* »Rana bufo«; z zvenečo varianto *grôkati*, *grôhati* »kruliti«, *grohotáti*, *grohotâm*, *grohóčem* »glasno se smejati«.

Prim. sbh. *kròkati*, *krȍčem* »krakati«, *krokòtati*, *kròkočēm* »kvakati«, blg. *krókon* »Corvus corax«, r. *krochálь* »Mergus merganser«, č. *krokati* »krakati«, slš. *krochtat'* »kruliti«, gl. *krokać*, *krokáwa* »Rana bufo«. Sorodno je lit. *kr(i)õkti*, *kr(i)okiù* »kruliti«, *kráketi* »grohotati«, *krakšnóti* »krakati«, lot. *krakšķêt*, *krakstêt* »krakati«, gr. κρώζω »vpijem«, κρώζω »krakam« (Berneker I 620; Fraenkel 299; Frisk II 31; Pokorny 568). Glej tudi *krakati*.

krôkva »škarnica, šperovec«, tudi *krôkla*; v 18. st. *krôkla* »tigillus«, poleg *krokniza* »columen« (Pohlin, Gutsmann). Po Bernekerju I 621 izposojeno iz č. *krokva*, starejše *krokev*, g. *krokve* »isto«, vendar verjetno domače; prim. r. *krókva* »tram, krepelce, škarjevec«, ukr., br. *krókva*, p. *krokiew*, g. *krokwi* »isto«, pl. *krokwy* »koza za žaganje drv«. č. tudi *krokvice*, *krokevka* »škarnica«, slš. *kroky* (pl.) »navzkrižne letve na strehi«. Praslov. **kroky*, g. *krokъve*, star stavbarski termin; s tem je mogoče primerjati lit. dial. *krãkė* »palica, krepelo«, lot. *kracis* (*kradzis*) »ostrv z navzkriž pribitimi letvami za sušenje sena« (Berneker I 621; Trautmann 139; Endzelin, ZSPh XVIII 121; Vasmer I 665; Fraenkel 287). Mogoče je pritegniti tudi gr. κρόσσαι (f. pl.) »kresta, zobci na zidu, stopnice pri piramidi«, kar je po Frisku, II 25 tehnični termin nepojasnjenega izvora. Srvn. *ragen*, *regen* »štrleti« ni zanesljivo sorodno.

krompir (m.), g. *krompirja* »Solanum tuberosum«; ime je prvič napisano v osemdesetih letih 18. st.; 1773 *krompir*, *krompiriza* (Breckerfeld), 1777 *krumpir* (Kumerdej), 1789 *grampor* (Pohlin), kasneje *krumpir*, *krampyr*, dial. *krampir* (Rezija), *krumpiš*, *krumpiška*, *krumpiš(j)e*, *koloper*, *krumpič*, *krumpči* (pl.), *krumpši* (pl.), *krumpli* (pl.), *krumple*, *kromperd'e*, *konoper* (pkm.), glej Stabej, Kruh ubogih 37—38. Med starejšimi imeni *ſemelſku jabuku* »Erdapfel« (Gutsmann). Iz sln. tudi furl. *crompir* (Štrekelj, JA XII 483). Prim. sbh. *krumpīr*, *kròmpīr* (Srbija), *krùmpijēr* (Lika), *kump(l)īr* (Šolta), *kûmpīr* (Istra), mak. *kompir*, blg. *kompéri*, a tudi alb. *kampir* > *vampir*, rum. *crúmpena*, madž. *krumpli*. Na severu č. *krumpír*, dial. *krumple*, *grumbír*, slš. *krumpľa*, p. *kompery*, *kumpery*, *krompele*, *krąple* in iz tega ukr. *krompelь*, *krompli* itd.

Kakor frc. dial. *crompère* »krompir« so tudi slov. nazivi iz n. *Grundbirne*, dial. *grommbir*, bav. *krumbeer*, kor. n. *gruntpirn*, *grumper*, *krumpir* (Berneker I 622; Skok II 215; Machek² 291).

krôna »die Krone«, tudi »vrsta starega denarja«, dem. *krônica*, k temu *krônovec* »okronan človek«, *kronáš* »kronasti golob«, *kronan osel* »zelo nespameten človek«; adj. *krônin*, *krônski* »pripadajoč kroni«; v. *krônati* (impf.), komp. z *o-* (pf.) »krönen«; cgn. *Kronar*, *Kronvog(e)l* ipd.; v 16. st. *krona* »corona«, *kronati* (Megiser), v 18. st. *krona*, *kronèca*, *kronam* (Pohlin).

Prim. csl. *kruna*, sbh. *krȕna*, mak. *kruna*, č. *kruna*, gl. *króna*. Izposojeno iz srvn. *krone* (Miklošič, Fw. 30; Berneker I 574; Striedter-Temps 160), stvn. *corona*, kar je dalje izposojeno iz lat. *corona* »iz rož spleten venec« < gr. κορώνη »krog« h gr. κορωνός »kriv«, sorodno z lat. *curvus* »isto« (Kluge[17] 406). M. S.

krónika »letopis, anali«, *krónikar* (m.) »pisec analov«; v 16. st. *kronika* (Megiser), v 18. st. *kroneka* »chronicon« (Pohlin), *kronika* »bukve lietnega popiſanja« (Gutsmann). Splošno evropska in tudi slovanska kulturna beseda. Sprejeto deloma iz lat. *cronica*, *chronica* »anali« (izpričano od 9. st.) po gr. τὰ χρονικά, izvedeno iz χρόνος »čas, obdobje, rok«. Sbh. na zahodu *krònika*, na vzhodu *hrònika*, mak., blg. *hronika*. Mlajše izposojeno je *kronologija*, adj. *kronološki* in medicinsko *króničen*, nasprotje od *akuten*.

kronovičje (n.) »Juniperus« (Šentilj); prim. kor. n. tpn. *Kronaweth*, dial. *Kranewit* (2 X), sln. *Na Smole*, dial. *Smolje* (Kranzmayer, ONBK II); izposojeno iz stvn. *chranawitu* »Juniperus«, srvn. *kranewite*, *kranwit*, *chranbit* itd. (Lexer, Mhd. Wb. I 1170) z nejasno etimologijo, morda k lat. *granum* ali h *Kranich* »krokar«.

kronraš (m.) »vrsta tkanine«; v 18. st. *kronrash* (Pohlin); Gutsmann prevaja n. *Kronrasch* »tinka raſovina«, nemško *Kronrasch* je iz angl. *crown-rash* (*rash* »vrsta močnega sukna«). Tudi č. zastarelo *krondražka* »obleka, kroj«, slš. *kranraš* »vrsta tkanine«, adj. *kromrážový* »iz lahkega volnenega blaga«, p. *kromras* »vrsta volnenega blaga« od 17. st. dalje (Slawski III 130). Glej tudi *raševina* in sln. dial. *raš* »narodna noša« (Zilja).

krontej (m.) »koruzni storž brez perja« (ben.), tudi *krunkelj* (m.) »isto« (Bovec, Kobarid). Štrekelj, JA. XII 460 izvaja iz furl. *coròndul* »tutolo, cornocchio torsolo del granoturco dopo levati i chicchi«, tudi *curundul*, *scarondul* itd. (Pirona² 188). Vendar glasoslovno nezadovoljivo. Nemogoče Levstik, LMS 1882—1883, 348, ki izhaja iz ben. it. *graneto*. Drugo *krúnkelj* »hlod, tram« je iz n. *Krummholz* (Štrekelj, Lj. zvon, 1889, 103; Striedter-Temps, DLS 161).

krǫ̑p (m.), g. *krǫ́pa* »vrela voda«; v 18. st. *krop* »lanes siedendes Wasser« (Pohlin, Gutsmann), *kropnik* »vrsta lonca«. Prim. csl. *ukropъ* »jutranja juha«, sbh. čak. *krȍp*, g. *krȍpa* »vrela voda«, blg. *ókrop* »kuhano vino«, r. dial. *okróp* »vrela voda«, ukr. *krip*, g. *krópu*, tudi *ukrip*, *okrip*, p. *ukrop*, dial. *okropiec* »vrela voda«, č. *úkrop* »vrsta juhe«, gl. *krop*, dl. *hukšop* »vrela voda«. Iz slov. jezikov rum. *încrop* »vrela voda«. Berneker I 261 misli na onomatopejo kakor *klopotati*; za to mnenje govori tudi sln. *krópati* in *krápati* »klokotati, vreti«. Drupače Machek, Slavia XVI 187; ZfslPh XVII 260, ki primerja sti. *śrapáyati* »kuha, cvre, peče«, Agrell, BSSt. 5, ki pritegne še ags. *hrêr* »zakuhan« in gr. κεράννυμι »mešam«. Vasmer II 261 sprejme Machekovo mnenje.

krópa »močan kraški izvir«; pogosto hdrn. *Kropa*, 1312 *Crop*, 1351 *Cropp*, 1352 *Crapp*, *Crupp*, *Crup*, 1353 *Krup*, v 14. st. *Grupp*, v 15. st. *Khrupp*, *Krupp*, tudi *Kroparica*, 1481 *Khrappa*, *Khroppa*, *Khropa*, *Krupič* in *Krapa* (avtor, SVI I 311), n. št. *Krümpen*, *Grambach* (Ramovš, Slavia VI 780; Pirchegger, ONM 61). Tudi tpn. *Krupa*, 1323 *Grv*, 1427 castrum *Cruppa* in *Kropa*, 1498 *Chropp*, *Chrop*, *Krupp* (M. Kos, Gradivo I 298).

Gotovo ***krǫpa*, prim. sbh. *Krupa*, *Krupaja*, *Krupač*, p. *Krępa*, *Krąpa*, *Kręрna*, *Kręрina*, č. *Krupá*, *Krupka*, *Krupná*, slš. *Krupá*, *Krupina*, slovin. *Krampe*, *Krams*, *Krems*, *Krampas*, *Krampitz* (Trautmann, Elb. II 26). Etimološko nejasno; Miklošič, ONAppell. 267 opozarja na pozno csl. *krǫpъ* »parvus«, blg. dial. *kráp*, *krъ̀p*, *króp* »kratek, nizek«, p. *kręру* »nizek, čokat« < ***(s)kremp/b-* »skrajšati«, lit. *skramblỹs* »majhen, zavaljen«, stprus. *sen-skrempūsnan* »grba«, srvn. *schrimpfen* »skrajšati«, nvn. *schrumpfen*, stangl. *hrympel* »grba«, stvn. *hrimpfan* »gubati, skrčiti« (Berneker I 626; Mladenov 255, Pokorny 948; Fraenkel, 814). Dickenmann, AECO VII 196 izhaja iz *krupa* »sodra, toča«.

krópati, *krópam* (v. impf.) »klokati, vreti«, k temu *krápati*, *krâpam* »isto«; verjetno spada sem *krǫ̑p* (m.), g. *krǫ́pa* »vrela voda«. Sorodno je r. *krópot* »brbotanje, godrnjanje, nerganje«, *kropotátь*, *kroptátь*, adj. *krópotkij*, *kropotlivyj* »nergav«, *kropotá* »prepir« in gl. *škropić* »močno, šumno vreti«. Iz slov. jezikov rum. *încrop* »vrela voda« < ***ǫ-kropъ*. S tem primerjajo lat. *crepāre* »cvrčati, prasketati« in sti. *kŕpatē* »vzdihovati« iz onomatopeje ***krep-* (Berneker I 622; Matzenauer, LF IX 13; Vasmer I 668).

kropica »sodra, babje pšeno« poleg *krúpa*, *krúpica* »sodra, toča«, v 16. st. *krupiza* »toča« (Megiser, Dalmatin), tudi *krûpi* (f. pl.). Prim. sbh. *krúpa* »toča«, čak. *krûp* (m.), adj. *krupan* »velik, zajeten«, blg. *krupavica* »toča«, adj. *krup*, *krúpъn*, r. *krupá* »vrsta toče«, ukr. *krupá*, *krupý*, adj. *krup*, *krupív*, br. *krupý*, p. *krupa* »toča«, č. *kroupy* (pl.) »toča«. K temu v. r. *krupítь* »toča pada«, p. *krupi się*. Etimološko ista osnova kakor *krupa* »ječmenova kaša, zdrob«. Sln. *kropica* kaže, da je treba poleg psl. ***krup-* računati tudi z nazalno dubleto ***krǫp-*, prim. lit. *krùpti*, *krumpù* »postajati krastav«. Dalje glej *krupa* in *krpek*.

kropiti, *kropím* »spargere, aspergere« poleg *škropíti*, *škropím* in *škrofíti*, *škrofím*; pf. *škrópniti*, *škrôpnem*, tudi *škrǫ́niti*, *škrônem*; v 16. st. *shkropiti* »aspergere«, *shropilu* »aspergillum«, 1607 *cropilo* (Alasia), v 18. st. *kropim*, *kropilu*, *kropilnek*, *kropivne kamen* in *shkropim*, *shropilu*, *shropilnék*, *shkrofim*, *shrofilu* (Pohlin). Prim. csl. *kropiti*, *kroplјǫ* »aspergere«, sbh. *kròpiti*, *kròpīm* in *skropîti*, *škrópiti*, *škrȍnuti*, blg. *pokrópja*, r. *kropítь*, ukr. *kropýty*, br. *krapícь*, p. *kropić*, č. *kropit*, slš. *kropit'*, gl. *krjepić*, dl. *chropiś*,

starejše *kšopiś*. Iterativ **krapati* je izpričan v sbh. *krapati, skrapati, škràpot*, tudi *štràpati, štràptati*, v. č. *krápati*, p. *po-krapiać*; vendar sln. *kroplja* in *kráplja* »kaplja«, *krôpnik* in *krâpnik* »kapnik«; druge izvedenke so še *kr̨ôp* (m.) »kap«; *škrôpec* (m.) »kaplja«. S tem primerjajo lot. *krepêt, krẽpêt, krẽpât* »umazati se«, *krepeči* »pljunek, hrkelj«, *krepeles* »umazanija«, lit. (*s*)*krẽplės* »sluz«, *skrepliaĩ* »hrkelj« (Berneker I 622; Lidén, Stud. 51; Krogmann, KZ LXIV 135; Vasmer I 667; Fraenkel 294). Drugače Otrębski, Idg. Forsch. 1939, 186 in za njim Machek² 294, ki domnevata sorodstvo z gr. πρῶκες »kaplje rose« in nvn. *besprengen* »pokropiti«. Ide. **perk'*- z metatezo je seveda dvomljivo.

kropíva »Urtica urens«, tudi *kopríva*, v Reziji *'pükrývа*; v 16. st. *kopriva* (Megiser), v 18. st. *kopriva, kropiva* (Gutsmann); pogostno tpn. v hdn. in mtpn. *Kopriva*, 1202 *de Copriwe, Koprivnica*, 1025 *Copriuniza*, 1028 *Gopriunizae, Koprivna, Koprivnik*, cgn. *Kopriva, Koprivec, Koprivnik, Koprivnikar, Koprivšek* a tudi *Kropivc, Kropivnik, Kropivšek*. Preneseno tudi na imena drugih rastlin, *mrtva kopriva* »Lamium album, maculatum, purpureum«, *rumena kopriva* »Galeobdolon luteum«, metulj *koprîvar* »Vanessa urticae, polychloros« in pod. Splošnoslov., primarno najbolj verjetno **kropiva*, kar je ohranjeno v sln. *kropiva*, r. *kropiva*, ukr. *kropývá* in balk. csl. *kropiva*; p. tpn. *Kropiwnica*. Drugod pri Slovanih *kopriva* z zgodnjo zlogovno metatezo, toda p. *'pokrzywa* in č. dial. *pokřiva*. Miklošič 129 je *kopriva* povezoval s *koprъ*, Štrekelj JA XXVIII 486 s *koprin* »svila«, Berneker I 622 oprezno navaja možnost zveze s *krop, kropiti*, v katero novejši avtorji več ne dvomijo (Machek, JR 91; Vasmer I 655).

krósna (n. pl.) »statve« (pkm., bkr.), tudi *krósne* (f. pl.); v Reziji je *krósma* (f.) »krošnja«, enako sbh. *krȍsna* (f.), *krȍsna* (n. pl.), g. *krȍsānā* in *krȍsni* »statve, krošnja«, na Cresu »vrsta sedla«; k temu *krosnica* »vrsta tkanja«, v. *krȍsnati* (Dalmacija); mak. *krosno* »vratilo, okvir za tkanje«, blg. *krosnó* »del statev, zapah pri vratih«, *krósna* (f.) »zibelka«; csl. *krosno* »liciatorium«; r. *krósno*, pl. *krosná, krósny* »statve, kos hodničnega platna«, ukr. *krósno*, nav. pl. *krósna* »podstavek, okvir, hodnično platno«, br. *krósny* (pl.), p. *krosna* (pl.) »statve«, arh. »okvir za tkanje«, č. arh. *krosna* (f.) tudi s pomenom »preslica«, slš. *krosná* (pl.) »statve, ogrodje žage«, enako gl. *krosna* (pl.).

Morda sorodno z r. *kréslo* »stol«, p. *krzesło*, lit. *krẽslas* »stol, naslanjač«, lot. *krêsls*, stprus. *creslan* »naslanjač« (Berneker I 614, 623; Trautmann, 141; Vasmer I 661, 668; Franekel KZ LXIII 203). Primerjava z gr. κρόκη »Einschlagfaden« je negotova (Fraenkel 294; Frisk II 13). Machek² 295 rekonstruira **krob-sno*, prim. stnord. *hrib* »vrsta krošnje«, n. *Reff* in misli na paleoevropsko poreklo. Trubačev, Rem. term. 126 suponira **kro-sno* (glej *kraj*).

króšelj (m.), g. *krošlja* »vrsta noža« (dol., bkr., Kranjska gora), tudi *krôšljek* (m.), g. *krošljeka* »majhni žepni nož« (vzh. štaj.) poleg *króželj* »sekač za veje«. Tudi cgn. *Krošelj, Krošel, Krošl, Krušelj* in morda *Grošelj, Grošel, Grošl, Grošeljc*. Enako razmerje med -*š*- in -*ž*- je tudi pri *kroš* (m.) »Cyclamen«, *krošec* »isto« poleg *krôž* (m.), *krôžec* »isto«, že v 17. st. *krozhez* (Dict.) in *krêšec* »isto«. Pohlin navaja tudi *kroſhizh* »krompir«. Nejasno; Slawski III 110 omenja samo sln. *króželj* »sekač« in br. *kružélka* »zaobljen odsekan konec lesa«. Morda križanje med *krǫgъ* in pomensko enakim sln. starejše *kras*. Glej tudi *okrešelj, okrêšljaj, okrîšljaj*.

króšnja »leseno ogrodje za prenašanje; drevesna krona«, v 18. st. *krôshna* »onus humerale« (Pohlin); k temu *krošnjár* »pohišni trgovec«, *krošnják* (m.) »zajeten, obilen moški«, adj. *króšnjast, krošnjàt* »zajeten, obilen«, v. *krošnjáriti, krošnjârim* »prodajati po hišah«, *krošnjeváti, krošnjûjem*, izv. *krošnjârstvo, krošnjárski*. Dial. tudi *krosma* (Rezija), *krósna* (kor.).

Prim. sbh. *krȍšnja* »velik koš, panj«, pl. *krȍšnje* »krošnja«, mak. *krošna* »zibelka, krošnja«, blg. *krόšnja* »koš«, pl. *krόšnji* »zibelka«, csl. *krošьnica* »canistrum olium«, r. *króšnjá*, dial. *korošnjá* »košara, prenosna gajba«, ukr. *króšnja* »vrsta mreže, grezilo, streha pri vozu«, p. *krosna, krośna* »vrsta skrinje, podstavek za steklenice«, č. *krosna, krůsna* »krošnja«, slš. *krošňa*, slovin. *króšňa*. S formantom -*ja* izvedeno od *krosno*. K pomenu opozarja Berneker I 624 r. *na krošnjach nositь* »štuparamo«. Primerjava z alb. *krah* »rama, bok« ni verjetna (tako Wiedermann, BB XXVII 250). Bav. avstr. *kraxe, krachse* »koš, naramnice, bajta« je prevzeto iz slov. jezikov (Štrekelj, ČZN VI 29; Lessiak, GRM, 1910, 285; Steinhauser, SlWien 90). Drugače Oštir, Razpr. ZDHV VI 250, ki suponira primarni pomen »hrbet« in primerja alb. *krahë* »rama, hrbet, krilo« in slov. *krokъ* »noga«.

krȍt (adj.), f. *króta* »nagel, silen« (štaj., pkm.), npr. *kroto divjati, kroto 'podnebje*; adv. še *króuti, kroúto* (pkm.) »zelo ,močno«; v 16. st. *kroto* »zelo« (Krelj), pkm. dial. *'prekrôto* »prehudo, preveč«. Izv. *krôtež* (m.) »togotnež, razgrajač«; iz psl. **krǫtъ*, csl. *'pri-krǫtъ* »infleksibilis«. Sln. *okróten* »nasilen, neusmiljen«, *okrôtnik* (m.) »tiran« je umetno tvorjeno iz sbh. izposojenega *krut, okrúten*. Prim. sbh. *krût*, f. *krúta* »tortus, rigidus, durus, firmus, severus, crudelis«, mak., blg. *krut* (izposojeno iz r. in sbh.), r. *krut*, f. *krútá* »strm, trd, gost, strog, trmast«, ukr. *krutýj* »zvit, zamršen, strm, trmast«, br. *krutý* »strm, skrivenčen, oster, strog, gost, trd«, p. *kręty*, č., slš. *krutý, okrutný*, gl. *kruty*, dl. *kšuty*. Polna prevojna stopnja **krǫt*- h *kręt*- v *krętati krętajǫ* »sukati, preobračati«. Iz iste osnove tudi sln. *krotiti* »sukati«, *krotica* »vozel, odebelina na preji«.

króta »krastača«, v. *krotováti* »zmerjati s 'kroto«; v 18. st. *krota* »Bufo« (Pohlin). Izposojeno iz srvn. *krot*(*t*)*e, krot, krēte*; stvn. *krota, krēte*, kar je verjetno sorodno z gr. βρόταχος »žaba« iz ide. **gᵘ̯redh*- »isto« (Striedter-Temps 160; Kluge¹⁷ 407). M. S.

krotica »vozel, odebelina na preji«, npr. *nit gre v krotice*; tudi *krotovíca, krotovína* »isto«; dial. tudi *skrótina* »velika skala« (Tolmin), *krtíca, krtevíca* »vozel«, pl. *krtíce* »dračje«, *krtíči* (m. pl.) »vsta sani« (prim. p. *skrętek, skręty* »prednji del sani, voza«). Iz *krotica, krotovíca* so izvedena v. *krotíčiti, krotîčim, krotíniti se, krotînim se*, (*s*)*krotovíčiti se*, (*s*)*krotovîčim, krtíčiti se, krtîčim se* »zamršiti se, zavozlati«. Izvedeno iz *krǫtiti* »sukati«; pomensko najbliže je č. *krutina* »vozel na preji, zavoj, zibel« in sbh. čak. *kruta*

»vozel na niti«, poleg *òkrut* »pleten sodček«; splošno sbh. je *krucína* »trdnost, zajetnost«. Pomensko zelo razvejana splošno slovanska besedna družina iz polne prevojne stopnje **krǫt-* h *krętati, krętajǫ* (glej Berneker I 627; Slawski III 99), kakor *krot, krotiti.*

krotiti I, *krotím* (v. impf.) »sukati, kriviti, obračati«, dial. tudi »klatiti sadje z drevesa«, *krtíčiti se* poleg *skrúčiti (se)* »skriviti, upogniti se« in *skrtúljiti, skrtûljim* »zaplesti, zamršiti«, *skrotíčiti se, skrotovíčiti* »isto«. Prim. csl. *krǫtiti sę, krǫštǫ sę* »torqueri«, sbh. *krútiti (se), krûtīm (se), skrútiti, prikrútiti* »pritrditi, utrditi«, mak. *krtam, krtiš* »lomiti, buriti«, blg. *kъrtja, kъrtiš*, r. *krutítь, kručú* »sukati, zvijati, stiskati«, str. *krutitisja na voinu* »pripravljati se na boj«, r. dial. *krutítьsja* »napraviti se, obleči se«, ukr. *krutýty, kručú* »sukati«, br. *krucicь*, p. *kręcić się*, dial. tudi *krącić*, č. *kroutiti*, stč. *krútiti*, slš. *krútit' sa*, gl. *krućić*, dl. *kšutiś*, pomensko tudi »utrditi, postati močnejši«, p. *kręcenie na sercu* »omedlevica, slabost«, č. dial. *krútit se*, slš. *krúti sa ti* »vrteti se v glavi«, blg. *kъ̀rti mi se* »slabo mi je«. Kakor *krȍt* in *krotica* polna prevojna stopnja k *krętati* (Berneker I 627).

krotiti II »udomačevati, miriti«, k temu adj. *krótek, króten, krotâk*, »miren, udomačen«, *krotitelj, krotivec* »Bändiger«, *krotkôst, krotkôča, krotkôta*; *krotîtev, krôtba*; v 16. st. *krotiti*; *krotak* »mehak, dopadljiv« (Megiser), v 18. st. *krótim, krotke* (Pohlin).

Prim. stcsl. *krotiti, kroštǫ*; sbh. *(u)kròtiti*; mak. *kroti*; blg. *krotuva*; r. *krotitь, kročú*; ukr. *ukrotyty*; p. *ukrocić*; č. *krotiti* »krotiti«, dl. *krośiś* »rezati, kastrirati«. Prvotni pomen je najverjetneje »s skopljenjem udomačiti divjo žival« k ide. korenu **kret-* »tolči«, gr. κροτέω »tolčem, kujem«, stisl. *hrinda*, ags. *hrindan* »suniti, trčiti« (Berneker I 625; Pokorny 621). Drugače Matzenauer, LF IX 14 veže z gr. κράτος »moč«, Zubatý, KZ XXXI 7 pa s sti. *krathana-* »zadušljiv«. M. S.

krȍv (m.), g. *króva* »streha, paluba«; v Briž. sp. ak. pl. *crouni*, v 16. st. *krov* »tectum« (Megiser); danes samo še v zloženkah *pokrȍv* (m.) »operculum«, *pokrovitelj* »tutor, patronus«, v 18. st. *pokrov, pokrovz* (Pohlin) *pokrou pokrovez, pokrouzhizh* (Gutsmann); vendar še *krǫ́vec* (m.), g. *krǫ́vca*, v 18. st. *krovz* »scandularius« (Pohlin); adj. *króven*, izv. *krovína* »Carex sp.«, zastarelo *krovje* (n.) »Obdach«. Prim. sbh. *krôv*, g. *krȍva* »streha«, *pòkrov* »mrtvaški prt«, *krȍvina* »seno, slama za streho«, *skrȍvište* »skrivališče«, mak. *krov*, blg. *pókróv*, r. *krov* »streha, dom«, ukr. *pokróva* (f.) »streha«, č. *krov* »streha«, p. *pokrowa* »streha«, gl. *krow* »streha«. Tudi madž. *pokróc* »pokrovec«, alb. *pokrovë* »zagrinjalo«, rum. *prokovită, proskovita* »deka«, ngr. πορκόβα »deka«. Dalje glej *kriti.*

krôž (m.) »Cyclamen europaeum, Solanum tuberosum«, tudi *krôžec* poleg *kroš* (m.), *krošec* »isto«. Nejasno; v 18. st. *krofhizh* »krompir« (Pohlin), prim. n. *Erdapfel* »Cyclamen« in »Solanum tuberosum«. Kakor pri sbh. *kruža* »ime ovci«, *kružan* »ime ovnu« in atpn. *Kružana* je semantična zveza s *krǫgъ* »circulus« in *krǫgъ* »silva« nerazumljiva.

kȓp (adj.), f. *kŕpa* »trden, gost« (pkm.), tudi *kŕpek* (adj.) »trden, močan« (jvz. štaj., notr.), v 16. st. *kerpek* (Krelj); k temu *kȓp* (m.) »psovka za starca« (nar. pesem), v. *krpčáti* »utrditi«, verjetno tudi cgn. *Krpan.* Najbliže je r. *krópkij* »trden, krhek« < **krъpъ(kъ)*, reducirana prevojna stopnja h *krúpa* (Berneker I 630; Matzenauer, LF IX 12; Vasmer I 668). Iz redukcijske stopnje je mogoče izhajati tudi pri sln. *krápoti* (m. pl.) »hraste pri svinjah«; k pomenu sbh. *krupa* »otroški izpuščaj«, mak. *krup* »isto«, iz slov. jezikov tudi madž. *korpa* »hraste na glavi, prhljaj, lišaj«. Sorodno je lot. *kr̹aũpis* »hraste«, *krupt, kr̹upt* »postajati hrastav«, *krúpis* »palček«, lit. *krùpti, krùmpu* »postajati hrastav«.

kŕpa »cunja, zaplata«, dial. tudi »lisa« (pkm.), npr. *mačka ima črne krpe*; v 18. st. *kerpa* »commissura, Fleck« (Pohlin); v. *(za-, s-)kŕpati, kŕpam, kŕpljem*, v 18. st. *kerpati* »flicken« (Gutsmann); izv. *krpáč* (m.), *kŕpavec* (m.), *krpar* (m.), iz tega *krpáriti, krpârim, krparîja, krparína*, adj. *kŕpast* »cunjast«. Prim. sbh. *kȑpa* »zaplata, cunja«, *kȑpiti* »flikati«, mak. *krpa* »cunja, robec, prtiček«, blg. *kъrpa*, csl. *krъpa*; pri severnih Slovanih samo v.: r. *korpatь*, ukr. *korpáty* »delati«, p. *karpać*, stč. *krpati* »šivati (čevlje)«, slš. *krpat'*. Prvotni pomen osnove **kъrp-* je »delati čevlje« (glej *krpec, krplje*), prim. lit. *kùrpė* »čevelj«, stprus. *kurpi* »isto«, podobno gr. κρηπίς »čevelj«, lat. *carpisculum* »vrsta obutve«, ir. *cairem* »čevljar« (Berneker I 669; Vasmer I 631).

krpâlnik (m.) »rovnica, kramp« (Vodnik); nejasno; pomensko je mogoče primerjati sln. dial. *škrpêlj* (f.) »kamenita tla« (bkr.) in stp. *karpić się* »sprijemati se v kepe«. Slawski II 84 suponira pri tem redukcijsko stopnjo **krъp-* poleg **korp-* (glej *krapavica, hrapav*), vendar navaja besede, ki verjetno niso vse iz iste osnove; sbh. *kȑpav* »puhel, prhek« (ARj. ne pozna); r. dial. *krópklj* »krhek« se glasoslovno ujema z lot. *kr̹upt, kr̹upu* »skrčiti se, nagubati se«, *krupis* »krota, pritlikavec« (o tem Berneker I 630; Trautmann 143; Vasmer I 670; Fraenkel 290). Vendar je sbh. *kȑpati, kȓpām* »truditi, mučiti«, *òkrpiti* »udariti«, kar je po Skoku II 210 samo metaforično h *krpati* »flicken«.

kȓpec (m.) »črevelj«; pomensko enako je č. dial. *krpec* »vrsta obuvala«, tudi *krpě* in *krpeľ*; prim. tudi lit. *kùrpė*, lot. *kur̃pe*, stprus. *kurpe* »črevelj«; iz baltskih jezikov je izposojeno p. *kurp, kurpiel* »opanke iz ličja«. Sorodno je stir. *cairem* (< **carpjamos*) »čevljar« in stisl. *hriflingr*, stangl. *hrifeling* »neustrojeno usnje«. Psl. **kъrp-* kakor pri *krplje* in *krpati, krpa.* Zdi se, da je najstarejši pomen osnove **kr̥p-* omejen na obutev in je slov. **kъrpa* »cunja, zaplata« novejše (glej tudi Budimir, ŽA I 73).

krpélj (m.), g. *krpélja* »ločec pri plužnih kolesih«, tudi *kŕpelj* (bkr.); pl. f. *krpéli* »viličasta dvojna ojesa«, *krpêlje* »stranski okvir pri mreži za prenašanje sena«, imenovani *krplje*, tudi »leseni obod pri cepcu« (vzh. štaj.); v. *krpéljiti, krpêljim* »držati za krpeli pri plugu« (bkr.). Sorodno je sbh. *kȑpele* (pl.) »del jarma«, blg. *kъ́rpel* »kratko krepelo«. Primerjati je mogoče p. *karpa* »podzemni del rastline, panj, štor, klada v vodi«, dial. tudi »del kolovrata«. Slawski II 82 opozarja na stprus. *curpis* »leseni podstavek pod nakovalom« in lit. *kerplī̃* »s koreninami izpuljen štor«, kar Fraenkel 318 povezuje s slov. *kъrpa* »zaplata, cunja«·

Matzenauer, LF VIII 46 pritegne k temu nord. *kurfr* »štor«; Sperber, WuS III 76 pa germ. **harb*, **harf* »izpuljen panj« in lat. *carpere* »izpuliti s koreninami«; p. tudi *karpiel* »koleraba«.

kȓplja »priprava za hojo po snegu«, navadno pl. *kȓplje*, dial. tudi *krpêlje* (vzh. štaj.); vendar tudi *kȓplje*, *krpêlje* »mreža za prenašanje sena«, *krpêli* (f. pl.) »leseni okvir pri mreži«, adj. *krpéljen*, npr. *krpéljni locenj* »kos lesenega okvirja pri mreži« (Danjko). Iz iste osnove je tudi *karp* (m.), *karpa* (f.) »obutev za sneg«, a tudi *kȓpec* (m.) »čevelj«, kar je križanje med osnovo *krpelj* in *krpa*, *krpati*. Prim. sbh. *kȓplje*, g. *kȓpāljā* »priprava za hojo po snegu; star čevelj« (Hercegovina), p. *karple* (Karpati), č. staro *krpě*, *krpěte*, dial. *krpeľ* (Morava). Sorodno je lit. *kùrpė* »čevelj« (od tod izposojeno rus. dial. *kúrpy* »preprosto obuvalo«), *kurpālis* »kopito«, lot. *kuȓpe* »črevelj«, stprus. *kurpe* »čevljar«, vse izvedeno iz ide. **(s)ker-* »rezati«, enako gr. κρηπίς »čevlji«, stnord. *hriflingr* »obutev iz surove kože«, lat. *carpisculum* »vrsta obuvala«, ir. *cairem* »čevljar«. (Miklošič 157; Berneker I 669; Trautmann 146; Fraenkel 318; Slawski II 86).

kȓst (m.), g. *kŕsta* »baptisma«, tudi *kȓst* (dol.); v Briž. sp. *protiu memu creztu*, adj. *crifken* »krščen« poleg *zuetemu creztu* »Kristusu«, *crifte* »Kriste« in *cruz* »Krist«. Prim. csl. *Chrъstъ*, *Chrъstъ* »Kristus« poleg *christъ*, *christosъ*, tudi sbh. *Kȓst*, starejše *Krъstъ* in celo *Karst* (15. st.). Pomen »baptisma« poznajo zahodni Slovani, sbh. kajk., čak. *kȓst*, č. *křest*, slš. *krst*, p. *chrzest*, *krzest*, gl. *khřest*. Na vzhodu prevladuje pomen »križ«, csl. *krъstъ*, sbh. *kȓst*, mak. *krst*, blg. *krъst*, r. *krest*, ukr., br. *chrest*. Madž. *kereszt* »križ« *keresztelés* »krst«. Toda v. *krъstiti* pomeni povsod, razen v sln. poleg »baptizare« tudi »križati, prekrižati se«. Kakor je sln. *kŕstiti*, *kŕstim* pf. in impf., *krščeváti* impf., je enako tudi sbh. *kȑstiti*, mak. *krsti*, blg. *krъstja*, r. *krestítъ*, ukr. *chrestýty*, br. *chryscicъ*, p. *chrzcić*, č. *křtit*, slš. *krstiť*, gl. *křćić*, dl. arh. *kšćiś*. Sln. pomeni *krst* tudi »kristjan«, prim. *živ krst ne ve*; vendar v tem pomenu sln. v 16. st. *karfshenik* (Dalmatin), *karfzhenik* (Megiser), dial. *krščân* (m.), *krščânka* (pkm.), adj. splošno *krščânski*, v 16. st. *kerfzhanfka vera* (Megiser). Danes prevladuje pri *krščenik* pomen »krščenec«, *krščenica* »dekla, služkinja«. Izmed številnih sln. izvedenk naj omenim *krstîtki* (m. pl.) »krst kot praznik«, *kȓstki* (m. pl.), *krstívna* »krstna pojedina«, *krstíne* (f. pl.), *krstínje* »botrina«, v 18. st. *kerftírna* »krstilnica, Taufstein«, *kerftniza* »velika sobota« (Gutsmann) itd.

Najbolj verjetno izhodišče za slov. *krъstъ* je stvn. *krĭst*, *chrĭst* kakor pri got. *Chrĭstus* s kratkim *-ĭ-*, medtem ko je lat. *Cristus*, gr. χρῖστός, kar je dalo csl. *christъ*, *christosъ* in sln, *Kristus*, *kristján*, Pri v. *krъstiti* opozarjajo na srvn. *kristen*, *kristenen* »pokristjaniti«; Graff, Ahd. Sprachschatz IV 619 navaja še angl. *christening* »baptizma«; manj verjetna je domneva, da je to sled arijanstva. Iz obširne literature prim. Miklošič, Chr. Term., 29, 39; Berneker, I 634; Vasmer, I 661; Kiparsky, GLS 234; Brückner, KZ LI 222; SlE 185. O baltskih izposojenkah iz slov., prim. lit. *krìkštas* »krst«, *krìkštyti* »krstiti«, lot. *krusts*, *krists* »križ«, *krustît* »prekrižati se«, stprus. *crixtitw(e)i* »krstiti« — Fraenkel 297; o finskem *risti* »križ«, eston. *rišt* »križ« Mikkola, Berühr. I 129.

kŕsta »rakev«; novoknjižno sprejeto iz r. csl. *kъrsta*, *krъsta*, »arca, sepulcrum«, str. *korosta*, *kersta*, r. *korsta*, *kērsta*, *kerstá*. Ker je lit. *kaȓstas* »rakev« poleg *keȓstas* izposojeno iz br. *korsta* (Būga, RR I 308; Fraenkel 223) je dvomljiva Vasmerjeva domneva (REW I 634), da je to sprejeto iz lit.; r. *kērsta*, *kerstá* izvajajo iz fin. *kirstu* »zaboj«, estonsko *kirst* (Kalima, Ostseefinn. Lw., 113; Zelenin, IORJ X 2, 454). Tudi lot. *šķiȓsts* »omara, zaboj« je ugrofinska izposojenka (o tem Fraenkel, IF LIX 297 d; z SlPh. XXII 88).

kȓš I (m.), g. *kŕša* »grm«; k temu tudi adj. *kršek* »stisnjen, zategel«. Prvotno **kъrs-i̯o-* ali morda **kъrp-s-i̯o-*, prim. č. *krs* »pritlikavo drevo«, tudi *krsek*, *krsal*, *zakrslik* »pritlikavec« (drevo, človek), *krsati*, *krsnouti* »hirati, veneti«, *zakrsalá* »jalovka«, slš. *krsek* »pritlikavec«, ukr. *kors* »krčevina«, p. *karślak* »skrivenčeno, pritlikavo deblo«, stp. *przecharsly* »izčrpan, shiran«. Glej tudi sln. *kržljâv* poleg sbh. *kȑšljav*, *kȑžav*, *kȑžljav*. S tem primerjajo lit. *káršti*, *kárštu* »doseči visoko starost, oslabeti, dozoreti«, lot. *nuokârst* »starati, zoreti« (Miklošič 157; Matzenauer, LF IX 23; Berneker I 670); dalje tudi sti. *kr̥śáḥ* »shujšan, oslabel«, *kŕśyati* »hujša«, avesta *kərəsa-* »suh, shujšan« (Fraenkel, Balt. Spr. 60; LEW 223; Pokorny, 581; Mayrhofer, I 262). Drugače Machek, SPFFBU 1,86; ESČ[2] 296, ki povezuje s slš. *zakrpiet'* »zakrneti«, *krpec* »pritlikavec«, r. *kurbátyj* »isto«, lit. *gaȓbti* »jačiti«, lot. *kveȓpis* »pritlikavec«; dvomljivo.

kȓš II (m.), g. *kŕša* »skala«; k temu *kȓšje* »melišče, griža«, *kȓšec* (m.) »pesek, sipa«, *krševina* »kamenita zemlja«, adj. *kŕšen* »gizdav, vrl, dober« (dol.), *kršević* »kamenit«. Prim. sbh. *kȓš*, mak. *krš*, blg. *krъš*, csl. *krъšъ* »skala«. Iz iste osnove **krъch-* je sln. *krhẽt* (m.) »drobec, odlomek« (Dajnko, vzh. štaj.); sbh. *krhat*, blg. *krъt* »isto«. Splošno slov. je v. *krъšiti* »drobiti«, sln. *kŕšiti*, *kŕšim*, poleg *kŕhati*, *kȓham*, pf. *kŕhniti*, *kȓhnem* »oddrobiti, otopiti«, sbh. *kȑšiti*, *kȑšīm*, mak. *krši*, *krti* »lomi, drobi«, blg. *krъ́šъ*, r. *krošítъ*, *krošú*, ukr. *kryšiti*, p. *kruszyć*. Sorodno je lit. *krùšti*, *krušù*, iter. *kriaušýti* »lomiti, razbijati«, lot. *krúša* »toča, sadra«, gr. κρούειν »tolči, sekati« (Berneker I 630; Vasmer I 669; Fraenkel, KZ LXX 135; LEW 302). Glej tudi *kruh*, *krušiti*.

kršêlj (m.) »Pediculus pubis« (Sln. Gorice) »vrsta črevesnega parazita« (vzh. štaj.), *kršeljica* »nenasičen klop«; v 18. st. *karshelli* (pl.), *karshel*, *karfhel* (Hipolit), *kershelu* (n.) »Brigantes, Filzlaus« (Pohlin), *kerfhelu* (Gutsmann). Verjetno spada zraven tudi *krpẽlj* (m.) »Pediculis pubis, Dermanyssus avium«. Prim. tudi sbh. *kȑšelj*, *kȑšijelj* »Ixodes ricinus, Pediculis pubis, Tabanus bovinus, Melophagus ovinus« s številnimi variantami kakor *škȑpelj* (Istra), *krpũša* (Istra), *kȑpelj*, *kȑpijẽlj* (Črna Gora), *kȑpuša* (Dubrovnik), *kȑpuša* (Slunj), *kȑpuća* (Stulić), *kȑljep*, *kȑlja* (f.). Pritegniti je mogoče tudi blg. *kъrlež* »Ixodes ricinus«, mak. *krlež* »isto«, čeprav teh oblik ni mogoče izvajati iz skupnega izhodišča. Sorodno je alb. *këpushë* (f.) »klop, klošč«, *kapúshë* »siv klop«, rum. *căpușă*, arum. *căpușe*, *capușu* »isto«; iz tega je izposojeno blg.

kápuš. To spominja na sln. *kápar* »Schildlaus«. Pomensko blizu je bask. *gapar(ra)*, *kapar(r)a*, tudi s pomenom »klop«, poleg »robida; vrsta tkanine«, špan. kastil. *garrapata* »klop, ovčja uš«, dial. *carrapato* (Corominas, Dic. crittico Etim. de la lengua castellana II 693; Löpelmann, EW bask. Spr. I). Nedvomno je to prastar pastirski termin; dvomljivo Skok II 211 in Bernard, Balk. jezikozn. VII 2, 35, ki izvajata iz *cap* »glava«. Crevatin, Atti e mem. Soc. Istriane (1979 v tisku) misli na rom. *capra* »koza«. Glej tudi *kapar* in *čepêr* »Ixodes reduvius« z romanskimi paralelami, furl. *tàpera*, *sèpare*, *sàpere*, istr. rom. *zavro*, *tavaràsa*, *zavera*, *zavara*, frc. dial. *sapar*, *chapar* itd. Še ne dovolj raziskana besedna družina.

kršîn (m.) »Pollinia gryllus« (Kras, Gorica), tudi *kržilj* (Branica). Verjetno onomatopeja *(o)krek-* z variantami *kreh-*, *kreg-*. Prim. tudi *skržák* »Cicada plebeia«, *skržâd*, *skržačíca* »Cicada orni« (Kras), *skržát* (Malhinje). Dalje glej *krečati*, *krehati*, *kržek*.

kŕšiti, *kŕšim* (v. impf.) »drobiti, manjšati, prikrajševati«, *(pre)kŕšiti pogodbo* »ne izpolnjevati, oporekati«; v 18. st. pf. *kershniti*, *kershnem* »schwächen, verletzen« (Pohlin), *kerſhnim* (Gutsmann). Prim. sbh. *kr̀šiti*, *kr̀šīm*, mak. *krši* poleg »drobiti« tudi »zvijati se«, blg. *krъ́ša*, csl. *krъšiti*, r. *krošítь*, ukr. *kryšýti*, br. *kryšýcь* »isto«. Psl. *krъch-* iz ide. **kru-s-* »lomiti, tolči«. Sorodno je lit. *krùšti*, *krušù* »tolči, razbijati«, gr. κρούειν »tolči, trkati«. Glej tudi *krh*, *krhek*, *krhati*, *kruh*, *krušiti* (Berneker I 628; 630; Trautmann 143; Vasmer I 669, 672; Fraenkel, KZ LXX 195). Drugo je sln. *kršiti se* »nasršiti se«.

kr̂t (m.), g. *kŕta* »Talpa europaea«, tudi *kŕt* (dol.) in *krtíca* »Hypudaeus terrestris«, *krtovíca* »Gryllotalpa« (Kras), *krtína*, *krtovína*, *krtnína*, *krtovînjak*, *krtovínovec*, *krtoróvina* »Maulwurfshaufen«; v 16. st. *kert*, *kart*, *kort* (Megiser), 1607 *kert* (Alasia), v 18. st. *kert*, *kertiza*, *kertina* (Pohlin, Gutsmann). Splošno slov., csl. *krъtъ*, sbh. *kȓt*, mak. *krt*, blg. *krъt*, *krъtъt*, *kъrtъt*, *krъtíca*, r. *krot*, g. *krotá*, ukr. *krit*, g. *krotá*, br. *krot*, g. *kratá*, p. *kret*, č. *krt(ek)*, dial. *krtica*, slš. *krt*, *kret*, gl. *krot*, *škrot*, dl. *škret*, *kšet*. Sorodno je verjetno lit. *krutùs* »gibčen, živahen«, *krutė́ti*, *krutù* »gibati se« (Zubatý, Sb. fil. I 126 = Studie I 1, 36; Berneker I 631; Trautmann 143; Vasmer, I 668). S tem primerja Zupitza, GG 123 stisl. *hraustr* »drzen, zdrav, čvrst«, stvn. *(h)rusten* »ravnati, pripravljati« (drugače o tem Fraenkel, Festschr. Sommer 42). Miklošič, 144 in za njim Būga, RR, III 72 ter Brückner, ZslPh IV 216 domnevajo zvezo z lit. *kùrmis* »Talpa«, sti. *kūrmá-* »želva« (o tem Fraenkel, 317). Machek² 296 suponira metatezo iz **tъrkъ* k lit. *tur̃kti*, *turkù* »grebsti«. K sln. *krtoróvina* »krtina« prim. r. csl. *krotoryja* »krt«, a tudi lit. *kùrm(ia)rausis* »krtina«, *kùrmrausa* »krtina«. Po Zubatém, zg. cit. je prvotno slov. **krъtoryja* in šele iz tega *krъtъ*, obratno Fraenkel, St. Balt. II 84; Mél. Pedersen 451. Sln. *krtíca* »nabrekla žila na nogi« in fraza *v krtice hoditi* »praskati se za ušesi« je morda v zvezi s č. *krtice* »škrofule«, starejše »tvor na konjskem vratu«, *krtičnik*, stč. *krtičné kořenie* »Scrophularia«, drugače Pleteršnik, I 480, ki izhaja iz *krotica*. Pohlin v 18. st. navaja *kertiza* »Podagra«. Metaforično je *krtova dežela*, v 18. st. *kertova duſhela* »grob« (Pohlin).

krtáča »ščetka«, dial. tudi *krtáč* (m.), v 18. st. *kertâzha*, v. *kertazhiti* (Pohlin), danes *(o-, po-, s-) krtáčiti*, *-krtâčim*, k temu tudi *krtačâr* (m.) »izdelovalec krtač«. Prim. č., slš. *kartáč* (m.) »ščetka« *(vy-) kartáčovati*, p. *kartacz* (m.). Izposojeno preko n. *Kardätsche* »ščetka za živino«, prvič izpričano 1572 *Kartetschenmacher* (Kluge-Götze 351) iz nekega it. **cardeggio* »ščetka«, *cardeggiare* »mikati«, danes it. *cardasso*. Izhodišče je lat. *carduus* poleg *carrere* »mikati volno« h *cardus* »osat«, kar je dalo n. *Karde* »Dipsacus«, vrsta osata, ki so ga rabili za mikanje sukna (Machek² 243).

-krtíti, *-krtím*, samo v *zakrtíti*, *zakrtím* (v. pf.), »naročiti, zabičiti, zapretiti« (vzh. štaj.), impf. *zakrtováti*; a tudi *zakretíti*, *zakrotíti* z istim pomenom. Nejasno; primerjati je mogoče csl. *krъtenije* »rohnenje«, p. *karcić* poleg dial. *kartać* »očitati, grajati, kaznovati«, č. dial. *kartit* »kvariti, kaziti, uničevati«, slš. vzh. *kartac* »grajati, kaznovati«, ukr. *kartáty* »grajati, kregati« (< p.), in verjetno spada zraven r. *kartávyj* »škripav«, če je to iz **kortavyj*. Miklošič 157; Berneker I 670; Brückner 220 puščajo brez sprejemljive razlage. Vasmer, I 535 sprejema Matzenauerjevo primerjavo s sti. *kr̥̄-*, *kar(i)- kīrtáyati* »reče. slavi«, *kīrtíḥ* »sloves, nagrada«, kar povezuje Mayrhofer I 216 s sti. *carkarti* »slavi, poveličuje«, s stvn. *(h)ruom* »Ruhm«, lit. *kar̃das* »odmev«, stprus. *kirdīt* »čuti« (o tem Pokorny 530), lit. *pakìrsti*, *pakir̃sti* »prebuditi« (drugače o tem Fraenkel 221, 239). Nekateri avtorji (Miklošič 157; Krček, Grupy 120) povezujejo s sbh. *kr̀titi*, *kȓtim* »nadlegovati mučiti«, mak. *krti* »lomi, ruši«, blg. *kъ́rtь* »praska, dreza«, r. *kortétь* »boleti, zahtevati«, ukr. *mení kórtno* »dolgčas«, *kortýtь kohó* »skupiti kaj, poželeti«, br. *karćecь*, *karcícь* »želeti, zahtevati« in iz br. tudi p. *korcić*, *korcieć* »gristi, črvičiti, mučiti«, *korči ho* »želi si«. Krček, Grupy 120 in Berneker I 671 izhajata iz **kr̥t-* (glej *črtati*, *kratek*).

Kruci (m. pl.) »madžarski roparji«. Prim. sbh. *kuruc*, *kuruci* »isto« (ARj. V 818), dial. »majhen človek« (Lika), slš. *kuruc* »ime madžarskih vojakov iz različnih vstaj 16. in 17. stol.«. Izposojeno iz madž. *kuruc* »križar«, tudi »pristaš Rákócyja; opozicionar, borec za neodvisnost«. Ime je nastalo iz srlat. oblike *crucius* za lat. *crux* »križ« (Benkö II 681; Machek² 308).

krûgla »vrček, lesena posoda«; nav. dem. *krûgelca* »kozarec za pivo«; v 16. st. *krugla* »hydria, Krug« (Dalmatin, Megiser), prim. sbh. kajk. *krugla* »vrsta deže, lončena posoda za kis« (od 15. st.), danes navadno *krigla*, *krigl*, p. zastarelo *kruglik* »vrč«. Izposojeno iz nvn. *Krug* »vrč«, dial. *krugel*, stvn. *kruog*, srvn. *kruoc*; tudi madž. *koroglya* poleg *krigli*. Toda sln. *krôža*, *krôžica* je iz srvn. *krūse*; iz nvn. *Krause* »vrč« je sln. *krâuža*. Iz istega vira je r. *kružka*, p. *kruzyk*, *krużlik*, dl. *kružk* in plb. *kräuz*, *kräuzka*. Lit. *krūzas*, *krūžikas*, *kručkas* »vrč« in lot. *krūze*, *kruoze* je sprejeto deloma iz slov. jezikov, deloma iz srspn. *krūs*, *krōs*. (Miklošič 142; Schuchardt, SBAW CXLI 15; Berneker I 628; Striedter-Temps, DLS 160; Fraenkel, 303). Manj jasno je sln. *kržôl* (m.) »vrč« poleg *kržôla* (f.) »isto«, verjetno iz nekega diminutiva.

krȕh (m.), g. *krúha* »panis«; v 16. st. *shive od kruha* (Dalmatin), v 18. st. poleg *kruh* tudi *kruhei*, *kruſhei* (Gutsmann), dial. *krə̏χ*, *kr*ə̨̏*χ*, *krǫ̏χ*, *kriχ* (Rigler, JNotr. gov. 33 d.). Tudi fitonima *stari kruh* »Secale cornutum, Claviceps purpurea; Lonicera caprifolium« (štaj.), *božji kruh* »Lonicera xylosteum« (vzh. štaj.), *zeleni kruh* »Hedera helix«, *bogčev kruh* »Oxalis acetosella«. K temu adj. *kruhov*, *krušen*, izv. *krûšnik* »skrbnik«, *krûšnica* »prt, košara za kruh«, starinsko *Kruharna* »Brod-Kammer« (Valvazor, Ehre XI 671).

V pomenu »panis« tudi čak. in kajk. *krȕh* (Tentor, Razpr. SAZU I 77, Popović, Gesch. 221, 531, 538; Slawski SPRAW V 49) in blg. *ókruh* »vrsta kruha«. Sicer csl. *kruchъ*, *ukruchъ* »drobec, gruda, kepa«, sbh. *krúšac* »gruda soli«, blg. dial. *kruh* »gruda soli ali sladkorja«; podobno r. *kruch*, p. *kruch*, *krucha* (f.), toda *kruszec* »ruda«, prim. csl. *krušьcь* »kovina« (sln. *kršec*), č., slš., gl. *kruch*. Izvedeno iz *krušiti* »drobiti«, lit. *krùšti* »mlatiti«; s prevojem *od-krhniti*, *krhelj* (Berneker I 628; Vasmer I 671). Pomenski razvoj od »drobiti« do »panis« kaže tudi gr. ψωμός, ψωμίν »Bissen, Brocken«, srlat. *bucca*, *buccula*, *buccella* in alb. *bukë* (Kretschmer, Glotta XV 60; avtor, JiS V 142).

krúka »kljuka, krivina pri jarmu«; k temu tudi *krûkla* »grebljica, bergla, hodulja«, v 16. st. *krukla* »grallac«, v 18. st. *krukla*, *krukba* »Krücke« (Gutsmann). To izvajajo iz stvn. *krucka*, srvn. *krucke*, *krucke*, nvn. *Krücke* »grebljica, bergla« poleg demin. *kruckelîn*, bav. avstr. *kruckl* (Miklošič 141, 143; Berneker I 629; Striedter-Temps, DLS 160). Poleg tega p. *kruk* »kavelj«, *krukiew*, *krukwa* »grebljica, bergla«, tudi *kryka* in iz tega ukr. *kruk*, br. *kruko*. R. *krjuk* »kavelj, tehtnica« in ukr. *krjuk* pa naj bi bilo prevzeto iz stnord. *krōkr* »kavelj«. Lit. *kriũkas* »železen kavelj«, *krùkis* »tečaj pri vratih«, lot. *kruķis* »bergla« je izposojeno iz srspn. *krucke* (Vasmer I 674; Fraenkel 309). Vendar je r. tudi *krjučitь* »upogibati, kriviti«, kar odgovarja sln. *krúkniti*, *krûknem* (v. pf.) »pripogniti se«, *krûcati*, *krûcam* »povešati se«, tudi *krucljáti*, *krucljâm* poleg *krûncati* »šepati«. Vprašanje je, če spada zraven tudi sln. dial. *krúcelj* (m.) »ledena sveča, kapnik« (rez.) poleg *krûnec* in *krúncelj* »isto«. Suponirati bi bilo mogoče tudi podedovani slov. refleks iz ide. **krēk-*, **krok-* in **kreu-k-* »moleti, štrleti« kakor pri *krôkva*, *krôkla* »šperovec, škarnica«, morda nazalizirano **krǫk-*; tudi sln. *krek* »kavelj« (rez.) je lahko iz **krękъ*, prim. lit. *krãke* »palica«: *kreklas* »šperovec, škarnica«.

krúliti, *-im* (impf.), tudi *kroliti* »grundire, crepitare«, ekspr. *krulîncati* »isto (o mladih prašičih)« (notr.), komp. z *za-* (pf.); k temu *krûl*, *krûlba* »kruljenje«, *krúle*, *-eta* (n.) »prašič«, *krûlec* »kdor kruli, Triglia hirundo«, *krulîvec* »kdor kruli«; v 18. st. *krulim* (Gutsmann), *krulèm*, *kruliti* (Pohlin). Prim. sbh. *kruliti*, *krulim*; p. dial. *królič*, *krulić* »isto«. Ta onomatopeja se pojavlja v sln. še kot *grúliti* (o golobih) in *krúliti*, kar navaja že Gutsmann s pomenom »grunzen«. Berneker I 630 primerja dan. dial in star. *ryle*, *skryle* »vpiti«, norv. dial. *ryla* »rjoveti, vpiti«, *skrȳla* »vpiti«. M. S.

krúljav »hrom, pohabljen, šepast«, k temu *krúljavec* »kdor je kruljav«, abstraktum *krúljavost*, v. *kruliti* (impf.) »pohabiti, okrniti«, *kruljáti*, *-âm* »šepati«; v 16. st. *krulau* »claudus«, *krulovust* »paralysis« (Megiser), *okruljaviti* (Dalmatin), *okruljaveti* »ohrometi«; v 18. st. *krulou*, *kruloucz* (Gutsmann); cgn. *Krulc*.

Prim. sbh. čak. *krȕljav*; p. *królić* (za *krulić*) »gubati kožo« k ide. **(s)kreu-* od baze **(s)ker-* »sukati, kriviti, pripogniti«; prim. lot. *kruknêt* »skrivljeno sedeti«, gr. κορωνός »kriv«, stbret. *cron* »okrogel« (Berneker I 629; Pokorny 938). M. S.

krúmpast (adj.) »šepav, šantav«; k temu *krûmpež* (m.) »Loxia curvirostris, krivokljunec«. Prim. sbh. kajk. *krumpak* »hromec«, *krumpati* »šepati«, č. *krumpolec*, *krumpolc* »volovski jarem«, p. *krępulec*, *krępolec*, *chrępolec* »krummholz«. Izposojeno iz bav. avstr. *krump* »kriv«; enako n. dial. *krumpschnabel* »Loxia curvirostris«, *krumpholz* (Berneker I 606; Striedter-Temps, DLS 161; Skok II 214).

krûnec (m.), g. *krûnca* »ledena sveča«, tudi *krúncelj*, g. *krunclja*, *krunceljna*. Nejasno; Berneker, I 629 primerja lot. *kruvasis*, *kruesis* »zamrznjeno blato na cesti«, *kruvešaîns* »hrapav, pokrit z zmrznjenim blatom«. To primerjajo z gr. κρύος »zmrzal«, κρύσταλλος »led«, spn. *rūse* »zmrznjene grude na polju in na cesti«, stangl. *hriosa* »drgetati«, ir. *crúaid* »trd, krepak« (Persson, BB XIX 27; Beitr. 329; Mühlenbach-Endzelin II 291; podrobno Frisk II 28).

krúnkelj (m.), g. *krúnklja*, *krúnkeljna* »krepelo, čok« (dol.) »oružen koruzni storž« (Bovec) poleg *krôntej* »oluščen koruzni storž« (ben.). Štrekelj, Ljub. Zvon, 1889, 103 suponira izhodno **krunkeljc* iz srvn. *krumpholz*, nvn. *Krummholz* »skrivljen les«. Pomen »koruzni storž« bi nastal po križanju s *krôntej* iz furl. *coròndul* »tutolo, cornocchio, torsolo del granoturco dopo levati i chicchi« (Štrekelj, JA XII 460).

krúpa »ječmenova kaša«, tudi *krúpica* »zdrob«; splošno slov., prim. csl. *krupa* »zdrob«, *krupa pšeničьna*, sbh. *krúpa*, *krùpica* »isto«, mak. dial., blg. *krúpa*, r. *krupá*, ukr. *krupá*, *krupý*, br. *krupý*, p. *krupa*, č. *kroupa*, *krupica*, slš. *krúpa*, gl. *krupa*, dl. *kšupa*. Sorodno je lit. *kraupùs* »hrapav, sploščen, majhen«, *krùpti*, *krumpù* »postajati krastav«, lot. *kraũpis* »krasta«, stvn. *(h)ruf* »Lepra«, *(h)riob* »leprosus«, nvn. švic. *ruf(e)* »izpuščaj«. K temu pomenu prim. sbh. *krupa* »otroška bolezen«, mak. *krup* »isto«. K blg. *krúpa* »gruda soli«, prim. alb. *krypë*, *kripë* »sol« (Berneker I 630; Trautmann 145; Persson, Btr. 862, 865; Vasmer I 670). Verjetno spada sem tudi sln. dial. *krapína* »lanene tropine« (Tuhinj), ako ni iz *tropina*.

krúšiti, *krûšim* (v. impf.) »drobiti, lomiti«; k temu adj. *krušljîv*. Neizpričano pri starejših avtorjih; ljudsko *krušiti se* »hraniti, preživljati se« je izvedeno od *kruh*; vendar adj. *skrûšen* »potrt, prizadet«. Prim. sbh. *krušiti*, *krušim*, blg. dial. *sъkrušá* poleg *kъrši*, mak. *krši* < **krъch-* (glej *krhati*, *kršiti*), r. *krušítь*, ukr. *krušýty*, br. *kryšýcь*, p. *kruszyć*, č. *krušit*, slš. *krušit'*, gl. *krušić*. Pomen »potreti, prizadeti« je tudi r., p., ukr., č., slš., »uničiti« samo ukr. Psl. **kruch-*

iz ide. *kreųs-, *kroųs- ustreza lit. iter. kraušýti »drobiti«, kriãušti »gristi, dolbsti«, lot. kràusêt »odbiti, oddrobiti«; sorodno je tudi gr. κρούειν »tolči, trkati« (Berneker I 628; Vasmer I 672; Fraenkel, KZ LXX 135; LEW 302). Glej tudi *kruh*, *krunec*.

kŕzati, *kŕzam* (v. impf.) »rezati s topim nožem« (dol.); verjetno spada zraven tudi *kŕžati*, *kŕžam* »rezljaje kvariti« (Litija), *kržljáti*, *kržljām* »isto«; izv. *kŕza* »top nož« (dol.). Prim. sbh. *kȑzati*, *krzām* »odrgniti, obrusiti«, *kȑcati se* »drenjati se, smukati se okoli česa«, r. *kórzatь* »obtesati veje, lupiti skorjo« poleg *kárzatь* »isto« (Šahmatov, IORJ VII 2 334). Psl. **kъrzati*, nejasno. Kalima, Ostseefin. Lw. im Russ. 108 je samo ruske primere izvajal iz pomensko enakega fin. *karsia*, vepsijsko *karžin*, *kaŕsta*; slavistične razlage so dvomljive; Scheftelowitz, Z. Indo-iran. II 279 je primerjal sti. *kárjati* »trapi, muči«, arm. *karcanem* »pobijem; uničim«, stnord. *hrekia* »mučiti«, stfriz. *hreka* »trgati« (Walde-Pokorny, I 484; Pokorny, 618; Schwentner, KZ LXX 208; Mayrhofer I 172), kar z rezervo sprejema tudi Vasmer I 532, 626, ki odklanja primerjave z lit. *kaȓšti*, *karšiù* »česati volno« (Preobraženskij I 298) ali z lit. *skeȓsti*, *skerdžiù* »klati« (Potebnja, RFV III 95). Drugače Skok, II 217, ki sbh. *ȍkrzati se* »izlizati se, obregniti se«, pf. *ȍkrznuti* »zadeti se ob kaj«, tudi *ȍkrezati* »isto« in adj. *krzav* »kodrast« enači s *trzati*.

kŕzma »disciplina, strogost«, npr. *otroke v krzmi imeti* (bkr.). Skok, II 211 primerja *kȓsmati*, *kȓsmām* »obotavljati se, muditi se, postavati« poleg *kȓzmati*, *krmsati* »čakati, oklevati«; csl. *krъsmati* »tardare«. Dalje nejasno; Berneker I 631 pritegne z rezervo tudi č. *krosmati* »siliti, pritiskati«, kar verjetno ne spada zraven (Machek[2] 295 izvaja iz *krosno*, prim. sln. dial. rez. *krosmo*).

kŕzno (n.) »kožuhovina, pellis«; k temu *krznár* (m.), *krznáriti*, *krznârstvo*, *krznaríja*, *krznína*, *krznárnica*, *krznovína* redko tudi *krznáš* (m.) »žival, primerna za krzno«, *kŕzniti* »pripravljati kože«; v 16. st. *kerſnar*, *karſnar* (Megiser), v 18. st. *kerſn*, *kerſnâr* (Pohlin), *kersnu* (Gutsmann). Prim. sbh. *kȑzno* »kožuh«, obleka, posteljna zavesa«, mak. *krzno*, *krznar*, csl. *krъzno* »vestis pellicea«, r. starejše *kórzno*, *kórzenь* »plašč, obrobljen s krznom«, str. *kъrzьno*, *korozno*, č. *krzno* »kožuhovinasta obleka«. Slš. *grzna*, *grzno* je izposojeno iz madž. *gerezna* »krzno«, kar je iz slov. **kъrzьno*, enako tudi stvn. *kursina* »krznen suknjič« (o tem Schwarz, JA XL 292), stfriz, *kersna*, anglos. *crusene*, lat. (od 9. st.) *crusna*, *crusinna* (Kluge-Götze, 413). Slov. *kъrzьno* je verjetno sprejeto iz vzhoda. S tem primerjajo het. *kurša* »usnje, koža« (Machek[2], 298), zvočno podobno je tudi sogd. *kr'z'kh*, oset. *kärc* »kožuh« in iz tega ujgur. *kraža* »vrsta obleke« (Hansen, ZsPh. XVIII 331; Vasmer, I 626). Kljub Stokes, BB XXIII 46 in Zupitza, KZ XXXVI 240 ne spada zraven stir. *crocenn* »hrbet«, nir. *croiceann* »koža« (o tem Pedersen, Kelt, Gramm. I 160). Tudi primerjava z gr. βύρσα »koža, meh« (Frisk I 411) ni dokazljiva.

kȓž (m.), g. *kŕža* »storž, štruca kruha«, tudi *kržìč* (m.), v 18. st. *kersh* »Strutz«, *kershezh* »Strützel« (Gutsmann). Prim. r., ukr., br. *korž*, g. *koržá* »vrsta maslenega peciva«, br. tudi *koržénь*. Berneker I 667 primerja r. *korgá* »grča«, *koržávyj* »grčav, skrivenčen« in sbh. *kȓga* »trs«. Vasmer, I 625 zavrača poizkuse razložiti r. *korž* iz ugrofinskih jezikov (prim. zirjan. *köryš* »okrogel hlebček«, fin. *kyrsä* »nekvašen kruh«). Dalje nejasno.

kŕžek (m.), g. *kŕžka* »Mus cricetus« poleg *skržek* »isto« (Vodnik). Sinonima *skríček*, *skŕček* poleg knjižnega *hŕček* kaže na zvenečo varianto onomatopeje *(s)krek-*. Prim. tudi *skrika* »Sylvia rubecula«, *skríka*, *škríka* »Falco asealon«, *krêcman*, *krêklja*, *krêvs* »Rallus crex«, *kréka*, *krêkavt* »Picus martius«. Prim. č. *křeček*, *skřeček* »Mus cricetus«, slš. *škrečok*, *skrčok*, *skrečok*; zveneča varianta je č. *křehotati* »kvokati, hrskati«, *kžehot* »kvakanje«. Enako tudi gr. κρέξ, g. κρεκός »vrsta ptiča«, s prevojem lit. *krãkė* »Picus martius«. Glej tudi *kréčati*.

kržljâv (adj.) »shujšan, pritlikav«, npr. *kržljav otrok*, *kržljavo grmičje*; k temu *kržljâvec* (m.) »pritlikavec«. Prim. sbh. *kȓžljav*, *kršljav* »slabo razvit«, *kȓžlja* »kilav, nerazvit otrok«, *kȓžlje* (n.), blg. *kъ́ržav* »zakrnel, nerazvit«, *krъžliv* »mršav, shujšan«. K temu tudi sln. *kȓž* (m.), *kržìč* »storž, štruca kruha«, v 18. st. *kershast* »strutzförmig«, *kershezh* »Strüzel« (Gutsmann); prim. blg. *kъrže* »grain de maïs qui se racornit et se noircit à la cuisson« in verjetno spada zraven tudi mak. *krže* »nekrščen otrok«. Miklošič, 132 navaja r. *koržavétь* »otrditi« in r., ukr., br. *korž* (m.) »vrsta peciva«. Berneker I 670 pritegne tudi sln. *krš* (m.) »grm«. S slov. *kъrs-* je sorodno lit. *káršti* »doseči visoko starost«, intenz. *karšėti*, lot. *nuokârst* »starati, zoreti«, sti. *kṛśá-*, avesta *kərəsa-* »mršav, shujšan«, stisl. *horr* »shujšanost«. (Fraenkel, Balt. spr. 60; LEW 223).

kržôl (m.) »vrč, polič«. Izposojeno iz madž. *korsó* »vrč, bokal« (Miklošič, Lex. Pal. 318; Berneker, I 665). Sin. je csl. *krъčagъ*, sbh. *kȑčāg* poleg *kòršov* (kar je enako kot sln. iz madž.), r. *korčága* »glinast vrč«, ukr. *korčaha* »isto«, p. *korczak* »posoda iz drevesne skorje«, č. *krčah* »vrč z ozkim vratom«, arh. tudi *korčák*, *korčál*, slš. *krčah*. Zadnje izhodišče je osman. turš. *korčak*, *kurčuk* »meh« a tudi *kurčak*, *kurčag*, *kurčü* »obroč pri sodu«. Miklošič 157 opozarja tudi na osman. turš. *kolčak* »kozarec, podolgovata skleda«.

kšaft (m.), v 18. st. *kſhaft* »testamentum« (Pohlin); izposojeno iz srvn. *geschaft*, *geschäft* »naredba, ukaz«, *sein geschaft* »jussio eius«, *gescheftbrief* »testament«; *geschefthërre* »izvrševalec testamenta« (Lexer, MDW I 898). Današnje *kšȩ̂ft* (m.) »kupčija«, *kšȩ́ftati* ustreza srvn. *geschefter* »trgovec«.

kûc (m.) »penis« (Slov. Gorice) poleg *kúca* (f.) »vulva« (notr.) in *kúcati*, *kúcam* (v. impf.) »futuere« (bkr.); zraven spada tudi *cúca* »vulva« in *cûk* (m.) »penis«. Onomatopeja; primerjati je mogoče sbh. *kûcati*, *kûcam* »trkati« (toda *kúcati se*, *kûcām se* »coitum appetere (de cane)« je pomešano s *kuce*, *kúca*, *kučka* »psica«). Verjetno je sorodno r. *kúcyj* »kosorep zajec«, ukr. *kucyj*, *kúcan* »hudič«, br. *kúcyj* »kratek, odsekan«, p. *kucyk* »kljuse, žival brez repa«. Baltski primeri, ki jih navaja Berneker I 636 so izposojeni iz nemščine. Blg. *kuc* »hrom, kruljav«, *kúcam* »šepam« pa iz ngr. κουτσός »hrom«. Vendar je

vse to mogoče samo ekspresivna varianta h **kǫsъ* (glej *kosorep*); o tem Vasmer I 708; Slawski III 299. Sbh. *kȕcati* »trkati« povezuje Skok II 219 s sln. *kolcati.*

kûcek (m.) »canis, pes«, tudi *kucên* (m.), *kûček* (m.), *kûčka* (f.) (Hrušica); k temu verjetno tudi *kûček* (m.) »Squalus canicula, morska mačka«, morda tudi *kûcek* (m.) »prašiček« (goriš.). Že csl. *kučьka* »canis«, sbh. *kúčak* »pes«, *kúčka* »psica«, *kȕče* (n.), g. *kȕčeta* »ščene«, mak. *kučka, kučeški* »pasji«, *kuči se* »koti mladiče (o psici)«; blg. *kučka* »psica«, *kuče* (n.) »pes«, pl. *kučeta*; tudi rum. *cuţiu* »ščene«, alb. *kuç* »pes«, *kúçikë* »psica«, ngr. κουτσίδιον »ščene«, alb. *guts* »pes«, turš. *k'üčük'* »ščene«, madž. *kutya* »pes, ščene«. Pritegniti je treba tudi sln. *cûcek*, sbh. *cúcak* »pes« in številne druge tvorbe tipa sln. *kuja* »psica« (bkr.), sbh. *kȕja* »psica«, sln. tudi *kûjsa, kúsa* »psica« (vzh. štaj., sbh. kajk.), verjetno tudi sln. *kúzelj* (m.), *kúzelj* (m.), *kûža* (m.), *kûžek* »pes«, *kûzla* »psica«, tudi sbh. *kȕzla* (Zagorje) poleg *kusa*; verjetno tudi gl. *ćužka* »ščene«. Matzenauer, LF IX 41 in CS 233 primerja to z oset. *khudž, khuds, khug* »pes« in CS 226 *kuja* z oset. *khuy* »pes«. Zdi se, da so to samo variante prastarega vabnega klica za psa in deloma tudi za druge živali, razširjenega od Kavkaza do Biskajskega zaliva. Sem spada tudi it. *cuccio* »catellus«, špan. *cucita*, port. *gos, gossa*, stfrc. *gousse* »vrsta psa«, *gousset* »ščene«, švic. n. *hausz, husz, gäutsch, geitsch* »pes, ki zelo laja«, *feutsch* »psica«. Navajajo pa v tej zvezi tudi hindu *kuttha* »pes«, afgan. *kûtheh, kûth* »ščene«, eston. *kutsikas* »ščene«, lapon. *kausjo* »psica«, vogul. *küt'uw*, zirjen. *kiť'ś, kįct'šan* itd. Vabne klice tipa sbh. *kȕci kȕci* za ščeneta, ukr. *kucú kucú* za ščeneta, lot. *kuč* za psa, alb. *kut, kuç* za psa, špan. *cuz* za psa obravnava podrobno Slawski, III 308. Isti klic se uporablja tudi za druge domače živali, prim. sln. *kûcek* »prašiček«, ukr. *kúcja* »isto«, lit. *kùtė* »svinja« in sln. *gúda* »svinja«, sbh. *gȕda*, mak. *gude* (n.), blg. *gúda, gude* »isto«. Iz obširne literature naj navedem še Berneker, I 636; Vasmer I 705; Hansen, ZSPh XXIII 169; Benkö II 686; Janko, ČMF XVIII 269; Hubschmid, Vox rom. XIV 198; Schulze, Aufsatze zur Kultur- und Sprachgesch. 1916.

kucelj (m.), g. *kuclja* »zaobljen stranski gorski vrh«, pogosto mtpn., prim. *Kucelj, Kucel, Kuclji, Kuclik, Kuceljček* poleg *kucer* (m.) »krnjast pečinast vrh« (Tuma, Plan, Vestnik XVIII 7), g. i. *Kucerji*. K temu cgn. *Kuclar, Kucler*. Verjetno iz osnove **kouk-* »kriviti, grbiti se«, prim. lit. *kaũkaras, kaũkuras* »grič, gorski vrh« (o tem Fraenkel 229). Sufiksacija ni jasna, suponirati je treba *-ěľъ, -ěřъ*, vendar je tvorba morda analogna, prim. *recelj, rucelj, pecelj.*

kuc-kruh (m.) »vrsta peciva, ki ga spečejo pred božičem«. Miklošič, 149 primerja csl. *kutija, kucija, kučija* »pšenično pecivo z medom«, r. *kutija, kutьja* »isto«, ukr. *kutja* »božična jed iz pšenice«, br. *kuccja*, p. *kucyja* »božič«, kar je sprejeto iz ngr. κουκκιά (pl.) »bob« (o tem Vasmer I 707; Murko, WuS II 137). Po Bernekerju I 654 je treba sln. *kuc-kruh* izločiti. Nejasno.

kûcniti, *kûcnem* (v. pf.) »prevrniti«, navadno komp. *pre-kúcniti, prekûcnem*, impf. *prekucevâti, prekucûjem*; izv. *prekȕc* (m.) »premet«, *prekucîja, prekucljâj, prekucúh, prekucón, prekȕcnik*; v 18. st. *okulprekuzniti* »umstürzen«, *prekuz* (Gutsmann). Najbolj verjetno s-intensivum **prě-kut-s-a-ti.* K isti besedni družini spada sln. dial. *kúcati se, kúcam se, kúčem se* »valoviti« (Rezija), npr. *morje se kuca* (*kuče*) in k temu *kuc* (m.) »val«. Samo deloma se s tem pomensko krije r. *kutítь, kučú* »vrteti, razsajati«, a tudi »pijančevati, uganjati samopašnosti«, csl. *kutiti* »izmišljati si«, č. *kutiti, kutati* »početi, delati«, *skutek* »dejstvo«, plb. *keutéit* »delati«. Dalje nejasno; avtorji, ki obravnavajo problematiko te osnove, deloma ločijo psl. **kutiti* od **kǫtiti* z dubleto **kutiti.* Previdna sta Berneker I 654 in Vasmer I 706, medtem ko Machek[2] 309 strne obe osnovi. Ker nihče ni upošteval slovenskega gradiva, bo potrebna revizija dosedanjih mnenj.

kûča »šop, snop«, kol. *kûčevje* »šopek« (Haloze), tudi *kûčje* (n.) »isto«, dem. *kûčka*, adj. *kûčkast, kûčkovnat* »košat«. Miklošič, 145 primerja z r. *kúča* »kopica, stog«, p. *kuczek* »kopica, šop lanu«, č. dial. *kuček* »grižljaj, ki ga krava prežvekuje«, *kuče* »masa«. Berneker I 637; Matzenauer, LF IX 92;, Zupitza, GG. 110; Trautmann 121 pritegnejo lit. *kaũkas* »bula«, *kaukarà* »grič«, *kukulỹs* »cmok«, dial. *kúoka* (f.), *kúokas* (m.) »porunkelj«, got. *hauhs*, nvn. *hoch* »visok«, got. *hiuhma* »množica, kup«, sti. *kucáti, kuñcátē* »krivi se, krči se«. Nesprejemljivo Štrekelj, Lwk. 29, ki izhaja iz lat. *cochlea* in primerja tudi sln. *kuštrav* (glej Vasmer I 708). Sinonim k sln. *kúča* je *kolča* »šop« (Slov. Gorice), tudi *kôlč* (m), *kolčâj* (m.).

kúčiti (se), *kučím se* (v. impf.) »počepniti, pripogniti se«, pf. *kúkniti, kûknem*; k temu cgn. *Kučej, Kuč, Kučak*. Oblike na *k-* pozna samo starejša p. *kuczeć, kuczę* »počepniti«, *siedzieć w kuczki* »čepe sedeti«, pf. *kucznąć*. Pomensko enako je sln. *čúčati, čučím, čučéti, čučím*, pf. *čúčniti, čûčnem*; k temu *čûček* (m.) »vrsta uhana« (Tolmin), *čûček* (m.) »muren« (bkr.) in cgn. *Čučej, Čuček, Čučič, Čučko*. Ker pomeni **keu̯k-* »kriv, upognjen« spada verjetno zraven tudi sln. dial. *kûkelj* (m.) »vogel« (pkm.), *kukljevje* (n.), adj. *kuklât, kukljen*, prim. sbh. *kúčiti, kûčim* »kriviti«. Med slov. paralelami naj omenim še sbh. *čúčavac* »vrsta pritlikavega graha«, mak. *čuči, čučne* »čepeti«, slš. *čučeti, čučim*. To kaže na ide. **keu̯-k-, *kou̯-k-*. Pomensko odgovarja temu lit. *kiũksóti, kiuñkti* »čepeti, počepniti« (Machek, Studie 21; Fraenkel 261). Toda sln. tudi *kužiti, kužím* »čepeti, pripogibati se« (vzh. štaj.) in k temu že v 18. st. *kužev* »majhen«, *kužav* »bolehen, nebogljen, zaostal v rasti« (Pohlin), kar kaže na **keu̯-g-* kakor nvn. *hocken*, srvn. *hûchen* »čepeti, pripogibati se«, lit. *káugė, kiáugė, kũgis* »kup, stog sena«, stprus. *kugis* »glavica na ročaju meča« (Fraenkel, 229). Težave povzroča sln. *kešě* (n.), g. *kešeta* »pritlikavec«, tudi cgn. *Kaše* poleg *kêšek, kêšik, kêjšek* »isto«, adj. *kêšast, kêjšast*, kjer bi glasoslovno lahko rekonstruirali **kykso-*, prim. lot. *kũkša* »od starosti sključen«, sln. tudi cgn. *Kiš, Kišek, Kiščék*; vendar govore cgn. *Kušej* za **keukso-* poleg. lit. *kaũkas*, lot. *kũkis* »palček, škrat« (Berneker I 161; Pokorny 588; Slawski III 301).

kûčma »pokrivalo iz krzna«, dial. tudi »čop, perjanica« (vzh. štaj.); k temu *kûčmar* »prodajalec kučem; Phoca cristata«. Prim. sbh. *kučma* »pokrivalo iz krzna«, blg. *kušmá*, r. *kúčma* »pokrivalo iz krzna«, ukr., br. *kúčma* »isto«, p. *kuczma*, slš. dial. *kučma*. Tudi pozno csl. v 16. st. *kučьma*, *kočьma*. Starejši avtorji so izvajali iz madž. *kucsma* (Miklošič 145; Berneker I 637; Brückner 279; Vasmer I 709). Bolj verjetno je madž. *kucsma* iz slov. jezikov (Kniezsa, 679; Kiss, Issledovanija po r. j. IV 52; Benkö II 653). Izhajati je treba iz **keuk-* »kriviti«, prim. sln. *kûčka* »šop las«, poleg *kúča*, č. dial. *kučky* »griva«, slš. *kučina* »vrsta pokrivala« (podrobno Slawski III 313; Skok II 220; avtor, JiS XIX 88).

kudati, *kudam* (v. impf.) »misliti, meniti« (ben., Kras). Izposojeno iz stit. *coitare*, prov. *cuidar* iz lat. *cogitare* »misliti, verjeti«. Danes ohranjeno še v špan., port. *cuidar* »verjeti, skrbeti«, frc. dial. *küdi* »motiti se«, it. dial. *kuidare* »peljati, voditi«, *quitar* »meniti« (Meyer-Lübke, 2027). Slovenski refleks je dokaz za domnevo, da v severni italijanščini in retoroman. glagol ni že zgodaj zaniknil (Štrekelj, Zb. Jagića 711; Mende, RLS 85).

kúditi, *kúdim* (v. impf.) »grajati, karati«; pri Miklošiču tudi »zaničevati«; v 18. st. *kuditi* »tadeln« (Gutsmann); pomensko enako je *hudíti*, *hudím*, a tudi *to mi hudi* »to mi škoduje« poleg *hudíti se* »jeziti se«. Sbh. *kůditi* »klevetati, hvaliti«, v 17. st. *kudati*, a tudi *huditi*, *hudati*; mak. *kudi*, *kudi se*, blg. *kùdja* »grajati, klevetati«, csl. *kuditi* »vituperare, accusare«, r. *kudítь*, *prokúditь* »grajati, zasmehovati«, *kudь* »magija«, *okúdnik* »mag«, p. *przekudzić* »pokvariti, dolgočasiti«. Miklošič, Lex. Pal. 321 in Zubatý, JA XV 479 sta primerjala lit. *skaudėti* »boleti«, kar se zdi Bernekarju I 637 pomensko preveč oddaljeno. Vendar je lot. *skàudêt* »zavidati, biti nenaklonjen«, *skàust* »sovražiti, škodovati« in lit. *skaũsti* »krivičen biti, nadlegovati, užaliti«. Dalje primerjajo sti. *kutsáyati* »psuje«, gr. κυδάζω »zmerjam«, stvn. *hosc* »zmerjanje, zasramovanje«, šved. *huta* »grajati« (Zupitza, GG 117; Holthausen, IF XXV 149; Persson, Beitr. 186). Glej tudi *kujati se*.

kúfa I »kvadratni vzorec v tkanini; karo pri kartah«, tudi *kúpa* »kocka, kvader (kamen, opeka), karo«. Izposojeno iz it. *cubo* »kocka«, kar je iz lat. *cubus*, *cybus*, to pa iz gr. κύβος »kocka«, neznanega porekla (o tem Frisk, II 39). Novejše izposojenke so *kub*, *kubirati*, *kubičen*, *kubatura*. Sln. *kúpa* »znesek, s katerim se odkupiš (pri kartah)« je ostanek stare igre s kockami, prim. gr. κυβεύω »kockam« (o tem Schrader-Nehring, RL II 423).

kúfa II »kupica, rožič za puščanje krvi, cvetna čaša«, *kúfica* »kozarec«, v 18. st. *kufe* (pl.), *kufize*, *kupize*, *skupizami pushati* (Megiser, Gutsmann), *kufati* »schräpfen«, *kufanje*, *kufnu shelesu*. Tudi *kúfice* (pl.) »pijavke«. Prim. sbh. *kofa*, *kȍva* »Schöpfeimer«, mak. *kofa* »čaša«, blg. *kòfa*, *kóva* »vedro«, r. zastarelo *kúfa*, *kúchva* »kad, čeber, mera za tekočine«, ukr. *kúfa*, *kúchva*, *kúcholь*, *kuchlyk* »vrček«, br. dial. *kúfa* »čeber, mera 40 veder«, p. *kufa* »kad, čeber«, v 17. st. in dial. »vrček za pivo«, *kofal*, *kufel* »vrček«, č. zastarelo *kufa* »kad«, *koflik* »vrček«. Izposojeno iz stvn. *kuofa*, srvn. *kuofe*, *kuffe*, *kûfe* »vrč za vodo; kopalna kad«, nvn. *Kufe* »posoda«, sprejeto iz srlat. *coppa* »čaša« poleg *cōpa* »kad« (Miklošič 145; Berneker I 645; Kluge-Götze 409).

kúfer (m.), g. *kúfra* »baker, med«; adj. *kúfrast*, v. *pokúfrati*; v 16. st. *kuffer*, *kuffrast* (Megiser). Prim. sbh. kajk. *kŭfar*, g. *kŭfra*, adj. *kufren*. Izposojeno iz srvn. *kupfer*, stvn. *kupfar*, nvn. *Kupfer* »baker«, to pa iz lat. *cyprum* < gr. Κύπρος »Ciper (ime otoka)«. Iz it. *cipro* »vino z otoka Cipra« je sln. *ciprôn* (m.) »vrsta grozdja«, sbh. *cìpar* (Dalmacija), *cípar* (Rab). Preko turš. *Kibris* »Ciper« je sbh. *kùbruz* (m.) »baker« (Srem), *kùbruzati* (Striedter-Temps, DLS 161; Skok II 223).

kúga »pestis«, adj. *kûžen* »nalezljiv«, v. pf. *okúžiti* (*se*), *okúžim* (*se*) »inficirati (se)«; izv. *okûžba* »infekcija«, *okúženec*, *okúženka*; v 16. st. *kuga* »pestis« (Megiser), v 18. st. *kuga*, *kushn* (Pohlin, Gutsmann). Prim. sbh. *kŭga* »isto«. Izposojeno iz stvn. *koga*, srvn. *koge* »kužna bula«, starejše nvn. *Koge* (f.), *Kog* (m.) »tur, uljes« neznanega izvora (Miklošič 145; Berneker I 638; Striedter-Temps, DLS 161).

kúhalnica »lesena žlica«, tudi *kuháča*, *kuhačiha* »isto«, v 18. st. *kuhovnèza* »tedicula« (Pohlin). Verjetno samo ljudsko etimološko naslonjeno na *kuhati*. K pomenu prim. ukr. dial. *kuchár* »lesen korec«, kar primerja Slawski III 307 z lit. *káušas* »lobanja, zajemalka, školjka, polževa hišica«, lot. *kaũss* »lobanja, črep, korec, žlica, kuhalnica«, *kaušêt* »srkati, požirati«, sorodno je gr. καυκίον »kelih«, lat. *caucum* »vrč«, *caucula* »skodelica«, srir. *cūach* »kozarec« iz ide. **keu-*, **kou-* »bočiti« (Fraenkel 231).

kúhelj (m.), g. *kúhlja*, *kúheljna* »flancat, bob« (dol., notr.), morda spada sem tudi cgn. *Kuhelj*; fraza *v kuheljne iti* »v botrino iti« (notr.). Izposojeno iz srvn. *kuchel*, *kuchelîn*, demin. h *Kuchen*, prim. kor. n. *küechel*, bav. *Küchel* »flancat« (Štrekelj, LMS 1896, 151; Striedter-Temps, DLS 161).

kúhinja »culina«; k temu *kúhati*, *kûham* »coquere«, adj. *kúhinjski*; *kûhar* »cocus«, *kúha*, *skuha* »kar se kuha«, dial. *kûhnja* »kar se kuha«, *kúhalnica*, *kuhâlnica* »žlica«, dial. *kuháča* (štaj.), *kûhlja* (Sln. gorice), *kûhta* »kuhinjski vajenec«; v 16. st. *kuhina*, *kuhati*, *kuhar*, *kuhariza*, *kuhalniza*, *kuhan* (Megiser), v 18. st. *kuhèna*, *kuha* (Pohlin). Tudi cgn. *Kuhar*, *Kühar*, *Kuharič*; *Kuhec*, *Kuhelj*, *Kuheljnik*, verjetno mtpn. *Kuhárec*, *Kuhanjka*, *Kühavka*, *Kuhóvnica*. Prim. sbh. *kùhina*, *kùhinja*, *kùina*, *kújna* in *kŭhati*, *kŭhām*, *kŭvati*, *kŭvam*, mak. *kujna*, *kujnica*, blg. *kúhnja* (< r.), r. *kúchnja*, dial. *kúharь*, *kuchárka*, p. *kuchnia* dial. *kuchynia*, č. *kuchyně*, *kuchati*, *kuchám*, gl. *kucheń*, dl. *kuchaŕ*, plb. *k'auchór* »kuhar«. Izposojeno iz stvn. *chuhhina* »kuhinja«, srvn. *kuchîn*, *küchen*, *küche* poleg stvn. *chuohho*, *kuocho*, srvn. *kuoche* »kuham« (Miklošič, Frw. 32; SEW 146; Murko, MAGW XXXVI, 97; 109; Berneker I 638; Kiparsky, SLG 151). Iz slov. jezikov je madž. *konyha* »kuhinja« (Benkö II 558), rum. *cuhnie*, *cuhne*, ngr. κούχνη in tudi lit. *kùknė*, *kùkorė*, lot. *kukńa*, stprus. *kukore* (Fraenkel 306). Stvn. *chuhhina* je prevzeto iz pozno lat. *cocīna*, it. *cucina*, klasično lat. *culīna* (< **cocslīna*) je dalo v 4. st. *coquīna* (Kluge-Götze 408, Battisti-Alessio 1183).

kûhta (m.) »kuhar, kuharski pomočnik«, tudi cgn. *Kuhta*, *Kuhtar*; prim. sbh. kajk. *kuhta* »kuharjev pomočnik«, v 17. st. (Belostenec), v 16. st. cgn. *Kuhtić*; tudi č, slš., p. *kuchta* »kuhar, slab kuhar, kuhinjski vajenec«; iz p.: ukr., br. *kuchta*. Machek² 305 opozarja na v. *kuchtiti* »slabo kuhati« in misli, da se je izraz razširil iz č; enako Slawski III 307.

kújati se, *kújam se* (v. impf.) »kljubovati, kuhati zamero«, 1607 *kujav* (Alasia), v 18. st. *kujam se* »pfnoten, abnuere« (Pohlin, Gutsmann); postverb. *kúja* »trma, kljubovanje«, adj. *kújast*, *kújav*, izv. *kûjež* (m.), *kújavec* (m.), *kújanje*, *kújavost*, dial. *kujâlnik* (m.), npr. *iti v kujâlnik* »kujati se« (notr.); morda spada zraven tudi *kújanica* »Galanthus nivalis« (Sežana). Prim. sbh. *kujati se* »pretvarjati se« (Belostenec), »simularsi, fingersi« (Voltigi) poleg *kujati* »dremati«, csl. *kujati*, *kujaję* »stokati, mrmrati«, r. csl. »tožiti, oporekati«, ukr. *kujáty* »kimati, dremati, obnemoči, obotavljati se«. Miklošič 147 je povezoval s sbh. *kúnjati* »dremati, kinkati«, r. dial. *kunjátь* »kinkati«, č. dial. *okouněti se* »obotavljati se«, slš. *okuňat' sa* »sramovati se«, stp. *okumić się* »kinkati« (o tem Berneker I 645; Vasmer I 694). Miklošič je primerjal lot. *kaunêt* »sramovati se«, lit. *kūvėtis*, vzh. lit. 3. edn. *kūvis* »isto«, dalje stvn. *honida* »sramota«, gr. καυνός · κακός (Hesych) (Fick I 375; Trautmann 122; Mülenbach-Endzelin II 176; Fraenkel 323).

Kujavič (mtpn.); prim. sbh. *Kujava*, *Kujova*, *Kujavica*, *Kujavče*, atpn. *Kujava*, *Kujavić*, etn. *Kujavići*; apel. samo na severu, p. *kujawa* »nerodoviten kos polja, goličava«, *kujawice* (pl.) »vrsta krčevine«, *kuja* »velik stog sena« poleg tpn. *Kujawa*, *Kujawy*, *Kujawki*; dial. tudi »zemljišče s kočo, zaselek«, ukr. *kujava* »koliba«, dial. hucul. *kùjèva*, *kújewy* »pustota, kamenit potok«, Niederle, Život III 1, 33 navaja tudi pomen »krčevina«; r. in č. samo tpn. in hdrn. (avtor, SVI I 318). Etimološko nepojasnjeno; z rezervo dopušča Slawski III 323 zvezo s *kujati* kakor pred njim že Maretić, Rad LXXXII 96. Miklošič PN 184 je mislil na *kovati*, toda v ONappell. 281 je to mnenje opustil.

kujôn (m.) »malopridnež, slepar«, tudi *kajôn*; sbh. *kujon* »čovjek koji predbacuje sitnice« poleg *kujonirati*, č. *kujón*, slš. *kujon*, p. starejše *kujan*, *koján*, dial. *kujon* »smrkavec, tepec«. Razširilo se je med tridesetletno vojno iz frc. *couillion* »tepec, dihur«, nemško prvič izpričano 1567 *cujon*, nvn. *Kujon*. Izhodišče je lat. *cōleus* »modi«, odtod vulg. lat. *cōleōne* »skopljenec«, it. *coglione* »tepec«, špan. *cajon* itd. V prvotnem pomenu it. *scogliato* »skopljenec« je izposojeno sbh. *škûlj* (m.) »koštrun« (Hercegovina), *škuljèvit* »kastriran« in verjetno tudi sln. cgn. *Škulj* (Kluge-Götze 410; Battisti-Alessio 1003, 1004; Štrekelj, Lwk. 61; Sławski III 322).

kúkati I, *kúkam* (v impf.) »žalostiti se, biti otožen«; k temu adj. *kukav* »žalosten, mračen« (Haloze), npr. *kukavo vreme* in *kúkast*, npr. *kukasto gledati*. Prim. sbh. *kùkati* »jokati, stokati«, *kûkav*, *kûkāvan* »nesrečen, otožen«, *kûkavac* »ubožec«, *kûku mene* »gorje mi«; blg. *kúkam*, *kukúvam* »sem osamljen«, *kúkaven* »žalosten«; r. *kúkatь* »godrnjati«, č. staro *kukati* »tožiti, pritoževati se«, p. staro *kukać* »kričati«. Sln. je impf. tudi *skúčati*, *skučím* »stokati, cviliti«, prim. r. *skučátь* »hlepeti po čem, biti otožen«, *skúčnyj* »dolgočasen«, sbh. *skúčiti*, *skûčīm* »pritiskati koga, utesnjevati«, č. *skučeti* »kričati«. Sorodno je lit. *kaũkti*, *kaukiù* »vpiti«, lot. *kàukt* »tuliti, kričati«. Dalje primerjajo sti. *kóka-* »volk, vrsta gosi, kukavica«, gr. καυκαλίας· ὄρνις ποιός (Hesych). Glej Berneker I 639; Trautmann 122; Vasmer I 556; 684; drugače Machek, IF LIII 90, ki izloči lit. *kaũkti* in zaradi pomenov »nesrečen, otožen, nadležen, vsiljiv« misli na **k'auk-* in primerja sti. *śóka-* »žalost, bolečina«. Vendar je lit. *šaũkti* paralelna oblika h *kaũkti* (Fraenkel 230, 968).

kúkati II, *kúkam* (v. impf.) »gledati, oprezati«; tudi interj. *kuku*, *kukuc* iz otroškega govora. Prim. č. *koukati*, slš. *kukat'*, p. dial. *kukać*, kaš. *kᵘukᵘovac*, ukr. *kúkaty* (< p.), gl. *kukać*, dl. *kukaś*. Tudi interj. *kuk*, *kukuc* v č. in slš. Iz sln. zašlo tudi v tržaško it. *kukár* »guardare, guatare«, *kukáda* »capata, sbirciata«, *kukadór* »spioncino« in v furl. *kukâ* (Štrekelj, JA XII 480; Cossutta, Disertacija rkp.). Izposojeno iz n. dial. *kucken*, knjižno *gucken* »kukati«, prim. tudi hol. *kijken*, šved. *kika*, *koxa*, ags. *cēoсjan* »considerare« (Matzenauer, CS 218; Kluge-Götze 275; Machek² 284; Slawski III 326).

kûkec (m.), g. *kûkca* »Anobium pertinax«, k temu *kúka* »žuželka, črv, glista« (vzh. štaj.), *čûček* »muren« (bkr.); v 18. st. *kukèz* »Phagedaena, fressender Wurm« (Pohlin); pomensko ustreza sbh. kajk. *kúkac*, g. *kúkca* »črv, buba, insekt«; izposojeno tudi v madž. *kukac* »črv, žuželka, sumljiv, priliznjen človek«. Iz iste osnove **keu-k-*, **kou-k-* je sln. *kûkec* (m.) »Panaritium, črv na prstu«, kar se presenetljivo ujema z lit. *kaũkas* »uljes, črv, buba«, *kaũkės* »bezgavke, žleze«. Brez paralel je sln. *kûkec* »črn prašič« (Branica), kar je morda metaforično, vendar lit. *kukùtis* »prašič«, lot. *cũka* »svinja«, za kar domneva Fraenkel 306, da je tvorjeno iz nekega vabilnega klica.

kukȅlj (m.), g. *kukljȁ* »kot, vogal, rob« (pkm.), tudi *kukêlj*; k temu *kukljȁt* (adj.), *kukljên* (adj.) »oglat«, *kukljêvje* (n.) »vogali« (pkm.), pogostni mtpn. in orn. *Kukelj*, *Kukli*, *Kukelje*, *Kuklevec*, *Kukle*. Prim. sbh. *kûkljast* »zakrivljen«, stp. *kuklasty* »podolgovat«. Slawski III 327 izvaja od *kukla* »lutka«, prim. mak. *kukla* »lutka«, *kuklesto lice* »lutkast obraz«. Toda r., ukr., blg. *kukla* »lutka« izvajajo iz gr. κοῦκλα »lutka«, prim. tudi turš. *kukla* »isto«; poleg tega je sln. tudi *kíkelj* (m.) »skrajni rob, konec« (pkm.), kar jasno kaže, da moramo izhajati iz ide. **kouk-*, **keuk-*, **kūk-*, prim. lit. *kùkti* »kriviti se«, *kaũkas* »bula, oteklina«, *kaũkaras* »gorski vrh« (o tem Fraenkel 229). Nejasno je razmerje do *čûklja* »gorska griža« (Tolmin), »velik rob, skala« (Ljubušnje), »grapa, jama« (Livek), mtpn. *Čukla*, *Čukle*, furl. *Cinc*; tudi *sôkva* »strma pečina« (Kelemina, SR VIII 85; Skok, ZRPh LIV 97; Mladenov, JA XXXIV 385; Štrekelj, Ljub. Zvon, 1889, 100; Berneker, I 159).

kukljica »kapuca«, tudi *kukúla*, *kukúlica* in *gûgla* »isto«. Oblike na *k-* so izposojene iz lat. *cucullus*, kasneje *cuculla* »kapuca«. Enako sbh. *kùkuljica*, *kùkulja* »plašč s kapuco«, p., č., slš. *kukla* »kapuca«. Oblike na *g-* so prevzete iz srvn. *gugel*, *gugele*, *kugele*,

stvn. *cuculā, cugūla, cugelā* »kapuca«, prim. tudi blg. *gúgla* »kapuca, koničasto pokrivalo«, dial. »senena kopica«. Iz bizant. gr. κουκούλλα, κουκούλλιον je csl. *kukolь, kukulь* (m.) »meniška kapa, pokrivalo«, sbh. dial. *kŭkūlj* (m.) »vozel, las na glavi«, mak. *kukul* (m.) »kapuca, čop«, r. *kukolь, kúkalь* »kapuca«, r. csl. *kukolь, kukulь* »plašč«; iz ngr. κουχούλι »meniško pokrivalo, kokon, buba« je blg. *kukúl* »zapredek, buba«, alb. *kukúl* »sviloprejkina buba« (prim. sicil., kalabr. *cucuḍḍu* »buba«). Beseda je domnevno keltskega izvora, kimr. *cwowl, cwgwl* »kapuca« (Diefenbach, Orig. europ. 242; Walde, LEW 206; Meyer, EWA 211; Berneker I 640).

kûkmak (m.) »Psallista campestris, silvatica, arvensis; Amanita phalloides; Lactarius piperatus«. V 16. st. *kugmak* »Pfifferling« (Megiser); v 18. st. *kupmàk* (Pohlin), *kupmak, kutmanka* (Gutsmann). Izposojeno iz bav. avst. *Kugelmagen*, tudi *Guckelmagen, Kuckenmucke* »Cucumago alba«. (Striedter-Temps, DLS 162). Štrekelj, Lwk 29 izhaja naravnost iz lat. *cucumago*.

Pleteršnik navaja tudi dublete *kûtman, kûtmanka*; iz sln. je sprejeto č. *kukmak*, starejše (1828) *kukmák* »Volvaria« (Machek[2] 246) in tudi *katmanka* »Amanita, Amanitopsis« (Ortoś, JiS XXVI 35).

kukurek (m.) »Helleborus niger«; k temu adj. *kukúrjav, kukúrjast* »skodran«; prim. sbh. *kukùrijek, kukùrjak*, mak. *kukurek*, blg. *kukurék, kukurég* »isto«. Berneker, I 640 povezuje s *koruza*, vendar dopušča možnost, da so ta južnoslov. fitonima avtohtona. Drugače Skok, II 228, ki suponira *kikirikati*, sbh. *kukurijèku*. Toda sln. tudi *kórček* in *kokorek, kokorček* »Cyclamen« poleg *kokora* »koder, šop las« (Istra) kaže na **kǫkor-*; nejasno.

kulísa »premične stene na odru«; evropska kulturna beseda; prim. sbh. *kulìsa*, blg. *kulísa*, mak. *kulisa*, r., ukr., br. *kulísa*, p. *kulisy* (pl.), č., slš., gl. *kulisa*. Izposojeno deloma naravnost iz frc. *coulisse*, deloma preko nvn. *Kulisse* (izpričano od Lessinga, 1767). Izhodišče je frc. *couler* »teči, leteti« iz lat. *cōlāre* »precejati, prestrezati« (Slawski III 352; Vasmer I 689; Kluge-Götze 410).

kûlj (adj.) »z okrnjenimi rogovi« (vzh. štaj.), tudi *kúljav* »isto; brez rogov; gologlav, plešast, brez kite (o ženski)« in *kúljast* »isto«; k temu *kúlja, kuljáča* »kuljava krava«, *kúljavec, kúljič* »kuljav vol«, *kúlček*, pri Pleteršniku *kúljiček* »teliček« (Kranjska Gora); a tudi *kûljhati, kûljham* »striči lase«, *kûljhav* »plešast, ostrižen« in *kuljháča* »kuljava krava«. Tudi cgn. *Kul, Kulat, Kulavec, Kulec, Kuleš, Kulhar* poleg *Kuljaj, Kuljat, Kuljič, Kuljiš*. Pomensko blizu je mak. *kul* »kruljav«, blg. *kúlav* »mrtvouden«, r. *kuljávyj* »kruljav«, *kulьtjá* »brez prstov, hromec, s topasto nogo«, *kulьtják* »kruljavec«, *kultjávyj* »hrom«, *kuljtepá* »človek brez prstov«, ukr. *kúlyty, ukúlyty, zakúlyty* »zgrbiti, skriviti«, br. *kuljávyj, kulácь, kulacsja* »opotekati se«, p. *kulać* »šepati«, č. *kulka, kulíca* »kokoš brez repa«, *kulbatá koza* »brez rogov«. Nejasno je medsebojno razmerje med **kul'ь* in **kulchati*, kar se pomensko ne sklada s slov. **kulьgati* »šepati«, r. *kulьgátь*, ukr. *kulьháty*, br. *kulьhácь*, p. *kulgać*, č. *kulhati*, slš. *kul'hat'*. Pritegniti bi bilo treba tudi sbh. dial. *kûlati, kûlām* »počasi hoditi« (Lika), *kúlati se* »pehati se, vleči se počasi« (Dubrovnik), kar Skok, II 231 povezuje s *kûlj* (m.) »cisterna«. Matzenauer, LF IX 38 je domneval izposojenko iz gr. κουλλός »okrnjen, pohabljen«. Berneker I 642 išče sorodstvo v gr. κυλλός »skrivenčen, hrom« in sti. *kuṇi-* »s hromo roko«, kar verjetno ne spada skupaj (Frisk, II 47; Mayrhofer I 252). Scheftelowitz, KZ LIII 249 je pritegnil samo sti. *kuṇitaḥ* »stisnjen, povezan« k ukr. *kúlyty*. Machek, Slavia XVI 170 je suponiral sti. *khōlas* »šepav«, *khólati* »šepa«, kar bi po Vasmerju I 690 moralo dati *ch-*. Avtor, Radovi ANBiH XXXV 88 d. opozarja na razmerje med **chuliti* in **kuliti* poleg sln. *šul* (adj.) »z majhnimi ušesi«, *šúlav* »isto« in sbh. *čûlav, čûbrast* »z majhnimi ušesi (o ovci)«, rum. *ciúl* »isto« poleg sln. *čuliti, čûlim* »striči z ušesi«, sbh. *ćuliti, ćûlim*, rum. *ciuli* »isto«, kar bi vse kazalo na **keu̯-t-lo-* z ekspresivno varianto **kheu̯(t)-lo-*

Kum I (orn., tpn.), ca 1400 *Kum*, 1444 *Chuen*, tpn. 1444 *Chum, Kuen*, 1460 *Chum*, 1479 *Khuem*. Sodeč po zapisih z *-ue-*, gotovo prvotno **Komь* (prim. *Kočna*, pisano *Khuetschen*). Prim. sbh. orn. *Kŏm*, g. *Kòma* (od 14. st.), blg. *Kom*. Skok II 136 povezuje s sbh. *kòmac* »strmina«, tudi *komìčna* »isto«, adj. *komit, ȍkomit* »strm«, adv. *ȍkomicē, nȁkomicē* »navkreber« in opozarja na ukr. *kómitь* »preko glave«. Bolgarski avtorji (glej Georgiev II 566 z lit.) primerjajo r. *kom* »kup, grmada«. Rospond, Nazwy z suf. *-itj*, 79 izvaja iz rum. *coamă* »gorski greben« < lat. *coma* »griva«. Georgiev, idem omenja turš. dial. *koma* »grič, gomila«. Slov. *komь* »gruda, kepa« ima baltske paralele, prim. *kams* »gruča, gruda«, a tudi hol. *homp* »kepa« (o tem Berneker I 556; Vasmer I 606). Skok II 130 sledi Bernekerju, ki razlikuje dva homonimna *komь*, vendar je pri številnih izvedenkah veliko nejasnega.

kûm II (m.) »boter«, *kûma* (f.) »botra«, tudi *kûmej* (m.), *kûmek* (m.), *kûmček* (m.) »isto«, *kûmič* (m.), *kûmče* (n.) »krščenec«, v. *kúmiti, kúmim, kumováti, kumûjem* »botrovati«, dial. tudi indekl. *kuma*, npr. *kuma Peter*, rabljeno kakor *stric* za znane moške (Brkini). Prim. sbh. *kûm*, mak., blg. *kum*, r. *kum*, g. *kúma, kumá* (f.), ukr. *kum, kumá*. Zanimiva je evfemistična raba, npr. sbh. *kúma* »čarovnica, kuga«, r. *kumá* »mrzlica«. Sbh. kajk. je *kûm, kúmak* »kmet«. Izvedeno iz lat. *commāter* »botra«, neskrajšano izpričano csl. *kъmoter*, č. *kmotr*, slš. *kmotor*, p. *kmotr, kmoś, kmoszka*, str. in r. dial. *kmotr*, gl. *kmótr*, dl. *kmotś*. Iz slov. jezikov je madž. *koma*, lit. *kūmas, kūmà*, lot. *kûms, kûma* (Berneker I 662; Pintar, JA XXX 310; Vasmer RS III 279; VI 197; Skok RES X 191, ERHS II 232). Poleg klasično lat. *commāter* je treba računati tudi z obliko *cómmăter*, rum. *cumătra* »botra«. Miklošič 154 je skušal izhajati iz lat. *compater* »boter« kar je dalo sln. dial. *kumpâre* »boter, starejši moški« (Hrušica), tudi cgn. *Kompara, Kompare, Kumparič*, sbh. zah. *kumpâr, kunpâr* (Jadran), csl. *kupotrь, kupetra*, alb. *kumbarë*. Brückner, KZ XLVI 233; XLVIII 214 je izvajal *kum* iz turkotat. *kuma* »priležnica«, kar odklanja Vasmer I 691. Glej tudi *boter* in *koter*.

kûmara »Cucumis sativus«, tudi *kukumer* (m.), *kukumra* (f.); v 16. st. *kumara* »cucumer« (Megiser), v 18. st. *kukumer* (Gutsmann). Izposojeno preko

srvn. *kukumer*, bav. avstr. *Gugumer* je iz lat. *cucumer, cucumeris*; iz slovenščine je soriško n. *kųmare* (Striedter-Temps, DLS 162). Tudi sbh. *kùkumār* (Vuk) in *kumor* poleg splošnega *krastavac*; po Bernekerju I 640 je sbh. prevzeto iz ben. it. *cucúmaro*, medtem ko je it. *cocómero* »melona«. Kakor gr. κύκυον »buča« poleg σικύα je tudi lat. *cucumis* predide. mediteranskega izvora (Battisti-Alessio 997; Frisk II 704), prim. hebr. *qiššu'ā* »kumara« in slov. *týky*, g. *tykъve*.

kumes (prep. z gen.) »kvišku, nad« (pkm.), tudi adv., npr. *kumes stati*, prep. *kumes glave moje*. Po Miklošiču 147 neznanega izvora; Berneker I 643 suponira neznano madžarsko predlogo; Kopečný I 99 opozarja po pismenem sporočilu L. Pappa na madž. *kimászni* »hinaus, herab kriechen«, kar pomensko ne ustreza. Perušek, rkp. misli na slov. **kъ-vmesъ*, kar je po pomenu še manj mogoče. Mogoče bi bilo misliti na redukcijo iz **ku nebes*.

kumîn (m.) »Carum carvi«, tudi *kûm* (vzh. štaj., dol.), *kúmen*, g. *kúmna, kúmina* (f.), *kumena* (f.) (Tolmin), *kûmič* (m.) (vzh. štaj.), *kmîn, tmîn* in *čimîn*; v 16. st. *kumina* (Megiser), v 18. st. *zhimina, kuminà, komin* (Gutsmann), toda pri Pohlinu *kimel*. Stara kulturna rastlina, izhodišče je najbolj verjetno hebr. *kammōn* (tako že Pohlin, Gloss. slav., 1792, 39; Hehn, Kulturpfl. 203; Schrader-Nehring, RL I 655), a tudi akad. *kamūnu* (Lewy, Fremdw. 38). Preko gr. κύμινον (že miken. *ku-mi-no*) in lat. *cumīnum* prešlo v evropske jezike, tako csl. *kuminъ*, r. csl. *kjuminъ*, str. *kiminъ*, sbh. *kùmīn*, starejše *čimin*; na **kъminъ* kaže sln., č., p. *kmin*, r. tudi *tmin* poleg *tímon*. Sln. *kimel* je iz nvn. *Kümmel*, sln. *kûm* iz bav. avstr. *kümm*, starejše *kumm*, stvn. *chumi, chume*. Oblike na *-o-* kažejo na it. *comino*, iz starejše it. *cimino* je sln. in sbh. *čimin* (Miklošič, 117; Berneker I 681; Kluge-Götze 418; Frisk II 49).

kumpalj (m.) »Loxia pyrrhula; kalin«; v 18. st. *kumpal* »Gimpel« (Gutsmann) poleg *gimpel* (Pohlin); zadnja oblika je izposojena iz nvn. *Gimpel* »Loxia pyrrhula«, prva iz pozne srvn. *gümpel* poleg *gumpel* »poskočnost, šala«, izvedeno iz srvn. *gumpen* »skakati«, kor. n. *gump·n* »bedasto poskakovati, obnašati se neumno, suvati s pestmi«, poleg *gùmpe, gümp·l* »prismoda, grobijan«. Iz tega je sln. *gûmpež* (m.) »kalin, prismoda« in *gûmpec* (m.) »prismoda, sunek« poleg *gûmpati* »suvati s pestjo«, pri Gutsmannu »puffen« (Matzenauer, CS 228; Štrekelj, JA XIV 525; Striedter-Temps, DLS 128, 133).

kumpánj (m.) »tovariš« (notr.) poleg *kompánj* (goriš.). Prim. sbh. zah. *kunpȁn* (Božava), *kumpânj* (Rab, Cres), *kompánj* (Istra). Izposojeno iz it. *compagno* »tovariš«; lat. *cumpanio* je kalk po got. *gahlaifs* (*hlaifs* »hleb, kruh«). Preko nemščine pa je izposojeno *kompanija* »vojaška četa«, novejše tudi »trgovska družba«, nvn. *Kompanie*; p. *kompan, kumpel* je izposojeno iz n. *Kumpel*, prvotno »rudarski tovariš« (Kluge-Götze 411; Battisti-Alessio 1034; Šturm, ČJKZ II 74).

kúmrn (adj.) »suh, shujšan«; k temu *kúmrati, kumrneti* »hujšati«, *kumrnost* »suhost«, *kumrnják* »suhec«; morda spada zraven tudi *kúmržen* »slab (o mladičih)« in *kúmrica* »necepljena hruška«. V 18. st. *kumern* »mager, macer« (Pohlin, Gutsmann). Nejasno; n. *Kummer, kümmerlich* je izpričano v sln. dial. *kumrati se* »biti zaskrbljen« (kor.), v 18. st. *kumrati se* »betrübt sein«, *kumr* »Betrübniss«, *kumranje* »Kummer« (Gutsmann). Dvomljivo Skok II 233, ki sln. *kúmer* »mršav« in sbh. kajk. *kumer* »ogabnost, nečistost, gnus« povezuje s csl. *kumirъ* »malik, idol«. Cgn. *Kumar, Kumer* so lahko iz prvega ali drugega pomena.

kúna I »Mustela martes«, *kuna belica* »Mustela foina«, *kuna zlatica*; adj. *kûnji*, izv. *kunina, kunjína, kunovina* »kunji kožuh«; v 16. st. *kuna* »martes« (Megiser), v 17. st. poleg *kuna* tudi *madra, madrovina* (Kastelec, Vorenc) < stvn. *mardar, mard*, nvn. *Marder*; v 16. st. *kuina, koina, koinina* (Megiser, Ramovš, Hgr. II 174), *kuna, kuniza* (Pohlin, Gutsmann), dial. tudi *čüna* (Pivka), *kunca* »dihur«. Splošno slov.; sbh. *kúna*, mak. *kuna*, blg. arh. *kunica*, r. *kunícа*, ukr. *kunýcja*, br. *kunica*, p., slš., č., gl., dl. *kuna*. Sorodno je lit. *kiaunė̃*, lot. *caûna*, stprus. vok. *caune*; dalje nejasno; iz ide. **kouno-* »bel, jasen« izhaja Petersson, BS 12; Pokorny 594; drugi primerjajo gr. καυνάκης »barbarski kožuh« pri Aristofanu, latinizirano *gaunaca*, kar so skušali razlagati kot izposojenko iz psl. **kauná*; verjetno ni niti prasorodno, ampak spada k avesta *gaona-* »barva las« (Schrader-Nehring, RL II² 157; Fraenkel, 249). Kljub Zubatý, JA XVI 413, Studie I 2, 117, Loewenthal, WuS X 168; Berneker, I 644; Trautmann 122. Haas, LP III 57 pritegne friz. Ξεύνη, kar naj bi pomenilo »Wieselkätzchen«. Oštir, Beitr. 78 sodi, da je *kuna*, gr. καυνάχη, in gal. *gunna* predide. relikt (glej tudi Etnolog II 6). Pomen *kuna* »plačilno sredstvo; vrsta davka«, kar razlagajo iz *kunji kožušćki* v zamenjalni trgovini, je po Macheku, Arch. Orient. XVII 133 sorodno s het. *kuššan* »plačilo, cena, denar«, kar je malo verjetno. Treimer, Etnogen. 71 primerja svan. *kwen* »kuna, lisica«, *kwenol* »lisička«, georg. *kwrna* »kuna«. mingr. *awinor* »sobolj«, ubych. *kcum* »podgana«. Sln. *kuina, koina* in *čüna* kažejo na dubleto **kunja*, prim. dl. dial. *kuńa* in br. dial. *kúnja*.

kúna II »vulva«, tudi *kunȁ*; drugi pomen je »psovka za dolgočasno, cmeravo žensko«; v pomenu »vulva« tudi *kûnda*, v drugem pomenu poleg *kûnda* tudi *kúndra*. Nejasno; prim. r. *kuná, kúnka* »vulva« v Bylinah. Vasmer, I 693 sprejema domnevo pri Schrader-Nehring, RL I 372 in Bulat, JA XXXVII 461, da je preko str. pomena *kúnьnoje* »dota« povezano s *kuna* »Mustella« in preklicuje svojo starejšo razlago iz lat. *cunnus* »vulva« v RS IV 72. Nesprejemljivo Brückner, KZ XLVI 223 iz *kuma* »botra«. Povezava z laponskim K *kuńńa* »vulva«, L *kuədna-* (Kalima, FUF Anz. XXIII 252) se dozdeva Vasmerju slučajna. Sln. *kuna* »vulva« in *kunka* »krota« povezuje Lessiak, ZfdA LIII 127.

kunc (m.) »mera za tekočine« (ben. Čedad), glej JA XIV 230; izposojeno iz staro furl. *conz, cunz* < **kondz(o)*, poleg *kvinč* »isto« iz furl. *cuinz* (Šturm, Ce fastu, IX 57). Izhodišče je lat. *congius* »mera za tekočine« (Meyer-Lübke 2146). Toda cgn. *Kunc* je iz *Conradus* (Bach, DNK I 1, 108). cgn. *Kuncelj*, 1370 *Kunczel ze Görz*; 1309 *Cuençel von Stain*, 1494

Kunczelin pa iz n. *Kunzele* < *Kunigunde* (Bach, DNK I 1, 137).

kûndra »kuštra, razmršeni lasje«, *kûnder* (m.) »koder«, adj. *kúndrav*, *kúndrast* »kodrast«, vendar tudi *kundravo vreme* »megleno, mokrotno« (vzh. štaj.). Tudi sbh. kajk. *kundra* »kušter, koder«, *kundrast* (Belostenec). Štrekelj, Lwk. 35 izvaja iz madž. *kondor* »koder«, kakor *göndör* »isto« iz slov. *kǫdrъ* »koder« (Kniezsa, Szl. Jsz. 200; Benkö, II 548).

kundrast (m.) »Allium schoenoprasum«. Machek, JR 265 primerja č. dial. *kundruska* »isto«. Dalje nejasno. Morda iz n. **Kundsagreste*, starejše ime za »Allium oleraceum« je »Allium agreste« in imena tipa *Hundsknoblauch* se uporabljajo tudi za druge sorodne vrste (Mazrell, I 201).

kûnec (m.), g. *kûnca* »Lepus cuniculus«; tudi sbh. *kúnac* »isto«. Z domačim sufiksom *-ьcь* razširjena osnova je izposojena iz bav. *Küniglein*, srvn. *küniclîn*, *kuniglin* »Kaninchen«. Iz istega vira je sln. kalk *kraljik* »kunec«, č. *králík* »isto«. Zadnji vir je lat. *cunīculus*, kar se je v nemščini samo naslonilo na *König* »kralj« (Striedter-Temps, DLS 162). Napačno izvaja Skok II 233 sbh. *kúnac* »Lepus cuniculus« iz *kúna* »Mustella«.

kunj (m.) »collis, gorski vrh« (Novice, 1859, 108); verjetno spada zraven tudi *kônjcer* (m.) »skala, Felsenspitze« (Tolmin), morda tudi *kônjčar* (m.) »Turdus saxatilis, slegur« (Goriš. Brda) glej Štrekelj, LMS, 1892, 12; izpričano je tudi novejše dial. *kuóncer* »skala«. Opozoriti je treba tudi na orn. *Kunica* (Tuma, Imenosl. 24), in mtpn. 1460 *Kunnach*, 1499 *Kunach* (Kos, Prim. urb. II 203, 256); sbh. tpn. *Kuna* (Lika). Nejasno; Kelemina, SR VIII 85 previdno domneva lat. *conus*, it. *cono* »stožec«, dem. *conicellus* v Aschu tpn. *Konsell*, 865 *Cunasella* in n. dial. *Kanzel* »kucelj, Bergvorsprung«. Mogoče bi bilo izhajati tudi iz kelt. *chaunus*, prim. n. *Kohn*, 1210 *Caune* (Bach, DNF II 2, 57). Orn. *Konj*, *Konji* v Julijskih in Savinjskih Alpah so morda ljudsko etimološko naslonjena na *konj* »equus«.

kûnkati, *kûnkam* »oglašati se z glasom kun; kruliti, krohati, tarnati, sitnariti«; k temu *kûnka* »Salamandra maculata, močerad«, tudi *kunkáč* (m.), *kúnkavec* (m.), *okûka* (f.) »isto«, *kuk* »zelena žabica« (prim. gl. *kunkawa* »isto«), adj. *kúnkav* »siten, godrnjav«; pomensko enako je *skûnkati*, *skúčati* »tarnati, tožiti«, *skûnkač* (m.) »Bufo calamita«, *skûnkačec* (m.) »Rana calamita«. Onomatopeje o glasu žab, prim. tudi *kûk* (m.), *kût* (m.), poleg *pûb* (m.) in *ûpa* »Bombinator igneus, Bufo calamita«. Prim. sbh. *kunkáč*, *kȕčić*, *kukmač*, *kum* poleg *munkač*, *unkač*, č. *kaňkati* »oglašati se kot žaba, stokati«; gl. *kunkać* »stokati«; stč. *kuknuti* poleg dial. *skrunkati*, *unkati*, gl. *kunkać*, dl. *kunkaś* »isto« (Machek[2] 307; Skok III 77). Toda nvn. *Unke* »krota«, stvn. *unc* »kača« je sorodno z lat. *anguis* (glej *ogor*, *jegulja*). Nesprejemljivo je za sln. *kûnka* Lessiak, ZDA LIII 127, suponiral nemško poreklo.

kúnšt (m.) »umetnost, znanje«, tudi *kȕnšt*; v 16. st. *kunsht*, *kunshten* (Megiser) tudi v pomenu »zvijača«, v 18. st. *kumsht*, *kumshtni* (Rogerij), *kemsht*, *kunsht* (Pohlin). *kunſt*, *kunſhtni*, *kunſhtuvati* (Gutsmann). Kakor stč. *kunšt* »spretnost, znanje, zvijača«, nč. *kumšt*, *kumst*, slš. *kumšt*, *kunšt*, gl., dl. *kumšt*, p. *kunszt*, starejše r. *kúnšt* »gravura«, ukr. *kúnšt* »natisnjena slika« izposojeno iz srvn. *kunst* (f.) »znanje, spretnost, zvijača«, nvn. *Kunst* »umetnost« po poreklu glagolski abstraktum h *können* »znati« (Kluge-Götze 412; Slawski III 371; Striedter-Temps, DLS 162).

kûp (m.) g. *kúpa* »kopica, grmada, množica«, tudi *kúp* (Ramovš, JA XXXVII 158); v 16. st. poleg *kup* (m.) »acervus« tudi *kup* (f.) »agmen« (Megiser), npr. *kup ludy* »mnogo, krdelo« (Dalmatin), dem. *kûpec*, *kûpček*, *kûpek*, *kûpčič*, *kupinjak*; v. *kupíti*, *kûpčati*, *kûpčkati* »spravljati na kup«; adv. *kûpoma* »na kupe, mnogo«, *vkûp* »zusammen«, v 16. st. *vkup* (Megiser), *vkupe* (Trubar, Dalmatin), *vkupej* v 18. st. *kupei* (Gutsmann), dial. *vküper* (pkm., vzh. štaj.), *skûpaj*, *skûp*, v 17. st. *skupaj* (Hipolit), novo *skúpen*, *skûpek*, *skûpščina*, dial. *skûpčina* »gmajna« (notr.), *skupčáni* (pl.) »skupni lastniki«; pri Megiserju tudi adv. *kupno* »zajedno«. Prim. csl. *kupъ*, sbh. *kûp* (m.) in *kûpa* (f.), mak. *kup*, blg. *kúp*, *kúpъt*, r. dial. *kupá* »cumulus, acervus«, ukr., br. *kúpa*, adv. *do kúpy* »takoj«, p., č., slš., gl. *kupa*. Sorodno je lit. *kaũpas* »kup« poleg *káupas* (= psl. *kúpъ* : *kûpъ*), lit. *kúapa* »grupa, skupek«, lot. *kuãpa* »kup«, *kuopâ* »vkup«; lit. tudi v. *kùpti* »grmaditi se«, *kaũpti* »kopičiti«, lot. *kupt* »zvijati se«, dalje spada zraven stperz. *kaufa-*, avesta *kaofa* »gora, grba« (Berneker I 646; Trautmann 138; Vasmer I 699; Fraenkel 231). Sln. dial. *vkuper* je morda ostanek oblik na *-r-*, prim. lit. *kuprà* »grba, skrivljen hrbet«, ags. *hofar* »grba, oteklina«, stvn. *hovar* »isto«, r. *kuper*, *kupr* »trtica, ritna, repna kost«, p. *kuper*, stč. *kupr* (o tem Vasmer I 694; Stang, Übereinstimm. 31). Glej tudi *kipeti*.

kúpa I »čaša, kozarec«, dem. *kúpica*; tudi *kúfa*, *kúfica*; v 16. st. *kupiza* (Megiser), v 18. st. *kupa*, *kupiza* (Pohlin). Oblika *kúfa* je gotovo iz stvn. *chuofa*, srvn. *kuofe*, *kuffe*, *kûfe*, nvn. *Kufe* (Miklošič 147; Berneker I 645; Striedter-Temps, DLS 161). To je izposojeno iz lat. dublete *cōpa* poleg *cuppa* (o tem Kluge-Götze 409). Za obliko *kúpa*, kakor tudi za sbh. *kûpa*, *kûpica* je nedvomen romanski izvor, Skok II 237 suponira balkansko latinščino. Iz lat. tudi ngr. κοῦπα, alb. *kupë*, toda madž. *kupa* in najbrž tudi blg. *kúpa* je iz sbh.

kúpa II »kvadrat, četverokotnik; karo pri kartah«, k temu *kúpast*, *kúfast*, »kocka za igranje«, tudi *kúfa* (štaj.); k temu *kúpast*, *kúfast*, tudi *kúfa* (štaj.); Pleteršnik navaja tudi kajk. *kufa* »spleteni lasje na glavi«. Izposojeno iz it. *cubo* »kocka za igranje«, lat. *cubus* < gr. κύβος »kocka«. Novejše izposojenke iz te osnove so *kubik* »kubični meter«, adj. *kubičen*, v. *kubirati*, a tudi *kubizem*, *kubističen* (Skok II 219; Battisti-Alessio 1181).

kupiti, *kúpim* (v. pf.) »emere«, impf. *kupováti*, *kupûjem*; izpričano že v 16. st. *kupiti* »emere«, *kup* (m.) »emptio«, *kupzhia* »artificium«, *kupiz* »mercator«, *prekupaviz* danes *prekupčevâlec*. Splošno slov.; sbh. *kúpiti*, *kupòvati*, mak. *kupi*, *kupuva*, blg. *kúpja*, *kupúva*, r. *kupítь*, *pokupátь*, ukr. *kupýty*, *kupuváty*, br. *kupícь*, *pakupácь*, p. *kupić*, *kupować*, č. *koupit*, *kupovat*, slš. *kúpiť*, *kupovať*, gl. *kupić*, *kupować*,

dl. *kupiś, kupować*. Izposojeno iz got. *kaupjan* »trgovati« ali germ. **kaupjan*, ohranjenega v stangl. *cýpan*. Iz istega vira je tudi fin. *kauppa* »trgovina« in stprus. akk. *kaupiskan* »trgovina«. Germanska beseda je prevzeta iz lat. *caupo* »kramar, branjevec« neznanega porekla. (Berneker I 647; Trautmann 123; Kiparsky, GLS 204; Kluge-Götze, 291). Meillet, Ét, I 45, Knutsson, ZSPh XV 138 so izhajali iz prvotnega **kûpъ*, prim. stvn. *kouf*, st. saš. *kōp*, stnord. *kaup*, čemur ne ustreza cirkumflektirana intonacija (Kurylowicz, RS XIV 49).

kûpma »čop, šop. kukma« (Slov. Gorice), tudi *kupna* (Dajnko). Matzenauer, CS 226 primerja srvn. *kupfe, kuffe, kuppe* »pokrivalo pod čelado«, stvn. *chupha, chuppa* »mitra, pokrivalo«, n. dial. *kaupe* »šop, perjanica«, hol. *kuif* iz srlat. *cuffa* »pokrivalo« in nvn. *Koppe* »konica, šop«. Vendar je mogoče tudi misliti na dubleto h *kukma* »isto«, sbh. *kȕkma* »čop«, *kùkmast* »čopast«, *kùkmârka* »čopka« kakor sln. dial. *kûpnjak* poleg *kukmak* »Agaricus phaloides«. To primerja Matzenauer, LF IX 35 z lot. *kauka* »čop, šop«, s prevojem csl. *kyka* »isto«, sln. tudi *kêka* »bujni lasje« < **kъka*, *kêčka* »čop«, iz slov. jezikov rum. *chică* »čop« (Miklošič, 154; Berneker, I 659). Dalje glej *kečka*.

kúra »gallina«, tudi *kȗr* (m.), g. *kúra*; v 16. st. *kuri* (m. pl.) (Trubar), *kura* »gallina«, *divje kure* (pl.) »Phasianus« (Megiser), v 17. st. *kur* (m.) »Gallina, Phasianus« poleg *kura* (f.) »ornithon, kurnik« (Kastelec-Vorenc), v 18. st. *kura* »perutnina; os pubis« (Pohlin); *kura* »Henne«, adj. *kurji, kuretina* »perutnina«, *kurjica* »vulva« (Gutsmann); prim. dl. *kurica* »vulva«, ukr. *kúrka* »vulva«. Kalk po n. *Hühnerauge* je *kurje oko* »uropogium«, v 17. st. *kurje oko* (Kastelec), srlat. *oculus pullinus* (od 7. st.). Številne izvedenke tipa *kurnik, kuretina, kúre* (n.) »pullus«, pri Pohlinu *kurȇ* (n.), dial. adj. *kúrečji* (Dajnko), *kúrečjak* »kurnik«, *kúrečjica* »kurje oko«, tudi *kúrečje oko* poleg *kúrečji pogled* »kratkovidnost«, *kúrečjica* »vrsta uši«, *kúrečjica* »Galanthus nivalis«, *kûrešnica* »Caltha palustris: Lamium«, *kûrjica* »Helleborus niger«, *kuroslẹ̑k* »Ranunculus acris«, *kuroslẹ̑p* »Anagallis«. Prim. csl. *kurъ* (m.) »gallus«, *kurica* »Gallina«, *kure* »pullus«; sbh. samo ostanki v obrobnih pokrajinah, tako *kȗr* (m.) »petelin«, pl. *kȗri* »kokoši«, *kȗrica* »piščanec« (kajk., čak.), *kure* (n.) »isto« (Primorje), tudi *kurje oko, kurji cvijet, kuroslijep* »Helleborus, Anogallis«, blg. *kur* (m.), r., ukr. *kur* (m.), *kúra* (f.), p. *kur, kura, kurzyca*, č. *kour, koura, kuře*, gl. dl. *kura*. Večina avtorjev sklepa na onomatopejo in primerja lat. *caurīre* »kričati«, sti. *kāuti* »kriči« (Berneker, I 650; Meillet, Et. 409; Vasmer I 697), primerjave kakor *petelin* < *peti*, lat. *gallus*: slov. **golsъ* in pod. navaja Mladenov, Slavia X 248. Nezadovoljivo domneva Schrader-Nehring, RL I 431 na nperz. *Xoros* »gallus« ali Petersson, KZ XLVI 133 na sti. *kúlālas* »vrsta kokoši« poleg *cákōras* »vrsta ptiča«. Machek, Slavia XXI 264 pa domneva izvedenko **kuriti* »teči«, sln. *odkuriti jo* »zbežati«, slš. *prikúrit'* »priteči«, br. *kurícъ* »jahati, teči«, kar je morda samo metafora h *kuriti* »netiti«.

kȗrba »meretrix«, tudi *kûrva* (vzh. štaj.) poleg *kurváča, kurvênda* (kajk.); v 16. st. *kurba, kurbar* (m.), *kurbarija, kurbarska hisha, kurbati* (Megiser), 1607 *curba, curbar* (Alasia), v 18. st. *kurba, kurbam, kurbarya, kurbir, kurbishe* (Pohlin), dial. tudi *kurvîn* »kurbir« (nar. pesem), *kurvéiš* (pkm.), *kurveš, kurvân*; k temu *kûrbič* »otrok vlačuge«; v. *(s)kurbáti se, (s)kurbâm se, kurváriti se, kurvârim se*. Splošno slov.; csl. pozno *kurъva* (16. st.), sbh. *kûrva*, čak. od 16. st. *kûrba*; mak., blg. *kúrva*, r., ukr., br. *kúrva*, p., gl., dl. *kurwa*, č., slš. *kurva*. Iz slov. jezikov madž, *kurva, kura*, rum. *curvă, curvie*, alb. *kurvë* ngr. κοῦρβα, lit. *kùrva*. Etimološko nejasno; psl. **kury*, **kurъve* ne more biti iz got. *hōrs* »prešuštnik«, stvn. *huora*, srvn. *huore* »vlačuga«, kot so sklepali starejši raziskovalci (Miklošič 148; Uhlenbeck, Got. Wb. 82). Germ. **harjo* primerjajo s sti. *kā́yamāna-* »imeti rad«, stir. *caraim* »ljubim« (Kluge-Götze 31), po Macheku, Slavia XXI 232 je to izposojenp iz slov. *kurъba*, kar naj bi se razvilo iz **kur(opъt)ъva*. Dvomljivo tudi Mikkola, Berühr. I 133, ki izhaja iz srlat. *curia* »meretrix« ali Jüthner, Wien. Stud. XXVI 156 iz gr. κόρ(Ϝ)α »dekle«, Oštir, Razpr. ZDHV VI 194, Vogelnamen, 18 suponira predide. poreklo. Soboljevskij, JA XXXIII 479 izvaja iz *kurъ* (glej *kura*), to mnenje potrjuje tudi sln. *kurica* »vulva« in tudi lit. *kĕ̃kšė* »kurba« je sorodno z lit. *kĕ̃kštas* »šoja« ali frc. *coq* »petelin«; *cocotte* »vlačuga« (Fraenkel 235, 320). Kakor r. *suka* »psica; vlačuga« (Vasmer I 638) je tudi sln. dial. *kûsa* »psica, vlačuga« (Ščav., pkm.).

kurdej (m.) »skorbut«, adj. *kurdejen* (Bleiweiss, Cigale); izposojeno iz č. *kurděj*, v 15. st. »neki tvor na konjskem jeziku«, kasneje »rana na dlesnih, skorbut«; tudi stp. *kurdziej, kurdziel* poleg *gurdziel*, slš. dial. *kurdzel'*, ukr. *kurdel, kurdyl, kurdil, kurdjúk* »nazivi živalskih bolezni«. Nejasno; Brückner, 283 domneva na izvedenko iz *kur* (m.) »ošpice«; Matzenauer, CS 230 opozarja na nvn. *Gurfei* »tvor na ustnicah pri živini«, Machek[2] 308 pa na hol. *scorft, schurft*, novejše *scheurbuik*, angl. *scurvy* »skorbut«. Slawski III 299 suponira psl. **kor-ějь* s sekundarnim *-d-*. Pri nas je to izposojenko izpodrinil sinonim *scorbut*, prim. nvn. *Skorbut*, srlat. *scorbūtus* iz osnove kot *skrobot, skorbota* (De Vries, NEW 617).

kûrec (m.), g. *kûrca* »pēnis«; v 18. st. *kurz* (Pohlin, Gutsmann). Prim. sbh. *kȕrac*, g. *kûrca* »penis«. Nedvomno izvedeno iz *kurъ, kura* (Štrekelj, JA XXVII 50), prim. sln. *kurica* »vulva«, ukr. *kúrka* »isto«, dl. *kurica* »isto«. Opozoriti je treba tudi na sln. *cúra* »penis, vulva« v otroškem govoru, naslonjeno na *curiti* »scati« poleg *čârika, čûrka* »kurica«. Pomensko drugače se je razvilo blg. *kúrec, kúrjak* »kopun, impotentnež«, r. dial. *kureja* »skopljenec, hermafrodit«. Glej Berneker I 650; zanimivo je sln. dial. *makur* (Ščavnica) < *ma-* (glej *maklen, macesen*) **kurъ*.

Kúrent (m.) »ime maske«, tudi *Kuret* poleg *Korânt* (vzh. štaj., notr.), *Korênt, Korêt* (pkm.), *Korȇ* (n.), g. *Koréta* (Solkan), *sveti Kurent* »pust« (štaj.), *sveti Kòrant* (gor.). Zraven spada gotovo *Korat* »mož v mesecu« (Zilja), *Korant* »plužar pri oračih« (Zilja). Tudi sbh. kajk. *Kurȅnt* »ime pustne šeme«. Morda tudi tpn. *Kuretno* in cgn. *Kuret, Korent*, sbh. kajk. *Korent* (Čakavec), *Kurent* (Krapina; Istra), vendar je stvn. *Chourat* »Konradin« (1377). Primarne so najbolj verjetno oblike z *-u-*; mogoče je misliti na mešanje

z drugimi osnovami (glej *korantáti* »štorkljati«, *koranta* »krastača«). Miklošič 148 je primerjal ukr. *kurent* »vesela poročna viža«, kar je kakor p. *kurant* »star ples«, r., č. *kuranta* »isto« iz frc. *courante* »ime plesa v 16.—17. st.«. To zavrača Berneker I 648, ki pravi da sln. *Kurent* ne spada zraven. Štrekelj, Lwk. 81 se odloči za nvn. *Kurrende, currente, Kurrentschüler* »petje revnih dijakov za milodare«. Tudi Brückner, KZ XLVI 222 in Polivka, Germanoslav. I 619 sklepata, da je ime tuje in zavračata poskuse razlage iz slov. *kurъ, kurъcъ* (Kristijanović, Anfang 20). Kelemina, Bajke 12 opozarja na kočevsko n. *Wischigûro* »ime maske«, alem. *gôre*, štaj. n. *gôri* »neka norčava maska« < it. *corrente*, v CMS XXV—XXVI 112 dostavi še *Korikorante* »tisti, ki hitro teče«. Grafenauer, Etnolog XIV 38 sklepa na sorodstvo z r. *kereméť* »zli duh«, kar je po Vasmerju I 551 arabskega izvora. Še manj prepričljivo Mažuranić, Prinosi 576, ki misli na ilir. *Curetes, Couretes* in Grobelj, Katalog Ptuj 1978, ki pritegne gr. κούρητες »mladi oboroženci«, κύρβαντες »plesalci«.

Ker priča sln. *ukiriti se* »nastaniti, namestiti, ugnezditi se« in sln., sbh. *ukrcati* »nastaniti se na ladji«, kakor lit. *kùrdinti* »vseliti se« na izgubljeni pomen slov. *kur(i)ti* »ustvarjati, snovati, graditi« kakor lit. *kùrti*, je sln. *Kurent, Kuret* verjetno arhaični ptc. pres. act. **kurętъ* z rinezmom pred *-t-* s suponiranim pomenom »ustvarjajoči, snujoči, gradeči«, prim. stprus. *Curche* »zadnji snop, v katerega se skrije boginja plodnosti« in lit. tpn. *Kurka*. Tudi blg. *kukere, kukove* »ime podobnih mask« je morda < **kurkere* (avtor JiS XXVI, 51—53).

kúrgelj, g. *kúrglja* »železen klin na gredanjici«, *korêž* (m.) »vož, ki veže gredelj na plužna kolca«, *koreze* (f. pl.) »jermeni idoči vprežnim volom od ojesa do rogov« (Malhinje). K temu tudi sbh. *kúrelj* (m.) »lesen klin pri plugu« (hrv., Črna Gora), *kùrdelj, kȕrdelj, kurȇš* »uzao kojim se gužva veže«. Štrekelj, Ljub. Zvon, 1889, 182 izvaja samo sln. *koréš* in *koreze* iz ben. furl. *corèze* »jermen«, it. *careggia* < lat. *corrigia* »jermen« (o tem Meyer-Lübke 2253). Vendar se vse te besede tako prepletajo med seboj, da ni mogoče razlikovati izhodišč.

kúriti, *kúrim* »calefacere«, pf. *zakúriti, podkúriti*; zastarelo tudi *kuriti tobak* »kaditi«, *izkuriti sod* »žvepljati«, *kúriti se* »razvnemati se, pariti se (o mokrem senu)«; z nepravim objektom *odkuriti jo* »zbezati«, *kúriti koga* »tepsti«, *(pod)kuriti komu* »zagosti, narediti kaj neprijetnega«. K istemu korenu spadata še glagola *u-kiriti* in *u-kŕcati* (glej tam). Prim. csl. *kuriti* »fumare«, sbh. *kúriti, kûrim*, r. *kurítъ*, ukr. *kuryty*, br. *kurycъ*, p. *kurzyć*, č. *kouřiti*, slš. *kúriť*, gl. *kurić*, dl. *kuriś*, toda mak. *čuri*, blg. dial. *čurja* (impf.), *kúrna* (pf.). Tudi slš. *prikúriť* »priteči«, *prekúriť* »steči mimo«, ukr. *kurýty* (impf.), *kurnúty* (pf.) »zbežati«. Sorodno je lit. *kùrti, kuriù* »napraviti, osnovati, ustvariti«. V tem pomenu je osnova ohranjena v arhaično tvorjenemu deležniku **kurętъ* z rinezmom pred *-t-*, kar da sln. *kúret, kúrent* »ime maske«, prvotno »ustvarjajoči, snujoči«. Preko zveze lit. *ùgnį kùrti* »napraviti ogenj«, lot. *uguni kurt* tudi »kuriti«, pride v slov. do pomena »netiti ogenj«. Tudi *kúriti (se)* »izzivati (se)«, *razkúriti koga* »razdražiti«, *podkúriti komu* »narediti komu nevšečnosti« imajo pomensko repliko v lot. *kuȓstit* »dražiti, povzročati prepir, razvneti« poleg »ustanoviti, ogenj kuriti«. Machek, LP V 64 je *kuriti* »bežati« ločil od *kuriti* »kaditi« in je prvo povezoval z lat. *currere* »teči«, vendar se zdi bolj verjetno, da je preko pomena »dim, prah« prišlo do metafore »bežati«; prim. lot. *dègti* »goreti, bežati«, *dùmti* »kaditi, bežati«, sln. *popihati jo, užgati jo*, sbh. *odmagliti* (Trubačev, Vopr. jaz. III 134; Fraenkel, I 319). Starejši etimologi ločijo tudi *kùrti* »ustvariti« od *kùrti* »kuriti« (Zupitza, GG 114; Berneker I 651; Vasmer I 700). Temu nasprotuje Fraenkel I 319. Bsl. **kur(i)ti* izvajajo iz ide. **ker(ə)-* v sek. red. **kor(ə)-*. Nejasno je razmerje med balt. *-ū-* in slov. *-u-* (avtor, JiS XXVI 51 ss.). Prim. r. csl. *kъrčii* »kovač«. O got. *haúri* »oglje«, pl. »ogenj«, stisl. *hyrr* »ogenj« Stang, Übereinstimm. 31. Oblike mak. *čuri*, blg. *čurjá* razlaga Mladenov, 689 s prevojem. Dvomljivo Machek[2] 288; Treimer, Lingua IX izhaja iz kavk. *kur* »dim«.

kȗrjica »cunnus«; prim. dl. *kurica* »isto«; Matzenauer CS 208 izvaja od *kura* »gallina«. Verjetneje f. h *kurъcъ* »penis«. Drugo je *kȗrjica* »Menopon pallidum« (Solkan), *kȗrjica* »kurje oko« (Tolmin), kar je gotovo od *kura*, prim. tudi *kȗrjica* »kurnik«. Enako fitonima *kȗrjica* »Helleborus niger«, sin. *kurja smrt* poleg *kȗrjica* »Galanthus nivalis; Leucojum vernum« (sin. *norice*).

kurnik (m.) »qualus, kad za prešanje grozdja«, izpričano samo v 17. st. (Kastelec-Vorenc) poleg *kurnizhizh* »quasillus, cedilo za mošt«. To **kurьnikъ* je komaj mogoče isto kot splošnoslov. *kurьnikъ* »hlev za kokoši«. Ni izključena povezava z lit. *kùrti, kuriù* »napraviti, graditi, ustvariti«, lot. *kurinât* »ustanoviti«, stprus. *kūra* »gradi«, kar odgovarja r. csl. *kъrčii* »kovač« in sln. *kŕčalo, kŕčel* »Fortstecknagel« poleg *kiraš* (m.), kar kaže na *-ū-*, medtem ko sln. *kúrelj, kȗreš, kȗrež, kúrgelj* govore za diftong (sln. *kóreš* »isto« je morda rezultat mešanja več osnov). Sorodno je sti. *kr̥ṇóti, karóti* »dela, napravi«, *kr̥tyā́* »posel, delo«, avesta *kərənaoiti* »isto«, stir. *cruth* »podoba, oblika« (o tem Pokorny 641; Mayrhofer I 258). Glej tudi *kuriti* in *čarati*.

kurnprat (m.) »Scolopax rusticola«, tudi *kornbrat* v 18. st. (Gutsmann). Dvomljiva je primerjava s psl. **kuro-pъty*, g. **kuropъtъve*, č. *koroptev*, slš. *kuroptva*, luž. *kurotwa* in p. *kuropatwa, kropatwa*, r. *kuropátka* »Perdix cinerea« (Pleteršnik I 490). Sbh. *kuroptva* »Perdix« (Mikalja, Stulić) je verjetno prevzeto iz č.

kuroslẹ̑p (m.) »Anagallis arvensis« poleg *kurja češnica, kurja noga, kurji česen*; prim. sbh. *kokošji slijep, kurje oko* »Anagallis«, medtem ko je sbh. *kuroslijep* »Helleborus niger«; v severno slov. jezikih je r. *kuroslép* »kurja slepota; človek, ki trpi za to boleznijo«, kar je kalk po n. *Hühnerblindheit* poleg *kuroslepnik* »Cornus sanguinea«, br. *kuraslep* »Anemona« in *kurinaja slepatá*, ukr. *kúrjača slipotá*, p. *kuroślep, kuroślepka* »kurja slepota«, č. dial. *kuří slep*, slš. dial. *kuriśl'ip* »kurja slepota«, toda stč. *kuří mor* »Anagallis« (kalk po lat. *morbus gallini*). Nejasno pa ostane sln. *kuroslẹ̑k, kȗroslek* »Ranunculus acris« (štaj.), n. *Hahnenfuss*, sbh. tudi *rabokrek, rabokret*; morda gre za medsebojno vplivanje različnih osnov.

kúrtast (adj.) »top, prisekan; k temu *kurtáč* (m.) »žival z odsekanim repom« (Miklošič), *kurtánjek* (m.) »isto«, *kûrtek* (m.) »prašič z odsekanim repom ali uhljem«, *kûrtke* (pl.) »kratke smuči« Prim. sbh. *kȕrtast* (adj.) »top, prisekan«, tudi *kȕrtav* in v. *skurtati* »skrajšati«, slš. *kurta* »pes ovčar s prisekanim repom«, p. *kurta, kurty* »isto«, poleg *kurta, kurtka kurcica* »kratek jopič, zabunec«, tudi č. *kurtka* »isto« in iz tega tudi r. *kúrta, kúrtka* »jopič«, ukr. *kurtýj, pokurtýty* »skrajšati«. Izhajati je treba iz lat. *curtus* »kratek«, prim. rum. *Cúrtu* »ime psa s prisekanim repom«, tudi madž. *kurta* »kratek, prisekan«, *kurtakutya* »pes s prisekanim repom«. (Berneker I 649; Skok, JA XXXIII 364; ERHS II 244). Miklošič, 148 izhaja iz turš. *k'ürte* »kratek jopič«, kar je dalo sbh. *ćurdija* »kratek kožuh«.

kurtka »telovnik, kratek vojaški suknjič«; prim. r. *kúrta, kúrtka* »jopič«, ukr. *kúrta, kúrtka* »isto«, p. *kurta, kurtka, kurcica* »kratek jopič, oklep«, č. *kurtka* »kratek jopič«. Izposojeno iz lat. *curtus* »kratek«. Iz iste osnove je tudi sln. *kûrtek* (m.), g. *kûrtka* »prašič z odsekanim repom«, pl. *kûrtke* »kratke smuči«, *kurtáč* (m.) »odsekan rep«, adj. *kúrtast* »prisekan, okrnjen«, sbh. kajk. *kȕrtast, kȕrtav* »isto«, ukr. *pokurtyty* »skrajšati«, *kurtyj* »kratek«, slš. *kurta* »pes s prisekanim repom«, p. *kurta, kurty* »isto«. Prim. tudi rum. *Curtu* »ime brezrepemu psu« poleg *scurtéica* »kratka obleka« (Matzenauer, CS 230; Berneker, I 649; Vasmer, I 702). Drugače Miklošič, 148; TEl. II 113; Nachr. II 161, ki izhaja iz osman. turš. *k'ürtä* »jopič«.

kúšati, *kúšam* (v. impf.) »poizkušati«; redko simpleks; le pkm. dial. *kûsa* poleg *skûsa* »skušnjava«, tudi kajk. *vu skusu* »v izkušnjavo«, že 1607 *na skusso* (Alasia). Navadno le v zloženkah, v 16. st. *ifkushanje* (Dalmatin), *pokushajnje, pokufiti, pokushavati, pokushnja* »gustus«, *skufiti, skushnava* »tentatio« (Megiser); v 18. st. *pokûs, okûs* »gustus«, *skuseti, skusèm* »tentare«, *skusham, skushna* »proba«, *skushnava* »tentatio«, *skushnavz* (Pohlin), *okufs, pokufs* (Gutsmann). Danes knjižno *o-* (*po-, iz-, poiz-. s-, za-*)*kúsiti -kûsim*, impf. *-kúšati, kúšam, okûs, poskûs*, adj. *okúsen*. Splošno slovanska izposojenka iz got. *kausjan* »okusiti« (Miklošič 149; Berneker I 651; Meillet, Ét. 214; Kiparsky, SLG 204). Druge razlage so dvomljive, tako Brückner, KZ XLII 351 povezuje *-kusiti* s *kǫsiti*. Got. *kausjan* je prešlo tudi v frc. *choisir*, provan. *chausir*; izvedeno iz ide. **ǵeus-* »okušati«, lat. *gustare*. Iz iste osnove je n. *Kost* »hrana« > sln. *kôšta* in *koštati* (Gutsmann), prim. tudi sbh. *kost, kȍštati, kostírati* (Berneker I 586).

-kusiti, -kušati je izredno produktivno v večini slov. jezikov, povsod le redko simpleks, sbh. v 16. in 17. st. *kusiti, kusim*, tudi pf. *kusnuti* (Kosmet), *kúšnuti* mak. *kuša* »čara«, blg. *kúsvam, pokusjá se*, r. *kúšatь* »jesti«, *iskusítь, iskušatь* »poskusiti«, ukr. *kusýty* »poskusiti«, br. *spakusícь, spakušácь*, p. *kusić*, č. *skoušet*, slš. *skušať*, gl. *skusować*, plb. *k'äusót*. Vse brez izrazitejših pomenskih variacij.

kušîn (m.) »blazina« (Istra). Izposojeno iz nekega romanskega vira; tudi sbh. *kušȉn* (Istra, Korčula), *kùšin* (Dubrovnik, Perast). Pomensko najbližje je stfrc. *coissin*, prov. *coisi* »blazina«, kar je prešlo v it. *cuscino* in srvn. *küssen, küssin* »blazina«, nvn. *Kissen*, danes frc. *coussin*, ang. *cushion*, špan. *cojin*, port. *coxim*. Najbolj verjetno izhodišče je srlat. *coxīnum* »blazina na sedežu« iz lat. *coxa* »bok, kolk, bedro« (Meyer-Lübke 2292; Battisti-Alessio II 1197; Skok, II 150); nekateri avtorji izhajajo iz lat. *culcita* »blazina«, galorom. *cūilcinum* »isto« (Kluge-Götze, 371). Glej tudi *vânjkuš*.

kúšter (m.) »kosem, koder«, tudi *kûštra* (f.) »isto«; adj. *kúštrav kúštrast* »razmršen« (o laseh); izv. *kúštravec* in *kúštrek* »človek z razmršenimi lasmi«, v. *kuštráti, kuštrâm* »mršiti«, *kuštráti se* »polstiti se«, pf. *raz-* (*s-*)*kúštrati*; v 18. st. *kushtr* »Kraushaar« *kushtraft* »zerrauft« (Pohlin). Poleg oblik z *-u-*, ki so danes knjižne, navaja Pleteršnik, I 446 tudi dubleto *koštrav* (Sln. Gorice), kar je verjetno izhodno; pomensko enako je mak. *koštrav*, blg. dial. *koštráv* »kosmat, razmršen«. Medtem ko je sbh. *koštra* »okun«, je r. *kostrjavyj, kostrívyj* »poln pazderja«, *kostrá* »pazderje, Bromas«, ukr. *kastrá* »Festuca«, br. *kastrjávy* »poln pazderja«. Izhajati je treba iz prvotnega **kostьrь, kostrь*, najbolj verjetno izvedeno od *kostь*. Glej tudi *kostreba* in tam navedeno literaturo. Sln. *-ų* je verjetno ekspresiven.

kúštrav (adj.) »razmršen«, tudi *kóštrav*; k temu *kúšter* (m.), g. *kuštra* »šop las, človek z razmršenimi lasmi«, v. *skúštrati, skúštram, razkúštrati, -am* (v. pf,) »razmršiti«; v 18. st. *kushtraft* inpexus«, *kushtr* (m.) »cinus« (Pohlin). Prim. sbh. *kȕštrav* »skodran«, poleg *kùšljav* »zmešan«, *kúšljo*, f. *kúšlja* »razmršen, naježen«, *kùšljati* »smukljati lan«, *zakušljati* »zaostati v rasti«, ukr. *kúštra* »kuštrav človek«, *kustrátyj* »zmršen«, č. *kuštra* »zmršen človek«, *kuštry* (pl.) »kodri«. Berneker I 599 navaja zraven tudi r. *kužljávyj* »skodran« in lot. *kužļi* »kodri«, *kuž(e)laîns* »kodrast«, *kūželis* »skodran pes«. Najbolj verjetno so to ekspresivne variante h *kǫdrь* »koder«. Naj omenim še sln. vulg. *skúzman* s podobnim pomenom in cgn. *Kušter, Kuštar, Kuštrec, Kuštrin*, morda tudi *Kúšlan, Kúšljan, Kušljar*.

kût (m.) »Bombinator igneus« (Bilje); Cigale navaja tudi oblike *kuk, pub* poleg *upa* in splošnejšega *gož, vož*. Izhodišče je verjetno vabilni klic za živali, prim. r. *kutьka* »pišče«, *kutënok* »ščene«, sbh. *kutimȁ, kutmȁ* »vabilni klic za pse«, č. dial. *kut'ák* »kunec«, lit. *kùt kùt* za glas kure, petelina (sln. *kok kok*), *kutnóti* »kokodakati« (Vasmer I 705; Fraenkel 323; Slawski, III 439).

kúta »habitus«; *kûtar* (m.), g. *kûtarja* »menih«, v 17. st. *kuta* »en klobuk, capitium« (Kastelec-Vorenc), v 18. st. *kuta* »Kutte, cocutium« (Pohlin, Gutsmann), *kutei* (m.) »Hemdlein« (Gutsmann). Kakor p. *kuta* »habitus«, gl. *kuta* »dekliško oblačilo«, poleg č. *kutna*, slš. *kutňa* »habitus« izposojeno iz srvn. *kutte*; nvn. *Kutte* »habitus«, to pa iz srlat. *cotta* »tunica, clericis propria«, prim. stfrc. *cote* »halja, suknjič«, angl. *coat* »plašč, halja«, vse iz stfrank. **kotta* »grobo volneno blago«, kar je sorodno s stvn. *kozzo* (glej *koc*), iz ide. **gᵘeud-* (Kluge-Götze 397, 415). Pomensko enako csl. *kotyga*, sbh. *kòtiga*, čak. *kotȉga*, r. *kotyga* je iz lat. *cotūca* (Vasmer I 617).

kútina »Cydonia vulgaris«; v 16. st. *kutina* »malus cotonea« (Megiser), toda pl. *kune* (< **kutne*);

v 18. st. *kutena* (Pohlin), *kitina* (Gutsmann); kor. dial. še danes *kita, kitna*, prim. *kitinska jabuka* (Gutsmann). Izposojeno iz stvn. *kutinna*, sprejeto v 11. st. iz lat. *cotonea* (Kluge-Götze 575) poleg *qitina*, nvn. *Quitte*. Ime ima po kretskem mestu *Kydōnia*; gr. κυδώνια μᾶλα je verjetno z etruščanskim posredovanjem sprejeto v lat. *cotōnea*. Prim. tudi č. dial. *kutna, kutonka, kutnička*, slš. *kutnačka, kutňa*. Iz istega vira je sbh. *gdunja, dunja, gunja*, blg. *dulja*, ukr. *hdulja, dulja*, p. *gdula*, č. *kdoule* (Machek, JR 114; Striedter-Temps, DLS 163).

kûtiti se I, *kûtim se* (v. impf.) »zapustiti gnezdo (o valečih pticah)«, pf. *skûtiti se* »zapustiti gnezdo, pustiti na cedilu« (vzh. štaj.), tudi *oskútiti se*, npr. *kokoš se oskûti* »podivja«, *žena se moža oskuti* »zapusti moža« (Slov. Gorice), a tudi *oskîtiti se* in *osklûtiti se* z enakim pomenom; izv. *skûta* (f.) »kljubovalno izogibanje doma«, npr. *na skuto iti* »zapustiti dom«. Nejasno; razmerje *-u-* : *-i-* najdemo tudi pri *skûtati se* poleg *skîtati se* »potepati se; pohajkovati«; v drugih slov. jezikih samo z *-i-*, sbh. *skitati se*, mak. *skita (se)*, *skitne se*, blg. *skitam se*, r. *skitátьsja*, ukr. *skytátysja*, kar primerjajo z lit. *kutḗti* »gugati, majati« (o tem Vasmer II 638). Po drugi strani pa je poleg sln. *skútiti se, skûtim se* »gabiti, gnusiti«, pf. *priskútiti (se)* in *skût* (m.) »gnus« tudi *oskútiti se* in *osklutiti se* »zagnjusiti«; sln. *priskūta* »gnus, naveličanost; tečen, neslan človek«; pomensko blizu temu zadnjemu se zdi sbh. *kútre* (m.), *kútra* (f.) »muško, žensko, koje uvijek muči«, kar je gotovo izvedeno od *kútriti* »molče prisluškovati« (Lika), *skútriti se* »prihuliti se« in *kútiti* »zamišljeno u bolesti ćutati«, kar Skok, II 248 povezuje s *kǫtъ* »kot«. Sorodno je morda lit. *skaũsti, skaudžiù* »delati komu krivico, nadlegovati, zavidati, škodovati«, lot. *skàudêt, skaudît* »zavidati, biti nevoščljiv« poleg lit. *skústi* »obdolžiti, tožiti, denuncirati«, kar primerjajo z gr. σκυδμαίνω, σκύζομαι »jezim«, σκυθρός »godrnjav, čemeren, otožen« (Fraenkel 798, 823), poleg *kiūtḗti, kiū̃toti* »nepremično obstati, utihniti«, *kiùsti* »biti čemeren, nasajen, nadležen«. Pri izvedenkah iz ide. **keu̯t-*, **kou̯t-*, **kut-* je tudi v baltskih jezikih veliko nejasnega (Fraenkel, 261). Ni pa v sln. sledov psl. *kutiti* »delati, početi«, csl. *kutiti* »machinari«, *prěkutiti* »ornare«, č. *kutati, kutiti* »početi«, č., p. *skutek* »dejstvo, fakt«, prav tako ne s č. *kutiti* »brskati, grebsti«, slš. *kutat'*, *kutit'* »iskati, grebsti«, *zakutrat' sa* »zagrebsti se«, kar povezujejo medsebojno na različne načine (Berneker I 654; Machek[2] 309; Vasmer I 706; Slawski III 140).

kútiti se II, *kûtim se* »skriti se« (vzh. štaj.). Sorodno je sbh. *skùtati, skùtām* »skriti«, blg. *kútam* »hranim, skrivam«, tudi *kúta, kútiš* in *kьtam* z razširjenim pomenom »gostiti, hraniti, pohajkovati, postoriti kaj okoli hiše«, csl. *sъkutati* in *sъkǫtati* »umirati, utišati, pokopati«, r. *kútatь* »pokriti, zakriti«, *ukútatь* »skriti«, ukr. *kútaty* »skriti«, br. *kútacь* »isto«, p. *kutać* »otulać«, č. dial. *zakutat se* »pokriti se«, slš. *okutatь* »pokriti«. Verjetno spada zraven tudi sln. *skûtnik* (m.) *skûtnica* (f.) »posvojen otrok, pridojenec, n. Mitsäugling«. Psl. **kǫtati* : **kutati* »pokrivati, utišati, skrbeti za kaj« iz ide. **(s)ken-t-* s sekundarno nazalizacijo; sorodno je stprus. *kūnti-* »skrbi, čuva«, *pokūnst, pakūnst* »streči, hraniti, čuvati«. Drugo sorodstvo, ki ga navaja Berneker I 602 kakor gr. κύτος »koža«, stvn. *hût* »Haut«, lit. *kutỹs* »mošnja« je dvomljivo (Trautmann 145; Vasmer I 705). Malo verjetno tudi Machek[2] 309 (pred njim Brückner, KZ XLII 351), ki združuje vsa homonima tipa *kutati* in primerja gr. κεύθω, κευθάνω »skrivam«. Enako Matzenauer, LF IX 182, ki izhaja iz *kǫtъ* »kot«.

kûzla I »meh za vino« (notr.); prim. sbh. *kȕzō*, g. *kuzòla* »košarica za jagode, krbulja«, *kùzalica* »oselnik, vodir«, tudi *kuzòlić* »isto«, *kùzlić* »košarica«, r. *kúzov* »košek iz brezove skorje«, *kúža* »ribiška mreža«, ukr. *kužiu̯ka* »oselnik, vodir«, *kuzénьka* »košarica iz brezovega lubja«, p. *kuzaj* »oselnik, vodir«. Stara varianta z *-u-* poleg pomensko enakih oblik z *-o-*, sln. *kozȍl, kozȗl*, sbh. *kozlac* »posoda za jagode« poleg ukr. *kozub*, p. *kažub, kožub*. Skok, II 249 opozarja na madž. *kazup* »košarica iz lubja«, kar kaže, da je bilo **koz-ubъ* znano tudi v Panoniji. (Miklošič 136; Berneker I 596; Slawski III 449); Vasmer I 682 nepotrebno dvomi v sorodnost med r. *kúzov* in p. *kozub*.

kûzla II »vrsta dvojnega pluga za hribovit teren; vrsta splava na Savinji«, tudi *kûzlja*. Nejasno; morda je sorodno r. *kuzló* (n.) »kovaški izdelek, vigenj« poleg csl. *kuznь* (f.) »orodje, priprava«, r. csl. *kuznьcь* »kovač«, r. *kuznéc*, kar je nedvomno izvedeno iz **kāu̯-*, **kəu̯-* »sekati, tolči«, *kovati, kujem* in *kij*. Lahko je tudi metafora h *kúzla* »psica« kot poh. *merjasec* »plug« (Nar. Slov. I 138 sl.).

kuzmôrka »Valerianella locuta; Daucus carota«; v 18. st. *kusmorka* »motoviuz, Rapunzel; sladki koren, Zuckerwurz« (Gutsmann). Prim. sbh. *kuzmorka, kucmorka, kučmorka* »carota, erba, siser« (Mikalja, Voltigi, Stuli), p. *kucmerka, kuczmerka*, stp. v 14. st. *krucmorka, kruczmorka* »Sium sisarum«, dial. tudi *kucmórka* »Stachys palustris«, r. starejše *kúčmerka* »Siser album«. Verjetno izhodišče je srvn. *krotzelmore* »Pastinaca«, *kritzel-more, kritzelmor*, pri Grimmu, DW V 2342 *kritz-moer* »Sium sisarum« < *more, morhe*, nvn. *Möhre* »koren« **krizel, grizel* »Sium sisarum« (Slawski, III 309). Morda so v zvezi s tem imenom sln. cgn. *Kocmur, Kozamernik, Kozamurnik* in sbh. *Kocmur* (Varaždin, Rijeka), prim. č., p. cgn. *Pasternek*.

kvadrel (m.), g. *kvadrela* »opeka«; v 16. st. *quadrel* »tegula« (Dalmatin, Megiser). Izposojeno iz it. *quadrèllo* »plošča za oblogo zidu«, tudi »opeka«; furl. **quadrèl* ni izpričano (Battisti-Alessio, 3165).

kváka »kavelj, kljuka«, tudi *kvákelj* (m.), dial. *kvácel* (m.) »trnek« (pkm.); k temu *kvâčka* »pletilna igla, neko ozvezdje«; adj. *kvačen*, npr. *kvačni stol*, *kvâčnica* »Schnitzbank« (Haloze); v. *zakváčiti, prikváčiti, kvâčkati* »häkeln«. Prim. sbh. *kvȁka*, tudi *kvacelj, kváčak*, v. *kvȁčiti*; slš. *kvaka* »kavelj«, gl. *kvaka* in *kvačić* »zavihati«; č. *kvačiti*, starejše *příkvačiti někoho* (Zubatý, Studie I 1, 151; Machek, LF LXV 315; Skok, II 250; Berneker, I 655). Najbolj verjetno **kwōkā*, prevoj k osnovi **keu̯k-* »kriviti«. Z enakim pomenom sbh. *kȕka* blg. *kúka* »kavelj«, poleg *kîka* »kita«. Būga, RR II 211 primerja *kvaka* z lit. *kúoka* »cepec, porunkelj«, lot. *kùoks* »palica, deblo« (glej tudi *kača*).

kvânta »prazno besedičenje, šala, burka«; k temu *kvantáti, kvantâm*, izv. *kvantáč* (m.), *kvantúza* »grdo govorjenje« (goriš.) .V 18. st. *quanta* »lirska pesem, pravljica« (Pohlin). Izposojeno preko n. *Quant* »šaljivec, burkež«. Izhodišče je romansko, verjetno lat. *inquantum*, srlat. *inquantare* »licitirati«, it. *incanto* »dražba«, Nemško tudi *Gant* »licitiranje«, vendar pomenski razvoj ni jasen.

kvapa »kar kapne od tekoče jedi« (pkm.); verjetno spada zraven tudi *kvapati, kvapam* »kaniti od tekoče jedi« poleg *kvapiti, kvapim* »isto« (pkm.). Pomensko enako je *cafáti, cafâm* »kapljati«, *cafljáti, cafljâm*, pf. *cáfniti, câfnem, câniti, cânem, cânjati, cânjam, cânkati, cânkam, cankljáti, cankljâm*, pf. *cânkniti, cânknem, céniti, cênem* (Ptuj); k temu *cânek* »kaplja, skrožek maščobe na juhi«, tudi *cênek, cînek, cînk*, kar izvaja Pleteršnik, I 84 iz bav. *zinken* (enako Striedter-Temps, DLS 103). Sorodno je stč. *kvapati* »kapljati«, č. *kvápati* »isto«; sln. dial. tudi *kváplja* »kaplja« (pkm.) in *kvapnik* »kapnik«. Verjetno imamo opravka s prevojem **kvap-*: **kvep-*, prim. lit. *kvãpas* »dih, duh, vonj«, *kvėpti* »dihati, vdihniti«, *kvepti, pakvipti* »zatohniti, dobiti duh«, lot. *kvêpêt, kvepinât* »zakaditi«, *kvêpt* »kaditi, usmraditi, skaziti se«, *kvêpji* »saje, čad«, kar izvajajo iz ide. **qeu̯ēp-*, slov. *kypěti*, sti. *kúpyati* »vre, jezi se«, lat. *cupiō* »želim, hrepenim«, het. *kappilā-* »jeziti se«. Morda spada zraven tudi sti. *cápati* »giblje se, premika se« (Berneker I 677; Trautmann 147; Vasmer I 559; Fraenkel 325; Mayrhofer I 230, 401).

kvárec (m.), g. *kvárca* »kremenjak«, adj. *kvárčen*; k temu *kvarcît* »mineral«. Izposojeno iz n. *Quartz* »kremenjak«. To pa je izposojeno iz stp. *kwardy* »trd«, kar je zahodnoslov. dubleta. k slov. *tvrъdъ* »trd«, p. *twardy*. Kot cgn. izpričano *Querez* že 1360 (Kluge-Götze, 573). Danes splošnoslov., sbh. *kvȁrc, kvȁrcov*, mak. blg. *kvarc*, r. *kvarc, kvárcevyj*, dial. *skvarec*, ukr. *kvarc, kvarcovyj*, br. *kvarc, kvarcavy*, p. *kwarc*, č., slš. *kvarc* (Sławski III 461). Verjetno spadajo zraven sln. cgn. *Škvarc, Škvarca, Škvarč, Škvarča, Škvarčē*.

kváriti, *kvárim* (v. impf.) »corrumpere, violare, laedere«, pf. *pokváriti, izkváriti, skváriti*, impf. *pokvárjati*; k temu *kvâr* (m.) »damnum, detrimentum«, v 16. st. *sakvar pujti* »pessumire« (Megiser), v 18. st. *quar* (m.), g. *quarû* »damnum« (Pohlin), *kvar* »Schade« (Gutsmann), dial. *za kvar spraviti* »beschädigen«, *pod kvar prodati* »prodati v lastno škodo«, *kvar je* »škoda je« (jvzh. štaj.), tudi *kvâr* (f.), g. *kvari* (Jurčič), *kvara* (f.) npr. *na kvari biti*; adj. *kváren* (*po*)*kvarljīv, pokvárjen*. Prim. sbh. *kváriti, kvârim, iskvarívati* in *kvâr* (m., f.), blg. *kvárja*, slš. *kvárit'*, *kvárat'*, ukr. *kváryty*. Madž. *kar* »kvar« je iz slovanskih jezikov. (Miklošič, 150). Etimologija ni gotova. Machek[2], 311 se pridružuje staremu mnenju Matzenauerja LF IX 44, da je mogoče primerjati gr. κῆρ »poguba, smrt«, κηραίνω »kvariti«, κεραΐζω »plenim, pustošim«; to mnenje zavrača Berneker I 655, ki misli na prevoj k *skvьrna*; enako Mladenov 235 in Skok II 251. Toda sln. *ukvárjati se* »pečati se s čim, truditi se«, *ukváriti se* »utruditi se« se pomensko ujema z lit. *kváršti, kvaršti* »utruditi duševno«, *kváršinti* »nadlegovati, kljubovati« tudi *kvárčyti*, lot. *kvarčinât*, *kvaršinât* »nadlegovati, spraševati«. Fraenkel 325 misli na onomatopejo, kjer je prišlo do križanja z lit. *kárštas* »vroč, tleč«, lot. *karsts* »vroč, hiter«, poleg lit. *kiršti* »postati žaltav«, *kartùs* »jedek, žaltav« iz ide. **ker*(*ə*)- »goreti, žgati« (Pokorny 571).

kvartir (m.), g. *kvartírja* »stanovanje«, tudi *kvatír* (Ramovš, Hgr. II 81); v 18. st. *qvartír* »mansio, statio«, *qvartiram* »designare stationes« (Pohlin). Prim. sbh. *kvàrtīr*, blg., mak. *kvartíra* (f.), r. *kvartíra*, dial. *kvatéra*, v 17. st. *fatéra*, ukr. *kvartýra*, p. *kwatéra*, dial. *kwartyr*, č. *kvartýr*, gl. *kwartěr*. Izposojeno iz n. *Quartier*, starejše *quatier* in *quartier*, prevzeto v 13. st. iz frc. *quartier* »četrtinka« < lat. *quartārius*. Pomen se je ustalil v vojaški rabi, vendar so tudi v slov. jezikih izpričani pomeni »del okna, kvadrans« in pdb.; sln. in sbh. tudi cgn. *Kvaternik* (Sławski III 472; Vasmer 1 546; Kluge-Götze 573).

kvâs (m.), g. *kvâsa, kvasû* »fermentum«; v 16. st. *kvaſſa* (f.) »fermentum« (Megiser), v 18. st. *qvas*, g. *qvasú, qvasim* (Pohlin), *kvaſs, kvaſilu* (Gutsmann), dem. *kvâsec, kvâsek*, pl. *kvâski* »kravajci« (Železniki); izv. *kváša* »Beize«, *kvašeníca* »kisla repa«, *kvâsovka* »gliva, ki se pojavi pri kvašenju«, *kvâsnica* »posoda za kvašenje«, *kvaseníca* »vrsta peciva«, *kvâsničnik* »sod za kisanje«. Splošnoslov. z najsplošnejšim pomenom »droži«, južnoslov. tudi »Germ«, vzhodnoslov., p., blg., slš. »alkoholna pijača«, p., ukr. »kislina«, č., gl. »pojedina«, gl. »ohcet«. Genitiv na *-u* pozna č. (*kvasu*), luž., p. (*kwasu*), br., ukr. (*kvasu*). Psl. in csl. *kvasъ*; iz slov. jezikov je lit. *kvõsas* »galun«, madž. *kovász* »kvašeno testo«. Največkrat primerjajo lat. *cāseus* »sir«, alb. *kos* »kislo ovčje mleko« < **ku̯ātio̯-*, dalje tudi sti. *kváthati* »kipi, vre«, *kvâthás* »zvarek«, got. *hwaþō* »pena«, v prevoju *kisel* (Berneker I 655; Persson, Beitr. 123; Trautmann 147; Vasmer I 546; Walde-Hofmann I 176). Dvomljivo spravlja Machek[2] 311 slov. *kvasъ* v zvezo s stnord. imenom pritlikavca *Kvasir*.

kvasáti, *kvasâm* (v. impf.) »govoričiti«, tudi *kvásiti, kvásim*; k temu *kvasáč, kvasē* (n.), *kvasánje* (n.) Pleteršnik I 493 opozarja na n. *quasen* »läppisches Zeug reden«. Ker je osnovni pomen n. *quasen* »žreti, požirati«, srvn. *quâz, quasz, quas, quasz* »požrtija«, je to težko verjetno. Takšne tvorbe so tudi v drugih slov. jezikih, prim. stč. *klás, klask* »šaljiv govor«, kar je izvedeno iz intenziva **klaskati*. Mogoče je sklepati na intenziv **klapsati*, prim. sbh. *klapnja* »klepet, šala, laž« (o tem Berneker I 508). Glej tudi *klobasati* in *klepetati*.

kvatre (f. pl.) »quattuor tempora«, tudi *kvátri* (m. pl.); v 18. st. *quatre* »Quatember« (Pohlin); adj. *kvâtrni*, npr. *kvatrni post*; *kvátrna baba* »čarovnica« (Goriš. Brda); izv. *kvâtrnica* »Quatembersonntag, Quatemberzeit«. Prim. sbh. *kvȁtre*, g. *kvȁtārā* poleg *kvàtri*, g. *kvàtrī* in starejše *kântore* (Mikalja), slš. *kantry* (pl.), p. dial. *kantapory, kentapory* »Quatember«. Srlat. *quatempora*, it. *quattro tempora* je srvn. *quatember, kotember*. Iz madž. oblike *kántor* »Quatember« je sbh. *kântore* in slš. *kantry* (Miklošič 111; Berneker I 482).

kvę̑čiti, *kvę̂čim* (v. impf.) »kriviti, tlačiti, moriti pohabiti«, pf. *pokvę̑čiti, pokvę̂čim* »pohabiti, skriviti«

impf. *pokvę̂čati*; izv. *kvę̂ka* (m., f.), *pokvę̂ka* (m., f.), *pokvêčenec*, *pokvę̂če* (n.) »pohabljenec«, adj. *kvə̂kast*, *pokvę̂kast*, *pokvêčen*. Prim. sbh. *nakvečiti se* »nagniti; skloniti se«, dial. tudi *nakvȅsit se*, *natkvesiti se* (Skok, II 252). V prevojnem razmerju s sln. *kváka*, *kúčati* (glej tam); vse k ide. **keu-k-* »kriviti« (Pokorny 589).

kvę̂kati, *kvę̂kam* (v. impf.) »stokati; vekati, ječati«, *kvę̂kniti*, *kvę̂knem* (pf.), tudi *kveketáti*, *kveketâm*, *kvekę̂čem*; postv. *kvêk* »stok«. Prim. sbh. *kvéčati*, *kvéčim* poleg *kvékati*, *kvéknuti*, izv. *kveka* (f.), *kvêk* (m.) »stok«. Onomatopeja, ki se pojavlja z različnim vokalizmom, glej tudi *kvakati*, *kvičati*, *kvokati*, *cveliti*, *cviliti*, *kvrkati*, *cvrkati* in pod. (Berneker I 656; Trautmann 147; Vasmer I 547; Skok II 253).

kvendžína »plačilni dan, vsakih 14. dni (notr.)«; tudi *kvəntəžína*. Izposojeno iz ben. trž. *quindisina* k lat. *quindecim* (Šturm. ČJKZ VI 51; Skok, II 74).

kvičati, *kvičím* (v. impf.) »cvičati«, dial. dubleta od *cvičati* (Bovec); onomatopeja, prim. tudi *kvečáti*, *kvečím* »o glasu zajcev«, *kvékati*, *kvékam* in *kveketáti*, *kveketám*. Oblike s *kv-* kakor v severno slov. jezikih, prim. r. *kvičátь*, p. *kwiczeć*, č. *kvičet* itd., najdemo tudi v sbh. *kvíčati*, *skvíčati*, mak. *kviči*, blg. *kvičá*, *kvíkvam*. Prim. tudi lit. *kvýkti*, *kvykiù* »cvičati«, lot. *kvikt*, *kvîcu* in nvn. *quiecken* (Berneker I 656; Trautmann, 147; Vasmer, I 547).

kvinč (m.) »tekočinska mera« (Primorje); že v Čedadskem rkp. *kunc*; prim. tudi sbh. *konić* »vrsta vrča«. Šturm, ČJKZ VI 69 izvaja iz furl. *cuinz* »barigla«, it. dial. *cóngo*, *cugnë* (Abruci) iz lat. *congius* »tekočinska mera« (Meyer-Lübke 2146; Matzenauer, LF VIII 198; Skok II 139).

kvit (adv.) »izenačeno, poravnano«, npr. *midva sva kvit*. Izposojeno preko n. *quit(sein)* iz pozno lat. *quittus* < *quiētus* »poravnan, umirjen«. Tudi č. *být́i si kvit*. (Machek², 313). Sln. v 16. st. *quitunge* (Megiser) iz n. *Quittung*, v 18. st. *qvittènga* (Pohlin), *qvittiram* »accepilare« (Pohlin), *kvitinga* (Gutsmann). Sin. »*midva sva bot*« (glej *bot* II).

kvôčka »kokla«, tudi *kvôka* (pkm.), *kvokâča* »kokla; ozvezdje Plejad« (vzh. štaj.); v 16. st. *kvozhka* (Dalmatin). K temu *kvôkati*, *kvôkam* ali *kvôčem* »kokodakati«. Prim. sbh. *kvȍčka* »valeča kokoš«, *kvȍka* »kvokanje«, r. dial. *kvóčka* »kokla, vreščeče dekle«, ukr. *kvóčka* »kokla, ozvezdje Plejad«, dial. *kvóka*, *kvička*, *kvóška*, p. *kwoka*, starejše *kwoczka*, tudi »vsiljivo dekle; ozvezdje Plejad«, č. *kvočka*, z drugim sufiksom *kvočna*, slš. *kvočka*. Primarno **kvočьka*, izvedeno iz onomatopeje *kvokati*, sbh. *kvȍcati*, *kvȍknuti*, r. *kvokatь*, ukr. *kvókaty*, p. *kwokać*; toda blg. in mak. *kvačka* »kokla«, *kvaka* »kvoče«. Današnje sln. *kôkla*, v 18. st. *kokla* »gallina glociens« (Pohlin, Gutsmann) poleg *kôkati*, *kokljâti* je enako kakor dial. *kôka* < *kvokati*, vendar se lahko prepleta več onomatopej; sln. dial. tudi *klôka* (goriš.), *klôkati* poleg *klóka* in *klóča* »Brautmutter« in *klóka*, *kóka* »orehovo jedro«; tudi sbh. dial. *klȍčka*, *klȍcati*, blg. dial. *klóčka*, ukr. dial. *klóčka*, *klóka*, slš. dial. *kloka*. Glej tudi *klôkati*. Pomensko enako je lit. *kvaksė́ti*, *kvakšė́ti* »kvokati«, *kvãkšė* »kokla«, n. *glucken*, lat. *glōciō*, gr. κλώσσω, lot. *klukšêt* (Berneker I 521 Machek² 313; Slawski III 500).

L

lába »ime krave« (kajk.); prim. sbh *laba* »ime svinje«, *labo* (n.) »ime vola«, *laban* (m.) »ime vola«. Sorodno se dozdeva alb. *lopë* »krava« in lot. *luõps* »živina« poleg švic. n. *lõpe*, *lopi* »krava«, pl. *lõpeni*, *lǒpeni* in *loba* »vabni klic za krave«, *leubi* »krotka krava«, *löübi*, *loubi*, *laubi*, *läuba* »krava, govedo«, tudi *wobi* »krava« (otroško), rom. *vǫ́ba*, *oba*, *loba*, *bǫba* »krava« (Tecino), provans. *łǭba lóba*, *lōba*, *yǒba* »krava«. Hubschmid, VRom. XIV, 197 sklepa, da je to predgerm. alpska beseda, Etymologica, 1958, 401 rekonstruira ilir. **lōbā*/ **lābā*.

Laber (m.) »ime demona; majhen, bel, svetel dedek« poleg *Labus* »ime demona; star ded«. Nejasno; zvočna podobnost z antičnim *Laburus* »bog Ljubljanice« je verjetno slučajna. Morda ilirski ali keltski relikt iz ide. **albh-* »bel«, lat. *albus*, gr. ἀλ(ω)φός »bel«. Glej tudi *Labodnica*, *labud* in *loboda*. Vendar tudi p. *łobuz* »potepuh, nepridiprav«, ukr. *łobur* in č. dial. *lobus*, *lobas* nejasnega porekla.

labód (m.) »Cygnus«, tudi *lebéd*, v 16. st. *lobod*, *labud* (Megiser), 1607 *lobot* (Alasia), v 18. st. *labûd* (Pohlin), *labud*, *lobod* (Gutsmann). Pohlin navaja tudi *labudishe* »Schwanengarten«, dem. *labudizh* in adj. *labudov*. Prim. sbh. *lȁbūd*, dial. *lȁbūt* (Dubrovnik), *labat* (kajk.), starejše *lebut* (16.—18. st.); mak. *labed*, blg. *lebed*, csl. *lebedь*, r. *lebedь*, ukr. *lébidь*, br. *lébedz* in *labudzь*, p. *łabędź*, kaš. *łabądź*, č., slš. *labut* (f.), slš. dial. tudi *labud'* in *labuda*. Enotne psl. oblike ni mogoče rekonstruirati; izhajati je treba iz **olbedь*, **elbedь* poleg **olbǫdь*. Gotovo sorodno je stvn. *albiȝ*, *elbiȝ* »Cygnus«, stnord. *ǫlptr*, pl. *elptr*, *alptir*, vendar slov. oblika ni izposojena iz germ. (Soboljevskij, ŽMNP, 1911, maj 162), niti germ. iz slov. (tako Mikkola, Balt. u. Slav. 40 in Vaillant, Gram. comp. II 145). Sufiks *-ǫdь* kaže tudi lit. *balañdis* »golob«, lot. *baluôdis*, kar izvajajo iz *báltas* »bel« (Fraenkel, 31). Machek, LF LII 344 in LP III 104 domneva za slov., germ. in balt. skupen paleoevropski izvor, podobno že prej Oštir, Vogeln. 8. Slov. oblike kažejo res na neko metatezo (Torbiörnssen, LM I 11, 68), vendar opozarja že Pictet, KZ IV 124, da to ni regularna metateza. Zato je dvomljivo izvajanje iz ide. **albh-* »bel«, lat. *albus*, gr. ἀλ(ω)φός (Trautmann, 5; Persson, Beitr. 586; Meillet, MSL VIII 236, XIV 377, Schulze, KZ XLV 287, Vasmer, II 22; Pokorny, 30). Glej tudi Strang, Übereinstimm. 31.

lábora »posoda za mleko; vrsta pasti za ptiče«. Morda spada zraven tudi dial. *vaberk*, *aberk* »lijak

pri ribiški mreži« (Vodnik). Tudi *láboška* »lončena kozica, včasih z nogami« (pkm.), kar V. Novak, Sln. Etn. III—IV 120 z rezervo spravlja v zvezo z madž. *lábas* »nogat«, z gotovostjo pa Trubačev, Rem. term. 182, 300. Vse nejasno.

labráti, *labrâm* (v. impf.) »gofljati, blebetati« (vzh. štaj.); k temu *lâbra*, *labráč* »goflja«, adj. *labrȁv*, *labrȉv*, izv. *labrâvec*, *labrîvec*. Pomensko blizu je *labôtati*, *labôtam* »govoriti nesmiselno, žlobudrati«, *labôt* (f.), nav. pl. *labôti* »gobec« (vzh. štaj.), pf. *labótniti*, *labótnem* »klofniti« poleg *labôzati*, *labôzam* »blebetati«, adj. *labôzast*, a tudi *lápa* »gobec«, adj. *lápast*, *lápav*, izv. *lápavec*, *lapâvs* »goflja« poleg *lâmpa* »ustnica« (pkm.), nav. pl. *lampi* »žrelo«, *lapȁn* »goflja« in *lâpman*, v. *lápati*, *lapâvstati*, *lapiti*, *lápniti*, *lapotáti*, *lapotâm* in k temu *lapótec* »goflja«. Ekspresivna besedna družina, kjer je morda treba izhajati iz več različnih osnov. R. *loktátь*, *lokčú* poleg *lokotátь*, *lokóču* »gofljati« izvajata Berneker, I 227 in Vasmer, II 55 iz *lokati*. Upoštevati pa je treba tudi sln. *hlastáti*. Enako nejasno je sbh. *lȁbati* »srkati«. Drugače Slawski, IV 15, ki povezuje sln. *labôtati*, *labôzati* s p. *labiedzić* »javkati«, ukr. *łebedíty*, *lábdati* »govoriti, jokaje zahtevati«. Ekspresivna besedna družina iz osnove ide. **lab-*, *labh-*, *leb-* (Pokorny, 651, 655).

lâc (m.) »zanka«, tudi *lâč*; Pleteršnik, I 494 izvaja iz it. *laccio* »zanka«. Vendar je sln. dial. *-a-* lahko iz *-ę-* (Goriška Brda). Hadrovics, ZfSl. VII, 655 opozarja na sbh. *lečka* »zanka« tudi *leča* pri starih čak. in kajk. piscih *leča*, *lechku*, *lechke* iz **lęčьka*. Sorodno je r. *ljakij* »kriv«, *ljáka* »pes z upognjenim hrbtom« iz **lęk-* kakor tudi sln. *lékniti*, *lêknem*, *lécati*, *lécam* »kriviti«, dial. tudi *lệčka* »zanka« (pkm.).

lacol (m.) »lapis lazuri«; izposojeno iz it. *lapislazzolo*, *lapis lazzalo* »isto« poleg *lazzulite* iz srlat. *lazulum*; to izvira iz stfrc. *lapis lazuli* k lat. *lapis* »kamen« in perz. *lāźwārd* »lazur«, arab. *lōzaward*; iz n. *Lasurstein* je nknjiž. *lazur*. Iz iste osnove je *glazura* < nvn. *Glasur* »stekleninasta prevleka« (Matzenauer, CS 235; Battisti-Alessio, III 2167; Kluge-Götze, 42, 259).

láčen (adj.) »esuriens«, v 16. st. *lazhan* (Megiser), v 18. st. *lazhn* (Pohlin), *lazhen*, *prelazhen* (Gutsmann). Psl. **olčьnь*, izvedeno od v. **olkti*, **olkati*, prim. r. csl. *alčьnyi*, *alьčьnyi* poleg *lačьnyi*, r. dial. še *álčen*, *álčnyj*, balk. csl. *alьčьnь*, ohranjeno v mak. *alčen*, blg. *álčen* »lakomen« poleg p. *łaczen*, *łaczny*, č., slš. *lačný*, dl. *lacny*, gl. *lačny*. Enako je tvorjeno stprus. *alkīns* »tešč«, lit. *álkanas* »lačen«. K temu novo tvorjeno sln. dial. *láčiti po čem* »hrepeneti, želeti« (Istra), čemur odgovarja v drugih slov. jezikih r. *alčétь*, stp. *łacznąć*, č. *lačněti*, slš. *lačniet'*, gl. *lačujec*, povsod »biti lačen, hrepeneti, želeti«. Razen baltoslov. je ide. **elk-*, **elək-*, **olək-* verjetno stvn. *ilgi* »lakota, skomine v zobeh« in v stir. *elk*, *olk* »zli« (Trautmann 6; Torbiörnsson, LM 167; Krogmann, IF LIII 47; Vasmer, II 9; Slawski, IV 414 d.).

lačûnec (m.) »Gladiolus communis« (Zemono); osamljeno, nejasno; ista rastlina je sbh. *mačika*, *mačinac*, *mačic*, *meček* (< *meč*, prim. sln. *sabljica*). Verjetno iz **vlačunec* k **volt-* »lat«, prim. p. *włoć* *prosiana* »Solidago«, dl. (*w*)*łoś* »klas, storž«, dalje stprus. *wolti* »latje, klas«, lit. *váltis* »ovseno latje«. Sorodno je tudi stir. *folt* »lasje«, gr. λάσιος »gosto poraščen«, stvn. *Wald* »gozd« (Trautmann, 341; Būga, RR I 276; Vasmer, I 228; Franekel 1192). Dalje glej *lat*.

lada I »skrinja«, npr. *lada zakona* »skrinja zaveze« (pkm.); k temu tudi *ládeljc* poleg *ládelj*, g. *ládeljna* »predal«, v 18. st. *ladiza*, *ladelzh*, *ladizhiza*, *ladelza* (Gutsmann), prim. sbh. *lad*, *lȁdica*, *ládla* »skrinja, predal«, č. dial. *lada* »skrinja«, slš. *láda* »zaboj«, p. *lada* »pult«. Tudi madž. *láda* in iz slov. jezikov rum. *ladă* »skrinja, zaboj«. Izposojeno iz srvn. *lade* »deska, pult«, stvn. *hlada*, nvn. *Lade* (Miklošič, Frw. 32; SEW 159; Berneker, I 682; Striedter-Temps, DLS 164); slov. oblike kažejo deloma na demin. bav. avstr. *Lädlein*, dial. *lad'l*.

lada II »vpitje, hrup«, npr. *lado gnati* »kričati«; Cigale navaja tudi sinon. *lagoj* (m.); k temu *ládati* »peti« (bkr.) in verjetno spada zraven tudi *ladavica*, nav. pl. *ladavice* »s cvetjem okrašene kolednice na Jurjevo« (Trstenjak, Novice 1880, 11). Pomensko najbliže je ukr. *ládkaty*, *ładuváty* »peti ženitovanjske pesmi« in blg. *láda* »druga hči v hiši, ki sodeluje pri laduvanju, ko jo peljejo oblečeno kot nevesto k vodi ob zaroki«. Berneker, I 682 povezuje sln. oblike s sbh. *lȁda* »soproga«, *lȁdo* (n.) »refren v pesmi« in iz tega tudi *ládati*, *lâdām* »peti«, blg. *ladúvam* »pojem refren *oj lado*«. Prvotni pomen osnove je verjetno »mož, ljubljeni«, str. *ládo* (m.) »soprog« poleg str. *lada* »soproga, ljubljena«. Tudi č. zastarelo *lada* »deva, dekle«, p. *łado* »refren v pesmi«. Verjetno je iz iste osnove r. *lad*, g. *lada*, *-u* »harmonija, skladnost, ujemanje«, ukr. *lad*, g. *ládu* »red, harmonija, običaj«, br. *lad* »način«, p. *ład* »harmonija, red«, č., slš. *lad* in lit. *lõdas* »skladnost, sožitje«. Suponirati je treba neko psl. **lādь*, **lāda*, kar je verjetno deverbativ od *laditi*. To so poizkušali vskladiti z *lagoda* (Miklošič, 179; Zubatý, JA XVI 597). Berneker, I 683 je pritegnil ir. *laaim* »vržem, položim, pošljem«. Kretschmer, Glotta XXX 91 je povezovčl z lit. *lada* »soproga«, avar. *tladi* »žena, gospa«, kald. *lutu*, kar se zdi Vasmerju, II 5 slučajno. O kavkaških paralelah še Polák, LF LXX 27. Trubačev, Term. rodstva 99 izhaja iz ide. **al-* »rasti«, got. *alds* »življenje«, long. *aldius* »človek«. Vse nejasno.

ládanje (n.) »posestvo, imetje na deželi«; k temu *ládati* »posestvovati«, *na ladanje iti* »iti na deželo« (bkr., vzh. štaj.), *ládanjstvo* »dežela« (pkm.), *ládanjiče* (n.) »posest«; v 16. st. *ladanje* »regimen«, *ladati* »regere«, *ladavz*, *ladavez* »victor« (Megiser); v 18. st. *ladam* »regere« (Pohlin), *laduvanje* (Gutsmann). Pri. sbh. kajk. *ládānje* »dežela, vas«, *ládānjski* »podeželski, kmečki«. Prvotno **vladanje*, **vladati*, kalk po srlat. *dominium*, frc. *domaine*, kar imamo v novo knjižnem *domena* (Skok, JA XXXV; Belić, NJ I 34; Skok, II 258).

ládati, *lâdam* (v. impf.) »basati«; mlada, vojaška izposojenka iz n. *laden* »onerare«. Nadaljne sorodstvo je zaradi številnih n. homonimov zapleteno (Striedter-Temps 164; Kluge-Götze 417).

ládja »navis«, v 16. st. *ladia, ladijza* (Megiser), v 18. st. *ladja, ladijza* (Pohlin), *ladje* (Gutsmann), v. *ládjati* (*se*), *ládjevati se*, 1607 *ladiat* »navigare« (Alasia), adj. *ládijski, ládjin*, redko *ládijen*; izv. *ladjár, ládjišče* (tudi mtpn. *Lâdijšče*, sbh. *Ladište*). Splošno slov., prim. sbh. *lâđa*, mak. *laǵa*, blg. *ládka, ládja*, csl. *ladii, alъdii*, r. *lódka*, str. *lodъja, lodъka*, ukr. *łodъ*, br. *lódka*, p. *łodz*, g. *łodzi*, č., slš. *lod'*, gl. *łodž*, dl. *łož*. Psl. **oldī* (prim. stč. *lodí* kakor *paní*), najbliže sorodno je lit. *aldijà, eldijà* »čoln, enodebelnik« in stisl. *Elliði* »poetična ladja« (SlOcc. XVII 248). Dalje primerjajo norv. dial. *ålla* »korito, nečke iz enega debla«, dansko *olde*, šved. dial. *ålla* »dolina«. Iz slov. jezikov je šved. *lodja*, norv. *lodji* »ruska ladja«, madž. *ladik* in alb. *lagjë* (Miklošič, 221; Berneker, IF XXXI 407; Trautmann, 6; Meillet, RES VII 5; Vasmer, II 52; Pokorny, 32; Fraenkel, 120).

ladrona »ozka ulica« (ben.); izposojeno iz it. (*l*)*androna* »širok hodnik, veža«, furl. *androne* »ozka, zanemarjena ulica«. Manj verjetno je misliti na it. *ladrone* »ropar« (Štrekelj, Zb. Jagića 711; Mende, RLS 86). Izhodišče je lat. *andrōn*, g. *andrōnis* iz gr. ἀνδρών g. ἀνδρῶνος »moški del grške hiše« iz ανήρ, ἀνδρός »človek, mož« (Battisti-Alessio, I 194).

lâfrnica »strešno okno« (gor.); morda iz **labrъnica* k lat. *labrum* »ustnice«, v romanskih jezikih z različnimi metaforičnimi pomeni, it. *labbro*, furl. *lavri*; vendar pride v poštev tudi lat. *aura* »sapa«, kar je dalo it. (*l'*)*ora* »senca« (Meyer-Lübke, 788, 4814). Nejasno.

lágati, *lážem* (v. impf.) »mentiri«, tudi *ləgáti, lážem* (*se*); v 16. st. poleg *lagat* tudi *lugati* (Megiser), v 18. st. *lègati, laſhem* (Pohljn), *legati, leshem, slegati se* (Gutsmann); k temu *lâž* (f.), g. *lažî* »mendatium«, v 16. st. *lashà* (Trubar), *lesha, leganje* (Gutsmann), *lash, -ę* (Pohlin); adj. *lažnív* in iz tega *lažnîvec, lažnîvka* poleg *lažník*. Splošno slov.; sbh. *làgati, lȁžēm, lâž* (f.), g. *lȁži*, mak. *laže, laž* (m.), blg. *lъ́ža*, csl. *lъgati, lъžǫ, lъžь* (m.), r. *lgatь, lgú* in *lož* (f.), g. *lži*, ukr. *łhaty, łož*, br. *ilhácь*, p. *łgać, łżę, łeż*, g. *łży*, č. *lháti, lhu, lež, lži*, slš. *lhat', lož*, gl. *łhać, łžu*, dl. *łgaś, łžu*. Psl. **lъgati*, **lъžǫ* poleg *lъžь* iz ide. **leugh-* »lagati«. S tem je sorodno st lit. *luginaię* »izdajalski« (Specht, KZ LXVIII 36; Otrębski, LP 138) poleg *lūgóti, lūgoju* »prositi«, lot. *lùgt* »isto« (Endzelin, KZ LII 114; Fraenkel, 389), dalje got. *liugan*, stvn. *liogan* »lagati«, stvn. *lugina*, nvn. *Lüge* »laž« (Pokorny, 686; Berneker, I 751; Trautmann, 163; Vasmer, II 21).

lágev (f.) »steklenica«; k temu tudi *lágev* (m.) »vinski sod«; enako *lágva* (f.), *lágvica* »steklenica«, dial. *lágvič, lágviček* (vzh. štaj., pkm.). Prim. sbh. kajk. *làgav* (m.), *lagva* (f.) »sod, posoda«, r. *lagóvka* »posoda za mleko«, str. *lágva* »posoda za smolo«, p. *łagiew*, g. *łagwi* »kozarec«, č. *láhev* »steklenica«, gl. *łahej*, g. *łahvje* »steklenica«, dl. *łagwja* »steklenica, vrč, kozarec«. Psl. **lagy*, g. *lagъve* je izposojeno iz pozno stvn. **lâge* (Kiparsky, SLG 247) poleg stvn. *lâgel*(*l*)*a*, srvn. *lâgen, lâgel*, bav. avstr. *die Lagen*, kar je prevzeto iz lat. *lagōna, lagūna* »vrsta steklenice«, gr. λάγυνος neznanega porekla (Berneker, I 685; Miklošič, 159; Kluge-Götze, 418; Vasmer, II 3). Grošelj. Živa Ant. II 211 izhaja iz λάγανον, kar zavrača Frisk, II 69.

lágoda »prilagodljivost«, dial. tudi »malovrednost, slabost« (pkm.), »razposajenost« (vzh. štaj.) poleg *lágod* (f.) in *lágot* (f.) »lahkotnost« in *lagóta, legóta* »isto«; adj. *lágoden, lágoten, legóten*, v. *lagodíti, prilagodíti se, lagotíti, legotíti*; izv. *lagotíca, legotíca* »Primula veris«, *lágodnik, lagodnják* »slab človek«. V slovenščini sta se pomešali dve osnovi, psl. **lagoda* in psl. **lъgъkъ* »lahek«. Prim. sbh. *lâgoda* »prijetnost, ugodnost, komodnost«, r. dial. *lágoda, lagóda* »soglasje, mir, urejenost«, *lagóžij* »dober, urejen«, ukr. *láhoda*, p. *lagoda*, č., slš. *lahoda*; vse to kaže na primarno **lag-*, prim. sln. dial. *lâg, vlâg* (adv.) »počasno« (Vrsno). S tem primerjajo lit. *lõginti* »privabiti, prijazno nagovoriti«, *lógóti* »urediti«, *lõga* »vrsta, plast, krat« (Vasmer, II 4; Zubatý, Stud. I 2, 102; Fraenkel, ZSPh XX 57; IF LIX 136). Berneker, I 684 primerja lat. *langueō* »sem medel«, *laxus* »zaspan, medel«, stvn. *slah* »slab« iz ide *(*s*)*lēg-*, kar zavrača Vasmer.

lágoj (adj.) »zli, slab, hudoben« (pkm.), tudi *lágov* (npr. *lagoja mačeha*: Nar. pes.); izv. *lagota* (f.), *lágojina, lagojôča, lagovîja* »hudobnost, slabost« (pkm.). Prim. r. *blagój* »trmast, grd«, dial. *blažnõj* »glup, neumen«; *blažь* (f.) »trma, neumnost«, *blažítь* »biti trmast«; br. *bláhi* »slab, hudoben«; p. *błagi* »slab, ničvreden, malenkosten«; č. *bláhovy* »glup«. Psl. **blagъ*, prasorodno je lit. *blagnas* »slab, hudoben, neprimeren«, *blãgnytis* »iztrezniti se«, medtem ko je lit. *blãgas* »slab, suh« in lot. *blãgs* »zli, hudoben« izposojeno iz beloruščine. Glej Fraenkel, ZSPh XXI, 150 in LEW 45. Nesprejemljivo Havers, Tabu 133 iz **bolgъ* »blag«; sln. izpad *bl-* v *l-* je nastopil morda že pred metatezo likvid. Drugo sorodstvo, kakor grš. βλάξ in lat. *flaccus* (Berneker, SEW I 58) je dvomljivo (Vasmer, REW I 90).

lagom (prep.) »razen« (bkr.), tudi *lažem* »isto«. Verjetno **dlъgomь*, **dlъžemь* iz iste osnove kakor *poleg* (prep.), v 16. st. *polgi* (Megiser, Bohorič), iz **po-dlъgū*, csl. *podlъgu, podlъgъ* »secundum«, prim. sln. *na šir in dolž*, mak. *nadolž*, blg. *našir, nadlъž*. Kopečný, I 68, 106 pravi, da pomenski prehod od *poleg, zraven* do *razen, narazen* ni nenavaden, najdemo ga v slov. jezikih tudi pri *mimo*. Drugače Bajec, SR V—VII 206, ki misli na **lъg-* »lahek«, kar je pomensko malo verjetno.

Lah (m.) »Italijan« (*lȃh*, g. *láha*); v 18. st. *lah* »Italus«, f. *lahena* (Pohlin), toda *lah* »Welscher«, *lahinja* »Welsche«, adj. *laſhki, laſhku* »Welsch, Welschland« (Gutsmann); *na laškem* »v Italiji« (nar. pesem); za pomen »Italijan« sklepamo tudi pri cgn. *Lah, Lahovec, Lahovič*, medtem ko tpn. kažejo na starejši pomen »staroselec«, prim. ca 975 *Vualacha* (kor.), *Vašinjče*, n. *Wallersberg*, v 11. st. *Walsperch, Falkenstein*, ca 1300 *Wal*(*i*)*chenstein*, tudi tpn. *Laško, Lahovče*, hdn. *Lahinja*, 1342 *Lachen, Lahomnica*, 1209 *Lochomel* (Schwarz, ZONF I 91; M. Kos, GMDS XX 229; avtor, SVI 1 324). Prim. csl. *vlachъ* »Roman«, toda sln. dial. *Vlah* »Uskok« (bkr.), sbh. *Vlȁh* »Latinus, Roman, Italijan«, blg. *vlah*, r. *volóch* »Roman«, ukr. *volóch* »Romun«, č., slš. *vlach*, p. *włoch* »Roman«; psl. **volchъ*, prevzeto z germanskim posredovanjem

iz imena keltskega plemena *Valcae* (Caesar), Οὐόλκαι (Strabo), gal. *folc* »hiter, isker«. Izhodišče za slov. obliko je got. **Walhs*, stvn. *walah*, *walh*, srvn. *walh* »tujec, Kelt, Roman«. Iz iste osnove je madž. *Olasz* »Italijan, Vlah, Romun«, ngr. βλάχος »kmet«, alb. *vllah* »Romun«; izvedeno je *valah* »skopljen konj« (< ukr.?), br. *valošicь* »skopiti« (Miklošič, 393; Vasmer, RS VI 195; REW I 222; Skok, III 606; Krahe, Spr. u. Vorzeit 43, Kluge-Götze, 853).

lahăt (adj.) »neraven, razkosan«, npr. *lahăta črta* »neravna meja parcele« (Drobočnik ob Soči); nejasno, brez bližnjih paralel. Morda je sorodno sbh. dial. *láhati*, *lȃhām* »hiteti, kolovratiti«, pf. *lȃhniti* »nagniti se, ovijati se«, *lehati* »nihati, zibati« (Vodice); o tem dvomljivo Skok, II 261. Še manj verjetna se zdi primerjava z ukr. *łach* (m.), *łácha* (f.) »cunja, raztrgano oblačilo«, p. *łach*, r. dial. *lachón* »cunja«; o tem Berneker, I 685; Vasmer, II 28, 62), kar je verjetno iz **lākso-*, kakor gr. λακίζω »raztrgam«, lat. *lacer* »raztrgan«. Dvomi v to povezavo Frisk, II 75.

láhek (adj.), f. *láhka* »levis, facilis«, tudi *lahâk*, *lahkă* poleg *lágek*, *léhek* (vzh. štaj.); k temu adv. *lahkô*, dial. *lohkà*, *uhkô* (gor.), *uχkà* (Bled), *wǫ́χka* (Tacen); v 16. st. *lagak*, *legak* (Bohorič, Krelj, Megiser), dol. oblika *lahki* (Bohorič), v 17. st. pisano celo *ladko*, *ludku*, *luhku* (Skalar); v 18. st. *lohk* (Pohlin), komp. *laglej* (Pohlin), *lohek* (Gutsmann); z drugim suf. tudi *lágen*, *lagân*, *legân*. Izvedenke so številne, prim. v. *lahčáti*, *lahčâm*, *lehčáti*, *lahkáti*, *lehkáti*, *lehnéti*, *lȃjšati* (< *laž-s-ati*?), naj navedem še *lehnjâk* (m.), *lahnjâk* »vrsta kamna«, *lêhnik* »Salvia glutinosa«, *lehkótica* »Salvia selarca; Ballota nigra; Artemisia«, dial. adv. *lahkaj* »morda«, že v 16. st. (< **lahkokaj*) poleg *lahkič* »isto«. Splošno slov.; csl. *lьgъkъ* »levis«, sbh. *lȃk* poleg *lȃgak*, mak. *lek*, *lesen*, blg. *lek*, r. *lёgkij*, ukr. *lehkyj*, br. *lёhki*, p. *lekki*, č. *lehky*, slš. *ľahky*, gl. *lochki*, dl. *lažki*. Primarno psl. **lьgъ* (prim. komp. *lážji*, *láže*) < ide. **lǝgʷhú-*, sti. *laghú-*, *raghú-* »lahek, majhen«, avesta *razu-* »lahek, gibek«, gr. ἐλαχύς »majhen, doben, krotek«, lat. *levis* »lahek«. Sorodno je tudi lit. *leñgvas* »lahek«, lot. *liẽgs* »lahek, nežen«, got. *leihts*, stvn. *lîhti*, srvn. *lihte*, nvn. *leicht* < *lengʷh-tio-* Berneker, 1753; Trautmann, 158; Vasmer, II 24). Za slov. oblike ni treba izhajati iz nazalizirane oblike korena, kakor misli Vondrák, BB XXIX 114 in Mikkola, RS I 16.

lájati I, *lájam* »razgrajati, psovati, kričati; k temu adj. *lájav* (bkr.) v 16. st. *lajavi posli* (Trubar); pf. *lániti*, *lânem* »grobo se zadreti« (Vrsno). Pomensko enako je r. *lájatь*, p. *łajać*, č. *láti*, adj. *zlolajny*, dl. *łajaś*. Machek², 321 ločuje od slov. *lajati* »latrare« in domneva na prvotno **rajati*, kar bi odgovarjalo lot. *rãt*, *rãju* »grajati, zmerjati«, lit. *rairė̃* »nesmiselno govoriti«. Dvomljivo; baltskim besedam (o tem Müllenbach-Endzelin, III 498; Fraenkel 732) ustreza r. *raj* »glas, odmev«, *rájatь* »zveneti, doneti«, csl. *rarь* »zvok«.

lȃjati II, *lȃjam* (v. impf.) »latrare«, tudi »kričati, znašati se nad kom, razgrajati, klicati«, v Reziji »pridigati«; v 16. st. *lajati* in *ſuper lajati* »oggannire, oblatrare« (Megiser). Splošno slov., prim. sbh. *lȁjati*, *lȁjem*, mak., blg. *lae*, r. *lájatь*, ukr. *lájaty*, br. *lájacь*, p. *łajać*, č. *lát*, *laje*, slš. dial. *lac*. dl. *łajaš*. K temu sln. *lája* (f.) poleg *lȃj* (m.) in *lȃjež* (m.), adj. *lájav*, tudi *lajač*, *lȃjavt*, *lájavec* (> cgn. *Lajovec*), *lajálo*. Najbliže sorodno je lit. *lóti*, *lóju* »latrare« (lit. *lõjoti*, *lojóti* »isto« < slov. jezikov), lot. *lãt*, *lãju*, sti. *rāyati* »laja«, lat. *lātrāre*, alb. *leh* »lajam«. Glej tudi *laniti* (Berneker, I 686; Trautmann, 148; Vasmer, II 21; Fraenkel, 387; Mayrhofer, II 55; Pokorny, 650).

lȃjba »neka čorba« (bkr.), *lȃjbati*, *lȃjbam* »žlampati, nemarno jesti«. Nejasno; morda v zvezi z n. *Laib* »hlebec, kruh«, srvn. *leip*, stvn. *leib*, *hleib* (glej *hlebec*), vendar ne poznam nobene pomensko dovolj odgovarjajoče oblike. Glej *lajbati*.

lajbati, *lajbam* »cmokaje jesti« (bkr.); k temu *lajba* »neka juha«; Štrekelj, Lwk. 36 izvaja iz bav. *lebern*, *lebern* = *lappen*, *lappern* »skrati, cmokati z jezikom«. Dvomljivo; bolj verjetno ekspresivna tvorba, prim. sln. *hlébati*, *hlébam*, *hlébljem* »srkati«.

lájben (m.), g. *lájbna* »splav, abort«, tudi *lajden* (Cerkno); v 16. st. *leibil* »locus secretus« (Megiser). Štrekelj, Lwk. 36 izvaja iz bav. *Läublin* »abort« poleg *Lobelin* iz *Lâbm* (Schmeller, I 1105, 1116). Enako Striedter-Temps, DLS 164, ki skuša pojasniti onemitev *-l-* med *-b-* in *-n-* z gen. *lajbna* < **lajblina*.

lȃjbič (m.) »telovnik«, *lajbec*, tudi *lȃjbljič* »isto«; prim. tudi sbh. *lájbac*, *lȃjbac*, *lȃjbak*, *lȃjbek*, *lȃjbič* »isto« in č. *laib*, *laiblik* »telovnik«, p. *lajbik*, *lejbik* »uniforma, zobunec«. Izposojeno iz bav. *lei'b* »telovnik«, dem. *Leiblin*, kar je izvedeno iz srvn. *Leib* »telo« kakor frc. *corset* < lat. *corpus* »telo«. Homonima r. *lif* in p. *lifk*, *liwk* izvirajo ali iz spn. *lēv* »telovnik« ali iz hol. *lijf* (Berneker, I 717; Striedter-Temps, DLS 164; Skok, II 262).

lȃjdra »vlačuga«, tudi *lȃjdriga* in *lȃjder* (m.), *lȃjdrež* (m.) »klatež, potepuh« poleg *lȃjdrati*, *lȃjdram* »potepati se«. Pritegniti je treba tudi *lȃjsa*, *lajsíka* »vlačuga« (dol.) in *lȃjhati* »klatiti se«, kar je treba ločiti od *lajhati* »goljufati, varati« (glej *lajhár*). Verjetno je v pomenu »vlačuga« tudi *lȃjna* in *lȃjla* poleg *lȃjnati* »klatiti se« od iste ekspresivne besedne družine. Prim. č. *lajdati se* in *landati se* »klatiti se«, *lajdák* »klatež«, *lajda* »vlačuga«, p. *łajdaczyć* »zabušavati«, *łajdak*, *łajda* »vagabund«, *łajdacki* »zanikrn«, ukr. *łajdak* (<p.), *łanda*, *łandýha* »vagabund«, *łandaty*, *łanduváty* »klatiti se«. Nejasno; Berneker, I 686 misli z rezervo na n. dial. *landern*, *lendern* »schlendern«, kar pomensko ne ustreza. Machek², 318 pritegne tudi oblike č. *plojda* »klatež« in *flajdra* »vlačuga« poleg *flajdat*, *flandat*, *flandrat se*, *flákat se*, *flákač* »pohajkovati«. To ustreza sln. *flȃndra* »vlačuga«, *flandráti*, *flankáti* (jvzh. štaj.), kar spravljajo v zvezo s kor. n. *flanke* »vlačuga«, *flankeln* »klatiti se« (Striedter-Temps, DLS 119), mogoče je tudi obratno, prim tudi sbh. *flȃndra*, p. *flądra*, gl. *flundawa* »vlačuga«. Tudi č. *candat se* »klatiti se« odgovarja sln. *cȃndra*, madž. *condra* »cunja, vlaguča«. Malo verjetno o tem Štrekelj, JA XII 510; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 580 in Striedter-Temps, DLS 98.

lajhár (m.), g. *lajhárja* »goljuf, prevarant«; k temu v. *lȃjhati*, *lȃjham* »goljufati, varati«; v 16. st. *lajharija* »prevara« (Megiser); prim. sbh. *lajba* »isto«

(15. st.), kajk. *lajhar, lajharija, lajhati, lajhariti* in č. zastarelo *lejchér* »glumač, goljuf«. Izposojeno iz srvn. *leichen* »izigravati, prezirati koga, goljufati«, *leichaere* »glumač, goljuf« (Miklošič, 159; Berneker, I 686; Striedter-Temps, DLS 164; Skok, II 262).

lajhati, *lâjham* (v. impf.) »goljufati, varati, preganjati«, *lâjhati se* »vlačiti se«; k temu *lajhár* (m.) »prevarant« (pkm.), *lajharija* »goljufija«; v 16. st. *lajharija* »fallacia« (Megiser). Tudi sbh. kajk. *lajhati, lajhar* (Habdelić), *lajharen* »krivičen« in stč. *lejchéř, lejchvéř* »ulični glumač«. Izposojeno iz srvn. *leichoere* »glumač, goljuf« (Miklošič, 159; Fw. 32; Berneker, I 696; Streidter-Temps, DLS 164).

lajna »Leier(kasten)«, tudi pl. *lajne*; v prenešenem pomenu »žlobudranje, nemarna ženska«; v 16. st. *lajra* »lyra« (Megiser), v 18. st. *lajna, lajne, lajneze lajnam* (Pohlin), *laire* poleg *laina* (Gutsmann); dial. *lajre* (kor.), *lâjla*; k temu *lâjnar* »igralec na lajno«, v. *lâjnati, lájnam*. Izposojeno iz nvn. *Leier*, srvn. *lire* najprej oblike *laira*, kasneje po bav. avstr. *laia'n* sin. *lâjna*. Tudi fraze »*die alte Leier*« »staro čvekanje«, koroško n. »tečna stara ženska« so prevzete v sln. (Striedter-Temps, DLS 165). Toda oron. in mtpn. *Lajnar, Podlajnar* so iz srvn. *Lãne, Lãnar* iz lat. *lavina* »snežni plaz« (o tem Kelemina, Razpr. SAZU 1 106).

lâjnar (m.) »Valtur aura, Stercorarius«; nedvomno od *lajno* »govno«, prim. n. *Dreckvogel*. Sinonima *smrdokavra, vodeb, bud.*

lâjnež (m.) »Cicuta virosa«, tudi *leneš* ali *lêjnež*; nejasno; sin. *omeg, trobelika.*

lájno (n.) »blato, govno, gnoj«, v 16. st. *lajnu, lejno* »stercus, fimus« (Dalmatin, Megiser), kol. *lâjnje* (bkr.), *lâjnovje* (pkm.); izvedeno *lâjnež* (m.), *lâjnec* »Cicuta virosa«. Prim. sbh. dial. *lâjno* (n.) »govno« (čak., kajk., Istra), v 15. st. *lajan, lanje*, mak. *lajno*, blg. *lajnó*, csl. *lajna*, pl. *laini* »latera«, str. *laino* »opeka«, r. dial. *lájno* »govno v drobovju«, ukr. *łajnó* »govno, gnoj«, br. *łajnó* »svinjsko govno«, p. *łajno*, kaš. dial. *łajno* »malo, nič« (prim. sin. *drek*) č. *lejno*, stč. *lajno, lyno*, slš. *lajno* »živalsko govno«. Psl. **lajьno* brez odgovarjajočih paralel. Verjetno izvedeno iz ide. **(s)lei̯* »sluz, slina«, prim. sti. *láyate* »lepi se«, lat. *linere, linō* »mazati«, *līmus* »mulj, blato« (<**loi̯mos*), nvn. *Lehm*, stvn. *leim* »glina«, stisl. *leir* »mulj« in stprus. *layso* »glina« (Berneker, I 687; Vasmer, II 8; Holthausen, ZSPh XXIV 2, 269; Slawski, IV 438). Mogoče je misliti tudi na psl. **lьjati, lějǫ* »liti« (Zubatý, Studie II 169; Machek[2], 325).

lâjt (m.) »sod, ki drži od štiri do devet veder« (bkr.), tudi *lajtič*; prim. sbh. *lȁjt* (m.), *lajtič* (Banija, Samobor). Izposojeno iz bav. avstr. *Leit, Leitfaß* (Skok, JA XXXIII 364). Starejša izposojenka iz srvn. *leite* (f.) je sln. *lâjta* »sod za žito«; osnova je ide. **lei̯-* »liti, teči« (glej tudi *likof*).

lájta »skrinja za žito«; izposojeno iz nvn. *Leite* »vrsta soda«, srvn. *līte*, stvn. *(h)līta* iz ide. **k'lei-* »nagniti«, prim. lit. *šlaĩtas* »nagnjen«, gr. *κλιτός* »isto«; iz. n. tudi madž. *lait* »vrsta soda« (Matzenauer, CS 235; Kluge-Götze, 434; Benkö, II 708).

lȁk (m.) »lošč«; v 18. st. *laka* (f.) (Gutsmann); k temu *lakírati, lakíram, lakirar* (m.), adj. *lákast*. Evropska kulturna beseda; izposojena pri nas preko nvn. *Lack*, kar je iz it. *lacca* ali srlat. *laca*; izhodišče je sti. *lākṣā* »stotisoč« zaradi neštetih žuželk Cocca ilicis prenešeno na Quercus coccifera, srind. *lakkhā* je dalo perz. *lak*, arab. *lakk*; v srednjem veku se je rabilo predvsem v pomenu »pečatni vosek«. Iz iste osnove je tudi *lakmus* »neko barvilo« <*lack* + hol. *moes*, nvn. *Mas* »zeliščna kaša« (Lokotsch, 1295; Kluge- Götze, 417).

lákati I, *lákam* (v. impf.) »biti lačen, gladovati« (Savinj. dolina), »želeti, hrepeneti« (pkm.); prim. arh. sbh. *lakati, lačem* »biti lačen«, k temu ptc. *lačući*; csl. *al(ъ)kati, alъčǫ* poleg *lakati, lačǫ* »biti lačen, postiti se«, tudi str. *alъkati, alъču* in *lakati, laču*, arhaičhno tudi r. *alkátь, álču, alkáju*, ukr. arh. *alčju* »trpim glad«, stp. samo ptc. *łaczący*, č. *lákati, lákám* »vabiti, vzbujati skomine«, slš. *lákat', lákam* »vabiti, biti privlačen«, gl. *łakać, łakam* »prežati, slediti«, dl. *łakaś* »biti naklonjen, hoteti, želeti«. Psl. **olkati, *olčǫ* je razširjena ista osnova kakor v lit. *álkti, álkstu* »biti lačen, želeti«, lot. *al̃kt* »gladovati« stprus. *alkīns* »biti tešč«; verjetno je sorodno tudi stvn. *ilgi* »lakota« (Vasmer, II 9; Trautmann 6—7; Fraenkel, 8; Krogmann, IF LIII 47).

lákati II, *lákam* (v. impf.) »dražiti, hujskati, vabiti«, npr. *laka me* »es sicht mich an, er reizt mich«. V teh pomenih je težko združljivo s splošno slov. **alkati* »gladovati«. Pomensko bliže se zdi stč. *lákati* »vabiti, prežati«, gl. *łakać*, dl. *łakaś* »prežati, vabiti«. Machek[2], 318 razlikuje dvoje različnih osnov: *lákati* od **alkati* »biti lačen, želeti« in *lákati* »prežati«, kar povezuje z lit. *lãginti* »vabiti, nagovarjati koga«. S tem je verjetno sorodno stvn. *locchōn, lucchen* »vabiti, mamiti«, nvn. *locken*, stisl. *lokka*, stangl. *loccian* in lat. *lacere, lacio* »vabiti«. Vendar ostane sporno; germ. družino izvajajo iz **leugh-* »lagati« (Kluge-Götze, 444 in to možnost dopušča tudi Fraenkel, 328), toda lat. *lacere* je že Osthoff, IF V 311 povezoval s č. *lákati* »captare, allicere«.

lákeren (adj.), pomensko enako *čiheren*, kar je po Miklošiču, VGr. I 323 iz *čitkaterni, čihterni* in *sleheren*, kar je morda **vьslědъkъterъnъ* (Ramovš, HGr. II 213). Morda je *lakeren* iz **lъgkъterъn* vendar, vse te tvorbe niso dovolj jasne.

lakȇt (f.), g. *laktî, lehtî* »cubitus, ulna«, tudi *lakât* (m.), g. *laktȃ, laktû* in *láket* (m.), g. *laktá* (pkm.); v 16 .st. g. pl. *lahti* (Trubar), *lahty* (Dalmatin), n. sg. *lacat* (Megiser), tudi *lokat* (Trubar), v 18. st. *lakot, lekât, leht* (Pohlin), *lakat, lahet, lahat* (Gutsmann), dial. *láhat* (Rezija), *lǫ̀χt* (Kras), *wə̀ket, wə̀kta* (Zilja), *lə̀tek, lèkta* (bkr.), glej Ramovš, HGr. II 229. Psl. **olkъtь*, csl. *lakъtь* (m.), sbh. *lȃkat*, mak. *lakot*, blg. *lakъt*, r. *lókotь*, g. *lókti*, ukr. *łokotь*, g. *liktjá*, br. *lokocь*, str. *lokъtь*, p. *łokice*, č. *loket*, g. *lokte*, slš. *loket', laket'* gl. *łohć*, dl. *łokś*. Kot kaže lit. *alkū́nė, elkū́nė* »laket, krivina«, lot. *ȩ̀lkuon(i)s*, stprus. *alkunis* »laket« v razmerju do lit. *uolektìs*, lot. *uolekts, èlks*, stprus. *woaltis* »ulna«, *woltis* »cubitus« je bilo psl. **olkъtь* prvotno konzonantna osnova. Sorodno je dalje sti. *aratnī-* »laket«, arm. *olokh* »noga, stegno«, *oln* »hrbet«, gr. *ὠλένη* »laket«, lat. *ulna* »rama«,

got. *aleina* »laket«, stvn. *elina*, nvn. *Elle*, stir. *uilenn* »kot«, kimr. *elin* »laket« iz ide. **olīnā* »laket« poleg **ělěq-*, **oloq-* (Lidén, KZ XL 265; PBB XV 517; Persson, Beitr. 546; Trautmann, 202; Fraenkel, KZ LXIII 192; ZSPh XX 62; Vasmer, II 55).

lákniti, *lâknem* (v. pf.) »zlakotiti se, poželeti«; prim. r. csl. *laknuti*, *laknu*, p. *łaknąc*, *łakne*, ukr. *łaknuty*, č. *laknouti* »isto«; psl. **olknǫti*, prvotno incohativum k **olkati*, *olčǫ* »biti lačen«. Dalje glej *lakati*.

lákom (adj.) »pohlepen, poželjiv«, tudi *lákomen*; izv. *lákomec*, *lákomnež*, *lákomica*, *lákomnica*, *lákomnost*, v. *lákomiti*, *polákomniti se*, *lakomnováti*; s prehodom *-mn->-vn-* dial. *lákoven*, *lákovnica*; v 16. st. *lakomen* »avarus«; *lakomnost* »avaritia« (Megiser), *lakomija* (Krelj), v 18. st. *lakomne*, *lakomnik*, *lakomnoſt*, *lakomnya* (Pohlin). Prim. csl. *lakomyi* »pohlepen, skop«, sbh. *lȁkom*, mak., blg. *lakom*, r. *lákomyj*, ukr. *lakómyj*, *lakim*, br. *lakómy*, p. *łakomy*, *łakomny*, č., slš. *lakomy*, luž. *łakomy*. Psl. **ólkomъ*, star ptc. prez. pas. od neohranjenega glagola, ki je odgovarjal lit. *álksti*, *álkstu* »gladovati« (Meillet, SC 72, 209, 355; Trautmann, 6; Vasmer, II 9; Stang, SBV 100).

lákomica »lijak«, tudi *lákomnica*, *lákovnica* in *lákomec* (m.); prim. sbh. *lȁkomica* »vrsta lijaka«, *lȁkomac* (m.), *lakómac* »isto«; tudi alb. *lakomicë* »lijak«. Nejasno; Skok, II 257 povezuje z *lačen*, *lakom* <**olk-*. Verjetnejše je prvotno **vlakomьnica* k *vleči*, *vlačiti*.

lákota »glad«; v 16. st. *lakota* »fames« (Megiser) poleg *lákot* (f.), g. *lákoti* »glad, pohlep«, 1607 *lacot* (Alasia); adj. (*z*)*lakotén*, v 18. st. *lakotne* (Pohlin), v. (*z*)*lákotiti se*, izv. *lákotnik*, *lákotnica*, *lakotnîja*. Psl. **olkota* poleg *olkotь*, star abstractum od **olkati* (glej *lakati*), prim. r. csl. *alkota*, *alъkota*, csl. *lakota*, r. dial. *alkotá*, p. *łakota*, č., slš. *lakota*. Dalje glej *láčen*, *lákati*. Iz iste osnove je tudi sln. *lákotnica*, nav. pl. *lákotnice* »ledvije, bok«, tudi *láčnice* (Maribor), *láčne* (Krn), *láčno* (n.), g. *láčnega* (Tolmin).

lákotnica »ledvije«, tudi *láčna* (f.), *láčni* (f. pl.) (Krn), *láčnica* (Maribor) poleg *lâčnik* (m.) »slepo črevo«, *láčno črevô*; starejše tudi *slabina* (Gutsmann), *tišina* (Murko) <**tъščina*. Izvedeno od *lakati*, *lačen*, csl. *alъkati*, prim. lit. *álkti* »gladovati«, lot. *al̃kt* »isto«, stprus. *alkīns* »tešč«. Fraenkel, 361 opozarja na pomensko paralelo lit. *melmuõ* »križ, hrbet«, pl. *mélmenys* »meso okoli ledvic, ledvični kamen«, lot. *mèlmeņi* »križ, hrbet, lakotnica, boki«. Glej tudi Ramovš, JA XXXVII 736.

lakvatìč (m.) »neka pijača, kislica«; v 16. st. *laquatizh* »Leyertrank« (Megiser). Najbolj verjetno iz it. **l'acquatico* k lat. *aquāticus* »voden, zvodenel«, izvedeno od *aqua* »voda« in razširjeno s sln. sufiksom *-ič*; prim. stfrc. *évage* »isto« (o tem Battisti-Alessio, I 46). Po Brezniku, Razpr. ZDHV III 123 nejasno.

lálok (m.) »podbradek, jadro«, pl. *laloke* »usta, gobec« (pkm.), tudi *láloka* (f.) »čeljust« (pkm.), dial. »bezgavke« (Stari Trg), pl. *láloke* »usta, gobec« (pkm.) in *lálovka*. Prim. sbh. *làloka* »čeljust«, v 16. st. tudi *laloga*, *laluka*, dial. *lȁloka*, csl. *lalъkъ* (m.) in *laloka* »nebo, palatum«, r. *lálki* (pl. f.) »dlesna, čeljust«, dial. *lálaki* »isto«, p. *łałok* (m.) »podbradek, jadro«, č., slš. *lalak* (m.) »mesnat izrastek, ušesna mečica, zavih«. Psl. **lalokъ* (m.), *laloka* »del telesa« poleg **lala*, prim. r. dial. *lály* (pl. n.) »čeljust, gobec«, kaš. *łala* »luknja v žrmljah«. Etimološko nejasno. Matzenauer, LF IX 187 je primerjal holandsko *lel* »ušesna mečica, petelinov podbradek«, kar je sorodno s slov. *leléti* »mahati, bingljati«, sti. *lelāyati* (Mayrhofer, III 112; De Vries, 590) iz reduplikacije **lei-laį-* (glej *lilek*). Berneker, I 688 suponira onomatopejo ter opozarja na sti. *lālā* (f.) »slina« (poleg r. *lyly* (pl. f.)) »čeljust«, kar razlagajo nekateri dravidsko, drugi ide.; po Mayrhoferju, III 100 onomatopeja. Brückner, KZ XLVI 199 in Machek, LF LII 109 izhajata iz *lokati* in Vasmer, II 10 se pridružuje Macheku, da imamo opravka z reduplikacijo.

lama »piscina« (samo pri Pohlinu v 18. st. s pripisom *stara beseda*). Prim. blg. *lam* (m.) »jama, graben, luknja«. To primerjajo z lit. *loma* »vgreznjeno mesto na polju«, tudi *lõmas* »jama, votlina«, lot. *lãma* »vgreznjeno mesto na polju, močvirje, jama«. Ker je tudi r. *lom* nekoč pomenilo močvirje, je osporavano sorodstvo z lat., verjetno predromanskim *lāma* »luža, močvirje« (tako Persson, Wzerw. 228; Prellwitz, BB XIX 167; Walde-Hofmann I² 753; Vasmer, II 56). Drugi avtorji povezujejo z *lomiti* (tako Berneker, I 731; Trautmann, 162; Fraenkel, 385; Mladenov, 270). Podrobno literartuo o tpn. iz te osnove glej Vasmer, ZSPh. II 475; Sitzber. preuss. Akad. XVIII, 1934, 364; Krahe, ZNF XIX 70; Würzb. Jahrb. I 317 in avtor, SVI I 358.

lamast (adj.), nav. *ta lamast* »ime maske« (Cerkno); verjetno iz **ylamast*, prim. csl. *glamiti sę* »pačiti, spakovati se«; prvotno **glōma*, prevoj h *gluma* < ide. **ghleu̯-* in obenem dokaz, da slov. *gluma* ni izposojeno iz germ., prim. stangl. *glēam* »živahnost, šala, igra« (tako Uhlenbeck, JA XV 416), ampak prasorodno; prim. gr. χλεύη »šala, zasmeh«. Z drugimi formanti spada zraven lit. *glaudas* »kratkočasje« in ukr. *hluz* »posmeh, sramotenje«, *hluzuváty* »zasmehovati« (o tem Berneker, I 308; Vasmer, I 276; Pokorny, 451).

lȃmp (m.), g. *lâmpa* »trebuh« (vzh. štaj.); k temu adj. *lâmpast* in izv. *lampàč* (m.) »trebušnik« (vzh. štaj.), tudi *gȃmp*, g. *gámpa* »isto« (Temljine); osrednje sln. *vȃmp* (m.), pl. *vámpi* »goveji želodec« s številnimi izvedenkami kakor *vampáč*, *vampáča* (f.), *vȃmpež*, v. *vampáti* »stopati z napetim trebuhom«, sln. dial. *lamp* je nastalo zaradi disim. *v-m-* (Ramovš, HGr. II 151), podobno tudi *gamp*. Prim. sbh. *vȁmp*, *fȁmp* »isto«, p. *wąp*. Izposojeno iz stvn. *wampa*, *wamba*, srvn. *wambe*, *wamme*, nvn. *Wamme*, dial. bav. avstr. *Wampen* (Miklošič, Fw. 62; SEW 375; Matzenauer, CS 236; Skok, JA XXIX 477; XXXIII 961; Striedter-Temps, DLS 243).

lâmpa »svetilka«; v 16. st. *lampa* (Dalmatin); kakor sbh. *lâmpa*, *lânpa* (Dubrovnik) ter r., p., č., gl., dl. *lampa* izposojeno iz n. *Lampe*, deloma lahko iz it. *lampa*, kar je iz frc. *lampe*. To se je razvilo iz lat. *lampas*, g. *lampadis*; zadnje izhodišče je gr. λαμπάς, λαμπάδος »bakla« poleg λάμπω »žarim, svetim«, kar je sorodno z lit. *lópė* »bakla«, lot. *lãpa*, stprus. *lepis*

»isto«. Sln. dial. in sbh. kajk. *lâmpaš* (m.) je iz madž. *lampás*; blg. in mak. *lamba* izvira iz ngr.; csl. *lampada*, *lamъpada* poleg *lamъbada* je kakor sbh. staro *lȁmbada* in blg. *lambáda* »sveča, kadilo«; sbh. dial. *lâmpina* (Istra) je iz ben. *làmpeda*, it. *làmpada* (Berneker, I 689; Vasmer, Sl. in Griechl. 112; REW II 11; Skok, II 265).

lân (m.), g. *lanû*, *lâna* »Linum utitatissimum«, *divji lan* »Linum viscosum«, *lânič* »Linaria vulgaris«; adj. *lanên*; izv. *lanína*, *lanenína*, *laníšče*, *lanîščnica*; v 16. st. *lan* »Linum« (Megiser), v 18. st. *lan*, g. *lanú*, adj. *lanẹn*, *lanôv* (Pohlin), *len*, *lan*, *lenen*, *lanen* (Gutsmann). Prim. csl. *lьnъ*, g. *lьnu*, adj. *lьněnъ*, *lьnьnъ*, sbh. *lȃn*, mak. *len*, adj. *lenen*, blg. *len*, *lenъt*, r. *lën*, g. *lьnú*, ukr. *lon*, g. *lónu*, br. *lën*, g. *lënu*, *lnú*, *ilnú*, p. *len*, g. *lnu*, č. *len*, g. *lnu*, slš. *ľan*, g. *ľanu*, gl. *len*, g. *lena*, *lenu*, dl. *lan*, g. *lana*. Psl. *lьnъ* je kakor lit. *lìnas*, nav. pl. *linaĩ*, lot. *lins*, pl. *lini*, stprus. *linno* prasorodno ali prevzeto iz istega vira kot gr. λίνον. Z dolgim *-ī-* je lat. *līnum*, alb. *lį-ni*, *li-ri* stir. *līn* »mreža«, stvn. *līn*, got. *lein* »lan«. Oboje izvira iz sredozemskega substrata (Schrader-Nehring, RL I 323; Pokorny, 691). Poizkusi razlage iz ide. **(s)li-* »modrikast«, lat. *liveō* »svinčen, plavkast« glej Carnoy, REGr. LXXI 95; Pokorny, 965.

lanciniti, *lancînim* (v. impf.) »pohajkovati« (Goriš. Brda); prim. č. dial. *lancovat'* »pohajkovati« poleg *lencouchovati* in *lancoch*, *lancúch*, *lancouch* »klatež«, tudi *lantoš*, *lantucha*. Machek[2], 319 sklepa, da je glagol morda *-s-* intensivum od *landati*; dalje nejasno. Manj verjetno iz it. *alzare* »vleči, vlačiti«, *alzàia* »cesta, pot« iz lat. *helcium*, *helciaria*, izposojeno iz gr. ἕλκω »vlečem«. Iz te osnove je sbh. *lanzâna* »vlečna vrv« (Skok, II 267; Battisti-Alessio, I 184).

lánckneht (m.) »vojak, najemnik«; v 18. st. »deshelni shounir« (Gutsmann). Izposojeno iz nvn. *Landsknecht*, v 16. st. *Lanzknecht* (naslonjeno na *Lanze* »sulica«). Prim. tudi r. *landsknecht* »vojak, igra s kartami«, ukr., br. *landsknecht*, p., č., slš. *lancknecht* (Kluge-Götze, 421; Slawski, IV 44).

lânča »sulica«; v 16. st. *lanzha* »hasta« (Dalmatin, Megiser), 1607 *lonzha* »isto« (Alasia); prim. sbh. *lânča* »sulica«, tudi *lanca* poleg *lonča* »drog pri zastavi« (Ugljan), stč. *lanče* (f.) »kopje, kij«, p. *lanca* (od 14. st.), ukr. *lanča* in *lanca*. Izposojeno je bodisi iz it. *lancia*, *lanza* »sulica« ali iz srvn. *lanze* »isto«. Evropska srednjeveška kulturna beseda, prim. frc. *lance*, angl. *lance*, a tudi ngr. λαγκία »sulica«, madž. *láncfa*, *lándzsa*, rum. *lance* »isto«. Izhodišče je lat. *lancea* »sulica« neznanega, morda keltskega ali ilirskega porekla. Enako nejasno je stgr. λόγχη »sulica«. Starejša izposojenka iz lat. je csl. *lǫšta* »sulica«, str. *lušta*, *lušča* (Berneker, I 740; Uhlenbeck, PBB VI 302; Hirt PBB XXIII 334). Glej tudi Kluge-Götze, 422; Walde, 410; Battisti-Alessio, III 2160, 2165; Frisk, II 133. Novješa kulturna izposojenka iz te osnove je *lanceta*.

lančman »rojak« v 16. st. (Dalmatin, Megiser); izposojeno iz srvn. *lantman*, nvn. *Landsmann*; dial. sln. tudi *loncman* (kor.), kar je iz bav. dial. *lǫntsmǫn*; prim. sbh. *lȁcmanin* »oprezna oznaka za tujca« (Striedter-Temps, DLS 165).

lândra »tanka kožica na salu«; tudi sbh. *lândra* »isto« poleg kajk. *lântrnja* »isto« (Valjavec, Rad XLIII 57). Matzenauer, CS 237 in Štrekelj, Lwk. 36 izvajata iz madž. *lantorna* »mrena, membrana«; to je izposojeno iz lat. *lanterna*, gr. λαμπτήρ »lampa, bakla«, kar je dalo sln. *lehtírna* »svetilka«. Pri *lândra* bi bilo mogoče misliti na lat. *antrum* »votlina«, prim. sln. *Landerska jama*.

landrōna »stranišče« (Prim.). Sbh. čak. *ondruna* »stranišče« (Vetranić). Izposojeno iz tržaško rom. *androna* »zagata, slepa ulica«; it. *l'androne* »dostop« (14. st.), dial. it. *androna* »abort« (Ferrara). Izhodišče je gr. ἀνδρών »moški predel hiše, hodnik«. Tudi provansalsko *androuno* »zagata med hišami, latrina« (Štrekelj, Zb. Jagićev 711; Skok, II 558; Battisti-Allessio, I 194; Wartburg, I 94). Glej tudi *ladrona*.

lânec (m.) »veriga«, dem. *lânček*, *lânčič* »verižica«; k temu *lânčar* (m.) »kovač verig«, *lânčnica* »Kettenkugel«, adj. *lânčen*; v 16. st. *lanaz* »cathena« (Megiser), v 18. st. *lanz* (Gutsmann), kasneje tudi *laniz* (Murko). Prim. sbh. *lánac* in *lȁnac* »veriga«, sorodno je č. *lano* (n.) »vrv«, starejše tudi *lana* (f.), p. *lanwy*, *łanwy* »stranga, lac«, ukr. *lanka* »člen verige«. Iz slov. jezikov madž *lánc* (> ukr. *łanc*, slš. *lanc*), rum. *lanț*. Izposojeno iz srvn. *lanne* »veriga« s slov. sufiksom *-ьcь*, verjetno še pred 1200 zaradi *-a-* (Striedter-Temps, DLS 165; Miklošič, 160; Berneker, I 689). Iz suponirane sestavljente **lannzug* izvajajo csl. *lanьcugъ*, sbh. tpn. *Lančug*, r. *lancúg*, ukr. *łancúh*, *łancúch*, p. *łańcuch*, *leńcuch*, č. *lancuch*, *lancouch* »veriga«. Drugače Skok, II 266, ki povezuje *lánac* »veriga« z *lánac* »jutro« in misli pri *lanoug* na turško poreklo.

láni (adv.) »prejšnega leta«, dial. tudi *lánika*, adj. *lánski*, *lánjski*, *lánišnji*, pkm. *lânšnji*; izv. *lânjščak* »prejšnje leto skotena žival« (štaj.), *lánjščica* »lanska žetev«; v 18. st. *lani* (Pohlin), *lani*, *lanu* (Gutsmann). Splošno slov., prim. csl. *lani* »anno praeterito«, sbh. *lȃni*, *láni*, mak., blg. *láni*, r. *loní*, *lonísь*, *lonjásь*, *lonysь*, ukr. *łóni*, p. *łoni*, č. *loni*, slš. *lani*, luž. *łoni*. Psl. **olni* < **olnei*; s tem primerjajo lat. *olli* »tedaj« (Rozwadowski, IF III 267; Trautmann, 7), tudi lat. *ōlim* »nekoč«, *ulter*, *ultra* »onstran«, *ultimus* »poslednji«, osk. *úlbeis* (m.), *ulas* (f.) »illius« (Jagić, JA XX 434; Walde-Hofmann, II 206; Meillet, RES IX 131; Mikkola, Ursl. Gramm. III 62). Verjetno spada zraven tudi stl. *áranaḥ* »tuj, oddaljen«, avesta *aᵘruna* »divji«, gal. *allos* »drugi« in stvn. *eli-lenti*, nvn. *Ellend* »revščina« (Specht, KZ LXVIII, 48; Mayrhofer, I 46).

lanita (f.) »lice« (Rezija, Dajnko); prim. čak. *lânita* (Tentor, JA XXX 193), csl. *lanita* »lice, čeljust«, r. *lanita* »lice«, ukr. *łanýta* »lice«, stč. *lanitva* »čeljust, lice« (Štitný). Nejasno; večina avtorjev suponira psl. **olnita* »upognjen telesni del« in primerja gr. ὠλένη »laket, komolec«, lat. *ulna* »komolčni členek«, got. *aleina*, stvn. *elina* »laket«, alb. *llanë* »laket, vatel«, kelt. kimr. *elin* »komolec«, arm. *oln* »hrbet« < ide. **olena* poleg sti. *aratní-* < **olṇ-tn-* (Fortunatov, BB VI 216; Lidén, Hem. Stud. 127; Torbiörnsson, LM I 68; Vasmer, II 12). K pomenu prim. stvn. *wanga* »lice«, sti. *vaṇkaras* »koleno reke«, *vakrás* »kriv« (Lidén, idem.). Negotova je primerjava s stprus. *laygnam* »lice« (Brückner, KZ XLIV 334), enako

sklepanje na izposojenko iz germ. **an(t)vlita* »Antlitz« (Machek[2], 320), ali sorodstvo s sti. *lalāṭam, parāṭam* »čelo« (Charpentier, KZ XL 462).

laniti, *lânem* (v. pf.) »revskniti, bevskniti« (Vrsno); prim. sbh. *lȁnuti, lȁnēm* »planiti, suniti«; primarno pf. k *lajati* (Skok, II 261); sorodno je lit. *lóti* »lajati, bevskati, vekati, zmerjati, kregati«, lot. *lãt* »lajati, zmerjati«, *lâdêt* »kregati, grajati«. Dalje glej *lâjati*.

lânjec (m.), g. *lânjca* »Cervus dama«; uvedel Erjavec po drugih slov. jezikih; prim. sbh. *làne* (n.), g. *làneta* »isto«, csl. *alъnii* poleg *lani* »košuta«, r. *lanь.* g. *lani* »košuta«, ukr. *łanь, łánja* »isto«, p. *łani, łania,* č. *laň, laně,* stč. *lani,* slš. *laň.* Psl. **ōlnī* je sorodno lit. *élnė, élnias* »košuta« poleg *élnis* »jelen«, lot. *aĩnis,* stpr. *alne* »košuta«, dalje arm. *eln* »košuta«, gr. ἔλαφος »jelen«, ἐλλός »jelenček«, stir. *elit* »srna«, kimr. *elain* »košuta« (Torbiörnsson, LM I 68; Trautmann, 68; Leskien, Bildung 282; Vasmer, II 13). Dalje glej *jelen* in *los*; pregled literature Porzig, Gliederung 210.

lanož (m.) »Tuber, gomoljika«; prim. č. *lanýž* »Tuber«, stč. *lanyss* »Elaphomyces«. Izvedeno iz *lanь* »košuta« (glej *lanjec*). »Tuber« se sbh. imenuje tudi *jelenova gliva, jelen-gliva,* č. *jelení hubka,* starejše n. *hirswan* (Machek, NŘ XXVIII 128; ESČ[2] 320). Iz iste osnove je verjetno sln. *lájnež* »Cicuta virosa; Cornium maculatum; Lactuca virosa«, vendar so to strupene rastline.

lantina »jambor«, v 18. st. *lantina* »anquina« (Pohlin, Gutsmann); prim. sbh. *làntīna, lantîna, lantena* (Dalmacija, Istra); izposojeno iz it. *l'antęnna* »jambor« < lat. *antemna,* kasneje *antenna,* verjetno kakor gr. ἀντόμους »palisada, plot« predide. porekla. Moderna izposojenka je *antena* (Miklošič, Frw. 32; Ribezzo. Onomastica II 44; Skok, Term. 1; ERHS II 268).

lȁp (m.), g. *lápa* »žrelo«, *ribji lap* »Antirrhinum maius« (Selnica); prim. sbh. *lâp,* g. *lâpa* »močvirna tla«. Torbiörnsson, I 65 in Mikkola, Balt. u. Slav. 32 primerjata r. *lápanь* »izvir v močvirju«, kar zavrača Vasmer, II 57. K temu verjetno pogosten sln. cgn. *Lap, Lapač, Lapan,* morda tudi *Lapajne, Lapanja,* sbh. osamljeno *Lap, Lapajne, Lapanja.*

lápa »taca, noga«, dem. *lápica* »isto«; prim. mak., blg. *lápa* »taca, noga«, r. *lápa* »taca, roka«, ukr. *łápa* poleg *łába* »isto«; r. *lápa* »taca, parkelj«, p. *łapa* in *łaba* »taca, parkelj«, č. *tlapa,* dial. *dlapa,* slš. *lapka* »ptičja noga, del kolovrata«. Sorodno je lit. *lópa* »taca, živalska noga«, lot. *lãpa* in s prevojem *lēpa* »isto«, lit. *lepetà* »velika taca«. Iz istega ide. **lâpā* je tudi got. *lōfa* »dlan«, stvn. *laffa* »dlan«, stisl. *lófi* »dlan« (Miklošič, 160, Berneker, I 690; Persson, Btr. 196; Trautmann, 149; Vasmer, II 14 Fraenkel, 339).

lápati I, *lápam* (v. impf.) »blebetati, žlobudrati«, tudi *lapotáti, lapotâm, lapôčem* »isto«, *lâptati, lapâvsati, lapâvsam*; k temu adj. *lápast, lápav,* izv. *lápavec, lapȁn, lapâvs, lâpman* »blebetač«. Sem spada tudi *lápa,* nav. pl. *lápe* »gobec«, metaforično »blebetač« poleg *lâmpa, lâmpica* »ustnica« (pkm.) in z zvenečo eksplozivo *labôt* (m.) »gobec«, nav. **pl.** *laboti* (vzh. štaj.), *labôtati* pf. *labotniti,* tudi *labôzati, labráti* »isto«, adj. *labrȁv, labrȉv* in *lâbra* »goflja«, *labráč, labrâvec, labrîvec.* Pomensko enako je sbh. *lȁpnuti, lȁpnēm* (v. pf.) »hlastati«, *lȁptati, lȁpčēm* »hripati, sopihati«, mak. *lapa, lapne* »lakomno goltati, hlastati«, blg. *lápam* »žrem, hlastam«, r. *lapotátь* »blebetati«, č. *lapati,* dial. *laptat', landrat* »gofljati«, slš. *lapotat',* p. *łapać, łaptać* »hlastati, pohlepno jesti«, gl. *łopać, lapotać,* dl. *łapaś.* Onomatopeja poleg *chlapati, labati*; sorodno je lit. *lapóti, lapnóti* »hlastno jesti, žreti« (Berneker, I 690; Sławski, IV 468; Machek[2], 320).

lápati II, *lápam* (v. impf.) »zgrabiti, popasti, ujeti, šavsniti, hlastniti«; tudi *lápiti, lápim* (v. impf.), pf. *lápniti, lâpnem* »šavsniti, hlastniti«. Pomensko enako je *hlápati, hlápam,* pf. *hlápniti, hlâpnem* poleg *hlániti, hlânem,* dalje *hlaptáti, hlaptâm* in *hâpati, hâpam,* pf. *hápniti, hâpnem, hávsniti, hâvsnem,* impf. *havtáti, havtâm,* a tudi *šápati, šápam, ščápati, ščápam, šâvsati, šâvsam,* pf. *šávsniti, šâvsnem.* Široko razvejana družina onomatopej; z enakim pomenom navaja Gutsmann tudi *hlópiti, hlópam, hlópljem,* pf. *hlápniti, hlôpnem,* kar je živo še v Reziji, podobno tudi *hloptáti, hloptâm.* V drugih slov. jezikih prim. sbh. *slȁpiti, slȁpīm* »zgrabiti«, mak. *lapa muvi* »lovi muhe«, blg. *lápam* »lovim«, r. *lápatь, lápaju,* ukr. *łápaty,* br. *lápacь,* p. *łapać, łapię,* č. *lapati, lapiti, lapnouti,* slš. *oblapit'* »objeti«, gl. *łapać, łapić,* dl. *łapaś, łapiś.* Berneker, I 690 in Vasmer, II 13 zavračata domnevo Ulaszyna, WuS II 200, da bi bilo to izvedeno od *lapa* »taca«.

lapet (m.), g. *lapta* »parcela, kos zemljišča« (pkm.); prim. sbh. *làpat,* g. *làpta* »kos, zaplata«, pl. *làpac* »vampi, želodec prežvekovalcev«, r. *lapot* »opanki iz ličja«, dial. *lápik* »kos, zaplata«, *lapotók* »zaplata, k[illegible]a«, ukr. *łapotь* »krpa, omelo, opanki«, p. *łapcie* (pl.) »opanki«. Sorodno je lit. *lõpas* »krpa, zaplata«, *lópyti, lópau* »krpati«, *lapišis, lopšỹs* »viseča zibelka«, lot. *laps* »krpa«, dalje alb. *lapë* »krpa«, gr. λώπη »odeja, zastor«, λέπω »luščim«, λέπος, λοπός »skorja, lupina«, vse iz ide. *lōp-* (Miklošič, 160; Berneker, I 691; Meillet, MSL XIV 343; Vasmer, II 14). Glej tudi *lepen.*

-lápniti (v. pf., impf.) »postati zatohel«, nav. komp. *zalápniti, zalâpnem* poleg *zalópniti, zalôpnem,* npr. *zalápnjena soba* (Železniki). Avtor, Linguistica VIII 79 primerja lit. *ãlpti* »onesvestiti« poleg *leipti* in *leipas* »nezavest, slabost«. Dvomljivo; morda iz **za-chlapnǫti* iz onomatopeje *chlapь, chlopь.*

lápor (m.), g. *láporja* in *lapora* »argilla marga, opoka«; adj. *láporast, lápornat*; prim. sbh. *làpor* »isto«; osnova je verjetno ista kakor v *lábora* »konglomerat«, kol. *láberje* (n.) »grušč, kršje«, adj. *láborast, lábornat*; razmerje *-p-* : *-b-* je že predslovansko; izhajati je treba iz domnevno galskega **albuca* »bela lapornata prst«, prov. *aubugo* (Meyer-Lübke, 325). stfrc. *aubue, aubughe* (Wartburg, I 61); v tpn. sln. *Avber,* 1211 *Alber,* dalje n. *Albern* (kor.), hdn. *Aborna,* tudi *Amborna, Namorna,* frc. *Albarȅne, Alberone,* tpn. *Obrje,* 1490 *Albriach* in z metatezo likvid tudi tpn. *Lavrica.* Iz obsežne literature prim. Skok, ZRPh XXXIX 119, 610; ERHS II 270; Ettmayer, ZONF I 33; avtor, SVI I 35, Kelemina, SR IV 182 in VIII 85.

lapotáti, *lapotâm*, *lapóčem* (v. impf.) »blebetati, žlobudrati«, k temu *lapótec* (m.) »blebetač« Prim. csl. *lapótivь* »jecljav«, p. *łopotać*. Prevoj k onomatopeji *lepetati* (Miklošič, 160; Meillet, MSL XIV 339; Vasmer, II 32). Dalje glej *lepetati*, *lápati* I.

lapta »lata, deščica«; Matzenauer, CS 237 primerja n. dial. *lachte* »isto«. Dalje glej *lata*.

lapúh (m.) »Tussilago farfara; Arctium lappa«, tudi *lopúh* poleg *lapûšček*, *lapûšek*, *lapûšje* (n.), *lopûšje* in *lepíš*, *lepír*, *lepûn* »Tussilago«, *lepúš* »Alisma plantago«; v 16. st. *lopuh* »Lappa« (Megiser), v 18. st. *lapûh*, *lapûšje* »Lappa« (Pohlin), *lopuh* (Gutsmann). Splošno slov.; prim. sbh. *lòpuh* »Lappa«, blg. *lópuh*, *lópuš* »Arum maculatum«, r. *lapúch*, *lopúch* »Lappa«, ukr. *łopúch*, br. *lopúch*, p. *łopuch*, č. *lopuch*, *lopouch* »Lappa«, gl. *łopuch* »Rumex«. Sorodno je lit. *lãpas* »list« (glej tudi *lepen*), verjetno je sorodno tudi lat. *lappa* Miklošič, 174; Berneker, I 733; Būga, RR I 312; Vasmer, II 59). Ne more pa biti slov. *lopuchь* izposojeno iz lat. *lappa* kot so mislili nekateri starejši avtorji.

lârfa »maska«, tudi *lâfra* in *lãrva*; prim. sbh. *lârva*, kajk. *lâfra*, *larfa* »isto«. Oblike z *-v-* so izposojene iz it. *larva* »maska«, srlat. *lārva* nejasnega porekla, verjetno etruščansko; povezujejo z lat. *Larēs* »lari, hišna božanstva« (Battisti-Alessio, III 2171; Skok, II 271). Oblike *lârfa*, *lâfra* so izposojene iz srvn. *larve* »maska«, kar je kakor frc. *larve* iz it. ali lat. vira. Ime *Larēs*, stlat. *lăsēs* »duhovi« dopušča rekonstrukcijo lat. *larva* (Horac), preje *lãrụa* < **lãsoụā* (Kluge-Götze, 423). Glej tudi Miklošič, 159; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 381; Striedter-Temps, DLS 166.

lari-fari »prazne marnje«; kakor č. *láryfáry* »isto« prevzeto iz dunajsko nemško *Lari fari* »prazne marnje«, a tudi »Pavliha«. Izraz se je razvil iz italijanske tonske skale *la re fa* z reduplikacijo *re*; v Uhlandovih narodnih pesmih najdemo še *lōri fā*, v 15. st. pa *La re fa re* (Kluge-Götze, 432; Machek², 258).

lârma »hrup« (dol.) »poskočnica pri svatbi« (štaj.); v 18. st. *larma* »Lärm, tumultus« (Pohlin), pri Gutsmannu poleg *larma* tudi v. *larmati*; tudi sbh. *lârma*, *lârmati* »isto«. Izposojeno iz bav. avstr. *Larm*, dial. *lârm* (Striedter-Temps, DLS 166). V nemščini prevzeto iz it. *allarm*, frc. *alarme* (Kluge-Götze, 423). Iz slov. jez. je madž. *lárma* »hrup«. Izhodišče je it. *all'armi* »pod orožje«. Nova knjižna izposojenka je *alarm*, *alarmirati*.

lâs I (m.), g. *lasû*, *lâsa* »capillus«, pl. *lasjé*, g. *lás*; v 16. st. *lafs*, *laffié* (Megiser), v 18. st. *lâs*, *lasu* (Pohlin); adj. *lasát*, prim. *laffata fvesda* »cometa« (Megiser), k temu *podlásci* »prvi poganjki na bradi« (Gutsmann), *lasanica* »dolga konjska žima«; v. *lásati*, *lasâm*, pf. *zlasáti* poleg *lásati* »neravno kositi« (gor.); fitonima *gospejini lasje* »Adiantum«, *žabji las* »Callitrichae«, *Marije device lasje* »Poa annua«. Splošno slov. **volsъ*, prim. csl. *vlasъ*, sbh. arh. *vlâs*, mak., blg. *vlas*, blg. tudi »vrbove mačice, česana volna«, r., ukr. *vólos*, br. *vólas*, pl. *valasý*, p. *włos*, č., slš. *vlas*, *-u*, gl., dl. *włos*, *łos*, *-a*. Opozoriti je treba na p. dial. *włosien* »žima« in č. dial *vlašina* »žima«. Najbliže sorodno je avesta *varesa-* »las«, sogd. *wrs*, sr. perz. *vars*, n. perz. *gurs* »las« (Schmidt, KZ XXXII 386; Mayrhofer, III 167). Zanimivo je pri tem sln. *lâs* (f.), g. *lasî* »dolga ranta na kateri stoje streharji« (Tolmin), kar je morda **volsь*, prim. sti. *válšaḥ* »mladika, poganjek«, enako sln. *pódlanka* »spodnja mehkejša dlaka v živalskem kožuhu«, verjetno **pod-voldъnъka*, csl. *vladъ* »las«, str. *vólodъ* (Vasmer, I 221; Pokorny, 1139).

lâs II (f.), g. *lasi* »strešna greda« (Tolmin); pomensko blizu je tudi *lâz* (f.), g. *lazî* »ranta pri stogu ali kozolcu« (Žabče); nejasno; glej tudi *lâs* I.

lasan (m.) »trava«, pogostno v tpn. in mtpn. *Lasenca*, *Lasina*, *Laseno*, *Vaseno*, 1400 *Lasnicz*, 1477 *Lastzach*; tudi sbh. *Vlasnica*, ukr. *Volosenь*, *Voloseny*, *Volosjanka*, *Volosjanki* (avtor, OJ I 16). Iz osnove **volsъ* »las«, sti. *válšaḥ* »mladika, veja«, korn. *gwels* »trava«, kimr. *gwelt* »trava«. Drugače o tpn. *Laseno* Pintar, Ljub. Zvon, 1919, 324.

lásica »Mustela nivalis, Foetorius vulgaris«, navadno *podlásica*, dial. tudi *ulásica*, *podlâska*, celo *gospa laska* (pkm.); v 16. st. *podlaßiza* »mustela« (Megiser), v 18. st. *lafiza*, *podlaftica* (Gutsmann), *podlaftèza* (Pohlin). Prim. sbh. *lȁsica*, *podlasica*, mak. *lasica*, blg. *vlasica*, *lasica*, r. *laska*, *lástka*, *lasica*, ukr. *lásycja*, *laska*, br. *lásica*, *laska*, p. *łasica*, *łaska*, č. *lasice*, *lasička*, stč. *vlasicě*, slš. *lasica*, luž. *łasyčka*, *łasyc(k)a*. Večina avtorjev izvaja iz nazivov za barve, prim. sbh. *lása* »ime rjavi kozi«, *lasac* »ime volu«, *lásak* »ime psa«, *làsan* »ime kozlu«, *lȁsko* »ime psa«, adj. *lȁsast* »živali s temnim hrbtom in belim trebuhom«, blg. dial. *las* »konj ali mula s črnikasto dlako«, ukr. dial. *lásyj* »črn ali pisan z belim trebuhom«. S tem psl. **lasъ* je sorodno lot. *luôss* »žolt, rumenkasto siv« (Zubatý, BB XVIII 251; Loewnthal, JA XXXVII 378; Matzenauer, LF IX 190; Vasmer, II 16; Slawski, V 15). Dvomi Berneker, I 691; Mühlenbach-Endzelin, II 528. Moszyński, PZJP 132 je opozoril na nperz. *nāsū* »mustela«. Machek, ZSPh XXIII 121 in ESJČ 320 rekonstruira psl. **vьlasъka* in primerja germ. **wisulōn*, stvn. *wisula*, nvn. *Wiesel* s tabuističnimi glasovnimi iregularnostmi; Trubačev EIRJ II 29 misli na isto osnovo kot pri *lastavica*.

-lásiti, *-lásim*, samo komp. *izlásti*, *izlásim* (v. pf.) »nadomestiti, zamenjati koga pri delu, olajšati komu delo« (bkr., Kobarid, Podkrnci); morda spada zraven tudi adj. *lasen* »gibčen, uren« (dol.). Nejasno; sbh. *lȁsan* »lahek«, mak. *lesen* »lahek« je gotovo iz **lьg-* (Skok, II 263); toda sbh. *lâsan* »zmožen, sposoben« kaže na **lōd-*, prim. lit. *palõsti*, *palostù* »nespodoben, zanikrn biti«, *palóda* »nesposobnost, zanikrnost, samopašnost«, kar je podaljšana redukcijska stopnja ide. **lẽịd-*, lit. *léisti* »spustiti«; v lat. *lassus* »utrujen«, alb. *lë* »pustim«, got. *lats* »tečen, nadležen« je iz **lǝd-* (avtor, Eseji 127; dalje glej Fraenkel, 384).

láskati, *láskam* (v. impf.) »prilizovati, dobrikati«, adj. *láskav* »blagohoten, priliznjen«, izv. *láskavec*, *laskâtelj*. Novoknjižna izposojenka iz csl. *laskati*, *laskajǫ* »adulari« (prvič izpričano pri Pohlinu, Gloss. slav.), tudi sbh. *lȁskati*, *lȁskam*, blg. *laskája*, *laskajaš*, r. *laskótь(sja)*, ukr. *lȁskaty*, stp. *łaskać*, č. *laskati*, *láskati*; primarno denominativ od *laska* »ljubezen«,

izpričano tudi sbh. *lầska* (Stulič), blg. *láska*, csl. *laska*. Iz iste osnove je sln. *láskrn*; najbliže sorodno je lit. *lokšnùs* »občutljiv, dovzeten« < **lăšknus*, lat. *lascīvus* »razposajen, prešern«, sti. *lásati* »hrepeni«, *lālasa-* »zahteven«, stir. *lainn* »lakomen, pohlepen« (sln. *láskav* »izbirčen«). Miklošič, 179; Berneker, I 691; Trautmann, 150; Vasmer, II 15; Fraenkel, 385.

láskav (adj.) »izbirčen, sladkosneden«; Berneker, I 692 primerja z r. *lásyj* »sladkosneden«, ukr. *łásyj* »pohlepen, izbirčen«, *łásyty* »želeti, hlepeti«, *łásošči* (pl.) »sladkarije«, br. *łasy*, *łasi* »sladkosneden«, *łasować* »biti pohlepen«. Iz slov. jezikov lit. *lasùs* »pohlepen«. Sorodno je sti. *lásati* »hlepi«, *lālasas* »močno željan«, *abhi-lāsas* »zahteva«, gr. λίλαιομαι »zahtevam, želim«, lat. *lascīvus* »razposajen, prešeren« (Berneker, I 692; Trautmann, 150; Vasmer, II 17). Manj verjetna je primerjava z lit. *lésti* »zobati«, *apilasus* »izbirčen« (Miklošič, 161; Matzenauer, LF IX 190; Pedersen, IF V 47). Iz iste osnove je sln. *láskrn* < **lasko-sьrdъ* in sln. *skomina* »občutek v zobeh«, *skomine imeti* »biti poželjiv«, *skominati*, *skominiti*, prim. č. *laskomina* »občutljivost v zobeh«, *dělaji se mi laskominy* »zbirajo se mi sline«.

láskrn (adj.) »sladkosneden«; k temu *láskrnež*, *láskrnik* »sladkosnednež«, *láskrnost*; prim. csl. *laskrъdъ* »gulosus« poleg *laskosrъd(ьn)ъ* »edox«, r. *laskoserdyj*. Nahtigal, Slov. jez.² 189 rekonstruira **laskrъdьnъ* in csl. *laskrъdъ* »slast« iz **laskosьrdъ*. Miklošič, 161 primerja z rezervo r. *lásyj* »pohlepen«, ukr., br. *łasyj*, p. *łasy* »isto«, toda z gotovostjo Berneker, I 692 (glej *laskati*), ki misli na haplologijo iz *lasko* + *sьrdьce* in primerja sti. *abhi-lāṣas* »zahteven«, *lālasus* »nestrpno zahteven«, gr. λιλαίομαι »želeti«. Ne spada pa zraven kljub Miklošiču, 161 in Matzenauerju, LF IX 190 lit. *apì-lasus* »izbirčen« (o tem Fraenkel, 359).

lâst I (f.), g. *lastî* »posest, imetje«; v 16. st. samo adj. *laſtne*, *laſtin*, *liſtan* (?) (Bohorič, Megiser), danes *lasten*; dial. *lastiven* (pkm.) < **volstimьnъ*; k temu *oblâst* »potestas«, v 16. st. *oblaſt* (Megiser) in številne izvedenke kakor (*po*)*lastíti se* »ugrabiti«, *lastnôst* (f.) »proprietas«, *lastînec* »podložnik, slobodnjak«, *lastnína* »posest«. Splošno slov. razen luž., prim. csl. *vlastь* »imperium, potestas«, *oblastь* (tudi rum. *oblástie* »država«); sbh. *vlȃst*, mak., blg. *vlast*, r. *vólostь* »okraj, država, moč« poleg *vlastь* (< csl.), ukr. *vołostь*, br. *vólascь*, p. *włość*, č. *vlast* »domovina«, slš. *vlast'*. Osnova je ista kakor v *vladati*; podobno je tvorjeno lot. *valsts* »država«, lit. *valščius* »okraj« (Būga, RR I 492; Trautmann, 340; Vasmer, I 222; Fraenkel, 1192).

lâst II (f.), g. *lastî* »zložnost, počasnost, brezdelje«; k temu *odlâstek* »mir, brezdelje« (Razdrto), *odlaš* (m.) »odlog« (Prešern), *odlâstelk* (m.) »odlog«, *odlâšek* (m.) »odlog«, adj. *lásten* »domač, krotak, zanesljiv« (goriš.). v., *odlásiti*, *odlásim* (v. pf.) »odložiti, prizanesti«, impf. *odlâšati*, *odlâšam*. Prim. sbh. *lȃst* (f.), g. *lȃsti* »lahkota, komodnost«, *lástan* (adj.), f. *lásna* »lahek, brez dela«, *polastica* »olajšanje«, mak. *lesno* »lahko«, *so les* »z lahkoto«, blg. *lesen* »lahek«, *lesniná* »lahkota, priročnost«. Iz slov. jezikov tudi rum. *lesne* »lahek«. Psl. **lьstъ* primerja Miklošič, 179 z nvn. *list* »hiter« in it. *lesto* »gibčen, hiter« (< n. *list*). To zavrača Berneker, I 755, ki z rezervo pritegne k *lьstь* »zvijača«, kar je semantično nerazložljivo. Osten-Sacken, IF XVII izvaja iz **lьgъkъ* »lahek«, kar sprejme Skok, II 273. Mladenov, 273 navaja tudi stblg. csl. *lьsьnъ*, *lьsьno*; glej tudi Iljinskij, Izv. XXIII 125 in Vaillant, REB III 252.

lastína »posest«; v 16. st. *laſtina* »proprietas« (Megiser), kasneje *laſtnina* (Gutsmann); v tpn. *Lastince*, 1490 *Aigensass* (Kelemina, GMS XIV 68, 1587 *Lastinskhiverch* (Gerichtsbeschr. 354), pogostno mtpn. *Lastína*, *Lastine*, *Lastinje*, *Vástence*; dial. *lastína* »majhno posestvo« *lastínar* »bajtar« (Št. Lenart), glej Kelemina, ČZN XX 151; Vatovec, ČZN XXIV 64. Tudi sbh. *lastivan*, *lastivni* in tpn. *Lastine* (Varaždin). Dalje glej *last* I.

lástovica »Hirundo rustica«, tudi *lástovka*; v 16. st. *laſtoviza* (Megiser); v 18. st. *laſtovka*, *laſtovza* poleg *glaſtovza* (Pohlin), *laſtoviza*, *laſtovza*, *glaſtouza* (Gutsmann); Miklošič, 161 navaja tudi oblike *vlastoviza* in *hlastavica*. Splošno slov.; prim. csl. *lastovica*, sbh. *lầstovica*, *lầstavica*, *lasta*, čak. tudi *lastrovica*, mak. *lastovica*, v 16. st. βλασοβήτσα, blg. *lastavica*, *lastovica*, r. *lástočka*, *lástovka*, *lástka*, *lástica*, *lastuška*, ukr. *łastovicja*, *łastivka*, br. *lástruka*, p. *jaskółka* poleg *łastowka*, *chłastowka*, *łastówiczka*, č. *vlaštovka*, slš. *lastovička*, gl. *łastojca*, *łastojčka*, *głastowica*, dl. *jaskolica*, *wjaskolica*. Etimološko malo jasno; gotovo spada zraven tudi sln. *lastúr*, *lastopȇr* »Hirundo apus«, prim. r. csl. *lastunъ*, *lastuna*, blg. *lastún*, *lastúna*, *lastár*, rum. *lăstún*. Že Miklošič, 161 je primerjal lit. intensivum *lakstýti* »letati«, *lakstus* »uren, hiter«, lot. *lakstît* »isto«, kar sprejemata tudi Berneker, I 692 in Vasmer, II 17. Drugače Machek, ZSPh XX 35, ki misli na primarno *chlastati*, v ESJČ² 695 pa na **lastati* »hitro govoriti«, intenzivum k *lapati*. To sprejme Schuster-Šewc, Lětopis, XXIII 2, 146, zavrača pa Fraenkel, 355, ki opozarja na lit. *skraidē* »Hirundo« poleg *skriēti* »letati, krožiti«. Trubačev, Etym. Issled. RJ II 29 razlaga glasoslovne spremembe z jezikovnim tabujem in se sklicuje na Schrader, RL II 655 in Havers, Neuere Lit. z. Sprachtabu, 149 o imenih za »Hirundo« v drugih jezikih.

lâšč (f.) »posebno«, npr. *na vse lašč* »eigens«; k temu *nâlašč*, *nalâšč*, *zanâlašč*, *nâvlašč*; pomensko enako je *navliš*, *navzlic*, *navzklic*, *zlic*, *nazlic*, *náu̯liš*, *nalič* poleg *nastor*, *navzdor*, *navpar*, *navkljub*, *nakljubo*; v 16. st. *naloshz*, *naloſhzh*, *naloshzc* (Trubar), *naloſzh* (Dalmatin), *nalosh* (Megiser), v 18. st. *nálash*, *na vso lash* (Hipolit), *nalash*, *nalizh* (Pohlin), *navlaſh*, *nalaſh*, *nalizh* (Gutsmann). Prim. csl. *na vlašči* »praecipue« (prim. sln. *zlasti*) k adj. *vlaštь* »proprius«. Ramovš, HGr. II 135 izhaja iz lok. sg. n. **na-vlašči*. Miklošič, Lex. Pal. 68 navaja tudi sbh. *vlašt* (Stulič).

lâškica »Helianthus tuberosus«, tudi *laška repa*, *papeževa repica*, *topinambur*; Štrekelj, Lwk. 68 omenja tudi r. *vološkaja repa* in n. *die wälsche Rübe*, a tudi ukr. *ripa voło(š)ška*. Dalje glej *lah*.

lašta I »s kamni obložena, tlakovana pot« (Posočje); k temu hdn. in mtpn. *Lašta*, *Lašte* (avtor, SVI I 330); izposojeno iz ben. *lasta*, it. *lastra* »kamenita

plošča«. Srlat. lastra (830 v Raveni), pogostno v it. tpn. *Lasta, Laste, Lastaro, Lastrigo, Lástrego*, frc. dial. *lāfra*, kar je verjetno predrom. substrat (Wartburg, V 196; Battisti-Alessio, III 2174). Zaradi bask. *arlasta, arralasta* zavrača Hubschmid, ZRPh LXVI 32, da bi bilo izhodišče keltsko **lake*. Nedvomno spada k tej osnovi tpn. *Laštre* (Istra), ki ga Skok, II 274 povezuje z n. *Leiste*.

lâšta II »Leiste«, dem. *lâštica*; izposojeno iz n. *Leiste*; suponirati je treba neko srvn. bav. obliko **lāšte*, ker je srvn. *-ī-* prešel ca. 1300 v *-ā-*, ki se je kasneje razvil v diftong *-ai-*, je sln. oblika *lâšta* razumljiva (Kranzmayer, Lautgeogr. S 130). Starejše izposojeno je sln. *lîšta* »Leiste« iz srvn. bav. **lîšte*, stvn. *lîsta*, srvn. *lîste* »lata, trak, rob«, tudi č. *lišta, lištva*, p. *listwa, lisztwa* »Leiste«, slš. *lišta* (Striedter-Temps, DLS 166). Vprašanje je, če je enakega izvora tudi sbh. kajk. *lâštra* »zgornja stranica postelje« (Skok, II 274).

lât (f.), g. *latî* »steblo«, tudi *lât* (m.), g. *latû, lâta*, dial. tudi »klas, koruzni storž«, kol. *latjê, latovjê* (n.), fitonima *divje latje* »Milium«, *medvedovo latje* »Spiraea ulmaria«, v. *(o)latíti se*, adj. *lâtast, lâtovnat*; v 18. st. *lat, latovje* »Aehre« (Gutsmann). Prekmursko je izpričano tudi *vlât* (m., f.), *vlatîna, vlâtka, vlatjê, vlatovjê, vlâtnat, vlatîniti se*. Psl. **voltь*, prim. sbh. *vlât* (m., f.), kajk. *lât* (Belostenec), r. *vólotь* »klas, vlakno«, ukr. *volotь* (m.) »steblo, bilka«, p. *włoć prosiana* »Solidago«, č. *(v)lat'* »klas, ovsena bilka«, slš. *lata*, dl. *łoś* »ovsena bilka« (Torbiörnssen, LM 1 105). S tem primerjajo lit. *váltis* »ovsena bilka«, stprus. *wolti* »klas«. Trautmann, 341 primerja tudi lit. *válkštis, válkšna* »klas«, kar bi dalo slov. *-šč-*, zato Vasmer, I 222 in Fraenkel, 1192 k slov. **voltь* pritegneta stir. *folt* »las« in gr. λάσιος »gosto porasel z lasmi ali dlako« < **vḷtios* in stvn. *wald* »gozd« (glej Solmsen, KZ XLII 214).

láta »drog, tram«, tudi *lâtva, lêtva* in *lêtev* (f.) »isto«; kakor sbh. *latva, lëtva*, č. *lat*, g. *lati, latě*, p. *łata*, luž. *łata* izposojeno iz stvn. *latta*, srvn. *latte*, nvn. *Latte, Latt* (Miklošič, 161; Berneker, I 694; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 374; Striedter-Temps, DLS 166).

latov (m.) »oglednik, obmejni stražnik«; tudi sbh. *látōv*, g. *látova* »carinski nadzornik, stražnik«. Izposojeno iz madž. *látó* »nadzornik«; zastarela beseda iz v. *lát* »čuvati, paziti« (Miklošič, 166; Berneker, I 694; Skok, II 275).

latverga »zdravilo«; v 18. st. *latverga* »Sladkina, Lattwerge« (Gutsmann) poleg *likarya* in *lifline* »eclygma« (Pohlin). Izposojeno iz srvn. *latwërge*, tudi *elektuārje*, kar je prevzeto iz poznolat. *ēlectuārium* (> frc. *électuaire*, angl. *electuary* »isto«, it. *lattovario, elettuario*). Izhodišče je gr. ἐκλεικτόν, ἔκλειγμα »zdravilo, ki se v ustih raztopi« (Kluge-Götze, 425) Pohlinovo *likarija* je morda tvorjeno pod vplivom sbh čak. *likōr* »zdravnik«, *lizlina* pa k *lizati* (gr. λείχω »ližem«).

látvica »plitka glinasta skleda za mleko«, tudi *látovca, látevca* in *látva*; v 18. st. *latouza* (Gutsmann). Prim. csl. *latъvь, latъva, latъka* »neka posoda«, sbh. staro *ladko*, mak. *latka, latvica*, blg. *latvica* »neka glinasta posoda«, r. *látka* »glinasta skleda«, dial. *latúška* »isto«, br. *latka, latúška* in iz tega verjetno p. *łatuszka, łótuszka*, toda stp. *łata, łatka* »skleda«, č. *látka, ládka* »posoda za mleko«, demin. *latuš(k)a* »posoda za smetano«, slš. *látka* »skleda za mleko«. Primarno psl. **laty*, g. *latъve*, prim. r. csl. *laty, latovъ*. Najbliže sorodno je lit. *lúotos* »čoln enodebelnik« (Berneker, I 694; Vasmer, II 18; Fraenkel, 391). Trautmann, PBB XXXII 151 pritegne zraven tud. srvn. *lade* »deska, predal« (glej *ladelc*). Manj verjetno išče Machek[2], 322 povezavo z r. *lákotь* »lonec«, str. *lakъtь*, kar Mikkola, Balt. u. Slav. 33 in Vasmer, RS VI 177 izvajata iz gr. λάκυθος, λήκυθος »posoda za olje«. Dvomi v to že Berneker, 687, Frisk, II 116 sodi, da je beseda pelazgijski substrat in povezava z r. *lakotь* je negotova.

lâva (f.) »močvirnato mesto ob reki ali v usahli rečni strugi« (kor., štajer.), dial. *lau̯a* (Zilja), razmeroma mlada izposojenka iz kor. n. *laue* »majhna mlaka, ki se naredi ob potoku ali reki«, ker zilj. *-l-* ni prešlo v *-ł-* (Grafenauer, Razprave ZDHV I 363); prim. s tem srvn. *lâ* »mlaka, močvirje«. Popolnoma druga beseda je nknjiž. *lāva* »magma, ki se razlije po površini zemlje«, kjer je preko n. prišlo iz it. *lava* (dial. *lavə* (Neapelj)), prim. frc. *lave* »isto« < lat. *labes* »razpad, pogin«, nejasnega porekla; poskus razlage pri Wartburg V 100. M. S.

lavdica »Alauda cristata«, tudi *lavdíčica*. Prim. sbh. čak. *ladvîca* »isto«. Izposojeno iz nekega istrsko rom. refleksa za *alauda*, dokler je še eksistiral diftong *-au-*; novo it. *allodola*, furl. *lodule*, kar je izpričano v sln. obliki *lódica* »isto«, sbh. dial. *lodula* (Poljice, Dalmacija). Rom. *alauda*, frc. *alouette*, stfrc. *aloe*, prov. *alauza* je domnevno galskega izvora (Miklošič, 161; Štrekelj, Lwk. 65; Skok, II 258; Battisti-Alessio, I 133; Wartburg, I 58). Sinon. sln. *čopasti škrjanec*.

lâvek (m.), nav. pl. *lávki* (m.) ali *lâvke* (f.) »paberki po žetvi, po obiranju sadja«, tudi *lêvka* (f.) »nezrelo sadje, ki odpade z drevesa« (Goriš. Brda); k temu v. *lâvkati, lâvkam* »paberkovati« (Savin. dol.) s številnimi izvedenkami: *lâvkanje, lâvkar, lâvkež, lâvkovec, lâvkovka, lâvkežka, lavkašica*. S tem primerja Berneker, I 696 z rezervo sti. *lāvas* »rezajoč« poleg *lunā́ti* »reže, striže« in gr. λήιον »seme, poljski sadež«. Opozarja pa tudi na sln. *luta* »paberek«. Verjetnejše je treba izhajati iz ide. **lēu-* »pustiti«, čeprav iz **lōu̯-* ni primerov v drugih slov. jezikih (avtor, Eseji 125). S pomenom »paberkovati po žetvi« najdemo tudi sln. *lâtkati, poletkovati* (prim. sbh. *paljetkovati*), *polutkováti, polútati, polûtki, nalútati, nalûtki* < **lēu-t-*; v drugih slov. jezikih najdemo **lēu̯-n-*, prim. r. *lúnutь* »zapustiti«, *luná* »smrt«, br. *lunucь* »poginiti« in verjetno sbh. *uljúniti se* »narediti se mrtvega«; iz **lēu̯-* je č. *leviti* »lajšati«, *levěti* »pomirjati«, *levný* »poceni« in ukr. *livýty* »zapustiti, prepustiti«, *livkýj* »prazen, slab«. Manj jasno je sln. *lîtek* (m.), pl. *lîtki* »lupine, stroki brez zrnja«, *lîvka* »češnja, ki sama odpade«, tpn. *Livek*; iz **lōu̯-* je sln. *poloven* »obnošen, rabljen«, sbh. *pòlōvan* »isto«, csl. *vъlovьnъ* »skromen, počasen«, č. *povlovný* »ohlapen, majav«. Sorodno je lit. *liáutis* »miniti, jenjati«, lot. *ļaut* »pustiti, dovoliti«, stprus. *anlāut* »umreti«, lit. *lavónas* »truplo«, dalje got. *lēwjan* »izdati«, *lēw* »pri-

ložnost«. Glej tudi Berneker, I 715, 745 in IF X 159; Endzelin, BB XXVII 191; Trautmann, 161; Pokorny 682; Vasmer, II 69; Fraenkel, 362.

lávor I (m.), g. *lávorja* »Laurum«, tudi *lavorika* poleg *lóvar*, *lovorika* in *lavorîčje*, *lovoríčje*; tudi *lôrber* (m.), g. *lôrber* (m.), g. *lôrberja*, *lôjber*, *lorbek*, *lôber*, v 18. st. *lorbar* (Pohlin), *lovrika*, *javorika* (Gutsmann); Miklošič, Frw. 34 omenja pkm. *lombra*. Prim. sbh. *laor*, *laur*, *lavor* poleg *lȍvōr*, g. *lȍvora*, *lovòrika*, čak. tudi *jȁvor*, *javòrika*, istr. čak. *lumber*, mak. *lavor*, blg. *lavъr*, r. *lavr*, ukr. *ławr*, *ławir*, *ławryna*, p. *wawrzyn*, *wawrzynek* (< **ławrzyn*) poleg *laur*, *leor*, *laura*, č. *vavřín*, slš. *vavrín* (< p.). Izhodišče je lat. *laurus*, gr. λαῦρος (< lat.) neznanega izvora; zaradi gr. λάφνη. δάφνη, δαύχνα je verjetno misliti na mediteransko poreklo. Sln. *lavor* in sbh. *lȍvōr* je iz it. dial. *lavor* (Milano), oblika *lôrbek*, *lórbega* < it. **lorbacca*, *orbacca* (< *lauri bacca*); oblika *lorber* je iz nvn. *Lorbeer*, stvn. *lōrboum*, srvn. *lōrber* (Miklošič, 161; Štrekelj, JA XII 458; XXVIII 521; Berneker, I 695; Skok, II 268; Battisti-Alessio, I 135; Frisk, I 353).

lavôr II (m.) »umivalna skleda«; izposojeno iz nvn. *Lavor* »isto«. Poznolat. *lavatorium* (< lat. *lavāre* »umivati« je preko frc. *lavoir* in hol. *lavoor* prišlo v nvn. (Kluge-Götze, 427).

lâvra »luknja v ledu« (kor.); v 18. st. *laura* »Luftloch auf dem Eise« (Gutsmann); izposojeno iz n. kor. *lauer* »isto«, srvn. *lûre*, *lûr* »Lauer, Hinterhalt« (Štrekelj, JA XIV 530; Striedter-Temps, DLS 167).

lâvta »glasbeni instrument, lutnja«; v 18. st. *lauta* »plunka« (Gutsmann), toda *lapt* »testudo« (Pohlin); obliko *lapt* navaja tudi Miklošič, Frw. 32 po Habdeliću (verjetno iz *laft*) poleg sbh. *lapat* in *leūt*; blg. *laúta* »gosli«. Oblika *lâvta* je iz nvn. *Laute*; iz srvn. *lûte*, kar je izposojeno iz it. *liùto*; tudi p. *lutina*, č. *loutna*, gl. *lutna*, ukr. *ljutnja* in r. *ljutnja*. Sln. *lutnja* je novo izposojeno iz slov. jezikov; izhodišče je arab. *al-'ūd* »vrsta godala«, prim. ngr. λαούτα, rum. *alăūtă*, turš. *lo(g)uta* (> ukr. *ławúta*), madž. *lant*, stfrc. *leut* (Miklošič, Frw. 32; SEW 161, 172; TEl. II 118; Nachtr. I 77; Lokotsch, 166; Berneker, I 696; Battisti-Alessio, III 2254). Podobno se je razvijalo tudi *flávta* < it. *flàuto*, prov. *flāut*, stfr. *flaüte*, n. *Flöte*, kar je križanje med prov. refleksom za lat. **flabellum* in prov. *laüt* = it. *liùto*.

lâvti (m. pl.) »s travo porasla skalovita strmina« (Tolmin). Nejasno; morda spada zraven tudi *luti* (f. pl.) »ozka, globoka, skalnata struga«, kar primerja Pleteršnik, I 538 z bav. n. *Wasserlot* »acquaeductus«. Podobne težave povzroča tudi sbh. *lît* (f.) »strmina, stena«, kar Skok, II 308 z rezervo izvaja iz gr. λίϑος »kamen«. V poštev pride tudi stvn. *litâ* »strmina, hrib«, srvn. *lîta*, *leute*, ags. *hlīdh*, gr. κλιτύς »strmina, hrib« < ide. **k'lei̯-*, **k'loi̯-*, n. *lehnen*, sln. *sloj* (o tem Pokorny, 600; Frisk, I 873; Fraenkel, 1004), kar je moglo priti v sln. in sbh. z neznanim jezikovnim posredovanjem.

lâz (m.) »čas, prost čas«, npr. *nimam laza* »nimam časa, mudi se mi« (bkr.); adj. *lázen*, npr. *lazna ura*, *ni mi lazno*; k temu *lázno* (n.), *laznôča* »brezdelje« in adv. *lazmo*, npr. *imam lázmo* »imam čas« (bkr.). Tudi sbh. kajk., čak. *ni mi lazno* »nimam časa«, tudi *lêzno*, *lozno*. Berneker, I 697 izhaja iz *laziti*, Skok, II 263 povezuje s csl. *lьzě* »mogoče, dovoljeno«, *ne lьzě* »ni treba«, r. *nelьgá* »ni mogoče, ni dovoljeno«, str. *ne lьze* poleg *nelьga*, ukr. *nélьha*, *nilьhá*, *nelьzja* »isto«, *nélьha* »mrzlo vreme«, br. *nelьhá*, stp. *nielьza*, *lьhá* »možnost«, stč. *lzě*, *nelzě*, nč. *lze*, slš. *nel'za*; časovni pomen je pri č. *lhota*, *lhůta* »rok«, slš. *lehota*. To **lьzě* razlagajo z dat. sg. od **lьg(a)* glej Pokorny 650, ide. **leg^{u}h-* »lahek«, enako Vasmer, II 76; Meillet, Et. 254. Druge možnosti razlage navaja Lang, Razpr. 3, Zubatý, Stud. I 1, 4. Vendar presenеča lot. *luga*, *lugós*, *lugus* »čas, število, krat«, izposojeno v estn. *lugu* »isto« (Mühlenbach-Endzelin, II 510), za kar bi pričakovali **lьgь*.

lazarol (m.) »Crataegus azarolus«, tudi *lacarol* (m.) in *garcarola*; prim. sbh. *nacarole* »isto«; izposojeno iz it. *lażżeruòlo* poleg *ażżaruòlo*, *ażżeruòlo*; to je kot frc. *azerole*, špan. *azerola* prevzeto iz arab. *az-zárūr* (Battisti-Alessio, I 387; III 2189).

láziti, *lâzim* (v. impf.) »lesti, plaziti se«; v 16. st. *lafiti* »serpere, scandere«; k temu *láza* (f.) »vrsta lestve«, *lâz* (m.), g. *láza* »ostrv«, *lâz* (f.), g. *lazî* »Zauntür«, *lâzica*, *lázavica* »uš«, ekspr. *lazútati* »postopati«, *lazútelj* »lump«. Splošno slov., prim. csl. *sъ-laziti*, *sъlažǫ*, sbh. *lȁziti*, *lȁzīm*, mak. *lazi*, pf. *lazam*, blg. *lazja*, r. *lázitь*, *lážu* in *lázatь*, ukr. *lázyty*, *lážu*, br. *lázicь*, *lážu*, p. *łazić*, *łażę*, č. dial. *lazit'*, slš. *lazit'*, *lazím*, gl. *łazyć*, *lážu*, dl. *łazyś*, *lazym*, plb. *lazě* »lazi, leze«. Stari iterativ z indeterminiranim prizvokom k *lesti*, tvorjen s prevojem *-ō-* : *-ē-*, slov. *-a-* : *-ě-*. Zanimivo je sln. dial. *naláziti*, *nalâzim* (v. pf.) »najti«, impf. *nalažati* (Rez.), prim. stp. *nalazić* poleg *naleźć* »najti«, č. *nalézti* »isto«, sbh. *nalaziti* »isto« (Berneker, I 697,; Trautmann, 161; Vasmer, II 7). Glej tudi sln. *blažej* »pomlad« < **vy-lazьjь*.

lazúr (m.) »nebesna modrina«; k temu adj. *lazuren*; izv. *lazurit* »modri kamen«; v 18. st. *lazôl* »lazulus« (Pohlin, Gutsmann). Evropska kulturna beseda; izhodišče je perz. *lāžwärd* »lazurit«, kar je preko arab. *lāzwardī* dalo lat. *lapis lazzuli*, srvn. *lāsūr(e)* in v romanskih jezikih z odpadom začetnega *l-*, občutenega kot artikel it. *azzuro*, frc. *azur*, angl. *azure* (Lokotsch, 1311; Berneker, I 696; Vasmer, II 7; Battisti-Alessio, I 388). Oblika sln. *lacol* se je razvila iz srlat. *lazulum*, *azolum*, špan. *azul* (Miklošič, TEl II 117; Nachr. 76). Iz nemščine je izposojeno *glazura*, *glazirati* iz *lazur*, naslonjeno na *Glas* »steklo«.

lazútelj (m.), g. *lazútlja* »lump«; k temu *lazútati*, *lazútam* »vlačiti se, pohajkovati«. Enako je tvorjeno r. *lazútčik* (m.) »špijon, zalezovalec« iz **lazǫt-* (o tem Vasmer, II 7). Dalje glej *laziti*.

lȇ (prep.) »kar, samo«, npr. *le pridi*, *le počasi*, *le vkup*, *le eden ne* »niti eden«, *ne le... ampak*; kot prepozicija *le ta*, *le oni*; postpozicija *tale*, *onile*, *tukajle*, *tamle*; reduplicirano *talele*; dial. tudi *li* (pkm., notr.), npr. *li udri ga*, *še li*, *nikar li*. Splošno slov. prim. sbh. *le*, *li*, *ljȇ*, mak. *le*, npr. *goro le*, blg. *le* (redko), csl. *lě*, enako stsbh. *lě*, str. *lě*, npr. *lě živъ*, ukr. *lem(o)*, *leno*, *le-da*, *ale* »ampak«, *le dajak* »komaj«, p. *leda*, *lepak*, dial. *lada*, *ladajaki*, *ladaco*, kaš. *le tež* »ne samo... ampak«, č. zastarelo *lepak*, *leč*, *lec* »razen«, *ledakdo*,

ledaco, slš. *lię* »samo«, dl. *lě-tko*, polab. *laa*, *lă*. Težko je razlikovati sovpad dveh partikul, psl. *le* in *lě*. Pri prvem je Miklošič, 162 in Berneker, I 302 zaradi č. *hle* mislil na redukcijo iz imper. *glej*; dvomi o tem Musić, Rad CCXXXI 13, ki združi obe partikuli, loči jih pa Kopečný, II 399; vendar nihče ne pritegne sln. *lej*, *polej*, *pole* < **vlej*. Drugo *lě* soglaša po Miklošiču, 168 in Bernekerju, I 697 z lot. *lai*, *le*, npr. *nule* »prav sedaj«, *jele* »vendar«, kar je povezano z lit. *li* (*nuli* »sedajle«). Musić, Rad CCXXXI, 27 izhaja iz instr. **lē* poleg lok. **lei̯*, kar je lahko tudi demonstr. pron. *l-* (glej *lani*). Obširno o funkcijskih posebnostih Kopečný, II 403.

leb (*lə̀b*), g. *ləbȃ* »čelo, lobanja, vzpetina«; k temu *lêbka* »čelada« (pkm.) in *lebánja* »cranium« (glej *lobanja*); zaradi moderne vokalne redukcije ni mogoče zanesljivo ugotavljati mikrotoponimov in toponimov iz te osnove; verjetno spadajo sem cgn. *Leban*, *Leben*, *Leb*, *Lebȇ*; prim. csl. *lъbъ* »lobanja«, adj. *lъbьnъ* »čelni«, *lъbъno město* »Golgota«, blg. *lebenica* »lobanja« poleg *lob* (< r.); r. *lob*, g. *lba* »čelo, nart, strm breg«, *labánitь* »tolči po čelu, klati«, *lobán* »nasprotni veter«, *prilóbok* »kucelj«, ukr. *łob* »čelo, glava«, *łóbyšče* »gola vzpetina«, br. *łob*, p. *łeb*, g. *łba* »glava«, *łebek* »glavica« (tudi *łepek*), *przyłbica* »čelada«, č. *leb* (f.), g. *lbi* in *leb* (m.), g. *lbu*, *lba* poleg *lebka* »lobanja«, *přilba* »čelada«, slš. *leb* (m.), *prilba* »čelada«. Etimološko nejasno; primerjajo gr. λόφος »grič, tilnik, perjanica«, toh. A *lap* »lobanja, glava«, kar povzroča glasoslovne težave (Schulze, Ung. Jahrb. VII 172; Bezzenberger, BB IV 333; Fraenkel, IF L 7). Dvomi v to Berneker, I 178, ki misli na sorodstvo z *lubъ*, enako Machek[2], 323.

lébati, *lébam* (v. impf.) »jokaje preklinjati« (dol.; Novice 1846, 164). Nejasno; pomensko blizu je csl. *lopotivъ* »tisti, ki jeclja«, r. *lapotátь* »jecati, kvasati, blebetati«, poleg *lepetátь* »isto«, kar primerjajo s sti. *lápati*, *rápati* »govoriti, gofljati, pritoževati se«, kimr. *llêf* »glas«, alb. *lapërdhi* »kvasanje«. K isti osnovi spada tudi sln. *lepetáti* »frfrati« (o tem Matzenauer, LF IX 189; Meillet, MSL XIV 338; Berneker, I 702; Vasmer, II 32).

lebdéti, *lebdím* (v. impf.) »viseti v zraku«; mlada izposojenka iz sbh. *lèbdjeti* »viseti v zraku«, preneseno »nežno skakati«; verjetno onomatopeja, prim. sbh. *lebètati*, *lèbečēm; labečati* (Stulić) »zibati se«, *lȁbav* (adj.) »ki ne stoji trdno«. Iz iste osnove je sln. *kolébati* »zibati, majati, omahovati« (Nahtigal, SR IV 97). O tej izredno ekspresivni besedni družini piše podrobno Machek, ZSPh XX 39 in ESČ[2] 268. Osnova je verjetno **loi̯b-* (Matzenauer, LF IX 192; Skok, II 255).

léca I »napitnina« (Poljane, Tolmin); k temu *zalécati*, *zalécam* »določiti višino plačila, zahtevati plačilo« (notr.). Prim. p. *zalecać się* »priporočiti se, potegovati se za naklonjenost«, *polecić* (*się*) »priporočiti (se), naročiti«, slš. *zaliečat' sa* »potegovati se za naklonjenost, prilizovati se«. Sln. oblike s *-c-* je mogoče pojasniti iz intenziva **za-lět-s-a-ti* in k temu postverbale *leca* (morda **lětъsa*?). Oblike s *-t-* so csl. *lětъ*, npr. *lětъ jestъ*, *lětьjǫ jestъ* »licet«, *lětъba* »licentia«, stč. *letenstvie* »dobrohotnost, naklonjetnos, gizdavost«, adj. *letný* »naklonjen«, stp. *lecieństwo* »svoboda«, nč. *zálety*, *záletnik*, slš. *zaliečný*, *zaliečavý*, np. *zaloty*, *zalety*, *zalotnik*, *zaleczanki*, *zaletny*. Vzh. slov. samo br. *lecь* »spodobi se, primerno je«. Sorodno je lit. *lěta* »prilika, stvar«, sti. *rātiḥ* »naklonjenost«, gr. λάτρον »vinar«, got. *unlēds* »reven«, vse iz ide. **lei̯-t-* (Berneker, I 714; Machek[2], 709; avtor, SR XII 225). Zgrešena je razlaga iz srvn. *letze* »Abschiedsgeschenk«, kor. n. *lètz*, štaj. n. »Letzgeld«, bav. n. *ze Letz geben* (Štrekelj, LMS, 1892, 17; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 375; Striedter-Memps, DLS 167).

léca II »prižnica, kancel«; izposojeno iz stvn. *lëcza* ali iz srvn. *lëcze*, *lêtze* »prižnica«, danes bav. n. die *Lètz*, *Letzen*, *Lètzgen* »lekcija, šolska naloga«. Izhodišče je lat. *lectio* »nauk«, kar je knjižno izposojeno v sln. *lekcija* poleg *lektor*, *lektirati* (Miklošič, 162; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 375; Striedter-Temps, DLS 167).

lécati (se), *lécam* (*se*) (v. impf.) »kriviti, nastaviti zanke, bati se, tresti se, zgroziti se«, dial. tudi »držati v strahu, hrepeneti po čem« (pkm.); v 16. st. *lezati* »desperare« (Megiser); pf. *lékniti*, *lêknem* (*se*) »upogniti, prestrašiti se, planiti, zgroziti« poleg *zlekniti* in *zlékati* »zavihati, zložiti« in *zléči*, *zléčem* »razgrniti, zavihati«, *zlȇk* (m.) »zavih na rokavu«, tudi *zaslȇc* (m.) »isto«, *zaslécati* »zavihati«, *prilékniti*, *prilékati* poleg *naléči lok* »napeti, nategniti«, *nalékniti*, *nalekováti* »upogniti, napenjati«, *naléka* »vaba«, a tudi *léčka* in *lȇcen* »zanka za ptičji lov«. Psl. **lękati*, **lękajǫ* in po tretji palatalizaciji **lęcati*, **lęčǫ* je prvotno iterativ k **lękti*, **lękǫ* in **lęknǫti*, **lęknǫ*, kar popolnoma odgovarja lit. *leñkti*, *lenkiù* »kriviti, nagibati, upogibati, prenapenjati, tekmovati« poleg *liñkti*, *linkstù* »kriviti«, *linkė́ti* »nagibati se, želeti« (= sln. *lécati za čim*). Prvotni pomen je tudi slov. »kriviti, napenjati« in kakor got. *biugan* »kriviti, upogibati«: lit. *búgti* »prestrašiti« je razložljiv tudi slov. pomenski razvoj. Osnova je splošnoslov., prim. csl. *nalęšti*, *nalękǫ* »napeti lok«, *sъlęšti* »upogniti«, *lęcati*, *lęčǫ* »nastavljati zanke, loviti«; tudi sbh. arh. *lécati se*, *lêcam* »prestrašiti, pobegniti, biti nebogljen« (pri Gutsmannu v 18. st. *lesaſt*, *jezhaſt*), blg. *slékav* »upognjen«, r. dial. *naljacátь*, *naljačítь* »napeti (lok, past)«, *ljakátьsja* »prestrašiti se«, pf. *ljáknutьsja*, ukr. *ljakaty* »bati se«, *ljak* »strah«, *mení ljačno* »meni je tesno«, br. *lekácь*, *lekacca*, p. *lękać*, *lęknąć*, a tudi *uląć się*, č. *lekati*, *leknouti se* »prestrašiti«, staro *léci* »kriviti«, *líceti*, *líknouti*, *léceti na ptaky*, *úlek* »strah«, slš. *l'akat'*, *l'akam*, gl. *lac*, *laku* »nastavljati zanke«, dl. *lěkaś* (*se*). V sln. narečjih je tudi *vleči se za kaj* »potegovati se, zastavljati, hrepeneti«, vendar so oblike sovpadle z *vleči*, *vlečem* (Miklošič, 165; Berneker, I 707; Trautmann, 159; Vasmer, II 82, 84; Slawski, IV 206, 209).

lécati se, *lécam se komu* »pogostiti koga ob praznični priložnosti« (Zilja); izposojeno iz srvn. *letzen* »posloviti se, biti naklonjen, prijazen, okrepčati se«, nvn. *letzen sich* »biti prijazen«, stvn. *lezzen* »zadrževati, ovirati, škodovati«, bav. avstr. *letzen* »okrepčati se z jedjo in pijačo« (Grafenauer, Razpr. ZDHV I 380; Striedter-Temps, DLS 107).

-lecati, *-lecam*, samo pf. *zalécati* »določiti plačilo«, npr. *kolikšno plačo si zalecal* (notr.), *hudo mi je*

zalecal (Poljane). Pomensko se ne ujema s srvn. *letze* »napitnina« (glej *leca*), a tudi ne s srvn. *letzen* »posloviti se« (glej *lécati*). Morda domače iz **lět-s-ati*, prim. p. *polecić*, *zalecić się* »priporočiti se, naročiti, zahtevati«, csl. *lětь jestь*, *lětьję jestь* »spodobi se, prav je«, *lětьba* »dovoljenje«, br. *lecь* »prav je, spodobi se« iz ide. **lē(i)-*, sti. *rātiḥ* »darilo«, lit. *laimě́ti* »pridobiti, zaslužiti«, *láimė* »sreča«. Ne spada pa zraven lit. *líeta* »raba, pripomoček, stvar« (glej (*za*)-*letiti*).

lêcen (m.) »zanka za ptičji lov« (Goriška Brda); verjetno iz *lęk-* (glej *lecati*), kakor sinon. *locenj* iz **lǫk-*. Enako sln. *lêčka* »zanka«, tudi sbh. *lȇčka*. Drugače Štrekelj, LMS, 1896, 151 in JA XIV 530, ki izhaja iz bav. *die Letz*, *Letzen* »zanka, pentlja«, *das Letzenbrett* »deska z zankami«, po njem tudi Striedter-Temps, DLS 167.

lę̂cet (m.), g. *lę̂cta* »medeni kruhek«, tudi *lę̂cet*, g. *lę̂ceta* (štaj.) in *lécovt*; k temu *léctar* »pek medenih kruhkov«; v 18. st. *lęzèt* »bellaria mellita« (Pohlin), *lezat*, *lezatar* (Gutsmann); prim. sbh. *lȅpcelt*, *lȅcelt*, *lécider*, *lìcider* »isto«. Izposojeno iz srvn. *lêbezelte*, *bav. avstr. Lebzelt* »medeni kruhek« (Matzenauer, CS 239; Striedter-Temps, DLS 167).

lecijȃn (m.) »Gentiana«, tudi *lecján* poleg *encijan*, *elcljan*, *gencljan*; Miklošič, Frw. 33 navaja tudi obliko *lejan*. Izposojeno iz furl. *l'anziane* poleg *genziane*, it. *l'enziana*, nvn. *Enzian*, lat. *gentiāna*, gr. γεντιανή. Ime spravljajo v zvezo z ilirskim kraljem *Gentiusom* (Plinij, XXV 71), kar je morda samo ljudska etimologija (Battisti-Alessio, III 1786; Frisk, I 297). Nejasno je sbh. *lìncura* (Skok, II 304).

léča »Ervum lens«, tudi »očesna leča«, »steklena leča« in v imenih drugih rastlin »Colutea arborescens, Orobus vernus, Ervum hirsutum, Lemna«; v 16. st. *lezha* »lens« (Megiser); k temu adj. *léčast*, *léčen*. Prim. sbh. *lȅća*, dial. tudi *leće* (n.), mak. *lek'a*, blg. *lešta*, csl. *lęšta*; r. arh. *ljáča*, ukr. *lénča*, *lenčycja* »lens«. Iz slov. jezikov madž. *lencse* in lot. *leca*. Psl. **lętja* je zvočno podobno stvn. *linsi*, nvn. *Linse* in lat. *lens* (it. *lente*, furl. *lint*, frc. *lentille*), a tudi alb. *lidxhi* »lens« in po mnenju nekaterih avtorjev je mogoče pritegniti celo gr. λάθυρος »Lathyrus sativus« (dvomi Frisk, II 79). Malo verjetno je ide. sorodstvo (Schrader pri Hehn, Kulturpf. 218), morda izvirajo vse te besede iz nekega neznanega skupnega vira (tako Hoops, Waldb. 463; Berneker, I 708; Vasmer, II 86; Kluge-Götze, 360).

léčiti se, *léčim se česa* »otresti se česa«; verjetno staro **velt-*, prim. lit. *vélтni* »zastonj«, *veltinė́ti* »vlačiti se, lenariti«, lot. *vèlts*, *vèltis* »zastonj, brez koristi«, *vèltit* »podariti«, stprus. *powela* (avtor, Linguistica VIII 64; dalje Pokorny, 1140; Fraenkel, 1221).

lêčka »zanka«, npr. *lečko nastaviti pticam* (pkm.); prim. sbh. kajk. *lečka*, čak. v 16. st. *lečka* »isto«; pomensko najbliže je č. *líceti na ptáky*, starejše *léceti*, pf. *líknouti*, *léknouti* poleg *líčiti na ptáky*, *léč* »mreža, zanka«, slš. *liečit'* »nastavljati zanke«, gl. *lac*, *laku*, *lečeš* »nastavljati pasti, zanke«, dl. *lěc*, *lěku* poleg *lěcyś*, *lěcaś* »nastavljati pasti«, r. *naljačítь*, *naljacátь* »napenjati pasti«; že csl. *lęcati*, *lęčǫ*, *lęcajǫ* »nastavljati pasti«. Osnovni pomen psl. **lękti*, *lękǫ*, *lęčǫ* je »kriviti«, prim. sln. *lę̂kniti*, *lę̂knem* »kriviti, upogibati«, *zlȇk* (m.), *zaslȇc* (m.) »zavih pri obleki«, *zléкniti se* »stegniti se, umreti«, gl. *slaknyć*, dl. *slěc* »crkniti« (Berneker, I 707).

lečkaj (pron.) »nekaj malovrednega« (vzh. štaj.), tudi *ličkaj* »isto« poleg *ličkar* in *ličkak* »isto«; v 16. st. *lizhkak* (Trubar, Dalmatin). Sorodno je č. *leckto*, *leccos*, *leckterý*, *lecjaký*, *leckdy*, slš. *lecikto*, *lecičo*, *lecktorý*, *lecljaký* s pomenom »marsikdo« itd. poleg č. *leč* »samo«, stp. *lecz* in dl. *lěc*, *lec*, *ec*, *wjec*, *wec* »če, ali«. Kopečný, II 406 sprejema razlago Bauera, Vývoj 343 iz *lě* + *če* (*či*, *čь*) in **lě-tji*, **lě-tje*. Drugače Zubatý, Studie I 2, 208, ki za č. *lec* izhaja iz **lěč-si*. Glej tudi Bajec, SR V—VII 198.

lȇd (m.), g. *ledû*, *lêda* »glacies«, dial. tudi »toča«; že v 16. st. *led*; k temu adj. *ledên*, izv. *ledénec* »januar«, *polêdica* »zmrzal« (prim. rum. *poledíță* »Glatteis«), v. *ledenéti*, *ledeníti*, *poledíti*, *polêdičati se*, *ledeník* (m.) »Gletscher«, *ledeníca*, *ledêtina*, *ledénka* »vrsta hruške«; novo *sladolêd* (< sbh. *slȁdoled*). Splošno slov.; csl. *ledъ*, sbh. *lȇd*, mak., blg. *led*, r. *lëd*, g. *lьda*, ukr. *lid*, g. *lédu*, *l'ódu*, br. *lëd*, g. *lëdu*, pl. *ilьdý*, *ilьdoŭ*, p. *lód*, g. *lodu*, č. *led*, g. *ledu*, slš. *l'ad*, g. *l'adu*, luž. *lód*, *lod*, g. *loda*, *lodu*. Sorodno je lit. *lẽdas* »led, toča«, lot. *ledus*, stprus. *ladis* »isto« (Miklošič, 162; Berneker, I 699; Trautmann, 154, Vasmer, II 25). Morda je sorodno tudi ir. *ladg* »sneg« (Fick, II[4] 239); dokaj negotova pa je primerjava z gr. λίθος »kamen« (Bezzenberger, BB 271); drugače Grošelj, Živa Ant. V 111.

lédeja »meča«, tudi *lédlja* in *lédinja* »isto« (jvzh. štaj., Kamnik); najbliže je r. *ljádveja* »bedro, stegno«, ukr. *lidvy*, *lidvici* (pl.) »boki, bedra«. Iz iste osnove je sln. *ledvíca*, nav. pl. *ledvíce* »renes«, prim. č. *ledvina* »isto«, csl. *ledvija* »lumbi«. Dalje glej *ledje*.

ledîna »neobdelano polje«, demin. *ledínica*, adj. *ledînski*, *ledínast*; izv. *ledînjak* »naseljenec na ledini«, k temu cgn. *Ledenek*, *Ledinek*, *Ledenšek*, *Ledinšek*, *Ledinko*, pogostno v tpn. in mtpn. *Ledina*, *Ledine* (1063 *Linta*), *Ledinica* (1291 *Ledinitz*), v Avstriji *Ledein*, *Lading*, *Ladinach*, furl. *Ledina*, *Ladina* (avtor, SVI I 333). Na neizpričano obliko *lędo* spominja samo sln. dial. *ledìč* (m.) »gozdni pašnik«. Psl. *lędo* in *lędina*, prim. csl. *lędina* »terra inculta«, sbh. *lȅdina*, *ledìna*, mak. *ledina*, blg. *léda*, *lédina* (redko), r. *ljadá*, ukr. *ljádo*, br. *ljáda*, str. *ljadina* »plevel, grmovje«, č. *lado*, *ležet ladem* »v prahi«, slš. samo instr. *ladom*, gl. *lado*, dl. *lědo*; p. *ląd* »Land« je morda izposojeno. Sorodno je stprus. *lindan* (ak. sg.) »dolina«, šved. dial. *linda* »praha«, got. *land*, nvn. *Land* »zemlja, dežela«, ir. *land*, *lann* »prosta tla« (iz tega frc. *lande* »stepa«, it. *landa* »neobdelana zemlja« (Berneker, I 705, Trautmann, 157; Vasmer, II 81). Oštir, Beiträge 52 domneva, da je beseda predide. porekla.

lédje (n.) »lumbus«, pl. *lédja*, tudi *lédje* (f. pl.) in *ledovjȇ* (n.) *ledevjȇ* (n.), dial. *lédovje* (vzh. štaj.), v 16. st. *ledavje* (Trubar, Krelj), *ledovje* (Dalmatin), v 18. st. *lędje* (n.) (Pohlin), *ledje*, *ledouja* (Gutsmann); k temu *ledvíca*, *ledíca* »ren«, *poledvíca* »ledvična pečenka« (< p. *polędzwica*), v 18. st. *lediza*, *ledvize* (Gutsmann). Po vsej verjetnosti spada k isti osnovi *lédeja* (f.) »meča, lakti« (štaj.), tudi *lédija* in *ledinja*

»isto« (vzh. štaj., Kamnik), prim. v 18. st. *lędjéna, ledjenska koſt* »Os illii« (Pohlin) in r. *ljádveja* s pomenom »stegno«; nejasno je *ledvica* »palica«. Jarnik, Versuch 81 omenja tudi dial. *ləbelize* »renes«, adj. *ləbelizhen*, kar kaže na besedno križanje z neko drugo osnovo. Psl. **lędvja*, morda tudi **lędva*; prim. csl. *lędvija* (f.), *lędvije* (n.) poleg *lędvь* »lumbi«, sbh. *lédja* »hrbet«, starejše *ledьja, ledija* »lumbus«, čak. *ledva*, kajk. *ledovlja* »lumbus«, r. *ljádveja*, ukr. *l'idvy* poleg *lidvyci, lédvyci* »renes«, p. *lędźwie* »lumbus«, *lędźwica, lędwica* »ren«, č. *ledví* »drobovina«, *ledvina* »ren«, slš. *l'advie* »lumbus«, *l'advina* »ren«, dl. *lažwjo* (n.) »lumbus«, gl. *ledźba* poleg *ledźbička* »ren«. Osnova je stara, ide. **lendh-u̯-*, prim. lat. *lumbus* < **londhu̯o-*, stvn. *lentî* (f.) »lumbus«, nvn. *Lende*, s prevojem norv. *lund* »isto« (Miklošič, 164; Berneker, I 706; Trautmann, 157; Meillet, Et. 397, Pokorny, 675). Sln. dial. *lȕmpl*, pl. *lȕmplę* »ledvica« (Voličina) je prevzet verjetno iz it. demin. *lombolo*, srlat. *lumbulus*.

lêdnik (m.) »Vicia«, tudi *ledník* »isto« poleg *ledînščica* »Bellis perennis«. Rastlinska imena tega tipa so izvedena od **lędo, lędina* (glej *ledina*), ker rastejo na planem, nepreoranem zemljišču. Iz sln. je madž. *lednek* »Vicia, Lathyrus«. Podobno je sbh. *ledinščica* »Bellis«, *ledìnjak* »Ranunculus ficaria«, *ledenik* »Mesembryanthemum«, blg. *lednjak* »Ranunculus«, *ladenica* »Mesembryanthemum«, r. *ládnik* »Hierochloe«, *ledvenec* »Melilotus«, dial. tudi »Vicia«, ukr. *ládnýk, ladik, lad, ladvécь* »Lathyrus«, p. *lędźwian* »Lathyrus, Vicia«, stč. *ledník, lennik* »Vicia«, nč. *ledenca, ledníček* »Lotus, Tetragonolobus«, slš. *l'adnik* »Vicia«, *l'adenec* »Melilotus«, gl. *ledźbienc* »Lotus« (Machek[2], 324; JR 122, 126; Sławski, IV 201). Drugače Berneker, I 706 in Vasmer, II 81, ki izhajajo iz *lędvьje* (glej *ledja*).

lêdrik (m.) »Cichorium intibus« (goriš.), tudi *jedrȉk* (m.) »isto« in *višnjev, vrtni regrad* »isto«. Izposojeno iz furl. *lidrìcc, ridrìcc, radrìcc* »Cichorium intibus« (Štrekelj, Lwk. 24; Mende, RLS 72). Ime je deloma sovpadlo z *regrad* »Leontodon taraxacum« < nvn. *Wegwarta* (Kurelac, Rad XXII 137).

léga I »podstavek, zmorša« (Kopfn, Kragstein); k temu adj. *ležičav* »primeren, postaven« (Kanal). Pomensko enako je č. *ležina*. Avtor, Linguistica VIII 68 primerja lit. *slęgti* »stiskati, tlačiti« in opozarja na sinon. *zmórša*, verjetno iz **sъmorskją* k ide. **mar-* poleg *mar-*, prim. alb. *marr* »primem, zgrabim, vzamem«, gr. μάρη »roka«, lat. *manus* »roka« (stara heterokliza *-r-/-n-*), stnord. *mund* »roka« (o tem Pokorny, 710; Frisk, II 175).

léga II »zareza, žleb« (vzh. štaj.). Pomensko najbliže je stč. *líže* »zareza«, č. dial. *liz, liza, lizka, lizina, liha* poleg *lizovati* »označiti z zarezo«, slš. *liha* »isto«. Machek[2], 337 izvaja iz *blizna* »brazgotina«, vendar sln. primer kaže na *-e-* ali *-ě-*; avtor, Linguistica VIII 67 primerja lit. *slěksne* poleg *slúogsnis* »plast, črta, sklad«, lot. *slēksne, sluõksne, sluõgsne* »isto«, kar je morda sorodno z lit. *slėgti* »pritiskati, tlačiti« (o tem Fraenkel, 836).

légar (m.) »tifus«; v 18. st. *legar* »Brand« (Gutsmann); izposojeno iz srvn. *lëger, läger, lager* »tabor, ležišče«, iz pomena »Krankenlager« se je razvil pomen »bolezen«, srvn. *lēgersuht* »bolezen«; drug pomen je *legar* »tabor«, že v 17. st. (Dict.); poleg *légar* »podstavek za sode«, tudi *légnar*, v 18. st. *lęgnar* »Weingerüst« (Pohlin, Gutsmann) iz bav. avstr. *Legner* in *Geleger* »isto«. Mlajše izposojenke so *lóger* in *láger* samo v pomenu »tabor, ležišče, brlog« (Miklošič, Frw. 33; Štrekelj, JA XIV 519; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 378; Striedter-Temps, DLS 168).

légati, *légam* (v. impf.), iterativ k *léči, léžati*, tvorjen s podaljšanim *-ē-*, psl. **lěgati*; redko simpleks, navadno v zloženkah *polégati, polêgam, razlégati se, razlêga se* »doneti, odmevati«, *zalégati, zalêgam* »kotiti mladiče«, k temu *zalêga* »zarod«, *oblégati, oblêgam, prilégati, prilêgam, priléžem* i pod. Prim. csl. *lěgati* »decumbere«, sbh. *lijègati, lȉježēm, nalijegati, oblijègati, prilijègati*, mak. *lega*, blg. *légam*, r. *nalegátь, nalegáju* »siliti nadlegovati«, dial. tudi *legátь*, ukr. *laháty*, br. *lehácь*, p. *legać, legam*, č. *lehati, léhati, lihati*, slš. *lihat' si*; gl. *lěhać so*, dl. *lěgaś (se)* (Berneker, I 708; Slawski, IV 110; Vaillant, Gramm. comp. III 2, 479, 487; Stang, SBV 61). Glej tudi *nadlêga*.

légen (m.), g. *legéna* »Caprimulgus« (Šempas), dial. *legén* (Vipava), *legán* (dol.), toda na zahodu je bolj razširjen sinon. *legât*, ki pomeni tudi »Merops apiaster« poleg »troblja, Sprachrohr«; ljudsko *dere se kakor legat* (o otroku). Prim. sbh. *lȅganj*, g. *lȅgnja* »Caprimulgus« (Split, Dubrovnik) poleg *lêganj*, g. *lêgnja* »Scolopax rusticula« (Požarevac); Skok, II 285 navaja še *legalj, jegar* (Nin), *legin, leglin, legnar* in izvaja od *leči, ležem*, kakor že z rezervo Koštial, Življenje in svet XVII 184, 304. Ptič napol leži, vali tudi samec in se oglaša kakor pastirska trobenta. Poleg sinon. *podhujka, ležetrüdnik* (Ribnica). Toda r. *lilék, leljá*, č., p. *leklek*, lot. *lelis*, lit. *lélis, lálys* verjetno po majavem gibanju, vendar madž. *lappantyú* »skrivač«, špan. *engañapastor* »ki ima pastirja za norca«, it. *calcabotto* < *calcare* »teptati z nogami«. Misliti je mogoče na osnovo **lęg-*, r. *ljagátь* »brcati, ritati«, *ljaguška* »žaba«, lit *linguóti* »zibati«; iz nenazalizirane dublete **leig-* je p *ligawka*, č. dial *lihavka* »vrsta trobente« poleg p. *ligawka* »močvirje«, p. *ligać* »brcati«, č. *lihati* »gibati«, lit. *láigyti* »brezglavo tekati«, *laigo* »pleše«, lot. *lĩguot* »zibati, vriskati«. Iz got. *laiks* »ples« je csl. r. *likъ* »ples«. Podrobneje o tej osnovi poleg Bernekerja I, 706 posebno Fraenkel, 330; mogoče sta sovpadli dve različni osnovi.

léha »ogon, greda, proga, vrsta«; demin. *léhica, lešica*, adj. *léhen, léhast* »progast«; v. *léhati, léham* in *léšiti, léšim* »hoditi poleg sejalca in označevati dokod pade seme« (štaj.); Miklošič, Lex. Pal. 351 omenja tudi dial. *lêht* (m.) »kos polja za zidom«; pogostno v mtpn. *Lehe, Lehé, Lha, Lajše, Lejhi, Leherca*; verjetno spada zraven *lêhnik* »Salvia glutinosa« (Krn). Splošno slov. **lěchā* s prvotnim pomenom »proga zoranega polja, vrsta med dvema brazdama«, eden najstarejših ide. poljedelskih terminov (< ide. **loi̯sā*), prim. csl. *lěcha*, sbh. *lȉjèha*, čak. *lihȁ*, mak. *lea*, dial. tudi *l'ächa* »zemljiška mera«, blg. *lehà*, r. *lechá*, dial. *lécha* »greda, brazda«, ukr.

lichá »greda, ogon«, br. *lachá, lichá* »meja, ogon«, p. *lecha*, č. *licha*, stč. *lécha*, luž. *lěcha*. Iz slov. jezikov alb. *lehe* »isto«, dalm. rom. *lizza* »isto«. Z enako prevojno stopnjo je tvorjeno stvn. *wagan-leisa* »kolotečina«, got. *laist* »vem« (= »prišel sem na sled«), *laists* »sled«, *laistjan* »zasledovati«. Iz ide. **lisā* je lit. *lysė, lýsvė, lýstė* »greda«, stprus. *lyso* »isto«; na prevoj **leisā* kaže lat. *līra* »brazda, ogon« (Miklošič, 167; Pedersen, IF V 78; Berneker, I 708; Trautmann, 163; Vasmer, II 37; Fraenkel, 376).

léhen (m.) »najemniška kmetija«, adv. *v lehen* »v najem«, dial. *lę̄hęn* in *lę̄gęn* (Št. Jurij ob Pesnici); v tpn. *Lehno, Lehen, Legen*, prvič 1436 *Lehen* (avtor. SVI I 335). Izposojeno iz srvn. *lêhen, lên* »imetje v najemu«, nvn. *Lehen*; enako tudi č. *léno, lejno* »najem«, *lénník, lejník* »vazal«, p. *lenno, lennik, lenownik*, slš. *léno*, luž. *leno*, r., ukr., br. *len* in lit. *lẽnas*; Schneeweis, Lw 97 omenja tudi sbh. *léno* sprejeto verjetno iz č. (Miklošič, 164; Berneker, I 701; Slawski, IV 155). Nvn. *Lehen* (< pragerm. **laihwna*, že zgodaj sprejeto v fin. *laina* »steza«), je sorodno s sti. *rēk̦nas* »dediščina, posest, bogastvo« (Kluge-Götze, 430).

lêj (interj.), tudi *lejta, lejte, lejte si* »glej, pazi«; tudi sbh. čak. *lej* »isto«, dl. *lej, le* »glej«. Musić, Rad CCXXXI 13 suponira izhodno *lě* in opozarja na lat. *ille* < **isle*. Večina avtorjev misli na prvotno **ględi*; pritegniti je treba tudi sln. *polej, pole* »pazi«, v 16. st. *polei* (Bohorič, Dalmatin) in *pole* (Trubar), v 18. st. *pole* (Pohlin). Zaradi tpn. *Smlednik*, l. 1118 *Flendnic*, 1136 *Fledinich*, 1214 *Vlednich* je avtor, JiS XVIII (1972—73) 180 sklepal na prvotno **sъ-vlědьnikъ* s pomensko paralelo v got. *veldon* »paziti«; sln. *pole(j)* »pazi« bi bilo mogoče razložiti iz neohranjenega glagola **po-vleděti* »paziti«. Kopečný, II 399 izvaja sln. *le* v tipu *ta-le* poleg *pole* iz **ględi*.

lejáti, *lêjem* »liti«, tudi *lejêm* in k temu *lêj* »lij«, *lêjka* »isto«, *levka* »lij, lakomnica«, *lêv* »isto« (mariborska okolica), *lévanci* »neka jed iz korzuzne moke, mleka in jabolk« (prim. č. *livanci*, dial. *lejanci* (mor.) »vlivanci«); *dolèv* »die nasse Fülle« (Jarnik). Prim. sbh. kajk. *lejáti, lêjem*, iter. *pro-lêvati*, sbh. *ljȇvati, ljȅvâm*, mak. *lee*, stcsl. *lějǫ, liti*, stč. *léti, leju* »liti«, č. iter. *zalévati*, slš. *liat', lejem*, dl. *laś, lěju*. Dalje glej slovanske reflekse za *liti, lějǫ, lьjǫ* in ide. etimologijo pri *líti, lijem*. Prim. z *-ě-* še r. *lejka* »lij«, p. *lacha* »rečna struga«. Iz slov. jezikov je rum. *leică* »lij(ak)« in madž. *léhó* »isto« (Miklošič, 168). M.S.

lék I (m.) »zdravilo, talisman«; k temu *lekárna, lekárnica* »apoteka«, *lekaríja* »zdravilo«, v 16. st. *likaria* (Megiser), *lekár* (m.) »apotekar, zdravnik«, v 16. st. *likar* »medicus« (Megiser); v. *léčiti, lêčim* »zdraviti«; *koren lečên* »čudežno zdravilo« (nar. pesem). Splošno slov.; prim. csl. *lěkъ, lěčьba* »zdravilo«, sbh. *lȉjek*, g. *lijȅka*, mak., blg. *lek*, r. *leká* (f.), dial. *léko* (n.), ukr. *lik*, g. *lika*, navadno pl. *liky* br., pl. *léki* (sg. *ljakárstva*), p. *lek*, č. *lék*, slš. *liek*, gl. *lěk*, dl. *lěkarstwo*, plb. *lécé* »zdravi«. Verbum r. *lečítь, lečú*, ukr. *ličýty*, sbh. *lijȅčiti*, mak. *leči, lečuva*, blg. *lečъ*, p. *leczyć*, č. *léčiti*, csl. *lěčiti, lěčǫ*. Izposojeno iz germanščine, prim. got. *lēkeis* »zdravnik«, *lēkinōn* »zdraviti«, stvn. *lāhhi, lāhhinōn*; angl. *leech* »zdravnik«. Nekateri avtorji izhajajo iz primarnega *lečiti* (Berneker, I 710; Meillet, Et. 213; Kiparsky, SLG 205; Uhlenbeck, JA XV 488), drugi suponirajo pragerm. **lēka-* »zdravilo« (Brückner, JA XLV 146). Vendar so germanske besede izposojene iz keltščine, prim. ir. *liaig*, g. *léga* »zdravnik« (Stokes, 251), čeprav mislijo tudi na prasorodstvo (Luft, ZDA XLI 237). Mladenov, JA XXXIII 14 domneva, da je avtohtona tudi slovanska veja in išče sorodstvo v gr. ληκέω »vpijem, govorim«. Oštir, AAS I 89; 128; Razprave ZDHV VI 197, Vogelnamen 13 skuša dokazati predide. poreklo.

lék II (m.) »troha, neznatna količina«, npr. *niti za lek*; pomensko je to težko združljivo z *lék* »zdravilo«. Suponirati je mogoče ide. **loiq̯ᵘos*, prim. r. csl. *lěkъ* »ostanek«, csl. *otьlěkъ* »ostanek, relikvija«, kar popolnoma odgovarja lit. *ãtlaikas, pãlaikas* lot. *atliks*, sti. *atirēkas* »ostanek«, gr. λοιπός, ἀπόλοιπος »preostali«. K isti osnovi **leiq̯ᵘ-*, **loiq̯ᵘ-* spada tudi sln. *odlékniti, odlêknem* »umakniti, izmuzniti se«, prim. r. dial. *otléčitь sja* »zaostati« (Arhangelsk), č. *liknovati se* »obotavljati, izmikati se«, glej tudi sln. *lihniti* »pustiti vnemar, omittere«, *lišiti* »izmakniti« in *ólik* »sploh nič«, morda tudi *ôlih* »kol, neka goba«, prim. r. *ólek* »zgornji del gozdnega panja« (Berneker, I 710; Trautmann, 155; Vasmer, II 27, 263; Fraenkel, 372; Frisk, II 99).

lékniti se, *lêknem se* (v. pf.) »ustrašiti se«; impf. *lécati se, lécam se* »bati se« (pkm.), v 16. st. *lezati* »desperare« (Megiser); v zloženkah *vzlékniti se, zlékniti se*, tudi *zléniti se*; k temu *zlên* (m.) »bolezen pri prašičih«. Prim. sbh. *leknuti se* »prestrašiti«, r. dial. *lakátь* »strašiti«, *lakátьsja* »bati se«, ukr. *lakáty-(sja)*, br. dial. *lekácь*, p. *lękać (się)*, č. *lekati se*, slš. *l'akat' sa*, dl. *lěkaś se*. Psl. **lęk-* je verjetno ista osnova kot **lęk-* »kriviti, upogibati« (tako že Miklošič, 165; Berneker, I 707). Rozwadowski, Sem. 61 in Doroszewski, Symb. Rozw. I 33 opozarjata na pomenske paralele med lit. *bū́gti* »bati se« in got. *biugan* »upogniti«. Nemogoče Machek², 325, ki primerja n. *schrecken*, angl. *skrink* »zdramiti se«.

lekno (n.) »Nymphaea«; Berneker, I 749 sodi, da je ime izposojeno iz češčine; prim. č. *leknín* »Nymphaea«, stč. *lekno bílé* »Nymphaea«, *lekno žluté* »Nuphar«, slš. *lekno* »Nymphaea«. Verjetno spada zraven tudi sbh. *lekuta* »Nuphar«. Psl. **lъkno* ustreza lit. *lùknė* »Nuphar« (Matzenauer, LF IX 189; Rozwadowski, Mat. i Pr. IV 455; Trautmann, 163), kar spada k besedni družini lit. *lùknas* »z ravnimi rogovi«, lot. *lukns* »upogljiv« iz osnove **lenk-*, **lonk-* »upogibati« poleg *luk-* (Fraenkel, 389).

lemenât (m.) »semenišče«, k temu *lemenatar* (m.) »semeniščnik«, tudi *alumnât* »isto«; izposojeno iz lat. *alumnus* »gojenec«, izvedeno od lat. *alō* »gojim, hranim«; iz iste osnove je novo izposojeno *alimenti* »vzdrževalnina«.

lêmez (m.) »strešna greda, škarnica; krmilni drog pri splavu«; prim. sbh. *ljȅmēz, lȅmez*, ikavsko *limez* (Krk) »strešna greda, žrd«, p. *lemiąz*, nav. pl. *lemiąże* »škarnice na slamnati strehi«, č. *leměz* »kol, drog«, stč. *lemiez, limiez, limiezha* »Lignum«, dl. *lemiaz*, dial. *lěmez*, gl. *lemjaz* »klin pri lestvi«, plb. *lémąz* »strešna greda«. Zreven prištevajo tudi r. *lemegá* »voz lojtrnik«, br. *lémeh, laméh*, pl. *laméhi, lemjáhi*,

limjáhi »greda« in slš. *olemázit' seno* »pritrditi seno z žrdjo«. Iz slov. jezikov je madž. *lemez, lemes* »plošča«. Prvotni pomen psl. **lěmęgъ, lěmęzъ* (sbh. oblika) poleg **lemęgъ*, **lemęzъ* je bil »greda, s katero so utrdili slamnato streho«; vsaj obliko **lěmęzъ* je mogoče primerjati z lit. *liemuõ*, g. *liemeñs* »deblo, parobek, trup« (Miklošič, 164; Matzenauer, LF IX 20; Agrell, Zwei Btr. 47). Berneker, I 701 suponira **lemen-*, prevojno stopnjo k *lomiti* (glej *lémež*). Machek, Slavia XX 216 in LP VIII 60; Slawski, IV 144 izhajata iz ide. **loįmōn-*, g. **loimenes*, kar kaže tudi lat. *līmen* »prag«. Drugače o lit. *liemuõ* Fraenkel, 99.

lémež (m.) »vomis«, tudi *lémeš*, g. *lémeža*; v 16. st. *lemesh* (Megiser), v 18. st. *lêmésh*, g. *lêmęſha* (Pohlin), *lemeſh* (Gutsmann); k temu *lémežnica, lemežna kost* »vomer, os impar«. Prim. csl. *lemešь, emešь*, sbh. *lèmeš*, dial. *lèmež, lèmjež, lèmlješ, lèmiš* tudi *ljèmeš, jèmlješ, jèmlješ*, mak. *lemeš, émeš, emiš*, blg. *leméž, jémeš, émeš, eméš, ímeš*, g. *ímeža*, r. *lémech, leméch*, dial. *lémeš, leméš*, str. *lemešь*, dial. *óméž, oméž, ómeš, oméš*, ukr. *łemiš*, g. *łemišá*, br. *laméš*, g. *lemjašá*, p. *lemiesz*, stp. *lemięsz*, dial. *jemiesz*, stč. *lemech, lemeš*, slš. *lemeš*. Obe obliki *lemežь* in *lemešь* imata paralelo v lit. *lẽmežis, lamežis* »leseni del rala«, lot. *lemesis*. Etimologija ni jasna; deloma mislijo na v. **lemati*, lit. *lìmti* »lomiti«, kar je prevoj k *lomiti* (Miklošič, 164; Berneker, I 700; Vasmer, II 29; Sławski, IV 146) in ločijo oblike *lemešь* in *jemešь*. Toda Kalima, ZSPh XX 406; FUF XVIII 34 opozarja na perz. *āmā* »lemež«, zirj. *amet'ś, amid'ź, ameś*, votj. *amed'ź*, kar sprejema Vasmer, II 267 samo za oblike **jemešь*. Machek, Slavia XX 209 primerja lat. *vōmis, vōmeris* kar rekonstruira v **vemes*, g. **vemesis*.

lêmpa »lesena posoda, ki se oprtiv nosi na hrbtu« (Tolmin, gor.), tudi *lêmp* (m.) »isto, čokat človek« (Tolmin); verjetno spada zraven tudi *jêmpa* »brenta« in *jêmpar* (m.) »posoda za ribe«. Štrekelj, LMS, 1896, 152 in Lwk. 24 opozarja na tržaško it. *lembol* »lesena kad«. Mende, RLS 72 navaja tudi istro-it. *libol* poleg it. *albuol* »nečke«, 1382 *albolum* (Piran) iz lat. *alveolus* »nečke« k *alveus* »korito, ulj, čoln« (Battisti-Alessio, I 113; Meyer-Lübke, 391, 392).

lên (adj.), f. *lęna* »piger, ignavus«, d.obl. *lęni*; v 16. st. *lein, lejn, len* (Megiser); k temu *len* (m.), g. *léna* (bkr.), knjižno *lenǫba*, v 16. st. *lenoba, lejnust* (Megiser); *lenúh* (m.), *lenîvec*, v. (*po*)*léniti se, lenéti, lenčáriti, lenuháriti, lenúšiti*. Splošno slov.; prim. csl. *lěnъ* (adj.), *lěnъ* (f.), *lěnivъ* (adj.), *lěniti sę, lěnostь*, sbh. *lîjen, lijéna* poleg *lên, léna*, čak. *lénî*, mak. *len, leniv*, blg. *lenív*, r. *lenívyj*, ukr. *linývyj*, br. *lány, ljanívy*; p. *leny, lenivy*, č. *liný, lenivý*, slš. *lenivý*, gl. *lěny, lěnivý*; samostalnik *lěnъ* je v vseh slov. jezikih f. poleg **lěn-jь* (m.) »lenuh«, kar v sln. ni ohranjeno, prim. sbh. *lênj*, p. *leń*, g. *lenia*, stč. *lénî*, ukr. *linь*, gl. *lěni* (o tem Meillet, Ét. 265). Najbliže sorodno je lit. *lėnas*, lot. *lẽns, lẽns* »tih, spokojen, lagoden, opešan« in lat. *lēnis* »blag, nežen, mil« (ide. **lē(į)-no*); z drugim formantom lit. *lė̃tas* »počasen, tečen, miren, len«, lot. *lẽts* »lahek, prešern, cenen«, a tudi lot. *lêlis* »zaspan, neroden«, dalje gr. ληδεῖν »biti nadležen«, alb. *lodhët* »utrujen«, lat. *lassus* »truden, top«, ir. *lasc* »zaspan, got. *lētan* »pustiti« (Berneker, I 711; Trautmann, 157; Meillet, MSL XV 258; Persson, Btr. 711; Vasmer, II 31; Fraenkel, 355).

léniti se, *léním se* (v. impf.) »leviti se, liliti se«, pf. *oblę́niti se* (Goriš. Brda); k temu *lenílo* (n.) »kačji lev« in *oblên* »isto« (Brda). Primarno **lěniti*, prim. slš. *lienit' sa* »leviti se«, *liena, lieno* »kačji lev«, p. *lenić się* »isto« in ukr. *linýty sja*. V drugih slov. jezikih oblike z *-i-*, prim. sbh. *linjati*, mak. *linee*, blg. *linjaja*, r. *linjatь*, ukr. *vylynjaty*, č. *linati, lin* »kačji lev«, gl. *linać*, dl. *linaś*. Oblike z *-ě-* so verjetno kavzativ k *liniti*. Sorodno je lit. *leĩnas, laĩnas* »tenak, slaboten« poleg *láibas, liebas* in *lẽilas* »isto« izvedeno z različnimi determinativi iz **lei-*, **loi-* »odvzeti, izginiti, suh, vitek« (prim. tudi got. *aflinnan* »odstopiti, oditi«, stvn. *bilinnan* »oslabeti, utruditi«, *Līn* »slab, zli«) (Matzenauer, LF IX 211; Pokorny, 661; Fraenkel, 329; Slawski, IV 267). Drugače Machek, Recherches 75 in ESČ² 334, ki misli na prvotno **ob-plinati* in primerja lit. *plýnas* »gladek, gol« poleg *pleĩnê* »neporaščen svet«, norv. *flein*, šved. *flin* »gol, prazen, nag«.

lênta »pristanišče; veslo, krmilo«, tudi *lînta* »isto«; k temu *lêntati, lêntam* »pristajati, veslati« in *lîntati, lîntam*; izposojeno iz srvn. bav. *lente, lenten*, tudi srvn. *lenden* »pristati, ravnati«, kor. n. *lent* »pristanišče«, *lent·n* »pristati« (Miklošič, Fwr. 33; Štrekelj, JA XIV 530; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 381; Striedter-Temps, DLS 168). Tudi sbh. *lenta* »krmilo na dolgem tramu« (Posavina), kar Skok, II 288 z rezervo povezuje z gr. λέντι(ον), lat. *linteum* > r. *lenta* »trak pri odlikovanju«.

lę̂p, f. *lę́pa*, »pulcher« comp. *lepši* in k temu abstrakta *lepǫ́ta, lepâva, lepôst, lepotîja* »die Schönheit«; *lepotîčje, lepotína* »okrasje«, *lepótec* »prečka na glavi; lep moški«, *lepotíca* »die Schmucksache; lepa ženska« *lepotíčnik* »der Schminker«; v sestavljenkah *lepo-* »schön, wohl-«; verba *lę̂pšati* »verschönern, schmücken«, *lîšpati* »schmücken«; v 16. st. *lep, leip* »pulcher«, adv. *lipu* »pulchre« (Megiser), v 18. st. *lep* »pulcher«, *lepóta* »pulchritudo«, *lepotiza* »šminka«, *lepotizhem se* »šminkam se«, *lishpam* »sauber machen« (Pohlin); *lepoten* »nett«, *lep* »schön«, *lepota* »schönheit, « *liſhpam* »sauber machen« (Gutsmann). Spl. slov., prim. psl. **lěpъ* »prikladen, lep«, stcsl. *lěpъ*, sbh. *lìjep*, mak., blg. *lep*, r. *lépyj* »lep«, ukr. comp. *ljipšyj* »boljši« p. *lepszy* »boljši«, č. slš. *lepý* »dober«, luž. *lěpy* »dober«. Najbliže je lot. *laipns* »priljuden, prijateljski«. Prvotni pomen slov. *lěpъ* je »kar se lepi, prilega > lep«. Sem spada še sti. *liptá-* »ki se oprijema«, gr. λίπος »maščoba«, got. *bileiban* »ostati«, lit. *limpù* »leplm« k ide. korenu **leip-* »namazati z mastjo, lepiti« (Trautmann, 116 ss.; Vasmer, II 33; Skok, II 297; Fraenkel, I 375; Pokorny, 670 sl.). M. S.

lepár (m.), g. *lepárja* »Loxia pyrrhula«, tudi *lepân* (m.), g. *lepána* »isto«; v 18. st. *lepar, lepan* »Gimpel« (Gutsmann). Berneker, I 712 izvaja iz *lépiti* »agglutinare«. Slnonima *kalin, boltek, brstnik, popkar*.

lepátika »Aloë socotrina«, tudi *lopateka*; prim. sbh. *alopatić, jalopita* »isto«. Mende, RLS 89 izvaja iz *Aloë hepatica*; poleg *âloja*, sbh. *aloj* (m.), *aloja* (f.), *aloje* (n.), *aluja, alov* (m.) iz lat. *aloē*, gr. ἀλόη neznanega vzhodnega porekla, prim. hebr. *ahālīm*

(pl.), nperz. *älwa* (Lewy, Frw. 36; Schrader-Nehring, RL 39). Enako gr. ἀγάλοχον »grenki alojin les«. Morda spada zraven arab. *albeh* »grenak«.

lêpča »Lappa major«, tudi *lepír* (m.), g. *lepírja*; Berneker, I 712 izvaja iz *lěpiti* »agglutinare«. Tudi sbh. *lepak*, *lapušina* »Lappa major« je najbolj verjetno iz redukcijske stopnje **lьpěti*, prim. sbh. *priònuti* < **pri-lьpnǫti*. To potrjuje tudi sln. sinonim *smolec*.

lepén (m.), g. *lepéna* »list rastline, papirja«; »Adenostyles alpina« (goriš.); k temu *lepeník* in *lepíš* »Tussilago farfara«, kol. *lepênje* »listje« adj. *lepénast*, *lepenàt*, *lepenjàt*; v 18. st. *lepen* »Laub«, adj. *lepenſki* (Gutsmann). Najbliže je r. *lépenь*, g. *lepnjá* »kos, krpa, odrezek« poleg *lépest* »krpa, list«, *lepestitь* »razkosati, smukati listje«. S prevojem luž. *łopjeno* »list«. Z drugačnim pomenskim razvojem sbh. *lèpina*, *lèpinja* »vrsta kruha«, č. *lepeň*, *lepenec* »vrsta peciva«, kar je morda iz madž. *lepény* »vrsta kruha, mlinec«, toda p. *lepiężnik* »Tussilago farfara«. Sorodno je gr. λέπω »lupim«, λεπός »skorja, lupina« poleg λοπίς »lupina« in λέπρα »izpuščaj, gobavost« (prim. r. *lepúcha*, *lepuchá* »hrasta«), dalje lot. *lẽpe*, *lẽpene* »Tussilago farfara« poleg lit. *lãpas* »list« (Berneker, I 701; Trautmann, 149; Müllenbach-Endzelin, II 421; Vasmer, II 21; Fraenkel, 339).

lepénka »karton«; izposojeno iz č. *lepenka* »isto«; enako sbh. *ljèpēnka*, mak., blg. *lépénka*, toda p. *lepianka* »glinasta koča«, ukr. *liplánka* »glinasta koča«, br. *lépinka* »isto«. Prvotno **lěp(l)jenъka* k *lěpiti* »lepiti« (Slawski, IV 162).

lepetáti, *lepetâm*, *lepéčem* (v. impf.) »frfrati, blebetati«; k temu morda tudi *lepátika* »svetohlinka, hinavka«; prim. sbh. *lepètati*, *lèpećēm* »mahati, frfrati« poleg starejšega *lepetiti*, mak. *lepeti se*, blg. *lepetjá*, r. *lepetátь*, *lepečú* »jecljati, žlobudrati«, ukr. *lepetáty* »brbljati, bahati se«, p. *lepietać się* »zaletavati se, suvati«. Onomatopeja; sorodno je sti. *lápati* »govoriči, šušlja«, *lāpayati* »govori, pravi«, kimr. *llēf* »glas«, alb. *lapërdhí* »kvanta« (Berneker, I 702; Mladenov, 273; Matzenauer, LF IX 189; Vasmer, II 32; Skok, II 289). Glej tudi *lapotati*.

lepéti, *lepím* (v. impf.) »oprijemati se, navezati se«; gotovo iz **lьpěti*, prim. csl. *lьpěti* »adhaerere«, pf. *prilьnǫti*; *zalьpnǫti*, sbh. *priònuti*, dial. *priunuti*, *prijonjati*, z mlado podaljšavo tudi *priánjati*, *obanjati* (< **oblьnjati*), mak. *lapa* »kašnat obkladek iz otrobov«, r. *lьnutь*, *prilьnutь*, ukr. *lьnuty*, br. *ilnúcь*, p. staro *lpieć*, dial. *lpieć*, *lpić* »čakati«, *lnąć*, *lgnąć*, *zalgnąć* »prilepiti«, č. *lpěti*, *lpíti* »prilepiti, navezati se«. S podaljšano redukcijsko stopnjo je sln. *prilîpniti*, *prilîpnem* in *poliníti*, *polînem* »obliti«; k temu *lîpek* »Lusciola Tithys«, *prilip* poleg *prilep* »vrsta trte«, prim. csl. *prilipati*, *prilipajǫ*, blg. *lipkav* »lepljiv«, r. *prilipátь*, p. *lipki* »lepljiv«, č. *poilípavý* »isto«, slš. *lipiet'*, gl. *lipać*, dl. *lipaś*. Osnova **līp-* poleg polne stopnje **leip-*; redukcijska stopnja je tudi lit. *lìpti*, *limpù* »lepiti«, sti. *limpáti* »maže«, ptc. *liptás*, *riptás*; gr. λίπος »mast«, lat. *lippus* »krmežljav«, got. *liban*, stvn. *lebēn* »živeti«. Iz slov. jezikov je rum. *lipi* »lepiti«, *lip* »umazanija« (Miklošič, 178; Berneker, I 754). Dalje glej *lepiti*.

lépiti, *lépim* (v. impf.) »agglutinare«, tudi *lepíti*, *lepím*, pf. *od-* (*po-*. *pri-*, *raz-*, *z-*. *za-*)*lepiti*, *prilépniti*, *prilêpnem*, impf. *prilépljati*, *prilepljeváti*, pf. *prilepčáti*, *prilepčâm*; k temu *lêp* (m.), *lepílo* »klej, kit«, *lêp* (m.) »Viscum«, *lêpje* (n.) »ptičji lim«, v 18. st. *lępje* »viscus« (Pohlin), *lîpež* (m.) »klej«, *lêpnica* »Silene nutans«, *prilêp* (m.) »obliž, prizidek«, tudi *prilep*, tpn. *Prilep*, 1444 *Prilepp*. Psl. **lěpiti* je kavzativ k **lьpěti* (glej *lepéti*), prim. csl. *lěpiti*, *lěpljǫ*, sbh. *lijèpiti*, *lȉjepīm*, mak. *lepi* (*se*), blg. *lepjá*, r. *lepítь*, *lepljú*, ukr. *lipýty*, p. *lepić*, č. *lepiti*, slš. *lepit'*, gl. *lěpić*, dl. *lěpiś*. Sorodno je iz polne prevojne stopnje **loịp-* poleg **leịp-*, lit. *laipìnti* »vzpenjati se«, *láiptai* »oder«, *láiptas* »stopnica«, lot. *laîpa* »okvir, okleg«, *pilaipe* »skorja na kruhu«, stvn. *laiba* »isto«, sti. *lēpayati* »maže«, *lēpas* »mazilo«, alb. *laparós* »umažem«. Iz slov. jezikov je madž. *lép* »ptičji lim« (Miklošič, 178; Berneker, I 712); Trautmann, 161, van Wijk, JA XXXVII 19; Trubačev, Rem. Term. 188).

leprȁv (part.) »samo, le, pravzaprav« (pkm.); v 18. st. samo *lisdai* »erst« (Gutsmann), toda 1664 *leprau* (pkm.). Prim. sbh. kajk. *leprai*, tudi *lepra* in *lepraj* (Fancev, JA XXXIII 38); sestavljeno iz *le* + *pravь* (Music, Rad CCXXXI 19; Kopečný, II 402).

leprȋn (m.) »Ruscus aculeatus« (Istra); prim. sbh. *leprina* »isto« (Istra) in v drugih fitonimih *lèprika*, *lemprika* »Viburnum tinus« (Dalmacija). Nastalo po disim. *v. ... p* > *l ... p*, sbh. *vèprika*, *veprina*, *veprinac*, *veprinjak* »Ruscus aculeatus« poleg sln. *metrika* »Viburnum tinus«, sbh. *meprika* »Viburnum tinus, Ligustrum vulgare« (kajk., Dalmacija). Osnova je psl. **veprь* »Sus aper«, ki je v sln. šele novoknjižno sprejeto po drugih slov. jezikih (sbh. *vȅpar*, r. *veprь*, p. *wieprz*, č. *vepř*, slš. *vepor*, gl. *wjapř*, dl. *japš*), sorodno je lot. *vepris* »prašič«, *veprelis* »nesnažen otrok«, lit. tpn. *Vẽpriai*; dalje se mnenja razhajajo; ide. razlage primerjajo lat. *veprēs* »Dornstrauch«, sti. *vápati* »razsipa seme« (Zubatý, JA XVI 414; Berneker, IF VIII 283; Müllenbach-Endzelin, IV 598), drugi primerjajo lat. *aper* in stvn. *ëbur*, nvn. *Eber* »Sus aper« in iz nekega balkanskega jezika ἔβρος· τράγος βάτης (Hesych), glej Walde[2], 49; Pedersen, KZ XXXVIII 311; Uhlenbeck, PBB XXIV 239; Kluge-Götze, 150; Oštir, Razpr. VI 235; AAS I 129; Etnolog II 67; IV 7; Vogelnamen 25; zanimivo tudi Machek[2], 683; o rastlinskih imenih Skok, III 576.

lérovka »Lema mardigera«; prim. sbh. *lȉjer*, g. *lijera*, tudi *lijèrac*, *ljèrić*, *ljèrište* in *lȋr* »Lilium«, kar je izposojeno iz gr. λείριον »Lilium, Narcissus«, prim. nvn. *Lilienhahnchen* »Lema mardigera«. Kakor lat. *lilium* je tudi gr. λείριον mediteranskega porekla (Benveniste, BSL L 43; Frisk, II 100).

lês (m.), g. *lesâ*, *lesû* »lignum«, dial. tudi »silva«; V Briž. spom. *lezv* (dat. sg.) »in silva«, v 16. st. *leis* »lignum, silva« (Megiser); v 18. st. *lieſs* »Holz, Wald« (Gutsmann), *lęs* »isto« (Pohlin); k temu kol. *lêsje* (n.); *lesníka* »vrsta hruške«, tudi *lesník* (m.), adj. *lesên*, *lêsen*, *lêsnat*, *lêsast*, v. (*o*)*leseníti*, (*o*)*lesenéti*; pogostno v fitonimih *božji les* »Ilex aquifolium«, *kačji les* »Viburnum opulus«, *nedeljni les* »Viburnum lantana«, *nedeljski les* »Sorbus aucuparia«, *pasji les*, *volčji les* »Lonicera xylosteum; Ligustrum vulgare«, *sladki les* »Glicyrrhiza«; v tpn. in mtpn. *Lescē* iz lok.

sg. *lěsьcě, ca 1173 *Lozeza*, 1333 *Lez*, 1352 *Lescz*, mtpn. *Les*, *Lesec*, *Lesek*, *Lesina*, *Lesine*, *Lesovje*, v Avstriji *Liesing* < *lěsьnica, 1073 *Liesniche*, 1002 *Lieznicha* (avtor, SVI I 337), cgn. *Les*, *Lesar*, *Lesic*, *Lesjak*, *Lesnik*, *Lesničar*, *Lesnika*, *Lesnjak* ipod. Splošno slov. *lěsъ*, prim. csl. *lěsъ* »silva«, adj. *lěsьnъ* »nemurosus«, sbh. *lijes*, ekavsko *lês*, ikavsko *lîs* »lignum, silva, arca«, blg. *les*, *lesъ́*, *pl. lesové* »silva«, r. *les*, g. *lésa*, *lésu* »silva, lignum«, ukr. *lis*, g. *lisu* »silva, lignum«, br. *les*, g. *lésu* »isto«, p. *las*, g. *lasu* »silva«, č., slš. *les*, g. *lesa* »silva«, luž. *lěs*, g. *lěsa* »silva«, plb. *l'os* »silva«. Iz slov. jezikov je alb. *lesë* »gaj, sveti kraj«, *lis* »hrast, drevo«. Brez zanesljivega sorodstva v drugih jezikih. Primerjavo z gr. ἄλσος »lucus« (Pedersen, KZ XXXVIII 329) < *eltso- odklanja že Miklošič, 167. Morda iz ide. *lēso-, stangl. *laës* »paša«, *laeswian* »pasti« (Berneker, I 713; Vaillant, RES XIV 224; Vasmer, II 33), toda slov. akcent *lêsъ kaže na kratek diftong. Nesprejemljivo Agrell, Zwei Beitr. 67 k lit. *laĩškas* »list«, enako Reichelt, KZ XLVI 350 k lat. *larix* »macesen«. Machek², 327 primerja lat. *lūcus* »log, gaj«, ako je to iz *loik'ós, z metatezo lit. *šilas* »les«.

lésa »vrata v plotu; iz vej spleten pladenj za sušenje sadja«, pl. *lése* »koš pri vozu«, dial. tudi *lesa*, *lê̜isa* (bkr.), *lę̂sa*, *lê̜isa*, *lê̜iska* (Rogatec), pogostno v mtpn. *Lesa*, *Lejsa*, *Lesce*, *Lesca*, *Lesica*; k temu tudi *lêsnik* (m.) »kol, na katerem je obešena lesa«; v 18. st. *lęsa* »porta versatilis« (Pohlin), *leſa* »Falltor« (Gutsmann). Splošno slov., prim. csl. *lěsa* »craticula«, sbh. *ljȇsa* mak. *lesa* »pletena mreža«, blg. *lesá* »pletena mreža«, dial. *l'ása*, *lésa* »plot«, r. *lesá* »vrv pri sidru, plot«, tudi *lésetъ*, *lésedъ* »vrv«, ukr. *lísa* »plot, ograja, jez«, br. *leska*, p. *lasa* »pletena mreža, sito«, č. *lísa*, slš. *lesa*, *lésa*, *liesa*, luž. *lěsa*; v 10. st. λέσα »pletenka« (Konstantin Porphyrogenet). Iz slov. jezikov madž. *lésza* »ograja, kol«, *lészka* »sušilna deska«, rum. *lêsę* »isto«. Sorodno je verjetno lot. *lę̂sa* »sklad žita, lanu, splet korenin in rastlin na vodi«, *lę̄ss* »splet korenin« (Müllenbach-Endzelin, II 462; Fraenkel, 365). Berneker I 713 z rezervo izvaja iz *u̯loiskā; morda sorodno z *leska* (tako Lidén, Anlautsges, 26; Persson, Beitr. 808); to sprejema deloma Sobolevskij, RFV XV 366 in Vasmer, II 33. Scheftelowitz, KZ LVIII 132 rekonstruira ide. *u̯lēk'- sorodno z *las*.

lȇsk (m.) »blišč, svetloba«; k temu *lesketáti*, *lesketâm*, *leskéčem* »svetlikati se«, dem. *leskljáti se*, tudi *leskáti (se)*, *leskâm (se)* »isto« (bkr.), *leščáti*, *leščím* (pkm.), *lesneti*, *lasnéti* (gor.), v 17. st. *laſniti ſe* (Kastelec), pf. *lesniti*, *lásnem*, *lésnem*; izv. *leskȇt*, *lesketânje*, *leščâva*. Osnova *lьsk- s praslov. dubleto *lьsk- zaradi kontaminacije z *blyskati*, *blьsk*; csl. samo *lьštati sę*, *lьštanьje* in tudi ukr. *ilьšče*, *lьšče* (n.) »odsev«, p. *lskać*, *lьsnąć*, *lśnić*, *lszczeć*, č. *lesknouti se*, stč. *lščieti sě*, tudi *lsknúti*, *lesk* (iz č. *leštiti* »polirati« = sln. *leščiti*), dl. *śćaś* »lesketati«, *śćanje* »lesk«. Za staro *lьsk- priča r. *losk* »lesk«, *loščitь* »polirati« (toda sln. *lošč* »politura«, *loščiti* »polirati« ne more biti ruska izposojenka, ker se pojavlja že v narodni pesmi in pri avtorjih v 16. st.), p. *lsknąć*, *lsnąć*. Narave polglasnika ni mogoče določiti v sln., v sbh. *laskàtati*, *lasnuti*, *lȁštiti*, mak. *leska se*, blg. *lъštъ́*, *lъskam*. Osnova je ide. *leu̯k- »svetiti« kakor pri *luna*, *luč* (Miklošič, 178; Berneker, I 750; Vasmer, II 60; Slawski, IV 343).

léska »Corylus avellana«; verjetno spada zraven tudi *léska* »palica, hlod«, v 16. st. *leska* »Corylus, tignum« (Megiser), v 18. st. *lèska* »Latte, tigillus« (Pohlin), toda *leſka* »Latte« in *lieſhje* »Haselbusch« (Gutsmann); k temu *léšnik* (m.) »Haselnuß«, v 16. st. *leshnek* »avellana« (Megiser), v 18. st. *lęshnek* (Pohlin), *lieſhnik* (Gutsmann). Pogostno v mtpn. *Leska*, *Leske*, *Léskanja*, tpn. *Leskovec*, 1291 *in der Liezgaewe*, *Leskovica*, 1293 *Liezscou*, *Leše*, 1040 *Leschahe*, *Lešnica*, 1300 *Lesnicz*, na Štajerskem hdn. *Liesing*, 860 *Liestinicha*, *Lešnik* in podobno (avtor, SVI I 337). Splošno slov.; prim. sbh. *lijèska*, *léska*, *líska*, mak. *leska*, dial. *l'äska*, blg. *leskà*, r. *leščína* in *leskóvyj orẽch* »lešnik«, ukr. *líska*, *liščýna*, p. *leszczyna*, dial. *leska*, *laska*, č. *líska*, slš. *lieska*, luž. *lěščina*, *lěska*. V pomenu »palica, šiba, prot« prim. sbh. *léska* »leskovka«, ukr. dial. *líska*, *láska*, br. dial. *láska*, p. *laska*, č. dial. *l'aska*, luž. *lěska* (Brückner, JA XXXIX 3; Slawski, IV 60). Etimološko nejasno; že Miklošič 167 je primerjal lit. *lazdà*, lot. *lagzda*, *lazds*, *legzda*, *lęgzds*, stprus. *laxde* »Corylus«, lit. *laz(d)à* in lot. *lazda* »palica«, kar se glasoslovno ne ujema. Oštir, Etnolog IV 10; Vogelnamen 94 misli na predide. poreklo. Enako po drugi poti Machek, LP II 54; JR 129, EsČ² 335, ki suponira metatezo iz *kosla > *loska > *lěska*, prim. stvn. *hasala* (f.), *hasel* (m.), stir. *coll*, lat. *corulus*. Lidén, Anlautsges. 25 primerja sti. *bleṣka-* »pentlja, zanka«, stir. *flesc* »šiba, prot« sti. *vleṣkáḥ* < *u̯loisk(u̯)ā v kar dvomi Mayrhofer III 283. Glej tudi Berneker, I 713; Vasmer, II 26, 34; Skok, II 298; Fraenkel, 348).

leskáti, *leskâm* (v. impf.) »pokati, dleskati, pleskati, tleskati«, pf. *léskniti*, *lesknem*; k temu interj. *lȇsk* in dial. *lȇsk* »konec biča« (Vreme), *leskôtec* (m.) »Rhinanthus«. Pomensko enako je r. *lěskatь*, *lěs(k)nutь* »pokati, tleskati«, *lěsko* (adv.) »naglo«, *leščátь*, *leščitь* »frfotati, teptati«; drugače je tvorjeno ukr. *l'áskaty*, *l'ásnuty* »pokati«, *l'áskit* »zvok, žvižg«, *l'áščaty* »doneti«; č. dial. *l'eskotat'* »škripati z zobmi«. Onomatopeja, prim. lot. *lęska* »klepetava ženska« (Miklošič, 165; Müllenbach-Endzelin, II 453; Berneker, I 702; Vasmer, II 34). Prevoj *lôskati*.

lest (*lə̂st*), g. *lestî* »zvijača, prevara«, *lestȇn* »zvijača«; k temu *prelȇst*, *prélest* »zvijača, čar, mik« (po sbh. *prelest* tudi »naslada, razkošje«), *prelestíti* »prevarati«. Prim. csl. *lьstь* »zvijača«, *lьstivъ* »zvijačen«, *lьstiti*, *prělьstiti* »prevarati«, impf. *prělištati*; sbh. *lâst*, g. *lȁsti* »zvijača«, blg. *lъst*, *lest* »zvijača«, *lъstivъ*, v. *lъstjá (se)* »varati«; r. *lest*, g. *lésti* »priliznjenost, zvijačnost«, *léstnyj*, *lьstítь*, ukr. *léstošči*, *lestoščiv* »zvijačen«, br. *lescicca*, č. *lest*, g. *lsti*, slš. *lest'*, g. *lesti*, gl. *lesć*, g. *lesće*, dl. *lěsć*. Stara izposojenka iz got. *lists* »zvijača«, stvn. *list* (< pragerm. *listi-), kar je iz ide. *leis-, *lois-, *lis- »brazda, sled« (= slov. *lěcha*). Tako že Miklošič, 178; Berneker, I 755; Kiparsky, SLG 207).

lesténec (m.) »svečenik, viseča svetilka«; pl. *lesténci*, *lesténi* »neko ozvezdje« (Šempas). Berneker, I 750 izvaja iz *lьskъ* »lesk«, ne pojasni pa *-t-*; morda iz *lьskъtъ? K pomenu prim. st. prus. *lauxnos* »ozvezdje«. Dalje glej *lesk*.

lésti, *lêzem* (v. impf.) »plaziti se, vzpenjati se«; v 16. st. *lefti*, *leifti* »serpere« (Megiser), pf. *zlésti*, toda *nalésti se* »okužiti se«; k temu *leza* »Clematis vitalba«, adv. *lêzkoma*, izv. *lêzec* »plezalec«, *lézavčina*, *lezerčina*, *lézočina* »plazilci«, ekspr. *lezútati*, k temu *lezûta*, *lézibaba*, *lêzavt* »počasnež«, dem. *lezljáti*, *lezljâm*. Splošnoslov. *lěsti*, *lězǫ*, sbh. arh. *ljȅsti*, *ljȅzēm* poleg *lȅsti*, *lȉsti*, mak. *ljáza*, blg. *léza*, *izljáza*, *izlézeš*, r. *leztь*, *lézu*, ukr. *lízty*, *lízu*, br. *lézci*, *lézu*, p. *leźć*, *lezę* poleg *leżć*, *lazę*, č. *lézti*, *lézu*, slš. *liezt'*, *leziem*, luž. *lězć*, *lězu*. Najbliže sorodno je lot. *lēzêt*, *lẽžât*, *lẽzuôt* »počasi iti, vleči se«, stprus. *lise* »leze«, lit. *lažà*, *lãžas* »tlaka« (Zubatý, Studie I 2, 130; Berneker, I 715; Trautmann, 161; Meillet, RES VI 171; Vasmer, II 26). Ide. **lēgh-*, **ləgh-*, kar je morda le dubleta k **legh-* »ležati«. Negotovo je gr. λάχεια »nizek, ploščat« (Frisk, II 92), kar povezujejo s srvn. *laege* »nizek, ploščat«, hol. *laeg*, stisl. *lágr* = angl. *low* (Bezzenberger, BB XXIII 301; Fraenkel, 349). Glej tudi *laziti*.

-lestíti, *-lestím* (v. impf.), samo pf. *zalestíti*, *zalestím* »zamašiti«, tudi *zalástiti*, *zalástim*; nejasno.

lȇstor (part., konj.) »samo«, prim. sbh. kajk. *lȉstor*; tudi sbh. starejše *lestor* (Medžimurje), *listor*, *listo*, *listom* čak. od XV. st. Miklošič, VGr. I 358; IV 167, 169, 445 rekonstruira **lě sъ to že*. Berneker, I 698 suponira **lě isto že* in s to razlago se strinja tudi Kopečný, II 402.

lêstva »scala«, tudi *lêstvica*, *lesníca* »isto«; v 18. st. *leftva*, *lesniza* »Treppe« (Pohlin, Gutsmann); k temu *lêstvenica* »Leiterbaum«. Prim. csl. *lěstvica* poleg *lьstviza*, sbh. *ljȇstvē*, dial. *listva*, mak. *lestvica*, blg. *lestvica* »oktava«, r. *lésnica*, ukr. *listvycja*, *listvyna*, br. *lés(t)va*, p. *leziwo* »čebelarska lestvica iz lubja«, č. *lezina* »lestva«. Iz slov. jezikov je lit. *liẽs(t)vos* »lestva« in lot. *lesnica*, *lešnica* »podaljšek kmečkih sani«, *lesnica* »majhne sani« (Fraenkel, 367); izvedeno iz iste osnove kakor *lesti*, *lezem*, iter. *lězati* poleg *laziti* (Miklošič, 166; Berneker, I 715; Meillet, Et. 305; Vasmer, II 34).

léšarba »zlatenica« (gor.); pomensko enako je *míšerba* (gor.), v 18. st. *nifharba*, *mifhvaroft*, *vifhverga* (Gutsmann); vse nejasno.

léšča »Galeria mellionella« (Krško); primerjati je mogoče slš. *liška*, *léška* »metulj«, tudi *lišaj* (m.), *lišaja* (f.), *lišajka* (Važný, Jména motýlů 106—118), č. *lišaj*, *lyšaj* »vrsta metulja«, gl. *wulka liška* »vrsta metulja«, p. *liszka* »gosenica, buba metulja«, tudi *licha*, *lecha*, *leska*. Dalje nejasno; Vážný izvaja iz prvotnega *lišaj* »ime bolezni« (tudi sln. *lišaj*), enako Machek[2], 335. To je dalje mogoče povezati z *lichъ* »zli«. Podobno tudi Slawski, IV 95, 292. Vendar je sln. *lešča* morda iz *vešča*?

lêščerba »prenosna svetilka«; v 16. st. *leifzherba* (Trubar), *lefzherba* (Dalmatin), v 18. st. *lesherba* (Pohlin). Izposojeno iz srvn. **lieht-scherbe*, nvn. *Lichtscherbe*, kar je dalo preko **lêhčerba* kasnejše sln. oblike (Miklošič, 428; Ramovš, HGr. II 288; Berneker, I 703; Striedter-Temps, DLS 168). Tudi sbh. kajk. *leščerba* »vrsta hrošča, svetilka« (Skok, II 290).

leščúr (m.), g. *leščúrja* »Pina squamosa« (Barkovlje). Sorodno je r. *léščadь* »plošča, plata«, ukr. *leščát*, *leščet*, *leščítka* »tenka deščica za oporo zlomljenih udov«, p. *leszczotka* »lesena priprava za skopljenje«, blg. *leská* »luska, skrilj«. Verjetno spada k isti osnovi tudi sln. *leskôtec*, g. *leskôtca* »Rhinanthus sp.« (beneš.). Berneker, I 702 in 747 izvaja iz onomatopeje *leskati* poleg *loskati*, *luskati*. Glej tudi Vasmer, II 34 in 38.

lêška »planinsko seno«; izposojeno iz ben. it. *lesca* »suho trsje iz močvirij, ki ga uporabljajo za kurjavo« (Mende, RLS 67; Boerio, Diz. ven. 306). Tudi it. *lésca* »trsje, dračje« poleg *lisca* »konopljin pezdir, mekine«, pozno lat. *lisca*, kar je verjetno mediteranski relikt; izpričano tudi stvn. *lehscha* »isto« (11. st.) in bask. *lezka* (Battisti-Alessio, III 2208, 2247).

lêštram (m.) »tram na stropu«; izposojeno iz bav. avstr. *Resttram* »srednje bruno na stropu«, ohranjeno samo štaj. n.; izvedeno iz štaj. dial. *rüsten* »opažiti« (Striedter-Temps, DLS 168). Drugače Matzenauer, CS 240, ki suponira izhodno n. *Lasttram*.

létati, *létam*, *léčem* (v. impf., indeterm.) »volare«; k temu pf. *zlétati se*, *nalétati se*, impf. *poletávati*, *naletávati*; demin. *letečáti*, *letečâm* »frfotati«; v 18. st. *lejtam* (Pohlin), *lietati* (Gutsmann). Splošno slov. indeterminirano in deloma iterativna oblika k *letěti*; prim. csl. *lětati*, *lětajǫ*, sbh. *lijètati*, *lijèčēm* poleg *létati*, *lēčēm*, mak. *leta*, r. *letátь*, *letáju*, ukr. *litáty*, br. *ljatácь*, p. *latać*, č. *létati*, *lítati*, slš. *lietat'*, gl. *letać*, dl. *lětaś*. Poleg lit. *lė̃kti*, *lekiù* »volare« in lot. *lekt* »skočiti«, *lẽkât*, *lekāju* »skakati« primerjajo lat. *lōcusta* »kobilica«, gr. λακτίζω »cepetam«, srvn. *lecken* »prhniti, skočiti«. Morda je slov. *let-*, kontaminacija ide. **lek-* in **pet-*, sti. *pátati* »leti«, gr. πέτομαι »letim« (Fraenkel, ZSPh XX 294; Mülenbach-Endzelin, II 458; Vasmer, II 35). Proti temu Meillet, BSL XXVII 156; drugače Machek, ZSPh XX 40.

letéti, *letím* (v. impf., det.) »volare«, tudi *letévati*, *letévam* (iter.) poleg pf. *zletéti*, *zletím*, *poletéti*, *odletéti*, *priletéti*, *zaletéti se*; izv. *lȇt* (m.), g. *léta*, *polȇt*, *zalȇt*, *izlȇt*, starejše tudi *letâj* (m.), adv. *letêčki* (pkm.) ipod.; v 16. st. *leteti* (Megiser), v 18. st. *lejteti* (Pohlin), analogno po *lejtam* < **lětati*, toda *leteti*, *letim* in *lietati* (Gutsmann). Splošno slov., le mak. je izpričano samo indet. oblika *leta*, pf. *letne*; prim. csl. *leteti*, *leštǫ* »volare«, sbh. *lètjeti*, *lètīm*, blg. *letjá*, r. *letétь*, *lečú*, ukr. *letíty*, *lečú*, br. *ljacecь*, *ljačú*, p. *lecieć*, *lecę*, č. *letět*, slš. *letiet'*, gl. *lećeć*, dl. *leśeś*. Najbliže sorodno je lit. *lė̃kti*, *lekiù* »volare« poleg *lakstýti* »skakati«, lot. *lèkt*, *lęcu*, *lècu* »skakati«, čeprav medsebojnega razmerja ni lahko pojasniti (o tem Berneker, I 703; Meillet, ET. 180; Fraenkel, ZSPh XI 45, a drugače Machek, ZSPh XX 40). Glej tudi *létati*.

-létiti, *-létim*, samo komp. *zalétiti se*, *zalétim se* »zastarati, propasti zaradi nerabe«, v 18. st. *salietuvati* poleg *polietiti*, *polietuvati* »verjähren« (Gutsmann); k temu adj. *zalečen* »zastaran«. Morda kalk po nvn. *ver-jähren* k *Jahr* »leto«, vendar je pomensko blizu lot. *lietât*, *lietuôt* »porabiti, izrabiti, iztrošiti«,

izlietât, izlietuôt »iztrošiti, porabiti, zapraviti«, *lita* »stvar, pripomoček«, lit. *lietóti, lietuoti* »rabiti«, *lieta* »raba, stvar, norma, prilika«, kar so starejši avtorji (Matzenauer, LF IX 53; Leskien, Nom. 221; Persson, BB XIX 280; Berneker, I 714) povezovali s csl. *lětь jestь* »dovoljeno je«; proti Vasmer, II 36 in Fraenkel, 367, ki izhaja iz ide. *(*s*)*lei̯-* »gladek, spolzek«.

lêtka »vreteno pri kolovratu«; prim. sbh. *lĕtka*, mak., blg. *létka* »isto«; prvotno **letьka*, pri severnih Slovanih r. *letkí* (pl.) »letalna peresa«, p. *lotka*, nav. pl. *lotki* »isto«, č., slš. *letka*, pl. *letky* »krila obadov«. Dalje glej *leteti*. Nejasno pa je sln. in sbh. *lôtka* »Asphodelus sp.« (Istra), imenovana tudi *kraljevo kopje, volovski rep*.

lêtnice (f. pl.) »velika noč« (štaj.), adj. *lêtniški* »velikonočni« (Slov. Gorice). Nedvomno izvedeno od *lẹ̄to*; kot kaže stč. *letný* »prijazen, naklonjen, mil, ugoden«, *letenstvo, letenstvie* »dobrotljivost, lepota, sijaj«, stp. *lecieństwo* »prostost, svoboda« (Brückner, JA X 267) in morda tudi stdl. *letný* »edini, lastni« je verjetno misliti na psl. adj. *lětь* »lep«, kar Machek², 328 in Slawski, IV 100 povezujejo z *lěto*. Tudi stč. *letnicě* »binkošti«.

léto (n.) »annus«, starejše tudi »aestas«, v 16. st. *letu, lejtu, leitu* v obeh pomenih (Megiser), enako v 18. st. *leitu* (Pohlin), *letu, tri liete, pet liet, ſtulietje* v pomenu »annus« in *letu* poleg *poletje* »Sommer« (Gutsmann); pl. *lêta* »dolgost življenja«, npr. *prišel je v leta* »postaral se je«, *mlada leta* »mladost«; *bábje leto*, tudi *Martinovo poletje* »Altweibersommer«; danes samo *polêtje* (n.) »aestas«, adv. *poléti*, dial. *mladolêtje* »ver«, *zmarlêtka* (Šentilj), *sprotolêitke* (pkm.). Splošno slov. *lěto*, prim. csl. *lěto* »annus, tempus«, sbh. *ljȅto* »aestas«, arhaično »annus«, enako mak. *leto* in blg. *ljáto*, pl. *latá*, r. *leto* »aestas«, pl. *letá* »anni«, dial. *leto* »annus«, tudi »jug, južni veter«, ukr. *lito* »aestas«, pl. *litá* »anni«, br. *léta* (n.) »aestas«, enako p. *lato*, č. *léto*, slš. *leto*, dl. *lěto* »annus«, *lěše* (n.) »aestas«, gl. *lěćo* »aestas«, plb. *l'otü* »annus, aestas«. Splošno slov. tudi adv. sln. *lệtos* »to leto«, sbh. *ljȅtōs* »to poletje«, dial. *lìtos* (Hvar), mak. *letoska*, blg. *ljátos*(*ka*) »preteklo leto«, r. *létosь*, ukr. *lítosь*, br. *létasь* »preteklo leto«, p. *latoś*, č. *letos*, gl. *lětsa*, dl. *lětos* »to leto« iz **lěto-se*, z postpozicionalnim demonstrativom *se* (*sь*). Prapomen je verjetno »aestas« (Jakobsson, Le nom de temps *lěto*). Miklošič, 167 je primerjal lit. *lytùs, lẽtùs* »dež« (glej *liti*). Mikkola, Zb. Jagić 360, Pedersen, kelt. Gramm, I 133 in Berneker, I 713 izhajajo iz starogutnijskega *lāþigs* »spomladi«, šved. *låding* »pomlad«, stir. *la*(*i*)*the* »dan« (ide. **lēto-*). To sprejemata tudi Vasmer, II 36 in Pokorny 680. Machek², 328 opozarja na č. *letný* »prijazen, naklonjen« poleg lat. *laetus* »vesel, zadovoljen« in suponira prvotno **lěto-vermę* »lepo vreme«.

letopír (m.), g. *letopírja* »Plecotus«, tudi *latopír, latoper* med številnimi oblikami za sln. knjižno *netopír*, kar je domnevno prvotna oblika (**nětopyrь*) je tudi r. dial. *létopyrь*; p. *latoperz*, tudi *latopěš, latopýš*, č. *letopěř, letopýř*, dial. *litopéř, letopéř*, slš. *letopier*. Machek, ZSPh XX 40 je rekonstruiral **lepetyrь* k *lepetati*; bolj verjetno je naslonjeno na *letěti* (Slawski, IV 71). Od sinonimov je zanimiv *nadopér*, v 16. st. *nadopir* (Megiser), *matapír* (p. *mętoperz*), *slakopîr, topir, dupir, podlopir, vdopir, pirožlek, pirh-pogačica* (sbh. *perh-baba*), *pîrožaba, skržâbec* itd. O tem Debeljak, SR V—VII; Havers, Tabu 124).

letorâst (f.) »letnica«; stara zloženka **lěto-orst-ь* »letni prirastek«. K temu *letorâsel* »veja, mladika« < **lěto-orst-slь*; prim. csl. *lětoraslь* »germen«, sbh. *ljȅtorâst*, dial. *lẽtorēst* »letni pridelek« poleg *ljetorasla*, staro sbh. *lětoraslь*, tudi *ljetorastao*, blg. *letorásъl*, r. *létorostь* in *létorosl*, ukr. *litórostь, litórasl*, p. *latorość, latorośl*, č. *ratolest* (f.), stč. *letorost* in *ratòles*(*t*)*l*, slš. *ratolest'* (f.). Miklošič, LP 351 opozarja na podobno tvorjeno stvn. *sumarlota*, srvn. *sumerlate*, tudi lit. *mētūgė* (< *mẽtai* »leto«, *ū̃gis* »rast, ped«) in *vasar-augis* (< *vãsara* »poletje«, *áugti* »rasti«), stprus. *dago-augis* (*dagis* »poletje«). Verjetno so južno in zahodno slov. refleksi vsaj deloma sprejeti iz csl. (Vasmer, II 36; Liewehr, ZSPh XXIII 112; Machek², 328; Slawski, IV 72; Fraenkel, 446, 1206).

letrána »otročnica«, dial. *ļtrána*, v 18. st. *lutvana* »Kindbetterin« (Gutsmann). Izposojeno iz it. *lettuana* »otročnica«, izvedeno iz *letto* »postelja«, lat. *lectus* (Miklošič, 166; Berneker, I 703).

lêv I (adj.), f. *léva* »sinister«, dol. obl. *lẹ̄vi*, dial. *ta lẹ̄v*; k temu dial. *levi brat* »polbrat« (pkm.); izv. *levica*, pkm. in vzh. štaj. tudi *levák* (m.), *leváča* (f.); adj. *levičen* in k temu *levîčar, levîčnik*, tudi cgn. *Levičnik*; v 16. st. *leva roka, na levu, na levo stran, levak, leviza, levizhen* (Megiser), v 18. st. *liev, lievak, levizhen, na lievei ſtrani* (Gutsmann). Splošno slov.; prim. csl. *lěvъ*, sbh. *lijevi, lêvī*, čak. *lēvī*, mak. *lev*, dial. *l'av, l'af*, blg. *ljav* tudi s pomenom »hudoben, nepravičen«, r. *lévyj*, ukr. *lívyj, livýj*, br. *lévý*, p. *lewy*, č. *levý*, slš. *l'avý*, luž. *lěwy*, plb. *levě*. Najbliže sorodno je lat. *laevus* »sinister« in gr. λαιός < *λαιϝός» isto«. Ista osnova je v lit. *išlaivóti* »sukati, upogibati« < **laiu̯o-* »kriv« (prim. sln. *kríva roka* »leva«, čak. *kriv*, p. *krzywy* »levi«). Glej tudi sln. *šuj* »levi«, pogosten v mtpn.; sln. *čûmpa* »levica« je izposojeno iz it. ben. *zompo*, furl. *ciomp, zomp, zonf* »moneo, troneo, mozzo«, enako *čampár* (m.) »levičar« < furl. *zampar, zampîn* »mancino« (Mende, RLS 53, 57). Prim. tudi stč. *kršně* »levica«, p. *warda* »levičar«, r. *pakšá, pakúša* »levica«. Dalje o *lěvъ* glej Miklošič, 168; Berneker, I 714; Trautmann, KZ XLII 372 in Wb. 148; Vasmer, II 24; k semantičnemu razvoju pojma Ivanov-Toporov, Slav. sem. sistemy 91.

lȇv II (m.), g. *lẹ̄va* »Felis leo«; v 16. st. *leu, lav* (Megiser); v 18. st. *lev, leu* (Pohlin, Gutsmann); k temu *lévinja*, v 16. st. *levinja* (Dalmatin), v 18. st. *lẹvena* (Pohlin), tudi *levíza*, dem. *levȋč*, v 16. st. *levizh* (Dalmatin), adj. *lêvji, lévov, levôvski, lêvski*. Prim. sbh. *lȃv*, g. *lȃva*, f. *lȃvica*, mak. *lav* (< sbh.), blg. *lъv*(*ъt*), csl. *lьvъ*, g. *lьva*, r. *lev, lьva*, ukr. *lev, léva*, br. *leŭ, ilьvá*, p. *lew, lwa*, č. *lev, lva*, slš. *lev, leva*, luž. *law, lawa*, plb. *l'åv*. Ker gre za knjižno izposojenko iz jezika v jezik, ni nujno suponirati poleg psl. *lьvъ* še dubleto **levъ*. Večina avtorjev izvaja slov. obliko iz stvn. *lewo* (Miklošič, 179; Vasmer, II 25). Gotsko **liwa*, iz katere izhajajo Berneker, I 755 in Stender-Petersen, SGL 361, ni nikjer izpričano. Oštir, Symb. Gramm. Rawzwadowski II, 295 opozarja na gr.

λῖς < *λiFις, dopušča pa tudi traško posredovanje. Soboljevskij, JA XXXIII 476 izhaja iz lat. *leō*. Evropske nazive za »Felis leo«, lat. *leō*, g. *leonis*, gr. λέων, f. λέαινα, stvn. *lęwo*, *lēwo*, srvn. *leu*, *lęwe*, nvn. *Löwe*, gal. *leomhan*, kimr. *llew*, stbret. *leu* je težko spraviti na enotno izhodišče (< lat.); stvn. *louwo* kaže na pgerm. **laujan*. Zvočno podobne so semitske oblike, hebr. *lābī'*, asir. *labbu*, egip. *labu*. Tudi gr. λῖς izvajajo iz hebr. *lajiš* »Felis leo« (Frisk, II 113). Lit. *lẽvas* je iz slov. jezikov, lot. *laũwa* pa iz srspn. *louwe* (Fraenkel, 360). Glej tudi van Wijk, JA XXXVI 334; Meillet, Et. 184; Kiparský, SLG, 275; Brückner, JA XLII 141; Schrader, RIA II 18.

léva I »dimnik, kamin, ognjišče, niša v zidu«. Pleteršnik navaja tudi obliko *lov* (m.); v 18. st. *leva*, *lieva* »kamin« (Gutsmann); Jarnik pozna *lieva* »Leuchte«; tudi mtpn. *Velika Leva*. Ramovš, ČJKZ VI 9 izvaja iz stvn. oblike **lioa*; Lessiak, Mda. v. Pernegg § 85 navaja srvn. *liechen*, *lûchen* »svetiti«; Kranzmayer, Carinthia I 141, 246 navaja kor. n. *Liē*, *Liah'n*, stvn. dat. *hliwi* k *hlēo*. Vse nejasno; sln. *leva* se je deloma pomešalo z *lava* »postrežna miza« z dubleto *leva*.

léva II »neki majhen ptič« poleg *lévica* »Alauda arvensis« in *lévec* »Alauda silvestris«. Vasmer, ZSPh. XII 103 izvaja iz neke suponirane germanske oblike **laiwa-* »Lerche«; za germanske besede, kakor je n. *Lerche*, hol. *leeuwerik*, ags. *lâwrice*, angl. *lark* izhajajo iz pragerm. **laiwazakôn*, kar je verjetno star kompositum. Vasmer primerja fin. *leivo* in est. *löiv* »Alauda«, kar je tudi prevzeto iz neke germ. oblike.

leviti se, *levím se* (v. impf.) »menjati kožo ali oklep; pri ptičih tudi perje«; *lêv* (m.), g. *lêva* (tudi *lę̑v*, *lę́va*), *lêv* (f.), g. *levi* »obdobje levitve«, *levîšče* »odložena kačja koža«, *lêvəc* »rak med levitvijo«; prim. č. *leviti* »zapustiti«. Berneker, SEW I 722 veže s pomensko enakimi *leniti* in *liliti* iz korena **li-* **lē-* »odložiti« in primerja sti. *láyate*, *lī́yate*, *lī́yati* »izgine«, lat. *linō*, *lēvi*, *litum* »premažem«, k temu tudi got. *aflinnan* »oditi« itd.: Izhajati je treba torej iz **lē-u̯-* (Wood, KZ XLV 67). Drugače Machek, Recherches 75 in ESČ 270, kjer spaja sln. *leviti* s č. *lebavý* »plešast, obledel«, lit. *láibti* »hujšati« (o tem Fraenkel, LEW 329); glej tudi *leniti* in *liliti*.

lêvštek (m.), g. *lêvštka* »stojalo za svetilko« (gor.); že Levstik pri Pleteršniku, I 515 izvaja iz nvn. *Lichtstock*, srvn. *lietstock* »svetilnik«. Striedter-Temps, DLS 168 suponira nemško obliko *Leuchtstock* izpričano samo v štaj. n. *Leuchterstock* »Lichthalter«.

lezânji (m. pl.) »drobni rezanci« (gor.), dial. *ləzanȁ*, *luzán'ə*, *lazánji*; izposojeno iz furl., ben. *lasàgne*, it. *lasagna* < **lasania* »vrsta rezancev« k lat. *lasanum* »kuhinjska posoda« (Šturm, Ce fastu IX 119; Ramovš, Hgr. II 78; Mende, RLS 88). Beseda je v lat. prevzeta iz gr. λάσανον »trinožnik, kuhinjska posoda«, kar je domnevno egejski relikt (Battisti-Alessio, III 2171; Frisk, II 87).

lezdi (adv.) »tukaj« (Dalmatin); pri Trubarju *zdikaj*, dial. *zdȅ* (Rezija), *zdekaj*; k temu adj. *zdéjšnji* »tukajšnji«. Prim. csl. *sьde*, *sde*, *žde* »tukaj«, adj. *sьděštьnь*, str. *sьde*, *sьdě*, *sьdese*, *sděse*, *zděse*, nr. *zdesь*, dial. *zdesja*, *zde*, adj. *zděšnyj*, ukr. *sezdi* »tukaj«, č. *zde*, stč. tudi *zdese*, arh. tudi *zdet'*, *zded*, *zdedky*, *zdedka*, *zdetko*, *zdehlet'*, adj. *zdejší*, slš. *zde*. Sln. dial. tudi *ozdi* »tukaj« (o tem Jagić, JA I 432), kar odgovarja ukr. *osьde*, *ozьde*, *ozdeka*, *ozьdečky* (to Miklošič, 229 izvaja iz *ovьde*). Psl. **sьde*, **sьdě* je tvorjeno iz pronominalne osnove *se*, *sь*, razširjene z *-de* (Miklošič, 205; Zubatý, LF XXXVI 335; Vasmer, I 450; Kopečny, II 624).

lezíka »špranja, razpoka, zajeda«; pomensko enako je č. dial. *laz* (m.) poleg *las* in *lasak* »naboj za razbijanje skal«; oboje kaže na izhodno **(s)lęz-* k ide. **sleng-*, prim. sti. *langa* »hrom, kruljav«, šved. *slinka* »majav, slabo pritrjen« (o tem Pokorny, 959). Iz nenazalizirane dublete **(s)leg-* je sln. *preslégast* (adj.) »luknjičav, oškrbljen, vlaknast«, r. *pereslěga*, *peresléžina* »napaka v tkanju« (o tem Vasmer, II 340); avtor, Linguistica VIII 68).

ležáti, *ležím* (v. impf.) »iacēre«; k temu *ležévati*, *léževam*, *poležávati*, *poležávam* in pf. *polêžáti*, *poležím*, dem. *léžkati*, *poležkováti*; v 16. st. *leshati*, ptc. *leshezhe blagu* (Megiser, Bohorič); izv. *lę́ža*, *ležîšče*, *(po)ležûh* (m.) »lenuh«, *poležîn* »isto«, *ležâj*, *ležák*, adv. *leže*, dial. *ležéčki* (bkr., vzh. štaj.). Razvejana besedna družina iz psl. impf. **legěti* k pf. **legti*, **lęgǫ*; prim. csl. *ležati*, *ležǫ*, sbh. *lèžati*, *lèžīm*, mak. *leži*, blg. *ležá* (tudi v pomenu *priležé se*), r. *ležátь*, *ležú*, ukr. *ležáty*, *ležú*, br. *lažacь*, *lažú*, p. *leżeć*, *leżę*, č. *ležeti*, *ležím*, slš. *ležatь*, *ležím*, gl. *ležeć*, dl. *ležeś*. Ide. osnova **legh-*, prvotno pf., kasneje tudi impf., tvorjeno kakor *sedéti*; prim. got. *ligan* »ležati«, stvn. *ligen*, *licken*, stč. *liggian*, gr. λέχος »postelja«, λέκτρον »isto«, lat. *lectus* »postelja, ležišče«, ir. *lige* »postelja«. Malo verjetno izvaja Machek[2], 329 tudi lit. *gulěti* »ležati«, *gulti* »leči« z metatezo iz **legh-* (o tem podrobno Fraenkel, 175). Glej Berneker, I 704; Meillet, MSL XIV 339; Specht, KZ LXII 33; Trautmann, 158; Vasmer, II 26; Pokorny, 658.

li (part.), samostojno stoji v vprašalnih stavkih tipa *je li res*? *kako li*?; zapostavlja se veznikom, npr. *negoli*, *ne li*, že v 16. st. *ne li* (Krelj), pogosto v trdni povezavi, npr. *ali*, *jeli*. Prim. sbh. *li*, *ìli*, mak. *li*, dial. *lu*, blg. *li*, *edva li*, dial. *l'u*, csl. *li*, *ili*, *li*...*li*, *ili*...*ili*, r. *li*, *ili*, *lь*, ukr. *ly* »ali«, br. *li*, p. *li* »če«, *al(i)bo* (prim. sln. *aliboj*, *liboj* v Reziji), č., slš. *li*, *čili*, *zdali*, luž. *li*. Etimološko nejasno; Miklošič, 171 je mislil na redukcijo iz *ljubo*, kar je malo verjetno; Brugmann, IF XV 339 izhaja iz optativa **u̯loit-*, **u̯lit-* k **u̯el-* »hoteti«. Solmsen, KZ XLIV 184 povezuje z lit. partikulo *lái*, stprus. *-lai* v optativu. Bliže je partikula *lei*, *le*, prim. lit. *nùli* »sedaj«, lot. *nule*, *nulei*, *nulai* »sedaj« (Būga, RFV LXXI 37; Trautmann, 153; Vasmer, II 38). Dvomljivo, ne pa nemogoče je to casus obliqui od pronomina *l-* (glej *lani*), tako Berneker, I 716; Zubatý, Studie II 2, 52. Podrobno Sławski, IV 215 in Kopečný, II 409.

liba »vabni klic za gosi ali race« (dol., štaj.), »kokoš« (Vipava), tudi *líbek* (m.) »mlad gosak«; verjetno spada k isti osnovi tudi *libâjka* »ime kravi« in morda tudi *libet* »psovka za potepuha«. Prim. sbh. *liba* »mlada goska« (18. st.) in madž. *liba* »goska, topoglava ženska, koza«. To izvaja Benkö, II 765 iz vabnega klica za gosi *li*, *lib*, *libu-libu* in Skok, II 292

navaja za Slavonijo vabni klic za gosi *li bi li bi*, *bil bil*, *liga liga*. Vendar je tudi p. *liwa*, *liba* »vabni klic za gosi«, kaš. *liwu liwu*, gl. *liba liba* poleg *libjo* »mlada goska«, dl. *liba*, *libawa*, *libawka*, *libańka* »mlada goska«. To ne more biti iz madž., verjetneje je bliže sbh. *lìbati*, *lîbam* »zibati se, majati se« (Črna gora), gl. *libotać so*, dl. *libotaś (se)* »isto«, kar izvaja Miklošič, 168 iz madž. *libegni* »oscillare«, Berneker, I 710 pa suponira onomatopejo.

libo...libo »ali, bodisi«, v Briž. sp. *libo bodi dobro libo li si zlo* (II. 81); prim. sln. *liboj*, *àliboj* »ali... ali« (Rezija); tudi sbh. csl. *libo starъ*, *libo mladъ*, str. *libo gridь* (= vojak), *libo kupьcь*, nr. *na Kavkaz libo v Krim*, *libo pobeditь*, *libo umerétь*, br. *libo sena blok*, *libo vily v bok*; z drugačno funkcijo stsbh. *što libo* »karkoli«, *kto libo* »kdor koli«. Miklošič, 171 izhaja iz *ljubo*; Brandt, RFV XXII 249 in Vasmer, II 39 mislita na sestavljeno *li-bo*; Kopečný, II 416 zagovarja Miklošičevo stališče in opozarja na števílne preglase *-ju-* > *-i-* v slov. jezikih.

libovina »meso brez kosti« (Istra); k temu *libâjka* »ime krave« (vzh. štaj.). Prim. sbh. kajk. *libīv* »pust, suh«, *libovina* »meso od buta« (Fužine), v 18. st. *libavina* »debelina« (Kavanjin) in k temu *libon* »ime psa«, *libonja* »ime vola« (Bosna), *libeša* »ime koze«, mak. *libav* »medel, slab«, csl. *libivъ* »suh, vitek, tenak«, r. dial. *libívyj* »slaboten«, *libovátyj* »neznaten«, p. dial. *libowy*, *lebowy*, *lubowy*, č. *libový* »suh, pust«, stč. tudi *libivý*, *liběvý*, gl. *libiły*. Sorodno je lit. *láibas* »vitek, suh, tenak«, s prevojem *líebas* »tankih nog«, lot. *laîbs* »tenak, slab, droban« in z drugimi formanti iz osnove **lei̯-*, **loi̯-* tudi lit. *leĩnas* »tenak, slab«, lot. *lèins* »krivonog«, lit. *líesas* »suh, tenek«, lot. *liẽss* »suh, mršav«, lit. *leibas* »vitek, tenek, prožen«, *lielas* »velik«, lot. *liẽls* »velik«, *liêls* »piščal, meča«. K temu še sln. *lîlek* »kačji lev, tenka lupina v jajcu, tenko lubje, buba« (vzh. štaj.), tudi cgn. *Lilek* in *lîliti se* »leviti se«, *liličnjak* »Arum dracunculus«. Zaradi sbh. dublete *lîbrast* »suh (o prašiču, ki se ne debeli)« (Vuk) in *lîbrica* »ime ovci« spada verjetno k tej besedni družini tudi sln. *lîbra* »letnica pri drevesu«, *lîbrast les* in *lîbrnik* »obtesan hlod«. Vendar tudi *lîbrati* »klestiti, guliti« (dol.) in sbh. *lîbrati*, kar povezuje Skok, II 293 z *lîbra* »vrsta denarja«. Pri gr. λειρός »nežen, fin« mislijo na disim. λ...λ > λ...ρ, vendar spada kakor λιμός »glad« h gornji osnovi, enako tudi stsaš. *lêf* »slabosten, krhek, bolehen« (Berneker, I 716; Trautmann, 154; Mülenbach-Endzelin, II 401; Machek, Recherches 75; v Wijk, Slavia XIV 510; Fraenkel, 329; Vasmer, II 38).

lîbra »stara utežna mera, star denar, 20 soldov«; k temu *lîbrnik* »eno libro težak predmet«, *lîbrnica* »vrsta hruške, Pfundbirne«, *lîbrna* »vrsta jabolka«; v 16. st. *libra* »Pfund« (Megiser), 1607 *librifa* (Alasia), v 18. st. *libra*, *librèza* »minutum pondo« (Pohlin). Prim. sbh. *lîbra* »denarna enota«, starejše »utež«, csl. *libra* »denar«, ukr. *libra* »enota papirja« (< p.), p. *libra* »enota papirja«, starejše »merska enota 25—50 kg, denarna enota«, č. *librá* »utež, funt«, slš. *libra* »isto«. Izposojeno iz lat. *lībra* »utež, rimski funt«, srlat. tudi »denarna enota«. Iz dem. lat. *libella* »vodna vaga« je preko n. *Libelle* sprejeto sln. *libéla*, sbh. *lìbela*, mak. *libela*, blg. *lebéla*, p. *libella*, č., slš., gl. *libela* (Kluge-Götze, 438; Slawski, IV 219, 221).

lice (n.), g. *líca* »gena, mala«, tudi »prednja stran, obraz«, *na licu mesta* »na mestu samem«, adj. *líčen* »facialis«; v 16. st. in 18. st. *lizé* »isto« (Gutsmann, Pohlin); psl., stcsl. *lice*, g. *ličese*, *lica* »facies, figura«, sbh. *lîce*, mak. *lice*, blg. *licé*, r. *licó*, ukr. *łycé*, br. (dem.) *líčko*, p. *lice*, č., slš. *líce*, luž. *lico* (Vasmer II 49). Dalje glej *lik* M.S.

licêj (m.) »višja šola«. Evropska kulturna beseda, prevzeta bodisi iz nvn. *Lyzeum* ali iz lat. *lyceum*. Izhodišče je gr. λύκειον prvotno šola v Atenah blizu templja Ἀπόλλων λύκειον. (Vasmer, II 49).

licemȇr (m.), g. *liceméra* »hinavec«; prim. sbh. *licèmjer*, mak. *licemer*, blg. *licemér*, csl. *licemě̄rъ*, r. *licemér*, ukr. *łycemir*, p. *licemiernik*, č. *licemě̄rník*, *licoměrný*. Sestavljeno iz **lice* + *měriti* v pomenu »delati nasprotno« (prim. sln. *zameriti*), ali +**měniti* »menjati«, kasneje naslonjeno na *měra*. Za zadnjo domnevo priča lit. *veidmainýs* »licemer« (Berneker, I 719; Rozwadowski, RS V 22; Fraenkel, ZSPh XIII 213). Že Miklošič, 169, enako Jagić, JA XX 537 in Meillet, Et. 232 opozarjajo na pomensko enako stvn. *lîhhazari*, v. *lîhhazjan*, *lîhhisōn*. Mogoče je misliti tudi na gr. προσωπολήπτης (Preobraženskij, ES 461; Slawski, IV 225).

líčen (adj.), f. *líčna* »neznaten, slab« (Pohorje); gotovo iz **leiq*ᵘ*-*, kakor sin. *olik* (adv.) »ne, sploh nič« (kor.), morda tudi *olik* »navkljub« (Dalmatin) poleg *lek* (m.) »troha, malenkost«, sbh. *lljek* »isto«, r. csl. *lěkъ* »ostanek«, r. *ólek*, ukr. *olik*, br. *olěk* »del čebeljega panja« (glej tudi sln. *ólih* (m.) »kol, neka goba« (vzh. štaj.) < **loi̯q*ᵘ*-*. Morda je iz **lei̯q*ᵘ*-* tudi stč. *liknovati sě* »izogibati se, braniti se, obotavljati se«, slš. *liknovat' sa* »lenariti, zabušavati« (tako Berneker, I 710; po Macheku[2], 333 nejasno).

ličînka »larva insecti«; prim. sbh. *ličìnka* »isto«, r. *ličína* »larva, maska«, ukr. *łyčýna* »maska«, br. *ličína* »maska« in iz br. tudi lit. *lyčýna*, *léčyna* »isto«. Izvedeno od *lik*, *lice* (Berneker, I 719; Vasmer, II 49).

ličkaj (pron.) »nekaj manjvrednega, karkoli«, tudi *ličkar* »isto«, *ličkaki* »katerikoli« (Bajec, SR V—VII 198); v 16. st. *lizhkak* (Trubar, Dalmatin), v 18. st. *lizhkak* »zanikrn, nemaren« (Pohlin); verjetno je ta *leč* iz **lěče*, *lěči*, primarno **lě* + *če* (*či*, *čь*), prim. sti. *ca* »četudi, čeprav«, č. *ač*, blg. *če* in morda tudi sln. *četudi*, *čeprav* (Bauer, Vývoj č. souvěti 333 d.). Pomensko se s sln. *ličkaj* ujema stč. *leč* »bodisi«, slš. arhaično *leč* in p. *lecz* in vsaj deloma dl. *lěc* poleg *lec*, *jec*, *ec* (Kopečný, II 406). Drugače Miklošič, 162, ki primerja *leda* in Zubatý, Studie I 2, 208, ki suponira sestavljenko iz pronominalnega *čь*.

lîgarica »Anser segetum«; verjetno izvedeno iz neizpričane osnove **liga* »sluz«, prim. sbh. *ljiga* »slina« (Đorđević, Ukaz. soč. 699), *ljîgav* »sluzast, spolzek«, mak. *liga* »slina«, *ligav* »slinast«, *ligavica* »slina«, blg. *líga* »izpljunek«, *lígav* »slinast«, *ligavica* »sluz«, *ligavja se* »slini se«, p. *ligać się* »sluziti se«, *ligawica* »sluz, močvirje«, *ligawka* »poledica«. Izhajati je treba iz ide. **(s)lei-*, **(s)li-* »sluzav, spolzek«; sorodno je lot. *sliêkas* »pljunek, slina, sluz«, *sliẽkât*

»pljuvati«, lit. *sliekas* »deževnik«, lot. *sliêka* »isto«, st. prus. *slayx* »isto«, stvn. *plint-slîhho* »deževnik«, spn. *slîke* »deževnik« (Trautmann, 270; Slawski, IV 250; Fraenkel 820). Glej tudi *lizgati se, sliz, slina.*

ligenj (m.) »Loligo vulgaris«; prim. sbh. *liganj* poleg *ùliganj* (Boka), *ulîganj* (Budva), *uligunj* (Mljet), *ulîgna* (f.) (Božava), *lignja* (f.) (Split), *òligānj* (Dubrovnik). Izposojeno iz it. *lolligine* »isto«, lat. *lollīgo*, istr. rom. v 14. st. *lulina* (Pulj). O tem Miklošič, 168; Berneker, I 717; Skok, II 294; Battisti-Alessio, III 2265.

ligrščnica »Adiantum capillus veneris«; sin. *laski device Marije.* Nejasno; morda je sorodno ukr. *polýhaty sja* »zvezati se«, *zalyháty* »privezati, nanizati, zadrgniti«, *nalýhaty* »obrzdati, privezati«, r. *ligazítь* »zmešati štrene pri tkanju«, kar primerjajo z lat. *ligāre* »zvezati«, alb. *lidh* »zvežem«, nvn. *Leik* »ladijska vrv« (o tem Berneker, I 717; Vasmer, II 40; Walde-Hofman, I 800).

lìh I (adv.) »prav, baš, ravno«, npr. *lihkar* »pravkar«, poleg *glîh*, dial. tudi *glihol, gli, li* »isto«; v 16. st. *glih* (Trubar), v 18. st. *lih, glih* (Pohlin). Prim. dl. *glich* v enakem pomenu poleg dl. *glichol(an), lichol(an)*. Izposojeno iz stvn. *gilîh*, srvn. *glîch, gelîch(e)* »gleich« (Miklošič, 66; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 362, 364; Ramovš, HGr. II 248; Striedter-Temps, DLS 128, 169; Kopečný, II 200). Oblike *glihol* razlaga Miklošič, VGr. IV 157 iz *gleichwohl*. Od tega *lih* loči Kopečný, II 400 sln. *lih* »samo«, kar primerja s sbh. čak. *lig, leh, leho, lehor* < *lego.

lìh II (adj.) »impar«; k temu tudi dial. *lîš* (adv.), *pòliš* »isto« (Solkan, Vipava) in v. *líhniti, lihnem* »opustiti, zgrešiti«, *líšiti, líšim (se)* »pripraviti koga ob kaj«; izv. *lišák* (m.) »božjast«. Nejasno je *líhati, líhniti* »klofniti, udariti«. Splošnoslov. *lichъ*; v pomenu »impar«, tudi sbh. *lîh*, č. *lichý*; v pomenu »zli, hud, slab«, r. *lich, lichój*, ukr. *łychýj*, br. *lichí*, p. *lichy*, slš. *lichy*, blg. *lih* (k temu sln. *lišák* »božjast«, prim. r. *lichorádka* »mrzlica«); v pomenu »odveč« č. dial. *lichý*; v pomenu »prazen, prost« luž. *lichy*; samo r. tudi »junaški, pogumen«. Iz slov. jezikov je rum. *lăhăi* »oropati«, *lifnă* »ugrabiti«, lit. *lìš* »razen«. Večina avtorjev izhaja iz ide. *leiq^{u}-so-, izvedeno od *leiq^{u}- »pustiti« (prim. csl. *otъlěkъ* »relikvije«, sti. *atirékah* »ostanek«, lit. *ãtlykis* »pavza«). Glej tudi sln. *olih* »nič« (Pedersen, IF V 60; Berneker, I 717; Vasmer, II 48). Malo verjetno je sorodstvo z lit. *liésas* »suh« (Matzenauer, LF IX 204; Miklošič, 169; Endzelin, SBE 52, 198). Prav tako je dvomljivo ločiti dvoje izhodišč, *lichъ* »impar« in *lichъ* »zli« (Preobraženskij, I 460; Machek^2, 333).

lìhniti, *lîhnem* (v. pf.) »znebiti se, zapustiti, omittere«; verjetno spada zraven tudi *lihniti koga za uho* »klofniti«, impf. *líhati, líham* »isto«, podobno je *hlístniti, hlîstnem*, impf. *hlístati, hlístam.* Pomensko blizu je č. dial. *liskati, lisknouti, liščiti* »s tleskom udariti« in ukr. *chlýskaty*, blg. *chliskam* »isto« Onomatopeja; Machek^2 335 suponira *-sk-* intensivum k č. *lípati* »tleskati« in primerja lot. *lipīt* »udariti«.

lîhva (f.) »oderuštvo«; k temu *lihvár* (m.), *lihvârstvo* (n.), adj. *lihvárski lihváriti, -ârim*, (v. impf.), po csl. tudi *lihvováti, -ûjem*; knjižno v XIX. st.; dial. neizpričano. Pleteršnik navaja samo kajk. Prim. sbh. *lîhva* »obresti«, mak. in blg. *líchva* »oderuh«; č. *lichva* »obresti, oderuštvo«; p. *lichwa*, ukr. *líchva* »oderuh«, r. *líchvá* »oderuške obresti«, csl. *lichva* »usura«. Večina avtorjev misli, da je izposojeno iz germ. *līχwō-; got. *leihwan* »leihen, borgen«, stvn. *lîhan, -lîwan* (Miklošič, FW 105; SEW 168; Meillet, Et. 128; Berneker, SEW I 717; Vasmer, REW II 48). Vendar got. *leihwa ni izpričano in semantična razlika je težko premostljiva (Kiparsky, Slav. Lehnw. 206). Na domače poreklo iz *lichъ* so mislili Matzenauer, CS 56 in Mladenov, BEPR 276, Iljinskij, IORJ XX 3, 111 in Machek, ESČ 269. Zadnji opozarja na *lichva* »drobnica, živina«, č. dial. *lichva* »drobnica«, ukr. *lichva* »revščina«, kar je laže razložiti iz *lichъ* kot iz germanščine, csl. *licho-imъstvьje* »oderuštvo, revščina« je gotovo iz *lichъ* (glej Berneker, SEW I 717).

lîk, g. *-a* (m.) »figura, forma«, pri Janežiču tudi »olika«, Miklošič navaja tudi pomen »Glanz«, k temu *olîka* (f.) »humanitas«, *oblîčje* »obraz«, dial. »krinka« (tolm.), *obličâj* »obraz«, *prílika* »podoba, predstava, occasio, posnetek«, *slíka* »imago, pictura; kolofohtar«, nknjiž. *slikár* »pictor«, *oblîka* »forma«, *nalîka* »analogija«, *prilîka* »asimilacija«; v. *lîkati, -am* (impf.) »gladiti«, *líčiti, lîčim* (impf.) »lepšati, likati«, *(z)malíčiti, -îčim* »(po)pačiti« (prim. *malo vino* »slabo vino« pri Vodniku), *slíčiti* »biti podoben« (< sbh.); adj. *líčen*, lep, zart«, *razlíčen* »dissimilis«; v 16. st. *oblizhie* »facies« (Megiser), v 18. st. *likam* »polire« (Pohlin).

Psl., csl. *likъ*, sbh. *lîk*. mak., blg., r., br. *lik*; ukr. *lyk*, p. *śliczny*, č., slš. *rozličný*; dalje nejasno, Trautmann 154 in po njen Vasmer II 41 primerja stir. *lecco*, stpr. *laygnan* (*laiknan*) »lice«; po Frisku I 73 ni mogoče primerjati gr. ἀλίγκιος »podoben« (Prellwitz 25); nesprejemljivo Uhlenbeck, Ai.Wb. 261, ki suponira izposojo iz got. *leik* »telo« (o tem Martynov, Vzaimodeistvie 213 sl.). Možna je primerjava z gr. ἡλίκος »wie alt, wie gross«, s čimer primerja Frisk I 630 stcsl. *je-likъ* »(tantus) quantus«. O paralelnih tvorbah in semantični analizi glej zlasti Martynov, 1.c. Glej tudi *lice, licemer, liki.* M.S.

lîkati, *lîkam, lîčem* (v. impf.) »ihteti, vzdihovati, kolcati, srkati«. Psl. *lykati je iterativ od *lъkati, *lъkajǫ »požreti, pogoltniti«, kar v slovenščini ni ohranjeno; v. *zalèkniti, zalèknem* »zadehniti, usmraditi se«, tudi *zalkníti, zaukniti* izvaja sicer Berneker, I 749 iz te osnove, vendar je verjetneje iz psl. *jьlъkъ »jedek, grenak« (glej *ilka, žolgniti*). Iterativ je izpričan v blg. *lihtъ* »golta, sreba«, ukr. *lykáty*, br. *lýkacь*, p. *łykać*, č. *lykati, vzlykati* »ihteti«. Simpleks je v br. *lkacь*, p. *łkać*, č. *lkáti, polknouti* »pogoltniti«. To izvajajo iz ide. *(s)lūg-, *(s)lŭk-, srvn. *slucken, sluchzen, slūchen*, ir. *sluccim* »kolcam, goltam«, gr. λύζω »kolcam«, λυγγάνομαι »kolca se mi« (Matzenauer, LF IX 224; Petr, BB XXV, 141). Vendar je treba upoštevati tudi sln. *hlíčati, hlíčim* »grgrati«, *hlikati, hlîkam* »težko sopsti, grgrati«, *hliketáti, hliketâm, hlikéčem, hlíkati, hlikčem* in pf. *hlíkniti, hlîknem* poleg *hlîk* (m.) »zadah«. Vprašanje je, če spada zraven sbh. *lik* (m.) »trenutek, hip« (Crna gora), *lîk* »udarec« (Lika), *lîknuti* »udariti, jekniti«, prim.

sln. *flikniti, flîknem*, impf. *flikati, flîkam* »tolči«. Morda gre za medsebojno vplivanje z onomatopejami.

lîki (konj.) »kakor, kot«, tudi »toda« dial. tudi *lejki*; npr. *leteti liki ptič* (pkm.), *prveje liki* »preden«. Miklošič, VGr. IV 259 in SEW 189 izhaja iz **likъ* (domnevno instr. pl. iz *likъ, lice*); s prevojem primerja csl. *lěky* »kakor«, sbh. kajk. *leki* »kakor«. V Lex. Pal. 349 dopušča tudi možnost sestavljenke iz *lě* + *aky*. Musić, Rad CCXXXI 21 domneva, da je csl. *lěky* sestavljeno iz **lě* + *ky*. Kopečný, I 207, II 414 izhaja iz psl. *likъ* »podoba«, dopušča možnost križanja instr. pl. *likъ* (prim. sln. *na izlik* »na videz«, *zlîc, navzlîc* »kljub«) in csl. *lěky*, zavrača pa sorodnost s kaš. *liki* »da«, kar je po Brücknerju, JA XI 129 iz n. *gleich*.

líko (n.) »lubje« (Ribnica), tudi *líka* (f.), v 18. st. *lika* »Bast« (Pohlin), *lîk* (m.), g. *líka*, v. *líkati, líkam* »luščiti lubje« poleg *lîčje* (n.) »lubje«, v 18. st. *lizhje* (Pohlin, Gutsmann), v. *líčiti, lîčim* »luščiti lubje«, *lîčkati, lîčkam*, npr. *lîčkati koruzo, lîčkanje* »koruznica«. Prim. csl. *lyko* (n.) »liber«, sbh. *lîko* (n.), *lîka* (f.), *lîk* (m.), mak. *lika* (f.), *liko* (n.), blg. *likó* (n.), r. *lýko*, ukr. *łyko*, br. *lyko*, p., gl., dl. *łyko*, č. *lýko*, slš. *lyko*. Sorodno je lit. *lùnkas*, lot. *lũks* »ličje, posebno lipovo in vrbovo«, stprus. *lunkan* »isto«, *stanulonx* »Daphne mezerum« (prim. p. *wilcze łyko* »isto«, sln. *volčja lika* »Lonicera xylosteum), glej Mikkola, BB XXII 248; Vondrák, BB XXIX 206; Berneker, I 751; Vasmer, II 75; Slawski, Sl. Occ. XVIII 277; Fraenkel, 390). Manj gotove so nadalje primerjave s sti. *luncáti* »trga, lupi« (Fortunatov, JA XI 572; Uhlenbeck, KZ XXXIX 260) ali stvn. *lō*, g. *lōwes* »mezda, lubje« < ide. **lū-qo-* (Mikkola, Ursl. Gramm. I 71).

likof (m.) »napitnina po kupčiji«; v 16. st. *likof* (m.) »sponsalia, praznovanje zaroke« (Megiser), v 18. st. *likaf, likof* »Leutkouf« (Gutsmann). Izposojeno iz srvn. *lîtkouf* »gostija po kupčiji«, nvn. *Leihkauf* »isto«. Tudi č., p., gl., dl. *litkup*, ukr. *łytkup*, r. dial. *litki* »isto« (Miklošič, 169; Striedter-Temps, DLS 170). Osnova je stvn. *lid* »sadjevec, jabolčnik«, srvn. *lît*, kar je izposojeno v sln. *lît* »mošt«, sbh. *lît* poleg sln. *litkeb, likeb* »oštir«, *litovž, lituš, lituž* »gostilna« (Štrekelj, JA XXVIII 522; Berneker, I 724). Izhodišče je ide **lei̯-* »liti« (Kluge-Götze, 433).

likorica »Glycyrrhiza glabra« (izpričano smo pri Pohlinu, Gloss. slav.); prim. stč. *lekořicě*, novo *lekořice*, slš. *lekorica*, dl. *lakrica, lekrica*, gl. *lekrica, lekorca*, p. *lukrecja*, stp. *lakrycja* (Miklošič, Frw. 33 navaja tudi p. *likwierycyja*, r. *lakrica*, ukr. *lukrecyja* (< p.), br. *lakryca, lukrecja*. Izposojeno iz pozno lat. *liquiritia*, it. *liquirizia*, deloma tudi iz n. *Lakritze*. Izhodišče je gr. γλυκυρρίζα (< γλυκός »sladek« + ῥίζα »koren«), kar se je v lat. naslonilo na *liquor* »sok« (Berneker, I 699; Slawski, IV 374; Battisti-Alessio, III 2245).

lila »lutka, punčka«; k temu *lilar* (m.), g. *lilarja* »izdelovalec lutk«, adj. *lilast* »lutkast«; dial. tudi *lilika* (vzh. štaj.). Reduplikacija iz otroškega jezika; podobne tvorbe so sbh. *ljelna* »starejša sestra«, *lála* »brat«, *lala* »oče«, blg. *lelja, lélka* »teta«, *léljak, lélin* »stric«, *lálo, lálko* »starejši brat«, r. *lëlja* »botra«, r. csl. *lelja* »teta«, ukr. *łelika* »teta«, *łelьo, łélja, lélьka, łeli* »očka«, p. *lala, lálka* »punčka« > ukr., br. *ljalьka* »punčka«. Iz slov. jezikov je lit. *lẽle, lėlẽ* »punčka«, lot. *lẽle* »punčka, otročiček«, *leļa* »razvajen otrok« (Berneker, I 700; Vasmer, II 82; Fraenkel, 354; Slawski, IV 33).

lilahen (m.), g. *lílahna* »rjuha, prtena ruta« (Slov. Gorice), tudi *lélahen* (pkm.); Cigale navaja tudi obliko *rantaha*. Pleteršnik *vilahen* poleg sbh. kajk. *vilahan* »isto«. Izposojeno iz stvn. *lilahhan*, srvn. *lîlachen* poleg *willachen* (prim. srvn. *wîle* »koprena« iz lat. *vēlum*, sln. *belo* »zastava«). O tem Miklošič, 169; Berneker, I 721; Striedter-Temps, DLS 169.

lîlek (m.), g. *lîlka* »Plecotus, netopir« (Haloze); prim. sbh. *líljak, ljìljak* »isto«, mak. *liljak* »Plecotus, Vesperugo noctula«, blg. *lilek* poleg *lájlek* »Plecotus«, csl. *lilijakъ, lilъjakъ, lilikъ, lilekъ* »Mergulus«, r. *lilók*, g. *lilká* »Caprimulgus«. Z *-e*-jevskim vokalizmom r. *lelek*, g. *lelьka* »Caprimulgus, Ardea nycticorax«, p. *lelek* »Ardea nycticorax«, *lelet* »Strix passerina«, č. *lelek* »Ardea nycticorax«, ukr. *lélet* »Strix«. K temu tudi lit. *lẽlis, lėlýs, lalýs, lėlė̃* »Caprimulgus«, lot. *lẽlis* »isto«. Verjetno onomatopeja kakor *líliti* (Berneker, I 699; Trautmann, 157; Būga, KZ LI 127; Vasmer, II 28; Fraenkel, 354). Toda sbh. *lélek* »Ciconia«, blg. *lajlek* »Plecotus« so po Bernekerjevem mnenju kot r. *leklék*, ukr. *leléka* »Plecotus« in alb. *lelék, leilék* »Plecotus«, ngr. λελέκι izposojeno iz turš. *leglek', lejlek'* < arab. *laqlaq* »Plecotus«. Glej tudi Miklošič, 169; Korsch, JA IX 520).

lílija »Lilium«, tudi *lílja, lélija* in *lîmbar* (m.), g. *lîmbarja*; v 16. st. *lilia* (Megiser), 1607 *lilie* (Alasia), v 18. st. *lilija, limbar* (Pohlin), *lilia, limbar* (Gutsmann). Iz lat. *Lilium* je stvn. *lilja*, srvn. *lilje*, nvn. *Lilie*, kar je prešlo v večino slov. jezikov, prim. sbh. *lilj, lìljan, ljìljan* (oblika *žilj* < it. *giglio*), mak., blg. *lilija*, r. *lílija, liléja*, ukr. *lílija, łyléja, łelija*, br. *lilija, liléja*, p. *lilia, lélija*, dial. *leluja*, č. *lilie*, slš. *l'alia*, dl. *leluja, lěluja*, gl. *lilija*. Tudi madž. *liliom*, rum. *lilie*, angl. *lily* itd. (Miklošič, 170, 411; Matzenauer, LF VII 171; Berneker, I 721). Lat. *lilium* in gr. λείριον izvira iz nekega mediteranskega jezika, prim. koptsko *hlêli, hrêri* »lilija«, egipt. *ḥrr-h* poleg imen za druge rastline, hamit. *ilili, alili*, alb. *lule*, het. *alil, alēl* (Benveniste, BSL L 43; Frisk, II 100). Nejasno je sln. *lîmbar*.

liliti, *lílim* (v. impf.) »luščiti lubje z drevja«, *líliti se* »leviti se«; k temu *lîlek* (m.) »kačji lev, mehka jajčna lupina, buba, rak med levitvijo«, *lilîtev* (f.) »levitev«, *liličnjak* »Arum dracunculus«; verjetno spada zraven cgn. *Lilek* in etn. *Lileki* »Podravci okrog Ptuja«. Prim. sbh. *lila* »brezovo ali češnjevo lubje«, otroško tudi *lila* »zibelka« poleg *lilati, lilam* »majati, kimati«, blg. dial. *lilam* »kimam«, p. *lilać* »zibati, uspavati otroke«. Onomatopeja, ide. **lei-* < **el-ei-*; najbliže sin. je lit. *leilėti* »hujšati«, *leĩlas* »vitek, gibek, priliznjen«, lot. *liẽls* »velik«, *liẽlît* »poveličevati«. Z drugimi formanti spada zraven tudi sln. *levíti se*, r. *linjatь* »obeliti«, sbh. *lelijati se, léljati* »zibati«, tudi *lilati, ljuljati* »isto« (Machek, Rech. 75; Pokorny, 661; Fraenkel, 327).

lîm I (m.) »lepilo«; k temu *lîmati*, *lîmam* »lepiti«, *lîmanica*, *lîmanka* »lepljiva šiba za ptičji lov«; *iti komu na limanice* »nasesti komu«; v 16. st. *lim* »gluten«, *limati* »conglutinare, *limna shiba* »calanus«, *limna shtanga* »ames« (Megiser). Tudi p. dial. *lim*, dl. *lim*. Izposojeno iz stvn. *līm*, srvn. *līm*, nvn. *Leim* in srvn. *līmen* »lepiti« (Miklošič, Fwr. 34; SEW 170; Berneker, I 721; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 362; Striedter-Temps, DLS 169). Toda sbh. *lȅm* (m.) »lepilo«, *lemiti* poleg *lȅem* (Kosmet) je verjetno iz turš. *lehim* iz sti. *lehina-* »borax« (Škaljić, Turcizmi 433); zmotno pritegne zraven Skok, II 287 tudi č. *lemovati* »zarobiti« (o tem Machek, Sb. Dečev 51).

lim II (m.) »Ulmus campestris« (Trenta), tudi *lə̀m*, *lȍm*, *lemovec*, *lemkovec* in *ilmovec*, *imovec*; v tpn. in mtpn. *Limovec*, *Limovica*, *Pod Limam*, cgn. *Limovšek*. Prim. sbh. *ilm*, r. *ílem*, *ilьm* in *ilьma* (f.), ukr. *ilém*, p. *ilm* (m.), *ilma* (f.), č. *jilm*, dial. *jimel*, *imal*, stč. *jilem*, dl. *lom*, plb. *jélm*, slovin. *hêlĕm*. Ni nujno, da je to izposojeno iz srvn. *ilme*, *ilmpaum* »Ulmus«, kakor mislita Miklošič, 95 in Berneker, I 424; stvn. *ëlm(o)*, *ëlmboun*, *ilme*, *ilmboun*, srvn. *ëlm(boum)*, *ilme* poleg angl., dan. *elm*, stnord. *almr*, šved., norv. *alm*, ter lat. *ulmus*, it. *olmo*, stfrc. *olme*, kimr. *llwyf*, stir. *lem* je verjetno prasorodno (Pedersen, KZ XXXVIII 319). Machek, LF LXXV 143 in JR 90 sodi, da je vse to paleoevropski relikt. Za slov. oblike ni mogoče izhajati iz ide. **el-*, **ol-* »rumen« (Kluge-Götze, 803; Meillet, MSL XIV 478). Nesprejemljivo Iljinskij, Slavia II 258, ki praslov. **jьlmъ* povezuje z *jelša* in *jalovec*. Bogato zastopano v ruski tpn. (o tem Vasmer, ZSPh, XV 452; REW I 478).

lîmba »Pinus cembra«, k temu adj. *límbov*, izv. *limbovína*. Prim. č., slš. *limba*, dial. *l'imba*, p. *limba*, starejše *linba*; iz p. tudi ukr. *lymba*, *limba*, predkarp. rusko tudi »Populus«. Izposojeno iz n. dial. *limbaum*, *linbaum*, srvn. *līmboum*, *līmbām*, *līnboum*, *līnbān* »Acer platanoides, Pinus cembra« (Berneker, I 721; Machek, JR 37; Slawski, IV 258).

lîmec (m.), g. *lîmca* »žolica« (poznata samo Cigale in Pleteršnik, nelok.). Komaj k *lîm* < srvn. *līm* »Leim«, verjetno je bliže r. *leméška* »močnik«, ukr. *lemíška* »gosto zakuhan močnik«, br. *lemécha*, *leméška* »kaša, gosto zakuhana jed«, p. dial. *lemieszka*, *lamięszka*, *lemięszka*, *lemiszka* »gost močnik, sok iz pražene ajde«, blg. *leméc*, *liméc*, *limьc* »Triticum spelta«. Poreklo te besedne družine ni jasno (glej Berneker, SEW I 700). Mladenov, Spis. Bъlg. A. XLIII 98 in Festschrift Mikkola 184 izvaja iz **lěm-* k *lomiti*, soglaša s tem Vasmer, REW II 30. Pomensko blizu je fin. *liemi* »močnik, juha«, mordv. *l'em*, madž. *lé* (< **leve-*), vogul. *laam*, čerem. *lem* (Kalima, Ostseefin. Lehnw. in Russ. 152), kar bi moralo dati rusko *lēm-*, razširjenost pri Slovanih govori samo za možnost prasorodnosti. Druge razlage ne pridejo v poštev. Matzenauer, LF IX 200 misli na stspn. **Leimmus*, Brückner, KZ XLVIII 210 na sorodstvo z *lemechъ* »lemež«, Machek, LF LII 40 na partikulo *le* + *mešati*.

limóna »Citrus limonum«; k temu *limonáda*; mednarodna kulturna beseda, ki je prišla v slov. jezike s posredovanjem it. *limone*, na Siciliji *limuni*, frc. *limon* (iz frc. *limonade*), deloma tudi ngr. λιμόνι in osman. turš. *limon*, prim. sbh. *lìmūn*, *lȅmōn*, *limóna*, mak. *limon*, blg. *limón*, r., br. *limon*, ukr. *lymōn*, p. *limonia*, č. *limon*, *lemón*, *lemoun*, stč. *limaun*. Izhodišče je perz. *limūn*, arab. *laimūn* (Miklošič, 170; Berneker, I 721; Lokotsch, 1322). V sln. prvič izpričano v 18. st. *lemona*, *lemenada* (Gutsmann), starejše je *zitronovu drevu* (Megiser), pri Gutsmannu *zitrona*, prim. n. *Zitrone*, lat. *citrus*, ime sadeža gr. κεδρόμελον »cedrovo jabolko« (Kluge-Götze 889); o izvoru besede *cedra*, gr. κέδρος, lat. *cedrus* Frisk, I 808.

lina »podstrešno okno«, tudi pl. *líne* »okna« (dol.), »luknja v ledu« (bkr.); dem. *línica*; v 18. st. *lina* »Fenster ohne Scheiben, Fenestra« (Pohlin, Gutsmann); izposojeno iz srvn. *line*, *lin* »okno z balkonom, galerija«, stvn. *hlina*, *lina* (Miklošič, Frw. 34; EW 170; Striedter-Temps, DLS 169). Berneker, I 722 prišteva zraven tudi sln. *lînda* »altana, napušč pri strehi«, kar je dvomljivo. Glej *lînda*.

linar (m.), g. *linarja* »Fringilla cannabina«; tudi sbh. *lìnār*, g. *linára* »isto«. Izposojeno iz lat. pridevnika *līnārius* »lanen« k *līnum* »lan« (Pleteršnik, I 519; Skok, II 304).

lînda »prostor pred hišo, ki je še pod streho« (notr.); kakor sbh. *lindra* »napušč« (Malinska) izposojeno iz furl. *linde* »okap«, rom. na Krku *lainda* »strešni okraj«. Izhodišče furlanske besede je morda stvn. *linta* poleg *hlina*, srvn. *line* »ščit« (Kranzmayer, Carinthia I CXLI 244, 248, 257), ali izvedeno od lat. *līmes* »meja« (Meyer-Lübke, 5048). Glej tudi Mende, RLS 88 in Skok, II 304.

líndek (adj. indekl.; adv.) »raven, gladek« (gor., dol., bkr.), npr. *ne more lindek govoriti*; *lindek miza*; v 18. st. *lintik* »gladek« (Pohlin); Štrekelj, JA XI 463 izvaja iz stvn. *lind*, *lindi* »mehak, nežen, tanek«, srvn. *linde* tudi »gladek, sočen« (Striedter-Temps, DLS 169).

lînga »vratni obod, Türnarbe«; verjetno spada zraven tudi *vênge* (f. pl.) »isto« (Lašče) »veriga, na kateri visi kotel nad ognjiščem« (Branica, Goriško). To primerja Miklošič, 380 s sbh. *vígovi* (m. pl.) »zanke za ptičji lov« (Vojvodina), kar Iljinskij, UZ II 3 izvaja iz ide. **u̯eig-*, prim. sln. *vegast*. Skok, II 294 izvaja sln. *lînga* in *vênge* iz besednega križanja med it. *lingua* »jezik« in it. *lega*, lat. *ligare* »vezati«.

linija »črta, premica«, dial. *lînija* »poseka v gozdu« (bkr.); prim. sbh. kajk. *linea* »črta, redna vojska« (Belostenec). Izposojeno iz lat. *līnea*, it. *linea*, s prvotnim pomenom »vrv«, izvedena iz *līnum* »lan« (Walde², 432). Toda sln. dial. *lənjér*, g. *lənjérja* »ravnilo«, *lənjérat* »črtati« (Kras, Goriš.) je kakor sbh. *leinier* iz bav. avstr. *Lenier* »Lineal«, kor. n. *lenier*, tir. n. *lenjier* (Striedter-Temps, DLS 168; Skok, II 304).

lînj (m.) »Tinca chrysitis« (Krka), tudi *linják*; splošno slov.; prim. sbh. *lînj*, *lîn*, *lìnjāk*, blg. *lin*, r. *linь*, g. *linjá*, dial. *lin*, ukr. *lyn*, br. *lin*, p. *lin*, č. *lín*, stč. tudi *líň*, slš. *lín*, *liň*, *lieň*, *lán*, luž. *lin*. Sorodno je lit. *lýnas* »Tinca tinca«, lot. *līna*, *līnis*, stprus. *lins*, kar zaradi akcenta ni izposojeno iz slov. jezikov kakor madž. in rum. *lin* »isto«. Večina avtorjev izvaja iz ide. **(s)lei-* »sluzav« in primerja stvn. *slīo*, stangl. *sliw* »Tinca tinca« (Miklošič, 170; Berneker, I 722; Trautmann, 162; Pokorny, 665). Dvomljivo

je gr. λινεύς »neka morska riba« (Frisk, II 125 povezuje z gr. λίνον »mreža«). Neprepričljivo je Uhlenbeck, KZ XXXIX 259 skušal rekonstruirati izhodno *lipnь.

lípa »Tilia«, izpričano že v 16. st. *lipa* (Megiser); v tpn. *Lipnica*, 1002 *Libniza*, druga *Lipnica*, 1208 *Lyprich*, *Lipljene*, 1058 *Lipnack*, *Lipje*, 1225, *Lippenach*, *Liplje*, ca 1400 *Lippir*, *Lipnik*, *Lipno*, *Lipovec* *Lipovščica*, tudi *Liponyak*, 1273 *Lipponik* (Porabje); za različne vrste lipe tudi *lîpec*, *lîpnik*, *lípovec*, *lîpník*. v drugih fitonimih *lipâva* »vrsta trte«, *lípavec*, *lipâvščina*, *lípavina*, *lípina*, *lípna* »vrsta trte« poleg *lîpek* »Lusciola, Lithys ipod.« Splošnoslov. *lipa* (samo blg. *lipá*, ukr. *łypa*, toda alb. *lipë* je iz slov.), sorodno je lit. *líepa*, *líepas*, *liepė* »Tilia«, lot. *liẽpa*, *lieps*, stprus. *lipe* (Miklošič, 178; Berneker, I 723, Trautmann, 155; Fraenkel, 366). Ne spada pa zraven kimr. *llwyf* »lipa, brest« (glej *lim*) ali gr. ἀλίφαλος »vrsta hrasta«, kar navaja Vasmer, II 44 (o tem Vendryes, MSL XIII 388; Cung, MSL XIX 199). Že Miklošič je baltoslovansko ime spravljal v zvezo z *lěpiti* zaradi lepljivega soka in za njim večina avtorjev. Nemogoča je primerjava z lit. *liepsnà* »plamen« (tako Löwenthal, JA XXXVII 381; WuS X 152), dvomljivo tudi Oštir, Etnolog, III 101; Vogelnamen 17.

lípan (m.) »Thymallus vulgaris«, tudi *lipanec*; v 18. st. *lipan* »Aschfisch« (Pohlin, Gutsmann); prim. sbh. *lìpân*, *lȉpen*, *lipljan*, *lìpljen*, r. dial. *lipenь*, g. *lipnja*, ukr. *lipenь*, p. *lipień*, g. *lipienia*, č. *lipan*, stč. tudi *lipaň*, dial. *lipen*, *lipeň*, slš. *lipeň*, g. *lipňa* in *lipen*, *lipan*, gl. *lipen* »isto«. Iz slov. jezikov je madž. *lepény*, rum. *lipean*, *lipeni*, ngr. λήπαινα in lit. *lipinỹs*, *lipìnis*. Etimološko nejasno; Loewenthal, WuS X 194; JA XXXVIII 381 in Berneker, I 723 primerjata lit. *liepsnà* »plamen«, *lipst* »gori«, lot. *lipît* »prižgati«; Uhlenbeck, KZ XXXIX 260 pa suponira osnovo *leip- »lepiti«. Slawski, IV 270 dopušča kakor Moszyński, O sposobach 151 možnost, da gre za neki ide. substrat od prikarpatskih staroselcev. Glej tudi Machek, ZSPh XIX 67.

-lípniti, *-lipnem*, samo v komp. *prilípniti*, *prilîpnem* (*se*) »prilepiti; k temu verjetno *prilip* (m.) »vrsta trte« (Krško). Prim. csl. *prilipáti*, *prilipajǫ* »adhaerere«, sbh. staro *prilipati*, *prilipam*, r. *prilipátь*, ukr. *prylypáty*, br. *prylipácь*, p. *przylipać*, slš. *prilipat'*, dl; *pśilipaś* poleg *lipaś*, *lipju* »lepiti«. Stari iterativ *prilipnǫti k (pri)lьpěti, kar sln. morda samo *prilapčáti*. *prilapčâm* »prilepiti«, *prilapáča* »Lychnis viscaria« (vendar č. *lepek*, *lepovica*, *lepáček* »isto« < *lěp-), toda sbh. *priònuti*, *priònēm* »prilepiti«; simplex *lьpěti je p. *lpieć*, *lgnąć*, č. *lpěti*, toda slš. *lipiet'*. Dalje glej *lepiti*.

Lipoglav (tpn.), 1169 *Luppoglaw*, 1252 *Lipoglaw*, dalje *Lipoglava*, 1452 *Luppoglaw* in še 1388 drug *Luppoglaw*, v Istri 1275 *di Lupoglavo*; leta 1487 se omenja tudi atpn. *Luppoglau*. Prim. sbh. *Lupoglav*, *Lupoglavo*, r. hdrn. *Lupoglava*, stč. *Lupiglav*, nč. *Upohlavy*, v 13. st. *Glupoglawi*, v Šleziji *Glupenglow*. Sln. kaže na prvotno *ljupoglav; morda spada sem tudi tpn. *Trupoglav*. Psl. verjetno *gljupoglavъ poleg *glupoglavъ iz ide. *gleup-, prim. lit. *gliaumùs* »gladek, luskinast«, lot. *glaums* »sluzast, gladek«. Mogoče je sklepati tudi na križanje z *glupъ* »neumen« (avtor, SVI II 279; OJ I 14; Trautmann, Elb II 109; ON Mekl. u. Holst. 99).

lîptáti, *liptâm* (v. impf.) »zijati od žeje, koprneti«; onomatopeja kakor sln. *hlípati*, *hlípljem*, *hlípam* »hlastati po zraku, težko dihati« poleg *hliptáti*, *hliptâm* in pf. *hlípniti*, *hlipnem* in *hlipéti* »pihati«. Podobno je mak. *lipa*, pf. *lipne* »joče, hlipa, lije«, sicer večinoma z začetnim *ch-*, prim. sbh. čak. *hȅlpat*, blg. *chlipam*, csl. *chlipati*, *chlipajǫ* »ihteti«, r. *chlípatь*, ukr. *chlýpaty*, p. *chłypać*, *chlipać*, č. *chlipati* »biti pohlepen«, slš. *chlipet'* »biti pohoten«, gl. *slipać* »vzdihovati, hrepeneti, hlastati po čem«. Onomatopeja; večkrat je težko razlikovati posamezne tipe kakor *chlap-*: *lap-*, *chlop-*: *lop-*, *chlep-* : *lep-*; glej Berneker, I 390; Vasmer, III 246.

lis (adj.) »nadležen, len« (Zilja); avtor, Linguistica VIII 64 primerja lot. *laiks* »nadležen, tečen, len« iz ide. *lēid- (o tem Pokorny, 666), medtem ko je lat. *lassus* »utrujen«, got. *lats*, stvn. *laz* »nadležen, tečen« iz redukcijske stopnje *lad-; na polno stopnjo *lōid- ali na morftongizirano *lēd- kaže sln. *obléden* (adj.) »vsiljivo priliznjen« (Savinjska dol.), v 16. st. »norčav, neumen« (Megiser), v 18. st. »topoglav, razposajen, svojevoljen« (Hipolit), »nadut, vzvišen, ponosen« (Gutsmann), kar je morda križano z *omléden*.

lísa (f.) »macula«, tudi »pleša«; *lìs*, *lísast* »maculosus«, *lisák* »vzdevek lisastemu prašiču«, *lîsek* »isto«, *lîš*, *lîško* (m.) »konj z belo liso na čelu«, *liska* »majhna lisa, vodna kokoš (Gallina palustris)«, *lîšček*, *lisec* »Stieglitz«; denom. *lísati* »biti označen z belimi lisami«, *lísiti*, *lîskati se* »delati lise (npr. sonce na listju)«; v 18. st. *lisa*, *lisaſt*; *liska* »Gallina palustris«, *lisz*, *liszkèh* »Stieglitz« (Pohlin).

Prim. psl. *lysъ »plešast«, stcsl. *vъslysъ* »plešast«, sbh. *lis* »macula«, *lis*, *lȉsa*, *lisak*, *lȉsko*, *lȉska* »vzdevki lisastim domačim živalim«, r., br., ukr. *lysyj*, p. *łysy*, č. *lysý* »plešast«, gl. *łysa*, *łyšmen* »vzdevek volu«, dl. *lysyna*, *lyska* »prodnik (ptica)«. Sorodno je lit. *lúšis*, lot. *lũsis*, stpr. *luysis* »ris«, tudi slov. *rysь* z nejasnim vzglasjem; sti. *rúśant-* »svetel, bel«, gr. λύγξ, arm. *lusanuk'* (pl.), stvn. *luhs* »ris« k ide. korenu *leuk'- »svetiti, bel biti« (Miklošič, 177; Skok, II 307; Fraenkel, I 392; Pokorny, 690; Frisk, II 141 sl.). M. S.

lîsavt »ris«, v 18. st. *lifout* »isto« (Gutsmann), *lisovt* »isto« (Pohlin), v 19. st. *lisovt* (Jarnik) je evfemizem, izveden od *lisa* (glej tam), za *ris*. M. S.

lisíca I (f.), k temu m. *lisják* »Canis vulpes«, tudi *lìs* (m.), g. *lísa*, dem. *lisička* tudi »Cantharellus cibarius« (prim. r. *lisíčka*, č., slš. *liška* »Cantharellus c.), *lisíca* še v pomenih »velika kosmata rokavica, lisičje krzno; zvit, prebrisan človek, prefriganec«; *lisíčina* »lisičja luknja, Borrago off.«, *lisičjak* »omelo za peč«, *lisičje* »Lycopodium clavatum, rastlina iz katere se dela lisičjak«; adj. *lisíčen* »zvit, prefrigan«, *lisîčji*; v. *prelisíčiti*, *prelisíčim* (pf.), tudi *prelisjáčiti* (pf.) »prevarati, prenarediti«; dial. *ljsíca* (Vrbovo) in po ljudski etimologiji naslonjeno na *les* še *lęsica* (Ramovš, JA XXXVII 136), *lisičja nedejla* »prva postna nedelja« (Trstenjak, Novice 1880 70); v 16. st. *liſ(ſ)iza* (Megiser), v 18. st. *lisiza*, *lisjâk* (Pohlin).

Psl., csl. *lisica*, sbh. *lìsica*, mak. *lisica*, blg. *lisíca*, r. *lis*, *lisíca*, ukr. *lys*, *lysycja*, p. *lis*, *lisica*, č., slš. *liška*,

luž. *liška*, pomen »zvit« je spl. slov.; eufem. pomanjševalnica k *lisъ* »isto«; dalje nejasno, morda sorodno z lat. *volpes, vulpes*, lot. *lapsa*, lit. *lãpė*, stpr. *lape*, gr. ἀλώπηξ, arm. *alues* »isto«, sti. *lōpāśá-* »šakal«, lit. *vilpišỹs* »divja mačka«; navedene primere je mogoče izvajati iz ide. **u̯l̥p-, lup-*, medtem ko za slov. supponirajo **u̯leip-sol/sā*, kar po zakonih ide. jezikoslovja ni združljivo (Berneker I 724; Vasmer II 44; Pokorny 1179). Še bolj dvomljivo je primerjati *lihъ*, r. *lihój* (Pedersen, IF V 33), kar je fonetično malo verjetno ali z *lipa* (Uhlenbeck, PBrBtr. 26 302), n. dial. *lins* »tih, lahen« (švab., bav.) (Berneker, IF VIII 286). M.S.

lisica II (f.), navadno v pl. *lisice* »okovi«, tudi druge priprave za stiskanje, npr. *kovaška, sodarska lisica*; prim. sbh. *lìsice, lìsičine* (f. pl.) »okovi« ,mak. *lisica* »odprtina na katero je pritrjen jarem«, *lisici* (f. pl.) »okovi«, blg. *lisici* (pl.) »tisti del voza, ki povezuje zadnjo os z ojesom«, ukr. *lysýci* (f. pl.) »razne priprave za stiskanje«, br. *lisica* »priprava za stiskanje desk«, stč. *lisicě* »kletka iz tramov, ki jo uporabljaj za konja pri kovanju«, nč. *lis* »stiskalnica«, slš. *lisica, lis* »isto, past«. Stara metafora s prvotnim pomenom »vulpes« > »orodje za stiskanje« (Machek 325; avtor, Eseji 152). Prim. k pomenu še n. *Fuchseisen, Fuchsfall* »lisice«, niz. *vosseval* »isto«. M.S.

lisica III »pomanjkljiva, nepopolna deska« (vzh. štaj.), npr. *lisičasta deska* »deska s pomanjkljivimi robovi«, *lisičavína* »zaobljenost robov pri deski«. Avtor, Linguistica VIII 73 rekonstruira **ljusica* s preglasom neakc. *lju-* > *li-* in primerja lit. *liáutis* »biti okrnjen, odrezan«, sti. *lunā́ti* »odreže« poleg lit. *lústas* »odrezan, odtrgan krajec« poleg r., ukr., br. *lusta* »krajec, kos« (o tem Vasmer, II 71; Fraenkel, 363, 392).

lísiti se, *lísim se* (v. impf.) »prilizovati se«; prim. r. *lisitъ* »prilizovati se«, *lisovátyj* »prekanjen, zvit«. Vasmer, II 45 izvaja iz *lis* (m.) »lisjak«, prim. sln. *lisičiti se, lisîčim se* »prilizovati se«, *prelisičiti koga* »prekaniti koga«; verjetno spada zraven tudi sln. dial. *lis* (adj.) »len« (Zilja).

lískati, *lískam* (v. impf.) »gladiti«, npr. *liskati lase*; tudi *lískati se* »svetiti«. Prim. csl. *ulyskati sę* »smehljati se«, sbh. *lȉskati, lȉskām* »bliskam«, *lȉskati se* (Medžimurje); prevojna stopnja **lysk-* k **lьsk-* (glej *lesk*); toda sln. *lisketáti, lisketâm, liskéčem* poleg *lesketáti* »svetiti se« ni nujno iz podaljšane reducirane prevojne stopnje, prim. tudi sbh. *liskȁtnuti, liskȁtnēm* »zabliskati se« (Dubrovnik), kajk. *lisketati* (Belostenec). O tem Skok, II 272.

lîst (m.), g. *lîsta, listû* »folium, pagina, epistola, literae«; dial. tudi »rezilo pri žagi« (Pohorje); kol. *lístje* (n.) »drevesno listje«, dial. *lîstjiče* (pkm.); k temu *listopȁd* »oktober, november«, *listognȍj* »november«; v 16. st. *lift, lyft*, dem. *liftik* »pisemce«, *lyftar* »nuncius«, *lyftje* »drevesno listje«, *liftognoj, lyftognoi* »november« (Trubar, Dalmatin, Megiser); novo tudi *lístati, lístam* »prebirati strani v knjigi«. Kljub Bernekerju, I 723 ne spada zraven sln. *listina* »dokument« in v 18. st. *liftrom* »register« (Pohlin, Gutsmann) < srvn. **list(e)rūm*. Splošno slov., prim. csl. *listъ* »folium«, *listije, listvije* »folia«, adj. *listvьnъ, listvьnatъ*, sbh. *lȋst*, mak. *list*, pl. *listovi, lisje*, blg. *list*, pl. *listá, listove*, r. *list*, g. *listá*, pl. *listъja*, ukr. *lyst*, g. *lystu*, br. *list*, g. *listá*, p., gl., dl., č., slš. *list*, g. *listu*, luž. g. *lista*. Sorodno je lit. *laĩškas* »list, papir, pismo«, tudi *láiškas*, stprus. *laisken* (akk.) »knjiga«. Miklošič, 170 opozarja tudi na lit. *lapkritỹs* »čas, ko listje odpada«, kar je kot str. *listopadъ* »oktober« kalk po gr. φυλλοχόος (Schulze, KZ LVII 173); glej tudi Berneker, I 723; Trautmann, 148; Vasmer, II 45; Fraenkel, 323.

lista »spis, popis«; k temu *listína* »dokument«; v 16. st. *lyftar* »nuntius«, *liftik* »epistolium« (Megiser), v 18. st. *lifta* »ordo praesriptus«, *liftar* »tabellarius« (Pohlin), *liftrom* »register« (Gutsmann). Prim. sbh. *lȉsta* »spis, popis«, *listina* in pl. *lȉštre*. Izposojeno iz it. *lista, listra* »isto«, srlat. *lista* (10. st.), kar je kakor frc. *listre, lis(t)* prevzeto iz stvn. *lîsta*, nvn. *Leiste* »rob, kraj, pas« (Skok, II 308; Battisti-Alessio, III 2240; Kluge-Götze, 434).

listognȏj (m.) »november«, prvič omenjen v Codexu 1466 *liftognoy* »oktober«, v 16. st. *lyftognoi* »november« (Trubar), *liftognoj* (Megiser), v 18. st. *liftovgnoj* »november« (Pohlin) je umetna oblika po adj. *lístov* (Ramovš, Hgr. II 157), *liftognoi* »november« (Gutsmann). Samo sln. sestavljenka od osnov *lîst* in *gnȏj* (glej tam). Poleg *listognoja* sta bila do 19. st. v rabi še *gnilz* (Megiser) in *kozoprsk* (Codex 1466) »mesec, ko se koze prskajo, gonijo«. V 19. st. pa jih je zamenjal *listopȁd* (glej tam) (Stabej, Loški razgledi, XIII, 82). M. S.

listopȁd (m.), g. *listopáda* »november«, redkeje »oktober«; prvič zabeleženo v 19. st. *listopád* (Primic, 1812); dokončno pa nadomesti starejši *listognoj* l. 1843 po objavi v Novicah (Stabej, Loški razgledi, XIII 82). V pomenu »mesec ko odpada listje« je *listopad* izposojenka iz drugih slov. jezikov; prim. csl. *listopadъ* »oktober«, hrv. *lȉstopad* »isto«, br., p., č., gl. *listopad* »november, oktober«. Podobna tvorba je tudi mak., blg. *listokap*; lit. *lapkritỹs* »čas ko odpada listje; oktober, november« (Fraenkel, I 340 sl.), prim. še srvn. *loup-brost, loupríse* »oktober, november«, nvn. *Laubfall* »november«, kar je verjetno vse kalk po gr. φυλλοχόος μείς (Sławski, IV 285 sl.). M. S.

lȉšč (m.) »lesk, blesk« (pkm.), tudi *železni lišč* poleg *liš* in *losk* »Eisenglimmer«. Od tega je treba ločiti dial. *liščâva* »ploha, naliv« (pkm.), kar je poleg *hlišč, ohlišč* (pkm., štaj.) in *hliščâva* »isto« (pkm.) iz onomatopeje. Sln. *lišč* je kakor ukr. *łýsknutу* »zabliskati se«, *łýsnúty* »zalesketati se«, *łysmíty* »zaiskriti se« in p. *łyskać, łysnąć* »lesketati, blesteti«, *łyskawica* »blisk« iz psl. **lysk-*, podaljšana osnova **lьsk-* (glej *lesk*), ali morda posledica križanja s pomensko sosednim **blysk-* poleg **blьsk-* (Meillet, MSL XIV 363; Berneker, I 750).

lȉšp (m.) »okras«; v. *lîšpati (se), lîšpam (se)* »krasiti«; adj. *lišpálen*, npr. *lišpâlno blago, lîšpav, lišpljîv* s številnimi izvedenkami tipa *nališpanka*; v 18. st. *lishpam* »venustare, sauber, nett machen« (Pohlin, Gutsmann). Miklošič, VGr. II 42 je izvajal z metatezo h komp. *lépši*, v. *lêpšati* (glej tudi Berneker, I 711). Vendar je *lîšpati* tudi »protje majiti« (gor.), *koža se lišpa* »cepi za nohti« (dol.), *lišpava živina*

»izbirčna« (dol., štaj.), *lišpalnik* »strgalo za protje«. Pri tem pomenu opozarja avtor, Linguistica VIII 72 na gr. λέπω »luščim«, λέπος »skorja«. Poleg *lišpati* pa je treba upoštevati tudi sln. *liskati* »čistiti, snažiti« in *lízgati se* »šminkati se« (Rezija) poleg *lísiti se* »prilizovati se«, *lízdav* »priliznjen«, *lizún* »prilizovalec«. S tem je mogoče primerjati r. *lyskátь* »smehljati se«, *lýskom* »priliznjeno«, str. *ulyskati sja*, *lisnutisja* »smehljati se«, slš. *liškat' sa* »prilizovati se«, č. dial *ulizovat sa*, *ulisnouti se*, stč. *lyziti sě* »smehljati«. Miklošič, 177 izhaja dvomljivo iz **lьskъ* »lesk«; Berneker, I 752 iz *laska* »ljubezen«; Vasmer, II 75 misli na besedno križanje ali ekspresivne tvorbe; Machek[2], 335 domneva pri č. *lisati se* »prilizovati se«, *úlisný* »priliznjen« na metatezo k *lasiti* (drugače ESČ 272 in 280). Zelo nejasna in še nepopolno raziskana skupina besed.

lît (f.), g. *litî* »sadni sok, mošt«; tudi sbh. kajk. *lît* »isto«; izposojeno iz srvn. *lît* (m., n.), stvn. *lid* »močna pijača, mošt, začinjeno vino«; iz iste osnove je sln. *litovž*, *lituš*, *lituž* »gostilna« (<*lîthus*, bav. *leithaus*) in *litkeb*, *likeb* »krčmar«. Glej tudi *lîkof* in *líti* (o tem Miklošič, Fw. 33; SEW 169; Berneker, I 724; Striedter-Temps, DLS 169, 170).

litanîje (f. pl.) »vrsta molitve«; prim. sbh. *litànija*, mak. *litanija*, blg. *litánija* (pl.), csl. *litanija*, r., ukr. *litanija*, p. *litania*, č. *litanie* (f.), stč. *letanie*, slš. *litánie* (pl.), gl. *litanija*. Pomen »opomini, pridige. dolgovezno berilo« se je razvil tudi v drugih slov. jezikih. Kakor n. *Litanei* izposojeno iz poznolat, *litanīa*, kasneje tudi *letanīa* »molitev«, kar je prevzeto iz gr. λιτανεία »prošnja« iz v. λιταίνω, λιταινεύω »prosim« (Machek[2], 336; Meillet, DEt[2] 646; Frisk, II 130; Slawski, IV 297).

litek (m.), g. *litka* »prazno, puhlo zrnje«, nav. pl. *litki*; k temu adj. *lîtkast* »puhel, prazen«, npr. *litkasta rž*. Avtor, Linguistica VIII 72 rekonstruira **liptьkъ* in primerja gr. λεπτός »brez zrnja, omlačen, prazen, slab«, poleg λέπω »luščim« (o tem Pokorny, 678; Frisk, II 105).

lîter (m.), g. *lîtra* »mera za tekočine«; mlada izposojenka iz nvn. *Liter* (n.), to pa iz frc. *litre*, od 1. 1799 uvedena mera 1/1000 m^3. Srlat. *litra* »utež, mera« je iz gr. λίτρα, λίτρον »funt«, prim. blg. *litra* (f.) »utež, mera«, alb. *litrë*, rum. *litrę*, csl. *litra*, r. *litra* »libra«. Kakor *lîbra* izvira tudi λίτρα iz neke mediteranske predide, osnove **li̯brā* (Schulze, KZ XXXIII 223; Frisk, II 131). Glej tudi Kluge-Götze, 442).

liti, *lîjem* (impf.) »fundere«, iter. *-lívati*; ponavadi v comp. *iz-*, *na-*, *pre-*, *po-*, *pri-*, *v*, *z-*, *za-* in k temu *lîv* »tok, lij«, *lîj* »das Gießschaff«, *livák*, *liják* »isto, grot (v mlinu)«, *lijec*, *lijek* »grot«, *litîna*, *lîtina* »die Gussware«, *zlîtina* »zmes kovin«, *zalîv* »der Meerbusen«, *nalîv* »močan dež«, *polîvka* »s čimer se kaka jed polije« *vlîvanci* »jajčna zakuha na juhi«, v sestavljenkah *lito-* »guss-«; v 16. st. *lyti* (Megiser), v 18. st. *liti*, *lijem*; *livati* »giessen«, *livar* »der Giesser«, *vliuna ruda* »Giesserz«, *vlivalu* »Giessbecken« (Gutsmann). Psi. **liti*, **lьjo* in **lějo* (prim. sln. *lejáti*), stcsl. *lijati*, *lьjo* in *lějǫ*, sbh. *lîti*, *lîjem*, kajk. *lejáti*, mak. *lee* tudi »ustvarjati«, r. *litь*, *lьju*, br. *licь*, *llju* in *illju*, ukr. *lýty*, *lьju*, p. *lać*, *leję*, č. *líti*, *liji*, stč. *liú*, *líti* in *leju*, *léti*, slš. *liat'*, gl. *leć*, *liju*, dl. *laś*, *lěju*. Sorodno je lit. *líeti*, *líeju* »isto«, *lýti*, *lỹja* »dežuje«, lot. *liêt*, *lieju* »liti«, stpr. *islīuns* »izlit« k ide. korenu **lēi-* »liti, kapljati«, gr. ἄλεισον »posoda za vino«, lat. *lītus* »obala«, kimr. *lli* »morje«, got. *leiþu* »sadjevec«. Po Perssonu, KZ 48 (1918) 129 ss. je sorodno tudi lat. *littera* **lĕitos-ā* *»namazano« > »črka«. Iz slov. jezikov je rum, *leică* »lij, lijak« (prim. r. *lejka* »isto«), madž. *léhó* (*liu*, *léjó*, *lijó*, *liju*, *lihu*) »isto« (Miklošič, 168; Trautmann, 156; Berneker, I 709 ss.; Vasmer, II 47; Pokorny, 664 sl., Benkö, II 745). Glej tudi *lejáti*, *lêjem*. M. S.

litija »Althaea officinalis«; Pleteršnik, I 522 izvaja iz lat. *althaea* < gr. ἀλθαία izvedeno iz ἀλθαίνω »zdravim«, prim. tudi it. *altèa* (Rinij, 1415), furl. *alteè*, *dialtèe*. Razvoj je morda preko **jalteja*, **jeltija* iz furlanščine. Nič skupnega ne more imeti s csl. *litija* »procesija« < gr. λιτή »isto«, niti ne s sln. tpn. *Litija*, 1256 *apud Lutigiam*, *apud Lutyam*, verjetno iz predslov. **lutidia*.

lîtka »meča« (vzh. štaj.), tudi *listânjek* (m.) »meča, deska pri plugu« (vzh. štaj., pkm.) in *lâtki* (m. pl.) »meča« (Pohlin, Gutsmann). Prim. csl. *lystъ*, *lysto* »tibia«, sbh. *lîst* »meča«, *listanj* »zgornji del soda«, *listanjak* »deska pri plugu«, r. *lysto* »golenica«, *lýtka* »meča«, *lydy* (pl.) »meča«, ukr. *lytka*, *lydvycja* »meča«, br. *lytka*, p. *łytka*, *łyda*, *łyta*, *łyst(ka)*, dial. *głyd(k)a*, č. slš. *lýtko* (n.), *lytka* (f.) »meča«. Nejasno; *-t-* : *-st-* priča za prvotno **lyd-to-* ali po Miklošiču, 177 **lyt-to*; Berneker, I 752 rekonstruira **lydъka*; Brückner, 315 primerja lit. *bl(i)auzdà* »meča«, kar je sorodno s srvn. *blôʒ* »gol, nag«; Vasmer, II 76 zavrača Matzenauerjevo primerjavo stnord. *luta* »pripogibati, skloniti«. Schuster-Šewc, ZfSl VIII 873 suponira primarno **glyda* (sln. *glûta* »grča«) < ide. **g(e)leu-t/d-*. Verjetno spada zraven sln. *glísti* (f. pl.) »drogovi okoli peči, pod stropom«. Težko pa je pojasniti sln. *lâtki*. Sinonim *bodel* »meča«, g. *bǫ́delna* je kakor sbh. *vadli* (pl.) izposojen iz stvn. *wado*, srvn. *wade*, dem. *wadeln*.

livâda »travnik, senožet«; mlada knjižna izposojenka ali iz csl. *livada* »isto« ali iz sbh. *livada*. To je enako kakor mak. *livada*, blg. *livàda* in rum. *livadă*, alb. *luvadhi*, *livadh* izposojeno iz srgr. in ngr. λιβάδι(ον) poleg λιβάδα in λουβάδι »travnik, vrt«. Iz rum. je ukr. *levàda* »senožet«, dial. *łyváda* »polje, vrt okrog hiše« (Hrabec, Nazwy hucul. 42). O tem Miklošič, 171; Berneker, I 725; Vasmer, Sbkr. Lehnw. 91; G. Meyer, 251.

lizati, *lížem* (v. impf.) »lingere, lambere«, pf. (*ob-*, *pri-*)*lízniti*, *líznem*, izv. impf. (*ob-*, *pri-*)*lizováti*, *-lizûjem*, (*ob-*)*lizávati*; k temu *lîz* (m., f.), *líza*, *lízavec*, *lízavt*, *oblîzek*, adj. *lízast*, *lízav*, toda *lízdav* »hinavski«, *prilîznjen*; v 16. st. *lisati*, *perlisovati*, *prelisuvati* »adulari«, *perliſovati ſe* »assentari« (Megiser), v 18. st. *liſàti*, *liſhem*, *perliſujem* (Pohlin). Splošno slov., prim. csl. *lizati*, *ližǫ*, sbh. *lízati*, *lîžem*, mak. *liže*, blg. *liža*, r. *lizátь*, *ližú*, ukr. *lyzáty*, *lyžú*, br. *lizácь*, p. *lizać*, č. *lízat*, slš. *lízat'*, luž. *lizać*, *lizaś*, plb. *léizĕ* (3. sg.). Z reducirano prevojno stopnjo **lĭgh-* je tudi sln. *obólzniti*, *obléznití* »oblizniti«,

prílast (f.) »boljša krma za živino«, sbh. *làznuti, lâznem*, č. starejše *lzáti* poleg *lížu*. Sorodno je lit. *liẽžti, liežiù* »lizati«, poleg *ližtelė́ti* »obliznititi«, lot. *làizît* »lizati«, *lizga* »lizun«. Iz prvotno atem. ide. prez. **leįǵh-mi* je tudi sti. *lḗḍhi, rēḍhi*, tem. *lihati* »liže«, avesta *raēzaite* (3. pl.); atem. samo sti. *léhmi*, 1. pl. *lihmás*; nazaliziran prez. je lat. *lingō*, toda gr. λείχω; iterativ **loiǵh-* se javlja v lit. *laižýti*, got. *bilaigon* reducirana stopnja je v stir. *ligim*, z ekspresivno geminato stvn. *lecchōn*, nvn. *lecken* (Miklošič, 171; Berneker, I 725; Meillet, MSL XIV 350; Vasmer, II 40; Fraenkel, 369; Frisk, II 102; Pokorny, 668).

lizgati se, *lízgam se* (v. impf.) »šminkati, mazati se« (Rezija). Verjetno sorodno je blg. *lizgá* »glina, blato«, dial. *lizgavnica* »drsalnica«, mak. *lizgav* »spolzek«, *lizgatka, lizgavica* »drsalnica«, izvedeno iz osnove ide. **(s)leį-, *(s)lī-* »sluzast«; z ohranjenim *s-* mobile sln. *slízgati* »drsati«, *slízgavica* »poledica«, p. *ślizgać się* »drsati se«, *ślizgawka* »drsalnica« (Sławski, IV 250). Praslov. dubleta k **slizati*, prim. sln. *slízniti* »stopiti se (o snegu)«. Dalje glej *slíz, ligarica*, a tudi *slûz* in *slúga* II.

lješčiti, *lješčim* (v. impf.) »loviti na vabo« (Nabrežina), dial. *ljəščət*; k temu *ljəščanje* »lov na vabo« (Godnič, Sln. morje in zaledje II—III, 112). Izposojeno iz furl. *lès'cie* »vaba«, *lèsciâ* »loviti na vabo«, ben. *lesca* »vaba«, *lescar* »loviti na vabo«, it. *l'esca* »vaba« < lat. *ēsca* »živilo« izvedeno iz *ēdere* »jesti« (Škerlj, Bollettino dell'ALM X-XII 60; Battisti-Alessio, II 1530).

ljub (adj.) »dilectus, amicus, carus« in k temu denom. *ljúbiti, ljubkováti* (impf.) »amare«, *-ljúbniti, poljúbiti* »küssen«, *ljûbkati* »herzen«, *obljúbiti* »geloben«, *priljúbiti* »lieb machen«, *zaljúbiti se* »sich verlieben«, adj. *ljúbek* »lieblich«, *ljubeznìv* »amabilis«, *poljúben* »beliebig«; subst. *ljûbezen, ljubêzen, ljubâv* »die Liebe«, *ljûbica, ljubîmka, ljûbka* »die Geliebte«, *ljubîmec* »der Liebling«, *ljubljenec* »der Favorit«, *poljûb* »der Kuss«; sestavljenke *ljubodînstvo* »die Wohllust«, *ljubomóren, ljubosúmen* »eifersüchtig«, *ljubohlépen* »kokett«, *ljubožélnost* (f.) »das Verlangen nach Liebe«. V 16. st. *lubi* »carus«, *luba, lubsha* »concubina«, *lubati* »küssen«, *lubeſen* »die Liebe«, *lubeſniu* »blandus«, *lubiti* »amare« (Megiser), v 18. st. *lub* »ljub«, *luba, lubèz, lebèza* »geliebte«, *lubiti, lubèm* »amare«, *lubè, lubizhk* »Geliebter« (Gutsmann).

Spl. slov.: psl. **ljubъ, *ljubǫ, ljubiti*, stcsl. *ljubъ*, sbh. *ljúbav* »amor«, *ljúba* »soproga«, mak. *ljuba*, blg. arh. *ljúbav*, r. *ljúbyj, ljubój*, br. *ljúby*, ukr. *ljúbyj*, p. *luby*, č. *libý*, slš. *l'úby*, gl., dl. *luby*; lit. *liũbas* »ljub«, *liũbėti* »rad imeti«, let. *ļùbêt* »ljubiti se«, kar ima Fraenkel, I 378 za izposojenke iz slov. jezikov; prasorodno pa je gotovo lit. *liáupsinti* »slaviti« k ide. korenu **leubh-* »ljubiti«, **leubho-* »ljub«, sti. *lúbhyati* »zelo si želi«. *lōbha-* »želja, pohlep«, gr. λυπτά »hotnica«, alb. *laps* »želim«, lat. *libet* (*mihi*) »ljubi se (mi)«, got. *liufs*, stvn. *liob*, ags. *lēof* »ljub« (Miklošič, 171; Trautmann, 160; Berneker, I 756; Vasmer, II 77 sl., Pokorny, 683 sl.). M. S.

ljûd (m.) »plebs« in k temu pl. *ljudjê* »homines«, *ljûdstvo* »isto, narod« *ljûdnjak* »der Menschenkot«, adj. *ljudân, priljûden* »prijazen«, *vljûden* »höfisch«, *ljudnât* »bevölkert«, *ljûdski* »humanus, externus«; pomen »tuj« se je razvil preko vmesne stopnje »kar ni moje, od drugih ljudi«, prim. s tem blg. dial. *ljudski* »tuj«; tudi številne sestavljenke, npr. *ljudožêrec* »der Menschenfresser«, *ljudomŕzen* »misanthropisch« itd. V 16. st. *ludje* »homines« (Megiser), *luzki* »Menschen-« (Dalmatin), v 18. st. *ludji* »die Leute«, *ludn* »leutlich«, *ludske* »fremd«, *ludſtvu* »das Volk«, *ludvina* »das Nation«, *ludomorſtvu* »homicidium« (Pohlin).

Spl. slov.: psl., stcsl. *ljudъ* »populus«, *ljudinъ* »svobodnjak«; sbh. *ljûdi, ljúdi* (pl.), mak. dial. *ljudi* (pl.), blg. *ljudъ* »narod«, *ljùdski* »ljudski« dial. tudi »tuj«, r. *ljud* »človek«, *ljúdi* (pl.), br. *ljúdzi* »Leute«, *ljudzkij* »fremd«, ukr. *ljúdy* (pl.), p. *ludzie*, č. *lidé*, slš. *l'udie*, dial. tudi *ludský* »fremd«, gl. *ludźo*, dl. *luźe* »ljudje«. Sorodno je lit. *liáudis* »ljudstvo«, lot. *ļàudis* »isto« k ide. korenu **leudh-* »rasti«; **leudho-* »ljudstvo«, sti. *rōdhati* »stopi, dvigne se«, gr. ἐλεύθερος, lat. *līber* »prost«, *līberī* »otroci«, stvn. *liut* »človek« (Miklošič, 172; Trautmann, 160 sl.; Vasmer, II 78; Fraenkel, I 360 sl.; Pokorny, 684 sl.). M. S.

ljúljka »Lolium«, tudi *ljúlika* in *ljûlj* »Bromus«; 1607 *lunca* (Alasia), v 18. st. *lulka, luleka* »Trespe« (Gutsmann); prim. sbh. *ljûlj* (m.), *ljúljak*, kajk. *ljûljka* »Lolium«, blg. dial. *ljúlja* »Convolvulus sepium«, p. *lulek* »Hyoscyamus niger«, č. *jélek, lílek* »Lolium, Solanum nigrum«, stč. *l'ulek*, dial. *l'ul'ek* »Atropa belladona«, slš. *l'ul'ok* »Solanum, Hyoscyamus«, ukr. *lułočnyk* »Oenothera biennis«. Kakor stvn. *lolli* »Lolium«, srvn. *lul(i)ch, lulche*, nvn. *Lolch*, izposojeno iz lat. *lolium*, eventualno s posredovanjem it. *loglio, glioglio* »isto«. Beseda je verjetno mediteranskega izvora, prim. bask. *olo, olho* »oves, trobentica«, gr. λολλα »neka rastlina« (4. st.) (Battisti-Alessio, III 2263).

ljût (adj.), f. *ljúta* »jezen, divji, hud, nagec«; k temu *ljútiti* (*se*), *ljûtim se* »jeziti, razvnemati se«, pf. *razljútiti*; novoknjižno izposojeno iz sbh.; v 18. st. *ſlutje* »mrčes« (Gitsmann), kar je po Jarniku, Versuch 85 < *s-ljutje*; ljudsko samo *ljutína* »jeza, nejevolja« (dol.); druge izvedenke, kakor *ljûtica, ljútost, ljûtnik* in v. *ljutéti* so nove. Oblika *jút*, ki jo po sln. Pravopisu 1962 navaja Zakladni všeslov. slovni zasoba, 1964, 220 je samo površno branje druge besede. Splošno slov., prim. csl. *ljuto* (n.), g. *ljutese* »trud, vnema«, *ljutostъ* »težava«, *ljutъ* (f.) »zlo«, *ljutiti se* »besneti«, sbh. *ljût*, f. *ljúta*, čak. tudi *jût*, mak. *lut*, blg. *ljut*, r. *ljútyj* »isto«, *ljutъ* (f.) »oster mraz«, ukr. *ljutyj, ljútyty, ljutováty*, br. *ljúty*, p. *luty*, č. *litý*, slš. *l'útý*, luž. *luty*; p., br., ukr. tudi »februar«. Iz slov. jezikov rum. *iute* »zelo«, *iuţi* »ostriti«. Brez zanesljivih paralel v drugih jezikih. pomensko najbližje je kimr. *llid* »jeza, srd«, morda iz **lūto* (Stokes, 257) in tohar. *lyutār* (adv.) »zelo, prekomerno« (Franekel, IF L 14). Lit. *lutis* »vihar« je izposojeno iz r. *ljutъ* in ni prasorodno; tudi lot. *laũns* »hud, zli« kljub Endzelinu, BB XXVII 191 ne spada sem; enako gr. λύσσα »jeza« izvajajo novejši avtorji iz **λύκιᾱ* k λύκος »volk«.

lobánja »calva«, tudi *lebánja, lubánja, globánja, globánja*; pomensko enako je sbh. *lùbina, lubanja, glubanja* in *lòbanja*, kar je po Skoku, II 322 rusizem, blg. *lebenica, lobenica* »isto«; zaradi oblik

lebánja in *lubánja* smemo sklepati na križanje med *lьbь* (glej *leb*) in *lubь* (Ehrismann, PBB XVIII 228; Berneker, I 748; Scheftelowitz, BB XXVIII 143; Vasmer, II 50).

lóboda »Atriplex«, tudi *lobóda*, *lobodína* (Istra, pkm.); iz iste osnove tudi *lobódica* »Ledum palustre«, *lobodíka* »Ruscus aculeatus (goriš.), *labódelj* (m.) »Veronica beccolunga, Nasturtium offic.«; v 18. st. *lêbéda* »Lactuca« (Pohlin). Prim. sbh. *loboda* »Atriplex hortense«, čak. *lobȍda*, *lobodȁ*, *lȍboda*, kajk. *lobuda*, mak. *loboda*, *lobuda*, blg. *loboda* »Atriplex, Chenopodium album«, dial. *lóbuda*, *lóbda*, *lábda*. Z *-o-* tudi ukr. *lobodá* »Atriplex«, r. dial. *lobudá*, *lobodá*, p. *łobóda*, slš., gl., dl. *loboda* poleg r. *lebedá* »Atriplex, Chenopodium«, br. *lebjadá*, p. *lebioda*, č., slš. *lebeda* »Atriplex, Chenopodium«. Nejasno, podobno je tvorjeno lit. *balánda*, lot. *baluôdis* »Atriplex«, kar izvajajo iz *baltas* »bel« (Fraenkel, ZSPh XX 59) in večina avtorjev zavrača primerjavo s slov. *lebeda*/*loboda* in nvn. *Melde*, vse iz **bheleda*, **bholoda* (Machek, ZSPh XIX 66; LP II 149; Slavia XX 204), tudi Mikkola, Balt. u slav., 46 je za balt. in slov. ime suponiral prim. **beleda*, **boloda* z metatezo.

lócen (m.), g. *lócna* »krivina na palici, ročaj, stenj, zanka«, pl. *locni* »krplje« (vzh. štaj.), tudi *lócenj*, g. *lócnja* in *lôcnja* (f.), *locânj*, *lócanj* (dol.); Nahtigal, SJ II 9 izvaja tudi dial. *lêcen* »zanka za ptičji lov« (Goriš. Brda) preko **lьcěn* < **lęcьnъ*; številne izvedenke kakor *locnáč* (m.), *locúnja*, *locúnjica*, *locnjača*, *locnača*, *locnjačec* (m.), *locnjâčka*, *locnjâvka*, *locnóvka* »polna košara z ročaji«. Prim. tudi dial. *prệlač* (m.) »locen« (Križevci). Miklošič, 165 izvaja iz osnove **lęk-*, **lǫk-* »kriviti, upogibati«. Pomensko blizu je lot. *lę̃nca*, *leñce* »zanka«. Dalje glej *lok*, *ločiti*.

ločika »Lactuca«, tudi *ločîčje*; prim. csl. *loštika*, sbh. *lòčika*, dial. tudi *ločȉka* (Rab), *lućika* (Rijeka), mak. *lošćika*, r. *latúk*, ukr. *ločycja*, *latučka*, p. *laktuka*, *łoczyga*, *łocyka*, č. *locika*. Kakor stvn. *lattocha*, *lattūh*, srvn. *lat(t)ech(e)*, nvn. *Lattich*, izposojeno iz lat. *lactūca*, izvedeno od lat. *lac*, g. *lactis* »mleko«. Južnoslov. in č., p. *-i-* < lat. *-ū-* povzroča težave; Meillet, Et. 179 meni, da je izposojeno iz latinščine nemških samostanov. Bartoli, Zb. Jagića 33 suponlra iliro-rom. **lactūka*, **lajtūka*; Skok, II 312 sprejema Miklošičevo razlago, da je *-i-* iz *-iu-*. Albansko *loxhikë*, *loqikë* je iz sbh.; p. *laktuka* je pozneje izposojeno iz lat., preko p. je r. *latúk* in lit. *laktūkai*, *latukai*, lot. *latukas* (Miklošič, Frw. 34; SEW 173; Berneker, I 730; Vasmer, II 18).

ločiti, *lóčim* (v. pf.) »dirimere, separare«; v 16. st. *lozhiti* »separare, segregare« poleg *reſlozhiti* »discernere«, adv. *reſlozhnu* »distincte, differe« (Megiser), v 18. st. *lozhiti*, *lôzhen* (Pohlin); pf. tudi *odločiti* »deslgnare«, toda *odločen* »promptus«, in *izločiti* »disjungere«. Prvotni pomen je »kriviti, upogniti«, še danes sln. *lóčiti* (v. impf.) »biegen«; psl. **lǫčiti* je kavzativ k *lęk-* (glej *lecati*) in je šele v zvezah **otьlǫčiti*, *orzlǫčiti* dobilo današnje pomene. Simpleks je izpričan v csl. *lǫčiti*, sbh. *lúčiti*, *lûčīm*, mak. *lači*, *lačiš*, blg. *lъča*, *lъčiš*, r. *lučítь*, *lučú*, č. *loučiti*, *loučim*, slš. *lúčit' sa*; toda z nasprotnim pomenom »spojiti, združiti«, p. *łączyć*, ukr. *łučyty*, br. *lucicь*, dl. *luciś*. Pomensko enotno pa je **orzlǫčiti*, p. *rozłączyć*, ukr. *rozlučyty*, br. *razlučycь*, manjka samo lužiško. Najbliže sorodno je lit. *lankýti* »obiskati«, *aplankýti* »isto« poleg *lankóti* »kriviti, nagibati se«, *apýlanka* »ovinek«, lot. *lùocit*, *lùoku* »kriviti«, stprus. *lunkis* »kot« (Miklošič, 173; Berneker, I 738; Trautmann, 139; Osten-Sacken, IF XXXIII 220; Meillet, Et. 254; Sławski, SO XVIII 277; Fraenkel, 356).

lóden I (m.), g. *lódna* »deska« (kor.); izposojeno iz bav. avstr. *Laden* »deska, pult, pare«, dial. *lǫd'n*, srvn. *lade*, *laden* »deska, pult« (Grafenauer, Razpr. ZDHV I 379; Striedter-Temps, DLS 170).

lóden II (m.), g. *lódna* »vrsta sukna«; tudi č. *loden*, starejše *luden*, slš. *lodén* »isto«; izposojeno iz nvn. *Loden* »grobo sukno«, srvn. *lode* (Grafenauer, Razpr. ZDHV I 978; Striedter-Temps, DLS 170).

lôditi, *lôdim* (v. impf.) »zamotiti, ukaniti, oslepariti« (vzh. štaj.) npr. *loditi koga v krčmo* »zvabiti«, *loditi otroka z igro* »zamotiti«, *loditi se s čim* »ukvarjati, zabavati se« (pkm.); k temu *lôda* »igra zabava«, (pkm.), *lôdba* »motnja, oviranje pri delu, igra, zabava« (vzh. štaj.), adj. *lodljȉv* »zapeljiv, mikaven«. Z enakim pomenom tudi dublete z *-u-*, npr. *lûditi se s čim* »zabavati, zamotiti se«. *lûditi koga* »vabiti, zapeljevati«, *lûdba*, *ludljȉv*, *ludljîvka* »zapeljivka«. Berneker, I 743 domneva, da so sln. oblike z *-o-* dubleta splošnoslov. *ludъ* »nor, neumen« (sln. *lûdek* »tepček«), kar je glasoslovno nerazložljivo (ide. **leu̯d-*). Vendar se z našim *loditi* pomensko ujema lit. *lósti*, *lódau* »biti izbirčen, samopašen«, *palõsti* »biti neznosen, za nobeno rabo«, *(pa)lóda* »objestnost, samopašnost, razuzdanost« z nejasno etimologijo; mogoče je izhajati iz ide. **lǝd-* (balt. **lăd-*, slov. **lod-*), kakor lat. *lassus* »truden«, got. *lats* »len« < ide. **lēi̯-* (tako možnost dopušča za balt. Fraenkel, 384), vendar je za balt. in slov. mogoče izhajati iz **lǝd-*, redukcijske stopnje ide. **lēi̯d-* »igrati, šaliti se, nagajati«, prim. gr. λοιδορέω »psujem, sramotim, obrekujem, preklinjam« (o tem Pokorny, 666; Frisk, II 134).

lodrica »vrsta soda, brenta, meh, posoda za vino« (Kras, bkr.), dem. *lodríčica*; k temu *lodrîčar* (m.) »prodajalec lodric«; v 16. st. *lodriza* »lagena« (Dalmatin, Megiser), v 18. st. *lodriza* »dolium, cadus«, *lodrizhar* »cenopola« (Pohlin), *lodriza* »Lägel« (Gutsmann). Tudi sbh. *lȍdrica*, *ludrȉca* »sodček« (kajk.) poleg *lûdra* (Lika). Štrekelj, JA XII 461; Lwk. 36 izvaja iz srlat. *luter*, prim. *luteres* »conchae vel canthari aquarii« (Du Cange, IV 164), trž. it. *ludro* »otre«, istr. it. *lóūdro* »otre«:, v dubrovniških virih je *ludrum* »meh«, tudi ben. it. *ludro* »meh« (Mende, RLS 89; Skok, II 313).

lôg (m.), g. *lôga* »gaj, ravninski, nizek gozd«, dial. »gozd« (pkm.); pogosten tpn. in mtpn. *Log*, *Logi*, *Logar*, *Prelog*, *Zalog*, v dokumentih največkrat n. *Aue* »log, loka, pašnik«, a tudi 1291 *Zlog*, 1447 *Log*, 1369 *Prelog*, 1306 *Priegloch*, 1299 *Zalog*, ca 1180 *Saloch*; izvedeno *Ložnica*, ca 1130 *Lonsnich*, ca 1220—30 *Lûnsnitz* v Avstriji *Lasnitz*, 890 *Luonsniza* < *ložьnica* (avtor, SVI I 361); pri protestantih v 16. st. je *log* »silva«, dial. *log* »s travo in redkim jelševjem porastlo poplavno ozemlje za poletno pašo« (kor. ob Dravi). Splošno slov.; prim. csl. *lǫgъ* »nemus, silva«, sbh

lûg, mak. *lag*, blg. *lъg(ъt)*, r. *lug*, pl. *lugá*, ukr. *luh*, g. *luhu*, br. *lug*, p. *ląg*, *łęg*, g. *łęgu*, č., slš. *luh*, *-u*, luž. samo tpn. *luh*, *lug* »močvirni kraji«. Sorodno je lit. *léngė* »nizko ležeče zemljišče«, tpn. lit. *Palangà*, lot. *Lañga*, stprus. *Langene*, *Langodis* (Fraenkel, 355). To izvajajo iz ide. *leng-* »kriviti, zibati«, prim. slovin. *lą̃go* »upogljiv«, *lągãc* »kriviti« (Berneker, I 739; Trautmann, 157; Vasmer, II 64 z obsežno literaturo o različnih drugih mnenjih). Zanimivo Oštir, AAS I 94; III 160, ki išče za *lǫgъ* in *lǫka* neindoevropsko sorodstvo.

lohnéti, *lohním* (v. impf.) »zasledovati, zahtevati, potegovati se«. Sorodno je ukr. *łochnuty* »koprneti, hrepeneti«, *łóchne mí sja* »tesno, hudo mi je«, *mení łóchno* »isto«. Berneker, I 734 izvaja ta ukr. glagol iz osnove **lēs-*, **lъs-* »slab, medel« kakor sln. *lóšen*, sbh. *lȍš* »slab«. Z *-ch-* je iz te osnove tudi r. *lócha* »neumna ženska« (prim. sln. *lóša* »debela ženska«), vendar niti fonetično niti semantično razvoj ni jasen.

lôj (m.) »sebum«, g. *lojâ*, *lôja*; k temu *lójen*, *lojên*, *lôjast*, *lôjnat*, v. *(na)lojíti*, izv. *lojénka*, *lojeníca* »lojena sveča«; v 16. st. *loj*, *lojena ſvezha*, *lojeniza* (Megiser), v 18. st. *loj* (Pohlin), *loi*, *lui*, *jivouniza* (Gutsmann); iz iste osnove **lojos*, tudi dial. *lȍj* (m.), g. *lója* »Trichter« (dol.) in verjetno po drugih slov. jezikih *slȍj* (m.) »plast« (prim. r. *sloj* »Schicht«, sbh. *slȍj*) in *polȍj* »prodišče« (sbh. *pòlôj* »vadum«, *pòlōjac* »vodna kotanja«), sln. tudi *polôjnik* »Himantopus rufipes«. Splošno slov.; prim. csl. *loj* »sebum«, sbh. *lȍj*, mak. *loj*, blg. *loj* (f.), *lojtà*, r. dial. *loj*, ukr. *lij*, g. *lóju*, br. *loj*, *loju*, p. *łoj*, *łoju*, č. *lůj*, *loje*, slš. *loj*, *loja*, luž. *łoj*, *łoja*. Ide. **lojos* verjetno iz perfekta k **leitēi* »liti«. Iz iste prevojne stopnje je lit. *ãtlajis* »odtok«, *łlajaĩ* »glina« (sln. *slȍj* »blato«). Glej Miklošič, 168; Berneker, I 729; Trautmann, 156, 306. Lit. *lãjus* »loj« je verjetno slov. izposojenka (Fraenkel, 377), medtem ko domneva Machek, Slavia XVI 189, da je sorodno z gr. ἔλαιον »olje«, kar je kakor arm. *ewl* in lat. *olium* »olje« prevzeto iz nekega neznanega mediteranskega vira (Frisk, I 48). Drugače Haas, LP VII 56, ki izhaja iz ide. **lei-* »mazati« poleg lat. *linăre* »mazati«, lit. *lýdyti* »mazati z maščobo«; enako Machek², 343.

lôjtra »lestev«, nav. pl. *lôjtre* (dol.); izv. *lôjtrnica*, *lôjtrnik*, *lôjtrišče* »Leiterbaum«; v 16. st. *lujtra* »scalae« (Megiser), v 18. st. *lujtra* (Pohlin), *leitra* (Gutsmann), dial. tudi *lǫ́jtrъ*, *rǫ́jtlъ* (Štrekelj, Görz 55). Prim. sbh. kajk. *lójtra*, tudi *lójtre*, (Lika) na sbh. vzhodu *lótra*, *lôtre* »Wagenleiter«, p. *letra*, *latra*, *litra*, pl. *letry*, *litry* »Wagenleiter«, ukr. *l'ítra*, *lytra*, *łujtra*. Izposojeno iz srvn. *leiter(e)*, srvn. bav. *lǫiter*, navn. *Leiter*. Prešlo tudi v madž. *létra*, *laitora* »lestev«, rum. *loĭtră*. »Wagenleiter« (Miklošič, 173; Berneker, I 729; Skok, II 314; Striedter-Temps, DLS 170).

lóka »arvum, pratum«, dial. »močvirna dolina« (notr.); v pomenu »pristanišče, zaliv« se ni uveljavilo domače *loka*, ampak sbh. *luka*; v 18. st. *loka* »Stadt, Laag« (Pohlin). Izredno pogostno v tpn. npr. *Loke*, 1090 *Luca*, *Loka*, 1067 *Lounca*, *Loče*, 1165 *Lonke*; zapisi z nazalom se pojavljajo še v 13. in 14. st., 1215 *Lonka*, 1341 *ze Lank* (avtor, SVI I 355). Splošno slov., prim. csl. *lǫka* »dolina, travnik, zaliv«, sbh. *lúka* »pristanišče, trata«, mak. *laka*, blg. *lъká*, r. *luká*, pl. *lúki*, ukr. *lúka*, br. *luká*, tudi »rečno koleno, nižina ob reki«, p. *łąka*, č. *louka*, slš. *luka*, luž. *łuka*. Najbliže je lit. *lankà* »poplavi izpostavljen teren, trata, dolina«, lot. *lañka* »nižina, trata, rečno koleno«. Večina avtorjev izhaja iz ide. **lenk-*, **lonk-* »kriviti, upogibati« (Miklošič, 165; Berneker, I 739; Trautmann, 160; Vasmer, II 68; Fraenkel, 339). Skok, ZRPh. LIV 433 je opozoril tudi na sbh. dial. *lenga* »morski tolmun, kjer se zadržujejo ribe« (drugače o tem Skok, ERHS II 288). Že Meyer-Lübke, 4877 je z baltsko-slov. **lanka* primerjal predrom. *lanca* »struga« (glej tudi Rudnicki, Sl. occ. XVIII 412; Treimer, Ethnogen. 32; Oštir, Beitr. 54), prim. tudi laponsko Λεŋčă »luža« (Loriot, R Onom. V 222). O predrom. *lanca* podrobno Hubschmid, Prarom. in Bonfante BSLP XXXVI 142.

lokánda »boljša gostilna« (gориš.); k temu *lokandjȅr* (m.) »gostilničar«; tudi sbh. *lokânda* (Istra), *lòkānda* (Dubrovnik, Boka); izposojeno iz it. *locanda* in *locandiere*, ben. it. *locanda*, tržaško it. *locandier* »isto«, vse iz lat. gerundija *locanda (domus)* »najemniška hiša«, v pomenu »krčma« tudi frc. *locanda*, agl. *locanda* in ngr. λοκάντα. Izhodišče je lat. *locāre* »postaviti, dati v zakup«, *locus* »kraj, prostor«; nova izposojenka je *lokal*, *lokalizirati*, *lokalizem*; iz iste osnove je *lokomotiva* < lat. *locō movēre* »gibati se, premikati se s kraja« (Mende, RLS 89; Skok, II 314; Battisti-Alessio, III 2257).

lókati, *lókam*, *lóčem* (v. impf.) »hlastno žreti ali piti (o psu)«, pf. *lókniti*, *lôknem*; k temu *krvolȍk* (m.) »tiran«, *krvolóčnik* »isto«, adj. *krvolóčen*, sprejeto po sbh. *krvolòk*; v 16. st. *lokati* (Trubar). Prim. csl. *lokati*, *ločǫ* »lambere«, sbh. *lòkati*, *lȍčem*, mak. *loka*, *lokne*, blg. *lokam*, *lóčъ*, r. *lokátь*, *lokáju*, *ločú*, ukr. *lókaty*, br. *lókacь*, p. *łokać*, *łoczyć*, č. *lokati*, dial. *lohnit*, *lochat*, *logat'*, *lonit*, slš. *lokat'*, *lochat'*, *lohat'*, *logat'*, toda dl. *sklokaś*. Pomensko enako je lit. *lãkti*, *lakù* »hlastno žreti, piti«, lot. *lakt*, *laku* »isto« (Berneker, I 727; Trautmann, 149; Vasmer, II 55) Verjetno spada zraven tudi arm. *lakem* »ližem« (Meillet, MSL XVI 242) in gr. λάπτειν »hlastati« (Schulze, KZ LII 105; Fraenkel, 337).

lokâv (adj.) »prebrisan, zvit«; novoknjižno; izv. *lokávost* (f.), *lokâvstvo* (n.), *lokâvščina*; k pomenu prim. csl. *lǫka* »zvijača, goljufija«, *lǫkavъ* »hudoben«; tudi sbh. *lùkav* »lažnjiv, prebrisan, zvit«, mak., blg. *lukav*, r. *lukávyj*, substantivizirano »zlodej«, ukr. *łukavyj*. Gotovo izvedeno od **lǫk-* (Miklošič, 165; Berneker, I 739; Vasmer, II 68). Toda v tpn je treba izhajati iz prvotnega pomena »zavit, vijugast«, čeprav domneva Šmilauer, Vodopis 465 zaradi madž. *Hamispataka* (*hamis* »lokav«) pri hidronimih že pomen »zvit, hudoben«. Sln. *Lokavec*, po 1086 *Lokuuz*, *Locarizz*, na nemškem Štajerskem *Lungitz*, 1182 *Lungwit*, 1270 *Lunkewitz*, sln. *Lokavci*, ca 1300 *Lvkavz* (avtor, SVI I 355).

lokêt (m.) »ključavnica, žabica« (goriš.), tudi *lokôt* »isto«, *lokota* (f.), (dol.), *lákat* (pkm.); prim. sbh. *lȍkot* »žabica«, tudi *luket* (Perast, Korčula), *lukȅt* (Boža̋va), ukr. *lakáta* »ključavnica, vrsta mreže«, tudi *lokotoš* (< madž.); madž. *lakat* »žabica, zadrga, naziv več orodij«, tudi *lakatos* »ključavničar« in iz tega rum.

lacăt »ključavnica«, *lăcătus* »ključavničar«, *lăcătuşerie* »ključavničarstvo«, v. *lăcătui*. Sln. in sbh. oblike so izposojene preko furl. *lochèt, luchèt*, it. *lucchétto* »ključavnica«, kar je prevzeto iz frc. *loquet* (12. st.), demin. k stfrc. *loc* germanskega izvora, prim. stvn. *loh*, srvn. *loch*, sthol. *lok*, angl. *lock* »ključavnica« (Miklošič, 173; Berneker, I 729; Benkö, II 709; Battisti-Alessio, III 2274; Skok, II 329; Mende, RLS 89).

lóla »nerodna, topa ženska«, tudi *lôlek* (m.) »tepec« in *lôle* (n.), g. *lóleta* poleg *lôlej* (m.); prim. sbh. *lóla, lólo* »psovka za nerodneža«, p. dial. *lola* »neurejena ženska«, č. *loula* »tepec«, slš. *lolek*. Pomensko enako je p. *łyła* in r. *podujátь kogó na lýly* »zasmehovati koga«. Onomatopeja; podobno je lit. *lulỹs*, lot. *lulis* »omejen človek« (Matzenauer, LF IX 218), gr. λωλός »neumen, omejen«, it. dial. *lolo* (Miklošič 173), alb. *lolé* »isto« (Meyer, 248), nvn. dial. *löll, lölle, lulle, lülle* »norček«, tir. dial. *lolla* »otročja punca« (Berneker, I 730), bav. avstr. *Lalle*, kor. n. *lalle* »tečnež«. Po Štreklju, LMS, 1896, 152; in Grafenauerju, Razpr. I ZDHV 382 je sln. *lola* izposojeno iz n. (enako Striedter-Temps, DLS 170).

lǫ́kno (n.) »cerkvena bera« (vzh. štaj.), tudi *lukno*. Prim. star. sbh. *lúkno* »mera za žito; cerkvena bera«, r. *luknó* (n.) »košara, lesena kad«; *lukóško* »košara«, ukr. *łukno* »bobrovo gnezdo«, str. *lukno* »prostorninska mera«, č. *lukno* »mera za žito«. Miklošič, 175 navaja tudi madž. *lukma, lukna* »bera za župnika in učitelja«. Matzenauer, CS 246 in Miklošič, 175 primerjata gr. λίκνον »košara, skrinja za žito«, kar glasoslovno ne ustreza; Berneker, I 740 in Vasmer, II 68 sklepata, da je psl. **lǫk(ъ)no* izvedeno iz *lǫčiti* »plesti«; Machek[2], 343 dvomi in pravi samo »nejasnega porekla«.

lokovš (m.) »Lustgarten, tempe«, v 18. st. *lokovsh* (Pohlin), *lokovſh* (m.), *lokovſhe* (Gutsmann); Pleteršnik navaja tudi oblike *lekovše* in *lokóvišče*; nejasno morda od **lęk-*, **lǫk-*, prim. stprus. *lankinan, lankanan deinan* »praznik«?

lôkva »luža, mlaka, bajer, zaliv«, tudi *lôkev* (f.), g. *lôkve*, dem. *lôkvica*; izv. *lokvenica* »voda iz mlake«, adj. *lokvên* in k temu tudi *lôkvanj* (m.) »Nymphaea alba«. Pogosten tpn. in mtpn. *Lokva, Lokvica, Lokev*; prvič ca 1200 *de Locwiz*, 1488 *Laquiza*; tudi *Voklo* (< **lokvo*), 1238 *in Hvlwo* (avtor, SVI I 356). Prim. csl. *loky*, g. *lokъve* »luža, vodnjak«, sbh. *lȍkva* »mlaka, bajer, tolmun«, blg. *lókva* »isto«, *lóčka*, a tudi č. dial. *lokáč* (Machek[2], 338), str. *lokъva* »dež« (Černych, Gramm. 299); tpn. *Loquicz, Lockwisch* tudi na Meklenburškem; Miklošič, Frw. 106; SEW 173, Uhlenbeck, JA XV 489; Bisker, Bezichungen 62, mislijo na izposojenko iz germ. **lakko*, stvn. *lahha*, nvn. *Lache*, kar je sprejeto v it. *lacca* »vdrta tla«. Verjetneje je prasorodno z lat. *lacus* »jezero«, kar je tudi *ū*- deblo, stsak. *lagu* »jezero«, ir. *loch* »jezero«, stgal. **loku*, g. *lokwās* (Hubschmied, Vox rom. III 52; Hubschmid, Pyrenäenw. 53, Wartburg, V 400). Drugače Pokorny, ZfcPh XXI 138, ki misli na ilirsko poreklo, toda Pokorny, 653 je previdnejši. Iz obširne lit. glej še Kiparsky, GLS 44; Förster, Themse 163; Berneker, I 730; Vasmer, II 55.

lomástiti, *lomâstim* (v. impf.) »hrupno stopati, razsajati, opletati z udi«, tudi *lomástati, lomástam, lomátati, lomátam, lomáčem, lomáziti, lomâzim*, in *lomániti, lomânim, lomántati, lomántam*; k temu *lomâst* (f.) »hrupno nastopanje«, *lomâst* (m.) »hrupen uničevalec«, adj. *lomâsten*; v 17. st. in 18. st. *lomaſtim* »confringere« (Dict. Pohlin). Tudi sbh. *lomàtati, lômaćēm, lomàtām* »hitro tekati sem in tja«, dial. *lomotât, lomȍćem* »brbljati« (Kosmet) in stč. *lomoziti* »tresti, pokati«, nč. *lomcovati*. Ekspresivne podaljšave k *lomiti*, prim. ljudsko *lomiti ga* »razsajati, razbrzdano se obnašati«. Vendar č. tudi *hlomoziti*, sln. *gromozânski* »strahovito velik« je verjetno iz **glomozanski* (Machek[2], 168, 339; Skok, II 316).

lombarda »vrsta topa«; tudi sbh. *lumbārda* »isto« poleg *lubārda, kumbura, kumpara* in v. *lumbàrdati* »streljati«. Izposojeno iz it. *bombarda* »vrsta topa« izvedeno iz *bombus* »hrup«, morda naslonjeno na pokrajinsko lme *Lombardija*; tudi ngr. λουμπάρδα, alb. *lumbardhë*, špan. *lombarda* »vrsta puške« (Berneker, I 745; Mende, RLS 89; Meyer, Ngr. Stud. IV 46).

lomiti, *lómim* (v. impf.) »frangere«, pf. *na-* (*od-, pre-, raz-, v-, z-*) *lomiti*, impf. *vlâmljati, ulâmljati*; v 16. st. *lomiti* (Megiser). K temu *lȍm, polȍm, vlȍm, zlȍm*; v tpn. 1246 *mons Lom*, 1252 *mons Slom* (avtor, SVI I 356). Splošno slov.; sbh. *lòmiti, lomīm* poleg *lijȅmati, lèmati*, mak. *lomi*, blg. *lomjà*, csl. *lomiti, lomljǫ*, r. *lomitь, lomjú*, ukr. *lomýty*, br. *lamicь*, p. samo *złom, ułomny*, č. *lomiti*, slš. *lomit'*, gl. *lemić*, dl. *lomiś*. Sorodno je lit. *làminti, laménti, lámdyti* »mečkati, gnesti« poleg številnih prevojnih oblik *lémti, lìmti* »lomiti, klecniti«, *lomà* »jama, votlina«, *lúomas* »del, kos«, lot. *limt* »spodrsniti, zgruditi«, stprus. *limtweg* »lomiti«; dalje tudi *lam* »pokvečen, pohabljen«, *lemjan* »pohabiti« (Miklošič, 164; Berneker, I 731; Trautmann, 162; Vasmer, II 56; Fraenkel, Erg. H ad KZ XIV 43; 58; LEW 338). Od te osnove je treba ločiti csl. *lomъ* »močvirje«, sln. *lom* (Danjko); glej tudi sln. *lama* »ribnik« (Pohlin). O tem Preobraženskij, RES I 468; Slawski, RSl. XVI 91; nemogoče je razlikovati obe osnovi v hdn. tipa *Lomnica*, 1023 *Lomnicha, Lobming*, 927 *Lominicha, Lobnica* (avtor, SVI I 353).

lón (m.) »plačilo, nagrada«; *lónati, lónam* (v. impf.) »poplačati, nagraditi«, *bóglonej*, dial. *buhlónei* »hvala«; v 16. st. *lon, lonati* (Dalmatin, Megiser), v 18. st. *von, polonati* (Gutsmann). Izposojeno iz srvn. *lôn, lône, lonne* »plačilo, nagrada«, nvn. *Lohn*, srvn. *lônen*, stvn. *lônôn* »poplačati« (Striedter-Temps, DLS 170). Iz iste osnove je sbh. *lenung* »vojaška plača« < nvn. *Löhnung* (Striedter-Temps, DLSkr. 155).

london (m.) »Celtis australis«; prim. sbh. čak. *ladȍnja, ledonja, lodonja* »isto« (Istra). Izposojeno iz istro-rom. *lodóño, ledóño*, ohranjeno tudi v katal. *lledó* »isto«. To izvajajo iz lat. *lōtus* »lotos«, it. *lōto* < gr. λωτός, razširjeno s suf. *-oneus* > **lotoneus*; osnova je mediteranskega porekla, s tem primerjajo hebr. *lōṭ* »σταχτή« in arab. *lādan* (Schuchardt, ZRPh XXIV 420; XXXV 76; Štrekelj, Lwk. 36; Battisti-Alessio, II 2272; Skok, II 258; Frisk, II 153).

lónec (m.) »olla, vas«, g. *lónca*, dem. *lónček, lonček, lónčec, lončȅc, lónčič*; adj. *lončén, lončéna*;

izv. *lončár, lončaríja, lončáriti, lončevína*; v 16. st. *lonz, lonzhar* (Megiser); cgn. *Lončar, Lončarič, Lončarek*. Samo južnoslov., prim. csl. *lonьcь* (ca 1538), sbh. *lònac*, g. *lónca*, blg. *lónec*. K temu tudi sln. *lona* »pokrit kotel«, sbh. *lȍna, lȍnica* »posoda za kavo« (Vodice, Istra). Skok, II 317 domneva, da je to izhodna oblika. Etimološko nejasno; sorodno se zdi lat. *lanx*, g. *lancis* »skleda, posoda« poleg gr. λέκος, λεκίς, λεκάνη »nečke, skleda« iz ide. **loqsno-*. Z rezervo navaja to primero Berneker, I 732; iz ide. **(e)leq-* »kriviti« je morda slov. *lono* »naročje«, toda lat. *lanx* domneva Ernout-Meillet, DEL 496, da je mediteranski substrat. Enako Oštir, Razpr. ZDHV I, 284. Pritegniti bi bilo mogoče tudi sln. *lúnek* (m.) »neka mera za vino«, npr. *lunek vina* (dol.) < **łonьkъ*?

lónica (f.) »kup sena na travniku; tudi na vejah za spravo s planine; oblina hriba«, tudi *lȍvnica, lọ̑nca, łôvənca, lôjnca* (Posočje, Kras, Bela krajina), tudi mtpn. n. pr. *Lonica*, v XV. st. *Loniczer perg*, kasneje *monte Lonza*; sbh. *lômnica, lôvnica, lȍńica* »stog sena« (Primorje), istr. čak. *lònica, lómnica* »acervus foeni« (Štrekelj, LMS 1892, 18). Berneker, SEW I 736 rekonstruira primarno **lovьnića* in veže s sln. *lâvək* »ostanek pri žetvi«. Nejasno; mogoče je tudi izhajati iz **lomьnića* k *lomъ, lomiti* z asim. *-mn-* > *-n-* in disim. *-mn-* > *-vn-*; prim. sbh. *lòmača* »grmada«.

lônja »obroč pri zibeli« (Krn). Morda sorodno z r. dial. *luná* »vdolbina v tleh«, dem. *lunka* »isto«, kar bi moglo nastati iz **lọgsna* ali **lọksnā* (glej *log* in *lok*) kakor *luna* < **louksnā*. Prim. s prevojem iz **lęg-* r. *ljagátьsja* »zibati se, gugati se« ali lit. *langóti* poleg *lingúoti* »zibati se« (o tem Fraenkel, 330 in Berneker, I 706; Vasmer, II 80).

lono (n.) »naročje«; slovanska izposojenka, ki se ni uveljavila; na jugu je izpričano csl. *lono* »naročje, prsi, modi« in blg. *lono* »naročje«, poleg r. *lono* »naročje«, ukr. *łóno, łóńe* »naročje, prsi«, *łonycja, łonová kistь* »sramna kost«, br. *lóni* (pl.) »prgišče«, *ulonki* »pazduha«, *ulónne, ulóńniko* »objem«, p. *łono* »naročje, prsi, sram«, č. *lůno* tudi »sram«, luž. *łono* »naročje«, plb. *lüöńö*. Etimološko nejasno; vrsta avtorjev izhaja iz ide. **loqsno* (glej *lonec*) in primerja ir. *less* »boki« (Mikkola, BB XXII 246; Berneker, I 732; Walde-Hofmann, I 761; Vasmer, II 57). Drugi suponirajo **lopno-* in primerjajo agl. *lap* »naročje« (Falk-Torp, EW 623; Mladenov, 279). R. Jakobson, Sl. Word XI 613 rekonstruira **logsno* k *leči, ležati*, kar sprejema tudi Machek[2] 344. Mikkola, Usl. Gram. I 127 misli na **lotno* in primerja sti. *aratniḥ* »laket, pazduha«.

lontovž (m.) »vladna palača«; tudi orn. *Lontovž* (Št. Rupert). Striedter-Temps, DLS 171 izvaja iz bav. avstr. *Lọnthaus*, n. *Landhaus* poleg *Landschaftshaus*; sln. prilikovano kakor *rôtovž, môstovž*.

lȍp (m.), g. *lópa* »norec, tepec, šema« (Fram), npr. *za lopa imeti* »norčevati se iz koga«; izposojeno iz srvn. *lappe, lape* »šema«, kor. n. *làppe* »tepec«, štaj. n. *Lapp* »omejen človek«; k temu tudi cgn. *Lap* (Striedter-Temps, DLS 171).

lôpa »preddverje, veža«, v 16. st. *loupa* (Dalmatin), dial. tudi *lojpa* »obok pod zvonikom« (Temljine) in *loupa*. Izposojeno iz stvn. *louba, louppea*, srvn. *loube*, nvn. *Lube* »pokrita veža, hodnik«. Iz germ. jezikov je tudi srlat. *lobia*, it. *loggia*, frc. *loge*, odkoder se je razširila nova kulturna beseda *loža* »kabina v gledališču, zbor prostozidarjev« (Miklošič, Frw. 34; Striedter-Temps, DLS 171; Kluge-Götze 425, 444). Tudi sbh. kajk. *kolna lopa* »klanica«.

lopár (m.), g. *lopárja* »rutobulum«, tudi *lopârnjak* (pkm.), dem. *lopárec, lopárek, lopárčec, lopárček*. Prim. sbh. *lȍpār*, dial. *lopâr, lopárac, lopàrica*, ukr. *lopár*, slš. *lopař(ik)*, tudi mtpn. *Lopar, Upar, Upare, Loparec, Loparčki, Loparčnjek, Loparnice*. Izvedeno s suf. *-arь* iz osnove **lop-* kakor *lopata* in z dolgim -ō- tudi *lapa*. Z drugimi sufiksi je tvorjeno r. *lópastь* »veslo, lopar«, p. *łopystka* »sonda, žlička«, č. *lopáč* »ploska žlica«. Dalje glej *lopata* in *lapa*.

lopáta »pala, batillum«, dial. »scapula, pleče«, navadno *lopática, lopâtka*, tudi »veslo«, prvič pri Gutsmannu, pri Pohlinu »planta pedis, podplat« in *lopotèka* »lapuh«; mtpn. *Lopáta, Lopatka, Lopatica, Lopatnik, Lopatnjak, Lopatovka*. Splošno slov.; sbh. *lòpata, lópatica*, mak. *lopata*, blg., r., ukr., br. *lopáta*, p., luž. *łopata*, č., slš. *lopata*. Iz slov. jezikov madž. *lapát* »pala«, *lopátka* »scopula«, rum. *lopotă* »veslo«, alb. *lopotë* »veslo«. Navadno, ne izposojeno je lit. *lopetà* »pala«, *lepetà* »slonov podplat«, lot. *lapusta, lāpsta* »pala«, stprus. *lopto* »lopar« (Miklošič, 174; Berneker, I 733; Trautmann, 149; Vasmer, II 58). Dalje primerjajo gr. λοπός »lupina, lubje«, λέπειν »lupiti«, got. *lófa* »dlan«, stisl. *lofi* »dlan« (Persson, Btr. 196; Meillet, Et. 291). Zvočno podobno je tudi fin. *lapio* »veslo«, est. *labidas*, zirj. *labea, lābe'* »veslo« (Mikkola, Berühr. I 137).

lópati, *lópam* (v. impf.) »hlastno jesti, lokati«, tudi *lopotáti, lopotâm, lopôčem*, npr. *pes jaho lopoče* in *loptáti, loptâm*. Pomensko enako je *hlópati, hlópam, hlópljem*, pf. *hlópniti, hlôpnem*. Onomatopeja kakor *lapati, hlapati*.

lopež (m.) »gusar, pirat«; samo v 18. st. *lopésh*, g. *lopéſha* (Pohlin), kar je treba brati *lopeš*, g. *lopeža* in *lopéſh* (= *lopeš*) pri Gutsmannu. Verjetno domača tvorba k *lópati, lópiti, lopniti* »tolči«; kar pa so nomina na *-ežь* tipa *kradež* prvotno abstrakta, je mogoče samo naslonjeno na *lop-* in je to staro **lupežь*. Sln. ne pozna *lúpati, lúpiti* v pomenu »tolči, suvati«, odkoder izvajajo csl. *lupelь* »rop«, sbh. konkretizirano *lúpež* »tat, ropar«, izposojeno tudi novejše sln. *lúpež* »isto«, podobno č. *loupež* (m., f.) »rop« poleg *loupežnik, lupič* »razbojnik«, slš. *lúpež*, p. *łupież*, r. *lupéž*. Ker je tudi lit. *lùpti* poleg »lupiti« tudi »tolči«, lot. *lupiķi* (pl.) »cestni razbojniki«, je težko reči, če nista morda sovpadli dve različni osnovi. Dalje glej *lupiti*.

lopiš (m.) »glinast kotel«, tudi *lopîž* »isto«; prim. sbh. *lòpiž* (Istra, Pag, Lika), *lopîž*, g. *lopiža* (Rab, Istra), tudi *lòpiža* (f.) (Dubrovnik, Cavtat, Šolta), *lopîža* (f.) poleg *lapîž* (Vrbnik, Krk), *lavez* (Marulić), *lavȅc* (Volosko, Cres), *lovîć* (Pulj) in *lòpūž*; povsod pomeni »glinast ali železen kotel, širši proti dnu«. Izposojeno iz dalmatinsko in istrorom. refleksa za lat. *lapideus* (Meyer-Lübke, 4899), kar je dalo preko **lupid'u* istr. rom. **lupížu* (Šturm, Ce fastu IX 58; ČJKZ VI 69; Štrekelj, Lwk. 37), toda ben. it. *laveza*, it. *laveggio*, vse iz lat. *lapis* »kamen« (Battisti-Alessio,

III 2162; 2166; 2187). Istrorom. *lupisu* (Rovinj), *lupěž* (Pulj) je obratno izposojeno iz sbh. (Skok, II 269). Zgrešeno Machek², 340, ki s sln. *lopiš* primerja č. dial. *lopuna* neznanega porekla.

lopȍč (m.), g. *lopóča* »kal, močilo« (Kobarid); verjetno spada zraven tudi *lopȕč* (m.) »tolmun« (Ljubušnje); tudi hdrn. *Lopoč* (Livek) in mtpn. *Lopučnica* (Komna). Nejasno; morda iz onomatopeje *lópati*; sbh. *lopoč* »lokvanj«, *lopočika* »Viburnum« izvaja Skok, II 315 iz *lokva*, kar je dvomljivo; sbh. tudi tpn. *Lopoč*.

lopôv (m.), g. *lopôva* »malopridnež, slepar«, tudi *lôpov*; adj. *lôpovski*, izv. *lôpovščina*; prim. sbh. *lópov* »tat«, tudi *lòpuža*. Izposojeno iz madž. *lopó* »tisti, ki krade«, kar je ptc. prez. akt. od *lopni* »krasti« (Miklošič, Frw. 34; SEW 174; Berneker, I 733; Skok, II 319).

lôpta »krogla, žoga«; v 18. st. *lopta* »balon« (Pohlin); k temu *loptati* »žogati«. Prim. sbh. *lȍpta*, v 16. st. *lofta*, medtem ko je kajk. *lapta* izposojeno iz madž. *lapta*, *labda* »krogla«, č., slš. *lopta* »isto«, r. *laptá* in *loptá*, dial. tudi *chloptá*, *chlaptá* »žoga, palica za bitje žoge, vrsta igre z žogo«. Psl. verjetno *lopъta* iz iste osnove **lēp-*, **lōp-*, **ləp-* kakor *lopata*. Glej tudi *lapa*, *lápuh*, *lepen* (Berneker, I 733; Brandt, RFV XXII 250; Vasmer, II 14). Zmotno domneva Miklošič, da je slov. *lopta* izposojeno iz madž. *lapta*.

lórovje (n.) »Lonicera caprifolium«; verjetno iz **rorovka* k sln. *ror* (m.) poleg *rol* in *lor* »cev, dimnik« iz srvn. *rôr*, nvn. *Rohr* »dimnik« (o tem Miklošič, Frw. 50; Striedter-Temps, DLS 212). Za to razlago govore tudi sinonima, tako *cevka*, *cevke*, *cevi*, *trobelika* in morda tudi *kozji laj* poleg sbh. *rȏlj*, *rȏl* »cev, dimnik«.

los (m.), g. *losa* »Cervus alcer«; mlada izposojenka iz drugih slov. jezikov; starejše *alcer*; tudi sbh. mlado *los*, *losica*, tudi *loš*; avtohtono je r. *losь* »Cervus alcer«, dial. »Veliki voz«, ukr. *łosь*, str. *losь*, p. *łoś*, č. *los* »isto«. Psl. **olsь*; sorodno je stnord. *elgr* (< **alzi*) »Cervus alcer«, ags. *eolh* (< **elha-*), stvn. *ëlaho*, nvn. *Elch*; lat. *alcer* je prevzeto iz germ. v času Julija Cezarja. Vendar tudi gr. ἄλκη »Cervus alcer«. Slov. oblike je treba izvajati iz **olk'is*. Druga prevojna stopnja je v sti. *ṛ́śya-* »antilopa«. Vprašanje je, če je pri tej besedi, kakor tudi pri *jelen*, *lanь* (glej tudi *lanož*), mogoče izhajati iz ide. **el-*, **ol-* »rjav, rdeč« (Lidén, Stud. 68; Osthoff, Parerga 294; Trautmann, 7; Vasmer, II 61; Fraenkel, 120; Frisk, I 75).

lȍsk (m.), g. *lóska* »Ixodes ricinus«, tudi *loščẽc*, *lóščic* in *laščẽc* »isto«; verjetno spada zraven tudi *lóšec* »Rhinanthus sp.« (Otlica), *lóšič* »Rhinanthus alectorolphus« (Selnica) ter *léščec* »Acanthia lectularia« (Tolmin); prim. tudi *klẽšč* in *klȍšč*, *klóščec*, *klóšček* »Ixodes ricinus«. Osnova je verjetno onomatopeja, prim. v. *lôskati* »pljuskati«, *leskáti* »pokati« poleg *dléskati*, *tleskati*. Pri severnih Slovanih je **leščь* riba »Abramis brama«, r. *lešč*, ukr. *lašč*, *lišč*, br. *lešč*, p. *leszcz* in *kleszcz*, č. *dlešt'*, dial. *klešč*, kar je prešlo tudi v nvn. *Lesch*, *Klesch* »Abramis brama« in je najbolj verjetno onomatopeja (Machek², 120; Sławski, IV 172). Drugače Berneker, I 703; podrobno Vasmer, II 37.

lôskati, *lôskam* (v. impf.) »tleskati, ploskati, brbrati, žlobudrati«; k isti osnovi spada tudi *lôskati* in *lôckati* »mlaskati, srkati«, ekspresivno *loskodráti* »blebetati« in *loskȍt* (m.) »goflanje«, *lóskovec* (m.) »goflja«, verjetno tudi *lošága* »dolga šiba« (< **loščagà*). Prim. sbh. *loskot* »hrup«, mak. *locka* (impf.) »mleti, mrviti«, r. *lóskatь*, *lóskaju*, pf. *losknútь* »tolči, butati, ploskati«, *loskotátь* »žlobudrati«, ukr. *lóskaty* »škrtati, škripati«, *lósk* (m.), *lóskit* »hrup, zvok«, p. *łoskot* »tlesk«, *łoskotać* »šumeti, hrumeti«, č. *loskot*, *loskotati* »isto«. Onomatopeja kakor *leskati* in *luskati* (Berneker, I 734). Sorodno so zdi lit. *laskúoti*, *lakštúoti* »prešerno peti, govoričiti«, *lazgė́ti*, *lazgù* »govoričiti« (Būga, RR I 455). Matzenauer, LF IX 216 primerja tudi gr. λάσκω »donim«, kar zavrača tudi Vasmer, II 60.

lósos (m.) »Salmo salar«; sprejeto iz r. *losósь* ali iz č., slš. *losos*; tudi ukr. *łósosь*, p. *łosoś*. Sorodno je lit. *lasišà*, *lasašà*, *lãšis* »isto«, lot. *lasis*, stprus. *lassasso*, enako stvn. *lahs*, nvn. *Lachs*, stagl. *leax*, stisl. *lax* »losos« in toh. B *laks* »riba« (Berneker, I 734; Trautmann, 150; Vasmer, II 61). Toda Abaev, Ann. Slav. IV 29 je opozoril tudi na osetsko *loesoeg* in fosile lososa so našli tudi ob Kaspijskem morju. Nadaljne domneve o sorodstvu s sti. *lakṣá* »100000« razbira Fraenkel, 341; proti temu Mayrhofer, Stud. z. ide. Grundspr. 45; Oštir, Razpr. ZDHV V—VI 243 domnevno predide. poreklo.

loša »debela ženska«; Štrekelj. LMS, 1896, 152 primerja bav. n. *Lusch*, *Leusch*, *Lüschlein* »kuzla, psovka za žensko«, tudi *Luisch* »priležnica«, *Lásch* »baba« (posmehljivo), *Laschen* »deli ženskega spolovila«, enako Striedter-Temps, DLS 171.

lóšati, *lóšam* (v. impf.) »glazirati«, *lộš* (m.) »glazura«, adj. *lóšan*, npr. *lóšana posoda*. Izposojeno iz srvn. *lâsiuren*, *lâsûren* »prevleči z glazuro«, starejše nvn. *lasen*, *lasauren* (Steir. Wortsch. 427) poleg srvn. *lâsûr*, *lâzûr*, *lâsûre*, *lâzûre* »glazura« (Kelemina, ČZN XXIII 143). Nemške besede so prevzete iz srlat. *lazurium*, *lasurium*, *lasurum* »glazura«, lat. *lapis lazuli*, to pa iz perz. *lazûr* (Lexer, MhdWb. I 1835).

lôšč (m.) »lesk, politura«, v 18. st. *lôsh* »pozlata« (Pohlin, Gutsmann); v. *loščiti*, *lóščim* »polirati, zlikati«, v 16. st. *loſhzniti* (Dalmatin), tudi *lóščati*, *loščam* »prevleči z glazuro«, adj. *loščilen*, *lôščast*; izv. *lôščar*, *laščívec*. Prim. r. *loščítь* »polirati, glazirati«, toda r. *-o-* je iz *-ъ-*. Težko si je zamisliti rusko izposojenko že v 16. st.

lošen (adj.) »slab«, npr. *lošna njiva* dial. *lôši*, *lôjši* »suh, nemasten (o mesu)« (pkm.) prim. sbh. *lȍš* »nesrečen, slab«, *nálōš* »nekoliko slab (o zdravju)«, *olòšati* »slabo izgledati«, *ȍloš* (m.) »usedlina, nanos«, *polòšiti se* »zboleti«, *ljȍhav* »bolehen«, *lȍčkav* »vel, uvenel«, mak. *loš* »slab, hudoben«, *loši se* »kvari se«, *lošo* (n.) »zlo«, *lošotija* »zloba«, blg. *loš* »slab, grd«, *lošo* (n.) »nesreča, zla usoda«, *lošavíná* »zloba«; tudi csl. *lošь* »macilentus«. Berneker, I 734 povezuje s to samo jslov. osnovo tudi ukr. *łóchnuty* »koprneti, želeti«, *łochne mi sja* »tesno mi je«, kar se pomensko deloma ujema s sln. *lohnéti*, *lohním* »zasledovati, zahtevati, gnati se«. Psl. **lošь* < **los-i̯o-* je verjetno prasorodno z got. *lasiws* »slab, slaboten«, stangl.

leswe »slab, hudoben, napačen«, srvn. *erleswen* »postati slab« (Uhlenbeck, PBB XXX 298; Holthausen, IF XXXIX 68; Berneker, I 734; Trautmann 150). Manj verjetno tudi lat. *sublestus* »slab, povprečen« (Walde, II 749); morda toh. A *lyäşk* »lakotnica« (Pokorny, 680). Napačno Hirt, PBB XXIII 335, ki vidi v *lošь* izposojenko iz germ. in Miklošič, 174, ki primerja lit. *lė́sus* »suh«.

lôšperna »tepka, hruška za mošt«, tudi *lôšpernica* (nar. pesem). Pomensko enako je *loška hruška* (< *lǫgъ*). Morda besedno križanje; Striedter-Temps, DLS 171 domneva, da je treba izhajati iz nvn. *Mostbirne* »hruška za mošt«, štaj. n. *Mostbirne* »slaba hruška«, križano bodisi z *loški* ali z *lošen* »slab«.

lôt (m.) »utežna mera, sredstvo za spajanje kovin«; k temu *lotati, lôtam* »spajkati«; v 16. st. *lott, lot* »pol unče, štiriindvajsetina« (Dalmatin, Megiser); v 18. st. *lotam* < *löthen* (Pohlin), pri Gutsmannu tudi *votati*. Izposojeno iz srvn. *lôt* »svinec, kovinska zmes za spajanje, kovinska utež«, nvn. *Lot* poleg srvn. *löten, loeten*. Prim. tudi sbh. *lȍt, lȍtati*, p. *lut, łót, lutować, litować*, br. *litovácь*, č. *lot, letovati*, gl. *lut*, toda r. *ludítь, lužú* »zacinìti« iz srspn. *lode, loden* (Miklošič, 176; Berneker, I 743; Striedter-Temps, DLS 172).

lóter (m.), g. *lǫ́tra* »lump, ničvrednež«; v 16. st. *loter, lotar* (Megiser) in k temu adj. *lotrast*, izv. *lotrija*, v. *lotrováti*. Prim. sbh. *lȍtār*, g. *lȍtra* »isto«, kot adj. tudi »len« in v. *lòtriti, lòtrim, lòtruvati, lotròvati*, č. *lotr, lotrovati*, p. *lotr, łotrować* in iz p. tudi br. *lotr, lotrovacь* in r. dial. *lotyrь, lotryga*. Iz p. ali br. tudi lit. *lãtras*, v. *latravóti*. Izposojeno iz nvn. *Lotter* »ničvrednež«, srvn. *loter* »malopriden, ničvreden«, stvn. *lotar* »prazen«; iz germ. jezikov tudi stfrc. *lodier* in isl. *loddari* »isto« (Berneker, I 735; Striedter-Temps, DLS 172; Kluge-Götze, 447).

lotíti se, *lótim se* (v. pf.) »zgrabiti, začeti z delom«, tudi *látiti se, látim se* (Lašče), impf. *lâčati se, lotévati se, lotováti se, lotûjem se*; *zalotíti koga* »zasačiti«; v 16. st. *ſe ie lotilu* (Trubar), v 18. st. *lotiti se* (Pohlin), *lotim ſe* »packe an« (Gutsmann). Prim. sbh. *lȁtiti se, lȁtim se* »zgrabiti, vzeti«, dial. tudi »vreči« (Cres), *latiti se posla* (Vodice), *látit, létit* »pognati« (Korčula, Lumbarda), impf. *lȁčati se, lȁčam se, lačevati*; redko *lȍtiti se posla* (Žumberak). Nejasna besedna družina; morda spada sem tudi sln. dial. *lôček* (m.), g. *lôčka* »tek, apetit«, npr. *jed mu je šla v loček* (Lašče). V češki redakciji csl. je tudi *latiti, laštǫ* »ujeti, polastiti« in br. dial. *latácьca, látacьca* »lahko doseči, živeti na tuj račun«; po mnenju nekaterih avtorjev tudi p. *łacno, łatwo*, stč. *lacně* »brez truda« (Brückner, KZ XLVIII 217; SEP 307; Slawski, IV 412). Pomensko kakor lat. *facĭlis* »lahek«: *facere* »delati«. Primerjava s sti. *lā́ti* »zgrabi« (Berneker, I 694) ne pride v poštev (o tem Mayrhofer, III 99).

loterija »javna igra na srečo«; tudi mak., blg. *lotárija*, r., ukr. *loteréja*, ukr. tudi *lotéryja*, br. *lataréja*, p. *loteria*, č. *loterie*, slš. *lotéria*, gl. *loterija*. Izposojeno iz n. *Lotterie*, kar je preko hol. *loterije* iz frc. *loterie*, izvedeno od *lot* »delež, dobitek« (Vasmer, II 1. Slawski, IV 336; Kluge-Götze, 447). Dalje glej *loz*.

lotka »Asphodelus«; tudi sbh. *lotka* »Asphodelus«; s tem je mogoče primerjati ukr. *łotak, łoktaš, łotat, łotoč, łotanь* »Caltha palustris«; *łotaj* »Butomus«. Morda spada sem tudi č. dial. *lokaj* »Butomus« (Machek, JR 260). Najbliže je r. *lotók*, g. *lotká* »korito, raka, žleb«, *lotočina* »mala dolina, zajeda«, ukr. *łutik* »raka«, br. *łatok* »žleb«, p. *łotok* »žleb«. Būga, RR I 455 primerja s tem lit. *latãkas* »žleb, kanal«, kar je izposojeno iz slov. jezikov (Berneker, I 735) in pritegne zraven stvn. *letto* »glina«, isl. *leðja* »mulj, blato«, ir. *lathach* »mulj«, kimr. *llaid* »blato, glina«. Uhlenbeck, PBB XXII 196 primerja stvn. *latta* »letva«, ir. *slat* »šiba, palica«. Vse dokaj nejasno (Vasmer, II 61; Fraenkel, 342). Dvomljivo Berneker, I 741, ki z rezervo izhaja iz **lǫtъka* »lutka«.

lȍv (m.), g. *lóva* »venatio, piscatio«, tudi *lôv*, g. *lôva* (Brandt, SA 240) poleg *lôv* (f.), g. *lovî* »preada«, v 18. st. *lou* (Gutsmann); k temu *lovíti, lovím* »venari, capere« (pf. *ujeti, ujamem*), pomenska posebnost je *loviti se* »biti negotov«, *loviti* (*se*) »otroška igra«, v 16. st. *louiti* (Megiser), *lóvec* »venator«, v 16. st. *louez, louz* (Dalmatin); ljudsko tudi *pûnca je lôvna* »dekle nori za fanti« (Rakitovec). Splošno slov.; prim. csl. *lovъ, loviti, lovьcь, lovьčьji*, sbh. *lôv*, g. *lȍva* »lov, divjačlna«, *lòviti, lòvīm, lòvac*, tudi *lòvnica* »lovska puška« (sln. *lôvnica* »ribiška mreža«), mak. *lov* »lov, plen, divjačina«, *lovi, lovač*, blg. *lov, lovjá, lovéc*, r. *ulóv*, br. *ŭlóvy*, ukr. *vlóvy* »plen«, r. *lovítь*, br. *lavícь*, ukr. *lovýty*, arh. r. *lovéc*, br. *lavéc*, ukr. *lovécь*; p. *łowy* (pl.), *łowić, łowiec*, č., slš. *lov, lovit* (*lovit'*), *lovec*, gl. *łojić*, dl. *łójś*. Iz slov. jezikov je rum. *lovi* »ferire«. Večina avtorjev izhaja iz ide. **lā̆u-* »upleniti, uživati«, sti. *lotam, lotram* »plen«, gr. λεία »plen«, stvn. *lōn*, nvn. *Lohn* »nagrada« (Berneker, I 735 z lit.; Trautmann, 153; Vasmer, II 50; Fraenkel, 348; Pokorny, 655). Iz baltskih jezikov navajajo lit. *lavùs* »uren, zvit« poleg r. *lóvkij* »isto«, toda *lãviti, lãvinti* »izobraziti, izšolati«. Drugače Machek, Μνήμης χάριν II 20, ki opozarja na r. *polevátь*, ukr. *polováty*, p. *polować*, slš. *pol'ovat'* »loviti«, kar ustreza gr. παλεύω »vabim ptiče v mreže«, kjer je *po-* odpadlo kot pripona. To domnevo upošteva tudi Frisk, II 467.

loz (m.) »žreb, srečka«, v 16. st. *loß* »sors« (Megiser), v 18. st. *lòs* (Pohlin), *loſs* (Gutsmann); prim. sbh. *lôz*, mak. *loz* »srečka, žreb« (tudi mtpn. *Loz*). Izposojeno iz srvn. *loß* »žreb«, nvn. *Los* (Striedter-Temps, DLS 172). Izhodišče je stvn. (*h*)*lōß* »žreb, dediščina«, got. *hlauts* »isto«. Iz germ. prešlo tudi v romanske jezike, stfrc. *lotir* »žrebati«, frc. *lot* »delež«, *loterie* »loterija«, it. *lotto* (Kluge-Götze, 445). Iz iste osnove, seveda prasosrodno, je sln. *naključje*, csl. *ključiti sę* »zgoditi se, pripetiti se«.

lóza; najstarejši izpričani pomen je v 16. st. *losa* »log, gozd« (Dalmatin, Megiser), dial. *lǫ̑za, lụ̑aza, lôza* »gozd« (bkr.), enako tudi sbh. *lòza* in ukr. *lozá*; pomen »šiba, veja« je sln., sbh., p. in vzh. slov.; pomen »vinska trta« je splošno južnoslov. (blg. *loza*), stč. in slš. (*loza, lodza*) pomen »pleme, rod« je samo sbh., mak., blg.; pomen »Salix« je sln. dial., p. in vzh. slov.; nejasno je mak. *loza* »barva, vezenina« poleg v. *lozi* »vesti, krasiti, bar-

vati«, kar verjetno ne spada sem (glej sln. *lozati*). V sln. toponimiji je ta osnova redka (avtor, SVI I 360). Etimološko še ne dovolj prepričljivo pojasnjeno. Rum. *loază* »vinska trta« in alb. *lloznicë* »veja« je prevzeto iz slov. jezikov; morda tudi furl. *lusizz* »gozdiček« (Koštiál, JA XXXIV 295, Šturm ZRPh LII 87). Miklošič, 174 je primerjal lit. *lažà* »tlaka, stava«. Na ide. **lĕĝh-*, **lŏĝh-*, *ləĝh-* (glej *lozen*) mislijo tudi številni drugi avtorji, tako Štrekelj, JA XXVII 52; Brückner, JA XXXIX 4; Iljinskij, RS VI 226; drugi primerjajo lit. *lazdà* »šiba, palica, leska«, lot. *lagzda* »leska«, stprus. *laxde* »leska«, alb. *laithí* »leska«, tako Berneker, I 736; Lidén, IF XVIII 488; Trautmann, 153; Vasmer, II 53, dvomi Fraenkel, 348. Pozornost zasluži gr. ἀλόγινον, κατάλογον »mirta« (Hesych), kjer je mogoče domnevati ide. *-ĝ-*. Oštir, AAS II 55; Etnolog IV 10 domneva predide. poreklo. Tedesco, Journal Am. orient. soc. LXIII 149 pa opozarja na pomensko enako perz. *rāz* »trta«, kar sprejema Machek JR 146; ESČ² 342, ki je preje mislil na lit. *lasà* »ptičja krma« (Machek, Recherches 10, 25; Slavia XIII 412). Obsežna druga literatura glej Vasmer, zg. cit. in Skok, II 321.

lózati, *lózam* (v. impf.) »sortiri«; v 16. st. *loſſati* »sortiri« (Megiser), v 18. st. *losam* (Pohlin), tudi sbh. dial. *lozît se* »označiti barvo pred pletenjem« (Kosmet), kar ne more biti od *lóza* »vinska trta« (tako Skok, II 321); mak. *lozi* »krasiti, barvati, vesti« Razmerje do nvn. *lösen*, srvn. *loesen*, stvn. *lōsen* iz germ. **losjan* »odvezati, razvezati« ni dovolj jasno.

lózen (adj.), f. *lózna* »oguljen, zglajen«, npr. *suknja je lozna* »odrgnjena«. Verjetno spada k isti osnovi kakor *polóžen* »ne strm«, tudi *zlóžen* npr. *zlóžen svet* (Tolmin), knjižno tudi *zlóžno živeti* »naporno«, dial. *položína* »terasa« (Tolmin), kjer je *-ž-* morda zaradi križanja s *položíti*. To so samo sln. refleksi za ide. **lĕĝh-*, **lŏĝh-*, **ləĝh-* poleg splošno slov. *lesti*, *laziti*, *laz*. Iz iste prevojne stopnje je lit. *pãlažas* »poleglo, poteptano klasje na žitni njivi« in *lažá* »tlaka« poleg *lóžinti*, *ložėti* »poleči se (o klasju)«, iz *-ē-* jevske stopnje lit. *lė̃kšnas*, *lė̃kštas* »plosk, gladek«, lot. *lęzns*, *lęzens*, *lęzans* »ne strm, plosk, gladek«; tudi stprus. *lasinna* »poleže«; sln. *poleči*, *polėžem* (o žitu) je torej križanje dveh različnih osnov. Napačno domneva Pleteršnik, I 534, da je sln. *lozen* iz stvn. *los* »preprost, samopašen«, iz česar se je razvilo č. *luza* »drhal, svojat«, stč. *lúzanie* »sramota«, tudi *lúzati* »grajati, karati« poleg srvn. *lûsen* »obirati uši« (o tem Janko, ČMF XXIV 260; Machek², 345). Glej tudi Fraenkel, 349; Pokorny, 660).

loža »lopa za vozove, klanica« (Malhinje); izposojeno iz it. *lòggia* »odprta galerija« (od 14. st.) < poznolat. *laubia* »lopa«, sprejeto iz germ. (frank.) **laubja* (z nvn. *Laube*, sln. *lopa*). Novo kulturno *lóža* »boks v gledališču« se je razširilo iz frc. *loge* v večini evropskih jezikov; podobno tudi *loža* »zbor prostozidarjev« iz angl. *lodge* (Meyer-Lübke, 4996; Kluge-Götze, 444; Battisti-Alessio, III 2262). Berneker, I 736 navaja iz iste osnove tudi sbh. *lȍža* »zborni prostor«, čak. »hodnik«, *lûža* »posvet«, *lôndža* »strešna terasa«, blg. *lóndža* »posvet«.

ložesna »uterus« (Trst); prim. csl. *ložesna* (pl. n.) »uterus, naročje«, blg., r. *ložesná* »uterus«. Psl. **logo*, g. **ložese*, razširjeno s formantom *-no* (Meillet, Et. 111, 358). *S-* deblo v drugi prevojni stopnji je gr. λέχος, λέχεος »zakonska postelja« poleg λόχος »porod, nekaj rojenega« (Berneker, I 737). Tudi sln. *lôža* »posteljica« poleg *lôže* (n.) »isto« ima pomensko paralelo v blg. *lože* (n.) »uterus, posteljica« in v slš. *ložija* »posteljica (kravja)«. Dalje glej *ložiti*.

loževati, *lożévam* (v. impf.) »kuriti«, npr. *krese ložévati* (Istra, notr.); izvedeno od *ložiti*, *nalagati*; posebna oblika iterativov tipa *hojevati*, *spevati* poleg *hoditi*, *spati*.

lóžiti, *lóžim* (v. pf.) »ponere, locare« (ben.), k temu impf. *lożévati*, *ložévam*; navadno komp. *položíti*, *položím*, impf. *polâgati*, *polâgam* s številnimi izvedenkami kakor *polóžen* »ne strm«, *polȍg* (m.), *polôga* (f.), *položâj* poleg *lóž* (m.), *lóža* (f.) »gnezdo«; enako *na-* (*od-*, *pre-*, *pri-*, *raz-*, *v-*, *z-*, *za-*), k temu *náloga*, *odlȍg*, *prilôga*; impf. *polâgati*, *razlȍg*, *razlâga* ipod. Splošno slov. kavzativ k **lęgti*, *ležati*, *lěgati*, prim. csl. *ložiti*, *ložǫ*, *ot-* (*prě-*, *pri-*, *po-*, *sъ-*, *vъ-*) *ložiti*, sbh. *ložiti* »kuriti«, *polòžiti*, *zàložiti*, *nalòžiti*, *slòžiti*, mak. *loži*, *naloži*, blg. *položa*, *zalóža*, *nalóža*, *razlóža*, r. *ložítьsja*, br. *lažycьca*, p. *łozyć rozłożyć*, *dołożyć*, č. *položiti*, *rozložiti* itd.; enako je tvorjeno got. *lagjan*, stvn. *legan* (< ide. **loghéįō*). Glej Berneker, I 737; Meillet, MSL IX 144; toda lit. *atlagaĩ* »obšiv, novina« je izposojeno iz p. *odłóg*, enako lot. *pãrlags* »z grmovjem porastlo zemljišče« < r. *perelog* (Fraenkel, 21). Zanimivo je sln. *polâgoma* (adv.) »počasi«, prim. blg. *razlóženo* »isto«.

lûb (m.) »drevesna skorja, ličje«, kol. *lûbje* (n.) »ličje«, tudi *olûbje* in *lubâd* (f.) »isto«; *olúbiti drevo* »oluščiti skorjo«, k temu *lûbar* (m.) »Phalaena spirilinguis«, *lubâdar* (m.) »Hylesinus pinipera, Bostrichus typographus«, adj. *lubȁt*, *lûbov*, *lûbast*. Verjetno spada k isti osnovi tudi *luber* (m.) »mlinski kamen« (Cerkno), *lûbnica* »s koruznim ličjem napolnjena blazina«. V 18. st. *lubje* »suber« (Pohlin). Prim. sbh. *lûb* »skorja, ličje, obok«, dial. *lȗb* (Istra), mak., blg. *lub*, r. *lub*, g. *luba*, ukr. *łubo*, *lubъje*, br. *lub*, p. *łub*, *łubie* »obok rešeta, mlinski obod«, č. *lub* »obod«, gl. *łubja* »lesena tla«. Iz drugih slov. jezikov je prevzeto sln. *palûba* »krov«, r. *páluba*, č. *páluba* »votlo drevo«, ukr. *palúba*, p. *paluba* »pokrit voz«. Sorodno je lit. *lubà* »deska«, *lùbos* »lesena tla«, *lúobas* »drevesna skorja«, lot. *luba* »drevesna skorja«, stprus. *lubo* »deska«, alb. *lábë* »skorja, pluta«, lat. *liber* »lubje, knjiga«, stvn. *louft* »drevesna skorja« < ide. **leubh-*, **loubh-*. Glej tudi *lebka*, *lobanja*, *lubenica* (Miklošič, 175; Berneker, I 740; Trautmann, 150; Vasmer, II 64; Fraenkel, 388).

luba »oteklina, velik čir na vratu« (Istra); prim. sbh. *lȕba* »tuber maius pueris in colo nasci, solens«. Štrekelj, Lwk. 37 izvaja z metatezo *b-l-* > *l-b-* iz pomensko enakega sln. *búla*, sbh. *bȕla* »oteklina, tumor«. To je izposojeno iz it. *bolla* »tumor«. Miklošič, 24 navaja samo č. *boule*, *bulka* »oteklina«, p. *buła* »velik hlebec«, ukr. *bûlka* »žemlja« in izhaja iz stvn. *bûlla* »oteklina«; vendar opozarja Štrekelj na pomenske paralele v frc. *boule* »krogla«, *boulanger* »pek«. Vendar so te besede lahko samo prasorodne

(glej *bula, buliti*). Skok, II 322 dopušča tudi možnost križanja z *lub, lubje*.

luben (m.), g. *lúbena* »Labrax lupus«; tudi sbh. *luben* (Istra), *lubīn*, g. *lubína* (Senj, Brač, Split). Najbliže je špan. *llubina, lubina*, frc. *lubin, loubine, loupin* »Labrax lupus«; pri sln. in sbh. imenu je treba izhajati iz istrorom. in dalm. rom. refleksa za lat. *lupinus*, izvedeno iz *lupus* »volk«, prim. it. dial. *pesce lupo, lupu de mari* (Sicilija), *lupo, lupu, lupus* (Sardinija) itd.; z drugimi sufiksi tudi kasno lat. *lupellus*, sbh. *ljùbljāj* (Kotor), *lubiāl* (Mulje), glej Matzenauer, LF IX 218; Schuchardt, ZRPh XXXI 642; van Wijk, ZSPh XIV 14; Skok, II 323. Širše uporabljen sln. je *brancîn* (m.) < it. ben. *brancin, branzin, branzina*, it. *branzino*, izvedeno iz lat. *branchiae*, to pa iz gr. βράγχια, βαράγχια »škrge« (Battisti-Alessio, I 590; Frisk, I 262).

lubenica »Citrullus vulgaris«; izposojeno iz sbh. *lubènica, ljubènica*, mak. *lubenica*, blg. tudi *lebenica* in iz slov. jezikov alb. *lubēnicē*, rum. *lubeniță, lebeniță*. Iz iste osnove **lub-* je tudi sln. *lubíka* »kumara« (Skok, II 322). Dalje glej *lub*.

lúber (m.) »mlinski kamen« (Cerkno); Štrekelj, LMS, 1896, 152 izvaja iz bav. *Lauffer* »zgornji mlinski kamen«, srvn. *loufoere*, stvn. bav. **loufāri*, kor. n. *lāfer* »isto«. Izposojeno verjetno že zgodaj (Striedter-Temps, DLS 172).

lúca »personifikacija demona; ime kobilam«; vzh. štaj. je *Luca* ali *Lucija* »Pehta baba« (Kuret, Glasnik etnogr. inšt. I 19). Prim. č. *lucka* »ženska maska na dan sv. Lucije 13. decembra; ime kobilam«, podobno madž. *Lucaszék* (1808) (Benkö, II 796 z literaturo). Domnevno je sv. Lucija prevzela vlogo predkrščanske slov. boginje *Mokoš* (Machek, RES XX III 57, ESČ[2] 343). Sln. tudi *lucijščak* »na dan sv. Lucije pečen hlebec«.

lûcatl, *lûcam* (v. impf.) »ležati« (otroško), tudi *lûckati, lûckam* (gor.), Pleteršnik, I 535 opozarja na kor. n. *lunzen* »zjutraj dolgo poležavati v postelji«. Bolj verjetno otroška tvorba kakor *âjati, âjčkati, hâjati* »ležati, spati«, *hâjkati* »uspavati«.

lucérna »Medicago sativa«, tudi *lucérnar* (m.) s sinonimi *nemška, turška detelja*. Prim. sbh. *lùcêrna, lucērka, lucern, lucernska detelina* (tudi *švajcarska, španska, štajerska*), blg. *ljucérna*, r., ukr., br., p. *lucérna*, č. *lucerka, lucinka*, slš. *lucerna*. Kakor n. *Luzerne*, madž. *lucerna*, rum. *lucerniai here*, angl. *luzern*, it. *lucerna* se je preko frc. *luzerne* razširilo iz provansalske oblike *luzerne*. Večina avtorjev izhaja iz lat. *lucerna* »svetilka«, tako imenovana zaradi lesketajočega se semena (Wartburg, V 433; Marzell, DPfN III 90; Kluge-Götze, 450). Nekateri avtorji izhajajo iz tpn. *Luzern* v Švici (to zavrača Marzell), ali iz it. tpn. *Luserna, Clauserne* (o tem Machek[2], 342).

Lúcifer, g. *Lúciferja* »satan, hudič«, 1523 cgn. *Juri Lucifor* (Mirna). Prim. sbh. *lùcifer*, v 16. st. *luciper* in *lučifer* (< it.); r. *lucifér* »satan, Venera«, p. *lucyfer, lucyper* »satan«, č. *lucifer, luciper*, prevzeto iz lat. *Lucifer* (frc. *lucifer*, stit. *lucifero*). Toda ukr. *lucýper*, br. *lucypar*, lit. *liucìperius* je prevzeto iz p.; lat. *lucifer* »nosilec svetlobe« je kalk po gr. φωσφόρος »prinašalec luči«, kar je dalo kulturno besedo *fosfor*. Tudi gr. izraz je kalk po hebr. *hêlēl* »bleščeči« (Battisti-Alessio, III 2277; Skok, II 323; Slawski, IV 363; Fraenkel, 375).

lûckati, *lûckam* (v. impf.) »piti, sesati«; Štrekelj, LMS, 1896, 153 izvaja iz kor. n. *lutzl.n* »željno in veliko piti«, *lutze* »oseba, ki veliko pije«, bav. *luzeln* »piti tobak«, *Laz, Luzi, Luzel* »ženska, ki rada pije«. Vendar je to lahko tudi samostojno razvita onomatopeja, prim. slš. *l'uchat'* »željno piti«, *lucháč* »pijanec«, č. dial. *lúchat, lochtat, lunkati, nalungat se, lungnut' si* (Machek, LP IV 124; ESČ[2] 344). Podobna onomatopeja je sln. *lókati, lóčem*, izpričano že pri Trubarju, tudi *lokáti, lokâm* in *lûkati*.

lúč (f.), g. *lúči* »lumen«, tudi *lûč*, g. *luči* (akc. Brandt, Sl. Akc. 264; Tesniere RES IX 105); v 16. st. *luzh* (Trubar, Megiser), tudi »sveča, svetilka«, dial. »trske za razsvetljavo« (dol.), npr. *luč tesati* »luč cepiti«, tudi *lûčnik* (m.) *lučnike cepiti, lučína* »trska« in k temu *lučenica, lûčnica, lučénka* »vrsta sekire«, *lučíca* »ženska, ki preoblači mrliče in jim sveti pri pogrebu«; fitonima *lûčnik* »Verbascum«, *lučíca* »Lychnis«, *lûčka* »Muscari comosum«, *lučíca* »Melandrum«, *lučje* »Geranium silvaticum«. Splošno slov.; prim. csl. *lučь* (m.) »lumen«, *luča* (f.) »žarek«, r. *luč* (m.), g. *lučá* »žarek«, *lučá, lučína* »trska«, sbh. *lûč* (m.), g. *lúča* »trska«, *lũča* »žarek«, mak. *lač* (< *lъč*), blg. *luč* in *luča* poleg *lъč*, pl. *lъčí* »žarek, svetloba, odsev«, ukr. *łuč* »žarek«, *łučýna* »trska«, p. *łuczywo* »trske«, č. *louč*, g. *louče*, slš. *lúč*, g. *lúči* »trska«, gl. *łučwo*, dl. *łuciwo* »trska«. Psl. **loukiā, *loukiā* iz ide. **leuk-* »svetiti«, primarno femininum. Sorodno je lit. *laũkas* »polje« (prim. sln. *svet* »polje«), prim. tudi sti. *loká-* »prostor, svet«, lat. *lūcus* »božanstvu posvečen gaj«, stvn. *lōh* »jasa«. O tem pomenskem prehodu, pri katerem je treba upoštevati tudi sln. tpn. *Luče* < **lučjane* glej Schulze, Kl. Schr. 121; Trautmann, 151; Schröder, Dtsch. Namenkunde 223; Fraenkel, REt. I 407. Pomen »svetloba« je izpričan v lat. *lūx*, sti. *roká-*, avesta *raočah-*, gr. λύχνος itd. Iz slov. jezikov je madž. *lucs, lúcs* »bakla, trska«, *lucfenyo* »brinje« (Miklošič, 175; Berneker, I 742; Fraenkel, 343; Pokorny, 687).

Luče (tpn.), 1424 *Lewtsch*, tudi *Luče*, 1300 *in Luzhe, zu Louitsch, Lučne*, 1291 *Lutschen*. Nedvomno je treba izhajati iz nekega apel. **luče* (f. pl.) in iz stanovniškega imena **lučane*; primerjati je mogoče lit. *laũkas* »polje«, lot. *laũks* »polje, jasa« (o tem Fraenkel, 343); izhajati je treba iz osnove **leuk-* »svetiti« kakor pri sln. *svêt* »orno polje« od »svetiti«, v tpn. *Sveča*, 1440 *Swetzdorf, Svetinci*, 1322 *Zwetinzen*.

lučêrna »prenosna svetilka«, tudi *lučirna*; v 16. st. *luzherna* »fax« (Megiser); prim. sbh. *lućerna, lučerna*, kar je enako kakor sln. iz it. *lucerna* »svetilka«, lat. *lūcerna* poleg sbh. *lùkljērna*, kar kaže s svojim *-k-* na dalmatinsko rom. **lukerna*, prim. tudi got. *lukarn* »λύχνος«. Beseda je prešla v lat. naslonjeno na *lux* »luč« z etruščanskim posredovanjem **luchrna* iz gr. λύχνος »luč« (Battisti-Alessio, III 2275; Skok, II 329). Podobno je sln. *latêrna*, v 18. st. *laterna* (Gutsmann), poleg dial. *lehtîrna*, v 18. st. *lehtirna*

(Pohlin) kakor nvn. *Laterne* »svetilka« iz lat. *lanterna* in to iz gr. λαμπτήρ »svetilka, bakla« (Kluge-Götze, 424; Battisti-Alessio, III 2164).

lučíti, *lučim* (v. pf., impf.) »vreči v določeno smer«; v starejšem jeziku samo *luzhiti* (Dalmatin, Megiser), novejše *lúčati*, *lúčam* (v. impf.) poleg *zalúčati* (v. pf.), dial. tudi *zalučíti* (dol.); *lúčati se* »metati se« (bkr.); k temu *lučâj* »met, dolžinska mera«, dial. *lûč* (m.) »isto« (pkm.), *lučâlnik* »razklana palica za metanje kamnov«, *prilučíti* (Bohinj). Pomensko najbliže je ukr. *łučyty* »ciljati, zadeti«, br. *łučacь*, r. *lúkatь*, p. *kamieniem łuczy* »s kamnom zadene«, č. *lučení hromu* »ictus fulminis«. Kljub Miklošičevemu pomisleku (175), da je morda sovpadlo več homonimov, je treba izhajati iz ide. **leuk*-, **louk*- »svetiti«, kakor pri sln. *lukati* »gledati, opazovati«. V drugih slovanskih jezikih je prevladal pomen *lučiti* »zgoditi, pripetiti se, dobiti« (Berneker, I 742; Vasmer, II 73). Knjižno sln. *slučâj* »Zufall«, adj. *slučâjen*, izv. *slučâjnost* je prevzeto iz drugih slov. jezikov. Sorodno je lit. *láukti* »čakati«, lot. *nuolũks* »cilj, namen« (Fraenkel, 345).

lûd (adj.) »stultus«, f. *lúda*; tudi *lúdast*, *ludljîv*; k temu *lûdba* »zapeljevanje, mikavnost«, *lûdek* (m.) »tepček«, v. *lúditi*, *lúdim* »zapeljevati, vabiti, ukvarjati se«; adv. *zalúdo* »zastonj« že v 17. st. (Dict.). Prim. csl. *ludъ* »stultus«, sbh. *lûd*, f. *lúda*, mak. *lud*, blg. *lud(ijъt)* »norec, neumen«, r. zastarelo *lud* »norec«; iz slov. jezikov rum. *lud* »nemaren, umazan«, *zălud* »prevaran, zapeljan«. Splošno slov. je samo v.: sbh. *lúditi se*, mak. *luduva*, blg. *ludéja*, *ludúvam*, r. dial. *ludítь*, ukr. *łudýty*, br. *lúdzicь*, p. *łudzić*, č. *loudit*, slš. *lúdit'*, gl. *ludać* s pomeni »noreti, zapeljevati, vabiti, izigravati«. Zaradi sln. dublete *lóditi*, *lódim* »motiti, vabiti« zasluži pozornost domneva Vaillanta, da se je to razvilo iz napačne dekompozicije **o-blǫditi* (Vaillant, Slovo II 9), vendar je to lahko oblika z nazalom namesto diftonga. Pomensko blizu je got. *liuts* »hinavski, poniglav, zapeljiv« (Miklošič, 175), lit. *liũsti*, *liudė́ti* »otožen, poteptan, ogoljufan biti«, stprus. *laustineiti* (imper. 2. pl.) »ponižajte« (Berneker, I 743; Trautmann, 151; Vasmer, II 65; Fraenkel, 378). Machek², 341 pritegne poleg got. *us-lutōn* »varati«, stangl. *lot* »goljufija« tudi lat. *lūdere* »varati, šaliti«.

ludra »patoka, tropinščica«; Berneker, I 747 izvaja iz srvn. *lūre*, *liure*, stvn. *lūra*, *lūrra*, nvn. *Lauer* »patoka«. To je dalo p. *lura*, ukr. *lura*, č. dial. *lura*, starejše *lour* (Komenský), dial. tudi *grúl*, *gról* »patoka«; iz srvn. *liure* je sln. *libra* »patoka« (k temu *lîbrna* »vrsta jabolk«), prim. rum. *liur* »patoka«; iz nvn. *Lauer* je sln. *lavra* »patoka« (v 18. st. Gutsmann). Slš. *lora*, stp. *lora* in madž. *lőre* »patoka« je verjetno iz lat. *lōra*, *lōrea* »patoka« (Machek², 342; Slawski, IV 884). Lat *lōr(e)a* izvajajo iz **lou̯era* k *lavare* »umivati« (Kluge-Götze, 425).

lúg (m.) »lixivium«, tudi *lũg*, g. *lúga*; k temu *lúžiti*, *lúžim*, adj. *lúgast*, *lúžen*, izv. *lũžič*, *lužilo* in dial. *lûžnar* »strojar« (pkm.); v 16. st. *lug* (Megiser). Prim. sbh. *lûg* (m.), čak. v 15.—17. st. tudi *luga* (f.) »pepel«, blg. *luga* (f.), r. *lug* (m.), *lúga* (f.), ukr. *luh*, br. *luh*, p. *ług*, č. *louh* »lug«, *koželuh* »strojar«, luž. *łuh*, plb. *läug*. Stara izposojenka iz stvn. *louga* »lixivium«, srvn. *louge*, nvn. *Lauge*, kar je sorodno z lat. *lavō* »umivam«, gr. λούω (Berneker, I 744; Kiparsky, SLC 248; Hirt, PBB XXIII 535).

lugati, *lugam* »lagati« (Megiser); Berneker, I 751 domneva, da je to nastalo po besednem križanju med dial. *ugáti* (< *ḷgati*) in *ləgáti*. Misliti je mogoče tudi na razvoj **łu*- poleg **ło*- iz starega *łъgati* (Ramovš, HGr. II 3). Nesprejemljivo Striedter-Temps, DLS 172, ki suponira neko nepreglašeno bav. dial. obliko *lūgen* poleg *lügen*.

lûk (m.) »Allium cepa, porrum«, v 17. st. *luk* (Dict.), v 18. st. *luk* »cepa« (Pohlin), *luka* (f.) (Gutsmann), tudi dial. *luka* (Erjavec), *beli luk* »Allium sativum«, *pasji luk* »Ornithogalum umbellatum«, *lasna lučica* »Allium schoenoprasum«, *prasluk* »Allium porrum« (tudi sbh. *prasluk* iz gr. πράσον »por« + *luk*, glej Matzenauer, CS 405). Splošno slov., prim. csl. *lukъ* »cepa«, sbh. *lûk*, mak., blg. *luk*, r., ukr., br. *luk*, p. *łuk*, č., slš. *luk*, plb. *läuk*. Najbliže je stvn. *luoh*, nvn. *Lauch*, ags. *léak*, stnord. *laukr*, as. *lōk* »cepa«. Večina avtorjev domneva, da je slov. *lukъ* < germ. **lauka* kakor fin. *laukka* »cepa«. Toda lit. *lukai* (pl.) in morda tudi lot. *luõks* »cepa« < slov. jezikov (ali srspn. *lōk*). Tako Miklošič, 176; Frw. 107; Berneker, I 744; Kiparsky, GLS 299; Vasmer, II 67; drugače Mladenov, 280, ki sklepa na prasorodstvo ter Machek, LP II 158 in Oštir, Donum nat. Schrijnen, 266, ki mislita na predide. substrat; vendar Machek², 343 preklicuje svojo razlago.

lúka »pristanišče, zaliv«; malda izposojenka iz sbh. *lúka*, izpričano v pomenu »portus« že pri Vrančiću, Mikalji in Belinu; psl. *lǫka* (glej *loka*); k pomenu »zaliv« prim. lot. *luñka* »morski zaliv, spomladi poplavljeno nižavje«, poleg *lùoks* »krivina«, lit. *ḷlanka* »zaliv, pristan« poleg *lankà* »dolina«.

lúkati, *lúkam* (v. impf.) »gledati, oprezovati«, tudi *lũkavati* (pkm.) poleg *nalũkávati* »špionirati«, pf. *polúkati*; v 18. st. *lukam* »spähe«, *lukouza* »Sternwarte« (Gutsmann); kasneje *lúkavec* »špion«, *lúkanje* »oprezovanje«, *lukálo* (n.) »daljnogled«; k temu tpn. *Lukovica*; prim. sbh. kajk. *lũkati*, *lũkām* »gledati«. Miklošič, 175 navaja tudi csl. *prělukovati* »zalezovati, prežati« in pritegne k tej pomenski kategoriji r. *prilučítь* »privabiti«, p. *luczạć* »ujeti« in rum. *năluci* »prikazati se«, *năluc*, *nălucă* »prikazen«, dalje lit. *láukti* »pričakovati«, stprus. *laukīt* »iskati« in s prevojem lit. *lukė́ti* »željno pričakovati«, lot. *lũkuôt* »gledati«, *nùolũkuôt* »ozirati se naokrog, opazovati, poiskati si kaj«; verjetno iz iste stopnje je sln. tpn. *Zlatoličje*, n. *Goldendorf* iz **zoltolykъ* »iskalec zlata«; k temu ca. 1204 *dâ diu Greian in die Trâ, mit golde ein wozzer rinnet* (Eschenbach, Parzival). Nesprejemljivo Berneker, I 743 in po njem Striedter-Temps, DLS 173, ki samo slovensko besedo izvajajo iz n. *lugen* »gledati«, kor. n. *laugen* »oprezati«, stvn. *luogen*; enako Skok, II 328, ki samo hrv. *lũkati* izvaja iz stsaš. *lôkôn* »gledati« in primerja it. *luchenare* »skrivaj ogledovati« iz langob. *lôhhon*. Osnova je povsod ide. **leuk*-, **louk*-, **luk*- »svetiti«; o pomenskem razvoju od »svetiti« do »gledati« Fraenkel, KZ XIV, Erg. H. 96 in Bechtel, Lexilogus zu Homer 74. Glej tudi *lučiti*.

lûknja »foramen, fovea«, v 16. st. *luknja* »antrum, foramen«, *nofne luknie* »nosnice« (Megiser), v 18. st.

lukna (Pohlin), *luknja* (Gutsmann); k temu (*pre-*)-*lúknjati* »izvrtati odprtino«, adj. *lûknjast* »covernosus«, dem. *lûknjica* in iz tega *lûknjičav* »porozen«. Prim. sbh. kajk. *lúknja*, štok. tudi *luka*; tudi p. *luka*, ukr. *ljúka*, r. *ljuk*, gl. *luka*. Izposojeno iz srvn. *lucke*, *lücke*, stvn. *lucka* »Loch«; za severne slov. jezike pride v poštev spn. *luke* in za r. tudi hol. *luik* (Miklošič, 175; Berneker, I 744).

lûla »pipa«, tudi *lúla*, *lûlica*; prim. sbh. *lula* »isto«, mak. *lula*, blg. *lulá*, *lulíčka*, r. *ljulъka*, ukr. *ljulъka* »pipa«, p. *lulka*, *luleczka*, č. *lulka*, slš. *l'ul'ka* »pipa«. Kakor rum. *lulea* »pipa«, ngr. λουλές »pipa« in alb. *lule* »kovinska cev« iz osm. turš. *lüle* perz. *lule* »pipa, cev« (Miklošič, TEl. II 120; SEW 176; Berneker, I 745; Gorjajev, 198; Lokotsch, 1336).

lúlati, *lúlam* (v. impf.) »mingere«, pf. *polúlati* (*se*); k temu *lûlek* (m.), g. *lûlka*, *lûlček* »penis« (otroško). Prim. č. *lulati* in gl. *lulać* poleg n. dial. *lullen* »isto«. Ni potrebno misliti na izposojenko, izvedeno je lahko samostojno iz onomatopeje *lululu* (Važný, NR XLI 278). Machek², 343 opozarja tudi na het. *lalu-* »penis (erectus)«.

lúmp (m.) »malopridnež, lopov«; k temu *lúmpati* »ponočevati, popivati«, *lumparîja*; prim. sbh. *lŭmp*, *lŭmpovati*, *lumperāj*; p. *lump*, *lomp*, č., slš. *lump*, dl. *lump*. Izposojeno iz nvn. *Lump* »ničvrednež«, *lumpen* »razuzdano živeti«, *Lumperei* »razuzdanost« (Striedter-Temps, DLS 173; Slawski, IV 379).

lûmpič (m.) »obist, ledvica«, tudi *lûmpica* (f.) in *lûmbica* (vzh. štaj.). Izposojeno iz bav. avstr. *Lumpe* »obist« poleg *limpələ* »isto«. Oblika n. *Lumpəl* (f.) se je verjetno razvila iz *Lungel* poleg *Lunge* »pljuča« (Striedter-Temps, DLS 173).

lúna »mesec«, dem. *lúnica* (nar. pesem, npr. *polna luna* »ščip«, *slepa luna* »mlaj«; *luna ga nosi* »mesečen«, *luna ga trka* »zmeden«. Splošno slov.; csl. *luna*, sbh. *lúna*, čak. *lunȃ* (Krk), tudi *lûna* »mavrica« (Osojnik), *lûnica* »vrsta peciva« (Krk), mak. *luna*, blg. *luna*, r., ukr., br. *luna*, p. *luna*, č, slš. *luna*. Psl. **luna* je pomenilo poleg »mesec« tudi »svetloba« < ide. **louksnā*; najbliže je stprus. *lauxnos* (pl.) »ozvezdje«, lat. *lūna* »mesec«, gr. λύχνος »luč«, avesta *raoχšna* »luč«, srir. *luan* »mesec«, arm. *lusin* »mesec« (Miklošič, 176; Berneker, I 745; Meillet, Et. 130, 444; Vasmer, II 69; Pokorny, 687). Iz iste osnove ide. **leuq-* »svetiti« je tudi sln. *lûnež* (m.) »rumenkast kozel« (Krn), »Rhinanthus«, prim. *lana* »rumena koza, krava«, p., č. *luna* »soj požara«.

lúnder (m.) »šop las; z dlako neenako poraščen kozel; suh dolgin«; tudi *lûndra* (f.) »isto, za kozo in za žensko«; k temu cgn. *Lunder*, *Lundrič*. Nejasno; morda iz srvn. *lunde* »val«, poleg *lunde*, *unde*, tudi »bula, mehur, viher«. Izhodišče je lat. *unda* »val«, *undare* »valoviti, valiti, vzpenjati se«.

lûnek (m.) »pesta pri kolesu«, tudi *lúnək*, *lûnjek*. Prim. sbh. kajk. *lunjak*, g. *lunjka* »isto«, č. *lounek*, *lun*, *lon*, *lonek*, slš. *lônik*, p. *lon*, dial. *lón*, *lun*, gl. *lón*, *lónk*, dl. *lonk* »pesta, žebelj s katerim se pritrdi kolo na os«. Izposojeno iz srvn. *lun*, *lune*, nvn. dial. *lunn*, *lonnagel*, *loner* »isto«, stvn. *lun*, *luna* (Matzenauer, CS 58; Miklošič, 176; Štrekelj, Ljub. Zvon, 1889, 350; Berneker, I 745; Striedter-Temps, DLS 173).

lûnež (m.) »kozel rumenkaste dlake« (Krn); tudi fitonim »Rhinanthus«. Izvedeno verjetno od *luna*, prim. r. *lunь* (f.) »moten, bled sijaj«. Vasmer, II 70 primerja avesta *raoχšna-* »svetal, lesketajoč, blesteč« < ide. **leuk-* »svetiti« (o tem Pokorny, 687). Za to domnevo govore tudi sinonima za »Rhinanthus«, sln. *leskotec*, *lošec*, *lošenj*, *lusnič*, *lašč*, *lošec* k *lesk*, *losk*.

lúnj (m.) »Falco aeroginosus, Circus rufus, Vultur cinereus, Aquila fulva, chrysaetos«, tudi *lûnjež* (m.); v 16. st. *lunj* »milvius« (Megiser). Prim. csl. *lunь* »Vultur«, sbh. *lunj* (m.), *lŭnja* (f.), *ljŭna*, *jŭna*, r. *lunь* »vultur, falco«, ukr. *łunь* »vultur, falco«, č. *luňak*, *lunik* »Milvus«, slš. *luniak* »isto«. Miklošič, Lex. Pal. 344 opozarja na ngr. λούπης »Milvus«. Uhlenbeck, KZ XXXIX 260 rekonstruira psl. **lupnь* k *lupiti* »ropati«, enako tudi Brückner, KZ XLII 356. Vprašanje je, če spada k isti osnovi tudi csl. *lunjavь* »s pobešeno glavo«, sbh. *lúnjati se* »hoditi s pobešeno glavo« (Skok, II 331) ali r. *lunítь* »izbuljiti oči« ali r. *on bel kak lunь* »čisti sir« k *luna* (Berneker, I 745). Oštir, Vogeln. 49 suponira predide. poreklo.

lúnta »zažigalna vrvica«; kakor sbh. *lûnta* »vrsta topa«, p. *lunt* (m.) »zažigalna vrvica«, dial. *lóńta*, *lunta*, č. *lunt* (m.), slš. *lunta*, ukr. *lunt* (m.) izposojeno iz nvn. *Lunte*, starejše *lunten* »stenj«; odtod tudi agl. *lunt*, šved. *lunta*, dan. *lunte* »zažigalna vrvica«. Pri Luthru je *lunte* »cunja, capa« in ta pomen je izpričan tudi p. dial. *lonty*, č. *lunty* »cape« (Kluge-Götze, 449; Slawski, IV 332).

lúpež (m.) »tat, razbojnik«, toda v 18. st. *lapésh* (m.) »pirat, gusar« (Pohlin), poleg *lap* (m.) »rop«, morda naslonjeno na *lapati*, *lópniti* »tolči, udariti«. Prim. sbh. *lúpež* »rop«, stsbh. *lupežь*, kar povezuje Skok, II 331 z *lupiti* »luščiti«, vendar tudi r. *lupëž*, p. *łupież*, č. *loupež*, *loupežnik* poleg č. *loupiti* »ropati«, p. *łupić* »isto«. Machek², 341 primerja sti. *lumpáti* »vzame, polasti se«, kar je poleg perz. *rubiēdan* »ropati« sorodno s stvn. *roup* (> sln. *rop*). Glej tudi Meillet, Ann. Fenn. B XXVII 158.

lúpiti, *lúpim* (v. impf.) »decorticare«, tudi *lúpati*, *lúpam*, *lúpljem*; v 16. st. *lupiti*, *oblupiti* (Megiser); k temu *lup* (m.), *lupína* »cortex«, dial. tudi *lupánja* (štaj.), *lupín(j)a*, v 16. st. *lupinia* »putamen«, *olûpek* (m.), v 18. st. *ollup* »isto«, adj. *lupínast*, *lupínav*; a tudi *lupînčati*, *lupînčkati* »igrati se z orehovimi lupinami« (gor.). Splošno slov., prim. sbh. *ljûpina* »luske« (Dubrovnik), mak. *lupi* »lušči«, *lupa* »leča«, *lupeška* »luščina«, blg. *lúpъ* »lupi«, r. *lupítь*, *luplјú* »luščiti«, r. csl. *vylupiti sja* »izkljuvati se iz jajca«, ukr. *łupýty*, *łupesáty*, p. *łupić*, *łupię*, č. *loupiti*, gl. *łupić*, dl. *łupiś*. Pomensko enako je lot. *làupît* »lupiti«, s prevojem *lupt*, *lupinât*, lit. *lùpti*, *lupù* »lupiti«, *lupsnìs* »olupljena drevesna skorja«, *lupinai*, *lupines* »olupki«. Večina avtorjev domneva, da niti v baltskih, niti v slov. jezikih ni mogoče razlikovati med *lupiti* »decorticare« in *lupiti* »tolči, ropati« (glej sln. *lopež*, *lupež*), sbh. *lûpiti* »tolči«, p. *łupić*, č. *loupiti*, lit. *aplaupýti* »oropati«, lot. *làupît* »ropati«. Bolj ali manj negotovo je sorodstvo s sti. *lumpáti* »razbije«, *lopáyati* »vzame,

ropa«, stvn. *loub* »list«, srir. *lomraim* »strižem, odrem, ropam«, gr. λύπη »žalost, bolečina«. Glej tudi *lub* (Miklošič, 176; Berneker, I 746; Trautmann, 164; Buga, RR I 489; Vasmer, II 70; Sławski, Sl. Occ XVIII 264).

lûska »squama, furfurus«, tudi »otrobi« in *lûsk* (m.); v 18. st. *luski na glavi* (Pohlin), *luſka, luſkina* »Schote«, pl. *luſki* »Kleien« (Gutsmann); adj. *lúskast, lúskav, lûsknat*, dial. *lûkov* »iz ajdove moke« (dol.); tudi *luščína*, že v 16. st. pri Dalmatinu. Prim. sbh. *ljȕska* »isto«, csl. *luska* »involucrum folliculus seminis«, r., ukr., br. *luská*, p. *łuska* (pomeni tudi »oklep«), č. *luska*. Sorodno je lot. *laûska* »iver, črep«, lit. *lauskas* »luska, olupek« in s prevojem lit. *lukštás, lùkštas* »jabolčni olupki, orehove luščine«, *luskà, lùskas* »cunje«. Glej tudi *luščiti, luzgati*; z drugim formantom je tvorjeno csl. *luspa*, blg. *lúspa, ljúspa*, r., ukr. *lúspa*, p. *łuspina*, kar je po Zubatém, JA XVI 403 križanje med *luska* in *lupina*; poleg tega tudi sbh. kajk. *lȕstra* »squama« (Miklošič, 176; Berneker, I 747; Trautmann, 152; Vasmer, II 71).

lúskati, *lûskam* (v. impf.) »tleskati, pleskati, tolči«, pf. *lúskniti, lûsknem* poleg *lúsniti, lûsnem*; k temu *lûsk* (m.), g. *lúska* »tlesk, pok«; v 16. st. *luskati* (Trubar, Dalmatin), *luskanje* (Megiser), v 18. st. *luskam* »ploskam« (Pohlin), *luſkati, luſkanje* (Gutsmann). Zaradi sbh. *ljȕskati, ljȕskām* »biti žogo«, *ljuskati, ljuštem* »brbljati«, pf. *ljȕsnuti, ljȕsnem* »udariti s tleskom« in č. dial. *liskati, lisknouti, liščiti* »udariti s pokom« poleg *luskati* smemo sklepati na *lusk* in *ljusk*. Gotovo onomatopeja, po Macheku[2], 335 je to *-sk-* intensivum k *lupati, lipati*. Z začetnim *-h-* prim. sln. *hlístati, hlístam* »hlastati, pokati z bičem, ploskati«, pf. *hlístniti, hlístnem* (vzh. štaj.) poleg *hlípniti, hlîpnem* »isto«, prim. blg. *chliskam*, ukr. *chlyskaty* »isto«. Vokal v teh onomatopejah variira v vseh slov. jezikih. Glej tudi Skok, II 337 in *loskati, leskati* poleg *lupati, lopati*; v sln. *prilepil sem mu eno* »klofnil sem ga« smemo računati tudi na **lepati, *lepniti*.

lûsnec (m.) »Lathraea squamaria«, tudi *luš, lušč, lúskavka*; prim. sbh. *ljuskara* »isto«. Izvedeno od *luska, luščina* kakor n. *Schuppenwurz*. Podobno tudi *luščénec* »Melampyrum arvense«.

-lust (f.), samo komp. *zálust* (f.), g. *zalûsti* »kljuka na sidru, žleb na vrši, pralica«; nejasno; morda je sorodno r., ukr., br. *lústa* »reženj, kos (kruha)«, kar nekateri avtorji povezujejo z lit. *lústas* »reženj kruha« in dalje z *luščiti, luska* (Berneker, I 748; Trautmann, 1 2; z rezervo Vasmer, II 71). Berneker, idem. pritegne še stnord. *ljósta* »tolči, lomiti«, norv. *losta* »olupiti«, kar Vasmer odklanja. Zubatý, JA XVI 397 domneva sorodstvo (r. *lústa*) z lit. *láužti* »lomiti«, sti. *rujáti* »lomi«, *lōṣṭás* »odlomljen kos«, gr. ἀλυκτοπέδη »nezlomljive vezi« (Schulze, KZ XXVIII 280: dvomi Frisk, I 80; podrobno Mayerhofer, III 64, 118 in Fraenkel, 347).

lúščiti, *lúščim* (v. impf.) »valvolis eximere«, tudi *luskati, lúskam*, pf. *olúščiti, olúskati, oluskíniti*, v 18. st. *lushiti* (Pohlin), (*od*)*luſhiti* (Gutsmann). Prim. sbh. *ljúštiti, ljúštīm* »isto«, mak. *lušti*, blg. *ljuštjá*, r. *luščítь, luščú*, ukr. *łuščýty*, p. *łuszczyć*, č. *louštiti, louskati*, slš. *lúskat'*, gl. *łuščić*, dl. *łuščiś* »isto«. Glej tudi *luzgati*. Izvedeno od *luska* (Miklošič, 176; Berneker, I 747; Vasmer, II 73).

luštek (m.) »Levisticum officinale« (dol.); tudi *lúštrek, luštrik, lúštrk, lúštik, ljubček* poleg *lêvstek* in celo *belestika*; prim. sbh. *ljubčac, ljubačac, jubček, lubčac* in *velestika, veleštika*, r. *ljubístok, ljubísta, ljubístra*, ukr. *ljubýstok, ljúbist, ljúbystь, ljubystýna*, br. *ljubísta*, p. *lubistek, lubist, lubczyk, lubszczyk, lubszczek, lubiśnik*. Izposojeno iz srvn. *lübestecke, lustecke, lubstöck, liebstück, lustok*, stvn. *lubestēcco*, nvn. *Liebstöckel*, kar je ljudsko etimološko preoblikovano iz lat. *levisticum*, gr. λιγιστικόν (iz tega turš. *logostēkon*). Iz istega vira je madž. *levestikom, léstván*, rum. *leusten*, lit. *lìpštakas* (poleg *liubysta* < br.), lot. *lupstaga* (Miklošič, Frw. 34; SEW 171; Berneker, I 756; Striedter-Temps, DLS 173; Kluge-Götze, 440). Ime je izvedeno iz tpn. *Liguria*, tudi it. *levistico*.

***lut** »lipovo ličje«, izpričano samo v tpn. *Utik, Podutik*, 1178 *Luttich, Lutig*, 1312 *Weytichk*, 1421 *Wittikh*, kasneje tudi *Lutik* (Valvazor) in *Utik* (pri Vodicah), 1499 *Vitickh, Vitikh*. Sorodno je r. *lut* (m.), *lutь* (f.) »ličje, lipovo ličje«, *lutьě* »mlad lipov gozd«, str. *lutovjanь* »iz ličja«, ukr. *łuttьe* »lipove vejice, lipovo ličje«, br. *lut* (m.) »ličje«, p. *łęt* (m.) »šiba«, č. samo tpn. *Louti, Lutová*. Psl. **lǫtь*, sorodno je lit. *lentà* »deska«, stvn. *linta* »lipa, ščit«, nvn. dial. *lind* »ličje«, dalje lat. *lentus* »gibek, upogljiv«, alb. *landë* »stavbni les«; sti. *latā* »liana« iz ide. *lento-* »prožen«. Glej tudi *lutka* in *lipa*, zraven tudi sln. *lintvern* »zmaj« < stvn. *lindwurm* (Pokorny, 677; Berneker, I 740; Uhlenbeck, PBB XXVI 302; Mikkola, PBB XXI 219; Vasmer, II 71; Fraenkel, 357).

lútati, *lútam* (v. impf.) »počasi hoditi, pazljivo iskati, brezuspešno delati«. Prim. sbh. *lútati, lûtām* »bloditi, klatiti se«, mak. *luta* »blodi«, blg. *lutam se* »blodim, motim se«. S prevojem **(s)leụt-* : **(s)lūt-* spada zraven tudi r. *lytátь* »prizadevati se, klatiti se«. Morda spada zraven tudi stč. *lútový* »krhek, prhek, prazen«. Sorodno je lot. *lutêt, lutinât* »crkljati«, *luta* »brezdelno življenje«. Dalje primerjajo gr. arkad. λεύτων »obotavljivo«, srvn. *liederlich* »zanikrn«, stvn. *lotar* »prazen, tečen« (Berneker, I 748; Zupitza, GG. 145; Solmsen, KZ XXXIV 447; Petersson, JA XXXIV 378; Pokorny, 962; Vasmer, II 76).

lûtka »punčka, marioneta«; k temu *lûtkar* (m.), g. *lûtkarja* »izdelovalec lutk«, g. *lûtkarica*, adj. *lutkast, lutkoven* (*lutkovno gledališče*), *lûtkarski*. Nova izposojenka iz drugih slov. jezikov, prim. sbh. *lȕtka, lȕtak* (m.) »isto«, p. *lątka*, č. *loutka*; morda spada zraven tudi str. *lutькъ* »glumač«, kar izvaja Miklošič, 177 iz got. *liuþareis* »pevec« ali iz stvn. *lotar* »prazen, votel«. Psl. **lǫtъka* iz *lǫtь* »lubje« (prim. p. *paluba* »lutka« < *lubь* »lubje«) (Berneker, I 741; Brückner, KZ XLII 356; Porzeziński, JA *XXIX 356; Machek[2], 342). To *lǫtь* »lipovo lubje«, r., ukr., br. *lut*, p. *lęt*, č. *lut* je v sln. tpn. *Utik, Podutik*, starejše *Lutik* (Valvazor), 1499 *Vitickh, Vitikh* in morda *lot* (m.) »divji grah« (Pohlin); Berneker, 741 prišteva zraven tudi sln. *lôtka* »Asphodelus«, kar je zaradi imen močvirskih rastlin v drugih slov. jezikih bolj verjetno iz prim. **lot-*. S slov. **lǫtь* »lipovo lubje« je sorodno lit. *lentà* »deska, tabla«, alb. *landë* »gradbeni les« (Vasmer,

II 71; Treimer, KZ LXV 117) ali verjetneje s stvn. *lint(e)a, linda* »lipa« (Schmidt, KZ LVII 16; Fraenkel, KZ LXXII 193; Machek², 345).

luzgati, *lúzgam* (v. impf.) »luščiti« (dol.), *luzgína* »luščina«; prim. sbh. csl. *luzgati, luzgajǫ* »mandere«, r. *luznútь* »udariti« (< **luzgnǫti*), *luzgá* »luska, luščina«, ukr. *nalúzaty*, br. *luzhácь* »luščiti«, blg. *lúzgam* (impf.), *luznь* (pf.) »sunem«. Stara baltoslov. zveneča varianta k *luska, luščina*, prim. lit. *lùzgana* »luščina«, *lùgzti* »raztrgati«, *luzgéti, lùzginti* »premikati se« poleg *lùkštas* »luščina«, *lùkštyti, lùkštinti* »luščiti« in *láužti* »razbiti« (Berneker, I 747; Vasmer, II 67; Fraenkel, 393).

lúža »lokva, kal, mlaka«; v 16. st. *lusha* »palus« (Megiser), v 18. st. *luſha* »lacuna« (Pohlin), dem. *luſhèza* »lužica«. Pogostno v tpn. in mtpn., tako *Luže*, 1154 *Lusse*, 1270 *Lusach, Lousah*; *Mrzla Luža*, 1154 *Altelasis*, n. štaj. *Leusing*, 1173 *Levsnich* (< **lužьnica*), mptn. *Luža, Lužica, Lužina, Lužišče, Lužje, Lužnica, Lužnik, Užiše, Užce* (avtor, SVI I 364). Prim. r. csl. *luža* »palus, lacuna«, sbh. dial. *lȕža* (Dubrovnik), *lùžina* (Črna gora), r. *lúža*, č. *louže*, slš. dial. *luža*, gl., dl. *luža*; ide. **lougi̯ā* h korenu **leu̯g-* »temen, mlaka«. Sorodno je lit. *liũg(n)as* »mlaka, tolmun, močvirje«, jezero, *Lũgas*, lot. *luga* »lepljiva, močvirna zemlja«, hdn. *Ludza*, stprus. *Lügelgen*, kar kaže na **lugi̯a* kakor r. hdn. *Lža*; tudi ilir. **lugas*, prim. ἕλος Λούγεον καλούμενον pri Trstu (Strabo), alb. *legatë, ligatë* »mlaka, močvirje«, gr. λυγαῖος »temen«, ἠλύγη »senca, tema«, morda tudi gal. λοῦγος »krokar« (Berneker, I 748; Trautmann, 163; Vasmer, II 66; Fraenkel, 379; Porzig, Gliederung 175).

M

ma (part.) »toda, ampak« (goriš., primorje); prim. sbh. *mȁ* »toda, ampak« (Dalmacija, Črna Gora), mak. *ma*, blg. *ma* »isto«. Najbolj verjetno vse iz it. *ma* »toda, ampak« < lat. *magis* »več« (frc. *mais*), tudi ngr. μα (Miklošič, Fw. 107; Berneker, II 1). Drugače Maretić, Rad XCIII, 37, ki za notranje sbh., mak., blg. domneva križanje s sbh. *amȁ*, mak. *ama*, blg. *amá* »ampak«, kar je preko osman. *ama* < arab. *emma, amma* »isto«. Dvomi Kopečný, II 421.

máca »tiskarska kepa«; tudi r. *máca* »isto« (v 16. st.); izposojeno iz it. *mazzo* poleg *mazza* »tolkač«, izvedeno iz lat. *mattea* »kij, tolkač« (Matzenauer, CS 247; LF X 56; Vasmer, II 107; Battisti-Alessio, III 2396).

macaról, izpričano samo v pogostem cgn. *Macarol*, prvič zapisano 1270 *Joannes Mazarol* v Piranu (Kandler, CDI I). Najbolj verjetno je treba izhajati iz it. *massariòlo* »hišni škrat«, ben. it. *masariòl*, v Padovi *mazarolo* »hišni škrat, mora«, trev. *mazzarol* »isto«. To je sprejeto tudi v sbh. *macàruo, macìruo* »duh nekrščenega otroka« (Boka, Vuk). V it. tpn. *Mazzarol, Mazaroli* (Olivieri), Saggio 331; Prati. Esc. II 162). Skok, II 344 izhaja iz srlat. *massarius*, it. *massaio* »upravnik, ekonom«, izvedeno od *massa* »kmetija, posest«. Toda Meyer-Lübke, 5425 in Battisti-Alessio, III 2384 suponirata lat. *mattea*, it. *mazza* »bat«. Sem spada tudi stsbh. *macarul* »clavae pontificae« (Mažuranić, Prim. 619). Pri Du Cange je *mazzerius, mazia, matia* znak dostojanstva. Sin, *mačerol*, že v 18. st. *mazharól* »stellio« (Pohlin. Gutsmann) je križanje z *močerad* »stellio«. Dvomljivo suponira Debeljak, Proteus XVI 219 neko neizpričano it. *mazerol* »s kijem oborožen vojak«, čeprav pritegne tudi severno it. tpn.

mâcati, *mâcam* (v. impf.) »močiti, namakati, dajati obkladke« (vzh. štaj.), tudi *macaráti, macarâm* »isto«, *macarâ* »dežuje«; verjetno spada zraven tudi *mácoh, mácuh* »vrsta jabolk« (Maribor) in *macovt* (m.) »neka jajčna jed«. Prvotno **mak-s-ati* s *s* intensivum k **makati*, v komp. *namâkati, omâka*, dolga *-ō-* stopnja k *móker, móčiti*. Najbliže je mak. *macne* (v. pf.) »namoči«, *maca* (v. impf.) »namaka, maže«, blg. *macam* »mažem«. Iz iste prevojne stopnje je r. *makátь, makáju* »pomakati, ugašati luč«, *mákanec* »neka jed«, ukr. *mačáty* »pomakati«, *máčanka* »omaka«, p *maczać* »pomakati, močiti«, č. *mákati, máčeti* »močiti«, gl. *makać*, dl. *makaś* »omehčati« (Berneker, II 8). Dalje glej *móker*.

macêl (m.) »klavnica, mesarija«, tudi *macél* (notr.); prim. sbh. *màcel* »isto« (Dalmacija), csl. *makellja* »macellum«, *makelarь* »macellarius«. Izhodišče je gr. μάκελλον »klavnica«, kar je dalo lat. *macellum*, it. *macèllo*, trž. it. *mazelo*. Tudi alb. *maqēlī* (Šturm, ČJKZ VI 52; Skok, II 345; Battisti-Alessio, III 2299).

mâcelj (m.), g. *mâclja* »lesen tolkač pri klopotcu« (vzh. štaj.), »kembelj pri zvonu« (pkm.), tudi *mâcljek* (m.) »isto« in adj. *mâcljast* »odebeljen, zajeten«. Prim. sbh. kajk. *macel* »tudes, fistuca« (Belostenec). Pleteršnik, I 539 prišteva sem tudi sln. *macȃn* (m.) »utež«. Toda Skok, II 343 opozarja pri tem na sln. sinon. *kacȃn* in na sbh. dial. *macân* »širok velik nož« (Cres.). Berneker, II 1 izvaja sln. *mâcelj* »tolkač« iz iste osnove kakor sln. dial. *máca* »tiskarska kepa, Druckerballen«, kar je izposojeno iz it. *mazzo*, furl. *màzze* »šopek« (Mende, RLS 90) kakor sbh. *mȁc* (m.) »jata, skupina«, *màca* (f.) »šopek«, *màca* »ribja jata«. Skok, idem. pritegne zraven tudi sln. dial. *máseka* »sekira za rezanje slanine« (Kranjska gora).

macésen (m.) »Larix«, tudi *macéselj* (štaj.) in *macȇs*, g. *macésa* (dol.) poleg *macésen, mecȇs*; v 18. st. *merzeſnovu drevu, merſezna* (Gutsmann), v Reziji *masosan*. Tudi orn. *Macesnovec Mecesnovec, Macesnovik*. Prim. sbh. kajk. *mecesen* »Larix«. Caf, Vestnik, I 3 in Štrekelj, JA XXXV 197 izhajata iz **ma-sosna*, kar se zdi sprejemljivo za rez. *masosan*. Oštir, Etnolog III 102; AAS I 129; Vogelnamen 16 rekonstruira izhodno **ma-cě/esnь* in primerja predrom. **caiss-* »hrast«; k temu morda srlat. *casnus* »Quercus«, zah. n. *Käs, Kas* »Quercus« (Bach, DNK I

307). Tudi Skok, II 395 domneva, da je enako kakor lat. *larix* predromanski substrat.

macîzra »vrsta fižola« (Haloze), tudi *macîza* poleg *cîzra* »isto« (vzh. štaj.); verjetno prep. *ma-* + *cizra*, kar ne more biti nič drugega kot sln. *cízra* in *cízara* »Cicer arietinum«. To je izposojeno iz furl. *césare*, ben. it. *cesera* iz lat. *cicer* (n.), *cicere* (m.) »Cicer arietinum« poleg lat. *cicera* »Lathirus« nejasnega porekla (Šturm, ČJKZ VI 50). Sln. tudi *kihra*, *čičerka*, *čiček* »Cicer arietinum«. Berneker, I 503 sodi, da je sln. *cízara* in č. *cizrna* kakor *kîhra* sprejeto preko srvn. *kicher* in iz poznostvn. *ciser*, nvn. *zisern*, *ziesererbse* (glej tudi Miklošič, 116).

macôla »kij, težko kladivo«; prim. sbh. *màcōla* »isto« (Lika, Šibenik, Korčula, Split), tudi *macôla* (Rab) in *macôl* (m.) (Žumberak), *màcula* (Dubrovnik, Cavtat); tudi alb. *macolle* »leseno kladivo«. Izposojeno iz it. *mazzuolo*, ben. it. *mazzòlo* »železno kladivo«, furl. *mazzuèll* »veliko leseno kladivo«. Izvedeno z latinskim demin. sufiksom *-olus* iz *mattea* »bat« (Štrekelj, LMS, 1892 18; Šturm, ČJKZ VI 61; Mende, RLS 90; Skok, II 345; Meyer-Lübke, 5425). Glej tudi *mâcelj*.

mačefît (m.) »sperma«; nejasno, morda iz neke italijanske oblike za lat. *futuere* »občevati«; Meyer-Lübke, 3622 navaja narečne oblike kakor ben. *fotiča*, piem. *čifota* »slabo vino«. Začetno *ma-* je morda iz rom. *male* »slabo«, prim. frc. dial. *maufoutu*, *mafoutu* »debilen« (o tem Wartburg, III 925). Zaradi obilice oblik ni mogoče najti izhodišča v dostopni literaturi.

máčeha I »Stiefmutter«; v 16. st. *mazhoha* »noverca« (Megiser), v 18. st. *mazhaha*, *mazheha* (Gutsmann). Splošno slov.; prim csl. *maštecha*, sbh. *mȁćeha*, mak. *maštea*, dial. *mak'ea*, *mak'eva*, blg. *mašteha*, r. *máčecha*, *máčicha*, ukr. *máčucha*, *mačocha*, br. *máčacha*, *máčycha*, p., luž. *macocha*, č. *macecha*. Izvedeno iz *mati* z različnimi sufiksi **matįecha*, *-ocha*, *-ucha*, *-icha*, ki se največkrat pojavljajo v antroponimih (Berneker, II 27). Drugače Sommer, IF XI 54, ki izhaja iz ide. komparativa **matrįesi-* kakor lat. *mulier* »žena«. Madž. *mostoha*, *mostaha*, *mustaha* poleg *masta*, *musta* kaže s svojim *-št-* na staro izposojenko kakor *Pesta* iz **pektįa*.

máčeha II »Viola tricolor«, tudi *mačešica*; večkrat tudi v imenih drugih rastlin, tako *máčeha*, *mačoha*, *máčohovje* »Rosa canina«, *máčešica* »Thymus serpyllum«, *máčešina* »Saturiva montana« (Podgorje). Prim. sbh. *maćuha*, *maćvica* poleg *mačuha*, *mačoha*, *mačuhica* »Viola tricolor«, tudi blg. *maščika*, č. *maceška*. Ime je verjetno prevzeto po n. *Stiefmütterchen* »Viola tricolor«, tudi it. *madrigna* iz pozno lat. *mātrigna* »druga očetova žena«. Za to domnevno govore tudi sinonima, sln. *s(i)rotica*, *s(i)rotičica*, slš. *sirôtka*, dl. *syrotka*. Drugače Krogmann, Annales ASF Ser. B 84, 199—240, ki it. *madrigna* izvaja iz germ. **madra* »moder«. Proti temu Hermodsson, Modern Sprakvetenskap XIX 42 in Marzell, Kosmos LVII 416; LVIII 95.

mačék (m.) »testen svaljek« (pkm.), tudi pl. *mačéki* »svaljki iz krompirjevega testa«. Izposojeno iz madž. *mácsik* »rezanci, vrsta peciva«, kar je izvedeno iz *mák* »Papaver« < slov. *makъ*. Tudi sbh. kajk. *turošmaček* < madž. *túrós* »s sirom« **mácsik* (Jurančič, Dis.; Benkö, II 806).

mâčka I »Felis domestica«, tudi *máčka*; *divja mačka* »Felis catus«; k temu *máček* (m.), *mačák* (m.), *máče* (n.), *máčeta* in *mačȅ*, *mačéta*; v 16. st. *mazhka* »felis«, adj. *mazhkin med* »resina« poleg *shelefna mazhka* »anchora, sidro« (Megiser), v 18. st. *mazhka*, *shelesna mazhka* (Gutsmann); danes običajno *maček* »sidro«. V pomenu »felis« tudi sln. *máca*, *mûca*, *mûcka*, *mûcika*, *mûc* (m.), *mûcek*, kar je gotovo iz vabnih klicev za mačko, prim. sbh. *mȁc*, mak. *mac*, *mac*, blg. *mac*, sln. *mȕc*, *mȕc*, enako sln. dial. *tûjka* »felis«, (Kojsko, Breginj) iz vabnega klica *tuj*, *tuj*, vendar sln. tudi *žóka* (Slov. Gorice) in *múna* (kor.) < bav. avstr. *Muine*, dial. *muna*, *mune*, kor. n. *muine*, *mutze* (o tem Striedter-Temps, DLS 181). Tudi sbh. *mȁčka*, *mȁca*, *mȁška*, *máčak*, *mačȍr*, *mucek*, *mucan*, *mucko*, *muca*, *mucica* ipod. (o tem Skok, II 344), mak. *mačka*, *mačor*, blg. *máčka*, *máca*, *mačór*, *mačók*, *macan*; pri sev. Slovanih samo slš. in ukr. *mačka*, kar je morda iz madž. *macska*, vendar č. *mačka* »sidro«, *macek*, *macour* »maček«. Iz slov. jezikov je madž. *macska*, alb. *maçók*, *maçórr*, *mace*, *macë*, *micë*, toda rum. *mâţá*, *mîţ*, *mîţa* se je morda razvilo iz domačih onomatopej. Miklošič, 179 in Berneker, II 1 sta izvajala *mačka* iz *Marija*, prim. nvn. *Miez*, *Mieze* »Micka« in »mačka«. Verjetnejša se zdi domneva, da je treba izhajati iz vabnih klicev, vendar komaj verjetno od *mijau* (Wackernagel, Voces 28), obširno Hauptová, Slavica VIII 95 d; Kopečný, Slavia XXXI 463; Trubačev. Nazv. živ. 98. Sln. *mačka*, *máčica* »vrbov cvet« je morda kalk po n. *Kätzchen*, vendar je tudi sbh. *mačika* »Salix caprea« (Vinkovci) kakor sln. *máčičevina*. Nič gotovega ni mogoče reči o sln. *mâčka* »pappus«, kar je morda po monoftongizaciji iz **maųčьka*, prim. *mâvka* in sbh. *malje*; vendar je tudi madž. *macska* »šop lanu« (sln. *mâvec*); *maček* po pitju je gotovo po n. *Katzenjammer*, prim. madž. *macska* »isto«. O drugih pomenih glej tudi Machek, NŘ XXVIII 106; JR 154; Benkö, II 806.

mačka II »madež, lisa, packa od črnila«; prim. sbh. *mačka* poleg *maća* »macula«. Izposojeno iz it. *macchia* »madež«, furl. *màche*, ben. it. *machia* »packa«, trž. it. *macia* (Štrekelj, Lwk. 37; Šturm, Ce fastu IX 123). Izhodišče je lat *macula* »madež«, kar je prešlo tudi v n. *Makel* (Battisti-Alessio, III 2297) in v madž. *mocsok* »madež«, kar Benkö, II 939 izvaja iz č., slš. *močka*, ukr. karp. *mačka*, *omačka*, *močka*. Deloma se je v sln. pomešalo z *mâčka* »felis«, tako *mačke* v nosu poleg *mucek* »isto«. Morda spada zraven tudi dial. *mačke* »snežinke«.

mâčka III »Eryngium campestre«; prim. č. *máčka*, *mačka* »Eryngium« (Machek, NŘ XXVIII 106). Ime je preneseno od *mačka* »felis« zaradi ostrih bodic. Podobno je tudi sln. *mačina* »Serratula tinctoria«, prim. tudi madž. *mácsonya* »Dipsacus« (Benkö, II 808).

mačúh (m.) »tifus« (notr., Kras) tudi *mačíh* »isto« (Ribnica). Miklošič, 206 izvaja iz **mъk-* (glej *mekniti*). Vendar je treba opozoriti na r. *matúcha*, *mátka* »vročina« (Zelenin, Tabu II 76), kar izvaja Vasmer,

II 105 iz *mati* in zavrača Noho, Mnema Zubatý 449, ki povezuje z *motati*.

máda »medenje sadja, mlajenje«, npr. *v mado dajati sadje* (gor.), »polica takšnega sadja« (gor.), »sušenje lanu«; k temu *madíti*, *madím*, npr. *sadje maditi*, *lan maditi*, tudi *medíti*, *medím* »isto«, *medeníti*, *medením* in k temu *mêda* »mada« (Savinjska dol.), izv. *medílo* (dol.), *medîlnica*, adj. *madno sadje*; psl. **mъda*, **mъděti*, prim. csl. *mъditi*, *umъdnǫti* »obotavljati se«, *izmъdeti* »oslabeti«, r. *modétь* »oslabeti, obnemoči, shujšati«, tudi »počasi tleti«. Morda je mogoče primerjati lot. *mudêt* »prhneti, postati žaltav, dobiti slab okus«, kar Fraenkel, 416 povezuje z lit. *maũsti* »skeleti, hrepeneti«. Iz iste osnove izhaja Vasmer, II 145, ki zavrača Zubatega, JA XIII 428, ki pritegne lat. *madeō* »sem moker«. Glej tudi *medel*, *moditi*, *muditi*.

mâdež (m.) »macula, labes, naevus«, v 16. st. *madesh* (Megiser), v 18. st. *madesh* »Mackel« (Gutsmann); k temu *omadeževáti* »umazati, onečastiti«, v 16. st. *omadeshiti* (Trubar, Megiser), adj. *mâdežast*, *mâdežen*; dial. tudi *mádlo* (n.) »madež«. Prim. sbh. *mȁdež* (m.) »isto«, tudi *mȁdeš* (Dubrovnik), *mlȁdež* (Líka, Bosna), *majdeš* (18. st.) in r. *madež* (m.) »pega pri nosečnicah« poleg *mátež* in *málež* »isto«. Nejasno; Miklošič, 179 primerja z rezervo n. *Mal*. Berneker, II 2 primerja gr. σμῶδιξ, σμῶδιγξ »podplutba, mozolj, žulj«, μῶδιξ »izpuščaj«, μῶλωψ »žulj«, kar je izvedeno od σμῆν »mazati«. Dvomi Vasmer, II 86. Glej tudi *maroga*.

mâdra »kuna; ženska kučma«, tudi *mândra*. Štrekelj, Lwk. 37 izhaja iz nvn. *Marder* »kuna« z razvojem *mandra* < **mardra*; vendar je srvn. tudi *mader*, danes bav. avstr. *Mader* (Striedter-Temps, DLS 174).

madrâvec (m.) »napol skopljen konj«, tudi *mendrâvec* (notr.), *drâvec* (dol.). Verjetno ad *mendráti*, *mendrâm* »teptati, cepetati, tresti, stopicati«, v 18. st. *mandram*, *mendram* »trete mit Füßen« (Gutsmann).

madrôn (m.) »kolika«; k temu adj. *madronîv* »povzročujoč koliko« in *madrônščica* »Linaria vulgaris«; starejše tudi *modrón* »stranguria«, *madrún* (Kras). Prim. sbh. *mȁtrun*, *matrûn* »krč v želodcu«, *madrún*, *modrún* (Istra), tudi f. *mâtra* »ženska kolika, histerija«. Verjetno spada zraven tudi sln. *mâternica* »ženska kolika« (vzh. štaj.), prim. sbh. *mȁtornica* »isto« (Žumberak). Izposojeno iz furl. *madròn* »hipohondrija, histerija«, it. *madrone*, dial. *mel madrun* (Engadin), izvedeno od *mater* v pomenu »uterus, maternica« (Štrekelj, JA XIV 531; Skok, II 391).

Madžár (etn.), g. *Madžára*; adj. *madžarski*, *Madžarska*; ljudsko *Mažar*. Prim. sbh. *Mȁdžār*, starejše *Mȁdžarin* poleg *Mȁđar*, dial. *Mȁžār*, čak. *Majâr*, bolg. *Madžȁrin*, alb. *Maxhar*, turš. *Macar*. Prevzeto iz stmadž. *Magyer*, *Magyar*, izpričano 870 Μουάγεριν, 1121 *Mogioroi*, 1150 *Hetumoger*, 1274 *Magyari*. Iz imena je izvedeno madž. *magyarazni* »tolmačiti« (prim. alb. *shqipëlloj* »tolmačiti« poleg *Shqiptár* »Albanec«). Splošnejši je naziv *Ogri*, csl. *Ogrinъ*, p. *Węgier*, n. *Ungarn*, frc. *hongrois* iz turš. *Onogur* (Miklošič, 223; TE 1 Nachtr. 78; Benkö, II 816, II 349; Ilešič, NVj. XXI 223).

magacîn (m.) »skladišče«, tudi *magazîn*, dial. *mégežn*, g. *megezina*, starejše tudi *gomasin* (Vodnik), v 18. st. f. *magazina* (Gutsmann). Mednarodna kulturna beseda, izposojeno iz n. *Magazin* (n.) ali iz it. *maggazzino*. Izhodišče je arab. *maḥâzim*, plural od *mahzan* »shramba«. Frc. *magasin* se prvič pojavi l. 1400, it. v 14. st., n. *Magazin* l. 1506 (Kluge-Götze, 452; Battisti-Alessio, III 2311).

magâri (adv.) »meinetwegen«; prim. sbh. *mȁgari* (Perast), *magȁri* (Božava), *magâri* (Cres). Izposojeno iz it. *magari*, stit. *macari* (tudi jfrc., stšpan., port.) »čeprav«, tudi istrorum. *magari* in ngr. μακάρι, μαγάρι »kakor bog hoče«. Izhaja verjetno iz stgr. μακάριος »blažen« (Prati, VEI 606; Battisti-Alessio, III 2311; Mende, RLS 91; Skok, II 352). Drugače Berneker, II 8, ki izhaja iz nperz. *magar* »če ne, morda« kar je dalo sbh. *màkar*.

magáš (m.) »palček, pritlikavec«; prim. sbh. kajk. *magač* »isto«, *magašica* (f.). Nejasno; Budmani, ARj. VI 36 in po njem Skok, II 352 domneva, da je iz madž. *magas* »visok«, mišljeno ironično. Toda *magas* je izvedeno iz madž. *mag* »zrno, seme« (Benkö, II 811).

-magati, *-mâgam* (v. impf.) »moči« (nar. pesem); derivat k **mogti*, *mogǫ*; danes damo v komp. *pomágati*, *pomágam* (v. impf.), redko tudi pf. (Miklošič, VGr. IV 319). tudi *pomagániti*, *pomagânim* »klicati na pomoč« (bkr.), Toda *omâgati*, *omâgam* (v. pf., impf.), knjižno »obnemoči«, dial. »opomoči si, okrepiti«. Dvomljivo suponira Machek², 170 in 371 križanje dveh osnov, prva **mog-* kakor n. *mögen*, stvn. *magan* je stari perfekt **măgh-* »moči«, druga pa č. *hmožditi se* »prizadevati si«, gr. μαχθέω »isto«.

mágniti, *mágnem* (v. pf.) »migniti, pomežikniti«, tudi *megniti*, *mágnem* in *mégnem*; izpričano že v 16. st. (Trubar, Krelj, Dalmatin); k temu *mágnenje* »enkraten namig«, *megnénje*, *meglénje* »isto« (Podkrnci), *megnjeno* (pkm.). Redukcijska stopnja **mъg-* poleg *migati*; enako tudi *mžati*, *mežáti* »zapreti oči«, po metatezi *žmati*, *žmériti* ipd. Prim. sbh. *mȁgnuti*, *namȁgnuti* in *žmiriti*, *žmirati*, *žmuriti*, blg. *smъgna*, csl. *mъgnǫti*, *mъgnovenije*, r. *mgnutь*, *mgnovenije*. str. *mъgnuti*, p. *mgnąć*, č. *mžiknuti*, *okažmik* »trenotek«, stč. *okamženie* (Miklošič, 208; Machek², 386; Vasmer, II 109). Dalje glej *migati*.

mâh (m.) »muscus«, g. *mahû*, *mâha*; v 16. st. *mah* (Megister), v 18. st. *mah*, *mahú*, *mahovje* (Pohlin), *meh*, *mah*, *mehnaſt* (Gutsmann); v pomenu »palus« tudi mtpn. *Mah*, *Mahno*, *Mahna*, *Mahovnice*, cgn. *Mahnič*; izv. *mahôvnica* »Vaccinium oxycoccos«, pl. *mahovnice* »kožni izpuščaj pri živini«; *máhovec*, *mahûnec* »ptič, obrastel s prvim perjem«. Splošno slov.; prim. csl. *mъchъ*, sbh. *mâh*, *mȁh*, mak. *mov*, blg. *mъh(ът)*, r. *moch*, g. *mchá*, ukr. *moch*, g. *mochu*, br. *moch*, g. *móchu*, *imchú*, p. *mech*, g. *mehu*, č. *mech*, g. *mechu*, slš. *mach*, *moch*, gl. *moch*, g. *mocha*, dl. *mech*, g. *mécha*. S tem primerjajo lit. *mùsas* »plesen«, tudi *mùsos* (prim. blg. *múchъl* »plesen«, mak. *muvla*), stvn. *mos* (n.) »mah, močvirje«, *mios*, *mies* »isto«, lat. *muscus* »mah« (Pedersen, IF V 34; Miklošič, 206; Trautmann, 190; Vasmer, II 166; Pisani, IF LIII 36; Fraenkel, 473). Iz slov. jezikov je madž. *moha* (Benkö, II 942).

máhati, *máham* (v. impf.) »movere, iactare, versare«; pf. (*o-*, *za*)*máhniti*, *mâhnem* tudi »udariti, kreniti« in k temu impf. *o-*(*za-*)*mahováti*; dem. *mahljáti*; postv. *màh* (m.), *zamàh*, adv. *mâhoma* »takoj«, tudi *máhom* (bkr.), *na màh* »isto«; v 18. st. *maham*, *mahnem*, *mah* (Pohlin, Gutsmann). Splošno slov.; prim csl. *machati*, *machajǫ* »agitare, ventilare«, *machъ* »vibratio«, sbh. *máhati*, *mâham mâšēm*, mak. *mava*, blg. *máham*, r. *machátъ*, ukr. *macháty*, *mašú*, *macháju*, br. *machácь*, p. *machać*, č. *máchati*, *mavati*, slš. *machat'*, *mavat'*, gl. *machać*, dl. *mavać*. Iz slov. jezikov je rum. *măhni* »zapeljati« (prim. sln. *máhnjen* »bebast, tepček«), alb. *mahnitem* »presenečen sem«. Osnova **ma-* kakor v *májati* (Miklošič, 180). Sorodno je lit. *móti* »gibati« (Brückner, IF XXIII 208; Berneker, II 4); manj gotova je primerjava z lit. *mosúoti* »majati, mahati« (Būga, RR I 287; Vasmer, II 106; Fraenkel, 466).

mahedráti, *mahedram* (v. impf.) »opletati (o nogi, obleki)«, tudi *mahodráti*; k temu *mahedrálo* (n.), *mahadrálo* (n.), adj. *mahedràv*; v 18. st. *habvati* »schwingen« (Gutsmann). Pomensko blizu je sbh. *razmahaliti*, *mahnìtati* i. pod. Intenzivno-ekspresivne tvorbe od *mahati*. Zaradi pomensko enakega *hlamudráti*, *hlamudrâm* in k temu *hlamúder* (.), *hlamûdra* (f.) »človek z ohlapno obleko« poleg *hlâp* (m.), adv. *na hlâp* »ohlapno« (štaj.) verjetno križanje različnih osnov.

mahniti se, *mahní se* (v. impf.) »cepiti se, franžati se« (jvzh. štaj)., npr. *platno se mahní*; izvedeno od *mъchъ* »mah«, štaj. tudi *máhen* (m.), g. *máhna* »isto«; pomeni *mâh* »puh, prvo perje, prva brada, odpadki česanje preje« so izpričani tudi v drugih slov. jezikih (blg., ukr., p., luž.), r. tudi *mochná* »šop las, perja«, ukr. *mochná* »cunja, capa«, *mochnátyj* »cunjast« poleg r. *mochór* (m.), *mochrá* »Franse«. Izvedeno od *mъchъ* »mah« (Miklošič, 206; Matzenauer, LF X 353; Zubatý, JA XVI 400; Vasmer, II 166). Lit. *makras* »cunje« < br. *mochra* (Fraenkel, 400).

máj (m.) »maius«, tudi *mâjnik*; v 16. st. *mainik*, *májnik* (Megiser), v 18. st. *mainik* (Gutsmann). Izposojeno iz lat. *maius* po vzdevku *Juppiter Maius* iz komp. *māius* »večji«. Toda preko starejše n. *maie* (f.) »mlaj« je sprejeto sln. *máj* (m.) »mlaj«, v 18. st. *mája* »arbor festivalis« (Pohlin), *mai* (Gutsmann) in tudi (*o*)*májiti*, (*o*)*mâjim* »olupiti skorjo«, *omâjek* »omajčevina« poleg n. dial. *maien* »isto« spada zraven (Štrekelj, JA XIV 531; Striedter-Temps, DLS 174). Ime meseca je splošno evropsko, n. *Mai*, frc. *mai*, angl. *may*, it. *maggio* (> stsbh. *mažъ*, *màdž*); csl. *majь*, r., ukr., br. *maj* in blg. *maj* je sprejeto preko srgr. μάϊος (Vasmer, II 88), vebdar tudi r. *maj* »mlaj«, ukr. *maj* »lubje, listi«, p. *maj* »mlaj, zeleno lubje«, č. *máje* »mlaj«, gl. *maja* (Berneker, II 8; Kluge-Götze, 454; Machek[2], 348).

mája »volnena jopica«, nav. dem. *máj*(*i*)*ca*. Izposojeno iz furl. *mae*, *màje*, ben. it. *maia* »isto«; it. *maglia* je sprejeto iz provan. *malha*, frc. *maille* < lat. *macula* »pentlja« (Šturm, Ce fastu IX 123; Battisti-Alessio, III 2315).

majaron (m.) »Majorana hortensis«, tudi *majeron*, *majorân*, *majerân*. Prim. sbh. *majòrān*, *majòrana*, *majúran*, *mažúrāna*, *madjúrâna*, *mezurana*, r. *maerán*, ukr. *májran*, p. *majeran*, *majeranek*, *majran*, č *majorana*, *majeránka*, gl. *majron*. Izposojeno iz pozno lat. *maiorana* (> n. *Majoran*, dial. *meiran*, *meyeron*, it. *majorana*, *naggiorana*). Izhodišče je gr. ἀμάρακον (lat. *amarăcum*), kar kot sti. *maruva-s* »Majorana hortensis« izposojeno iz nekega starejšega mediteransko indijskega vira (Battisti, Studi Etr. XXVIII 362; Mayrhofer, II 591; Bertoldi, Riv. fil. class. LX 338; Berneker, II 6).

majáti I, *májem* (v. impf.) »movere«, tudi *májati*, *májam*, pf. *o-* (*od-*, *po-*, *raz-*, *z-*, *za-*) *majati* in k temu impf. *zmajeváti*, *razmajávati*; tudi intens. *majúkati*, *majúkam*. V 16. st. *majati* (Megiser), v 18. st. *majam*, *majèm* (Pohlin). Prim. csl. *namajati* »zamajati«, mak. *zamaje* »omami«, blg. *zamája*, *omája* »začara, prevara«, r. *májatь*, *máju* »movere«, *maják* »namig, svetilnik«, *majátnik* »nihalo«, ukr. *mjáty* »isto«, p. *majak* »stranpot, mahljaj«, *majaczyć* »krožiti, biti vrtoglav, govoriti brez smisla«. Pri drugih Slovanih *mavati*. Sorodno je lit. *móti*, *móju* »majati«, lot. *mât*, *mâju* »isto« (Berneker, II 1; Trautmann, 166; Vasmer, II 108; Frčenkel, 466). Glej tudi *mahati* in *mamiti*.

májati II, *majim* (v. impf.) »viseti, obešati se« (Tolmin, Poljane). Prim. blg. *maja* »nadlegovati, motiti, odlašati«, r. *mǫ́jatь*, *mâju* »truditi, izčrpavati, mučiti«, *majá*, *maetá* »muka, napor«. Sorodno je got. *afmaunips* »utrujen«, stvn. *muoen* »truditi se«, *muohi* »trud«, srvn. *müen*, *muowen* (> sln. *mujati se*), dalje gr. μῶλος »težava, nadloga«, lat. *mōles* »teža, masa, naporno delo« (Berneker, II 7; Trautmann, 188; Zubatý, JA XVI 399; Vasmer, II 108),

mâjek (m.), g. *mâjka* »odmev, damelj«, tudi *mâjnik*, *mâlek*, *malič*, *malík* »isto«; nejasno, domnevno **mъdịьkъ* (**mъdịьnikъ*) iz redukcijske stopnje **mъd-* k ide. **mēudh-* »biti zamišljen, hrepeneti« kakor *myslь* < **müd-tlis*); poleg stare metateze **dъm-* v (*o*)*dámelj*, *odmev* in **dum-* v *odûm*, *odumênje*, *dumati*. Dalje glej *damelj* in *malík*. Pomensko bi bilo mogoče primerjati tudi blg. *omája*, *zamája* »začaram, prevaram, navdahnem«, r. *namajatь* »naznačiti, prevarati«, p. *majaczić* »govoriti nesmisel, jeziti se« (k temu sln. *omaj*).

májer (m.) »planšar, pristavnik«, *majerica* (f.), *majáriti* »oskrbovati pristavo«; k temu *márof* (m.) »pristava«. V 16. st. *majer* »villicus« (Megiser), v 18. st. *majer* (Pohlin), *majar* (Gutsmann). Prim. sbh. *mâjūr* poleg *majer* in *marof* (kajk.). Izposojeno iz nvn. *Meier*, srvn. *mei*(*g*)*er* »oskrbnik«, kar je preneseno iz lat. *maior*(*em*), skrajšano iz *maior domus*, iz n. *Meierhof* > *marof*. Tudi madž. *major* »pristava« in iz tega osman. *major*; p. *májer*, *majerz* »pristava« (Miklošič, 181; Berneker, II 6). Po drugi poti je iz lat. *maior* »večji« prišlo v sln. *majór* (m.) »vojaška šarža« (Kluge-Götze, 455).

mâjhen (adj.) »parvus«, f. *mâjh*(*e*)*na*, v 16. st. *majhin* (Dalmatin), v 18. st. *majhen* (Pohlin), tudi *majhnóten* »neznaten, malovreden«; k temu *mâjhnič* »pritlikavec«, *mâjhnost* (f.), *májhnǫta* itd. Že Miklošič, 181 je izvajal iz **malichьnъ* (enako Berneker, II 14; Ramovš, HGr. II 231), v 16. in 17. st. *malahan* (Megiser, Dict.), tudi zah. sbh. *maljahan*, stč. *malich-*

ný nč. *malichan* »pritlikavec«, *malicherný* »malenkosten«. Dem. od *malъ* »parvus«, enako *mâjcen, majčken, mâjecken, mihen, micen, micken, micicen* itd. Tudi cgn. *Majcen, Majhen, Majhenc, Majhenšek, Mihen,* dalje glej *mal(i).*

májiti, *májim* (v. impf.) »kupiti skorjo, lubje«, pf. *omájiti* (gor., dol., štaj.); k temu *omâjek* »olupek«, *omâjčevina* »skorja, luščine«. Štrekelj, JA XIV 531 izvaja iz kor. n. dial. *mai'n*, npr. *der pâm mait si* »drevo se da lupiti«, *a pfeif'l mai'n* »majiti piščalko«. Enako Striedter-Temps, DLS 174. Miklošič, 180 povezuje sln. *majiti* z *maj* »mlaj«; vendar je *majiti* ljudsko etimološko občuteno kot kavzativ k *majati.* Glej *maj.*

mâjka »mati« (bkr.); v 18. st. *maika* (Gutsmann), toda *majka* »debela mati« (Pohlin); prim. sbh. *mâjka* »mati«, tudi *mája*, mak. *majka*, blg. *májka* »mati, maternica, izvor, gotovina«, pl. *májki* »zle vile«; slš. *majka* »babica«. Psl. ***majьka**, stari dem. od **mā-* »mati«, prim. gr. μᾶ »mati«, μαῖα »mamica«; enako je tvorjeno stvn. *holz-muaja* »gozdni demon, čarovnica«, hol. *moei* »teta«, srspn. *maje* »isto« (Berneker, II 8).

majôlika »posoda za vino«, dial. *mijolika, majûəlka* (notr.). Prim. sbh. *majòlika* »bokal«, tudi *mâjolika, màjolika, màjulika, milôjka* »isto«, p. *majolika*, č. *majolik(a)*, r. *maiolíka.* Kakor n. *Majolika*, angl. *majolica*, frc. *majolique* izposojeno iz it. *maiolica* »vrsta gline, nepravi porcelan in posoda«. Izhodišče je špan. kat. izgovor otoka *Mallorca* (= Majorka); prim. srlat. *majolus* »vrč za vino« (Miklošič, 180; Berneker, II 6; Matzenauer, LF X 58; Battisti-Alessio, III 2321).

majúkati, *majúkam, majúčem* (v. impf.) »frfotati, kriliti«, tudi *majútati* »isto«. Intenzivna tvorba iz osnove *majati*, lit. *móti, móju*; podobno je lit. *mojúoti* »kriliti, sukati« poleg *mosúoti, mozúoti* (< **mozdúoti*), *mosikúoti* »isto«. Dalje glej *majati* in *mahati.*

mâjžar (m.), g. *mâjžarja* »žep« (Slov. Gorice). Štrekelj, JA XXVIII 522 izvaja iz *im aser* »v žep«, bav. n. *aser*, srvn. *eser, neser.* Iz istega vira je sln. *âžar*, g. *âžarja*; *âržet, vâržet* »žep« in *hâjžer* »žep« (Striedter-Temps, DLS 174).

măk I (m.), g. *máka* »Papaver«, tudi *mâk*; v 16. st. *mak, makovu ſeme* (Megiser); številne izvedenke kakor *makóter* »tolkalo« (pkm.), *mákovec, mákovica, makovčica* »vrsta jabolka«, *mákovnik* »makova potica«. Splošno slov., prim. csl. *makъ* »Papaver«, sbh. *măk*, g. *màka*, mak., blg. *mak*, r. *mak*, g. *máka*, ukr., br. *mak*, g. *máku*, slš., p. *mak*, g. *maku*, č. *mák*, g. *máku*, luž. *mak*, g. *maka.* Iz slov. jezikov je madž. *mák*, rum. *mac*, ngr. μάκοξ, stprus. *moke.* Sorodno je stgr. μήκων »Papaver«, stvn. *maho, mago*, stir. *meccun*, srir. *maeccan* »Papaver«; frc. *mahon*, lit. *magone, agonà*, lot. *maguone*, est. *magun* »Papaver« je izposojeno iz germ. jezikov. Ide. razlage kakor npr. lit. *mãkas*, lot. *maks*, slov. *mošьna* so vprašljive. Verjetno ide. izposojenka iz nekega predide. sredozemskega jezika (Oštir, Beitr. 60; Etnolog IV 6; Vogelnamen 24; Machek, LP II 225; Frisk, II 225). Drugače Berneker, II 9; Vasmer, II 89; Kluge-Götze, 483; Pokorny, 698).

măk II (m.), g. *máka* »šest skupaj povezanih koruznih strokov« (Krn). Izposojen iz furl. *mac* »šopek, sveženj«, it. *mazzo* »isto«, srlat. *macius lini* (Battisti-Alessio, III 2398).

makacăl (m.), g. *makacála* »drog, vzvod« (Tolmin), v uganki »črn majhen makacal veliko klado zgane (= bolha)«. Najbliže se zdi stit. *mazzàcola* »ribiška ost, harpuna« poleg *mazzàcchera* »isto«, pozno lat. *mazacara* »vrsta klobase« (Battisti-Alessio, III 2397). Štrekelj Lwk. 37 navaja ben. it. *mazzòcola*, trž. it. *mazocola* »estremità di mazza o bastone, mazzòca«; furl. *màzze* pomeni tudi »leva, Hebel«; Skok, ZRPh XLI 149 domneva, da je sln. *makacăl* starodalm. relikt.

makaróni (m. pl.) »testenine«; izposojeno preko n. *Makkaroni* ali iz it. *maccarone, maccherone* »testenina«; frc. v 16. st. *macaron* »mandljeva torta«. Izhodišče je pozno gr. μακαρία »jed iz prosa in ječmena« h gr. μάκαρ »blažen, srečen« brez zanesljive etimologije, morda egiptovska beseda (Battisti-Alessio, III 2297; Kluge-Götze, 455; Frisk, II 162).

maklĕn (m.) »Acer campestre«, dial. tudi »Evonymus« (bkr.) poleg *meklen, miklen.* Prim. sbh. *măklen, măkljen, păklen*, blg. *bráklen, súklenъ*, r. *neklen, paklen*, ukr. *neklen, naklen, bráklen, suklen*, p. *nieklon*, č. *neklen* »isto«. Izvedeno od *klen* »Acer« z nikalnimi prefiksi *ne-, pa-, ma-* (Miklošič, 179). Glej tudi *macesen.* O prefiksu *ma-* so različne domneve (Oštir, Etnolog, II 60; III 102). Sln. tudi *mapróka, matpríka* »Viburnum lantana«, *maleka* »Salix alba«, mtpn. *Matisovec* (Pintar, Ljub. Zvon. 1914, 569).

mákniti, *máknem* (v. pf.) »zganiti«, tudi *mekniti, méknem*, največ v komp. *iz-, od-, pre-, pri-, raz-, u-, z-, za-) mákniti*; k temu impf. *míkati*; verjetno spada k isti osnovi **mъk-* tudi *mektáti, maktáti* »stresati«, *mâklja* »bilka, s katero otroci drezajo v murnovo jamico«. V 18. st. *umakniti, umaknêm* »subtrahere« (Pohlin), *odmekniti* »entzücken« (Gutsmann). Prim. sbh. *màknuti, măknem* »zucken«, *dòmčati se* »erwischen«, blg. *mъ́kna* »schleppe«, csl. *mъknǫti sę* »transire«, *mъčati* »iactare«, r. *zamknútь* »zakleniti«, *mčátьsja* »hiteti«, ukr. *zamknúty, mčáty*, br. *mknucь*, p. *mknąć*, č. *mknouti*, stč. *mčicti* »vleči, nositi, stopati«, slš. *mknút'.* Sorodno je lit. *mùkti* »sprostiti, izmuzniti, uiti«, lot. *mukt* »odvezati, uiti«, sti. *mucáti, muñcati* »osvobodi, odreši« (Matzenauer, LF XI 161; Trautmann, 189; Machek², 384; Vasmer, II 141, 182). Glej tudi *micati, mikati.*

mâl I (m.) »določen čas«; največkrat v adv. *do sega malu* »dosedaj«, *do sega mala*; *od tistega malû* »do tedaj«, *do (od-)sihmal, odtistih mal, posihmal*, od *teh malov, od letej mau* (pkm.), *kmal, kmáli, kmalu* »skoraj, brž«, *mal mleka* »kolikor se naenkrat namolze«; tudi pomen »jed«, npr. *v krčmo na mal* »na kosilo«; v 16. st. *do sega mal* »do tedaj« (Trubar), *k'malu, h'kmalu* (Megiser), v 18. st. *mal* (m.) »jed, čas« (Pohlin), *kmalu* (Gutsmann.) Samo sln.; Miklošič, 181 je izvajal iz stvn. *mâl* »čas, doba, jed ob določenem času«, nvn. *Mahl.* Vendar se zdi, da je eksistiral tudi slov. adj. **malъ*, prvotno **molъ*, sorodno s srvn. *almechlich* »počasi«, nvn. *allmählich,*

stir. *mall* »počasen« (Machek², 470), ker so fraze tipa č. *pomalu* »počasi« splošno slov.; ni pa mogoče določiti meje med nemško izposojenko in domačimi tvorbami.

mal II (m.) »collis«, tudi *mel* (Pohorski, Novice, 1859, 108). Primerjati je mogoče alb. *mal* »gora«, rum. *mal* »gora, breg«, lot. *mala* »breg, obala«, kar izvajajo iz ilir. **mala* »gora« (avtor, SR VIII (Linguistica) 50; Porzig, Gliederung 211; Hubschmid, Sard. Stud. 32). Iz te osnove je mogoče izvajati hdn. *Malta*, n. *Maltein* < **malontina* (Jokl, Eberts RL VI 35), n. tudi *Mallnitz* < sln. **malinica* (Kranzmayer, ONB Kärnten I 37); dalje *Molna*, n. *Möll*, 1027 *Molna* in *Mola* (*Molja*, *Molna*). Podrobno avtor SVI II 31; iz primerjalne literature Krahe, Spr. d. Illyr. 35, 101; BzK III 227; Schwarz, Praeh. Z XIX 294

***mal** III »počasen«; samo v adv. *pomâlem*, *pomâle*, *pomâleh*, *pomâloma*, *pomâlu* »počasi, polagoma«; v 16. st. *pomalim* »sensim, pedetentim« (Megiser); prim. sbh. *pòmalo*, *zàmalo*, *ùmalo*, csl. *pomalu*, mak. *zamalku* »skoro«, blg. *malko-pomálko*, r. *malu pomálu*, ukr. *pomálu*, br. *pamálu*, p., gl. *pomału*, č. *pomalu*, slš. *pomaly*, dl. *pomałkem* »počasi«; iz tega novo tvorjeni adj. č. *pomalý*, gl. *pomały*, dl. *pomałkny* »lentus«. Machek², 470 suponira prvotno **molъ* (prim. rum. *domol* »lentus«), kasneje sovpadlo z *malъ* »parvus« in primerja stir. *mall* »lentus« in nvn. *mälich*, *allmählich* »polagoma« (drugače o srvn. *almechlich* poleg *allgemach* Kluge-Götze, 14).

malaj »kladivo« (Novice, 1856, 397), pri Janežiču tudi *malj* (štaj.). Prim. sbh. *mâlj* (Črna Gora, Lika, Srbija), tudi *mȁlj*, *mâj* (Dubrovnik) »težko kladivo, lesen bat«, *mȁljic*, *mȁljić*. Tudi csl. *malъ* »malleus«, alb. *maj*, dem. *maith* »železen kij«, rum. *maiu*. Izposojeno iz lat. *malleus*, ital. *maglio*, furl. *mai*, bask. *mailu* »kladivo, bat«. Osnova je ista kot v slov. *mlatъ* (Miklošič, 182; Berneker, II 12; Niedermann, IF XV 116). Skok, II 364 domneva, da je prevzeto iz balkanske latinščine.

malarîn (m.) »tesarska sekira« (notr.), tudi *melerîn*; zaradi sbh. oblike *manàra* »sekira« (Stulić), *manjara* (Bella), *nàmarica* (Črna Gora), blg. *manára*, *manará*, *malára*, ngr. μανάρα, μανάρι, it. *mannaia*, *mannara* »sekira« iz lat. *manuaria* »priročna (sekira)« ni mogoče dvomiti, da je sln. *malarîn* s podobno disim. kakor *malovar* (< *manualis*) iz it. *mannarino* (Šturm, ČJKZ VI 61; Berneker, II 16; Mladenov, 280; Skok, II 370).

mâlati, *mâlam* (v. impf.) »slikati, pleskati«; k temu *mâl* (m.) »slika«, *malarîja* »slika«; v 16. st. *malati*, *malar*, *malarski* (Megiser), v 18. st. tudi *mavati*, *mavar* (Gutsmann). Prim. sbh. dial. *mâlati*, *mâlām*, *mâlār*, *malàrija*, mlajše izposojeno *mȍlovati*, *mȍler*, *mòler*, r. *malovátь*, *maljár*, ukr. *maluváty*, *maljár*, *maljúnor*, p. *malować*, *malarz*, *malowidło* »šminka«, č. *malovati*, *malíř*. Stara izposojenka iz stvn. *mâlâri*, *mâlôn*, srvn. *mâlaere*, *mâler*, *mâlen*, nvn. *malen*, *Maler* »isto« (Miklošič, 181; Berneker, II 11; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 366; Striedter-Temps, DLS 175). Poleg sln. cgn. *Malarič*, *Malež*, *Maler* je zanimiv sinon. *Pengov* iz lat. *pingere* »slikati«, *pengati* v sbh. narodni pesmi.

málegi (m. pl.), dial. *máləgi*, g. *máləgov* »fantje, otroci« (Suhor). Štrekelj, LMS, 1894, 24 izvaja iz *malъ* »majhen«. Trubačev, Etimol. 1966, 173 in Kurkina, Etimol., 1970, 86 opozarjata na r. dial. paralele *maleg* »nizek gozd« v 16. st. (karpat. gramoty) in *malъga* »mlajši sin« (Tverь); morda tudi lemkovsko *maljág'a* »počasnež«.

maléka »Salix alba« (Tolmin). Štrekelj, LMS, 1896, 153 izvaja iz furl. *malecc* »Salix alba, Salix fragilis« (Il nuovo Pirona, 609 navaja *molèc*, *molèca*). Izvedeno od lat. *mollis* »mehak«, prim. it. *molliccio* »vlažen«, *mollezza* »vlažna loka« (Meyer-Lübke, 5649).

maléti, *malím* (v. impf.), npr. *malí mi pred očmi* »temni se mi«, *malélo me je* »vrtelo se mi je v glavi«, tudi »migljati«. K temu tudi dial. *malenk*, *malink* »mrena na očesu«, 1759 in 1769 *maleng* (kor., rkp.). Pomensko blizu je lit. *pasmėlimas* »moten, temen, zamolkel«, *pasmėlti* »zamegljeno videti«, *pasmelys* »temen, moten (o barvi obraza)«. Verjetno staro *(*s*)*mōl-*, z začetnim *s-* izpričano v r. *smalitь* »tleti, smoditi«, p., dl. *smalić* »smoditi« (prevoj k *smola*). Z *-e-* jevsko stopnjo *(*s*)*mel-* je verjetno sln. *noga mi melje* »noga mi je zaspala«, *melje mi pred očmi* ter sbh. *iz-(ù)méljati*, *iz-(ù)mēljām* »umazati«, prim. lit. *smė̃lti* »umazati, zapackati se«. Berneker, II 36 domneva osnovo **melti*, **meljǫ* »mleti«. Iz redukcijske stopnje *(*s*)*mil-* je sln. *molkel*, sbh. *promukao* (lit. s *-k-* podaljšavo *smilkti* »tleti, smoditi, kaditi«). Glej tudi *miljava*, *mlečje* (o tem avtor, Radovi ANUBH XXXV 94; Baltistica II 17).

mâlha »beraška torba; zavaljena ženska«, tudi *mâvha* v 18. st. *mavha* (Pohlin), *mauha* (Gutsmann); k temu *mâlhar* (m.), g. *mâlharlja* »berač«, *malháriti* »beračiti«. Izposojeno iz stvn. *malha*, *malaha* »usnjata torba«, srvn. *malhe*, bav. n. *Malche*. Tudi č. zastarelo *malcha* »meh«, p. staro *malcha* »torba«, madž. *málha* in frc. *malle* »kovček« (Miklošič, 181; Berneker, II 12; Striedter-Temps, DLS 175).

málhelj (m.), g. *málheljna*, *málhlja* »Ribes grossularia«, tudi *mâlhica*, *mavhice*, *mavheljni* »isto«; izposojeno iz kor. n. *Maucheln*, *Mauchele*, *Mauchalan*, *Maucherln* »Ribes grossularia«, štaj. n. *Maucherl* »isto« (Popović, Versuch 1780, 557; Josch, Flora v. Kärnten 44). Izhodišče je verjetno švic. n. *mauch* »suho gnil, preperel, prhek« (Marzell, Deutsche Pflanz. III 1359).

mâli (adj.), f. *mâla* »parvus«; v 16. st. *mali traven* »april« (Megiser). Nedoločena oblika *mál*, *mála*, *málo* je zelo redka, pozornost pa zasluži sln. *mal* »malus«, npr. *malo vino* »slabo vino« (Vodnik). Pomen je verjetno domač, it. *male* »slabo« ne more priti v poštev za tvorbe tipa *malík* »idolum«, *malikovânje* »idolatria«, *malič* »satan«. V 18. st. *mali*, *maihen*, *mihen* »klein«, *menʃhi* »manjši« (Gutsmann), toda dial. adv. *za málo* še kaže na pomen »slab«, npr. *zdelo se mu je za malo* »ni bil zadovoljen, bil je užaljen«, *malovréden* »slab« že v 16. st., *malu vrejden* »schlecht« (Megiser). Zanimivo je tudi *manjíca*, *manjáča* »slaba, lena ženska«, pkm. *manjâk* »lenuh«, *manjáriti*, *manjeváti* »lenariti, tečnariti«. Splošno slov. samo v pomenu »parvus«, prim. csl. *malъ*, sbh. *mȁo*, *mȁla*, *mȁlo*, mak. *mal*, blg. *málъk*, r. *mal*, *malá*, *maló*, adv. *málo*, ukr. *malýj*, *malo*, br. *mály*, p., luž. *mały*, č.,

slš. *malý*. Zaradi ukr. *malь* »drobnica«, r. *malič* »vrsta ovce«, tudi sln. *mâlo* »ime kravi« ni zaprek, da izhajamo iz ide. *(*s*)*mēlo-* »drobnica«, gr. μῆλον »drobnica«, stir. *mil* »drobnica«, frank. *māla* »krava«, hol. *maal* »telica«, arm. *mal* »ovca«, srvn. *smalhirte* »pastir za drobnico«, got. *smals*, stvn. *smal* »majhen, povprečen, ozek«, stisl. *smale* »drobnica« itd. Iz iste osnove je tudi lat. *malus* »slab«, osk. *mallon*, *mallud* »malum«. Vse te oblike je mogoče povezati s prevojem *(*s*)*mōl-*, *(*s*)*mēl-* kljub dvomu pri Meillet, Et. 172. Glej Berneker, II 14; Solmsen, KZ XXXVII 18; Vasmer, II 92; Frisk, II 226; Pokorny, 742.

mâlica »Jause, južina«; v 18. st. *malèza* (Pohlin). Miklošič, 181 in Berneker, II 19 izvajata iz *mal*(*i*) »parvus« in primerjata sinon. *mala južina* > *mâvžina*, v 18. st. *mala vushina*, *maushina* (Gutsmann). Vendar je morda samo ljudsko etimološko naslonjeno na *mal*(*i*), sicer pa izposojeno iz n. *Mahlzeit*, srvn. *māl*, angl. *meal* »čas jedi, jed«. To je v sln. izpričano v *mâl* (m.) »določen čas«, že v 15. st. *do sega mal* (spovedni obrazec, LMS, 1889, 157); enako v 16. st. Trubar; dial. tudi *mâl* »jed, kosilo« (štaj., pkm.).

malík (m.) »kip poganskega božanstva«, že v 16. st. (Dalmatin), adj. *malíkov* (Trubar), *malikováti*, *malikûjem* »častiti malike«, *malikovâlec*, v 16. st. *malíkovec* (Megiser); tudi *mâlek* »pritlikavec, hudič« (vzh. štaj.), *malîč* »škrat, hudič«, v 17. st. *malik* »škrat« (Alasia, Dict.) poleg *malik*, *mâlič*, *mâjek*, *mâjnik* »echo, odmev«. Nejasno; Miklošič, Fw. 108; EW 181 povezuje s sln. *mal* (m.) »slika« < stvn. *māl*, *malēn* »slikati«. To zavračata Pleteršnik, I 546 in Berneker, II 14, ki domnevata osnovo *máli* »majhen«. Vendar je vsaj pri pomenu »echo« mogoče sklepati na **mьdlikъ* k ide. **mēudh-* (glej *misel*) poleg **dheum-* (glej *damelj*, *dama*, *dimljati*). Razen sln. je samo sbh. kajk. *malik* »spirito folleto«. Vendar glej tudi *mali*.

malina »Rubus idaeus, fruticosus«, tudi *melina*, *molina*, *malînovje*, *malînjek*, *malînjak*, *malôvje*; v 18. st. *malinez* (Pohlin), *malinje* (Gutsmann). Splošno slov.; prim. sbh. *màlina*, mak. *malina*, blg. *malína*, r., br. *malína*, ukr. *malýna*, p. dial. *malinia*, č., slš., dl. *malina*, gl. *malena*, plb. *moléina*. Iz slov. jezikov madž. *málna* »Rubus idaeus« in rum. *mălin*, *mălină* »Prunus padus«, *mălinițǎ* »Ligustrum vulg.«. Večina avtorjev izvaja s suf. *-ina* iz ide. **mel*(*ə*)- »temne brave«, prim. lit. *mẽlynas* »moder«, sti. *maliná-* »umazan«, gr. μολύνειν »umazati« (Matzenauer, LF X 59; Berneker, II 12; Trautmann, 177; Vasmer, II 91 z lit.). Drugače Machek, LP II 159, ki suponira predide. **mōr-*, **mōl-* in primerja lat. *mōrum*, gr. μόρον »malina« in n. *Maulbeere*, stvn. *mūrbere*; nekateri avtorji skušajo tudi to povezati z ide. **mel*(*ə*)-, tako Specht, Ursprung 119; Pokorny, 749, 734. Iz iste osnove je z drugim sufiksom sbh. dial. *malica* »Rubus« (Istra), *maljûga* (Istra); dvomljivo je mak. *maliga* »osepnice« in blg. *maligav* »kozav« pri Bernekerju, II 12.

malovâr (m.), g. *malovârja* »podajač, zidarski streżnik« (notr.), tudi *malovârec*, f. *malovârka*, v. *malovâriti*, *malovârim* »podajati opeko zidarjem«. Najbliže je sbh. *malovániti*, *malòvānīm* »krčiti« (Zagvozd, Vrgorac) poleg *manováliti*, *manovâlīm* (Korčula). Že Miklošič, 181 je izvajal z metatezo iz it. *manovale*, kar je nastalo iz pozno lat. *manuālis* »priročen« (glej tudi Šturm, ČJKZ VI 71; Berneker, II 12). Iz iste osnove lat. *manus* »roka« je tudi sln. dial. *malarîn* (m.) »široka tesarska sekira« (dol., notr.) poleg *melerîn* (notr.); iz lat. *manū tenēre* je sln. dial. *mantenjat*, prim. trž. ben. *mantegnír*, furl. *mantegni*, *mantigni*; tudi sbh. *mantènjat se* »držati se pri zdravju« (Dubrovnik), *mantènjūta* »metresa« (Korčula). Iz lat. *manuoperare* > frc. *manoeuvrer* je preko n. *manäurieren* sprejeto sln. *manevrírati*, *manevri*. Glej tudi Skok, II 370.

malovína »bučno perje« (Vrsno); Štrekelj, JA XII 461 izvaja iz it. *mellone* »melona«; enako Skok, II 404. Vendar je sln. tudi *malovína* »ščet, Dipsacus« (vzh. štaj.). Novo izposojeno *melôna*, it. *mellone*, n. *Melone* je izvedeno iz lat. *mēlum*, *mālum* < gr. μῆλον »jabolko«, verjetno prevzeto iz neznanega sredozemskega vira (o tem Frisk, II 226).

málta »arenatum, materia«, tudi *mâltra* »isto«, k temu (*za-*)*maltati* »zazidati z malto«; v 18. st. *mort*, *murt* »Mörtel« (Gutsmann). Prim. sbh. *mâlta*, *mêlta* »isto«, č., p. *malta* »Mörtel«, r. *mál'ta* »asfalt«. Izposojeno iz it. *malta* »arenarium, cement« iz lat. *maltha* < gr. μάλθα »mešanica voska in smole« (Berneker, II 18). Starejši sinon. *mort*, *murt*, tudi *mȍrt* je iz n. *Mortel*, srvn. *morter*, to pa iz. lat. *mortārium* »posoda, možnar za drobljenje apna« (Kluge-Götze, 488). Iz istega vira je sln. *móžnar* »posoda za drobljenje, vrsta strelnega orožja«, v 16. st. *mosher* (Megiser) preko srvn. *morsoere*, *morsél*, nvn. *Morser* < *mortārium*.

malvázija »vrsta trte in vina«; prim. sbh. *malvàsija*, *malvàšija*, *mavasija*, *malàsija*, č. *malvaz*, *malvazí* *malvazija*, slš. *malvázija*, *almazia*, srlat. *malvasia*, n. dial. *Malvasier*, it. *malvasia*, frc. *malvoisie*. Ime je po kraju Μονεμβασια na Peleponezu, ki so ga l. 1205 ustanovili Francozi, prvotno it. *Napoli di Malvasia*, frc. *Malvoisie* (Janko, ČMF XV 107; Machek[2], 349; Battisti-Alessio, III 2337). Skok, II 364 navaja tudi alb. *marvazí*.

máma »mati«, dem. *mámica*, *mâmka*; otroška reduplikacija, ki se pojavlja v številnih jezikih, prim. sbh. *máma*, blg. *máma*, r., ukr., br. *máma*, p., slš., gl. *mama*, č. *máma*. Tudi lit. *mamà*, *momà*, lot. *mama*, nvn. *Mamme*, lat. *mama* »mati, dojilja, prsi«, gr. μάμμη »mati, dojke«, alb. *mëmë*, madž. *mama* »mati, baba«, sti. *māma-* »ujec«, nperz. *mām*(*a*), *māmi* »mati« (Berneker, II 14; Trautmann, 168; Vasmer, II 93; Frisk, II 168).

mámiti, *mâmim* (v. impf.) »vabiti, zapeljevati, opajati«, tudi *mamíti*, *mamím* in pf. *iz-*(*o-*, *pri-*)*mámiti* in k temu impf. *omámljati*, izv. *omâma*, *omâmica*, *mâmec* (m.), *mâmež*, *mamîč*, *mamîvec*, *mâmnik*, *mâmljak*, adj. (*o*)*mámen*, *mamên*, *mamîlen*, (*o*)*mamljîv*; v 17. st. *mama* »blebetač« (Dict.), v 18. st. *mamiti*, *mamèm*, *mamèz*, *mamésh* (Pohlin). Prim. csl. *mamiti*, *mamljǫ* poleg *maniti*, *manjǫ* (glej *mânj*, *oman*), sbh. *mámiti*, mak. *mami*, blg. *mamja*, č. *mámiti*, slš. *mámit'* in p. *mamić* poleg *manić*; v drugih slov. jezikih samo *maniti*. Osnova **mā-* (glej *majati*, *mahati*), podaljšana z *-mo-* formantom kakor v gr. μῖμος »slepilo, prevara« (iz tega je *mimika*), lat. *mimus* »isto«, mesap. g. *mimeteos*, μιμητῆς (Krahe,

IF XLIX 268). Številnejše so primerjave z *-no-* formantom (Miklošič, 182; Berneker, II 15). Po van Wijku, RES XIV 75 je slov. *maniti* samo disim. k *mamiti.*

mámon (m.), g. *mámona* »bogastvo, blagostanje«; v 18. st. *mamona* (Gutsmann); prim. sbh. *mamon* (m.), tudi *mamona, majmun* (16.—18. st.); csl. *mamona*, r. *mamóna* »bogastvo, blagostanje«, *mamón* »trebuh, vamp«, *mamóna* »požeruh«, *mamónitь* »prežati, gostačiti«, p. *mamona*, staro *mamon* »vabe sveta«, *mamonista* »skopuh«, č. *mammon, mammoniti* »skopariti, kopičiti«, *gl. mamon, mamonić*. Izposojeno iz gr. biblijsko μαμ(μ)ωνᾶς, deloma preko nvn. *Mammon* »krivično pridobljeno bogastvo« (Luther). Izhodišče je aramejsko *mammōn, māmōna* »imetje, bogastvo, dobiček, premoženje«, kaldejsko *māmōn*, asirsko *mēmēnī* »nekaj«, hebrejsko *matmōn* »zaklad, bogastvo« (Berneker, II 15; Lokotsch, 1386; Skok, II 366).

mamut (m.) »Elephas primigenius«. Evropska kulturna beseda, prim. n. *Mammut*, frc. *mammouth*, it. *mammut*, sbh., č., p. *mamut*. V prenesenem pomenu tudi »orjak, velikan«, sln. adj. *mamutska skakalnica.* Vse je sprejeto iz r. *mámont, mamot*, v 17. st. *maimanto* (Unbegaun, ZSPh XXII 150). Ker so prve najdbe na jakutskem ozemlju, so iskali izhodišče v jak. *mamma* »zemlja, tla«. Jakuti so verjeli, da *mamut* rije pod zemljo kakor krt (Kluge-Götze, 457; Battisti-Alessio, III 2339). Drugače Räsänen, ZSPh, XXI 293, ki izhaja iz tunguškega *ŋamendi* »medved«. Druge poizkuse razlage glej Kiparsky, ZSPh XXVI 296; Vasmer, II 93.

mána I »medena rosa«. Biblijska beseda, ki se je razširila v moderne jezike iz hebr. *manā*, kar je dalo gr. μάννα, lat. *manna*, it. *manna*, frc. *manne*, n. *Manna* itd. Prvotni pomen hebr. *manā* je domnevno »Lecanora esculenta« (Battisti-Alessio, III 2351).

mána II »snop sirkovih vršičev« (Vipava); izposojeno iz it. *manna* »šop trave«, srlat. *mannum* »sveženj lanu«, pozno lat. *manua*, špan. *maña*, port. *manha*. Izvedeno morda od lat. *manus* »roka« (Battisti-Alessio, III 2351).

mandarina »Citrus nobilis«; evropska kulturna beseda; prim. n. *Mandarine*, frc. *mandarine* itd., razširjeno šele v drugi polovici 19. st.; poreklo je isto kot *mandarin* »kitajski dostojanstvenik«, kar se je razvilo preko port. *mandarim* iz sti. *mantrin* »minister, svetovalec« dobesedno »misleči«, hindu *mantri* »isto«, toda v kitajščini ni izpričano. Ime sadeža, ki so ga gojili najprej na Malti, je kot »plemenito sadje« prevzelo že preje uveljavljen naziv (Kluge-Götze, 457; Battisti-Alessio, III 2342).

mandáti, *mandâm* (v. impf.) »obrezovati, trebiti«, npr. *trte mandáti*; k temu *mándat* (m.) »odrezana jalova vejica trte« (Kras), *mandânje* »obrezovanje trte«, a tudi »obrezani poganjki« (Vipava, Primorje«); izposojeno iz it. *mondare, rimondare gli alberi* »čistiti, trebiti drevesa«, pozno lat. *mundare*, izvedeno iz lat. *mundus* »čist«, it. *mondo*, furl. *mond*, domnevno etruščanskega porekla, prim. etr. *munth* brez jasnega pomena (Pleteršnik, I 549; Mende, RLS 93; Battisti-Alessio, IV 2494—5). Ide. razlaga lat. *mundus* pri Pokorny 741.

mándel (m.), g. *mándela, mándelna* »Prunus communis«, tudi *mándelj* (m.), pl. *mándeljni* »bezgavke«, adj. *mandelov*, drevo *mandelnovec*; cgn. *Mandel, Mandelj, Mandilj, Mandlovič*; v 16. st. *mandele* »Amygdala« (Megiser), v 18. st. *mandel* (Pohlin). Sln. oblike so izposojene iz srvn. *mandel*, stvn. *mandala*, nvn. *Mandel* (Striedter-Temps, DLS 175; Kluge-Götze, 458). Sbh. *omendula* (Brač, 1184—1250), *omêndol* (Vis), *mêndula* (Rab, Cres), *mindula* (Božava), *mênduo* (Prčanj), *mîndēl* (Korčula), *mîndul, mândala, mãndula* je sprejeto deloma z dalm. rom. posredovanjem ali z ben. *mandula*, it. *màndola, màndorla* iz lat. *amygdala*, kasneje *amandola*; toda sbh. oblike *migdal*, mak., blg. *migdal*, p. *mikdał*, str. *mindalь* so kakor alb *midhalë* in arum *migdală* iz gr. ἀμυγδάλη neznanega, domnevno semitskega porekla (Frisk, I 96). Glej tudi Skok, II 556; Vasmer, II 135; Wędkiewicz, RS VI 231).

mandráč (m.) »pristanišče za čolne«. Prim. sbh. *màndrać* (Korčula, Boka), *mandrȁć* (Rab), *màndroć* (Šibenik), *mandrić* (Vrbnik), tudi mtpn. Izposojeno iz ben. it. *mandracio*, it. *mandracchio*, kar je gr. demin. μανδράκιον od μάνδρα (glej *mandrija*); tudi ngr. μανδράκιον »luka za čolne«, it. dial. *mandracchiu* »isto« (Sicilija), tržaško it. *mandracio* (Battisti-Alessio, III 2343; Skok, II 368).

mândrija »podeželska hiša v okolici Trsta, čreda ovac« (Trst); v 16. st. »ovčja staja« (Krelj); tudi *mândrga, médrnja* »ograda za ovce in koze« (Drežnica), *médrje, medrlje* »isto« (Drežnica); k temu *méderež* (m.) »kozje ime« (Krn) in *mandrijêr* (m.) »tržaški okoličan«, f. *mandrijêrka*, it. *mandriere* ter fitonim *mandrijêrica* »Pyrethrum parthenium« (goriš.), mtpn. *Mandrga, Mandrija, Mandrge, Mandrica* (Kras, Logatec in celo Braslovče), *Medreja, Medrije, Medrce* (Cerkno, Čepovan). Prim. sbh. *mȁndra* »ovčja staja«, *mandràgija* »pastir, čuvaj staje«, tudi tpn. *Mandra*, mak., blg. *mandra*, mak. tudi *mandrija* (f.) »pes«, alb. *mëndrë*, orn. *Mënra madhë, Menra vogël*, tudi turš. *mandra*. Izposojeno iz it. *mandria*, gr. μάνδρα »staja, ograja, samostan« (prim. *archimandrita*). To primerjajo s sti. *mandirá-* (n.) »hiša«, *mandurā́* (f.) »staja«, domnevno skupni mediteransko-indijski substrat (Miklošič, 182; Berneker, II 16; Skok, II 368; Slav. i rom. 71). Krahe, Festgabe Bulle 205 pritegne ilir, tpn. *Mandorium* in ilir. *mand-* »majhen konj« (Frisk, II 196; Mayrhofer, II 582).

mandrijêrica »Matricaria chamomilla«, tudi *mandrijânca*, kar je dalo trž. it. *mandrianza* »isto«. Štrekelj, JA XXVI 417). Izhodišče je furl. *mandriárie, madriárie* < lat. *matricaria.* Drugače LMS, 1896, 153, kjer izhaja iz lat. *valeriana.*

mandróga »Leuciscus souffia«, tudi *mandrohica* poleg *handroga, hadroga.* Prim. r. *andruga* »Leuciscus«, karpato r. *andružka* »isto« (Ferianc, Připovedný Sbornik 98). Gotovo iz **rъdъrǫga* k **rъd(ь)rъ* »rdeč« Dalje glej *andróga.*

mangáti, *mangam* (v impf.) »lenariti, pohajkovati«, tudi *manguváti, mangûjem* »isto«, *mangovânje* (m.) »brezdelno pohajkovanje«. Miklošič, 182 navaja kajk. *mangovati* »lenariti« (Jambrešić), *mangovavac*

»lenuh«; verjetno spada zraven tudi sbh. *mangúlica*, *mangúlac* (m.), *mangúlče* (n.) »svinja, ki se naglo redi«, izposojeno v madž. *mangalica*. Miklošič, 182 izvaja *mangovati* iz **manъ* »brez dela, leno«, *mangùlica* pušča nerazloženo, enako Berneker, II 16 in Skok, II 362, ki domneva, da je *-g-* v *mangovati* nastalo pod vplivom *dàngubiti*.

mangúlica (f.) »pitan prašič«, tudi *mangúlec* (m.), *mangúlče* (n.) Sbh. *mangùlica*, *mangúlac* in iz sbh. madž. *mangalica*, *mongolica* »isto« (Miklošič, 182; Berneker, II 16; Kniezsa, SzlJsz. I 328). Kelemina, ČZN XXIII 143 navaja sln. oblike in opozarja na n. dial. *magalis* »Barch« (Schmeller, Bayr. Wschatz, 268). Izhodišče je domnevno romansko, prim. srfrc. *mague* »trebuh«, it. *magone* »golša« iz stvn. *mago* »trebuh«? Vendar glej tudi *mangáti*.

mánih (m.) »skopljen konj, valah«, v 17. st. *manih* (Dict.). Berneker, II 75 povezuje z *mənih* »monachus« < **mьnichъ* in opozarja na č. *miška*, *mniška* »skopljena svinja«, *miškovati* »skopiti«, p. *miszka*, *mniszka* »skopljena svinja«, *mniszyć*, *miszyć*, *miszkować*, *miszkać* »skopiti«, *misziarz*, *misarz*, *mnisarz* »svinjorez«. Tudi starejše n. (15.—17. st) pomeni *mönch*, *münch* »skopljen konj«, *mönchen*, *münchen* »skopiti«. Drugače Trubačev, Nazv. živ. 57, ki pritegne tudi ukr. *mańek* »del konjske opreme« in domneva sled ilir. **mandia*, **mendia*, ohranjeno v lat. *mannus* »majhen konj«, mesap. *Menzanos* »konjski«, traško Μεζηναι, alb. *mëz*, *mâz* »žrebe«, r. *mînz* »žrebe«, tirol n. *Menz* »jalova krava«. Ker je sln. dial. *mânjak* »bik« (Brdo), »lenuh« (Slov. Gorice), se je težko odločiti.

mânj I (adj.) »len, brezdelen, zloben« (pkm.), tudi *hmânj*, *hmân*, *vmânj*, *umânj*; k temu *manjüvati*, *manjükívati*, *hmanjiti se*, *hmanjevati*, *hmanjúhati* »lenariti«, *manják* (m.), *hmanják* (m.), *vmanják* (m.), *hmanjúh*, (m.), *vmanjúh*, *umanjúh*, *hmânjek* (m.) »lenuh«, *hmanjôst* (f.), *hmanjôča*, *hmanjíca*, *vmanjôst* (f.) »lenoba«. K temu tudi adv. *vmȁn* »zastonj«, *zamȁn* »isto«, tudi *zavmȁn*, *zahmȁn*, *umȁn*, v 16. st. *saman* (Trubar), *sauman* »zastonj«, *vman* »zloben« (Megiser), v 17. st. *vman* »zastonj« (Dict.). Prim. csl. *zamanъ* »frustra«, sbh. *mân*, *mȁn*, *mani*, *zaman(í)*, *zamanice*, *zamanicom* »isto«, ukr. *naumany*, *naumanjá*, *naumanjáky* »na slepo srečo, č. *maně*, *mani*, *manim* »slučajno«, *namanouti se* »slučajno se pojaviti«, *manímnemaním* »križem kražem«, slš. *manina* »krajina brez poti«. Miklošič, 182 pušča nerazloženo, Berneker, II 17 povezuje z r. csl. *maníti* »premamiti«, r. *obmán* »prevara«, *mánitьsja mne* »dozdeva se mi«, *maná*, *primánka* »vaba«, ukr. *(pri-)manýty*, *obmána*, br. *mánь* »prevarant«, p. *manić* »varati«, *manich* »lump«, kaš. *woemanc* »strašilo«, glej tudi sln. *oman* »Inula helenica«. Osnova je ista kot v *mamiti* (glej tudi *majati*, *mahati*). Sorodno je lit. *mõnai* (pl.) »čarovnija«, *mõnyti* »preslepiti, začarati«. lot. *mâni* (pl.) »slepilo, privid«, *mânît* »preslepiti, zavesti (Miklošič, 182) dalje primerjajo stvn. *mein* »napačen, zapeljan« (Solmsen, Zb. Jagić 581; Berneker, II 17; Vasmer, II 96). Drugače, malo verjetno Machek², 49, 951.

mȁnj II (adv.) »minus«; k temu adj. *mânji*, *mânjši* »minor«, v. *(po-, z-)mânjšati*, *pomanjševáti*; v 16. st. *majn*, *manje* (Trubar, Megiser), v 18. st. *menj*, *menje* »weniger« (Gutsmann). K temu tudi adv. *namič*, *nȁnjč* »niti enkrat« (vzh. štaj.) < **na manjič* (Miklošič, VGr. IV 167; Lex. Pal. 389). Prim. csl. adv. *mьně*, adj. *mьnij*, f. *mьnьša* < psl. **mьnvjьjь* k ide. **minu-* »majhen«. Sedaj sbh. *manje* poleg *manj* »razen«, *mȁnji*, r. *meneje*, *menьše*, ukr. *ménše*, *ménšyj*, *menčyj*, br. *ménej*, *menš*, *ménši*, p. *mniej*, *mnjejszy*, č. *méně*, *menší*, slš. *ménej*, *menši*, gl. *mjenje*, *mjeńši*, dl. *mjenjej*, *mjeńšy* (Miklošič, 181; Berneker, II 19; Vasmer, II 117; Trautmann, 184). Sorodno je lat. *minōr*, g. *minōris* »majhen, manjši«, got. *mins* »manj«, *minnists* »najmanjši«, *minniza* »majhen«, gr. μινύθω »manjšam«, μείων »povprečen«, sti. *mināti* »manjša«, stir. *memb* »majhen«. Iz podaljšane *-ь-* stopnje je sln. *mínica* »Anemonae nemorosa«, *zlata mínica* »Cetonia aurata«, dial. *mînek* »pubič« (Tolmin) poleg dem. *mícen*, *míceno*, *mícecen*, *mícken*, *mícenek*, *míčken*, *mičinek* »majhen«.

mânjkati, *mânjkam* (v. impf.) »deesse, deficere«, pf. *zmânjkati*, *pomânjkati* (tudi impf.?) in *(pri-)manjkováti*; v 16. st. *malu māka* »para abest« (Megiser), v 18. st. *mankam* (Pohlin), *menkati*, *pomenkliu*, *menkanje* (Gutsmann); številne izvedenke kakor *pomânjkanje*, *pomanjkljívost* (f.), *primankljâj* (m.), starejše tudi *pomânjek* »Mangel«. V Reziji *máncat*, *méncat* je mlajše izposojeno iz furl. *manciâ* k it. *mancare*. Tudi sbh. *mȁn(j)kati*, *mȁn(j)kām* (izpričana že v 13. st.), *sumȁnjkati*. Na it. *mancare ai vivi* »umreti« sloni sbh. *mȁnjkati* »crkniti« (sln. *zmanjkalo ga je*), na it. *manco* »levi« se opira č., slš. *mand'ák* »levičar«, p. *mankut*, *mandak* »isto«, *mania*, *mandaczka* »levica«, ukr. *majkut* »levica«; iz it. *al manco* »vsaj, najmanj« je sln. *mânko* »vsaj«, *mânjkor* (notr.), sbh. *mânko*, *mȁnko* »vsaj« (Istra, Lika), *mânkoć*, *majkot* (Rijeka). Po Skoku, II 371 stara izposojenka iz vulgarne latinščine, prim. tudi alb. *mëngonj* »odvzamem, manjkam«. Glej Miklošič, 182; Berneker, II 17.

mâr (adv.), npr. *kaj ti mar* »das geht dich nicht an«; starejše tudi *mâri* (1. sg.), *kaj tebi mari* (Dalmatin Krelj); tudi *mâr*, *mâri* »raje, bolje, predvsem«, npr. *mar bi bil šel* in *mâr* (konj.) »lahko da, morda, znabiti«, npr. *mar ga ne poznaš?*; v 18. st. *mar meni* »michi curae est« (Pohlin); zraven *mâr* (m.) »skrb, briga« (Gutsmann), nikalno *nêmar*, *vnêmara*, *nemâra* iz tega izvedeno adj. *nemáren*, subst. *nemárnost*, v. *zanemáriti* »ne skrbetl za kaj« poleg *máren* »zavzet«, dial. tudi *maren* »zastonj« (pkm.), pogostno v zvezah *mâr(si)kaj*, *mâr(si)kak(šen)*, *mârsikateri*, *mârsikdo* ipod.; izredno frekvenčna besedna družina, predvsem južnoslov., prim. sbh. *mâr* (m., f.), *mara* (f.), *nȅmar*, *nȅmâran*, v. *márati*, *môriti* »brigati se«, dial. čak. adverb *mȁr*, *marča*, *marki* »marsikateri«, mak. samo *marljiv* »marljiv«, blg. *márъ*, *marih* »skrbim«, *nemára* »ne briga se«, *(ne)marljiv*. Kljub Skoku, II 375 ne spada zraven csl. *mara* »prikazen«. Miklošič, 183 je izvajal iz stvn. *mâri*, *umâri*, srvn. *moere*, *ummaere* »(ne)znan, (ne)priljubljen, brez vrednosti« in še kasneje mu sledi vrsta avtorjev (Grafenauer, Razpr. ZDHV I 362; Striedter-Temps, DLS 176). Bolj sprejemljivo Solmsen, Zb. Jagić 578 in Mladenov, RFZ LXVI 367, ki jima sledi Berneker, II 22; ti izhajajo iz ide. **(s)mer-* »skrbeti, pomniti«, prim. sti. *smárati* »spominja se, misli«, avesta *maraiti*, *hišmaraiti* »opazi«, verjetno spada zraven tudi stlit.

merēti »skrbeti«, lat. *memor* »pomljiv«, *memoria* »spomin«, gr. μέριμνα »skrb« (Pokorny, 969; Frisk, II 210). Zgrešeno Kopečný, II 423, ki sln. *mâri* (adv. in part.) izvaja iz n. *mehr* »več« in vidi v sln. *mârveč* (konj.) »ampak« hibridno tvorbo *mar* < *mehr* + *več* in se sklicuje na Maretića, Rad XCIII 39.

Marant (m.) »ime demona«; prim. sbh. 1255 hdrn. *Marant* (Dickenmann, Hydr. II 31). Verjetno je to ista osnova kakor r. *mará* »hišni duh, sanjarija, omama«, ukr. *mará* »prikazen«, p. *mara* »prevara, sanje, strašilo« (avtor, OJ I 205). Berneker, II 18 in Vasmer, II 97 izvajata iz iste osnove kakor *mamiti* s formantom *-rā-*; glej tudi *maren*.

mârati, *mâram* (impf.) »brigati, ljubiti, hoteti«, npr. *ne mara za nič* »ne meni se za nič«, *ne mara zanj* »nima ga rada«, pf. *zamârati* »opaziti«; v 16. st. *nikar maratj* (*marati*) »ne skrbeti« (Megiser), v 18. st. *mâram* »curo« (Pohlin), *maram ſe* »bin besorgt, frage darnach«. Ta osnova je znana samo v južill. slov. jezikih; prim. sbh. kajk. *márati*, *mârâm* (Belostenec, Stulić, Arj.), *máriti*, *mârîm* »curare«, blg. *ne màrja* »ne zanima me«; v mak. je znan samo adj. *marljiv* »marljiv«. V sev. in zah. slov. jezikih so to osnovo izpodrinila razna homonima. M.S.

-márati, *-máram* (v. impf.) »mazati«, samo komp. *zamárati* (v. pf.) »umazati, popackati se«. Prim. r. *marátь*, *maráju* »mazati, packati«, ukr. *maráty*, p. *marać*, gl. *márać*, *mórać*, dl. *maraś*, *moraś* »gofljati, kvasati«. S tem primerjajo gr. μορύσσω »umažem, počrnim« (Solmsen, Zb. Jagić 576; Berneker, II 18; Trautmann, 169; Vasmer, II 97), verjetno spada k isti osnovi ide. **mōr-* tudi alb. *përmjér* »ščijem«, aor. *përmora* (Vasmer, Stud. alb. Wf. I 49; Mladenov, IORJ XVII, 4. 233). Zgrešeno primerja Matzenauer, LF X 61; ČS 250 angl. *mar* »uničiti« in Zubatý, JA XIII 432 sti. *upamārayati* »potaplja, namaka«. Glej tudi *maroga*.

marcêl (m.) »star denar, vinar, groš«; v 16. st. *marzel* (Krelj); izposojeno iz ben. it. *marcelo*, it. *marcella* »beneški srebrnik«. Ime je po beneškem dožu Nicolo Marzello (1473-4); tudi bav. n. *Marzell*, *Marschel* »isto«; srebrnik različne vrednosti (Štrekelj, LMS, 1896, 154; Mende, RLS 93). Izhodišče že v antiki izpričanega antroponima je lat. *marcus*, *marculus* »kladivo«.

marcipan (m.) »lect, medeno pecivo«; prim. sbh. *marcàpān* (Dubrovnik, 16. st.), kajk. *marcepan* (Belostenec), *marcopan* (Jambrešić), *marcpan* (18. st.), č., slš. *marcipan*, r. *marcipan*; izposojeno iz n. *Marzipan*, to pa iz it. *marzapane*, starejše *marciapane* (17. st.) poleg ben. it. *matapán*, frc. *massepain*, špan. *mazapan*, prov. *massapan*. Izhodišče je arab. *mautabān* »sedeči kralj«, prvotno ime bizantinskega kovanca s sedečim Kristusom, nato prehaja pomen preko »votla mera« in »škatla« na »sladko testo, oblikovano v modelu« (Battisti-Alessio, III 2379; Kluge-Götze, 463; Skok, II 376).

marêla »dežnik«, tudi *mrêla*, *omrêla* »isto«; izposojeno preko avstr. n. *Amrel*, *Ambrell*, bav. n. *umbrel*, *numbrel* (kar je dalo tudi madž. *ambrél*) iz it. *ombrello*, *ombrella* »dežnik, baldahin«, demin. od *ombra* »senca« (lat. *umbrella*, *umbella* »isto«). Sbh. je poleg *marêla* (Žumberak) izpričano *àmbrela*, *òmbrela* (Dubrovnik), *umbrēla* (Rab), *jumbrēlo* (kajk.), *lùmbrela* (Korčula) in z drugim sufiksom *lumbrija* (Istra) < it. *ombria* (12. st.), furl. *umbrie*. V drugih slov. jezikih prim. blg. *ombréla*, *umréla*, ukr. *ambryla*, p. *umbrela*, *umbrelka* »senčnik pri svetilki« (Miklošič, 221; Berneker, II 19; Matzenauer, LF X 336; Skok, II 555).

marêlica »Prunus armeniaca«, tudi *marêla*, *amarêlca*, *amrêlca*, v 18. st. *marẹlza* (Pohlin), *amarelſke zhreſhnje* (Gutsmann). Tudi sbh. *marelica*, *marulica*, *armelin*, *armelina*, *armelinka* »isto«, č. *meruňka*, slš. *marula*, p. *morela*, *mierunka*, *marunka*. Izposojeno deloma iz bav. avstr. *Marille*, šlez. *Morelle*, kar se je razvilo iz it. *armellino* »Prunus armeniaca«, križano z n. *Amarele*, *Ammer* »višnja«, it. *amàrula* < lat. *amārus* »trpek« (Berneker, II 19; Striedter-Temps, DLS 176; Kluge-Götze, 28).

máren (adj.) »ničev, ničvreden«, npr. *marna reč* »slaba beseda«. Pomensko najbliže je č. *mařiti* »zapravljati, kvariti«, *marný* »zapravljiv«, slš. *márnit'* »ubijati, uničevati«, *marny* »odveč«, ukr. *marníty*, *marnuváty* »primanjkovati, izgubljati«, *marnyj*, p., dl., gl. *marny* »isto«. Nejasno; vprašanje je, če spada zraven r. *mará* »prikazen«, p. *mára* »prikazen, sanje« (tako Berneker, II 21; Vasmer, II 97). Machek[2], 352 domneva, da je sovpadlo več osnov; suponira faktitiv **mariti* poleg *moriti*, *mreti* in drugo **mariti* »preprečevati, uničevati, zapravljati«, sorodno s stvn. *marrjan* »preprečevati, braniti, ovirati«, angl. *mar* »kvariti«

marêna »omara, kredenca« (notr.); tudi *morejna*, *morâjna* (gor.). Štrekelj, LMS, 1896, 154 opozarja na n. dial. *Almaring*, *Almareyn*, *Armarey* »omara«, kor. n. *márg'n*, tirol. n. *marge* »jedilna omara«; Kranzmayer, ZfdMda XIV 87 suponira srvn. **almarîne* (glej tudi Striedter-Temps, DLS 176). Izhodišče je it. *armario*, lat. *armarium* »shramba za orožje«, kar je naravnost prevzeto v sln. *omara*.

márenj (m.), g. *marnja* »govorica, klepet, kvasanje«, tudi *márnja* (f.), nav. pl. f. *prázne márnje*; v 16. st. *marini* (Trubar) poleg sg. *marin*. K temu *marinovati* (Trubar), *mariniovati* (Megiser), *marunovanje* »nugae« (Megiser), danes *márnjati* »širiti govorice«, *marnjeváti*, *marnováti*; v 18. st. *marnam* »fabulari« (Pohlin). Miklošič, 184; Štrekelj, Lwk. 38; Berneker, II 18 izvajajo iz stvn. *māri* »govorica, pravljica«, srvn. *maere* »govorica, sporočilo«, nvn. dial. *maeren*, *marn* »govoriti, klepetati«, kor. n. *marn* »pretirano govoriti«. Ramovš, HGr. II 114 suponira n. dem. *maerelin* s sin. dial., *márliń*, *márlńa* v f. *márńa* in nato novo *máreń* (glej tudi Striedter-Temps, DLS 176).

margarân (m.) »Malum granatum«, tudi *margarána* (f.) »drevo« in *mogrân*; v 18. st. *margarana*, *margaranovu jabuku* (Pohlin), *margran*, *granatnu jabuku* (Gutsmann). Izposojeno iz srvn. *margram*, *malagranât*, kar je iz lat. *mālum grānātum* »zrnato jabolko«. Tudi sbh. *malogranj*, *molgrajn*, *mogranj*, p. *malogranat*, č. *marhan* (Miklošič, 181; Bernker, II 12; Striedter-Temps, DLS 176; Skok, II 451).

mârjati »moriti«, ponavadi *umârjati* »umoriti« in k temu *umârjavec* »morilec« *umarjanje* »morjenje« (Krelj). Prim. csl. *umarjati, umarjajǫ* »occidere«, sbh. *-márati* »utruditi«, *odmárati* »počivati«, č. *mařiti* »usmrtiti«, slš. *umárat'* »nadlegovati, moriti«. Kljub Machekuˣ, 352 sl. tega ni mogoče povezati s sln. *maren*, p., gl., dl. *marny*, ukr. *marnyj* »nichtig«, stč. *marnotratiti* »verschwenden«. Očitno je *mârjati* kavzativ k *mréti*, ki je lahko že ide. starosti, če je sti. *mārayati* < **mōreieti*, kar pa tudi iz ostalih ind.-iran. jezikov ni mogoče zatrdno sklepati (Abaev, II 75). Ide. baza **mer(ə)-* namreč dopušča izjemo od Brugmannovega pravila, na kar kažejo že bsl. akcentuacijske razmere. V tem primeru bi bilo razmerje enako kot pri sti. *sādáyati* »posaditi«: slov. *saditi* (Cvetko, Lingu. XVIII 95). Prim. *moríti, mréti, mŕtev*. M. S.

marjâž (m.) »igra v karte«, tudi *marjâš*; k temu *marjâšiti* »igrati marjaž«. Kakor č. *mariáš*, madž. *máriás* prevzeto preko nvn. *Mariage*, dial. *Mariasch*, *mariaschen* iz frc. *mariage* »zakon«. Mišljen je skupni nastop kralja in dame. Izhodišče je lat. *maritare* »poročiti se« (Wartburg, VI 348).

marjêtica »Bellis perennis«, tudi *margêtica*, kar je izpričano tudi v pomenu »Primula veris«, a tudi *dolga margêta* »Verbascum thapsus« (Slov. Gorice), *divja margêta* »Lythrum salicaria«, *velika marjêta* »Leucanthemum vulgare; Helichrysum arenarium«. Iz biblijskega imena *Margarîta* (> sln. *Marjeta*) so tudi fitonima v drugih jezikih; iz frc. *marguerite* »Bellis perennis« je it. *margarita, margherita* »isto«, furl. *margaritis* »Convallaria majalis; Chrysanthemum leucanthemum« (Štrekelj, LMS, 1896, 154), n. *Margerite* »Leucanthemum vulgare; Tanacetum corymbosum; Tripleurospermum inodorum« (Marzell, Wb. deutsch. Pflanzenn. I 956). Izhodišče imena je gr. μαργαρῖτης »biser«, sprejeto s posredovanjem srperz. *marvārīt*, nperz. *marvārīd* »biser« iz sti. *mañjarīḥ* »cvetlična glavica, biser« (Schrader-Nehring, RL II 159; Frisk, II 174) nejasnega porekla (Mayrhofer, II 551).

marketêndar (m.), g. *marketêndarja* »vojaški branjevec«, f. *marketêndarica*; v 18. st. *marketandar, marketandaria* (Gutsmann). Izposojeno iz nvn. *Mercatender* »vojaški branjevec« (izpričano 1547); to pa je prevzeto iz it. *mercante* »branjevec, trgovec«, subst. ptc. iz it. *mercatare* »trgovati«, izvedeno iz lat. *merx*, g. *mercis* »roba, blago«. Tudi sbh. *margètān, margetànica*, adj. *margètanski* z enakim pomenom. Iz iste osnove je csl. *mrěkorija* »sodišče« (Euch. sin.), po Vaillantu, BSL XXXIX 209 iz lat. **mercaria*; iz it. *merceria* je sbh. *mrčarija, mrcarija* »krama, štacuna« (Kluge-Götze 462; Striedter-Temps, DLS 177; Skok, II 378).

mármor (m.), g. *mármorja, marmora* »vrsta kamenine«, tudi *mrámor*; v 16. st. *marmelnov* »marmoreus« (Megiser), v 18. st. *marbèl* (Pohlin), *marbel, marmor* (Gutsmann). Evropska kulturna beseda iz lat. *marmor*, gr. prvotno μάρμαρος »kamen, kamenita klada« iz ide. **mer-* »drobiti« (gr. μάρναμαι »boriti«, sti. *mṛṇáti* »drobi«), kar je po križanju z μαρμαίρω »svetim, leskečem« dobilo pomen »lesketajoč kamen«; oblika *marbel* je morda plod domače disim., ne pa frc. *marbre*, angl. *marble*. Sbh., mak., blg. *mermer* je iz turš. *mermer*; sln. *mármelj* < srvn. *marmel* (Miklošič, 183; Berneker, II 20; Kluge-Götze, 462; Frisk, II 176).

marmotica »Arctomys marmotta«. Izposojeno iz it. *marmotta* iz lat. *marmōtana* < **mure(m) montis*. Iz istega vira je stvn. *murmunto* (m.), *murmuntīn* (n.), nvn. *Murmeltier*, frc. *marmotte*, angl. *murmot* (Kluge-Götze, 494; Battisti-Alessio, III 2371). Novoknjižno *svízec* je posneto po č. *svišť*, slš. *svišť*, p. *swiszcz* »Arctomis marmotta« < *svistati* »žvižgati«.

maród (adj.) »bolan«; k temu *marodírati* »bolehati«, *marodèr* »bolnik«. Sprejeto preko nvn. *marode* »nesposoben za pot«; *marodieren, Marodeur*, kar se je med 30-letno vojno razširilo iz frc. *maraut* »lump« < lat. *malā hōra* »ob slabi uri« (Kluge-Götze, 462; Benkö, II 848).

maróga (f.) »proga, lisa« in k temu adj. *marógast* »fleckig«, denom. *marógati* in *maróžiti* »beflecken«, dem. *marógica* »das Fleckchen«; *marogec* »lisasta domača žival«, *marógelj* »isto«; v 18. st. *marôga* »Flecken«, *marogaſt* »cicatricosus« (Pohlin), *maroga* »Flecken« (Gutsmann). Prim. č. *morous* »progasta krava«, p. *morąg, mrąg* »temna proga«, gl. *mora* »krava z rjavimi progami, pes z rjavimi progami« (Miklošič, 183). Možna je primerjava z r. *maráju* »packati« ukr. *máraty*, p. *marać*, gl. *marać, morać* »mazati«, kar povezujejo z lit. *apmorýti* »plesneti«, *moraĩ* »plesen«, gr. μορύσσω »umažem, počrnim« (Fraenkel, I 464; Brückner, 344; Vasmer, II 97 sl., Frisk, II 257). Sem spada še lot. *morgât, -āju* »packati«, *mor̃ga* »pacek«. Dalje primerja Pokorny, 734 tudi arm. *mrayl* »temen, oblak«, gr. μόρνον »umazano rumen« in lit. *mùršinu* »onesnažim, popackam«, *mùr(k)šlinu* »packam« k ide. korenu **mor-(u-)* »počrniti, temna barva, madež«.

maróni (m. pl.) »cepljeni kostanji«. Izposojeno iz it. *marróne*, kar je prešlo v številne evropske jezike, n.pr. n. *Marone*, frc. *marron*, angl. *marroon*, sbh. *maron, marun*. Osnova je domnevno predide. **marra* »skala«, prim. it. dial. *marróne* »velik kamen« (Battisti-Alessio, III 2373).

maronica »Lamium album«, tudi *moronica*. Verjetno star fitonim prenesen na drugo rastlino. Primerjati je mogoče blg. *marena*, r. *marená*, p. *marzena*, č. *mařina* »Rubia tinctoria«, vendar tudi sbh. *marinka*, č. *mařinka* »Asperula odorata« in č. *mařena* »Galium«. Berneker, II 18 in Vasmer, II 98 izvajata iz *marati* »packati«, glej *maroga*. Vendar je tudi lot. *maranas, madaras* »Galium« poleg *marnakas*, lit. *márnaka, márlaka* »Galium«, a tudi eston. *maran*, fin. *matara*, šved. *mara* »Galium«. Zubatý, JA XIII 431 in Būga, RR I 332 domnevata, da so baltske besede prasorodne s slov., drugi avtorji vidijo v njih izposojenke iz slov.; Machekˣ, 352 ne izključuje paleoevropskega porekla. Glej tudi Fraenkel, 411.

marovt (m.) »študent«; samo v 18. st. *marovt, marout* (Pohlin, Gutsmann); vendar tudi cgn. *Marovt, Marolt*, že 1499 *Marolt* in tpn. *Marovče* < **maroltiane*, kar izvajajo iz n. atpn. *Marolt* < **Marwalt* (Förstemann, PN 1605; Breznik, Carniola, 1914,

103; Ramovš, HGr. II 38) ali iz *Meyerhold.* Apel. *marovt* je verjetno slučajen homonim.

marôžo (m.) »fant« (Istra), tudi *marûožo, maruožu* (Osp, Pešnica) poleg *marôža, marûoža* »dekle«; nejasno, verjetno rom. *amare* »ljubiti«, vendar pomen »fant, dekle« iz te osnove ni izpričan.

martînček (m.) »Lacerta agilis«, tudi *martînec* in *martîncelj* »črv na trti«. Prim. it. *saltamartino* »kuščar, naziv različnih živalic in žuželk, majhen človeček« (Štrekelj, ČZN VI 34; Schuchardt, ZfrcPh XXXI 34; Battisti-Alessio, V 3323). Vendar glej tudi Stampa, Less. praerom. 37. Atpn. Martin < lat. *Martinus* je v sln. pogosten v tpn. tipa *Šmartno,* hdr. *Martinščica, Martinšek* (avtor, SVI II 12) in v cgn. *Martin, Martinc, Martinšek* itd. Sln. tudi *martînščak* »november«, *martinovo poletje* »babje poletje«, *martînčki* (pl.) »vrsta ptičev« (Cerknica), *martînščak* »vrsta trte«. Zanimiva so sinonima za »Lacerta agilis« kakor *ársejica* (Robič), *jôšer* (Pohorje), *šŷšnierca* (Osp) *kŷštarca, kûštérca* (Istra).

martolôs (m.), g. *martolósa* »človek, ki ugrablja, kupuje in prodaja ljudi«, v 17. st. *martoloſ* (Dict., Kastelec), v 18. st. *martalos* »Grempler, mango« (Pohlin). Prim. sbh. *martòlos* (prvič izpričano 1400), *martùlos* (16.—17. st.); tudi *martònoša, mertònoša* (nar. pesem) »človek, ki ugrablja ženske, hajduk, vlah«, p. *marta(l)uz,* č. *martalaus, martoloz,* slš. *martalúz,* povsod s pomenom »ropar, ki napada iz zasede, razbojnik, turški vojak«; tudi madž. *martolóc* (prvič 1494), *martalos* »isto« in alb. *armatolos,* rum. *martalog.* Izposojeno iz turš. *martolos* »krščanski vojak v turški službi«. Izhodišče je gr. ἁρματωλός »vojščak«, deloma križano z gr. ἁμαρτωλός »grešnik« (ta pomen je izpričan v sbh. *mrtolosom* = »sodomitom« pri Daničiću). Tudi it. *armàtoli* »grška milica v Epiru in v Makedoniji od 16. st. dalje iz ngr. ἁρματωλοί (Miklošič, 184; Berneker, II 21; G. Meyer, 15; Benkö, II 851; Battisti-Alessio, I 292; Skok, II 380).

mârtra »Marter«, k temu *božja martra* »križanje«, tudi *mântra*; v 16. st. *martra, martranje, martrati* (Megiser), v 18. st. *martr* (m.) »afflictio«, *martra* »martyrium« (Pohlin); disim. izpad *-r-* že v 16. st. *materniki* »mučenci«, *matre* »muka«, danes ljudsko *mater* (m.) »trud«, *mâtrati se* »truditi se«, tudi *mântrati* (pkm.). Izposojeno iz srvn. *marter, martere,* tudi *martel, mater* »trud, muka«. Prevzeto iz krščanske verske terminologije: gr. μάρτυς »priča« z ne dovolj pojasnjeno etimologijo (Frisk, II 178), lat. *martyr, martyrium* »mučenec za krščanstvo« (Miklošič, Frw. 37; Štrekelj, Lwk. 79; Ramovš, Hgr. II 78, 80; Striedter-Temps, DLS 177).

marûske (f.pl.) »ošpice«, tudi *marûskle* (Tolmin) in *rûske* (Idrija, Poljane, gor.). Skok, I 114 izvaja iz pomensko enakega furl. *varùskli* iz lat. dem. *varusculus,* k it. *variolo* »koze« in pritegne tudi sbh. *barúli* »ošpice« (Dalmacija).

mârveč (konj.) »vielmehr, sondern vielmehr«. Miklošič, 182 izvaja iz *mariti* »curare«, zaradi pomena dvomi Maretić, Rad XCIII 39. Kopečný, II 424 misli na *mar(i)* < n. *mehr* in pomensko enako nemškemu sln. *več.*

mârvin (m.), g. *mârvina* »dolenjsko vino«, tudi *mârvinj* (m.) »vrsta vinske trte« (Vipava) »vino iz slovenske marke« (Kanal); izposojeno iz n. *Marwein, Marchwein, Markwein* »der Wein der windischen Mark«. Perušek, rkp 16 III (NUK) opozarja na nemško obliko *Marwein* poleg dial. *mâr* in *məi, məer* »vrsta vinske trte«.

mâs (f.) »mera«, tudi *mása* (f.); v 16. st. *v to maso* »tako zelo« (Krelj), *brez masi* »nezmerno«, *srednjo maso* »srednje mere, primeren«, *zmasen* »razsoden«, *nezmása* »nezmernost«. Miklošič, 184 prišteva zraven tudi v *usmazi* (Briž. sp., glej tudi Vondrák, Fris. pam. 75). K temu tudi *mâsati se, mâsam se* »vzdržati se«, v 18. st. *masam se* »hinhalten« (Pohlin). Izposojeno iz stvn. *mâȝa* »mera«, srvn. *mâȝe, mâȝ,* nvn. *Maß* »mera« iz ide. **med-, *mod-* »meriti«, prim. lat. *modus* »mera, način«, *modius* »zajemalka«, stir. *med* »mera«, *mišiur* »cenim«. Glej tudi *musa* (Berneker, II 23; Miklošič, 184; Striedter-Temps, DLS 177).

mása »gmota, množina«; v 16. st. *maſſa* »temperantia«, *maßig* »temperans« (Megiser), v 18. st. *mas* (m.), *masa, masne* »temperans«, *masati se* »temperare sibi« (Pohlin), *maſs* (m.), *maſa* (f.), *maſaſt, maſam ſe* (Gutsmann). Izposojeno iz srvn. *mâȝe* poleg *mâȝ,* stvn. *mâȝa,* nvn. *Maß* »določena množina«, prim. sln. *v to maso* »dermaßen«, *srednjo maso* »mittelgemessene Menge«, *zmasen* »bescheiden«, *nezmasa* »Unmäßigkeit«. Miklošič, 184 in Vondrák, Fris. pam. 75 prištevata zraven *v usmazi* (Briž. spom.). Danes je *masa* evropska beseda, prim. č. *masa,* r. *massa,* frc. *masse* kakor stvn. *maȝa* iz lat. *massa,* to pa iz gr. μᾶζα »testo«. Adj. *masíven* je iz frc. *massif.* Toda sln. dial. *mása* (adv.) »zelo, preveč« je izposojeno iz it. *massa* »troppo«, furl. *màsse* (Štrekelj, Lwk. 38; Berneker, II 23; Vasmer, II 102).

máseka »sekira za sekanje špeha« (Kr. Gora); izposojeno iz bav. *Maißhacken* »gozdarska sekira«, kor. n. *mâsshäcke,* štaj. n. *Masshacke* »isto«, izvedeno iz srvn. *meiȝen* »sekati«, *meiȝ* »vsek, zasek«; v sln. naslonjeno na *sekati* (Štrekelj, JA XXVIII 522; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 374; Striedter-Temps, DLS 177).

mâselj (m.), g. *mâslja* »prostorninska mera, četrt bokala«, tudi *masel,* g. *maselna, masla,* dem. *mâseljc* »isto, četrt grunta«, v 18. st. *maſel, maſelz* »poupolizh« (Gutsmann). Prim. sbh. *màslić, maslíćak, maslin, mecelj, mesel* »četrt vrča«. Izposojeno iz bav. avstr. *Mâßlein,* kor. n. *maßil,* dunajsko *maßl* »neka mera«, demin. od *Maß* »mera«. Tudi madž. *messzely* (Štrekelj, LMS, 1896, 154; Striedter-Temps, DLS 177; DLSbkr. 160; Benkö, II 907, Skok, II 382).

máslag (m.) »Atropa belladonna« (pkm.) poleg *mâslak, masliák* (m.) »Helleborus niger, Veretrum nigrum«; k temu tudi *maslák* »jeza, togota«, *maslakáč* (m.) »togotnež«, *masláčiti, maslâčim* »jeziti, togotiti«. Prim. sbh. *maslak* »Datura stramonium, Hyoscyamus; besnilo«. dial. tudi »ubijalec, maščevalec, hudič«, adj. *maslačen* »maščevalen«, p. *maslok* »opojni napoj«, č., slš. *maslok, mášlak* »isto«. Tudi madž. *maszlag* »strup, omotica, Datura stramonium«, bav. avstr. *maßlach,* rum. *maslac* »Datura«, turš. *maşlak, maşlyk* »Datura«. it. *maslocco,* frc. *masloc.* Izhodišče

je arab. *maşlūk*, *maslah'a* »Solanum nigrum« (Miklošič, TEl. Nachtr. I 81; EW 184; Berneker, II 29; Machek, JR 208; Benkö, II 858). Skok, II 382 domneva, da je sbh. prišlo do križanja z *mast* (f.) »maščevanje«. Vendar je sln. *masláčiti*, *maslâčim* »divjati, razsajati«, *maslakáč* (m.) »razgrajač«, prim. p. *masłocznik* »omotičen razgrajač«.

máslo (n.) »Butter«; v 16. st. *maſlu*, *neſpuſzhenu maſlu* »butyrum« (Megiser), v 18. st. *maslu*, adj. *masłęn*, *maslęnka*, *maslarya* »libum«, *maslènek* «lebes lardineus« (Pohlin), *ſrovu maſlu* (Gutsmann); k temu tudi *maslína* »oljka«. Splošno slov.; prim. csl. *maslo* »olje«, sbh. *mȁslo* »salo, loj«, *mȁslina* »oljka«, mak. *maslo*, blg. *máslo*, pl. *maslá* »tolšča, olje«, r., ukr. *máslo* in *máslina* »oljka«, *maslína* »oliva«, p. *masło*, č. *máslo*, slš. *maslo*, luž. *masło*. Psl. **maz-slo* k *mazati*, *mažem* (Berneker, II 23; Vasmer. II 102). Sln. ljudsko *púter* (luž. *butra*) je iz srvn. *buter* (m.), nvn. *Butter* (f.), kar je kot it. *burro*, frc. *beurre* iz lat. *būtȳrum*, to pa iz gr. βούτῡρον »kravji sir« < βοῦς + τυρός, kar je kalk ali ljudsko etimološko prikrojeno po neki pontski, skitski besedi (Kluge-Götze, 115; Frisk, I 261).

mâst (f.), g. *mastî* »adeps« poleg *mašča*; v 16. st. *mashzha* »pinguendo« (Trubar, Megiser), v 18. st. *maſt* (Pohlin), *maſt*, *maſtnina*, *maſhzhova* (Gutsmann). Prim. csl *mastь*, sbh *mâst* »mazilo«, mak. *mast* »maslo«, blg. *mast* (*-tá*) »maščoba, barva«, r., ukr. *mastь*, br. *mascь*, p. *maść*, č. *mast*, slš. *mast'*, dl. *masć*. K temu (*po-*)*mastíti*, adj. *másten*, izv. *maščóba*. Stara izvedenka **maz-ti* k *mazati* (Miklošič, 185; Berneker, II 23). Podobno je tvorjeno ir. *maistre* »sod za maslo« (Stokes, BB XXV 256; Vasmer, II 103).

mâstika »Pistacia lentiscus« poleg *mâstik* (m.); v 18. st. *mastix* »Lentiscus« (Pohlin), toda *mirtvík*, *mirtvikovu drevu* (Gutsmann). Izposojeno verjetno iz it. *màstice* in iz n. *Mastix* »isto«; izhodišče je gr. μαστίχη »žvečilna smola«, kar je dalo lat. *mastix*, kar je prešlo v moderne evropske jezike; prim. csl. *mastihь* (14.—15. st.), str. *mastika* (1420), sbh. *mastiha*, *mastika*, *mastik* (m.), sprejeto deloma iz it. ali naravnost iz gr., kakor alb. *mastih*, rum. *mástihă* (Vasmer, II 102; Skok, II 384; Battisti-Alessio, III 2385; Frisk, II 182).

mastíti, *mastím* (v. impf.) »prešati, tlačiti«, tudi *mestíti*, *mestím*, pf. *izmastíti*, *zmastíti*; k temu *mastáč* (m.) »mož, ki preša grozdje«, *máščina* »mošt« (notr.). Prim. sbh. *mȃst* »preša«, *mȁstika* »mošt«, *mȁstiti*, *mažditi* »prešati«, *mastilnica*, *maždȁc* »bat za prešanje grozdja«, *mastúrika* »novo vino«, sbh. dial. tudi *mȇst* »mošt«, csl. *mъstь* »mošt«, blg. *mъst*, r. *mest*, g. *mstà* in *msto* (n.) poleg *most*, stč. *mest*, g. *mstu*. Izposojeno iz lat. *mustum* »mošt«, verjetno iz balkanske latinščine, kakor kaže rum. *must*, alb. *musht*, ngr. μοῦστος. Glej tudi *mošt* (Miklošič, 207; Vasmer, II 124, 163; Skok, II 383).

máša »bogoslužje«, dial. *méša* (kor., štaj,); k temu *mášnik* (m.) »duhovnik«, *maševáti*, *mašûjem*; v 16. st. *masha* »missa« (Megiser), v 18. st. *masha*, *mashnek*, *mashujem* (Pohlin), *meſha*, *meſhuvati*, *meſhnik* (Gutsmann). Prim. sbh. *mȉsa*, kajk., čak. tudi *mȁša*, csl. *mьša*, p. *msza* (tudi ukr. dial. *mša*, br. *imšá*), č. *mše*, slš. *omša*, luž. *mša*. Kakor alb. *meshë*, srgr. μίσσα, stvn. *missa*, *mēssa*, lit. *misa*, *mišios* sprejeto iz lat. *missa*, kar je ptc. pf. f. od *mittere* »poslati« iz fraze *Ite, missa est*. Sln. *máša* < **mьša* je verjetno sprejeto iz lat. preko Ogleja, ne z nemškim posredovanjem (tako Pirchegger, IF LVII 69,) glej tudi Miklošič, JA XI 108; Jagić, JA XXXI 551. V imenih praznikov *mala maša*, *velika maša* je sled pomena *missa* »praznik, semenj«, prim. n. *Messe* »semenj«. O tem Skok, II 430.

máščа »žonta, zdrozgalica«, tudi *mašča*, *mẹšta* (Rez.); k temu *maščina* »grozdni sok, ki se izcedi še pred prešanjem«, kar je prešlo v trž. it. *mascina* »presmone« (Štrekelj, LMS, 1894, 24; JA XXVI 425), tudi *samomašča*, *samomaščina* »isto«. Čeprav Miklošič, 207 dvomi, je to gotovo **mъstja*, prim. sln. *mest*, sbh. *mȃst*, blg. *mъst*, csl. *mъstь* »mošt« < lat. *vinum mustum* »sveže, mlado vino«. Glej tudi *mastíti* in *mošt*.

maščeváti (se), *maščûjem* (*se*) »ulcisci« (v. impf., pf.); v 16. st. *meſzhovati ſe* (Trubar, Megiser) poleg *maſzhati ſe* (Bohorič, Megiser) in *meſtiti* (Trubar); v 18. st. *maſzhuvati* (Gutsmann), pf. tudi *pomaščevati*. Osnova psl. **mъstь*, izpričana v starejših antroponimih *Misticlau* (čedad. rkp.), 1181 *Mistibor* in hdr. *Mestinja* (avtor, SVI II 18). Prim. csl. *mъstь*, *mъstiti*, *mъštati*, *mъstelivъ* »maščevalen«, blg. *mъst*, r. *mestь*, *mstitь*, *otomščenije*, ukr. *mestь*, p. *pomsta*, *zemsta*, *mścić*, č. *msta*, *pomsta*, *mstíti se*, slš. *pomsta*, *mstit'*, *mstivý*, gl. *pomsćić*, dl. *pomsta*, *pomsćiś*, *pomsć*. Najbolj verjetno je treba izhajati iz **mit-tis* iz osnove **mit-*, ide. **mei̯-* »menjati« (glej *mitno*, *Mitalo*). Sorodno je lot. *mît*, *miju* »menjati«, *mits*, *mitus* »zamenjava«, *mitêt* »spremeniti« (Mühlenbach-Endzelin, II 639), sti. *méthati*, *mitháti* »menja, prepira«, avesta *miϑa-* »obraten, napačen« (Berneker, II 62. Matzenauer, LF X 326; Zubatý, IF III 146; Trautmann, 176; Vasmer, II 124).

mašêlj (m.), g. *mašêlja* »raztopljena železna ruda v plavžu«. Izposojeno iz it. *massèllo* »lingotto greggio«, srlat. *massella*, izpričano 1379 v Huminu; dem. od *massa* »snov« (Pleteršnik, I 555; Battisti-Alessio, III 2384). Glej tudi *škája* in *mlečje*.

mašer (m.) »podložnik, tlačan«, nav. pl. *mašeri*; tudi tpn. sln. *Maseri*, furl. *Masseris*; izposojeno iz lat. *massarii* »deželani«, izvedeno od lat. *massa* »množica«, prim. it. *massa* »posestvo na deželi«, *masseria* »pristava«, *massaio* »oskrbnik, ekonom« (Meyer-Lübke, 5396).

mašína »zaplata na čevlju, krpa«, tudi *mašína*; Miklošič, TEl. Nachtr. 84 izvaja iz osm. turš. *meşin* »ovčje usnje«; vendar je sbh. *mješína*, *mešina*, *mišina* »odrta koža, trebuh, meh« kakor alb. *mërshinë* »vinski meh« bolj verjetno stara izvedenka od slov. *měchъ* in je tudi turš. *meşin* izposojeno iz slov. (Skok, II 421 z literaturo).

mašiti, *maším* (v. impf.) »farcire, sarcire«, tudi *zamešiti*; v 18. st. *mashim* »einschoppen«, *samashk* »Stöpfel« (Pohlin), *maſhim* »schoppe, fülle« (Gutsmann); k temu *mašilo*, *zamâšek*. Izvedeno od *mъchъ* »mah«, prim. stč. *vymšiti*, *omšiti* »zatlačiti z mahom

špranje med tramovi«. Drugače, neverjetno Varbot, Etimol., 1971, 11, ki primerja lit. *mùšti* »tolči, biti«, blg. *múša, mýhna, zamušêvam.*

máškara »pustna šema, maska«; prim. sbh. *mȁškara, mačkȁra, maskȁra* poleg *maškar* (m.), *maskar* (m.), blg. *maskará*, p. *maszkara*, č. *maškara.* Kakor bav. n. *máškərə*, švab. alem. *mášgər* »maskirana oseba« izposojeno iz it. *màschera* »maska«. Izhodišče je arab. *mashara* »zasmehovanje, glumaštvo«, razširjeno po Balkanu s posredovanjem osman. *maskara* »posmeh, šala«, alb. *maskará* »glumač«, rum. *masoara*, ngr. μασχαρᾶς. Izv. *maškerāda* je preko nvn. *Maskerade* »pustna prireditev« iz špan. *mascarada.* Oblika *mâska* »krinka, šema« je splošno evropska; prim. frc. *masque*, ang. *mask* itd.; k temu *maskírati se, zamaskíran* »zakrit« (Kluge-Götze, 464; Berneker, II 23; Skok, II 381; Battisti-Alessio, III 2381).

mášna »pentlja«, dem. *mášənca*, izposojeno iz srvn. *mȁsche*, stvn. *mȁsca* s pomenom »pentlja, mreža« < ide. **mezg-* »plesti«, lit. *mègsti* »plesti«, *mãzgas* »vozel na preji« (Kluge-Götze, 963). Glej tudi *mozek.*

mat I (adj.) »zamolkle barve, brez leska«; prim. r. *mátovyj*, ukr. *matóvyj* »isto«; izposojeno iz nvn. *matt*, to pa iz frc. *mat* »isto«; srvn. *mat*, g. *mattes* je že v 13. st. razvilo pomen »brez moči, brez leska«. Izhodišče je isto kakor v *šah mat* arab. *eš-šāh-māt* »kralj je mrtev« (Matzenauer, LF X 63; Berneker, II 24; Vasmer, II 105; Kluge-Götze, 466).

mat II pri šahu; evropska kulturna beseda iz arab. *eš-šāh-māt* »kralj je mrtev« k perz. *šāh* »kralj«; to sprejeto najprej v špan. *jaque y mate*, frc. *échec et mat*, srvn. *schâch unde mat.* Iz istega *mat* se je razvil tudi pomen »brez moči, zamolkle barve«, sln. *mat*, srvn. *mat*, nvn. *matt*, it. *matto* (Matzenauer, LF X 64; Lokotsch, 1443; Kluge-Götze, 466; Meyer-Lübke, 5401). Osnova je ide. **mr̥to-s* »mrtev«.

Matajûr (oron.); izposojeno iz furl. *mòntmaiôr*, it. *Monte maggiore*, ca. 680 *Mons regis.* Iz sln. znova sprejeto v furl. *Mataiur* (Musoni, I nomi locali e l'elemento slavo in Friuli, 1897, 10; Skok, Škerlj, Oko Trsta 181). Tudi *Dolenji, Gorenji Matajurec* pri Bogatinu (Tuma, Imenoslovje 56).

mátast (adj.) »neumen, otopel, opojen, opotekav«, k temu *mátec* (m.) »butec«. Štrekelj, JA XXXV 132 in Šturm, Ce fastu IX 9 mislita, da je izposojeno iz it. *matto* »bedast, neumen«. Vendar je lahko kakor *bûtast* in *butec* iz *bútati* tvorjeno iz **matati*, prim. sbh. *matati* »vabiti«, r. *matusítь* »nemirno begati«, *sumatócha* »zmešnjava«, p. *matać* »vihrati, motati se, lagati, varati« *matołek* »tepec«, č. *mátati* »strašiti« (glej *mataga*). Verjetno spada zraven tudi sln. *matljáti se, matljâm se* »motati se, motovilititi«. S formantom *-t-* izvedeno iz ide. **mā-*, kakor *majati, mahati, mamiti* (Berneker, II 25; Machek², 354).

mâterina dušica »Thymus serpyllum«, tudi *materni dušek*, že v 16. st. *materina dushiza* (Megiser), v 18. st. *materina, materna, mazhja dushiza* (Gutsmann). Splošno slov.; prim. sbh. *materina dušica*, mak. *majkina dušica, materka*, blg. *bábina dušíca*, *máščerica*, r. *matkina duška*, ukr. *materiduška*, p. *macierza duszka*, č. *mateřídouška*, slš. *materina dúška.* Novotný, Sbornik FFB XIII 35 in Machek², 355 opozarjata na lat. *matris animula* »Herpyllos-serpyllus« pri Isidor, Origines.

matêvžek (m.) »pijanost« (jvzh. štaj.), adj. *matêvžast* »okajen«. Izvedeno iz atpn. *Matevž* < lat. *Matthaeus*, to pa iz gr. Ματθαῖος iz μανθάνω »učim se, spoznavam«. Iz iste osnove je *matematika.* Atpn. *Matevž* je pogosten v cgn. *Matevžič, Matežič*; vendar je hipokoristika težko razlikovati od *Matija.* K pomenu prim. č. *macek* »tepec, zajec«, slš. *macek, macko* »medved, zajec« < *Matthaeus* (o tem Machek², 346).

matéžen (adj.) »dobrovoljen«; verjetno iz **mętežь*, prim. *mẽtežen* »uporen, puntarski«, r. *mjatéžnyj* »uporen«. Dalje glej *mesti.*

máti I (f.), g. *mátere* »mater«; v 16. st. *mati*, adj. *materin* (Megiser), v 18. st. *mati, majka* (Pohlin, Gutsmann). Splošno slov., prim. csl. *mati, matere*, sbh. *mȁti, mȁterê*, dial. *mater*, tudi *mat, mâtere* (Hvar), mak., blg. dial. *mater*, r. *matь, materi*, ukr. *mátу, máteri*, br. *maci* (indecl.), p. *mać* (v kletvicah), č. *máti, mateře*, slš. *mat', mati, mater*, gl. *mać, mačer*, dl. *maś, maśer.* Sorodno je lit. *mótė* »žena«, *mótyna* »mati«, lot. *māte* »mati«, stprus. *mote.* Izhodišče je ide. **mātér-*, prim. lat. *mater*, gr. μήτηρ, sti. *mātár-*, avesta *mātar-*, arm. *mair*, toh. A *mācar*, B *mācer*, toda alb. *motër* »sestra« (prim. lot. *māsa* »sestra«), stir. *máthir* »mati«, stvn. *muoter*, ags. *mōdor* (Miklošič, 184; Berneker, II 26; Trautmann, 170; Fraenkel, KZ LXI 271; ZSPh XX 63; LEW 465; Vasmer, II 106).

mâti II (f.) »vrsta klobase« (pkm.); nejasno, morda samo ljudsko etimološko naslonjeno na *mati* »mater«; v poštev bi prišlo psl. **męty*, g. **mętъve* »tlačenka«. Prim. tudi pkm. *ded* »tlačenka iz želodca«, *baba* »tlačenka iz debelega črevesa«.

mática »apum dux«; v 18. st. *mazhèza* (Pohlin), *mazheza, matiza* (Gutsmann). Domnevno sled matriarhata, ker pred Swammerdammom (1637—1688) niso poznali spola pri čebelah. Str. *pčely kъ matcě* že 1235, balk. csl. *matica* sredi 14. st., p. *maciorka* ca 1500. Danes sbh. *mȁtica*, mak., blg. *matica, majka*, r. *mátka*, ukr. *mátycja*, p. *matka, maciora*, č. *matička*, luž. *matka*, kaš. *mac*, plb. *mataića.* Tudi lit. *motynẽle* »apum dux«, toda lot. *mãtes* »čebelja družina, ki po rojenju ostane v panju«. Iz slov. jezikov je rum. *matca* in alb. *matkë* »isto« (avtor, Slov. Čebelar, 1948, 12). Stare izvedenke *matica, *matьka* od *mati.* Tudi drugi pomeni, sln. *vijačna matica* (celo lot. *mācica*), *biserna matica* (tudi r., br.), *Slovenska Matica* »kulturni fond«, tudi »steblo trte, rečni tok, originalna listina, matrica«. Machek², 355 opozarja, da je bila »apum dux« tudi pri Anglosasih *mōdor* »mati«, toda gr. ὁ ἡγεμών, ὁ βασιλεύς, lat. *dux, rex, imperator*, srvn. *wîsil* »Weisel«, stnord. *vísi*, srvn. *Künic* (Klek-Armbruster, Arch. f. Bien. I, 1919, 195).

matîja »Phalangium Opilio«; iz biblijskega atpn. *Matthias*, sln. poleg *Matija* tudi *Matjaž* < madž. *Mátyás*, prim. p. *matyjaszek* »cekin Matije Korvina«.

Berneker, II 27 prišteva zraven tudi č. *macek* »tepec«, slš. *macko* »medved, zajec«, kar je verjetneje iz atpn. *Matevž* < *Matthaeus* (glej *matevžek*). Hipokoristika iz obeh atpn. je težko razlikovati; sln. cgn. *Matjaš*, *Matjaž*, *Matjažič*, poleg *Matija*, *Matijan* itd., toda *Matē*, *Macej*, *Matič* in pdb. ni dovolj jasno.

matoga »neko strašilo«, tudi *matoha*; prim. slš. *mátoha* »strašilo«, tudi »vešča« (Važný, Jm. mot. 83), č. *mátoha*, *mátoh* (m.) »prikazen, duh«, p. *matoga* »strašilo«. Iz slš. je madž. *mátoha* »duh, prikazen«. Izvedeno iz *t*- intenziva k osnovi **mā-* (glej *majati*, *mamiti*, *mahati*), prim. sbh. dial. *matati* »mamiti, vabiti, iskati« (Dalmacija), č. *mátati* »strašiti«, *mátožiti* »prikazovati se«, p. *matać* »majati«, tudi *matołek* (m.), *matołka* (f.) »prikazen«. Verjetno spada sem tudi sln. dial. *matêvžek* (m.) »pijanost, okajenost«, *matêvžast* »omamljen, okajen« (jvzh. štaj.) poleg *matast* »vrtoglav, okajen« (notr.) O tem glej *matast* in *matevžek*. Pomensko najbliže je lot. *ampāt* »uročiti, začarati, zmešati« (Mühlenbach-Endzelin, I 105). Glej tudi Berneker, II 25; Brückner, 325; Machek[2], 354.

matór »star«, tudi *matér*, *metér* in *motór* »isto«; od iste osnove *matóren* »star«, *matoréti* »postarati se«, *matoriti* »isto«, *matórost* (f.) »starost«, k temu cgn. *Matore*, *Motore*, *Motora*, *Motorič*. Prim csl. *materъ* »star«, *materъstvo* »čast, častno darilo«, sbh. *mátor* »star«, mak. *mator* »več kot tri leta star oven«, blg. *matór* »čvrst, zdrav«, *matornyj* »velik, ogromen«, r. *materój* »nadpovprečno velik, močan«, ukr. *materýj* »ki je v poznejših letih«, br. *matórnyj*, stč. *matorný* »zrel, resen«. Pri sln. *matór* gre morda za križanje s č. *nemotorný* »neokreten«. Najbolje je izhajati iz ide. korena **mē-*, **mō-* »velik« (Pokorny, 704) s (komparativno?) pripono **-tor-*. Prim. stir. *mōr* »velik«, kimr. *mawr*, bret. *meur* »isto«, gal. *Nerto-maros* »velik v moči«, slov. *Vladi-měr*. Morda je možno pritegniti še lit. *põmėtė*, *pãmėtė* »revmatizem«. Drugače trdijo Mladenov, 291; Berneker, II 25 in Vasmer, II 104, ki vežejo slov. *matorъ* z lat. *māter*, *māteriēs*, *māturus*, kar spada zanesljivo k ide. **mā-* »dober, ki je ob pravem času« (Pokorny 693 sl.). M. S.

matrâc (m.) »blazina«, poleg *modrôc* (m.); v 18. st. *madroza* (f.) (Gutsmann). Prim. sbh. *matarac*, *matrac*, r. *matrás*, *matrác*, ukr. *matérac*, p. *materac*, *matrac*, č. *matrace*, *modrace*. Izposojeno preko srvn. *materaß*, *madreiz*, nvn. *Matratze* iz it. *materasso*, *materassa* »isto«. Izhodišče te splošno evropske kulturne besede je arab. (*al*)*maṭraḥ* »blazina«, prim. špan., port. *almadraque*, stfrc. *materas* itd. (Miklošič, Frw. 109; Berneker, II 27; Kluge-Götze, 466).

mâvec (m.) »gips, sadra«, tudi *mâlec*; k temu *mâlčar* (m.), *malčničar* (m.) »žgalec sadre«, adj. *mâlčev*, *mâlčast*; v 18. st. *mavz* »albarium« (Pohlin), *mauz* »Tünche« (Gutsmann). Koštiál, Nast. Vjes. XXVIII 367 rekonstruira **maltьcь* k *malta*. Vendar je mogoče izhajati iz **mъlьcь*, prim. lit. *miẽlas*, dial. *mils* »mavec« (avtor, Linguistica VIII 67). Redukcijska stopnja k csl. *mělъ* »apno«, r. *mel* »kreda«; o tem Berneker, II 48; Vasmer, II 114.

mavelj (m.) »Boletus subtomentosus«, tudi *maveljček* »isto; Polyporus pes caprae«. Zaradi sinonimov sbh. *kozja labrda*, n. *Ziegenlippe* »Boletus subotom« in sln. *kravji gobček* »Polyporus pes caprae« najverjetneje izposojeno iz nvn. *Maul* »gobček, smrček«. Nejasno pa je sbh. *maglen*, *maglin*, *madlin* »isto«.

Maver (etn.) »Maurus, Mohr«, v cgn. 1377 *Maurus*, ca 1400 *Mawer*, 1485 *Mawr* (M. Kos, Prim. urb. I). Ime izvira iz lat. *Maurus* »prebivalec Afrike«, prikrojenega k pokrajinskemu imenu *Mauritania*, izvedeno iz gr. μαῦρος »črn«. Sln. tudi mtpn. *Mavrnik*, *Mavrščěk*. Iz *Maurus* se je razvilo stvn., srvn. *môr*, it. *moro*, angl. *Moor*, frc. *More*; sln. *mor* »črn«, *mórast* »črnikast« poleg *zamôrec* »niger«, v 18. st. *mor*, *samurz* (Gutsmann), naslonjeno na *zamôrje* »onstran morja« in *mûr* »črn«, v 16. st. *mur* »Aethiops« (Megiser); prim. *mâvrič*, *môvrič* poleg *múren múrin*, *mûrič*, *múrinec*, *múrinič*, *múrinica*, *čuri-mûri*, v 18. st. *murenzh* »Gryllus campestris«; enako *mâvra* »črna krava; Picus martius«, *mavrânec* »Geotrupes stereorarius« poleg *mûra*, *komûra* »črna krava« (štaj.), *mûrec* »črnikasta žival«, *mûrka* »črna krava, ovca, gorska cvetka«; zraven spada tudi *mavrovina* »vrsta trte«. Ime *Maver* je csl. *mavrinъ*, č. *mouřenin*, p. *murzyn*, slš. *murin* (Miklošič, 185, 202; Matzenauer, LF X 382; Štrekelj, JA XII 462; Lwk. 40; Berneker, II 28; Skok, II 392).

mâvka »glavica odcvetelega regrata; rastlinski puh, Anemone montana« (Dutovlje), dem. *mâvčica* »vrbova mačica; Stipa pennata« (Knežak), tudi *mâvec* (m.) »kosem, ščepec bombaža«, *mâvček* »isto; Eriphorum«. Verjetno je treba izhajati iz ide. *(*s*)*mel-* »volna, pavola«, prim. sbh. *mălje* (pl. f.), g. *mâljā* »puh, dlačice, bilka«, kar navadno razlagajo kot izposojenko iz ngr. μαλλία »kosem, puh« (Miklošič, 181; Berneker, II 12; Vasmer, RFV LVIII 420; Skok, II 365); vendar je verjetneje zaradi sln. **malъka* samo prasorodno, kot je sklepal že Prellwitz, EWG 280; sorodno je lit. *milas* »prt«, lot. *mil*(*n*)*a*, stpr. *milan* »oblačilo« (Pokorny, 721; drugače o tem Fraenkel, 452; tudi Frisk, II 168 pravi o gr. μαλλός, da ni pojasnjeno).

mâvrica »arcus pluvius, arcus caelestis«; v 16. st. *mavra* (Dalmatin, Megiser), v 18. st. *maverza* »iris« (Pohlin), *maura*, *maverza* (Gutsmann); dial. *mâvra* s pomenom »mavrica« in »obleka mavričnih barv« (Lašče), *mâvrica* »Picus martius« (tudi *mâvra*), »Lysimachia« in *mâvra* »Poa«; k temu adj. *mâvričen*, v. *mavríčiti se* »odsevati v živih barvah«, izv. *mâvričnica*, *mâvričnik* (m.). Tudi sbh. dial. *mávrica* (Istra), *mâvrca* (Kastav), *mȁvrca* (Brkini). Miklošič, 185 izvaja iz ngr. μαυρός »črn«; Berneker, II 28 izhaja iz etn. *Maver*, z rezervo tudi Skok, II 392; poizkus pomenskega razvoja glej Krek, Einleitung[2], 423. Zanimivi so sinonimi *boshji stol*, *piauka* (Gutsmann), *sôvrica* (Banjščica), *rožec* (pkm.), *boža dôga*, *Petrof roužec* (pkm.), *vedrnica*, *vederna kolona*, *božja lestvica*, *cavra-mavra*, *požerč*, *požreč* (štaj.), *svete Marije pāsec* poleg *doga*, *duga*. Omeniti je treba tudi mtpn. *Mavrica*, sln. že 1706 *na Maurze*, sbh. *Mavrica* (Mavrovsko polje, Gorna Reka).

mâvroh (m.) »Morchella escul.«, tudi *mâvrah*; v 18. st. *mavroh* (Gutsmann). Izposojeno iz srvn.

mauroche, *maurache*, bav. avstr. *Maurachen*, nvn. *Morchel*, starejše *moroch*, *morach* (Matzenauer, CS 252; Striedter-Temps, DLS 178). Frc. *morille*, hol. *morilhe*, dan. *morkel*, šved. *morkla* priča, da je osnova ista kakor pri sln. *mrkev* »koren« < ide. **mṛk-* »užitni koren«, stvn. *mor(a)ha*, nvn. *Mohre* (Kluge-Götze 487).

mazána »bokal, velika steklenica« (bkr.), tudi *mezána*. Pomensko najbliže je sbh. *mezarȍla*, *mežarȍla*, *medzàrȏla*, *mizarȏla* »majhen sod, lesena čutara«, istrorom. *meżarola*, *mażarola*, ben. *mezariola*, tosk. *mezzaruòla* iz lat. *mediārius*, križano z *modius* »posoda« (Skok, II 418; Battisti-Alessio, IV 2447). Pleteršnik, I 578 opozarja na it. *mezzina* »glinast vrč«, dial. *mezena* »mera za tekočine«, izvedeno iz it. *mezzo* »medius«. Verjetno neko križanje z lat. *modius*.

mázati, *mâžem* (v. impf.) »linere, ungere«; tudi *mazáčiti*, *mazâčim*, *mazáriti*; pf. *mázniti*, *mâznem*; k temu *mâz* (f.), *máza* (f.), *mazálo*, *mazílo* in iz tega *mazíliti*, *mazîlim*; *máža* »mazilo« < **mazja*. V 16. st. *masati*, *maſati*, *maſalu* (Megiser), v 18. st. *maſáti*, *maſhem*, *maſanje* poleg *máſha* »Kopie« (Pohlin), *mashem*, *masilu*, *masik* (Gutsmann). Splošno slov.; csl. *mazati*, *mažǫ*, *mazъ*, *maža*, sbh. *màzati*, *màžēm*, mak. *mazne* »gladi«, blg. *máža*, r. *mázatь*, ukr. *mázaty*, br. *mázacь*, p. *mazać*, č. *mazat*, slš. *mazat'*, gl. *mazać*, dl. *mazaś*. S tem primerjajo lot. *(iz)muõzêt* »prevarati, nafarbati«, a tudi lit. *mẽžti* »ponesnažiti« (Oštir, WuS IV 214; Mühlenbach-Endzelin, II 648; Vasmer, II 87; Fraenkel, 444); dalje se zdi sorodno gr. μάζα »testo«, μαγίς »zgnetena snov«, μάσσειν »gnesti, mazati«; arm. *macamin* »zdruzgam, zlepim« in stvn. *mahhôn* »machen«, prvotno »zlagati, namestiti, skleniti« (Miklošič, 185; Berneker, II 28; Meringer, IF XVII 148; Meillet, MSL XIX 122; Trautmann, 173).

mâzgati, *mâzgam* (v. impf.) »mazati«; k temu dial. *mazgína* »črtalo« (Tolmin). Prim. p. *mazgać*, *mazgaić się* »umazati se«, ukr. *mazhuljáti* »isto«. Verjetno ekspresivna podaljšava k *mazati* (Brückner, 326).

mazúr (m.), g. *mazúrja* »razvajen otrok« (štaj.); primerjati je mogoče samo č. *mazliti se* »prilizovati se, razvajati se« in iz tega *mazel*, *mázlik*, *mazlíček* »razvajenec«, slš. *mazlit'*, *maznat'* »razvajati«. Ker je č. tudi *mazat se* v istem pomenu (*rozmazané děčko*, *mazánek*), domneva Machek[2], 356, da je to splošno slov. *mazati* »schmieren«; tudi sln. *razmȁz* (m.) »razvajenec«, *razmázati* »razvaditi«, *razmazan otrok* (Podkrnci). Tudi sbh. *máza*, *máziti* »razvajen otrok, božati«. Berneker, I 303 opozarja na lot. *glaima* »priliznjenost« poleg *glẽms* »polž, školjka«, norv. dial. *kleima* »lepiti, ljubkovati«, šved. *klema* »ljubkovati«.

mâža »velik zavoj, vreča, ki drži dve do tri merice«; tudi sbh. *màža* (Istra, kajk.), *máža* (Vojvodina), *màža* (Hercegovina) »saccus«, ukr. in r. dial. *máža* »tovorni voz«, p. *maża* »isto«. Verjetno je sovpadlo več različnih osnov; madž. *mázsa* »cent, tovorni voz, parizar«. Miklošič, 185; Berneker, II 28 izvajajo iz madž.; Mažuranić, Prinosi 639 domneva gr. μάζα > lat. *massa*, kar je dokaj dvomljivo. R. *mažára*, *možára*, *madžára* »velik tatarski voz« izvaja Vasmer, II 87 iz krim. tatar. *madžar*, kalmiš. *madžar tergṇ* »velik pokrit voz«, čumaš. *máža* »voz z volovska vprego«, kar je iz etn. *Madžar*. Glej tudi Brückner, Ung. Jahrb. IV 84; Hadrovicz, ZSPh. XXIX 20; Baleczky, Stud. Sl. VIII 5; Benkö, II 868; Skok, II 395.

máželj (m.), g. *mážlja*, *máželjna* »v mreno zavita pečenka« (Kranjska gora), tudi *mâjželj* (kor.). Kranzmayer, ZfMarf. XIV 87 izvaja iz stvn. **meisilî*, kar je dalo bav. *Meisen* »odrezek« (Striedter-Temps, DLS 174).

me (pron. akk.). Prim. csl. *mę*, sbh., mak., blg. *me*, r., ukr. *mja*, p. *mię*, č. *mě*, slš. *mä*, luž. *mě*. Ide. **mē̆m*, enako stprus. *mien*, sti. *mām*, avesta *mām*, *mąm*, alb. *mua* (Berneker, II 36; Trautmann, 179; Brugmann, Grdr. II 2, 413). Dativ *meni* je balto.-slov. nova tvorba pod vplivom g., psl. **mьně*, sbh. *mèni*, blg. *men*, r. *mne*, ukr. *mení*, br. *mne*, p. *mnie*, č. *mně*, slš. *mne*, gl. *mni*, dl. *mnje*, lit. *mánei*, *mán*, stprus. *mennei* poleg g. sln. *méne*, *me*, csl. *mene*, sbh. *mène*, mak., blg. *mene*, r. *menjá*, ukr., br. *mené*. To ustreza sti. *máma*, avesta *mana*. Instr. *z menój*, csl. *mьnojǫ́*, sbh. *mnôm*, r., ukr., br. *mnóju*, p. *mną*, č., slš. *mnou* ustreza sti. *máyā* »z menoj«, z *-n-*, prevzetim po g. (Vasmer, 118; 143, 187).

mécati, *mécam* (v. impf.) »mehčati, mediti sadje«, tudi *mecljáti*, *mecljâm* »isto«; k temu *mêclej* »rogoz«; izpričano že v 17. st. (Dict.); denominalna tvorba od *mękъkъ* »mehak«. Od tega je treba ločiti *mécati*, *mécam* »obotavljati se, mečkati«, tudi *mecíniti*, *mecînim* in *mecljáti*, *mecljâm* »milo, obzirno ravnati« poleg *mojcljáti*, *majcljâm* »nerazločno govoriti, ne priti z barvo na dan« (Slov. Gorice). Štrekelj, Lwk. 38 opozarja na kor. n. *motz'n*, *moutz'n* »obotavljati se, trmoglaviti, kujati se« poleg *mützeln* »obotavljati se«.

mecler »neko drevo«, 1698 *einen andern baum, auf Windisch mecler genant*; *einen paumb mecler* (Gerichtsbeschr. 374); nejasno; morda kakor *mecès* »mecesen« ali *mêcljaj* »rogoz«.

mêč I (m.), g. *mêča* »žoga«, tudi f. *mę́ča* (Železniki) in *mêček* (m.); zastarelo; pomensko enako je r. *mjač* (m.), g. *mjačá* »žoga«, ukr. *mjač*, č. *míč* »žoga«. Prvotni pomen je »nekaj stisnjenega, vendar mehkega« < **mękъ(kъ)* »mehak«; iz iste osnove je sln. *mêč* (m.), g. *mêča* »medenje sadja«, tudi *mêč* (f.), g. *mečî* »isto« (goriš.), *mę́ča* »mehak del česa, sredica«, *mę́ča* (n. pl.) »sura, inguina«, v 16. st. *mezha* »sura«, *vsheſna mezha* »auricula« (Megiser), v 18. st. *mezha*, *mezhava* »Wade der Fleisch«, *vuſheſna mezha* »Ohrlapplein« (Gutsmann), tudi *méča* »sočno meso pri sadju, bučah itd.«. Dial. *méčati* »žogati« (Železniki) poleg *méčati*, *méčim* »mehčati« (Kropa). Zraven spada tudi *mêk* (m.) »vlažna trta ob vodi«, *mekúž* »mehkužnež«. Prim. sbh. *meča* »nekaj mehkega, sredica«, blg. *méčka* »sesvaljkan kruh s sirom«, r. *mjač* (m.) »deževno vreme«. Iz slov. jezikov je madž. *mancs* »krogla za balinanje« in rum. *minge* »žoga« (Berneker, II 42; Vasmer, II 190). Dalje glej *mehek*, *mecati*, *mekina*.

mêč II (m.), g. *mêča* »gladius«, tudi fitonima *mêč* »Gladiolus communis« (Gorjansko), *mečíka* »Iris«; izv. *mečeváti se* »boriti se z mečem«, *mečár* (m.)

»sabljač«, adj. *méčev, méčast*, dem. *méček* »bodalo«; v 16. st. *mezh* in *mezhar* »faber cultrarius« (Megiser); v 18. st. poleg *mezh* še *mezhar, mezhir, mezhiunik* (Gutsmann). Splošno slov.; poleg *mečь* tudi *mьčь*, csl. *mečь, mьčь*, sbh. *mȁč*, g. *mȁča*, starejše tudi g. *mča*, mak., blg. *meč*, r. *meč*, g. *mečá*, ukr. *meč, mič*, g. *mečá*, br. *meč*, g. *mjačá*, p. *miecz*, č., slš. *meč*, gl. *mječ*, dl. *mjac*. Toda lit. *mė̃čius* in fin. *miekka* »meč« z dolgim *-ē-* je izposojeno iz germanskega vira, prim. got. akk. sg. *mēki* (< **mēkeis*), stnord. *mækir*, as. *māki* »meč« iz pragerm. **mēkja*, toda ags. *mēci* < **mōkja*. Slovanske oblike ne morejo biti izposojene iz germ., kot so mislili starejši raziskovalci (Miklošič, Frw. 112; EW 208; Meillet, Et. 110, 184; Vondrák, VGr.[2] I 62; Loewe, KL XXXIX 316). Vendar je verjetno oboje prasorodno. Kiparsky, SLG 138 opozarja na kavkaško dido in kapuči *mač'a* »meč«, kuanada *mič.a* »bodalo«, tindi *mič.i* »bodalo«. Poleg Bernekerja, II 29 in Vasmerja, II 128, ki pritegne še georg. *máxva* »meč, oster«, udijsko *mex* »srp«, lesgijsko *max* »železo«, kar je morda kakor turško *mȁč* iz slov. *mečь* (Treimer, Ethnogenese 66 pritegne še georg. *mahwili* »mačeta, ostrina«). Glej tudi Polák, LF LXX 29 in Oštir, HAS I 100; Etnolog, IV 5; Vogelnamen 15, ki domneva paleoevropsko poreklo.

méča (n.pl.) »sura«, redko *méča* (f. sg.), *méče* (f. pl.); tudi *mečáva* in *ušesna mečica*; v tem pomenu že v 16. st. *mezhava* (Dalmatin), v 18. st. *mezha, mezhava* »Wade das Fleisch« poleg sin. *latki* (*litka*), *liſtonik, krazha* (Gutsmann). Iz srvn. *wade* »sura« je sln. dial. *bódel*, pl. *bódelni*, kor. *badel*. Dalje glej *mehek*.

mečínek (adj.) »zelo majhen«, f. *mečínka* in adv. *mečinko* »zelo malo«. Pomensko blizu je lit. *meñkas* »majhen, nepomemben, manjvreden«, *men-kė́ti* »slabeti, propadati«, kar povezuje Persson, Btr. 562, 658 z lit. *mìnkštas* »mehak«. Zaradi številnih sln. deminutivov tipa *majčken, mečken* je možno križanje med *malъ* in *mękъ(kъ)*

mečkáti, *mečkám* (v. impf.) »druzgati, gnesti, tlačiti, počasi delati«, pf. *zmečkáti* in k temu *zmeč-kávati*; v 18. st. *muzhkam* »quetsche, drücke zusammen« (Gutsmann). Sln. vokal ni jasen, nenaglašen *-ə-* je lahko iz *-a-* ali *-ę-*. Pomensko enako je mak. *mačka* »gnete, maže, laže« in blg. *mačkam* »gnetem«. Berneker, II 2 rekonstruira psl. **mačьkati, *mačьkajǫ* in pritegne tudi č. *mačkati*. Toda r. *mjáčkatь*, ukr. *mjáčkaty, mjáčgaty* kaže na *-ę-*. To povezujeta Jokl, JA XXIX 23 in Vasmer, II 190 z **mękъ(kъ)* »mehak«. Oblike z *-a-* je že Matzenauer, LF X 57 primerjal z lot. *mākt, mácu* »mečkati« (Mühlenbach-Endzelin, II 580 dopušča tudi možnost slov. *makati* »močiti«, lat. *mācerāre* »isto«). Zaradi različnih ekspresivnih tvorb, med katerimi bi bilo treba navesti tudi sln. *mencáti* in *mendráti* domneva Machek[2], 347 na sovpad dveh različnih osnov in opozarja na slš. *miagat'* »mencati« in gr. μαγῆναι »isto«.

mə̏d I (prep.) »inter«, tudi *mə̏j*; v 16. st. *mej* (Megiser), v 18. st. *meyu* (Krelj), *vmei* (Trubar), v 17. st. *ume*, v 18. st. *umed* (Mokrič); *med, mej* (Pohlin), *med, mei, vmei* (Gutsmann); k temu tudi *izmed*, v 16. st. *is mej* (Megiser), *medtem*, v 16. st. *mei tem* (Megiser); nejasno je *vmês*, v 16. st. *vmêſ, v'meß, vmeys*, kar izvaja Ramovš, Hgr. II 157 iz **vъ mě̄sъ*, vendar zaradi sinonimnosti pomešano z *med*. V tpn. *Medvode* < **medvodjane*, *Megre* < **mej-gorjane*, 1224 *Mygoriach*. Splošno slov.; prim. csl. *meždu, meždju*, sbh. *medu*, čak. *meju, mej*, v 16. st. *meu, mef*, dial. *ȕme* (Hvar), *med* (severozah.), mak. *meǵu*, blg. *meždu*, r. *meždu*, arh. *mež, mežь, meži*, ukr. *miž*, br. *meži, miži, mežju*, p. *między*, stp. tudi *miedzyz*, č. *mezí*, slš. *medzi*, dl. *mjaz(y), mjez(e)*. Psl. **medjь* je okostneli lokal sg., **medju* lokal duala Že Miklošič, 185 primerja sti. *madhye* »med« < ide. **medhjai* »v sredi« in got. *midjis*; Berneker, II 32 pritegne arm. *mēj* »sredi«, gr. μέσσος, lat. *medius*. O tvorbi Zubatý, Stud. II 50; Meillet, MSL XX 124; Kopečný, I 108. Dalje glej *meja*.

mêd II (m.), g. *medû, mêda* »mel«, dial. tudi »medō«, npr. *iz strdi kuhajo med* (Rakuša, Ormož 10), v 16. st. *med*, g. *meda* »mel«, *mazhkin med* »resina, Hartz« (Megiser), v 18. st. *mẹd*, g. *mẹdu* »mel« (Pohlin), toda pri Gutsmannu je *ſterd* »Honig« in *med, mediza* »Meth«; adj. *medên*, v. *medíti, medím*; v fitonimih *medeníca* »Asperula odorata«, *medénka* »Narcissus«, *medeníka* »Melittis melissophylam«. Splošno slov.; prim. csl. *medъ* »medica« (tudi rum. *miéd* »medica«), sbh. *mêd*, g. *mȅda*, mak., blg. *med*, toda *medovina* »medica«, r. *mëd*, g. *mëdu, mëda* »mel, medo«, ukr. *med, mid*, g. *medu* »isto«, *sičenyj med* »medo«, br. *mëd*, g. *mëdu*, p. *miód*, g. *miodu* »mel, medo«, č., slš. *med*, g. *medu* »mel«, *medovina* »medo«, gl. *mě̄d*, g. *mědu*, dl. *mjod*, g. *mjodu* »mel«, *mjodk* »medo«. Psl. *medъ*, g. *medu*, staro *u*-jevsko deblo, prim. lit. *medùs* »mel«, lot. *medus* »mel, medo«, stprus. *meddo* »mel«, dalje lat. *medo*, gr. μέθυ »vino«, stvn. *mettu* »medo«, stir. *mid*, sti. *mádhu* (n.) »sladka pijača, med, mleko«, oset. *mud* »mel«, perz. *mai* »vino«, toh. B *mit* »mel«. Sporno je, v kakšnem razmerju je primarni ide. adj. **medhu-* do **melit-* (lat. *mel*, gr. μέλι); če je to sorodno, ne more biti ide. Na različne načine tolmačijo tudi madž. *mez* »mel«, eston. *mezi* »mel«, fin. *mesiläinen* »čebela«, mordv. *m'ed'* »mel«, lapon. *mitt* »isto« in po drugi strani kitajsko *mi* < **mi̯ět*, korejsko *mil*, japon. *mitsu* »mel«, a tudi turš. in mong. *bal* < **maδu*. Obsežno lit. glej pri Berneker, II 31; Trautmann, 173; Vasmer, II 110; Fraenkel, 425; Mayrhofer, II 570; Frisk, II 191, 200).

mêd III (f.), g. *medî* »orichalcum«, *rumena, žolta med* »mesing«, *rdeča med* »bron«, tudi *mêd* (m.), npr. *sabljica z žoltim medom medena* (nar. pesem, pkm); v 16. st. *med*, g. *medi* »cuprum«, kajk. tudi *mido* (Megiser), v 18. st. *mèd* (m.), g. *mèda* »aurichalcum«, adj. *mêdęn* (Pohlin); izv. *medenica*, že v 16. st. »mallavium, pelvis, pallubrum« (Bohorič). Splošno slov.; prim. csl. *mědь, sbh. mjed, med*, mak. *med* (m.), blg. *med* (f.), r. *medь*, ukr. *midь*, br. *medzь*, p. *miedź*, č. *měď*, slš. *meď*, luž. *mědź, měz*. Iz slov. jezikov madž. *medence* »medenica«, rum. *medélniţă* »isto«. Brez zanesljivo ugotovljenega sorodstva. Primerjava s stvn. *smid* »kovač« pri starejših avtorjih (Miklošič, 194) poleg ir. *mēin(n)* »kovina, baker« ne zadovoljuje; enako Berneker, II 46, ki opozarja na csl. *smědь* »temen, siv«; proti Kořinek, LF LXI 44. Oštir, Beitr. 71 § 118 in AAS 94 primerja predrom. **met dalia*, gr. μέταλλον »kovina«, kar je najbolj verjetno

predide. (o tem Frisk, II 217 z lit.). Abaev, Zb. Mladenova 321 izvaja *mědь* iz imena *Medija*, kakor je lat. *cuprum* < *kypras*. S tem soglaša Machek[2], 357.

medȇl (adj.), f. *medlȃ* »oslabel, neizrazit«, dial. *medlîv*, *medlên* (pkm.); *medléti*, *medlîm* »slabeti, hirati, hrepeneti«, *medlíti* »postajati sláboten«; *médlek* »slabič« (vzh. štaj.), tudi *medlenják*, *medlìn*; *medlíca*, *medlóba*, *omedlévica* »nezavest«, k temu *omedléti* (pf.), *omedlévati* (impf.) »izgubiti zavest«; v 16. st. *madlost* »macies«, *omedlaviza* »animi deliquium« (Megiser), v 18. st. *medl* »macer«, *medlàj* »neka živinska bolezen«, *ommedlęti*, *ommedlęvza* (Pohlin), *medel*, *omedlaviza*, *omedleuza* (Gutsmann). Prim. csl. *mьditi*, *umьdnǫti* »odlašati, obotavljati se«, r. *modétь* »slabeti, izčrpavati« (toda *médlennyj* »počasen«, *médlitь*, str. *mьdьliti* »obotavljati se« kaže na **mьdьlь*), p. *mdły*, *mdleć*, č. *mdlý*, *omdléti* »omedleti«, dl. *módły* (*mdły*, *medły*). Najverjetnejša se zdi primerjava z lit. *maũsti*, *maudžiu* »skeleti, hrepeneti, biti potlačen«, *ãpmauda* »nerazpoloženje, nejevolja, jeza«; torej je **mьdьlь* redukcijska stopnja k *muditi* (Vasmer II 111, 145, 168; Fraenkel, 420; REI 1 418). Morda je prišlo do križanja več različnih pomensko bližnjih osnov (glej *mleden*, *maleti*, *mleti*, *mlahav*).

mêdrija »tamar, staja«, tudi *médernja* in *mândrija*; v mtpn. *Medrija*, *Medrij*, *Mederje*, *Medrce* (Tolmin, Čepovan). Prim. sbh. *màndra*, tpn., *Mandra*, mak., blg. *mandra* »staja«, alb. *mëndrë*, gr. μάνδρα ngr. μάντρα (Miklošič, TEl II 122; SEW 182; Meyer, AEW 272; Skok, II 368). Skupno izhodišče je osman. turš. *mándra* »tamar, staja«. Sln. *mêdrija* je starejša izposojenka iz it. *mandria*, *mandra*, prvotno **mędrija*, mlajše *mândrija* (Berneker, II 16; Battisti-Alessio, III 2334). Iz iste osnove tudi *mandráč* (m.) »pristanišče za čolne«, prim. *Mandracchio* »staro ime tržaške luke« < ben. it. *mandracio*, it. *mandracchio*, ngr. μανδράκιον, sbh. *màndrać*, *mandrȁć*, *màndroć*, *mandrić*.

medved (m.), g. *medvéda* »ursus, neko ozvezdje«; pl. *medvedi* »flancati«; v 16. st. *medvid* (Megiser), v 18. st. *médvẹd* (Pohlin), *medved*, *nedved* (Gutsmann); f. *medvêdka*, *medvédica*, *medvédinja*, pri Pohlinu *medvedka*, *medvẹdèna*, pri Gutsmannu *medvedinja*; adj. *medvedji*, *medveji*, *medvedovski*; v tpn. *Medvedec*, *Medvedica*, *Medvedje*, *Medvedjek*, cgn. *Medved*, *Nedved*, *Medvedec*, *Medvedič*, *Medvejšek*, *Medvešek*, 1498 *Medweckar*, *Medwewck* (tpn. regularno *Perntal*); fitonima *medvệjka*, *medvêjak* »Spiraea aruncus«, *medvêdnik* »Cretaegus exyacantho«, tudi *medvêdec* »Gryllotalpa vulgaris«, *medvédič* »Phalaena bombyx«. Splošno slov., csl. *medvědь*, sbh. *mèdved*, hipokor. *medo*, mak. *mečka* (*mečor*, *mečok*, *mečorok*), blg. *medvéd*, *mečka*, r. *medvédь*, ukr. *vedmídь* (arh. *medvidь*), br. *mjadzvédzь* (f. *mjadzvedzicha*), p. *niedzwiedź*, č. *medvěd*, slš. *medved'*, luž. *mjedwjedź*, *mjadwjeź*; iz slov. jezikov madž. *medve* »ursus«. Psl. *medь-ēdь* (to je prvotno akk. **ēdm̥* k *jesti*), tvorjeno kot mlajše *medojěd*, r. *medojédka*, ukr. *medojída*, p. *miadojad*, č. *medojed* »jedec medu, jazbec medar«; to je najbolj verjetno tabuistična zamenjava za ide. **r̥k'so-s* »medved«, sti. *r̥kṣa-*, gr. ἄρκτος, lat. *ursus* (Havers, Tabu 35); toda sti. *madhvád* »sladkosnednež (o ptičih)« je mlajša tvorba (Berneker, II 30; Fraenkel, ZSPh XIII 207; Vasmer, II 110).

mêgeš »močan fant, hrust, brdavs« (Suhor; Štrekelj, LMS 1894, 24). Primerjati je možno č. dial. *mega*, *-o*, *-ál*, *-aňa* »neotesanec«, slš. *megero* »debel človek«, dial. še *mego* »debeluh, grobijan«. Sorodno je lot. *mêgt* »biti za rabo, biti navajen, biti kos«, *mēdzinât* »preizkušati«, *pamêgt* »udejstvovati se, naveličati se«, tudi *izkapto nemēdz* »kosa ne reže, ni ostra«, lit. *mě́gti*, *mě́giu*, *mě́gstu* »ljubiti, rad imeti«, *megìnti*, *meginù* »preizkušati« (o tem Fraenkel, I 425 sl.), kar je *-ē-* stopnja ide. *mēgh-* poleg *māgh-* »moči, morem«. Zaradi lot. *mêgt* »tolči, mahniti« ni izključeno, da je tudi č. dial. *ḿégnút'*, *ḿegnút'*, *mě́gycnút'*; slš. dial *megat'*, *megnut'* »tolči udariti, mahniti« tvorjeno od iste osnove. O tem Machek[2], 358. Natančneje o tem avtor, JiS XXVIII 12.

megla (*məglȃ*) »nebula«; v 16. st. *megla*, *magla* (Megiser), v 18. st. *mègla*, adj. *meglęn* (Pohlin), *megla*, *megliza*, *meglen*, *meglenaſt*, *meglaſt* (Gutsmann). K temu v. (*za*)*meglíti*, *megléti* (*o očeh*). Dial. tudi *mégla*, *mógla*. Splošno slov.; prim. csl. *mьgla*, sbh. *màgla*, mak. *magla*, blg. *mъglà*, r. *mgla*, ukr. *mhlá*, br. *imhlá*, p. *mgła*, č. *mlha*, slš. *hmla*, gl. *mhła*. Pomensko enako je lit. *miglà*, lot. *migla*, dalje sti. *míh-* »dež, megla, sopara« poleg *meghá-* »oblak«, avesta *maēga-* »oblak«, gr. ὀμίχλη »megla«, arm. *mēg* »megla«. Osnova ide. **migh-* (glej *meziti*) s pripono *-lā*. Eden najstarejših skupno ide. meteoroloških izrazov (Miklošič, 209; Trautmann, 184; Vasmer, II 109). Dvomljivo je kljub Meyerju, 283 alb. *mjegull* »megla« (Fraenkel, 451).

megníti, *mégnem*, *mágnem* (v. pf.) »pomežiknit« (pkm.); v 16. st. *magnejo*, 3. pl. (Trubar, Dalmatin, Krelj), v 18. st. *megniti*, *megnem* »winken«, tudi *samegniti*, *namegniti* in *megnenje* »das Winken« (Gutsmann), dial. *megnjeno* »Augenblick« (pkm.), v 17. st. *magnjenje* (Dict.), *mégnjenje*, *megnjénje*, *meglenje* »trenotek« (Podkrnci). Prim. sbh. *màgnuti*, *mȁgnēm* »treniti«, sb. csl. *mьgnovenija* »trenotek«, r. *mgnovénije* poleg *mgnutь*, str. *mьgnuti*, *mьgnǫti*, p. *mgnąć* »treniti«. Iz iste ide. osnove **meig-* (glej *migati*) je tudi sln. *məžáti*, *mžáti* »imeti oči zaprte«, z metatezo *žmáti*, *žmím* (dol.), *žméti*, *žmím*, *žmérim* (vzh. štaj., pkm.), *žmeréti* poleg *megetati*, *mežgetáti*, celo *žmúriti*, vse iz redukcijske stopnje **mьg-*. Tudi sbh. *žmìriti*, *žmìrati*, *žmúriti* in slš. *žmurkat'*, *žmúrit'*, *žmúrat'*, *čmúrat'*. Izredno ekspresivna besedna družina (Miklošič, 208; Machek[2], 362; Vasmer, II 109). Morda spada zraven tudi sln. *čmižiti se* »cmeriti se«. Glej tudi *migati*.

mȇh (m.), g. *mêha*, *mehȗ* »follis, culeus«; v 16. st. *meh*, *meshniza* »utriculus« (Megiser), v 18. st. *mẹh*, *-ú* (Pohlin), *mieh*, *meſhizhek* poleg *meſhin* (m.) »dude« (Megiser); k temu še *mehȃč* (m.) »Blasebalg, treter«, *mehár* (m.) »Blasebalgzieher«, *mešína* »Schlauch«, *mešnica*, nav. pl. *mešnice* »dude«, v 16. st. *meſhnize* (Trubar). Splošno slov., prim. csl. *měchь* »pellis, pera, saccus«, sbh. *mȉjeh*, *mȇh* in *mjȅšina* »vreča«, mak. *mev*, pl. *meovi*, dem. *meše*, blg. *mjah*(*ъt*), r. *mech*, *-á*, ukr. *mich*, *-a*, br. *mech*, *mjachá*, p. *miech*, č., luž, *měch*, slš. *mech*, plb. *mech*, *mêsak*. Iz slov. jezikov je madž. *méh* »maternica« in alb. *mëršinë*

»vinski meh«, furl. *meg* »meh«. Najbliže sorodstvo je lit. *maĩšas* poleg *máišė* »mreža za seno«, lot. *maiss* »vreča«, stprus. *moasis* »meh«. Verjetno spada zraven stnord. *meiss* »košara«, norv. *meis* »koš«, šved. *mes*, *meis* »koš«, stvn. *meisa* »krošnja«. Vprašljiva je primerjava s sti. *mēṣá-* »oven, ovčja koža« (Miklošič, 194; Berneker, II 46; Trautmann, 165; Vasmer, II 127; Fraenkel, 397; ZSPh XX 281).

méhek (adj.) »mollis, mitis«, tudi *mehâk*, f. *mehkǫ̑*, *mehân* (Tolmin), *mékek*, komp. *mêčji*, *mêkši*, *mehlji* (bkr.), *mehnejši* (ben.), *mehkéjši*; v 16. st. *mekak* (Dalmatin), *mehki*, *mehak* (Megiser), v 18. st. *mêhk*, *mehkóba*, *mehkóta*, *mehkuſt*, v. *mehzhati* poleg *mekush* »Cancer mollis«, *mekuſhn* »delicatus« (Pohlin), *mehek*, *mezhek*, *mekek*, *mizhen*, *mehklju*, *mehkuſhen* (Gutsmann). Številne izvedenke kakor *mehčáti*, *mehčâm* i. pod. (glej tudi *meča*, *mekina*). Splošno slov. **mękъ(kъ)*, csl. *mękъkъ*, sbh. *mèk*, mak. *mek*, *mekan*, blg. *mek*, r. *mjágkij*, ukr. *mjahkyj*, *mjákyj*, br. *mjakki*, p. *miękki*, č. *měkký*, slš. *mäkký*, gl. *mjehki*, dl. *měki*, plb. *mąkė*, *mątkė*. Sorodno je lit. *mìnkyti*, *mìnkau* »gnesti«, *mìnkštas* »mehak«, lot. *mîksts* »mehak«, *mîkt* »mehčati«, *mîcît* »gnesti«; verjetno je iz ide. **men(ə)k-* »gnesti, drobiti«, tudi alb. *mekë* »slab, nezavesten«, *mekem* »otrpnem«, gr. μάσσω »tlačim, gnetem«; o sti. *mácate*, *máncate* »zdrobi, zavede, je ošaben«, z rezervo Mayrhofer, II 548. Iz polne prevojne stopnje sln. *moka* in *muka* (Berneker, II 42; Persson, Btr. 562; Trautmann, 184; Meillet, Et. 326; Vasmer, II 187; Fraenkel, 454).

mehúr (m.), g. *mehúrja* »bulla, vesica«, tudi *mehîr*; dem. *mehúrec*, *mehûrček*, *mehîrček*; v 16. st. *mehur*, *mehür*, *mehiur* »vesica, pustula, tuber« (Megiser), v 18. st. *mehûr* »bulla, vesica« (Pohlin), *mehur*, *mehir* »Blatter, Blase« (Gutsmann); k temu *mehúriti se*, *mehíriti se*, ljudsko tudi *zamehúriti* »zapreti«. Prim. csl. *měchyrь*, sbh. *mjȇhūr*, *mjȇhīr*, *mȇjir*, *mȇur*, *miûr* »bulla, Harnblase«, mak. *meur*, *meurče*, blg. *mehúr* tudi »debelo črevo«, ukr. *michyr*, *michúr*, stp. *miecherz* »Blase«, tudi *męcherz*, *męchyrz*, č. *měchýř*, *měchuřina*. Stara izvedenka s sufiksom *-urь*, *-yrь* od *měchъ* »meh« (Berneker, II 46; Vasmer, II 140; Machek[2], 358).

méja »terminus, limes, finis«, na zahodu tudi »silva«, »log, grmovje, podrast« (bkr.), *živa meja* »živica«; *klarina meja* »vrsta trte« (Vipava), *sómeja* »plot med sosedi« (Rož); pogostno tpn. *Meja*, *Podmeja*, *Zameja*; sredi 13. st. *ad locum dictum Meye*, *Omejec*, 1498 *Namea*, mtpn. *Meja*, *Meje*, *Mejak*, *Mejaš*, *Mejanka* itd. (avtor, SVI II 16); v Avstriji *Melk*, 831 *Mediliche*, *Mödling*, 903 *Medilihha*. Psl. **medja*, povsod v pomenu »terminus, limes«, prim. csl. *mežda*, sbh. *mèđa* (tudi »grmovje«), mak. *mega* (tudi »grmovje«), blg. *meždà*, r., ukr. *mežá* (tudi »log«), br. *mjažá*, g. *mjažý*, p. *miedza*, č. *meze*, slš. *medza*, gl. *mjeza*, g. *mjezy*, dl. *mjaza*, g. *mjaze*. Iz slov. jezikov madž. *megye* »županija«, *mesgye* »meja«, alb. *mezhdë* »razor«, rum. *megieş* »sosed«, *primeidie* »nevarnost«. V baltskih jezikih odgovarja stprus. *median* »gozd«, lot. *mežs* »gozd«, lit. *mẽdė* »gozd« poleg *mẽdis* »drevo«. Enako je iz ide. **medhịo-* ali **medhịịo-* tvorjeno sti. *madhya-*, lat. *medius*, gr. μέσος, got. *midjis* »srednji«. Pomenske paralele so npr. stnorv. *mǫrk* »meja, gozd«, stšved. *mark* »meja, gozd« (Miklošič, 185; Matzenauer, LF X 66; Berneker, II 32; Fraenkel, 423).

méka »Salix viminalis« (štaj.), tudi *bèka* »isto; protje« (Vipava). Nejasno; glej *beka*.

mekina »žitni otrobi«, navadno pl. *mekíne*, največkrat »ajdove, prosene ali lanene luščine«; k temu adj. *mekínast*, *mekínav*; v 18. st. *mékine* »Hundsklеyen« (Pohlin), *mekine*, *mezhine* »feine Klegen« (Gutsmann). Prim. sbh. *mèkinje* (pl.), g. *mȅkīnjā* »otrobi«, blg. *mékina* »mehka slama«, r. *mjakína* »pleve«, ukr. *mjakýna* »pleve«, p. *miękiny* (pl.) »pleve, mehke luščine«. Psl. **mękyna* < **mękъ(kъ)* »mehak« (Berneker, II 43; Vasmer, II 188).

mekníti, *máknem* (v. pf.), tudi *mákniti* in prez. *méknem*, največkrat v zloženkah *iz-*, *od-*, *po-*, *pre-*, *raz-*, *s-*, *u-*, *z-*; v 16. st. *premakniti* »movere loco«, *premikniti* »luxare« (Megiser), v 18. st. *mekniti*, *mèknem*, *premekniti*, *smesniti* »bewegen« (Gutsmann), *smakniti*, *smaknem* »entfremden« (Pohlin). Redukcijska stopnja *mъk-* poleg *myk-* (glej *mikati*), prim. csl. *mъknǫti*, *mъčati*, *promъknǫti se*, *zamъknǫti*, sbh. *màknuti*, *mȁknem*, blg. *mъkna* »vleče«, r. *zamknútь*, *promknútь*, *otomknútь*, poleg *mčatь*, ukr. *zamaknúty*, br. *mknucь*, p. *mknąć*, č. *mknouti*, *umknouti*.

mêl I (m.) »vrsta hrasta« (Goriš. Brda), adj. *mêlov* (*les*) v Brdih, *meljév* na Krasu. Prim. sbh. dial. *mjȇu̯*, *mjelîč* »hrast« (Istra), v 15. st. *mnel*, *mel*, italijanizirano *mgnel(l)*, *Imgnell*, *Monel* (Istarski razvod). Štrekelj, LMS, 1896, 156 izvaja iz furl. *muedul* »Quercus cerris«. Vaillant, RES XII 90 domneva, da je izhodišče ben. it. *pomela* »lovor, jagoda« > **pъmělъ* > **mmělъ* > *mělъ*. Dvomi Skok, II 403 zaradi prevelike pomenske razlike. Mogoče je suponirati domače **mělъ* iz ide. **mel(ə)-* »temne barve«, prim. z dolgim *-ē-* lit. *smėlùs* »peščene, pepelnate barve« poleg gr. μελία »Fraxinus«, alb. *melenë*, *melezë* »Ulmus« (avtor, Baltistica II 19).

mêl II (f.), g. *melî* »pesek, mivka, grušč«, tudi *mêlj* (m.) »isto« (gor.); k temu izv. *melína* »z gruščem posuta strmina« poleg *melišče* »isto«; *meliti se*, *meliniti* »razpadati, drobiti se«, pogostno v mtpn. *Mel*, *Mev*, *v Mevék*, *Melina*, *Melinec*, *Melišče* itd. Kljub Bernekerju, II 36 verjetno samo ljudsko etimološko naslonjeno na **melti*, **meljǫ* »mleti«. Pomensko najbliže je lit. *smėlỹs* »pesek«, lot. *smȩ̃lis* »isto«, poleg lit. *smėlỹne* »melina«; dalje je sorodno got. *smals* »droben«, norv. *smola* »zdrobljen«, ir. *smal* »prah« (avtor, Linguistica, VIII 67).

melancána »Solanum melongena«; tudi sbh. *melenčana* »isto«; izposojeno iz it. *melanzana*, dial. *melensane*, *melongiana*, frc. *mélanzane*, *mérineane*, kar je preko arab. *bādinǧan* sprejeto iz perz. *bādingān* (Lokotsch, 161; Battisti-Alessio, IV 2410). Iz istega vira je r. *badidžan*, *badaržan*, *batlažan*, *baklažán*, sprejeto morda s posredovanjem turš. *patlydžan* (Vasmer, I 43).

mêltra »nečke, Mulde« (štaj.); Miklošič, 187 in Berneker, II 35 izvajata iz nvn. *Multer* »izdolbeno korito, kad«, srvn. *muolter*, *multer*, bav. *mueltern*, kor. n. *muolter*, *mualter* »lesena skleda«. Striedter-

Temps, DLS 178 domneva, da pride v poštev avstr. dial. *mölter*, kar se je razvilo iz stvn. *muolter*. To je izposojeno iz lat. *mulctra* »posoda za mleko«, it. dial. *moutra* »korito, čeber« (Meyer-Lübke, 5727).

mencáti, *mencám* (v. impf.) »drgniti (perilo), cincati, obotavljati se«, tudi *mancáti, mancâm, mencljáti, mencorítiti*; k temu *mânce* (f. pl.) »neka otroška igra«, *mánec* (m.) »Reibstöckel«. Ekspreisivna besedna družina, prišteti je treba tudi oblike brez rinezma, npr. *omácati* »pobrazdati«, *omecávati* »cincati«, *omêcavt* »obotavljivec«, *omécevati* »isto«, a tudi *naménsati* »drobiti in sipati skozi prste«. Nejasno; morda ekspresivne podaljšave k splošno slov. *męti, mъnǫ*, sln. *meti, manem*, morda sorodno z lit. *mìnkyti, mánkyti* »gnesti mehko snov« (glej *mehak*).

ménda (part.) »vermutlich«, tudi *mendȁ, ménde*, v 18. st. *mende, mendej* »fors, probabiliter« (Pohlin). Nastalo iz *menim da*, prim. tudi *morda* < *more da* (Miklošič, VGr. IV 155; Kopečny, II 425).

mendekáti, *mendekâm* (v. impf.) »mrmraje, momlaje govoriti« (bkr.). Izposojeno iz lat. *mendicare* »prosjačiti«, lat. *mendīcāre*, izvedeno od *mendīcus* »berač«, it. *mendico* (Mende, RLS 95). Tudi sbh. *mendikanat, mendikant* »frater, ki pobira miloščino« (Battisti-Alessio, IV 2421; Skok, II 405). Osnova je lat. *mendum, menda* »napaka, pokveka«, verjetno sorodno s sti. *mindā́* — »telesna hiba« (Vendryes, MSA XX 278; Petersson, BSl. Wstud. 63).

mendráti, *mendram* (v. impf.) »teptati, cincati«, tudi *mandráti*; k temu *mendâvec* (m.) »obotavljivec, na pol skopljen konj«, *madrâvec* »isto«. Ekspresivna podaljšava z rinezmom k splošno slov. *męti, mъnǫ* »meti, manem«. Prim. lit. poleg *mìnti* intensiva tipa *mìndyti, mìnstyti, mìndžioti, mìntuvai* (o tem Fraenkel, 454). Podobne tvorbe so tudi č. dial. *ṁantat', nakomítnout se, nachomejtnout se* »pripetiti se« (o tem Machek[2], 353).

meněk (m.), *menkȁ* »Lota vulgaris«, dial. tudi »Cottus gobio« (goriš.). Prim. sbh. *mànić* »Lota vulgaris«, kajk. *manjak, menjek* »Cottus gobio«, r. *menь* g. *ménja* »Lota vulgaris«, dial. *men*, tudi *meněk, měnuch, mentjúk*, ukr. *menь*, g. *ménja, mnjuch mentús*, br. *menь*, g. *mnja, mentúz*, p. *mientuz, miętus*, č. *mnik*, dial. *mík, mik*, stč. *meň, mník*, slš. *mieň, mník, meňtús, mentus*, luž. *mjenk*. Psl. **menь* poleg *mъnь*; sorodno je lit. *ménkė* »Lota vulgaris; Gadus morrhua«, lot. *męñca, meñce, meñcis* »Gadus morrhua«; dalje primerjajo nvn. *Münne* »neka riba«, stvn. *mun(v)va*, angl. *minnow* »Cyprinus phoxinus« in še bolj negotovo gr. μαίνη »neka riba« (o tem Frisk, II 160). Bliže se zdi madž. *menghal* »Lota vulg.«, kar je morda prevzeto iz slov. jezikov (Benkö, II 894); vendar tudi čerem. *men* in fin. *monni* »isto« Machek, II 370). Različni poizkusi ide. razlage pri Solmsen, KZ XXXVII 585; Vasmer, II 117; Fraenkel, 436; o gr. μαίνη in sti. *mināḥ* »neka riba« Charpentier, KZ XLVII 181; Mayrhoffer, II 643.

menih (m.), g. *mәniha* »monachus«, dial. *mnә̂h, mûnih*; v 16. st. *menih, mìnih* (Megiser); adj. *menîški*, v. *pomenîšiti se*. Prim. csl. *mьnichь, mьnichъ, mnichъ* »monachus«, r. dial. *mnich, mníšica* »nuna«, p. *mnich, mniszka*, č. *mnich, mniška* (tudi neki metulj), slš. *mnich, mníška*, gl. *mnich*, dl. *mich*. Krščanski termin gr. μοναχός »puščavnik« (kar je dalo r. *monach*) je preko lat. *monachus*, vulg. lat. *monicus* prešlo v stvn. *munih*, nvn. *Mönch* in najbolj verjetno je iz te oblike slov. *mьnichъ* (Miklošič, 207; Uhlenbeck, JA XV 489; Berneker, II 75; Kiparsky, Lw. 152; Vasmer, II 143). Drugače Titz, Slavia IX 15, ki izvaja iz lat. in Soboljevskij, RFV IX 6, ki opozarja na ngr. μανηχός. Iz germ. jezikov je tudi lot. *mûks*, fin. *munkki* in eston. *munk*, medtem ko je lit. *m(i)nỹkas*, f. *m(i)ničkà* iz slov.. Glej tudi *manih*.

menina »uhan« (Kobarid); gotovo sorodno s csl. *monisto* »ogrlica«, r. *monísto*, ukr. *monysto, nomysto*, blg. *monísto*, plb. *müömeist'a* »korale«, kar izvajajo iz ide. **monī-* »vrat«. Tako že Miklošič, 201. Vendar ni mogoče natančneje določiti razvojne poti. Za izposojenko ne pride v poštev stvn. *menni* »ogrlica«, niti refleksi za lat. *monile* »ovratnica, uzda«; it. *manìglia* »okovi« < špan. *manilla* (Meyer-Lübke, 5660, 5339). Čeprav ne sprejemajo Miklošičeve domneve niti Berneker, II 76; Trautmann, 169; Pokorny, 747 in Vasmer, II 154, je sln. *menína* lahko nastalo iz *monína* po sln. vokalni redukciji.

méniti I, *ménim* (v. impf.) »mache Gränzen«, *menim ſe* »gränze an«, *menik* »Mark-Gränzstein« samo pri Gutsmannu v 18. st.; k temu verjetno orn. *Menina*, tpn. *Meno* in *Menik*, 1440 *Moynno, Meino, Mano* (Drugače o tem avtor, SVI II 17). Primerjati je mogoče starejše č. *měn* »mera«, sti. *mā́nam* »mera, merilo« poleg *mímāti* »meri« (o tem Pokorny, 704; Mayrhofer, II 638).

méniti II, *ménim* (v, impf.) »credere, putare, opinari«, v 14. st. *mejniti, méniti* (Trubar, Megiser), v 18. st. *mieniti, namieniti* »meinen«, *namiena, mienenje* »Meinung« (Gutsmann); številne izvedenke, npr. *ména* »mnenje«, *meníti se, pomênek, pomênkovati se* »pogovarjati se«, *pomeniti, poménjati, pomenjeváti* (že pri Dalmatinu), *poměn, pomêna* (f.), adj. *pomêmben* »significare«, *domeníti se, zmeniti se* »dogovoriti se«, *zmeniti se* »opaziti, ozreti se«, *nameniti (se), naměn* »destinare«, dial. *menča* »suspitio« (pkm.). Psl. *měniti* z red. stopnjo *mьněti* (glej *mneti*), prim. csl. *měniti, měnjǫ* »memorare«, sbh. samo kajk. *meniti se* (Belostenec), čak. *miniti* (Hektorović), štok. *namijèniti, poménuti se* »opomoči se«, *doménuti se* »dogovoriti se« (Lika); blg. in mak. samo v komp.; p. *mienić, wymienić, nadmienić*, č. *mínit*, slš. *menit'*, gl. *měnić*, dl. *měniś*, ukr. *pominyty*. Sorodno po vokalizmu je stvn. *meina* »smisel, mnenje«, *meinen* »meniti«, nvn. *meinen* < **mainjan*, dalje primerjajo stir. *main* »želja«, ir. *main* »ozir«. kimr. *mwyn* »okus«. Iz pomensko enako perf. stopnje **men-* je lat. *memini* »spominjam se«, gr. μέμονα »zamišljam si, zahtevam«, sti. *mányate* »misli« (Meillet, De ide. radice *men-* MSL XIII 364; Fraenkel, 455; Pokorny, 726).

ménjati, *ménjam* (v. impf.) »commutare«, tudi *meníti, menim*, pf. *iz(pre-, raz-, za-)ménjati*, k temu impf. *-menjavati*, toda *izpremeníti* »verändern«, impf. *izpremínjati* poleg *spremêmba*; v 16. st. *mejnjati, mejniati, mejnarz, meniavez* (Megiser), v 18. st. *mejnam, mejna* (f.) »zamena«, *smeniti, smenjati, smenja, samemba* (Gutsmann). Splošno slov., prim. csl. *měniti, izměnovati*, sbh. *mijèniti, mijȇnīm* in

méniti, mênîm, mak. *meni*, blg. *menjá*, r. *menjátь*, ukr. *minjáty*, br. *mjanjácь*, p. *mieniać, mienić*, č. *měnit*, slš. *menit'*, gl. *měnjeć*, dl. *měniś*. Najbliže sorodno je lit. *maĩnas* »menjava«, *mainikáuti* »zamenjavati«, toda lot. poleg *maîna, maiņa* in *maînît* »menjati« tudi *miêti* »zamena«, *mît, miju* »menjam« (prim. sln. *Mitalo*) dalje sti. *máyatē* »menja« (Miklošič, 195). Iz iste osnove izvajajo tudi stvn. *mein* »napačen«, got. *gamains* »skupen«, lat. *commūnis* »skupen«, ir. *moin, main* »dragocenost« in morda spada sem tudi sti. *mēniş* »maščevanje«, avesta *maēm-* »kazen« (Berneker, II 48; Trautmann, 176; Meillet, Et. 444; Vasmer, II 116; Fraenkel, 395).

ménten (m.) »plašč«. Prim. sbh. *mênta, mênten* »ogrski plašč«, blg. *menté* »brezrokavnik«, ukr. *méntá* »ženski kožuh«, r. *méntik* »huzarski plašč«, slš. *mentieka* »plašč«, rum. *mintie* »isto«. Izposojeno s posredovanjem madž. *mente* »plašč« iz osnove gr. μάντι(ον), kar je dalo csl. *manьtija, manьdija* »pallium«, sbh. *màntija* »meniška kuta«, blg. *mántija* »plašč«, p. *mantja* »škofovski ornat« itd. Izhodišče je lat. *mantellum*, dem. od *mantum*, verjetno keltskega izvora, prim. ir. *matal*. Sln. *móntel* »plašč« je iz srvn. *mantel*, nvn. *Mantel* (Miklošič, 183, 190; Berneker, II 17; Benkö, II 891; Battisti-Alessio, III 2355).

mentováti, *mentûjem* (v. impf.) »odrešiti«, dial. *mentüvati* (pkm.), »oropati« (bkr.), *mentováti se česa* »rešiti, osvoboditi se«. Prim. sbh. *mȅntovati, mȅntujem* »rešiti, osvoboditi«, ukr. *mentuváty*. Izposojeno iz madž. *ment* »svoboden, prost«, *menteni* »rešiti, osvoboditi« (Miklošič, 190; Berneker, II 37); Skok, II 406 opozarja tudi na rum. *a se mintui* »rešiti« z *-ui-* < slov. *-ujǫ*.

méntrga »krušnica, nečke«, tudi *méndrga, méltrga, mintrga, mertenga* poleg *meutrga* »miza« (Jezersko), *meutrga* (dol.), *mendruga* »nečke«. Murko, Mitt. anthrop. Ges. XXXVI, 13 izhaja iz n. dial. *mehltrog* »Mehltruhe«. Glej tudi Štrekelj, Ljub. Zvon, 1889, 164; Berneker, II 35; Striedter-Temps, DLS 178.

menuš (m.) »konjušnica, equarila«; prim. sbh. kajk. *menuš* »čreda konj« (Habdelić), ukr. v Karpatih *myneš*. Izposojeno iz madž. *ménes* »equaria« k *mén* »žrebec« (Miklošič, Frw. 38; Benkö, II 887).

mêr (f.), g. *merî* »directio«, novejše *smêr*, g. *smerî* in *smêr* (m.), g. *smêra*; v. *mérití, merim, naméritì* »ciljati«, *usméritì, usmerjáti* »naravnati«; adv. *venomer* »perpetuo«, *zmêraj, zmêrom* »semper«; zraven spada tudi *zaméritì* »šteti v zlo«, *zamêra* »molestia«, *zmérjati* »psovati«, *licemȅr* »hinavec«. K temu csl. *liceměrь* »hinavec«; Miklošič, 195 opozarja pri tem na dl. *namjeraś se* »pretvarjati se«; pritegniti je treba tudi sbh. *smjȅrati* »ciljati«, *zamjeriti se* »šteti v zlo«, *smjêr* (iz č.), č. *směr* »directio«, *záměr* »cilj« itd. Osnova je ista kakor v *měra* »mensura« (Berneker, II 50).

méra »mensura«, *méritì, mêrim* »metiri«, pf. *poméritì* in k temu *pomêrjati*; *mêrnik* (m.) »mera za žito«, *merčîn, merčûn* »merilec«, *merčúniti* »opravljati merčunske posle«; v 16. st. *mera, meriti* (Megiser), *merzhun* (Dalmatin), *merzhin* (Alasia), v 18. st. *mira, mireza, mireti* (Pohlin), *meriti, mernik, merez, merzhun* (Gutsmann). Prim. cgn. *Merčun, Marčun, Merčinko, Merc*. Splošno slov.; prim. csl. *měra, měriti*, sbh. *mjera, mjeriti, mjerim*, mak. *mera, meri*, blg. *mjara, mérja (se)*, r. *méra, meritь, izmerjátь*, ukr. *mira, míryty, mírjaty*, br. *méra, méracь*, p. *miara, mierzyć*, č. *míra, mířit*, slš. *miera, merat'*, *mierit'*, luž. *měra, měrić, měriś*. Izvedeno z nastavkom *-rā* iz ide. **mē-* »meriti«. Lit. *mierà*, lot. *mḗrs* »mera« je izposojeno iz slov. jezikov, toda lit. *mãtas, mãstas* »mera«, *matúoti* »meriti« je iz iste osnove; prim. sti. *mā́ti, mímāti* »meri«, lat. *mētior*, gr. μητιάω »sklepam«, stvn. *meʒʒan* »meriti«, got. *mitan, mēla* »zajemalka«, alb. *mat, mas* »meri« (Miklošič, 195; Berneker, II 50; Trautmann, 179; Meillet, Et. 404; Vasmer, II 118).

merjásec (m.) »neskopljen, divji prašič«, dial. »plug z dvema lemežema« ,tudi cgn. *Merjasec* poleg *merésec* (vzh. štaj.), *maresec* (Slov. Gorice), *nerésec* (dol., Vreme), *narásec, nérest, nérist* (pkm.), *nereščák* (dol.), *nerosec* (Prlekija). V 16. st. *nereſiz* »verres, majalis« (Megiser), v 18. st. *merjasz* (Pohlin), *merjaſez, marjaſez* (Gutsmann). Prim. tudi sbh. kajk. *nerostec* »verres« (Belostenec), *neres* (Istra), *nȅrist* (Lika). Že Miklošič, 213 izvaja iz psl. **nersti*, lit. *neršti* »drstiti se«, lot. *nērest* »drstiti se«, a tudi »pariti se (o ptičih)«, glej o tem *drest, dresen, mrest* in *rašiti*. Upoštevati je treba tudi sln. *neriesan praſez* (Gutsmann), mak. *nerez* »neskopljen prašič ali konj«, blg. *nerez, neórez* »neskopljen prašič«. Prav tako nejasna je povezava z r. *knóroz*, ukr. *knóroz, knóros, kórnoz, kornaz*, p. *kiernos, kiernoz, kiędroz*, kaš. *knôrz*, č. *kňour*, slš. *kurnáz, kornás*, gl. *kundroz*, dl. *kjandroz*, kar pomeni »neskopljen prašič« povsod, razen br. *knórez* »prašič ali konj z eno modo«. Jagić, JA XVIII 270 je to izvajal iz **kьrno-norosъ* k osnovi **nersti*; Berneker, Jagićev Zb. 601 je rekonstruiral **kьrno-orzъ* »z okrnjenimi modi«. Zubatý, Studie I 2, 109 je suponiral **norzъ*, zvenečo dubleto k **ners-* (r., ukr. *noroz* »merjasec«) z nejasnim začetnim *k-* (ali *kъ-*). To sprejema Machek², 263; drugi avtorji suponirajo **kьrno-* (Vasmer, I 580; Slawski, II 155, podrobno Vaillant, RES XIII 115; XV 236). Kljub Skoku, II 465 je treba izločiti rum. *mistreț* »prašič, svinja«.

mérkoca »opica«, tudi *mérkovca*; v 16. st. *merkviza* (Megiser) in *mírkuca*; k temu *merkucîn, mirkucîn* (m.) »gozdni hudič«. Kakor retotom. *mérękats* (f.) »simia« (Gärtner, Rrom. Gr. 30) izposojeno iz srvn. *mer(e)katze* »morska mačka«, stvn. *merikazza*, nvn. *Meerkatze*, bav. dial. *mirkhọts, merkhọts* (Miklošič, Frw. 40; EW 192; Štrekelj, JA XII 462; Berneker, II 38; Striedter-Temps, DLS 179). To je ljudsko etimološki naslonjeno na *Meer Katze*. Izhodišče je sti. *markáța-s* »opica«.

mértek (m.) »plačilo mlatičev v žitu« (Slov. Gorice), tudi *mértik, mertuh, mértuk* (jvzh. štaj.), *mertük* (pkm.); tudi sbh. *mèrtik*, v 13. st. *merьtikъ*, kasneje *mertig, mertuk* »določeno plačilo v pijači, hrani, denarju«, ukr. *mirtúk* »dva litra«, slš. *mert'uch, mertúk* »mera«. Izposojeno iz madž. *mérték* »mera«, kar je kakor *mérce* »mera za tekočine« sprejeto iz slov. *měra, měrica* (Miklošič, 194; Berneker, II 38; Benkö, II 898).

mêsec (m.), g. *mêseca* »mensis, luna«; v 16. st. *meßez* »mensis« (Megiser), v 18. st. *mejsz* »luna« (Pohlin), *mesez*, *miesenz* »Monat, Mond« (Gutsmann) v severnem pasu dial. od Zilje do Prekmurja imamo oblike s rinezmom, *mêsenc*, *mi̯ê̜sn̥c*, *mêi̯sn̥c*, *mâisn̥c* (Ramovš, Hgr. II 106). Splošno slov., prim. csl. *měsęcь*, sbh. *mjesēc*, mak., blg. *mesec*, r., br. *mésjac*, ukr. *mísjacь*, p. *miesiąc* »mensis«, č. *měsíc*, slš. *mesiac*, gl. *měsac*, dl. *mjasec*. Ide. **mēs-* (< **mens-*), prim. lit. *mė́nuo*, *mė́nesis*, lot. *mẽnesis* »mesec, luna«, stprus. *menins* »luna«, got. *mēna* »luna«, *mēnōþs* »mesec«, lat. *mēnsis* »mesec«, gr. μήν »mesec«, sti. *mā́s-*, *mā́sas* »mesec, luna«, alb. *muaj* »mesec«, ir. *mī*, g. *mīs* »mesec«, toh. A *mañ*, B *meñe* »mesec«, *mem* »luna«. Prvotno heterokliza **mēnōt*, g. **mēneses* (Schmidt, KZ XXVI 345). Slov. *měsęcь* je verjetno tabuistična pomanjševalnica kakor *sonce* (Havers, Tabu 83). Glej Miklošič, 185; Berneker, II 51; Trautmann, 179; Meillet, Et. 336; Vasmer, II 125, Machek ZSPh XXII 225; Fraenkel, 438).

mésiti, *mésim* (v. impf.) »gnesti testo«; pf. *zamésiti*, k temu *zmês* (f.), *zmêsa*, *zmêsek* »Gemenge«; v 16. st. *smeß* »commixtatio« (Megiser), v 18. st. *smiefs* (Gutsmann). Prim. csl. *měsiti*, *měšǫ*, sbh. *mijèsiti*, *mijèsim*, mak. *mesi*, r. *mesítь*, *mešú*, ukr. *misýty*, br. *mesicь*, p. *miesić*, *mieszę*, č. *misiti*, slš. *miesit'*, luž. *měsyć*, *měsyś*. Enako je tvorjeno lit. *maišýti*, *maišaũ* »mešati«, lot. *màisīt* »mešati«. Dalje glej *mešati*.

mesníti, *mesním* (v. impf.) »motiti, zapeljevati, varati«, pf. *zmesníti*. Pomensko blizu je lit. *miřšti*, *myštù* »biti zapeljan, zmeden«, lot. *mist̃t* »motiti«, *mīsitiês* »biti zapeljan, prevaran«. Izvedeno iz ide. **mei̯k'-*, **moik'-* kakor *mésiti*, *mešati*.

mesô (n.) »caro«, v 16. st. *mesu*, *messu*, *meßu* (Megiser), dial. *menso*; k temu *mesár* »lanius«, *mesníca* »laniena«, v 16. st. *mesojeja* (Dalmatin), adj. *mesnàt*, *mesên*, *mésen*, v. (*raz-*)*mesáriti*, *mesârim*; fit. *kurje mescȇ* (*mêsce*) »Corydalis cava«. Splošno slov.; prim. csl. *męso*, sbh. *mêso*, mak. *meso*, blg. *mesó*, r., ukr. *mjáso*, br. *mjása*, p. *mięso*, kaš. *mjąso*, č. *maso*, slš. *mäso*, gl. *mjaso*, dl. *měso*. Najbliže sorodno je stprus. *mensā* »meso« (lit. *mėsà* in lot. *mêsa* < slov. *męso* kakor madž. *mészár* »mesar«), got. *mimz*, alb. *mish*, arm. *mis*, sti. *māṁsam* (n.), *mā́ṁs*, *mā́ḥ* »meso«, toh. B *misa*. Morda je iz nenazalizirane oblike **mē(m)s-* tudi lit. dial. *meisa*, lot. *mìesa* (Bopp, I 21, 117; Miklošič, 189; Berneker, II 43; Trautmann, 178; Fraenkel, 427; Mayrhofer, II 615).

mesopûst (m.) »pustna noč«; prim. csl. *męsopustь* »štiridesetdnevni post«, sbh. *mesopust* in blg. *mesopust* »prvi postni dan«, r. *mjasopust* »postni dan«, ukr. *mjasopust* »isto«, p. *miesopust*, č. *masopust* »pust«. Star cerkven termin, primarno morda **męsopostъ* k *postiti se* ali **męso-pustъ* k *pustiti*, kar bi bil kalk po it. *carneleva* »opusti meso«, po metatezi *carnevale*; odtod evropska kulturna beseda *karneval*. Sln. *pûst* (m.) »Fasching«, že v 16. st. *pust* (Trubar, Megiser), v 18. st. *puft* »Fasching«, *puftnik* »marec« (Gutsmann) je verjetno skrajšano iz **męso-pustъ* (Berneker, II 43; Jagić, JA XXI 29; Vasmer, II 189; Machek², 353).

mesti I, *métem* (v. impf.) »vreči, metati«, v pomenu »padati, naletavati (o snegu)«, tudi *méde* poleg *mete*; v 16. st. imp. *metíte* »mečite« (Trubar), v 18. st. *mêdém* »Schnee stöbern« (Pohlin). V pomenu »vreči« tudi csl. *mesti*, *metǫ*, v pomenu »sneg mete« tudi sbh. in č.; pomensko enako je lit. *mèsti*, *metù* »vreči«, lot. *mest*, *metu* »isto«. Splošno slov. je iz iste osnove *metati* »iacere«, medtem ko je *mesti*, *metǫ* razširjeno najbolj v pomenu »everrere, purgare«. Deloma je prišlo do križanja s homon. *mesti* < *męsti* (Berneker, II 40; Fraenkel, 442).

mésti II, *métem* »everrere, purgare«, pf. *o-* (*po-*, *za-*) *mesti*, impf. *pométati*, *pomȇtam*; v 18. st. *pomêfti*, *pomêdem*, *pomętam* »kehren, säubern« (Pohlin); v 16. st. *pometati* (Megiser); številne izvedenke tipa *omelo* (n.), dial. tudi *omedlo*. Splošno slov.; prim. csl. *pomesti*, *pomětati* »verrere«, sbh. *mèsti*, *mètēm*, mak. *mete*, blg. *metá*, r. *mestí*, *metú*, ukr. *mestý*, *metù*, br. *mésci*, *mjatù*, p. *mieść*, *miotę*, č. *mést*, *metu*, slš. *miest*, *metiem*, gl. *mjesć*, dl. *mjasć*. Enako je tvorjeno lit. *mèsti*, *metù* »vreči, zavreči, izgubiti«, lot. *mest* »vreči«, kar je v tem pomenu ohranjeno samo csl. in sln., splošno slov. samo *metati* (Miklošič, 194; Berneker, II 40; Vasmer, II 127; Fraenkel, 442).

mésti III, *métem*, *médem* (v. impf.) »mešati, sukati«, pf. *pod-*(*z-*, *za-*)*mésti*, impf. *podmétati*, *podmétem*, toda izv. *zmêtki* (f. pl.) »pinjeno mleko«, *zmêtica* »zmešnjava«, poleg *zmę̂da* »isto«, *zmę̂d* (f.), g. *zmedî*, adj. *zméden*; v 18. st. *mędém* »Butter ruhren« (Pohlin), *smedki* (Gutsmann). Prim. csl. *męsti*, *mętǫ*, sbh. *mésti*, *métēm*, r. *mjastí*, *mjačú*, č. *mást*, *matu*, slš. *miast'*, *mätiem*, gl. *mjaść*, *mjatu*. Najbliže sorodno je lit. *mę̃sti*, *menčiù* »mešati, gnesti«, *mentùris* »žvrklja«. Iz iste osnove **menth-* »žvrkljati, stresati« je sti. *mánthati*, *máthati*, *mathnā́ti* »stresa, žvrklja«, stnord. *mǫndule* »vrvilo« (Berneker, II 44; Trautmann, 181, Meillet, Dial. Ide. 83; Vasmer, II 189; Fraenkel, 436). Glej tudi *metež*. Sln. dublete *metem*: *medem* (prim. *cvetem*: *cvédem*) so se razvile iz težnje po razlikovanju od homon. *mesti* »vreči«.

mésto I (prep.) »anstatt« poleg *namésto*, *namesti* »isto«; v 18. st. *namęft* (Pohlin), *namefti* (Gutsmann). Splošno slov.; prim. sbh. *mèsto*, *mjèsto*, starejše *mjeste*, *mješte*, *mešte*, *miste*, *mesti*, *mjesti*, *mješti*, *nàmesto*, *namješte*, *ùmjesto*; mak. *mesto*, *namesto*, blg. *namésto*, *vmesto*, csl. *mesto*, *vъměsto*, r. *vmeste* »skupaj«, dial. *zamésto*, ukr. *misto*, *vmisto*, *vmiscь*, *zámistь*, br. *zamést*, p. *zamiast*, star. *miast*, *namiasto*, č. *namísto*, stč. *na miesto* »takoj«, slš. *namiesto*, luž. *mesto*. Dalje glej *mesto* II, pomensko enak je razvoj n. *anstatt* poleg *Statt* »mesto«, frc. *au lieu* < lat. *locus* »kraj« (Kopečný, I 110).

mésto II (n.) »locus, urbs«; v 16. st. *meftu*, *mejftu* »locus, civitas« (Megiser), v 18. st. *mejftu* (Pohlin), *meftu* »Stadt, Platz, Statt, Stätte« (Gutsmann); k temu *namḗstiti*, *nadoméstiti*, impf. *naméščati*, *nadoméščati*; v 16. st. *namestiti* »bestellen« (Dalmatin), *namefnik*, *nameftnik* »haeres, administrator« (Megiser), v 18. st. *namęftnèk* »vicarius« (Pohlin). Splošno slov. *mêsto* s prvotnim pomenom »kraj, prostor«, pomen »urbs« je šele kasno izpodrinil starejše **gordьcь*, prim. *Slovenj Gradec*, n. *Graz*, toda *Novo Mesto* (14. st.); razvil se je ukr. in zah. slov.; csl. *město* »locus«, sbh. *mjȅsto*, mak. *mesto*, blg. *mjasto*, r.

mésto, br. *mesca* (n.); toda ukr. *misce* »locus, urbs«, p. *miejsce* »locus«, *miasto* »urbs«, č. *místo* »locus«, *město* »urbs«, slš. *miesto*: *mesto*, gl. *městno*: *město*, dl. *město* »locus, urbs«. Etimološko nejasno; že Miklošič, 196 in po njem Trautmann, 185; Vasmer, II 124; Machek², 365 povezujejo kljub intonacijskim težavam z lot. *mist* »stanovati«, avesta *mināiti* »stanuje«, *maēnəm* »bivališče, dom«, kar zavrača Fraenkel, 459. Berneker, II 52 primerja lit. *miẽtas* »kol v plotu«, sti. *mēthís* (m.), *methī* (f.) »podboj, steber«, ir. *methos* »mejnik«, kar sprejemajo Mladenov, 312; Pokorny, 709.

mêstva »vrsta obuvala« (dol.); prim. sbh. *mȅstva* »čevelj, copata« (kajk.), tudi *nestva* (Poljica, Brod) *mestija* poleg *mȅste* (f. pl.) »vrsta muslimanskih čevljev«, dem. *mȅstvica* (Bosna). Tudi p. *meszta* »turška copata«, *smeszta* »isto«, pl. *meszty* »platneni čevlji«, blg. *mest*, pl. *mèstьove*, alb. *meshë*, *mesht* »copata«, rum. *mest*, *meş* »usnjene nogavice«, cinc. *mestră*, ngr. μέστι. Iz iste osnove je r. *mysty*, ukr. *měšty*, *myšty* »lahki čevlji«. Izposojeno iz turš. *mest* »usnje, vrsta lahkih čevljev«, to pa iz perz. *mes* »usnje« (Miklošič, TEl. II 127; SEW, 193; Matzenauer, LF X 321; Berneker, II 39; Skok, II 414).

méšati, *méšam* (v. impf.) »miscere«, k temu *méša* »ime jedi« (dol.), *méšanica*, *zmešnjava*, celo *mešáriti*, *mešārim*; v 16. st. *meshati*, *ſmeishati* (Megiser), v 18. st. *meiſhati*, *smieſhnjava* (Gutsmann). Splošno slov. **měsjati* poleg *měsiti*, kar se pomensko ne razlikuje povsod enako; prim. csl. *měšati*, *měšajǫ*, sbh. *mijèšati*, *mìješâm*, mak. *meša*, blg. *mešam*, r. *mešátь*, ukr. *míšáty*, br. *mjašácь*, p. *mieszać*, slš. *miešat'*, gl. *měšeć*, dl. *měšaś*. Iz iste osnove je sln. *méhati* »mešati«, prim. č. *míchati*, slš. *miechat'*, r. dial. *mechátь*, *pomécha* »ovira«. Slov. glagol je faktitiv iz ide. **moįk'*-; baltski refleksi so iz različnih prevojnih stopenj, lit. *mìšti*, *myštù*, poleg *miẽšti*, *miešiù* in *maišýti*, *maišaũ* »mešati«, lot. samo *maisît*. Iz **meįk'*- je verjetno sln. dial. *mihati se* »bloditi, potepati se« (bkr.). Oblike s *-ch-* so sekundarne. Dalje je sorodno stvn. *miskan* »mischen«, lat. *miscēre*, ir. *mescaim* »mešam«, gr. μειγνύναι, μίσγειν, μεῖξαι, μιγῆναι »mešati«, sti. *mimikṣati* »meša«, kavzativ *mekṣayati* (Miklošič, 196; Berneker, II 52; Trautmann, 175; Fraenkel, 450).

mešétar (m.), g. *mešétarju* »posredovalec pri kupčiji«, tudi *mešêtnik*, *mešêt*, *mišêt*, *mušêt*; k temu *mešetáriti*, *mešetârim*, *mešetovati*, *mešetûjem*, *mešétiti*, *mešétim*; v 16. st. *mishet*, *konjski mushet* (Megiser), v 18. st. *meshętar*, *meshętâriti*, *meshętèti* (Pohlin), *meſhetar*, *meſhetarim*, *meſhetim* (Gutsmann); prim. sbh. *mešetar*, *mesidžija* »ženitni posrednik«, blg. *mesít*, *misít*. Slovenske oblike so izposojene iz it. ben. *messèto*, *misseto*, furl. *misset* »mešetar«; enako tirol. n. *maschètti*, toda sln. *-ar* je domača novotvorba (Štrekelj, Lwk. 39). Blg. *mesit*, sbh. *mesidžija* je kakor alb. *mesit*, *mesatur* in ngr. μεσίτης (Miklošič, 198; Berneker, II 39; Mende, RLS 95), izvedeno od μέσον »sredina« < ide. **medhi*- »med« (Skok, II 415; Frisk, II 214).

mȅšta »mešanica, polenta«; v 18. st. *meshta* »žganci« (Gutsmann); k temu *mêštati* »tlačiti, mastiti«. Štrekelj, JA XI 463 izvaja iz furl. *meste* (f.) »polenta«, kar je sorodno z it. *mestare*, *mescitare*, frekventativa lat. *miscitare* od *miscere* »mešati«. Skok, II 433 pritegne tudi sln. *nêšklja* »valjar« (gor.), *neškljati*, *neškljâm* »valjati (testo)«. Toda v pomenu *mešta* »mašča« je mogoče izhajati tudi od **mьsta*, **mьstįa* k *mest* »mošt«.

meštjȇr (m.), g. *meštjéra* »obrt, poklic« (Notr.); izposojeno iz ben. trž. *mestier*, furl. *mistír*, *mistrir* »isto«, it. *mestiere* »ročno delo«; tudi frc. *métier* »poklic«, izvedeno iz lat. *ministerium* »funkcija, služba«. Sln. tudi *mešteríja* »rokodelstvo«. Po drugi poti je prišlo v jezik. sln. *minister* in kot cerkven termin *ministrant*, *ministrírati* (Šturm, ČJKZ VI 73; Battisti-Alessio, IV 5590; Skok, II 371).

meštráti, *meštrâm* (v. impf.) »uriti, vežbati« poleg *muštráti*, *muštrâm* »isto«; v 16. st. *mushtrati* »habere delectum«, *mushtranje* »delectus«; v 18. st. *meshtram* »exercere«, *meshtranje* »exercitatio«, *meshtrya* »exercitum« (Pohlin), *muſhtrati* »mustern« (Gutsmann). Verjetno je prišlo do križanja dveh osnov, prim. *meštríja* »rokodelstvo« (pkm.). Sbh. samo *mùštrati* »ekscerciratí«. Sln. *múšter* (m.) »vzorec«, sbh. *mùštra* »isto« je izposojeno iz zgodnje nvn. *muster* (m.), *munstre* (f.) »Muster« < it. *mostra* »vzorec«, vulg. lat. *mostra* (f.) iz lat. *monstrāre* »pokazati«. Vojaški pomen v. *mustern* je prvič izpričan v Švici 1476 (Sehwers, KZ LIII 103). Na oblike z *-e-* je vplivalo *mešter* »mojster« (Striedter-Temps, DLS 182; Kluge-Götze, 496).

***met** »dodatek pri kupčiji ali pri davkih«, danes živo samo v frazi *za namêček* »povrh«, *nâmeček* (vzh. štaj., bkr.); oblika **pri-mětь* že 972 *Primet*, **jьz-mětь*, 1471 *ysmett*, **sъmětь*, 1507 *Szmett*, 1523 *smet*, danes samo še mtpn. *Smêt* (f.). Prim. sbh. 1432 *odmich*, 1436 *odmit*, 1464 *zmethy*, v 16. st. *na izmit* »preko mere«; danes *méta* »točka pri igri«, *primijètiti* »dodati, opaziti«, mtpn. *Meta*, blg., mak. *smeta* »računa«, csl. *měta* »cilj«, ukr. mtpn. *Namět*, *Zamet* (Podkarpatje), br. *měta* »znak« (avtor, SR X 175; XI 52). Prim. v. **mětiti* »meriti«, prim. sti. *matiṣ* »mera«, gr. μῆτις »svet, naklep«, μήτρον »mera«, alb. *mat*, *mas* »merim« (Miklošič, 196; Berneker, II 54; Vasmer, II 126; Pokorny, 703).

mêta »Metha«, tudi *mêtva*, dem. *mêtica*; v 18. st. *męta* (Pohlin), *metiza* (Gutsmann). Splošno slov. **męta* poleg **męty*, g. *mętъve*, prim. csl. *męta*, *mętva*, sbh. *mèta*, *mètica*, *mȅtva*, *mȅtvica*, mak. *menta*, blg. *mjata*, *mjatva*, r. *mjata*, *mnjata*, *mjatva*, ukr. *mjata*, p. *mięta*, *miętka*, *miętew*, č. *máta*, luž. *mjatéj*. Stara izposojenka iz lat. *mentha*, to pa iz gr. μίνθη, neznanega, domnevno mediteranskega izvora (Frisk, II 241; Battisti-Alessio, IV 2425; Meillet, MSL XV 162). Oblika **męty*, **mętъve* ni zadovoljivo pojasnjena (Miklošič, 190; Berneker II 44; Vasmer, II 189). Iz slov. jezikov je madž. *menta*, iz lat. alb. *mëndërë* in celo bask. *melda* poleg stvn. *minza*, nvn. *Minze*.

Metâva (ime močvirja in tpn.), 1265 *Mettowe*, *Metove*, 1300 *Metaw*, *Methaw*; star hidronim, prim. br. *Mituva*, p. *Mitwa*, ukr. *Mytva* in dalje lit. *Mitauja*, *Mituva*, *Mintaujà*, *Nituvà*, *Nỹtauja*, lot. *Mitaw*, tpn. *Mitau*. Kljub sln. *-e-* je najbolj verjetno izhajati iz

**mitava* kakor sln. *mitno* »tako, da moraš dobro paziti« in *Mitalo* »ime demona, hdrn.« (avtor, SVI II 18, 25). Osnova je **mei-*, kakor v sln. *miniti*, lit. *maĩnas* »menjava«, lot. *maĩna* »isto«, razširjeno s *-th-* determinativom (glej *mitno*). O tem Fraenkel, 395 d.; avtor, OJ I 14).

metér (adj.) »zrel, star, važen, upoštevan«, npr. *metérše mladeništvo* »dozorevajoča mladost«, *manj metéro zrno*; *metero in živo je bilo*; tudi *metérem* k temu *metérec* (m.) »starec«, *metérnost*, *metêrstvo* »starost, zrelost«. Pojavljajo se tudi oblike z *-o-*: *motór*, *motóren* »star, nerazpoložen«. Splošno slov. samo *mator*. Zaradi nejasne etimologije je težko pojasniti sln. *-e-* in *-o-*, ki sta se lahko dial. razvila iz nenaglašenega *-ă-*. Dalje glej *matór*.

méti, *mánem* (v. impf.) »contenere«; v 18. st. *męti*, *mânèm* (Pohlin), pf. *ometi*, *zmeti*, impf. *omínati*, *omînam*; k temu *mánec* »torilo«, *mánič*, *menèc* »kdor mane proso«; verjetno tudi *mânce* (f. pl.) »otroška igra z vadlanjem«, pkm. *zmêna* »isto«. Prim. csl. *męti*, *mьnǫ*, blg. *mǽna* »tre, lomi«, r. *mjatь*, *mnu* »gnesti«, ukr. *mjáty*, *mnjáty*, *mnu*, p. *miąć*, *mnę*, stč. *mieti*, *mnu*, slš. *mäť*, *mnem*. Iz iste osnove **men-* »drobiti, mečkati« je tudi sln. *mencáti*, *mencljati*, *mencorítiti*, *mencêla* »terilka lanu«. Pomensko najbliže je lit. *mìnti*, *minù* »gnesti, treti«, lot. *mīt*, *mīnu*, *minu* »isto«, lit. *mynė̃* »pezdir«, lot. *mine* »kraj, kjer gnetejo ilovico« poleg stprus. *mynix* »strojar«, lit. *ódų̃minikas*, lot. *âdminis*, sti. *carmamnā́h* »isto« poleg *cárman-* »koža, usnje«, ir. *men* »moka«, gr. μνίον »mah« itd. (Trautmann, 185; Vasmer, II 143; Fraenkel, 454). Glej tudi *mehek*.

mȩ̂tla »scopae«, tudi fitn. *métla* »Chenopodium album«, *metlíca*, *métlica* »latovje, kozulja«, *metlîčevje* »Spartium scoparium«, *metlîčje* »Centaurea jacea«, *metlíka* »Artemisia vulgaris, Linaria«, *metlínovka* »Linaria«. V 16. st. *metla* »scopae«, v 18. st. *metla*, *metliza* (Gutsmann). Prim. sbh. *mètla*, mak. *metla*, blg. *metlá*, r., br. *metlá*, *metëlka*, ukr. *mitlá*, p. *miotla*, č., slš. *metla*, toda gl. *mjetla* »šiba, veja«, dl. *mjetła* »šiba«. Psl. **metъlá* in ne **metlá*, kot sklepa Vaillant, RES XII 235; to bi dalo sln. *mêdla* »jed iz kaše in moke«, prim. *omedlo* (n.) poleg *omelo* (Miklošič, 194; Vasmer, II 126). Dalje glej *mesti*, *metem*, *medem*.

metljâj (m.) »čir, vred, zanohtnica, izpuščaj; ovčja bolezen«; tudi *metljâvica*, *metíljavica* »ovčja bolezen«; adj. *metljâv*, *metíljav*, *metljâjast*; tudi *metȋlj* (m.) »parazit v možganih pri drobnici«. Cigale navaja tudi obliko *metuljavost*, *metljavica*; zraven spada *metlavec* »Lysimachias Nummularia« in *metúlji* (pl.) »Jancola hepatica«. Tudi sbh. *metilj-trava*, *metiljka*, *metȋlj* »Lysimachia« poleg *metilj* »distomum hapaticum«, tudi *netilj* »svinjska bolezen«, *metíljiti se* »bolehati za metiljem«, mak. *metil*, blg. *metil* in iz južnoslov. jezikov madž. *métely* »bolezen, hraste, izpuščaj«. V severnoslov. jezikih oblike z *-o-*, prim. ukr. *motylycja*, č. *motolice*, dial. *motyľ*, *motejlice*, slš. *motolica*, dl. *mjatelica* »ime bolezni in parazita«. Nedvomno ista osnova kakor v *metulj*; tudi lit. *plastãkė*, *plestãkė*, *pleštìkė* itd. pomeni polegi »metulj« tudi »metljavost« (Fraenkel, 604). Po ljudski veri povzročajo metljavost v metulje spremenjene čarovnice. Podrobno Vážný, Jména motýlů. Glej tudi Berneker, II 42; Machek², 375; Skok, II 614.

metúda »sirotka, pinjeno mleko« (Bovec, kor.), tudi *matuda* (Gutsmann) poleg *batuda* »isto«. Izposojeno iz furl. *batùde* »pinjeno mleko«, it. *batuda*, naslonjeno verjetno na *mesti*, *métem* (Štrekelj, JA XII 462; Mende, RLS 95), Izhodišče je lat. *battuere* »tolči«, prim. prov. *batūdo* »šop ometenega lanu« (Meyer-Lübke, 996).

metúlj (m.) »papilio«, tudi *metílj* (kor., štaj.), *metíljek* (gor.), *motúlj*, toda pl. *motulji* pomeni tudi »metlaj«, enako dial. *metilj*, adj. *metíljav* in k temu *metíljavica* »ovčja bolezen«; v 18. st. *matûl* (Pohlin), *metil* (Gutsmann). V drugih slov. jezikih je združen pomen »papilio« in »metljaj«, prim. sbh. *mètilj*, g. *metilja*, mak. *metil*, blg. *metíl(ъt)*, r. *motýlь*, *motylëk*, ukr. *motýlь*, g. *motýlja*, *metélyk*, br. *matýlь*, g. *matyljá*, p. *motyl*, č. *motýl*, slš. *motyľ*, *motél*, gl. *mjetel*, dl. *mjatel*. Psl. verjetno **motyljь*, **metyljь*. Dalje nejasno; vsiljuje se primerjava s str. *motyla* (f.), *motylo* (n.) »blato, gnoj«, kar povezujejo z *mesti*, *metǫ* »vreči, čistiti« (Miklošič, 194; Meillet, MSL XIV 333; Brückner, KZ XLII 342); drugi domnevajo izvedbo od *motati* (Šercl, Z oboru 73); zavreči je treba tudi rekonstrukcijo **noktylь* (Pogodin Sledy 217). Zaradi izredno pisane množice dial. oblik (največ je zbranega pri Vážný, JM), je verjetnost tabuističnih sprememb (Machnek, Studie 117). Že Preobraženskij, II 32 je zaradi r. *petelëk* »papilio« opozarjal na lit. *petelìške*, *patelìške*, lot. *peteligs* »papilio« < **pet-* »leteti« (o tem Fraenkel, 581) in Machek², 375 domneva zamenjavo *p/m*.

mȩ̂vlje (f. pl.), g. *mêvelj* »neke gliste pri konju«, fraza *te mevlje ližejo* se rabi o nemirnem otroku. Pomensko enako je slš. *mrla* »parazit, glista«, *mrle ho jedia*, č. dial. *mrle hraju* o nemirnem otroku. Oboje nejasno.

mêvža (m., f.) »neodločnež, bojazljivec, cincavec«; k temu adj. *mêvžast* in v. *mêvžati*, *mêvžam* »obotavljivo delati«. Verjetno **mělъža* s podaljšano stopnjo osnove ide. **mel-* »mencati, obotavljati«; iz iste osnove (z *-ě-*) je sln. adv. *v melce*, npr. *v melce iti* »priti v zadrego« (Črni vrh) in *mléviti* »mencati«. V drugih slov. jezikih poznam samo p. *omelśniony* »zmoten« (Brückner, 350; v dodatkih, str. 680 navaja p. *melsnąć* in sbh. *mrsiti*) in r. *molovítь* »dozdevati se« (avtor, Eseji 125). Sorodno je lit. *mẽlas* »laž«, lot. *męli* »isto«, *mèlst* »blesti, trapati, kvasiti«, *màlds* »zmota, zabloda«, *màldîtiês* »motiti se«, *mùlss* »zmota« (Fraenkel, 430), dalje arm. *meł* »pregreha«, avesta *mairya-* »zapeljivo«, toh. A *smale* »laž«, ir. *mell* »greh, napaka« itd.

mezdȁ »plačilo«, dial. *mezda* »80 liber mleka« (Erjavec, LMS, 1883, 213); k temu *mezdár* »planšarski najemnik« (Bovec); v 18. st. *mesda*, *pomesdanje* »Lohn, Lohnung« (Gutsmann). Prim. csl. *mьzda*, blg. *mьzdá*, r. *mzda*, *vozmézdlje* »plačilo, odškodnina«, č., slš. *mzda*, gl. *mzda*, *zda*. Iz slov. jezikov je rum. *mezde* »plača«. Ide. **mizdhó-*, fem. *o-* debla; prim. sti. *mīdha* »nagrada, stava«, avesta *mīžda-* »plačilo«, oset. *mizd*, *myzd*, novo perz. *muzd* »plača«, gr. μισθός »plača«, got. *mizdō*, stvn. *miata*, *mēta* »plača, plači

lo«, nvn. *Miete* »najemnina« (Miklošič, 210; Trautmann, 188; Pokorny, 746; Vasmer, II 131).

mêzdra »spodnja kožica pri tkivu«, tudi »smetana na mleku« (pkm.), *mezdrica* poleg *mézdro* (n.) »stržen, spodnja, kožica«; k temu *mézdriti* »strgati kožo«, *mezdrílo* (n.), *mezdrilnik*, *mézdrnik* »strojarsko orodje«, *mezdrovína* »usnje za klej«, *mézdrovec* »usnjeni odpadki«; v 18. st. *mesdra* »Beize«, *mesdra* »Bast« (Gutsmann). Prim. sbh. *mézdra* »kožica«, blg. *mezdrá* »salo«, r. *mjazdrá*, *mezdrá* »spodnja stran kože«, *mjazdrítь* »strgati kožo«, r. csl. *mjazdrica* »jajčna kožica«, ukr. *mjázdra*, p. *miązdra*, dial. *mięzdra*, č. *mázdra*. Etimološko nejasno; vrsta avtorjev rekonstruira izhodno **memsdhrom* (Brugmann, IF XVIII 437; Grdr. II 1, 381) in primerja lat. *membrāna* »tanka kožica«, *membrum* »ud«, gr. μῆρος »stegno«, μῆνιγξ »možganska skorja« < ide. **mēms(o)-* »meso« (Pedersen, KGr. I 82; Bezzenberger, BB I 340). Drugi izhajajo iz **mēmsro-*, za kar bi pričakovali **męstra* (Zupitza, KZ XXXVII 397; Berneker, II 46; Trautmann; 178). Machek², 356 opozarja na csl. *mężdra* < **męzdja* in suponira prvotni adj. Druga možnost razlage je iz *meso-dreti* (Meillet-Vaillant 137; RES XII 89; Meillet, Et. 129, 409; Vasmer, II 187), vendar je slov. *-zdr-* namesto *-str-* samo naslonitev na *dreti*.

mezȇg (m.), g. *mezgȁ* »Equus hinnus«, tudi *mȅzg* in *mêzeg*; v 16. st. *mìsg* (Megiser), v 18. st. *mèſg* (Pohlin), *mesek*, *meseg* (Gutsmann); tudi f. *mesgica*, *mêzginja* (od 17. st.), *mezgár* (m.) »gonjač mezgov«. Najbliže je sbh. kajk. *mezg* (Belostenec), *mazg*, *mazak* poleg *masàk*, g. *mâska* (16.—18. st.; Črna gora), *mȁšče* (n.), *maščica*, stcsl. *mъzgъ*, *mъskъ* (m.), *mъska* (f.), blg. *mъsk* (m.), *mъskȁ* (f.), r., ukr. *mesk*, str. *mъskъ*, a tudi *mъskъ*, *mъščata* (pl.), č. *mezok*, stč. *mezh* (m.), *mezhni*, *mezkyni* (f.). Psl. **mъskъ* in **mъzgъ* je verjetno izposojeno iz nekega starejšega vira, kakor priča alb. *mushk* »mezeg«, tudi *mushkë* in *mutshkë* »mezeg«, rum. *muşkoiu*, arum. *musca* »mezeg«. Krahe, Spr. d. Illyr. I 118 suponira ilir. **musko-* »mezeg, mula«; verjetno je mogoče pritegniti tudi sbh. *mùsj*, *mùsja* »vabilni klic za osla« (Črna gora), toda sln. *mûš* (m.) »osel« je iz furl. *muss* »osel«, poznolat. *mūscella* »mula«, kar izvajajo neketeri avtorji iz iste osnove (G. Meyer, 293; Skok, II 490). Če je lat. *mūlus* »mula« < **musclos*, je mogoče primerjati tudi gr. μυκλος »vzdevek tovornemu oslu«, μύχλοι »črne proge na oslovski koži« in μυχλός »tovorni osel«. Frisk, II 267 pripušča možnost, da izhaja ta osnova iz pontske Male Azije (Schwyzer, Griech. Gramm. 327; Walde-Hofmann, II 125; Vasmer, II 123, Vasmer, Zb. Jagića 275, Miklošič 210). Drugače Mladenov, 311, ki slov. besede povezuje z gr. μόσχος »žrebec, tele, mladič«, arm. *mozi* »tele« < **mozǵhos*, kar je dvomljivo. Glej tudi *mula* in *muš*.

mezéti, *mezí* (v. impf.) »cediti se, curljati«, tudi *mzéti*, *mzi*; k temu *mezína* »močvirje«, nav. pl. *mezíne*, adj. *mezínast*, *mežéven*, *mežên* poleg *mûža* »močvirje« (pkm.), *mužâva* »močvirje, luža«, *mužavína*, adj. *mûžast*, *mužât*, *mužên* »sočen«, *mužéven*, *mužína*, v. *mužétí*, *muževéti*; v 16. st. *mushena mladina* (Trubar), *musheno blato* (Dalmatin). K temu hdn., tpn. *Meža*, *Mežica*, dial. *Mə̀ža*, *Mȉža*, 1361 *Miss*, po mnenju nekaterih avtorjev predslov. **Mighia* < ide. **meigh-*, **migh-* »scati«. Verjetneje Miklošič, 209 iz slov. **mъz-* (avtor, SVI II 20). Pogostna so mtpn. *Muža*, *Muže*, *Može*, *Mouže*, *Mužje* i. pod. Prim. sbh. *mȉžati*, *mȉžām* »scati«, *mijež* »urin«, lit. *mýžti*, *męžù* »scati«, lot. *mìzt*, *mìeznu*, *mīžât*, sti. *méhati*, avesta *maezaiti* »ščije«, arm. *mizem* »ščijem«, lat. *meiere*, *mingere*, stisl. *miga* »scati« (Miklošič, 209; Berneker, II 63; Fraenkel, 461). Oblike sln. *muža* govore za kontaminacijo s pomensko bližnjim psl. **mъzga*, *muzga*, *mozga* < ide. **meus-*, **mus-* »mah«.

mézga »drevesni sok«; v 18. st. *mesga* »Weiße an der Eichrinde« (Gutsmann); k temu *mezgáti*, *mezgâm* »gnesti nekaj mehkega«, tudi *mezgetáti*, *-âm*, *-éčem*, *mezrati*, adj. *mezgnat*, *mézgoven*, izv. *mêzgec* »smrkavec«, *mêzgecast* »smrkav«. Verjetno spada zraven tudi sln. dial. *mlézga* »blato« (dol.) in *méza* »limfa«. Prim. sbh. *mézga*, *mezgra* »drevesni sok«, blg. *mlezgá* »isto«, r. *mezgá* »stržen, mehak les, mehki deli pese ali krompirja«, ukr. *mizká* »mehka notranjost buče«, p., slš. *miazga*, č. *míza*, *mizha*, *mleza*, *mlizga*, *mlinka*, gl. *mjezha*, dl. *mjezga*. Psl. **mězga* je prasorodno s srvn. *meisch*, nvn. *Maische* »mešta, žonta, drozgalica«, angl. *mash* »drozgati« (sln. dial. *moždžiti* »isto« v pkm.). Osnova je ista kakor v *mezéti* < ide. **meiǵh-* »scati«. Zraven spada tudi sln. *mezína* »močvirje«, *mezínast* »močviren« (Berneker, II 54; Trautmann, 185; Vasmer, II 113). Iz slov. jezikov je madž. *mezge* »drevesni sok«, *mézga* »smola«, rum. *męzgę* »drevesni sok« (Miklošič, 196).

mezînec (m.), g. *mezinca* »mali prst, najmlajši otrok«, tudi *mazînec* (dol., štaj.), *mezînek* poleg *mezînka*, *mezínica* »najmlajša hči«; tudi ftn. *mezînec* »Achillea millefolium« (vzh. štaj.) »Bellis perennis«; v 16. st. *meſinz* »mali prst« (Megiser), v 18. st. *mesienz*, *mesinz* (Gutsmann). Prim. csl. *mězinьcь* »najmlajši sin«, sbh. *mjèzimac*, *mljèzimac*, *mèzimac*, kajk. čak. *mezinac*, *mazinac* »mali prst, najmlajši otrok«, blg. dial. *mizínec*, *mizínka* »najmlajši otrok«, r. *mizínec* »mali prst, palec«, ukr. *mizýnec* »najmlajši otrok«, br. *mezenec*, p. *mizíniec*, č. *mezenec* »prstanec«, stč. *mezěnec*. Etimološko nejasno; gotovo spada zraven str. *mězinyj* »manjši, mlajši«, ukr. *mizýlnyj*. *mizýnyj* »isto«; vrsta avtorjev primerja lit. *mãžas* »majhen«, lot. *mazs* »isto«, stprus. *massais* »manj« (Miklošič, 196; Matzenauer, LF XI 172; Brückner, KZ XLVIII 212; Meillet, Et. 172; MSL XIV 387; Vasmer, II 133). Dvomi Berneker, II 55 in Machek, LF LI 242, vendar Machek², 362 preklicuje svoje prejšnje mnenje in se odloči za germ. **maisa-* »majhen«, norv. dial. *meis* »vitek, človek«, flam. *maizel* »drobec«, sorodno z lit. *mãžas*. Lewy, ZSPh VIII 129 pa opozarja na mong. *šigedzei* »mezinec«: *šige-* »scati«, sbh. *mížati* »scati«.

méziti, *mezím* (v. impf.) »gibati, stresati«, tudi »biti nemiren, drgniti« (vzh. štaj.), pf. *zméziti* »zganiti«, adj. *mezljîv* »gibek«; v 18. st. *smiesiti*, *smesniti* »bewegen, regen« (Gutsmann); najbliže je č. *mizeti* »izginjati«, dial. *zmizat se*, *zmezet se*, *zmizvat*, slš. *miznut'*. Sorodno je verjetno lit. *smeĩgti*, *smeigiù* »vtakniti, predreti«, *smeigẽ* »žebelj« poleg *smìgti*,

smingù »zadreti«, *pasmìgti* »izginiti«, *smaigýti, smaigstýti* »zasaditi, prebadati« < ide. **smēig-*, **smīg-* (o tem Pokorny, 966; Fraenkel, 838, 842, 845). Fraenkel, 1014 opozarja na sorodstvo z lit. *šmikšėti, šmigždýti* »odleteti, švrkniti z bičem« (glej tudi *mŕsniti, mŕsiti*). Drugače Machek², 367, ki č. *mizeti* izvaja iz *migati*. Glej tudi sln. *švîglja*: p. *śmiga* »šiba«.

mezlân (m.) »vrsta blaga iz mešanice volne in bombaža«; v 18. st. *meſlân* in k temu *meſlanka* »ženski jopič« (Pohlin). Kakor n. *Muselan* in p. *mezelan* izposojeno iz it. *mezzalana, mezzolana*, izpričano 1275 v Benetkah, furl. *mezelàne, miezelàne* (Miklošič, Frw. 38; Mende, RLS 36; Battisti- Alessio, IV 2446).

méželj (m.), g. *méžlja, méželjna* »krepelo, oklešček, zagozda« tudi »popek (na trti)« (Tolmin, Cerkljansko); »vozel (v preji)«. Striedter-Temps, DLS 179 domneva, da je prišlo do križanja med dvema osnovama; prvi pomen kaže na srvn. *müsel, musel* »poleno, čok«, nvn. *Müsel* »zagozda«, dial. *müsil, mis.l*, kočevsko n. *müžl* »isto«. Drugi pomeni pa kažejo na bav. avstr. *Meisel* »vozel, odebelina na preji«, bav. *Maisel*, štaj. n. *meiseln* »zavozlati«. Osnova je najverjetneje stvn. *meiȝan*, got. *maitan* »sekati« (Kluge-Götze, 472).

meževen (adj.) »nežen«; samo v 18. st. *mèſheven* »zart, zärtlich«, *meſhevnoſt* »Zärtlichkeit« (Pohlin), *mesheun, mesheunoſt* (Gutsmann). Jarnik, Versuch 80 sklepa, da je izhodno *nĕga*; vendar je mogoče sklepati na psl. **miz(g)ati*, prim. r. *mizún* »ljubljenček, razvajenec«, ukr. *mýza* »usta«, *mýzaty* »lizati«, *mýzatysja* »prilizovati se«, p. *umizgać się* »isto«, *mizg* »priliznjenost«, č. dial. *mizat se* »crkljati se«, *mizna* »crkljivec«, slš. *mizl'avý, mizlivý* »priliznjen«. Dalje nejasno; Machek LF LI 243 povezuje z *mezinec*, ESČ², 367 pa domneva, da je ide. **smīg-*, nvn. *schmeicheln*, srvn. *smeichen* »prilizovati se«. Vendar je r. *mízgatь* »jokati«, kar pritegne *Būga*, RR I 464 z lit. *mỹzgaruoti* »ihteti, pršeti«, Fraenkel, 461 povezuje s sbh. *mižati* »scati«.

méžnar (m.), g. *méžnarja* »aedituus«; v 16. st. *meshnar* »Meßner, Sigrist« (Megiser), v 18. st. *meſhnar*, v. *meſhnârem, meſhnija* »mežnarija« (Pohlin); cgn. *Mežnar, Mežnarič, Mežnarčič*. Tudi sbh. *mȇžnjar* (Lika). Izposojeno iz srvn. *męs(e)naere, mesner*, stvn. *męsinâri* < lat. **masinārius*, prvotno *mansionarius* (že stlomb. *masenar*, stfrc. *mesiner*) »cerkven služabnik«, izvedeno od lat. *mansio* »stan« (Miklošič, Frw. 38; EW 194; Striedter-Temps, DLS 179; Berneker, II 42).

mî (pron.) »nos«, g. *nás*, d. *nám* itd.; v Briž. spom. samo casus obl. d. *nam*, ak. *ni*, lok. *naz*. Splošno slov.; južno slov. *mî*, csl. *my*, r., ukr., br., p., č., slš., luž. *my*. V drugih sklonih povsod osnova **no-*, ak. csl., str., stč. *ny*. Najbliže sorodno je lit., lot. *mēs*, stprus. *mes* (toda lok. *noūson*), arm. *mekh*; slov. *my* se je verjetno razvilo z naslonitvijo na *vy* (Brugmann, Grdr. II 2², 386; Meillet, Introd. 335). Toda sti. *vay-ám* »mi«, avesta *vaēm*, got. *weis*, stvn. *wir*, het. *wēš*. Hujer, LF XLV 192 poskuša razložiti oblike na *m-* kot križanje z glagolskimi končnicami za 1. pl., sti. *-mas*, stlat. *-mos*, gr. dor. *-μες*. Glej tudi Vasmer, II 183 in podrobno o supletivizmih kakor got. *weis*, g. *unsara* in pod. Kopečný, II 428.

migati, *mîgam* (v. impf.) »nuere«, pf. *po-(na-, z-) mígniti, -mîgnem*, impf. *na-migováti*; tudi *migljáti, migljâm, migetáti, migetâm, migéčem*; z velarnim prefiksom *skomigati, skomízati, skomígniti, skomízniti (z rameni)*; v 16. st. *migniti* »innuere« (Megiser). Številne izvedenke tipa *mîg, namîg* (prim. gl. *mik, mičk* »hip«), *mîgljaj* (m.), *mîga* »veka« (jvzh. štaj.), tudi *mîgavka*, adj. *migljîv* i. pod. Splošno slov.; prim. csl. *pomidzati očima*, sbh. *mȉgati, mȉgām*, mak. *miga, migne*, blg. *mígam, mígnьh*, r. *migátь*, ukr. *mýhaty*, p. *migać*, č. *mihati, zmizeti* »izginiti«, plb. *mègóje*. Najbliže sorodno je lit. *mìgti, mingù* »uspavati«, *mĕ̃kti, mégù* »isto«, stprus. *maigun* (ak.) »spanje«. Osnova **meig-* poleg *meik'* (glej *mikati, mižati, mežati, magniti*); (Berneker, II 56; Trautmann, 174; Benveniste, BSL XXXVIII 280; van Wijk, IF XXVIII 124; Vasmer, II 109; 132; Fraenkel, 447).

mijâvkati, *-am*, tudi *mijâvčem* (impf.) »miauen«, k temu *mijâvek* »mijavkanje«, dial. *mjâvkati* itd., *mâvkati, mâvek*; komp. z *za-, po-, na- (se)* (pf.); v 18. st. *mavkam* (Pohlin), *maukam, meukam* (Gutsmann). Prim. sbh. *mjaùkati, -čē, krmaùkati, krmeùkati, maukti*; r. *mjaúkatь, mjávkatь*; p. *miauczeć*; č. *mňoukati*, stč. *maukati*; slš. *miaukat'* (Miklošič 184; Vasmer II 190; Skok I 206). Sorodno je lit. *miaũkti, miaukséti* »mijavkati«. Denominativ po onomat. *mjav, mav*, lit. *miaũ*. Prim. tudi n. *miauen*, angl. *mew*, frc. *miauler*, it. *miagolare*. Glej tudi *njavkati*. M. S.

mikástiti, *mikâstim* (v. impf.) »stresati, rukati«, tudi *mekástiti*, pf. *pre-(z-)mikástiti*. Pomensko enako je tudi *(z)miketáti, (z)miketâm, (z)-mikéčem, (z)makatáti, (z)meketáti* poleg *(z)méziti*. Nedvomno *-st-* in *-t-* intenziva k *mьknoti, mikati*, sln. *mákniti, mekniti, mikati*. V slov. jezikih je najbliže gl. *mikotać* »hitro premikati sem in tja«, *mikot* »gib«, *miknenje* »hitro se pojavljati in izginjati«. Sorodno je lot. *mikât* »gnesti, valjati, pestiti, letati«, lat. *micāre* »gibati, stresati«. Osnova je nezveneča dubleta **meik-* poleg **meigh-* (glej *migati*) in verjetno tudi **meiĝh-*, v sln. *(z)méziti* poleg lit. *miegti* »biti, tlačiti, sekati« (Berneker, II 56; Fraenkel, 447).

mîkati, *mîkam, mîčem* (v. impf.) »migati (z udi)«, tudi *mika (se) mi* »kolca se mi«, *za lase mikati* »lasati«, *pes mika* »je popadljiv«, dial. »nadlegovati« (kor.), verjetno tudi *mika me* »privlačiti«; k temu intenz. *mikástiti, mikâstim, mekastiti, miketáti, miketâm, mikéčem*; izv. *mîk* (m.) »privlačnost«, *mikáč* (m.), *mîkar* (m.) »posmehovalec«, adj. *mîkast, mîkav* »popadljiv«, *mikáven* »privlačen«; novoknjižno: *omíkati* »kultivirati«, *omîka* »kultura«. Redukcijska stopnja je **mьk-*, prim. *premakníti, umakníti se, umâknem se*. Osnova je **meik-* poleg **meig-* (glej *migati*), prim. gl. *mikać, miknyć* »migljati«, dl. *mikaś, miknuś*, č. dial. *mikati se*, verjetno z metatezo tudi č. *kmitati* »migljati« poleg *mrkati* (tudi sln. *mrkati, mrkniti z očmi*). Enako je tvorjeno lat. *micāre* »premikati se«, starejše hol. *micken* »mežikati, opazovati«, friz. *mitza* »opazovati« (Berneker, II 56; van Wijk, IF XXVIII 124; Machek², 262, 362). Dubleta *-k-:-g-* je

tudi v lot. *mikât* »gnesti« poleg lit. *miegti* »tlačiti, gnesti« (o tem Fraenkel, 447).

mîl (adj.), f. *mila* »drag, ljub, sočuten«; akc. *mîl* je iz določene oblike *mîli* (Ramovš, Hgr. II 60), pričakovali bi **mil* (Lehr-Spławinski, O pochdz. 24; JF I 41); v 16. st. samo *miloſtiu* »misericors«, *miloſerdje, miloſardje* »misericordia, gratia«, *milost* (Megiser), v 18. st. *mile, mila* »misericors, miser« (Pohlin), *mil, mili* »mitleidig, sanft, betrübt«, *miloſerden, miloſerzhen, miloſt, milu* »traurig«, *miluvati* »habe Mitleiden«; v Briž. spom. *mil* »miserabilis«, *milozt, miloztiuvi, miloztivi*. Razvejana besedna družina, prim. *míliti se* »prilizovati se«, *miljáriti, milkováti se, pomilováti koga, pomilostíti, (u)smíliti se, míloščina* »Almosen«, *mílec, milček* »ljubček«, *mílica* »ljubica«, *míljenček* i.pod. Splošno slov.; prim. csl. *milъ, milosrъdъ, milostь, milovati*, sbh. *mȋo*, f. *mȉla, mȉlōst, mȉlovati*, mak., blg. *mil, míla, mílost*, mak. *miluva*, blg. *milúvam*, r. *mílyj, mílostь, milovátь*; ukr. *mylostь, miluváty*, br. *míly, mílascь, mílavacь*, p. *miły, miłość*, arh. *miłować*, č. *milý, milost, milovati*, slš. *milost'*, luž. *milosć*. Najbliže sorodno je lit. *míelas* »ljub, nežen, drag«, lot. *mîļš*, stprus. *mils, mijls* »ljub«. Prvotno *-u-* deblo, prim. lit. *mylùs* »ljub«. Izvedeno z *-lo-* formantom iz ide. **mei̯-* »družiti« kakor *mirъ*. Z drugimi formati je sorodno sti. *máyas* »radost, veselje«, lot. *mîtis* »soċen, mehak, nežen, prijazen«, ir. *mōeth, moith* »mehak, nežen«, kimr. *mwydo* »omehčati« (Miklošič, 197; Berneker, II 58; Trautmann, 174; Endzelin, KZ XLII 378; Meillet, Et. 413, 421; Vasmer, II 194; Fraenkel, 449).

míliti se, *mílim se* (v. impf.) »biti užaljen«, pf. *umíliti (se)* »ganiti, poniževati se«, *smíliti se* »sočustvovati«, *pomilováti* »obžalovati«; k temu *milostь* »misericordia«, v Briž. spom. *milozt*, g. *milozti*, adj. *miloztiuvi* »milostljiv«, *miloščina, miloštinja, milodar* »Almosen«, v 16. st. *miloſerdje, miloſardje* (Megiser). Splošno slov., prim. csl. *umiliti sę, pomilovati*, sbh. *mȉliti se, umíljati*, mak. *mili se, milee*, blg. *umiljávam, umilkavam se, miljeja*, r. *smílitьsja*, ukr. *umylýty, pomýluvati*, br. *milovacь(c)*, p. *milić, umilić*, č. *militi se*, gl. *smilić so*, dl. *zmiliš se, smělnyj* »usmiljen«. Vse izvedeno od *milъ*, prim. lit. *susimilti* »usmiliti se«, *mylěti* »ljubiti«, lot. *mîlêt* »ljubiti«, *mẽluôt* »pogostiti«; iz slov. jezikov je rum. *milui* »usmiliti se«, *milcui* »prositi« (Miklošič, 197; Berneker, II 58).

mîlja »dolžinska mera«; v 16. st. *milja pota* »milliare«; v 18. st. *mila* (f.) »milliare«, *milâr* »pondus 11 mille« (Pohlin), *milar* »deset centov« (Gutsmann). Izposojeno preko stvn. *mîl(l)a*, srvn. *mîle* iz lat. *milia (passuum)* »tisoč dvojnih korakov«; sbh. *mȉlj* (m.) je iz it. *miglio* poleg *mȉlja* (f.), csl. *milija* < gr. μίλιον; toda sln. *miljón*, sbh. *miliún* je iz it. *milione*, enako *miljarda* preko it. *miliardo* iz frc. *miliard* z germ. sufiksom *-ard* (Miklošič, 197; Berneker, II 57; Kluge-gitze, 470).

miljâva »žerjavica« (Drežnica); samo sln., nejasno; morda **měljava* iz osnove ide. **smel-* »tleti«, prim. lit. *smėlěti, smėlù, smėlěju* »tleti, žareti«, *smělti, pasmělti*, hol. *smelen* »počasi in z dimom žareti«, srangl. *smolder* »dim« (o tem Fraenkel, 843; Pokorny, 969). Iz iste osnove je sln. *mlečje* »okujki«, *zamolkniti, zamolkel* in splošno slov. *smola*.

mîlka (*mîwka*) »droben rečni pesek«, tudi *mêlka*; Berneker, II 48 pritegne tudi sbh. staro *mioki* (adj.) »plitek« (Skok, II 403) in primerja severno slov. **mělъkъ* »plitev«, r. *mélkij*, ukr. *milkýj*, br. *mélki*, p. *miałki*, č. *mělký*, slš. *melký*, gl. *nilki* poleg *milny* »rahel, prhel«, dl. *mělky* in *mělny* »fin, droben«. Dalje nejasno, verjetno je s formantom *-qo-* podaljšano **mēl(u)* (glej *mleti*), prim. stisl. *melr* »milka« k *mala* »mleti«. Drugi primerjajo lit. *máila, mailius* »majhna riba«, lot. *mailens* »mreža za majhne ribe« iz osnove **mьńьjь* »manj« (Matzenauer, LF XI 169; Solmsen, KZ XXXVII 583; Būga, RR i 464; II 405; Trautmann, 165; Vaillant, BSL XXXI 44). Dvomita Machek[2], 359 in Vasmer, II 115.

milo (n.) »sapo«; k temu (*na*)*militi se* »sapone illinere«; prim. sbh. dial. *milo*; v sln. izpričano prvič pri Vodniku. Predvsem severno slov.: r., ukr. *mýlo*, br. *myla* (n.), p., luž. *mydło*, č. *mýdlo*, slš. *mydlo*. Psl. **mydlo* je izvedenka od *myti, myjǫ, *mъjǫ* »miti, mijem«. Starejše sln. *žefa* (kor., Gutsmann) poleg *žâjfa* je iz stvn. *seife*, srvn. bav. *żaife*, prvo izposojeno med 1. 800—1000, drugo pred 1200 (Striedter-Temps, DLS 248). Gutsmann, 278 navaja tudi *ſopun, ſopunati, ſopunaſt, ſopunar*, prim. sbh. *sapŭn* < it. *sapone* (Miklošič, 207; Vasmer, II 184).

mîmo (prep., adv.) »praeter, trans«, tudi *mimo*, dial. tudi *mêmo, mêm, mumû* (<*məmû*), vzh. štaj. *mùi̯mo* (<**vъ mimo*), *nîəmo, nîəmat se* »mimo iti« (Guštanj); *mino, mîmod*; v 18. st. *memu* (Pohlin), *mimu, meimu* (Gutsmann). O slovenskih oblikah glej Miklošič, VGr. IV 413; Štrekelj, ČZN I 35; Ramovš, Hgr. II 97, 156). Splošno slov.; prim. csl. *mimo* »praeter«, sbh. *mȉmo*, arh. *nimo*, mak., blg. le v komp. tipa *mimoleten*, blg. *mimo* »vorbei«; r. *mímo*, dial. *nimo*, ukr. *mýmo*, br. *mima*, p. *mimo* »kljub, proti«, arh. *mieno*, tudi *mino, mimo, imo*, č., slš. *mimo, mímo*, gl. *nimo*, dl. *mino*, slovin. *mjivo*, plb. *maimü*. Star verbalni adverb s formantom *-mo* iz osnove *minǫ* »minem« (Miklošič, VGr. II 234; Berneker, II 59; Zubatý, Studie I 2, 412; Kopečný, I 112).

mînek (m.), g. *mînka* »pubič« (Tolmin). Najbliže je r. *minь*, g. *minjá* »menek, menič«, str. *mintъ*. Dalje nejasno; morda sorodno z *mẹ̄nek* (Vasmer, II 137). Torbiörnsson, LM I 32 primerja sti. *mīnáh* »neka riba«, kar pa je gotovo dravidsko (o tem Mayrhofer, II 643). Vendar je sln. *mînek* kakor *minica* samo podaljšana stopnja k **mьńji* »manjši«.

mínij (m.) »rdeče barvilo«; v 18. st. *mênèka* »minium« (Pohlin). Starejša oblika kaže na nvn. *Mennige* (f.) »rdeči svinčev oksid«, srvn. *minig, mēnig* (m.), pozno stvn. *minig* (n.) iz lat. *minium* »cinober«. Ime je prevzeto po iberski reki *Minius*, sedaj špan. *Minho* (= »rdeča voda«). Danes je *minij* evropska kulturna beseda; iz iste osnove je *miniatura*, prvotno z minijem narisane inicialke (Kluge-Götze, 473; Wartburg, VI 2, 122; Walde-Hofmann, II 91).

míniti, *mínem* (v.pf.) »abire, evanescere«, impf. *minévati, minovati*; v 16. st. *minyti* in k temu ptc. prez. *minuzh(e)* (Krelj, Dalmatin, Megiser), v 18. st. *miniti, minem* (Pohlin), *miniti, preminiti* (Gutsmann); adj. *minljîv, minljívost* (f.), *minulost* »preteklost«. Prim. csl. *minǫti, minǫ* poleg *minovati, minujǫ*, sbh.

mínuti, mînēm, mak., blg. *mine, minuva*, r. *minovátь, minúju* in *minútь, minúju*, ukr. *mynúty*, br. *minúcь, minácь*, p. *minąć, mljać*, č. *minouti, mijati*, slš. *minút', minat*; gl. *minyć so, mljać*, dl. *minuś se*. Sorodno je lat. *meāre, meō* »iti, hoditi«, srkimr. *mynet* »iti« iz ide. **mei-, *min-, *moin-* »iti« (glej tudi *mimo*). Glej Berneker, II 59; Solmsen, KZ XXXVII 582; Trautmann, 176; Vasmer, II 136.

mȋr I (m.), g. *mirû, mîra* »pax«; v 16. st. *myr* (Megiser), v 17. st. *mir* (Alasia), v 18. st. *myr, myrú* (Pohlin), *mir* (Gutsmann) poleg *mêr, zmeriti se* (Küzmič). K temu *miríti, mirím, pomiríti se, pomírjati se, mirováti*; adj. *míren*, f. *mírna*. Splošno slov.; prim. csl. *mirъ*, sbh. *mîr*, g. *míra*, mak., blg. *mir*, r. *mir*, g. *míra*, ukr. *myr*, g. *mýru*, br. *mir*, g. *míru* »soglasje«, p. arh. *mir* »pokoj«, č. *mir*, g. *miru*, slš. *mier*, g. *mieru*, luž. *měr*, g. *měra*. Oblika **měrъ* je izpričana tudi staro hrv. *mier, mijer*, stč. *mier*, p. *przymierze*. Pomen »svet« pozna sbh., blg., r., ukr.; sln. samo *vsemir(je)*; toda r. *mir* »kmečka soseska, občina« v drugih slov. jezikih ni izpričano. Psl. *mirъ, měrъ* je sorodno z stlit. *mieras* »mir, pokoj, tišina« (16. st.), lot. *miêrs*, alb. *mirë* »dobro«; morda spada zraven tudi sti. *mitrás* »prijatelj« (o tem Fraenkel, 449; Mayrhofer, II 633). Najbolj verjetno tvorjeno z *-r-* formatnom iz ide. **meį-* »družiti, povezati« (Berneker, II 60; Trautmann, 175; Vasmer, II 137; Meillet, Et. 404). Glej tudi *mil*.

mȋr II (m.) »zid«; k temu *mirár* »zidar« (Zilja), *miríšče* »ruševine«, *mirína* »staro zidovje«; tpn. *Mirje* in *Mirišče, n. Mairist*, 1162 *Miris*; mtpn. *Tā za Mîrom* (Rezija), *Za Mirom* (Rož), *Mirišče* (Rodik), *Na Mirščah* (goriš.). Prim. sbh. *mîr* »zid« (Primorje, Dalmacija), 1445 *mirišća* (Bakar). Izhodno **myrъ* izposojeno iz lat. *mūrus* »zid«, kakor stvn. *mūra*, srvn. *mūre*, nvn. *Mauer*. Mlajša izposojenka iz srvn. je sln. *múra* »ograja iz zloženega kamenja«, enako p., br., ukr., r. dial. *mur* (m.), g. *muru*, luž. *murja*, g. *murje* »zid«; toda slš. *mir* (Ramovš, KZ 63; Slavia, I 37; Brückner, 348; Vasmer, II 174). Tudi lit. *múras* »zid« (Fraenkel, 472).

mîsel (f.), g. *mîsli* »sententia, cogitatio«; v 16. st. *miſl, miſal, misal* »animus, affectus«, *vmiſli imeti* »memoria retinere«, *na miſſel priti* »occurere« (Megiser); k temu *mísliti, mîslim* »cogitare«, pf. *iz-(do-, po-, pre-, raz-, za-)misliti*, impf. *pomišljati, premišljeváti*, izv. *mišljenje, premislek*. Splošno slov.; prim. csl. *myslь, mysliti, myšlją*, sbh. *mîsao, mîsliti, mîslîm*, mak. *misla, misli*, blg. *misъl, mislja*, r. *mýslь, mýslitь*, ukr. *myslь, myslja, mýslyty*, br. *myslь, myslicь*, p. *myśl, myśleć*, č. *mysl, myslět*, slš. *mysel', mysliet'*, luž. *mysl*, g. *mysle, myslić, mysliś*. Psl. **mūdtlь* (glej *duma, dimljati, damelj*); sorodno je lit. *maũsti, maudžiù* »želeti«, got. *maudjan* »spominjati«, gr. μύθος »govor«, nperz. *must* »toži«, *mōje* »tožba«, morda tudi ir. *smūainim* »mislim« (Miklošič, 208; Trautmann, 171; Meillet, Et. 416; Vasmer, II 184). Toda Fraenkel, 420 zavrača primerjavo med slov. *myslь* in lit. *maũsti*, kar primerja s slov. *muditi*, sln. *medel*.

misliti se, *mîslim se* (v. impf.) »izgubljati perje, dlako, listje, osipati se«, tudi *mísati se, mîsam se* »isto«. Primarno **mys-*; Miklošič, 207 izvaja iz stvn. *mūȝȝon*, srvn. *mūȝe, mūȝer*, nvn. *Mauser, mausern sich* »isto«, bav. dial. *maußen*, kar je izposojeno iz lat. *mūtāre* »spremeniti«, srlat. *mūta* »menjava perja«. Glej tudi Kluge-Götze, 468. Mlajše izposojeno je sln. *músati se* »isto« in dial. *mâvžati se*. Toda sbh. *mititi se, mitáriti se* »isto«, kajk. *kragulj mitar* (Habdelič) poleg r., ukr. *mytь* je sprejeto ali naravnost iz lat. *mūtāre* ali na severu iz kakšnega germ. vira, prim. norv., dan. *mute, myte*, srspn. *mûten* (Vaillant, RES XIII 251; Vasmer, ZSPh IX 368; *REW II 185). Moderna kulturna beseda iz lat. je *mutirati*.

mîš (f.) g. *míši* »mus«; v 16. st. *mish* (Megiser), v 18. st. *mish, -e* (Pohlin); k temu se *mišák* »Mausmännchen, nerodovitna vinska trta«, *mîšar* »Buteo vulgaris«, *mîšarica* »mišelovka«, v 16. st. *mishniza* »isto« (Megiser), *míšina* »mišja luknja«, *mîšjak* »Eonium maculatum«; dem. *mîška* »Mäuschen, Muskel«, *mîšca* »isto« in *mîšica* »Muscel«. Verjetno spada sem tudi *mišmaš* (m.) »skrivno spletkarjenje, prikrivanje dejstev«, kar je naslonjeno na igro *slepe miši* in od tu še *slepomîšiti* »skrivaj spletkariti«; mtp. *Mišjak* (Litija Logatec), *Mišk* (Litija), *Mišvina* (Črnomelj). K tej osnovi sodijo še cgn. *Miš, Mišak, Mišjak, Miška, Mišmaš*. Splošno slov.: stcsl. *myšь*, g. *-i/y*, sbh. *mîš*, g. *-a* (m.), mak., blg. *miška*, mak. dial. *miš* »glušec«, r., br. *mýša, mýš*, g. *-i*, p. *mysz*, g. *-y*, č. *myš*, g. *-i* »mus«; stcsl. *myšьca*, sbh. *mîšica, mîška*, mak., blg. *miška*, r. *mýška*, ukr. *mýšča*, p. *miszka*, č. *miška* »musculus« (Miklošič, 208; Vasmer, 186 Machek, 385); je kalk po lat. *musculus*. Izvedeno od ide. **mūs* »miš, mišica«, sti. *mū̀ṣ*, lat. *mūs*, alb. *mī*, stvn., ags. *mūs* »miš, mišica«; sti. *mū́kṣikā* »miš«, lat. *mūsculus*; k ide. korenu **meu-s-* »krasti«, sti. *muṣṇā́ti* »on krade«, *moṣati* »isto«, *moṣa-* »tat«, frank. *chrēo-mōsido* »Leichenberaubung« (Trautmann, 191; Pokorny, 743, 753; Walde, 503). M. S.

mit (m.) »bajeslovno bitje, star dedek, ime demona« (Pajek, Črt. 85). Gotovo ista osnova kot v *Mitalo* »ime demona«.

Mitalo »ime demona«, v 17. st. *Mitalu* (Valvazor, Ehre III 95, 207), tudi večkrat hdr. *Mitalo, Mitnik* (avtor, SVI II 25). V sln. je ohranjen samo adv. *mitno* »tako, da moraš dobro paziti« poleg csl. *mitě* »izmenoma«, sbh. *usùmit, sȕmitice* »leže obrnjeno drug poleg drugega«, blg. *námito* »navzkriž, poprek«. Osnova je ide. **meį-* »meriti«, glej tudi *mitno, maščevati, menjati* (Berneker, II 62; Vasmer, II 124). Iz iste osnove tudi tpn. in hdr. *Metava*, 1265 *Mettowe, Metove*, prim. lit. hdr. *Mytauja, Mytuwa* poleg *Nituvà, Nytauja, Mintaujà*, lot. *Mitau*, apel. *mìtavas* »zamena, zamenjava« (Fraenkel, 396); morda spada sem tudi p. hdr. *Męcina*. Etnografsko o *Metava* Kelemina, Bajke 380; o *Mitalo* idem 73, 380; dalje Trstenjak, Glasnik III 98 in Kraus, ZföVK II 46. Od iste osnove je tvorjeno še *mit* »bajeslovno bitje, star dedek, ime demona«.

miti, *mîjem* (impf.), komp. z *u-, po-* (pf.); od tega je impf. *-mívati, -mívam* »abwaschen«; izv. *umiváč* (m.) »kdor umiva«, *umiválen, umívanski, umiválo*; *umívanica* »Abwaschwasser«, *umívanje* »das Waschen«, *umîvnik, umivâlnik* »Waschtisch«, *pomíje* (f. pl.), *pomitki* (m. pl.), *pomivína* (f. pl.) »Spülicht«, *pomljâlnik* (notr.), *pomîjnica, pomîjnik, pomijnjáča* (štajer.), *pomîjnjak* (vzh. štajer., bkr.), *pomîjščnica*

(Savinjska dolina) »vedro za pomije«, *pomiváča* »Abwaschfetzen«, *pomîvnik, pomîvek, pomîvnjak, pomîjnik, omijavnica, pomijak, pomîvec* »škaf za pomije«, *pomivâlka* »Abwäscherin«; v 16. st. *vninalnik* (< **vmivalnik*), *medeniza kmi vninu teh rok* »kotliček za umivanje rok« (Megiser), v 17. st. *vmuiti* »lavare« (Alasia), v 18. st. *umyem, umyti, umyvam* »lavare« (Pohlin).

Psl. **myti*, **myjǫ* in **mъjǫ*, stcsl. *myti, myjǫ (sę)*; sbn. *mȉti, mȉjêm*, mak., blg. *mie*, r. *mytь, móju*, ukr. *mýty, mýju*, br. *mycь, myju*; p. *myć, myję*; č. *mýti, myji*, slš. *myť*; gl. *myć*; dl. *myś*. Vse iz ide. **mū-* (vendar **mъjǫ* < **mŭ-*) h korenu **meu-*, **meṷə-* »vlaga, umazana tekočina; umazati; umivati, čistiti«, sti. *mū́tra-* (n.) »seč«, av. *mūϑra-* (n.) »umazanija«, cipr. gr. μυλάσασθαι »umivati se« (Hesych), lot. *smulêt* »oskruniti«, *maut, mauju* »plavati«, lit. *máudyti, máudau* »kopati koga« in lot. *maudât* »splakovati, kopati« imata *-*d*- korenski determinativ«, ki se najde tudi v drugih ide. jezikih. (Miklošič, 207; Trautmann, 191; Vasmer, II 185; Pokorny, 743; Fraenkel, I 417). M. S.

mitihar (?) »danka«, pri Vodniku *mitiharſko zhevo* »debelo črevo«. Nejasno.

mitno (adv.) »tako, da moraš dobro paziti«, dial. *mitmá* (pkm.) »navzkriž, izmenoma«; sln. ostanek osnove **mit-*, prim. csl. *mitě* »izmenoma«, sbh. *usùmit, sȕmitice* »zamenjano, z nogami pri vzglavju«, *presumítiti se* »prevrniti, zamenjati« (Dubrovnik), *presumìtača* »kmečki telovnik« (Dubrovnik), mak. *mitka se* »prilizuje se«, blg. *namito* »povprek, počez«, *mitkam se* »izmenoma pohajkovati«, r. csl. *mitusь* »izmenoma«, *mitušati* »izmenoma udarjati z nogami«, r. dial. *mitusítь* »gledati z enim očesom, z drugim mežikati«, *mitusítьsja* »truditi se, prizadevati se«, ukr. *mýtuš, mytьmá, mytьmóy* »izmenoma«, br. *mitúsicь* »mešati, motiti«, p. dial. *mitus, mituš* »navzkriž, izmenoma položeno«, *mitwać* »mešati«, *mitwać się* »spreminjati se (o vremenu)«; č. dial. *mitvy* »izmenoma«, *mitvem* »križem kražem, vsevprek«, *mítvat' sa* »prelistavati«, slš. *mitoriť* »povzročati zmedo«, *mitor* »zmešnjava«, *mitúchať* »mešati«. Sorodno je lot. *mît, miju* »menjati«, *mituôt* »isto«, *mitus, mits* »zamenjava«, sti. *mitháti* »zamenja«, got. *maidjan* »predrugačiti«, ir. *mith-* »obratno«; ide. **mei-* (glej *menjati*), razširjeno s *-th-* determinantom (Miklošič, 198; Berneker, II 62; Trautmann, 176; Müllenbach-Endzelin, II 639; Skok, III 36; Machek[2], 366). K isti osnovi spada sln. *Mitalo* »ime demona«, tudi hdn. *Mitalo* (avtor, SVI II 26; OJ I 14).

míto (n.) »podkupnina« (pkm.); v 16. st. *mito* (Dalmatin); v 17. st. *mito dajati* »podkupovati« (Dict.); tudi »najemnina«, v 18. st. *mitu, mitje, mitovina, namitnik* »najemnik«, adj. *miten, mitni, mitoviten* (Gutsmann), *mîta* »obresti« poleg »carina«, k temu *mitár*, g. *mitárija* »carinik, najeti pastir«, *mitáriti, mitârim* »biti najet pastir«, *mîtnica* »carinska pregraja«, *mitnína, mitničar, mîtnik* i. dr.; pojavlja se tudi *mîta* (f.), *mítiti, podmítiti* »podkupovati«, preneseno tudi »prilizovati se« (pkm.). Splošno slov., prim. csl. *myto* »merces, lucrum, satisfactio«, sbh. *mȋt* (m.), *mȉto* (n.) »podkupnina«, mak., blg. *mito*, r., ukr. *myto, br. myta* (n.), p. *myto*, stp. tudi »plača«, č., slš. *mýto*, luž. *myto*, plb. *mâitü, mâit* »plača, mezda«. Izposojeno iz stvn. *mûta* »carina« (Miklošič, 208; Uhlenbeck, JA XV 489; Schwarz, JA XLII 306; Kiparsky, GLS 250). Gotsko *mota* ne pridev poštev (tako Stender-Petersen, 322), prav tako ne stnord. *múta* »dajatev« (tako Loewe, KL XXXIX 323). Beseda je prvotno vzh. germ. in se je v zgodnjem srednjem veku razširila na zahodu. Osnova je ide. **med-*, **mod-* »meriti« (glej tudi *musa*); sorodno je lat. *meditor*, poleg *modus* »način«, gr. μέδομαι »preložim«, stir. *midiur* »cenim«, *med* »mera«, sti. *masti-* »meriti, tehtati« (Kluge-Götze, 468, 475).

miza »mensa«, v 16. st. *miſa* »mensa« (Megiser), dem. *mízica* »mensula«, toda v 17. st. *misiza* »ſklediza, patene« (Valvazor, Ehre II 474); k temu *mizár* (m.) »lignarius«, *mizârstvo, mizáriti*; *mîznica* »predal«, *omîzje* »družba«, *mîznjak* »praznični kruh«, v 18. st. *misnjak* »Osternbrot« (Gutsmann), tudi tpn. in mtpn. *Miza, Knežja, Firštova, Turska, Orlova, Volčja, Miza, Mizendol.* Tudi sbh. dial. *miza* »mrtvaški oder« (Split). Najbolj verjetno izposojeno iz stfurl. *meza* < lat. *mēnsa* (Šturm, ČJKZ VII 28). Vendar je brez nazala tudi got. *mēs* »miza« iz vulgarno lat. *mēsa* »mensa«, kar je izposojeno v csl. *misa* »lesena deska, krožnik, pisalna miza, (gr. πίναξ)«, mak., blg. *misa* »skleda«, ukr. *mysa* »skleda«, r. *misa, miska* »isto«, p., slš. *misa*, č. *mísa*. Berneker, II 61 prišteva zraven tudi sln. *miza*. Drugače Miklošič, 198; Fw. 110 in VGr. I 323, ki izvaja *miza* < stvn. *mias* < *mēnsa*, enako Murko, MAGW XXXVI 125. O medsebojnem razmerju med »skleda« in »miza« Lьvov, Očerki 58, ki opozarja na luž. *blido* »miza«. Toponima in mtpn. *Miza* so se verjetno razvila preko pomena *miza* »sodni zbor« v 18. st. (Dolenc, ČJKZ II 81).

mížati, *mižím* (v. impf.) »zapreti oči«; pomensko enako je *mežáti, mežím* poleg *mežíkati*, (*po-*) *mežíkniti* impf. *pomežíkovati*; *mežeráti, mežerâm* »blizeln, glimmen«, *mežgetáti, mežgetâm, mežgéčem*, adj. *mežâv, mižâv*, izv. *mežâj* »trenotek«. V 18. st. *meſhâti, meſhim* »claudere oculos«, ptc. *meſheje* »miže«, *meſheven* »tener«, *meſhevnoſt* »teneritudo« (Pohlin), *meshim, mesheje, meshe, meshgetam, mesheun* »zärtlich« (Gutsmann). Prvotno najbolj verjetno **mě̆gịati*, iterativ ali kavkazativ k *migati*, in redukcijska stopnja **mьž-*, podaljšana red. stopnja **miž-*. Prim. csl. *sъmežiti oči, pomežiti* in *sъmъžiti, sъmъžati*, sbh. *smežurati se* »mrščiti se«, blg. *smežjá*, r. *smežítь, smežátь, mežítь* (Berneker, II 56; Vasmer, II 113, 671); redukcijska stopnja s podaljšavo csl. *pomidzati*, r. *mžitь*, br. (*so*)*mžycь*, č. *mžíti, mžíkati, mžik* »hip« (Berneker, II 56; Trautmann, 174; Vasmer, II 131, 671). Z metatezo spada sem sln. *žméti, žmériti* (pkm.), *žmáti, žmím* (dol, bkr.), *žmuriti* (bkr.), sbh. *žmúriti, žmíriti*, r. *žmúritь*, ukr. *žmúryty*, vse iz **mъžuriti*, č. *mžourati* (Brandt, RFV XXIII, 87; Miklošič, 208; Vasmer, I 428).

mižkût (m.) »Plecotus« (Solkan). Miklošič, 208 izvaja iz osnove **meįg-* »migati«; sufiks *-utь* je največkrat pejorativen.

mižnják »sladek kruh«; verjetno isto kot *mîznjak* »praznični kruh«, v 18. st. *misnjak* »Osternbrot« (Gutsmann) < *miza* »mensa« (Štrekelj, Fwk. II 532).

Neverjetno Matzenauer, CS 397, ki z rezervo izvaja iz madž. *méz* »med«, lit. *mẽžti, mẽžu* »osladiti«.

mláčen (adj.) »tepidus, segnis, negligens«; tudi *mlâčnat, mlâčnast*; k temu *mláčiti, mlâčim* »sparim, otoplim«, izv. *mlâčnež* (m.), *mlâčnik, mlâčnost*; v 16. st. *mlazhen* »tepidus«, v 18. st. *mlazhen* »lau« (Gutsmann). Samo južnoslov., prim. sbh. *mlâk*, f. *mláka* poleg *mlȁkav*, v. *mláčiti, mlâčim*, izv. *mlákonja, mlakajica*, mak. *mlak*, v. *mlači*, blg. *mlak* »lauwarm«. Večina avtorjev izhaja iz ide. **mele-k-*, **mlāk-* »mehek slab, moten« (glej *molčati*) in primerja gr. βλᾱ́ξ »medel, mehkužen, top« (Berneker, II 63; Prellwitz, BB XXV 285; Trautmann, 167 d.; Walde-Pokorny, II 284; Pokorny, 719). Toda osnovni pomen tega *mlakъ* je »sparjen, segret« in temu bolje ustreza lit. *smal̃kas* »para, sopara«, *smalkìnti* »pražiti, pariti« poleg *smal̃kti* »isto«, torej primarno **(s)molk-*; iz iste osnove poleg splošnoslov. *smola* tudi sln. *mlečje* in *(za-)molkel* (avtor, Baltistica II (1977), 19).

mlâd (adj.) »adulescens, parvus«, f. *mláda*, n. *mládo*; dol. oblika *mládi, ta mláda*, komp. *mlâji, mlâjši*, dial. *mlàš, mlę̂š* »posel«, *mlȃįši* »posli« (Ruše, Lobnica), subst. *mlada* »nevesta« (bkr.), *mlàdenič* »mlaj« (pkm.); zanimiv akc. arhaizem *mladę̂ga, starę̂ga meseca se sę̂įe* (Lobnica). V 16. st. *mlad, mlajshi, narmlajshi, mladu lejtu* »pomlad«, *mladaz, mladenizh, mladiza, mladust* (Megiser), v 18. st. *mladina, mladizh* (Pohlin). Psl. **môldъ*, csl. *mladъ*, sbh. *mlâd, mláda*, mak., blg. *mlad*, r. *molodój (mólod)*, ukr., br. *molodýj*, p. *młody*, č., slš. *mladý*, luž. *mlody*. Prvotno *u*- deblo, prim. r. *s mólodu*, p. *za młódu*, stč. *z mladu*. Pomensko najbliže je stprus. *maldai* (n. pl.) »mladič«, *maldian* (ak. sg.) »žrebe«. Vendar tudi st. venet. *molzon* »mlad« (Haas, Sprache II 233), atp. *Moldia*, prim. sbh. *Mladena* (Porzig, Glied.), *vants molzonke* »ženin in nevesta«, mesap. *maldahias, maldahiahi* (Pauli, III 329). Vendar se tudi nvn. cgn. *Moldt, Moltke* iz iste osnove (Bach, DNK I 1, 38). Na starejši, splošnejši pomen ide. **mold-* kaže sln. *mlaj* »Schlamm«, *pomlajiti* »namočiti«, sbh. *mlȕdine* »plitvina v morju, poplavljeno ozemlje« *mláditi* »gnesti, mehčati« (Schütz, Geog. Term. 78), Dalje glej Miklošič, 200; Berneker, II 71; Fraenkel, IF LXIX 154; Trautmann, 167; Vasmer, II 150.

mladíti, *mladím* (v. impf.) »pustiti uležati, zoreti«, npr. *sadje se mladi, vino se mladi*; prim. sbh. *mlàditi, mlâdīm* »isto« (Dalmacija), r. *molodítь, moložú* in p. *młodzić piwo* »posladiti, uležati pivo«. Pomensko blizu je tudi sln. in sbh. *mladiti testo, ilovico* »ponovno pregnesti« (tudi sbh.). Zanimiv pomenski arhaizem; psl. **moldъ* ni pomenilo samo »mlad (po letih)«, ampak »droben, mehak«, prim. sti. *mṛdúṣ* »mehak, nežen, droben«, gr. ἀμαλδύνω »mehčam, slabim«, stir. *meldach* »mehak, nežen, prijeten«, arm. *melk* »mehak, mahadrav«. Dalje glej iz pivovarske kulture tudi *mlaj* in *mlato*.

mláhav (adj.) »shiran, mahedrav, medel«; v 17. st. in 18. st. *mlahov, mlahou* »mlačen« (Dict., Pohlin, Gutsmann) in najdemo tudi kasneje oblike *mláhen, mlahóven, mlahóten* tudi v pomenu »mlačen« je primarni pomen kakor pri v. *mlahavíti, mlahavím* (v. impf.), *omláhniti, omlȃhnem* (v. pf.) »postati slab, medel, bolan« in je verjetneje izhajati za *mláhav* in *mláčen* iz dveh različnih osnov, ki sta se deloma pomensko križali. Že csl. *mlochavьstvo* »infirmitas«, sbh. *mlȁhav* (kajk.), *mlâv* (Dalmacija) poleg *mlȍhav* (kajk.), *mljȍhav* (Istra), *mlotan* (Dalmacija). Primerjati je mogoče tudi ukr. *mlavyj, mlojnyj* »oslabel«. Izhodišče je morda ide. **mlāqsos* s starim *-ch-*; sorodno je gr. βλᾱ́ξ »slab«, μαλακός »isto« (**mlā-* > **blā-*), stir. *mlāith* »slab, nežen«, sti. *mlātá-* »mehak«. Glej tudi *mleden*. Večina avtorjev izvaja *mláčen* in *mlahav* iz iste osnove (Miklošič, 198; Berneker, II 63; Matzenauer, LF X 328; Uhlenbeck, IF XVII 370).

mlâj (m.) »grez, blato, kal, prašičji iztrebki« (vzh. štaj., pkm), tudi *mlajína* »blato, mrčes« (pkm.) in *(po-)mlajíti, (po-)mlajím* »prevleči z blatom«, tudi *zamlajiti* (štaj.). Nejasno; pomensko enako je gr. μολύνω »umažem«, lit. *mul̃vinti* »prevleči z blatom« (o tem Fraenkel, 418; Frisk, II 252). Toda izhajati je treba iz **mold-* kakor pri r. *zamolodétь* »pooblačiti se«, *zamolžítь, zamoláživatь* »skaliti se, potemneti, skvasiti, pooblačiti se«, p. *niebo się mładzi na deszcz* (o tem Potebnja, RFV III 96; Brückner, KZ XLVIII 200; Vasmer, II 150). Zgrešeno Berneker, II 74, ki za r. izhaja iz **molgo-*.

mláka »luža, kal«, tudi *mlakúža* (k tvorbi prim. *kalúža*), *mláčina* »mlaka, močvirna trava«; kol. *mlâčje* (n.) »močviren kraj«, *mlákovica, mlakûžnica* »voda iz mlake«; k temu *mlakóš* (m.), *mlakúž, mlakûžka* »Gallinula, rallus aquaticus, crex pusillus«; v 16. st. *mlaka* »lacuna, palus« (Megiser), *mlâka, mlakufza* (Pohlin), tpn. *Mlaka*, 1317 *Mlak*, 1436 *Mlakch*, 1478 *Mlaka*, mptn. *Mlaka, Mlačnica, Mlače, Mlačine* (avtor, SVI II 25). Prim. csl. *mlaka* »lacuna«, sbh. *mlȁka, mlâkva*, mak. *mlaka*, blg. *mlaká, mlakište*, č., slš. *mláka*, p. in plb. *młáka* je iz slš. poleg p. *pamłoka* »vlažen oblak«. Iz slov. jezikov je madž. *moláka* »isto« in rum. *mlacă, mlaştina* »močvirje«. Zaradi str. *molokita* »močvirje« je domnevno psl. **molka:*, to je prevoj k **melko* »mleko«; s tem primerjajo lit. *mal̃kas* »požirek«, lot. *màlks, màlka* »isto« (Berneker, II 33; Trautmann, 177; Vasmer, II 151; Janko WuS I 99); drugače Machek, NŘ XXIX 10; ESČ² 367, ki suponira psl. **mlaka* in primerja lot. *plācis* »močvirje«. Vprašanje je, če spada zraven č. *mklý* »vlažen« poleg *mlkvý*, slš. *ml'kvy* »vlažen, nezrel« (tako Vasmer, II 151). Gotovo pa je treba kljub Miklošiču, 198 izločiti lit. *malka* »drva«.

mlamol (m.) »jarek, prepad«; v 16. st. pri Trubarju in Dalmatinu. Reduplikacija **mol-molъ k mleti, meljem*; za *o*-jevsko stopnjo osnove prim. sln. *podmȍl* (m.), *spodmȍl* »zajeda, votlina«, dial. tudi *mȍl* (m.), g. *móla* »rečni pesek, mivka« (dol.) poleg *mȇl* (f.), g. *melî* »isto«; na reduplikacijo kaže tudi tpn. *Mole*, 1444 *Memolach*, 1479 *Wemolach*, 1496 *Memolach* poleg tpn. in mtpn. *Mole, Mule, Movnik, Munik* (avtor, SVI II 31). Vprašanje pa je, če spada k tej osnovi tudi *mlamôla* (f.) ali *mlamol* (m.?), v 16. st. *molitev Davidova, kadar je v mlamoli bil* (Trubar), torej v pomenu »zmeda, razdvojenost«. To kaže na *o*- jevsko reduplikacijo osnove, kakor je v sln. *mleviti* »mencati, biti v zadregi«, adv. *v melce*, prim. lot. *mèlst* »blesti, trapati« (avtor, Eseji 126). Berneker, II 72 izvaja oboje iz **melti*, **meljǫ* in primerja r.

molomón »goflja« poleg *mélja* »isto« in č. *vzmlamolati* »žlobudrati«. Miklošič, 200 navaja samo sln. prvi pomen in dodaja dial. *spodmovk* »jama«, za č. *mlamolati* pa misli na **bol-bol-*, sln. *blebetati.*

mláskati, *mlâskam* (v. impf.) »cmokati«, tudi *mlaskáti, mlaskâm,* k temu pf. *mláskniti, mlâsknem* »tleskniti z jezikom«, impf. *mláščati, mlaščím* »oddajati cmokove glasove«, pf. *mláščiti, mlâščim* »udariti tako, da poči«; izv. *mlàsk* (m.) »cmokanje«, *mlaskáč* (m.), *mlaskȍt* (m.), adj. *mláskav.* Prim. sbh. *mljȁckati, mljȁckām* poleg *mljȅskati, mljȅštem, mljȅškām* in *mlâskost* (m.) (Hvar), *mlaščȁt* (čak.), mak. *mlaska,* blg. *mljáskam,* p. *mlaskać,* č. *mlaskat,* slš. *mlʼaskatʼ, mliaskatʼ,* gl. *mlaskać,* dl. *mlaskaś* »isto«. Stara onomatopeja; že Miklošič, 198 primerja n. *schmalzen* in r. *čmókatь*; Berneker, II 64, ki z rezervo pritegne tudi ukr. *mlaskavecь* »motovilec«, zavrača Rozwadowskega, Rozpr. XXV 413 primerjavo s st. r. *mlas* »tek«, kimr. in nir. *blas* »isto«, bret. *blaz,* srir. *somblas* »tečen«, *dombas* »neokusen« in domneva isto osnovo kakor v slov. *mьlsati.* Toda Machek, ZfCPh XXVIII 71 pritegne keltske paralele in opozarja na lit. *plakšė́ti* »mlaskati«. Sln. sinonim *cmókati, cmokáti* ima paralele v sbh. *cmókati, cmôkam, cmȍknuti,* r. *čmókatь,* ukr. *cmókaty,* br. *cmókacь,* slš. *cmókatʼ,* p. *cmokać* (avtor, ESSJ I 66). Glej tudi *luskati.*

mláščiti, *mlâščim* (v. impf.) »udariti s treskom«; k temu verjetno tudi *mlániti, mlánim* (Krn) < **mlat-no-ti*; intenzivno *-sk-* v **mlat-šč-iti.* Dalje glej *mlatiti.*

mlátiti, *mlátim* (v. impf.) »trituare«; k temu *mlât* (n.) »cepec, kladivo«, *mlàč* (m.) »kamen za črno moko«, *mlatev* (f.), *mlâčev* (f.), *mlât* (f.), g. *mlati*; dalje *mlatîč* (m.), *mlâtec* (m.), *mlatîtev* (f.), *mlatílnica* i. pod.; v 16. st. *mlatiti, mlatizh* (Megiser). Prim. csl. *mlatiti, mlaštǫ, mlatъ,* sbh. *mlátiti, mlâtīm,* pf. *mlȁtnuti* in iter. *mlàtati, mlât* (m.), blg. *mlátja, mlat,* r. *molotítь, moločú, mólot,* ukr. *molotýty, mólot,* p. *młócić, młot,* č. *mlátiti, mlat,* slš. *mlátitʼ, mlat,* gl. *młóćić,* dl. *młośiś.* Psl. **moltъ* in k temu **moltiti*; polna *-o-*stopnja ide. **mel-* »mleti« (Berneker, II 73; Persson, Beitr. 645; Vasmer, II 152; s tem primerjajo lat. *malleus* »kladivo, tolkač« in *marcus* »kovaško kladivo«. Machek², 367 primerja tudi lat. *martulus* »kladivo«, frc. *marteau* in domneva kakor Meillet, Et. 298, da ta osnova **molt-* poleg **mart-* ni v zvezi z **mel-* »mleti«.

mláto (n.) »sladove tropine, drope«, tudi *mláta* (f.), v 18. st. *mlata, mlatu* (Gutsmann). Prim. sbh. *mlȃta* (f.) »stolčeno in kuhano žito za varjenje piva«, ukr. *mólot* (m.) »tropine, mekine«, p. arhaično *mloto, mlóto, mlota* (f.), č., slš. *mláto* (n.) »tropine od kuhanega slada«. Iz slov. jezikov je stprus. *piwamaltan* »pivovarski slad«. Starejši raziskovalci so domnevali, da je izposojeno iz pragerm. **malta-,* stvn. *malz,* stnord. *malt,* ags. *mealt* < **meld-* (glej *mlad*), tako Miklošič, 200; Matzenauer, CS 255; Trautmann, Sprd. 400. Obratno Uhlenbeck, PBB XX 40 je izvajal iz slov. **melti, *meljǫ* »mleti«, prim. str. 1392 *kъ prazdniku solodъ molotъ*; enako Berneker, II 73; Kiparsky, SLC 46; fin. *maltas* »slad« je verjetno iz germ.

mláva »leskova šiba za obroč« (Mune v Čičih); prim. sbh. *mláva* »prot, šiba, odsekana veja, podstavek za mreže«, tudi *mljȁva* (Istra), *mjȁva* (Moščenica). Dalje nejasno; sbh. tudi *mláva* »reka« in hdn. *Mlava,* kar je morda iliro-traš. **Malua* v terminu *Dacia maluensis*; vendar tudi p. hdn. *Mlava.* Skok, II 441 domneva osnove **mel-, *melā + va.* Berneker, II 64 suponira izhodno **molva.* Dvomljivo Charpentier, JA XXXVII 52, ki je sln. *mláva* primerjal s sti. *mūrvā* »Sanseviera zeylanica«, kar je neide. beseda (o tem Mayrhofer, II 666).

mlȇčje (n.) »železovi okujki, žlindra« (Železniki); tudi mtpn. *Mlečje* (Kropa). Samo sln.; star železarski termin; psl. **(s)melk-*; sorodno je lit. *smeĨkti, smelkiù* »zakaditi, zadimiti«, a tudi »zadehniti, zapariti, zasenčiti«. Fraenkel, 843 suponira izhodni pomen »zadimiti« in meni kakor Leskien, Abl. 344, da je to prevoj k lit. *smaĨkas* »čad, sopara«. Drugače Persson, BB XIX 269, ki izhaja iz prapomena »kratiti, tesniti«, in primerja lit. *smulkùs* »droben, fin«, srvn. *versmahten* »omagati«. Glej tudi Pokorny, 969, ki navaja iz te osnove stir. *smāl, smōl, smuāl* »ogenj, žerjavica, pepel«.

mléden (adj.), f. *mlédna* »shujšan, upadel« poleg *omléden* »plehkega okusa«, *omlédnost* (f.) »neslanost«. Prim. sbh. *mlȅden* »mršav, suh, neslan«, tudi *mnȅdān, mlidan* in *mlednik* »mršav konj«. Verjetno staro **meld-*; že Miklošič, 206 je primerjal r. *meledá* »zamuda, počasnost«, *méledkij* »počasen« in suponiral, da se je razvilo vzporedno z **mьdl-* (glej *medel*), ki je pomensko blizu ruskim besedam. Dalje nejasno; Machek², 356 primerja gr. βλαδαρός »medel, oslabel«, ἀμαλδύνω »slabim«, bret. *ble* »slab«, sti. *márdhati, mr̥dháti* »popušča, slabi, pozablja«. Težave povzroča tudi sln. *obléden* »neumen, nor, objesten, priliznjen«, v 17. in 18. st. »objesten, nadut« (Dict., Hipolit, Gutsmann) poleg gr. βλάξ »neumen, omejen, mahedrav«, sti. *mlā-ta -* »mehak«, stir. *mlaith* »mehek, pohleven« (o tem Frisk, II 240; Mayrhofer, II 698). Dvomljivo Skok, II 442, ki izvaja *mlēdan* od *bled.*

mléko (n.) »lac«, v 16. st. *mleku* poleg *mlezhnica* »fungus« (Megiser), v 18. st. *mlęku, mlęzhn, mlęzhnat* (Pohlin), *mlieku, mliezhen, mlieken* (Gutsmann), dial. tudi *mlenko* (Slomšek), *mlȇŋko, mlâiŋko* (Ramovš, HGr. II 104); k temu *mlȇč* (m.), *mlȇčec* »ime različnih rastlin in gob«, *mlȇček* »rastlinski sok«, *mléčiti se* »o sadju«, *mlȇčnik, mlȇčnjak* »otroški zob«, adj. *mléčen* tudi v pomenu »mlad, nedozorel«, npr. *mlečnogôbec, mlečnogȍb.* Splošno slov.; prim. csl. *mleko,* sbh. *mlijèko,* mak. *mleko,* blg. *mljako* (pl. *mleká*), r., ukr. *molokó,* br. *malakó,* p. *mleko, mlyko,* č. *mléko, mlíko,* slš. *mlieko,* luž. *mloko.* Psl. **melko,* ne dovolj pojasnjenega porekla; starejši avtorji (tako Miklošič, 187; Lottner, KZ XI 172; Hirt, PBB XXIII 341; Peisker, Bez. 74) so domnevali, da je prasorodno ali celo izposojeno iz germ. **meluk* »mleko«, got. *milkus* itd., kjer je treba izhajati iz **melǵ.* (glej *mlezivo* in *molzti*). Dubleta **melk-* (lat. *mulceo* »gladim, božam«) je sporna. Drugi izhajajo iz ide. **melk-* »moker« (glej *mlaka, mlakuža*) kakor lit. *pė̃nas* »mleko« (glej *pinja*): sti. *páyas* »sok, voda«, slov. *piti* in primerjajo lit. *maĨkas* »požirek, srk«,

lot. *màlks* »isto« (Endzelin, KZ XLIX 66; Brückner, KZ XLV 101; Berneker, II 33; Vasmer, II 151; Fraenkel, 402).

mlésti, *mólzem* (v. impf.) »mulgere«; arhaična oblika poleg *mólsti* (gor., Ig); v 18. st. *mlefti* in *moufti* »melken« (Gutsmann). Prim. r. csl. *mlěsti, mьlzu,* kar ustreza lit. *mélžti* poleg *milžti, mélžu* (o tem Trautmann, 178; Pokorny, 722). Dalje glej *molsti.*

mléti I, *méljem* (v. impf.) »molere«; v 16. st. *mleitj* (Megiser), v 18. st. *mleti, melem* (Pohlin), *mlanje* »Mahlen«, *mela, melaja* (Gutsmann); pf. *z- (na-, po-, pre-, raz-) mléti,* impf. *premlévati*; številne izvedenke tipa *mlêv* (f.), g. *mlevî* »Mahlen«, *mlêv* (m.) »milka, pesek«, tudi *mlêvka, mlénje, mlétje, mlêtev, mlêvec.* Splošno slov. **melti, meljǫ,* prim. csl. *mlěti, meljǫ,* sbh. *mljȅti, mljȇm,* mak. *mele,* ptc. pr. pas. *mlen, melen,* blg. *méljа,* r. *molótь, mélju,* ukr. *moloty, meljú,* br. *malócь, mjaljú,* p. *mleć, mielę,* č. *mlít, melu,* slš. *mliet', meliem,* gl. *mlěć, mjelu,* dl. *mlaś, mleju, melju.* Pomensko enako je lit. *málti, malù,* lot. *malt, maļu* poleg lit *miltai* (pl.) »moka«, lot. *milti,* stprus. *meltan* »isto«. Iz iste osnove ide. **mel-* je got., stvn. *molan* »mahlen«, stir. *melim,* lat. *molere,* gr. μύλλω, arm. *malem,* alb. *miell* »moka« itd. Glej tudi *mlatiti* (Miklošič, 186; Berneker, II 35; Trautmann, 168; Vasmer, II 116; Fraenkel, 403).

mléti II, *mélje* (v. impf.) samo v frazi *noga mi melje* »noga mi je zaspala«. Pomensko enako je lit. *kójas mielino* k *mielinti* »zaspati, postati neobčutljiv (o udih)«, kar povezuje Fraenkel, 449 z lit. *miẽlas* »mavec, gips«, slov. *mělь* »apno«, sln. *mîl* (f.), g. *milî* poleg *mîl* (m.). Č. *mele mne to* »leži mi na srcu, mrzi, vznemirja« povezuje Machek, Zb. Dečev 51 z gr. μέλει μοι »isto« k μέλω »biti zaskrbljen« brez jasne etimologije (o tem Frisk, II 204).

mléviti, *mlévim* (v. impf.) »mencati, cincati« (pkm.): verjetno po metatezi iz **melviti* k ide. **mel-* »motiti, varati«, prim. p. *omelśniony* »zmoten«, morda tudi r. *molovitь* »zdeti, dozdevati se«; sln. tudi *v melce* (adv.), npr. *v melce iti* »mencati, priti v zadrego« (Črni Vrh) in *mêvža* »mencač, cincavec«, adj. *mêvžast,* v. *mêvžati* < **melьža.* Najbliže sorodno je lit. *mẽlas* »laž«, lot. *meļi* »laž«, *mèlst* »blesti, trapati, kvasiti« (avtor, Eseji 126). Iz redukcijske stopnje je lot. *mùlsa* »zmeda«, *mùldêt* »blesti, fantazirati«, sln. *mólnjen* (adj.) »zmešan, omamljen« < **mьlnьnъ* in morda iz polne stopnje tudi *mlamôla* »zmeda, kaos«.

mlézivo (n.) »skuta, prvo mleko«, tudi *mléziva* (f.), *mlézivina, mlézina* in *mlêz* (f.), g. *mlezî, mlêzev* (f.), g. *mlêzve,* adj. *mléziv,* izv. *mleziváča* »neka jed«. Tudi sbh. dial. *mljȅza* (Brač), *mlȉzivo* (Žumberak), *mljȅzinac* »postržek«, r. *molózivo,* ukr. *molózyvo,* br. *maladzíva,* p. *młodziwo* (naslonjeno na *mlad*), č. *mlezivo,* slš. *mledzivo* »isto«. Psl. **melzivo* iz **melǵ-,* prim. sln. *mlésti* (Gutsmann) poleg *mólsti, mólzem,* csl. *mlesti, mьlzu*; iz polne prevojne stopnje **molǵ-* je r. *molost* (f.) »čas molže«, stp. *młost* »žehtar«, sbh. *mlâz* (m.) »curek«, *zamlaz* »kislo mleko«, *mlȁzati* »brizgati«. Sorodno je nvn. *Milch* »mleko«, stvn. *miluh,* got. *milkus,* stir. *melg, mlicht,* toh. *malke* »mleko«. Dalje glej *molsti* (Vasmer, II 151; Trautmann, 178).

mlîn (m.) »molinum, pistrinum«, tudi *málin* in dial. *mélin*; v 16. st. *malin* (Megiser), v 18. st. *malen* (Pohlin), *mlin* (Gutsmann). K temu *mlînar,* dial. *málnar,* v cgn. *Mlinar, Malnar*; pogostno v tpn. in mtpn. *Mlino, Mlinšček, Mlinarica, Mlinščica, Mlinišče* i. pod. (avtor, SVI I 26). Prim. balk. csl. *mlinъ* »mola«, *mьlinь,* sbh. *mlȁlin,* tudi *mlȉn, mȅlin* (Cres), *malinica* (15. st.), r. dial. *mlin,* ukr. *mlyn,* br. *mlyn, mlin,* p. *młyn,* č. *mlýn,* slš. *mlyn,* luž. *młyn.* Kakor stvn. *mulī, mulīn,* »Mühle« je psl. **mьlinъ* izposojeno iz lat. *malīnum, molīna* za »vodni mlin«, ki je latinska iznajdba iz 1. st. p. n. št., prim. it. *molino, mulino,* frc. *moulin,* toda stir. *mulenn* (< **molendīnum*); k temu *mlinar, malnar* preko **mьlinarь* iz lat. *molīnarius,* it. *mulinaro.* Izhodišče je lat. *mola* »mlinski kamen« iz iste osnove kakor sln. *mleti.* Ni dovolj jasno razvidno, v koliko je na razvoj slov. oblik vplivalo stvn. *mulīn* in naslonitev na **melti* (Miklošič, 186; Meillet, MSL XIV 373; Rešetar, JA XXXVI 541). Iz slov. jezikov je madž. *malom* »mlin,« *molnár* »mlinar«.

mlînec (m.) »močnata jed«, tudi *blinec* »isto«; k temu *mlíniti testo* »tenko razvaljati« (Solkan), *mlînčiti* »razvaljati«, *mlinčnik* »valjar« poleg *razblíniti* »razvaljati«. Iz sln. trž. it. *mlinze* »pasta spianata«. Prim. sbh. *mlȉnac,* g. *mlȉnca,* dial. pf. *mninci* (Žumberak), blg. *mlin,* r. *blin,* g. *bliná,* ukr. *mlynécь,* g. *mlyncjá* poleg *blynécь,* br. *blin,* g. *blina,* gl. *blinc,* dl. *mlińc.* Sln. tudi cgn. *Blinc* (prim. str. atpn. *Blinъ*) poleg *Mlinc.* Iz slov. jezikov je lit. *blýnas,* lot. *blìnis* in n. dial. *Plinse* »isto«. Primarno **mlinъ* iz ide. **mlī-,* redukcijske stopnje od **mēlei-* »mleti« (Solmsen, KZ XXXVII 589; Miklošič, 186, 429; Berneker, II 64; Vasmer, I 93).

mlîtva »zlata, srebrna pena«; k temu *mlitvar* »izdelovalec zlate pene«. Miklošič, 199 izvaja iz lat. *blitum* »Beta«, kar je izposojeno v sln. *blîtva* »Beta«, že v 18. st. *blitva* (Pohlin); it. *bièta* »Beta«, *biètola* je križanje med lat. *blitum* in *bēta* oboje mediteranskega izvora (Battisti-Alessio, I 514). Bliže sln. *mlîtva* je gr. βλίτον »Atriplex hortensis«, stí. *mrityáti, mlityáti* »razleze se, razpade«, sbh. *mlȉtati, mlȉtām* »postati len, vlačiti se«, *mlȉtav* »brez moči« (Berneker, II 65). Osnova je domnevno **mel-* »mleti« (glej Meyerhofer, II 695). Skok, II 443 navaja tudi sbh. *mlitva* »pogačica, kost v kolenu« (Dalmacija). Sbh. *mlȉtav* in ukr. *mlivyj* pa povezuje z *mlahav.*

mnéti, *mnim* (v. impf.) »credere, putare, opinari«, samo pri starejših avtorjih v 16. st. *mneti,* 1. sg. *mnim,* celo *mlóedan,* 3. sg. *mlydy,* 3. pl. *mloejo,* ptc. *mloeu* (Ramovš, Hgr. II 96); danes živo subst. *mnénje* (n.) »opinio« in k temu komp. *pómniti, pómnim* (impf.), dial. *puniti, punim,* v Briž. spom. *pomngu,* pkm. *pomneti, pomnja,* knjižno pf. *opómniti, spómniti se, zapomniti si,* impf. *opomínjati, spomínjati se, opomin*; glej tudi *sûm, súmiti, sumen, sum(n)ljiv* < **sǫ-mьn-.* Psl. **mьn-.* redukcijska stopnja k **měn-* (glej *meniti*), prim. csl. *mьněti, mьnjǫ* »putare«, *pomьnéti* »meminisse«, *sǫmьněti* »dubitare«, sbh. *mnȅti, mnîm* (impf.), dial. *jâmlim* < *ja mnim, pòmnja, pómlja, súmnja, sumnjati,* mak. *pomni* (impf.), blg. *pomnja, povnja,* r. *mnitь, pómnitь,* ukr. *mníty, pómnu,* p.

pomnieć, č. *mníti, pomníti*, slš. *domnieti sa*, gl. *pomnić*. Iz iste red. stopnje je lit. *miñti, menù* »misliti«, lot. *minêt* »izbrati, izmisliti«, stprus. *minisnam* »pomislek« (Miklošič, 188; Trautmann, 180; Vasmer, II 142). Dalje glej *meniti*.

mnôg (adj.), f. *mnóga* »multus«; k temu adv. *mnógo* in številne izvedenke kakor *(po)množiti, (po)množim* »multiplicare«, *množína, mnoštvo* (n.) »multitudo«; po dial. prehodu *mn-* > *vn-* tudi *vnogo*, v 16. st. *vnoshina* poleg *mnogi, mnogo, mnoshiti mnoshiza, mnoshenje* (Megiser), v 17. st. celo *vmnoshiza*, (Skalar), dial. *vnǫ̀go, vnôgi, vnožîna* (pkm.), celo *vnôža se mi* »ich spüre keine Lust«, kalk po starejše n. *bevilen* »es wird mir des zu viel« (Štrekelj, LMS, 1894, 15; Ramovš, HGr. II 95). Splošno slov.; prim. csl. *m(ъ)nogъ, m(ъ)nogo, m(ъ)nožьstvo, m(ъ)nožiti*, sbh. *mnôg, mnóga, mnȍgo, mnógo, mlogo*, mak. *mnogu*, blg. *mnogo*, r. pf. *mnógije*, adv. *mnógo*, ukr. pl. *mnóhi*, br. pl. *mnóhija*, p. star. *mnogi*, č., slš. *mnohý, mnoho*, gl. *mnohi, mnoho*, dl. *mlogi, mlogo*. Psl. **mъnogъ*, **mъnogo* primerjajo z got. *manags*, stvn. *manag* »mancher« in s stir. *menice* »pogost, bogat«; ne spada pa sem lit. *minià* »množica«, kakor povzema po Schulze, KZ XLV 333 večina avtorjev (Trautmann, 189; Vasmer, II 143), glej Fraenkel, 453. Ni verjetno, da bi bilo *mъnogъ* germanska izposojenka, kot je domneval Hirt, PBB XXIII 395, glej Kiparsky, GLS 75. Izhajati je treba iz ide. **men(e)gh-*, **mn̥gh-*, toda vse druge paralele so negotove. Tako sti. **magha-* »dar«, *maghavan* »prostovoljno darujoč« (o tem Mayrhofer, II 546) in še bolj Machek², 370, ki rekonstruira psl. **mъgnъ* z metatezo in primerja lat. *magnus*, gr. μέγας in het. *meikki-* »mnog«.

môč (f.), g. *močî* »vis, potestas«; k temu adj. *močân, móčen* »fortis«, adv. *močno* »valde«; v 16. st. *muzh, mozhan, mozhnu* (Megiser), v 18. st. *mȏzh, muzh, mózhn* (Pohlin); Miklošič, Lex. Pal. 382 opozarja na dial. *svete moči* »relikvije«, v Briž. spom. *moki* »isto«. Psl. **moktь* < **mogtь*, prim. csl. *moštь* »potentia«, pl. *mošti* »reliquiae, cadaver«, sbh. *môć*, g. *mȍći* »potentia«, mak. *mok'*, blg. *mošt*, r. *močь*, g. *moči*, ukr. *mič*, g. *móčy*, p., č., slš. *moc* »množica, zelo veliko«, gl. *móc*; toda sbh. *mošti*, r. *mówči*, rum. *moáște* »relikvije« < csl. Enako kot slov. **moktь* je tvorjeno got. *mahts* »moč, sila«, stvn., srvn. *maht* (Miklošič, 199; Berneker, II 70; Trautmann, 164), vendar ni izposojeno iz germ., kot je domneval Hirt, PBB XXIII 325. Dalje glej *moči, morem* in *morati*.

močerȃd (m.) »Salamandra maculata«, tudi *čomorȃd* poleg *močerák, močerȃn, močerôn, močerȏl, močerȃv, močeróga* (f.); v 18. st. *mazhàrad* »Salamandra«, *mazharôl* »stellio« (Pohlin). Tudi sbh. *močorad* in iz sln. prevzeto č., slš. *macarát*, starejše č. *macarád* »Proteus« poleg sln. *močeríl, močerílec* »Proteus anguineus«. Izvedeno od *moča* »mokrota« in morda *-radъ* »ker se pojavlja ob dežju« (Miklošič, 200; Flajšhans, NŘ X 294; Machek², 346). Dalje glej *močiti, moker*.

móči, *mórem* (v. impf.) »possum, licet mihi«; v Briž. spom. *moſem, moſim, moſete*; v 16. st. *mozhi*, ptc. pres. *mogozh, magozh, more biti* (Megiser), 1607 *moret* »potere« (Alasia), v 18. st. *mozhi, morem* poleg *moreti* »mögen«, *mureti, permuran biti* »müssen«, *moreti, samoreti* »können« (Gutsmann), dial. tudi inf. *morìt, morèt* (Rezija). Prvotno **mogti, mogǫ*, *možeši* in iz tega najprej v 2. os. *moreš* (Ramovš, Hgr. II 294), iz imperfekta **možaše* tudi *moraš*, kasneje *môrati, môram*. Zanimiv je stari ptc. prez. *roža mogota* < **mogǫta*, k temu *mogótec*, novejše *mogóč, mogočen*. Poleg komp. *pomoči, zamoči, zmoči* tudi impf. *pomágati*, v 16. st. *premozhi, premagati* in *premog* »zmaj« (Megiser), kasneje *prémog* »Steinkohle« (Vodnik), *smoshan* (Megiser), danes *premožen* »imovit«, *premoženje* »imetje«, nikalno *nemóčen, nemogóč, nemóžen*. Splošno slov.; prim. csl. *mošti, mogǫ, možeši*, sbh. *mȍći, mògu, mȍrem, mȍžēš*, mak. *možam, možeš*, blg. *moga, možeš*, r. *močь, mogù, možeš*, ukr. *mohtý, móžu*, br. *mohčí, móhu, možaš*, p. *móc, mogę, możeš*, č. *moci, mohu, můžeš*, slš. *môcť, môžem*, gl. *móc, móžu*, dl. *móc, mohu*. Vse je ostanek nereduplicíranega perfekta nekega atematskega glagola (Trubeckoj, Slavia I 14), ohranjen tudi v got., stvn. *magan, mag*, nvn. *mögen, mag, Macht, Vermögen*; sorodno je tudi lit. *magė́ti* »ugajati«, *mãginti* »privlačevati«, *pramogà* »zabava, kratkočasje« poleg *mė̃gti* »ljubiti«, lot. *mêgt* »premoči«, *pamêgt* »pomagati« (Fraenkel, 395; 425). Izključeno je, da bi bilo slov. **mogti* izposojeno iz germ. (o tem Kiparsky, GLS 105). Meillet, MSL XIV 335 je pritegnil k isti osnovi tudi gr. μηχανή, dor. μᾶχανά »priprava, stroj« (od tod kulturna beseda *mehanika*) (Berneker, II 67; Osthoff, PBB XV 211; Trautmann, KZ XLVI 180, BSW. 164; Vasmer, II 144).

močîti, *móčim* (v. impf.) »conspergere, mingere«, pf. *po-(od-, o-, pre-, raz-, z-)močiti*, impf. *pomâkati, pomâkam, pomâčem* v 16. st. *mozhiti* »intingere« (Megiser). Prim. csl. *močiti, močǫ*, sbh. *mȍčiti, mȍčīm* poleg *mȁčati, mȁčām*, mak. *moča*, blg. *móčam*, r. *močítь(sja)*, ukr. *močýty(sja)* br. *mačýcь, mačýcca*, p. *moczyć*, č. *močit*, slš. *móčiť*, gl. *močić*, dl. *močyś*. Iz iste osnove **mok-* je sln. *mókniti, môknem* »postajati moker«, csl. *moknuti*, r. *pro-móknutь*, ukr. *promóknuty*, p. *moknąć, moknę*, č. *moknouti*, gl. *moknyć*, dl. *moknuś*. Sln. tip *mokríti, mokrím* ima paralelo v mak. *mokri*, blg. *namókrjuvam* »namakam«. Zanimivo je sln. *mácati* < **maksati*« poleg r. *makátь*, sbh. *umákati* itd. Iz glagola je izvedeno sln. *močílo*, pl. *močíla* »močvirje«, v tpn. 1374 *Motschidel*, n. *Tschiedl*. Sorodno je lit. *makénti, makė́ti, mak(n)óti* »brozgati po blatu«, *makalýne* »z globokim blatom pokrit kraj« (prim. sln. *močȃl* (f.) »močvirje«, s prevojem tipa *makati*, lot. *mãkulis* »oblak«, *mãkuļuôt* »pooblačiti se«. Verjetno je iz iste osnove tudi lat. *mâcerare* »mehčati, namakati« in oset. *moecyn* »vložiti v tekočino«. Ne spada pa zraven ir. *máin* »močvirje«, kimr. *mawn* »šota« (Miklošič, 199; Berneker, II 8, 69; Trautmann, 167; Vasmer, II 30, 148; Fraenkel, 399).

močvîrje (n.) »palus«; izredno razvejana besedna družina, prim. *močvȃr* (m.), *močvȃra* (f.), *móčvara, močvarína* (bkr.), *močvír* (m.), *móčve* (f. pl.), *mocvír* (Lašče), *mocvîrje, mócver* (Vipava), adj. *močvíren, močvâren, mocvíren, mocvẹ́rnat*, v 18. st. *mozhárn, mozhirn* (Pohlin); prim. sbh. *mȍčvara, mȍčvar* (Lika), *mocvir*, g. *mocvȋrā* (Istra). Splošnejše je sln. *močâva*

poleg *močâl* (f.), sbh. *mòčalina*, *mȍčar* (f.), blg. *močáva*, *móčor*, *móčur*, r. *močága*, *močág* (m.), k temu morda sln. *močâd* (f.) »vlaga«, ukr. *močár(a)*, p. *moczar(a)*, č. *močařina*, *močál*. Iz slov. jezikov rum. *mocîrlă* »blato, lokva«, alb. *maçul*, madž. *mocsár*; vse izvedeno od **mok-* »močiti«, vendar tvorba ni vedno jasna; za oblike z *-v-* domneva Skok, II 449, da so naslonjene na *lokva*.

modáti, *modâm* (v. impf.) »počasi, obotavljivo hoditi«, tudi *módati* (gor.), *múdati* (vzh., štaj.); prim. csl. *mǫditi* »muditi« (Diels, Aks. Gramm. 58). Verjetno sekundarna nazalizacija k *muditi* (Vondrák, Aks. Gramm. 138; Vasmer, II 168), dalje sorodno z lit. *maũsti*, *maudžiù* »skeleti, težiti po čem, tečnariti, sitnariti«. Dalje glej *muditi*. Drugače Machek[2], 382, ki suponira izhodno **mǫditi* in primerja sti. *mandaḥ* »len, tečen, počasen, obotavljiv«, kakor pred njim Walde-Pokorny, II 305; zavračata pa Fraenkel, 420 in Vasmer, II 168.

móder I (adj.), f. *módra* »sapiens, prudens«; k temu *modrôst* (f.), dial. *modrîja* (pkm.), *módrec* (m.), *modrijân*, v. *(iz)modríti*, *modrováti*, *modrijániti*; v 16. st. adv. *modru*, *ne modru*, *modrust*, *modruſt* (Megiser), v 18. st. *môdr*, *modrijan*, *modrim se*, *modruſt*, *modruvati* (Pohlin). Splošni slov.; prim. csl. *mǫdrъ* »prudens«, *mǫdrostь*, *mǫdrovati*, sbh. *múdar*, mak. *madar*, *mudar*, blg. *mъ́dъr*, r., ukr. *múdryj*, br. *múdry*, *múdzer*, p. *mądry*, č. *moudrý*, slš. *múdry*, luž. *mudry*. Sorodno je lit. *mandrùs* »čil, ponosen, ošaben«, lot. *muõdrs* »živahen«, *muôst* »razumeti, paziti«, dalje stvn. *muntar* »munter«, got. *mundrei* »cilj«; pomensko najbliže iz ide. *men-* »meniti« je sti. *medhā́* »modrost«, avesta *mązdra-* »moder«, alb. *mund* »znam, zmagujem«, verjetno tudi gr. μανθάνειν »učiti« (Vasmer, II 169; Fraenkel, ZSPh. XX 73; Benveniste, Orig. 189; Mayrhofer, II 685).

móder II (adj.), f. *módra* »lividus, caeruleus«, tudi *môdrast* (pkm.), *modríkast*; v *(po)modríti*; izv. *modríca* »modra lisa; Centaurea cyanus«, v 16. st. *modriza* »vibex« (Dalmatin, Megiser), v 18. st. *mudr* »caeruleus«, *mudraſt* »livor« (Pohlin), *muder* (Gutsmann). Prim. csl. *modrъ*, *modrěti*, sbh. *mȍdar*, mak. *modar*, blg. *modъr*, p., gl. *módry*, č., slš. *modrý*, dl. *modry*. Morda je sorodno lot. *madara*, *madere* »Galium«, kar je verjetno kakor est. *madaras* »isto« sprejeto iz šved. *mådar*, stangl. *maedere*, *matere*, *metere* »rdeče barvilo« (Berneker, II 66; Franekel, 304); za prasorodnost s slov. domneva Zubatý, JA XIII 426; Stud. I 2 76. Drugače Herne, Sl. Farbenbez. 85; za povezavo z gr. μάδρυα »sliva« neznanega porekla (o tem Frisk, II 158) se ogreva več avtorjev, celo za lat. *madeo*, gr. μαδάω »moker«; Machek, Arh. Orient. XVII 132 domneva celo het. *andra-* »moder?« z metatezo *am-* < *ma-*. Vse nejasno.

módo (n.) »testis« (bkr.), nav. dual. npr. *kozlovi modi* in pl. *móda*, rez. *múda*; dial. tudi *móndo* (vzh. štaj.) poleg *móda* (f.), pl. *móde* in *mode* (n.), g. *modéta*, 1607 *mode* (Alasia); k temu tudi fitonima *popova moda* (pl.) »Evonymus«, *moda* (f.) »Paeonia peregrina«, *moda* (f.) »sadež Colchicum autumnale«. Splošno slov. razen br. in luž., prim. csl. *mǫdo* (n.), sbh. *múdo* (n.), mak. *made*, blg. *mъdó*, r. *mudó*, dual. *mudé*, pl. *múdi*, ukr. *múdo*, p. *mądzie*, č. *moudí*, dial. *môdě*, *mudy* »kila« (prim. sln. *modě* »človek s kilo«), slš. *múď*, *múde* »mehur za tobak«, plb. *môda*. Dokaj negotove so primerjave z gr. μήδεα »genitalije« (o tem Frisk, II 222).

modràs (m.), g. *modrása* »Vipera ammadytes, Vipera berus« poleg *modrák* (Rezija); v 16. st. *mardraſsou*, *madraſſou* (Dalmatin); izv. *modrasíca*, adj. *modrâsji*, *modrásov*, *modrásovski*; k temu *modrásovec* »Daphne Mezereum« (Čaven), tudi mtpn. *Modrasec*, *Modrásovec*, *Modrasina*. Zmotno Miklošič, 199 in Oštir, WuS IV 214, ki izvajata iz *modrъ* »sinji«. Nedvomno rom., izposojeno iz istrorom. *madráso* »Tropinodotus natrix«, *madrap̧o* (Pulj), *madraşo* (Sisan), *madraşco* (Galesan), trž. it. *madraso* »Vipera berus«, it. *marasso* »kača«, starejše *madaraso*, izvedeno iz lat. *mat(t)aris* »kopje«, verjetno keltskega izvora (Meyer-Lübke, 5403; Battisti-Alessio, III 2360). Štrekelj, Lwk. 39 navaja rom. oblike, za katere meni, da so križanje med lat. *natrix* in *mater*. Glej tudi Ramovš, Hgr. II 79. Po mnenju Kranzmayerja, ONBK I 168 je furl. *madràc* »salamander, vodna kača«, retorom. *madràcc* »kača« izposojeno iz sln. *modrák*; verjetneje je obratno. Sinonim *grižnik* (Koblja glava).

môdrc (n.) »nedrc«, tudi *môdrec*, nav. dem. *môdrček*; v 16. st. *muderz* (Megiser), v 18. st. *modèrz* (Pohlin), dial. *mojdrec*. Izposojeno iz srvn. *muoder*, *müeder*, *übermüeder* »telovnik brez rokavov«, nvn. *Mieder*, starejše do 18. st. *Müder*. Prvotni pomen stvn. *muodar* »kačji trebuh«, kar je verjetno ista osnova kakor v lat. *mātrix* »materino telo«, gr. μήτρα »maternica« (Miklošič, Frw. 39; Matzenauer, CS 397; Striedter-Temps, DLS 180; Kluge-Götze, 477).

môhat (m.) »vrsta sira«, tudi *môhot* (Sln. Gorice), *môhant*, *môhont* (gor.), *môhovt* (Savinjska dol.). Izposojeno iz kor. n. *màchet* »Streichkäse«, *màchade*, *kâsmachet* »vrsta sira; sesekljano meso za juho«, tirol. n. *màchet*, g. *màchet* »jed iz mesa, slanine in začimb«, štaj. n. *Machet* »neke vrste zaseka« (Štrekelj, LMS, 1896, 155; Ramovš, Hgr. II 101; Striedter-Temps, DLS 180). Iz iste osnove je tudi sln. *ȁjmoht* iz bav. avstr. *aingemoχts* »Eingemachtes«; tudi sbh. *ȁjnkmoc*, *ȁjnmokac*, *ȁjmakac*, *ȁjmokac* »ragu« (Striedter-Temps, DLS 80).

mohlîn (m.) »tenko predivo« (Drežnica); nejasno, verjetno sorodno z *mušlîn* »tenka tkanina«, v 18. st. *mushélin* »muselinus panus«, adj. *mushelinaſt* (Pohlin), izposojeno iz nvn. *Muschelin*, *Musselin*, kar je iz frc. *mousseline*, tudi angl. *muslin*, it. *mùssola*, *mùssolina*, v 16. st. tudi *mosal*. Izhodišče je arab. tpn. *Mōṣul*, starejše *Mauṣál* < *ma-waṣala* »združiti se« (Kluge-Götze, 495; Striedter-Temps, DLS 182; Battisti-Alessio, IV 2515, 2537).

mój (pron.), *mója*, n. *móje* »meus«; v Briž. spom. *moi*, g. *mega*, danes *mojega*, dat. *memu* »mojemu«, v 16. st. *muj* (Trubar, Dalmatin, Megiser). Prim. csl. *mojь*, sbh. *môj*, *mòja*, mak., blg. *moj*, *moja*, r. *moj*, *mojá*, ukr. *mij*, *mojá*, br. *moj*, *mojá*, p. *mój*, *moja*, č. *muj*, *moje*, slš. *môj*, *moja*, gl. *moj*, *moja*, dl. *mój*, *mója*. Najbliže je stprus. *mais* »meus« (< *majas*), got. *meins*, lat. *meus*. Ide. **mojos* poleg **mei* (lok. sg.). Berneker, II 69; Trautmann, 166; Brugmann, Grdr. II 2, 404; Hujer, LF XXXV 217.

mója »trud« (vzh. štaj.) poleg *nója* (nar. pesem) Regularen sln. refleks za psl. **nǫdja*, csl. *nǫžda*, sbh. *nužda*, mak., blg. *nužda*, r. *nuždá*, *nužá*, ukr. *núžda*, br. *nudá*, p. *nędza*, č. *nouze*, slš. *nudza*, luž. *nuza* je mogel biti samo *noja*, z *u*-jevsko dubleto tudi *nüja*. Oblika *mója* in deloma tudi *müja* je nastala s križanjem z *müja* < n. *Mühe* (Štrekelj, Lwk. 40; Ramovš, ČMF VIII 1; Hgr. II 89).

môjast (adj.) »s preklano ustnico, z zajčjo ustnico« (jvzh. štaj.), tudi *müjav* (adj.); k temu *mojcljáti*, *mojcljâm* »nerazločno govoriti« (Slov. Gorice). Prim. *müjast* (adj.) »brez rogov« poleg *múlast* »isto«. Dalje glej *mûl*, *mûlj*, *múl* »brez rogov«.

mójster (m.), g. *mǫ́jstra* »officinator, magister«, f. *mójstrica*, adj. *mǫjsterski*; v. *mojstríti*. V 16. st. *ples mashter* »saltator«, *meishter* »cerdo«, *moiſter* »magister«, *mojstriti* »moderari« (Megiser); v 18. st. *moiſtr*, *mojſtriti*, *mojſtrya* »mojstrovina« (Pohlin), dial. *méšter* (vzh. štaj.). Prim. sbh. *mâjstor*, *mastor*, *mȅštar*, *madistor*, mak., blg. *majstor*, *mástor*, r. csl. *mojstrъ*, r. *májstor*, *mástor*, *máster*, *masták*, *mastjúk*, ukr. *májster*, *májstyr*, *májstro*, p. *majster*, *mejstr*, *maszter*, *mester*, č. *mistr*, gl. *mišter*, *mištr*, plb. *mest'ar*. Izhodišče vseh teh oblik je lat. *magister*, vendar je po različnih poteh zašlo v slov.; za sln. pride v poštev stvn. *meistar*, srvn. *mester*, nvn. *Meister*, prevzeto morda zaradi *-st-* iz srvn. bav. *mǫister*, kjer se je *-st-* izgovarjalo do 15. st.; starejše izposojeno je *fájmošter* »župnik« < *pfarrmeister*, toda *mešter* je iz madž. *mester*. Ker je lat. *magister* (< *magis* »večji«) postala splošno-evropska kulturna beseda (prim. it. *maestro*, frc. *maître*, agl. *master*, ngr. *μάγιστρος*, *μαίστορ*, *μάστορας*, alb. *mjeshtër* itd.) pot prevzema ni vedno jasna. Glej tudi *mojškra* in *meštrati* (Miklošič, 180; Berneker, II 3; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 379; Striedter-Temps, DLS 180; Vasmer, II 102).

Mojstrana (tpn.), idem tudi oron. *Mojstrovka*; verjetno primarno **mojьsta* »jagoda«, prim. furl. *majòstra* »jagoda, borovnica«, lomb. *mogiostra* iz predrom. **magiusta*, alang. *maiossa*, *majoffa*, tudi bask. *maguri* »jagoda«, romanizirano *maguriya*, arag. *magorias* »jagode«. Z drugimi sufiksi sbh. *màginja*, *meginja*, *manginja*, *menginja* »murvina jagoda«, *magriva* »Prunus mahaleb«; v Dubrovniku v 14. st. *maginja* »Prunus mahaleb«, v Dalmaciji »divje rastoče jagode, tudi brinjeve«, na Cresu *magȕnja* »sadež Arbutus unedo«. Prasorodno je tudi georg. *mâq̂wali* »robida«, kar ustreza frc. *amagaoudo* »jagoda« v Visokih Alpah < **magual-da* (Hubschmid, FEW VI 19; Pyrenäenwörter 40; Med. Substr. 27; Enc. Hisp. I 42; Skok, II 353; Vinja, Stud. Rom. Zagreb. VII 27).

mójškra »šivilja«, toda v narodni pesmi *mójškrica* »hišna, spletična«; v 16. st. *moshkra* »netrix«, v 18. st. *mojshkra* »abra, cameraria« (Pohlin). S pogostnim prehodom *-st-* > *-šk-* je to f. k *mójster*, starejše **mojšter*, izpričano v *farmojšter*, *fájmošter* »župnik« (Berneker, II 3; Skok, AAS IV 151).

móka »farina«, v 16. st. *moka* (Megiser), v 18. st. *môka* (Pohlin), dial. tudi *múka*; številne izvedenke; adj. *môčnat*, *močnast*, *mókast*, *mókav*, *môknat*; v. *mokáriti*, *mokârim* »prekupčevati z moko« poleg *mókar* (m.), *mókarica* »trgovec z moko«, *mokováti*, *mokûjem* »postajati zrnat (o žitu)«, *móčiti*, *móčim* »potresti z moko«, *móčnik* »močnata jed«, v 16. st. *mozhnik* (Megiser), *môčec* »škrob«, fitonima *môčnica* »Vaccinium vitis idaea; Andromeda polifolia; vrsta hrušk, jabolk«. Splošno slov., prim. csl. *mǫka*, sbh. *múka* poleg *brašno*, mak. dial. *muka*, blg. samo *mučník* »mlin«, r., ukr., br. *muká*, p. *mąka*, č. *mouka*, slš. *múka*, luž. *muka*. Psl. *mǫká*, samo po akcentu različno od *mǫ́ka* »muka«, vendar je oboje polna prevojna stopnja osnove **męk-* (glej *mehak*), prim. lit. *ma(n)kãsyti* »stolči, zmleti«, *mìnkle* »testo«, lot. *mìcît* »gnesti«, *mìceklis* »testo« (Berneker, II 42; Trautmann, 184; Vasmer, II 171 d; Fraenkel, 454). Dalje glej *mehak*.

móker (adj.), f. *mókra* »madudus«; v 16. st. *moker*, *mokrota* »humor, suceus« (Megiser). Splošno slov.; prim. csl. *mokrъ*, sbh. *mȍkar*, *mȍkra*, mak. *mokar*, blg. *mókъr*, r., ukr. *mókryj* (*mokrá*, *mókro*), br. *mókry*, p., gl. *mokry*, č., slš. *mokrý*, dl. *mokšy*. Stara izvedenka s formantom *-ro-* iz osnove **mok-* (glej *močiti*). Zanimivo je sln. *mȍk* (m.), g. *móka* »mokrota« (gor.), npr. *sonce gre na mok* »pripravlja se na dež«; izpričano je tudi adj. *móken* (pkm., Celje). Iz oblik na *-ro-* je dalje izveden adj. *mokróten* poleg *mokrǫ́ta*, pkm. *mokrôča*, *mokrâven* »močviren«, *môkrec* »deževni veter«, *mokríca* »scalnica, močvirna loka, Malachium aquaticum«, *mokrôš* »zahodni veter«. Od drugih ide. jezikov pozna *-ro-* formant pri tej osnovi samo arm. *mōr* »blato, barje«; ngr. *μουκρός* »moker« je iz slov. (Miklošič, 199; Berneker, II 69; Vasmer, II 148; Trautmann, 167). Glej tudi *močiti* in *macati*.

mokéš (m.) »Gallinula, Rallus aquaticus, Crex porzana«, tudi *mlakoš*, *mlakûžka* (f.), *mlakúž* »isto«, križanje dveh osnov *mláka* in *mokrъ*. Pritegniti je treba tudi *mokôška* »Ortygometra crex Porzana«, *mokûška* »Gallinula chloropus« poleg *makož*, *mokróš* »deževni veter«. Tudi hdn. *Mokoš*, 1572 *Mukosch*, 1698 *Mokos*. Suponirati je treba apel. **mokošь* poleg atp. *Mokošь* (avtor, SVI I 29). Morda je treba pritegniti tudi str. božanstvo *Mokošь*, nr. *Mokošá* »ženski demon«, kar vrsta avtorjev izvaja iz slov. **mok-* »močiti« (Jagić, JA V 7; JA XXXVII 503; Vasmer, II 148). Drugače Oštir, Vogeln. 97; Machek, RES XXIII 55; Löwenthal, ZSPh VII 406; Specht, Decl. 170, ki domnevajo drugo poreklo.

mólčati, *molčím* (v. impf.) »tacere, silēre«, pf. *obmólkniti*, *obmǫlknem*, *pomólčati*, *pomolčím*; k temu *môlk* (m.) »silentium«, *pomôlk* (m.), *premôlk* »pavza«; adv. *molčé*, dial. *molčȩ̂čki*; v 16. st. *molzhati*, *mulzhati*, *mouzhe* (Megiser), v 18. st. *mouzhati*, *mouzhanje*, *mouzhliu*, *mouzhaſt* (Gutsmann). Splošno slov.; prim. csl. *mlъčati*, *mlъknǫti*, *mlъkъ*, sbh. *múčati*, *múčīm* poleg *mucati* »jecljati«, *mucav* »jecljav, brbljav«, mak. *molči*, blg. *mъlčá*, *mlъknъ*, r. *molčátь*, *umólknutь*, r. csl. *umъlknuti*, ukr. *movčaty*, br. *maŭčácь*, p. *milczeć*, *milknąć*, č. *mlčet*, *mlknouti*, slš. *mlčat'*, gl. *mjelčeć*, *mjelknuć*, dl. *mjelcaś*. Psl. **mъlčěti*; etimološko nejasno; zaradi csl. *umlъčiti* »ukrotiti, utišati« je verjetna povezava z lat. *mulceō* »gladim, božam, mirim, tolažim, uspavam« (Walde-Hofmann, II 123; Machek², 308), kar zavrača Vasmer, II 153; nekateri avtorji

izhajajo iz ide. *(*s*)*mel-*, lit. *smùlkus* »droben, majhen, nepomemben«, ir. *malcaim* »trohnim«, gr. μαλακός »mehak«, stvn. *molawên* »gniti« (Trautmann, 184; Persson, BB XIX 262). Drugi povezujejo z gr. μαλκίω »otrpnem od mraza«, sti. *mūrkhás* »neumen« lit. *mùlkis* »tepec« (Persson idem.; Lewy IF XXXII 164), kar z rezervo dopuščata tudi Vasmer, idem. in Fraenkel, 441. Druge domneve glej Vasmer in Machek[2], 368. Nejasno je tudi sln. dial. *zamolcāv*, *zamucāv* »zvit, prekanjen« (Senožeče), kar morda ne spada k tej osnovi.

molêdovati, *molêdujem* (v. impf.) »nadležno, vsiljivo prosjačiti«, tudi *moledkováti*, *moledkûjem* in k temu *molêdnik* (m.), *molêdva* (f.), *molêdovalec*, *molêdovalka*, *molêdovanje*. V 18. st. *moleduvam* »heftig bieten« (Pohlin). Gotovo star intensivum k **modliti* »moliti« (Miklošič, 199); vendar je lahko nastalo po disim. iz **molebovati* k r. *moleben* »molitev« ali morda paralela k lit. intensivu *maldáuti* »moledovati, prosjačiti« poleg *meĺsti* »moliti, prositi«, *maldà* »molitev«. Slov. metatezo *modliti* razlaga Berneker, II 65 iz **moldla*, Vasmer, II 145 pa s tabujem. Dalje glej *moliti*.

moléti, *molím* (v. impf.) »eminere, imminere« poleg *molíti*, *molím*, pf. *pomoléti*, *pomolíti* in k temu impf. *pomāljati*; subst. *pomȍl*, *pomólek* »nekaj štrlečega, balkon, porto«; v 18. st. *molím* »strecke aus« (Gutsmann); tudi sbh. *izmȍliti*, *pomȍliti*, impf. *izmálati*; *nāpomȍl*(*ka*) »spričo« poleg *izmílati* (*se*) dial. tudi *pomūljīt se*. To primerjajo z gr. μολεῖν »iti, priti«, προμολή »gorski kucelj, nart« poleg βλώσκω »grem«, προβλώσκω »izstopam« (Matzenauer, LF X 331; Berneker, II 74; Frisk, I 246). Manj gotovo spada k isti osnovi alb. *mal* »breg«, *majë* »vrh, konica«, (Meyer, 256, 257), ir. *mell*, *meall* »grič«, lot. *mala* »breg, okoliš« (Pokorny, 721). Skok, II 452 pritegne tudi traško *Dacia maluensis*.

molíhovati, *molíhujem* (v. imf.) »sitnariti, biti slabe volje« (štaj..); k temu adj. *molíšen*; v 16. st. *muelishen* »verwehnt in der Speiss, delicato« (Megiser). Štrekelj, Lwk. 40 izvaja iz srvn. adj. *muelich* »tečen, nadležen« poleg *mueje* »Beschwerde, Mühe, Verdruß«. Dvomljivo; verjetno je treba izhajati iz sln. **malich-*, prim. č. *malicherny* »tečen, nadležen«.

mólíti, *mólim* tudi *molíti* (impf.) »orare«, dial. tudi *mòdliti* (kor., sav., poh.), *molévati* »zu beten pflegen«, komp. z *od-*, *pre-*, *z-*, *po-* (pf.); k temu še *molītva*, *molītev* (f.), dial. tudi *molīdva*, *molīdev* (pkm.), *molītvar*, *molīvec*, *molȇ*, *mólec* »Beter«, *mólek* »Rosenkranz«, *mlītven*, *molīteven* »ki pripada molitvi«, *molītvenica* »Bethaus«, *molitvenik* »Gebetbuch«, *molitvenják* »Betstuhl«; sem sodi še nejasna tvorba *molêdovati*, *-ujem* (*-ovam*) *moledokváti* »zudringlich bitten«, *molêdnik*, *molêdovalec*, *molêdva* »vsiljiv prosilec«, *molêdovalski* »neprestano proseč«, kar ni moglo nastati iz **mold-*. Zato lahko suponiramo disimilacijo labialov; *moledovati* < **molebovati* k r. *moleben* »orationis«. Verjetna se zdi tudi analogija s *kolêdovati* (ker otroci pri koledovanju prosijo, moledujejo za dobro letino) zlasti zaradi paralelnih tvorb; prim. *molêdovalec*: *kolêdovalec*, *molêdnik*: *kolêdnik*.

Zabeleženo že v Briž. spom. *modliti se* »orare«, v 16. st. *molyti*, *modlit*, *modlitva* (Megiser), v 17. st. *molit* (Alasia), v 18. st. *môlem*, *moliti*, *moleduvam* (Pohlin).

Psl. **modliti*, **modlję*; stcsl. *moliti*, *molję*; sbh. *mòliti*, *mȍlîm*; mak. *moli*; blg. *mólja se*; r. *molitь*, *moljú*; ukr. *mołyty*, br. *malicь*; p. *modlić się*; č. *modliti se*; slš. *modliť*; gl. *modlić so*; dl. *modliś*. Sorodno je lit. *maldýti*, *maldaũ* »moledovati«, *meĺsti*, *meldžiû* »prosim, molim« k ide. **meldh-* »ritualna beseda v bogoslužju«, het. *maltai* »obljubi«, arm. *malthem* »prosim«, stvn. *melda* »obrekovanje«, *meldon* »javiti« (Pokorny, 722; Benveniste, BSL 33, 133 ss). Berneker, II 65 suponira psl. **mold-la* (kot lit. *áugla* »rast« k *áugti* »rasti«) in disim. v **modl-*; Vasmer, II 149 meni, da je to nepotrebno in misli na tabuistično metatezo **modliti* < *molditi*. Po Macheku[2], 372 ne pride do metateze likvid zaradi diferenciacije od *mladiti*, s katerim bi *moliti* sovpadlo. Szemerény, Emerita 28 159 domneva ide. **mel-* z različnimi determinativi, prim. lat. *prōmulgāre* »proglašati«, stcsl. *mlъviti* »govoriti«. Iz slov. jezikov je stpr. *maddla*, rum. *molitfă*, *molitvă*, »molitev« (Miklošič, 199), *moliftă* »isto«, *molitfenic*, *molităvnic* »evhologij«. M.S.

mȍlj (m.), g. *mǫ́lja* »tinea, blatta, teredo«, adj. *moljāv*, *mǫ́ljev*, dem. *mǫ́ljec*, *mǫ́ljak*, izv. *moljâvina*, *moljeva*, *molojedina* »izjedeno od moljev«, *moljak* »Chenopodium botrys, Galium verum«, dial. *mol*, v 16. st. *mol* (Megiser), v 18. st. *mol* (Pohlin), *mol*, *mul*, *mou* (Gutsmann). Splošno slov., prim. csl. *molь*, *molʼь*, sbh. *mòljac*, mak. *molec*, blg. *moléc*, pl. *molci*, r. *mol* (m.), g. *móli* (f.), ukr. *milь*, g. *móly*, *milьha*, br. *mol*, g. *moli*, p. *mól*, g. *mola*, č. *mol*, g. *mola*, slš. *moľa* (f.), g. *mole*, gl. *mól* (m.), dl. *mola* (f.). Sorodno je got. *malô* »molj«, stnord. *mǫlr* »molj«, arm. *mlukn* »uš«, sti. *malūkas* »črv«, vse iz polne *-o-* jevske stopnje **mol-* k *mleti*, *meljem*. Iz slov. jezikov je arum. *molița*, ngr. μόλιτσα, alb. *molëz* (Matzenauer, LF X 332; Berneker, II 74; Trautmann, 167; Vasmer, II 153). Drugače Pedersen, Kelt. Gramm. I 50, ki primerja ir. *mil* »žival«, srir. *miol críonna* »molj«, gr. μῆλον »drobnica«; Machek[2], 372 pa domneva sorodstvo z *metulj*.

móljen (adj.) »zmešan, prismojen«, tudi *mólnjav* poleg *múnjen*; npr. *molnjena* (*munjena*) *goba* »Agraicus muscarius«, *mólnjenost* (f.) »prismuknjenost«; tudi sbh. kajk. *munjav* »isto« poleg sbh. *mȕnitva* »prevara« (Primorje). Izvedeno iz redukcijske stopnje osnove **mel-* (glej *mevža*, *mleviti*); psl. **mъl-* odgovarja lit. *pasimùldyti* »motiti se«, lot. *mùlsa* »zmešnjava«, *mùldêt* »blesti, fantazirati«; *o-* jevska stopnja osnove je v dl. *moliś* »motiti« iz zelo verjetno v sln. redupliciranem *mlamôla* »zmeda, kaos« poleg lit. *mãlas* »laž«, lot. *màlds* »zmota« (avtor, Eseji, 126).

mólkel (adj.) »temen, votel, moten (o glasu)«, navadno *zamólkel*, tudi o barvi; dial. *zamukel* (dol.), npr. *zamuklo bel*; v. *zamólkniti*, *zamôlknem* »postati motne barve«, dial. *zamókniti* (gor.). Samo sln., verjetno iz **mъlk-*; to pomensko ustreza lit. *smélti* »izgubiti sijaj, postati moten« s *-k-* podaljšavo *smélkti* »uveneti, zasenčiti, zamoriti, zakaditi«, z redukcijsko stopnjo lit. *smìlkti* »tleti, kaditi, postati zarjavel, zaprašen«. Iz iste osnove je tudi sln. *mólkel*,

zamólkel »hripav«, izv. *molklína, molklôst* »hripavost«, v 16. st. *samouklu gerlu ima* (Megiser), v 18. st. *samoukel* »heisser« (Gutsmann), sbh. *promúći, pròmūkao* »hripav« poleg *promúknuti, izmúknuti*. To ustreza lit. *smilkti* »otrpniti, povzročiti bolečino« poleg *smilki* »topo boleti, postati neobčutljiv, otrpniti«, lot *smilkštêt* »pobolevati, cviliti«. Verjetno spada zraven tudi sln. *zamólkniti*, impf. *zamolkováti* »izgubiti glas, kolcati se, umreti«. Vse iz osnove **(s)mel-* (glej *miljava*), **(s)melk-* (glej *mlečje*) poleg **smol-* (glej *smola*). Iz iste osnove izvaja Machek[2], 369 tudi č. dial. *mlknút'* »otrpniti, omrtviti«, slš. *mlkviet'* »ostati tiho, negiben«, *ml'kvý* »prazen, puhel, tih«.

mólnja »puh od strele«; k temu tudi *mólniti, múniti* »bliskati se«; Miklošič, 187 navaja poleg *muniti* »coruscare« tudi *munja* »snežni metež, toča«; prim. csl. *mlъnii* »fulgur«, str. *mъlnii, mъlnъja*, sbh. *múnja* »blisk«, blg., mak. *molna, molnja*, v. *molnjosa, mъlnlja*, r. *molnlja*, dial. *molonъjá, malánъja, malanka, mólvija*, ukr. *mołojńá*, br. *mólóńńja*, kaš. *molnô*, plb. *mäuńa* »blisk«. Psl. **mъlni*; sorodno je stprus. *mealde* »blisk«, stnord. *Mjǫllnir* »Torovo kladivo, blisk«, *myln* »ogenj«, kimr. *mellt* »blisk« (Mikkola, IF XXIII 120; Trautmann, 177; Fraenkel, IF LIII 52; Meillet, Et. 444). Ne spada pa zraven kljub Miklošiču, 187 sti. *mṛṇā́ti* »streti, razdrobiti«, kar je sorodno z *mleti* in verjetno tudi ne lot. *milna* »Perunova strela«, sorodno s sbh. čak. *mlân* »ročaj žrmlj« (Mülenbach-Endzelin, II 627; Vasmer, II 149). Od Miklošiča dalje prištevajo k **mъlni* tudi sln. *molnjen*, sbh. *munja* (tako še Skok, II 483), kar je verjetneje sorodno z lot. *mùlsa* »zmešnjava«.

mólstl, *mólzem* (v. impf.) »mulgere«, starejše tudi *mlefsti, mousem* (Gutsmann); k temu *mólza, mólža, môlžnja* »Melken«, *molznica, môlznica* »molzna krava«, *molznik, môlznik, molznják, molzáca* »žehtar«. Prim. csl. *mlěsti, mlъzǫ*, sbh. *mûsti, múzêm*, mak. *molze*, blg. *mъlzjá*, r. csl. *mъlsti, mъlzu* »mesti maslo«, slš. in č. dial. *mlze* »sesa«. Sorodno je lit. *mélžti, mìlžti*, poleg iter. *malžýti* »molsti«, stvn. *mëlhan*, got. *miluka* »mleko«, ir. *bligim* »molzem«, gr. ἀμέλγω, alb. *mjel*, lat. *mulgeo*, toh. AB *malk-, mālk-* »molzti«, *malke, malkwer* »mleko«; verjetno je ista osnova tudi v sti. *mā́rṣṭi, mṛjáti* »obriše, očisti«, avesta *marəzaiti* »opraska, odre«. Prvotno atem. prez. **mēlĝmi* (Meillet, MSL XVII 60), glej tudi Miklošič, 187; Berneker, II 73; Trautmann, 178; Vasmer, II 151; Fraenkel, 434. Iz iste osnove je tudi *mlezivo*.

mólvltl, *mólvim* (v. impf.) »gruliti, nerazločno govoriti, šumeti, brenčati« (vzh. štaj.), tudi *múviti* (pkm.), *movljáti, movljâm*; k temu *movljánje* »šumenje, brenčanje«, *molvljívost* (f.), adj. *molvljív* »mrmrajoč«. Prim. csl. *mlъviti* »hrumeti, nemirno govoriti«, *mlъva* »hrup«, *mlъvenije*, blg. *mъlvjá* »govori, prepira se«, *mъlvá, mъlvica* »govorica«, r. *mólvitь, mólvlju* »govoriti, reči«, *molvá* »govor, govorica, klic«, str. *mъlva* »fama«, ukr. *móvyty, móva*, p. *mówić* »govoriti«, *mówa* »jezik, govor, č. *mluviti* »govoriti«, *mluva* »govor«, *nemluvně* »dojenček«, slš. *mluvit'*, gl. *mołwić*. Psl. **mъlviti* < ide. **mleu̯ə-* s prvotnim pomenom »govoriti«. Sorodno je sti. *brávīti* »reče, pravi« < **mravī-, brūhi, brūyāti-*, zend *mraviti, mrūiδi* »reči, recitirati«, avesta *mraoiti, mrūitē* »isto« (Berneker, IF VIII 286; Persson, Btr. 37; Vasmer, II 148; Szemerényi, Emerita XXII 159; Mayhofer, II 451).

momljátl, *momljâm* (v. impf.) »nerazločno govoriti«, tudi *mumljáti, mumotáti, momotáti, momúriti, mûmkati*; izv. *mimljáč* (m.); v 18. st. *mèmlâm* »govoriti brez zob« (Pohlin). Prim. sbh. *mùmlati, mùmljati, mûmoniti*, r. *múmlitь, múmritь* »počasi žvečiti, nerazločno govoriti«, ukr. *mýmraty, mymryty* »mrmrati«, r. csl. *momati, momlju*, p. *momotać, mamrzeć*, kaš. *mumlac, mumrzec*, č. *mumlati, mumrati, mamrati, momtati*, gl. *mamlić, mumlić, mumolić* »žvečiti«, dl. *momliś, mumliś* »isto«. Stara onomatopeja; prim. lit. *maumóti* »žvečiti brez zob«, spn. *mummen, mummeln* »nerazločno govoriti, žvečiti« (Berneker, II 75; Vasmer, II 173; Fraenkel, 419).

mônga »priprava za likanje blaga« (gor.), tudi *mûnga* (dol.), *môgla* (vzh. štaj.), *mânga, mânjga* (Sln. Gorice); k temu *môngati, môngam, môgati, mûgati* (bkr., vzh. štaj.), *mângati*. Verjetno spada k isti osnovi tudi sin. *mônga* »vzvod, vaga pri vodnjaku« in *môngati se* »nihati, kolebati se«. Prim. sbh *mângan* »Mangel«, blg. *méngeme* »primež«, č. *mandl, mangl, magl*, p. *magiel*, dial. *magla, mangla, mengla*, ukr. *máhelь*, br. *máhli* (pl.). Sem spada tudi madž. *mángorló* »Monge«, lit. *mañgalis*, lot. *mangals*. Izposojeno iz srvn. *mange* »stroj za likanje«, *mongen, mangeln* »likati«. Za pomen »vaga pri vodnjaku« domneva Matzenauer, CS 398, da je iz srlat. *manga, mangana* »ime različnih strojev«, lat. *manganum*, it. *mangano*. Zadnji vir je gr. μάγγανον »os pri škripcu«. Iz tega je alb. *mëngerë* »stiskalnica za olje« (tudi turš. *mengene* »preša«, rum. *minghinea*), tudi sbh. *mêngele, mènđele* »preša«. (Miklošič, 188; Berneker, II 16; Machek[2], 350; Striedter-Temps, DLS 175; Kluge-Götze, 458; Frisk, II 155; Skok, II 405).

monštrânca »cerkvena posoda«, tudi *monstrancija*, v 18. st. *mofhranza* (Gutsmann). Izposojeno preko srvn. *monstranze* iz cerkveno lat. *monstrantia* izvedeno iz *mōnstrare* »pokazati, postaviti na ogled«, it. *mostrare*. Iz iste osnove je preko n. *Muster, mustern* tudi *mušter, muštrati*, v 18. st. *mushter, mushtra, mushtram, mushtrishe* (Pohlin).

mǫ́ra »ephialtes, supressio nocturna, incubus«, v 16. st. *mora* (Megiser), v 18. st. pri Pohlinu in Gutsmannu, kjer tudi pomen »kobila«, dial. tudi »vešča, sovka« in »noctua«. Prim. csl. sbh. *mora* »maga«, mak. *mora* »težke sanje, skrb, briga«, blg. *móra, morává* »isto«, p. *mora, zmora, mara*, č. *můra*, dial. *mora* in *morous* (m.), slš. *mora, morka, zmora, múra, mura kanimura, mur, mara, slepá mára* »nočni metulj« (Važný, JMot. 60), gl. *murava*, dl. *morava*, r. *kikimora* »hišni duh«, ukr. *móra* »nočno strašilo«. S tem primerjajo stvn. in stangl. *mara*, nvn. *Mahr* »nočna tesnoba«, angl. *nightmare*, stnord., šved. *mara*, hol. *nachtmerrie* in iz germ. prevzeto frc. *cauchemar* »nočna tesnoba«. Zraven spada tudi stir. *Mor-rīgain* »Mahrenkönigin« in lot. *mârnîtiês* »vsiljevati se« (o tem Müllenbach-Endzelin, II 584), dalje glej Berneker, II 76; Matzenauer, LF VIII 164; Stokes, KZ XXXVIII 486; Solmsen, Jagićev Zb. 581; Trautmann, 122; Vasmer, I 556; Kluge-Götze, 454.

moràk (m.) »purman«, tudi *murák* (kor.), v 18. st. *morák* (Gutsmann). Prim. č. *morák, norák*, f. *morka*,

norka, slš. *moriak*, f. *morka*. Machek², 373 izvaja iz *morje* in primerja n. dial. *mierhong* (Luksemburg), frc. *dindon de mer*.

môrati, *môram* »müssen«, pf. *primôrati* »prisiliti«; v 16. st. *morati* (Trubar, Dalmatin, Krelj), *permorati*, impf. *permoravati*, *permorovati* (Megiser), v 18. st. *mureti*, *permuram*, *permoram*, *permuran biti* (Gutsmann); dial. *môrati* »siliti«, npr. *morate me nositi vrv* (Jurčič). Na zahodu ima te pomene *moči*, *morem*. Tudi sbh. na zahodu *mórati*, *môram*, *primórati*. Najbolj verjetno se je ta glagol razvil iz impf. k *moči*, *mogǫ* > *morem*, sbh. impf. **mồrāh*, *môrâše* (Musić, Rad CCXXVII 1—58; Ivšić, JF X 166—170; Ramovš, Slavia IV 142—149; ČJKZ VI 265; Hgr. II 294). Drugače Grubar, JF V 150—161, ki izhaja iz pres. *morem*; Vaillant, RES VIII 302 domneva, da je *morati* iterativ k *moči* (glej tudi RES XI 258), Ilešič, JF V 162; JF VIII 155 in JF IX 282 sklepa, da je *morati* dekompozicija k *primorati*. O razvoju pomena Maretić, JF VI 96. Dalje glej *moči*, *morem*. Č., p., luž. *museti* < n. *müssen*, sln. samo pri Prešernu ironično *musi* »mora«, vendar dial. *to je mus* »to se mora«.

môrča (f.) »mastna gošča od prešanih oliv« (Goriš. Brda), tudi *morčevína* poleg *zmórča* »vinsko drožje« (Bovec) in *môrka* »maselnik« (Vreme). Izposojeno iz furl. *morche* »olivne, vinske droži«, it. *morca*, *morcia*, demin. *mórchia*, ben. it. *morcia*, dial. *murcia* (Milan) iz lat. *amurca* < gr. ἀμόργη »olivne tropine«, kar je izvedeno od ἀμέργω »izprešam, požanjem«; tudi ngr. μούργα, μοῦργος, »olivne, vinske tropine«, alb. *murgë* »isto«; ohranjeno deloma kot naziv za barve, alb. *murk*, *murgu* »temen, črv, siv«, rum. *murg* »rjav, rjast«, blg. *murgo* »črnikast«, *murga* »vrsta murve«, sbh. *mȕrgast*, *mȕrgovast* »olivne barve«, č. *murgaša* »pisan«, alb. *murgásh* »temnosiv«, glej Miklošič 204; G. Meyer, 292; Battisti-Alessio, IV 2507; Frisk, I 91; Vasmer, II 177.

mórda (part.), tudi *mordâ* »vielleicht«; v 18. st. *morde*, *mordej* (Pohlin, Gutsmann); sestavljeno iz *more* + *da*, prim. sbh. *možda* poleg p., ukr., mak. *može*, br. *moža*, r. *možet*, dial. *može* »isto«; pomensko enako je *morebiti* < **može-byti*, v 16. st. *more biti* »fortassis« (Megiser), v 18. st. *morebèt* (Pohlin), *morebitî* (Gutsmann), dial. *morbə̑t*, *mṛbə̑t*, Miklošič, VGr. IV 155 navaja tudi dial. *morti*. Prim. mak., blg. *možebi*, r. *bytь možet*, č. *může být* (Ramovš, Hgr II 295; Kopečný, II 426).

móren (adj.) »mlačen« (notr., goriš.), npr. *morna voda*. Prim. iz iste prevojne stopnje r. *móra* »tema, megla«, tudi *momrá* »isto«. Z dolgim *-o-* je blg. *máren* »mlačen«, *maranjá* »sopara, pripeka«, sbh. *ȍmara* »sopara«, r. *mar* (m.) »sončna pripeka, suha megla«, *marь* (f.) »pripeka, megla«, *márnyj* »vroč, topel, kalen«, *márit* »sonce žge«, gl. *womara* »omotica, nezavest«. Iz reducirane stopnje je psl. **mьrěti*, r. *mréjatь* »bleščati«, *mryj* »mračen«, *mryvo* »mračno, oblačno vreme«. Sorodno je gr. ἀμαρύσσω »blestim«, μαρμάρεος »svetel, blesteč«, sti. *máricis*, *marī́cī* (f.) »žarek«, *marīcikā* »migljanje zraka« (Solmsen, Zb. Jagić 579; Berneker, II 21; Vasmer, II 97).

môrgati, *môrgam* (v. impf.) »godrnjati, mrmrati«; v 17. st. *morgati* (Hipolit), tudi *morgodáti*, *morgóčem*, *morgotam* in *morgüváti*, *morgûjem* »isto« (pkm.). Pomensko enako je *brmotáti*, *brmotâm*, k temu *brmota* »godrnjač«. Onomatopeja z nezvenečo varianto v sln. *mŕkati*, *mŕknem* »mucksen«, r. *morkotátь* »godrnjati«, ukr. *mórknuty*, p. *markotać*, č. *mrkotáti* »vekati« (Vasmer, II 159).

moríti, *morím* »morden« tudi »nadlegovati, trpinčiti« in k temu *mȍr* (m.) »kuga, vsesplošno umiranje«, comp. z *u-*, *za-*; izvedenke *morîja*, *morîtev* »das Morden«, *morílen* »mörderisch«, *morišče* »Mordstatte«, *morîtelj*, *morîvec*, *morîlec* »Mörder«, dial. *morje* »movje« (pkm.), *mornica* »neka bolezen« (bkr.); v 18. st. *mordrim*, *mordrujem* »mördern«, *mordrir* »mördrer«, *mordrva* »caedes« so tvorbe z vrinjenim *-r-* po nemškem vzorcu; *morim* »occidere«, *pomôr* »mortalitas«, *pomorſtvu -a* (n.) clades, caedes« (Pohlin).

Psl. **moriti*, **morjǫ*; stcsl. *umoriti*, *umorjǫ* »occidere«, sbh. *mòriti*, *mòrim*; mak. *mori*; blg. *morja* »umoriti«; r. *morítь*, *morjú* »loviti s sokoli, trpinčiti«; ukr. *morýty* »stradati koga«; br. *marýcь* »moriti«; č. *mořiti* »loviti s sokoli, trpinčiti«, slš. *morit'* »isto«; p. *morzyć* »moriti«; gl. *morić*; dl. *moriś* »isto«. Po mnenju starejših avtorjev je denominativ k *morь* »smrt, kuga«. V isti prevojni stopnji je lit. *marìnti* »moriti«, sti. *mārayati* »ubiti«, vendar tudi oset. *maryn*, av. *marək-* »isto« k ide. korenu **mer(e)-* »umreti«. Po Zubatý, JA XIII 432 je slov. *moriti* = sti. *mārayati* prastar kavzativ, vendar sti. dolžina v korenu ni nujno posledica Brugmannovega pravila. Dalje glej *mârjati mréti*, *mŕtev* (Miklošič, 190; Trautmann, 186; Berneker, II 80; Vasmer, II 458; Fraenkel, I 458; Pokorny, 735). M. S.

moríža (f.) tudi *maríža* »z žeblji okovana ovratnica, ki jo nosijo psi v obrambo pred volkovi, ovratnica s kraguljčki«, pl. *maríže* »die Halskraute«. Etimologija ni jasna, možna je izposoja iz istr. rom. **mordiga* < lat. *mordicus* »popadljiv, tisti ki grize« (Wartburg, VI/3 130). M. S.

mộrje (n.) »mare«, starejše *morję̑* in k temu *mórski* »marinus«, *obmórski*, *primorski* »maritimus«, *morščák* »veter, ki piha z morja«, *pomorščák*, *morják*, *morjar* »mornar«, *primôrec*, *pomórec* »prebivalec primorja«, *primorje* »Küstland«, tudi tpn., *primôrščina* »neka vinska trta«, *zamôrje*, *zamorske dežele* »dežele preko morja« (glej tudi *mur*); v 16. st. *morie* »mare«, *morſki* »marinus« (Megiser), v 17. st. *morie* »mare«, (Alasia), v 18. st. *morje*, *murje* »Meer«, *morſki ropar* »Meerrauber« (Gutsmann), *morje* »mare«, *morske* »marinus« (Pohlin). Psl. **moře*; prim. stcsl. *more*, *morje*; sbh. *mȍre*; mak. *more*; blg. *moré*; r., ukr. *more*; br. *móra* (n.); č. *moře*; slš. *more*; p. *morze*; gl., dl. *morjo*. Sorodno je lit. *mãrios*, *mãres* (pl.) »kurisches Haff«, žem. tudi »morje«, lot. *maŗa*, *mare* »kurisches Haff«, stpr. *mary* »isto«; lat. *mare*, ir. *muir*, got. *merei* (f.) »morje«; verjetno tudi sti. *maryādā* »morska obala«; ide. *mōri-* »morje, stoječa voda« (Vasmer, II 157 sl., Pokorny, 748, 734). Po Spechtu, Dekl. 119 spadajo izrazi za *morje* k ide. **mor-(u-)* »temna barva«, gr. μόρυχος »temačen«, lit. *moraĩ* (pl.) »plesen«, vendar primerjajo dalje tudi kavk. *ṃere*, *merede*, *morevi* »voda, globina, jezero«, mong. *mörö* »velika reka« (Skok, II 456). M. S.

mornár »pomorščak« in k temu *mornârica, mornaríca* »die Marine«, adj. *mornárski* »nautisch, seemanns-«, *mornârstvo* »Seewessen«, *morník* »mornar«; v 16. st. *murner* »nauclerus«, *mornarina* »Schifflohn« (Megiser); v 18. st. *mornâr* »kapitan ladje«, *mornarske* »nauticus« (Pohlin); *mornar* (tudi *morjar*) »pomorščak« (Gutsmann).

Prim. sbh. *mòrnâr, mr̀nâr* »mornar«, *mòrnârski; mornàrica, mrnàrica* »mornarica, vrsta plesa« (< lat. *marinaritia*); mak. *mornar, mornarica, mornarski.* Sln. in mak. oblike so izposojene iz sbh., le-te pa, po križanju z *more*, iz it. *marinario*, ben. it. *marinèr* »mornar«; prim. lat. *marinarius*, podaljšano od *marinus* »morski« (Skok, II 456; Meyer-Lübke, 389). M. S.

morščina »vrsta trte«. Prim. sbh. *morština, moršina, moščina, muršina* »vrsta trte«. Maretić, ARj. VII 15 izvaja od *morje*, torej »prekomorska trta«. Enako Skok, II 455.

mórter (m.) »malta, cement«, poleg *mȏrt*; v 18. st. *môrtr* (Pohlin), *mort, murt* (Gutsmann). Prim. sbh. *mȑt* »malta«. Izposojeno iz nvn. *Malter, Mörtel,* »isto«. Dalje glej *malta.*

moruna »Muraena helena«; prim. sbh. *mùruna* (Dubrovnik), *mùrina* (Stulić), *mrina* (Dalmacija). Battisti-Alessio, IV 2512 izvaja slov. oblike iz turš. *muruna* »jeseter«. Bliže je it. *morena* »Muraena helena«; frc. *murène*, angl. *murry, moray*, arab. *lefea mrina* poleg srgr. μουρούνα »jeseter«. Ime je prevzeto iz vzhoda, neznanega porekla. Glej tudi *mrena.*

môslavec (m.) »vrsta trte«, tudi *moslavína.* Izposojeno iz nvn. *Mesler* »vrsta trte in vina«, imenovano po reki *Mozeli.*

môst (m.), g. *mostû, môstą* »pons«; v 16. st. *must, most* (Megiser), v 18. st. *môsſt*, g. *moſta* (Pohlin), *muſt, moſtizh* (Gutsmann); k temu *mostíšče, môstje* »ogrodje« (pkm.), v. *(pre-)mostíti,-mostím* starejše *mostati* »tlakovati, obložiti z deskami« (Vodnik). Splošno slov., prim. csl. *mostъ* »pons«, *mostiti, moštǫ* »utreti pot«, sbh. *môst*, g. *mȍsta.*, mak., blg., r., br. *most*, g. *mosta*, ukr. *mist*, g. *móstu, mostá*, p., č. *most*, g. *mostu*, slš. *most*, g. *mosta*, luž. *mòst*, g. *mosta.* Etimološko nejasno; dvomljivo je izhajati iz stvn. *mast* »bruno, jambor« (Meringer, IF XXI 303; Vasmer, ZSPh. II 56; Stender-Petersen, ZSPh XIII 258). Težavno je misliti na izhodno **mazd-* kakor lat. *mālus* »jambor«, ir. *maide* »kol« (Kiparsky, GLS 47; Kluge-Götze 465). Fick, BB XXIX 235 je primerjal traško Μοσσύνοικοι »prebivalci Ponta«. Za prevojno stopnjo **mot-t-os* k *metati* se ogrevajo Brückner, JA XXIII 626; XLII 127; Janko, Slavia IX 347 in Machek[2], 374, ki opozarja na lit. enkrat izpričano *pamestás* »most«. Dvomi Vasmer, II 163.

Moste (tpn.); kljub zapisom 1154 *Hohenbruche*, 1330 *Prukk* itd. je verjetno treba izhajati iz **mъlstę* (ak. pl.) »vlažna tla«. Prim. sbh. *mustać* »ono zemlje, što se uvuklo u vodu«, *mustaće* »daščice u barki« (Vrbnik) in tpn. *Mustać* (*-i*? *-e*?), etn. *Mustaćani* poleg r. *mólostь* »vlaga«, *molostьje* »slabo vreme«, hdn. *Molostь*. Psl. **mъlstь* (Vasmer, II 152) in ne **melstь* (Torbiörnsson, LM I 88; Berneker, II 35); sorodno je lit. *mìlštis* »pripravljati se na dež«, lot. *milzt* »pooblačiti se«; morda spada zraven tudi got. *milhma* »oblak« (Fraenkel, 453). K razvoju sln. *Moste* prim. *sonce* < **slъnьce* (avtor, Zbornik IV. jugoslovanske onomastične konference, 1981, str. 3—4).

môstovž (m.) »hodnik, galerija, veža, balkon«, tudi *mûstovž, mûsovž* »soba, jedilnica«, v 17. st. *moshoush* (Skalar). Prvotno verjetno **môšovž* iz srvn. *muoshûs, muoshaus* »jedilnica, predsoba«; *-t-* se je razvil po ljudski naslonitvi na *most* (Miklošič, 202; Ramovš, Hgr. II 304; Striedter-Temps, DLS 182.

moša »vodne grablje iz hlodov za prestrezanje plavljenega lesa« (Črna, Ravne), tudi mtpn. *Basjakova Moša.* Nejasno; morda iz **mostja* k *mostь* »pons«.

mošeja »muslimansko svetišče«; mlada izposojenka iz nvn. *Moschee*, kar je preko frc. *mosquée* nastalo iz špan. *mozquita* (= starejše n. *mesquita*, it. *moschea*). Starejše sln. v 18. st *mezhyt* (Pohlin), *mezhit* (Gutsmann). Kakor sbh. *mečet,, mečit*, blg. *mečét, medžít*, r. *mečétь*, dial. tudi str. *mezgitь, mizgitь*, ukr. *mečétь, mečét*, p. *meczyt, meczyt*, č. *mešita, mečeta* sprejeto s posredovanjem turš. dial. *mečit*, to pa iz arab. *masjid.* Prim. tudi ngr. μασγίδιον, μαγίσδιον; izhodišče je aramejsko *masgada* »kraj čaščenja« (Miklošič, TEl II 127; Nachtr. I 84; Berneker, II 29; Battisti-Alessio, IV 2516; Kluge-Götze, 488).

móšnja »crumena, loculus«, dem. *mošnjíč, mošnjíček, mošnjíca, mošníca, mošníčnica*, dial. *mošnják* (m.) »mošnja za tobak«; izv. *mošnjár, mošnjaríca, mošnjáriti*, fitonima *móšnja* »vrsta smokve« (Vipava), *mošnjíca* »Orchis morio«, *mošnjíčnik* »Physalis Alkendi« (štaj.); v 16. st. *moshna, moſhna* (Megiser), v 18. st. *móshna, moshniza, móshnar* (Pohlin). Prim. csl. *mošьna*, sbh. *mȍšnja, mošna* (kajk., Dalmacija), *mȍšnjē* »moda«, r. *mošná*, ukr. *mošnja*, p. *moszna*, č., slš. *mošna*, gl. *mošen*, dl. *mošyna.* Sorodno je lit. *mãkas* »mošnja«, *makštis, makšnà* »nožnica, denarnica«, stprus. *dantimax* »dlesni« < baltoslov. **maska-* (Miklošič, 209; Trautmann, 166; Vasmer, II 167). Vprašljivo je, če spada zraven stvn. *mago* »želodec« (Fraenkel, 399). Starejše primerjave z lat. *maxilla, māla* »čeljust« ali s stnord. *smokkr* »srajca« zavrača Vasmer, zg. c..

mòšt (m.), g. *mǫšta* »mustum«, tudi »jabolčnik«; v 16. st. *mosht* (Megiser). Prim. sbh. *mȍšt*, g. *mȍšta* (Hrvatska, Slavonija, Srem), p. *moszcz, muszcz*, ukr. *mošč*, gl. *mošt*, č. *mošt.* Izposojeno iz srvn. *most* »mlado vino, sadjevec«, stvn. *most*, bav. avstr. *Most*, kar je izposojeno iz lat. **mostum* (= it. *mosto*), *mustum* »mlado vino« (Miklošič, 207; Kluge-Götze, 488). Zadnje izhodišče je lat. *mustus* »svež, nov«. Dubleta sln. *mest* je preko csl. *mьstь* naravnost iz lat. *mustum* kakor madž. *must*, kar je dalo tudi slš. *mušt.* Toda sbh. dial. *must* poleg *mȕšt* je iz it. *mosto*; blg. *músto* (n.) je iz gr. μοῦστον,. Glej tudi *mastiti.*

Mošun (oron. dial. *Mašyn*). Prim. sbh. *mošûn*, g. *mošūnā* »staja, tamar« (Rab), tudi *mošuna* (f.), 1395 *mošuna, mošunište, mošnište*, tpn. *Mošun, Mošune, Mošun.* Izhodišče je lat. *mansione*, nom. *mansio*, g. *mansionis*, kar je tvorjeno iz ptc. perf. *mansum* k *manēre* »prebivati«, ben. it. *masón* »tamar«,

v Alpah *masón* (Como), *masunu* (Lecce), *masuno* (Kalabrija). Oblika *mosauna* (rom. na Krku) je izposojena iz sbh. (Kušar, Rad CXVIII 20; Štrekelj, JA XXVIII 523; Skok, II 460). Morda je iz iste osnove tudi sln. top. *Mošnje*, 1154 *Mosnach*, 1333 *Moschnach* < **mošьnjane*; vendar so za slov. top. *Mošnja* mogoče tudi druge razlage (avtor, SVI II 35).

mə̂t I (f.), g. *motî* »močan lesen drog« (Kras) »drog za nošnjo krste« (Tolmin), tudi *mə̂t* (f.), g. *mətî* »drog, kol, steber«, *mit* (f.) »isto« (Rez.); dem. *metčica*, *motîč*, *motevka* »žvrklja«. Prim. sbh. *mȍtka* »drog«, dem. *močica*, augm. *močuga*, *motȍruga*, a tudi r. *motór* (m.) »drog, vzvod, nosilec, spreten človek«, *motóra* (f.) »zapravljivec«, *motórnyj* »spreten, pripraven«, br. *motor* »vrv«, *matórnyj* »težak«, ukr. *motóryj* »spreten, gibčen«, č. *motorný* »uren, spreten«, slš. *nemotorný* »neroden«. Osnova **met*-, **mot*- kakor v *metati*. Pomensko blizu je lit. *matãras* »kol, drog, jermen«, lot. *matara* »šiba«, *matigi* »zagozda pri plugu«, gr. μόϑουρα »lopota pri veslu« (Vasmer, II 165).

mót II (f.), g. *móti* »volja, nagnjenje, razpoloženje«, npr. *poj, če imaš mot* (štaj.). Štrekelj, LMS, 1896, 156 se strinja s Pleteršnikom, I 604, da je treba izhajati iz nvn. *Mut*, vendar pomensko bolje ustreza stvn., srvn. *muot* »moč mišljenja, volje, razpoloženje«, ohranjeno še v kor. n. *muot* »smisel«, *sein muot füer·n* »biti svojevoljen«, *mout haben* »trmoglaviti«, prim. tudi angl. *mood* »razpoloženje, smisel« poleg got. *moþs* »pogum, jeza« < germ. *mōδa*- »močno vznemirjenje, razburjenje« (o tem Kluge-Götze, 496).

motáti, *-âm* »navijati, sukati« in k temu *smotáti*, *domotáti* (Jarnik), *motâlnica*, *motalnik*, *motalo*, *motarnati* »motati«, *motâvhati* »isto«, *motâvka*, *motek* »die Spule« in zloženke *motvoz*, *motovilo*, *motovilec* (glej tam). Psl., stcsl. *motati*, sbh. *mòtati*, mak. *mota*, blg. *motája*, r. *motátь*, ukr. *motáty*, br. *motácь*, p. *motać*, č. *motati*, slš. *motat'* (Vasmer, II 164; Berneker, II 40). Enaka tvorba je še lit. *matúoti* »motati« in k temu *mataróti* »povijati, omotati«, *mataúoti* »pomnožlti, na gosto delati« iz ide. korena **menth*- v o-jevski nenazalizirani stopnjl, ki se izven bsl. pojavlja samo še v gr. μόϑος »bojni vrvež« (Skok, II 413; Pokorny, 732), dvomi Frisk, II 248. M. S.

motíka »ligo«, tudi »dvozoba pralica« (notr.), *môtika* (štaj., pkm.); fitn. *motîka* »Ranunculus ficaria« (ben.); v 16. st. *motika*, *matika* (Megiser), v 18. st. *matika* (Pohlin), *motika* (Gutsmann); dem. *motîkica*, *motîčica* (gor.); v. *motîkati* »kopati z motlko« (Rez.). Splošno slov.: csl. *motyka* »ligo«, sbh. *mòtika*, tudi *motîka* (Istra), mak. *motika*, blg. *motîka*; sbh. in blg. tudi »zemljiška mera«; r. *motýka*, dial. *motýga*, ukr. *motýka*, br. *matýka*, p., č., slš., gl. *motyka*, dl. *mótyja*, dial. *mótyka*. Iz slov. jezikov je alb. *matukë*, ngr. μοτίκα in lit. *matikas*. Pomensko najbliže je lat. *mateola* »vrsta krampa«, ags. *mattoc*, angl. *mattock* »motika« poleg kimr. *matog*, gal. *madog* »motika«, kar je najbolj verjetno izposojeno iz vulg. lat. **mattiuca* (Pokorny, ZSPh. V 395; Vasmer, ZSPh VI 191) in ne iz slov. (Mikkola, RES I 198). Iz iste osnove je sti. *matyam* »brana, bat«, *matikṛtas* »pobranan, povaljan«, stvn. *medela* »plug« (Miklošič, 203; Meillet-Ernout 693; Specht, KZ LXVI 24, 220; Mayerhofer, II 565; Vasmer, II 165).

motíti (se), *mótim se* (v. impf.) »erare«, pf. *z*-(*za*-) *motiti* (*se*), v 16. st. *smotovati* »scandalum praebere« (Trubar), *smota* »scandalum« (Trubar), *smotnja* (Krelj), v 18. st. *smota* »Verwirrung, Fehler« (Gutsmann); danes *zmôta*, *pomôta* »napaka«, *omôtica* »Schwindel«, dial. *mə̂t*, *vomə̂t*, *môtež* »Bodensatz«, *motîlnica* »pinja«, *motîč* »žvrklja v pinji«; *móųtiti* »delati maslo« (pkm.). Prvotni pomen psl. **mǫtiti* -*ǫ* stopnje k *męsti* je bil »delati maslo«. Prim. csl. *mǫtiti*, *mǫštǫ* »turbare«, sbh. *mútiti*, *mûtîm*, k temu *mutež*, *smuta* »snežni vihar«, mak. *mati* »moti«, blg. *mъtja*, r. *mutítь*, *mučú*, ukr. *mutýty*, br. *mucicь*, p. *mącić*, č. *moutiti*, slš. *mútit'*, gl. *mućić*, dl. *mušiś*. S tem primerjajo lit. *mentùris*, *mentùrė* »žvrklja« (p. *mątew*, č. *moutev*, r. *mutóvka* »žvrklja« < **mǫty*, **mǫtъve*) stnord. *mǫndull* »točilo«, sti. *má*(*n*)*tháti*, *mathnāti* »suče, žvrklja«. Glej tudi *Vodmat* < **ot*(*ъ*)*mǫtъ* (Miklošič, 189; Berneker, II 44; Trautmann, 181; Vasmer, II 179; Machek[2], 355).

motovílo (n.) »priprava na katero navijajo nit, neroden človek«, dial. *matabídwo* (Oblak, JA XIX 321; Ramovš, Hgr. II 195), zil. *motovídlo* je nomen instrumenti k *motovíliti*. Od iste osnove je tvorjen še adj. *motovîlast* »neroden«; *motovîlar* »neroden človek«, *motovîlec* »Valerinaella«, *motovîljec* »metulj« (gor., notr.), *motovilnica* »motovilo (za svilo)«. Psl. **moto-vitlo*, sbh. *motòvilo*; *motovilac* »Fedia olitoria«, mak. *motovilo*, r. *motovilo*, ukr. *motovylo*, p. *motowidło*, č., slš. *motovidlo*. Trž. it. *matavílz*, *matavúlz* (Cossuta, Orig. slav. triest, 125 ss). *Motoviliti* je compositum iz osnov *motáti* in *víti* (Skok, II 412; Machek[2], 375). M. S.

motríti, *motrím* (v. impf.) »gledati, opazovati«; novoknjižno poleg *smóter* (m.) »namen, cilj«, adj. *smotrn* »smiseln«; starejše je *smotrîv*, *smotrivost* »pazljiv« (Jurčič). Prim. sbh. *mòtriti*, *mòtrîm* »opazovati«, *smátrati*, k temu *smȍtra* »pregled«, mak. *smotra*, blg. *motrja* »gledam«, csl. *motriti*, *moštrjǫ*, r. *smotrétь*, dial. *motrétь*, ukr. *smotrity*, str. *sъmotreti*, *sъmotriti*. Izvedeno iz **motrъ*, prim. lit. *matrùs*, *išmatrùs* »previden«, *įmatrùs* »spreten«, *matýti*, *mataũ* »gledati«, lot. *mast*, *matu* »verjeti, čutiti«, *matît* »čutiti, zaznati«, gr. ματεύω »iščem, stremim«, μάτος (n.) »preiskava« (Trautmann, 171; Machek, Studie 91; Slavia XVI 177; Fraenkel, 415; IF XLIX 208; Vasmer, II 677; Skok, II 460). Zanimivo je, da sln. puristi preganjajo neologizem *smátrati*, prim. sbh. *smátrati*, r. *razsmátryvatь*.

motvə̂z (m.) g. *motvóza* »tanjša vrv«, tudi *motôz*; k tej osnovi še *motvôzar* »der Schnurmacher«, dem. *motvozec* (m.) »dünnes Schnürchen«. Prim. sbh. *màtuzica*, *motuz*, r. *motovjáz*, *motoúz*, *motuz*, br. *motuz*, ukr. *motovjaz*, *motouz*, *motúz*, p. *motowąz*, č. *motouz*, stč. *motovúz*, slš. *motúz*. Že psl. sestavljenka iz osnov *mot*- in -(*v*)*ǫz*, -*ęz*. Dalje glej *motati* in *vezati*, *vozel*, *ozek* (Miklošič, 203; Vasmer II 165; Machek[2], 375). M. S.

mózar (m.), g. *mózarja* »lesen korec za zajemanje vina« (štaj.). Primerjati je mogoče č. dial. *mosar* »posoda za žito; rakasta grča na drevju«, *mosorky* »različne posodice iz lzžagnih grč«, *mosůrka* »zaje-

malka«, *mosûrek* (m.) »posoda za maslo«, slš. *mosúr* »obsekan štor, oboj za beč, zareza«, gl. *mosor* »grča«. Izposojeno iz stvn. *masar*, srvn. *maser*, nvn. *Maser* »rakasta grča na maklenu in na drugem drevju, čaša iz takšne grče«. Izhodišče je verjetno stnord. *mǫsurr* »Acer«, kar je prešlo tudi v stfrc. *masre* »maklen, čaša«. Dalje negotovo (Machek[2], 374; Kluge-Götze, 464).

môzeg (m.), g. *môzga* »medulla«, tudi *mozg*, *mozek*, v 16. st. *musg* (Megiser), v 18. st. *musik* (Gutsmann); adj. *mózgav*, *mozgȃt*, *môzgast*, *môzgov*, *mozgovit*. V pomenu »medulla«, prim. csl. *mozgъ*, mak. *mozok*, blg. *mózъk*, gl. *mozgi* (pl.), *mozy*, dl. starejše *moz(h)*; v pomenu »cerebrum« sbh. *môzak*, *mȍzak*, r. *mozg*, ukr. *mízok*, g. *mízku*, *mózku*, br. *mozh*, g. *mozhu*, p. *mózg*, g. *mózgu*, č. *mozek*, g. *mozku*, slš. *mozog*, g. *mozgu*. Najbliže sorodno je stprus. *muzgeno* »medulla«, lit. *smãgens*, *smẽgen*, *smãgenės*, *smẽgenys* »medulla, cerebrum«, lot. *smadzenes* »cerebrum«, dalje sti. *majján* (m.), *majjā́-* (f.), avesta *mazga-*, stvn. *marag*, *marg*, nvn. *Mark*, toh. A *mäśśunt* »medulla« (Miklošič, 203; Trautmann, 172; Specht, KZ LIX 244; Vasmer, II 146; Fraenkel, 837). Dvomljiva je primerjava z lit. *mazgóti* »miti« ali z r. *mzgá* »trohnoba« (Zubatý, JA XVI 400).

môzga »blato, luža«; primerjati je mogoče r. dial. *mozga* »kri« in p. hdn. *Mozgawa*; verjetno sorodno z *mûzga* »isto« poleg *muža*; prim. tudi mtpn. *Može*, 1423 *Mos*. Iz iste osnove je sln. *mozirje* »močvirje«, tudi tpn. *Mozirje*, 1196 *Mosiri*, 1241 *Moziri* in *Možica*, n. *Mosinz*, 1147 *Mosinz*. Vse nejasno; o imenih avtor, SVI II 37. Iljinskij, ZSPh IX 104; Scheftelowitz, KZ LIV 240; Zubatý, JA XVI 399; Fraenkel, 428 primerjajo lit. *mazgóti* »umivati«, drugače Vasmer, II 146, 170. Glej tudi *meza*, *muža*, *Mozirje*.

môzgati, *môzgam* (v. impf.) »beliti si glavo, premišljevati«, k temu *môzganje* »razmišljanje«. Pomensko blizu je č. *hmožditi se* »prizadevati si, utrditi se«. Machek[2], 170 primerja gr. μοχθέω »trudim se, s težavo dosežem«, μόχθος »prizadevanje, trud, napor« poleg μογέω »isto«, μόγος »trud, napor« z nejasno etimologijo (o tem Frisk, II 247, 261). Ker je tudi č. *namožený*, *zmožený* in r. *izmoždënnyj* »izčrpan, utrujen«, sln. *izmôzgan* »isto«, je Machekova domneva verjetna.

mozȋrje (n.) »močvirje«; tudi tpn. *Mozirje*, 1146 *Mosiri*, 1241 *Moz*; suponirati je treba prvotni *-o-*; osnova je ista kakor v *môzga* »blato« in *mozeti* »cediti« poleg *mezína* »močvirje«, *mézga* »drevesni sok«, *mezéti* »cediti« iz ide. **meiǵh-*, **mēǵh-* »scati«, vendar je samo slovenski *-o-* težko razlagati iz ide. redukcijske stopnje **məǵh-*, ki v baltoslov. ni zanesljivo izpričana. Primerjati je mogoče samo p. *mozgrowisko* »močvirje« (Nitsche, Geogr. Term. pol. 81).

mozník (m.) »lesen klin«; k temu *mozníkar* (m.) »zabijalec zagozd«, *mozníčiti* »zabijati kline«, *zamûzka* »zagozda«; verjetno spada zraven tudi *zamûšnica* »v steno vsekana lina v planšarski koči« (gor.). Prim. sbh. *moždànik* »vrsta klina«, p. *możdżen* »zagozda«, č. *hmoždík* »žebelj«, stč. *moždĕn*, dial. *moždinka*, *možna*. Machek[2], 378, 170 povezuje s sln. dial. *moždžiti* »tlačiti, mečkati« (pkm.), sbh. *gmeždìti*, p. *miażdżyć*, č. *hmožditi* »mečkati«. Pomensko enako je sln. *mozgáti*, *mezgati*, *múzgati*, *mužiti*. Dalje nejasno; r. *mužžítь* »zmleti, razcepiti« poleg *rozmožžítь* »zmečkati« razlaga Vasmer, II 146 malo verjetno iz *možžer* »možnar« < srvn. *morsaere*, Machek[2], 170 pa domneva prvotni intensivum **mogskati* iz osnove **mag-* (glej *mečkati*).

mozólj (m.) »pustula«, tudi *mozôlj*, v 16. st. *mosel* »ulcus« (Megiser), v 18. st. *mafûl* »adenes« (Pohlin), *masul* »Drüsel, Friesel« (Gutsmann), dial. tudi *mòzoi* (pkm.), dem. *mozòǫček*, *mozòǫček* poleg *mozę̂l* (Železniki), *mzę̀lc* (Cerkno), glej Ramovš, Hgr. II 49—51. Splošno slov., prim. csl. *mozolь* »vibex, scabies«, sbh. *mózolj*, tudi *mozȍlj*, *mȍzōj*, *možulj*, *muzûj*, mak. *mozol* (m.), *mozolka* (f.), blg. *mazól*, r. *mozólь* (f.), g. *mozoli*, *mozólja*, ukr. *mozilь*, g. *mozoljá* in *mozóla* (f.) »trdo delo«, br. *mazólь*, g. *mazaljá*, p. *mozoł*, g. *mozołu* poleg *modzel*, č. *mozol*, slš. *mozoľ*, gl. *mozl*, dl. *mózol*. Zaradi r. dublete *mozgolь* primerja že Miklošič, 203 lit. *mãzgas* »bunka, vozel«, *mègsti* »plesti« (enako Matzenauer, LF X 334), in dalje z n. *Maser*, stvn. *masar* »ošpice«, *mâsa* »brazgotina«, gr. μώλωψ »bula, žulj«. O tem Zupitza KZ XXXVII 398; Solmsen, IF XIII 137; Vasmer, II 146. Manj verjetno Uhlenbeck, JA XV 489, ki vidi v *mozolь* germansko izposojenko. Drugače Machek[2], 377, ki suponira izhodni v. **mozgoliti* »tlačiti, pritiskati«, nastalo po metatezi iz *glomozditi*, br. *hlamazdzicь* »tolči po glavi«.

mož, g. *-a* »Mann, Ehemann«; izv. *možáča* (f.) »Mannhaftes Weib«, *možák*, *možânec*, *možína* »starker Mensch«, *možâkar* »eine tüchtige Mannsperson«, *možȃt*, »manlich«, *móški* »isto, mož«, *moštvo* (n.) »die Manner, Mannschaft«; *môžej*, *môžek*, *môžec*, *možíc* »majhen mož«, *môžik* (prim. č., r. *mužík*) »isto«, *možína* »Eryngium« (prim. sbh. *možina*, *možka milost* < sln.; n. Mannstreu), *môžev* »ki pripada možu«; *(o)možíti (se)* »(sich ver)heiraten«, *možîtev*, *možîtva* »Heirat«, *možílo* »das Heiraten des Weibes«, *zámož* (adv.), npr. *zámož iti* »omožiti se«; *moževáti*, *možávati* »obnašati, pogovarjati se po moško« (prvotno »govoriti v zboru mož« prim. sbh. *muževati* »isto«), v 16. st. *mosh* »Mann, Ehemann«, *(ſe) omoshyti* »(ein Mädchen ver)heiraten« (Megiser), v 17. st. *mos* »uomo«, *omozit ſe* (Alasia), v 18. st. *mosh* »Mann«, *moshak*, *moshjak* »braver Mann«, *moshat*, *moshoun* »mannbar«, *moshim*, *moshitva* (Gutsmann), *môsh*, *-ſha* »Mann«, *moſhâkaſt* »virilis«, *moshke* »manlich«, *moſhim* »nubo«, *moſhitva* »nuptiae« (Pohlin), tudi cgn. *Možac*, *Može*, *Možek*, *Možic*, *Možič*, *Možnik*, *Možina*.

Psl. **mǫžь*; stcsl. *mǫžь*, *za mǫžь iti* »omožiti se«; sbh. *mûž*, *mužiti se*, *biti (udavati) za mužem*; mak. *maž* tudi »junak«, *maženje*, *mažalo*, *mažilo* (= sln. *možilo*) »možitev«, *maži (se)* »možiti (se)«; blg. *mъž*; r. *muž*, *vyjti zámuž*, br., ukr., č., slš., gl., dl. *muž*; p. *mąż* Adv. *zámož* je star akz. Psl. **mǫžь* je nastalo iz **mongįo-*; sorodno, vendar z drugim sufiksom je sti. *mánu(ṣ)-* »mož, človek«; got. *manna* »človek«, stvn. *mennisco*, n. *Mensch* (< **man-is-ko-*; prim. sln. *moški*, psl. **mǫžьskъ* < **man-g(į)-is-ko-*) ide. **manu-*, **monu-* »mož, človek«; verjetno nomen agenitis k **men-* »misliti«; slov. sufiks je lahko v zvezi z lit. *žmogùs* »človek« (prim. lat. *homō*). Dvomljiva

je primerjava z gr. ’Αμαζών (< *n̥-mangi̯on- »ki je brez moža«), prav tako domnevanje *-nu̯- > *-ng- (Vasmer, II 169; Frisk, I 83 sl.; Pokorny, 700). M. S.

možgâni (m. pl.) »cerebrum«, tudi *možjâni, možljâni, moždâni, moždžani*; v 16. st. *možjane* (f. pl.) pri Krelju, *moshgani* (Megiser), v 18. st. *mufhgane* (Pohlin), *moshgani* (Gutsmann). Samo sln. izvedenka k *mozeg* »medulla«. Podobno je tvorjeno lit. *smāgenės, smẽgenys* »možgani, dlesna«, celo »razum« kakor sln.; lot. *smadzenes, smedzene* »možgani«, kar je verjetno prvotno *mazgenes (Walde, KZ XXXIV 514; Fraenkel, 837). Vendar kažejo sln. refleksi -*žgj*- in Miklošič, Lex. Pal. 378 primerja csl. adj. *moždanъ, moždenъ*. Dalje glej *mozeg*.

móžnar »mortarium, pila«, tudi *môžar*; v 16. st. *mosher* (Megiser), v 18. st. *mòfhnar* (Pohlin), *moshnar, moshar, moushar* (Gutsmann). Prim. sbh. *možār, mūžār, možžir*, ukr. *moždžir, muštyr, muščir*, br. *moždžer*, p. *moździerz*, č. *moždíř, hmoždíř*, toda sln. *mažiar* (< madž. dial. *mazsar*). Izposojeno iz srvn. *morsaere* (stvn. *morsâri* »Mörser«), kar je dalo tudi madž. *mozsár*, to pa iz lat. *mortārium* (Miklošič, 203; Schwarz, JA XL 291; Vasmer, II 145; Kluge-Götze, 399).

mrâk, g. *mrâka* in *mrakû* (m.) »Dämmerung« in k temu *mrakovît* »temen«, *mrakǫ́ta* »*Dunkelheit*«, *mrakúlj* »netopir«, *mráčen* »dammerig«, *(z)mračiti se* »(z)večeriti se«, *mračnjak* »Obscurant«, *omračiti dušo* »die Seele umnachten«, dial. *mrakovi, mraki* (pl.) »personifikacija zdravju škodljivega vpliva večerne sape, zlasti na otroke« (pkm.), *pomračiti* »verdunkeln«, *zamračiti, mrakniti* »isto«; cgn. *Mrak, Mrače, Mrakič, Mrakovič, Mrakovič, Mračevič*; v 18. st. *mrak* »Dämmerung«, *Mrakonofs* (m.) »Venus (stella)«, *mrazhnik* »ponočnjak« (Gutsmann) (prim. p. *markować* »ponočevati«); *mrâk, -ú* (m.) (Pohlin).

Psl. *morkъ; stcsl. *mrakъ*; sbh. *mrâk*; mak., blg. *mrak*; r. *mórok*; ukr., br. *mórok, moróka*; č., slš. *mrak*, p. *mrok*; gl., dl. *mrok* »oblak, mrak«.

Sln. *sómrak*; stcsl. *sǫmrakъ*; sbh. *sȕmrâk*; str. *sumorokъ*; č. *soumrak*; slš. *súmrak* (Vasmer, III 45). Miklošič, 191 primerja dalje sti. *marká-* »izumrl, ki je izginil«, kar Pokorny, 735 povezuje z lat. *morcus* »pohabljen« k ide. *mer-k-. Bolj verjetna je povezava z lit. *mérkti, mérkiu*, lot. *mir̃gt, mirgstu* »mežikati«, got. *maúrgins* »jutro«, bret. *briz* »lisast« k ide *mer(ə)k- »migljati z očmi mežikati, zatemniti se« (Pokorny, 733). Dalje glej *mŕkati* »mežikati, *mrk* »Verfinsterung«. M. S.

mrámor (m.) g. *mrámorja* »Gryllotalpa vulgaris«. Z istim pomenom tudi *brámor*. V nazivih bolezni *mrámor, mramorica, mramórka, brámor, brámorka* »kostna gniloba«, pl. *brámori, brámorji, mrámori* »škrofuloza«, *mrámor, brámor, rámor*, »različne otekline pri živini«; adj. *mramórav, bramórav*. Najbolj verjetno prvotno reduplikacija psl. *mor-morъ, prim. str. *izmoromrati* »izjesti«: *červije izmoromaša plotь jeja*. Brez reduplikacije str. *zamarъnъ* »rodoviten«. Temu ustreza sln. tpn. *Zamrakova*, 1265 *Zammerkowe, Zammarkowe, Zamerkov*, ca 1300 *Zamerkew* (Zahn, ONB 410) < *zamarъkъ. Z reduplikacijo sln. tpn. *Mramorovo* (2x). Sbh. pogostna mtpn. *Mramor, Mramori, Mramorje*. V redukcijski stopnji csl. *izmrъmъrati* »rodere«, str. *izmrъmъrati*, k temu sln. *mrmolika, mrmulika* »Trifolium agrarium« (dol.), sbh. *mrmuljika* »Trifolium compestre«; osnova je ide. *mer-, *mer(ə)- »zdrobiti, strugati« (avtor, OJ 205). Dalje glej *mrva* in *mora*. Tudi sinonima *črv, podjed, podgoidâc, podjẽdec, podlaka, rovar* »Gryllotalpa vulgaris« kažejo na podobno asociacijo; sin. *vréver* (m.) tudi izpričuje reduplikacijo *ver-ver-; o *mor-: *ver- Otrębski, LP VIII 289.

mrávlja »formica«, tudi *mrâv* (f.), g. *mravî* in *mrâv* (m.), *mrâvec, mravljînec, mravînec, mravljîn* kol. *mrâvje* (n.), adj. *mrâvji, mravljîčni*; k temu *mravljîšče, mravljînjak* itd. K pomenu »Schauer; schaudern« nav. pl. *mravlje, mravljînci*, v. *mravlíti, mravlí*; v 18. st. *mraula, mraulou, mraulinlji* (Gutsmann); cgn. *Mravljẽ, Mrevljẽ, Mravlák, Mrávinc*. Splošno slov.; prim. csl. *mravij*, sbh. *mrâv* (m.), tudi »kača«, mak. *mrava, mravlja, mravka*, blg. *mrávka, mráva*, r. *muravéj*, g. *muravьjá*, ukr., br. *muráška*, p. *mrówka*, pl. *mrovje* »gneča, mrgolenje«, č. *mravenec, brabenec*, slš. *mravec, mravík, mravenec*, gl. *mrowja*, dl. *mroja, mrojka*. Psl. *morvьjь iz ide. *moru̯o-, prim. avesta *maoriš*, perz. *mor*, srir. *moirb*, dial. *maurr*, gr. μύρμεξ poleg βύρμαξ, ὅρμιχας,, lat. *formica*, sti. *vamrás* (Miklošič, 202; Berneker, II 79; Trautmann, 170). Vasmer, II 174 prišteva zraven tudi lit. *mervà, marvà* »obad« poleg *vãrmas* »isto« (o tem Fraenkel, 413). O različnem razvoju v posameznih jezikih Pokorny, 749; Walde-Hofmann 531; Frisk, II 273 in posebno Machek², 378.

mrâz, g. *mráza* (m.) »frigus«, dial. tudi »slana« in k temu *mrazóta* »isto«, *mrázen* »mrzel«, *mrázica* »Reiffrost«, *mrazčáti, mráziti* (comp. z *pre-, na-*), *mrazčti* »zebsti, ohlajati« se, zmrzovati«, *mrâznica* »fieberhafte Kalte, majhna snežinka«, *mrâznik* »ime vetra«, *mrazovît* »frostig«, *mrážęnje* »zmrzovanje«, *premrážen* »frigidulus«; tudi cgn. *Mraz, Mrazovec*. V 16. st. *mras* »frigus« (Megiser), v 17. st. *mras* »freddo« (Alasia), v 18. st. *mras*, g. *-ú, mres* (m.) »frigus«, *mrâfe me* »alget me«, *mrafliv* »frigidus« (Pohlin); *mras* »Kalte«, *mrasen, mrasliu* (Gutsmann).

Psl. *morzъ; prim. stcsl. *mrazъ*; sbh. *mrȃz*; mak. *mraz*; blg. *mraz*, r., ukr., br. *moróz*; č., slš. *mráz*; p. *mróz*; gl. *mróz*; dl. *mroz*. Sorodno je alb. *mardhë* »mraz« (Vasmer, II 159; Berneker, II 80), stir. *meirc* »rja«, kimr. *merydd* »vlažen«, srvn. *murc* »trhel« k ide. korenu *mergh- »trohneti, namakati«; prakoren k temu je najverjetneje *mer(ə)- »drobiti, propadati, umreti« (Pokorny, 739). Glej tudi *mŕzel*. M. S.

mŕcati, *mŕcam* (v. impf.) »izčrpati, oslabeti« (vzh. štaj.); pomensko blizu je lit. *mir̃kti* »omehčati, namočiti« poleg *meȓkti* »isto«, lot. *mirkt, mȩ̃rkt*; v drugih slov. jezikih je iz osnove *merk- »trohneti, oslabiti«, č. *zamrkniti* »napojiti se z vlago«, *zamrklý* »bolehen, klavrn, shujšan« (o tem Machek ZSPh XVIII 24); enako r. *mereča*, br. *mjaréča* »močvirje«, ukr. *morokva* »isto«, p. hdn. *Mrocza*, br. *Moroč* (Berneker, II 79; Trautmann, 182; Vasmer, II 120). S tem primerjajo sti. *marcáyati* »pokvari, škoduje«, lat. *marcēre* »slabeti, nadlegovati«, nvn. *morsch* »preperel, prhek« itd. (Petersson, KZ XLVII 280; Fraenkel, 440).

mrcina »kadaver, velika žival, psovka«, tudi *mrce-*

tina, v 17. st. *morzhina* »mrhovina« (Dict.), v 18. st. *merſhina* »Aas« (Gutsmann), dial. *mrcîščak* »isto«. Prim. sbh. *mȑcina*, mak. *mrcina*, blg. *mьrcina*, csl. *mrьcina* in iz slov. jezikov rum. *mîrţină* »mrhovina«, *mîrţoagă* »kljuse«. Zaradi rum. *mortacina* »mrhovina«, arum. *murtutsina*, *murtina* »Aas« in stit. *morticina* (14. st.), stfurl. *carne mortesina* »Aas« (1288) misli Skok, II 463 na adj. *mōrticīnus* iz stare balk. lat. Drugače Miklošič, Lex. Pal. 384 in SEW 190, ki izhaja iz slov. **merti*, *mьro* in navaja r. csl. dubleto *mretьcina*. Verjetno spada zraven tudi sln. *mrcváriti*, *mrcvârim* »razkosavati, trpinčiti«. Morda besedno križanje med slov. in rom. osnovo, na katero je vplivalo tudi stvn. *mar(i)ha*, srvn. *märhe* > sln. *mrha*. Matzenauer, LF X 381 povezuje z lit. *smeȓkti* »grajati, prekleti, zatirati«.

mrcváriti, *mrcvârim* (v. impf.) »razkosavati, odirati, laniare; trpinčiti, gnjaviti«; v 17. st. *merzvariti* (Dict.). Miklošič, 190 izhaja iz **mer-* »mreti«, kar je najbolj verjetno, vendar tvorba ni jasna.

mȓčati, *mrčím* (v. impf.) »godrnjati, mrmrati, mukati«, tudi *mȓckati*, *mȓckam* »isto«; najbliže je sbh. *mȓštati*, *mȓsti* »gosti v trebuhu«, č. *mručeti*, slš. *mručat'*, p. *mruczeć* »mrmrati«. Stara onomatopeja s paralelo sln. *bȓčati*, *brčím* »mrmrati, šumeti«, sbh. *bȓčak* (m.) »žuborenje vode«, č. *bručeti*, *broukati si*, dial. *brčet*, *pobrukovat si* »mrmrati, godrnjati, šumeti«; pritegniti je mogoče tudi sln. *vȓčati*, *vrčím* »isto«, sbh. *vȓčati*, *vȓčîm*, *kvȓčati*, *kvrknuti*, blg. *vrъča*, csl. *vrъčáti*, *vrъkati*, *vrъkotati* »mrmrati, renčati«, r. *vorčátь*, ukr. *vorkáty*, br. *vorčácь*, p. *wòrczeć*, č. *vrkati*, *vrčeti*, slš. *vrčat'*, gl. *warcać*, dl. *warcaś*. S tem primerjajo lit. *uȓkti*, *uȓktioti* »mrmrati, renčati«, lat. *urcare* »glas risa«; sin. tudi *rúkati* »mukati, glas jelena pri parjenju« itd. (Miklošič, 384; Trautmann, 353; Vasmer, I 231; Būga, RR I 492; Machek[2], 381, 639).

mrčȅs (m.) »golazen«, tudi *mrčez* (Lašče) poleg *mȓkaj*, g. *mrčésa* (dol.), *markaj*, *merkaj*, *mrkȅ* (Olimlje); v 18. st. *merkej* »insectum« (Pohlin), *merkei*, *merzhefs* »Ungeziefer« (Gutsmann). Primarno *markáj*, *mar-česa* in h genitivu novo *mrčȇs* (Pleteršnik, I 600; Berneker, II 22). Podobno je tvorjeno *mâričkak*, v 16. st. *marizhkak* »nekaj slabega« (Dalmatin).

mȓdati, *mȓdam* (v. impf.) »migati z usti ali z zadnjico«, pf. *namȓdniti se* »našobiti usta«, redko *mȓdniti*, *mȓdnem*; tudi *mrdljáti*, *mrdljâm* »žvečiti brez zob«, *mrdóliti*, *mrdávsati* »gledati kakor zajec«; subst. *mȓd* (m.) »grimasa«, *mȓda* (f.) »grimasa, zadnjica, kurji zadek«, *mrdánja* »kurji zadek«, *mrdáč*, *mȓdavec*, *mȓdec*, *mȓdež*, *mrdûn*, adj. *mȓdast*, *mȓdav*, cgn. *Mrdavs*, *Mrdavš*, *Mrdavšič*; v 18. st. *merdam* »rümpfe die Nase« (Pohlin, Gutsmann). Psl. **mьrdati*, **mьrdnǫti*, vendar csl. *mrьdati*, prim. sbh. *mȑdati*, *mȑdnuti*, mak. *mrda*, blg. *mьrdam*, p. *merdać*, č. *mrdat*, slš. *mrdat'*. Dalje nejasno; zraven spada verjetno p. *mardać*, *margać* »sukati z repom«, č. *mrcati*, slš. *mrdolit'*. Miklošič, 191 primerja lit. *mùrdyti* »žogati«, enako Mladenov, 311; Machek[2], 379 pritegne lit. *màdaruoti* »mahljati z repom«; zaradi ekspresivnih sprememb ni mogoče zanesljivo zbrati niti vseh slovanskih pomenskih paralel. Glej tudi *mrgóditi* »delati grimase«.

mréna I »membrana«; *očesna mrena* »Augenstar« tudi *siva mrena* in *zelena mrena* »glaucom«; dem. *mrénica*, adj. *mrénast*, *mrenât*, *mrênka* »pečenka zavita v trebušno mreno«, *mréniti se*, npr. *nebo se mreni* »prevleče se s tankimi oblaki«, v 16. st. *mrejniza na ietrah* (Dalmatin), v 18. st. *mrena* »Hautlein, Netzlein« (Gutsmann). Prim. sbh. *mrȅna* »membrana« (Istra, Žumberak), *mrȅniti se* kakor sin. (Lika). Pomensko enako je sbh. *mrȅža na oku*, mak. *mreža*, blg. *mrežovídnostь*. Psl. verjetno **merna* ali **mermьna*, dubleta k **mergja* »mreža«, r. tudi *merēga* »pletenje«, lot. *meȓga* »ograja, plot«, gr. βρόχος »pentlja, splet, vrv«. (Skok, II 464). Nesprejemljivo Miklošič, 204, ki primerja lat. *membrana*.

mréna II »Barbus fluviatilis«, tudi *mrénica*, *mrênič*; v 16. st. *mrena* »barbus« (Megiser), v 18. st. *mrena* (Gutsmann); prim. sbh. *mrȅna*, *mrína*, *mrȅn* »isto«, mak. *mrena*, blg. *mrena*. Ista riba se imenuje madž. *márna*, rum. *mreana*, *imbreană*, *breană*, p. *brzana*, *brzanka*, *mrzanka*, *mrzewka*, *brzona*, ukr. *merena*, toda č. *mřenka* »Nemachilus«, stč. *mřen*, *mřenek*, dial. *břen*, *břínka*, *brzend'ák*, slš. *mrena* »isto«. Miklošič, 202 povezuje s sln. *moruna*, *murena* »Accipenser huso«, sbh. *mùrina*, *morina*, *murinja*, blg. *moruna*, *muruna*, ker je morda dalm. rom. relikt iz lat. *mūraena*, gr. μύραινα, σμύραινα poleg μύρος, σμύρος (Skok, II 485) ali sprejeto preko turš. *muruna*, *morina* »jeseter, tun« (Battisti-Alessio, IV 2512), prim. tudi alb. *mrina* (Ulcinj), it. *morena*. Machek, LP II 150; ZfslPh. XIX 57 rekonstruira psl. **merna* in primerja n. *Schmerle* »Cobitis barbatula«, vse verjetno predide. izvora. Morda spada zraven tudi sln. *smȓkež* (m.) »Cobitis barbatula«.

mrêst (f.), g. *mrestî* »drstenje rib«; tudi *mrêst* (m.), g. *mrêsta* »žabji brezen«, *mrestiti se*, *mrestím se* »goniti se, pojati se«, *mreščénje* »parjenje divjega petelina«. Prim. sbh. *mrȉjest* (m., f.) »ikra«, *mrijèstiti se*, *mriještiti se*, *smistrîti se* »pariti se«, poleg *nárast* (f.), *narástiti*, *nàrāsti* »isto«, csl. *nerestь* »coitus«, r. *nérest*, *nórostь*, *nȅrs* »drstenje rib«, *nerestítьsja*, *neršitьsja*, ukr. *nerestь* poleg *merest*, p. *mrzost*, *mrzoszczyć się*, stč. *neřest*. Sorodno je lit. *neȓšti*, *neršiù* »drstiti se« ln s prevojem *naȓšas*, *narštvà* »drest«, kar se uporablja samo o ribah, in lot. *nerst*, *neršù* »drstiti se, pariti se (tudi o pticah)«, *narsts* »drstenje, parjenje«. Pri Slovanih se osnova **ners-*, **nors-* uporablja predvsem za ribe (glej tudi *drest*, *dresen*), za žabe in ptiče (glej tudi *rašiti*), izjema je *neresec*, *merjasec*; po onemitvi *-r-* je nastalo *nesti jajca* za ptice (Miklošič, 213; Torbiörnson, LM 44; Trautmann, 197; Vasmer, II 213, 288; Fraen;el, 494). Od drugih jezikov primerjajo oset. *nārsun* »narasti, napeti se«, *nard* »trden, debel« (Petersson, BSlWort s. 7).

mréti, *mrȇm* (*mrjȇm*, *mȓjem*, *mȑjem*) (impf.) »mori«, dial. tudi *merjém* (pkm.), v comp. *u-*, *za-*, *izu-*, *od-*, *pre-*, (pf.); impf. *-mírati*, dial. tudi *mérati* (pkm.) in k temu *mrlîč*, *mȓlec*, *mrlína* »Leichnam« (prim. stč. *mrlina* »isto«), *mrlinjak* »Aasfliege, -käfer«, *mrlîšče* »Sterbeort«, *premrl* »otrpel od mraza«, tudi cgn. *Premrl*, *Premru*, *Premrou*; v 16. st. *v'mreti* »mori«, *merlizh* »Leichnam«, *merlz* »der Tote« (Megiser); v 17. st. *vmret* »morire«, *merlez* »mortale«

(Alasia), v 18. st. *vmreti, vmerjem, vmirati* »sterben«, *vmerliu, vmerteln, mertvafhki* »sterblich«, *vmerlivoft, mertvafhnost* »Sterblichkeit«, *merlizh* »Leiche«, *pomerlatenje* »vmorjenje, pomoritje« (Gutsmann), *merjem, mreti* »mori«, *merlizh* »Leiche« (Pohlin).

Psl. **merti*, **mьrǫ*; stcsl. *mrěti, mьrǫ*; sbh. *mrijèti, mrêm*; mak. *mre*; blg. *mra*; r. *merétь, mru*; br. *merć, mru*; ukr. *mérty, mru*; č. *mříti, mřu*; slš. *mriet', mriem*; p. *mrzeć, mrę*; gl. *mreć, mru*; dl. *mreś*. Sorodno je lit *miřti, mìrštu* »umreti«, *miruõklis* »mrlič«; lot *miřt, miřstu* »umreti«, sti. *marati* »umre«, lat. *morior*; het. *mirzi* »umre« k ide korenu **mer(ə)-* »umreti« (Pokorny, 735). Zaradi pkm. impf. *mérati*, ki je po tvorbi enak stč. *umierati* (psl. inf. osnova) in knjižnega *u-mirati*, ki je po tvorbi, če ni *ir* < *ěr*, enak r. *umiratь*, je možno razlagati pkm. obliko kot ostanek zahodno, knjižno pa kot ostanek vzhodnoslovanskih dialektov. Prim. *moríti, mârjati, mrtvoûd, mŕtev, mrléti, mrha, mrcvariti, mršav*. (Miklošič, 190; Vasmer, II 120; Walde[2] 495; Avtor, Radovi ANUBiH XXXV 12 (1969), 90). M. S.

mréža »rete«, dem. *mréžica* »opna, pripona«, adj. *mréžast, mréžen*, v. *o-* (*za-*)*mréžiti* »preplesti, ograditi«; izv. *mréžar* »izdelovalec mrež«, *mréžarica, omrêžje* (n.); v 16. st. *mrejfha, mresha* (Dalmatin), v 18. st. *mresha, mreshiza* (Gutsmann). Splošno slov., prim. csl. *mrěža*, sbh. *mrěža*, mak., blg. *mreža*, r. *merěža*, ukr. *meréža*, stp. *mrzeża*, č. *mříže*, stč. *mřiežě*, slš. *mreža*. Osnovni pomen je »ribiška mreža«, preneseno tudi na pletenje in na ograje. Psl. *mérgjā*, sorodno je lot. *merga, merga* »ograja, plot, kor v cerkvi«, lit. *marška* »sak«, gr. βρόχος »zanka«, ir. *braig* »veriga« (< **mragi-*), *braga* »zapor«. Iz slov. jezikov je rum. *mreaja* »mreža«, alb. *mrezhë*, ngr. μέρξα (Miklošič, 193; Berneker, II 38; Trautmann, 182; Vasmer, II 119; Fraenkel, 412).

mrgóditi, *mrgôdim* (*se*) »delati grimase«, pf. *mrgódniti, mrgôdnem, namrgóditi*, adj. *mrgóden, namrgóden*; verjetno je treba prišteti zraven tudi *mrgóditi, mrgódniti* »škripati (o vratih)«. Pomensko blizu je sbh. *mȑgoditi se* (Vuk), *namrdukati se* (Stulić), *mrgoda* (m.) »jezen človek«, adj. *mrgodan, mȑgodast* in blg. *mrъždja* »mršči«. Nejasna, ekspresivna tvorba; Matzenauer, LF X 337 primerja č. *maholiti* »pršeti, rositi«, lot. *merga, marga* »droben dež«, kar odklanja Skok, II 464, ki enako dvomljivo izhaja iz *mrk* »zamračem, jezen, nataknjen«. Upoštevati je treba tudi mak. *mrglav* »mračen (o vremenu)«. Glej tudi *mrdati*.

mrgoléti, *mrgolí* (v. impf.) »vrviti, rojiti, živo se gibati«, tudi *gomoléti, gomzéti, gomizljáti* poleg *meguléti* (bkr.), *mogoliti*; pomen »migljati pred očmi« je poznan pri vseh teh variantah; k temu *mrgolâzen* (f.) poleg *golâzen* (f.) »mrčes«, *mrgolinec* (m.) »majhna žival, otrok, črv«, *mrgolîn* »pritlikavec«, *mrgoljād* (f.) »mrčes«. Pomensko enako je češko *mrviti se* poleg *hemžiti se*, dial. *mrva* »golazen«, slš. *mrvit' sa*, gl. *mjerwić so* »isto«. Ekspresivne tvorbe, morda nastalo po križanju več osnov; podobno je lit. *mirguliúoti* »mežikati, migljati, bleščati«, toda č. *mrholiti* »drobno deževati, rositi« (glej *mrščeti*). Pritegniti je mogoče tudi sln. *mŕžiti se*, npr. *koruza se mrži* »rührt sich aus«. Machek[2], 381 domneva za č. *mrviti se* isto osnovo kakor *mravlja*, Otrębski, LP VIII 283 dopušča mešanje dveh osnov; vendar se noben avtor ne ozira na sln. stanje.

mŕha I »živina, kljuse, psovka«, tudi *márha* (pkm.) poleg *mrháč* (m.) in *mŕhinja* »isto«. Prim. sbh. *mârva, mârha, mâhra* »blago, roba, živina«, blg. dial. *marva*, p. *maroha*, dial. *meroha, myrcha, mera* »kljuse, ženska«, č. *mrcha* »kljuse, slaba ženska, psovka«, slš. *mrcha* »psovka«, *mrchavý* »slab«. Miklošič, Frw. 112, EW 191 in Berneker, II 19 izvajajo iz stvn. *mar(i)ha* »kobila«, srvn. *märhe* »isto«, *marah, marh* »konj« (iz stvn. *marahskalko* »konjušar« > frc. *maréchal* »maršal«). Toda madž. *marha* »blago, imetje, živina« je morda iz stvn. *markât*, srvn. *market*, nvn. *Markt* »trg« < lat. *mercātus* »trg, kupčija« (Benkö, II 845). Rum. *marfa* »blago« in iz tega *márfa* »krama« je iz slov. jezikov. Machek[2], 379 domneva, da je slov. *mrcha, marcha* nejasno, morda domače, dorodno s het. *marša-* »napačen«. Zaradi križanja z *mrha, mrhovina* »crkovina« še teže pregledno.

mŕha II »crkovina, Ass«, tudi *mrhovína, mrhóta*; k temu adj. *mŕhav, mŕšav, mŕšast, mŕhast* »suh, klavrn, len«; v 16. st. *merha* »cadaver, Aas«, v 18. st. *mèrha* »cadaver, morticinum« (Pohlin). Prim. sbh. *mrša* »suhost«, *mȑšav* »suh«, mak. *mrša, mršav*, blg. *mrъša, mrъšav*, ukr. *merša, zmyršavity, myršavyj* »naguban«, p. *marcha, zmarchać*, č. *mrcha, mrchavý*, stluž. *morcha* »Aas«. Miklošič, 190 izvaja iz **merti*; *mьrǫ* »mreti«. Verjetno ekspresivna tvorba, ki se je križala z *mrha* »žival, konj« < stvn. *mar(i)ha* »kobila«.

mȓk I (adj.) »malobeseden, nerazpoložen, nedružaben«, tudi *mŕčast, mŕčen*. Prim. sbh. *mȑk* »hudoben, strašen, neprijazen«, *mrkoglêđa* »neprijazen, nedružaben človek«. Pomensko blizu je ukr. *markota, markitnyj* »slabe volje«, r. *markóten* »neprijeten, dolgočasen«, npr. *markotno mne na duše*, p. *markotny* »slabe volje, nezadovoljen«, slš. *mrkotný*, č. dial. *mrkotny* »nakremžen, zaspan«. Verjetno samo ljudsko etim. povezano z *mrk* »mračen« (tako Skok, II 462), niti ni onomatopeja kakor sln. *mŕčati* »mrmrati« (tako Miklošič, 191). Machek[2], 380 primerja bret. *morchet*, korn. *moreth* »zaskrbljenost, slaba volja«, het. *markiya-* »zavračati« (o tem Knobloch, Kratylos IV 39).

mȓk II, g. *mŕka* (m.) »Verfinsterung«, npr. *sončni mrk* »Sonnenfinsternis«, *mrko gledati* »gledati izpod čela«, *mŕkati* »sich verfinstern«, *mŕkniti* »isto«, *mŕkel* »finster«, *mrkévati* »sich verfinstern«; v 16. st. *merknenje* »Finsternis«, *ſonze merkne* (Megiser); v 18. st. *merknem, merknim* (Gutsmann), *merknèm* »verfinstern«, *merknenje* »Finsternis« (Pohlin).

Psl. **mrьkъ* »temen«; stcsl. *mrъknǫti* »postati temen«; sbh. *mȑk, mȑknuti, mȑknêm*; mak. *mrk, mrkne se* »večeri se«; blg. *mrъkne se* »isto«, r. *mérknutь* ukr. *mérknuty*; č. *mrk* »oblak«, slš. *mrk* »mrak«, *mrknút'* »zvečeriti se«; gl. *smjerkać*; dl. *smerkaś* »mežikati«. Psl. **mrьkъ* je reduciran in nepreglašen **morkъ* »mrak«. Dalje glej *mrak*. M. S.

mŕkati, *mŕkam* (v. impf.) »mežikati, utripati, migljati«, pf. *mŕkniti, mŕknem*; pomensko najbliže je č. *mrkati*, pf. *mrknouti* poleg dial. *mrkotat* in slš. *mrkat'*; toda r. *morgátь*, ukr. *morháty*, br. *morhácь*,

p. *mrugać* »isto«. Verjetno sorodno je lit. *mérkti, mérkiu* »mežikati, utripati« in lot. *mirkt, mirgstu* »isto«. Machek², 379 suponira primarno **mьrg-*, s kasnejšo dubleto **mьrk-*, kar je morda ista osnova kot **mьg-* »mežikati« z vrinjenim *-r-*. Glej tudi *mrgoleti*.

mŕkati (se), *mrkam (se)* »goniti se, brunsten (o drobnici)« in k temu *mrkáčiti se* »spariti se (o drobnici)«, *mrkáč* »oven za pleme, kozel. psovka pohotnemu človeku, Bidens tripartita«, dem. *mrkáček* »majhen oven«, *mȓkâk (markak, marikak)* »ausgelassen«, *mŕkav* »brünstig (o drobnici)«, *mȓc* »sperma«, *mȓč* »der sinnliche Trieb«, *mŕsiti se* »sich mit eine Weibe abgeben«; v 18. st. *merkâk* »dissolutus«, *merkâzh* »kozel«, *merkam* »brünstig sein, pruire in coitum«, *merkanje* »pruritio« (Pohlin), tudi cgn. *Mrkun, Merkun, Merkač*. Prim. csl. *mrъkati, mrъkajǫ* »brünstig sein«; sbh. *mŕkati se* »goniti se (o ovcah)«, *mȓk* »coitus ovium«, *mrčalj, mrčo* »ime konju«, *mrkač* »ime jarcu«; vrsta podolgovatega krompirja«; mak. *mrka se* »pariti se (o ovcah)«, *oven mrkač*; blg. *mъrkam se* »isto«, br. *márkocь* »nečistost«, *markač* »oven«. Iz slov. jezikov je rum. *mârli* (prim. blg. *mъrlja se* »goniti se«), in alb. *mërkosh* »moški, ki namesto porodnice leži v postelji in sprejema obiske« (Miklošič, 191). Prim. tudi *smŕčati, smŕkati*. Dvomljivo povezuje Trubačev, Nazv. život. 81 z lit. *mir̃kti* »močiti«, gr. βρέχω »isto, deževati«, kar po Pokornyju, 738 in Frisku, II 267 spada k ide. **meregh-* »omočiti«, r. *morgatь* »moten, medel biti (o vremenu)«, *morositь* »pršeti«; tudi sln. *mrčati* »isto«. Bolj verjetna je primerjava s sti. *mṛśati* »dotakniti«, kjer gre za isti pomenski prehod, kot je sti. *spṛśati* »dotakniti«: slov. *prskati* (prim. sln. *pȓsk, kozopȓsk*) (Machek, Slavia XVI 188). M.S.

mŕkev (f.), g. *mŕkve* »Daucus carota«, tudi *mȓkva*, dial. tudi »korenjeva cima, nat«, dem. *mŕkevca, mȓkvica*. Splošno slov.; prim. sbh. *mȑkva*, tudi *mrkvac* (Istra), *mȑkvica* (Krk), mak., blg. *mórkov*, r. *morkóvь* (f.), g. *morkvi*, ukr. *morkóv, mórkva*, br. *morkva*, p. *marchew*, č. *mrkev*, slš. *mrkva*, gl. *morchef*, dl. *marchwej* »isto«. Psl. **mьrky*, g *mьrkъve*; iz slov. jezikov je madž. *morcony*, *murok*, rum. *morcov*. Sorodno se zdi stvn. *moraha*, nvn. *Möhre*; po Miklošiču je slov. naziv izposojen iz germ.; dvomi Kiparsky, SLG 76, Vasmer, II 158, ki dopuščata, da so oblike s *-ch-*prevzete iz germ. Machek, LP II 159 je za slov. in germ. suponiral paleoevropsko poreklo, toda ESČ² 379 sprejme domnevo Iljič-Svityča, Etym. issled. I 19, da je stvn. *mor(a)ha* prevzeto od slov. in predlaga sorodstvo z lit. *burkūnas*, lot. *bur̃kans* »mrkev« (**mṛkū-*: **bṛkū-*). Dvomljivo.

mrléti, *mrli* (v. in pf.) »šibko goreti«, tudi »hirati«; pomensko enako je *brléti* »šibko goreti«. Morda zamenjava *br-* × *mr-*, ki jo večkrat srečamo pri onomatopejah prim. *mrmljáti* × *brbljati* ali *mŕčati* × *bŕčati*; morda križanje z **merti*, **mьrǫ* »mreti«, prim. *premrl* »vedomec«, *premrlóva kri* »kri, ki so jo izvabljali vedomci« (Branice).

mȓlja »packa, madež«, tudi *mârlja*; k temu *marljáti, marljám* »umazati, pokriti z madeži«. Prim. sbh. *mrlj* (m.), *mȑlja* (f.) »pega, madež«, *mŕljati, mŕljām* »umazati«, *mȑljav* »neumit, nečist, pegast«. Štrekelj, Lwk 38 izvaja iz bav. avstr. *Merl, Sommermerl* »pega«, *merlen* »popackati«, *gemerlet* »popackan«. Dvomi Skok, II 469, ki opozarja na razširjenost in pritegne v primerjavo onomatopeje tipa *pŕljati, brljati*. Vendar je psl. **mьr(g)la* pomensko blizu lit. *murióti* »umazati«, *mùrti* »premočiti«, *máuras, mùras* »blato«, lot. *murdêt* »kaliti, mazati«, *murgas* »plojdra«. Iz iste osnove je sln. *mulj* »blato«. Toda r. *mulь* »mežavo vreme« dopušča, da k tej osnovi pritegnemo tudi mak. *mrglavi se* »kazi se (o vremenu)«, *mrglav* »moten, kalen«. Sorodno se zdi agl. *mud* »blato, kal«, srvn. *moder* »močvirje« (o tem Fraenkel, 419, 472).

mrmolíka »Trifolium agrarium« (dol.), tudi *mrmulika, brmulika*; prim. sbh. *mrmuljika* »Trifolium campestre«. Izhajati je treba iz podvojene osnove **mor-mor-* (glej *mramor*) v redukcijski stopnji **mьr-mьr-*, izpričani v csl. *izmrъmьrati*, str. *izmrъmьrati* »izjedati, glodati« poleg *izmoromrati* »isto«. Iz podaljšane nereduplicirane osnove **mōr-* je str. *zamarьnъ* »rodoviten, ploden«, s suf. *-kъ* tudi *zamarъkъ* v sln. tpn. *Zamarkova*, 1265 *Zammerkowe, Zammarkowe, Zamerkowe* (avtor. OJ I 205; Pokorny, 735). Glej tudi *mrvo*.

mrmráti, *mrmrâm* (v. impf.) »nerazločno govoriti, godrnjati«, tudi *mrmljáti, mrmljâti* in *mrnjáti, mrnjám* poleg *brbráti, brbrâm, brbljáti, brbljâm*; v 16. st. *mermrajnie* »murmur«, *berbrati* »nugari« (Megiser), v 18. st. *mermrati, murmranje, berbrati* (Gutsmann). Stara reduplikacija onomatopeje **mьr-* poleg **bьr-*, prim. csl. *mrъmrati*, sbh. *mrmrati, mȑmljati, mrmnâti, brbljati*, mak. *mrmori, mrmoli, brblja*, blg. *mъrmórja, bъrbórja*, r. *mormotótь, bormatatь*, ukr. *mymráty*, č. *mrmlati, brblati*, gl. *bórbotać* ipod.; enako je tvorjeno lit. *murmė́ti, burbė́ti, borblénti, burbuliúoti*, stvn. *murmurōn, murmulōn*, lat. *murmurare*, gr. μορμύρειν itd. Miklošič, 192 pravi, da so to onomatopeje brez zgodovine. Najdemo jih tudi v neide. jezikih, npr. turš. *myrmylda-* (Berneker, I 107; Persson, Btr. 254, 269, 822; Vasmer, I 102, II 159). Iz iste onomatopeje je sln. *brbotáti* »jecljati«, sbh. *brbótati* »vreti«, sln. *brbônec, brbûnec, brbûnek* »mehurček, mozolj«, prim. lot. *bur̃bulis, burbula* »mehurček«, tudi sln. *Brbuč* »ime podvodnega demona«, prim. lit. *bur̃bulas* »vrtinec, vir« sln. *mrmrâvki, mrnjâvkati* »presti (o mački)«, prim. lit. *burbė́ti* »godrnjati, renčati« (Fraenkel, 44, 472).

mrôž (m.) »Trichoecus rosmarus«. Izposojeno iz č. *mrož*, slš. *mrož*, kar je prikrojeno iz r. *morž*, enako angl. *morse* in frc. *morse*, it. *morso, mors, morss*, špan., port. *morsa*. Izhodišče je lap. *morša, moršša* »isto«, tudi fin. *mursu*. Iz r. je blg. *morž*, ukr. *morž*, luž. *môrž*, toda p. *mors* je iz frc. *morse*. Lap. *morša* je onomatopeja, posnemanje mroževega brundanja. Glej Kiparsky, L'histoire de morse (1952); Vasmer, II 158; Machek², 380.

mŕsiti I, *mŕsim* (v. impf.) »gibati, stresati, sprožiti« (vzh. štaj.), pf. *mŕsniti, mȓsnem*; k temu *mrsálo* (n.) »sprožilec na puški«, tudi *mŕsavec* (m.). Pritegniti je mogoče sbh. *mrsnuti, mrsnem* (pf.) »zbežati, pobegniti« (Sinj, Dalmacija), impf. *mrsnivati* in pf. *mȑsnuti* »odgnati« (Črna Gora) in č. *mrskati, mrsknuti* »tolči, biti«, *odmršiti* »odbiti«, slš. *mrskat'*, *mrštit'*

»isto«, p. *wymerskać*, gl. *morskać* poleg str. *mъrsъkъ* »bič«. Stara onomatopeja; sorodno je verjetno lit. *šmirkšéti* »odleteti (o ptičih), mahati z bičem« poleg *šmiřkšti* »hitro leteti, brizgati, pljuvati«; k isti osnovi spada sln. *smr̂k* (m.) »črpalka, tromba« poleg *smr̂kolje, smr̂kelj* »Retz«, *švr̂kati* (z bičem), prim. lit. *šviřkšti* »brizgati, frcniti«, sbh. *šmȑk* (m.) »brizgalnica«, *mrsolj* »smrkelj« (Stulić), mak. *mrsul* »smrkelj«, prim. lit. *šmirkštýne, šmirkšlė* »brizgalka«. O tem Fraenkel, 1014; Machek², 380; dvomljivo Skok, II 471. Glej tudi *mezeti*.

mr̂siti II, *mr̂sim* (v. impf.) »jesti meso v postu, prekiniti post« (dol.), tudi *mr̂siti se* »praznovati, prekiniti post«, *omr̂siti* »pokusiti kaj dobrega«, *omrsiti koga na kaj* »napeljavati koga na kaj okusnega«; k temu *mr̂s* (m.) »mesna jed v postnem času«, tudi *mrsnína* in *mr̂snik* »postnik«; adj. *mr̂sen, mr̂sni*, npr. *mrsna jed, mrsno jelo*. Pomensko enako je sbh. *(o)mr̂siti (se)* »prekiniti post«, *mr̂s* »mesna jed«, *nȅmrs* »brezmesna jed«, *mr̂sak, ȍmrsak* »dan, ko se sme prekiniti post«, mak. *mrsi, mrsen* tudi »masten«. Miklošič, 192 opozarja na blg. *mrъsnyj carъ* »zu Fleischspeisen gehörig« poleg *mrъsén* »gnusen« in pritegne csl. *mrъsiti* »gnusiti«. Dalje nejasno; verjetno spada zraven tudi sln. *mrsiti se* »občevati«, v 18. st. *mersénje* »Brunst der Hasen« (Pohlin); Skok, II 470 pritegne tudi sbh. *mr̂siti* »zavreči, uničiti«, tudi »prekinlti razgovor«, Miklošič tudi sbh. *mr̂siti se* »motiti se«, ukr. *omerusnty sja* »zmotiti se«. Matzenauer, LF X 342 primerja ags. *mearian* »errare«, toda lit. *smarsas* »slaba mast« je dvomljivo (o tem drugače Fraenkel, 841).

mr̂siti se »pečati se z žensko, pojati se (o kobili, zajcih)«; v 18. st. *mersém se* »bin brünstig« (Pohlin). Nedvomno gre za isto osnovo kot v *mr̂siti* »prekršiti post«, *mr̂sni dan* »dan v postu, ko se je meso«, *mr̂s* »mesna jed o postnem času, csl. *mrъsьnъ* »ogaben«. Zaradi sbh. *mr̂siti se* »motiti se«, ukr. *omersnuty sja* »isto« je kljub Miklošiču, 192 sorodno lit. *uzmiřšti, -miřštu* »pozabiti«, sti. *mr̥ṣyatē* »on pozabi«, *mr̥ṣā* »zaman, napačno«. Prim. glede pomena sln. *pozabiti: spozabiti se z žensko*. Machek² 381 suponira isto osnovo kot v *mr̂zek*. Če je prvotno *-s-*, kar pa je glasostavno malo verjetno, spada vse k ide. **mer-s-* »pozabiti« (Pokorny, 737; Mayrhofer, II 678 sl.). Glej tudi *mr̂siti*. M. S.

mr̂skati, *mr̂skam* (v. impf.) »pokati z bičem, tolči«, pf. *mr̂skniti, mr̂sknem*. Prim. str. *mrъskъ* »bič«, p. *wymerskać*, č. *mrskati, mrsknouti* poleg *mrštiti*, dial. *mrštek, smrščék, zmrsk* »ročaj biča«, slš. *mrskat', mrštit'*, gl. *morskać*. Machek², 380 primerja lit. *šmirkštelėti* »pokljati z bičem« poleg *šmiřšti* »skakati, brizgati« (o tem Fraenkel, 1014). Dalje nejasno, prim. tudi *prskati* in *švrkati*.

mr̂ščati, *mrščím* (v. impf.) »pršeti, rositi« (dol.); a tudi »spreletavati po telesu«, pri Cigaletu *premerščati, zamerščati* in *merščenije* »revmatizem« poleg *mršéti, mrši* »pršeti« (Vipava). *mr̂čati, mrciniti, mrcîni* (Tolmin), *mrvíčiti, mrvîči* (Vodnik). Ekspresivna družina; pomensko najbliže je č. *mrholiti*, slš. *mrholit'* »pršeti« poleg lit. *miřdzêt* »pršeti«, *mirga* »megla«, *meřga* »droben dež«; prvotno **mъrg-* (verjetno podaljšano s *-st-* intensivum). Z drugačno prevojno stopnjo r. *morgotá* »megla, sopara«, *mórgotъ* (f.) »para«, lot. *mařga* »droben dež«, vendar lot. tudi *mȩ̃rka, mãrka* »premočenost«, lit. *miẽkti, meřkti* »namočiti«, r. *merečá* »močvirje«, br. *majreča*, ukr. *morokvá* »isto«. Brez sln. paralel Müllenbach-Endzelin, II 602; Jagić, JA II 397; Trautmann, 190; Machek, Recherches 35.

mr̂ščiti, *mr̂ščim* (v. impf.) »nagubati čelo, obraz«; pf. *namr̂ščiti (se)*. Splošno slov.; prim. csl. *sъmrъsnǫti* »corrugare«, *sъmrъskan* »distortus«, sbh. *mr̂štiti se* »nagubati čelo«, *smr̂skati, razmr̂skati* »razbiti«, *namr̂ckati* »nabrati«, *mr̂ska* »guba na obrazu«, mak. *mršti se*, blg. *mrъšta se*, r. *mórščitъ*, ukr. *mórščyty*, br. *mórščicъ*, p. *marszczyć*, č. *mrštit*, slš. *mrštit'*, gl. *moršćić*, dl. *maršćiś*. Pomen variira med »gubati čelo« in »močno udariti«. Največkrat primerjajo lot. *mařksla* »kos slanine, dvojni podbradek«, *mařksna* »dvojni podbradek« (Endzelin, SlBEt 20; Mühlenbach-Endzelin, II 584; Vasmer, II 161). K temu pritegne Machek, KZ LXIV 263; ESČ² 380 sti. *mūrcchati* »sesiri se«. Malo verjetno Matzenauer, LF X 348, ki primerja n. *morsch* »trhel«. Glej tudi Scheftelowitz, KZ LVI 206 in Lang, IF XLIII 328.

mr̂šéti, *mrši* (v. impf.) »pršeti, droben sneg pada« (Vipava). Pomensko enako je tudi *mr̂ščati, mrščì* (dol.) Miklošič, 191 primerja r. *móroch* (m.) »droben dež«, poleg *moróchá, morósъ, morositъ* »pršeti, rositi« in *morozgá* »droben dež«, *morazžitъ* »pršeti, rositi«. Najbliže sorodno je lot. *mirdzinât, merguôt* »rositi, pršeti«, *mȩ̃ga, mařga, mãrga* »droben dež« (Trautmann, 182; Mühlenbach-Endzelin, II 563, 583, 602; Vasmer, II 160). Dalje primerjajo gr. βροχή (f.) »dež«, βρέχω »dežujem« (Bezzenberger, BB XXVII 153), kar je glasoslovno mogoče iz ide. **merg(h)-*, **morg(h)-*, vendar zaradi pomenske razlike dvomi Frisk, I 267; dvomljiva je tudi primerjava s sti. *marṣati* »poškorpi« (Matzenauer, LF X 332).

mr̂šiti, *mr̂šim* (v. impf.) »kuštrati (lase), lenariti«, pf. *raz-(za-)mr̂šiti*, tudi *mr̂siti, mr̂sim*; k temu *mr̂šast* (adj.) »len«, *mršnják* (m.) »lenuh«, *mr̂šav* (adj.) »skuštran«, verjetno spada k isti osnovi tudi *mr̂šav* (adj.) »suh«, *mršavéti* »shujšati«, *mr̂šavost* »slab videz«. Prim. sbh. *mr̂siti, mr̂sîm* »kuštrati«, *zamršívati, razmršívati*, mak. *mrsi, zamrsi* (o laseh); k pomenu »suh« prim. csl. *mrъšavъ* »macer«, sbh. *mr̂šav, mr̂ša* »suhec«, mak. *mršav*, blg. *mrъšev* in celo rum. csl. *mъršav* »isto«. Pomensko najbliže je č. *smrsknouti se* »zagostiti se«. Verjetno je sorodno sti. *mūrchati* »sesirjen, otrpel, krepak, nezavesten postati«, *mūrtá-* »skrčen, stisnjen, ojačen, nezavesten, zmeden« < ide. **mrəsk'-* k **mer-* »umreti« (o tem Hartmann, Götting Gelehrte Anz. 1953, 215; Machek, KZ LXIV 263; Fraenkel, 459; Mayrhofer, II 665).

mr̂tev »mortuus«, tudi »len« in k temu *mrtîja* »Todfall«, *mrtvâc, mr̂tvec, mrtvák, mrtvîč, mrtvína* »Leichnam« (prim. stč. *mrtvina* »isto«), *mrtvinec* »der Scheintote«, *mrtváčen* »sterblich«, *mrtváš(č)nica* »Leichenkammer«, *mrtváčnost* »Sterblichkeit«, *mrtvâl* »mrtvaški list« (< it. *mortuale*), *mrtvár* »Totengräber«, *mrtváščica* »agonija«, *mrtváščina* »smrt«, *mrtváški* »leichenartig«, *mrtvên* »abgestorben«, *mrtvičína* »mrhovina«, *mrtvíčnik* »hromec«, *mrtvîja* »Totenofficium«, *mrtvílo, mrtvóba* »Letargie«, *mrtvíšče*

»morišče«, *mrtvác* »len človek«, *mrtvě*, *mȓtvež* »isto«, *mrtvariti*, *mrtvežiti* »lenariti«, *mrtvíti*, *mrtváčiti*, *mrtvíčiti* »abtöten«; v 16. st. *mertov* (Megiser), *mertviz* (Dalmatin); v 17. st. *merteu* »morto« (Alasia); v 18. st. *mertve* »mortus«, *mertvashke* »mortualis«, *mertvalishe* »pokopališče« (Pohlin), *merteu* »tot«, *mertvazhim* »abtöten«, *mertviſhe* »Richtplatz« (Gutsmann).

Prim. stcsl. *mrъtvъ*; sbh. *mȑtav*; mak. *mrtov*; blg. *mъrtъv*; r. *mertvyj*, ukr. *mertvýj*; br. *mërtvy*; č *mrtvý*; slš. *mŕtvy*; p. *martwy*; gl. *mor(t)wy*; dl. *martwy*. Sorodno je sti. *mr̥tá-s* »mrtev«, gr. eol. βροτός »umirajoči«, lat. *mortuus*; got. *maúrþr* »umor«. Sufiks *-vъ* je v slov. jezikih po analogiji z antonimom *živъ* **gʷī-u̯o-s*, kakor stlat, *mortuos*: *vīvos* < **gʷī-u̯o-s*. (Vasmer, II 122; Walde², 846; Pokorny, 469). Dalje glej *mréti*, *moriti*, *mârjati*. M. S.

mrtvoud »kap«, tudi *mrtúd*, *mrtvúd*, *mrt(vo)ûdnica*, *inrtud*, sin. *kâp* (od *kániti* »kapniti«), *božja roka*, *božji žlak* (Gutsmann); k temu *mrtvoûdnik* (tudi *mrtvíčnik*) »paralitik«, *mrtvoúdnost* »hromost«. Vsi izrazi so evfemistična poimenovanja bolezni. Prim. slš. *mŕtvica* »kap«, sln. dial. *mornica* »neka bolezen« (bkr.), lat. *morbus* »bolezen«. (Fraenkel, I 458), lit. *mirėsiúoti* »bolehati«. Samo ljudsko etimološko naseljeno na *úd* »membrum« od Levstika dalje« (Breznik, Sln. slovnica 191). M.S.

mȓva »seno, drobir, košček«; v 18. st. *merva* »seno, košček« (Pohlin, Gutsmann), dem. *mȓvica*, pri Pohlinu *merveza*; k temu *mrvíti*, *mrvím* »drobiti«, *mrvíčiti*, *mrvîčim* »isto«, *mrvikati*, *mrvíkam* »jesti po koščkih«, *mrlízgati*, *mrlézgati*, *mrlúzgati* »počasi žvečiti, pljuskati«, morda spada zraven tudi *mrcváriti*, *mrcvârim* »razkosavati, mesariti, gnesti, gnjaviti« (< **mъrv-car-?*); adj. *mrvljîv*, *mȓvnat*, dial. *mrvína* »drobtina« (Kras), *mȓvnjak* »strm rob, kjer kose seno za ovce« (Pohorje). Prim. csl. *mrъvica* »drobec«, sbh. *mȓva* »drobec«, mak. *mrva*, *mrvka* »drobec, krušna sredica«, blg. *mъrva* »košček mesa«, ukr. *mérva* »slama, otava«, p. *mierzwa* »drobir, gnoj, žerjavica«, č., slš. *mrva*, luž. *mjerwa* »smet, gnoj«. Psl. **mъrva*. Iz slov. jezikov madž. *morva*, *marva* »senen, slamnat drobir«. Sorodno je verjetno lit. *marva* »vsevprek, mišmaš« (Fraenkel, 413), stvn. *mara* »prhek, nežen«, stisl. *merja* »zdrobiti, raztolči«, ir. *meil* »mehek, trhel«, kimr. *merv* »isto«, gr. μαραίνω »drobim«, μαρασμός »oslabelost« (Persson, Btr. 821; Miklošič, 192; Brückner, 334; Matzenauer, LF X 344; Skok, II 472).

mȓzek »zoprn« in k temu *mȓz*, *mrzóta*, *mrzîja* »Ekel«, *mȓzkost* »Ekelhaftigkeit«, *mrzkôt* »odurna stvar«, *mrzlák* »ein zu wenig eifriger Mensch«, *mrzljiv* »mrzek, ungehalten«, *mrzljîvec* »čemernež«, *mrzljivka* »čemerna ženska«, *mrzóba* »Greuel«, *mrzę̂st* »antipatija«, *mržnja* »Ekel, Unluft«; v. *mrzéti*, *-ím*, tudi *mrzíti*, *mȓzkati* »sovražiti«; v 16. st. *merſık* »ekelhaft«, *merskost* »Greuel«, *mersota* »Ekel« (Megiser); v 18. st. *mersliu*, *mershak* »mrzek«, *mersliuz* »čemernež, kislica«, *mersi meni* »verdriesst mich« (Gutsmann); *mersèm*, *mersiti sê* »Ekel haben«, *mersénje* »Unluft«, *mersy se meni* »mir ekelts« (Pohlin); cgn. *Mržek*, *Omerza*.

Prim. stcsl. *mrъzъkъ*, sbh. *mȓzak*; mak. *mrzešen* »mrzek«, *mrzešnik* »mrzek človek«; r. *mérzkij* »gnusen«; č., slš. *mrzký* »isto«. Večina avtorjev to povezuje z *mrzel* in navaja isti pomenski prehod v č. *stud* »sramota«, sln. *stud* »Ekel« in č. *studený* »mrzel« (Vasmer, II 121). Machek² 381 primerja s csl. *mrъsъnъ* »gnusen, grd«, *mrъsiti se* »gnusiti se«. M. S.

mȓzel »frigidus«; tudi »weitschichtig« v sorodstvenih oznakah, npr. *mrzla teta* »očetova sestrična«; je ptcp. glagola *mrzę́ti*, *-ím* »kalt sein«, *mȓzniti* (comp. z *od-*, *z-*, *za-*) »zu Eis werden«; *mȓzlec* »studenec«, *mrzlóba*, *mrzlína*, *mȓzlost*, *mrzlóta* »frigus«. V 16. st. *marſlu* »frigidus«, *mersota* »Kälte« (Megiser); v 18. st. *merſl* »kalt«, *merſlota* »algor« (Pohlin); *mersel*, *merseu* »mrzel« (Gutsmann).

Psl. **mъrznǫti*, **mъrzlъ*; prim. stcsl. *mrъznǫti* »congelari«, *mrъzati* »isto«, *mrъža* »led«; sbh. *mȑznuti se*, *mȓzao*; mak. *mrzne*; blg. *mrъzna*; r. *mërzlyj*, *mërznutъ*; br. *mërzly*, *mérznuć*; ukr. *mérzlyj*, *mérznuty*; č. *mrznout*; slš. *mrznúť*; p. *marznąć*; gl. *mjerznyć*; dl. *marznuś*; slovin. *ḿerzlə* »mrzel«. Psl. **mъrz-* je redukcijska *e*-jevska stopnja od **morzъ*. Dalje glej *mrâz* (Skok, II 472; Vasmer, II 121). M. S.

mȑzlica I »febris«; izv. *mȓzličen*, *mȓzličav* »fieberkrank«, *mȓzličnik* »Menyanthes trifoliata« (prim. n. *Fieberklee*), *mȓzličast* »fieberhaft«. V 16. st. *mersliza*, *mirsliza* (Megiser), v 17. st. *merſliſa* »febre« (Alasia), v 18. st. *mersliza*, *merselza* (Gutsmann), *merſleza* »febris«, *merſlezhn* »febrilis« (Pohlin). Tudi sbh. *mȑzlica* »isto«. Vse to so jezikovni tabuji za vročinsko stanje. Prim. še r. *mátka*, *matuha*, *kumá* »isto« (Vasmer, II 105). M. S.

mrzlica II »zeleno sadje«, *mə̂rzelca* (Podgrad pri Vremah, Rigler, Jnotr. gov. 81); nastalo iz **mъrzg-*; prim. č. dial. *zamrhanec* »zakrnelo jagnje«, *zamrzglý* »zakrnel (o sadju)«; Machek², 381 rekonstruira **mъrzg-* in primerja z lit. *nu-smùrkti* »hirati«. Malo verjetna se zdi povezava z *mȓzlica* I, *mȓzel* ali *mȓzek*. M. S.

mûca »mačka«, nav. dem. *mûcka*, *mûcika*, v 18. st. *muzèka* (Pohlin); preneseno »vrbova mačica, vulva, strdki sluzi v nosu, snežinka«. K temu *mûc* (m.) »maček«, *mûcek*, *múcelj*. Izvedeno iz vabnega klica za mačke *muc muc*. Podobno je tvorjeno it. *mucia*, *muscia* poleg *micio*, n. *Mietze* »mačka«, č. *mica*, *mieinka*, slš. *micka*, gl. *mica*. Dalje glej *mačka*.

múcina »vrsta sekire« (Bovec); Pleteršnik, I 616 izvaja iz it. *mozzare* »obsekavati«. Dvomljivo.

múckati se, *múckam se* (v. impf.) »prilizovati se, poljubljati se«. Prim. č. dial. *muckati*, *muckovati* »poljubljati«, p. dial. *muckać*. Samo ljudsko etim. naslonjeno na *mûcka* »mačka«. Machek², 382 domneva metatezo k *cmukati*, sln. *cmókati*, *cmókniti*, kar je onomatopeja.

muditi, *mudim* (v. impf.) samo v frazi *meni se mudí* »hitim, nimam časa«. Verjetno prvotno *nǫditi* poleg *nuditi* »izvajati pritisk, nasilje, siliti«; dial. sln. *men se sili* »mudi se mi« (Kaštel). Sin. tudi *núditi*, *nûdim* »siliti, morati«, tudi *nújati se* »siliti se, truditi se« (glej *mujati*), *nudljiv* »vsiljiv«, csl. *nuditi*, *nǫditi*, blg. *nudja* »potrebuje«, r. *núdítь*, ukr. *nudýty*, br. *nudzíć*, p. *nudzić* »isto«, toda č. *nuditi* in slš. *nudit'* »dolgočasiti«. Po obliki in pomensko je najbliže sti.

kavzativ *nōdáyati* »sili, vzpodbuja« (Toporov, LP VIII 209; Vasmer, II 230), dalje primerjajo lit. *panū́sti, panū́stu, panū́dau* »zahtevati«. Dalje glej *nuja*.

múga »črta, linija« (kor., vzh. štaj.) poleg adj. *múgast* »črtan« in *smúga* »črta«, *smúgast*, v. *smúgati* »črtati«. Morda spada zraven tudi sln. *múge* (f. pl.) »orglice«, poleg *móge* »isto« (avtor, Linguistica VIII 67). V drugih slov. jezikih samo *smuga*, prim. r. *smúga* »črta, lisa«, ukr. *smúha*, č. *šmouha*, slš., gl. *smuha*, dl. *smuha*. S tem primerjajo lot. *smaugs* »vitek«, lit. *sùsmauga* »zožitev«, *smáugti* »daviti«, srvn. *sich smougen* »pritisniti se«, stnord. *smuga* »Schupfloch« in gr. μυχός »zavetje, kotiček«, kar zavrača Vasmer, II 667; dalje glej Fraenkel, 841; Frisk, II 279.

múha (f.) »musca, domislek, priprava za merjenje na puškini cevi«, dial. pl. *mię́* (Rezija), v 16. st. *muha* (Megiser), v 18. st. *muhaſt* »fantasticus«, *muhovnik* »flabrum« (Pohlin); *muhalnik, muhálo* »isto«, *muhâr* »muscicapa«, *múhav* »muhast«, *múhavec, mûhec* »muhar«, *muhelj* »trdovratnež«, *múhnjen* »trapast«, *hudomúšen* »razposajen«; dem. *múhica* in *mušíca*; fit. *mûhič* »Riedgrass« (Bkr.) in od tega *mûhičav* »zanič (o žitu)« (Bkr.); *mûšnica* »Amonita muscaria«, *múšiti se* »smukati se (okoli deklet)«. K temu cgn. *Muhar, Muher* in *Muhovnik*; manj verjetno še *Muhč, Mušič, Muhič* (cgn. *Muha* je hipokoristika n. cgn. *Much*). Iz iste osnove sta zanesljivo še mtp. *Muholovec* (B. Bela) in *Muhavo* (n.) (Goriško).

Splošno slov.: psl., stcsl. *mucha, mъšica*, sbh. *mùha, mùva, mȕsica*, mak. *muva, muvička*, blg. *muchá*, r. *múcha*, g. *-y, moškà*, ukr. *múcha, móška*, br. *múcha*, p. *mucha, mszyca*, č. *moucha, mišice*; tudi fit. *mušec* »plevel v prosu« (Machek[2], 376, 384; Vasmer, II 167, 180). Prim. tudi lit. *musė̃*, lot. *mūsa* in *muša*, lat. *musca*, gr. μυῖα, alb. *mizë, myzë*, arm. *mun* k ide. korenu **mū-, *mūs-* »muha« (Pokorny, 752). M. S.

mûja »težava, trud, sila«; k temu (*po*)*mûjati se* »potruditi se«; v 16. st. *muja* »labor, necessitas«, *mujati ſe* »eniti« (Megiser), v 18. st. *muja* »opera, labor«, *mujàm se* »satagere conari«, *mujanje* »conatus« (Pohlin). Izposojeno iz srvn. *müeje* »težava, potreba, sila, zaskrbljenost«, *müejen, müeen* »težiti, skrbeti« (Miklošič, Frw. 39; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 365; Striedter-Temps, DLS 181). Že pri Megiserju se je *muja* pomešalo z *núja* (< **nǫdja*), kar drugi starejši pisci še razlikujejo (Ramovš, ČMF VIII 1; Hgr. II 89).

mújast (adj.) »brez rogov«; morda spada zraven tudi *mújav* (adj.) »človek z zajčjo ustnico« (jvzh. štaj.) poleg *mâjast* »isto«. Podobno je tvorjeno lit. *maujóti* »zavihati, odrgniti, odreti, oluščiti« poleg *máuti* »isto« iz ide. **meu̯-, *meu̯ə-*, podaljšano z različnimi formati; glej *muriti, muliti, muzati*.

múka »trpljenje, težava«, tudi *mǫ́ka* (vzh. štaj., pkm.); v Briž. sp. *moka*, v 16. st. *moka* (Dalmatin) poleg *muka* (Megiser), dial. tudi *manka* (Miklošič, 201), *moŋka* (Ramovš, Hgr. II 109). Prim. csl. *mǫka* poleg *muka* »tormentum, supplicium, dolor«, sbh. *mȕka*, mak. *maka*, blg. *mъka*, r., br. *múka*, ukr. *múka*, g. *múky*, p. *męka*, č., slš. *muka*. Iz slov. jezikov je madž. *munka* »delo«, rum. *muncă* »robota«, lit. *mū̃ka*, lot. *muõka* »trpljenje«. Pomen »pekel« je sln. dial. in blg.; pomen »živina« je predvsem mak. in blg., s pomenskimi prehodi preko »trud« (sbh., mak., blg.) do »potreba« (sbh.). Splošno slov. je tudi v. sln. *múčiti, múčim* »cruciare«, *zmónženi* (Podčetrtek), psl. *mǫčiti, mǫčǫ*, sbh. *mȕčiti*, mak. *mači*, blg. *mъča*, r. *múčitь*, ukr. *múčyty*, br. *mučycь*, p. *męczyć*, č. *mučiti*, slš. *mučit'*, gl. *mučić*, dl. *mucyś*. Pomen »truditi se, prizadevati se« je sln., mak., blg. in p. Sorodno je lit. *mánkyti, mìnkyti* »gnesti«, *mankštà* »napor, vežbanje«, *mankštýti* »omehčati«. Nedvomno polna prevojna stopnja **mǫk-* poleg **męk-*, glej tudi *mehak* in *moka* (Berneker, II 42; Trautmann, 184; Vasmer, II 171, 181; Fraenkel, 454).

múkati, *múkam* (v. impf.) »muhen, brüllen«, pf. *múkniti, múknem*, k temu *mûk* (m.), *múkanje* (n.). Pomensko enako je *múliti, mûlim* (o govedu, golobih) (Plužna) in *búkati, búkam* (Rezija), *búliti, búlam* (goriš. Brda, Vipava, Slov. Gorice). Onomatopeje, prim. sbh. *múkati, mûčēm*, blg. *mučá, múkam*, r. *myčátь*, ukr. *mukáty*, č. *múkati*, gl. *mučeć*. Enako je lit. *mū̃kti*, lot. *maût*, srvn. *mûhen, mugen*, švic. n. *muelen, mühlen* a tudi *büllen, bullen*, lat. *mūgīre*, gr. μυκᾶσϑαι i.pod. (Trautmann, 188; Būga, RR I 370; II 243; Vasmer, II 186; Mühlenbach-Endzelin, II 570; Matzenauer, LF X 348; Fraenkel, 417).

múl (adj.) »brez rogov«; k temu *mûl* (m.), *mûlj* (m.) »vol brez rogov«, tudi *múlec* (m.) »isto«, *mûlič* »kozel brez rogov«, v Reziji »hudič«, *mulják* »kozel« (bkr.) in *múla* »krava brez rogov« (Rez., Slov. Gorice, dol.), poleg *mûdla* »isto« (Slov. Gorice), dalje *múla* »koza brez rogov« (notr., dol.). Verjetno spada zraven tudi *múlast* (adj.) v pomenu »golobrad«, *mûlec* (m.) »brez brade«. Zaradi oblike *mújast* (adj.) »brez rogov« se zdi sorodno tudi *mújav* in *môjast* (adj.) »z zajčjo ustnico« (jvzh. štaj.), morda celo *mojcljâti* »nerazločno govoriti« (Slov. Gorice). Prim. tudi sbh. *mulak, muleš, mulešić* »oven brez rogov«, *mulin* »oven, vol«. Būga, RFV LXXII 193; Rinktiniai raštai I 465 je primerjal lit. *mùlas* »brez rogov«, lot. *mũls* »isto«, *mũle* »krava brez rogov«; enako Machek, IF LIII 89 in Fraenkel, 470. Ker je tudi fass. *mula* »koza brez rogov« in grödn. *mul* »brez rogov« domnevajo, da je izhodno ilir. **mūl(l)o-* »brez rogov« (Hubschmid, ZRPh LXII 117; Alpenwörter 22; Bonfante, BSL XXXVI 142; Krahe, Spr. d. Illyr. I 119). Zaradi sln. *mûdla* domneva Skok, II 479 na lat. *mutĭlus* »okrnjen«, dial. log. *mudulu* »koza brez rogov«.

múla I »grimasa, skremžena usta«; k temu *mulo kuhati, mulo pasti* »biti zamerljiv«; *mûlec* (m.) »gobec, jezno se držeč človek«; tudi *múla* »poljub«, *muljîv* (adj.) »prilizn̂jen«, *múliti* »prilizovati«, *múljenje* »prilizovanje«; verjetno spada zraven tudi *múlica* »cucelj« (notr.). Izposojeno iz srvn. *mûle* »usta, gobec«, nvn. *Maul*, toda dem. *Mäulhen* »nežen poljub«. Težave povzroča *múlec* »golobrad«, *múlast* (adj.) »brez brade«, kjer ni jasno, iz katere osnove *múla* se je razvil ta pomen v 18. st. *mulaſt, mulz* »ohne Bart« (Gutsmann). Štrekelj, JF XIV 532; Striedter-Temps, DLS 181.

múla II »Equus mulus«, tudi *mûlek*, *mûlec* (bkr.). Prim. sbh. *mȕl* (m.), g. *mȕlà* (Hvar, Vis), *mȕlȍ* (Brač), *mȕlâc*, *múloc* (Hvar), mak., blg. *mule*, r., ukr. *mul*, p. *muł*, č. *mul*, slš. *mul'a*, gl. *mul* »isto«. Izhodišče je lat. *mūlus* »Equus mulus«, verjetno mediteranskega porekla (Battisti-Alessio, IV 2528). Tudi alb. *myll*, ngr. μουλάρι, madž. *mulya*; slovanske oblike so deloma izposojene iz it. *mulo*, *mula*, deloma iz srvn. *mûl* »Maultier« (Miklošič, 204; Vasmer, II 172; Walde-Hofmann, II 125; Kluge-Götze, 468). Iz iste osnove se je razvilo splošno evropsko *mulât* »križanec med belcem in črncem« preko špan. in port. *mulato*, prim. it. *mulatto*, n. *Mulatte*. Pomen »bastard, nezakonski otrok, nevzgojen otrok« se je razširil iz italijanščine; sln. v 16. st. samo *mulo* (n.) »Banckhart« (Megiser).

múla III »klobasa« (Rezija), dem. *múlica* »krvavica, jetrnica« (goriš., notr.), tudi *mŷlca* (Vreme); v 18. st. *muliza* (Hipolit); tudi sbh. *mulica* (Istra). Izposojeno iz rom. **mūla*, furl. *múle* »želodec, klobasa«, istrsko rom. *moula* »krvavica«, *moule* »budella del maiale« (Vodnjan) poleg *mula*, *muliza* (Koper), *mulza* (Trst), kar je verjetno prevzeto iz sln. (Štrekelj, JA XII 484). Vendar kaže alb. *mullë*, dem *mullezë* »želodec, sirišče«, da je dem. lahko predslovanski. Verjetno spada k tej predrom. osnovi tudi sbh. *mȕra* »želodec, sirišče«, blg. *mura* < arum. *amura* »želodec, sirišče« (Štrekelj, JA XII 484; JA XXVI 412; Vasmer, Zb. Jagić 271—8; Skok, II 484).

mûlec (m.) »nezakonski otrok, smrkavec, psovka« (notr., Istra); *múla* »nezakonska hči«, tudi *múlica* »isto«, *mularíja* »otročaji«. Zraven spada tudi *múla*, *múlica* »dekle«, starejše tudi »lutka« (Vodnik). Izposojeno iz it. *mulo* »otrok, bastard«, *mulària*, furl. *mularie* »otročaji«, razširjeno po Benečiji, Istri in Dalmaciji. Etimološko najbolj verjetno isto kot *múla* »križanec med oslom in kobilo« preko pomena »bastard« (Battisti-Alessio, IV 2528). Za sbh. ozemlje navaja Skok, II 479 oblike *mȕlâc* tudi s pomenom »tepec, bedak«, *mulȉca* »nezakonska hči«, *mulan*, *mûle*, *mȕlešce*, *mulčić*, *mulād*, *mulčina*; slovenski priimki *Mulc*, *Mule*, *Mulec*, *Mulej*, *Mulek* spadajo k tej pomenski grupi.

múlica »Bellis perennis«, tudi *micike*, *mretce* poleg *marjetica*; sbh. tudi *milica*. Nemška narečna imena *Müliblüemli*, *Müllerblüemli*, *Mülibürsteli*, *Mülibüdeli* poleg *Mummeli*, *Munzele* se vse nanašajo na *mačko* kakor *Katzenblume* (Marzell, I 552—3). Tudi sln. *múlica* »orehov ali leskov cvet« (goriš.) spada verjetno zraven. Vendar je *múlica* tudi »podplutba po udarcu« (Štrekelj, JA XII 484), kar spominja na lat. *mūlleus* »rdečkast«. Vseh pomenov sln. *múlica* ni mogoče izvajati iz iste osnove, niti romanske kot je mislil Štrekelj, zg. cit. niti iz bav. *Mollen* (Jagić, JA VIII 321).

múliti, *múlim* (v. impf.) »otopiti, obrusiti, odrgniti, osmukati, puliti, trebiti«, tudi pf. *omúliti*, *izmúljati*; k temu *muljâva* »mehka, mlada trava, zelenje«, vendar je pomensko enako *murâva*; pri fitonimih se poleg oblike *muljâva* »Polygonum aviculare« pojavlja tudi *moljâva* »Polygonum; Specularia speculum«, tudi tpn. *Muljava*, 1463 *Mulaw*. Verjetno spada zraven *múlica* »klas brez zrnja« in *mûlček*, *mûček*, *mulják* »zaprtek«. Pomensko je mogoče pritegniti sbh. *Omúliti se* »odtrgati, odvezati se« (Ston), *òmuliti se* »postati pobit« (Dubrovnik), toda blg. *šmulja* »otrese, osmuka«, kar spominja na lit. *šmùlas* »brez rogov«, lot. *šmauls* »isto«. Vendar lit. tudi *gumulà* in *kamuolỹs* »brez rogov« (o tem Schulze, KZ XL 566).

mûlj (m.) »droben pesek, mivka«; k temu *múliti se*, *múlim se* »vsipati se (o pesku)«. Prim. sbh. *mûlj* »alluvio«, *mȕljiti*, *mȕljim* »naplavljati«, *mȕljati* »mehčati«, r. *mul* (m.) »blato«, *mulь* (f.) »kalna voda«, ukr. *mul* (m.), br. *mulь*, p. *muł* »blato«, č. *mula* »blato, deževnica«, *zamulený* »blaten«, slš. *múl* »mivka«, tudi *namul*, *mulit'*. Sorodno je lit. *maulióti* »umazati se (pri joku)«, *mauliótis* »popackati se z blatom«. Rum. *nămol* (m.) »blato« je iz slov. jezikov. V reducirani prevojni stopnji je lit. *mùlti* »umazati«, *mulvė* »blato, močvirje«, z *-ē*-jevsko stopnjo lit. *mélas*; z lit. *mólis* »glina«, lot. *māls*, pl. *māli* je mogoče primerjati sln. *mlajiti* »prevleči z blatom«, *mlaj* (m.) »blato«. O *mulj* glej Vasmer, II 172; to je bliže kakor lit. *máuras* »blato« (tako Machek[2], 382; Fraenkel, 418).

mûnda »ime bika« (vzh. štaj.), tudi cgn. *Munda*. Štrekelj, LMS, 1894, 26 opozarja na n. dial. *der muni* »plemenski bik«, tudi *muni stier* (Schmekler-Framann, Wb. 1619). Pojem »bik« v priimkih ni osamljen, prim. *Čamer*, *Čamar* poleg apel. *čamer* »bik« ali *Cevc*, *Cevec* < **cělьcь* »neskopljen žrebec«.

múnje (f. pl.) »kurja polt, zona« (Zalaz, Tolmin). Štrekelj, LMS, 1894, 26 domneva, da iz *molnja* »strela«, po Tolminskem »puh od strele.« Dalje glej *molnja*.

múntel (m.), g. *múntla* »ročaj pri kosi« (pkm.), dial. *mȕntro*, pisano tudi *muntelj*, *montelj*. Izposojeno iz stvn. **muntil*, južnobavarsko *Mü(n)tel* »isto«, izvedeno iz stvn. *munt* »roka« (Štrekelj, LMS, 1896, 156; Kranzmayer, ZfMdaf XIV 87; Striedter-Temps, DLS 182). Štrekelj opozarja na bav. *Gemünd* »širina dlani, dolžina palca«, ags. *mund* »palec (mera)«, isl. *mund* (f.) »roka«, *mundr* (m.) »pest«, kar je sorodno z lat. *manus* »roka« (o tem Walde, 463).

mûr (m.) »zamorec«, v 16. st. *mur* (Trubar, Dalmatin) danes *zamôrec*, *zamôrče* (n.) *zamôrček* »negar«, f. *zamôrka*, *zamôrkinja*, *zamôrklja*, v 18. st. *samurz*, *samurske* (Pohlin), *samurz*, *samurski* (Gutsmann), prvotno verjetno samo *mur*, kasneje naslonjeno na *za morjem*; iz iste osnove je tudi *mûrček* (m.) »moški uhan po mavrski modi«. Prim. csl. *murinъ* »Maver«. Miklošič 204 je to povezal z homonimom *mûr* »črn«, kar je verjetno zašlo v jezik po drugi poti, pravilno pa opozarja na stvn. in srvn. *mōr*, nvn. *Mohr* »Maver«, zgodaj izposojeno iz lat. *Maurus* »prebivalec severne Afrike« (tudi frc. *More*, angl. *Moor*), it. *moro* »Negar, Arabec, Etiopec, Saracen«. Lat. *Maurus* izvira iz gr. μαύρος, tvorjeno iz ἀμαυρός »temen« (Kluge-Götze, 484; Battisti-Alessio, IV 2511; Frisk, I 88).

mûra »neka vrv na ladji«, npr. *mura na desnem, na levem boku*; tudi sbh. *mȕra* »vrv, ki veže jadro s premcem«, dial. *mûra* (Božava). Izposojeno iz it. *mura* »cavo per »murare« le vele«, tudi *amura*. Dalje nejasno (Battisti-Alessio, IV 2531; Skok, II 484; Cronia, ID VI 115).

murága »Rubus idaeus«; prim. sbh. *muraga* »isto«;

dalje nejasno; morda je sorodno lot. *mauragas* »Hieracium pilosella, Crepis«, kar primerjajo z r. *muróga* »mehko, zeleno seno«, *muróg*, g. *murogú* »ruša« in dalje z *murava* (Būga, RR I 468; Vasmer, II 176).

murâva »mehka trava«, tudi *mûrava* »Tragopodon pratensis«, *murâvka, morâvka* »Arnica montana«; izv. *murâvica, muravína, muravíšče*; mtpn. *Múrava, Muravá, Murave, Muravec, Murovica*, cgn. *Muravec, Muravšek*; prim. sbh. *mùrava* »Scorzonera villosa«, blg. *muráva*, r. *mur* »trava, nizka trava«, *murók, murák, muróg* »isto«, *muravá* »ruša«, ukr. *muráva*, br. *múrova*, p. *murawa*, slš. *murava* »ruša«. Pomensko najbliže je lot. *maũrs, maura, mauriņš* »ruša, trava okoli hiše«, *mauragas* »Hieratium pilosello, Asarum«, lit. *máuras* »Lemna minor, Sargassum« (Matzenauer, LF X 349; Būga, RR I 468; Trautmann, 172; Vasmer, II 174). Dalje nejasno; morda kakor lit. *máuras* »slux« in slov. *mulь*, manj verjetna je primerjava s slov. *mъchъ* »mah« (Specht, Decl. 65, 236, 320; proti Fraenkel, 419).

muréti, *murím* (v. impf.) »delati žalosten obraz«, adj. *murăv* »kujav, namrgoden«, *murâvec* »nergač, kujavec«. Verjetno primarno *chmura* (poleg *chmara, chmyra*), prim. sbh. *nàhumoriti se, nàsumoriti se* »zamračiti se« (glej *nasamariti*), r. *chmura* »temen oblak, godrnjav človek«, *nachmúriti, našmúritь* »narediti zamračen obraz, povesiti glavo« (o tem Berneker, I 391; Vasmer, III 251). Zgrešeno Štrekelj, Lwk. 41, ki izvaja iz bav. avstr. *murrig* »namrgoden«, *Murren* »namrdnjen«, kor. n. *murat* »temen, resen«. Tudi sln. *murljáti, murljâm* »godrnjati« (bkr.), *mûrlja* »nergač« priča za domače poreklo iz te silno ekspresivne osnove. Navadno primerjajo gr. ἀμαυρός »temen, zameglen«, stnord. *meyrr* »moten, prhek« (glej tudi Miklošič, 311, Machek[2], 201; Vasmer, II 677).

múriti se, *múrim se* (v. impf.) »upogniti uhlje nazaj (o konju), upogniti glavo, prebrisano gledati« (Haloze). Enako je tvorjeno lit. *maũryti* »pohajkovati, klatiti se«, *mauriòti* »plaziti«, *mauróti* »brskati« poleg lit. *máuti, máuju* »vihati, lupiti«. Pomensko enako je sln. *múliti se* »upogniti uhlje nazaj (o konju,) lupiti, brusiti«, kar ustreza lit. *mauliòti* »odrgniti, olupiti«; verjetno spada k isti osnovi tudi sln. *múzati* »odrgniti, olupiti«, *múzati se* »gladiti, klatiti se«, čeprav pozna lit. samo *-st-* intensiva, prim. *máustyti* »lupiti« (o tem Fraenkel, 421). Sorodno je sti. *mīvati* »premika, pritiska«, *kāmamūta* »od ljubezni prizadet«, *mūta-* »pletena košara«, lat. *movēre* »gibati«, srvn. *mouwe* »muf«.

mûrka »Cucumis sativus«; v 16. st. *murka* (Megiser), v 18. st. *murka* (Pohlin, Gutsmann); Miklošič, Frw. 40 izvaja iz avstr. n. *Umurke*, bav. n. *Amurke* »Cucumis«; Šrtekelj, LMS, 1896, 157 in Striedter-Temps, DLS 182 opozarjata tudi na štaj. n. *Murke*, kor. n. *murgg·n* poleg avstr. n. *omorken, umurke* »kumara«. Glej tudi *kumara* in *ogurec*.

murljáti, *murljâm* (v. impf.) »godrnjati, renčati« (bkr.), k temu *mûrlja* (m., f.) »godrnjač«. Pomensko enako je lit. *mauróti, maujóti*, lot. *maũruôt* poleg lit. *muróti* »isto«. Onomatopeja kakor *mukati*, prim. gr. μυχᾶσθαι »mukati, meketati« (o tem Būga, RR I 469, II 479; Fraenkel, KZ LXXII 179; LEW 417). Lot. tudi *baũruôt*, norv. *būra*, stir. *búrind* (Zubatý, Sb. fil. I 98; Mühlenbach-Endzelin, I 267; II 570).

mûrva »Morus alba, nigra, rubra«, tudi *mûrba* (vzh. štaj.) in *môrba*; v 16. st. *murva* (Bohorič, Megiser), 1607 *murua* (Alasia). Prim. sbh. *murva* »Morus« (Hvar) poleg *mura, mûrga* (Vodice, Istra), *mȓva* (Slum, Istra) poleg *múrvac* (m.), *mūrvȁk, murváč, murván, murvež*, ukr. *morva*, p. *morwa* »Morus«, č. *moruše*, dl. *maruša, moruša*. Miklošič, Frw. 40; SEW 202 izvaja iz stvn. *mûr, môrpoum, mûlboum, mûrberi, môrberi*, srvn. *môrber* (enako Striedter-Temps, DLS 182). Skok, II 484 suponira psl. **mury*, g. *murъve* poleg sln. *morica* »brusnica«, *muraga* »malina« in sklepa na dalmatinsko-rom. refleks za lat. *mōrus, mōrum*. Izhodišče je gr. μόρον, μορέα »Morus nigra«. Iz tega je najbolj verjetno lat. *mōrus* in arm. *mor, mori, moriw* »robida« in kimr. *merwydden* »Morus« (Frisk, II 256). Poizkusi razlage iz ide. Walde-Pokorny, II 306; Specht, Idg. Dekl. 119; Pokorny, 749).

músa I »umazana ženska ali krava«, tudi *musáča* in v. *zamúsati, zamúsam* »umazati, pokriti z nesnago«, npr. *zamusana ženska, zamusana vas*. Tudi sbh. kajk. *musa, musača, zamúsan* poleg *mûsav* (adj.) »umazan« (Slavonija); verjetno tudi r. *musljáк* (m.) »nesnažen človek«, *múslitь, musljákatь, músolitь* »cmokati, sliniti, osirati«, br. *mosólicь* »srkati, umazati, osirati«. Sorodno se zdi nvn. *Schmutz* »umazanija« poleg stvn. *muzzan* »čistiti«, gr. μύδος »mokrota, gniloba«, sti. *mūra-* »urin«, avesta *mūϑra* - »umazanija« iz ide. **meu-* »vlažen, prhel, nečist, umazan« (glej tudi *miti* in *mulj*), vendar tvorba ni jasna niti pri ruski (o tej Vasmer, II 178) niti južnoslovanski besedni družini.

músa II »mera« (štaj.), npr. *dobre muse* »dobre mere«. Nejasno; prav tako tudi *musa* »vrsta, sorta«, v 18. st. *mufa* »Sorte«, *resmufati* »sortieren« (Gutsmann). Suponirati smemo, da je izposojeno iz nekega neznanega, verjetno germanskega vira iz osnove ide. **med-*, **mod-* »meriti« (glej *mito, muta*). Vendar pridejo v poštev tudi romanski refleksi za lat. *modius* »zajemalka, mera«, kar je dalo srvn. *mütte, müt* »zajemalka«, toda it. *mozzo, mọddzo* »pesto pri kolesu«, frc. *muid* »zemljiška mera« (o tem Wartburg, VI/III 12).

-músati, *-músam* (v. impf.), samo pf. *zamúsati, zamúsam* »umazati, onesnažiti«, tudi *zamúcati* »isto«, adj. *zamucăv* (dol.). Prim. sbh. kajk. *zamúsan* »umazan«, *mûsav* (Slavonija), *musa, musača* »umazana ženska ali krava«. Verjetno prvotno **mut-s-ati* k ide. **meụ-* »zamazati, čistiti« Pomensko najbliže je lot. *smaulis* »umazanec«, *smulêt* »onesnažiti«; avesta *muϑra* - »nečistoča«. Glej tudi *miti, milo* in *mulj*.

mûska »jeza, togota« tudi *musak* (m.) »isto« (Krn). Štrekelj, JA XIV 532 sl. izvaja iz it. *mosca* »muha«, prim. *la mosca salta a colui* »jeza ga popade«, lat. *musca*. Mogoče je misliti tudi na lit. *maũsti, maudžiù* »skeleti, hrepeneti, biti potlačen«, *ãpmaudas* »jeza, nerazpoloženje«. Splošno slov. je iz te osnove *muditi*.

mustáče (f. pl.) »brki«, tudi *mustáči* (m. pl.), redko sg. *mustáč*; k temu *mustáfáč* (m.) »brkat človek« (nar. pesem, vzh. štaj.), adj. *mustáfast*, Pleteršnik navaja tudi *mustáfe* »brki«; v 16. st. *muſtazh* »Knebelbart« (Megiser), v 18. st. *muſhtáfe* in *muſhtaza* (Gutsmann). Prim. sbh. *mùstāć* (m.), tudi pl. *mustaći*, dial. *mystoč* (Bednja) in *mustaće* (f. pl.) »brki«, mak. *mustak'*, *mustak*, blg. *mustaci*, *mustaki* (pl.), sg. *mustak*. Tudi rum. *mustață*, arum. *mustača*, alb. *mustaqe*, ngr. μουστάκα, it. *mostacchi*, starejše *mustacchi* (16. st.), frc. *mustache* (15. st.), špan. *mostacho*, angl. *moustache* (16. st.). Izhodišče je stgr. μύσταξ »brki, zgornja ustnica«, kar je verjetno križanje med μάσταξ »usta« in μύλλον »ustnica« (tudi βύσταξ »brki«). Beseda se je z novogrškim posredovanjem kot »turška moda« razširila po Balkanu in drugod po Evropi (Miklošič, 205; Mladenov, 308; Pascu, II 67; Battisti-Alessio, IV 2518; Frisk, II 278). Ne spada pa k tej osnovi sbh. *mustaće* »daščice u barki« (Vrbnik) kljub Skoku, II 488, kar je verjetneje iz slov. **mьlstь* (glej *Moste*).

mustârda »gorčica«, v 18. st. *muſhtarda* (Gutsmann) poleg *muſtar* (m.), *muſtarno serno* (Ravnikar, Vodnik). Izposojeno iz it. *mostarda* »krema iz gorčice«; oblika *mustaz* (m.) je iz n. *Mostert*, kar je kakor hol. *mostaert* iz staro frc. *moustarde* (13. st.), novo frc. *moutarde* (Mende, RLS 98; Battisti-Alessio, IV 2518).

mûš »osel« (Rezija, Tolmin, Kranjska gora), tudi f. *múša* »oslica«; v 18. st. *musha* »tovorni konj« (Pohlin). Kakor sbh. istročak. *mùš* »osel«, *múša* »oslica«, *muše* (n.), *mušad* (f.) izposojeno iz furl. *muss* »osel«, ben. it. *musso*, lomb. it. *musa*, kar se je verjetno razvilo iz pozno lat. *mūscella* »mula«. Verjetno je treba izhajati iz ilir. **musko-* »mezeg« (o tem Krahe, Spr. der Illyr. I 118; Walde-Hofmann, II 125; Bertoni, ZRPL XXXVII 738; Bonfante, BSL XXXVI; G. Meyer, 293; Skok, II 490).

mûšec (m.), g. *mûšca* »Setaria; Phalaris«; k temu tudi *mûhec*, *mûhič* »Panicum crus-galli« in *mûhvič* »isto«, *mûšič* »Setaria, Panicum«. Prim. sbh. *mùhār*, *umuhár*, *muvar*, *muar*, *mukar*, *muharin*, *mohar* »Setaria, S. glauca«, r. *mochár*, str. *mocharъ* »Setaria«, p. *muszec* »Minurtia«, č. *mohár*, *muhár* »Setaria«, poleg *mušec* »plevel v prosu«, slš. *mohár* »Alepecurra«, *mohár* »Setaria«. Iz slov. jezikov tudi madž. *muhar* »Setaria«. Nejasno; Miklošič, 204 navaja samo del gradiva; podrobneje Benkö, II 972; verjetno samo ljudsko etimološko naslonjeno na *muha*.

múšelj (m.), g. *múšeljna* »školjka«; v 18. st. *mushèl*, g. *mušèlna* »conchylium« (Pohlin); verjetno spada zraven tudi *múšelj* (m.) »vrsta jabolka«, morda tudi *muſhli*, g. *muſhlov* »rezanci, ime jedi« (Pohlin). Sprejeto s posredovanjem nvn. *Muschel*, srvn. *mouzhel* iz lat. *mūsculus* »miška« (prim. *muskelni* »mišice«). Sbh. kajk. *mušulj*, *mošolj*, *mišlin* »školjka«, poleg *mùšula* (f.), *mùšul* (m.), *mùšlja* (f.) v Dalmaciji je izposojeno iz ben. *mussolo* »školjka«, istrorom. *mousuli* (Štrekelj, Lwk. 41; Skok, II 491).

muškât (m.) »mošus, bizam«, tudi *moškât*, *mošek*, *moščúk*, *moščnják*; v 18. st. *maſhznjak* (Gutsmann); k temu *muškâtnik* »Balesoma sycophanta; vrsta jabolk«, *muškâtovec*, *muškotelica*, *muškâtar* »vrste sadja«; v 18. st. *mushkat* »vrsta vina«, *mushkatęlze* »vrsta hrušk« (Pohlin). Izhodišče je perz. *mušk* »mošus«, sti. *muṣkáḥ* »modi«, arab. *musk* »mošus«, gr. μόσχος, pozno lat. *muscus*, frc. *musc*, nvn. *Moschus*, starejše *Musch*. Oblika *muškat* je iz lat. adj. *muscātum* »dišeč po mošusu«, sln. *moščják* je iz it. *muschio* (Lokotsch, 1927; Kluge-Götze, 488, 495). Sinonim *bizam* je iz semit. **basham*, hebr. *besem*, sirij. *besmō* »dišava iz bizonovih modov«. To je dalo sr. lat. *bisamum*, stvn. *bisam(o)*; iz iste semitske osnove je tudi *balzam*, hebr. *bāsām*, gr. βάλσαμον, lat. *balsamum*, got. *balsan* (Kluge-Götze, 47, 79).

mušlin (m.) »vrsta tkanine«, adj. *mušlínov*, *mušlinast*; v 18. st. *mushólin* »muselinus pannus«, *mushelinast* (Pohlin). Tudi sbh. *musul* (m.), *musula* (f.), *musur* (nar. pesem) »neka tkanina« poleg *mezolánka*, *mocolanka* »ženska obleka« in. rum. *musúl*. Izposojeno deloma s posredovanjem n. *Musselin*, deloma it. *mùssolo*, starejše *mosal* preko frc. *mouseline* (17. st.) kakor špan. *muselina* »vrsta tkanine« po imenu mesta *Mōṣul* v Mezopotamiji, arab. *Mauṣil*, tvorjeno z lokativnim prefiksom *ma-* in osnove kakor v *waṣala* »križišče«; arab. *murrul* »tkanina« (Lokotsch, 1484; Pratti, 679; Battisti-Alessio, IV 2515, 2537; Kluge-Götze, 495; Skok II 489).

múta I (f.) »nem človek« poleg *mûtec* (m.), g. *mûtca*, adj. *mútast*, *mútav* »nem«, k temu *mútavec*, *mútavost* in v. *mútati*, *mútam* »biti nem, nerazločno govoriti« (vzh. štaj., pkm.), tudi cgn. *Mutec*, *Mutič*, *Mutajič*; v 16. st. *mutaſt* (Dalmatin), *mutiz* (Megiser); v 18. st. *mutam* »mutire« (Pohlin). Prim. sbh. *muta* (Istra), *mûtac* (Vrbnik), *mûtav* (Krk, Hrvat.), *mutavica*. Izhodišče je lat. *mūtus* »nem«, it. *muto* in iz tega n. dial. *mut* »nem« (Miklošič, 205; Štrekelj, JA XXXV 133; Skok, II 491). Toda sln. *mûtec* »Upupa epops« je tudi č. *mutek*, slš. *mutec*, kar je morda onomatopeja. Tudi sln. *mûta* »kožuhovinasta kapa, ovratnik, kožuh« ima svoj ekvivalent v č. *mutek* »neka maska« (o tem Machek[2], 384). Toda sln. *mûta*, *mûtec* »mošnja s kraguljčkom za milodare« je verjetno vplivano od *muta* »carina«.

múta II »mitnica, carina«, tudi »mlevščina, plačilo mlinarja«, v 18. st. *muta*, *mutaria*, *mutar* »mitničar«, *mutna hiſha* (Gutsmann). Tudi tpn. *Muta*, n. *Mauten*, 1255 grad *Mutenberg*. Izposojeno iz srvn. *mûte*, »carina«, stvn. *mûte* »Wasserzoll«, nvn. *Maut* (Lessiak, PBB XXVIII 44; Striedter-Temps, DLS 185). Starejša izposojenka iz iste osnove (ide. **med-*, **mod-* »mera«) je *myto* »carina«. Glej tudi *musa* »mera«.

muta III »vrsta kučme; ovratnik iz ovčjega krzna«. Štrekelj, JA XII 462 izvaja iz bav. dial. *Mudel* »mačka, mačji meh« poleg *Mudelhauben* »kučma, obrobljena z mačjim krznom«. Enako Bulat, JA XXXVII 94. Dvomljivo.

múza I »krava z nazaj zavitimi rogovi«, tudi *mûzka*; *mûzec*, *múzelj* »vol«, adj. *múzast* tudi »brez rogov« in *múzati se* »upogniti uhlje nazaj (o konju)«. Pomensko enako je sln. *múriti se* in *múliti se* (glej *múriti se*), *mujast*; najbolj verjetno je treba izhajati

iz ide. *meu-, *meu̯ə- »odtrgati« (o tem Pokorny, 743; Franekel, 421).

múza II »grimasa«, npr. *muzo kovati* »posmehovati se«, tudi *muza* (m.) »človek, ki se vzvišeno smehlja, slab klobuk«. Tega ni mogoče ločiti od *múzati se, múziti se*, pf. *namuzniti se* »smehljati se z zaprtimi ustmi«. Skok, II 488 primerja sln. *muza* v tem pomenu s sbh. *múso* (m.), *musa* (f.) »zlovoljen, srdit«, *namúsiti se* »namrgoditi se« (Lika), kar izvaja iz it. *muso*. Vendar pomeni sln. *múza, mûzka* »krava z nazaj zavitimi rogovi«, adj. *múzast* (notr., Ig), dalje »upognjena, zapletena veja; svaljek ženskih las«, fitonima »Paris palustris« in »vrsta hruške«, *múzovnik* »vrsta jabolk«. Pri vsem tem spletu pomenov ni mogoče razlikovati več različnih osnov. Dalje glej *muzati*.

múzati, *múzam* (v. impf.) »strgati, gladiti, čistiti«. Temu pomenu je najbliže lit. *máuti, maũju* »strgati, drgniti, gladiti, luščiti«, tudi *maujóti, maulióti, máustyti, máusčioti, maurioti*. Verjetno spada zraven tudi *múzati se* »položiti ušesa nazaj (o živalih)«, *mûzec* »zajec s položenimi uhlji«, *múzast* (adj.) »z nazaj zavitimi rogovi; brez rogov«. Tudi pomen *múzati se* »vleči se, prerivati se«, pf. *izmúzniti se, izmûznem se* ima ekvivalent v lit. *maũryti* »klatiti, vlačiti se«, lot. *maût, mauju* »navleči«, *maûtiês* »pokušati se izmuzniti«. Manj jasen je pomen »izgubljati perje (o ptičih)«, kjer gre verjetno za kontaminacijo z *músati* < srvn. *muȝen* »menjati«. sln. tudi *mavžati se*. Pomen *múzati se* »smehljati se z zaprtimi usti«, pf. *namúzniti se* je morda metaforičen, prav tako *múzati* »klofutati«. Morda spada zraven tudi r. *muzdá* »ograja, plot«, *muzdátь* »ograditi«, prim. lot. *maût* »ograditi« (drugače o tem Vasmer, II 170) in č. *múzovati* »prežati«, *mouzovat se* »klatiti, potikati se«, kar Machek², 384 primerja s sln. *múzati*, izhaja pa iz srvn. *müssen* »zasledovati« < *mûs* »miš«. Fraenkel, 431 primerja lit. *mâuti* z lat. *movēre* »gibati«, sti. *mūta-* »pletena košara«, srvn. *muowe* »muf« (enako Trautmann, 172; Pokorny, 741).

múzati se, *múzam se* (v. impf.) »nasmihati se«, pf. *namúzniti se*; k temu *muza* »grimasa, nasmeh«, adj. *múzast, múzav*; Skok, II 488 primerja s tem sbh. *namúsiti se, nàmusîm* »namrdniti se«, *músiti, mûsim* »biti zlovoljen, srdit«, *muzo* (m.), *músa* »zlovoljnež« in domneva, da je izposojeno iz lat. *mūsus* »gobec«, furl. *muze*, ben. it. *muza* (pejorativno). Vendar so podobne tvorbe tudi blg. *músja se* »mršiti se«, ukr. *myza* »gobec«, *myzaty sja* »prilizovati se«, p. *umizgać się*, č. dial. *mízati se*, r. *mizún* »ljubljenček« (o tem Machek, LF LI 243). Pomensko blizu je tudi sln. *muréti, murím* »narediti zlovoljen obraz, namrdniti se«, kar bi kazalo na isto osnovo *meu̯- kakor *muzati, múriti, múliti* in *mujast*.

múzga »blato, glina«, dial. »zmečkana živinska piča« (vzh. štaj.); v 16. st. *mufga* »argilla, limus, palus« (Megiser), v 18. st. *mufga* »ablutia, palus«, *mufgen* »palustris« (Pohlin). Sln. tudi *múzgalica* »drevesni sok«, v 17. st. *musgalniza* »močvirje« (Hipolit), *múzgati* »mečkati, žvečiti«, *muzéti* »cediti se«. Prim. r. *muzgá* »luža, bajer, izsušeno stepno jezero«, *muzóg* (m.), g. *muzgá* »dolina, graben«. Miklošič, 209 povezuje s sln. *mezéti*, ker je pomensko enako tudi *mézga* »drevesni sok«, *mežéven* poleg *mužéven* »sočen«. Najbolj verjetno je to prevojno iztirjenje osnove *meiǵh- (glej *mezeti*) poleg redukcijske stopnje *məǵh- (glej *mozga*); p. *mazga* »močvirje« kaže celo na *mōǵh- poleg *meuǵh-. Novejši avtorji suponirajo za *muzga* drugo osnovo *meus-, prim. stvn. *mios*, ags. *méos*, stnord. *mýrr* »močvirje« (glej *muh*). O tem Persson, Btr. 949; Pokorny, 742; Vasmer, II 170).

múža »močvirje, blato, luža« (štaj., pkm.), tudi *mužâva, mužina, mužavína* »isto«, adj. *mužât, mužóven, mužávnat* »močviren«; tudi tpn. *Muzje* (Bled), 1055—1065 *Musiach* (< *mužane); verjetno spada zraven fit. *mûžnica* »Ranunculus« in *mûžič* poleg *možic* »Sempervivum tectorum«. Izhodno *mužā poleg pomensko enakega *muzga*, tudi tpn. *Muzga*, v 16. st. *mufga* »argilla, limus, palus« (Megiser), v 18. st. *mufga, mufgen* (Pohlin). Dalje glej *múzga*.

mužôl (m.), g. *mužôla* »kozarec« (Rezija), tudi *mužûl, mudžol* in iz iste osnove po metatezi *žmûlj, žmûljec* (Istra). Najbliže je sbh. *mužȍl* »čaša« (Cres), *možul* (15. st.), *mižólj* (Istra), *mižuljić* (Istra) poleg *žmúl*, g. *žmulȁ* (Split, Korčula, Hvar), *žmȗo* (Dubrovnik), *žmû, žmulić* (Božava), *žmûlj* (Lika) in *čmȕla* (f.) »lončena posoda za vodo«, dem. *čmȕlica*. Izposojeno iz romanskih refleksov za lat. *modiolus* »čaša«, furl. *muzul*, ben. *mezul*, starejše *muzuol* »čaša«, delno pomešano z it. *mezzo*, prim. dial. *medzuolo* (Pavia); iz iste osnove je tudi sbh. *munčjela* »posoda za vodo« (Dubrovnik) < *modiella (Meringer, WuS IV 196; Miklošič, 412; Štrekelj, JA XII 462; Berneker, II 42; Šturm, ČJKŽ VI 68; Skok, ZRPh XXXVI 652; XLI 152).

N

na I (prep.) »in«; v Briž. spom. *na zodni den* (akk.), *na zem zuete* (lok.), v 16. st. *na* »auf, an, gegen, in« (Megiser). Splošno slov. *na*, prim. csl., sbh., mak., blg., r., ukr., br., p., č., slš., luž. *na*. Posebej je treba omeniti omejevalno funkcijo, sln. *nábel* »belkast«, *nábled* »bledičen«, *náčrn* »črnikast«, *nákisel* »kiselkast« poleg *o-, po-* (Miklošič, VGr. II 213 domneva drugačen izvor tega *na*). Najbliže sorodno se zdi lit. *nuõ* »od, proč«, lot. *nùo* »od, pred«, stprus. *no, na* kljub antonimičnemu pomenu. Pomensko bliže je got. *ana*, »na, proti«, gr. ἀνά »na, gori«, avesta *ana* »preko, vzdolž« (Trautmann, 200; Brugmann, Grdr. II 2, 798; Rozwadowski, RS II 90; Meillet, Ét. 157; Vasmer, II 190; Kopečný, I 115). Glej tudi *naj-* poleg *nar-* < *naže). Sln. primere *nazblizi, prenazdeleč* je že Miklošič, 210 kakor *nazoč* < *navzoč* izvajal iz konglutinata *na-vъz-, na-jьz-.

nâ II (interj.) »accipe«, dual. *natá*, pl. *nate*; splošno slov.; prim. sbh. *nȃ, nȃda, nȃte, nȃdate* poleg *nȃj*,

nàjte, *nare*, *nat*, mak. *na ti*, blg. *na ti*, r. *na*, *náte*, *náka*, *nátko*, ukr. *na*, *nate*, br. *na*, *nače*, p. *na*, *nać*, č., slš. *na*, *nate*, luž. *na*, slovin. *na*, *nata*. Najbliže sorodno je lit. *nà*, *nõ* »no, torej«, lot. *na*, ojačeno lit. *nàgi*, *nógi*, *nam(i)*, dalje primerjajo gr. νή »gotovo«, ναι »da«, lat. *nē* »da, zares«, kar povezujejo s pronominalno osnovo *onъ* < **ono-*, **eno-*, **ino-*, **ano-*; morda je mogoče pritegniti sti. *âna* »torej, zares«, *nâ-nā* »tako ali drugače« (Zubatý, Studie I 2, 49; Vasmer, II 131; Fraenkel, IF XLVII 337; LIX 163; Kopečný, II 431).

nabȍj (m.), *nabòja* »patrona«. V tem pomenu izposojeno iz č. *náboj* »isto«, izvedeno od *na-biti*, *na-bijem* (puško). Vprašanje pa je, če je etimološko enako tudi sln. *nabȍj* (m.) »lončarsko kolo« in *nabójec* »sodarska priprava«. Samo č. je izpričano *náboj* »pesta«, kar je nedvomno sorodno z nvn. *Nabe* »pesta«, *Nabel* »popek«, stvn. *naba*, lot. *naba* »popek, zagozda pri plugu«, stprus. *nabis* »pesta, popek«, sti. *nâbhiḥ* »pesta, popek« iz ide. **nŏbh-* poleg **ombh-*, **m̥bh-* »popek«, gr. ὀμφαλός »popek«. Sln. *nabȍj* je samo ljudsko etimološko naslonjeno na *biti*, *boj* (Machek[2], 387; Pokorny, 314).

nabôzec (m.) »sveder«; v 18. st. *nabushzhez* (Pohlin), *nabusez*, *nabosiz* »Bohrer« (Gutsmann). Prim. č. *nabozec*, gl. *njeboz*, dl. *niabozec* »isto«. Miklošič, Frw. 41; SEW 210 izvaja iz stvn. *nabagêr* »Spiess«, srvn. *nabegēr*, nvn. *Naber*, *Nabinger* »isto«. Zgodaj izposojena tudi v fin. *napakaira* »sveder« in v frc. *navrer* »prevrtati«. Dalje glej Kluge-Götze, 498. Verjetno spadajo k tej osnovi tudi oron. *Naboja*, *Nabojsa*, 1521 *Naboys Albm*, kar je treba ločiti od cgn. *Nebojs*, 1448 *Neboyssz* (o tem Breznik, Razprave SAZU II 52).

nabrékniti (v. pf.), *nabrêknem* »napeti, narasti, napihniti«, tudi *nabrénkniti*, *nabrênknem*, adj. *nabrekel* »nabreknjen«. K temu *nabréklica* »vrsta pšenice«. Gotovo spada zraven tudi *nabrêncati* »razkošatiti se« in dial. *nabrênkati* »oploditi« (prim. »napihniti«). Iz istega v sln. neohranjenega simpleksa tudi *zabrékniti*, *zabrékati* »nekoliko oteči«. Prim. sbh. redko *bréknuti* poleg *nabréknuti*, *zabréknuti* in *brèktati*, mak. *brekne*, *nabrekne*, *nabrekuva*, blg. *brékvam*, *izbreknuvam*, r. *nabrjáknutь*, ukr. *brjáknuty*, br. *brjáknucь*, p. *brzęknąć*, *nabrzęknąć*. Trautmann, 36 primerja lit. *brinkti* »napeti, oteči«, *brankà* »oteklina«, kar je po Bernekerju, I 84 ista onomatopeja kakor **bręk-* »sonare« (glej *brenčati*). Drugače Fraenkel, 53 in 56, ki opozarja na lit. *bręsti* »ojačiti, napeti« (glej *abranek*). Sadnik-Aitzetmüller, 184 gre predaleč, ko prišteva h gornji osnovi tudi sln. *brenka* »brenta«, *bréncelj* »košara« in *spodre(n)cati* »spodpasati se«. Glej tudi *-brékniti*.

nȁc (m.), g. *náca* »norec« (Tolmin), tudi *nâček* (m.), g. *nâčka* »isto«. Štrekelj, LMS, 1892 primerja tirol. n. *natz* »prismuknjenec«, kar je najbolj verjetno iz hipokoristika n. *Nazi*, *Naz* < *Ignatius* (Bach, DNK I 1, 107). Vendar je lahko sporadična domača tvorba k *Nace* »Ignatius«, prim. mtpn. *Nâcovice*, *Nâcovce* (*Acovce*).

nâče (adv.) »drugače« (Sln. Gorice), tudi *nâči* (pkm.), dubleta k *inâče*, *inâči*, dial. tudi *inâčeši*, *inâčiši* (pkm.), adj. *inâčešnji* »drugačen« (Sln. Gorice); knjižno *inâčica* »paralela«. Psl. **jьnače* je komp. od **jьnakъ*, sln. *inâko* (adv.), npr. *inâko se mi je storilo* »hudo«. Reducirano obliko pozna tudi r. dial. *nača*, ukr. *nače*, *načeb*, *načebto* »kakor da bi« (Kopečný, II 435), poleg csl. *inače*, *inako*, *inakože*, sbh., blg. *inako*, *inače*, mak. *inaku*, r., ukr. *ináče*, r. dial. *ináčь*, br., p., slš. *inak*, br. *inaka*, p. *inacz*, č. *jináče*, slš. *ináče*, gl. *jinak*, dl. *hynacej*, *hynacy* i. pod. (Kopečný, II 205). Iz iste osnove je sln. *înda* »svojčas« (vzh. štaj.), *înam* »drugam«, *îndi* »drugje«, *înod* »drugod« < **jьnǫde*, **jьnъdy*, prim. sbh. *inûdu*, csl. *inǫdě*, p. *inędy*, č. *jinudy* i. pod. Dalje glej *in(o)-*.

načélo (n.) »princip, pravilo«. V sln. sta se pomešali dve osnovi *načęti*, *načьnǫ* »začeti« in *čélo* (n.) »frons«. Pomen »princip« je prevzet po csl. *načęlo* (n.) »initium«, sbh. *náčelo* (n.) »princip, aksiom«, r. *načálo* (n.) »začetek«. K temu *načêlnik* (m.) »predstojnik, vodja«, csl. *načęlьnikъ* »dux, princeps«, sbh. *náčelnik*, r. *načálьnik*; v tem pomenu sln. v 17. st. *nazhelnik*, *partek na zheli* (Miklošič, Lex. Pal. 418). K temu v. *načelováti*, *načelûjem*, adv. *načeloma*, *načélno* »iz principa«. Domače je *začetek* »Anfang«, v 16. st. *ſazhetek*, *sazhetik* (Megiser). Več je izvedenk od *čelo* (n.) »frons«, v 16. st. *nazhelnik* »diadem, šapelj« (Dalmatin) poleg *zhellu* (Megiser), v 18. st. *zhêlu* (Pohlin), adv. *na čelu* »in fronte«, splošno slov., kar primerjajo največkrat z lit. *kélti*, *keliù* »dvigati«, *kálnas* »gora«, lat. *celsus* »vzvišen«, *collis* »grič« (Berneker, I 140; Meillet, MSL XIV 375; Vasmer, III 312). Drugače Machek[2], 97, ki z rezervo primerja norv., šved. *skalli* »lobanja« > fin. *kalla*, laponsko *gallo* »lobanja«. Dvomljivo tudi Lewy, KZ XL 561, ki opozarja na lat. *calva* »lobanja«, *calvus* »gol«.

načepériti se, *načepêrim se* (pf.) »našoperiti se«, redko simpleks *čepériti se*, *čepêrim se* (Kras) poleg *našepériti se* (gor.), *našopíriti se*, *ščopériti se*, *šopíriti se*. Prim. p. *rozczepierzyć*, r. *raztopyritь*. Osnova je ista kakor pri *netopir* (Otrębski, Życie wyrazów 316).

načȋn, g. *načína* »modus«; izposojeno v 19. st. iz sbh. *náčin* »isto«. Starejši avtorji uporabljajo n. izposojenko *vîža*. Vendar je v. *načíniti* »narediti«, *načíniti koga* »zagosti komu« gotovo domač. M. S.

nad (prep.) »super, supra«; v 16. st. *nad* (Megiser), dial. tudi *ned* (Rigler, SR XII 230); v tpn. *Nadgorica*, *Nadbočna*, *Nadbišec*; novejše v zloženkah tipa *nadstrôpje* »etaža«, v 18. st. *naſtropje* (Gutsmann), vendar omenja Miklošič, 210 v istem pomenu tudi *na*. Splošno slov.; prim. csl. *nadъ*, sbh., mak., blg. *nad*, r., ukr., br. *nad*, p., č., slš., luž. *nad*, redkeje *nade*. Etimološko nedvomno sorodno z *na*; ni pa zadovoljivo pojasnjeno končno *-dъ*. Po mnenju nekaterih avtorjev je tvorjeno analogno po *po*: *podъ* (Brandt, RFV XXIII 301; Osten-Sacken, JA XXXII 127). Drugi domnevajo osnovo **dhē-* »deti« (Jagić, Leben der Wz. *dě*; Zubatý, IF Anz. XXII 57; Berneker, KZ LVII 240), podobno sti. *bohirdhā*, *apadhā* (Vondrák, VGr. II 238). Manj sprejemljiva je primerjava z lat. *sēd-*, *prōd-* (Mladenov, 321); enako s stgr. -θα, -θεν v ἄνωθα »od zgoraj sem«, πρόσθα »spredaj, naprej« (Meillet, RES IX 127; Zb. Belić 24); drugače Stang., Sc. Sl. III 236, ki primerja stprus. *pirzdau* »pred«, *pansdau* »potem«, *sirsdau* »med«, kar je morda lok. sg. (Barić, Beitr. 75). Glej tudi Vasmer, II 193 in Kopečný, I 123.

nâda I »spes« poleg *nādeja* »isto«; v 16. st. *pres nadjajnja, pres nadjanja, prefnadjajnja* (Megiser), v 18. st. *nadęga* (Pohlin), *nadega* »Hoffnung, Unruhe« (Gutsmann); k temu *nâdejati se* »upati«, tudi *nādati se*, v 16. st. *nenadie* (Dalmatin), adv. *iznenâda, nenâdoma* »nepričakovano«. Splošno slov., **naděja* in *nadedja*, prim. csl. *nadežda*, sbh. *náda*, starejše *nadeja, nadija, nadežda*, mak. *nadež* (f.), adj. *nadežen*, blg. *nadéžda*, r. *nadéžda*, str. *nadeža*, ukr. *nadíja*, br. *nadzéja*, p. *nadzieja*, č. *naděje*, slš. *nádej*, luž. *nadźija, naźeja*. Stara sestavljenka iz prep. *na-deti, denem*, ide. **dhē-* (Miklošič, 43; Berneker, I 193; Vasmer, II 193). O dubletah slš. *nadba*, p. dial. *nadżba* sodi Vaillant < **naděјьba*, Ryšânek, NŘ XXXV 14 pa *na-dbáti* »pričakovati«. Splošno slov. tudi v. *naděјati sę*.

nada II (f.) »odebeljen del niti«; primerjati je mogoče r. *snadítь* »znositi, pritrditi, stakniti«. *snastь* »vrv, ribiška mreža«, str. *snastь* »konjska oprava«; lot. *snāt* »slabo plesti«, stir. *snáth(e)* »nit« (Vasmer, II 680; Bezlaj-Krevelj, JiS XIII 89), lot. še *snāte, snāne snāt(e)ne* »lanena odeja«, *nâtns* »lanen«, šved. *snod(d)* »vrv«, angl. *snood* »Haarband« od ide. **(s)nō-* h korenu **(s)nē-* »presti, šivati« (Mühlenbach-Endzelin III 974 sl.; Pokorny, 973). M. S.

nadlêga »težava, ovira, neugodje«, n. pr. *biti komu v nadlego*, starejše tudi *nadlêža*, adj. *nadléžen*, k temu *nadlêgovati, nadlêgujem* poleg *nadlêževati*, v 16. st. *nadléžiti* (Trubar, Krelj); izv. *nadlêžnež, nadlêžnica, nadlegovâlec, nadlegovâlka*. Pomensko blizu, le bolj abstrahirano tudi *nadlôga* »obtežitev, nelagodnost, križ, zla usoda«, adj. *nadlóžen*. Že Miklošič, 47 je primerjal s tem č. *nedoluha* »bolezen«, p. *niedolęga, niedolęka* »slabost« poleg *dolęga, dolęka* »sila«, ukr. *nedoluha* »slabost, ohromitev«, *nadoluha* »nadomestilo«, r. dial. *nedolugij* »slab, neokreten«.

Č. tudi *nedolíhat*, n. pr. *tomu něco nedolíhá* »bolan je« in dial. *nedoližný* »telesno, umsko nerazvit« (Machek², 393), kar kaže kakor sln. na prevoj **nedolęga*: **nedolǫga*. Vendar je težko misliti na osnovo **dolě-* (Miklošič, 47). Verjetneje je tvorjeno z dvema prefiksoma **ne-do-* in po Macheku, 393 iz neke osnove **lęg-*, sorodne n. *langen*, po Brücknerju, 360 **lǫčiti*; oboje dvomljivo. Brückner misli, da je osnova samo poljska in suponira prvotno **nedolęka*. Sln. *nadlêga, nadlôga* je vsaj ljudsko etimološko naslonjeno na **lęgti, lǫžiti*.

nadlîšček (m.) »Mandragora, Circaea«; tudi *nadlišce*, v 17. st. *nadlisez* (Dict.), v 18. st. *nadlishk* (Pohlin), *nadlifhk* (Gutsmann); morda k temu tudi tpn. *Nadlišk, Nadliški Hrib*; 1360 *Nadlischekh*, 1379 *Nedlischekh*, vendar 1438 *Adlischich*. Prim. sbh. *nadlišak, nadliška*. Zaradi sin. sln. *dlîskva* in *drstljîvka, drislîvka* morda k *drîska, drîst, drîšča* »Durchfall«. Glej tudi *nadragula*.

nadmôrje (n.) »predgorje« (Istra); domnevno kakor tpn. *Morje* (Pohorje), *Vimroje* (Podsabotin), sbh. 1338 *Podmorsziza* (Skok, Anali I 49) predslovanski leksični relikt predide. **marra* »skalovje«, it. *marra*, lad. *mara*, zelo razširjeno v alpski toponomastiki (Battisti-Alessio, IV 2372; avtor, OJ I 17). Glej tudi *namoš*.

nádo (n.) »jeklo, jeklena prevleka« (bkr.), tudi *gnádo* (štaj.) k temu *nād* (f.) »kar se železu privari«, *nāda* »jeklena prevleka; kos podplata;«; v. *náditi, nádim* »jekliti, devati plast na plast« in *gnáditi* »isto«; *nadko* »nastavek na panju«; v 18. st. *gnad* »petaso« (Pohlin). Prim. sbh. *nȁdo* »jeklo« (čak.), *nȁda* (f.) »isto« (Črna gora), *nȁditi* »jekliti«, *obnađati* (Marulić), ukr. *nádyty* »jekliti«, r. dial. *náditь* »nabrusiti lemež«. Iz slov. jezikov je madž. *nádol* »jekliti, kaliti«. Sestavljeno iz *na-dhē-* »deti, denem« (Miklošič, 43; Berneker, II 193; Vasmer, II 194; Skok, II 414). Iz iste osnove je tudi sln. *prid, sod* i. pod.

nadoknáditi, *nadoknâdim* »nadomestiti, dohiteti zamujeno«; k temu adv. *naknâdno*, zastarelo *naknâda* »nadomestilo«. Novo knjižno po sbh. *nadòknaditi, nàknaditi, naknadívati* »isto«, *nàknada* »nadomestilo«, poleg tega tudi *knaditi* »skladati tekst narodne pesmi«. Najbolj verjetna se zdi Miklošičeva razlaga iz *kъ-na-děti* (Miklošič, 43), kakor *nenadno, nenadoma*. Za to govori tudi sln. dial. adv. *knádi, hnádo* »istočasno« (Posočje). Drugače Murko, Belićev Zb. II 225, ki povezuje sbh. *knaditi* s p. *knować, knuć* »sekati« (glej *knjâcek*); dvomita Vaillant, RES XVIII 135 in Sławski, II 289, sprejme pa Murkovo razlago Skok, II 108, ki suponira izhodno **kъnada* »skladovnice panjev«, **kъnaditi* »spravljati panje v skladovnico«.

nadovléti, *nadovlím* (v. pf.) »zadostiti«; redko samo *dovléti, dovlím* (Ribnica); največkrat rabljeno z metatezo *navdoléti*, impf. *navdóljati, nadovljévati*. Pomensko enako je csl. *dovьlěti*, r. *dovljétь*, ukr. *dovlíty*; osnova je redukcijska stopnja **vьl-* poleg **vel-* (glej *veleti*) in *vol-* (glej *volja*). O tem Vaillant, RES XIV 27 in Vasmer, I 357. Podobno je razmerje med lit. *viltìs* »upanje«, lot. *viltiês* »upati« in lit. *vēliti* »želeti, hoteti«, *valià* »volja«.

nadragula »Arum maculatum«, tudi *natragulja*; prim. sbh. kajk. *natragulya* (Belostenec), č. *nadrahule, nadragula*, slš. *nadraguľa*. Izposojeno iz madž. *nadragulya, natragulya* »Atropa mandragoras« (Miklošič, 211; Machek, JR 301, Benkö, II 992). Izhodišče je gr. μανδραγόρας neznanega porekla (Frisk, II 170), morda iz perz. *merdum gijā* (Schrader-Nehring, RL I 42), kar je prešlo preko lat. *mandragora(s)* v it. *mandragula* (Battisti-Alessio, III 2343), rum. *mătrăgună* in *nădragulă*.

nadstôrek (m.) »Sempervivum tectorum« (Kras); prim. sbh. *nastruc* »Nasturtium« (Dalmacija), it. *nasturzio* »Lepidium sativum«, frc. *nasitort* iz lat. *nasturtium* < *nasitortium*, ker povzroča kihanje (Battisti-Alessio, IV 2551; Skok, II 505), ker italijanske oblike niso v splošni rabi razen v Piemontu in na jugu, ni mogoče dognati, po kakšni poti je ime prišlo na Kras.

nadûha »astma«, tudi *neduha* že v 17. st. (Dict.), *néduha, nédiha*; Miklošič, 54 navaja tudi obliko *natiha*, v 18. st. *naduha* »anhelatio, nadushliv »anhelus« (Pohlin). Pomensko enako je sbh. *zȁduha, zadúšljiv*, dalje r. dial. *jadúcha* poleg *udúšьje, odýška*, ukr. *jadúcha*, gl. *jadušiwy*, dl. *jaduš, jadušiwy*. Verjetno

je treba izhajati iz *duchъ (Miklošič, 54; Berneker, I 429; Vasmer, III 484); manj jasen je prvi člen. Avtor, JiS XVI 161 rekonstruira sln. *naduha* < **ne-ję-ducha*; v tem **ję-* vidita Meillet, Et. 168 in Pedersen, Kelt. Gr. I 45 redukcijsko stopnjo negacije *ne*, avtor suponira omejevalno partikulo *-ę-*, baltsko *-į-*, *-ē-* (glej *je-*). Toda enako abesivno funkcijo imajo tudi slov. *o-*, *na-*, *po-*.

náfa »posodica za grozdje pri trgatvi, za mleko v planini; mera: tri bokale« (Vipava). Izposojeno iz nvn. *Napf* »skodela, čaša«, srvn. *napf*, stvn. *(h)napf*, stnord. *hnappr*; prešlo iz germ. tudi v vulg. lat. *(h)onappus* »kozarec«, stfrc. *hanap*, it. *nappo*, *anappo* »isto«. Etimološko nepojasnjeno (Miklošič, Frw. 41; Kluge-Götze, 502).

náfta »zemeljsko olje«. Široko razširjena kulturna beseda od srede 16. st. dalje; prim. n. *Naphtha*, frc. *naphte*, it. *nafta*. Sprejeto preko gr. νάφϑας. Μηδέιας ἔλαιον (= »medijsko olje«) iz neznanega vira; tudi arab. *naft*, aram. *naptā* iz asir. *naptu* »zemeljsko olje« poleg tur. *naft*, *neft*, perz. *naft*. Izvor besede je najbolj verjetno iranski iz ide. **nebh-* »vlažen« (Lokotsch, 1538; Brandenstein, Orient. Lit. Z XLIII 346; Kluge-Götze, 502).

nâg (adj.), f. *nága* »nudus«; v Briž. spom. *naga odrachu*; v 16. st. *nag* (Megiser); k temu *nagóta*, v 18. st. *nagoſt* (Gutsmann), dial. *nágoča* (pkm.); *obnážiti*, *obnážim* »razgaliti«, dial. »vrniti se raztrgan domov« (Podkrnci). Prim. csl. *nagъ*, *nagota*, *obъnažati*, *obъnažiti*; sbh. *nâg*, f. *nága*, r. *nagój* (*nagá*, *nágo*), ukr. *nahyj*, p., dl. *nagi*, č., slš. *nahý*, gl. *nahi* »isto«. Najbliže sorodno je lit. *núogas* »nag«, *nuogatà* »nagota«, lot. *nuogs* »nag, reven«; v drugi prevojni stopnji got. *naqaþs*, nvn. *nackt*, stir. *nocht*, sti. *nagnás*, avesta *maγna-*, lat. *nūdus* »nag«, het. *nekumanza*, vse iz ide. **nogᵘ̯(edho)-* (Miklošič, 211; Trautmann, 201; Meillet, Et. 206, 237, 294; Vasmer, II 183; Fraenkel, 511).

naga »počepnica«, npr. *vinska naga* »slabo vino«; v 18. st. *najga* (Gutsmann). Štrekelj, LMS, 1896, 157 izvaja iz bav. dial. *Nangl* »ostanek piva, vina, sadja, denarja« poleg *Naig* (*Naeg*), *Naiglein* »Neige«.

nagájati, -am (impf.) »dražiti, izzivati koga«, dial. tudi »ugajati« (pkm.), v 16. st. *nagajati* »prizadeti, storiti komu kaj« (Dalmatin, (Krelj), pf. *nagóditi* tudi »naleteti na kaj« že v 16. st. pri Trubarju in Krelju; *nagoditi se*; *nagôdek* »naključje«, *nagôda* »isto«, *nagajívec*, *nagajȋv* »neckisch«.

Prim. sbh. *nagòditi*, *nàgodîm* »urediti, ugoditi, najti«, *nagáđati*, *nàgâđâm* tudi »pomirjati, ugajati«, *nagòdica* »nagajivec« (Lika); mak. *nagodi* »uredi, ugodi«, blg. *nagodjà*, *nagàždam* »urejam, pripravljam, prilagajam«. Vse k ide. korenu **ghedh-*, *ghodh-* »združiti, sklopiti« (Šivic-Dular. Pomen. razčl. bes. druž. *god-* v slov. jez. (diss.) passim). Dalje glej *god*. M. S.

nágel (adj.), f. *nágla* »praeceps«, v 16. st. *nagl* in k temu *nagl sel* »poštar« (Megiser); izv. *náglica*, *náglost* (f.), v. *prenágliti se*, adv. *nâglič* »takoj«, *nâglež* (m.), *náglič* (m.) »nestrpnež«, tudi cgn. *Naglič*, *Nagl*, *Naglost*. Splošno slov.; prim. csl. *naglъ*, sbh. *nâgao*, f. *nágla*, mak. *nagol*, f. *nagla*, blg. *nágъl*, r. *náglyj*, ukr. *náhlyj*, br. *náhly*, p., dl. *nagly*, č. *náhlý*, slš. *náhlý*, gl. *nahly*. Etimološko nerazčiščeno; lit. *nõglas* »takoj« je iz slov. jezikov. Dvomljiva je primerjava z got. *anaks* »takoj«, sti. *áñjaḥ* »hitro, naglo« (Feist, 42; Trautmann, 200; Schmidt, KZ XXIII 268; Vasmer, II 193). Dokaj problematična je rekonstrukcija **na-lьg-lъ* k *ležati* (Tedesco, Lg. XXVII 15). Machek[2], 388 opozarja na lot. *naguot* »hiteti, hitro iti«, *nagtiês* »hitro delati, truditi se«. Dalje neznano.

nágelj (m.), g. *nágeljna*, redko *naglja* »Dianthus«; v 16. st. pl. *nagilini* (Megiser), 1607 *nagolen* (Alasia), v 18. st. *nagel* (Pohlin), *nagelz* (Gutsmann), dial. *nágŗl* (Štaj.) *naŋγl̥n* (Sobonje), *nägrlin* (bkr.); k temu *nageljnove žbice*, pri Pohlinu *nagelnove ſhébize* »Clavi aromatici«. Izposojeno iz stvn. *nagallîn* »Diantus«, poleg *negellî*, srvn. *negel(l)în* in *negelkîn*, *negelken*; zadnje je dalo nvn. *Nelke* (Miklošič, Fw 41; Ramovš, Hgr. II 83; Striedter-Temps, DLS 183). Štrekelj, Lwk. izvaja tudi *nágrlin* »Centaurea cyanus« (bkr.) iz te osnove in se pri tem opira na štaj. n. *Nagrl* »Dianthus«; Skok, II 498 pritegne tudi sbh. *naglen* »Cytisus laburnum«. Dvomi H. Plevačova, Etym. Brunensia, 1978, 53, ki opozarja na gl. *nahlenc* »Oxalis« in misli na osnovo *nagel* »hiter«, kar je težko verjetno.

nagnílo (n.) »jeklo, s katerim brusijo koso« (Temljine), tudi *nagnjílo* (Žabče); verjetno **na-ognjilo*, prim. *ognjílo* (n.) »isto« (Lašče, dol.); v 16. st. *ognilu* »chalybs, ignitabulum«, kar odgovarja sbh. *ògnjilo* (n.) »isto«, dial. tudi »jeklo za brušenje nožev« (Posavina) poleg *ȍcilo*, csl. *ognilo* (n.) »chalybs, ignitabulum«, blg. *ognílo*, r. *ognívo*, ukr. *ohnývo*, p. *ogniwo*, stč. *ohnivo*, slš. »členek verige«. Dalje glej *ogenj* (Miklošič, 220; Brückner, 375; Machek[2], 410; Skok, II 546). Toda sln. dial. *nágniti koso* »brusiti« kaže na kontaminacijo z *nado* »jeklo«, prim. *gnar* < *denar*.

nagrâda »praemium, honos«; k temu *nagradíti*, *nagrajeváti*, *nagrajenec*; novo splošno slov.; prim. sbh. *nägrada* »praemium«, mak. *nagrada*, blg. *nagráda* (< r.), r. *nagráda*, *nagradítь*, *nagraždátь*, ukr. *nahoróda*, *nahorodýty*, p. *nagroda*, starejše *nadgroda*, *nagrodzić*, *nagradzać*, č. *náhrada* »nadomestilo«. Starejši avtorji so mislili na **gordъ* »grad« (Miklošič, 73; Berneker, I 230; Brückner, 353). Vendar opozarja že Miklošič, Lex. pal. 142 na sln. dial. *graja* »sloves«, *grajati* »slaviti« (Dajnko) poleg *razgrájati* »diskreditirati«, kar je sorodno z lit. *gar̃dinti* »sporočiti, oznaniti«, *garsìnti* »razglasiti«, *gar̃sas* »glas, sloves« poleg *gìrti* »častiti, hvaliti« = sln. *žrec*, *žrtva*. To je sorodno s sti. *gir-* »slava, čast«, avesta *gar-* »hvalnica«, lat. *grātēs* »hvala« (o tem Fraenkel, 154). Glej tudi *grajati*. K isti osnovi spadajo verjetno tudi atpn. sbh. *Gradomir*, *Gradȉslav*, *Gradoje*, ki jih Skok, I 603 kakor *nâgrada* izvaja iz *gordъ*. Dvomljivo. Machek, Slavia XXI 253 suponira zamenjavo likvid *l/r* in izhaja iz **gheld-*, nvn. *vergelten*.

nahóditi se, *nahódim se* »nakopljem si bolezen, prehladim se«, k temu *náhod* (m.), g. *nahóda* »prehlad, katar«, adj. *nahóden*, *nahódast* v 18. st. *nahod* »gravedo« (Pohlin, Gutsmann). Zaradi sln. *našest*, *našestje* »nahod«, pri Gutsmannu *naſhiſtje*, nastalo

iz *na-šьd-t-* je treba izhajati iz iste osnove kot *hoditi*. Dvomljivo razlaga Miklošič 54 iz **na-dьcha* in primerja pomensko enako ukr. *nádcha, natcha*; č. *nátcha, nátka*; slš. *nádcha*. M. S.

nâj (part., konj.) »nikar«, npr. *naj me žaliti*, tudi dual *najta*, pl. *najmo, najte*, npr. *naite ſe uzhimo* (Trubar) in *naj* v funkciji veznika *nàj*, npr. *naj gre* (deliberativ, permisiv). Prim. sbh. kajk. *nâj*, sbh. *neka*, star. *nekaj, nek, nekader*, mak. *neka*, blg. *neka, nek, nehaj*, ukr. *nechaj, chaj*, r. dial. *nechaj, nicha, naj, chaj*, br. star. *nechaj, njachaj*, p. *niech*, star. *niechaj*, dial, *niecha, niechać, niechasz, niek*, kaš. *nåj, njech, ńych*, slovin. *nåj, noų*, č. star. *nech, nechaj(t')*, *nechat', nést*, slš. *nech, nechaj, naj, nak, nach*, gl. *njech*, dl. *njech, njechaj*, plb. *nech, nek*. Vse se je razvilo iz imper. *nechaj* (Miklošič, 212; Zubatý, Studie I 352).

nàj- (prefiks gradacije) poleg *nar-*; v 16. st. prevladuje *nar-, ner-*, npr. *nar nisishi* »najnižji« (Trubar), *nerzveh* »največ«, *nerbulshi* »najboljši« (Megiser), v 18. st. *narbel, narblê* »najbolj«, *narmejn* »najmanj«, *narpoprej, narposled* (Pohlin), *narbol* poleg *naibol* (Gutsmann); dial. na zahodu *nar-*, knjižno *naj-*. Prim. csl. *naivęštii, naidražii*, sbh. *nȁjveći, nȁjlepši*, mak. *najubav, najgolem*, blg. *najdobъr, najnov*, tudi samostojno *naj*, npr. *jego naj počitaha* (Vondrák. VGr. II 75), r. dial. *nailučšij*, ukr. *najkraščyj*, br. *najlepšy*, p. *najwyższy*, č. *nejlepší*, slš. *najlepši*, gl. *najlěpši*, dl. *nejlěpšy*. Pojavlja se tudi *na-*, npr. stp. *nadostojny, naprzykny*; nabolj verjetnoj interj. *ná* podaljšana z ojačevalno partikulo *-i* (Miklošič, VGr. IV 213; Zubatý, Studie I 252; Vasmer, II 190; Kopečný, II 433). Manj verjetna se zdi rekonstrukcija **nā-id* (Endzelin, Slavia XI 210; Mladenov, 326). Iz slov. jezikov je lit. dial. *najlabausiei* (Fraenkel, IF LIII 124), cigan. *najfeder* »najlepši«.

nájže (n.) »podstrešje«, tudi *náhiž* (m.) poleg knjižnega *nahîšje* poleg *podstrešje*; *ispa, strop*; v 18. st. *nahishje* (Pohlin). Dalje glej *hiša, izba*.

náklo (n.) »incus«; haplologija iz *nákovalo* h *kováti, kújem*; sinonim je *nákov* (m.). Od tega je treba ločiti tpn. *Naklo*, g. *Naklega, Nakelna*, 1241 *Nachel*, 1252 *Nakel*, na Koroškem *Naggel*, 1267 *Nakel*, kar je treba povezati s sbh. *nâkla* »tolmun« poleg *nâklja* »ovinek«, v tpn. *Naklo, Nakal, Nakla, Naklice*, stč. *nakel* »pristanišče«, nč. *nákel* »močviren kraj, porasel z vrbovjem«, *nákli* »mlado vrbovje«, tpn. *Naklo*, p. tpn. *Naklo, Nakiel, Nakielec*, slovin. *Nakel, Nackel*. Osnova in izhodni pomen ni jasen (Miklošič, ONappell. 368; avtor, SVI II 48; Machek², 388). Matzenauer, LF XI 174 primerja stnord. *holla* »fundere, effundere«. Brückner, 354 in Skok, II 500 domnevata na **na-kel* »klati«, torej »rečni nanos«.

nálep (m.) »Aconitum napellus«, tudi *nálip* »isto«; prim. sbh. *nalep, nalijep, nalip* »isto« in iz tega tudi č. *nálep* »Aconitum« poleg stč. *nálep* »strup za mazanje orožja« (o tem Niederle, SS III 587). Najbolj verjetno **na-lěpъ* k *lepiti* (Zubatý, LF XL 265; Machek, JR 46). Zgrešeno Matzenauer, CS 261, ki samo sln. *nalip* izvaja iz lat. *napellus*. Prim. tudi sln. *prilẹ̑p* »obliž, prevleka, lopa za steljo, Echenis«, poleg *prilip* »vrsta torte«. Dalje glej *lepiti*.

namiru (adv.) »takoj«, tudi »kar naprej, vedno« (jvzh. štajer.), *namiri* »isto«, *namirom* »vedno«; samo drugačen zapis osnove **mĕr-* (pred *r* etimološki *ę* skoraj sovpade z etimološkim *i*); prim. tudi v 18. st. pri Pohlinu *smirej* »zmeraj, vedno«. M. S.

námka »pentlja, zanka«. Štrekelj, LMS 1894, 26 rekonstruira **na-imъka* kakor *zánka, zâmka* < **za-imъka*. Miklošič, 103 navaja pri *jem* v tem pomenu samo blg. *prímka*, kar pa na drugem mestu pri *mъk-* enako kakor *zanika* povezuje z *mikati*. Enako Mladenov, 520. Verjetnejše je sln. *námka* < **na-mъka*.

namoš (m.) »pastir, ki pase živino v hribih« (Pohorje; Trstenjak, Novice, 1862, 141). Nejasno; zaradi cgn. *Namoš* poleg *Namoš, Namož* je mogoče domnevati, da imamo opraviti s pogostno onemitvijo *-r-* pred šumniki, torej **na-mor-*. Verjetno predslovanski leksični ostanek **marra* »skalovje« izredno razširjen v alpski tpn. in v številnih romanskih leksičnih ostankih (Battisti-Alessio, IV 2372); sln. apel. *nadmôrje* (n.) »predgorje« (Istra), tpn. *Morje* (Pohorje), *Vimorje* (Podsabtin). Skok, Anali I 49 omenja mtpn. *Podmorszica* 1338 v hrvaškem Primorju. Prim. tudi retorom. *mara* »skalovje« (avtor, JiS XXVII 10 sl).

námreč (adv.) »videlicet«, dial. tudi *námre* in *namuč*; v 16. st. *namuzh* (Skalar). v 18. st. *namrezh* (Pohlin), *namrei* (Gutsmann). Prim. sbh. *nàime, nàjme*, kajk. *najmre* »isto«. Miklošič, 35 povezuje z *imę*, enako za sbh. oblike izhaja Skok, I 718 iz **na-imę-že*. O obliki *namuč* domneva Oblak, LMS, 1891, 230, da je analogno po *samuč, temuč*.

nânga »usedlina v sodu, počepn ca«, tudi *nájga* »tropine« in *naga*, koroško dial. *nanga*; v 18. st. *nejga* »Neige in einem Geschirre« (Gutsmann). Izposojeno iz srvn, *neige* »nagib, usedlina, globina«, bav. dial. *Neige* »usedlina pijače«, kor. n. *nāg, nong* »isto«. Prim. tudi sln. *na nájgo iti* »zur Neige gehen«. Z drugačnim pomenskim odtenkom je sln. v 18. st. *nagenga* »naklonjenost« (Pohlin), iz srvn. *neigunge* »naklonjenost«, *nāginge* (Ramovš, Hgr. II 102; Striedter-Temps, DLS 182).

nânjček (m.) »zaponka« (Krn), tudi *nânjčica* »isto« poleg *nânček* (Tolmin). Nejasno; morda v zvezi z lat. *nanus* »palček«, gr. νᾶν(ν)ος »isto«, it. *nano*, frc. *nain* »nekaj majhnega«, sbh. *nanić* »palček«, kar je verjetno onomatopeja neznanega porekla (o tem Wartburg, VII 7; Frisk, II 287; Skok, II 501).

nápa »streha nad kaminom, polica, podnožnik« (notr., prim.). Tudi sbh. dial. *nãpa* »isto« (na zahodu), *nãpica, napina* »prt«. Izposojeno iz ben. it. *napa*, trž. it. *napa*, furl. *nàpa* »isto« (Štrekelj, Lwk. 41; Mende, RLS 99). Izhodišče je it. *mappa* »prt, serveta« poleg *nappa* »isto«, poleg lat. *mappa* »prt«, najbolj verjetno punskega porekla. Iz zveze *mappa mundi* »prt z narisanim zemljevidom« se je razvila evropska kulturna beseda *mapa* »zemljevid, ovitek za dokumente«, it. *mappa*, frc. *mappe*, angl. *map* itd. (Battisti-Alessio, III 2358; Kluge-Götze, 460; Skok, II 502).

nâpak (adv.) »perverse, inverse«, dial. tudi *naôpak* (jvzh. štaj.), v 16. st. *naupak* »propostere«

(Megiser), v 18. st. *napek* (Pohlin), *napak*, *napek*, *napazhen* (Gutsmann) poleg *naópak* (adj.), »narobe«, *naópačen* »neroden« (pkm.). Novoknjižno *napâka* »Fehler«, dial. *napâkost* (f.) »nadlega, sitnost« (Haloze). Prim. csl. *opako*, *opaky*, *opače* »retro«, sbh. *ȍpâk*, *nȁopāk*, *nâpak*, *nâpok*, mak. *opok*, *opačen*, *opako*, *opaku*, blg. *ópak*, *ópaki*, (*na*)*opako*, r. *ópak*, *ópako*, *opákij*, ukr. *opák*, p. *na opak*, č., slš. *opak*, *naopak*, gl. *wopak*(*i*), dl. *hopak*. S tem primerjajo lat. *opācus* »zasenčen«, arm. *haka* »nasproti«, stnord. *ǫfugr* »obrnjen, sovražen«, stvn. *abuh*, srvn. *ebich* »isto«; o sti. *ápāñc* »zadaj ležeč, zahoden« poleg *apākaḥ* »oddaljen« (< **ápo-nqᵘo-*), dvomi Mayrhofer, I 38. Dalje glej *ampak*, *pač*, *pačiti*, *spaka* (Miklošič, 224; Vasmer, II 269; Trautmann, 11; Kretscbmer, KZ XXXI 389).

napéřlti, *napérim* (v. pf.) »mit einer Spitze oder mit Spitzen versehen; mit einer Borste versehen, einfädeln; Zähne am Rechen anbringen; Rad mit Speichen versehen; Gerippe für ein Geflecht herstellen«; *napêra* »Gefüge, Gerippe, Radspreichen; Ansatz bei einem Geflechte« (Istra); pl. *naperki* »Palisaden an einem Walle; Zähne am Rechen, an der Egge«; *opêrek* »Mittelstück beim Fassboden«; *opêrnica*, *opirâča* »Stemmleiste, Gelander«; *perenica* »ročica pri kmečkem vozu«; *perêtnik* »sveder, spodaj raven« (Vodnik).

Prim. č. *-peřiti* (jč., mor.) »pažiti, prkny ohrazovati, bedniti«, jč. *peření* »lomenice«; r. *perila* »Gelander«, *perétь* »stemmen sich gegen etw., drücken«. Lit. *pèrà* »Verschalungsbrett«; pl. *pẽros* »Verschalung«, *pèrai* »Zaunstaketen«, *pėra* »Gegitter«; *pieryti*, *apipieryti*, *pẽryti* »ein Haus mit Schindeln, Brettern decken, verschlagen« (Fraenkel, 573).

napost (f.), g. *naposti* »nečimurnost«, adj. *naposten* (Miklošičevo slov. gradivo). Mogoče je izhajati iz **pǫp-* (glej *popek*), prim. lit. *pámpsa* »ničemurna ženska« poleg *pam̃pti* »napihniti«. Vendar nejasno.

napûh (m.) »nadutost«, *napúhlost* (f.) »napihnjenost«; v 16. st. *napuhovati ſe* (Megiser), v 18. st. *napuh*, *napuhnên*, *napuhovâti* »superbire« (Pohlin). Izvedeno iz onomatopeje **peu̯-*, **pou̯-*, **pū̆-* »napihniti«, prim. p. *puchnąć* »napihovati«. Sorodno je lit. *pùsti*, *puntù* »napihniti«, *pauškulė̃* »mozolji, mehurčki na koži«, *pãpauškas* »mehurji na roki« (o tem Machek, Studie 70; Būga, RR I 476, II 528; Fraenkel, 555, 677).

narânča »Citrus aurantium«; prim. sbh. *nàrānča*, *nàrānđa*, *nèrānča*, *nèrānđa*, blg. *neranza*, *nerandža*, madž. *narancs*; sln. tudi *marânča*, poleg *orânža* in *pomeranča*. Izhodišče je arab. *nāranğ*, perz. *nâreng*, turš. *narenc*, ngr. νεράντσι. To je dalo špan. *naranja*, port. *laranja*, frc. *orange*, it. *arancio*, vendar tudi furl. *naranze*, ben. it. *naranza*, lomb. *narànz* i. pod. Iz it. *pomo arancia*, srlat. *pomarancia* je sln. *pomarânča*, sbh. *pomorânča*, n. *Pomeranze*. Iz frc. *orange* je sln. *orânža*, n. *Orange* in adj. *oránžen* »rumenordeč« (Kluge-Götze, 523; 559; Štrekelj, Zb. Jagić 711; Lokotsch, 1555).

narâva »značaj, natura«, tudi *nárava* (pkm.) in *nárav* (f.), *náravi*; v 18. st. *narau* (m.), *narava* »Anmuthung, Natur« (Gutsmann), *narâva* (Pohlin); adj. *narâven* »natürlich«, ljudsko tudi *naravit* poleg *nravît* in *nráven* »sittlich«. Prim. sbh. *nárav* (f.) in *narava*, mak. *narav* (m.). Gotovo ista osnova kakor *nrav* < **norvь*. Tudi p. *narów* »razvada, razbrzdanost, trma« proti r. *nórov* »navada, običaj«, dial. *nórov* (Arhangelsk). Lit. *narãvas* »trma, poniglavost, upornost« je izposojeno iz p., vendar je stlit. *naravas* »volja« (o tem Fraenkel, 484). Najbolj verjetna se zdi domneva, da se je vrinil *-a-* v redko glasovno skupino *-nr-*. Dalje glej *nrav*.

nârba »zatič, limba pri vratih«, kor. sln. *narba* »ključavnica, žabica«; v 18. st. *narba* »Sperring, Spereisen, Klammer« (Gutsmann). Prim. str. *narovъ* »zapah pri vratih«, r. *nárva* »zapah«, ukr. *nárvyna* »zatič pri saneh«. Izposojeno iz srvn. *narwa*, *narwe*, nvn. *Narbe*, bav. avstr. *Narb*, *Närw* »zapah« poleg stsaš. *naru*, angl. *narrow* »ozek«. Sorodno je sln. *nora* »luknja« (Vasmer, II 198; Striedter-Temps, DLS 183; Kluge-Götze, 502).

narcîsa »Narcissus«, tudi *narcis* (m.), *marcisa*, *mercisa*, v 18. st. *narziſs* (m.), *narziſa* (Gutsmann). Prim. sbh. *narcis* (m.), *narcisa*, blg. *narcis*, r. *narciss*, ukr. *narcys*, *arcyz*, *marcyzky*, p. *arcyz*, *narcyz*, č, *narcis*, *arcisek*, *arcizľ*. Izposojeno preko nvn. *Narzisse*, lat. *narcissus*, gr. νάρκυσσος. Izhodišče je dozdevno perz. *nargis* (Kluge-Götze, 503) ali pa je vsaj ljudsko etim. naslonjeno na gr. νάρκη »krč, otrplost« (Frisk, II 290).

nârda »Andropogon nardus«; prim. sbh. *nard* »isto«, k temu *nardovo ulje*, csl., str. *nardъ* (Mar. Zogr.), r. *nard*, p., č. *narda*. Sln., č., p. ime je prevzeto iz n. *Narde*, stvn. *narda*, got. *nardus*, to pa iz lat. *nardus*, gr. νάρδος (f.), νάρδον (n.), prvotno za tropsko dišečo rastlino »Nardostachys Jatamansi«, ki je prišla v Evropo s semitskim posredovanjem, prim. hebr. *nerd*, aram. *nerda*, babil. *lardu*. Zadnji izvor je domevno sti. *náladam* »indijska narda« (Frisk, II 289; Mayrhofer, II 140; Vasmer, Gr. Sl. Et. 132; Fraenkel, 484, Marzell, DPN III 291).

narka »ječa, arest«, samo v 18. st. (Pohlin, Gutsmann). Dvomljivo primerja Matzenauer, CS 398 srlat. *arca* »ječa, zapor«. Morda *-o-* podaljšava k *nora* »luknja«, prim. lit. *nar̃vas*, *narvà* »matičnik, ptičja kletka«. Nejasno.

narǫ̂čje (n.) »na rokah« in »krilo«, dial tudi *narôče*, *nároče*, *nárče*; tudi *v narôčje se oženiti* »brez premoženja« poleg *narǫ̂čaj*, *narôč*, *nároč* »kar je mogoče naložiti na roke«. Prvič pri Trubarju *narozhai*. Starejši pomen morda tudi »uterus« *kateriga ona usuoim suetim narozhi nosſi* (Skalar, 57 b, 1643). Pri Kastelecu v XVII st. *narozhei* »Brachium, complexus«, *narozhai* »materino krilo, sinus«. Verjetno sta sovpadli dve različni besedi, staro **na-rǫčьje* < *rǫka*, č. *náručí* in **na-ročьje*; stč. *náročie* poleg *nároky*, *náročky* »modi«, stp. *naroki* »drobovje«. Zadnje je etimološko temno. Machek, ESČ 318 misli na stvn. *nioro* »ledvica«, nvn. *Niere*, razširjeno s *-k-* kot slš. *nerky*, p. *nerka*, r. *nýrka* »ledvica«, sln. primer bi kazal na starejše stanje.

národ (m.), g. *národa*, *naróda* »nacija, ljudstvo, generacija«, dial. »porod« (pkm.); v 16. st. *narod* »porod« (Megiser); v 18. st. *narôd*, *narodu* »natio,

gens« (Pohlin), *narod* »Nation, Geschlecht« (Gutsmann). Prim. csl. *narodъ* »genus, populus, turba, mundus«, sbh. *národ*, mak. *narod*, blg. *naród*, r. *naród*, *-a*, ukr. *naród*, *-u*, br. *naród*, *-a*, *-u*, p. *naród*, *-u*, č. slš. *národ*, luž. *narod* »generacija, porod«. Iz slov. jezikov rum. *noród* »ljudstvo, množica«. Star komp. *na-* + *rodъ* »roditi« (Machek[2], 389; Vasmer, II 199).

nárok (m.) »termin, napovedani dan«, tudi *nároke* (f. pl.), dial. *úrok*, pl. *úroki* »termin « (vzh. štaj., bkr.), *naúrok* (adv.) »točno, pripravno« (vzh. štaj.). Prim. sbh. *nárok* »določilo«, adj. *náročit*, mak. *naročen* »nameren«, blg. *naróčen*, *naróčit*, poleg *naračnice* »fatidicae«, csl. *narokъ* »definitio, sententia« *naročitъ* »constitutus« in iz slov. jezikov rum. *năroc*, *noroc* »usoda, sreča«, alb. *urók* »cilj, ozir«. Dalje še r. *narók* »določilo, namen«, *narókom* »oziroma«, p. *narokiem*, č. *nárok* »pravni termin, rok«, slš. *náročky* »nalašč«. Sestavljeno iz *na-rokъ* polne stopnje k *reči* (Miklošič, 274; Vasmer, II 199; Machek[2], 300; Skok, III 120). Pri glagolih tipa *naročíti* »mandare«, *izročílo* (n.) »tradicija« ni vedno lahko razlikovati izvedenk od *rokъ* in *rǫka*.

narokovati, *narokujem* (v. impf.) »žalovati za mrličem« (bkr.). Zanimiv arhizem z *-o-* stopnjo od *rek-* »reči«. Sbh. *naricati*, *nàrīčem* v istem pomenu je refleks sekundarnega prevoja *-e-* ~ *-i-*, torej **rīk-* (Skok, III 121), č. *naříkati* kaže na **rěk-*. Druga verba z *-o-* stopnjo so denominativa, prim. *prerokovati* < *prerok*, *uročiti* < *urok* i. pod. Toda csl. *narokъ* »sklep, odločitev«, r. *narók* »odločba, namen« (o tem Vasmer, II 199) ni v pomenski zvezi z *narokovati*. Dalje glej *reči*, *prerok*.

nárt (m.) »Fußrücken, Rist«, tudi »tarsus, Fußwurzel, Oberleder, urbas«, pogostno v tpn. in mtpn., 1421 *Nart*, k temu *Podnart*, *Zanárt*; na ljubljanskem barju *nart* »Morastantheil«, na Cerkniškem jezeru *Nart*, *Narte* »imena ponorov«, sbh. hdn. *Nartek*. Nejasna beseda, morda sovpad več homonimov. Pomen »Fußrücken, Oberleder«, tudi č. *nárt*, p. *nart*, gl. *narć*; vprašanje je, ali je treba od tega ločiti r. *nárta* »sani«, p. *narty* (pl.) »sani, smuči«, r. dial. *írty*, ukr., br. *írty*, *irtý*, v 16. st. *Artach* (lok. pl.) »na smučeh« (Herberstein) poleg sbh. *r̄tve* »smuči« (Lika), sln. *rtíče* (f. pl.) »kratke sani«. To izvaja del avtorjev iz **narъtъ* (dalje glej *rt*). Bruckner, KZ XLV 107; SEP 356; Machek[2], 390; Kiparsky, Suomen Museo, 1957, 56; Moszyński, KLS I 627; Isačenko, ZfSl. II 504). Drugi primerjajo zirjen. *nart* »sani«, *nòrt* »tovorne sani«, votjaško *nurt* »sani«, mordv. *nurdo*, *nurda* »sani« (Matzenauer, LF XVII 180; Kalima, WuS II 181, toda Kalima, FUF XVIII 33 spremeni svoje mnenje). Oprezno Miklošič, 211, ki k sln. *nart* pritegne tudi sln. *nardica* »Schuhfleck« in Vasmer, II 199. Nerazloženi ostanejo sln. toponimični pomeni, kar spada morda kakor p. *nort*, *nórt*, *nord* »kos, del, prostor«, v mtpn. *Nort*, *Nurt* »imena tolmunov« ali k lit. *nérti* (glej *nora*, *pondirek*) ali lit. *nártas* »kot, ogal« (o tem Reichelt, KZ XXXIX 72).

narvál (m.) »Monodon monoceros«. Izposojeno iz r. *narvál* ali iz nvn. *Narwal*, kar je iz dan., šved. *narhval*, angl. *narwahl*. Izhodišče je stnord. *nāhwalr* »kup mrličev«, naziv zaradi črnih in belih lis po koži (Meyer, ZSPh V 141; Kluge-Götze, 503; Vasmer, II 198).

nasamáriti (se), *nasamârim* (*se*) (pf.) »naplahtati, narediti kisel obraz«, tudi *nasamúriti se*. Že Miklošič, 311 je povezoval z r. *hmúryj*. Prim. sbh. *nàsumoriti se*, *nàhumoriti se* »zamračiti se« in r. *muchóritьsja*. Ekspresivne tvorbe, ki so se razvile iz prvotnega **chmariti*, *chmuriti* in nato z vrinjenim vokalom. Sln. tudi *muréti* »narediti kisel obraz« poleg adj. *murāv* »kujav, trmast«, *murâvec* (Goriš. Brda). Tudi slš. *mari se mi*, č. dial. *šmurit'*, *šmouřiti se*, *cmouřit se*, slš. *chmarava*. Po *hm-* > *smь* kakor v r. *smúryj* ali v č. *smura* in po zamenjavi *-r-* > *-l-* tudi sln. *smúliti*, *cmúliti* in *mulo kuhati*, verjetno tudi *cméliti se* poleg *cmériti se* »jokati, kisati se«, kor. n. *tschemeren* (avtor, JiS V 103). Osnova je *chmara*, *chmura* »oblak, skrb, žalost«, r. *chmúra* »temen oblak, klavrn človek«, tudi *chmýra* in *našmúritь* »zavezati ruto globoko na čelo«, *hmúryj* »mračen«, ukr., br. *chmúra*, p. *chmura*, č. *chmoura*, slš. *chmúra*, gl. *khmura*, dl. *chmura*. To primerjajo z gr. (ἀ)μαυρός »temen« (Vasmer, II 677; III 251; Machek[2], 201).

náspi (adv.) »drugo na drugo« (Vrsno), npr. *polagati knjige naspi*. Sestavljeno iz *na-* in *sъpъ-*, prim. csl. *nasъpъ* »nasipani prah«, sbh. *násap* »okop, nasip«, sln. tpn. *Sap* < **sъpъ*, stč. *naspěte násep* »nasujte okop«.

nâš (pron.), f. *náša*, n. *náše* »noster«; k temu adv. *po náše* »domače«, izv. *našînec* »domačin«; v Briž. spom. *naſ*, *naſſi* (n. pl.), *naſſe* (ak. pl.), *naſu* (instr. sg. f.), *naſich* (g. pl.), *naſim* (d. pl.). Verjetno adjektivizirana oblika **nasjь* k ide. **nōsi̯os*. Paralelno je tvorjeno lit. *mūsūjis* »naš« h gen. *mūsų* (o tem Fraenkel, 441). Splošno slov.; csl. *našь*, č., slš. *náš*, plb. *nos*, drugje *naš*. Izvedeno sbh. *nāšinac*, *nàšīš*, *našînka*, *našinica*, *našinkinja*, adj. *nâški*, mak. *našinec*, blg. *našenec*, *našenjak*, r. *našinskij*, *naskij*, č., slš. *našinec*, gl. *našina* »imetje« (Vasmer, II 203; Vondrák, VGr. II 84; Kopečný, II 440).

nât (f.), g. *natî* »perje pri repi, korenju, krompirju«, tudi *nâtje* (n.), v 18. st. *nat* »Rübenkraut« (Gutsmann). Prim. sbh. *nát* (Istra), r. *natína*, *natín* (m.), *netína* »isto«, ukr. *natь* (f.), *natýnja*, br. *načína*, p. *nać* »sušeno repno perje«, č. *nat'*, dial. *ňat'*, *mňat'*, *mjat'*, slš. *ňat'*, *vnat'*, gl. *nać*, dl. *naś* »isto«; izposojeno tudi v fin. *naatti*, karelsko *noati*, vespijsko *nat'* »repno perje« (Mikkola, Berühr. 145). Psl. domnevno **nati*, g. **natere*, kar primerjajo z lit. *nõterė* »Utrica«, tudi *notrẽ*, stprus. *noatis*, lot. *nātre*, *nãtra* »Urtica«, domnevno staro *-r-* deblo iz ide. **ned-*, **nod-* »vezati, pripeti«, prim. stvn. *nezzila* »Urtica«, nvn. *Nessel* (Specht, KZ LXII 253; Trautmann, 194; Vasmer, II 201; Fraenkel, 508). Manj verjetno Trubačev, ZfS. III 668, ki primerja lit. *nókti* »zoreti« in Machek[2], 391, ki domneva osnovo *nyti*, *naviti* in se pri tem sklicuje na lit. *vir̃kštis* »krompirjeva nat« poleg *virkšti* »rumeneti, rjaveti«.

natáče (f. pl.) »dolge nogavice«; gotovo iz **natъkače*, prim. sbh. *natikače* »vrsta obutve« (hrv. Primorje). O tem Tentor, Razpr. SAZU II, 79. V.

nataknlti, natikati; dalje glej *tekniti, táknem*; iz iste osnove *tьk-* tudi *netek, otka, priča.*

natôlcevati, *-ujem* (impf.), »suspicari« tudi *natolcevâti, natolcávati* »isto«, vzh. štajer. tudi »cikati na kaj«; *natólkniti, natôlknem* (pf.) »naznaniti, povedati, razložiti, cikati na kaj«, *natólcniti* (pf.) »cikati na kaj«, k temu *natolcljîv* »ergwöhnlich«, *natolcljívost*; v 18. st. *natovzûjem* (Pohlin), *natouzujem* (Gutsmann).

Prim. csl. *tlъkovati* »razlagati«, *tlъkъ* »razlaga«, sbh. 1463 *tlk* »interpretatio« (Skok III 522); mak. *tolkuva*; blg. *tъlkúvam*; r. *tolkovátь*; ukr. *tolkuváty* »razlagati«. Iz slov. jez. je tudi rum. *tîlcui* »razlagati«, *tîlc* »pomen«, lit. *tùlkas*, lot. *tulks*, est. *tulk*, fin. *tulkki*, srvn. *tolke*, stnord, *tulkr*, srspn., hol., dan. *tolk* »tolmač« (Mühlenbach-Endzelin IV 259; Fraenkel II 1137; Schwarz, JA 41 41; Falk-Torp[1] 1269). Sorodno je stir. *ad-tluch* »zahvaliti se«, *to-tluch* »prositi«, stnord. *þulr*, ags. *þyle* »govornik« (Pedersen, Kelt. Gr. I 43; Holthausen, Awn. Wb. 308; Falk-Torp 1. c.). Sporne so primerjave z lat. *loquor* »govorim« (Pokorny 1088), sti *tarkáyati* »domnevati« (Mladenov 644). Dvomijo Walde-Hofmann[3] I 821; Mayrhofer I 484; Meillet-Ernout 652. Sln. *tolkováti*, je rusizem. Popolnoma druga beseda je tudi *tolmáč*.

náton (A.) »tnalo, kraj, kjer se seka, skladovnica drv«, tudi *náten* (A.), g. *nátna* in *nátol* (vzh. štaj.); v 18. st. *naten, natan* (Gutsmann). Prim. č. *nátoň*, dial. *náton*, slš. *nátoň*, p. *natoń* »isto«. Izvedeno iz *tęti, tьnǫ* »sekati«. Podobne tvorbe so sln. *drvotȏn, drvóton, drvótan* »kraj, kjer se seka«, *drvotônščak* »tnalo« (vzh. štaj.), dl. *ton, toń* v obeh pomenih (Miklošič, 349). Drugače Machek[2], 391, ki izhaja iz **gnatь* »tnalo«, p. dial. *gnat*, č. dial. *hnat* »isto«. Dvomljivo.

navâda »mos, consuetudo«; v. *naváditi, navâdim* (pf.) »consuefacere«, *navájati, navájam* (impf.), adj. *navâden, nenavâden*; v 16. st. *navada*, adv. *navadnu* (Megiser). Prim. csl. *navada, navaditi, navaždati*; sbh. *návada* »vaja, nauk«. Dalje glej *vaditi* »vežbati«, *vája* (Miklošič, 373; Vasmer, I 164; Skok, II 506).

navaka (f.) »klin na notranjem mlinskem kolesu, ki goni kamen« (Vodnik), tudi *návlaka* »isto, preslica pri žagi«, *náloka*, že v 18. st. pri Pohlinu *lalok* (m.), *nalovka, laloke* (f. pl.), *lalovka* »isto«, k temu *navak* »vreteno«. Izhajati je treba iz prvotnega **na-laloka*, prim. kaš. *lala* »luknja v žrmljah«. Napačno rekonstruira Cigale, Wb. *navaka* < *navlaka*. Dalje glej *lálok*.

navân (adj.) »ne popolnoma poln«, npr. *kad je navana* (vzh. štaj.). Miklošič, 375; Fw. 62 izvaja iz srvn. *wan* »ne poln, prazen«. K temu tudi sln. *vanati se* »odpovedati se, varovati se, čuvati se« poleg *ánati se* »isto« iz srvn. *ânen* »razgaliti, razodeti, odreči se, odpovedati se« (Miklošič, 3; Fw. 2; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 367; Striedter-Temps, DLS 81, 244). Dalje nejasno; sorodno s stvn. *wan* »pomanjkljiv, manjkajoč«, got. *wans*, angl. *to want* »potrebovati, želeti« je lat. *vānus* »prazen, ničev«, sti. *ūnáḥ* »pomanjkljiv«, avesta *ūna-* »nezadosten«, gr. εὖνις »oropan«, arm. *unein* »prazen«, toh. A *wārce* »slab, pomanjkljiv« (Walde-Pokorny, I 108; Mayrhofer, I 115; Frisk, I 589).

nável (m.) »kopica sena« (vzh. štajer.), tudi *návelj* pri Janežiču in Valjevcu, *navel* »množina, množica«. Mogoče je izhajati iz **u̯el-*, na kar se nagiba Miklošič 377 (prim. k temu lit. *vélti* »valiti«) ali iz redukcijske stopnje **u̯ьl-*, prim. r. csl. *obьlь* »obel«, stcsl. *vlъna*, lit. *vilnìs, vilniã* »val« k ide. korenu **u̯elə-* »vrteti, valiti« (Pokorny 1140 ss.). Podoben pomenski razvoj je tudi v lit. *nuovalaĩ* »brdo, sleme«. Dalje glej *valiti*. M. S.

navelîčati se, *navelîčam se* (pf.) »überdrüssig werden, satt bekommen«, adj. *navelîčan*; izv. *navelîčanost* (f.), *navelîčba* »satietas, taedium«; v 18. st. *navelizhan* »überdrüssig« (Gutsmann). Pomensko enako je *navóliti se* (pkm., štaj., dol.), zato je treba izhajati iz ljudske oblike *navlîčati se* s knjižno vrinjenim *-e-*, analogno po *povelîčati* »vergrössern«, *povelíčevati* in *zvelîčati* »seligmachen«, kar je izvedeno od *velikъ* (pomešal je oboje Jarnik, Versuch 38). Suponirati smemo redukcijsko stopnjo **vьl-* kakor pri *nadovléti*. Dalje glej *veleti* in *volja*.

nâvje (n.) »duše nekrščenih otrok«, tudi *mâvje* (n.), *môvje* (m. pl.) in mtpn. *Navje*; samo pri Jurčiču *nâv* (m.) »mrtvečeva duša«; k temu tudi *nâvček* (m.) »mrtvaški zvon«, *mâvčič* (m.) »Motacilla troglodytes«; *unáviti* »utruditi« (Fram), *mâvek* (m.) »otekla bezgavka« (Gor. brda), a tudi *zamâlka, od(i)mâlka* »isto« (Kras) je hipokorektna pisava za **navъka* (Šivic-Dular, JiS XVIII 182) in ni potrebno izhajati iz **(s)mel-* (tako avtor, Linguistica VIII 66). Sem spada tudi *namška kost* »kostni tumor«, kar je tabuistično predelano **navьska kostь*, prim. r. *navьja kostočka*, stč. *kost návná*, lit. *novẽs káulas* (o tem Machek[2], 391). Zanimiva paralela je sln. *morje* (*morjê*?) »navje« (naslonjeno na *mora* ali na *morъ*) in k temu *morska kost* »kostni tumor«. Verjetno spada k isti osnovi tudi sbh. *zâmavica* »nezavest« (Risan); prim. mak., blg. *navi* (pl.) »zle sile, zli duhovi«, csl. *navь* (f.) »mrlič«, r. *navь, návьje, návej* »mrlič«, *navij denь*; ukr. *návka, mávka* »duša nekrščene deklice«, *návьskyj velyk-denь* »veliki petek«; stč. *náv* (m.), *náva* (f.) »pekel, onostranstvo«, *unaviti* »umoriti«, nč. *unaviti* »utruditi«, *unava* »utrujenost«, slš. *nava* »zatočišče dobrih duš«. Najbliže sorodno je lot. *nâve* »smrt«, *nâvêt, nâvît* »umoriti«, *nâvêtiês* »truditi se«, lit. *nõvė* »trpljenje, smrt«, *nõvyti* »tlačiti, uničiti«, stpr. *nowis* »trup, panj«, kar vse kaže na **nāu̯-*, **nōu̯-*. S kratkim **-a-* je got. *naus* »mrlič«, *naweis* (n. pl.), stisl. *nár* »mrlič, truplo«, *núa* »drgniti«. Iz redukcijske **nū-* stopnje je csl. *unyti* »biti slab«, medel«, *unyvati* »biti malodušen, obupavati«, r. *nytь* »skeleti«, slabo se počutiti«, poleg *onavitьsja* »truditi, prizadevati se«. Iz iste osnove je toh. A *nut-* »jenjati, miniti«, *nwām* »bolan«, *nawem, napen* »smrtnik, človek«; glej tudi *nuditi* (Trautmann, 201; Mühlenbach-Endzelin II, 703; Kiparsky, GLS 77; Brückner, JA XXIII 626; Vasmer, II 192. Morda je treba izhajati iz **$ə_1$en* »poginiti« (Toporov, LP VIII 208).

návod (m.) »komisija za določanje meje«, npr. *sodni navod*, tudi *naborni navod*; prvič izpričano 777 *navod* »anleite« v Kremsmünstru (Kelemina, GMS XVI 39), 1790 *dersaneno nauodo, na dan tega nauoda*

(Vic. arhiv. I 42). Dial. *nâvod* »hujskanje« (pkm.); novoknjižno *navòd* »navodilo«. Star pravni pojem; toda sbh. v 15. st. *navodь* »inductio« toda mtpn. *Navod* (Lika) je verjetno pomensko blizu sln.; dalje glej *voditi*, *vesti* in *zavod*.

navpîč (adv.) »nasprotno«, npr. *navpîč si biti* »nasprotovati si«. Pomensko najbliže je stč. *vzpiečiti se* »upreti se«, kasneje tudi *vzpíčiti se* (Jungmann). Pritegniti je mogoče tudi sln. dial. *ušpičiti komu kaj* »zagosti, narediti«. Janko, ČMF XXIII 21 poizkuša češke primere razložiti s kontaminacijo osnov **pak-* »narobe« in **pęk-*, r. *vozpjatitь*, csl. *vъzpętiti* »ovirati«, kar pa ne pojasni sln. *-i-*, kar poleg č. *odpikati* »odpasti v igri«, *spiknouti* »narediti, zarotiti«. Machek[2], 449 izhaja iz **peîk-* in primerja lat. *conspīrāre*. Glej tudi *zapik*.

navpîk (adv.) »vertikalno«, adj. *navpíčen* ,novoknjižno tudi *navpíčnica*, *navpíčnost*. Miklošič, 246 suponira neko psl. **pikъ*. Štrekelj, Lwk. 41 rekonstruira **na-ôpîk* in primerja pomensko enako it. *a picco*. Vendar je interjekcija **pikъ* razširjena v različnih jezikih (o tem Janko, Sbor., Machalóv, Sbrn. Zubatý, ČMF XXIII 22). Glej tudi *pīka*.

navzoči (prep.) »pred« z gen., npr. *nazoči boga* ali z dat. kot postpozicija *bogu nazoči*, adv. *vse žene so nazoči*, dial. *zoči* (Ptuj, pkm.), *na zoči*; k temu izv. *nazočilodost* »sedanjost«, *nazočibitnoșt* (pkm.). Danes knjižno samo adj., deloma substantiviziran *navzóč* »prisoten«, *vsi navzóči* »vsi prisotni«, *navzóčnost*. Sestavljeno iz **na-vъz-oči* (Miklošič, 210; VGr. IV 559). V 17. st. *naozhi* (Kastelec); prim. sbh. arh. *uoči*, npr. *dan uoči sveca*, č. *vůči*, stč. *vóči*, *vuoči*, slš. *voči* »pred, v oči« (Caf, Vestnik, I 56; Kopečný, I 142).

názhaj A. »korist, uspeh«, redko rabljeno samo knjižno pkm. (J. Kardoš, Imre Agustich). Umetna tvorba k *hajati* (V. Novak, ustno). M. S.

nažak (m.) »palica s sekirastim ročajem« (bkr.), k temu tudi *nažek* »vrsta sekirice« (bkr.). Izposojeno iz sbh. *nàdžak* »vrsta buzdovana, vrsta sekirice«, kar je preevzeto iz tur. *nağak* »sekira, kladivo«. Iz istega vira je še blg. *nadžák* »tesarska sekira«, p. *nadziak* »vrsta orožja«, alb. *naxhake* »majhna sekirica« (Miklošič 210; Skok II 498). Zadnje izhodišče je perz. *nāčāh* (Škaljić, Turcizmi 482). M. S.

nȅ I »non«, *ne*...*ne* »weder...noch«, tudi v komp. *néčem* < **ne(h)čem* »nočem«, *nedomăč* »unheimisch«, od Briž. spom. dalje *ne* »non«; dial. *nǫ-*, (Črni vrh), *naka* > *na'a* > *'ǝ'ǝ* (prim. blg. dial. *naka*) »ne«, štajer. *nêna ni* »non est« (Ruše) (prim. srb. csl. *nenь*, č. *není*).

Prim. stcsl., sbh., mak., r., ukr., br. *ne*; p. *nie*; č. *ne*; slš. *ne*, *nie*; gl. *nje*; dl. *ně*. Sorodno je lit. *nè*, *ne-*, lot. *ne*, *ne-*; stpr. *ni*, sti. *na*, gr. νη, lat. *ne-(scio)*, got. *ni* (Kopečný, ESSJ II 441 ss.; Pokorny 756 sl.). Glej tudi *nisem*. M. S.

nę- II posplošujoča, omejujoča, določujoča predpona, npr. *nękjé* »irgendwo«, *nękôlikanj* »eine gewisser Menge«, *nékakšen* »ein Gewisser«, *nękdó* »jemand«, *nékaj* »etwas«, *nęki* »ein (Gewisser)«; v 16. st. *negdu* »nekdo«, *nekedaj* »nekdaj« (Megiser), v 18. st. *nekam*, *nekatir* (Pohlin).

Prim. csl. *někъto*, *nečьto*; sbh. *něki*, *něko*, *něšto*; mak. *nekoj*, *nešto*; blg. *njakoj*, *nešča*; r. *nékto*, *néčto*; p. dial. *niéchto*, *nieco*; č. *někdo*, *něco*; slš. *niekto*, *niečo*; gl. *něchton*, *něšto*; dl. *něcht*, *něchten*, *nešten*, *něchto*; *něšto*, *něsto*. V slov. jez. je izpričano v tem pomenu samo **nē* < ide. **nē*. V lit. je poleg *nẽkas* »nekaj« tudi *nekuris* »quidam«; podobno tudi stir. *nech* »aliquis«, kimr. *nep* »kdorkoli« < **ne-qᵘo-s*. Prim. tudi lat. *nē quidam*. Ide **nē-ųe* »kajne« je zastopan v sti. *nāva* (Pokorny 757, UrKeltIll. 65; Fraenkel I 491; Kopečný II 476). M. S.

nebộ, g. *neba* (n.) »coelum«, tudi »baldahin« (prim. n. *Traghimmel*), »lesen obod nad ognjiščem, kjer sušijo meso; palatum«, pl. *nębesa* »der Himmel als Aufenthalt der Seligen«, izv. *nêbes* (m.) »nebo; obod na stropu, kamor se spravi meso« (pkm.), *nêba* »nebo«, *nêbar* »kdor nosi baldahin pri procesiji« (Gor. brda), *nêbce*, *nebcȇ* »palatum«, *nebec* »bebček«, *nêbast* »topoglav«, *nebésen*, *nebéski*, *nebéški* »ki pripada nebesom«, *nebeščān* »prebivalec nebes«, *nebêškanje* »otroška igra, pri kateri mečejo proti nebu dva platiča in glede na njun padec natikajo na veje kljukice«, k temu v. *nebêškati*; *nebeškalica* »v tla vsajena veja, ob kateri nebeškajo«; *urnebes* »hrup, trušč« s prvotnim pomenom »huda ura, šeumnje ob hudem nalivu« < **u-rъv(ь)-nebes*, prim. za prvi del sbh. *urinuti* »pasti« (o tem Keber, JiS XVIII 226ss.). Nejasen je pomen mtp. *Nebesa*, npr. *Nebesa* (zaselek pri Kočevju), *Nebeška dolina* (Prečna). Pri drugih slovanih samo č. mtp. *Nebesec* pri *Divčí skok* v Pragi, ki je kakor n. *Himmelreich* poleg *Jungfernsprung* nadomestilo za slov. **irъjь* »bivališče umrlih« (Glej *ir*). Že v Briž. spom. *nebo*, *-eze*; v 16. st. *nebu* (Megiser); v 18. st. *nebú*, *nebésa* (n.) »coelum, baldachinum, aer«, *nebés* (m.) »palatum« (Pohlin).

Prim. stcsl. *nebo*, *-ese*; sbh. *nẽbo*; mak. *nebo*; blg. *nebé*; r. *nëbo*; ukr. *nébo*; br. *nóbo*; p. *niebo*; č. *nebe*; slš. *nebo*; luž. *njebjo*. K ide. korenu **nebh-* »megla, oblak« spada še sti. *nábhas-* »megla«, gr. νέφος, lat. *nebula*, stvn. *nebul* »isto«, het. *nepiš*, g. *-aš* »nebo«. Lit. *debesis* »oblak«, lot. *debess* »nebo« je bolje primerjati z luv. *tappaš(a)* (Miklošič, 212; Trautmann, 195; Vasmer, II 205; Pokorny, 315). M. S.

nebôrec (A.), g. *nebôrca* »homo pauper«; v 16. st. *nebore*, g. *neboreta* (Krelj, Megiser), dial. *neborȇ*, *nebôre*. Miklošič, VGr. I 358 rekonstruira **nebožьcь*. Dalje glej *bore* in *bog*.

néca »nečakinja«. Štrekelj, LMS 1896, 152 zavračč starejše mnenje, da bi se to utegnilo razviti iz psl. **ne(p)tijь* »nečak« (tako Lekše, Dom in svet VI 76), ampak je izposojeno iz furl. *gnežže*, *gnece* »nečakinja«, frc. *niece*. Csl. je *nestera* »nečakinja«, ohranjeno še v sbh. *nèstera*, p. *niesciora* za prvotno psl. **nesti*, g. *nestere*, prim. sti. *naptiḥ*, stlit. *nepte* < ide. *neptī-* (o tem Vey, BSL LIV 2, 121).

nečâk (m.) »filius fratris, nepos«, f. *nečákinja*; domače samo bkr.; opuščena pisava *netjak*, *netjakinja*; v 16. st. *ſeſtrizhi* (pl.) »Geschwisterkinder« (Megiser), v 18. st. *ſeſtrizh*, *ſeſtrina*, *ſeſtrizhka*, *ſeſtrizhna* (Gutsmann). Prim. sbh. *nȅćāk*, *nȅtjāk*, *nȅtijāk*, *nȅćo*, f. *nȅćaka*, *nećāka*, *nećačica*, *nȅća*, *netka*, *nećica*, *nèstera* (Dalmacija), csl. *netъji*, *nestera*, str. *netii*, ukr. *netyj*, stp. *nieć*, *nieścóra*, č. *net'*, g.

neterě poleg *neteř*, slš. *netera*. Psl. **ne(p)tijь* »nečak«, f. **ne(p)tī* (**ne(p)tera*). Sorodno je stlit. *neptė̃* »vnukinja«, *nepuotis* »vnuk, nečak« (Būga, RR I 272; Trautmann, 196; Meillet, Et. 167, 393, 407; Fraenkel, ZSPh XX 63). Dalje je sorodno lat. *nepos* »vnuk, nečak«, *neptis* »vnukinja«, gr. ἀνεψιός »nečak, sorodnik«, sti., *nápāt, náptar-* »vnuk«, f. *naptīḥ* »vnukinja«, avesta *naptya-* »rod«, stvn. *nevo* »nečak«, *nift* »nečakinja«, stir. *necht*, stbret. *nith* »vnukinja«. Primarno **ne-pot* »nedorasel, nesamostojen«, gr. νέποδες »potomci« (glej tudi *gospod* in č. *pan, paní*) (Pokorny, 764; Vasmer, II 215).

nečkê (f. pl.) »korito za mesenje kruha, kad za pranje«; v 16. st. *nezhize* (Trubar). *nizhke* (Megiser), kasneje *neſhke* (Pism.), *niſhké* (Hipolit), *neshke* (Pohlin), *niſhke, niſhze, nizhke* (Gutsmann), *nazhke* (Vodnik), dial. *ną̂čkə* (Kras), *nəčkê* (dol.), *nəškê* (gor.), *nèškē* (Poljane), *ńìhčə* (rez.), *nečvè* (Valjavec), *nə̀šće* (Sabonje), *nə̀škię̂* (Košana); tudi mtpn. *Nečke* (bkr.), *v Neškah* (Vrhnika), *Neiške, na Neškah* (Črni vrh). Splošno slov. beseda (manjka slš. in br.), ki izginja iz rabe. Prim. sbh. *nȁćve*, g. *naćávā*, dial. *nȁćva* (Kosmet), *nȁvće* (Dubrovnik), *navći* (Črna gora), *nȁći*, tudi *mlaćve* (nar. pesem); mak. *nok'vi*, blg. *nъ̀štki, nóštvi, nóštovi*, csl. *nъštvi*, r. *nóčva*, ukr. *nóčvy*, g. *nočóv*, p. *niecka*, dial. *miecky*, č. *necky*, stč. *necice*, gl. *mjecki*, dl. *njacki*, plb. *nackói*. Severno slov. prevladuje pomen »kad za pranje«, južnoslov. »korito za mesenje kruha«. Pohlin navaja tudi pomen »zibelka« (Wiege). Psl. **nъktjy*, g. *nъktjъve*, najbolj verjetno iz osnove **neigᵘ̯-* »prati«, gr. νίζω »perem«, sti. *nénēkti* »pere«, stir. *nigid* »pere«, *tonach* »umivanje mrliča«, stisl. *nykr* »vodni demon« (Berneker, Jagićev zbornik, 602; Hujer, ČMF III 347; RS V 233; Lang, LF XLV 333). Miklošič, 218 in Murko, MAGW XXXVI 110 mislita, da je izposojeno iz stvn. *nuosk* »nečke«, srvn. *nuosch*; Schrader, IF XVII 33 suponira stnord. *nǫkkvi* »čoln«.

nedélja »dies domenicus«; v Briž. spom. *nedela*, v 16. st. *nedelja* (Trubar, Megiser), dial. tudi *nédelja*. Splošno slov.; prim. csl. *nedělja*, sbh. *nèdjelja*, dial. *nedȉja* (Brač), mak. *nedela*, blg. *nedélja*, r. *nedélja* »teden«, ukr. *nedílja*, br. *nedzélja*, p. *niedzela*, č. *neděle*, slš. *nedeľa*, gl. *njedźela*, dl. *njeźela*. Iz slov. jezikov stprus. *nadele* »nedelja«, lit. *nedėlia, nedėlė nedėldienis* »nedelja«, lot. *nedēļa* »teden«. Sestavljeno iz *ne-dělati*, verjetno kalk po gr. ἀπρακτή ali lat. *dies feriāta* (Melich, Zb. Jagić 213; Skok, RES V 16; Schwyzer, KZ LXII 5; Vasmer, II 208). K temu *ponedéljek*, csl. *ponedělьnikъ* za lat. *feria secunda* (Vasmer, II 404).

nedóžen (adj.), f. *nedóžna* »bolan, nerazpoložen«; k temu *nedôžje* (n.) »bolezen«; v 18. st. *nedoshen, nedoshje* (Gutsmann) in cgn. *Nedog, Nedok, Nedoh*, 1669 *Nedog* (pkm.). Prim. csl. *nedǫgъ, nedǫžina* »bolezen«, *nedǫžьnъ* »bolan«, blg. *nedъg* (m.), *nedъga* (g.), *nedъ̀gav*, r. *nedúg* »bolezen, trpljenje«, ukr. *nedúha* »tifus«, č., slš. *neduh* »bolezen«. Vendar je vprašanje, ali je kljub mak. *nedug* »bolezen, pohabljenost«, *nedugav* »pohabljen«, blg. *nedúg, nedúga, nedúgav*, p. *nieduży* »slab« mogoče izhajati iz simpleksa č., slš. *duh* »dobro počutje«, slš. *duží* »močan, velik, izdaten«, r. *dúžij, djúžij, djužój* »močan«, p. *duży* »isto«, ukr. *dužýj* »zdrav«. To je sorodno z lit. *daũg* »več« in gr. τεύχειν »narediti, opraviti« (Meillet, MSL XVII 63), got. *daug* »koristi«, stvn. *tagan* »koristiti«, Berneker, I 217 suponira ide. **dengh-* za *nedogъ* (toda r. *dúžij* < **dheugh-*); glej o tem Pokorny, 250 in 271. Morda imamo opraviti z mešanjem različnih osnov (Brückner, KZ XLII 342). Machek², 394 opozarja na r. dial. *nedolúgij* »slab, okoren«, ukr. *nedolúha* »slabost«, p. *niedołęga* »pohabljenec, slabič«, č. dial. *nedolíhat* »biti bolan« in izvaja *nedǫgъ* < **nedolǫgъ*.

nêdro (n.) »sinus«, navadno pl. *nêdra*, tudi *nêdrje, nêdrije, nêdrce* (n.) poleg *nâdro, nâdrije* (f. pl.?); k temu *nádrnjak, nadrînjak* »moderc« (nar. pesem), novoknjižno *nêderček*; v 16. st. *naderia* (Trubar), *nedrie, nedarje* (Dalmatin), *naderja* (Megiser), v 18. st. *nedèrje* (Pohlin), *niederje* (Gutsmann), dial. *nâdre* (Ramovš, Hgr. II 99). Prim. csl. *nědra* (pl.) »prsi« poleg *jadra* »isto« (prim. sln. *jádro* in *nader* »Wame, Wulst«), sbh. *njȅdra*, blg. *nedrá*, r. *nédro* »drob, prsi, naročje«, ukr. *nadro* »naročje, prsi«, *nídra* »drob«, str. *jadra* »drob, prsi«, p. *niadro*, č. *ňadra*, slš. *ňadrá*, luž. *nadra*. Težavna beseda; gotovo sestavljena iz prep. *vъn-* + *ědra* (Ramovš, idem; Fraenkel, JA XXXIX 75), z dubleto **vъn-adra* Machek², 387). Primerjati je mogoče kimr. *en-ederen* »extrum« z dolgim *-ē-* poleg stir. *inathar* »drob«, stvn. *inādiri* »drob« (Pokorny, 544; Brugmann, Grdr. II 1 350). Dalje primerjajo gr. ἦτορ »srce«, ἦτρον »spodnji del telesa«, stvn. *âdara* »žila«; slov. *-dr-* je morda pod vplivom pomensko podobnih besed kakor sti. *udáram* »trebuh« (tako Berneker, I 270, ki pa napačno pritegne še gr. οἶδος »klobasa«, nvn. *Eiter* »gnoj«). Dvomljiva je tudi primerjava z gr. νηδύς »trebuh« (Meillet, Ét. 408).

negnȍj (A.), g. *negnója* »Cytisus laburnum«, tudi *négnoj, nagnoj, megnojovo, nagnjila*. Prim. sbh. *negnjila* »Sorbus aucuparia« (Lika), a tudi »Cytisus laburnum«, *negnjil* »isto«. Izvedeno od *gniti, gnoj*. Najbolj razširjen sinonim je sln. *zánovet* (m.), sbh. *zȁnovijet, zȁnovēt*, blg. *zanovet, zanovec*, r. *zenovatъ*, ukr. *zanoveć*, p. *zanowid, żanowiec*, č. *žonoveč* »Sarothamnus«, slš. *zanovit*, dl. *zanowješ* in iz slov. jezikov madž. *zanót*. To je najbolj verjetno izposojeno iz lat. *genista*, srlat. *janesta* (Berneker, I 439). Machek, JR 118 in Skok, II 527 dopuščata možnost, da je tvorba domača **za-nova*, ker se Genista tinctoria nabira o mlaju.

nêgo »kot, kakor (za komparativom), ampak«, dial. tudi *nego če* »razen če, samo v primeru če« (štajer.), *nẹ̑go* (pkm., gor.), *nẹ̑r* »ampak« (rez.). Prim. stcsl. *negoli, neg(ъ)li, negъže, neže(li), nežь*, sbh. *nȇgo, nȇgli*, stsbh. *neže*, stčak. *ner(e)*; blg. *negli, neli*, str. *neg(ъ)li, neže(li)*; star. ukr. *neže(li), nežь, nẽžli*; star. br. *neže, nežli, něž(li)*; č. *než(li)*; slš. *neži* star. gl. *nježli*. Za sln. je treba suponirati psl. **ne-go* in **ne-že*. Sestavljenka iz *ne* »non« in ide. ojačevalne partikule **-ghe*, **-gho*; prim. lit. *negu, neg* »nego«, sti. *na gha* (< **-gho*) in *na ha* (< **-ghe*), stlit. *-ga, -ge* (Pokorny 417; Kopečný, ESS II 455 ss). M. S.

negȍd, g. *negóda* (m.) »nepravi čas«, k temu *negóda* (f.) »nesreča, napaka; nekaj zoprnega«, tudi psovka, *nezgôda* »nesreča«, *negodě*, *-éta* (n.) »ne-

donošenček, nadležen človek, malopridnež, nerodno govedo«; *negôdnik, negodnják* »prezgodaj rojeno tele, malopridnež«, *negôdnica* »nedonošenček ženskega spola; malopridna ženska«, *negôdnež* »len, zaspan človek«, adj. *negóden* »nezrel, neprijeten, zoprn, nepriporočljiv, len«, abstr. *negódnost*; v. *negodováti, -ûjem* »nergati«; v 16. st. *negoden, negodni rod* (Megiser), v 18. st. *negoda, negodnoſt* »Unzeit«, *negoden* »nezrel« (Gutsmann). Tudi cgn. *Negode, Nagode*.

Prim. csl. *negodьnъ* »neprijeten«, *negodovati, -ują*; sbh. *nègoda* »nezgoda«, tudi »moško in žensko ime«, *negodovati*; mak. *negoden* »grd, neprimeren«, *negoduva* »negoduje«; blg. *negòden, negòdnik, negòdnica, negodùvam*; r. *negód* »nesreča«, ukr. *negóda* »slabo vreme«; br. *negodnik*; p. *niegodny, niegodzien, niegodnik*; č. *nehoda* »nezgoda, slabo vreme«; slš. *nehoda* »nesreča«; gl. *njehódny*; dl. *ńegod* »nesreča, nezgoda«, *ńegodnik* »zanikrn, nepripraven človek«, *ńegodny*. Dalje glej *god* in *góda*. Prim. tudi enake pomenske prehode v lat. *maturus, matutinus* (Pokrovskij, KZ XXXV 333 ss.; Šivic-Dular, Pomen. razčl. besedne družine *god-* v slov. jez. (diss.) 46 sl.). M. S.

nêhati, *nêham* (v. pf.) »jenjati, pustiti«, tudi *neháti, nehâm*, v predložnih zvezah *od-, po-, pre-*, impf. *nehávati, nehovati*; v 16. st. *niha* (Trubar), *nehati, nehatj* (Megiser), v 18. st. *nehati, neham* (Gutsmann), dial. *nátə* (Rož) < **naháte* (Ramovš, HGr II 236), mak. *nearno* (adv.) »slabo«, blg. *nehájъ* »ne brigam se, ne skrbim«, ukr. *necháty, necháju* »pustiti, vzdržati se«, p. *niechać* »pustiti«, star. *niechajcie* »nikar«, č. *nechati, nechám*, slš. *nachat'*, gl. *njechać* »ne hoteti«, *mi so njecha* »ni mi mar«, dl. *njechaś*, plb. *néchat*. Najbolj verjetno stara nikalna oblika k sln. *hajati, hájam* »brigati se, skrbeti« (pkm.), sbh. *hàjati, hàjem*, blg. *hájъ (se)* »briga se«. Dalje nejasno; Miklošič, 212 primerja madž. *henyel* »lenariti« in pritegne tudi sln. *jenjati, henjati, enjati* »isto«. Dvomljiva je tudi Bernekerjeva razlaga iz ide. **qᵘ̯hbei-* »izginiti, propasti« (o tem Walde-Pokorny, I 505). Skok, I 648 domneva, da je primarno *nechati* < ide. **(s)leg-* »slab«. Machek[2], 394 primerja lit. *pri-kuõpti* »skrbeti«. Glej tudi Machek, Studie 107; Kořínek, ZSPh, XIII 405, Liewehr, ZSPh. XV 3; Slawski, RSl. XVI 93.

nę̂m »mutus«, tudi *nęmast* (po zgledu *mutast*), k temu *nemák, némec* »mutec« (vzh. štaj.), f. *nemíca*; v. *neméti* (impf.) »postajati nem«; komp. z *o-, ob-* (pf.); v 18. st. *nem* »mutast« (Gutsmann).

Prim. stcsl. *němъ*; sbh. *nijem*; mak. *nem*; blg. *njam*; r. *nemój*; ukr. *nimýj*; br. *njamý*; p. *niemy*; č. *němý*; slš. *nemý*; luž. *němy*. Nastalo po disimilaciji iz **mě̆mъ*; prim. lot. *mḕms* »isto«. Gre za staro onomatopejo **mě̆m-*, ki bi lahko obstajala tudi v het. *memaḫḫi* »govorim«, vendar povzroča težave luv. *mam(m)an(n)a-* »isto«, ki kaže na ide. **men-* »misliti«. Prim. dalje še nvn. *mummeln* »momljati« (Miklošič, 215; Vasmer, II 212). Iz slov. jezikov je alb. *nemák* »mutec, tepec«, *neméc, meméc* »nem« (Miklošič, SlEl. Alb., 27). M. S.

nemâra (adv.) »morda«; kakor *nemarâst* (f.) »nekaj gnusnega«, npr. *uroki in vsa taka nemarast* verjetno sorodno z r. *mará* »privid, prikazen«, dial. *mará* »neki hišni duh« (glej sln. *Marant*), ukr. *mará* »fantom«, r., csl. *mara* »sla, strast«, p. *mara* »prevara, sen, strašilo«, č. *mařiti* »potratiti, pogubiti«. Dalje glej *maren*.

Nę̂mec, g. *Nę̂mca* »Deutscher«, f. *Nę̂mka*; k temu *némec* »severni veter, vrsta zajca«; starejše *v Nemcih* »v Nemčiji«; *Nêmčija* »Deutschland«, *némščina* »die deutsche Sprache«; *nemčák, nemčúr, nemškûtar*; f. *nemškutárica* »prevzeten nemško govoreči Slovenec«, *nêmškar* »belokranjski krošnjar, ki hodi trgovat na nemško«, *nemškúta* (pejor.) »Nemka«; v. *(po-)-nemčeváti, nemčáriti, némčiti, nemškutáriti* »germanizirati, agitirati za nemški jezik in kulturo«; mtpn. *Némečec* (Ljutomer), *na Nimc* (Tolmin), *Njemšce* (Ribnica) ipd; cgn. *Nemec* je prevod za *Tavčar*. V 16. st. *nemiz, nemez* (Megiser), v 17. st. *neimez* (Alasia), v 18. st. *nemz, nemshke, nemshkuta* (Pohlin), *nemez, niemez, nemſhki, nemſku, ponemſhkem* (Gutsmann).

Prim. csl. *němьcь* »Germanus«; sbh. *Nijèmac*; mak. *Nemec*; blg. *némec*; r., br. *nemec*; ukr. *nimecь*; p. *Niemiec*; č. *Němec*; slš. *Nemec*; gl. *Němc*; dl. *Nimc*. Spl. slov. je tudi f. *Nemka*; razen gl. *Němcowka*; sbh., mak. *Nemica*; blg. *nemkinja*. Iz slov. jezikov je alb. star. *njemtz, ńemts* (Miklošič, SlEl. Alb. 27), madž. *német* (Kniesza, I 355).

Psl. **němьcь* je verjetno tvorjeno od osnove **němъ* »mutus« s prvotnim pomenom »tisti, ki govori slovanom nerazumljiv jezik«, prim. r. dial. *govoritь némo* »govoriti nerazumljivo, tudi v tujem jeziku«, str. *Jugra že ljudьje jestь jazykъ němъ*, gr. οὐδ' Ἑλλὰς οὔτ' ἄγλωσσος γαῖα, sln. tudi *némec* »mutec«. Dvomljiva je primerjava z imenom zahodnogermanskega plemena *Nemetes*, ki ga omenjata Tacit in Plinij, ker le-ti verjetno niso imeli nikakršne zveze s Slovani; ravno tako ni verjetna zveza z gr. νέμω »pasem se«, νομάς »nomad«, lat. *nemus, -oris* »log, gaj« (Miklošič, Fw. 41; Vasmer II 211 sl. z literaturo). M. S.

nemèštvo (n.) »plemstvo« (pkm., Porabje), *nemešnják* »plemič«, adj. *nemèški*. Prim. sbh. *nèmeš nemeš* (m.) »plemič« (Vinkovci). Skok, II 511 pritegne tudi sbh. *nemeška* »naziv za mlade žene«, tudi *nèmešdika* »naziv za mlade može«. Štrekelj, Lwk. 41 izvaja iz madž. *nemes* »plemenit, viteški« k *nem* »pleme, rod«, kar primerjajo z oset. *nämig, nämug* »jedro, seme« (o tem Benkö, II 1009).

nêmnica »Atropa belladonna«; primerjati je mogoče samo č. *nemnica, nimnica* »isto«, ukr. *nimyca* »isto, blen«; morda k *němъ* »mutus« zaradi vsebujočih alkaloidov (Machek, JR 205). M. S.

nenavîst (f.) »zavist, sovraštvo«; v Briž. spom. *nenauuizt* »invidia«; v 16. st. *nenaviſt* »sovraštvo« (Dalmatin), toda adj. *navidliv* »sovražen, zavisten« (Bohorič, Megiser) poleg v. *nenavideti* (Krelj); v 18. st. *naviſt* poleg *navidlivoſt* (Pohlin), *naviſt, navidlivati, navidliunik, navidlujezhen* (Gutsmann); danes dial. *navîst, nâvist, nenâvidost, nenâvidnost, nenaviden* (pkm.). Prim. csl. *nenavistь* »odium«, *nenavistije, nenaviděti*, toda *navideti* po Miklošiču, Lex. Pal. 399 pomensko enako; sbh. *nenávist*, blg. *nenávist*, r. *nénavistь* »sovraštvo«, *nenavídetь* »sovražiti«, toda *navíditьsja*, ukr. *navýdity sja*, p. *nawidzieć* »radostno se sniti«, medtem ko je stč. *náviděti* »zavidati, biti

ljubosumen«, *návist* »ljubezen« poleg č. *nenávist* »sovraštvo«. Sestavljeno iz **ne-na-viděti*, **ne-na--vistь* k *videti* (Miklošič, 390; Vasmer, II 212). Machek, SPFFBU 25; ESČ² 391 suponira **ne-na-ni-děti* z disimilacijo *-n-* > *-v-* kakor pri lat. *invidere* »sovražiti«, prim. lit. *niedėti* »studiti«, lot. *nîdêt* »sovražiti«, *naîds*, *ienaîds* »sovraštvo« (glej sln. *nîd*). Mogoče je domnevati le kontaminacijo obeh osnov **neid-* in **u̯eid-* zaradi lit. *pavýdas* »zavist«, *nevidõnas* »sovražnik« (glej tudi *zavist*).

nergáti, *nergâm* (v. impf.) »godrnjati, zabavljati«, tudi *njergáti*, *njergâm*; v 16. st. *njergati* (Krelj), v 18. st. *nergâm* (Pohlin); k temu *nerga* (m., f.), *njerga*, *nergáč*, *njergáč*, *nergálo* (n.), *njergalo*. Zaradi sbh. *njurgati* (Rijeka), *njurgalo* (Istra) ni potrebno, da bi bilo izposojeno iz nvn. *norgeln*, *nergeln* »mrmrati«, bav. *snorgeln*, kar se je razvilo iz stare onomatopeje **(s)ner-*, **(s)nur-*. Z nezvenečim formantom je sln. *njérčati* »renčati« (notr.), sbh. *njerčiti* »psovati, vpiti«. Sorodno je lit. *niauróti* »brundati«, lot. *ņurkt*, *ņur̦kêt* »godrnjati« poleg lit. *narnėti*, *nernėti*, lot. *ņar̃kstêt* »godrnjati« (Fraenkel, 500; Skok, II 530).

nérod (m.) »Robinia pseudoacacia« (vzh. štaj.), tudi *nérodje* (n.) poleg *nérodovec*, *nérodovina* »les akacije«. Prim. sbh. *nèrod* »Robinia; Populus pyramidalis«. Izhajati je treba iz *roditi* »nascere«, prim. sbh. *nèrod* »nerodoviten« (Miklošič, VGr. I 315).

neroda (m., f.) »nespreten človek«; adj. *neróden* »okoren, nespreten«; v 16. st. *neroden* »brezbrižen, nejeveren« (Megiser), v 17. st. »brezbrižen do boga« (Dict.), »nepokoren, nevzgojen« (Alasia), *nerodljiv* »brezbrižen, brezskrben«, v 16. st. *nerodljiv* »nemaren, neubogljiv« (Trubar). Številne izvedenke tipa *nerôdnež*, *nerôdnica*, *nerôdnost*, *nerodljívost*. Prim. csl. *neroditi*, *neroždǫ* »ne brigati se, zanemarjati«, *nerodъ* »brezbrižnost«, *nerodьnъ* »brezskrben«, stč. *neroditi* »ne hoteti«, *neroda* »nepripravljenost«, *neródcě*, *neródny* »trmast, trdoglav«, nč. *nerůdá*, *nerůdny*, dial. *neruda*, *nerudny* »siten, slabe volje, nevljuden«. Izvedeno od *roditi* »skrbeti, ukrepati«, sbh. *ráditi* (Miklošič, 279; Trautmann, 235; Machek², 515). Dalje glej *roditi*.

nesreča (f.) »Accipenser Gmelini« (Munda, Ribe 12). Izposojeno iz sbh. za redko ribo v naših vodah sbh. *nesreće* (n.) ob Donavi pri Mladenovcu (ARj VIII 81), tudi *nesreća* (f.) (Kišpatić, Ribe 372). Nedvomno sorodno z *jeseter*, sbh. *jèsetra* »Accipenser Sturio«, nastalo po kontrakciji iz **ne-jes(r)-et(r)a* z anticipacijo *-r-*. Podobno kot v lit. *erškė́tas*. Na slov. nikalnico *ne* kaže tudi rum. *nisétru* »Acipenser Gueldenstaedti »poleg *isetru*. Sinonim *čiga*; dalje glej *jeseter*.

nésti, *nésem* (impf.) »portare«; comp. z *pri-*, *na-*, *od-*, *za-*, *pre-*, *u-*, *vz-* (pf.); k temu še *zanesljiv* »nachsichtig«, *zanesénec* »Schwarmer«; v 16. st. *nesti*, (*ſe*) *ſaneſti*, *ſanaſhati* (Megiser), v 17. st. *neſſit*, *perneſt* »portare« (Alasia), v 18. st. *nêsem*, *neſti*, *sanesem*, *sanasham*, *sanesliu* (Pohlin), *neſem*, *sanaſham* »confido« (Gutsman).

Psl., stcsl. *nesti*, *nesǫ*; sbh. *nèsti*, *nèsêm*; mak. (*do*)*nese*; blg. *donesà*; r. *nestí*, *nesú*; br. *nésci*, *njascí*, *njasú*; ukr. *nestý*, *nesú*; p. *nieść*; *niosę*; č. *nésti*, *nesu*; slš. *niesť*; gl. *njesć*, *njesu*; dl. *ńasć*, *ńasu*. Sorodno je lit. *nèšti*, *nešù*; lot. *nest*, *nesu* »isto« k ide. **(e)nek'-* »doseči, dospeti, nositi«, sti. *náśati* »doseže«, gr. ὄγκος »breme«, lat. *nactus sum* »dosegel sem« (Miklošič, 213; Vasmer, II 215; Pokorny, 316 sl.) Glej tudi *nósiti*. M. S.

nesti jajca »Eier legen« (impf.), komp. z *z-* (pf.), k temu še *nésnica* »Leghenne«. Po ljudski etimologiji je to ista osnova kot v *nésti*, zato sta formalno obe osnovi sovpadli, kar je omogočilo tudi sintagmo *nosna kokoš* »Eier legende Henne«. Vendar gre za psl. **nersti*, **nersǫ*; prim. sbh. *nòsiti*, *nȍsîm*; mak. *nese*; blg. *nòsja*, *snasja*, r. *nestí jajca*; ukr. *néstý*, *nesú*, *nesém*; p. *nieść*; č. *nésti vejce*; slš. *niesť*; gl. *njesć*; dl. *jaja ńasć*. Za prvotno **nersti* govori še p. *narościć się* »oploditi se in začeti nesti jajca (o kokoših)«. Sorodno je lit. *neršti* »drstiti se«, lot. *nârsts* »pariti se (o ptičih)«. Verjetno vse k ide. korenu **ǝner-* »življenjska moč, mož«, sti. *nṛ-* »mož«, oset. *narsyn* »napihniti, nabrekniti«, het. *innarau̯ant-* »čvrst«, gr. ἀνήρ »mož«, lat. *neriosus*, stisl. *Njǫðr* »ime boga« (Miklošič, 213; Pokorny, 765; Fraenkel, I 494; Machek², 396; Abaev, II 170). Prim. tudi sln. *mrêst*, *drêst*, *merjásec*, *nerésec*, *rdésen*. Glej tudi *narava*. M. S.

néšlej (m.) »jermen na čevlju«, tudi *néšelj*, g. *nešlja* in *nešel*, g. *nešlna* »zaponka, vezalka« poleg *neškelj* (kranj.); v 16. st. *neſtlni* (pl.) »ligula« (Megiser), v 18. st. *nęshkèl* (Pohlin), *neſhkel* (Gutsmann). Izposotenko iz stvn. *nestilla*, srvn. *nestel*. Prvotna sln. oblika je bila najbolj verjetno **neštel*, kasneje *-št-* > *-šk-* (Miklošič, Frw. 41; SEW 213; Ramovš, Hgr. II 208; Striedter-Temps, DLS 183).

nêšplja »Mespilus germanica«; v 16. st. *neſple* (Megiser), v 18. st. *neshple* (f. pl.) (Pohlin), *neſhpel* (m.), *neſhplina* (Gutsmann). Izposojeno iz srvn. *nespel* poleg *mespel*, *mispel*, bav. avstr. *Nespel*, kor. n. *nesp.l* štaj. n. *Nespel*; stvn. *mëspila*, *nëspil* je prevzeto iz lat. *mespilus*, to pa iz gr. μέσπιλον neznanega izvora (o tem Frisk, II 215). Disimil. *m-* > *-n-* se pojavi že v rom. **nespilus*, it. *nespola*, frc. *nefle*, špan. *nispola* (Meyer-Lübke, 5540). Slovanski refleksi so deloma iz germ., prim. č. *mišpule*, starejše *nyšpule*, slš. *mišpuľa*, dial. *nyšpuľa*, *nešpuľa*, p. *niesplik*, starejše *mesplik*, *mespla*, *mespuł*, *nieszpuł*, gl. *hušpula*, *ruspula*, dl. *nyspla*; s posredovanjem turš. *mušmule* (tudi alb. *mushmullë*) je sprejeto sbh. *mȕšmula*, blg. *múšmula*, r. *musmulá*, rum. *musmula*, ngr. μούσμουλο z različnimi disiml. madž. *naspolya*, *naszpolya* (= sbh. dial. *nošpolj*), *lasponya*, ngr. μούσχουλον ipod.) (Miklošič, Frw. 41; SEW 198; Berneker, II 39; Korš, JA IX 657; Vasmer, II 181).

nêt (m.), g. *néta* »Niet, Nietnagel«, tudi *nît* (f.), g. *nîti*; in *nęt* (m.); k temu (*za*)*nêtati* »mit Nieten befestigen«. Prim. sbh. *nitna*, *nitovati*, *netati* »isto«. Izposojeno iz srvn. *niet*, *niete*, nvn. *Niet* »isto«, *nieten* »netati« (Štrekelj, JA XII 463; Striedter-Temps, DLS 184). Izhodišče je pragerm. **hneu̯d-* **hnud*, stvn. *hniotan* »pritrditi«, stnord. *hnjoða* »kovati« (Kluge-Götze, 511).

Netek (m.) »ime demona«; k temu apel. *natek*, g. *natkà* »der Böse«, *natěk* psovka« (jvzh. štaj.) in cgn. *Natek*, morda tudi *Matek*. Dvomljiva je rekon-

strukcija iz **ne-tękъ* k *tekniti* »günstigen, Erfolg haben, gedeihen« (Grafenauer, Razprave SAZU IV 162; Skok, III 453). Prim. sbh. *netak*, *netek* poleg *nedotika*, *neticulo*, *netikalo* »Impatiens noli tangere« in cgn. *Netak*, *Netik* poleg apel. *netek* »majhen, siten človek« (Vrbnik), »posel, ki ne gre gladko od rok« (Brač). Izhajati je treba iz **tъknǫti*, *tykati*, prim. sln. *nedotika* »Impatiens noli tangere«, tudi ukr. *nétyk*, r. *nedotyka*, p. *nietykalek*, č. *netykavka*, *netykalka*, *netykálek*, slš. *netýk*, *netykajsa*, luž. *njedotka* »Impatiens«. Tudi sln. *netêčje* »vaccinum vitis idaea« (Savinjska dol.) poleg *natičje*, *matik* in *matejk* je iz **ne-tъk-*, **ne-tykъ*. Od tega je treba ločiti sln. *netêk* »das Ungedeihen«, kar je gotovo iz *tęknǫti*, prim. *natéčen* »lastig«; ni pa jasno *netêk* »Vinca« (vzh. štaj.) »Rumex obtusifolius«, zadnje tudi *smǫ̂k*; sbh. *netek* »Vinca« je verjetno iz slovenščine. Toda č. *netik* »Vinca minor; Adiantum«, stč. *netík* »Saxifraga« razlagajo iz *těkati* (Ryba, LF LXXXIV 354; Plevačova, Etym. Brunensia 56). Glej tudi avtor SR XI 176.

nẹ́titi, *nétim* (v. impf.) »kuriti ogenj«, tudi *nẹ́titi se* »goreti, žareti« (pkm.); k temu *netîvo* (n.), *netîlo* (n.) »kurivo«, adj. *netilen*, izpričano od XVII. st. (Dict.); sbh. starejše *unititi* »zanetiti«, č. *nítiti*, st. č. *nietiti*, slš. *nietit'*, *obniecat'*, p. *niecić*. Povsod z odpadom začetnega *g-*, ki je ohranjen v csl. *gnětiti*, *vъzgnětiti*, r. *gnetítь*, *zagnežátь*, *zagnětka* in *gnetjá* »trske«, ukr. *hnítyty*, č. dial. *přihnět* poleg *přiněť*, *přisnět* »dračje s katerim se podkuri ob peki«, ukr. *hnit* »isto«. Berneker, SEW I 312 primerja stprus. *knaistis* »požig«, stvn. *ganeheista*, *gneista* »iskra«, Fick, KZ XLI 201 pa veže s stvn. *gnîtan*, ags. *gnīdan* »drgniti«, gr. χνίει. ψακάτει, θρύπτει (Hesych); glej tudi Vasmer, REW I 280. Kořínek, LF LXI 49 spaja z *gnědъ* »rjav«; Machek, ESČ 326 misli celo na sorodstvo z lat. *incendō* iz korena **kend-*, **kand-* z metatezo *k* — *d* > *g* — *t*; vse nejasno. Glej tudi *snet*.

netopir (m.), g. *netopírja* »Vespertilio«; z izredno obilico oblik; v 16. st. *nadopir* (Megiser), v 18. st. *mrazhnik* (Pohlin, Gutsmann), dial. *nadoper*, *ladoper*, *latopir*, *matapir*, *matofir*, *topir*, *dupir*, *podlopir*, *vdopir*, *pîrožlak*, *prirožlek*, *piružón*, *pîržaba*, *pirožaba*, *skrzabec*, *škržabec*, *pirempogača*, *piráč*, *šperič*, *miškut*, *mrâk*, *pomračnik*, *mrakulj*, *špěč męs*, *špičumẽs*, *šišmiš*, *lilek*, *pu tič pu miš*, *pečmič*, *slepa miš*, *krempiželj* i. pod., vse tabuistična nadomestila (Havers, Tabu 124). Ker je že csl. *netopyrь* poleg *nopotyrь*, sbh. *nepotjer*, *nadopir*, blg. *netopir*, r. *netopyrь*, *létopyrь*, *nastopyrь*, str. *nopotyrь*, ukr. *netopyr*, *nepotyr*, *nedopyr*, *topir*, p. *nietopierz*, *niedoperz*, *mętopyrz*, *latopierz*, stč. *netopýř*, nč. *netopyr*, *latopyř*, *letopeř*, slš. *netopier*, tudi »vešča«, gl. *njetopyř*, dl. *njedopyř*, plb. *nětüpår* »metulj« poleg številnih drugih oblik (glej Važný, Jména motylů), se zdi, da je vendarle treba izhajati iz **netopyrь*. Miklošič, 214 primerja gr. νυκτερίς »vespertilio«, torej **nokt-* »noč« + *per-* »leteti«. Podobno Benveniste, Origines I 10, ki kljub het. *nekut-* »večer« zavrača **nektopyrь*, ampak rekonstruira **ne-to-pyrь*. To sprejema z rezervo Vasmer, II 216 in Fraenkel, LP II 105; LEW 481; glej tudi Otrębski, Życie wyrazów 316; Machek, ZSPh XX 40 rekonstruira **lepetyrь* k *lepetati*. Oštir, Etnolog II 60; AAS I 101 povezuje lat. *vespertilio* < **we-spər-* < **tapūr* in slov. *(x)ne-topyrь*, berb. dial. *ametchouriai*. Vse nejasno.

nẹ̑tresk (m.) »Sempervivum«, tudi *nátresk*, *nátres*, *nátras*, *nátrsk*, *natrst*, *nástrk*, *nástran* »isto«. Prim. sbh. *nètresk*, *netrest*, *netresak*, *netrisak*, *netrisk*, *nedotresk*, *netrẽs*, *nestres* »Sempervivum«, č. *netřesk*, dial. *nekřest*, stč. *nedrast'*, *netřesk*, *nechřěst*, *hromotřěsk*, slš. *neškreč*, stp. *nietrzesk*, *nietrzasek*, *gromotrzask*, r. *nechvorošč*. Machek, NŘ XXVIII; JR 96 rekonstruira primarno **nechvorstъ* »rastlina, ki čuva pred strelo«, srlat. *tonitrua*, srvn. *Donnerkrut*. Oblika *netresk* je samo naslonjena na *treščiti*, *treskati*, kar je po Skoku, II 506 primarno.

neûrje (n.) »tempestas, inteperiae« se pojavi šele v 18. st. *nevurje* (Gutsmann). K temu *neûrnik* »nesrečnež«, *neûra* »nesreča, nevihta«, adj. *neúren* »nesrečen«, *neurno vreme* »nevihta«, tudi *nevreme*; v 16. st. *huda vura*, *hudu vreme*; iz tega *hudoûrnik*, *neûrnik* »narasel potok; Cypselus apus, melba«; tudi cgn. *Hudournik*; pf. *hudourniki* »duše nekrščenih otrok« (vzh. štaj.). Verjetno kalk po it. *malora*, frc. *malheur* (sln. kletvica *malora*), šele v mlajši dobi povezano z nikalnico *ne* (n. *Ungewitter*, *Unwetter*, č. *nechvile*, r. *chvílja* < stvn. *hwīla* »čas«. Dalje glej *ura*. Vendar it. *malore* »nesreča« ni iz *mala (h)ora* ampak iz **mal heur* < lat. *augurium* (Battisti-Alessio, III 2334; Vasmer, III 240).

neven (m.) »Calendula; Anacyclus, Helichrysum italicum«, poleg *nevel*, *nevelj* »Calendula«.

Prim. sbh. *nèven*, *nevel*, *nevelj* »Calendula, Helichrysum, Arnica, Artemisia, Amaranthes«, v XV st. *neuer*, *neuel* »Calendula« (Ben. herb. Rinii) in *nevesil*, *nevèsilj*, *nevesilje*, *nevesin*, *nevesinje*, kar so dublete k *devesil* (glej *devêtek*), mak. *neven* »Calendula«, blg. *neven* »Calendula, Delphinium, Geum« poleg *devetred*, *devecicovec* »Calendula« (Davidov, BBR 366). Machek, 85 sklepa, da je sbh. *nevesil* poleg *devesil* starejša oblika števnika **devę-*: **nevę-*; ni izključeno, da so tudi imena *neven*, *nevel* iz **nevę-* »devet« kljub nekaterim deformacijam, ki so pri fitonimih pogostne.

nevẹ́sta »sponsa«, tudi »svakinja« (jvzh. štajer., pkm., bkr.) in »snaha«, dial. *nevẹ́jsta* (Borovnica), dem. *nevéstica*, adj. *nevéstinski*, *nevéstin*, *nevésten*; v 16. st. *nevefta* »sponsa, svakinja, snaha«; v 17. st. *neuefta* »sposa« (Alasia), v 18. st. *nevefta* »Braut« (Pohlin).

Prim. stcsl. *nevěsta* »sponsa«; sbh. *nèvjesta*; mak. *nevesta*; blg. *nevjasta*; r. *nevésta*; br. *njavésta*, ukr. *nevista*; p. *niewiasta* »ženska«; č. *nevěsta*; slš. *nevesta*; gl. *ńewěsta*; dl. *ńewesta*. O nadaljnjem sorodstvu so mnenja deljena. Glede na običaj, da ženin ugrabi nevesto, ki je bil razširjen po vsem slovanskem svetu, je najbolje izhajati iz psl. **ne-věstā* (hipotetično ide. **ne-u̯ēd-tā*) »še ne odvedena, ugrabljena«, kar je samo tabuistično zanikana oznaka za že ugrabljeno dekle, s čimer jo obvarujejo pred demoni. Podobno nadomestilo je morda sbh. *mlâda*, *nèka* »nevesta« (tudi sln. dial. *tə mu̯áda* »nevesta, sinova žena, ki stanuje pri tastu« (Gor.)). Prim. sti. *vadhū́-* »žena«, prvotno »odvedena«. Na to je delno mislil že Miklošič 214, na istem mestu pa se nagiba tudi na **ne-věstā* (hipotetično ide. **ne-u̯oid-tā*) »neznanka«, kar se zdi

verjetno, vendar s pripombo, da gre za tabuistično poimenovanje, ker nevesta v hiši ni tujka; prim. k temu gl. *ńewěsty* »neznan«. To razlago sprejme tudi Vasmer. Dvomljivo razlaga Miszelen, KZ XXXII 160 sl. iz *neu̯e-u̯ed-tā* »na novo privedena«, ker bi ide. **-eu̯-* moral preiti v psl. **-ou̯-*. Prav tako neprepričljivo razlaga Machek, ZSlPh XVIII 315 ss. iz *nevě vъsta* »na novo omožena« k sbh. *ùdati* »poročiti se«. Druge razlage se zdijo manj verjetne; tako izvaja Trubeckoj, Slavia I 12 ss. iz superl. **neu̯isthā*, kar glasoslovno ne ustreza, Otrębski, PF XI 284—9 izhaja iz **neu̯ēr-* in primerja lat. *noverca* »mačeha«. Druge teorije glej pri Vasmerju II 205 sl. Iz slov. jezikov je rum. *nevastă*. M. S.

nevîhta »tempestas« se pojavi v tisku šele sredi 19. st.; v 16. st. *viher* (Trubar), kasneje *vîhra, vîhta, víha, vîh-* (m.), *jiha, iha, viher* (pkm.). Gotovo iz **u̯ei̯-* »viti, vijem«, glej tudi *vihar*. Nikalnica *ne-* je morda kalk po n. *Unwetter, Ungewitter* (glej tudi *neurje*, č. *nechvile*). Sinonim *fortuna* »nevihta« je iz balkanske vulgarne latinščine; *lerma* < n. *Lärm* it. *alarm*; *hlîšč, ohlîšč, hlišpiš* je iz onomatopeje *hlipati* kakor sbh. *olúja* in mak. *luna* (o tem avtor, JiS XVIII 224).

nêžica »najmanjši kovanec«; že v 18. st. *nefheza* »Pfenning münze« (Pohlin, Gutsmann). Nejasno; komaj od *Neža* »Agnes«, morda **nežit-* k *živeti, žicati*. V 16. st. se najmanjši kovanec imenuje *škofica, škufica* (Trubar, Dalmatin, Krelj). Morda od *škof* »episcopus«. Nekaj drugega je *bodeča neža* »Carlina acaulis, Cirsium«, *nêževje, nêžje* »isto«, *bodoneža*, v 18. st. *nefhuvje* »Carlina« (Pohlin, Gutsmann), kar je morda iz **ne-ježьja* k *jež-*. Manj jasna je *nêžika* »Legousia speculum veneris«, toda *nêžika* »vrsta jabolk« (Maribor) je lahko od *Neža* »Agnes« po času zorenja.

ni (pron.) »nas« (akk. pl.); v Briž. spom. *ni* (I 28; II 62). Prim. csl. *ny*, str. *ny*, stsrb. *ni*, stč. *ny*; danes samo še sbh. in blg. dial. Temu ustreza stprus. *mans* (< **nans*), lat. *nos*, sti. *nas*, avesta *nā*, gr. νω alb. *ne*, het. *naš*, toh. A *nās*; to se deloma krije s csl. *na* (akk. dual.) < ide. **nō*. V drugih sklonih, csl. *nasъ, namъ* je najbliže stprus. *noūson, noūmans*, lat. *nōs, nōbis* (Trautmann, 200; Vondrák, VGr. II 73; Vasmer, II 232; Fraenkel, 441).

nic (adv.) »znak, vznak«, navadno *vnic* »isto«; verjetno spada zraven tudi adj. *nícen* »na osojni strani« (štaj.), npr. *na nicnem prebivati*. Prim. csl. *nicъ* (adj., adv.) »sklonjen naprej«, npr. *pade nicъ* »pade na obraz«, sbh. *nice* »narobe«, *nic, nica, ničice, ničke, nicem, nica, ničimice* »z obrazom navzdol«, mak. *ničko, ničkom*, v. *ničkosa*, blg. *ničkom, ničko, nički, ničkósam* »padam na obraz«, r. *nic, ničkóm, návzničь, nícyj* »nizek«, *ničēk* »narobna stran«, ukr. *nycь*, br. *nic* »isto«, p. *nic* (m.), *nica* (f.), stč. *nici, níci, nic* »z obrazom na tleh«, *ničěti* »biti sklonjen«, slš. *nice* »narobna stran«. Psl. *nicь, nica, nice* primerjajo z lot. *nīca* »kraj ob toku navzdol«, sti. *nīcas* »nizek«, *nīcāt, nīcāiş* »spodaj«, stvn. *nidar* »spodaj, niže«. Osnova je ide. **nī-* »navzdol«, sti. *ni*, avesta *ni*, razširjeno s formantom *-ko-* (Meillet, MSL IX 51; XI 8; RES VI 17 b; Trautmann, 199; Vasmer, II 222; Machek[2], 389).

nìč, g. *ničêsar* »nihil«, dial. *nẹ̀č* (Jelšane), *nə̀č* (Tacen), k temu adj. *níčen, níčast, ničêsast, níčeven, níčev* »nič vreden«, *ničêmen* »nepotreben«, subst. *niče, níče* (n.), *ničêmnik, níčevec* (m.) »Taugenichts«, *nîčes* »Das Nichts«, *níčevost, níčnost* »Nichtigkeit«, *nîčla* »Null«, *ničvrêdnež* »malovreden človek«, *zaníček* »prezir«, indekl. *za nič* »slab«; v. *ničémiti se* (impf.) »zu nichts werden«, *níčiti* (impf.), komp. z *u-, iz-* (pf.) »vernichten«; impf. od tega se tvori z istimi predponami pa tudi z *za-, u-* od *-ničeváti* (*-ničaváti*). Od iste osnove je tvorjen še adj. *nečîmeren, ničêmuren* »puhel, prazen, samovešče n« in k temu *ničêmurnež, ničêmurnost*. Sem spadajo še cgn. *Nečemar, Nečemer, Nečimbar, Zanič*; vendar je cgn. *Nič, Nitsch* verjetno iz n. *Nitz, Nitsch* < *Nikolaus*? (Bach, DNK I 135).

V Briž. spom. *nicze*, v 16. st. *nizh* (Megiser), v 17. st. *nich* (Alasia); v 18. st. *nezh* »nihil« (Pohlin, Gutsmann). Nastalo iz *ni-čь(-že)* (Ramovš, HGr. II 296), prim. stcsl. *ničьže*, kar je možno razlagati kot ostanek negiranega zaimka brez podaljšave s *-to*; med tem ko so casus obliqui in *ničes* kakor č., p., gl. *nic* < *ni-čьso*. Podobno se je ohranil m. v str. *nikъ* »nihče«. Dalje je možno primerjati lit. *niẽkas*, av. *naēčit* iz ide. **nei* »ne« in **qu̯i-* »kdo«. *Uničiti* ima tudi balt. paralele: lit. *niekóti*, lot. *niẽkât, niẽkuôt* »uničiti«. Glej tudi *nîšter* in *nihčȇ*. M. S.

ničáti, *ničím* (v. impf.) »počivati, dremati«. Štrekelj, JA XII 463 izvaja iz n. *nicken* »dremati«, bav. dial. *nücken*, srvn. *nücken*, kar je sorodno s stvn. *hnīgan* »nagniti« (Kluge-Götze, 510).

ničevnice (f. pl.) »del statev«, tudi *ničavnice, ničnice, obnite, nitečnice, nišnice* poleg *ličavnice* (Vodnik). Prim. sbh. *ničenice*, blg. *niščelki, niti*, r. *nity, nitnicy, ničenski, ničenicy*, ukr. *nyčynyci*, br. *ničelьnicy*, p. dial. *nicielnice, nici, nicianki, nicienice, niciakii*, stč. *nyitidl(n)icze*, slš. *nitel'nice*. Izvedeno iz psl. **nitь, nitь* (Trubačev, Rem. Term. 132; Bezlaj-Krevel, JiS XIII 87).

nîd (m.) »zavist«; v 16. st. *nid, nidati* »biti nevoščljiv, sovražiti, zavidati« (Dalmatin), *nyd* (Trubar, Megiser), v 18. st. *nid, ponidati, ponidanje, nidavez, ponidarza*, adj. *nidek, ponidazhen* (Gutsmann), *nid* »invidia« (Pohlin). Starejši avtorji izvajajo iz stvn. *nīd*, srvn. *nit*, g. *nīdes*, v. *nīden* »sovražiti, zavidati«, *nīdec, nīdic* »ljubosumen, zavisten«, nvn. *Neid, neidisch, neiden* (Miklošič, Fw. 41; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 362; Striedter-Temps, DLS 184). Vendar domneva Machek, SPFFBU IV 25; ESČ[2] 391, da je poleg lot. *nīdêt* »sovražiti, zavidati«, *naids* »sovraštvo«, gr. ὄνειδος, »sramota, ponižanje«, sti. *nindati* »sramotiti« verjetno bilo tudi slov. **niděti* s prvotnim pomenom »biti nevoščljiv, ljubosumen«, ki je kakor v lat. *invidere* disimiliralo v zloženkah **ne-na-niděti* v *nenaviděti*. Zaradi množine sln. oblik ni izključeno, da *nid, nidati* ni izposojeno iz nemščine. Glej tudi *nenavist*.

nihati, *níham* (v. impf.) »oscillare«; k temu *nihálo* (n.) »perpendiculum«, *nihâj* (m.), *nihâlka*. Novoknjižno; prim. csl. *vъznyšiti sę, vъzništiti sę, zanišiti sę* »in altum efferri«, sbh. *nîhati, njîhati, nîjati, nîšem, nîhām, nîjēm*, mak. *niša* »ziblje«, blg. *nišaja se* »čepi«, č. z velarno predpono *ko-* *konejšiti* »tolažiti«, dial.

kondejšiti, konoušiti, konîšati »zibati«, stč. konúšiti. Sorodno je gr. νεύω »zibljem« (<neusō), lat. adnuō, morda tudi sti. návate »gre, premika se«, nāuti »obrača se«. Sorodno je r. núritь, núrju »povešati glavo« (Miklošič, 218; Machek², 273; Frisk, II 309; Pokorny, 767).

nihčȅ, g. nikôgar »nemo«, k temu nîhčer »isto«, dial. niščę̀ (dol.), nîšče (bkr., vzh. štajer., pkm.), niščîr (rož.), nəšče (zilj.), niščî (rez.) (Ramovš, HGr. II 239); nknjiž. tudi nîkdo, nikdôr; v 16. st. nihzhe (Megiser), niſ(h)zhe, nigdor; v 18. st. neshzhier, nishzhier. Nastalo iz *niχtše < *ni-kъto-že (Ramovš, HGr. 230); prim. stcsl. nikъto-že; sbh. niko, nîtko; mak., blg. nikoj; r. niktó; br., ukr. nichtó; p. nikt; č. nikdo; slš. nikto; gl. nichtó; dl. nicht, nichten »nihče«. Podobno je tvorjeno lit. niẽkas, niẽks »nihče, nič« iz ide. *nei-qᵘo- (Vasmer, II 220; Fraenkel, I 501). Glej tudi nìč in nîšter. M. S.

níkati, -am (impf.) »negare«, zaníkati (pf.), k temu novi impf. zanikováti, -ujem, zanikávati, -am; níkavec, nîkavt »kdor zanikuje«; v 18. st. sanikati, sanikavez (Gutsmann). Tvorjeno od nikalnice ni, prisotne v lit. néigti, neĩgti (prim. po tvorbi lat. negāre) »zanikati«. Sorodno je morda tudi lit. niekóti, náikìnti, lot. niẽkât, niẽkuôt »uničiti« (prim. sln. uníčiti), r. nekatъsja (nĕkatъsja) »zanikati, odvrniti«, č. zanikati »propadati, prenehati«. Pomensko je zelo blizu homonim poníkniti, p. zniknąć »izginiti« in verjetno je treba vsaj v nekaterih primerih računati s kontaminacijo. M.S.

nikavec (m.) »Fringilla montifringilla«, tudi níkovec; prim. sbh. íkavac (Zagreb) poleg níkavac »isto«, č. jikavec, stč. jikavec, slš. ikavec, p. ikawiec. Onomatopeja po njegovem glasu (j)ik (j)ik (Machek², 226; Skok, I 713).

nîkdar »nunquam«, dial. nigda, nigdar; v 16. st. nigder (Megiser); prim. csl. nikъg(ъ)da/-dy, sbh. nȉgda, nikada; mak. nikoga; blg. dial. nikogaž; r. nikogdá; str., star. br. nikgdy; p. nigdy; č. nikdy; slš. nikda, nikdá, nikdy; gl. nihdy; dl. nigdy, niga. Sestavljeno iz nikalnice ni- in kъgъda/-dy(-že). O tem glej kdaj (Kopečný, ESSJ II 429). Lit. nìgdi je izposojeno iz p., čeprav je od tega tvorjeno nìgdu (anal. po kadù) in je zabeleženo tudi v severovzhodnih dialektih (Fraenkel I 201). Zanimiva je paralela lit. kadaĩ, sln. mârsikdàj. M.S.

nikelj (n.), g. niklja »neka kovina«; k temu adj. nikljev, v. ponikljati; izposojeno iz nvn. Nickel »isto«; ime izvira iz šved. kopparnickel, nvn. Kupfernickel »zmes arzenika in nikla«, ruda, ki je zavajala srednjeveške rudarje, iz imena Nikolaus, rabljenim kot psovka (Kluge-Götze, 510).

níkniti I., (v. pf.) nîknem »izginiti« (Haloze), tudi zanikniti, zanîknem (štaj.) Pomensko enako je samo p. niknąć. Bolj razširjen pomen je ponikniti, poníkati, ponikováti »izgubiti se v zemljo, presahniti«, toda dial. je tudi poníkati, níkati, níčati »skloniti, povesiti se«. Izv. ponîkva »požiralnik«, ponikalnica »reka, ki ponikne«, dial níka »nižina na travniku« (štaj.). V tpn. in mtpn. zelo pogostno Ponikva, Ponikve (ca 15 tpn.), prvič 1192 Pontikel, 1213 Ponichil itd. (Bezlaj, SVI II 111), cgn. Ponikvar. Nknjiž. vznikva »izvir ponikalnice« je kontaminacija z nikniti II.

Sbh. nikati, ničiti »skloniti«, poniknuti, znîkniti, fraza nîkom ponîknuti, blg. nikna, r. níknutь golovój »skloniti glavo«, č. zaniknuti »izginiti«. Sorodno je lit. nỹkti »izginjati, izgubljati se, slabeti«, lot. nîkt »usihati, minevati«, s prevojem lit. náikinti »uničevati, pustiti, pripadati«, lot. niẽks »nič«. Večina avtorjev izvaja to iz ide. *nei-, *ni- »spodaj« (Trautmann, 198; Vasmer, II 221; Machek², 399). Samo Brückner, 363 in Skok, II 517 suponirata isto osnovo kakor v vznikniti. Glej tudi nic, vnic.

nikniti II (v. pf.), nîknem »vzkliti, zrasti, pognati, pojaviti se«; navadno v sestavi vzníkniti, izníkniti; znîka »trta, ki je sama vzklila«. Po drugih slov. jezikih tudi pronikniti, pronicati, pronicav, proniclјiv.

Prim. sbh. nìći, nìknuti, ùznići »vzkliti, nastati«, mak. nikne, niknuva, voznikne, blg. nikna, vъznikna, balk. csl. vъzniknǫti, r. csl. tudi niknuti; r. vzníknutь, proníknutь, ukr. vyniknuty, br. uzniknucь, p. wyniknąć, wzniknąć, przeniknąć, č. vzniknouti, slš. vzniknúť. Manjka lužiško srbsko. Sorodno je lit. nìkti, ninkù »vneto se lotiti«, ínikti »strastno se predati«, apnikti »napasti«, lot. niktiês »vsiljevati se, nadlegovati«, nikns »razvnet, togoten«, naiks »razvnet, besen, nagel«, vse iz ide. *nĕik-, *nik- kakor gr. νεῖκος »prepir, svaja«, νίκη »zmaga« in pod. (Trautmann, 199; Vasmer, II 220; Fraenkel, 503; Pokorny, 761). Glej tudi snìčav.

nikôli (adv.) »nullo tempore, nunquam«, v 16. st. nikuli (Megiser), v 17. st. nikúli »nunquam, nusquam« (Kastelec), v 18. st. nekol, nikol (Pohlin), nikoli (Gutsmann), dial. tudi ŋkûl; razširjeno z -že v Briž. spom. nikoligeſe (II 4) < *nikolije-že, prim. csl. nikoliže, str. nikoliže; stč. nikoli »nikdar«, nč. nikoli »na noben način«, slš. nikoli, dl. nikula, nikul, ukr. nikoly, br. nikoli. Zanikano z ni + koli. Machek, Slavia XVI 168 primerja sti. na khálu »na noben način« kakor nč.; kljub glasoslovnim težavam (sti. kh- je lahko ekspresiven) sprejema to Mayrhofer, I 306, zavračata pa to možnost Vasmer, I 599 in Kopečný, ESSJ II 493. Glej -koli.

nina nana »uspavanka«. Otroška ritmična reduplikacija, razširjena tudi v neide. jezikih. Najbliže je it. ninna nanna »otroška uspavanka«, ninnare »uspavati«, fare la nanna »spati«, ninna »uspavanka«, toskan. nanna »zibelka«, retorom. niner »s petjem uspavati«, nanna »zibelka«, far la nanna »spati«, rum. nani »uspavanka«. Nemško je Susaninne »uspavanka« pri Lutru (IF LXI 87), srvn. ninne »zibelka«, v Šleziji Ninne »isto«, švab. ninne(le) »piti«; gr. νύννιος »uspavanka« (Hesych), ngr. νανναρίζω »lulam v spanju«, na Kavkazu georg. nana nana poleg nanina »uspavanka« (Oehl, IF LVII 10). Glej tudi nunati »spati«. Miklošič TE1 II 135 navaja turš. néné »mati«, madž. néni »teta, starejša ženska«, alb. nënë, nanë, »mati« ngr. νάννη »teta« s številnimi slovanskimi paralelami. Glej tudi Miklošič, 211; Meyer, 297.

nînder (adv.) »nikoder, nikjer« (vzh. štaj.), tudi nîndri (pkm.), nîndrt, nîndr. Tvorjeno s sekundarno negacijo k sln. îndre, îndri, îndr poleg înde, îndi, îndih »drugje« < psl. *jьnъde, *jьnъde, *jьnъdje,

prim. csl. *inъdě*, r. dial. *indě*, sbh. *ìnde, ìndje, ìndi*, č. *jinde* (Kopečný, II 321). Dvomljivo Miklošič, 151, ki suponira izhodišče *nigder* < **ni-kъ-de*. Napačno Ramovš, Hgr. II 221 in Bajec, SR V—VII 202, ki izhajata iz nvn. dial. *indert* »irgendwo«, kar pomensko ne ustreza.

***nínje** »sedaj«; v Briž. spom. *nine, ninge* »nunc«; ohranjena je samo oblika *nen* (Rezija), *njan* »sedaj« (beneško) iz redukcijske stopnje *nъně* (Jarnik, Versuch 77). Psl. *nyně, nъně*, večkrat podaljšano s *-k-*, *-č-*, *-t-* partikulami; prim. csl. *nyně, nynja, nyněču, nynjaču, nyněštьnь*, sbh. arh. *nine*, blg. *nine, ninъče, nyneča, nonče*, r. *nyne, nynъče, nóne, nonъ, nunъ, nonъma, nunъka*, ukr. *nyni, nynъki, nynъky, nenъki, nynika, nynъka*, br. *nineka, nynešnyj*, p. *ninie*, stp. *nynie*, kaš. *ninia*, slovin. *niňa*, č. *nyní*, stč. *nenie, nynčko, nyčko*, slš. *nyní*, plb. *nenă, nină*. Sorodno je lit. *nũnai, nù* »sedaj«, sti. *nūnám* »sedaj«, avesta *nūrəm*, gr. νῦν, stvn. *nū*, alb. *ni*. Verjetno je dalje povezano z *novъ*, stprus. *nauns*, sti. *návīnas* (Miklošič, 218; Trautmann, KZ XLIX 251; BSW 201; Vasmer, II 232; Fraenkel, 509; Kopečný, II 508).

nísem (1. prez.), zanikani v. eksistence *sèm*, 2. os. *nísi*, 3. os. *ni*, dual. *nísva, nísta*, plural *nísmo, níste, níso*; dial. *nejsem, nésem*; v 16. st. *nej, nj* (Megiser), v 18. st. *nisèm* »non esse« (Pohlin), *niſem, ni* (Gutsmann). Prim. csl. *něsmь, něsi, něstъ (ně)*, sbh. *nijèsam, nìje, nijèsu*, st. r. *nestъ*; sestavljeno iz **ne-jesmь*, delno naslonjeno na **ni*, prim. p. *nie* < *nie je*, č. *není*, stč. *nenie*, č., slš. *nie*. Prim. lit. *nẽsti, nẽsti, nèsù, nẽsame*, sti. *nā̆sti* »ni« (Brugmann, Grdr. I 840; Trautmann, 71; Machek[2], 231; Vasmer, II 215; Fraenkel, LP III 313; LEW 124).

nîšter »nič«, k temu *nîštrc*, tudi *nîštrec* »ein Nichts«, *nîšten* »ničev« (dol.); v. *zaništrováti, -ûjem* (impf.) »zaničevati«; v 16. st. *niſhter* »nihil, nihilium« (Megiser), v 18. st. *nishter* »nihilo«, *nishterz* »Nichts bedeutendes Wort« (Pohlin), *nishter, nishterz* (Gutsmann). Nastalo iz **ni-čьtъ-že*; prim. sbh. kajk. *nîšt* »nič«; sbh. *ništar, nîšta* »nič«, stsb. *ničtore*, stcsl. *ničьtože*; mak., blg. *ništo*; r. *ničtó(že)*; br. *ništo, -čahó*; ukr. *niščó*; gl. *ničo*; vendar je č., p., dl., *nic* < **ni-čьso-* (Machek[2] 398). Glej tudi *nìč* in *nihčè*. M.S.

nȋt I (f.), g. *nîti* »filum«, dial. tudi »igla, plenasta ostrina na sekiri« (gor.), *živa nit* »Gordius aquaticus« (Krn), dem. *nîtka*; v 16. in v 18. st. *nit* »filum« (Megiser, Pohlin). Splošno slov., prim. csl. *nitь, ništa* (< **nitja*), sbh. *nît* (n.), tudi *nîta*, mak. *niška, nitka*, blg. *niška*, r. *nitь* (f.), dial. *nit* (m.), *nítka*, ukr. *nytь, nýtka*, br. *nicь, nítka*, p. *nić, nitka*, č. *nit*, dial. *mit', hnit'*, slš. *nit'*, gl. *nić*, dl. *niś*. Najbliže sorodno je lit. *nýtis* »tkalski greben«, lot. *nĩts*, kar ni izposojeno iz slov., kot je mislil Brückner, FW 111), ampak je vse iz ide. **(s)nē-* »presti«, izhajati je treba iz **(s)nəi-tis*, prim. v drugi prevojni stopnji ger. **nēþa*, nvn. *Naht* »šiv«, lat. *nētus* »preja«, stir. *snāthe* »nit«, dalje tudi sti. *nívis* »neko oblačilo«, *snā́yati* »se suka, obleče«, gr. νῆν »presti« (Miklošič, 215; Trautmann, 199; Persson, Beitr. 817; Vasmer, II 221; Fraenkel, 505; Trubačev, Rem. term. 43). Machek[2], 399 loči od tega *ničnice, nitešnice* »tkalski greben«, kjer izhaja iz ide. **nei̯-* »vesti«.

nȋt II (f.), g. *nîti* »žrebelj brez glave« (Krn; LMS, 1879, 147). Izposojeno iz srvn. *niet* »ploščat žrebelj«, nvn. *Niet, Niete* »žrebelj, zakovica, spojka« (Štrekelj, JA XII 463). Glej tudi *net*.

nîti (veznik) »ne«, *nîti*... *nîti* »neque... neque«, star. *ni, ni*... *ni*; tudi v sestavljenkah *nikar* »ja nicht«, *nîkdar* »numquam« itd.; v Briž. spom. *ni*... *ni*, v 16. st. *nj* »neque«, *ni*... *ni* »weder... noch« (Megiser), *niti*... *niti* (Bohorič), v 18. st. *ni* »nicht, weder, noch«, *ni*... *ni* »weder... noch« (Gutsmann).

Prim. sbh. *nîti, nît(i)*... *nît(i)*; mak. *nitu, nitu*... *nitu*; blg. *nito, nito*... *nito*; stč. *nit'*. Prim. v rabi »neque... neque« tudi p. dial. *neli*... *neli*. Nikalnica *ni* (< ide. **nei*) ojačana s partikulo *-ti* (dat.?), ki je prisotna še v sln. *anti, bašti*, r. *v Rostave-ti*, p. *ališ-ci*. Machek jo povezuje s sti. *íti* »tako«. Podrobneje glej Kopečný, ESSJ, I 329; II 499 sl. M.S.

niz (prep.) »navzdol«, npr. *niz hrib* (akk.), *niz hriba, niz lice*; tudi *niže*, npr. *niže Ptuja* in sestavljeno *vnîz* »abwarts«. Prim. csl. *nizъ, vъnizъ, nizu*, sbh. *nîz, nizi, níza, niže, poniže, sniže*, mak. *niz* z dokaj razširjenim pomenom »po, skozi«, blg. *niz*, str. *nizъ*, r., p., ukr., slš. *poniže*. Prepozicija *nizъ* je domnevno prvotni adj. **nizъ* iz osnove **nei-, *nī-* (glej *nizek, vnic*), oblika *niže* je iz komp. (Miklošič, VGr. IV 424, 546; podrobno Kopečný, I 130).

nízati, *nîzam, nîžem* (v. impf.) »inserere lino; annectere«, pf. *nanízati* (notr., Brkini), tudi *nízgati, nanízgati* k temu *nîz* (m.), *nanizâj* »venec biserov, jagod, orehov«. Prim. sbh. *nìzati, nîžem, nanizavati, nanìživati*, izv. *níza* (f.), *nìzija, nániz, nîz*, mak. *naniže, nanižuva*, blg. *niža, pronizvam*, r. *nizátь*, br. *nizacь*, p. *nanizać*, dl. *nizaś*. To je podaljšana stopnja k csl. *nьsti, nьzǫ, nьznǫti* »infigere«, sln. v Briž. spom. *prinizſe* »admovere« (<**prinъzъše*), r. *vonzitь* »zabosti, zvrtati«, č. *venznouti* »tičati«. Iz ide. **(e)neǵh-* v preglašeni prevojni stopnji **(e)noǵh-* (glej *nož, nuzati*), sorodno je srir. *ness* »rana« (<**neǵhs-*) in morda sti. *ákṣu-* »kol, mreža« (Miklošič, 214; Trautmann, 200; Pokorny, 760; Vasmer, II 220). Vprašljivo je lit. *nieżė́ti* »skrbeti« kljub Johannson, IF II 51 (o tem Fraenekl, 502). Dvomljive primerjave navajata tudi Mladenov, 257 in Skok, II 251.

nízek (adj.), f. *nízka* »humilis«, dial. tudi *nizok, nizen*; komp. *nîžje, nîže*, dial. *nîžeši, nîžešnji* (pkm.); številne izvedenke tipa *poníziti, ponîžati, poniževáti, zníziti* (pkm.), *znîžati, zniževáti*, dial. *ponižnják* poleg *pomôžnjak* »velikonočni kolač«; *nižína*, dial. *nizîna* (pkm.), *nižâva, nižâvje*; moralno *nizkóten, nizkótnost* ipod.; v 16. st. *niski, nisishi, nar nisishi, ponishatj* (Megiser). v 18. st. *niske, poniſhn, poniſhnoſt* (Pohlin), *nisek*, f. *niſka, nishava, ponishan* (Gutsmann). Splošno slov.; prim. csl. *nizъkъ, nižij, nižъši, niziti, nižǫ, nižьnь*; sbh. *nîzak*, f. *nìska, niži*, mak. *nizok*, f. *niska*, blg. *nizъk* »podel«, r. *nizkij, nízok, nizká, níže, nížnyj*, ukr. *nýzkýj*, br. *nízki*, p. *nizki*, č. *nízký*, slš. *nízky*, luž. *niski, nišy, niši*. Izhodišče je psl. adv. *nizъ* »navzdol« iz ide. **ni-, *nei-* »dol« (glej *nic, nikati, njiva*), prim. sti. *ni-* »dol, proč«, *niš-, niḥ-* »ven, proč«, avesta *ni*, stperz. *niy* »dol, navzdol« poleg stvn. *nidar*, nvn. *nieder*, lot. *Nīgale*. Končni *-z-* je sekundaren, ne kaže na *-ǵh-* (Miklošič, 216), morda analogen po *vъz-* (Trautmann, 198) ali po *prězъ* (Pokorny, 312),

dvomljivo iz **nis* (Machek², 400). Glej tudi Vasmer, II 220).

njan (adv.) »sedaj« (ben.); Jarnik, Versuch 77 povezuje z *nyně* »sedaj«, v Briž. spom. *nine* (II 35), *ninge* (II 104); csl. *nyně, nynja, nyněču, nynjaču, nyněšьnь* »nunc«, blg. *níne, nínešen*, r. *nýne, nynьče* in iz kratke prevojne stopnje **nŭn-* tudi str. *nьne*, dial. *nóně, nonь, nónьče*, ukr. *nýni, nýnьka, nýnika*, p. *ninie*, stč. *nynie* in iz kratke stopnje tudi *nenie*, nč. *nyní* plb. *nyna, nyna*. Izvedeno iz ide. **nū-* s fakultativno nazalizacijo na koncu; prim. lit. *nù* in *nũ* »sedaj, danes« poleg *nūnái, nūnaĩ* in *nungi, nujaũ*, prus. *teinu*, lot. *nũ*; tudi stvn. *nū* »num«, lat. *nunc* in *num* »sedaj«, »tukaj«, gr. νύ, νύν νῦν »sedaj« sti. *nū, nūnám*, avesta *nū*, toh. A *nŭ*, B *no*, het. *nu* (Miklošič, 218; Trautmann, 210; KZ XLIX 251; Vasmer, II 232; Fraenkel, 509).

njâvkati, *-am* (impf.) »mijavkati«, k temu *njâvlja* »oseba ki milo tarna« (Gor. Brda); prim. sbh. *njaùkati, krnjaùkati* »mijavkati«, *njákati, njäče* »rigati (o oslu)«; r. *njávgatь*; ukr. *njávkaty, njavkotity* »isto«. Napačno izvaja Vasmer II 234, ki ne upošteva ukr. in jslov. paralel iz karel. *ńaugmo*, fin. *naukua*, est. *näugima*. Sorodno je gotovo lit. *niaũkti, kniaũkti* »mijavkati«. Gre za dubleto onomat. *mjav*, ki je znana tudi v n. *gnauen*, it. *gnaulare*. Glej tudi *mijâvkati*. M.S.

njéga (m., n.), *njé* (f.) »eius«, dial. tudi *nja* < *njega* (kor.), enkl. *ga* (m., n.), dat. *njému, mu* (m., n.), *njej, ji*; akz. *njéga, ga* (m., n.), star. *je* (n.), star akz. m. je še v predložnih zvezah *zánj, pónj, nánj, vánj* (<**vьn-jь*); *njo, jo* (f.) tudi kot nepravi objekt npr. *popihati jo, nasrkati ga*; lok. *njem* (m., n.), *njej* (f.); instr. *njim*, dial. *njem* (m., n.). *njo* (f.); du. g. *njíju* (m., f., n.); dat. *njima, jima*; lok., instr. *njíma*; pl. g. *njih, jih* (m., f., n.), dat. *njim, jim*, akz. *njih, jih*, lok. *njih*, instr. *njimi*; k temu pron. possessivum *njegȍv* (m., n.), *njén* (f.), dial. *jęŋgộu̯* (Skomer, Sv. Jurij), *iŋgộu̯* (Šentilj), *ję̂ŋgọʃ* (Poljane), k temu še *njegôvec* »der Seinige«, *njenec* »einer der Ihrigen«; du. *njûn*, dial. *njíjin, njin, njíjun*, pl. *njíhov* (m., f., n.), »eorum, earum«, dial. *njihoven, njihen*; *njíhovec* »njihov človek«.

V Briž. spom. g. m. *iega*, dat. *igemu*, akz. pl. *ich*; *iego* »njim«; v 16. st. *negovu* »suus« (Megiser), v 18. st. *njegou, njen, njihoun* (Gutsmann), *njegov, njen* (Pohlin). Prim. stcsl. *jego, jegovь*; sbh. (*njè*)*ga, njègov, njên, njézin*; mak. *nego, go, negov*; *i*, dial. *je* »ji«; blg. (*ńé*)*go, négov*; r. (*n*)*egó*; br. *jagó*; ukr. *jogó*, (*nьógo*); p. *jego, niego, go*; č., slš., gl. *njeho, ho*; dl. *jogo*. Verjetno nastalo iz relat. debla **i̯o-*, sti. *ya-*, gr. *'ó*, frig. ιος (Vondrak, VGr. II 84 ss.). Oblike z vzglasnim *n-* so nastale po napačnem deljanju zaimka s predlogom *sь nimь* namesto **sьn jimь*, tudi z *vьn*. M. S.

njêvkati, *njêvkam* (v. impf.) »jeziti se, prepirati se« (pkm.); adj. *njévkav* »prepirljiv«, *njevkáč* (m.) »prepirljivec«. Pomensko enako je vzh. štaj. in sbh. kajk. *gnjivati se*. Izvedeno iz *gnjēv* poleg *gněv* z ekspresivnim *-j-* in z izpadom začetnega *g-* kakor pri *nétiti* < *gnetiti* tvorjeno po mnenju nekaterih avtorjev iz iste osnove **ghnei-*. Dalje glej *gněv*. Ni pa izključena možnost povezave z lot. *ńéivoti* »grajati, zasmehovati«, lot. *naivuôt* »psovati«, *niẽvât* »isto«, *naiks* »jezen, besen«, kar primerjajo z gr. νεῖκος »jeza, prepir«, νεῖκειν »prepirati se« (o tem Fraenkel, 480, 503; Frisk, II 297).

njíva »ager«, dial. tudi *niva, gnjiva*, dem. *njívica*, pogosto v mtpn. *Nive, Dolge Nive* ipod.; v 16. st. *nyva* (Trubar, Megiser), toda adj. *njiven* (Krelj), v 18. st. *niva* (Pohlin), *gniva, njiva* (Gutsmann). Splošno slov.; prim. csl. *niva, ńiva* »ager«, sbh. *njȉva*, mak., blg., r., br. *niva*, ukr. *nýva*, p. *niwa*, č., slš. *niva*, luž. tpn. *Niwa*. Največkrat pomeni »zorano polje«, mak. tudi »loka«, metaforično »delovno področje« (č., p., sln.). V sln. mtpn. in oron. »pašnik, neporaščeno nižavje v gorah«. Najbliže sorodno je gr. νειός »polje, loka«, νειόθι »globoko spodaj«, sti. *nivát-* »nižina«, stvn. *nidar* »nizek«, vse iz ide. **nei̯-* »spodaj, doli« (Fick, BB I 336; Schulze, KZ XXVII 603; Trautmann, 196; Vasmer, II 219). Verjetno spada zraven tudi lit. *neivóti* »ponižati«, lot. *niẽva* »ponižanje« poleg lit. *naivà, neivà* »težka bolezen«, *náivyti* »trpinčiti, ubiti«, lot. *niẽva, nievs* »graja, sumničenje« (Müllenbach-Endzelin, II 751; Fraenkel, 479). Drugače Vaillant, RES XXII 191, ki zaradi sbh., sln. *njiva* primerja sbh. *iva, ȉvica* »rob« in rekonstruira **vьn-jivě*. Machek², 400 domneva prvotni pomen »novina« in suponira ide. **neu̯-* »nov« z metatezo **neu̯i̯ā* > **nei̯vā*. Toda *nj-* je lahko ekspresiven (Liewehs, ZfPh XXIII 95). K *gniva* prim. *gnezdo* < **nizdó*.

njúhati, *-am* (impf.) »duhati«, tudi »schnupfen«; pri Vodniku *njóhati, -am* »isto« gre verjetno za ljudsko etimološko navezavo na *vohati*; k temu *njúhavec* »kdor njuha«, *njuhâten* (*njuhâlen*) *tobak* »tobak za njuhanje«, *njûh* »vonj«, *njuha* »čutilo vohanja« (Vodnik, Sln. besede 38/8a s poznejšim tujim pripisom). Tolminsko *njúšati* »njuhati« kaže, da je moral tudi v sln., kakor v sbh., obstajati glagol *njušiti*. Gotovo domača tvorba s prvotnim pomenom »duhati«. Pomen »njuhati tobak« pa se je razvil po drugih slov. jezikih.; prim. sbh. *njȕšiti, njȕšīm* »duhati, vohljati«; blg. *ńuškam* »duham«; r. *njúchatь, njúchaju*; ukr. *núchaty*; br. *nuchacь*; p. *niuchać*; gl. *nuchać*; dl. *nuchaś*; č. *nuchati*. Dvomljivo povezuje Miklošič, 222 z *vonjati*; prav tako Vasmer, II 234, ki razlaga iz **sьn-ǫchati*, kjer vidi Machek, LF 55 150 *-n-* ekspresivno palataliziran. Podobno misli Skok, III 615 na **vьn-ǫchati*. Vendar se zdi najverjetnejša povezava z ide. onomat. korenom **neu-*(*k*)*s-*, **sneu-* »zavohati, smrkati«; prim. lit. *snùkis* »rilec, gobec«, lot. *snucis, šnucis* »isto«, ags. *nēosian* »preiskovati«, norv. *nuska* »iskati«, *nus* »vonj, voh«, šved. dial. *snōk* »gobec«, stisl. *nysa* »vohati, oprezovati«, nvn. *nüschen* »brskati z rilcem«, dalje tudi lat. *nūtriō* »dojiti«, nvn. *schneuzen* »useknititi« (Pokorny, 769, 973). M. S.

njust (m.) »Mustela zibelina«; izposojeno iz madž. *nyuszt* »isto«, kar je splošno ugrofinska beseda za sobolja, prim. fin. *nois, nokko*, votjaško *niź, naź*, vogulsko *ńoks*, ostjaško *ńŏɣəs*, zirjensko *ńiź*, estonsko *nugis* (Benkö, II 1059). Iz iste osnove je madž. *nyest* »kuna«.

nobéden (adj. pron.) »nemo, nullus«, tudi *nobȩ̂n*, toda f. in n. samo *nobȩ́na, nobȩ́no*; starejše samo *obeden, oben* (Trubar, Bohorič, Megiser), pregled

zapisov Ramovš, Slavia II 116; Hgr. II 99. Dial. še danes *obêden* (gor., štaj.), *wabièn* (Borovnica), *ubẹ̀n*, *ụbẹ̀n*, *γubẹ̀n* (gor., kor.). Oblika *nobeden* prvič pri Vorencu ca 1700; Kastelec, 1680 pozna samo *obeden*, *oben*, *obenkrat*. Hipolit navaja *obeden*, *obéni*, *nobèn*, *nobéden*, Pohlin *obêden*, *obêna*, *obênu* in *nobêdn*, *nobên*, Gutsmann *obeden*, *obeni*, *obenobart* in *noben*, *nobeden* poleg zanimive dublete *odniri* »kein, keiner«, *odnirega furma* »keinerley«, *odnirikrat* »keinmal«. Najbolj verjetno se zdi, da je treba izhajati iz **ob-edьnъ* z abesivno funkcijo prep. *ob-* (o tem avtor, Zb. Vuković, Posebna izdanja ANBiH XXXIV 41). Tako že Šuman, JA XXX 298; Musić, Rad CCXXIV 189, Ilešič, JF VI 264). Iz **oběju-edьnъ*, kar semantično ne ustreza, izhajata Škrabec, 114 in Ramovš, Slavia, II 117. Jagić, JA V 168 je mislil na **ne(v)edьnъ* ali **ljuboedьnъ*; Vaillant, RESl XI 66 opozarja na sln. dial. *nibêden* (bkr.), kar je bolj verjetno lokalni izgovor *ṇbêden* kakor naslonitev na *nihče* (tako Ramovš, Hgr. II 100) in rekonstruira **niboedьnъ*, blg. *bóedin*. Za to razlago se odločijo Obrębska, RSl. XI 47; Mirčev, Mak. Pregl. VIII 2, 9 in Kopečný, ESSJ II 503. Nepotrebno je izhajati iz **ob-ję-jedьnъ* (avtor, JiS XVI 163) zaradi č. *žádný*, morda iz **jьz-ję-jedьnъ*? To odklanja Kopečný, idem. Upoštevati je treba tudi sln. dial. *ijédan* »nullus« (Vrsno, Plužna), *nidan*, g. *majdnəγa* (Rezija), mak. dial. *puidin* »nullus«. Tudi lat. *nullus* < **nē oinolos*, n. *kein* < stvn. *nih(h)ein*, angl. *none* < **ni ains* kakor r. *ni odin*, sbh. *nijèdan* (o tem Trubačev, VJ VIII 1, 28), kor. *odniri* je **o(be)d(ь)ni-že* z novim določnim obrazilom po *obeni-*.

nocój (adv.) »hac nocte«, v 16. st. *nozaj* (Dalmatin), *nòzo* (Krelj), v 18. st. *nazhoj* (Apostel), dial. *nəcõ*, *ṇcõ* (kor.), *noco* (Rezija, Cerkno), *nocọ̑r*, *nəcûər*, *nicûər* (Istra), *nicor* (štaj.). Najbolj verjetno zah. slov. relikt v sln. **nocǫ*, instr. temporis k **noktь* »noč«, zah. slov. *noc* (Šivic-Dular, SR XXX 417 ss.). Razlage iz **noč-so/sjo* niso sprejemljive (tako Pleteršnik, I 713; Nahtigal, ČJKZ III 2); pron. *sь* je izpričan v sinon. *noćes* (pkm.), sbh. *nòćas*, mak. *nok'eska*, blg. *noštes*; instr. temporis kaže r. *nočьju*, ukr. *niččju*, sbh. *noću*, csl. *noštijǫ*. Za pojem »heri vesperi« je sln. *sinoči*, sbh. *sìnoć*, mak. *sinok'a*, *snošti*, blg. *snošti*.

nôč, g. *-î* »nox«, *velika noč* »Ostern«, *sveta noč* »Christnacht«, *pôlnočnica* »Christmette in der Chrisnacht«; *nọ́čen* »nocturnus«, *nočník* »ponočnjak«, *nočnica* »Nachtviole«; v. *nočíti (se)* »večeriti se«, *nočeváti* (impf.) »übernachten«, comp. s *pre-* »isto«, s *po-* »krokati«; *nočíšče*, *nočílnica*, *nočílo* »prenočišče«, *nočílničar* »Herberger«; adv. *sinóči* (*snóči*) (prim. č. *snůci*, blg. *snóšti*), »včeraj zvečer«, dial. *noćes* »drevi« (pkm.) (prim. sbh. *noćas* »isto«), *ponóč(k)i* »noctu«; tudi cgn. *Noč*. V 16. st. *nuzh* »nox« (Megiser); kranjsko *nuzh*, kor. *nozh* (Dalmatin); v 17. st. *nozh* »notte« (Alasia); v 18. st. *nôzh*, *-y* (f.) »nox«, *nozhniza* »Erebi uxor«, *nozhy se* »es wird Nacht«, *ponozhi* »noctu«, *ponozhne* »nachtlich«, *snozhi* »heri vesperi« (Pohlin); *nozh*, *nufs* »noč«, *ponozhi* »noctu«, *ponozhuvanje* »Nachtarbeit«, *fnuzhi* »gestrn abends«, *prenozhifhe* »Nachtherberg« (Gutsmann).

Psl. **noktь*; stcsl. *noštь*; sbh. *nôć*; mak. *nok'* (dial. *noš*); blg. *nošt*; r. *nočь*, br. *noč*, g. *-y*; ukr. *nič*, *nóči*; č., slš., p., gl., dl., *noc*. Sorodno je lit. *naktìs*, stpr. *naktin* (akz. sg.), sti. *nák*, *nákti-*, gr. νύξ, lat. *nox*, got. *nachts* »noč«, ide. **nokᵘ̯t(i)-* »noč«; v nepreglašeni stopnji še het. *nekut-* »večer« (Miklošič, 217; Trautmann, 193; Vasmer, II 229; Pokorny, 762 sl.; Machek[2], 400). Glej tudi *nocój*. M. S.

nóga »pes«, dial. tudi *nója*, večkrat v rastlinskih imenih, npr. *sračja n.*, *volčja n.* idr., izv. *nogáč* »človek z dolgimi nogami«, *nogáča* »velika noga«, kolovrat«, *nogâlnica*, *nogâlnik* »pedal«, *nogânja* »noga nenavadne oblike in velikosti«, *nogât* »dolgonog, mnogonog«, *nogavíca* »Strumpf«, *nogavîčar* »Strumpfwirker«, dem. *nógica*, *nožíca*, *nôžka*; *nogôvnica* »nožno poganjalo pri kolovratu«, *nóžen* (adj.); *nožína* »Beinling«, *nôžje* »Fussstuck«, *nožnják* »obnožnik«, *podnóžnik* »pručica«, *vznôžje* »Fuss des Berges, rob vinograda, spodnji del postelje«, *podnôžje* »Fussgestell«, v comp. *-nȍg*, npr. *dvonȍg* »dipes«; mtpn. *Nožna*, *Nožica*, *Za nogo*; *obnôžina* »cvetni prah na čebelji nogi«, *obnôžnja* »concubina«; v 16. st. *podnushje*, *podnoshje* (Megiser), v 18. st. *noga*, *nogât*, *nogaviza*, *nofhiza*, *-e*, *nofhne* »nožni« (Pohlin), *noga*, *nogat*, *nogaviza* (Gutsmann).

Psl. **nogā̆* je prvotno pl. ntr. (kol.) od **nogь* »noht« s prvotnim pomenom »množica nohtov«, kasneje preide v žensko *ā̆*-jevsko sklanjatev, prim. stcsl. *noga*; sbh. *nòga*; mak. *noga*; blg. *nogá*; r. *nogá*; ukr. *noha*; p. *noga*; č., slš., gl. *noha*; dl. *noga*. Tudi *nogavica* je spl. slov.; prim. sbh. *nògavica*, mak., blg. *nogavica*, č., slš. *nohavica* itd. Sorodno je lit. *nãgas* »noht, krempelj«, *nagà* »kopito«, lot. *nags* »isto«, stpr. *nage* »noga« k ide. **onogh-* »noht«, gr. ὄνυξ »isto« (Miklošič, 216; Pokorny, 180; Vasmer, II 224). Glej tudi *nôht*. M. S.

nôht, tudi *nôget*, *nôhet*, dial. še *nôft*, *nojêt*; g. *nôhta* »unguiculus«, k temu dem. *nôhtec*, *nôhtič*, v. *nôhtati se* »z nohti brskati po čem (npr. otroci po orehih), luščiti z nohti«, *zanôhtati se*, *zanóhtiti se*, *zanohtováti se* »občutiti bolečino za nohti zaradi prehoda z mraza v topel prostor«, *zanôhtnica* »bolečina za nohtom, Nagelgeschwür«« (prim. r. *nohtojéd*), ftn. *nôhtnica* »Paronychia serpillifolia« (prim. n. Nagelkraut, gr. παρωνυχία k ὄνυξ); v 16. st. *nohat* (Megiser), v 18. st. *noht*, *-ú* (m.) »Pohlin«, *nohet*, *nueht*, dem. *nohtizh*, *nohtei*; *sanohtniza* »Nagelgeschwür« (Gutsmann).

Psl. **nogъt(ь)* je dem. k **nogь* »isto«; prim. stcsl. *nogъtь*; sbh. *nȍkat*; mak. *nokot*, dial *noft*; blg. *nókъt*; r. *nógotь*; ukr. *nohotь*; br. *nóhoć*; č. *nehet*; slš. *neht*; p. *nogieć*, *nokieć*; gl. *nohć*; dl *nokś*. Sorodno je lit. *nagùtis* »noht, krempelj«, vzh. lit. *nãgute* »črv na prstu«, stpr. *nagutis* »noht«, vse k ide. **onogh-* »noht«; sti. *nakhá-* (m., n.), gr. ὄνυξ, lat. *unguiculus*; stvn. *nagal* »isto« (Miklošič, 216; Pokorny, 780; Vasmer, II 224). Glej tudi *nóga*. M. S.

nôj (m.) »Struthio camelus«; mlada izposojenka iz sbh. *nôj*, g. *nȍja* z današnjim pomenom »Struthio camelus« (> mak. *noj*), v narodni pesmi in v pripovedkah «neka velika ptica«. Za »Struthio camelus« je sln. v 18. st. *fhtrafs*, *fhtruz* (Gutsmann) < srvn. *strûze*, stvn. *strûz* iz lat. *strūthio*. Tudi starejše sbh. *pstros*, *struc*, č., slš. *pštros*, p. *strus*. Izhodišče je gr. στρουθίων, στρουθο-κάμελος, domnevno sorodno

z našim *drozd*. Za sbh. ljudsko *nôj* je mogoče suponirati zvezo s csl. *inogъ*, *inegъ*, *nogъ*, *nogujь* »Gryphus«, r. *nog*, č. *noh*, p. *nog*, kar se je verjetno razvilo iz ide. **oinos* »eden«, torej »ptič, ki živi sam«. Že Miklošič, Lex. Pal. 257 je primerjal got. *ainaha*, *ainakls*, tudi v SEW, 216 izhaja iz *inъ*, enako Meillet, MSL XIV 348; Et. 159; Schulze, KZ XLV 333; Berneker, I 431; Vasmer, I 483. Dvomljivo Korsch, Zb. Jagić 254, ki za *inogъ* izhaja iz arab. **anqā* »gryphus«.

nokota »Lotus corniculatus«; v 18. st. *nokata* »Steinkler, Melilotus« (Pohlin, Gutsmann). Prim. sbh. *nokata*, *nokatac*, *noktec*, *noktić*, *nokata trava* »Lathrus, Melilotus«. Skok, II 522 izvaja iz psl. *nogъtь* »noht«. Prim. tudi sln. *nohtnica* »Paronychia«. Sinonima so *marijin kožušček*, *žmitek*, *škrovada*, *taščica*.

noljev (adj.) samo v zvezi *noljev kruh* »kruh iz zmesi pirjeve, koruzne in ajdove moke« (Malhinje, Kras). Izposojeno iz furl. *noli* »moka iz otrobov ali iz drobirja«, ben. it. *gnoco*, it. *gnocco* »vrsta peciva« < lat. *nŭcleus* »jedro, zrno«. Verjetno je iz iste rom. osnove tudi sln. *noglice* (f. pl.) »oljčne tropine« (Branica).

nôna »babica« poleg *nóno* (m.) »ded«. Prim. sbh. *nòna* (Istra), *nono* »ded« poleg *nũna* »babica« (Božava). Izposojeno iz it. *nònno* »ded«, *nònna* »babica«. Izhodišče je pozno lat. *nonna* »dojilja«, *nonnus* »skrbnik«, nastalo verjetno iz otroške reduplikacije. Glej tudi *nuna* »redovnica« in *nun* »boter« (Battisti Alessio, IV 2598; Skok, II 523).

nȍr I »stupidus«, f. *nóra*: k temu *nórec*, *norě*, dem. *nórček*, *norčěk* »blaznež; neka goba«: v. *noréti*, *-ím* (impf.) »početi stvari brezglavo«, komp. z *z-*, *po-*, *iz-*, *ob-* (pf.); *norȋja*, *noróst* »Narrheit«, *norȋš(č)nica* »blaznica«, *noríti* (*se*) »narren, (goljufati)«, *nórski*, *norljȁv* »trapast«, *norljača* »trapasta ženska«, *norčȁv* »razposajen, šaljiv«, *norčȋja* »Narrenposse«, *norčevâlec*, *nórčevski*, *norčljȋv*; v. *norčeváti se* (impf.) »koga vleči za nos, zabavati se na račun nekoga«, komp. s *po-* (pf.); v 16. st. *nor* »stupidus«, *norzhast* »stultus«, *norez*, *norizh*, *noruſt* (Megiser), v 17. st. *norez* (Alasia), v 18. st. *nor*, *norrim*, *norz*, *norzhujem* (Pohlin); *norz ga lomi* »razposajen je« (Gutsmann).

Prim. sbh. kajk. *nȍr*, *nòrski*; *ponorljiv* »hiter«, *norčija*, *norstvo*, *norost*; vse izposojeno iz bav. avstr. *Narr*, dial. *nǫr*, prim. tirol. *nąrrɛ*, *nąrr* »bedast človek«, kor. n. *nàrre*, *noar*, *nor* (Striedter-Temps, 184). Dvomljivo je izvajanje stvn. *narro* iz pozno lat. *nario* »zasmehovalec«; kar po Dietzu, EW 646 sprejema tudi Miklošič. Izposojeno tudi v gl. *nora*; dl. *nara* »norec« (Miklošič, Frw. 41). M. S.

nor II (adv.) »enkrat« (Rezija), reducirano iz *ednor* < **jedьnǫ-že* (Caf, Vestnik, II 61; Bajec, SR V-VII 202; Kopečný, II 504). Pomensko enako je *enok* (vzh. štaj.), *ednok* (pkm.) < **jedьnǫktь* poleg *jednoč*, sbh. *jednoč*, *jednuč*, blg. *ednoč* (Kopečný, II 253).

nora »votlina, jama«; zaradi mtpn. *Norc*, *Norčlje*, *Norička Graba* in komp. *pónor* (m.), g. *ponóra* »ponikva« je polna prevojna stopnja **nor-* k **ner-*, **nьr-* verjetno domača, čeprav v. *noríti*, *norím*, pf. *ponoríti* »pomočiti, potopiti« navajata samo Trstenjak in Pleteršnik. V 18. st. je z *-ō-* stopnjo izpričano *narka* »ječa« (Gutsmann). Sicer je samo r., ukr. *norá*, br. *nará*, p., č., slš. *nora* »jama«. Širši areal ima v., prim. sbh. *nòriti se*, tudi *njòriti*, *gnjùriti* in z metatezo *ròniti*, mak. *norka se*, *nura se*, *nurka se*, blg. *nurvam*, *norvam*, csl. *sъnoriti* »deducere« poleg *norъ* »luknja«, p. *nurzyć się*, č. *nořit se*, slš. *norit' sa*, iter. *vnarat'*, *ponárat'*, gl. *nurić so*, *nórić so*. Poleg regularne prevojne vrste **ner-*, reducirano **nьr-*, podaljšano **nir-*, polno **nor-*, podaljšano *nar-* se pojavlja tudi prevojno iztirjenje **nьr-*, **nyr-*, **nur-*. Iz psl. **nerti*, *nьrǫ*, csl. *iznrěti*, *iznьrǫ* se je razvilo sln. *pondréti*, *pondrêm*, impf. *pondrȋrati*, *zandȋrati*, k temu *pondȋrek*, *pondêrek*, *pinȋrek* »Podiceps cristatus«, v 17. st. *panderek* »Mergulus«. V slov. jezikih izredno razvejana družina; sorodno je lit. *nérti*, *neriù* »potopiti«, *nãras* »votlina«, *narvà* »matičnjak«, lot. *nirt*, *nirstu*, sti. *náraka-* »spodnji svet«, gr. Νηρηΐδες »morske deklice« (Miklošič, 212; Trautmann, 196; Vasmer II 226; Fraenkel, 495; Skok, I 580).

norâva »Polygonum«; prim. sbh. *norava* (Šulek); gotovo *o*-jevska stopnja k psl. **nersti* »futuere«, **nerstьnъ* »Polygonum«. Prim. k pomenu n. *Laichkraut*, *Hechkraut* »isto«, ker se ščuke menda rade drstijo tam, kjer raste *norava* (Machek, JR 86); vendar Marzel, Register 200 ne omenja *Hechkraut* v tem pomenu, imena *Laichkraut* pa sploh ne pozna. Dalje glej *dresen*, *drest*, *mrest*, *nesti jajca*. M.S.

nórec I (n.), g. *nórca* »težko fužinarsko kladivo na vodni pogon«, tudi »bunka na verigi, tolkač«. Verjetno izvedeno od *nora* »luknja«, *noríti* »potapljati«. Toda nejasni so drugi pomeni, tako *nórec* »iz repe izdolbena svetilka«, *nórec* »pri klasju prevezan snop« (gor.), *nórec* »širok slamnik« (dol.). Tu se ponuja druga primerjava, r. *neretó* (n.) »pletena vrša za ribolov«, kar Persson, Btr. 816 primerja z lit. *nérti*, *neriù* »vdevati nit«, *nerinỹs* »vrv, mreža«, *narỹs* »členek, kolk, vozel«, lot. *nẽrt* »zvezati konice slamnatih copat«, angl. *narrow* »ozek«, stvn. *snour* > sln. *žnora* (Persson, idem 576; Fraenkel, 495; drugače, manj verjetno Vasmer, II 213).

nórec II (m.), g. *nórca* »predpasnik, kos platna, ki zakrije umazano srajco« (Branica). Trstenjak, Novice, 1880, 207 je primerjal ben. it. *norcin* »vrsta podveze za genitalije ali za kilo« (Boerio, 579). Gotovo izposojeno; nadaljnje primerjave Trstenjaka ne držijo. It. *norcino* »potujoč kirurg, ki skopi prašiče, tudi ginekolog« (17. st.) izvajajo iz tpn. *Norcia* (Battisti-Alessio, IV 2599).

noríce (pl. f.) »varicellae«; najbolj verjetno dem. k *nora* »luknja«; prim. r. *noríca*, p. *norzyca* in iz tega tudi lit. *narýčia* »tvor na živinskem hrbtu«. Miklošič, 216 je napačno domneval, da je izhodišče lit. *narys* »tumor«, neprepričljivo tudi Matzeanuer, LF XI 320, bolje Vasmer, II 227; Fraenkel, 484. Teže je opredeliti fitonima sln. *norica* »Atropa belladona, Leucoium vernum«, *noríčica* »Glanathus nivalis«; r. *noríčnik*, *norýšnik* »Gentiana«, lit. *narýčia* »Triglochin palustris«, lot. *narîca* »Fontanella« kažejo na *nora*, enako tudi sln. *norâva*, sbh. *norâva* »Polygonum«.

nôs (m.) g. *nôsa*, tudi *nosâ* in *nosû* »nasus«, tudi »predgorje«; k temu še *nosák*, *nosȃn* »mož z velikim nosom«, *nosána*, *nosúlja* »ženska z velikim nosom«, adj. *nosȁt*, *nôsast* »ki je kot nos; z velikim nosom«, *nosȁv* »kujav«, *nósen* »nasalis«; denom. *nosljáti* »govoriti skozi nos«, *nosévati* »zasledovati«; *nosnica* »das Nasenloch«, *nosník*, *nôsnik* »der Nasal«, dem. *nôsec* in *nôsek*; *nozdȓv* »die Nüster« (glej tam), *nosorȍg* »Rhinocerus«, *nosorôžec* tudi »Oryctes nasicornis«; v 16. st. *nus*, *nofne* (*luknie*) (Megiser), v 18. st. *nos*; *nosat* »nasatus«, *nosnize* »Nasenlöcher«, dem. *nósk*, adj. *nosne* »von der Nase« (Pohlin), *nufs*, *nofs*; *nofaten*, *nofaft*, *nofat*, *nofobrufenh*, *nofazh* »Nasenweis«; *nofatuft*, *nofatnaft* »Nasenweisheit« (Gutsmann); cgn. *Nosak*, *Nosan*, *Nose*, *Nosek*, *Noskovič*.
Prim. psl., stcsl. *nosъ*, sbh. *nôs*, g. *nôsa*, mak., blg. *nos*, r., ukr., br. *nos*, p. *nos*, č. slš. *nos*, gl., dl. *nos*; lit. *nósis* »nos«, stpr. *nozy* k ide. korenu *nā̆s-* »nos, nosnica«, sti. *nas-*, *nasā* »nos«, av. *nāh*, *nā̊ŋhan-*, stlat. *nasum*, ags. *nasu* »nos«, *nōse* »predgorje«, norv. *nos* »smrček«, stfriz. *nosi* »isto«, stvn. *nasa* »nos« (Miklošič, 217; Trautmann, 193; Fraenkel, I 508; Pokorny, 755). M.S.

nósiti, *nósim* (impf.) »portare«, comp. z *do-*, *pri-*, *od-*, *za-*, *pre-*, *u-*, *z-*, *vz-* (pf.); impf. z istimi predponami vendar različnimi pomeni je tvorjen od *-nášati*, k temu še *ponȍs* »Stolz« (prim. sbh. *pónos* »isto«, stcsl. *ponosъ* »očitek«, r. *ponós* »Diarhöe«), *zanȍs*, nknjiž. *doprinȍs* (kalk po n. *Beitrag* »isto«); v sestavljenkah *-nȍs*, npr. *vodonȍs* (m.) »Wasserschaff«; *nósna*, *noséča*, *noséčna* »gravida«, *noséčnost* »Schwangerschaft«, *nosáč* »Träger«, *znósen* »erträglich«, *nóša*, *nošba* »Kleidertracht«, *nóšica* »dež, ki ga veter nosi postrani«, *nošȃj* »Tragweite«, adv. dial. *nosečke* (bkr., pkm.); v 16. st. *nosyti*; *noshezha shenna* »mulier gravida« (Megiser), v 18. st. *nosem*, *nositi*; *nôsha* »habitus«, *noshâzh*, *-a*; *noshezh* »gravidus«, *nosilu*, *nosilneze* »nosilnica« (Pohlin), *nofazh*, *nofez*, *nofhnik* »nosač«, *nofim*, *nofezh* (Gutsmann).
Psl. **nositi*, **nosjǫ*; stcsl. *nositi*, *nošǫ*; sbh. *nòsiti*, *nȍsīm*; mak. *nosi*; blg. *nòsja*, *donasjam*, *donòsvam*, r. *nosítь*, *nošú*; br. *nosicь*; ukr. *nosýty*, *nošu*; p. *nosić*, *noszę*; č. *nositi*; slš. *nosit'*; gl. *nosyć*; dl. *nosyś*. V isti prevojni stopnji je lit. *ùžnašai* »dodatek«, *prãnašas* »prerok«, *są́nošai* »prod« (Trautmann, 198; Vasmer, II 228). Psl. **nositi* je v prevojnem razmerju z **nesti*. Dalje glej *nésti* M.S.

nóta »zapis melodije«, nav. pl. *nóte*, npr. *peti po notah*; splošno evropska kulturna beseda iz lat. *nota* »znamenje, znak«, kasneje v cerkveni lat. »znak za zapis melodije«; sln. v 18. st. *nota* (Gutsmann). Iz iste osnove je sln. *notár* < lat. *notarius*, *nótes* < frc. *notes*, *notirati* »zaznamovati«. Lat. *nota* je sorodno z *nomen* »ime«, ide. **ono-* (Walde, 524).

nôter (adv.) »intro« poleg *nôtri* »intus, intra«, *znôtraj* »isto«, *znôtra*, *znôtri*, *znôtrah*; v 16. st. *vnoter*, *vnotri* (Krelj), *noter*, *nuter*, *nutri* (Megiser); k temu adj. *nôtranji*, *znôtranji*, *znôtrenji*, *znôtrešnji* (pkm.), izv. *notranjščina*, *nôtranjost*, *znôtranjost*, v 16. st. *snoterni* (Krelj, Megiser), *snotrafhni* (Dalmatin), dial. tudi *nôtrika* (adv., Goriš. Brda), *nȏt* (gor.). Splošno slov. sestavljeno iz prep. **vъn-* + *ǫtrь*, *ǫtri*, prim. csl. *ǫtrь*, in *nǫtrь* »znotraj«, *vъnǫtrь*, *otrъnjь*, sbh. *unútar*, *ȕnutra*, mak. *vnatre*, *vnetre*, blg. *vnъtre*, *vъtre*, r. *vnutrь*, *vnutri*, ukr. *vnutrí*, br. *unútr*, p. *wewnątrz*, č. *uvnitř*, *dovnitř*, slš. *vnutor*, *vnútri*, dl. *nutř*, *nutřka*, dl. *nuts*, *nutsika*. Enako je tvorjeno lat. *inter*, sti. *antar*, nvn. *unter* in tudi lit. *į́ščios* »drob«, gr. ἔντερα, sti. *antrám*, *āntrám* »isto«, sln. *otróba* »drob«, v 16. st. *votroba* »uterus« (Megiser). Glej tudi *jetra* (Trautmann, 69; Holthausen, PBB LXVI 265; Vasmer, I 211).

nótrv (m.), g. *nótrva* »via trita« poleg *utrenik* »isto« in *utr*, *utro* »utrta pot«. Prim. sbh. *trvènik*, *utrènik* »utrta pot«, *utrina* »ogon, log«, stsbh. *utrište* »polje«. Že Miklošič, 352 izvaja iz **terti*, **tьrǫ*, glej tudi avtor SVI II 288; Popović, Ukaz. soč. 312; Kurkina, Etimol. 1968, 95. Dalje glej *treti*, *tarem*.

nȍv »novus«, f. *nóva*; izv. *nováč*, *novínar* »časnikar«, *novíca* »nova vest«, *novína*, *novôst*, *novôta*, *novotína* »nova stvar ali pojav«, *nováčiti* »rekrutitati«, *novák* »začetnik, rekrut«, *novaštvo* »novicijat«, *novíčiti* »imeti znak ali posebnost novega; npr. dišati po novem«, *novînec* »začetnik«, *novíšče* »zorana ledina«, nknjiž. *novotáriti* »uvajati novosti«, *novotarı̂ja* (pejor.) »nova stvar«; v sestavljenkah *novo-* »neu-«, npr. *novorojénec* »Neugeborene«; (-)*novíti*, (-)*novím* (pf.), *-návljati*, *-navljam* impf. »Neuerungen vornehmen«, komp. s *po-* »wiederholen«, *pre-* »renovare«, *ob-* »isto«: adv. *nôvič*, *vnôvič* »znova« dial. tudi *znave*(*r*) (Sln. Gorice, vzh. Štajer.) *nôvičnji* »neuerlich«, *nóvehen* »popolnoma nov«; cgn. tipa *Novak*, *Novačan*, *Novački*, *Novak*, *Novakovič*, se najdejo še v zah. slov. jezikih. V 16. st. *nov*, *novu lejtu*, *ponoviti*, *is noviga* (Megiser), v 17. st. *nou* (Alasia), s 18. st. *nou*, *novak*, *novim*, *novize* (Gutsmann), *nov*, *novák*; *novim* »renovare« (Pohlin).
Psl., stcsl. *novъ*; sbh. *nôv*; mak., blg. *nov*; r., ukr. *nóvyj*; br. *novь* »svež kruh«; p., luž. *nowy*; č., slš. *nový*. Enako je tvorjeno lit. *naũjas* »isto«; stpr. *nauns* (po kontaminaciji z **jauns* »mlad«) k ide. **neu̯o-* »nov«; sti. *náv*(*y*)*a-*, gr. νέος, lat. *novus*, stir. *naue*, het. *neu̯a-*, toh. A *ñu*, B *ñuwe* »nov« (Miklošič, 217; Vasmer, II 223; Fraenkel, II 487 sl.). M.S.

nóvec (m.), g. *nóvca* »kovan denar«, tudi *nóvčič* »krajcar«, pl. *nóvci* »denar«. V 18. st. *novz* »nummus ungaricus« (Pohlin). Prim. sbh. kajk. *nóvčec* »krajcar«, *nóvčić*, *nòvčić* (Istra), *novec* (15.—18. st.). Sorazmerno mlado nadomestilo za starejše *denar*, *penez* (Skok, II 525). Danes sbh. *novčanik* »denarnica«, *novčanica* »bankovec«. Dalje glej *nov*.

novȋca »nevesta«; k temu *novíc* »ženin«, *novici* »mladoporočenca«. Tvorba je verjetno domača, čeprav jo ima Mende RLS, 99 za it. izposojenko; medtem ko so na pomen vplivali rom. izrazi; prim. it., ben. it. *novizza*, furl. *nuvìzze*, *nuvica*, *novìzze* »zaročenka, nevesta« (Boerio, 444; Pirona, 273). Podobno je vplivala nemščina na pomen *novíc* (m.) »(samostanski) novinec«, *novȋca* »(samostanska) novinka«; prim. n. *Noviz* »isto« (< it.). M.S.

nozdȓv (f.), g. *-i* »zunanja nosna odprtina, zlasti pri konju, nosnica«, tudi *nôzdra* in *nôzdrva* »isto«; v 19. st. *nosdrí* »Nasenlöcher« (Jarnik).
Psl. **nózdra*, **nozdrja*, **nozdьŕa*, stcsl. *nozdri* (pl), sbh. *nȍzdr*(*v*)*a*, mak. blg. *nozdra*, r. *nozdrjá*,

br. *nózdra*, ukr. *nizdrjá*, p. *nozdrze*, č. slš. *nozdra*. Sorodno je lit. *nas(t)raĩ* »žrelo«, gobec, srvn. *noster* »nozdrv«. Vse izvedeno od osnove **nos-* »nasus« po nejasnem postopku. Miklošič, 217 in Skardžius, ŽD 298 sl. se zavzemata za *-r- pripono, dvomi Brugmann, IF XVIII 436 sl. in izvaja *nozdri* iz **nos-d(h)ro-*, kar pa se ne sklada z lit. oblikami. Vasmer, II 225 suponira sestavljenko od osnov **nos-* in *dreti* »teči« ter opozarja na pomensko podoben odnos v stpr. *noseproly* »nosnica« (**-pro-*, *-prā-* »skozi«). Machek, 402 tudi misli na sestavljenko, vendar drugi člen primerja z gr. ῥῖνες »nozdrvi« in dokazuje *-n-, sicer disimiliran v ang. *nostrils* »isto«. M.S.

nòž (m.) »Messer«, v pl. *nóži* »ribež za zelje«; dem. *nóžec*, *nôžej*, *nóžek*, *nožîč*, *nožîček*, *nožičič*, *nóžik*; *nožár* »izdelovalec nožev«, *nožarstvo*; *nóžast* »ki ima obliko noža«, *nóžen*, *nóžev* »ki pripada nožu«, *nožíce* »škarje«, *nóžna* »Messerscheide«, *nóžnica* »isto«, tudi »vagina« (kalk po n. *Scheide*), *nóžničar* »izdelovalec nožnic«, *nožebrûsec* »kdor brusi nože«; *boriti se na nož* »bojevati se z nožem«; v 16. st. *nosh*, *noſhizh* »culter«, *noſhniza* »vagina« (Megiser), v 17. st. *nozich* (Alasia), v 18. st. *nosh*; *noshenze* »Messerbesteck«; *noshniza*, *noshenza*, *noshenze* »Scheide« (Gutsmann).

Psl. **nožь*, stcsl. *nožь*; sbh. *nôž*; mak., blg., r. *nož*; ukr. *niž*; br. *nož*, g. *nažá*; p. *nož*; č. *nůž*; slš. *nôž*; luž. *nož*. Iz slov. jezikov je lot. *nazis* »nož«. Sorodno je gr. νύττω (pf. νένοχε) »koljem«, srir. *ness* (< **neĝh-s-*) »rana« k ide. korenu **neĝh-* »prebadati, klati«. Redukcijska stopnja je prisotna v stcsl. *vъnъznǫti* »vtakniti« (Trautmann, 200; Vasmer, II 225; Pokorny, 760). M. S.

nrâv (f.), g. *nrávi* »navada, značaj«, tudi *nrâv* (m.), g. *nráva*, navadno pl. *nrávi*, *nraví* »šege, običaji«; k temu *nráven* »moralen«, *nrávnost* (f.), *nenráven* »nemoralen«, *nravît*, *nenravît*, *nenrávnost* poleg *naravît* (glej *narava*). Prim. csl. *nravь* (m.) »mos, modus, consuetudo«, stsb. *neravь*, *ndravь*, sbh. *nárav*, mak. *narav*, blg. *nъráv* poleg *nravja se* »ugajati« (r. *nravitьsja*), r. *nrav* (m.), dial. *ndrav*, *indráv* poleg *norov*, ukr. *nórov* »nrav«, p. *narów* »trma, slaba navada«, č., slš. *mrav*, stč. *nrav*. Psl. domnevno **norvь*. S tem primerjajo lit. *nóras* »volja, zahteva«, *norěti*, *nóriu* »hoteti«, s prevojem lit. *narvytis* »trmoglaviti«, *nertěti*, *nartìnti* »jeziti«, stprus. *nertien* (akk. sg.) »jeza«, gr. νωρεῖ »moč, sila«, ir. *nertaim* »jačim«, kimr. *nerth* »nasilnost«, sti. *sūnáras* »spreten«, avesta *hunara-* »zmožnost, znanje«; iz iste osnove je sti. *nar-* »mož«, avesta *nar*, gr. ἀνήρ, lat. *Nero*, alb. *njeri*, arm. *air* »mož«. K pomenu prim. lat. *vir* »mož«, *vis* »sila«, *virtus* »vrlina« (Miklošič, 216; Trautmann, 197; Endzelin, KZ XLIV 67; Meillet, Et. 373; Vasmer, II 227; Fraenkel, 504, 507).

nu (interj.) »wohlan«; v Briž. spom. *nu* »sed«; v 16. st. *nu* (Dalmatin, Megiser), v 18. st. *le nu* (Gutsmann), dial. *nuta*, *nute*, *nuti*, *not*, *nûda*, *nûdar* (pkm.); k temu tudi *nûj* »woh.an«, *nujta*, *nujmo*, *nujte*. Pomensko enako je *nȍ* »wohlan«, v 16. st. *no* (Krelj), tudi *nota*, *note*, *noj*, *nojta*, *nojte*. Psl. dubleta *nu* poleg *nǫ*, ki se kaže morda tudi v p. *ną* in csl. *nǫ*, vendar ni povsod pomensko enaka. Kopečný, II 502 celo dvomi, da je sln. *no* < *nǫ*, saj funkcijsko ni mogoče jasno razlikovati etim. *no* od *nǫ*, *nu*. Splošno slov. *nu*, sbh. dial. tudi *nudêr*, p. *nuże*, *nużeż*, *nąże*, *nążeż*, r. *nu*, *nuže*, *nute*, *nuka*, ukr. *nute*, *numo*, č. *nu*, *nuž*, *nuze*, slš. *nuž*, *nuža*, *nože*. Etimološko se zde vse oblike *na*, *no*, *nu*, *nъ* sorodne, razvile so se iz demonstrativa **ono-*, **eno-* (Machek², 402; Vasmer, II 230; Kopečný, II 505).

núcati, *nucam* (v. impf.) »rabiti«, pf. *po-* (*z-*)*núcati*; k temu *nuc* (m.) »raba«; v 16. st. *nuzati*, *nuz*, *nuzn* (Megiser), v 18. st. *nuzati*, *nuz*, *nuzen*, *nuznoſt* (Gutsmann). Izposojeno iz stvn. *nuz*, *nuzza* »raba, šega«, srvn. *nuz* in kasneje izpričanega glagola *nutzen*, pragerm. **nutti-* < ide. **neud-*, prim. lot. *náuda* »denar« (Striedter-Temps, DLS 184 ;Kluge-Götze, 516).

núdelj (m.), g. *núdlja*, *núdeljna* »rezanci, lezanji«, navadno pl. *núdelni*; v 18. st. *nudelni* (Gutsmann). Prim. sbh. *nudla*, *nudl*, kajk. *nudlin*, č. *nudle* (pl.). Izposojeno iz bav. avstr. *Nudel*; k temu sln. dial. *nudelpret* (m.) < n. *Nudelbret* »deska za valjanje testa« (Ramovš, Hgr. II 110; Striedter-Temps, DLS 184). Etimološko nepojasnjena beseda (Kluge-Götze, 515). Iz n. je tudi frc. *nouille* in flan. *noedel* »isto«.

núditi, *nûdim* (v. impf.) »offere«, pf. *ponúditi*, k temu impf. *ponujati*; v tem pomenu že v 18. st. *ponudeti*, *ponudem*, *ponujam* (Pohlin, Gutsmann), dial. tudi samo *nújati se* (vzh. štaj.) poleg *nújati se* »truditi se« (dol., Kras.) Starejši pomen sln. *núditi* je »siliti, priganjati« (Metelko, Miklošič). Prim. csl. *nuditi*, *nuždǫ* in *nǫditi*, *nǫždǫ* »siliti«, sbh. *nûditi*, *nûdīm* »ponujati«, mak. *nudi* »isto«, blg. *nudja*, *prinúdja* »siliti«, r. *núditь* »siliti«, ukr. *nudýty* »dolgočasiti«, br. *nudzicь*, *nudzícca* »mučiti«, p. *nudzić* »dolgočasiti«, č. *nudit*, slš. *nudit'* »isto«, gl. *nuzować* »siliti«, dl. *nuzyš*, *nuzkaš* »mučiti«. V pomenu »siliti« imajo zah. slov. jeziki nezveneče varianto, p. *nęcić*, č. *nutit*, slš. *nutit'*, luž. *nućić*, *nušiš*. Sorodno je lit. *panũsti*, *panũdau* »težiti, hrepeneti, želeti« poleg stprus. *nautei* (d. sg.), *nautin* (ak. sg.) »sila, potreba«. Z *-d-* tudi sti. *nudáti* »suje, dreza«, *nōdayati* »priganja«, stvn. *niot*, *niet* »zahteva, hrepenenje«, s *-t-* got. *nauþs* (f.) »sila, potreba«, *nauþsján* »siliti« (Miklošič, 217; Vasmer, II 230; Fraenkel, 512). Glej tudi *nuda*, *nuja*, *noja*.

nudmi (adv.) »vi necessario« (Briž. spom. III 31) poleg *lubmi* »sponte« (III 32). Prim. csl. *nudьmi*, *nudьma*. Sln. danes adv. *nenûdoma* »hitro, takoj«. Dalje glej *nuja* (Vondrák, Fris. pam. 29 in indeks).

nûdo »dnina, delo za plačilo«, dial. *nüda* (vzh. štajer.), tudi sbh. kajk. *nuda* »isto«. Izhajati je mogoče iz primarnega pomena »stiska, sila, potreba« in mogoče je primerjati r. *nudá* »prisila, stiska, dolgčas, telesne bolečine, nadloge«, tudi *núda* in *nud* (m.) »potreba po uriniranju«, ukr. *núdá*, *nudá* »dolgčas, nerazpoloženje, trpljenje«, br. *nudá* »revščina, nezadovoljstvo, nečistoča«, p., č., slš. *nuda* »dolgčas«. Izvedeno iz v. *núditi* s prvotnim pomenom »siliti«. Dalje glej tudi *nuja*, *muja*, *noja* (Miklošič, 217; Vasmer, II 230).

núja »sila, potreba, stiska«, tudi *nája*; v novejšem času je prišlo do križanja z *mûja*; pri starejših piscih prevladuje *núja*, v 16. st. *nuye*, *nuyah* (Trubar), *nuia* (Megiser), v 17. st. *nuia* (Alasio), *ſmertna nuja* (Hipo-

lit). Pohlin v 18. st. še loči *nuja* »Angst« in *muja* »Mühe«, pri Gutsmannu samo *muja*; Ramovš, HGr. II 89 opozarja, da so pri Megiserju pod geslom *Not muja, nuja, potreba* sinonimi. K temu adj. *nújen*, danes »tisti, za katerega se mudi«, starejše *nujni* »težaven, vsiljiv« (Dalmatin, Megiser), tudi »beden, reven, zatiran«. Psl. **nudja*, z mlajšo nazalizacijo tudi **nǫdja*, csl. *nužda* in *nǫžda* »necessitas«, sbh. *nȕžda, nȕždan*, mak. *nužda*, blg. *nužda*, r. *nùža* poleg *nužda*, p. *nędza*, č. *nouze*, stč. *nuzná potřeba* »nujna potreba«, luž. *nuza*. Izvedeno od glagola *nuditi*; sorodno je stprus. *nautis* »beda«, got. *nauþs* »stiska«, stvn. *nōt*, norv. *naud* »isto«. Koren **nāu-*, **nəu-*, **nū* kakor *navje, navček*, toda lit. *nõvyti* »mučiti« ni izposojeno iz slov. *naviti* (Miklošič, 217; Vasmer, II 230; Fraenkel, 509; Machek², 402).

nula »ničla«; evropska kulturna beseda, ki se je razširila iz it. *nulla* (m.) »nič«, prvotno pl. *nullā* k lat. *nūllus* »nihče, nič« < *ne ūllus* »nobeden«; prim. sbh. *nȕla*, kajk. *núla*, r. *nulь*, č. *nula*, madž. *nulla*, nvn. *Null* poleg bav. avstr. *nulla, nulle* (Batitsti-Alessio, IV 2609; Kluge-Götze, 515).

númara »številka«, dial. tudi *lúmer* (Kras). Prim. sbh. *numera* poleg *nȕmer* (m.), *lumer*. Oblike ženskega spola so sprejete iz n. *Nummer* (f.), to pa iz it. *numero* (m.), dial. *lúmero* (Toskana), furl. *lúmar* iz lat. *numerus* (m.) »število«, verjetno sorodno z gr. νέμω »delim«, stvn. *nёman* »vzeti« (Walde, 253, 538). Sln. *lúmer* je iz furl. *lúmar*, ne pa produkt domače disimilacije kakor domneva Ramovš, Hgr. II 97; tudi p. *lumeř*, č. *lumero* poleg *numero*.

nûn (m.) »krstni boter« (Rez.), tudi *nûnec, nûnček* (Kras), f. *núna* »krstna botra«, *nûnščak* »krščenec«. Pomensko enako je sbh. *nȕko, njȕko* »krstni boter«, *njȕna* »botrova žena« (Črna gora), mak. *nunko* (m.), *nunka, numka* »botra«, blg. *núnko, nunka*, ngr. νοννός, νοννά »boter, botra«, alb. *nun* (m.), *nunël* (f.) »boter, babica«, rum. *nun* (m.) »poročna priča« poleg *nănaş* »boter«. Tudi frc. *nonno* »boter«. Vse iz lat. *nonnus* »menih, predpostavljena oseba, dojilja«. V it. narečjih samo sard. *nonnu, nonna* »boter, botra«, splošno je *nonno* »dedek«, *nonna* »babica« (Meyer, AEW 312; Skok, II 523; Štrekelj, JA XXVI 415).

núna »redovnica«; v 18. st. *nuna* »monialis« (Pohlin, Gutsmann); k temu *nûnec* (m.) »duhovnik« (Kras), *nunáč* »pobožnjakar«, adj. *nûnski*, v. *nunováti* »postati nuna«. Prim. gl. *nuna*, dl. *nuna, nunva* poleg »redovnica« tudi »skopljenec«. Izposojeno s posredovanjem stvn., srvn. *nunne*, nvn. *Nonne* »redovnica« iz pozno lat. *nonna*, v cerkveni rabi »častita mati« poleg it. *nónna* »dojilja, babica«, dial. *nunna* »mati« (Miklošič, Frw. 41; EW 217; Kluge-Gotze, 513; Battisti-Alessio, IV 2598). Glej tudi *nona* in *nun*.

nûnati, *nûnam* (v. impf.) »spati«, v otroškem jeziku; prim. *nunaj dete* (pkm.). Otroška reduplikacija kakor *nina nana* »uspavanka«. Prim. švic. n. *Nunni* »zibelka, dremež«. O tem Oehl, IF LVII 10. Podobno je tvorjena č. (*za*)*nunati* »peti brez besed«; drugače Machek², 402, ki domneva primarno *dudati*.

nûnka »Crocus«, nav. pl *nûnke* poleg *njûne, njûnka, njûnje* (n.) »Colchicum autumnale« in *nolika* »isto«. Ker je slov. *očun* »Crocus, Colchicum« < **ot-junь*, totej »znova mlad«, je tudi *nûnka* verjetno sled stare balto-slov. kontaminacije med lit. *jáunas* »mlad« in *naũjas* »nov«, lot. *jaûns* »mlad, nov«, stprus. *nauns* »nov« (o tem Fraenkel, KZ LXVII 176; 176; LEW 190, 487). Glej tudi avtor, Baltistica, II 17; X. seminar sln. jezika 11). Izhajati je treba iz **njaunos* (**jaunos* × **naujos*).

núnovje (n.) »ličje, iz katerega delajo piščalke« (dol.), tudi *nunovina* poleg *nuna, núnika* »vrsta piščalke«. Nejasno; blg. *nununka* »Papaver rhoeas«, *nunavec* »Asphodelus albus«, č. *nunuška* »Carolina acaulis«. Verjetno vse iz neke onomatopeje.

núta »čreda, živina« (Posočje); k temu *nûtnjak* »bik« (Zilja); toda poleg *nútar* »pastir«, tudi *nótar* »isto« in cgn. *Notar* (Krek, Kres I 117; Kelemina, GMDS XIV 71); prvič izpričano 1375 v latinizirani obliki *noda pecundum*; *pascunt nodam* (M. Kos, Prim. urb. I 50). Prim. csl. *nuta* »govedo«, str. *nuta* »rogata živina«, *nutьnikъ* »prekupčevalec z živino«, dial. *núta* »dolga vrsta«, *nutnik* »gonjač«, gl. *nukica*, starejše *nutnica* »tamar, pristava, dediščina«, *nuknicař* »oskrbnik«, plb. *nõtõ* (ak. sg.) »čreda živine«, *nõtař* »kravji pastir«, *nõtarnéica* »pastirski pes«. Psl. **nuta* z dubleto **nǫta*, kot kaže plb. in sln. *notar*; za nazal prim. tudi tpn. *Nantrow* < **nǫtařov* (Ttautmann, Elb. II 101). Sorodno je lit. *naudà, náuda* »korist, delež, imetje«, lot. *naũda* »denar«, *naũdigs* »bogat«, *naũdiniēks* »dninar«. Toda stvn. *nōz* »živina«, stisl. *naut* »govedo«, stfriz. *nōt* »žival«, ags. *nēat* »domača žival« pričajo za pragerm. **nauta*. V poštev za primerjavo pride tudi got. *niutan* »zahtevati, uživati«, *nuta* »ribič«, stvn. *nuz* »korist, užitek, dohodek« < germ. **nutti*, kar oboje priča za prvotno **nud-* (Trautmann, 194). Po mnenju nekaterih avtorjev je slov. *nuta* stara izposojenka iz germanščine (Miklošič, 217; Matzenauer, CS 6, 263; Krek, Kres I 117; Štrekelj pri Peiskerju 78; Kiparsky, 183 z lit.; Vasmer, II 232). Na možnost prasorodstva domneva Brückner, JA XLII 125, 140; KZ XLII 358. Na paleoevropsko poreklo te germ. balt.-slov. osnove pa opozarja Oštir, Beitr. par. 224; Etnolog II 71; Razprave ZDHV VI 247; Vogelnamen 93. Pri tem pritegne tudi lot. *mañta* »imetje« in **nanta*.

núzati, *nûzam, nûžem* (v. impf.) »nizati«; k temu *núza* »bilka za natikanje jagod, jagodov venec«. Verjdtno prvotno **nozati*, vendar je že csl. *vъnuziti* »infigere« poleg *iznositi, pronoziti* »perfodere«, *nanoziti sę*, sbh. *nanóziti se* »namrgoditi se« (Lika), r. *nozítь*, ukr. *nozýty* »prebosti«, r. *nozьma* »luknja«, *zanoza, pronoza* »trske«, ukr. *zanóz* »zagozda na jarmu«, br. *zanóza* »niz«. Glej tudi *nizati, nož*, vse iz ide. **(e)neǵh-*, **(e)noǵh-* (Miklošič, 214; Skok, II 521).

O

o (interj.) poleg *oh, oj, ovbe, joj* i. pod. Splošno slov.; prim. csl. *o*, blg. *o*, r., ukr., str. *o*, p., slš. *o*, č. *ó*, luž. *o*. Interjekcije tega tipa ne kažejo regularnega razvoja, nastajajo sproti in znova (Vasmer, II 236). Zanimivo je sln. dial. *ovbe* »joj«, z odgovarjajočimi paralelami, č. *ouve, óvé*, srvn. *ouwē, ōwē*, stvn. *wē*, nvn. *weh*, lat. *vae* (dalje glej *vekati* poleg *javkati, ohati* i. pod.). Iz drugih jezikov naj navedem gr. ὦ, ὤ, lat. *ō, ōh*, sti. *ā*, stir. *ā, a*, got. *ō*, (Pokorny 772; Frisk, II 1143).

o-, o(b-) je prep. z omejevalno funkcijo, prim. sln. *óčrn* »črnikast«, *óbel* »belkast«, *óstar* »nekam ostarel«, *osȋv* »sivkast«, *osládek, oslásten, osvetel, otemen, oumen*; s protetičnim *v-* tudi *vóraden* »nekam preredek« (Miklošič, 222 domneva *ǫ-*); v 18. st. *ovifh* »einäugig« (Pohlin) < **o-videž*. Z enako funkcijo tudi *náčrn, nábel, nábled, nágluh, náslan*, v 18. st. *nazhern* (Gutsmann) in *pózhern*. Miklošič, VGr. IV 218 navaja tudi sbh. *očrven*; verjetno spadajo zraven ruski dial. adverbi tipa *vómalo, vótugo, vótesno* »nekam malo itd.«; dalje tudi p. *obstarz, obstary, obrzedny, obwisz, obgrubszy, opdal, opodal*, kaš. *obliž'ǫ, ogrupkǫ, opodål*, č. *obstarší, obstarožný*, dl. *wobčorn*, dl. *homłody, hopozdźe, hobmały, hobslaby, hobstary, hochlodny* itd. Verjetno isto *ob-* kakor abesivno *o(b)-*.

o(b) abesivno »proč, od, brez«; kot prepozicija npr. *priti ob kaj, ob pamet spraviti*; tudi č. *přijit oč, připravit oč*, stp. *przyjść o razum, o sławię przyprawić*. Kot preverb npr. *obupati*: *upati, omagati*: *moči*, tudi *obglaviti* (sbh. *obezgláviti*), *obsojati* (r. dial. *obessuždatь*); sbh. *òb(e)ušiti* »poškodovati sluh«, *okániti se* (sln. *okaniti se*); p. dial. *oglowić* »odrezati pesi cimo«, *okwiatać* »ocvetati«, r. *oglúzdetь* »izgubiti razum« (*gluzd* »pamet«), stč. *otělesiti* »znebiti se telesa« (*otelesnenie* »utelešenje«). Posebno pomensko skupino tvorijo sln. *odáti se* »prodati z izgubo«, *okupíti se, omériti se, oménjati se*. Kot prefiks npr. sln. *olik* »ne, na noben način«, verjetno tudi *obeden* »nihče«, splošno južnoslov. *osoj* »odsojna, senčna stran« (zah. ukr. *osóvnja* »prisojna stran«), vzh. slov. in blg. *obída* »žalitev« < *obvideti*, prim. sln. *prezir*. Po mnenju starejših avtorjev je to germanizem, nvn, *um etwas kommen, bringen*. Dvomi Tricmphe, Slavj. fil. I, 1953 76 d. in Kopečný, ESSJ I 135. Slovenska raba je mnogo širša, neproduktivni ostanki v drugi slov. jezikih poleg lit. *apjákti* »oslepeti« (*api akí* »ob oči) kažejo na starejše poreklo. Grš. ἀπὸ ὀμμάτων, »ob oči« (frc. *aveugle* »slep«, stit. *avocolo*, lat. *aboculis* je kalk po grš.), ἀπὸ ζημίας »brez dolgov«, ἀπὸ χαλάμης »brez dolgih čopov« nudi oporo za sklepanje, da je *ob* iz ide. **apo* »proč, stran« (avtor Posebna izdanja ANU BiH XXXIV, 41 ss.) (Drugače Nemec, Slavia XXIII 1, ki misli na *po*) Nemško *um* (ide. **m̥bhi*) je lahko kalk po slov. jezikih.

ob I (prep.) »ad, apud, praeter, iuxta« poleg *o*; splošno slov. samo prefiks; funkcijsko med obema oblikama ni razlike. Prim. csl. *ob, obъ, obь*, tudi str. *obъ, obь*, sbh. *o*, kot prefiks tudi *ob, oba, obi*; mak. samo prefiks, blg. *o, ob, obi*, r. *o, ob, obo*, ukr. *o, ob, obo*,br. *a, ab*, p. *o, ob*, č., slš. *o, ob-*, gl. *wo, wob, wobo, wobe*, dl. *wob, hob, hobo, hobe*, kaš. *web*, slovin. *vuob*, polab. *vib, vöüb* poleg *vé*. Prasorodno je stprus. *ep, eb-, ab-* za izražavanje perfektivizacije. Verjetno sta sovpadli dve ide. prcpoziciji: **obhi* in **epi*, prim. sti. *abhí* »čez, ven«, avesta *aibī, aivī*, stperz. *abij* »semkaj«, lat. *ob, op-* »zaradi«; iz **opi*, **epi* je lit. *apiẽ, api-, apy-, ap-*, lot. *ap* »za, čez«, sti. *api* »tudi, pri, v«, avesta *aipi*, gr. ἐπί, ἔπι; vendar se pomensko najbolje krije z ide. **embhi*, gr. ἀμφί »okoli«, lat. *am-*, sti. *abhitaḥ*, avesta *aiwito* »na obeh straneh, okoli«, galsko *ambi-*, stvn. *umbi* (o tem Machek, ZSPh XXVIII 162; ESČ[2] 404, Slavia XVI 187). Podrobno Vasmer, II 236 z literaturo; funkcijski razbor glej Triomphe, Slavj. filol. I 78—92 in Kopečný, I 132—141.

ob II »ex«; samo sln., npr. *zidovi ob opeki* »iz opeke«, *klobuk ob svili* »iz svile«, *obleka ob suknu* »iz sukna« (Bajec, Besedotvorje IV, 93). Nejasno; ker je keltsko *o* »ex« po mnenju nekaterih avotorjev iz ide. **apo*, morda pa tudi **au*, slov. *u* (Pokorny, 53 z literaturo), utegne biti to sln. *ob* (z lok.) substratnega porekla. (avtor, Posebna izd. Akad. nauk. BiH, 34, str. 41).

obâ (m. dual.), f. *obê* »ambo, uterque«, sestavljeno *obâ-dva, obêdve*, dial. tudi *obedva* (m. dual.), v 16. st. *obedua* (Stapleton), morda anal. po *obedve* (Ramovš, JA XXXVII 326). Prim. sbh. *ȍba, ȍbje*, ikav. *obi* poleg *òbadvā, obadvije*, v Dubrovniku tudi *obedva, obedvije*, ikav. *obidva*, blg. *óba, óbe*, csl. *oba, obě*, r. *óba, óbe*, ukr. *obá, obí*, br. *obá, obádva*, p. *oba, obie, obaj*, č. *oba, obě*, slš. *oba, obe*, gl. *wobaj, wobě*, dl. *hobějdwa, hobějdwě*. Sorodno je lit. *abù, abùdu* (m.), *abìdvi* (f.), lot. *abi*, stprus. *abbai*, dalje lat. *ambō*, gr. ἄμφω, sti. *ubhā* (Veda), *ubhau* (m.), *ubhe* (f.), avesta *uwa* (m.), *ubē* (f.), got. *boi*, n. *ba*, toh. *ant-api* (Trautmann, 1; Fraenkel, 1). Ide. prvotno **bhō* s prefiksi **o-* ,**ambh-*, **u*-(Meillet-Ernout, 48; Vasmer, II 236). Mackeh, ZSl. I 9 izhaja iz skupne praoblike **ambhi-duvō*.

obȃd (m.) I, g. *obáda* »Tabanus bovinus«, dial. tudi *obâd, ovàd*; k temu *obâdnica* »Oestus«. Splošno slov., sbh. *ȍbad, ȍvâd*, blg. *òvod, òvad* r. *ovod*, dial. *ovad, vadénъ*, ukr. *óvid, ovodenь*, br. *avadzénь*, p. *owad*, Kaš. *wöwôd*, č. *ovád*, dial. *hovado*, slš. *ovad*. Psl. **ovadъ* ali morda tudi **obvadъ*; dalje nejasno. Največkrat primerjajo z lit. *úodas* »mušica«, dial. tudi *vúodas* lot. *uôds, uoda* »mušica« (Zubatý, JA XVI 407: Studie I 2, 111; Vasmer, II 249). Baltske besede izvajajo iz **ōd-*, prevoj k **ĕd-* »jesti« (Schulze, KZ XLIII 41; Fraenkel, 1164). Kljub glasoslovnim težavam (začetni *v-*), ki se zde nepremostljive (tako Fraenkel in Vasmer I 136), je treba upoštevati tudi sln. *váda* »vaba za ribe« poleg r. dial. *uvada, privada* »isto« (Novgorod) in sln. *ja(d)lovišče* »vaba za rake«, sbh. *jalovište* »vaba za ribe«, lit. *ėda*, lot. *ēda, ęsma* »vaba za ribe«. Toda Trubačev, Nazv. živ. 71 re-

konstruira komp. **ov-adъ* »tisti, ki je ovce« in primerja grš. οἶστρος »obad« iz *ὄFι-στρος, kjer je drugi del ista osnova kakor v r. dial. *stroká* »nadležen mrčes«.

obȁd II »popek, oko na trti«, tudi *obâd*, *obâdec* (vzh. štaj.), tudi *obȁl*, *obâlec*, *obalek*, *obalič* (Haloze). Pleteršnik navaja tudi *obal* (m.) »Abstreifen der Rebeangen«. Morda *ob-ědъ*?

obâdati, *obâdam* »izkušati, napastovati«, v 16. st. *ako te nezhiſtoſt obada* (Krelj). Prim. sbh. *obádati se*, *obâdâm se* »okašati se, osijecati se« (Dalmacija). Nejasno; morda je sorodno č. *bádati* »preiskovati, preizkušati«, p. *badač*, *obadač*, slš. *badat'*, dl. *badaś*, kar Zubatý, BB XVIII 245, Berneker, I 24 in Vaillant, RES XIX 300; XXII 7 povezujejo kot napačno dekompozicijo iz **ob-adati* in primerjajo lit. *úosti*, *úodžiu* »vohati, spoznati po vonju, slutiti«, *uoslùs* »kdor dobro voha«, lot. *uôst* »vohati«. Dalje je sorodno lat. *odor* »vonj«, *odorâre* »dišati«, gr. ὄζειν »duh«. Enako Machek, SFFUB, 1955, 29 in Fraenkel, Slavia XIII 8; LEW 1168. Nihče pa ni pritegnil sln. in zah. sbh. paralele.

obȃjti (v. pf.), *obȃjdem* »obiti« (jvzh. štaj.). Prim. sbh. *obáći*, *obadem* (Dubrovnik), *obajti*, *obajdem* poleg *oboâjti*, *oboajdem* (Vrgada). Čeprav je na Vrgadi v rabi tudi *izoâjti* in drugje pri Čakavcih *izaći*, *zaći*, vzbuja pozornost, da se je v več medsebojno ločenih krogih razvilo **obъjьdǫ* po ritmičnem principu kakor č. *obejdu* in r. *obojdusъ*. Komaj verjetno je to samo analogija po *najti*. Za sln. štajersko bi pričakovali **obejti*, **obejdem* z mlajšim razvojem *-ej-* < *-aj-* kakor pri *-ej-* < *-ě-*. Pri Maruliću je izpričano tudi sbh. *obajmem* < **obъjьmǫ*. Glej tudi sln. *obiniti*.

obâla »breg morja, jezera«, tudi *obâl* (f.), g. *obâli*, adj. *obâlen*; oboje novoknjižno prvič pri Janežiču 1893. Izposojeno iz sbh. *ȍbala* s prvotnim pomenom »zid, nasip, ograja, plot« in nato tudi »breg«; Mažuranić, Prinosi 766 navaja iz okolice Zagreba pomen »declivitas, devexitas«. Verjetno **ob-vala* k *obaliti* < **ob-valiti*; prim. tudi sln. *obâlek* »otok v reki«; tako Skok, II 534; Miklošič, 218 pušča nerazloženo. Dalje glej *valiti*. Iz iste osnove je sln. *obâlec*, *obâlček*, *obâlič* »nabreklo oko na trti, ki se rado odtrga« z abesivnim pomenom prep. *ob-*, prim. *obáliti se* »prevrniti se, odpasti«.

obálten (adj.) f. *obáltna* »ohlapen, neokreten, neotesan«. Samo sln.; verjetno **ob-val-* toda *-t-* mora biti sekundaren (o tem Ramovš, HGr. II 222). Sorodno je lit. *apvalùs*, *apalùs* »okrogel«, lot. *apaļš*, *afaļs* »okrogel, neporočen, predrzen, objesten« iz osnove **vel-* »valiti« (glej *val*). Težja je rekonstrukcija iz redukcijske stopnje **ob-vьl-* prim. str. *obьlьnyj cholapъ* (*obělьnyj*) v Ruski pravdi poleg *obьlь* »popolnoma, v celoti«, br. *abélnyj* »okrogel, poln, svojevoljen, ohlapen« in iz tega izposojeno lit. *abelnas* »communis, običajen, svojevoljen«. Tudi p. *obel* »popolen, ohlapen«. Dalje glej *obel*.

ôbči (adj.) »splošen«, tudi adv. *ôbeč* »sploh« (prim. č. *vůbec*), redko *ǫbčen* (csl. *obьštьnъ*); v starejšem jeziku je izpričano samo *obzhina* »communa, gmajna« (Dalmatin); k temu *pri-óbčiti*, *pri-ôbčim* »objaviti«, *občeváti*, *občûjem* »communicare«, *óbčestvo* (n.) »družba«, *óbčinstvo* »družba« (pkm.), novoknjižno *občînstvo* »publika«, *občán* »državljan« tudi *óbčinec*, *občinár*, splošno *óbčina* »pagus, civitas, commune«, pogostno v tpn. in mtpn. *Občina*, *Občine*, 1444 *Obschin*, *an der Obschina*, 1476 *Obtschin*, mtpn. *Vopčino*, *Občice*, *V Občinah*. Prim. csl. *obьštь* (< **obьtjo-*), sbh. *ȍpći*, *ȍpčina* (v 12. st. *opьčine*), tpn. *Opčevec*, *Opčeno Brdo*, blg. *óbšt*, *óbšti*, r. *obščij* (< csl.) in *občij*, p. *obcy* »tuj«, č. *obec* »občina«, v tpn. *Obec*, *Obecnice*, adj. *obecný*. Tvorjeno iz prepozicije *obь* s sufiksom *-tjь* (prim. *domač*, prvotno **omatjь* k sti. *amā* »doma«, *amā́tya* »domač«). Enako je tvorjeno lit. *apačià* »spodnja stran«, lot. *apakša* in sti. *ápatyam* »potomstvo«. (Meillet, Et. 380; Schulze, KZ XL 411; Vondrák, VGr. I 539; Vasmer, II 246). K pomenu p. *obcy* »tuj«, prim. sln. *ljudski* »tuj«, blg. *ljudskij* »tuj«.

obdati, *obdam* (v. impf.) »brigati se, skrbeti, marati« (Temljine). Pomensko enako je tudi dial. *bedirat*. Štrekelj, LMS, 1896, 157 izvaja iz furl. *obadâ*, *badâ* »preudarjati, paziti« poleg ben. it. *badare* »paziti, sklepati«, it. *badare* »paziti, zagosti komu kaj«. Izhodišče je lat. *batare* »zijati«, prov. *badar* »zijati z odprtimi usti«, frc. *beer* »isto«; verjetno onomatopeja (Meyer-Lübke, 988; Battisti-Alessio, I 401).

obȇd (m.), g. *obę́da* »kosilo«, tudi *obę́do* (n.) »postna prva jed ob 11h (Lašče); v 16. st. *obed* »prandium«; *obêdovati*, *obedûjem* »kositi«, *obêdnik* »opoldanski gost«, *obednína* »plačilo za kosilo« (vzh. št.), novoknjižno *obêdnica* »jedilnica«. Prim. csl. *obědъ* »prandium«, sbh. *ȍbjed*, čak. *obid*, *ȍbjedovati* na zahodu; mak. *obed*, *obeduva* (dial.) blg. *obèd*, r. *obéd*, p. *obiad*, č. *oběd*, slš. *obed*, gl. *wobjed*, dl. *hob'ed*. Stara zloženka **ob-* + **ěd-*, prim. sln. *jéja* < **(j)ědja* r. *edá*, lit. *ėda*, lot. *ę̂da* »jed, vaba«.

obékniti (v. pf.) *obêknem* »omagati, obnemoči«; gotovo **ob-věknǫti* (Bajec, Besedotvorje IV 92), prim. r. dial. *obezvę́knutь* »omagati« (Arhangelsk). Tvorjeno z abesivnim *ob-* in *věkъ* v pomenu »moč, sila«. Ta pomen je izpričan v sln. *odvekniti* »okrepiti«, dial. *nevečen*, *malovečen*, *slabovečen* »slab«; v 16. st. *vezhna jed* »krepilna jed« (Trubar). Tudi csl. *ǫvěčьnъ* »bolan«, str. *uvěčьje*, *bezvěčьje* (Vostokov, Sl. 78), p. dial. *chorowiek* »bolehen človek« (glej tudi *človek*). To *věkъ* je starejši pomen poleg splošnoslov. *věkъ* »obdobje, stoletje«, prim. stnord. *veig* »moč, sila«, lib. *veiklùs* »ročen, delaven« (dalje glej *vek*).

óbel (adj.), f. *ǫbla* »zaokrožen«; v 16. st. *obel* »volubilis« (Bohorič, Megiser), v 18. st. *obel* »ovalis (Pohlin); *obel les* »neobdelan«, *obla peč* »živa skala«; adv. *v oblo* »takoj« (Savinska dol.); *oblíčast* (adj.) »zaokrožen«, *oblíčen* »zaokrožen«, *oblíca* »zaokrožena deska; kamen« (tudi *óblica*); *krompir*, *repa v oblicah* »skuhana v celih kosih«; k temu *oblo požirati* »goltati neprežvečeno«, prim. stč. *oblo požierati*, *oblo hltati* (o tem Zubatý, Stud. XI, 1145; Travniček, ČMF XII 20), p. *oblojca* »požeruh« < **oblo-jed-ca*. Splošno slov., sbh. *ȍbao*, f. *ȍbla*, blg. *óbьl*, csl. *oblъ*, r. *oblyj*, ukr. *vibilyj*, dl., gl. *hobljejo* »kuhano jajce«. Prvotno **ob-vьlъ*, lit. *apvalùs* »okrogel«, stnord. *valr* »okrogel«. Glej tudi *oblak* (Meillet, MSL XIV

374; Trautmann, 349; Person, Blr. 540; Vasmer, II 241).

obéliti, *obelim* »oluščiti lubje«, tudi »dati žival iz kože«; k temu *obeljâva* »odrta skorja«, tudi *obelína, obelînje, obêlek*. To je treba ločiti od *obéliti, pobéliti*, »belo obarvati« in *obéliti, zabéliti* »pomastiti«. Verjetno iz **ob-vędliti*, prim. *vélna* »izkrčen svet«, *sejati na velno* »prvič sejati na krčevini« < **vędlьna*. Iz iste osnove je *obéniti, obénem* »zveneti, posušiti« tudi *obéniti se* »shujšati« iz **obvędnǫti*. Dalje glej *veneti*.

obéniti, *obénem* »oveneti, posušiti se« (vzh. štaj.). Gotovo je **ob-vęd-nǫ-ti* k *veneti, venem*; verjetno je treba izhajati iz **vęd-l-* tudi pri *obéliti, obélim* »oluščiti skorjo, odreti«, prim. *obelína, obeljâva, obelînje* »odrta drevesna skorja«, *obeliš* (m.) »znak zasekan na drevo«. Dalje glej *velna*.

óber (m.), g. *óbra* »velikan, orjak«; tudi cgn. *Ober, Oberč, Oberski, Oberska*, novoknjižno adj. *ǫbrovski* »velikanski«. Prim. č. *obr* »velikan«, slš. *obor*, stp. *obrzym*, p. novo *olbrzym*, gl. *hobr* »velikan«. Malo verjetno izposojeno iz got. *abrs* »močan, nagel« (Grienberger-Uhlenbeck, PBB XXVII 114). Večina avtorjev povezuje z etnikom *Ober*, pl. *Obri*, sbh. *Obar, Obri* »Avar«, kar je novo izposojeno iz str. *obrinъ*, pl. *obre* »Avar«. Sled tega imena je v sln. tpn. *Vobre*, n. *Haimburg*, 1135 *Huniburc* <**Hûniopurch* (Lessiak, Carinthia, 1922, 6; Pintar, JA XXXV 610; Steinhauser, Sitzber. WAW CCVI I 9; Ramovš, KZ 11). Morda spada zraven tudi orn. *Obir*, regija *Obirsko*, n. *Ebriach*, 1154 *Obriach* in hdn. *Obərščica* (avtor, SVI II 55; Kranzmayer, Carinthia, 1942, 107; ONBK I 60). Od *Vobre* je izvedeno *Voberska Gora*, pritegniti je mogoče tudi tpn. *Vogriče*, n. *Albriach* in orn. *Oberč*. Opozoriti pa je treba tudi na sln. dial. *oberc, aberc* »oteklina od pika« (Pohorje), prim. p. *obrzmieć* »oteči, napihniti«, kar Machek, Slavia XX 214 primerja z gr. ὄβριμος »silen, močan« in got. *abrs*. »hiter, močan« (glej tudi avtor, JiS I 240). Ime *Obrinъ*, srgr. Ἄβαρ, pl. Ἄβαρεις, Ἄβαροι, lat. *avares, avari* izvajajo iz turkotat. *apar* »upornik« iz *aba-* »nasprotovati« (o tem Vasmer, II 244).

obesêlje (n.) »tolažba« (pkm.), tudi *obesêlnost* (f.), *obeseljevânje*; izv. *obeselîtelj*. Prim. sbh. *obesèliti* »razveseliti«. Iz **ob-veselje*, vendar s posebnim pomenskim razvojem. Dalje glej *vesel*.

obétati (v. impf.), *obêtam* »obljubljati« poleg *oběčati, obêčam*; v Briž. spom. *obeti* »oblatio«, v 16. st. samo *obézhati* (Dalmatin), *obezhevati* (Krelj), *obezhanje* »obljuba«, v 18. st. že *obetam* poleg *obezham, obiezham* (Gutsmann), *obet* (m.) »obljuba, žrtev«, *obetam* (Pohlin), *obezha* »obljuba« (Hipolit), danes *obêč* (f.), g. *obêči* (pkm.), *obêčanje* (pkm.), *obet* (Prešeren); adj. *obétav, obétaven, obéten*. Prim. csl. *oběštati, obětъ* (m.), sbh. *objetan, obečan, obvjétan* »obljubljen« (Stulić, Daničić), mak. *obek'aj* »obljuba«, blg. *obèt, obeščavam*, r. *obeščátь*, str. *oběčati*, p. *obiecać*, č. *oběcati, obět* »žrtev«, slš. *obecat'* »darovati, žrtvovati«, *obet'* »žrtev«. Stara zloženka iz **ob-* + *větъ* »izrek, sodba«.

običâj (m.) »šega, navada«, starejše tudi »obred«; v 16. st. *obyzhaj* »Gebrauch, mos« (Megiser); k temu adj. *običâjen*, redko *obíčen*, dial. v. *obiknoti* »navaditi se«. Prim. sbh. *ȍbičâj*, mak. *običj*, blg. *obíčaj*, csl. *obyčajь, obyknǫti*, r. *obýčaj*, ukr. *obyčáj*, br. *abyčaj*, p. *obyczaj*, č. *obyčej*, slš. *obyčaj*. Psl. **ob-vykějь* (Sławski, Stud. slav. XII, 1—4, 374). Osnova **vyk-* je prevoj k *uk, učiti*, sln. dial. tudi *navîknoti se* (vzh. št.), *navíka* »šega, navada«; sorodno je lit. *jùnkti* »navaditi se«, lot. *jûkt*, poleg lit. *jaukěti* »biti zaupljiv«, lot. *jaukt, jàûcêt* »navaditi, vabiti« (Miklošič, 397). Dalje glej *uk*.

obîl (adj.), f. *obîla* »množičen, bogat«; adv. *obîlo* »zelo«; *obîla suknja* »široka, ohlapna«, *obîlen* »isto«, *obilna ženska* »zajetna, debela«, *obîlokrat* »pogosto«, *obílica* (pkm.), knjižno *izobîlje*; v. *obilováti, obiljavati* »imeti na pretek«, *obîlnost, obilovânje, obilstvo*; ljudsko je *obilják, obilnják* »kresnik«. V 16. st. *obilo* »abunde«, *obilno* »absolute«, *obilje* »abundantia«, *obilnost* »perfectio«, *obilo jimejti* »abundare« (Megiser). Prim. csl. *óbilъ* poleg *obilь* (f.) »obilica«, *obilьnъ* »abundans«, *obilije* »abundantia«, sbh. *ȍbil, ȍbilan, ȍbīlje*, mak. *obilen, izobilije*, blg. *obílen*, r. *obílnyj, obílen, obilije*, str. *obilьje* »žito«, enako č. *obilí*, slš. *obilie*, p. dial. *obile*. Prvotno **obvilь*, csl. tudi *izvilĺje* »obilica«, *vьzvitь* »delež«. To navadno izvajajo iz ide. **ṷei*. kot lit. *výti* »loviti, zasledovati«, sti. *vītás* »preganjan« (Meillet, Ét. 413; Trautmann, 345; Vasmer, II 239). Drugače Machek, LF LXXII 71, ki primerja gr. ὄλβος »blagostanje, bogastvo«, ὄλβιος »srečen« (o tem Grošelj, Živa antika II 213) in s prevojem lit. *lābas* »dober« (o tem Fraenkel, ZSPh XXIII 342). Trubačev, Sb. Mladenova, 337 in Slavia, XXIX 21 izhaja iz *biti, bьjǫ* »mlatiti«; *obilьje* prvotno »kar je omlačeno«.

obíniti, *obînim* (v. pf.) »objeti«, impf. *obîmati, obîmam* in *obînjati, obînjam* poleg *obinjávati, obinjâvam*; k temu dem. *obîmčkati* in v nar. pesmi *obînjanje* (n.) »objemanje«. V 16. st. *obyme, obimejo, obimemo* (Trubar). Po Ramovšu, HGr. II 90 je prvotno **obьmǫ* preoblikovano po zloženkah tipa *najeti, najamem*. Bolj verjetno je treba izhajati iz **obь-jьmnǫti* ali **obijьmnǫti* s prepozicijo *obь, obi* (o tem Meillet-Vaillant, SL 155), prim. csl. *obichyštati* »ropati«, str. *obizьrěti* »ogledati«, *obistupiti* »obkoliti«, *obisěsti* »zasesti«, še živo je r. *obichód* »šega, navada«, *obizórno* »prezirljivo« (o tem Vasmer, II 239).

obîst (f.) »renes«, nav. pl. *obîsti*, tudi kol. *obîstje* (vzh. štaj. kajk.), adj. *obîsten*; v 18. st. *obi/t* (Gutsmann). Prim. csl. *obistije* »renes«, luž. *hobisko* »isto«. V drugih slovanskih jezikih prevladuje nesestavljeno *isto* (n.), g. *istese*; csl. *isto* pomeni tudi »testiculi«; str. *isto* »renes«, toda *jěstesě* (n. dual.) »testiculi« (glej *objest*); sbh. *ista* navaja samo Mikošič, 96, toda čak. *jisto* (n.), *podisti* (Tentor, Razpr. SAZU, 1950, 75).

Nedvomno ide. **eid-sto*; s tem primerjajo stnord. *eista* »testiculi« (Schmidt Vok. II 470; Berneker, I 434; Trautmann, 105; Stang. Übereinstimm, 25). O težavnem razmerju z lit. *inščios, ìnkstas*, stpr. *inxcze*, let. *ìekšas, ìstri* »obisti, drob« novejše Specht, Stud. Balt. III 101; Fraenkel, 188; Stang, z.c. Glej tudi *objest*.

obîtelj (f.) »družina«; novo knjižno izposojeno iz drugih slov. jezikov. Prim. csl. *obitělь*, sbh. *obitelj*,

r. *obitelь* »samostan, stanovanje«. Izvedeno s suf. *-ělь* iz v. csl. *obitati* »stanovati«, r. *obitátь*; to pa je iz **ob-vitati*; simpleks *vitati* »stanovati«, izpričan v balk. csl., se je ohranil samo pri severnih Slov., prim. r. *vitatь*, ukr. *vytáty*, toda p. *witać*, č. *vitati* gl. *witać*, dl. *witaś* pomeni »pozdraviti«. Sorodno je lit. *vietà*, lot. *vìeta* »kraj, mesto« (Trautmann, 345; Vasmer, I 205; II 240 z literaturo).

objêst (f.) »razposajenost, samopašnost«, starejše tudi *obêst*; adj. *objésten, obésten*; izv. *objestnež* (m.), *objéstnost* (f.), u. *objestováti*. Pri Dalmatinu v 16. st. tudi komp. *objednifhi* poleg današnje kajk. *objéden*. Prim. sbh. *ȍbest, ȍbijest, objist, bijest; ȍbijestan, bijestan, ǫ̏bistan*; pri dubrovniških piscih *obistovati, izobijestiti se*; kajk. tudi *obejidan, objidan, objednost*. Mak. *obesenik* »ničvrednež« in blg. *obèsnik* je ljudsko etimološko naslonjeno na *obesiti* »hängen« kakor sln. *obešenjak*, sbh. *obešenják* »Galgenvogel«. Miklošič, 12, povezuje z *bès* »jeza«, toda kasneje (str. 98. se odloči za osnovo **ěd-* »jesti«. Osten-Sacken, JF XXIII suponira osnovo **eis-* »naglo se gibati«, kar zavrača Skok, II 536, ki se odloči za izvedbo iz *jesti*. Zaradi str. *jěsteśě* (n. dual.) »testiculi« ide. **oįdsto-* se vsiljuje semantična paralela s stisl. *eista* »testiculi«, *eitr* »objesten«, frig. *eitel* »objesten«, iz ide. **oįd-* »nateči, nabrekniti«, prim. lit. dial. *áida* »razuzdano dekle«, stlit. *aidinti* »dražiti« (avtor, Eseji 115). Iz iste osnove **oįd-* izvajajo tudi *jadъ* »strup«; dalje glej *obist*.

oblâjst (m.) »Isatis tinctoria«; adj. *oblâjstov*; v 18. st. *oblaift* »Glaſtrum iſatis« (Pohlin). Samo sln., nejasno. Pleteršnik misli po Erjavcu na it. *glasto, glastro* »Isatis«, lat. *glastum* iz keltskega **glast-* »modrozelen«, ir. *glass* »zelen«, kimr. *glas* »moder«. Morda **ob-(g)last* s parazitskim *-j-* pred *-s-* kot *ojster*. Verjetno substratni relikt. O *glasto* glej Wartburg, IV, 150 z lit.; v severni Italiji pomeni največkrat »borovnica«.

oblâk (m.) »nubes«; v 16. st. *oblak* (Dalmatin), tudi f. *oblačica* »hudouren oblak«, npr. *oblačici zvoniti* (dol.); *oblačina* »oblačno vreme«; v. *oblačiti se, oblači se*; adj. *oblâčen*. Prim. csl. *oblakъ* »nubes«, sbh. *ȍblāk*, mak., blg. *oblak*, r. dial. *óboloko* (n.), ukr. pl. *obolóky*, p. *oblok*, č., slš. *oblak*, dl. *hoblóka* (f.) »svetal oblaček«. Psl. **ob-volkъ*, dalje glej *vleči, vléčem*. Sln. in sbh. tudi cng. *Oblak*, morda iz drugačnega pomenskega razvoja.

oblâkovina »zelena orehova lupina« (gor., Kras), tudi *oblâtovje* (Posočje), *oblâtovec* »oreh v zeleni lupini«. Izvedeno verjetno iz *obel*, vendar nejasno.

oblâst (f.), g. *oblâsti* »potestas«, v Briž. sp. g. sg. *oblazti*, v 16. st. *oblaſt* »autoritas, potestas« (Megiser), *oblaſtan* »potens«, v 17. st. *oblaſt* »autoritas«. Prim. csl. *oblastь* »potestas« in sbh. *oblast* »commoditas« (nar. pregovor). Sln. tudi *božjâst* (f.) »morbus comitialis«, starejše *božja oblast* (Lex.). K temu še rum. *oblástie* »vlada, država«, po Mikošiču, LP 467 tudi »morbus comitialis«. Pri drugih Slovanih samo **volstь*, sln. *lâst*.

ôblat (m.) »hostija«, tudi *ôblatek*, v 18. st. *oblat* (Pohlin, Gutsmann). Izposojeno iz cerkv. lat. *oblātus* »bogu posvečen« od *offero* »žrtvujem« (= sln. *ofrati, ofram*). Novo knjižno se pl. *oblati* uporablja za tanke liste pečenega testa. Prim. sbh. *ȍblanta* (Dubrovnik), tudi *oblanda*, kar je leksični ostanek dalmatinske romanščine (Skok, II 537).

Oblaz (mtpn.), samo na zahodu; rez. *tu za Oblaze*, *Oblaz* (Livek, Most na Soči), *V Oblazèh* (Žiri). Primjerati je mogoče samo huculska mtpn. *Oblaz, Oblazy* in apel. *óblaz* »droga po występującym w dolinie rzcki zboczu gory« (Hrabec, Nazwy Hucul). Rudnicki, Bojki 26 navaja *oblaz* »stroma skalna ściana, uciążliwa droga po zboczu góry«. Mtpn. *Oblaz, Oblas, Ablaz* so tudi v Podkarpatski Rusiji (Petrov, Mež. nazv.).

obléči, *obléčem* (v. pf.) »vestire«, impf. *obláčiti, obláčim*, dial. tudi *oblâčati, -am* (pkm.); k temu *obléka* »vestis« in *oblačilo* (n.); v 16. st. *oblazhilu* in *oblezhi* (Megiser), v 18. st. *oblęzhi, oblęka, oblazhilu* (Pohlin). Prim. csl. *oblačiti, oblačǫ*, v glag. tekstih *oblačilo* »vestis«, *oblačati, oblačajǫ*; sbh. *obelčilo* (Krk, Vrbnik), *obûklo* (Kosmet), *prȅobuka* »preobleka« (Kosmet), kajk. *obleka*, v. *obláčiti se*, dial. *oblíći se, obukívati, obukujēm, obukòvati*, mak. *oblači se, oblaka, obleče*, a tudi *obleka, obleklo* »vestis«, blg. *obleko* »vestis«. Pri severnih Slov. slš. *obliect'*, gl. *hoblać* »obleči«, *hoblak* »obleka«, kaš. *oblok* »vestis«, ukr. *oblečy, oblekaty*; *obolikati, oboločovaty*. Stara zloženka iz **ob-velk-*, s prevojem **ob-volk-*. Enako tudi *sleči, slačiti (se)* »exuere vestem«. Dalje glej *vleči, vlačiti*.

óblič (m.) »Hobel«, *ôblati, ôblam* »hobeln«, v 16. st. *oblatj* »dolare«, v 18. st. *ublati* (Pohlin), *hobvati* (Gutsmann). K temu *ôblanci* (m. pl.) »ostružki«. Tudi kajk. *hoblić, ȍblić, òblić* poleg *hoblati, ȍblati, òblati* »planjati, strugati«. Izposojeno iz nvn. *Hobel, hobeln*, kar ni izpričano pred 15. st. in je prodrlo na jug iz srspn. *hövel, höveln*, hol. *heuvel* iz osnove **keu̯-p-* »kriviti« (Kluge-Götze, 311; de Vries, NEW 256). Slovanski sufiks *-ič* je dodan, da se izogne homonimnosti (Skok, I 674).

oblôda »dodatki k živinski krmi, otrobi, tropine, moka ipod.«, tudi *oblôdva* (goriš.) in *oblôja*; v 16. st. *obloja* (Trubar); k temu v. *oblóditi, oblódim* »zamešati zapeljati« a tudi »primešati živinski krmi«. Verjetno spada k *lóditi* »motiti, vabiti«, *lôda, lôdba* »igra«, kar je težko ločiti od *luditi* v drugih slov. jezikih. Vaillant, Slovo II 9 izvaja iz napačne dekompozicije iz **oblǫditi*, kar zavrača Machek², 341. Glej tudi Koštiál, ŽiS XXII 13.

ôblok I (m.), g. *oblôka* »okno« (pkm.); v 18. st. *oblok* »okno« (Gutsmann). Prim. sbh. kajk. *oblòk* (Habdelić, Jambrešić, Belostenec), čak. *ȍblok* »fenestra rotunda« (Mikalja, Stulić), ukr. podkarp. *óblok, óbolok* »okno«, slš. *oblok*, dial. tudi *oblak* »okno«, dl. *hóblak, wóblak* »okenski okvir«, toda gl. *wóbluk* »isto«. Iz slov. jezikov madž. *oblak* »odprtina za dim« in rum. *obloc* »okno«. Miklošič, 219 izvaja iz *obel* »okrogel«, enako Skok, Leks. Stud. 65 in ERHS II 538). Vendar Miklošičeva primerjava z lit. *blakā* »bližnji« ne drži (o tem Fraenkel, 47). Nesprejemljivo Machek², 405, ki suponira psl. **ob-lǫkъ* (glej *obok*), široko razprostranjene oblike z *-o-* naj bi bile izposojene iz slovenščine. Baltske besede, lit. *lángas*

»okno«, lot. *luôgs* »okno, odprtina«, stprus. *lanxto* »okno« so nazalizirane. Fraenkel, 339 primerja s tem slovin. *lągăc* »kriviti«.

oblôk II »lok, krivina«; *oblókati* »kriviti«, dem. *oblôčki* »obrvi«, novo knjižno *oblôčnica* »vrsta žarnice«. V tpn. *Bloke*, 1230 *Oblach*, 1260 *Oblukch*, 1262 *Oblak*, 1265 *Oblok*, 1300 *Blocha*, vendar še 1497 *Oblocha*. Prim. sbh. *òbluk*, blg. *oblъk*, csl. *oblǫkъ*, r. *óbluk*, p. *obląk*, č. *oblouk*, slš. *obluk*, gl. *wobluk*, dl. *hobluk* »lok, obok«. Iz **ob-lǫkъ* (Miklošič, 165; Vasmer, II 241). Poleg lit. *leñkti* »kriviti« tudi stprus. *lunkis* »kot«, lot. *lùnkans* »biegsam« (Trautmann, 159; Fraenkel, 356). Dalje glej *lok* in *ločiti*. Novo sln. *obȍk* je nastalo po švapanju iz **obųok*, naslonjeno na *bȍk* »stran«; k temu *bôčiti* »kriviti«.

oblosȕn (adj.) »požrešen, nezmeren« (vzh. štaj., pkm.), *oblosunost* »samogoltnost« (pkm.). Prim. sln. *oblo požirati* in stč. *oblo požiērati* »goltati«. Sestavljeno je iz *oblo* + *suniti*; splošno sln. *oblôja* »dodatki k živinski krmi«, izpričano že v 16. st. (Trubar), je morda **oblo-jeja* ad *jesti*, prim. p. *oblojca* »požeruh« < **oblo-jed-ca*, manj verjetno zaradi akcenta **oblodia* kljub sinonimu *oblôda*, dial. tudi *oblôdva* (goriš.).

obnam (adv.) »sprva, od začetka«; nejasno, samo sln.; v slov. jezikih doslej ni nikjer izpričana osnova **nem-*, v **nōm-* stopnji npr. lit. *núomona* »ravnati po občutku«, *núomonė* »mnenje, stališče, nazor«, *núomonis* »razum«, stvn. *nāmi* »po volji, všeč«, gr. νωμάω »porazdelim« poleg νόμος »šega, navada, način« (o tem Frisk, GEW II 302; Fraenkel, 512; Pokorny, 763). Iz te osnove se zdi razumljiv pomenski razvoj do sln. *ob-nam*.

obnôžina »pelod na čebeljih nožicah«, tudi *obnôžje* (m.); adj. *obnôžen*, *obnôžnat*; v 18. st. *obnôſhna* »Fußbeuthe« (Pohlin). Sestavljeno iz *ob* + *nožь* k *noga* kakor *obroč* iz *ob* + *rǫčь* k *rǫka* (Němec, LF 93). Z enakim pomenom sbh. *obnož*, *ȍbnōžanj* (Lika), r. *obnožka*, č. *obnůžka*, *obnožka*, slš. *obnôžka*, gl. *wobnožka*. Drugačen pomen je sln. *obnôžnja* »Concubine«, sbh. *obnožnica* »okovi na nogah«, enako stč. *obnož* in *ponožka*, danes »nogavica« (Machek², 406).

obôj (m.), f. *obôja*, n. *obôje* »uterque, utriusuqe«; adjektivizirano iz *oba*, *obě*, pod vplivom *dvoj*; po križanju z *obâdva* tudi *obodvôj* (vzh. štaj.); k temu tudi *obôjen*, *obadvoji* (Dalmatin), *obadvôjen*, *obodvôjen*, v 18. st. tudi *obdvoje* (Pohlin). Izvedeno *obôjič*, *obôjnat*, adv. *oboják*, *obojáko*. Zanimivo je *oboják* (m.), *obôjec*, *obojnák* (m.) »dvojnik« (Gutsmann), prim. č. *obòjňák* »dvojnik« (Breznik Razpr. ZDMV III 159), presenetljivo je *obojetuvati* »dvomiti« (Pohlin), prim. lit. *abejóti* »dvomiti«. Prim. sbh. *ȍboj* (13.—15. st.), dial. *obo* (Istra) < **oboje*, csl. *oboje*, *obòji*, str. *oboji*, danes samo *obóje*, č. *obój*. Enako je tvorjeno lit. *abejì* (m.), *ãbejos*, lot. *abeji*, stprus. *abbaien* in sti. *ubháyam*, avesta *uvayam* (Trautmann, 2; Vasmer, II 242).

obojetovati, *obojtujem* (v. impf.) »dvomiti« v 18. st. (Pohlin); prim. lit *abejóti* »dvomiti«. Zanimiva tvorba iz *oboje*, podobno p. *obojętny* s prvotnim pomenom »dvoličen«, kar ustreza lit. *abejìngas* »dvoumen, nejasen, enakovreden«, lot. *abejâdi*, *abejâds* »dvoličen«. Za pojem »dvomiti« (< **dvo-umiti*) je v sln. v 16. st. *cviblati* iz stvn. *zwīvalon* »dvomiti« in mlajše izposojeno tudi *cviflati*. Glej tudi *dimluvati* »dvomiti« (Pohlin, Gutsmann).

obojód (adv.) »obojen, na obe strani«; prim. csl. *obojǫdu* »utrimque«, stsb. *obojudu* »utrimque« (13. do 14. st.), str. *obojudu*, r. *obojudnyj*. Tvorjeno iz *oba*, *obojen* z nastavkom *-ǫdu* kakor *povsod*, csl. *vьsǫdu*, str. *vsjudu* (Vasmer, II 243).

obȍk (m.) »arcus, fornix«, tudi *obǫ̂k*; adj. *obǫ̂kan*, *obôčen*, izv. *obôčje* (n.) »Gefasswand«. Samo sln., verjetno posledica besednega križanja med *oblok* (II) in *bǫ̂k* »Seite«. Danes knjižno *bǫ̂čiti se* »wölben«, toda v 18. st. *lokati*, *lukati* »wölben«. Dalje glej *oblok* (II).

***obolči**, **obolčem* »obleči«; dial. *prewábouč* (= *preobolči*) »preobleči« (Čepno; Rigler, Notr. gov. 100, 142); prim. *obolkla* (*črne suknjice*), glej Miklošič, VGr. I 305. Gotovo **ob-vьlkti*; sorodno je lit. *vil̃kti*, *velkù*, *vilkaũ* »vleči, sleči«, *vilkė́ti*, *vilkiù* »hoditi oblečen, nositi obleko«, lot. *vilkt*, *vȩ̀lku*, *vilku* »vleči, obleči«, prus. *awilkis* »razvlečeno = motvoz, nit«. Ker v csl. ni izpričana forma **velkti*, **vьlkǫ* je treba tudi pri sbh. *vúći*, *vúčēm* suponirati isto **vьlkti* kakor v sln. *obolči*; na Krku *obelčilo* »obleka«, na Kosmetu *obùklo* (o tem Skok, III 634).

obôlzniti, *obôlznem* (v. pf.) »obliznniti« (jvzh. štaj.), tudi *oblȅzniti*, *oblȅznem* in impf. *obolzâvati*, *-âvam*, *obolzovâti*, *-ûjem*. Izvedeno iz redukcijske stopnje osnove *lizati*, torej **ob(ъ)lьz-nǫ-ti* (Miklošič, VGr. I 323). V EW 171 navaja Miklošič tudi sln. *prílast*, *prélast* (f.) »priboljšek pri živinski klaji«. Tudi sbh. *làznuti*, *lȁznēm*, dem. *lȁcnuti*, *lȁcnēm* (v. pf.), *oblàznuti*, *ulàznuti se*, stč. csl. *lьzáti*, *lьžǫ*, *ližǫ* (13. st.); vprašanje je, če je poleg splošnoslov. *lizati*, *ližǫ* mogoče suponirati psl. **lьzati*, **ližǫ* »lingere, lambere« poleg lit. *liė̃žti*, *liežiù* (ide.. **leiĝhįō*); redukcijsko stopnjo vokala pozna lit. *lìžteleti* »enkrat obliznniti« poleg dolgega *ī* v *lýžtelė́ti*, *lýžterė́ti* »enkrat močno obliznniti«. Iz psl. **lьzati*, *ližǫ* izhaja brez upoštevanja južnoslov. gradiva Meillet, MSL XIV 350; XVI 239; Trautmann, 155; Vaillant, Gramm. comp. III 2, 313. Dalje glej *lizati*.

obôra »ograjen pašnik«; v pomenu »ograjen rezervat za divjačino« je verjetno izposojeno iz č. Verjetno spada zraven tpn. *Obrne* (Bohinj). 1493 do 1503 *Obernach* < **ob-vorьn-jane*; pri Ribnici mtpn. *Male*, *Velike*, *Srednje Obrnišče*. Nejasno je tpn. *Oborče*, 1253 *Avorza*, 1297 *Aborza* < **oborica* (?). Iz sln. verjetno n. dial. *Wurn* »planinski pašnik« (Koštiál, Svoboda, 1951, 188). Prim. sbh. *ȍbor* (m.) »tamar, svinjak, dvorišče«, pogostno v tpn. in mtpn. *Obor*, *Obori*, *Oborina*, dial. tudi *obarak* (Turška Hrvatska); mak. *obor* »tamar, hlev«; blg. *obor* »ograja« za konje«, enako stč. *obora*, poleg nč. *obora* »rezervat«; p. starejše *obora* »hlev«; toda r. *obóra* »vezalka za opanke«. Iz slov. jezikov je alb. *obór*, *ombór*, rum. *obor*, arum. *ubor*, ngr. ὀβορός in lit. *abarà*, povsod s pomenom »prostor za živino, dvorišče«. Izvedeno iz **ob-vor-* (Miklošič, 381 in Lex. Psl. 472; Holub-Kopečný, 250; Machek², 406).

obôrek (m.), g. *obôrka* »mera za žito, pol kupljenika«; prim. sbh. zah. *ùborak* »žitna mera«, str. *uborokъ* (13. st.), ukr. *uborók*, p. *węborek* »vrč« poleg *wębor*, č. *úborek*, tudi *úbor*, *oubor* »košara«, slš. *uborka* »košara«, dl. *bórk* »kad«, plb. *wumberak* »žehtar«. Psl. **ǫborъ* je najbolj verjetno stara izposojenka iz stvn. *ambar* »Eimer«, to pa preko lat. *amphora* iz gr. ἀμ(φι)φορεύς »posoda z dvema ročema« (Miklošič, 221; Uhlenbeck JA XV 482; Schwarz, JA XLI 126; Kiparsky, SLG 254). Manj verjetno je psl. **ǫborъ* domače in samo prasorodno s stvn. *ampri* »Eimer«, sti. *ambhṛṇás* »čeber« (Mladenov, KZ XLIV 370; Iljinskij, IORJ XXV 432), težko pa je izhajati iz **ǫ-borъ* (Brandt, RFV XXIII 96). Stpr. *wumbaris* »Eimer« je prevzeto iz p., rum. *oboroc* z *o-* govori za staro izposojenko. Oštir, AAS I 98 suponira za vse to paleoevropsko poreklo.

oborîti, *oborîm* »vreči na tla, premagati« (vzh. štaj., Miklošič); kot tehnični termin tudi knjižno *oboríti (se)* »izlužiti (se)«, *oborína* »usedek«, *oborílo* »sredstvo, ki povzroča sesedanje«. Prim. sbh. *obòriti* »vreči na tla«, *razòriti* »razrušiti«, mak. *ubori* »vrže« (nar. pesem), *razori*, blg. *órja* »rušiti«, csl. *oriti*, *razoriti*, *sъnoriti*, r. *razorítь* in po napačni dekomp. *zorítь*, *razór* »razvalina«, ukr. *razoryty*, *razor*. Sln. orn. *Razor* je verjetno samo ljudsko etim. naslonjeno na *orati*. Sorodno je lit. *ardýti*, lot. *ãrdît* »razpustiti« in v drugi prevojni stopnji lit. *érdéti* ter *irti* »isto«, lot. *ir̃t*, čemur odgovarja samo sln. *jerína* »kraška prst«, *jerič* »iver«. Dalje primerjajo sti. *árdati*, *ṛdáti* »razprhne«, *ardáyati* »razdrobi, razbije«, toh. A *ārts*, B *arts* »posamezen« (v. Windekens, BSL XLI 57), gr. ἔρημος »posamezen« (Mühlenbach-Endzelin, I 241; 576; Trautmann, 12; Meillet, MSL IX 143). Zgrešeno Skok, II 565, ki povezuje *ob-oriti* in *oriti (se)* »razlegati (se)« iz neke suponirane onomatopeje **-or-*.

obotáviti se, *obotâvim se* (pf.) »vneti, prisaditi se (o rani)« (dol.), impf. *obotavljatí se*, *obotávljam se*; k temu *obotâva*, *obotâvica*, *obotávljanje* »vnetje, prisad. Samo sln., zdi se, da je samo naslonjeno na *otáviti* »rediti« (tudi *ob-* po funkciji ne ustreza) in je nastalo po besednem križanju s pomensko enako osnovo, ki jo imamo v csl. *raz-botěti*, *raz-botěvati* »rediti«, r. *botétь*, *butetь* »oteči«, ukr. *botíty*, p. *botwieć*, č. *botnati*, *botněti*, z nejasno etimologijo. Zgrešeno Berneker, I 77, ki misli na izposojenko iz hol. *bot*, dan. *but*, »top, kratek, debel« (o tem Otrębski, ŽW 266). Petersson, Zur Slav. WF. 36 primerja lat. *botulus* »danka, klobasa«. Machek², 61 opozarja na lat *tabeō* »tajam, močim« z metatezo *-t-b-*. Adj. *obotavljív*, *obotávljav*.

obotávljati se (v. impf.), *obotávljam se* »oklevati, cincati«; k temu *obotâva* »cincanje, oklevanje«, *obotâvica* »omama (od dima)«, adj. *obotavljív*, *obotavljáv*; v 18. st. *obotavlam se* »wanken, zaudern«, *obotavlavz* »ein Zauderer« (Pohlin), *obotaulati se* »zaudern« (Gutsmann). Samo sln. Pomensko enako je *otávljati*, *otàvljam* »zamujati« (vzh. štaj.), npr. *otávljati z delom* in *otávljati se* »oklevati«. Čop, SR XIII 197 opozarja na *távati* »postopati, bloditi«, *tavljáti* »boječe omahovati« (gor.) in na lit. *taujóti* »postopati, klatiti se«, lot. *taũjât* »isto«, *taũņa* »cincavec«, *taũņâtiês* »oklevati« in suponira isto osnovo **tū-* kakor v csl. *tuně* »zastonj«, sln. *obstonj*. Drugače, manj verjetno Mühlenbach-Endezelin, IV 138 in Vasmer, III 150, ki z lotiško besedno družino primerja r. *tulítь*, sln. *prituliti se* »počepniti«.

obrâz (m.) »facies, vultus«, v starejšem pomenu tudi »podoba«; v 16. st. *obras* »facies, vultus, statua« (Dalmatin). V. *obraziti*, *obrazim* »poškodovati, obrabiti«, v 16. st. *obrasyti* (Megiser), *obraſejnje*, *pres obrasejnja* »nepoškodovan«, kaže na prvotni pomen *raziti* »rezati«, torej bi bilo najprej »statua, kip«, enako že csl. *obrazъ* »forma, species, figura« toda tudi že »character, persona« in »facies« poleg »modus, symbolum«. Vsi ti pomeni so izpričani tudi sbh.; mak. *obraz* »lice, slika, lik«, celo rum. *obráz*, *obrájí* »lice, obličje, slika«. Toda r. *obráz*, p., č., slš. *obraz* pomeni samo »slika«. Dalje glej *raziti*.

obraziti, *obrazim* »razžaliti, pregrešiti, pohujšati«; v 16. st. *obrasil* (Bohorič, Dalmatin), *obraſyti*, *obraſiti* (Megiser), v 17.—18. st. *obrasiti* »isto« (Kastelec-Vorenc); dial. je še živo *urâziti*, *urâzim* »raniti, zadeti, razžaliti« (pkm.), *urâz* (m.) »škoda«, *urâza*, *urâžek* »žalitev« (Cigale). Prim. csl. *uraziti* (pf.), *uražati* (impf.) »percutere«, č. *uraziti*, *urážěti* »razžaliti«, *urážlivý* »žaljiv«, p. *obrazić*, *urazić* »razžaliti«, *uraza* »žalitev«, *obraźliwy*, *uraźliwy* »žaljiv«. Izvedeno od *ráziti* »dolbsti«, kar je prevoj k *rězati*; iz iste prevojne stopnje je lit. *rúožas* »ris, črta, okraj« poleg *rę̃žti*, *raižýti* »rezati« (Miklošič, 273; Brückner, 454; Machek², 509; Fraenkel, 726). Glej tudi *obraz*, *poraziti*, *rezati*, *porez*.

obrégniti se I, *obrêgnem se* (v. pf.) »nasprotovati, zaleteti se v kaj, revskati na koga«, impf. *obrégati se*, *obregováti se*, tudi *obrezati se*, *obrezováti se* »isto«, dial. tudi »režati se«; v 16. st. *obrégniti ſe* (Dalmatin); adj. *obregljìv*, *obrézen* »trmast, trdovraten«, v 18. st. *obresen* »bösartig« (Gutsmann), morda tudi *obreſnéti se*, *obreſnem se* »rependere, auszahlen« (Pohlin). Pomensko najbliže je sbh. *obrecnuti se*, *obrecivati se* poleg *nàbreknuti se*, *nabrekívati*, *nabrecívati se* »zoperstaviti se«. Dalje nejasno; Skok, I 206 izhaja iz sbh. *bréknuti* »hrumeti, ropotati«, *brěkati se* »osorno govoriti« in domneva na križanje dveh onomatopej **bhrenk-* in **bherg-*. Sorodno se dozdeva lit. *barškė́ti* »ropotati, rožljati«, lot. *barkš(k)êt* »naglo govoriti«, *bar̃kš(k)is* »goflja« poleg lit. *brózdauti*, *brozdėti* »razsajati, divjati, telebniti«, kar je verjetno onomatopeja kakor stvn. *brastōn*, *brestan* »ropotati«, srvn. *kristen* »rezko vpiti«, stir. *brissim* ipod. (Brugmann, II 3², 370; Persson, Btr. 330, 347; Stang, Verbum 135; Fraenkel, 35).

obrégniti se II, *obrêgnem se* (v. pf.) »razsvetliti se«, npr. *nebo se je obregnilo*; k temu tudi simpleks *brégniti*, *brêgnem* (pf.), npr. *sonce bregne skozi oblake*. Pomensko enako je tudi sln. *dégniti*, *dêgnem* (vzh. štaj., pkm.), kar povezuje Berneker, I 182 in po njem Pokorny, 241 z *degъtь* »katran«, avtor v ESSJ I 91 z *dega*. Ker so splošnoslov. oblike *brěskъ* (glej *bresk*), kar je morda staro **bhrēǵ-sk-*, enako lit. *brěkšti* »daniti se«, je sln. *bregniti* in **d(r)egniti* križanje nezveneče variante z zvenečo *brězgъ*, sln. dial. *brezdéti* (dol.). O nastanku zveneče oblike so mnenja različna (Berneker, I 85; Trautmann, 37; Fraenkel,

ZSPh XX 281; LEW 55; Sadnik-Aitzetmüller, I 150).

obrêst (f.) »usura, fenus«, nav. pl. *obrêsti*, starejše tudi *obrest* »lucrum«, v 16. st. *obrest* »dobiček, korist« (Megiser), *obreſt*, *obrejst* (Dalmatin), *kaj obreſti ishzhesh* (Trubar), v 18. st. *obręſt* »anatocismus, foenus, census« (Pohlin), *obreſt*, *obrieſt* »Gewinn, Wucher« (Gutsmann), tudi *obrêstek* »isto«, dial. *obresek* »nagrada najditelju« (Krn); adj. *obrésten*, v. *obrestováti se*, *obrestnína* »davek na obresti«. Gotovo izvedeno iz *obresti*, *obre(n)tem* »najti« (Miklošič, 278), prim. stsb. *obrěstivь* »utilis, uti videtur«, č. dial. *obřislo* »šega, navada«.

obresti, *obrétem* (v. pf.) »najti, odkriti« (Posočje, Benečija), prez. tudi *obrénčem* (Rezija, Zilja), *obrénčem se* »nahajam se, sem«; impf. *obrétati* (kor.). Star kompositum iz neohranjenega **rět-ti*, **ręt-ję* z nazalnim infiksom. Iz iste osnove tudi *sréčati*, *srêčam*, na severu in severozahodu *srenčati* toda dial. *srel* < **sъrětlъ*. Prim. csl. *obrěsti*, *obręštǫ* (Zog., Mar., Cloz., Supr.) poleg *sъrěšti*, *sъręštǫ* (*usъrěsti*, *priobrěsti*), zastarelo sbh. *ȍbresti*, *ȍbretēm* poleg *ȍbreti*, *ȍbrim* (Stulić) in *srȅsti*, *srȅtem*, *srijètati*; r. *obrestí*, *obrestú*, str. *obrěsti*, *obrjatú* poleg *vstretitь*, *vstrečátь*. V drugih slov. jezikih ni več kom. z *obrazen* č. dial. *obьíslo* »navada« (glej *obrest*), širši areal ima *sъrěsti*, blg. *sretja*, *strétja*, mak. *srete*, *sretne*, *srék'ava*, ukr. *zustrity*, *zustričaty*, br. *strecь*, *strecacь*, p. *postrześć*, *postrzatnąć*, č. *stretnouti*, *stříci*. Neslovanske primerjave so dvomljive. Najbolj verjetna paralela se zdi stir. *rethid* »beži« (Vaillant, BSL XL 25; Stang, Verbum 53; Mikkola, UGr. III 84; Machek², 586, dvomi Vasmer, II 244), ne spada zraven lit. *rãtas* »kolo« (o tem Fraenkel, 703). Bezzenberger, BB XXVI 168 primerja lit. *surẽsti*, *sùrėčan* »zgrabiti«, pomisleke povzroča lit. *ràsti*, *randù* »najti« (drugače o tem Fraenkel, 700).

obrézniti, *obrêznem* (v. pf.) »dobiti oster, trpek okus« (Tolmin). Prim. r. dial. *obréznutь* »skisati«, ukr. *zbresknuty*, p. *obrzazgnąć*, *obrzyzgnąć* (*obrzazg* »trpek okus«), č. *zabřesknouti* »skisati se (o mleku)«, (*o*)*břesk* »trpek okus«, *břečt'ák* »kislo mleko«, slš. *brznút'* »skisati«, *nabrzglý* »skisan«. Stara izloženka iz **ob-versk-*; simpleks je ohranjen v sln. frazi *kisel kot vrisk*, prim. č. dial. *kiselý jak vřesk*. Machek, Recherches 80 je primerjal lit. *vìrkšti* »narasti, požolteti, skisati se«, toda v ESČ², 72 je to mnenje opustil in sprejel norv. *brisk* »trpek okus«, *brisken* »grenak, trpek«. Nejasna in osporavana je povezava te osnove z r. *boršč* »vrsta juhe« (Machek, LF LXIII 129, dvomi Vasmer, I 110).

óbrh I (prep.) »nad, zgoraj« (pkm., vzh. štaj., gor.), npr. *obrh tega* »nad to«, dial. tudi *ober vas* »nad vas«, *ober vsjeh gour* »nad vsemi gorami«. Sestavljeno iz **ob-vьrchъ*, prim. *povrh*, *navrh* in *vrh tega*. Tudi panonsko sbh. *obrh*, *obrš* »nad«, srbsko csl. *obrъchъ togo pirъga* »nad tem stolpom«. Adjektivizirano sln. *obršen*, *obȓšni* »zgornji«, subst. *obȓša* (f.) »drevesna krošnja«, pl. *obrše* »zgornje brajde v vinogradu« (Rogatec), *obȓšje* (m.) »zgornji del hiše«, tudi »zgornji del vinograda« (bkr.), enako sbh. kajk. *obršje* »zgornji rob vinograda«, *obrš*, *obršje* (pl.) »grič«, st. sbh. *obrъšъ*, *obrъšina* »grič« in r. dial. *oberšъ* »vrh«. Sln. pogostno v tpn. *Obrše*, *Obršnica*, 1359 *Oberschach*, 1439 *Oberschitz* in mtpn. *Obrši*, *Obršje*, *Obršnica*, *Obršnjak*, sbh. v Dalmaciji in na otokih tpn. *Obršje*, *Obršani*. V tem **ob-vьrchъ* je treba iskati neki odvisni sklon k **vьrchъ*, prim. lit. *viršum̃* »zgoraj« (instr. sg.), *viršũj* »zgoraj« (lok. sg.).

obrh II (m.) »tip kraškega izvira, fons« (okolica Cerknice); pogostno v hidronimiji *Obrh*, *Obršec*, *Obršek*, *Obršček* (avtor, SVI II 58), n. pr. *Obrh* (Črnomelj), 1427 *bey dem Ursprung*, *Obrh* (Šempeter), 1425 *Oburch*, *Oburich*, 1467 *Oberch*, (M. Kos, Gradivo II 398). Ker najdemo v tpn. poleg *Obrh* tudi *Ambrh* (Ramovš, HGr. II 10), je treba verjetno razlikovati **ob-vьrchъ* »nad, zgoraj« in samo sln. *obrh* »fons« < **ǫ-bъrchъ* iz osnove ide. **bhere-* »vreti, kipeti«, ohranjeni tudi v *izber* »fons« (avtor, Razpr. SAZU VII 164).

obȓkniti se, *obȓknem se* (v. pf.) »hitro se zasukati« impf. *obrkávati se*; k temu *obrlénec* (m.) »vrtinec, zasuk«, npr. *v obrlenec se sukati* »vrteti se«, *vetrni obrlénec* »zračni vrtinec«; iz **ob-chъr-k-nǫti*, **ob-chъr-l-ьnьcь*. Ista osnova je v sbh. *hrȍ*, *hrȇ* »hiter, nagel«, *hȑliti* »hiteti«, č. *chrleti* »vreči, hiteti«, blg. *hvъ́rljam* in *fŕljam* »vržem«, Berneker, I 410 rekonstruira onomatopejo *chvъrliti*; vendar je mogoče, da se je pomešalo med seboj več homonimnih osnov. Glej tudi *krlȁv*, *kavrna*, *frléti*.

óbrlin (m.) »sramotni steber, sramotni oder«; nejasno; tvorjeno kakor *ogrlîn*, v 18. st. *ogerlin* »numella, Halseisen« (Pohlin), *ogerlin*, *ogerlenizh* »Halsband« (Gutsmann), toda *pripeti h ogerlinu* »an der Pranger stellen«; v 17. st. *ogrlo* (n.) »pasji ovratnik« (Kastelec), kar jasno priča za **ob-gъrdlo* (glej *grlo*). A tudi sbh. kajk. *oberlin* »columbar, numella, pilorium« poleg *berlina*, *barlina*, *brlina* »Pranger«, kar je izposojeno iz ben., furl. *berlina* »antica pena« po izvoru verjetno stvn. *bretling* »deščica s popisom zločina, ki ga je kaznjenec zagrešil« (Battisti-Alessio, I 494; Štrekelj, Lwk. 43; Skok, I 213). Ne spada pa sem sln. *obrlenec* »Kreisbewegung, Wirbel« (glej *obrliti*).

obrlínec (m.) »obrat v levo«; dial. *iti v oberlenks* (Sv. Miklavž); izposojeno iz n. *halberlinks* »staro vojaško povelje« (Kelemina, rkp. ostalina).

obrôč (m.), g. *obrôča* »circulus«, v 16. st. *obrozh* (Megiser);, dem. *obrôček*, *obrôčec*, *obrôčič*, adj. *obrôčen*, *obrôčkast*; v. *obróčati* (*kravo*); izv. *obrôčnik*, *obrôčnjak* »nož za delanje obročev«, *obrôčar* »izdelovalec obročev«. Slošnoslov., sbh. *ȍbrūč*, mak. *obrač*, blg. *óbrъč*, csl. *obrǫčь*, r. *óbruč*, ukr. *obrúč*, p. *obręcz*, č., slš. *obruč*, gl. *wobruč*, dl. *hobruc*, *hobryc* »armilla«. Psl. *ob-rǫčь*, izvedeno iz *rǫka* enako kakor lit. *aprankis* »armilla«: *rankà* »roka« (Trautmann, 237; Vasmer, I 245; Fraenkel, 697). Dalje glej *roka*.

obrót (m.) »Artemisia abrotanum«, tudi *obarat*, *aborat*, *abret*, *abrotica*, *abratica*, *abrašica*, v 18. st. *abarat* (Gutsmann). Sinonim je tudi *ciper*; to zadnje ime je tudi sbh. dial. *ciper* in je izposojeno iz n. *Zipersamen*, *Zeppersamen*, *Ziperl* »Artemisia Cina«; n. *Abrot*, *Abbraute* »Artemisia pontica« (Marzell, Pflanzenn. I 427, verjetno iz gr. ἀβρότονον »Artemisia abrotanum« neznanega porekla (Frisk, I 5).

obrȍv (m.), g. *obróva* »nasip, ježa, gat« tudi »breg, jarek, klanec« (bkr.); v 17. st. »utrdba, palisada« (Dict.); v Prekmurju »Überböschung«; v Beli Krajini tudi mtpn. *Pod Obróvom, Pod Obróvi, Obróvnica.* Tudi sbh. *obrov* »cinctura civitatis« (Belostenec), v tpn. *Obrov, Obrovac* (Mažuranić, Prin. 786; Skok, III 148); iz **ob-rovъ*, glej *rov* in *riti.*

obŕsniti se, *obȓsnem se* »popraviti se (po bolezni), odebeliti se« (Tolmin); k temu cgn. *Obrsnel, Obršnel.* Pomensko enako je č. dial. *brchat' se, brcholit' sa* poleg *brsat se, bresat se, berchat se,* slš. *brchat' sa* »popravljati se, prebujati se iz spanja, okorno se gibati, spametovati se«. Machek², 66 rekonstruira psl. **bьrchati sę, bьrchajǫ sę* in primerja lot. *spir̃gt, spirgstu* »genesen, erstarken, frisch werden«, *spir̃gis* »lebhafte Augen«, *spir̃gans* »brhek, živahen« iz ide. **sp(h)erə-* (o tem Fraenkel, 873). Poleg lit. *pirkšnìs* »žerjavica« je lot. *bìrkstis* »žerjavica« (Fraenkel, 596). Nepregledna besedna družina. Glej tudi *brkati* »tekniti« in *brhek.*

obŕt (f), g. *obȓti* »profesio, artificium«, tudi *obȓt,* g. *obrtȋ* in *obȓt* (m) g. *obŕta;* izv. *obrtnik* »faber«, *obrtníštvo,* redkeje *obrtnȋja, obrtstvo;* v. *obrtováti* in iz tega adj. *óbrtóven.* Starejše adj. *obŕten* »okreten, spreten, delaven« (Pohlin, Gutsmann) Nedvomno iz **ob-vьrtь* in **ob-vьrtь;* prim. csl. *obrьtěti* »obrniti«. Sln. tudi *obrta* (f.) »obrat«, dial. *na óbrt, na obrto* »narobe, na robno stran«, npr. *šivati na óbrt, čevlji na óbrt* (notr.), dalje *obrtalo* (n) »stvar, ki se vedno suče«, *obrteníca* »neki ljudski ples«. Sbh. *òbrtati, òbrčem* »obračati, sukati«, stč. *obrtati,* slš. *obrtat',* csl. *obrьtěti* »ogrniti, kotaliti, ukr. *bertaty sja* »vrteti se«; toda sln. samo pf. *obrniti, obrnem *ob-vьrtnǫti;* sbh. *obrta* (f) »cestni ovinek, gorski zagib«, (ukr. v Karpatih mtpn. *Obirtinъ*); starejše zah. sbh. *òbȓtan* »okreten, pripraven«, mak. *obrt* (m.) »obrat, obtok«, blg. *obrъt* »ozara«. Iz slov. jezikov tudi st. rum. *bъrtesk* »circumago«. Glej tudi *kobacati* in *vrteti.*

obrȗnek (m.), g. *obrȗnka* »brazgotina« (knjižno in notr.), »grča v deski« (Tolmin), »tnalo, klada« (dol.); tudi *obrȗnka* (f.); adj. *obrȗnkast,* izv. *obrȗnkarica* »vrsta hruške«. Samo sln., nejasno; morda **obrъvьnъkъ* kakor *obrv* (I); morda **obъrvьnъkъ* kakor *brv, obrv* (II). K pomenu ukr. dial. *brová,* »tnalo, klada« (< **brъvь*) poleg *berv* (f.), *bérva* »tnalo, klada«. Lit. *briaunà* »rob, hrbet noža, napušč, gredelj« prištevajo k besedni družini ide. **bhrū-* »obrv« (Persson, Beitr. 17 d; Fraenkel, 57).

obrȗs (m.) »prt, brisača« (vzh. štaj.). Splošno slov., prim. sbh. kajk., čak. *òbrus* »isto«, tudi *ùbrus* (Dubrovnik), v 12 st. *ubrus* »sudarium, mappa« (Hadrovics, ZSPh XXIX 12), mak. *obrus,* blg. *obrùs,* csl. *ubrusъ, ubrusьсь, obrusъ,* r. *ubrús* »ruta«, *obrús* »prt, brisača«, ukr. *obrús,* br. *abrús* »rjuha« (iz tega lit. *abrūsas* »rjuha«), p. *obrus,* č. *ubrus* »prt«, dial. tudi *obrus,* stč. *brusec* »brisača«, slš. *obrus.* Iz slov. jezikov tudi madž. *abrosz* »prt, deka, zemljevid«. Najbolj verjetno iz **o-brusъ* k osnovi, ki je v sln. *brusiti, brisati, obrsniti* (tako Vasmer, II 245; Sadnik-Aitzetmüller, 166). Drugače Machek, SPFFBU I 85, ki rekonstruira **ob-rusъ* k slš. *obrusat'* »napraviti rese na robovih tkanine.«

obrúten (adj.) »okoren, neroden, nespreten« (Vrsno). Osamljeno; Kurkina, OLA, 1980, 275 primerja r. dial. *obrjúta* (f.), *obrjútok* (m.), *obreútok* »debel, zavaljen, nespreten« nejasnega porekla. Vasmer, II 245 z rezervo pritegne r. *brjuzgnutь* »napihniti«; dvomljivo je sorodstvo z gr. βρύω »kaliti, brsteti, napihovati se«, ἔμβρυον »zarodek« (Gorjajev, Dop. I 30; ne sprejme tega Frisk, I 274). Trubačev v ruski izdaji Vasmerja, III 208 predlaga zvezo z **rjuti, *rovǫ, *reveti,* sln. *rjuti, rjoveti,* kar vsaj za sln. *obrúten* ne prihaja v poštev; pomensko je težko misliti tudi na it. *brutto* »surov, grob, neumen«.

obȓv (f.), g. *obrvȋ* »supercilium, Augenbrause«, tudi *obȓva* (f.); v 16. st. *obirve* (Megiser), v 18. *oberva, obierva, obra* (Gutsmann); prim. sbh. starejše *ȍbrv,* danes *ȍbrva,* csl. *obrъvь* tudi »trepalnica, veka«. Pri severnih Slovanih samo slš. *obrv(a),* pl. *obrvy,* č. dial. *obervě* in ukr. dial. *obérvo,* pl. *obírvi* in plb. pl. *vúobr(v)e.* Poleg tega csl. *brъvь,* tudi sbh. *bȓv* (f.) »trepalnica«, *brъvь* v 13. st.; blg. dial. *bərva* »obrv, brki«, r. *brovь,* ukr. *brovà, birvà, bìrva,* č. *brva* je zašlo v knjižni jezik iz Hankovih ponaredb, p. *brew,* v 16. st. tudi »obraz«, *wbrew* »navkljub«, pom. *brəva,* slovin. *breve.* Sorodno je lit. *bruvìs* »obrv«, stprus. *wubri* (**bruwi*), stisl. *brūn,* sti. *bhrūḥ,* avesta dual *brvat-,* grš. ὀφρῦς, mak. ἀβρούτες (= ἀβρουϝες). Psl. verjetno **bry,* g. *brъve,* oblike tipa **obrъvь* so se morda razvile zaradi homonimije z *brv.* in niso identične z grš. ὀφρῦς, kot mislita Lorentz, JA XXVII, 467 in Machek², 70. Nekateri avtorji suponirajo isto osnovo v *obrv* in *brv,* drugi mislijo na dve različni osnovi. Podrobna novejša literatura pri Trubačev, ES III 63; kritično Slawski, Sł. prasl. I 403, upoštevanja vredno tudi Skok, II 539 in Fraenkel, 57

ȍbsok (m.) »preiskava« (vzh. štaj.); tudi kajk. *ȍsok* (Habdelić) poleg sbh. *sȍk* »indicator« (Črna gora), *zȍk* (Dalmacija), *sȍdžbina* »nagrada naznanitelju«, v 16. st. *sočiti* »kazati« (Marulić); blg. *soča* »kazati«, csl. *sokъ* »accusator«, *sočiti, osočiti* »indicirati«; r. *sok* »tožnik, špion«, *sočítь* »iskati, naznaniti«, ukr. *osočyty* »naznaniti«, *otsočyty* »sprostiti«, p. *soczyć* »obrekovati«, *osoczyć* »zalotiti«; stč. *sok* »tožnik«, nč. *sok* »rival«, *sousok* »priležnik«, slš. *sok* »rival«.

V dolgi prevojni stopnji sln. *za-sáčiti, zasȃčim* »zalotiti, ujeti«, *zasȃčba, zasȃčnik,* prim. mak. *sakan* »hoten, željan«, *sakana* (adv.) »hoté«, *sakanik* »ljubimec«, blg. *sákam* »zahtevam, terjam«. Sorodno je lit. *sakýti* »pripovedovati, pridigati«, lot. *sacît* »reči«, *saka* »povest« (poleg lit. *sèkti,* »pripovedovati«) in *sèkti, sekù* »zasledovati, vohuniti«, *sakùs* »slednik«, lot. *sekt* »slediti, vohuniti; sti. *sácate, saścati* »sledi, spremlja«, avesta *hačaiti* »sledi«, lat. *sequitur* »sledi«, gr. ἕπεται, stir. *sechithir* »sledi«. (Miklošič, 313; Trautmann, 254; Fraenkel, ZSPh XX 251 in LEW 773; Vasmer, II 688; Machek² 566; Skok, III 302). Nekateri starejši avtorji so mislili, da je izposojeno iz got. *sakan* »streiten« (Uhlenbeck. JA XV 491; Mikkola, RES I 202; Kiparsky, LW 83).

obstȏnj (adv.) »zastonj«; v 16. st. *obſtonj* »frustra«, *saobſtojn* (Megiser); dial. *za obstunj* (vzh. štaj.), danes knjižno *zastónj,* po Miklošiču, LP 1015 iz **za-sъ-tunje,* csl. poleg *tunъ* »gratis«, tudi *zatunje;*

sbh. kajk. *stunj* »gratis« (Habdelić) in sln. *stúnja* »psovka osebi, ki noče delati«; blg. *tun* »napačen«, *túne* »zaman«, r. *tune* »zastonj«, *týnnyj* »zastonjski«, p. dial. *tuni* »poceni« poleg *tani* (Stieber, ZfSl IX 381), vzh. slš. *tuńi* »poceni«, gl., dl. *tuni*. Vasmer, III 153 zavrača povezavo z lat. *tenuis* (Gorjajev, ES 380), pušča nerazloženo. Čop, SR XIII 199 opozarja na lot. *taũńa* »dolgočasnež, cincarec«, *taũńât* »obirati se«, *tũls* »top, počasen«, *taũjât* »počasnež, cincarec«, iz ide. **tū-lo-* (o tem Pokorny, 1098). Dalje glej *obotavljati*.

obstrêt (f.), g. *obstrêti* »svetniški sijaj okoli glave; sij okoli sonca, meseca; rjav krog okoli prsnih bradavic« v 18. st. *obstretna* (Gutsmann), pri Vodniku v zadnjem pomenu *obſtrêtek*, v prvih pomenih tudi *obstrêtje* (n.) *obstrêtina*. Psl. **ob-stertь*, i-deblo iz verbalne osnove **sterti*, **stьrǫ*, sln. *razprostreti, razprostirati, prostor*; dial. še sln. *obstréti, ob-strȇm, ob-stérem* »obkrožiti, obdati, obbiti«. Enako je tvorjeno sln. dial. *zijat* (f.) »jama, votlina« (Goriš.).

obšániti, *obšánim* (v. pf.) »osramotiti, zasmehovati«, impf. *obšanováti, obšanûjem*; k temu *obšanost* (f.) »zmešnjava, nered« in cgn. *Šanda* (?). Po Miklošiču, 291 sln., po Pleteršniku kajkavsko. Nejasno; po Miklošičevem mnenju je treba ločiti od *presenetiti*.

obûh (m.) »bat, kij, čok«. Z enakim pomenom prim. slš. *obuch* in tudi č. *obuch*, tudi »gornja stran sekire«. V drugih slov. jezikih je pomen »hrbet tolkača, hrbtna stran ostrega orodja«, prim. str. *obuchъ*, r. *óbuch*, ukr. *obúch*, p. *obuch*. Verjetno **o-buchъ*, prim. sln. *obúhati* »pretolči« (Brandt, RFV XXIII 94; Christiani, KZ XXXVI 592; Vasmer, II 246). Manj verjetna je rekonstrukcija **ob-uchъ* ad *uho* (Preobraženskij, I 632; Holub, 178).

obuti, *obûjem* (v. pf.) »calceos inducere«, impf. *obúvati, obúvam*; dial. tudi *hlače obuvati* »obleči«; v 18. st. *obuti, obujem, obuvam* »calceare« (Pohlin), *obujem* »ziehe Strümphe oder Schuhe an«, *zhrieule obuti* (Gutsmann), dial. *ųbût, wàpt* (Postojna), *wabə̀t, ǫbə̑t* (Črni vrh), *ųôbit* (Trpčane), *obȳt* (Ramovš, JA XXXVII 295; Rigler, N.G. 79 d). Številne izvedenke kakor *obûtev* (f.), *obûtva, obuválo* (n.), starejše tudi *ob'ja* (Gutsmann), *obútel, obútela, obûtež, obútalo, obuvílo, obúča*. Samo kompositum iz osnove **-uti*, *-ujǫ* poleg *sezúti, izúti, zúti* »excalceare«, v 16. st, *izuti* (Trubar, Megiser), v 18. st. *sesuti, vunsesuti ſezujem* (Megiser). Splošno slov.; sbh. *òbuti, ȍbujēm, ìzuti, izujem*, mak. *obue, sobuva*, blg. *obúja, izúja, sъbúja*, csl. *obuti, izuti*, r. *obútь, razutь*, ur. *obúty, vzúty, rozzúty*, br. *abúcь, razzúcь*, p. *obuć, zzuć*, č. *obouti, vyzouti*, dial. *zezout* (z reduplikacijo prepozicije kot sln. *sezuti*), slš. *obuť, vyzuť*, gl. *wobuć, zuć*, dl. *wobuś*. Najbliže sorodno je lit. *aũti* »obuti, sezuti«, lot. *àut*, stprus. *auclo* »uzda«, toda tudi lit. *ap-aũti* »obuti«, *iš-aũti* »sezuti«. Dalje lat. le s prepozicijo *induō* »oblečem«, *exuô* »slečem«, vse iz ide. **eų-* »obleči«. (Miklošič, 371; Trautmann, 21; Persson, KZ XLVIII, 127; Beitr. 649; Hujer, LF XLVI 343; Zubatý, Stud. a čl. I 297).

ocel (m.) »jeklo« (vzh. štaj.), tudi *ocȇl* in *ocȇlo* (n.), adj. *ocȇln, oclȇn* (Pomurje) poleg *čȇl* (Ptuj), npr. *ocelno zrnje* (Ščavnica), *čelo zrno* (Ptuj) v. *oclati* »jekliti«. Od tega ne moremo ločiti tudi gorenjsko *cȇl* (m.), *cel* (f.), g. *cȇlî* »orodje«, pisano tudi *cêv*, kol. *cêvje, cevôvje*.

Prim. sbh. *ocil(j), ocilo* poleg *acal, acar*, r. csl. *ocelь*, č. *ocel*, gl. *wocel* »jeklo«, p. dial. *ocel* »rob na podkvi«, ukr. *ocil, ocilak* »kresilo«. Iz slov. jezikov tudi madž. *acél* »jeklo«, rum. *ocel, ocele*, medtem ko je stvn. *ecchil* (glej *jeklo*) in ngr. *ἄτζαλον, ἐτζαλον* »jeklo« prevzeto naravnost iz lat. *aciale* poleg *aciarium* »jeklo«, izv. iz *aciēs* »ostrina« (Meyer-Lübke, 103). Slovenskim oblikam je najbliže st. italj. *acciale* in retorom. *ačel* (Miklošič, 219; Skok, Leks. St. 73).

ócet (m.) »kis« (goriš., pkm.), adj. *óctov, óceten*; izv. *ócetar*, g. *óctarja* »prodajalec kisa«. Prim. sbh. *òcat*, g. *òcta, ócat* (štok., čak.), *ocȇt* (kajk.), *ocăt* (Rab), mak. *ocet*, blg. *ocet*, csl. *ocьtъ*, p., č., slš. *ocet*, r. *ócet* (< csl.), ukr. *ocet* (< p.). Iz slov. jezikov madž. *eczet*, rum. *ozet*. Največkrat izvajajo iz got. *akcit* »kis« < lat. *acetum* (Miklošič, 219; Meillet, Et. 110; Kiparsky, SLG 127). Skok, ZRPh XLVI 394; Lehr-Splawinski, Eos XXXII 706; Mladenov, 93; Machek², 408 suponirajo prevzem iz nekega zgodnje rom. **acītum*.

očâli (m. pl.) »Brille«, tudi *očâla* (n. pl.), dial. *očâle* (f. pl.) na Štajerskem, *očârli, ųočále* (notr.), redko *očâlnice* (f. pl.); pri starejših avtorjih največkrat *špegli* (< srvn. *spiegel* = lat. *speculum*, kasneje *spēglum*, it. *speglio*), npr. *ozhni shpegli* »conspicilium« (Megiser), *ozhefni glashi, ozhefne stekle* (Gutsmann). Prim. zah. sbh. *oćáli*; izposojeno iz it. *occhiali*, v beneškem dial. *ochial*, furl. *oçiài*, sg. *oçiál*, izvedeno od *oculus* »oko«. Nova tvorba je *naôčniki, naôčnice* in *naočârka* »Naja tripudians«, sbh. *nȁočārka* (Šturm, ČJKZ VI 78; Mende, RLS 99; Skok, II 541).

oče (*óče*), g. *očéta* »pater«; to je stari vokativ, v Briž. spom. *otze* (I 2), toda g. *otza* (I 33) in dat. *otzu* (II 61), kasneje v 15. st. *moyga otscze, meyga otzo* (Stiški rkp.), v 16. st. *ozha*, g. *ozha* in *ozhe* (Trubar, Dalmatin) (podrobno o razvoju dekl. *očȁ*: vok. *óče* glej Ramovš, Razprave ZDHV I 392, HGr II 109), npr. *hishni ozha* »pater familias«, adj. *ozhin* (Trubar), *ozhen* (Megiser), npr. *ozhina ſeſtra, ozhni brat*; izv. *ozhak* »patriarcha«, *ozhanſtvo* »haerediaditas« (Dalmatin), v 18. st. *ozha*, g. *ozheta* (Gutsmann) in že *ozhê*, g. *ozhęta* (Pohlin) poleg *ozhak* »ded«; narečno še danes *oča*, g. *oče* (gor.), *oče* (vzh. štaj., notr.), dat. *ǫči* (vzh. štaj., notr.), *ǫču* (goriš.), akz. *ǫčo* in *očȇ*, lok. *ǫči*, instr. *z ǫčo, z očem* (notr.), pl. splošno *očę̂ti, očę̂tje*, a tudi *očêve, očêvi*, g. *očêv*, dat. *očêvom* (pkm.), izv. *očăn, očănec* »starec«, *očâstvo* »dediščina« (Kras), *očevina* »dediščina« (pkm.), adj. *očêtov, ǫčev, ǫčin, očetnji, očę̂ten*. Kalk po lat. *patria* in n. *Vaterland* je *očetnjâva, očetnína, očevína, óčevstvo*, že pri Trubarju *očânstvo*. Glej tudi *očim, očih*. Splošno slov.: csl. *otьcь*, vok. *otьce*, adj. *otьnь, otьčь, otьčinь, otьčinь*; sbh. *otac*, g. *oca*, vok. *oče*, pl. *očevi*; mak. arh. *otec*, blg. cerkv. *otéc* (sicer *baštá*), r. *otéc*, ukr. arh. *otéc, otcjá* (sicer *batьko*) br. cerkv. *ajcéc* (sicer *bácьka*), p. *ajciec*, g. *ojca*, kaš. *wöjc*, č., slš. *otec*, gl. *wótc*, dl. *wośe*, oboje le v pomenu »nebeški oče« in »praded«. Psl. **otьcь* je demin. starega **otь*, ohranjenega v adj. *otьnь* (Meillet, Et. 382), verjetno v sln. tpn. *Oten* in v r. dial. *otik* »samec«, *otěk* »oče« (Hujer, LF LV 360). Osnova je otroška reduplikacija **at-ta*,

prim. lat. *atta*, got. *atta*, gr. ἄνευ, het. *atta-*, ir. *aite*, alb. *at*, oset. *äda* poleg sti. *attā* »mati, najstarejša materina sestra«. Ta reduplikacija se pojavlja tudi v neide. jezikih, prim. osman. *ata* »oče«. Sln. *ata* ni izposojeno iz lat., ker se takšne reduplikacije tvorijo vedno znova, prim. *tata*, bkr. *čača* itd., *papa* (Meillet, MSL XX 6; Meillet-Vaillant 133; Vasmer, II 290).

očim (m.) »vitricus«, v dial., kjer je končni *-m* > *-n* tudi *očin* v 16. st. *ozhin* (Megiser), v 18. st. *ozhm* (Pohlin), *ozhem* (Gutsmann). Prim. balk. csl. *otъčimъ* »vitricus« v 13. st. poleg *otъčuchъ*, *otъčjuchъ*, prim. sln. dial. *očuh*, sbh. *ȍčūh*, mak., bolg. *očuv*. Križanje obeh oblik je sln. *očih* in *očun*, sbh. *očun*; novo je sln. dial. *òčman* (Kras, Istra). Oblika *otъčimъ* je najbolj verjetno ptc. prez. pas. od glagola str. *otъčiti se* »potakatъ, sčitajasъ rodstvom«; tudi r. dial. *ótčim*, *ωtč'im*, *votč'im*, ukr. *vitčim*, p. dial. *ojczym*, kaš. *ojčẽm* (*ojcin*, *otčim*), slovin. *vò.i̯čim*, *vòtčim* (Brückner, 377; Trubačev, Term. rodstva 28; Brandt, RFV, XXIII 289). Druge oblike so še r. *paotec*, prim. lit. *patėvis*, blg. tudi *pastrok*, *pástorok* »očim«.

očimáti se, *očimám se* »obrasti se z volno ali dlako« (Posočje). Pleteršnik izvaja iz it. *cimare* »striči volno«, kar pomensko ne ustreza. Bliže je lot. *cimini* »dolgi lasje«, *cimenis*, *cimĩns* »šop las« poleg lit. *kiminaĩ*, *kimonaĩ*, *kaminaĩ* »mah«. Izhajati je mogoče iz prvotnega **čьmьnati* in to je bliže baltskim oblikam kakor č. *čmáni*, *šmaň*, *šmonie*, *čmania*, *šmanina* »plevel«. O tem Zubatý Studie I 2, 92, glej tudi avtor, Razpr. SAZU VII 167.

očivêst (adj.) »očiten, odkrit«, adv. *očivêsto*; tudi *očivêsten* »očiten, jasen, nedvomen«, v. *očivêstiti* »oznaniti, razjasniti« (pkm., bkr.). Prim. csl., stsb. *očivěstъ* »manifeste«, *očivěstьno*, *očivěstьnъ* poleg *vistьnъ* in *věstъ* v istem pomenu. Miklošič, LP 548 opozarja tudi na č. *očivistě* in p. *oczywiście*, v 15. in 16. st. *oczwisty*. Enako je tvorjeno stpr. *ackiwysti* in stvn. *achiwitz*. Poleg *istъ*, *istьnъ* srečujemo v slov. jezikih tudi dubleto **vist-* **věst-*, prim. dl. *wěsty* »isti«, sln. *zvêst* »fielis«, in adv. *na zvêst* »za trdno, gotovo« < **sъ-věstъ* (avtor, X. seminar sln. jez. 7). Morda se je sln. *isti* razvilo iz starejšega *(*v*)*isti* (prim. mak. *vistina* »istina«) iz osnove **vei̯d*/**voi̯d-* »videti«, prim. stprus. *aina-wīdai* »isti, enaki«. Glej tudi *isti* in *zvest*.

očûn »Colchicum autumnale« (pkm., vzh. štaj.), tudi *očûm*, *očûmec*, *očur*, *močunec*, *mačunec*, *rečunec*, *kočûn* »Crocus vernis« (Bled); 1415 *ochun* »Colchicum«, *lochyon*, corr. v *lochyun* »Crocus« (Rinij). Prim. č. *ocoun* »Colchicum«, stč. *ocún*, dial. tudi *bacoun*, slš. *ocún*. Nedvomno psl. **ot-junъ* »znova mlad« zaradi podobnosti med pomladnim krokusom in jesenskim podleskom, (Kořínek, LF LXV 443), prim. lit. *ati* »wiederum, zurück, weg« + *jáunas* »mlad«. Machek, JR 264 in ESČ[2] 408 prišteva zraven tudi blg. *kačun*, *kačunka* iz **ko-ot-junъ*; od tega ni mogoče ločiti sbh. *kaćun* »Orchys«, a tudi *kaćun*, *kaćum*, *kaćunak*, *kaćunka*, pri Šuleku tudi *ćunjec* »Colchicum, Crocus« in mak. *kačunka* »Galanthus nivalis«. Machek[2], 89 prišteva sem tudi č. dial. *coun* »poganjek na rastlini«, slš. *cún* »rožiček na trti«, po napačni dekompoziciji iz *(*o*)*tjunъ*; k temu sbh. dual. *ćun* »ptičji kljun« (drugače o tem Skok, I 364). Slov. sinonima: *nolika* < **novo-lika*, toda *njũnje*, *nûnka* »Crocus« kaže na enako mešanje dveh osnov kakor lot. *jaûns* »mlad, nov«, stprus. *nauns* »mlad, nov«, poleg lit. *jáunas* »mlad«, *naũjas* »nov« (o tem Fraenkel, KZ LVII 176; LEW 190). Glej avtor JiS XIX 188.

od (prep.) »a, ab, de, ex«; v Briž. spom. *od* poleg *ot*, tudi v komp. *odpuztic*, *otpuztic*; csl. *ot*, *otъ* toda *odъlěkъ* »relikvija« (Cod. Sin.); izločiti pa je treba csl. *odъměti* »odmevati«, kjer spada *-d-* k osnovi (glej *damelj*). Delno se pojavlja tudi oblika *otъ* (Fortunatov, Sb. Lamanskega 24). Prevladujejo oblike *ot*, tudi staro sbh. *ot* in *ota* ,danes *od*, *oda*, *odi*, blg. *ot*, dial. *ut*, *jot*, *jod*, r. *ot*, *oto*, ukr. *vid*, br. *ada*, p. *od*, *ode*, č. *od*, *ode*, slš. *od*, *odo*, gl. *wot*, *wote*, dl. *hot*, *hote*. Zdi se verjetno, da je sovpadlo več različnih prepozicij. Funkcijsko najbliže je lit. *at-*, *ata-*, *ati-* »od, proč«, lot. *at*(*a*)- in morda tudi stprus. *esse* (*assa*) »od« < **ets-*. S tem primerjajo sti. *átaḥ* »od tukaj«, gr. ἔτι »proč«, stir. *aith-*, *aid* »znova«, stvn. *it*(*a*) »znova, nazaj« (Meillet, Et. 156; Trautmann, 16; Brugmann, Grdr. II 2, 844; Vasmer, II 289; Fraenkel, 20). Drugače Machek, ZfSl. I 3; Sb. Travniček 173, ki primerja gr. ἄνευ »proč, od, brez«, stvn. *ānu* »ohne«, lit. *nuõ* »proč, od«; to zavrača Kopečný, I 156.

odéja (f.) »tegumentum«; v 16. st. *odeia* »stragulum« (Bohorič, Megiser). Prim. csl. *odežda*, sbh. *odeda*, čak. *odeja*, mak. *odežda*, blg. *odèžda*, r. *odéžda* (< csl.), ljudsko *odëža*, slš. *odedza*; izhajati je treba iz stare reduplicirane oblike **o*(*b*)*-ded-i̯a* k v. *odéti*, *odénem*; ohranjena je ta reduplikacija v sbh. *odjesti* poleg *odjeti*, prez. *odeđem*, *odeđeš* poleg *ȍdjeti*, *ódijem*. Druga sln. oblika je *odétel* (f.), g. *odételi* (Trubar, Dalmatin, Krelj), danes samo pkm. *odêtel* poleg *odêtev*; Erjavec navaja tudi *odétal* (Lašče); v 17. st. tudi *odetva* (Dict.); pkm. tudi *odêvka*, kajk. *odêvek*, vzh-štaj. *odevalo*; oblike *odêv* (f.) g. *odêvi* in *odèv*, g. *odéva* so izpričane samo v 19. st. V pomenu »pokrit« se poleg ptc. *odèt* najde tudi *odevèn*, Murko navaja tudi inf., *odéniti*, kar kaže na **o-ded-nǫ-ti*.

ǫ́der (m.), tudi pl. *ǫdri* »Baugerüst«, novo knjižno »podij, scena, tribuna, pare«, dial. »petre, pričnе«, v zadnjem pomenu dem. *odrc*, *odrnica*, *ódernica*, v 18. st. *lodriza* »Geschirr« (Gutsmann), *gôdr* »machina« (Pohlin), dial. *ódriga* »Hängebett« (jvzh. štaj., Slov. Gorice), *vodrí* (m. pl.) »Baugerüst« (kor.), prvič že pri Pohlinu poleg *gôdr*. Danes splošno samo še južnoslov., prim. csl. *odrъ* »lectus«, sbh. *ȍdar* »prične, pare, katafalk«, mak. *odar*, blg. *odъr*, dial. tudi »pričnе«. Pri severnih Slov. samo arhaično r. *odr*, g. *odrá*, tudi *odér* »vrsta voza«, *odrína*, ukr. *odr*, g. *odrá*, br. *adzěr*, *adrýna*, p. *odra* (f.), *odryna* »šupa za seno«, č. dial. *odr* (m.), pl. *odry* (m.), *odra* (n.), *vodr*, slš. *vôdor* »petre«. Vseh izpričanih pomenov ni mogoče na kratko navesti. Iz slov. jezikov je madž. *odor* »petre, prostor za žito, posteljna stranica«, cigan. *vodro*, *vodros*, *vadros*, *badras* in lit. *aȓdas* »glisti«. Etimologija neznana, Meillet, Ét. 410 pravi, da imajo vsi poizkusi razlage samo hipotetično vrednost. Vasmer, II 256 in Skok II 543 dopuščata možnost **odhro-* poleg **edhro-*, ags. *eodor* »stan«, stnord. *jaðarr* »obod«, stvn. *etar*, srvn. *etter* »obod, ograja«,

gr. ὄστρριμον »tamar« (Bezzenberger, BB XXVII 174; Uhlenbeck, PBB XXVI 295; Meringer, IF XVII 256). Drugi izhajajo iz **dru-* »drevo« (Ilijnskij, ŽMNP 1904, april, 382; Pogodin, Sledy 258). Od *dreti* izvajajo Jagić, JA XXIV 581; Sobolevskij, ŽMNP, 1904, marec 180; 1914, avgust 365; Brandt, RFV XXIII 95). Scheftelowitz, IF XXXIII 144 primerja lit. *uodegà* »steblo«. Machek, Slavia XVIII 72 suponira prvotno **vodrъ* iz **ve(n)dh-* »sušiti«.

odhodnik (m.) »diaconus«, samo v 16. stol. pri Megiserju. Prim. csl. *otъchodъnikъ* »eremita« (Miklošič, Lex. Pal. 542) v balkanskih tekstih. Daničić navaja iz Domentiana *otъchodъnikъ*. Izvedeno je iz *hoditi*, prim. str. *otъšьlьnikъ, otъšolьcъ* »puščavnik«.

ódica »trnek«, v 16. st. *odiza* (Megiser, Dalmatin), danes *ódica* (notr.), tudi *vodica*, v 18. st. *vodiza* »Fischerschnur« (Pohlin), *vudiza* (Gutsmann), dial. *vódica, vodíca, údica, vóda, úda*. Drugi pomen pri *vodíca* je »igla, Feuerecke«. Prim. csl. *ǫda, ǫdica* »uncimus, hamus« *oditi* »adhamare«, sbh. *udica*, mak. *vadici* (pl.) »vrsta ribiške mreže«, blg. *vъdica* »trnek«, r. *udá, údočka*, ukr. *udá, vúdka*, br. *vudá*, p. *węda, wędka*, č. *udice*, gl. *wuda*, dl. *huda*. Iz slov. jezika je rum. *unditǎ*, v. *undi*, lit. *ūdas* »priprava za lov na jegulje«, lot. *uda* »isto« *unda*, eston. *und* »trnek«. Psl. **ǫdъ* je najbolj verjetno komp. iz perf. *ǫ-* in **dhe-* »deti«; o tem primerjajo lot. *uodne* »letve pod sanmi«, *endas* »del kmečkih sani«, lit. *indas* »sod« (Machek, Mnema Zubatý, 414; Vaillant, BSL XXIX 44; Trautmann, 47). Drugače Meillet, Ét 320, ki rekonstruira **onkdla* in primerja sti. *ankás* »kavelj«, *unkuș* »kriv«. Uhlenbeck, PBB XXX 268 primerja celo got. *biwindan* »viti«.

oditi, *odím* (v. impf.) »prekajevati meso« (štaj.) poleg *voditi, vodim* (kor., štaj.), pf. *povodíti, povodim*, koroško tudi *povádíti, povádim*; k temu *povojeno meso* »prekajeno v dimu« (gor.), *povojeno proso* »praženo z razžarjenim kamenjem«, *povojena moka* »prepražena« (Savinjska dol.). Verjetno spada k isti osnovi **vǫd-* tudi sln. ljudsko *udnica* »Gicht«. Pomensko enako je csl. *ǫditi, ǫždjǫ* »prekajevati«, ukr. *vudýty*, p. *wędzić* »prekajevati«, *wędlina* »slanina«, č. *uditi*, adj. *uzený, uzenina* »prekajeno meso«, *uzenice* »vrsta klobase«, slš. *údit'*. Suponirati je treba psl. **vǫditi*, **vǫdjǫ*, kar je preglašena prevojna stopnja k **vęd-* »veneti« (Miklošič, 380; Brückner, 608; Machek[2], 666). K sln. *udnica* »Gicht« prim. pozno csl. *(na-)uditi* »molestum esse«, sbh. *(na-)ȕditi* »pačiti, škodovati«, č. dial. *oudno* »slabo, zadušno« in morda tudi sln. *zaudáti komu* »zastrupiti«. Miklošič, 371 in LP 416, 1039 primerja s tem. lit. *ũdyti* »psovati«, kar je iz br. *chudzić* »grajati«, enako Skok, III 535.

odlag (prep.) »razen«; prim. sbh. *odlog*; Miklošič, 40 navaja primer *Nimamo kralja odlag cesara* pri Ogrskih Hrvatih in suponira **otdlъgъ* (glej *poleg*). Pomensko blizu je p. *wedlug* in br. *vodluh* poleg r. *vódle*. Glej tudi *dolg*.

odlágniti, *odlágnem* (v. pf.) »olajšati, odleči« npr. *odlagnulo mu je*; pomensko isto je č. *odlehnouti*. Zubatý, Stud. II 287 rekonstruira psl. **ot-lъgnǫti* z redukcijsko stopnjo osnove **leg-*, ki jo imamo v *odléči, odléžem*, stč. *otléci*, nč. *odležem*, p. *odlez* »odlog« proti r. *lgota*, č. *lhůta, lhota*.

odlásiti, *odlásim* (v. pf.) »odložiti, opustiti« (Banjščica, Hrušica) »olajšati« (Solkan); knjižno impf. *odlâšati, odlâšam* »odkladati, obotavljati se«; k temu *odlâh* (m.), *odlâš* (m.), *odlâsek, odlâstek, odlâška* »odlog, obotavljanje«. Miklošič, 179 izvaja iz **lьstьnъ* »lahek«; o tem dvomi Berneker, I 755. Pomensko najbliže je lit. *lõštis* »umakniti se«, *ãtlašas* »zadržan, ovirajoč« (avtor, Linguistica VIII 65; dalje Fraenkel, 359). Iz iste osnove je sln. *izlásciti* »odstopiti pri delu«, nejasno pa ostane sln. *oblésiti, oblésim* (v. pf.) poleg *oblésati, oblésam* »narediti, opraviti«.

odlâstek (m.) »počitek, oddih«, tudi *odlâsek* (m.) in *odlâstelk* (m.), vendar pomeni *odlâsek* tudi »odlog« (Kras, Posočje); k temu v. *odlásiti, odlásim* »odložiti, odleči«. Berneker, I 755 prišteva zraven z rezervo tudi knjižno *odlâšati* »odlagati«, a to je morda s s-intensivum podaljšani impf. **odlaž-s-ati*. Težko je pritrditi mnenju Osten-Sackena, IF XLII, da je sln. *odlâstek* izposojeno iz n. *Entlastung*. Že Miklošič, 179 je to slovensko besedno družino uvrstil k csl. *lьstь* »lahkota«, *lьstьnъ* »lahek«, sbh. *lâst* (f.) »komodnost«, *lástan*, f. *lásna* »lahek«, po f. tudi m. *lásan*. Vuk razlikuje *lȁsan* »lahek« in *lâsan* »pripraven«; sbh. tudi *lastòvati* »pohajkovati brez dela«; mak. *lesen* »lahek«, *lesnoumen* »lahkoumen«, *lesnina* »lahkota«, blg. *lesen, lesninà*. Iz južnoslov. jezikov tudi rum. *lesne* »lahek, komoden«. Miklošič, Lex. Pal. 348 opozarja tudi na dl. *lesny* »zart«, ki ga nisem zasledil v slovarjih, dvomljivo dl. *łasny* »uren, okreten« v SEW. 179 ne more spadati zraven. Miklošič primerja it. *lesto* »uren, bister« iz n. *List* »zvijača«, kar zavrača Berneker, z. c.; najbolj verjetno Osten-Sacken, IF XLII 190, ki rekonstruira izhodno **lьkstь* k *lahek* iz **leghsti-s*. Enako Skok, II 27. Glej tudi *odlásiti*.

odnês (m.), g. *odnésa* »strešni napušč, preddverje« (Lašče), tudi *ódnes* »ein Obdach gewährende Hausvorsprung« (Ribnica), »napušč v zidu, ogelnik, sklepni kamen v zidu«. Samo sln., nejasno; morda **o-dъmn-esъ* k lot. *nams* »eine aus geraden Staugen gestellte, kegelförmige Sommerkuche, der mittlere Teil des Wohnhauses, ein Vorbau ohne Oberlage vor der Badstube«, lit. *nãmas* »Wohnhaus, Heim«, kar primerjajo starejši avtorji z gr. νομός »stanovanjski prostor« (Trautmann, 193; Müllenbach-Endzelin, II 692), toda Pisani, Studi balt. IV 50 povezuje z **dōm-* z začetnim *n-* po disimilaciji. Fraenkel, 482 z obsežno literaturo opozarja na lit. *namũnaitỹs* »gospodarjev sin« poleg avesta *nmāna-*, *dəmāna* »hiša, stan«, *nmānya-* »hiši pripadajoč« in pritegne lit. *dimstìs* »dvorišče« iz **dm̥- + stā-* (o tem Fraenkel, 95). Vendar je to samo ugibanje.

odoléti (v. pf.) *odolím* »vzdržati, premagati«, impf. *odolévati*; novoknjižno, dial. *odólati čemu* »premagati« (dol.), »zadostiti« (bkr.) npr. *odolati pravičnim željam*. Splošno slov., z enakim pomenom sbh. *odòljeti, odòljevati* »resistere vincere«, mak. *odolee, odoluva*, blg. *odolèja, odoljàva, nadolja, nadeleja, predeleja*; csl. *odolěti, odelěti, udelěti, sъdolěti, sъdelěti, udъlěti, odolavati, odalati, neudolьnъ*; r. *odolétь, odolitь, razdolétь* »okrepiti«, *nevzdolitь* »ne biti kos«, ukr. *odolíty*,

odolivaty, nedolje »nemoč«, br. *zdolacь, vzdolecь, uzdolicь* »ozdraviti«, *nedolja* »nesreča«, p. *dolać* »biti kos«, *zdolać, zdałać, zdolywać, udolny, zdolny* »sposoben«, č. *odolati, zdolati, udolati*, stč. *odolně* »močno, vzdržljivo«, *odol* »nasprotovanje«. Tvorba ni dovolj pojasnjena; verjetna se zdi povezava z *dolja* »usoda«. S tem je sorodno lit. *dalis* »del, delež, usoda«, lot. *dala* »delež«, *dalit* »deliti«, stprus. *delliks* »komad«, *delieis* »deli« (Berneker, I 206; Baudoin de Courtenay, Festschr. Brückner, 92; Vasmer, II 256). Dvomljivo Machek², 123, ki povezuje s sti. *dhar-* »halten, tragen« (o tem Mayrhofer, II 93).

odolȋn (m.) »Valeriana officinalis«, tudi ime drugih rastlin, »Antirrhinum mains, Chaenorrhinum minus«, *rumeni odolin* »Linaria vulgaris«, *divji odolin* »Antirrhinum orontium«. Prim sbh. *odòljen, odóljan* »Valeriana«, blg. *deljanka, delenka, diljanka*, ukr. *odolján*, r. *odolen, odalen* »Nymphaea alba, Nuphar«, *odeján* »Valeriana«, *odoljéj* »Euphorbia«, č. *odolen*, dial. *odoľen*, slš. *odolen* »Valeriana«. Berneker, I 207 in Machek, JR 224 in ESJČ² 409 povezujeta psl. **odolěnъ* z *odolěti, dolja* »usoda« (glej *odoleti*).

ódre (f. pl.) »morbilli«. Prim. č. *odra*, nav. pl. *odry* in p. *odra*, pl. *odry* »morbilli«. Izvedeno iz **o-dьra*. Dalje glej *dreti, derem*.

odslȇj (adv.) »von nun an, hinfort«, tudi *odslê, ódslen* »isto«. Prim. csl. *otъseli, otъselě*, stsbh. *otъseli*, sbh. *odsel* in brez korenskega vokala *odsle, odslen, odslek, odslika, odslije*, str. *otъselě*, r. arh. *otsele, otselja, otselь*, tudi *otseleva, otseliča*, ukr. *vidislь, vidsilja, zvidsilь*, č. *odsel*, dial. *ztanodsel, ztamocel* luž. *wotsal*. V sln. je izpričan samo temporalni pomen, vzh. slov. tudi lokalni. Simpleks *seli, selě* »sedaj« je izpričan sbh. staro *sela, sele, selě*, str. *selь*, sln. *slȇj* »später«, npr. *prej ali slej*, z drugo prep. *poslê, poslȇj* »hernach« in *doslê, doslȇj* »bis her, bis jetzt«, iz tega adj. *dosléjen, doslenji, doslešnji, dosléjšnji* »dosedanji«. To *selь* je razširjeno iz pron. *sь* analogno po vzorih *koli, toli* (Kopečný, ESSJ II 597).

odsȏd (adv.) »odtukaj«, v 16. st. *odſod* »hine, von hinnen, von dannen« (Trubar, Dalmatin, Megiser), *odſod iti* »weggehen« (Krelj); živo še dial. vzh. štaj. Prim. csl. *otъsǫdu*, mlajše *otъsǫdě, otъsǫdǫ*, sbh. staro *odsudi, odsuda, osude*, blg. dial. *osode* (Rodopi), r. *otsjuda*, str. *otъsudu, otъsjadu, otъsudě, otъsjudě, otъsjuda*, č. in stč. *odsud*, dial. *ocuď, vocuď*. Psl. **ot-sǫdě*, izvedeno iz pron. *sъ* (glej *si*); kot simpleks ohranjeno v sln. *sȏd* »po tej poti«, csl. *sǫdu*, stsbh. *sudu*, blg. *sъda*, r. *sjudá* »sem«, ukr. *sjudá, sjudý, sjudóju* (Vondrák, VGr. I 335; Vasmer, II 249; III 60; Kopečný, ESSJ II 553). Dubleta **otъ-sad-*, sbh. *odsad*, č. arh. slš. *odsad* v sln. ni izpričana; nejasno je sln. *samcat* »ganz allein«, kar je morda **samъ-sad-*? Glej tudi *povsȏd* »überall«.

odum (m.) »Echo«, štaj. dial. *odûm dati* »javiti se na poziv«; oblike *odumênje, odumévanje* se niso uveljavile; k temu *odumêti se* »odzvati se, javiti se« (rez., vzh. štaj.) poleg *odumêti* (pkm.), tudi *odumîti koga* »spraviti k pameti« (pkm.), *odumíti se* »oglasiti se, odzvati se« (dol.), impf. *odúmljati* in dial. *odumljâvati* »spravljati k pameti« (pkm.); z abesivnim *o-* je *odúmen* »brez pameti«, *odûmnik, odumnják* »norec«, *odúmnjati* »obnašati se norčavo« (Slov. Gorice) tudi *odumováti*. V 16. st. *odumevati, odoumévati, odomevati* (Dalmatin). Poleg današnjega knjižnega *odmȇv* (m.) »Echo«, *odmévati* (csl. *odъměti*, st. sbh. *odmělo* »priimek«) iz redukcijske stopnje **dhum-* (glej tudi *dámelj, odámelj* v istem pomenu) se oblike iz **dheum-* pojavljajo v istem pomenu in se prepletajo z abesivnimi izvedenkami iz *duma* (glej *dumati*).

odvêtek (m.) »potomstvo, dediščina« (pkm.), npr. *ni mu porodila odvetka*; v pomenu »dediščina« tudi *odvêtstvo* (n.), *odvêtščina, odveščina, odvêtčina* in kajk. *odvečina, vekovečina* (Belostenec), v 16. st. *odvečnim zakonom* (Pergošić). Miklošič, LP 527 navaja te besede pri csl. *otvětъ* »odgovor«, vendar ne več pri geslu *ve-* 2 »sagen« v SEW 387. Nejasno.

odvêtnik (m.) »patronus, defensor«; v 15. st. *oduetniza* (rkp.), v 16. st. *odvetnik* (Trubar, Krelj, Dalmatin), *oduentnik* (kor. rkp.); v 18. st. poleg pomena »protector« tudi »advocatus« (Pohlin). Novo knjižno samo še »advocatus«. Prim. csl. *otvětьnikъ* »deprecator«. Kakor *obetati, obečati*, v Briž. spom. *zavuekati* »renuntiare«, v 16. st. *prevezhati* »betrügen, überlisten« (Trubar, Krelj, Dalmatin), *vezha* »davek« (Megiser), dial. pl. *veče* »sodni spor« in *svět, svetovati* izvedeno iz osnove **vět-*. Prim. csl. *větъ* »consilium, pactum«, *otvětъ* »odgovor« itd. Sorodno je lit. *vaitẽnti* »določiti, ravnati«, stprus. *waitiāt* »govoriti«, avesta *vaēϑā* »sodna odločba« (Trautmann, 339; Miklošič, 387; Machek, SPFFUB IV 26; Vasmer, I 193). Manj verjetno izhaja pri tej besedni družini Vaillant, RES XXIII 152 od *věti, vějǫ* »veti«.

ofart (m.) »Hoffart« (gor.), v stiškem rkp. *hofart*, pri Megiserju *ofert*. Izposojeno iz srvn. *hochvart, hochverte* »Hoffart, posnemanje dvornih navad, domišljavost« (Grafenauer, Razpr. ZDHV I 366). Striedter-Temps, DLS 184 opozarja tudi na sbh. *ȍfijerta* »zlobna, gospodovalna ženska« (Dubrovnik).

ófer I, (m.) g. *ófra* »gostač, najemnik«. Izposojeno iz srvn. *hovaere* »lastnik dvora, hiše«, prim. starejše bav. n. *hofer*, ohranjeno le še kot cgn. Tudi č. dial. *hofer* slš. *hofier* »najemnik« (Miklošič, Frw. 42; Striedter-Temps, DLS 185; Machek², 174).

ǫfer II (m.) »žrtev«, *ofrati* »žrtvovati, darovati«, že v 16. st. Prim. sbh. *ofar, ofrati*. Izposojeno iz stvn. *opfarōn*, srvn. *opfern*, to pa iz lat. *offere* »darovati, žrtvovati«. Č. *oféra*, stč. *offěra, offerovati* je sprejeto naravnost iz lat.; iz č. je slš. *(h)ofera*, p. *ofiara*, ukr. *ofira* in br. *ofiara*. Z nemškim posredovanjem je gl. *vopor* in dl. *hopor* (Miklošič, Frw. 42; SEW 220; Striedter-Temps, DLS 185; Machek², 410).

ofert (m.) »nadutost, vzvišenost«; v 16. st. *ofert, offert, offertnuſt, oferten, offerten biti* (Megiser), v 18. st. *ofèrt, ofertuvati, ofertujem* (Pohlin), *ofart* (Gutsmann). Izposojeno iz srvn. *hôchvart*, po asimilaciji tudi *hoffart* »gosposki način življenja«, danes n. *Hoffart* (Grafenauer, Razpr. ZDHV I 366; Striedter-Temps, DSL 184).

ȍfreht (m.) »podoknica na večer pred godovanjem«; v. *ofirati, ofreht delati*. Izposojeno iz srvn. *hoverëcht*, nvn. *Hofrecht*, kar med drugim pomeni

tudi »peti šaljive pesmi, prirediti komu mačjo godbo pod okni itd« (Perušek, rkp. v NUK 16/111).

oga »ograja« (Pohlin); Pleteršnik izvaja iz n. *Hag, Gehäge* »živa meja«. Z rezervo rekonstruira Sadnik-Aitzetmüller, 119 izhodno **obga* k r. *bgatь* »gibati, gubati«. Sbh. *obga* »zvaljano testo za gibanico«, blg. *obga* »isto« poleg r. dial. *obga, obža, vobža* »ročica pri plugu«, starejše *obъža* »neka ploskovna mera«, oboje gotovo iz **o-bъga, *obъgjā* je pomensko težko uskladiti s sln. *oga*. Dalje glej *beganica*.

ogáben (adj.) »ostuden«, tudi *ogáven*, dial. celo *ogáden* (Slovenj Gradec); v. *ogábiti, ogâbim*, v Reziji *ogâba* »stud« in *ogâditi, ogâdim* »zastuditi«, impf. *ogájati* »zasramovati«, *ogájav* (adj.), *ogájavec*. Sbh. samo *ògaditi* »zastuditi«, toda č. *ohavný, (z)ohaviti, ohava*, stč. *hava*. Dalje glej *gabiti* in *gad*.

ogar (m.), g. *ogarja* »vrsta lovskega psa, hrt«, tudi *oger*. Samo pri Janežiču in pri Pleteršniku. Enako csl. *ogarъ (ogarъ)* »canis venatici genus«. Tudi sbh. *ȍgar* v narodni pesmi, tudi *obgar* (m.) in *obgara* (f.); bolj razširjeno je sbh. *zagàr* in *bigăr* »isto«. P. mlajše *ogar*, starejše *ogarz*, č. *ohař*, slš. *ohar*, dl. *hohaŕ*. Iz slov. jezikov je rum. *ogar*, toda madž. *agár* ima svoje paralele v čuvaškem *aGar*, kirgiškem *igār*, avarsko (na Kavkazu) *egèr* in osetsko *yegar*. Oblike tipa *zagàr* so razširjene na Balkanu, mak. *zagar*, blg. *zagàr*, alb. *zagár, zar*, tur. *zagar* (iz tega tur. *zagarci* »janičarska sarža«), ngr. *ζαγάρι, ζαγαρός*, srgr. *ζάγαρον*. Sorodno se zdi tudi bask. *čakur*, špan. in port. *cachoro* »mlad pes«, a tudi it. dial. *γakaru, ĝakaru* (Korzika) in *ĝagaru* (Sardinija) »pastirski pes«. Najbolj verjetno domneva Oštir, Razprave ZDHV I 273, 305; Vogelnamen 68, da je to paleoevropski relikt. Schuchardt ZRPh XXIX 277 navaja tudi khart'velsko sorodstvo (glej tudi *šakal*). Pri Slovanih je deloma naslonjeno na domače **o-garъ* iz *gorěti*, prim. sln. *ogâra* (f.) »sončna opeklina na koži« in mtpn. *Ogar* (o tem Kelemina, GMDS XIV 65), str. *ogarъ* »vrsta čolna«), je po Vasmerju, II 251 semantično mogoče izvajati iz naziva psa. Podrobno literaturo navaja Skok, II 547.

ǫgel (m.), g. *ǫgla* »angulus«, tudi *ogâl*, g. *ogâla* in *vôgel, vogâl*; v 16. st. *vogel* (Megiser), v 18. *vogel* (Gutsmann), *vôgl* (Pohlin); adj. *oglȁt, voglȁt, ôgeln, vôgeln, vogâlen*, izv. *ogâlnik, ôgelnik, vogâlnik, vôgelnik* »Eckstein«; s posebnim pomenskim odtenkom *oglár, voglár* »prežar«, *oglarica, voglarica, (v) ogláriti* »prežati«. Prim. sbh. *ȕgao, ȕgal, nȕgao, nuglo* (n.), mak. *agol*, blg. *(j)ъ́gъl, ằgъl* »ovčji tamar«, csl. *ǫgъlъ*, r. *úgol*, ukr., br. *vúhol*, p. *węgiel*, č. *úhel*, slš. *uhol*, gl. *nuhel*, dl. *nugel*. Enako je tvorjeno latinsko *angulus* »ogel, kot«, vendar psl. **ǫgъlъ* kljub Waldeju, KZ XXXIV 513 ni izposojeno iz lat. Iz osnove **aŋg-* je tudi arm. *ankiun, angiun* »ogel«, sti. *aŋgam* »ud«, *aŋguliș* »prst« (Miklošič, 223; Meillet, Et. 183; Vasmer, III 171). Iz nezveneče variante **aŋk-* glej tudi *ječa* in *pajek*.

ógenj (m.) »ignis«, v Briž. spom. *ogni* (dat. sg.), v 16. st. *ogin, ógyn, ogljn, ogein, ogejn* (Ramovš, Hgr. II 92), v 17. st. *oghgn* (Alasia), dial. *úogìn* (dol.), *ôgəj̃, ogij̃, ųǫnjgi* (štaj.), *ȍd'ȁn, od'en*, pisano *ogyen* (pkm.), *ogn* (bkr.), *wóγņ* (Kras), *oγen, γȍn, oγìń* (ben.), *ohȍn, oȍn* (rez). Splošno slov.: sbh. poleg *vatra* (štok.) tudi *ògaņj*, mak. *ogan, ogin*, blg. *ógъn*, csl. *ognь*, kasneje *ogńь*, r. *ogónь* ukr. *vohónь*, br. *ahónь* (g. *ahnju*), p. *ogień*, č., slš. *oheň*, luž. *woheń, wogeń*. K temu sln. *ognjišče* »focus«, csl. *ognište*, sbh. *ognȉšte*, č. *ohniště* poleg »focus« tudi »domus«, sln. mtpn. *Ognišče, Ogníšča, Agnišče*; adj. *ognjên*, csl. *ognьnъ* (lit. *ugnìnis*) itd. Pogosto v nazivih bolezni *divji ogenj* »vnetje«, *mrzli ogenj, pereči ogenj, ogenjščak, ognjenica, ognjenec, ógnjič, ognjica* itd. Star tvorba je tudi *ognjilo* (n.) »jeklo za kresanje«, tudi *ognjîvo* (Jarnik, Miklošič), v 16. st. *ognilo* (Megiser), tudi csl. *ognilo* in *ognivo*, prim. sbh. *ȍgnjilo*, mak., blg. *ognilo*, toda r., p., č. *ognivo*, ukr. *ohnyvo*. Novejše je tudi *ognjevît* »isker«, *ognjevîtost* »iskrost«, dial. *ǫgnjica* »febris« in fitonim, prim. csl. *ognica* »febris«, toda č. *ohnice* »Sinapsis arvensis«. Najbljiže slov. oblikam je sti. *agnih* »ogenj«, *Agni-* »bog ognja« in het. *Agniš* »bog ognja«; lit. *agnà* »energija« kljub Būga, RR III 318 in Petersson, Het. 261 ne spada zraven. Dvomljivo je tudi lot. *agns, nagns* »isker, energičen« (o tem Fraenkel, 2). Z drugačnim vokalizmom je lit *ugnìs*, lot. *uguns* »ogenj« in lat. *ignis* »ogenj«. To je morda posledica jezikovnega tabuja. Starejše poizkuse razlage glej pri Walde-Pokorny I 328. Nejasno je sln. *vajer* »ogenj« (Ilirska Bistrica), morda preko **vadįer* refleks za neznano istrsko rom. obliko današnje balkanske besede *vatra*, prim. kotorsko lat. *vadrile* »ogenj«. (Lit. Trautmann, 334; Vasmer, II 252; Machek², 410; Fraenkel, 1158; Skok, II 546; III 569) Glej tudi *vigenj*.

Oger (m.) »Madžar«, tudi *Voger, Vogrin*; v tpn. *Vogarsko*, cgn. *Ogrin, Ogrin(e)c, Ogrič, Ugrin, Ugrinovič, Vogrin, Vogrin(e)c, Vogrinčič*; Miklošič, 223 navaja tudi apel. *vogrščak* »vzhodni veter«, tudi *ogrščak, ogȓšek* (jvzh. štaj.), enako *ôgrščica* »Brassica napus; vrsta jabolka« (Slov. Gorice). V 18. st. *voger, vogerz*, f. *vogrinja, vogerza, vogersku* »Ogrsko« (Gutsmann). Prim. csl. *ǫgrinъ* »Hungarus«, *ǫgrija* »Hungaria«, sbh. *Ugar, Ugrin*, blg. *ugrin*, r. csl. *ugrinъ*, pl. *ugre*, ukr. *uhor, vuhor*, p. *węgier, węgrzyn*, č. *uher*, slš. *uhor*, gl. *vuheř*. Iz slov. jezikov je rum. *Ungur* in stlit. *ungaras*, nlit. *veñgras*, lot. *vengeri*. Slovanskim oblikam ustreza srlat. *Ungari, Ungri*, kasneje tudi *Hungari* (*h-* po imenu *Huni*), srgr. *Οὔγγροι, Οὐγγρικός*. Ime izvira iz imena turško-tatarskega plemena 'Ονόγουροι pri bizantinskih avtorjih, srlat. *Hunuguri* (Jordanes), *Onoguria terra* (Ravenat). Izhodišče je blg.-turš. *on ogur*, stturš. *on oγuz* »deset plemen Oguzov« (Miklošič, 223; Brückner, 609; Vasmer, I 182 z obsežno literaturo).

ǫglje (n.) »carbones«, starejše tudi *ôgelje, ôgljije* poleg *ǫgel* (m.), g. *ǫgla*; v 16. st. *ogelje* (Trubar), v 18. st. *oglje, ogl, oglin* (Pohlin), *vogle, vogel* (Gutsmann); adj. *ǫgeln, ogelnat, oglên*; izv. *oglên* (m.) »kos oglja«, *oglenica* »oglarska kopa«, *oglishe* (Pohlin), *vogleniza* (Gutsmann), v mtpn. *Voglanca, Vaglence, Oglenka, Ugljenjak*; *oglár* (m.), g. *oglárja* »carbonarius«; *ogláriti, oglârim* »kuhati oglje«. V Graubündenu je *gekochtes Holz* »oglje«. Sinonima *karbôn* (Istra), *vǫų̂elʒe* (pkm.). Splošno slov., prim. csl. *ǫglь, ǫglije*, sbh. *ȕgalj*, dial. *vàgoj* (Buzet), mak.

jaglen, *vaglen*, blg. *vъglen*, r. *úgolь*, g. *úglja*, ukr. *vúhilь*, *vuhillja*, br. *vúhalь*, p. *węgiel*, č. *uhel*, *uhlí*, slš. *uhol'*, luž. *wuglo*, *wuhlo*. Sorodno je lit. *anglìs* »oglje«, lot. *ùogle*, stprus. *anglis*, dalje sti. *angārá* »oglje«, n perz. *angišt* »oglje« (Miklošič, 223; Trautmann, 8; Meillet, Ét. 417). Zaradi gr. ἄνθραξ »oglje«, arm. *ant'el* »oglje«, geogr. *vant'áb* »prižgem« (Vogt, Norsk Tidsskrift f. Sprogv. IX 333; Machek² 666) in alb. *thëngill* »oglje« (Pisani, Font. Ambros. III 33) je mogoče misliti na predide. poreklo.

ogȍn (m.) »leha, greda«, tudi *ȏgon* (vzh, štaj.), *ogônek*, *ogônček*; k temu *ogonjâj* »dolžina lehe«; v mtpn. *Ogonci*, *Ogoni*. Kakor *razgȍn* »razor med dvema lehama« izvedeno od *goniti*, *gonim*. Prim. zah. sbh. *ȍgon*, p. *zagon*, ukr. *hony* (pl.), g. *hin*, č. *hony* (pl.), dl. *zagonc*, gl. *zahon* z enakim pomenom (Berneker, I 328). V tpn. tudi pri drugih Slovanih, prim. kaš. *Wogonki*, polab. *Wagenitz* (Trautmann, Elb-ON I 88).

ogór (m.), g. *ogórja* »Anguilla fluviatilis« (goriš.), dem. *ogórec*, *ogórek*, *ogórič*, dial. tudi *vugor* na severovzhodu. Splošno slov., prim. sbh. *ȕgor*, kajk. *vugor*, tudi *gor*, r. *úgorь*, g. *ugrjá*, ukr., br. *vuhór*, g. *vuhrá*, p. *węgorz*, č. *úhoř*, gl., dl. *wuhór*, *wugór*, g. *wugorjá*. Psl. **ǫgorь*, izvedeno iz osnove ide. **angh*u̯*is* »kača«, prim. lat. *anguilla*, gr. ἔγχελυς, kar je izposojeno v sbh., sln. *jegúlja*, sbh. *jègulja*, mak. *jegula*, blg. *jъgúlja* in preko slov. jezikov madž. *angolna*. Po tvorbi najbliže slov. **ǫ̂gorь* je stprus. *angur(g)is*, lot. *ungurys*, lit. le v imenih *Engure*; iz baltskega **angurys* je fin. *ankerias*; z *-r-* formatom je tvorjeno tudi gr. ἴμβερις (Hesych) in γόγγρος »morska jegulja«. Beseda ni skupno ide., ampak je po predstavi, da spada *ogor* k kačam, nastala na različne načine iz iste osnove (Machek, ZSPh XIX 53). Zadovoljivo rešeno že pri Miklošiču, 223, dalje glej Fraenkel, 1163, Trautmann, ON 8, Frisk, GEW I 439).

ȏgrc (m.), tudi *ogȓc*, *ogrèc*, g. *ogrcȁ*, *ȏgrk* (Celje), n. *ogȓce* (Posočje), *vȏgrc* »ličinka žuželke Hypoderma bovis, podjed, podkožna bula, Finne, Mitesser«; pl. *ogrci*, preneseno tudi na otroške bolezni »ošpice, osepnice«; tudi *ogórek* »Lederwurm, Wimmer«; adj. *ȏgrčast*, *ȏgrčav*, *ogrčljȉv* »finnig«. Splošno slovansko, sbh. *ȕgrk*, tudi *ugar*, dial. *ȍgrc* »vrsta morskega polža« (Korčula), mak. *jagorec*, blg. *vъgarèc*, r. *úgorь*, g. *ugorjá*, ukr., br. *vuhór*, g. *vuhrá*, p. *wągier*, *węgier*, pl. *węgry*, č. *uher*, g. *uhru*, slš. *uhor*, g. *uhra*, gl. *wuhra*, dl. *huger* (m.), *hugra* (f.). Na severu se je deloma pomešalo s homonimom *ǫgorь* »jegulja«. Temu psl. *ǫgrь* ustreza pomensko lit. *inkstiras*, *ángšara* »ogrc«, lot. *anksteri* »črvi, ličinke«, stprus. *anzdris* »gož«, stvn. *angar*, nvn. *Engerling* »ogrc«, dalje tudi gr. ἀνθράκιον »uljes«. Po tvorbi so si najbliže slovanske in germanske oblike, baltske so tvorjene z drugačno sufiksacijo (Stang, Übereinstimm, 40). Dalje ni popolnoma jasno; večina avtorjev izhaja iz ide. **angu̯(h)i* »črv, kača« kakor *gož*, *ogor* (Kluge-Götze, 132; Vasmer, III 172). Mogoče je misliti tudi na **on-gu̯r-os* *k gu̯er-* »žreti« (Machek², 666); za lit. *inkštìras* opozarja Endzelin, ZSPh. XVIII 114 na lit. *inščios* »drob«, prim. r. *nutrec*, *nutr* »drob«, enako Fraenkel, 185. Deloma se je slov. **ǫgrь* naslonilo tudi na etnikon *Ogri*; kakor č. *mad'ar* »ogrc« kaže sln. *obrc*, *abrc* »mozolj« in *góbri* »Finnen« vpliv etnika *Obri*.

ogrómen (adj.) »čezmerno velik«. Prevzeto po drugih slov. jezikih; prim. sbh. *ogroman* (< rus.), mak. *ogromen*, blg. *ogròmen*, r. *ogrómnyj* poleg *ogromonitь* »nadlegovati«, ukr. *ohrómkyj* in *ohroma*, p. *ogromny*, *ohromny*, č. *ohromný*, *neohromný* in *ohromiti*. Po Miklošiču, 77 je psl. **ogromьnъ* izvedeno iz *grom*, prim. csl. *slovo prosto ogromitь tę* (enako Zubatý, Studie I 255; Skok, I 623). Drugi mislijo na *gromada* (Brückner, KZ XLVIII 213; Vasmer, II 253; Machek², 410). K pomenu prim. sln. *gromozánski*.

ogȗrek (m.) »kumara« (pkm.); tudi *ugôrek* (m.), *ugôrka* (f.), *ogôrka* (f.), po Miklošiču tudi *ugrki* (pl.) in *murek* (m.). Prim. sbh. kajk. *ȕgorak*, *vugorek* »Cucumis sativus« poleg *murka*, r. *oguréc*, dial. *ogurók*, ukr. *ohurók*, br. *hurók*, str. *ogurecь*; p. *ogórek*, starejše *ogurek*, č. *okurka* (f.), *okurek* (m.), dial. *oharek*, *oharka*, *ohar*, po Miklošiču tudi *umurke* (pl.), slš, *uhorka*, gl. *korka*, dl. *gurka*. Toda blg. *ogurec* »Borrago offiic.«. Slovanski refleksi kažejo na **ogur-* poleg **ǫgur-*. Zadnje se ujema z biz. gr. ἄγγουρον, ngr. ἀγκοῦρι, kar največkrat povezujejo s perz. *angūr* »grozd«; nepojasnjena ostane dubleta **ogur-*. Germanski refleksi, nvn. *Gurke*, hol. *a(u)gurk*, dan. *agurk* so sprejeti verjetno s slov. posredovanjem. Iz slov. jezikov je madž. *ugorka* in lit. *agur̃kas* (Miklošič, 371; Jagić, JA VII, 495; Vasmer, IORJ XII 2, 260; Gr. sl. Et. 133; REW II 253; Kretschmer, Glotta XX 239). Skok, III 537 razlaga dublete *murek*, *mȗrka* kot križanje s sin. *kumara* < *cucumere*.

ǫ̂hcet (f.), g. *ǫ̂hceti* »svatba«, gor. tudi *ǫ̂fcət*; v Zilji *oscejt*, v Rožu *hoscejt*, *hoscöt*, v Reziji *wòhcĕt*. V 16. st. *ohcet* (Megiser), *ozhat* (Register); v 18. st. *ohzèt* (Pohlin), *hoset*, *hofet* (Gutsmann), *hofetnik* »ženin«, *hofetniza* »nevesta«. Izposojeno iz bav. avstr. *Hochzeit* »svatba«, kor. n. *hoachzęt*, *hoasęt*, *hoisset*, štaj. n. tudi *hóazat*, *hoassait* (Romovš, HGr. II 240, 250; Striedter-Temps. DLS 137).

ohmetje (n.) »Viscum album, omela«; v 18. st. *ohmętje* (Pohlin). Prim. č. *ochmet* »Loranthus«, domnevno sprejeto iz sln. (Machek, JR 89), kar naj bi se razvilo iz *omelje* preko *ohmelje* v *ohmetje*, morda pod vplivom *hmet* »Sambucus ebulus«. Toda Machek², 410 pravi samo »dalje nejasno«.

ohȏl (adj.), f. *ohóla* »prevzeten, nadut«, tudi *ohólen*; v 16. st. *ohol* (Dalmatin), *oholen* (Krelj); v 18. st. *ohôl* »Hochmut, Hofart« (Pohlin); *ohóliti se*, *ohôlim se* (impf.) »naduto se vesti« (bkr.); izv. *ohólnoſt* (Krelj), *ohóloſh* (Kastelec), *oholíja*, *oholina*, *ohôlež* (m.). Prim. sbh. *ȍhol* »superbus«, *ȍholan*, *ȍholit*, *ohòliti* poleg *hȏl*, *hóla*, *ȏl*, *ȍla* in blg. *oholen*, *oholi*, *ohólja se*, *ohòlnik*, *ohòlstvo*. Samo južnoslov. Ker je *o-* verjetno prefiks, se zdi najverjetnejša primerjava z r. *chólja* »oskrba«, *chólitь* »negovati, razvajati«, ukr. *cholýty* »čistiti, čediti« (Miklošič, 220; Jagić, JA II 431; Berneker, I 395). S podaljšano prevojno stopnjo blg. *chalen* »bogat«, r. *nachalьnyj* »predrzen, nesramen«. Drugačen pomenski razvoj je v č. *pachole* »deček«, *pacholek* »hlapec«, slš. *pacholà* »otrok«, p. *pacholę*, ukr. *pacholjá*, gl. *pachol*, dl. *pacholo* »fant«. To primerja večina avtorjev z lit. *skaláuti* »prati,

umivati«, sti. *kṣālāyati* »čisti« (Iljinskij, JA XXIX 267; Machek, Stud. ekspr. 75; Slavia XVI 174, 203; Mladenov 404; Sławski, RS XVI 94). Toda Oštir, Vogeln. 31 suponira za **chol-* »mlad« predide. poreklo. Skok, II 549 opozarja na pomensko enako sbh. *roholiti se, racholiti se, uraholjen* »superbicus«, kar se mu zdi onomatopeja skupno z *ohol.*

ôhrovt (m.) »vrsta zelja«; Kopfkohl«, tudi *ôhravt* (Ljubljana), *vôhrovt* v 18. st. *vuhret, vukret, okrat* (Gutsmann, 230, 561). Izposojeno iz nvn. *kohlkraut*, srvn. *kôlekrût, kôlkrût* (Štrekelj, LWK. 43; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 366), po mnenju Striedter-Temps, DLS 185 s koroško nemškim posredovanjem. Prvotno **'ol'rawt* preko **olkrawt* in **owkrawt*, sprejeto v slovenščino šele po 13. st., ko je dovršen prehod *-ū-* > *-au-*, bav. *-ou-*.

ojê (n.), g. *ojêsa* »temo«, tudi *óje*, g. *ója* in *ója* (f.), pl. *óje*; v 16. st. *oye* (Megiser), v 18. st. *vôja*, g. *vôje* (Pohlin), *oinize* (Gutsmann). V specialnih pomenih *ójce* (n.) pri plugu, *ójice* »prednji del pluga«; adj. *ojêsen, ójen*; izv. *ójnica* »Gabeldeichsel«, nav. pl. *ojnice*, adj. *ójničen*. Prim. sbh. *óje*, mak. *ojnik, ok*, č. *oj, voj, vuj*, stč. *ojnice*, slš. *oje, ojnica*, luž. *wojo*, stp. in p. dial. *wojnica* in *oje* (knjižno *dyszel*), r. dial. *vojë*, ukr. dial. *vojé*. Iz slov. jezikov avstr. n. *Anze, Anetze, Ampse* in rum. *oiște*. Psl. **oje*, g. *ojese* < ide. **oi̯o/es-*; fin. *aisa* »oje« kaže na staro baltoslov. **aisō* ali **aisā* (Lidén. Studien 60), toda lit. *íena, ienẽ* ni jasno (Trautmann, 4). Podobno je tvorjeno gr. οἰήϊον »krmilo« poleg οἴᾱξ »ročaj krmila«, sti. *īṣā́* »oje«, het. *hišša* »oje« (Frisk, II 356; Vasmer, I 213; Machek[2], 411).

okə̏l (m.), g. *oklȁ* »čekan«, tudi *ọ́kel* (m.) in *ọ́kla* (f.), obrobno dial. *kêl* (m.), pl. *kelê* (Slov. Gorice), po drugih slov. jezikih *kə̂l* (m.), g. *klȁ*. Primarno **kъlъ*, ista osnova kot pri *klati, koljem*, prim. sbh. *kȁljak, kȁljac*, kajk. *klèh*, p. *kiel*, g. *klá* in *kielec, kielca*, č. *kel*, g. *klu*, stč. *klí* (< **kъlljь*) in *klíček*, dl. *kel*, dial. *kel*, plb. pl. *kloi*. Ista osnova brez prefiksa je verjetno *klên* (adj.) »trden, kompakten« po križanju z *jeklo* (n.) »Stahl« tudi *jeklên*, npr. *klêno žito, jeklêno zdravje*. Oblike *jekel* (m.), *jekelj* (m.) »Hackenzahn«, *jeklec* »trizob, osti« ne morejo biti izposojene iz n. *Häckel* (tako Pleteršnik, I 364), ampak so se razvile kakor *jeklo*: *oklo* »Stahl«. Vendar tudi r. pl. *ikly* »okli« (Berneker, I 660; Machek[2], 248; Sławski, II 145). Drugače Miklošič, 154, ki pri *kъlъ* in pri *kъlěti* »kliti« izključuje sorodstvo s *klati*, kljub lit. *kùlti* »drobiti, tolči«.

oké̦luš (m.) »mlado, rejeno prase« (bkr.). Verjetna je zveza s sbh. *okéljiti, iskéljiti* »zarežati, pokazati zobe«. Dalje glej *okel.*

Oklada (mtpn.), samo na Krasu mtpn. *Oklada, Za Okladéh, V Okladi, Oklade* (Sežana, Komen), tudi zaselek *Uokladə* (Nabrežina). Prim. sbh. *oklad* (m.), *ȍklada* (f.) »zemljišče«, 1250 *okladъ*, na Krku mtpn. *Okladi*, v Hercegovini tpn. *Okladnik*. Tudi *Zakláda* (mtpn.), *Na Zakladje* (Kotredež), *Zakladnica* (Bučka), *Zakladnik* (Stražišče, Kranj) in sbh. *zȁklad* »pignus, vadium« v tekstih 15. st., dial. *zȁklada* »dragocenost« (Črna Gora). Sln. v 16. st. *zaklad* (m.) in *zaklada* (f.) »pignus«, od 18. st. dalje *zaklȃd* (m.) »Schatz«. Sestavljeno iz *-klasti, -kladǫ*, s pomenom »staviti« izpričano v č. poleg r. *klad* (m.) »Schatz«. Dalje glej *klasti, kladem.*

oklévati, *oklévam* (v. impf.) »obotavljati se«, samo novo knjižno, izposojeno iz sbh. štok. *oklévati, ȍklēvam* poleg *oklijèvati, ȍklijevam*, redko pf. *oklijenuti* »cunctari«. Pri drugih Slovanih ni izpričano, etimologija ni gotova. Večina avtorjev suponira **o-klěv-* (Berneker, I 518), dalje primerja Brückner, KZ XLVIII 201 sln. *gleviti* »žvečiti«, slš. *hlivet'* »lenariti«, p. *glewieć* »kvariti se (o siru)«, kar pomensko ne ustreza. Bliže je č. *kleviti se* »zgrbiti se«, slš. *okl'aviet'* »odreveneti«. Zubatý, JA XVI 395 opozarja na lit. *klajóti* »tavati, bloditi«, *klajùs* »zmoten, zapeljan«, *kléisti* »potratiti«. Pomensko bliže je lit. *klibù* »omahujem«, *klìbas* »omahljiv, negotov« z nejasnim sorodstvom (o tem Fraenkel, 267), lit. tudi *klývas* »hrom«, lot. *klibs* »pohabljen«. To primerjajo s sti. *klībáḥ*, mlajše *klīváḥ* »nemočen, impotenten« (Specht, Dekl. 262; Mayrhofer, I 283). Že Matzenauer, LF XI 349 je pri sbh. *oklijevati* opozarjal na sti. paralelo. Nemogoče Skok, II 550, ki izhaja iz sbh. *ȍklē, ȍklēn* »odkod« (verjetno dodano po Skokovi smrti).

oklôr (m.), g. *oklorja* »plašč, ki se ogrne okoli vratu«, tudi *okolor* (dol.) in *kolôr* (vzh. štaj.). Štrekelj, JA XXXVIII 524 navaja tudi obliko *roklor* (pri J. Zupan, Kr. Čbelica III 41) in izvaja vse iz n. *Rocklor, Rockelor* »vrsta popotnega površnika«, imenovanega po knezu *Roquelaure* od 1788 dalje. V slovenščini je oblika ljudsko etimološko prilagojena domačemu *okoli, okolo* in kasneje tudi na *kolo* (Striedter-Temps, DLS 185).

ọ́kno I (n.) »Fenster«, demin. *ọ́kənce*, adj. *ọ́kənski, oknên, ọ́knast*; izvedenke *ọ́knica, okneníca, oknaríce, ọ́knovka, okenják, okinják, okninják, oknják*, tudi *oknár* »prežar pri poroki«.

Splošnoslovansko; sbh. *ȍkno*, blg. *oknó*, č., slš., p. *okno*, r. *oknó*, ukr. *viknó*, br. *aknó* »okno, oko«, gl. *wokno*, dl. *hokno*. Psl. **okъno*, izpričano v str. *okъno* (ZSPh. XV 453); na to kaže tudi fin. *akkuna*, est. *aken* (Mikkola, Berühr. 147), kljub ukr. *vikno*, kar bi moglo biti le iz **okno*. Izvedeno z *-n-* formatom iz *oko*, glej Trautmann, BSW 4; Meringer, JF XVI 125 in Vasmer; REW III 259; Machek, ESČ 336.

ọ́kno II (n.) »tolmun; luknja v ledu; tla, kjer pronica voda«; k temu hdn. *Okno*, posebno ime izvirov (avtor, SVI II 59), prvič 1573 *na tamno ockhnu* (Kaspret, rkp.). Tudi sbh. *ȍkno* »luknja, skozi katero teče voda v reki; kraj na močvirju, kjer ne raste trsje ali voda ne zmrzne« (Schütz, Geogr. Term. 66), hdn. *Okna* (ARj VIII 821). Enako stp. *okno* »catarracta; fons« (Vasmer, ZSPh X 401), r. dial. *oknó* »globlje mesto v močvirju«, ukr. *viknina* »močvirje, barje« (Movoznavstvo XIV 54) in pogostna hdn. pri vseh Slovanih (glej tudi Dickenmann, BzN 1955, 256).

Gotovo isto kot *okno* I in *oko*, glej Miklošič, SEW 220; Vasmer, REW II 259 in Fraenkel, LEW 120.

okô I (n.), g. *očêsa*, pl. *očî* (g.) poleg *ôka* (pkm.) in *očêsa* »oculus«; k temu adj. *očêsen*, dem. *očêsce, ôčko, ôček, očce*; kol. *ôčje*; izvedenke *očividen* (č. *očividný*), *očivest(en)* »verjeten, nedvomen« (pkm.),

prim. csl. *očivistь*; *kurje oko* je kalk po n. *Hühneraugen*, srlat. (od VII. st.) *oculus pullinus*.

Sbh. *ȍko, ȍči*, blg. *okó, očí*; csl. *oko, očese, oči, očesьnъ*; r., č., p., slš. *oko*, gl. *woko*, dl. *hoko*. Psl. *oko*, v sing. *-s-* deblo n., v pulr. -i- deblo fem. (Meillet, Les dial. ide. 61). Prasordono lit. *akìs*, lot. *acs*, st. prus. *ackis*, arm. *akn*, lat. *oculus*, got. *augo*, alb. *sy* »oči« (< **oqᵘe-*), gr. ὄσσε, sti *akṣī*, avesta *aši*, toh. *ak, ek*. Glej Trautmann, BSW 4; J. Schmidt, Pluralbild. 251; Meillet, Et. 205; Vasmer, REW II 259 z literaturo.

okô II (n.), pl. *oka* »tolmun z izviri na dnu ali ob straneh« (Lokar, Lovsko-ribiški sl.; Badjura, Ljud. geogr. 252). Tudi sbh. *ȍko* »izvir; tolmun z izviri na dnu« (Schütz, Geogr. Term. 66), pl. *oka* (Kovačević, Naš jezik VI 122); k temu *Oko* »ime izvirov« in slš. *Oko* »ime gorskih jezer v Tatrah«.

Gotovo stara metafora, isto kot *okô* »oculus«; enako lot. *aka* »izvir«, *akacis, -e akata, -e* »vodna jama v močvirju«, hdn. *Ace*; st. prus. *Akicz* (Gerulis, ON 8), lit. *ãkas, akà, eketẽ* »luknja v ledu, okno«, *akìs* »oko«; vodna jama«, hdn. *Akẽle* (Fraenkel, LEW 5 in 120 z literaturo). Drugače Walde-Hofmann, LEW³ 60, ki izvaja lot. *aka* < *aqua*, enako lit. hdn. *Akẽle*, venet. 'Ακυλις in r. *Okà* (H. Krahe, BzN V 207): glej o tem tudi Dickenmann, BzN, 1955, 254 d.

okobâl (adv.) »jahaje«, tudi *okobalo*; v 18. st. *okobél* »mit beyden Füßen« (Pohlin); k temu *okobaliti, okobâlim* »zajahati«. Miklošič, 121 misli na it. *a cavallo*. Vendar je mogoče povezati z domačim *kobaliti se* »nerodno se valiti«, *kobacati* itd. Prim. cgn. *Kobal*.

okoj (m.) »draga, del morskega brega« (Novice, 1851, 180). Nejasno; Pleteršnik opozarja na it. *ochiaia* »očesna votlina«, kar seveda ne ustreza (Kelemina, SR VIII, 87). Morda spada zraven tudi mtpn. *Na Akoji* (Log pod Mangrtom).

okôli (prep. z gen., adv.) »circum«, v 16. st. *okuli*, tudi *okuli in okuli* »circumcirca« (Megiser), *okolo* (Krelj), redko *okôloma*, dial. tudi *okôlivrč* (adv.) *okoluvrč, okolovrč* »um und um« (bkr.), *okôlivrat* (adv.) »rundsherum« (pkm.). Tudi sbh. arh. *okoli*, novejše *oko* (< *okoo* < *okol*), enkrat zapisano *okao*, mak. *okolu*, csl. *okolь, okolь*, r. dial. *okolě*, *okolь*, br. *vokála*, kaš. *wekwelo*, gl. *wokolo*, dl. *hokolo*, stč. *okolo*, p. *okolo*. Manjka samo plb., poleg lokacije izraža tudi približnost; iz adv. je izvedeno sln. *okolišiti* »izogibati se bistvenega«. (Dalje glej *kolo*; Kopečný, ESSJ I 89).

ókom (adv.), npr. *v okom priti čemu* »prestreči, prehiteti, odvrniti, zavreti neko stvar« (Tolmin, Vipava), tudi *ókom priti*. Nejasno; Jagić, JA XXX 298 domneva, da je treba izhajati iz **okon*, z naslonitvijo nazala na sledeči *p-* in primerja *konáti* »do kraja dotirati«, *o- konjáti*, »ogoljufati« pri Trubarju *na pokon*.

okoríca (n.) »ulje pri govedu, ki ga povzroči Hypoderma bovis« (Posočje); tudi *ogŕce*, *okrce* (n. »isto«. Sorodno je r. *korъ* (f.), g. *kóri* »odre«, dial tudi *korъ* (m.), g. *kórja, korjúcha, korjúški* »isto«, adj. *korjávyj* »kriv, hrapav, kozav«, dial. *chorъ*, dalje ukr. *kir*, g. *koru*, dial. *kur* in p. *kur* »Rubeola«, dial. *kór, chúr* (< ukr.). Izvedeno iz ide. *(*s*)*ker-* kakor *kora, skorja*. Prim. lit. dial. *karaĩ* »odre; rdeče maroge na čelu pri tifusu« poleg *kérti, atkérti* »razlikovati se, izločiti, odstraniti« (Matzenauer, LF VIII 204; Štrekelj, JA XXVIII 485; Berneker, I 579; Trautmann, 117; Vasmer, I 638). Tudi sln. *okóren* (adj.), pri avtorjih 16. st. »trdovraten, trmast« (Krelj, Megiser), *okornováti se* »nasprotovati« (Trubar), se pomensko ujema z lit. *ãtkaras* »zoprn, svojevoljen, nasproten« (o tem Fraenkel, 245). Oblika *ogŕce* (n) je besedno križanje z *ógrc* (m.) »ličinka« in *odre* < *o-dьr-*.

okrégniti, *okrégnem* »otrpniti od mraza« poleg *okréniti, okrénem* »isto«, adj. *okrégel*, »otrpel, zmrznjen«; brez prefiksa *krežen sneg*. Prim. č. (*vy-*) *křehnouti* »otrpniti od mraza«, dial. *křahnouti*, slš. *krehnúti, krahnúť, kriahnúť, kränúť*. Machek², 299 suponira osnovo **reig-* z dodatnim začetnim *k-* in primerja lat. *rigere* »otrpniti«. Vendar glej tudi *krhek*.

okrêp (m.), *okrépa* »mrena, ki se tvori na jedeh, strnjena kri« (Podgorjanci). Pomensko blizu je č. *křís, kříst* »mrena na tekočini«, dial. *křís* »ledena skorjica na vodi« in tudi lit. *krênà* »mrena na jedi, smetana«, lot. *kriena* »isto«. Vse nejasno; sln. *okrêp* je morda iz *krěpъkъ*. Vendar glej tudi *okregniti*.

okrešelj (m.) pomen ni jasen; Pleteršnik navaja *okrêšljaj* »Wald zwischen Gereutwiesen« poleg *okríšelj, okrîšljaj* »Umkreis; Heuscheibe auf Wiesen«. K temu ime *Prednji, Zadnji Okrešelj* nad izvirom Savinje, 1581 *in tal bei Ockhresh*, 1707 *v Kreschel*, 1749 *alben u Kresli*. Mažuranić, Prin. 821 navaja na hrvatskem ozemlju v 14. st. *Ocrisel mons, Ocrisel vinea*. Miklošič, Lex Pal. 499 in SEW 140 povezuje sln. *okrešelj* in č. *okršel* »orbis« s csl. *okrišlь* »Tabernaculum«. Nč. *okrsek*, stč. *okrslek* poleg stč. *okršl, okrišl, okiršl*, dial. *vokršel, okŕšle, okŕžle* »okopište«, slš. *okržal* »kup trave« govori za izhodno **okrъstьlьkъ*. Od tega ni mogoče ločiti csl. *okrъstъ, okrъstъ* »okolje, okrog« blg. *okrъst*, r. *okrest* »okoli« in plb. *wuokárst* »*krog*, okraj«. Berneker, I 634 rekonstruira **o-krъstь* »križ« kar sprejme tudi Vasmer, II 261. Drugače Brückner, KZ LI 222, ki p. *okres* izvaja iz n. *Kreis*. Enako Meßner, Carintia 140, 1950, 614 sln. *okrešelj* < n. *Umkreis*. Sprejemljivo opozarja Machek², 412 na lit. *apskritỹs* »okraj« poleg *ãpskritas, apskritãi* »naokrog, nasploh« (o tem Fraenkel, 14)

okštan (m.) »succinum, jantar«, zastarelo, v 18. st. *okshtàn* (Pohlin), tudi *òkſtan*. Prim. stč. *akštajn* »ahat, magnet«; izposojeno iz srvn. *agestein, agetstein* »jantar, magnet« (Gebauer, SS I 7; Berneker, I 27). Zadnje izhodišče je gr. ἀχάτης »ahat«, verjetno semitskega porekla.

okvîr (m.), g. *okvîra* »Rahmen, Einfassung, Fensterrahmen«; adj. *okviren*, v. (*u*)*okvíriti*, (*u*)*okvírjati*; *okvirar* »izdelovalec okvirov«. Izpričano šele v 19. st.; morda izposojeno iz sbh., vendar pomensko širše, npr. nom. pl. *okviri* »Leisten«. Pri tem ne smemo prezreti bkr. *na okovir* »naokoli« (Šašelj, Bisernice 280; Adlešiči). Sbh. *òkvir, okvíra*, danes splošnoknjižno, starejše Dalmacija, Slavonija, Srbija. Semantično nesprejemljiva je povezava s sbh. *kvijer*,

ikavsko *kvir* »pergament« iz lat. *corium* »koža, usnje« (ARj. VIII 887; Skok I 253). Perušek, rkp. gradivo 16/III NUK, sklepa na zloženko **okъvirъ*, toda sbh. *oko* »okoli« iz *kolo* ne prihaja v pošte; osnova je bolj verjetno *oko* kot v *okъno*. Podobno je tvorjeno lit. *akìvaras* »okno v močvirju«.

ôl (m.), g. *olû, ôla* »pivo«; v 16. st. *ol* »cerevisia« (Megiser, Trubar), v 18. st. *ol, ou,* adj. *olou, oloan*; *olounik, olovar* »Bierbräuer« (Gutsmann), pri Vodniku *odmaknjeni ol* »presneti ol, überschagenes Bier«; še živo v koroških narečjih *ol, vol, ol toriti* (Jarnik) *ol kuhati* (Cigale), *nižji ol* »Halbbier«, *zadnji ol* »Afterbier, Nachbier«; izv. *olár, volár, olarlja, olárnica, olovina, olarstvo, olnína, olarnína, olarski, oláriti, olarim.* Prim. csl. *olъ,* g. *olu, olovina* »siccra«, adj. *olovinъnъ*, blg. *olovína* (Mladenov, 380). Iz slov. jezikov je rum. *olăină* »pivo«. Najbliže psl. *olъ,* g. *olu* je lit. *alùs* »pivo«, lot. *alus,* stprus. *alu* »medica«. Iz baltskih jezikov tudi fin. *olu,* vesp. *olus.* Dalje primerjajo stnord. *ǫl* »pivo, napoj«, dat. *ǫlvi,* ags. *ealu* (**eoloð*) »pivo, pojedina« (Schmidt, Neutra 157; Trautmann, 7; Stang, Übereinstimm. 13). Vendar baltsko slov. **alu-* ne more biti izposojeno iz germ. **alu-*, sekundarne dublete k **alu* iz ide. adj. **alu* »grenak« (kljub Stender-Petersenu, GLS 294 in Būga, Rinktiniai raštai III 424). Machek, Slavia VIII 209 izvaja iz iste osnove lat. *alūmen* »galun«, *alūta* »galunovo usnje« in gr. ἀλύδοιμον · πικρόν (Hesych) in slov. *jalovъ* (enako Fraenkel, JF XLIX 306; ZSPh. XI 36 in LEW 8). Podrobna literatura pri Vasmer, II 262.

olih I (m.) »vrsta strupene gobe« (Haloze), tudi *olišek*; v 18. st. *olih* (Megiser[2], Pohlin), lokalno tudi vrsta užitne gobe« (vzh. štaj.). Nejasno; avtor, SR XII 226 primerja z rezervo r. *volvjánka* poleg *vóldancy, vólgancy, volnucha* »Agaricus torminosus«, br. *vilveni* (pl.). Mühlenbach-Endzelin IV 395 in Vasmer, I 216, 219 primerjata s tem lot. *vīlnis* »Agaricus vellereno« iz **vьlna* »volna«, r. *volvjanka* pa iz *volъ*. Toda sln. izhodne oblike ni mogoče zanesljivo rekonstruirati. Možno je **(v)ǫtъl-ychъ* od *ǫtъlъ* »votel« ali **ot(ъ)lichъ* ad **leik-so-*. Primerjaj *olih* »kol« in *oluh* »kol, butec«.

olíh II (m.) »v zemljo vsajen kol; naveza za čolne; kol v plotu, ob cesti; okleščeno drevo« (jvzh. štaj.; Slov. Gorice). V enakih pomenih tudi *olúh*. Gotovo spada zraven tudi *oliti cesto* »zasajati olihe ob cesti« (vzh. štaj.). Nejasno; izhajati je mogoče iz **ǫtъlъ* »votel« ali iz **o-tъl-ychъ* k *tъlo* »tla«, *tъlěti* »tleti« ali celo **o-tъlkl-ychъ* k **tlъkti* »tolči«. Vendar je r. *olek* (m.), ukr. *olik,* br. *alëk* »zgornji del panja, kjer začenja satje«. To izvaja Vasmer, II 263 iz **ot(ъ)lěkъ* »ostanek, relikvija«, csl. *otъlěkъ* (Ps. Sin.), lit. *âtlykis* »premor med delom«, *ãtlaikas* »ostanek«, sti. *atirékaḥ* »ostanek« iz **leik-* (glej *lih*).

olik (adv.) »nalašč, navkljub« (v 16. st. pri Dalmatinu in Megiserju) poleg *olih*; kasneje izpričano samo kor. dial. *ol'k* »nikakor« (Jarnik, Versuch 29) in *olik* »ne«.

Osamljena beseda. Primerjati je mogoče č. *liknovati* »izogibati se, obotavljati se, kljubovati«, *liknavý* »nemaren, zanikrn«, slš. *liknovat' sa* »lenariti, obotavljati se« < **leiqᵘ-* (Berneker, SEW I 710) kakor sln. *lih,* psl. *lichъ* < **leiqᵘ-so-* in csl. *otъlěkъ, odъlěkъ* »reliquiae«, str. *lěkъ, olěkъ, olekъ* »ostanki«, r. dial. *otlěčitьsja* »zaostajati«.

ólje (n.) »oleum«, v 16. st. *ole, oile* (Megiser), v 18. st. *olej* (Gutsmann), dial. *ôl* (m.), g. *ôla, olû,* tudi *oli* (pkm.); adj. *oljén, óljnat, óljast*; izv. *(na)oljíti, (na)oljim* »namazati z oljem«, *oljáriti, oljârim* »ukvarjati se s pridelovanjem olja«, *oljár* (m.), g. *oljárja* »pridelovalec olja«, *oljarlja, oljárnica* »tovarna olja«, *oljénka* »svetilka na olje«, tudi *óljenka, oljenica* »posoda za olje«. Večina sln. narečij je ohranila *-lj-* (Ramovš, Hgr. II 69). Splošno slov., izposojeno deloma iz lat. *oleum,* vulg. lat. *olium* ali gr. ἔλαι(F)ον, že psl. **olějь*, prim. csl. *olěj,* sbh. *ùlje,* dial. *ûlje* (Vis), kajk. *ôlje,* v cerkvenem jeziku tudi *jelej,* blg. *ólio* »namizno olje«, *eléj* »obredno olje«, r. *oléj,* ukr. *ollja,* br. *aléj,* č., p., slš. *olej,* gl. *wolij,* dl. *wólej.* Iz slov. jezikov je lit. *aliẽus* »olje«, madž. *olaj* (sbh. *òlaj* v Vojvodini) in rum. *uleiu, uloiu, uleu.* Grška praoblika ἔλαι(F)ον je prevzeta iz neznanega mediteranskega vira; sorodno je samo arm. *ewl* »olje«. Lat. *oleum* je iz gr., je pa izvor večine oblik v današnjih evropskih jezikih. Najstarejša je got. *alēw* v 4. st. (Berneker, I 264; Vasmer, II, 263; Meillet, Lingu. hist. I 301; Skok, ZRPh LIV 453; ERHS III 543; Vaillant, RESl XXII 7; Margulies, JA XLII 125; Meyer-Lübke, 6053; Frisk, I 480).

oljka »Olea europae«, v 16. st. *olika* (Megiser, Alasia), v 18. st. *olika, oleika* (Gutsmann), adj. *óljikin, óljikov, oljičen, óljski,* prim. *oljska nedelja* »cvetna«, biblijsko *Oljska gora*; izv. *oljikovina* »oljkin les«; v mtpn. *Oljke, Oljkovec, Olkouc, V Oljkah.* Prim. sbh. *ùljika, ulika, ulka,* tudi *jùlika* (Buzet). Izvedeno iz **olějь*, v drugih slov. jezikih povečini *oliva* »drevo in sadež«. Lat. je *ŏlīva* »oljkovo drevo in sadež« odtod novo knjižno *olíva* »oljkov sadež«. It. *ulivo* »drevo« je iz masc. **ŏlīvus,* enako provansalsko *oliu.* Tudi gr. ἐλαίη »oljkovo drevo«, ἔλαιος »divja oljka« in ἐλαΐα, ἐλᾶα »oliva« (Miklošič, 221; Skok, III 543). Dalje glej *olje.*

olma »mašna obleka« (Gutsmann, 481). Poleg nem. *Albe,* srvn. *albe,* stvn. *alba* »weibes beim Meßopfer gebrauches Chorhemd« navaja Gutsmann tudi dubleto *Alme,* ki je ne navaja niti Kluge-Götze, 12, niti Lexer, I 34. Zadnje izhodišče je lat. *alba* »bela«, sprva obleka, ki so jo nosili pri krstu.

ologlȁv (adj.) »gologlav, plešast«, tudi *oglȁv* (Dajnko, vzh. štaj.), v 18. st. *oboglau* (Megiser[2]), dial. *oboglȁu̯* (Horjulj), *obòglȁu̯* (Poljane), *ubuglòu̯* (Tacen), *waloglòu̯* (Borovnica), *walàglȁu̯* (Poljane). Ramovš, HGr. II 184 razlaga te oblike kot križanje med *gologlȁv* in *oboglav,* kar je po Musiću, Rad CCXXIV 217 iz **ob-o-glav.* Med sbh. atpn. najdemo tudi *Olomir, Olodrag* z enako nejasnim *olo-*. Morda sled starega adj. **olъ* kot je lit. *olaus,* f. *olava* »neporočen« (žem.), lot. *ãlava* »jalova krava« poleg *jḕls* »surov, grob, nezrel« (Fraenkel- IF LIX 306; ZSPh XI 36). Dalje glej *ol* »pivo«.

ólovo »svinec« v star. slovarjih tudi *olôv* (pkm.), *olôvnica* »grezilo«. Prim. sbh. *ȍlovo,* mak. *olovo,* blg. *olóvo, elav,* csl. *olovo, olovъ*; r. *ólovo* »kositer«, dial. *lovъ*; ukr. *ólovo* »svinec«, br. *vólovo,* p. *olow,*

č., slš. *olovo*, gl. *wołoj*, dl. *wuloj*, plb. *vūlūv*. Sorodno je lit. *álvas* »kositer«, lot. *alvs, alva* »svinec«, st-prus. *alwis* »svinec«, kar ni kakor lit. *ālavas* »kositer« izposojeno iz slov. (Būga, RR II 507; Mühlenbach-Endzelin, I 69), kot misli Brückner, Lit, slav. Stud. I 67 in 167, z rezervo tudi Fraenkel, 6. Dalje nejasno, Persson, Btr. 302 primerja stvn. *elo* »rumen«, lat. *lūridus* »bledorumen«; Petersson, PBB XL 110 rekonstruira **elvis* »bel« (lit. *elvȳs* »breza«); Oštir, Beitr. 69, Etnolog II 49, Vogelnamen 12, 23 sklepa na predindoevropsko poreklo, podobno Machek², 413.

oltár (m.), g. *oltárja* »altāria«, dial. *ou̯târ, vou̯târ, otâr, utâr, ou̯ptâr* na jugozahodu (Rigler, Jnotr. gor. 127 d.), tudi *lotar* (Miklošič, VGr. I 317), v 16. st. *altar* (Megiser), v 18. st. *oltar* (Pohlin, Gutsmann); adj. *oltaren, oltarski*. Prim. sbh. *ȍltār, ȍtār*, mak. *oltar*, blg. *oltar, altar*, csl. *olъtarь*, kasneje *oltarь*, r. *altárь*, ukr. *vivtárь*, p. *ołtarz*, č. *oltář*, gl. *wołtař*, dl. *hołtaŕ*. S slovanskim posredovanjem tudi rum. *oltár, altár*, lit. *altõrius, altõrius*, lot. *altãris*, vse sprejeto preko stvn. *altāri, altār(e)* iz cerkveno lat. *altāre*, antično lat. pl. *altāria*, izvedeno verjetno od. lat. *altus* »visok« (Meyer-Lübke, 25).

olúh (m.) »kol, čok, pilot«, lokalno tudi »butec, tepec« (vzh. štaj.). Nejasno; prim. tudi r. *óluch* (m.) »tepec«, kar izvaja Berneker, I 308 iz **oglucħь*, Vasmer, II 265 pa iz **voluchь* »volovski pastir«. Avtor, SR XII 227 rekonstruira **o-tъl-uchь*, vendar je mogoče izhajati iz **ǫtъl-uchь* k *ǫtъlь* »votel«, prim. sln. *volûhar* (m.) »Hypudaeus terrestris, H. arvalis«, tudi *volûharica*. Glej tudi *olih*.

omah (*amȁh*), g. *omáha* »Überhand, Supermatie« (Vipava), tudi *omah, omáha*; Štrekelj, LMS, 1882/83, 219, je nepotrebno izvajal iz n. *Obmacht, Übermacht*, medtem ko je *omah* »Schwung« (Stržišče), npr. *omah dobiti* »einen Schwung bekommen« domače, izvedeno iz *mahniti* (glej tudi Štrekelj, LMS 1894, 29; JA XII 463). Knjižno *omạ̑hniti* ima samo abesivni pomen, dial. *omahniti* »razmahniti se«; k temu cgn. *Omahen*, 1499 *Omekhin* pri Vipavi. Dalje glej *mahati*.

omâka »Sauce«: prvič pri Vodniku namesto ljudskega *ȁjmoht* < lov. avstr. *Eingemachtes*. Ker je tudi č. *omáčka* poleg dial. *omájda, omága, omága* in *(v)omachel* (m.) ter sbh. *ȕmokac* poleg *ȁjnmokac, ȁjnkmoc, ȁjmokac*, se zdi, da je samo ljudsko etimološko naslonjeno na *o-mâkati* (glej *močiti*). Striedter-Temps, DLS 80; DLSKr. 99; Machek², 371, 414.

oman (*ǫ̂man*), g. *ǫ̂mana* »Inula«, tudi *vôman*; *veliki oman* »Inula helenium«; adj. *ǫ̂manov*, izv. *ománovec* »Alantwein«. Prim. sbh. *ȍman*, blg. *oman*, r. *oman, uman*, ukr. *oman*, p., č., slš. *oman* »Inula«. Iz slov. jezikov rum. *homan* »Alant«. Najbolj verjetno stara izvedenka iz **o-maniti*, r. *obmanitь*, sln. samo *omamiti* (Doroszewski, Prace Fil. III, 15, 2, 1931, 429; Kořínek, LF LXI, 445; Machek, JR 241). Morda spada zraven cgn. *Oman*. Drugače, nesprejemljivo Skok, II 555, ki sklepa na sorodstvo z n. *Alant*, lat. *inula*, gr. ἑλένιον, srlat. *anula, ellenius, elna*, kar je dalo stit. *(l)ella* in frc. *aunée*. Verjetno spada zraven sln. cgn. *Oman*, prim. tudi mtpn. *Omamca* (Bukovo) kot sbh. *Omanika, Omanište, Omanovac*.

omanjščevina »Vaccina vitis idaea«. Izvedeno iz *męti, mьnǫ*, sln. *meti, manem*. Tudi pri sinonimu *samonica* imamo verjetno opraviti s haplologijo iz **samomanica* (avtor, SR XI 176).

omâra »Kasten, Schrank«, tudi *ormâra, almâra*; v 18. st. *omara, olmara* (Pohlin), *vomar* (m.) (Gutsmann); dial. *umár* (Rož), *amár* (splošno kor.). Kakor sbh. *ôrmar, orman*, mak. *orman, ormar* »kos pohištva, skrinja«, p. *almarja*, č. *almara*, stč. *almaŕie, alměř, alměj*, dial. *jarmara*, slš. *almara, armara*, izposojeno iz srlat. *armārium, almārium* »skrinja«, izvedeno od *arma* »orožje, orodje«; n. dial. *Almer*, bav. *Almar* je verjetno iz č. (Matzenauer, CS 98; Kranzmayer, Carinthia CXLI, 1951; 297; Tagliavini, Italia-Croatia 453; Bartoli, Riflessi 52). Toda sbh. *ôrman*, mak. *orman*, blg. *ormán*, tudi v tpn. in orn. *Orman* je balkanski turcizem (Skok, II 566).

omej (m.) »Aconidum napellus« (pkm.), tudi *modri omej*; k temu *omeg* »Cicuta virosa«. Pri južnih Slovanih samo blg. *omeg* »Lonium macalatum«, in csl. *oměgъ* »Lupicida, Canicida (Th. Polycarpe, Dict. trilinguae 1704), r. *ómeg, ómjak* »Conium maculatum«, *ómeg* »kislo, grenak sok«, ukr. *oméh*, stp. *omieg, omięg* »Aconitum«, dial. »Colchicum« (Tatre), č. *oměj*, stč. *voměj*, slš. *omich, omeda* »Aconitum«. Staro ime za strupene rastline. Rostafiński, Symb. 164 navaja stp. *omiąd* »strup« in dial. *omiazdžyé* »zastrupiti se z omejem«. Iz slov. jezikov rum. *omeag*. Miklošič, 221 rekonstruira za **omęgъ*, vendar se zdi nazalizacija sekundarna. Machek, JR 45 izvaja kakor *oman* iz stč. *o-měždžiti*, kar je č. in sln. poenostavljeno v **oměјditi*. Drugi mislijo na prevoj k *migati* (Matzenauer, LF XI 352; Brückner, KZ XLVIII 224; Vasmer, II 267). Podobnost z agl. *Premlock* »Lonium mac.« in *hym-lic* »isto«, na katero opozarja Gorjajev, 239 je slučajna. Glej tudi Zubatý, LF XL 267.

omeniti se, *omenim se* (v. pf.) »motiti se«; gotovo iz **o(b)maniti* z dial. prehodom nenaglašenega *-a-* > *-ə-*; prim. r. *obmanútь* »prevarati«, *obmán* »prevara«, *manitь* »mamiti«, ukr. *manýty* »varati, motiti«, r. csl. *manuti* »varati«, p., gl. *manić* »varati, mamiti«, a tudi blg. *zamájь, omajь* »začara, omami«, br. *mana* »prikazen, privid«, *man* »zli duh« (morda tudi sln. *mâjek, mâjnik* »odmev«), č. *podmana* »prevarant«, slš. *obmantat'* »ogoljufati«. Sorodno je lot. *mãnît* »preslepiti, varati«, nvn. *Meineid* »kriva prisega«, stvn. *mein*, stangl. *man*, stsaš. *mēn* »prevara, zločin«. Lit *apmõnyti* »začarati«, *mõnas* »strašilo, prevara« je iz br. (Berneker, II 17; Solmsen, Zb. Jagić 581; Machek², 351; Vasmer, II 96). Drugače van Wijk, RES XIV 73, ki domneva, da je *maniti* samo disim. k *mamiti*. Glej tudi *ôman*.

omléden (adj.) »brez okusa, natečen«; k temu *omlédnost* (f.); verjetno spada zraven z zamenjavo *-ml-...-bl-* tudi *obléden* »slaboumen, top; razposajen, objesten, vsiljiv«, v 18. st. *oblẹdn* »stolz, mutwillig«, *oblẹdnoſt* »insolentia« (Pohlin, Gutsmann). Prim. sbh. *omlediti, omlèdniti, omlednivati* (Mikalja, Stulić, Voltigi), *omlednjeti* (Dubrovnik) poleg *mlȇdan* »suh, medel, upadel«, *mlednik* »mršav konj«, *mlèdac* »Orchis mascula«. Verjetno spada zraven tudi sln. *smlêd* »bled, rumen« (rez.) in *smlédav* »isto«, sbh. čak.

mlèdac »herbae genus«. Miklošič, 199 pušča brez razlage: v dodatkih, 429 misli na metatezo **meld-* > **mled-*, enako Berneker, II 64. Iljinskij, IORJ XXII, 1, 196 povezuje z *mlad* in primerja z r. *meledá* »zavlačevanje, brskanje«, *méledkij* »počasen«. Enako Būga, RR II 211, ki pritegne lit. *méldas, meldaĩ* »Scirpus«, tudi *meldà, maldas* »isto«, lot. *męldi, męldri* »Scirpus« (Fraenkel, 431). Kljub dvomom pri Vasmer, II 114 je treba suponirati osnovo **meld(h)-*, prim. nvn. *mild*, gr. μαλθακός »mehak, nežen«, sti. *márdhati* »postaja mehak«. Dalje glej *mlad.*

onegaviti, *onegavim* (v. impf.) »karkoli početi«, tudi *onêgati, onêgam* (notr.), pogovorno *ǫgaviti, ongaviti*; adj. *onegav, onegav, onegast, onegasten*, tudi *onen, onav* »last nekoga, ki ni bliže označen«. Pomensko enako je sbh. čak. *onégat, onega* (Istra, Sovinjsko polje), medtem ko drugod v Primorju *ondet* (Vrbnik, Krk), *onoditi, onoditi, onidit, onedat* (Dalmacija); v Ravni Gori pri Delnicah samo prez. *dam, daš, da* Majnarić, JF III 35). Vprašanje je, če je zares treba izhajati iz g. sg. *onega* k *oni, one*, dial. tudi *ona* (Ilešič, JF IV 184), čeprav so takšne tvorbe iz pron. tudi sln. *pre-tentati*, č. *tentotit* ipd. V č. *ondati*, slš. *ondiet'* poleg č. *onačit*, p. *onaczyć* vidi Machek, Sprache IV 77, osnovo **dhe-* (gl. tudi Zubatý, Stud. I 1 90 d. in I 2 229), toda v BSL LII 155—156, pritegne zraven poleg lit. *anúoti* »početi karkoli« celo het. *aniya-* »delati« (het. *ani-* »celuilà«). Za ruske tvorbe tipa *tovóvono, tovósemsko, tovóvose* misli J. Schmidt, KZ XXIII 292, da je **togo* prvotno akz. sg. iz nekega od *to-* izvedenega posesiva tipa **inogъ, *četvьrgъ* in primerja sti. g. pl. *asmākam.*

onúča »cunja za povijanje nog«, navadno pl. *onuče*, tudi *vnúča* (vzh. štaj., pkm.), *vǫnyt'e* (Vreme) poleg sinonima *obuča* (Istra, bkr. pkm.). Prim. sbh. *onuća*, redko na severozahodu, splošno *òbuća*; csl. *onušta* »calceus«, r. *onuči*, ukr. *onuča*, br. *anuča*, p. *onuca*, č. *onuce*, slš. *onuca*. Star komp. **on-u-tja* iz osnove **eu̯-* (glej *ob-uti, sez-uti*). Paralelno je tvorjeno **ob-u-tja*; sorodno je lit. *aũti* »obuti, sezuti«, *aũklė* »onuče«, tudi *aũtas* »isto«, lot. *àuts, auteļi*, stprus. *auclo* »povodec« (Persson, KZ XLVIII 127; Btr. 649; Zubatý, Studie I 44). Začetno *on-* v *onuča* je ide. **an-*, prim. gr. ἀναβολή »obleka«, lat. *anhēlāre* »sopsti« (Hujer, LF XLVI 430 in JF VI 272), drugače o tem Meillet, Et. 162; MSL IX 49; Solmsen, KZ XXIX 97, ki suponirajo ide. **en-, *on-* »v«.

opâk (adj.), f. *opáka* »narobe, v drugo stran« (pkm.), tudi »hudoben«; npr. *opaki veter* »nasprotni«; k temu *na ôpak, na opako* (adv.), knjižno *nâpak* (adv.) »narobe, nepravilno«, adj. *nâpačen*, subst. *napâka* »nepravilnost, pomanjkljivost«, dial. tudi *napâkost* (f.) »neugodje, nadlega« (Haloze), *opâkost* (f.) »pomanjkljivost, hudobnost« (pkm.). V 16. st. *naupak* »praepostere« (Megiser), kar se nadaljuje v adv. *vpâk* (gor.), npr. *vpâk mi je* »slabo se počutim« (Čemšenik); v 18. st. *napak, napek, napazhen* (Gutsmann), *napèk* »inverse« (Pohlin). Verjetno spadajo k isti osnovi tudi hdrn. in tpn. *Paka*, prvič 1245 *Paka*, poleg mtpn. *Na Pakem, Na Pakah, Paška Vas, Paška dolina, Pačke Njive, Pačke Jame*, prim. tudi sbh. *Paka, Opačica*, č., slš. *Paka*. Miklošič, ONappel. 416 pravi sicer »pomen neznan«, toda Zubatý, Studie I 2, 386 izhaja iz adj. **paka*, kar veže z adv. *opakъ*. Glej tudi avtor, SVI II 72. Osnova je splošno slov., prim. csl. *opaky, paky* »retrorsum, contrarium«, sbh. *ȍpāk, nàopak, nâpak, pako, páče* (glej *pač*), mak. *opak, opako, opačen*, antifrastično tudi »primeren, pripraven«, blg. *ópak, opaki* »nasprotujoč, trmast«, r. dial. *opákij, ópak* »nazaj«, ukr. *opák*, p. *na opak*, č., slš. *opak, na opak*, luž *wopak(i)* »ponarejen, nepravi«. Enako je tvorjeno sti. *ápāka-* »ob strani, zadaj«, *áparic-* »narobe«, lat. *opācus* »osojen«, stvn. *abuh* »narobe, slab«, medtem ko je lit. *apačià*, lot. *apaška* »spodaj, spodnji« z drugim formatom **apatjā* (Trautmann, 11; Kretschmer, KZ XXXI 389; Walde-Hofmann, II. 210; Vasmer, II 270; Skok, II 558). Glej tudi *pačiti, spakovati se.*

opâlda »trafika« (dol. štaj.), *opâldar* »trafikant« (dol.), *opaldarski tobak* (Jurčič). Izposojeno iz it. *appalto di tabacco* »trafika« (14. st.), ben. it. *apalto* »monopol« (Mende, RLS 99), srlat. 1252 *apaltuo* < lat. **ap-pactum* »dogovor« (Battisti-Alessio, 250). Tudi sbh. dial. *apâlat* »trafika« (Milna, Brač); o tem Skok, I 48.

opanka (f.) »vrsta obuvala«, tudi *opanek* (m.); navadno pl. *opanke, opanki*; izv. *opankar, opančar, opankarica, opančarica*. Iz sln. je trž. it. *opánca*, istr. it. *upánchi* (Rovinj) je iz sbh. *opanak* (m.), kajk. in čak. tudi *opanka* (f.). Prim. tudi slš. *opánok, topánka* in č. dial. *opánek, opánky, opanky*, kar je verjetno z madž. posredovanjem sprejeto iz sbh. Gotovo izvedeno iz *pęti, pьnǫ* (Miklošič, 238), morda **o-pьnьka* (toda sln. štaj. *opanka*). Iz podaljšane redukcijske stopnje je tvorjeno mak. *opinok*, blg. *opinьk, opinok*, ukr. *opynka* in iz tega alb. *opinkë, opingë* »opanke« in rum. *opíncă*.

opáren (adj.) »ki se mu zapira voda« (o živini), tudi *oparljiv*; k temu *opárnost* (f.) »Urinsperre« (Škrilje) in fitonima *opârnica* »Prunus spinosa«, *opârnik* »isto«. Prim. č. *opar* »vnetje kože« poleg *ohnipara*, dial. *humpara* itd., slš. *oheňpara*, dial. *hompora*, gl. *wumpjera*. Machek[2], 410 upravičeno domneva, da je treba izhajati ne iz splošnoslov. *para* »sopara«, ampak iz **per-*, slš. *prúť* »žehteti, žareti«, sln. *perêčec, pereči ogenj* »Antoniusfeuer« (notr.), *perâčec* »neka otroška kožna bolezen« (Škrilje), *perečica* »Chidium«. Miklošič, 240 izvaja sln. *oparen* od **per-* (*odpreti*).

opáriti, *opārim* (pf.) »potlačiti, pobiti«, tudi *popáriti*, navadno rabljen le ptc. *opârjen, popârjen*. K pomenu prim. č. *naparovati* »prizadevati si, napenjati se«, dial. *napařovat se* »važiti se«. Verjetno je treba izhajati iz splošnoslov. *para* »sopara« (Machek, LF LXIX 41); funkcija pref. *o-* v sln. je abesivna, dubleta *popáriti* v tem pomenu je iz **po-o-páriti.*

opásen (adj.), f. *opásna* »nevaren«, mlada izposojenka preko sbh. *ȍpāsan* »nevaren« iz r. *opásnyj* »isto«. Toda sln. dial. *opásen* »oprezen, čuječ« pod Gorjanci (avtor, Eseji 62), kakor sbh. dial. *ȍpāsan* »isto« kaže na izvedbo iz apel. *opásь*, izpričanem v str. (12. st.) »previdnost, varnost, spremstvo«, kasneje (16. in 17. st.) »varnostni ukrepi«, *bezъ opasu* »brez varnostnih ukrepov, brez posebnega varstva«, *opasnája gramota* »spremno pismo, propustnica«;

novejši pomeni *bezopásnyj* »varen«, *opásnyj* »nevaren«. Prim. csl. *opasьnь* »skrben, previden«, ukr. *ópas* »straža«. Vasmer, II 270 navaja tudi r. *opasátьsja* »bati se«, Skok, II 559 tudi r. *opastí, opasú* »čuvati, biti oprezen«. Že Zubatý, JA XIII 480 je pravilno izvajal iz v. *pasti, pasǫ* s prvotnim pomenom »čuvati, varovati«, prim. sln. v Briž. spom. *roti Choiſe Ih ne pazem* »prisege, ki jih ne čuvamo«. Toporov, SR XI 157 primerja to formulo s sti. *vrata-* »šega, navada« (glej *rota*) in het. *paḫš-* »varovati, ohraniti«. Antonimični pomen »nevaren« se je razvil morda iz zveze *bezopasnyj: opásnyj* (tako Ungebaun, SR III 304). Glej tudi Miklošič, 233 in Matzenauer, LF XII 191.

opasilo (n.) »proščenje, žegnanje« (Kras, Istra), tudi *opasîlnica*; prvič pri Alasiu 1607 *opassillo* »deducatione« (vezilo). Izvor ni popolnoma jasen; Miklošič, SEW 233 je vezal s *pasti, pasǫ*, s prvotnim pomenom »čuvati, hraniti, držati«, izpričanim za sln. v Briž. spom. II 23—25 *roti ne pazem* »ne drži zaobljube« (Toporov, SR XI 157), prim. csl. *opasьnь* »previden, skrben«, ukr. *ópas* »straža« itd. (glej *opasen*). To je pomensko bolj jasno, kakor *spasti, spasǫ* »rešiti« (tako Kelemina, Sln. Etnograf VI—VII 323). Zaradi homonimov *opasílo, opasîlnica, opasica* < *pâs* < *pojasь*, mislijo tudi na to možnost. Levstik pri Pleteršniku II 831 navaja običaj opasanja cerkve s svečami; Kelemina, GMS XIV 50 suponira pas straž; Valvazor, Ehre VIII 751 omenja tudi z verigami opasano cerkev (glej S. Vilfan, Sln. Etnograf IX 253 d.). Vendar se sufiks *-dlo* pritika samo na verbalne osnove.

opâst (f.), g. *opâsti* »snežni balkon, vehta«; gotovo **o-pad-tь*, verbalni nomen od *pasti, padǫ* s kasneje konkretiziranim pomenom kakor npr. *obstrêt* (f.) »avreola« ali dial. *zijât* (f.) »brezno, jama«. Prvotni abstraktni pomen je ohranjen pri *napâst* (f.) »skušnjava, zapeljevanje, zlo«, izpričano že v 16. st. pri Trubarju. Abstraktna kompozita tipa *dobrobît* (f.) *blagodât* (f.) so izposojena iz csl. in r.

opâša »rozine« (Primorje); izposojeno iz ben. it. *ua passa* »uva nera piccolissima che si secca al sole e ci vien di Levante« (Boerio 773; Mende, RLS 99). Splošno it. *uva passa* s številnimi narečnimi oblikami, izvedeno iz *uva* »grozdje« in adj. *passo* »suh« iz lat. ptc. *passus*, prim. lat. *passum* »suho vino« (Battisti-Alessio IV 2795).

opât (m.) »abbas«, f. *opâtica, opâtinja*, izv. *opatîja*; adj. *opátov, opâtski, opatîjski*; tpn. *Opâčja Sela* < **opatịa*. Kakor sbh. *òpat*, č. *opát* (poleg *jeptiška* »nuna« < srvn. *eppetisse*) in p. *opat* izposojeno iz stvn. **appāt* (Berneker, I 22). Izpričano je samo stvn. *abbăt*; suponirati je treba bav. prehod *-bb-* > *-pp-* v 8. st.; madž. *apát* (prvič 1211). Sbh. *ȁbat* in r. *abbat* so mlajše izposojenke; csl. indekl. *avьva* (13. st.) je iz gr. ἀββᾶ. Stvn. *abbāt* < nvn. *Abt* je izposojeno iz cerkv. lat. *abbas*, to iz cerkv. gr. ἄββας (4. st.); zadnje izhodišče je hebr. *āb*, asirsko *abu* »oče«, egipt. *abt*. (Lokotsch, 1; Kluge-Götze, 4; Battisti-Alessio, I 2; Schwarz, JA XLI 127).

opâž (m.) »lesena stenska obloga« (notr., knjižno); k temu *opâžiti, opâžim* (pf.) »obložiti z lesom«, narečno tudi *opážiti hlev* »obložiti s steljo ali s slamo« (dol.), impf. *opaževáti, opažûjem*. Samo narečni je simpleks *pâž* (m.) »stenska pregraja iz desk ali krajevcev« (gor.), tudi »lesena stena« in v. *pážiti, pâžim* »obiti z deskami, zamašiti špranje«, npr. *pažiti stene z mahom* (dol., Savinjska dolina); z izvedenkami *pâža* (f.) »ilovica za mašitev špranj« (Celje), tudi *pažîna* (f.), *pažînje* (n.); adj. *pâžnat* »poln kep«, npr. *pâžnata rål* (vzh, štaj.), *pâžnica* »deska za paženje«, *pâžnik* »vrsta žeblja«. Zraven spada tudi *pâz* (m.) »spah, sklop« in *páze* (f. pl.) »lesa, vrata pri medernji« (Krn), »plot iz krajevcev« (Bovec), »strešni opaž« (Tolmin). Psl. **pazь* najdemo v r. *pazítь, pažú* »žlebiti«, *paz* (m.) »spah«, ukr. *paz*, str. *pazь*, p. *paz*, č. *paz* (< r.) poleg *pažba* »opaž«, *pažiti, paženi, přepážka*. Sln *pâž* je iz **pāzịos* k ide. **pāĝ-* »udariti«, prim. stvn. *vach*, nvn. *Fach* »pregraja, jez« in verjetno tudi gr. πήγνυμι »utrdim«, πηγός »trden, gost«, πῆγμα »oder«. V drugih jezikih so refleksi za dubleto **păk'-* ali oblike z infigiranim nazalom (Matzenauer, LF XII 362; Trautmann, 209; Pokorny, 787; Vasmer, II 300; Machek^{2}, 439; Frisk, II 525).

Opčine (tpn. Trst), it. *Opicina, Oppicina*, ca 1350 *vallis de Opchiena*, kasneje *Opchena, Opechno*. Zaradi sln. dial. oblike *ųòpk'ịne, na ųòpk'ịnəχ*, stanovniškega imena (*ų*)*opənci* in adj. (*ų*)*opənski*, prim. *Openski Vrh* je jasno, da je ime samo ljudsko etimološko naslonjeno na sln. *občina*. Skok, Istor. Čas. III 30; Oko Trsta 176 domneva, da je it. ime sprejeto iz sln., ne obratno. Kandler, Cod. dipl. Istr. II suponira lat. **Obsidianum*. Sila, Trst in okolica 16 iz sln. *opak* »na drugi strani hriba«. Avtor, SR VIII, Lingu. I 54 izvaja preko **ap(p)int* **ap(p)ent-* iz substratne osnove *Apenini*, izpričane na naših tleh τῶν Ἀπεννίνων (Zosima), kar še živi v sln. dial. *pen* »gorski vrh« (Pohorje). Dalje glej *pen*.

opêka (f.) »tegula«, izpričano v 18. st. *opeka* »Ziegel« (Gutsmann); v 16. st. samo *opuka* (Dalmatin, Megiser). Prim. zah. sbh. *ȍpeka* poleg *opuka* (Vrbnik na Krku). Primarno *opoka*, danes sln. *opôka* »lapor, skrilj«, prim. csl., str. *opoka* »skala«, r. *opóka* »lapor, skrilj, vrsta gline« (tudi mtpn.), ukr. *opóka*, p. *opoka* »skala«, č., slš., stč. *opuka*. Največkrat izvajajo iz *peči, pečem* (Miklošič, 235; Berneker, IF IX 364; Vasmer, II 272). Drugače Machek, LF LV 149 in ESČ^{2} 416, ki meni, da je prvotna oblika *opuka* (z *-u-* iz *-ǫ-*) k č. *pukati* »napenjati«. Sln. adj. *opókel* »razpokan« poleg mtpn. *Opoka, Vopoka, Opočnik*. To bi kazalo na *póčiti, póčim*; vendar se sln. *opókel* »blaziran, brezčuten, grob« pomensko ujema s č. *pukati*. Verjetno imamo opraviti z ljudsko etimološko naslonitvijo na več različnih osnov. Sln. cgn. *Opeka*, 1498 *Opecka* je treba povezati z r. *opekátь* »skrbeti«, *opéka* »skrb«, ukr. *opika*, p. *opieka, opiekać*, slš. *opeka* (glej *pečâl*).

opȅlj (m.), g. *opélja*; še ne dovolj raziskan pravni termin; Cigale navaja pomene »Generalbefahrung, Visitation, Augenschein«; Pleteršnik dodaja, da je znano v Beli Krajini. Krije se pomensko z zah. sbh. *opeljanje* (n.) »demonstratio, ostensio metarum« in *opeljati, opeljivati* »circumducere« (15. in 16. st.; Mažuranić, Prinosi 828), kar kaže na izvedbo od *peljati* (prim. istrsko *razvod*). Mogoče pa je misliti tudi na besedno križanje s psl. *(*j*)*apati* »gledati

opazovati«, izpričanem le v stč. imperativu *japaj nebesa*, csl. *za-(j)apъ* »domneva«, *vъ-ne-za-apǫ*, *vъ-nezaapǫ* »nenadoma«, sln. cgn. *Apelj, Japelj*, nč. *nejápa* »neroda«, *nejapný* »neroden«, *razjapati* »razgrabiti«, stč. *z-ne-do-jiepie* »ex improviso«, gl. *nje-jabey*, dl. *njezjabki, ńjezjapki* »nenadoma«, r. *vnezapnyj*, str. *iz-ne-japy* »nenadoma«. Temu je sorodno lat. *opīnō* »domnevati«, *inopīnus* »nenaden«, gr. ἐξαπίναιος »nenaden« (Fick, KZ XIX 259; Berneker, I 29; Jagić, JA XXX 458). Nejasno je pri tem sln. *zapîk* »azil v otroški igri«, dial. *zapîček* (m.) »azil«, *zapikováti se kam* »zatekati se«, kjer je kakor v csl. *vъ-ne-za-pъvu* mogoče domnevati osnovo **pъvat* (glej *upati*).

opésniti se, *opesnem se* »spodrsniti, spodleteti«, impf. *opesováti se, opesujem se* (dol.), npr. *rado se opesne, opesne se mi za kakšno reč; za seme se mi je letos opesovalo* »ni ga bilo dovolj«. Morda spada zraven tudi adj. *opésen* »tesen, preozek«. Samo sln.; verjetno **o-pěs-* iz **poik'-*. K pomenu prim. lit. *peĩkti* »tadeln, misslingen, rügen, schmähen, nörgeln, mäkeln«, *péikštus* »scheu, leicht erschreckend, schnellabfallend, abmagernd« poleg *paĩkas* »dumm, eigensinung, halsstarring«, *pìktas* »böse« iz **peik-* z velarrom. S precejšnjo verjetnostjo smemo sklepati, da je ide. **peik'-* s palatalom zastopano v slov. *pьsъ* »canis«, *pьsovati* »kvariti, psovati«, sln. *pisan* »böse« in sln. *opesniti*. Z velarom kot v baltskih jezikih je slš. *Pikulin* »ime demona«, ukr. *piknŷj* »isto«, sln. *pičel* (adj.) »slabe mere« in *opešati, upehati* iz **poikso-* (avtor, Radovi ANU BiH XXXV 94). Glej dalje *pes, pisan, pešati*.

opica (f.) »pithecus, simia«, nkjiž.; v 16. st. *muna* (Megiser), v 18. st. *merkouza* (Gutsmann); dial. *ôpica* samo pkm., *ôpičar* »sejemski glumač z opico«. Vendar je ljudsko tudi *ôpek* (m.) »opica« in *opek biti* »durak v igri s kartami«. Knjižno adj. *ôpičji*, izv. *ôpičnik* »opičji samec«, *opičnják* »Primat«. Tudi sbh. kajk. *òpica, jòpica, jópac*, pri Belostencu *opicza* poleg *munna*. K temu č. *opice*, stč. *opice*, slš. *opice*, p. dial. *opica* poleg *malpa*, gl. *vopica*, csl. *opica, opičьsky*, poleg tega str. *opyni, opynia*. Nr. *obezьjana* je iz perz. *abuzine* in nima kljub Miklošiču, 218 in 224, nič skupnega z *opica*, gl. tudi Vasmer, II 238.

Sorodno je n. *Affe*, stvn *affo*, stnord. *apo*; ir. gal. *apo* je verjetno izposojeno iz germ. Za slov. *opica* sklepa vrsta avtorjev, da je izposojeno iz germ., morda iz got. **apa* (Kiparsky, Lw. 251 z literaturo). Mogoče je tudi obratno (Kluge-Götze[16], 8). Dalje primerjajo stkelt. ἄβρανας (Hesych) kar je treba brati ἀββάνας (Pokorny, 2). Oštir, Beitr. 77, je skušal združiti na skupni imenovalec vsa imena za pojem »opica«, od etr. ἄριμος, kar primerjajo z lot. *ęŕms*, perz. *abuzine*, sti. *kapiḥ* in *mayu*, perz., arab. *maimōn* in gr. κῆβος, κῆβλος, kar je dvomljivo. Upoštevati pa bi bilo treba njegovo opozorilo na antično ᾽Αβίλη, ᾽Αβιλιξ orn. nasproti Gibraltarja, danes špan. *Ximiers* »Affengebirge«. Tehtna je tudi primerjava med sln. *opek biti*: vestfalsko *ēpsken* »verspotten, necken« (o tem Holthausen, PBB XLIV 478) in lit. *ermótis* »spotten, scherzen«. Glej tudi *rameno*.

opietje (n.) »Bezirk, Umkreis« poleg *opir* (m.) »isto«. Samo Gutsmann v 18. st. in po njemu tudi Jarnik, Versuch 11, ki izvaja iz *pęti, pьnǫ* poleg *opetje* (n.) »das Umspannen« in *petje* (n.) »das Spannen, Strengen«. Verjetno pravilno, četudi dubleta *opir* ni jasna.

opìh (m.), g. *opíha* »Apium graveolens«, v 18. st. tudi *epih, epihna lozhika, epiſhna ſolata* (Gutsmann). Prim. sbh. *opih*, r. *opich*, p. *opich*, č. in stč. *opich* »Apium graveolens«. Stara izposojenka iz neohranjenega stvn. **apfich* iz lat. *apium*. Iz mlajše oblike stvn. *ępfi(ch)*, srvn. *ęphich*, današnje bav. *Eppich* je sln. *epìh* (Striedter-Temps, DLS 186; Klüge-Götze, 168). N. dial. *Appich* ne prihaja v poštev (tako Janko, ČMF XIII 221).

oplȅn (m.), g. *opléna* »del voza; na prednji in zadnji premi pri vozu les, v katerega sta vtaknjeni ročici« (goriš., dol., bkr.); *prednji oplen* »polza pri vozu«; tudi *óplen*, g. *óplena* (goriš., bkr.), *óplen*, g. *opléna* (Lašče), *oplȉn*, g. *oplína* (vzh. štaj., Vipava), *sóplovnik* < **sooplenovnik* (Temljine), *oplenik* »igla, ki se vtakne v oplen«. Iz sln. je n. dial. *Epl, öpl, nepl, neb, napel* »oplen« (Štrekelj, ČNZ V, 1; Koštiál, Svoboda, 1951, 188). Prim. sbh. *òpljen, òpjen* (Baranja), *oplen* (Srbija), *oplên* (Kosmet), *oplȅn* (Istra), *oplȉn* (Istra); blg. *oplen* (?), ukr. *oplin, oplinъ* slš. *oplen* in č. dial. *oplén, oplín*. Iz slov. jezikov madž. *eplény* in rum. *opleán*. Nejasna beseda; navadno rekonstruirajo psl. **oplěnъ*, toda sln. dial. refleksi kažejo na različno poreklo, npr. *óplen*, g. *opliéna* (Ribnica) govori za *-e-*, toda *u̯ópln*, g. *oplą́jna* (Škrlovice), *u̯ǫ̂plịn* (Hrušica), *u̯ôplin* (Barka) so težko razložljive oblike (Rigler, Jnotr. gov. 85, 100). Miklošič, 224 pušča brez razlage; Persson, Beitr. 174 suponira **opelnъ* iz **(s)phel-* (enako Skok, II 564). Machek[2], 416 primerja z rezervo gr. πλήμνη »pesta«. Toda Lessiak, Konsonantismus 250 in Kaufmann, Deutsche Altertumskunde II 575 opozarjajo pri sln. *oplénec* »voz« na stvn. *abilenze* »Pflugbaum« iz lat. *amblatium*.

oplȅt I (m.), g. *opléta* »spletena ograja, frizura, okras«, tudi *oplèta* (f.) pogostno v mtpn., npr. *Oplèta, Uoplètnce, Opletnce* (Goriška Brda, Primorje), *Opletar, Opletor, Opletari* (Ljutomer). S preglasom *Oplot* (Ptuj, Ljutomer), *Opločak, V Oplotah, Oplote, Oploti*, tpn. *Oplotnica*; dol. *Apluti, Aplote, Aplotje* (Kočevje), *Vóplot* (Turjak), *Oplotna* (Novo Mesto), *Na Oplotncə* (Radovljica). Vse nedvomno izvedeno iz *plesti, pletem, plot*. Tudi sbh. tpn. *Oplet* (Bosna), mtpn. *Oplotnja* (Kraguljevac), apel. *oplotina* »ograja, plot«.

oplet II (adv.) »na koncu, na tleh«, npr. *kupčija je oplet* (Vodnik), *bil je oplet; oplet je z njim*; tudi *oplat*, npr. *v oplat vreči*; živo samo še na Goriškem. Samo sln.; verjetno je treba izhajati iz **o-plętь* kakor lit. *į pleñtą* »völlig, bis auf dem Grund« k *pleñtas, plénta(s)* »Grund, Boden«, prim. r. *do tla* »vollig«: *tlo* »Grund, Boden« (Avtor, Razpr. SAZU VII 172 sl.). Iz fraz *oplel sem* »nič nisem opravil«; tudi sbh. *opleo sam* smemo sklepati na v. **o-plęsti, *o-plętǫ* in z rinezmom **plentati* v kletvici *bes te plentaj*. Pomensko blizu je tudi sbh. *poplesati* »potepatati«, kar spravlja Skok, II 681 v zvezo s *plésati* »saltare« (avtor, JiS XVIII 284). Nazalirane dublete osnove **pel(â)-* (glej *pleče, plast, plat*) so tudi v lat. *planta* »podplat«,

lot. *plañdît* »razširiti«, lit. *išplindęs* »tenak, shujšan« (o tem Fraenkel, 606, 616 z lit.).

Iz iste osnove je tudi sln. *oplésti, oplétem* »ogoljufati, prevarati«, impf. *oplétati, oplêtam* »maščevati«, npr. *tebi se bo opletalo.*

ôpna »tanka kožica«, tudi »tapeta« (Vodnik), *ópnica*; starejše izvedeno *opnár* »tapetnik«. Kakor sbh. *ȍpna* »tanka kožica« in mak. adj. *opnat* »napet«, *opnata koža* prvotno **o-pьna* k *o-pęti, o-pьnǫ*, sln. *opéti, opnêm.* Iz polne prevojne stopnje **pon-* je sln. *opôna* »zastor, tapeta, trak za merjenje debeline dreves«; že csl. *opona* »aulaeum, velum«, sbh. *ȍpona* »tanka kožica, zastor, diafragma«, č., p. *opona.* Glej Skok, II 561, dalje *-peti, -pnem.*

***opolje,** sln. samo tpn. *Vopole,* 1238 *Woppolach, Woepulach,* 1444 *Wopelach, Weppalach,* 1458 *Wappolach* < **opoljane.* Tudi n. štaj. tpn. 1424 in 1454 do 64 *Opuel* (Pirchegger, ON Mürz 60). Tudi mak. tpn. *Opolije* (Prizren), *U veliku rčku Opolьsku* (Daničić, Glasnik XLIX 365). Apel. p. *opole* »zadružna last, ki jo prebivalci skupno uporabljajo«, č. *opole* »srenja, soseska«, *opoli* »okraj, planjava«. Pogostna tpn. *Opole,* n. *Oppeln,* p. *Wopel* (Trautmann, Elb-ON II 80), tudi slov. rod *Opolini,* ki je prebival na *Oppeln* (Bach, DNK I 1, 204). Glej tudi Baudouin de Courtenay, Slovarь 29 in Pogodin, Iz istorii 149.

opotéči se, *opotéčem se* (v. pf.) »negotovo hoditi, majati se«, tudi *opotekati se, opotáknem se,* v 16. st. *oppotakniti ſe* (Trubar, Dalmatin, Megiser) poleg novejšega *spotakníti se, spotáknem se.* Impf. *opotékati se* poleg *opotíkati,* toda samo *spotíkati se* s prenesenim pomenom »biti moralno ogorčen, zgražati se«. Zanimiv je ptc. prez. akt. *opotȅč* s pasivnim pomenom, npr. *sreča je opotéča* poleg *opotekajoč*; iz tega adj. *opotéčen* in *opotóčen*; nominalno izvedenke *opotékalica, opotíka* poleg *spotíka, opotíkanje.* Blizu temu je *opotóčiti se* »oditi proč«, npr. *mi se od vas opótočimo* (nar. pesem). Vse to so različne prevojne stopnje k *teči, tečem*; redukcijska stopnja **tьk-* je tudi stč. *tkáti sě* »potepati se«; intenzivno **tēk-* v *těkati* in faktitivno **tok-* v *točiti.* K pomenu prim. č. *potáceti se,* slš. *potácat', potákat', potáckat', táckat', tacat sa,* p. *taczać się* »opotekati se, gugati se« (o tem Machek², 474).

oprati (m. pl.) »vajeti« (Pleteršnik ima v tem pomenu samo *opȓta* (f.)), poleg *opȓt* (m.) »nosilni jermen, naramnice«), dial. tudi *zanka* (Idrija) in *opȓta* »isto«. Tudi č. *oprat'* »vajeti«, stč. *oprat(a),* slš. *oprata, prata*; č. dial. tudi *opratka* »vrv«. To raz zlaga Machek², 416 kot izposojenko iz r. *óbrotъ* »uzda«, csl. *obrьtiti* »obuzdati« in loči od tega č. dial. *oprátka* »kos lesa«. Bliže je sln. *o-pŕtati, o-pŕtiti* »mittelst Tragband auf den Rücken laden«, adj. *opŕtav, opŕtiv* (< ptc. pret. akt. **o-prьtivъ*), *opȓtnica* »nosilni jermen«, *opȓtnik* »koš«. Dalje glej *prtiti.*

oprékelj (m.), g. *opreklja* »vrsta cimbal« (gor.); izposojeno iz bav. avstr. *Hackbrettlein,* tirol. n. *hąkkpręitl,* kor. n. *hákbrȍtl* »glasbeni inštrument s strunami, po katerih se udarja s kladivi« (Striedter-Temps, DLS 186).

oprésti (v. pf.), *oprédem* »zgruditi se, zrušiti se, omedleti«, npr. *od strahu, od slabosti, od lakote opresti* tudi »poginiti, propasti«, npr. *živina je opredla, Benetke bodo opredle* (Vodnik); *opredel je* »propadel je, skrahiral je«; tudi *oprédniti, oprêdnem* in impf. *oprêdati, oprédam.* V slovenščini je izpričan samo kompozitum; toda sbh. *prȅdati, prȅdām* »bati se, drhteti«, *prȅnuti se, prȅnēm se* »zdrzniti se iz sna«, csl. *prędati, prędajǫ* »salire, trepidare«, *vъspręnǫti, vъspręniati* »surgere, resipiscere«, *naprędati* »insilire«, r. *prjádatь* »skakati«, *vosprjánutь* »skočiti, planiti«, ukr. *prjánuty* »vreči«, br. *prjánucь.* S tem primerjajo srvn. *sprenzen* »razkropiti« in *spriezen* »brizgati«, angl. *sprint* »teči, veslati« (J. Schmidt, Voc. II 331; Trautmann, KZ L 66 in Wb. 277). To je nazalizirana varijanta **sprend-,* **sprond-* osnove **spręu(d)-,* **sprou(d)-* (Slawski, Sl. occ. XVIII 284; Fraenkel, 879). V polni prevojni stopnji sln. *pródek* »uren, bister«, *prója* »trd kruh iz nekvašenega testa«, *sprosti* »natezalnik pri statvah« in *prod* »rečna naplavina«. Redukcijska stopnja je verjetno p. *soprząć* »skočiti« (Brückner, 436). Enako Vasmer, II 455; Skok, III 33; Machek², 485.

oprẹ́šnik (m.) »iztisnjen kolač lanenega semena« (Polica). Izvedeno od *préšati, prešam* »iztiskati«, to pa je izposojeno iz srvn. *prëssen* »contorquere«. Glej *préša.*

óprnje (f. pl.) »neka bolezen v prsih; gripa« (Slov. Gorice); nejasno.

opróda (m.) »armiger, Waffenträger«, v 16. st. *oproda* (Megiser), v 18. st. *oproda, oprauda* (Gutsmann). Sbh. *oprovda* (Marulić, Hektorović), rum. *apród* »uradni sluga«, dem. *aprodél.* Izposojeno iz madž. *apród* »otrok, deček, vajenec, paž, ščitonosec«, izvedeno iz *apró* »majhen, navaden« (Miklošič, 225; Mažuranić, Prin. 837; Benkö, I 167).

oráda »Sparus auratus«, tudi *ovráta* in *loràda* (Nabrežina). Prim. sbh. *ȍvrata* (Dubrovnik, Brač), *lovrâta* (Cres), *lovrâta* (Primorje). Sln. oblike so izposojene iz ben. it. *orada, dorada,* z artiklom *l'orada,* it. oblike so *orata, aurata, dorata* poleg frc. *dorade, auradè, ourado.* Sbh. oblike so verjetno z dalmatinsko rom. posredovanjem prevzete iz lat. *aurāta,* izvedeno od *aurum* »zlato« (Rešetar, JF XII 287; Tentor, JF V 211; Vasmer, RS IV 181; Battisti-Alessio, IV 2666; Skok, II 581).

oranjščica »Chelidonium majus«. Nejasno; izvedeno verjetno od *orati,* ker cvete zgodaj spomladi.

oráti (v. impf.) *órjem, orâm* »arare«, pf. *iz- (od-, na-, po-, pod-, pre-, raz-, vz-, za-, z-) oráti,* iter. *preârati, preârjati, podârati, podârjati*; k temu *preâra* »Brache«. Postverbalno *or* (f.), g. *orí* »oranje, oral«, *orâl* (m. f.) »ploskovna mera«, *orâl* (f.) »oranje«, *orálo* »plug«, *oranica* »orna zemlja«, *orâtev* (f.), *orâtva* »oranje«, tudi *órja* »oranje«, dalje *orȃč* »kmet, ki orje«, dial. *oratár* (jvz. štaj.), *oratâj, orátaj* (bkr.); k temu cgn. *Orač, Rataj, Ratajec, Rataje, Ratej*; adj. *ǫ́ren, ǫ́rna, orâtji.* Po metatezi *or-* > *ra* je nastalo *rálo* (< **ordlo*), k temu *râl* (f.) »oranje« (dol., štaj,) tudi »izorana prst«, na vzhodu in kajk. »oral«; izv. *rálica* »ročaj pluga«, tudi »vrsta tkanja« (bkr.), v. *ráliti, rálim* »orati; tkati« (bkr., dol.); *rȃlnik* »črtalo«, adj. *râlen* »kar se da orati«. Dial. *prevóriti* »brachen« in *prévor* »Brache« je morda posledica križanja

med *or- in *ver-, prim. rázor, v tpn. Razor, toda rum. poleg răzor tudi răzvor, sln. razvóra (f.), p. razwora; k temu cgn. Razboršek. Problematično je tudi ozâra, nav. pl. ozâre, vzâre, zâre »Querfurchen, Ackerrain«, verjetno *vъz-ara; pogostno v mtpn. Ozâre, Vozâre, Ozarišče, Zâre, Zarce, Zarnice; prim. stp. wzór »oranje; model«, č. zvůr, obrat na jeden zůr. Machek, NŘ. XII 63 zavrača Oberpfalcerja, NŘ XII 88, da se tu križata dve osnovi.

Osnova je splošno slov., sbh. òrati, òrēm, mak. ora, dial. ore, blg. orá, oréš, r. dial. oráť, orjú poleg pachať, ukr. oráty, orjú, br. aráć, arú, p. orać, orzę, č. orat, ořu, oram, slš. orat', oriem, gl. worać, dl. woraś. Že csl. orati, orjǫ, sorodno z lit. árti, ariù »orati«, lot. ar̃t, aŕu, lat. arāre, arō, gr. ἀρόω, srir. airim, got. arjan, k temu stvn. art »zorana zemlja«, toh. AB āre »plug«. Neznano samo indoiransko. Glagol je bil verjetno primarno atematski iz dvozložne osnove *arə-mi (Trautmann, 13; Frisk, I 147; Walde-Hofmann, I 69; Fraenkel, 17; Vasmer, II 274 s podrobno literaturo). Po Spechtu, KZ LXVIII 42 je iz iste osnove tudi (ob-)oriti »razpustiti« in lit. ìrti (= sln. jerina).

ordninga »red, zakon«, tudi ordnunga; pogosto pri piscih od 16.—18. st. (Trubar, Dalmatin, Megiser, Gutsmann); dial. wǫ́rnga (gor.), wuórdńga (goriš.); k temu ordnati »ravnati, urejati«. Izposojeno iz srvn. ordenunge »red, uredba«, ordnen, ordenen »urejati« (Striedter-Temps, DLS 186). Že stvn. ordinōn je izposojeno iz lat. ordināre »urejati, voditi« (Kluge-Götze, 524).

óreh (ǫ́rəh) »Juglans regia«, g. ǫrẹ́ha; v 16. st. orih (Megiser), v 18. st. oreh (Pohlin, Gutsmann), dial. ǫrh, u̯ôrix, pl. u̯arexi, wàrəx (Ramovš, JA XXXVII 134; Rigler, Jnotr. gor. 79 d.); adj. orehov, v 16. st. orehouu jederze (Megiser), tudi orêšnji, orêšji, orêščev; v fitonimih vodni, bodeči oreh »Trapa natans«, divji oreh »Rhamnus alpina«, strupeni oreh »Nux vomica«, podzemeljski oreh »Trachis hypogaea«, dial. svinjski oreh »Cyclamen« (pkm.); dem. orêšek, orêšček; izv. oréhar, oréhovka »vrsta ptičev«, oréhovec, oreháča »vrsta jedi«; tpn. Orehovica, 1350 Orechtiza, 1257 Oriechouz, Orehovlje, 1399 Orecholach, dial. Woriẹhoul'e (Ramovš, HGr. II 69), Orehovščak, Orehovci itd. (ca 35 tpn.), pogostna mtpn. in tudi cgn. Orešnik, Orešek, Orešič, Orešec in podobno.

Splošno slov., sbh. òrah, dial. orih (čak.), oreh (kajk.), orûh (Susak), òrag (jugovzh.), mak. orev, pl. orevi, blg. òreh, pl. orehi, csl. orechъ, r. oréch, ukr. horích, br. aréch, p. orzech, č. ořech, g. ořechu, slš. orech, gl. worjech, dl. wórech, plb. vrech. Psl. orechъ, možno je suponirati dublete *orachъ, *orechъ, *orъchъ (?). Slovenski refleksi kažejo večinoma na *orechъ. Sorodno je lit. riešas, riešatus »oreh«, lot. riẽksts »oreh, lešnik«, stprus. buccareisis »žir«, dalje verjetno gr. ἄρυα (poleg κάρυον »oreh«) in alb. arë »orehovo drevo«. Osnova je domnevno predide. (Oštir, AAS I 113; Etnolog III 102, IV 6; Vogelnamen 13 15, 23; Schrader, Spr. Vgl. Urg. II², 175; RL I 442; Fraenkel, Gnomon XXII 238; Treimer, ES 72; Polák, Phil. ČMF VII 55). Baltske oblike so naslonjene na v. riest »rešiti«; Trubačev, Etym., 1968, 64 skuša tudi slov. oblike rekonstruirati na *obrechъ, vъrěchъ, kar je dvomljivo. Druga literatura: Trautmann, 241; Vasmer, II 276; Machek², 418; Fraenkel, 731 z bogatimi navedbami lit.

órel (m.), g. órla »aquila«, f. orlíca, tudi fitonim »Aquilegia vulgaris«, adj. órlji, órlov, orlóvski, dem. orlič, orliček. Nejasno je sln. orlíti se »pojati se« (o ptičih, o kobili)« na Koroškem. Splošno slov., sbh. orao, g. orla, mak. orel, pl. orli, blg. orél, pl. orlí, csl. orьlъ, r. orel, g. orlá, ukr. orél, orlá, br. aról, arlá, p. orzel, kaš. wòžel, č. orel, slš. orol, gl. worjol, w'orla, dl. jerjel, jerla. Sorodno je lit. erẽlis »aquila«, dial. arẽlis, ẽras, ãras, lot. ērglis, stprus. arealis, dalte got. ara, stvn. aro, nvn. Aar, srbret. erer, kornv., bret. er »aquila«, dalje grš. ὄρνις, g. ὄρνιθος »ptič«, het. ḫaraš, ḫaranaš »aquila« (Trautmann, 13; Meillet, Et. 418; Vaillant, RES XXIII 156; Pedersen, Kelt. Gr. I 491; Fraenkel, 122; Vasmer II 276 z lit.).

ôrglje (f. pl.) g. ôrgelj »glasbeni inštrument«, orgljati, orgljam; orglar (m.), dem. orgeljce, orglice. Prim. sbh. òrgulje, òrgule, orgùljati, orgùljar, orgùljaš. Izposojeno preko stvn. orgela, srvn. orgel iz rom. organum, srgrš. ὄργανον, ἀργανον. Slš. orgán, p. organy, ukr. orhan, r. orgán je verjetno sprejeto iz lat.; č. varhany, vorhany, ukr. varhany, str. vargán, br. arhán je težko razložiti, morda z grškim posredovanjem (Vasmer, Gr. sl. Et. 136). Tudi furl. argagn, uàrzine poleg ben. it. orgagno (= sbh. orgain na Krku). Štrekelj, LMS, 1894, 55; Grafenauer, Razpr. ZDHV I 381; Striedter-Temps, DLS 186).

oriti se, ori se (impf.) »glasiti, razlegati«; samo pri Aškercu, morda iz sbh?. Prim. sbh. òriti se, òri se, mak. orī se »isto«, r. oráť, orú »kričati«. Najbolj verjetno iz osnove *ōr-, *ər- kakor lat. ōrāre, ōrō »govoriti, moliti«, gr. ἀρή »molitev«, ἀράομαι »molim«, ἀρύω »kričim«, sti. āryati »hvali, slavi«, lot. urdêt »šumeti, mrmrati«, arm. uranam »lažem« het. aruwa(i)- »časti«, ariia »ugotoviti s pomočjo preročišča«, (Persson, Wurz. Erw. 243; Solmsen, KZ XXXV 484; Meillet, BSL XXVI 19; Vasmer, II 274). Drugače Skok, II 565, ki homonima oboriti in oriti se razlaga iz stare onomatopeje *or-.

orják (m.) »velikan«, tudi orjáš, origaš; izv. orjákinja, adj. orjáški. Morda spada zraven orjašíca »Tordylium, Zirmet«. Prim. sbh. kajk. in čak. orijaš »velikan«, orijaški, in rum. uriaş »velikan«, vse izposojeno iz madž. óriás »velikan« (Miklošič, 225; Kniezsa, II 897; Skok, II 565; Benkö, II 1091).

orkan (m.) »vihar«, poleg uragan. Kakor č. in slš. orkan izposojeno iz n. Orkan in to iz hol. orkaan. Francosko je ouragan, angl. hurricano, špan. huracán, kar je dalo uragan. V indijanskih jezikih na Karibskih otokih se »vihar« imenuje urogan, hurakane, furakane (Uhlenbeck, PBB XX 41; Loewe, KZ LXI 48; Šmilauer, NŘ XXI 167).

Orkljič (m.) »ime demona«, npr. Orkljič ima rdečo kapico, po noči se vozi po vodi in poje. Miklošič, 226 opozarja na tirolsko n. orco »gorski duh« in furl. orcúl, kar je kot it. orco, stfrc. ogre, špan. huerco, huergo »pekel« iz lat. orcus »bog smrti, pekel« Meyer-Lübke, 6088; Battisti-Alessio, IV 2669; Wartburg, VII 394). Tudi sbh. dial. ôrkul »neko strašilo« (Rab), orka (f.) »morska pošast«, lôrko

»nočna pošast, vampir« (Dubrovnik), k temu *lôrkati* »klatiti se ponoči«, *pòlorčiti se* »povampiriti se« (Skok, II 566; ZRPh LIV 210).

orloj (m.) »ura, časomer« (Rezija); prim. stč. *orloj* »isto«. Vendar je stč. oblika izposojena iz srvn. *orlai, orlei, urlei* »ura«, rezijansko pa iz neke furl. oblike *orlòi* za lat. *hōrologium*, gr. χωρολόγιον,

orna »vrč, vedro«, dial. *ûorna* »čeber« (Povžane), tudi *ôrnica* (Medana) poleg *ornə̄č, arnə̄č* (m.) v Goriš. Brdih. Prim. sbh. *ornäč*, g. *ornäča* »vrsta posode« (Buzet, Sovinjsko polje) poleg *vȑnja* (Krk, Rab). Kakor n. dial. *orna* »Kübel« (Tirol.) izposojeno iz it. dial. *orna*, dem. *ornaccio* iz lat. *urna* »vrč« (Matzenauer, CS 266; Mende, RLS 99; Skok, III 629; Meyer-Lübke, 9086).

ornica »vrsta trave, plevel«, tudi *vrnica*, dial. *uarnica, vernica* (Rigler, Jnotr. gor. 164). Pogosto mtpn. *Ornica, Ornice* na jugu Krasa do Bele Krajine. Najbolj verjetno izvedeno od *orati, orjem*, prim. sbh. *oranj* (m.), *oranjica* »Sisymbrium sophia« poleg adj. *oran* »arabilis« in *oranj* (m.) »vrsta, red«.

orôdje (n.) »instrumentum«, starejše tudi *orôd* (m.), *orôdek* (m.); izv. *orodár, orôdnik, orôdnica*; adj. *orôden* »za orodje primeren«. Verjetno spada sem tudi dial. *orôdovati, orôdujem* »delati hrup, razsajati, razbijati« (Kras), prim. k temu starejše č. *orodovati* »orare«, sbh. kajk. *orodovati* »delati nemir«. V 18. st. *or(r)odje* (Pohlin), *orudje, orodje* (Gutsmann). Splošno slov.: sbh. *òrude*, mak. *orudie*, blg. *orъdie*, poleg »instrumentum« tudi »top«; csl. *orǫdije* »apparatus, negotium«, *orǫdovati* »agere«; r. *orúdije* »priprava, sredstvo, top«, *orúdovatь* »početi, valjati, poveljevati, ravnati«, ukr. *orúda* »opravek, prizadevanje«, *orudováty* »poveljevati«; p. *orędzie* »poslanstvo, naročilo«, *orędować* »opravljati posel, naročilo«; č. *orudí* »priprava, orožje, prostor«. Starejši avtorji izvajajo iz stvn. *ārunti, arunti, arunti, arundi* »poslanstvo« (Miklošič, FW 115; EW 226; druga literatura glej Kiparsky, GLS 52). Zaradi glasoslovnih težav in najstarejšega izpričanega pomena »stvar, priprava« je bolj verjetno domače **o-rǫd-ije*, prevoja k *rędъ* (Pedersen, KZ XXXVIII 310; Mladenov, 92; Persson, Beitr. 857; Vasmer, II 278).

orôdovati, *orôdujem* (v. i pf.) »razgrajati, razbijati« (Kras); pomensko blizu je r. dial. *zavrodovátь* »ponoreti« poleg r. *juródivyj* »ubog na duhu«, *urod* »zmene, spaček, monstrum«, str. *urodъ* »neumnež, tepec«, csl. *ǫrodъ* »neumnež«, *ǫrožda* »neumnost«. Sestavljeno iz prep. *ǫ-* z nikalnim pomenom in *-rodъ* (glej *rod, roditi*). Prep. *ǫ-* z nikalno funkcijo že csl. in str. konkurira z *ne-*, prim. csl. *nerodъ* »brezbrižnost, malomarnost«, sln. *neroda* »nespretnež«, *boga neroden* »nejeveren«, *nerodljiv* »brezskrben, brezbrižen, neposlušen« (Miklošič, 280; Vasmer, III 188, 473; avtor, JiS XVI 162). Nikalno *ǫ-* primerja Meillet, MSL XIV 343; Etudes 232 z oskijsko-umbrijskim *an*; Pedersen, Kelt. Gramm. I 45 domneva prevojno redukcijsko stopnjo ide. **n̥*.

orokováti, *orokûjem* (v. impf.), tudi *urokováti* »pododovati«; samo pri Pleteršniku za dial. *örökü-vati, örekújem* »isto« (pkm.), k temu *órök* (m.) »dediščina«, *öročnica* »isto«, *öručnik, öročni sin* »dedič«, *öročnica* »dedinja«. Izposojeno iz madž. *örökös* »dedič«, *örökség* »dediščina«. Iz rum. izposojenke *uric* »dedič« je sprejeto slš. *na irek* (Hauptová, Slavia VI 10; Benkö III 36). M. S.

oroslân (m.) »lev«, (pkm.), tudi *oroslanj*, v 18. st. *oroſlan* (Gutsmann). Tudi sbh. kajk. *oroslan*, pri Belostencu *oroſzlan, oroſzlanſzki* »levji«. Izposojeno iz madž. *oroszlán* »lev«; to pa je prevzeto iz osman. turš. *arslan*. Naravnost iz turščine je sbh. *àrslān*, mak. *arslan*, blg. *arslán, aršlán* in z metatezo *raslanъ*; tudi alb. *asllán* in rum. *aslán*, (Miklošič, 4; Berneker, I 31; Lokotsch, 10; Mladenov, 9; Skok, I 63).

orǫ̂žje (n.) »arma«, dial. tudi *rožjȇ, orožd'é* (pkm.); v 16. st. lok. *v'oroshjej* (Dalmatin), *oroſhitiſe* »oborožiti se«, v 18. st. *orroſhje* (Pohlin), *oroshje, oroshtvu* (Gutsmann); adj. *orǫ́žen, oborožȅn*, v 18. st. *oroshjen*, dial. *(o)rožnȁt* (pkm.); v. *(ob-)orožiti*, starejše tudi *orožati*; izv. *orožár* »izdelovalec orožja«, a tudi *orožár, oróžnik* »oproda« (morda k temu cgn. *Orožen*?), novo *orožnik* »žandar«. Splošno slov.; sbh. *òrūžje*, dial. *orüže* (Črna Gora), mak. *oražje*, blg. *orъžje*, csl. *orǫžije* »gladius« in *rǫžlje, orǫžati* »oborožiti«, r. *orúžije* »arma« (< csl.), *ružьë* »puška«, dial. *oružьë*, ukr. *orúžža* »arma«, br. *ružžó*. Navadno primerjajo lit. *ãpranga* »oprema« poleg *reñgti* »napraviti, obleči, izgotoviti«, *rangà* »priprava«, *rangčià* »vnema«, *rángtis* »hiteti«, *rangyti* »upogibati« (Miklošič, 281; Berneker, IF XXXI 419; Machek, ZSPh XVIII 25; Vasmer, II 278). Verjetno spada zraven sln. dial. *rožánec* »podboj, banger« (Tolmin), pl. *rožánci* »Gattersäulen der Sagemühle« a tudi »gebogene Seitenholz eines Kahnes« in *rogljáti* »žvrkljati, raztepati«, *rogljáti se* »drenjati se, suvati«, prim. blg. *rъ̀gam* »dregam, suvam« (Mladenov, 565), glej tudi *obregniti se*; Zubatý, JA XVI 410; Stud. I 2, 115 prišteva sem tudi č. *náružný, naruživý* »razvnet, vročekrven«.

orsag (m.) »dežela, pokrajina«; k temu *orsacki dež* »deževje« (pkm.). Prim. balk. csl. *orsagъ* »regio«, stsb. *rusagъ* »regio«, adj. *rusažkъ*, sbh. *rusag*, p. *orsag* »spremstvo«, ukr. *orsák* »pokrajina«, vse izposojeno iz madž. *ország* »dežela, država, prebivalstvo, gospoščina« (Miklošič, 226; Kovács, Slavica VIII 129; Benkö, II 1095).

os I (f.) g. *osî* »axis«; izv. *osovína* »spodnji del voza«. Splošno slov.; sbh. *ôs* (m.), *ȍsa* (f.), mak. *oska*, blg. *os, ostà*, csl. *osь*, r. *osь*, ukr. *visь*, g. *ósi*, br. *vosь*, p. *oś*, g. *osi*, č. *osa*, slš. *os*, g. *osi*, gl. *woska*, dl. *wos*, g. *wosy*. Sorodno je lit. *ašìs, ešìs* »os, seženj« lot. *ass*, stprus. *assis* »os pri vozu«, lat. *axis* »os«, stir. *aiss* »voz« (< **ak'si-*). Z drugimi formanti je tvorjeno gr. 'ἄξων, stvn, *ahsa*, stisl. *oxull*, kimr. *echel* (< **aksilā*); *o*-deblo je sti. *akṣa-* (m.) in avesta *aša-* (Meillet, BSL XXV 144; Trautmann, 14; Pedersen, Kelt. Gr. I 78; JF V 58). Slovanska oblika ni popolnoma jasna, pričakovali bi **ochъ*.

ôs II, g. *osî* »resa pri klasu«, tudi *osína*, kol. *osjȇ* (n.), *osînje* (dol., bkr.); adj. *osȁt*, tudi *ǫ́sast, osinȁt, osínast*. Prim. sbh. *os* (f.) »arista« (Lika, Dalmacija), kol. *ôsje*, csl. *osь*, kol. *osije* in *osilije*, r. dial. *osь* »Spreu«. S tem primerjajo lit. *ašajos* (pl.) »lupine, luščine«, got. *ahana* »Spreu«, lat.

acus, g. *aceris* »Spreu«, gr. ἄχνη »Spreu, Flaum«, iz **ak'snā* (Matzenauer, LF XII 168; Vasmer, II 288). Zaradi vzh. sbh. dublet *osilje* »pleva« (Timok), tudi *osȉljka, sȉlka* spada verjetno sem tudi sln. tpn. *Osilnica*, 1363 *ossiwnitz*, 1498 *Ossywnitz*, toda 1456 *Ossawnitz*. Dalje glej *ost*.

ósa »vespa«, adj. *ǫ́sji, ǫ́sast*; izv. *osír* (m.) »osje gnezdo«, tudi *osíšče*; *osár* (m.) »Pernis apivorus«. Splošno slov.; sbh. *òsa*, mak. *osa*, blg. *osà*, csl. *osa*, r., ukr. *osa, osvá*, br. *asá, asud*, p. *osa*, kaš. *wösa*, č. *vosa*, dial. *osa, vús(k)a, lús(k)a, húska* in pod., slš. *osa*, gl. *wosa*, dl. *wos* (m.), plb. *vǻsó*. Psl. verjetno **vopsā*, prim. lit. *vapsà* »osa, brencelj«, lot. *lapsene* (*vap*), stprus. *wobse*, stvn. *wafsa*, nvn. *Wespe*, lat. *vespa*, stbret. *guahi*, baludži *gvabz* »čebela, osa, čmrl« (**vabža*) itd. (Trautmann, 342; Mühlenbach-Endzelin, IV 474; Pedersen, Kelt. Gr. I 75; JF V 57, Vasmer, II 280). Dalje primerjajo stvn. *weban* »tkati« (ide. **vebh-* »tkati«), kar ni nedvomno (Hofmann, Gr. Wb. 388, Charpentier, MO XIII 41). V praslovanščini odpadel začetni *v-* pod vplivom **ostrъ* (Meillet, JF V 332; Fraenkel, JF LXIX 308), drugače Utěšený, NŘ XLČ 173 in Machek[2], 697, ki sumi na paleoevropsko poreklo.

osȃt (m.), g. *osâta* »Carduus«, dial. tudi *ǫ́cet* »Cirsium arvense« (Vipava), *ôctek* »Cirsium, Carduus« (pkm.), v 16. st. *offat* in *ofet*, g. *ofta* »tribulus«, v. 18. st. *ofat* »Distel«, *ofatiza* »Stiglitz« (Gutsmann); adj. *osâtast, osâten*, medtem ko je *osȃt* »oster« deloma pomešano z *osa*. Prim. sbh. zah. *osat* »Carduus, resa na klasu«, pri Belostencu in Stuliću *osad*, na vzhodu *osȃče* »vrsta trnja« (Kosmet), mak. *osatka* »vrsta pšenice« kaže na *os*, blg. *osъt, osъd, osъdьe* »Carduus«, csl. *osъtь* »Carduus«, r. *osót*, g. *osóta* »Cirsium, Carduus, Sonchus«, ukr. *osot* »Cirsium«, p. *oset*, č. dial. *oset*, g. *ostu, voset, (v)ostí, octák*. Psl. gotovo **osъtъ*, g. *osъta* iz osnove **ak'-*, **ok'-*, kakor *oster, os, ost, osten*. Enako je tvorjeno lit. *ãšutas, ãšatas, ašatỹs* »žima«, lot. *ašķis* »žima«, *aste* »rep« (Būga, RR II 294; Fraenkel, 18; Machek, JR 255; Skok, II 568).

osȇba »persona«, tudi *osôba*; v 18. st. *ofoba* (Gutsmann), danes dial. na severovzhodu (pkm., Dajnko). Iz prvotnega **o-sobě, o-sebě* se je razvil adverb csl. *osobь*, sbh. *osob, osobito*, mak. *osoben, osobit*, blg. *osóben, osobít*, r. *osóbe* »posebno«, *osebé, osebi* »ločeno«, p. *osobny, osobliwy*, stč. *osobný* »samoten«, toda sln. *sôseb* »posebno«, *posêbe, posêbi, posêbej, posêbič, osêbi*; k temu *osebójen* »osamljen«, tudi »izvrsten, poseben« (pkm.), *osébiti* in *osóbiti* »osamiti« (csl. *osebiti, osobiti* »isto«), *osebûjek* »privatna lastnina«, *osebénjek, osebénjik* »preužitkar«, v 18. st. *ossebenk* (Pohlin), *osob* »starec« (Gutsmann) poleg *osobênęk* »bajtar« (Semič), *Osebščina, osubênik* »mali kmet« (bkr.), tudi mtpn. *Na Sobenšci* (Novo mesto). *Osóbnik* (Brezje), *osabejc* »kmet, ki je opravljal tlako s svojim orodjem«, sedaj »revež« (Prvačina), *osebnjek*, srvn. *Sonderliute* »singulares«, *osebnjek* »ženina lastnina« (Kelemina, Sln. Etnograf VI—VII 324). Sln. *oseba* (*osoba*), sbh. *òsoba*, r., ukr., br. *osóba*, p. *osoba*, č. *osôba* razlagajo deloma kot kalk po lat. *persona* < **per se una*, deloma kot novotvorbo po *osobъ*. Navesti je treba še r. csl. *sobь* »posebnost, lastnost«, *sobьstvo* »lastnost« (Miklošič, 331; Vasmer, II 284; Machek[2], 419). Iz istega pronomina je tvorjeno sti. *sabhā́* »vaška veča«, got. *sibja*, stvn. *sippea* »Sippe« (Meillet, Ét. 266, 322; Solmsen, Untersuchungen gr. Lautl. 200; Fraenkel, ZSPh XX 53).

osec, g. *ósca* »močeka, infuzorija« (Branik); navadno pl. *ósci*; osamljeno, najbliže se zdi br. *osca* (f.) »mravljinci v dlaneh in podplatih«. Oboje verjetno iz **o-sьjьcь*, izvedeno iz neke glagolske osnove **sěti, *siti, *sьjǫ* »pršeti«, prim. č. dial. *sije* »prši«, slš. *osievat' sa* »na gosto pršeti« (o tem Machek[2], 544). K slovenskemu pomenu prim. *pršice* »Acarina«: *pršeti*. Morda spada zraven tudi sbh. tpn. *Ósat*, ktetik *Ósaćani* »drvodelje, pa idu ljeti po vsoj Turskoj« (Vuk) < **o-sъjьtjane* (avtor, OJ V 5). Osnova je verjetno ide. **seį-*, **soį-* »kapljati, pršeti«, srir. *silid* »prši, kaplja«, venet. *Silis, Silarus*, z *-m-* formantom stvn. *seim* »Honigseim« (Pokorny, 889). Drugače Machek[2] idem., ki primerja gr. ψιάς »kaplja«, ψιάζειν »kapljati« z izgubo začetnega *p-* v psl..

osek (m.) »studenec, beč« (štaj.). Verjetno **ǫsěkъ*; pri drugih Slovanih je izpričano **sǫsěkъ* »iz desak zbita posoda«. Prim. blg. *sъsek*, r. *susék*, ukr. *susík*, p. *sąsiek*, stč. *súsěk*, dial. *sousek, súsek, susek*, slš. *súsek, suslik, susák*. Iz slov. jezikov tudi madž. *szuszék* »skrinja za žito« in rum. *sâsâiac*. Toda r. *osek* »ograja iz kolov«, dial. *osik* »prostor za panje« je gotovo **o-sěkъ* (Miklošič, 290; Machek[2], 465; Kniezsa, Szl. Jsz I 515). Dalje glej *sekati*.

osȇka »recessus maris«, izposojeno iz sbh. *ȍsjeka* poleg *oséka* tudi *ȍsek* (m.), *osekaj* (m.) »recessus maris«. Toda sln. *osékniti, osêknem* »posušiti se« (bkr.), adj. *osékel* »suh«. Iz slovenskih oblik ni mogoče razbrati, ali je treba izhajati iz **sek-* ali iz **sęk*. Sbh. *osékniti, osêknem* je kakor csl. *osęknǫti, isęknǫti, isęcati, prěsęcati*, mak. *sekne* »preneha teči«, blg. *sekna, sékvam* iz **sęk-* kakor r. *sjáknutь*, ukr. *sakáty*, p. *siąkać, sięknąć*, č. *saknouti*, slš. *siakać, siaknut'*, gl. *sakać, saknyć* iz **sęk-*, toda sbh. *ȍsjeka* poleg *osječi* in ikavsko *sȉka* »plitvina« kaže na **sěk-*. Sorodno je lit. *sékti, senkù* »potaljati«, *seklùs* »plitev«, lot. *sìkt, sîku* »posušiti se, usahniti«, sti. *ásakras* »neusahljiv«, ir. *sesc* »suh, nerodoviten« (Trautmann, 256; Zupitza, GG 138; Vasmer, III 63; Fraenkel, 772). Iz polne prevojne stopnje **sǫk-* je sln. in kajk. *sočje* »suho dračje« (Trubar, Dalmatin), prim. csl. *isǫčiti, sǫčiti, prěsǫčiti* »sušiti«, str. *sučiti sja* »kuhati«.

ósel (m.), g. *ǫ́sla* »asinus«, v 16. st. *ofl, offàl* (Megiser); k temu *oslíca, oslič, oslíček, oslȅ* (n.), *oslár*, adj. *óslov, oslóv, oslóvski*. K temu še *ósel* »naprava za prenašanje drv; lesena cevka v vinski preši«; *oslíca* »strešni napušč, kozolec, skladovnica lesa, kopica sena, stava žita«, v nazivih rib *oslíc* »Gadus mercurius« (Istra), *oslíc* »Dorsch«, *óslek* »polenovka, trska«. Sbh. *osal, òsao, oso* v čakavskih in kajkavskih slovarjih; v 15. st. tudi srbsko; k temu *oso* »tuccio di mare«, *oslić* »Asellus, Bauchus, Gadus euxinus, Dorsch«; csl. *osьlъ, osьlę*, adj. *osьlь, osьlьskъ*, blg. *osèl* (< r.), r. *osel*, ukr. *osél*, p. *osiol*, č. *osel*, slš. *osol*, gl., dl. *wosol*. Lit. *ãsilas* in stprus. *asilis* je izposojeno iz str. *osьlъ* (Fraenkel, 18), lot. *ēzelis* pa iz spn. *esel*. Najbolj verjetno je slov. *osьlъ* prevzeto

iz got. *asilus* (Trautmann, 14; Kiparsky, SLG 204, Schwarz, JA XLI 125). Germansko **asiluz* je stara izposojenka iz lat. *asinus*, to pa je kot. gr. ὄνος (< **osonos*) in arm. *eš*, g. *ešoy*, sprejeto iz nekega prednje azijskega jezika, domnevno sumersko *anšu* »osel« (Schrader-Nehring, RL I 271; Frisk, GEW I 397; Walde-Hoffmann, LEW I 72). Meillet, Ét. 186 je slov. *osьlь* izvajal iz lat. *asellus*, kar je dvomljivo (Vasmer, II 280 z lit.).

óselnik (m.) »cotarium«, v 18. st. *oſlenek* (Gutsmann), dial. *ósou̯nik* (Vipava), *wə̀suunək* (Borovnica), *u̯osounək* (Grosuplje), *wusu̯ńik* (Kras), *osunják* (ben.). Sinonima *vodír, vodér* (sev, vzhod), *rog, kózol, tobólec, kúmpa* (kor.), *čapûn, čepûn, šapûn, šebûr*. *Oselnik* je izvedeno od *osla*. Dalje glej *ost, oster, osat*.

ósem (num.) »octō«, dial. tudi *u̯ósem*, v Reziji *osan*; v 16. st. *oſſem* (Megiser), v 18. st. *oſem* (Gutsmann); ordin. *ǫ́smi*, g. *ǫ́smega* v 18. st. *osme* (Pohlin); *osmêr*, pri Pohlinu *osmirè*. K temu *osemnájst* (< **osmь na desęte*), *ósemdeset* (< **osmьdesętь*), dial. tudi *osemred* »80« (kor., rez.). Druge izvedenke *osmák, ǫ́smec, osmêrec, osmêrka*; *ǫ́smič* »osemkrat«, *osmíca, osmína* »osmi del; praznovanje osmi dan po pogrebu« (ben.); sestavljenke tipa *osemkrat, osmonȍg*. Splošnoslov.; csl. *osmь*, sbh. *ȍsam, ôsmī*, mak. *osum, osom, osmi*, blg. *osem, osmi*, r. *vósemь, vosьmí, vosmój*, ukr. *visim, vosьmí, vúsьmyj*, br. *vósem, vasьmí, vósьmy*, p. *osiem, osmy*, č. *osm, osmý*, slš. *osem, ôsmy*, gl. *wósom, wosmjo, wósmy*, dl. *wosym, wosymy*. Sorodno je lit. *aštuonì*, lot. *astuôņi*, sti. *aštāu*, avesta *ašta*, toh. *okät* (A). *ok(t)* (B), arm. *ut'*, stir. *ocht*, stvn. *ahto*, gr. ὀκτώ alb. *tete*. Prvotno ide. **ok'tō(u)* je verjetno stari dual, morda **ambhi kᵘ̯tōu* »dve četverice, dvakrat po štiri prste«, skrajšano **ak'tōu* (Trautmann, 15; Fraenkel, 20; Kretschmer, Glotta XIX 211; Vasmer, I 231; Machek², 419). Drugače Erhart SPFFBU XIV 24, ki suponira *o-* < *Hᵘ̯e-* »dva«,

oséniti, *osénem* »odrgniti, ožuliti« (Tolmin), npr. *oséniti konja na hrbtu*; adj. *osénjen*, npr. *osénjen konj* »zjezdarjen konj«, redko simpleks *séniti, sénim*. Iz izvedenk tipa *séna* (f.), *sênja, séno* (n.) poleg *sédnja, sédno* (n.) »rana od sedla, od preležanosti«, adj *sénjav*, *sênjast* »ožuljen« poleg *sédnast, sédnat, sédnjav* »ožuljen, preležan« je jasno, da je treba izhajati iz **o-sed-nǫ-ti* k *sedeti, sedlo*.

osklíven (adj.) »pekoč (o ranah)«; v 18. st. *ossklyvn* »mordax« (Pohlin). Gotovo prvotno **o-tьsklivьnь*, prim. *skeleti, skelim* »peči (o ranah)« in z **tьsklěti*. V drugem psl. narečju se je razvilo **tьšćlěti*; kar je dalo sln. *čleti, člejem* »hrepeneti«. Verjetno je isto tudi č. *ošklivý* »odvraten, grd« (E. Havlová, ustno), stč. *oškliviti si*, dial. *vůrklivý, ořklivý*, slš. *ošklivý*. Machek², 421 izhaja neprepričljivo iz **o(b)-rьk-livь* in preklicuje svoje prejšnje poizkuse razlage v ESČ¹ 345 iz n. *abscheulich*.

oskóden (adj.), f. *oskódna* »pomankljiv, nepopoln«; k temu *oskodévati* »trpeti pomanjkanje«. Zastarelo; stalna zloženka iz osnove *skǫdь*, prim. csl. *skǫdь* »ubog« poleg *oskǫdьnь* »inops«, *oskǫdьno* »parce« in *skǫděti* poleg *oskǫděti, oskǫždati, oskǫděvati* »deficere«, *oskǫditi* »minuere«. Sln. *škoda* »damnum, detrimentum, noxum« izvajajo iz stvn. *scado* »Schade« (Ramovš, Hgr. II 193; Vondrák, Aksl. Gramm. 42; Skok, JA XXIX 472 itd.), vendar pričajo sln. dial. dublete *oškôda, oškôdba, oškóditi, oškójen, oškodováti* itd., da je prišlo do medsebojnega križanja med *škoda* in **oskǫdъ*. Tudi sbh. prevladujejo sestavljene oblike *ȍskudan, oskud, ȍskudica, oskudjeti*, toda *skuda, skuden* pri nekaterih avtorjih razlagajo kot rusizem; blg. je *skъ̀den* in *oskъ̀den*, mak. *skuden* in *oskuden* »reven, slab«. Iz tega rum. *scund* »majhen, nizek« poleg *scundac*. Toda r. *skudá, skúdnyj*, ukr. *skúdnyj*, br. sam. *oskúdnyj*, stp. *oskúndzić* »osramotiti« poleg oblike s *pa-*. Osnova *skǫd-* je polna prevojna stopnja k **skęd-*, sln. *ščéděti* poleg knjižnega *štediti*. Glej tudi *skût, priskuta*. Napačno povezuje Miklošič, 299 s *skǫd-* lit. *paskutìnis* »zadnji« (Persson, IF XXXV 240; Brückner, KZ XLII 363; LI 331; Vasmer, II 320, 653).

oskomína »občutek v zobeh po kislem, trpkem; poželenje«, adj. *oskómen* poleg *skomína*, adj. *skomínast, skominȃr, skominȇr, skominljȋv*, v. *skomínati, skomína me, skomíniti, skoméni me, skominati se*; v 18. st. *skomíne* »Wässerung, Staunung der Zähne«, *skominost, skominast* (Pohlin), *skomim, skominam* »Staune am Zähnen« (Gutsmann). Prim. sbh. na zahodu *skòmine*, na Cresu *skomȉni*, tudi *oskomina* (Hrvatska, Slavonija), v 18. st. *skumȉna* (Tentor, JF V 210; Slawski, SPRAW V 48; Skok, III 264), mak. *oskomina, skomina*, blg. *oskomina*, csl. *oskomina, oskomьnъ, oskominьnъ, oskominiti, oskominěti*, r. *oskóma, oskómina*, ukr. *oskóma*, p. *oskoma, skoma, oskomina, skomina*, č. *laskomina*, dial. *oskomina, voskomina, voskoviny, luskovina, mlaskavica*, slš. dial. *laskoviny*. Prvotno **ob-skomina*, polna prevojna stopnja k *ščemeti*; iz iste stopnje tudi *skomati* »skrbeti, hrepeneti« *skometi* (Miklošič, 301; Machek², 321, Vasmer, II 283). Ne spada pa zraven lit. *skõmas, skomà, skonis* »okus« (tako Zupitza, GG 58; Matzenauer, LF XII 159). Dvomljivo primerja Mladenov, 389 tudi sln. *čemeti*, sbh. *čamati*, kaš. *čamic sǫ*.

oskoruša »Sorbus domestica«, tudi *oskoruš* (m.), *oskoriš* (m.), *skorš* (m.), *skurš* (m.), *skur*, mptn. *Oskoršk, Oskoršenica, Oskuršen dol.* Nič manj pestre niso oblike v drugih slov. jezikih; sbh. *ȍskoruša, oskorušva, oskorušve, oskoruš, skoruša, škoruša, oskruša, okoruš, orušvanica*; mak. *oskoruša, oskruša*, blg. *oskoruša, ȍskruša, vъzkruša, skȍruša, skoroša*; csl. 1536 *oskoruša*, tpn. 1275 *od Oskoruša* (Istra); ukr. *skorucha, skoruch*, p. *skorusza* (Tatre), č. *oskeruše, oškeruše, oskoruša, škoruša, skoruch, skorušina, razkoruša*; slš. *škoruša, (š)koruch, razkoruša*. Iz slov. jezikov rum. *scorúş, scorúşă*, adj. *scoruşiu* »oranžnordeč«. Dalje neznano. Matzenauer, LF XII, 170 primerja stprus. *karige* »Sorbus aucuparia«. Lidén, JF XVIII 489 arm. *arõsi* »Sorbus«, Mayer, AEW 389 alb. *sojshë* »Sorbus«, Machek², 418 pa z rezervo n. *-esche* v *Eberesche* »Sorbus«.

oskȓd (m.) »mlinarsko kladivo«, nav. pl. *oskrdi*, dial. tudi *oskȓv* (f.); *skȓd* (m.) in *oskȓda* (f.). Prim. csl. *oskrьdъ* »instrumentum lapicidae«, r. *oskord* (m.) »veliko kladivo«, *oškorda* (f.) »kovaška priprava«, ukr. *oskard, oskarb*, pl. *oskarby* »motika«, p. *oskard*, dial. tudi *oskarb*, č. *oškrd*, gl. *voškrot*, plb. *oskard*.

Miklošič, 227 je primerjal stprus. *scurdis* »kramp, tesač«, kar je izposojeno iz p. Psl. **skъrd-* poleg *skord-* (glej *skrada*), prim. r. *skorodítь*, p. *skródlić* »branati polje«. V *e*-jevski stopnji osnove je lit. *sker̃sti* »rezati«, red. *iskir̃sti* »dobivati razpoke, brazde«, lot. *šķērst* »dolbsti, rezati« (Vasmer, II 283, Machek², 421; Fraenkel, 803). Primerjati je mogoče tudi sti. *kṛdhu-* »skrajšan, majhen«, stvn. *skurz*, nvn. *kurz* in srvn. *scherze(l)* »odrezan kos« (Trautmann, 265, Walde-Pokorny, II 379).

ósla I »brusni kamen«, dem. *óslica*, izv. *óselnik* »vodir«; v 16. st. *aßli* (pl.), *ofliza* »Wetzstein« (Megiser), v 18. st. *ofla* (Megiser). Miklošič, Lex. Pal. navaja tudi *oselca*, *oslica kruha* »odrezek, kos«. Sbh. *osla* samo pri Mikalji; csl. *osla* (*osьla*?) »cos«; r. *osёlok* »cos«, dial. *oslá* »strdek v kruhu«, ukr. *oslá* »cos«, p. *osla*, *osełka*, dl. *woslica* »cos«. Enako je tvorjeno sln. *óselj* (m.) »osten« in *oselíca*, *oselina* »Silaus pratensis« in sln. *osína*, kol. *ósje* (n.) »Granne«, prim. blg. *osil* (m.) »Granne«. Osnova **ak'*-, **ok'*- (glej *os*, *ost*, *oster*), stvn. *ahil* »resa, osina«, stkimr. *ocoluin* »brusni kamen«, lat. *aculeus* »bodež«, gr. ἀκόνη »brusni kamen«, arm. *aseln* »igla« (Meillet, Ét. 419; Trautmann, 15; Vasmer, II 281).

ósla II »natečene žleze v dimljah« (Posočje). Verjetno isto kot *asla* »prisad«, izposojeno iz srvn. *eiȥ* »Geschwür, Eiterbeule«, kor. n. *ass* (glej *ásla*).

oslec (*oslȅc*), g. *osleca* »očiv, zavih pri obleki«, tudi *oslě̀k*; k temu *slẹ́ci* »škornji z zavihom«. Gotovo **o-slękъcь*; iz iste prevojne stopnje je sln. *slẹ́čati* »naslanjati, zvirati se«. Sorodno je lit. *sliñkti*, *slenkù* »plaziti se, lesti«, lot. *slikt* »skloniti se, poniкniti« in stvn. *slingan* »schlingen«. V polni prevojni stopnji glej *sločiti*, *sloka*. Zgrešeno Matzenauer, CS 266, ki izvaja iz madž. *aszaly*, *asaly* »Zwickel«.

osmléda »vžgano znamenje, pogorišče, rušina«, tudi *osmeléda*; nejasno; morda primarno **svlěd-*, prim. stvn. *swelzan* »brennen«; podoben primer prehoda skupine *svl-* v *sml-* imamo tudi pri tpn. *Smlednik*, 1136 *Fledinich*, 1214 *Vlednich*, 1228 *Vlednic*, kjer je treba izhajati iz **(sъ)vlědьnikъ*. Trstenjak, Novice, 1859, 76 navaja apel. *smled* (m.) stražišče, Warte«; to je staro **ụloid-*, prim. got. *wlaiton* »sich umsehen nach, suchen«. Ramovš, Geogr. Vestnik IX 42 je za tpn. *Smlednik* suponiral **smlědь* »slabo zaraščen gozd«.

ósne (f. pl.), g. *osen* »sproje, sprosti pri statvah« (Bovec), tudi *ósme*, *ósem* (Tolmin). Štrekelj, JA XII 463 in Striedter-Temps izvajata iz kor. n. *âsen* »sušilna naprava v črni kuhinji«, svn. *âse* »lesen drog pod stropom«, bav. avstr. *Asen* »sušilnica v kuhinji«, kar pomensko ne odgovarja. Morda kakor č. *osní*, *osna stolice*, *vosnice* »miza s pripravo za rezanje«, *osník*, *vosník*, *vosnák*, *vosňák*, »rezilo«, p. *ośnik*, *ósniak*, *olsnik* »vrsta noža«. S tem je sorodno lit. *ašmuõ*, pl. *ãšmens*, *ãšmenys* »rezilo, ostrina«, lot. *asmens* »rezilo, železni del lopate, latovje klasa, lesena rogovila«. Machek², 419 rekonstruira **osmn-*, izvedeno iz ide. **ak'*- »oster«; enako je tvorjeno sti. *áśman-* »kamen za lučanje, strela«, stperz. *asman-* »nebeški obok«, *asan* »kamen« (Fraenkel, 19; Mayrhofer, I 60). Slovenska tkalska terminologija pozna izredno arhaične elemente, za katere so dvomljive in prisiljene razlage iz adstrata. Sinonim *óstna* (n. pl.) »Weberstrecker« govori v prid gornji razlagi.

osob »korobač, bič« (Gutsmann, Jarnik). Nejasno.

osočnik (m.) »Salicornia« (bkr.). Gotovo **o-sol-čnikъ*, prim. sbh. *solujača*, č. *slanorožek*, r. *soleros*, a tudi n. *Meersalzkraut*, frc. *salicorne*, ker raste na slanih tleh in so vejice podobne rožičkom (Machek, JR. 84). Dalje glej *sol*.

osôdba »zabela, začimba«, npr. *postna*, *mesena osodba*; k temu *osóditi*, *osódim* »zabeliti«, impf. *osójati*, *osójam* (pkm.) iz izv. *osôjenica* »vrsta gibanice iz koruzne moke« (rez.). Verjetno iz *o-sǫ-déti*; pomenski razvoj »pridati« je nakazan tudi v *posteljo*, *mizo* (*o*)*soditi* »pripraviti, pospraviti« (rez.) ali *žito soditi* »z reto čistiti« (gor., kor.).

osóditi, *osódim* »zabeliti, pomastiti«; *osójenica* »gibanica iz koruzne moke, pomaščena polenta« (Rezija). Gotovo staro **o-sǫdь*, komp. **sǫ-* in reducirana stopnja osnove **dhē-* (∼ **dhə-*) »deti«, enako kot adv. *sodo* (*število*), *soda*, *sodelj*, *sodlja*, *sodev*, *sodov*, v 16. st. *sodl* (Megiser) in *sod* (m.) »Faß«. Primarni pomen »dodati, pridati je presenetljivo ohranjen.

osôje (n.) »senčna stran«, tudi *osojȇ* (n.) poleg *osȏj* (m.), *osóje* (f. pl.), *osôjina*, *osôjnica*, *osôjnik*, redko *osôvje* (Ribnica, Laško), *osônje* (n.), *osônj* (f.), adj. *osójen*, *osôjnat*, *osojnast*, izv. tudi *osôjnica* »Majanthenum bifolium«; v tpn. *Osóje*, *Osojsko jezero*, n. *Ossiach*, 1169 *Ozziacum*, 1274 *Ozziach*; *Osojnik*, 1477 *Ossoynigkh*, *Osojane*, furl. *Oseà*, it. *Oseacco*, 1240 *Oziacho*, *Osseacho*, *Hosseacho*, v mtpn. *Osoj*, *Osoja*, *Osnja*, *Osoje*, *Vasoje*, *Osuje*, *Osojnica*, *Osojnice*, *Osojnik*, *Osojna* itd. Prim. stsbh. *òsoje*, *osojna* »locus opacus«, mak. *osoj*, adj. *osoen*, *usojen*, blg. *usòje*, starejše *osoje*. Toda ukr. dial. *osóvńь*, *osóvnja* »prisojna stran« (Hrabec, Nazw. hucul. 43). Stara absesivna funkcija prep. *o*(*b*)-; Skok, III 248 suponira staro **u-soj-* in se sklicuje na n. tpn. *Aussel*. Sln. dublete *odsójen*, *odsôjnik* pri nekaterih avtorjih v 19. st. so umetno uvajane.

osoniti (v. pf.), *osonîm* »navdati koga s strupom oddaleč, ne da bi se ga dotaknil« (Podkrnci). Gotovo je **osovníti*, sbh. *ȍsovan*, *ȕsovan* »neprijazen, slabovoljen« (Dalmacija), *úsovno jelo* »ogabno«, morda tudi *osovîta*, *usovîta subota*, *nedelja* »predpustna« (Vranje; Kosovo) poleg *osòviti*, *ȍsovim* »vzravnati, zadegati« (kajk.; Virovitica). Dalje mak. *osojnica*, *usojnica* »Vipera ammodytes; hudobna ženska«, kar je samo ljudsko etimološko naslonjeno na *osoj*, *usoj* »osojen kraj«, in blg. *usòv* »neka bolezen«, *usòvsklj vtornik* ter r. *usóvnyj* »mrzek, nemiren«, *usòv* »skeleča bolečina« poleg *sóvklj* »nemiren, tečen človek«. Izvedeno najbolj verjetno od *sovati*, *sujǫ* »suvati«. Glej Potebnja, RFV VII 66; k pomenu prim. lot. *šaũt*, *šaũju*, *šaũnu* »hitro se zganiti v določeni smeri, naglo premakniti ali suniti« in lit. *šáuti* »ustreliti, hitro zbežati, zganiti, udariti«. Ni pa izključeno, da se je v sbh. *osovîta nedelja* in blg. *usòvskij vtornik*, kar se zdi v zvezi s postom, pomešala druga osnova, lit. *šaũtas* »zelenjadna jed«, *šauta* »kaša«, lot. *saute* »pomladna jed iz kopriv«, lit. *šùsti* »pražiti«,

kar je po Peterssonu, ArArm. Stud. križanje ide. **k'seu-* »goreti, žgati« in **seut-* »vreti«. Glej tudi Škarić, ZSPh. XIII 349 in Vasmer, III 191.

osorêj (adv.) »ob tem času, ob tej uri«, tudi *osorê, osevrê, osevrêj, osovrê, osovrêj, obsevrê, obsorêj, obsorê*; z drugimi prepozicijami *dosorêj, dosorê, zasorêj*; v 16. st. *obsorej* »hoc ipso tempore« (Pohlin); dial. *osəurê, osourê, osourî* (Ramovš, Morf. 95). Sestavljeno iz prep. *o(b)*-, demonstr. pron. *si* in *ûra* < lat. *hōra* (iz nvn. *Uhr* je sln. *ûra* »horologium«, rez. *orloj*). Torej **o(b)sejiure*; deloma je to izpodrinil *-rędъ*, prim. *obsored, sovred*, kor. dial. *sorida*, srečamo pa tudi oblike sln. *odsihčas*, prim. r. *posejčas, sejčas*. Enako je tvorjeno *otorê* »ob tej uri«, dol. dial. *otovrê*. Zaradi pomena smemo sklepati, da je *otórej, otorêj* »takšen, toliko vreden« iz **to-že* (glej *torej*) tvorjeno drugače kakor *otevrê, obtevrê* < **ob tej uri* (Bajec, SR V—VII 211) in na te oblike naslonjene *obkevrê, obkorê, okorê, obkovrê, obkorêj, okorêj* »kdaj«, dial. tudi *kovrej* (Suha Krajina), z drugim prep. *odkorê, odkorêj* »odkdaj«, *dokorêj* »dokdaj« (Kopečný, ESSJ II 512, 621, 693).

osóren (adj.), f. *osórna* »strog, zadirčen, neprijazen«; v 18. st. *osôrne* »scharf, streng« (Pohlin), *osórn.* »scharf« (Gutsmann); k temu *osóriti se* »zoperstaviti se, kljubovati, nasprotovati«. Zanimiv je dial. pomen *osoren kraj* »pust, trd, nevaren, robat«. Prim. sbh. *ȍsōran* »asper, austerus«, dial. *òsorljiv* (Smiljan Lika), redko *osor*, a tudi *osòriti se, osorávati se* (Lika) in v tpn. *Osora*; blg. *osorliv* »kdor ima težave z uriniranjem«. Sorodno je r. *ssora* »prepir, kreg« (< **sъsora*); s tem primerjajo lat. *sermō* »pogovor«; običajno **sver-*, got. *swaran* »prisegati«, stvn. *swerian*, nvn. *schweren* »isto«, kar je izpričano v csl. *svarъ* »prepir«, sln. tpn. *Svarje* < **svarjane* (Trautmann, 297; Škarić, ZSPh XIII 347; Vasmer, II 712). Škarič, ZSPh XIII 346 navaja enak pomen tudi za sbh. *òsorljiv*. K isti besedni družini spada tudi csl. *vъsorъ, vъsorivъ* »asper« (Miklošič, Lex. Pal. 105).

Osp (tpn.), tudi *Ospo* (n.); k temu stanovniško ime *Osapci*. Prim. tpn. *Sap*. Rekonstruirati je treba **o-sъp-* poleg *sypati, suti*. Prim. sbh. tpn. *Ospa* v Vinodolu v 15. st. Enaka je redukcijska stopnja v *ošpice, osepnice*, sbh. *osap, ospa, osapnica* »naziv bolezni«.

ôst (f.), g. *ostí* »konica, bodica, rezilo«, pl. *ostî* »ribiški pribor; osne«, tudi *ôs*; v 18. st. *oſtnik* »embolium« (Pohlin), *osen, osten* »Stupfeisen« (Gutsmann). Prim. r. *ostь* »bodica, ščetina«, a tudi »resa« (glej *os*), č. *ost*, slš. *osť*, p. *ość*, dl. *wósć*. Oblika **ostь* se je deloma pomešala z **osь*, tvorjeno iz iste osnove **ak'-, *ok'-* »oster«. Sorodno je lit. *akštìs* »lesen raženj«, *akstìs* »palica za sušenje rib«, toda *akúotas*, pr. *ackons* »resa«, lat. *acus, -ūs* »bodica, igla« toda *acus, -eris* »resa, pleva«, gr. ἄκαινα »bodica, konica«, toda Thes. Ciper ἀκοστά »ječmen«, got. *ahs* »klas«, *ahana* »pleva« (Jagić, JA II 269; Trautmann, 5; Vasmer, II 288; Fraenkel, 5).

ostegelj (m.), g. *osteglja* »ovratna ruta« (štaj.) Že pri Megiserju *holsteh*. Izposojeno iz bav. avstr. *Halstüchel*, kar je dalo najprej **holstihelj* (Štrekelj, LWK 43; Striedter-Temps, DLS 187).

ósten (m.), g. *óstna* »palica z železnim šilom za poganjanje volov«, v 16. st. *oſten* (Trubar, Dalmatin), *oſtnu, oſnu* (Megiser), novejše tudi »der Trokar«, na Goriškem »bičevnik«. Prim. zah. sbh. *ostan* »stimulus«, pri Belostencu *oſzten*, na vzhodu *òstan* (Kosmet), mak. *osten*, blg. *ostén*, csl. *ostьnъ, ostьnъ, ostenъ* »stimulus«, r. *ostén*, g. *ostná* »bodalo, želo«, str. *ostьnъ* »rog, želo«, br. *ascénъ, ascjúk*, p. *ościen*, č. *osten*. Neutra je slš. *os(t)no* »harpuna za ribe«. Iz slov. jezikov je madž. *ösztön* in alb. *ostén*. S tem se popolnoma ujema lit. *ãkstinas* »Stachel, Ochsenstechel«, lot. *akstins*, kar ni izposojeno iz slov., kot misli Machek[2], 420, prim. tudi lit. *akštìs, akstìs* »Raucherspieß« (Fraenkel, 5; Miklošič, 227; Brückner, 386; Jagić, JA II 396; Meillet, Ét. 444; Trautmann, 5; Vasmer, II 286). Dalje glej *ost*.

óster (adj.), f. *ǫ́stra* »bodeč, nabrušen«, dial. tudi *ǫ́jster*, v 16. st. *oſter, ǫ́jſter* tudi »kisel« (Megiser). K temu *ǫ́strc* (m.), *ǫ́stric* »ostrina« (pkm.), *ostríca, ostrína, ostrȋč* »delavec, ki prirezuje kole za vinograd«, *ostrilo* (n.) »vrsta noža«, v. *ostríti, ostrím* »brusiti«, *ostréče senčece* »ostro seno« (nar. pesem); tpn. in mtpn. *Ojstro, Ojstríca, Ostrivec, Ostriška Vas, Ojstrnik, Ostrič, Ostrk, Ojstrk, Ostrnik* itd. Prim. sbh. *ȍštar*, f. *oštrȁ* (čak.), mak. *ostar, oster, ostor*, blg. *óstъr*, csl. *ostrъ*, r. *óstrij*, ukr. *(h)óstryj*, br. *wóstryj*, p. *ostry*, č. *ostrý*, gl. *wótry*, tudi »glasen«, dl. *wótšy*. Nekdanje *u-* deblo, prim. lit. *aštrùs* »oster«, lot. *ass, ašs*, sti. *áśri-* »kot, rezilo«, *ąstrā* »bodica«, gr. ἄκρος »koničast«, lat. *acer* »oster«, *acidus* »kisel« (Trautmann, 15; Vasmer, II 288; Fraenkel, 19).

ostrékel (adj.) »odrevenel, otrpel«, npr. *ostrekel človek* »nedostopen za očitke«, *ostrekel pes* »popadljiv, zloben« (kor.), tudi *oštrekel*; k temu *ostrekléti* (pf.), *ostreklím* »otrpniti«; v 18. st. *oſtrekel* »bösartig, starr« (Gutsmann); brez začetnega *o-* cgn. *Štrekelj, Štrekel, Štrekl.* Ker je pomensko najbliže r. *sterbnútь* »otrpniti«, ukr. *ostérbaty, ostérbnuty* »odreveneti, ozdraviti«, str. *ustorobiti sja* »ozdraveti«, je treba izhajati iz **o-stьrbъk-*, prim. csl. *strъbъkъ* in *strъblъ* »zdrav, trden«, str. *sterblъ* »starček«. Sln. tudi cgn. *Oštrbenk* in *Strbenk, Strbat, Strban*. Iz *o*-jevske stopnje **storb-* je csl. *(u)strabiti* »ozdraveti«, sbh. *ostrabiti*, p. *postrobić* »okrepiti«, sln. ohranjeno samo v cgn. *Štrablec, Štrablek, Štrakl.* Sorodno je n. *sterben* »umreti«, stvn. *sterban*, gr. στέρφος »trda koža na hrbtu živali, trdo usnje« (Schmidt, Voc. II 138; Trautmann, 284; Persson, Beitr. 436; Vasmer, III 11). Dvomljivo primerjata lit. *tar̃pti* Zubatý, Stud. I 2, 170 in Machek, Recherches 39. Glej *otrpniti*.

ostrekléti, *ostreklím* (v. pf.) »odreveneti, otrpniti«; k temu adj. *ostrékel*, f. *ostrékla* »otrpel«, tudi »trmast, trdovraten, zagrizen«, *ostrékel pes* »hud, napadalen, stekel«; v 18. st. *oſtrekeu* »bösartig, starr« (Gutsmann). Verjetno **o-sterbъkъ*, prim, v redukcijski stopnji csl. *strъbъkъ* »zdrav, trden«, tudi *strъblъ* »isto«, r. *stérbnutь* »odreveneti, otrpniti, odmreti«, ukr. *ostérbaty, ostérbnuty* »ozdraveti, otrdeti«, č. *strboul* »kepa, strdek, štula«. Iz iste prevojne stopnje je sln. *strklína* »strdek, sesirjena gošča«, *štrbálja* »slab, skrivenčen gozd«, verjetno tudi *štrcelj* (m.) »štula, recelj« poleg *strékelj, štrékelj, štrémelj* »isto«,

štréca »preklja, olesenela korenina«, štrécast »olesenel« (< *sterbъkъ-). V polni prevojni stopnji je csl. *ustrábiti* »ozdraveti«, sbh. *ostrabiti*, str. *ustrobiti sja*, p. *postrobić* »ozdraveti, postati trden«. Morda spada zraven tudi sln. *strámor* (m.) »velikan; v kamen zaklet orjak«. Sorodno je lit. *stafpti* »opomoči si, ojačiti, ozdraveti«, *sterptis* »uveljavljati svojo pravico«, *stifpti* »doraščati, razvijati se« in morda tudi *stùrplas* »mrda, rit« (pri živalih); o tem Persson, Btr. 436; Zubatý, Studie I 2, 170; Machek, Recherches 29; Vasmer, III 11. Vendar je pri sln. *ostrékel* mogoče misliti tudi na lit. *stérti*, *stérti* »odreveneti, okameneti, otrpniti«, *stìrti*, *styréti*, *starìnti*, n. *starr*, *erstarren*, gr. στεφεός, stir. *serth* »trd«, toh. A *ṣtare* »naper«, B *çcire* »surov, trd« iz istega korena *ster- kakor *sterb-, n. *sterben* ipdb. Glej tudi *otrpniti*.

Ostrež (tpn.), 1444 za dem. *Osters*; tudi orn. *Ostrež*, ca 1400 *Ostres*. Tudi sbh. orn. *Ostreš*. Verjetno je treba izhajati iz *streči*, *strežem*, prim. sbh. dial. *ostrežiti* »paziti, čuvati« (Timok) in sbh. *ostriš* »vrsta sokola«. Glej tudi *ostriž*.

ostríga »ostreum«, v 18. st. *oſtra* (Gutsmann). Prim. sbh. zah. *ostriga* (Vrbnik, Krk), *ostrega*, *oštriga*, *ostrica*, *ostrija*, *ostruga*. Sprejeto iz it. ben. *ostrega*, furl. *òstrighe*, it. *ostrica* iz lat. *ostreum*, *ostrea*, kar je prešlo v večino evropskih jezikov, n. *Auster*, frc. *huître*, agl. *oyster*. Izhodišče je gr. ὄστρεον iz osnove kot je v lat. *os* »kost«, sti. *asthi-* »kost«. Csl. *ostrejь* je sprejeto iz gr., rum. *stridie* iz gr. dem. ὀστρίδιον. Madž. *osztriga* je iz juž. slov.; r. *ústrica* je iz hol. *oester*, spn. *üster* in iz r. tudi č. *ústřice*. (Mende, RLS 99; Skok, II 573; Kluge-Götze, 41; Machek², 671).

ostríž (m.) »Perca fluviatilis« tudi *ôstrež* in *ostrẽž*; v 18. st. *oſtrẹsh* »Perca« (Pohlin), *oſtreſz* (Gutsmann). Prim. p. *ostryż*, *ostrzyż*, č. *ostříž*, stč. *ostřieš*, dial. *ostřejš*, *ostrák*, *kostřiš*, slš. *striež*. Največkrat izvajajo iz *ostrъ* (Miklošič, 228). Drugače Machek², 421, ki dopušča rekonstrukcijo *o-strěžь k psl. *stergti, *stergǫ »gledati, čuvati«. Dalje glej *straža* in *streči*.

ostrȍg (m.) »s palisadami utrjen kraj«. Povzeto po csl. *ostrogъ* »castrum«, vendar večkrat v tpn. in mtpn., tako *Ostrog*, 1266 *Oztrog*, 1376 *Ostrog*, dalje *Ostrožno*, *Ostrožnik*, *Ostrožniki*, *Ostrožje*, *Ostroška gmajna*. Tudi starejše sbh. *ostrog* »castrum«, pogosto v tpn., toda blg. *ostrog* »insula«. R. *ostróg* »utrdba, ječa«, ukr. *ostrih* »pleten plot s streho«, br. *ostróh* »ječa«, p. *ostróg* »plot iz naostrenih kolov«, č. *ostroh* »ježa na sotočju«, v tpn. samo na Moravskem 1275 *Ostroh*; slš. *ostroh* kakor v č. Največkrat izvajajo iz *ostrъ*; Miklošič, 293 in Mikkola, IF VI 350 sta izhajala iz *o-str-ogъ k *streči*, *strežem* (glej *straža*). Machek², 420 opozarja na str. *ostrožiti* »utrditi s koli« in misli na prvotno *o-strožiti* k *strg*. Dvomljivo Zubatý, Sitzber. böhm. Ges. d. Wiss. 1895, 29, ki primerja gr. στορχάζω »zaprem«.

ostróga (f.) »calcar«, v 16. st. *oſtruga* (Megiser), v 18. st. *oſtroga*, *oiſtrôga*, *oſtrogli* (Pohlin); tudi zah. sbh. *òstruga*, nav. pl. *ostruge* »calcar« poleg *ostroga*, r. *ostrogá* »calcar; harpuna za ribe«, dial. *ostróga* »riga, klinast kos zemljišča«, ukr. *ostróha* »calcar«, p. *ostroga*, č. *ostruha*, stč. in slš. *ostroha*, dl. *wótšog* (m.), *wótšoga*, plb. *våstrűga* »calcar«. Psl. *ostroga* izvajajo iz *ostrъ* (Solmsen, Jagićev Zb. 577; Mikkola, Berühr. 147; Vasmer, II 287). Machek², 420 opozarja na mešanje med *ostrǫga in *ostroga in ker *-oga* ni slov. sufiks, izhaja iz str. *ostrožiti* »utrditi s koli«, primarno *ostožiti (glej *stog*), kasneje naslonjeno na *ostrъ*.

ostropes »Silybum marianum; Sisymbrium«, *ostropest* »Onopordon«. Prim. stč. in nč. *ostropes*, *ostropsie*, *ostropezd*, *ostropestřec* »Silybum, Onopordon«, dial. tudi *ostrpěc*; p. *ostropes*, *ostropest*, *ostropyzdro*, *kostropest* »Silybum«, tudi *kostropacz*, *postrost*, *stropstwo*, *pstrost*, *roztropsta*, ukr. *rosto(ro)pša*, *rasto(ro)pša*, *roztropta*, *rostopeza*, r. *ostropester*, *ostropestro*, *pestroostro*. Iz te množice oblik ni mogoča nobena zanesljiva rekonstrukcija. Machek, JR 257 je domneval, da je prvotno *kostrbec, toda v SEJČ² 420 se je odločil za *ostrovec. Sln. je tudi *ošlak* »Onopordon«, a tudi »Cirsium, Carduus«.

ostrov (m.) »otok«; mlada izposojenka iz csl. *ostrovъ*, ki se ni uveljavila. Toda v 9. st. *Astaruiza* na Koroškem (Kranzmayer, ONBK I 168). Prim. sbh. *ȍstrvo* (n.) »otok«, mak., blg. *ostrov*, r. *ostróv*, ukr. *óstriv*, g. *óstrova*, br. *vóstraŭ*, p. v tpn. *Ostrów*, *Ostrówek*, č., slš. *ostrov*, luž. tpn. *Wotrow*, *Wotšow*. Toda p. arh. *ostrów* in luž. *wotrow*, *wotšow* pomeni »utrdba, palisada«. Za pojem »insula« je sln. *osredek*, večkrat v tpn. *Osredek*, 1358 *Ozzriedek*, 1346 *Ozzredek*, 1390 *Ozridek*, 1489 *Osredeckh*, 1499 *Osridnig*; danes je »insula« (prim. *Izola*) samo *ótok*, v 16. st. *otok* »loca quae circumiacent« (Register) in »insula« (Megiser) poleg *ottokh* (= *otok*) »oteklina« (Megiser), v tpn. *Otoče* < *otočane, 1398 *Ottosach*, 1498 *Ottotschach*, toda *Otok*, 1232 *Gütenwerde* in *Otočec*, 1252 *Werde*.

Ostrovrhar »ime viteza« (Prešeren); 1338 *Osterwerch*, starejše 1256 *castra Osterberch*, 1430 *vest Osterberch* (M. Kos, Gradivo II 410). Zaradi bližnjega tpn. *Sǫstro* < *sǫ-ustro smemo domnevati, da je n. *Osterberg* prevod za starejše sln. *ustro »vzhodno«, prim. csl. *riza ustra*, najbrž »jutranja obleka«, stp. *zuściec się* »daniti, svitati se«, mak. *zastra*, *dzastra* »jutri« < *za ustra. Dalje glej *jutro* (avtor, JiS XXII 227).

ostrǫ̑žnica »Rubus fruticosus«; v 16. st. *oſtroshniza* (Megiser), dial. tudi *ostroga* (rez.). Prim. sbh. *ostruga*, *ostružica*, *ostružnica* »Rubus«, r. *ostruha*, *ostružina*, tudi *ožina*, p. *ostrużyna*, *ostrożyna*, *ostrężyna*, č. *ostružina*, *ostruží*, *ostruha*, stč. *ostrožna*, *stružina*. Prvotno verjetno *ostrǫga izvedeno iz *ostrъ (Miklošič, 228; Machek, JR 101). Sln. dial. *ostroge* »štirje koli v stogu« (ben.), »na pol oklеščene veje na rakli« (Tolmin), *ostrogáča* »rakla z na pol oklеščenimi vejami« (Tolmin).

ostȓv (f.), g. *ostrvî* »nosilni kol v stogu sena; steber pri kozolcu«, tudi *stȓv* (f.), *ostȓvo* (n.), *ostȓva* (f.), *ostrvíca*, *ostrníca*, *ostrvníca*, *ostrvȋčka*; v 18. st. *oſterva* »Hüfel«, *oſtervati* »hüfeln« (Gutsmann), lokalno tudi *ostr(o)gača* »ostrv« (Bovec). K temi orn. *Ostrvec*, *Ostervec*, *Strvec*, zaselek *Ostrvec*, mtpn. *Ostrgača* (Bovec) in *Ostroga* (Dolenje). Prim. zah. sbh. *ȍstrva* (Zagorje), *ostrvȉca* (Krk), *ostrva* »obešalnik za puške« poleg *ȍstroga* »kol za privezovanje

trte« (oboje Črna gora). Z enakim pomenom kot v sln. tudi ukr. *ostrova, ostrovyna* poleg *osterva, ostyrva* »letve za prepletanje plota«, p. *ostrew*, slš. *ostrev, ostrvie* »letve za prepletanje plota«, poleg *kostraba* »ostrv«, č. *ostrev, ostrévka, orstev, ostrbja, kostrbál* itd. Večina avtorjev izhaja iz ide. **ak'-, *ok'-* »oster«, psl. verjetno *ostrъvъ* (Miklošič, 227; Brükner, 386). Machek, ZSPh XXIII 118 povezuje z n. *struppig* »naježen«; oblike tipa *kostraba* so po Bernekerju, I 584 in Macheku², 281 iz osnove **kostь*.

oščájati (impf.), *oščájam, oščajem*, tudi *oščajati se, očajati se* »obotavljati se« (Posočje). Nejasno; pomensko enako č. *ostíhati se* je z abesivnim *o-* izvedeno iz osnove *stigati*, psl. **stigti, stigǫ* »doseči, hiteti« (sbh. *stići*, str. *stiči*), sln. *stéči* s prez. *stéčem* (tudi sbh. *stèći, stèčem*). Če je poleg **stьg-* (glej *stagna* in *steza*) in **stig-* eksistirala tudi prevojna stopnja **stěg-*, bi bilo morda pri *oščajati se* misliti na abesivno **o-stěgjati*. Lit. poleg *stìgti, steĩgti, stiẽgti* tudi prevojna stopnja *staigà*. Vendar je *-gj-* > *-j-* v slovenščini poleg zgodnjih romanskih izposojenk mogoč samo, kadar oblika ni bila že praslovanska, prim. top. *Žeje*: *Žaže* < **žьg-*.

oščẹ̑p (m.) »kopje, sulica«. Morda domače, prvič izpričano šele pri Janežiču. Prim. r. *oskép* »sulica«, str. *oskepъ*, p. *oszczep*, č. *oštěp*, stč. *oščiep, oštíp*. Pomensko enako je n. *Schaft* »ratišče, kopjišče«, stvn. *scaft* »sulica, kopje«, lat. *scāpus* > alb. *shkop* »palica«, tudi lot. *šķęps* »sulica, kopje«, gr. σκέπαρνος »sekira, buzdovan«, vse iz ide. **skěp-, *skōp-, *skəp-* (Trautmann, 265; Fraenkel, 801). Machek², 421 pritegne zraven tudi stnord. *gefja* »kopje« z zamenjavo *sk-/g-*. Rusko *oskep* in *skepátь* »cepiti, sekati« pojasnjuje Durnovo, RES VI, 218, drugače Vaillant, RES XIII 112, obširno z literaturo Vasmer, II 282, 636.

oščévati, *oščévam* (impf.) »obotavljati se, muditi se« (Ribnica, Lašče), tudi *oščájati, oščájam, oščájem (se)* (Bovec, Podkrnci), *oščavanje* »obotavljanje«. Verjetno spada zraven tudi *ošáven* »neokusen, neslan«, npr. *ošavna jed* in *oščâglja* »vrsta žabe«. Pomensko blizu je stč. *oštídati se* »stiskati, skopariti«, č. dial. *ošt'ádat se, oščádat se* »skopariti«, slš. *odštiadit' sa* »odrekati se«, ukr. *oščadyty* »skopariti«. Prvotno **o(b)-ščędati (sę)* »skopariti« iz osnove **skend-*. Sorodno je angl. *scand* »skop«, srir. *air-cess* »varovati, prizanašati«, n. *schonen* (Machek, ZfcPh XXVIII 69). Dalje glej *štedíti* in *ščedem*.

ošljice (f. pl.) »neke jagode, verjetno »Sorbus domestica«. Kelemina, rkp. ostalina izvaja iz kor. n. *Aschlitzen*. Marzell, Pflanzennamen, IV 426 ne pozna te, po Lessiaku, GRM citirane oblike, navaja pa za Avstrijo obliko *Aschitzen, Aschritzen, Arschnitzen* i. pod. brez etiomologije. Prvotno **aschritzen* z disim. *-r-* > *-l-* in nato z omejitvijo prvega *-r-* pred šumniki. Morda istega porekla kakor n. *Herlitzen* »Cornus mas«, v 12. st. *erlizbaum* (Marzell, I 1166 sl.).

ošpételj (m.), g. *ošpétlja* »kratka ženska srajca« (kranj. goriš.), tudi *ošpekelj* (gor.), *supètelj* »volnena jopa« (Tolmin); pri Megiserju *ošfatel* »ovratna ruta«, pri Pohlinu *ošpèkèl* »ženska srajca«. Izposojeno iz bav. avstr. *Halspfeitelein*, kor. n. *hàlspfat*, tirol. *halspfoat*, štaj. n. *Hafspfeid* (Miklošič, Frw. 43; Štrekelj, LWK. 43; Ramovš, HGr II 209; Striedter-Temps, DLS 187).

óšpice (f. pl.) »Morbilli«, tudi *óspice*; tvorjeno kakor *osépnice* »Variolae«, *osutíne, osútnice* »isto« in dial. *osîpa* »neka kožna bolezen, verjetno škrlatinka« (Mavhinje) iz osnove *suti, sьpǫ*, iter. *sypati*, sln. sln. *osuti, ospêm, osípati*. V 16. st. *ofepniza, ofepnizhast* »Blattern, Pockern«; *osьpa* »mozolj« prvotno *o(b)-sьp(ic)a*, prim. csl. *osьpa* »mozolj«, sbh. *òspa* »kožni izpuščaj« in *ȍspice* »Variolae«, r. *óspa, ospica*, ukr. *vispa*, br. *ospa*, p. *ospica*, č. dial. *ospica, ošpica* poleg knjižnega *osypky*, slš. *ospice* (f. pl.), gl. *wosypicy*, dl. *wospice, hospice*. Poleg tega mak., blg. *osipanica*, slš. *sypanice*. Madž. *himlő* »ošpice« je kalk po slov., izvedeno iz *hint, himlik* »sipati«; Miklošič, LP 524 opozarja tudi na strum. *vospъ, hospъ*, danes samo *hóspa, hoaspa* »strok«.

ošpiten (adj.) »majhen, neznaten«; Miklošič, 318 pritegne tudi sln. *spitek* »kilav otrok«; v Briž. spom. *uzpitnih rotah* »v krivih, neveljavnih prisegah« (III 33). Prim. csl. *spyti, ispyti* (adv.) »zastonj, zaman«, *spytьnь* »immeritus, nedolžen, nezaslužen«; k temu antrp. *Spoitimar, Spytiměrъ*. Dalje nejasno; Fick, GG Anz 1894, 248 in Prellwitz, Gr EW² 518 primerjata lat. *spurius* »bastard«, kar izvajajo iz etruščanščine (Walde-Hoffmann, II 581). Dvomi Vasmer, II 711, Brückner, 510 primerja p. *pyszczij* »prožen«. Antrp. *Spyti-* glej Miklošič, PN 99 in Brückner, idem.

oštaríja »krčma«, tudi *ošteríja*; k temu *oštír* (m.), g. *oštírja* »krčmar«, v 16. st. *ofhterya* (Megiser), *ofter* (Trubar), *ofteriza* (Dalmatin), *ofteriti* »voditi krčmo« (Megiser). Na vzhodu srečamo tudi oblike *ošterijáš, ošterijašica, ošterijášiti*, Štrekelj in Courtenay navajata tudi *woštērija, wašterijae* (Cerkno). Izposojeno iz furl. *ostarie* ali ben. it. *ostaria* poleg it. *osteria* (Miklošič, Fw. 43; Mende, RLS 100).

óštat (m.) »Hofstätte« (Kor.); kakor sbh. kajk. *òštat* »predmestje«, izposojeno iz srvn. *hove-stat, haftat* »posest na kateri stoji hiša« (Štrekelj, LWK. 43; Kranzmayer, DLS 12; Striedter-Temps, DLS 187).

Otâlež (tpn. in hdrn.), 1290 *infra Talisach*, 1377 *Othalisch, de Othalisach*; oronim *Otaleški vrh*, 1063 *Otales*. Izhajati je treba iz pl. *Otaleži*, ki še živi in htetika *Otaležane*. Prim. sbh. tpn. *Taleža* poleg *Otolež*, kar je Vasmer, ZfSlPh. XVIII 366 rekonstruiral **otolędźь* in izvajal iz got. **afaling* k *afala* »plemstvo, pleme«. Vendar p. tpn. *Otalaž, Otalęż, Otalażka*; n. *Tollense*, 946 *Tholenz*, 955 *Tolonseni*, 965 *Tolensane Sclauorum natio*, 995 *Tholensani* < **tolęžane*. Trautmann, ON Mekl. 153 izvaja z rezervo iz *toliti* »kojiti, miriti«. Avtor, SVI II 68 misli na *tal* ad *tajati*. Omeniti je treba tudi sln. mtpn. *Otali, Na Otalih*, p. *Otal*.

otâra »terica, trica«; k temu *otârnica* »drobir, ki ostane po tretju lanu«. Dubleta *ótre* (f. pl.), g. *óter* kaže na **o-tьr-* (dalje glej *treti, tarem*), vendar je mogoče sln. *otâra* in sbh. *târ* (m.) »pleve« (Baranja) in *tȁra* »natra, razboj« primerjati z r. dial. *otára* »drobovje« poleg *otóra*, ukr. *otóra* in p. *otara* »omlačeno klasje«, kar kaže na psl. **o(b)-tarā* poleg **o(b)-*

tьrǫ. Csl. je poleg *trěti, tьrǫ* izpričano tudi *trьti*, k temu prevoj **tōr-*? (Varbot, Etimologija, 1971, 16).

otâva »seno druge košnje«; k temu *otâvec, otâvek, otâvič, otâvčič* »seno tretje košnje«; v 16. st. *òtava* »foenum chordum« (Megiser); splošno slov.; sbh. *òtava*, mak. *otava*, blg. *otáva*, r., ukr. *otáva*, br. *atáva*, p. *otawa* (na vzhodu), č., slš. *otava*, luž. *wotawa*. Iz *o-tava*; v. **taviti* je faktitiv k *tyti, tyjǫ* »debeliti«, prim., sbh. *tòviti konja* »krmiti, da se zredi«.

Sln. *otàviti, otâvim* (pf.) »ojačiti, osvežiti« (pkm.), impf. *otávljati, otávljam*, č. *zotaviti se* »okrevati«, p. *zotawić się*. Sln tudi *otàv* (m.) »krepčilo«, npr. *dež je otav zemlji* (pkm.), adj. *otáven*, npr. *otávni dan* »svitanje« (Matzenauer, LF XII 177; Vasmer, II 289). Lit. *atólas* »otava«, lot. *atãls*, stpr. *attolis* razlagajo drugače (Mühlenbach-Endzelin, I 149; Fraenkel, 22), po menju drugih avtorjev (Bezzenberger, BB XXIII 296; Trautmann, 16; Zubatý, IFAnz. XXII 58) sorodno z *otava*. Vendar ni mogoče izhajati iz **ot-(j)ava* (Machek, Stud. 45, toda v ESČ² 422 preklical). Pri baltskem *atólas* (> fin. *ätelä*, est. *hädal*, votj. *äťäle*) je *at-* prefiks, osnovo pa primerjajo z got. *alan* »rasti«, lat. *alescere* »prirasti«. Glej tudi *obotaviti se*.

Otavnik (tpn.). Zaradi zapisov 1252 *Motevnich*, 1306 *Montaunich*, pred 1406 *Muntaunick, Motaunik* poleg *Atavnick*, a še 1421 *Matawnikc* in 1423 *Mattawnikc* je treba izhajati iz **mǫt-avь-nikъ*. Dalje glej *motati*. Toda *Gorenje Otave* in *Otavica*, 1340 *Ottawnich*, 1436 *Ottawnikch* je verjetno izvedeno iz *o-taviti*. Pogostna so mtpn. *Otava, Otave, Otavice, Otaviš, Otaviše, Otavišče*; dial. *otâviš* »slab travnik, kjer se samo enkrat kosi«.

ótek, g. *ôtka* »Einschlag im Gewebe«, knjižno navadno *vôtek*; k temu *vótčiti* »eintragen« tudi *vótkati*; v 18. st. *otka* (f.) »subtegmen« (Pohlin). Splošnoslov., sbh. *útak*, g. *útka*, mak. *jatok, vatok, jutok*, blg. *vъ́tъk*, csl. *ǫtъkъ* »osnova na statvah«, r. *utók*, dial. tudi »kos platna«, str. *utъkъ* »Einschlagfaden«, p. *wątek*, č. *útek*, slš. *útok*, gl. *wutk*, dl. *hutk*. Psl. **ǫtъkъ* iz osnove *tъkati* »tkati« (Miklošič, 367; Mladenov, 643). Drugače Machek², 671, ki primerja sti. *ō-tum, ōtave* »tkati« iz ide. **au̯ē-* »tkati«. Pomensko enako slov. **ǫtъkъ* je sti. *ōtu-* »Einschlag im Gewebe«.

ótel (adj.), f. *ótla* »cavus«, knjižno navadno *vótla*; brez začetnega *v-*, orn. *Otlica*; v 16. st. *votal* (Megiser), v 18. st. *votel, votliu* (Gutsmann); k temu *votlína* »Höhle«, dial. *vôtla* (pkm.), *(iz-)votlíti, (iz-)votlím*; dial. *votlák* »čebelji panj«. Splošno slov., sbh. *ȕtao, ȕtal*, f. *utla*, mak. *atal* »lehnjak«, csl. *ǫtlъ*, r. *útlyj*, ukr. *vútlyj*, p. *wątly* »slaboten«, č. *útlý* »vitek«, slš. *utly* »vitek«, gl. *wutly*, dl. *wjatly, wjetly*. Psl. **ǫtlъ* povezujejo s *tьlo* »tla« (Meillet, Ét. 232; Vaillant, RES XI 203). Morda je treba misliti na *tьlěti* »tleti« (Brückner, 605; Gorjajev, 389; Machek², 672). Dvomljivo primerja Bezzenberger, BB XXVII 174 z gr. ἄντρον »votlina« in Machek, Rech. 35 z lit. *dìlti* »obrabiti«.

otȅp (m.) »omlačen snop«. Pomensko enako je slš. *otep*, č. *otep*, dial. *votěp, votípka, votýpka*. Osnova **tep-* (glej *tepsti*), prim. *otêpka* poleg *têpka* »vrsta hruške«, *otepíne* »omlačen snop«, *otêpki* (m. pl.) »obtolčeno sadje«.

otéti, *otmȅm* »vzeti, rešiti«; prez. tudi *ótmem* (Kras) in *otâmem* (jvzh. štaj.). Zanimivi so impf. derivati *otévati, otévam* poleg *otêmati, otêmljem, otêmam* in *otímati, otímam*. Že k csl. *otimati* je dvojni prez. *otimajǫ* in *otъjemljǫ*. Sln. v Briž. spom. *oteti, bi otel* in impr. *otmi*. Prim. sbh. *òtēti, ȍtmēm* poleg *odneti, odnamem*, stsb. *otъjeti, otimu* (13.—14. st.), mak. *otme, otima*, toda č. *odníti*, slš. *odňat'*, p. *odjąć*, ukr. *vidijnjaty*, br. *odnjacь*. Stara zloženka **ot-ьmǫ* (glej *jeti, jamem*) kakor *vzamem* < **vъz-ьmǫ* ali *snamem* < **sъn-ьmǫ*. Manj jasno je sln. dial *otániti, otánem* (notr.) »oteti ovco, ki se je zapletla med trnje«, suponirati je treba *ot-ьmnǫti*.

otînek (m.), g. *otínka* »žareče oglje«; k temu tudi *otínki* (pl.) »nezrelo odpadlo sadje« (Lašče). Nedvomno podaljšana redukcijska stopnja k *tęti, tьnǫ* »sekati«. Sln. redko simpleks *tę́ti, tnȅm*, navadno komp. *zatéti, zatnȅm*, impf. *zatínati, zatínam*. Sbh. samo v 16. st. *oteti, otnem*, danes *odnijeti* »odsekati«, toda mak. *otne, zatne* »odčepi, začepi«, impf. *otina, zatina, otnuva, zatnuva*. K č. *zatínati* je mor. *zátinek, zatínka* »zareza«, *obtinek* »trska« in slš. *scinek, scinok* »palica«. Dalje glej *teti, tnem*.

ótka »Pflugreute«, tudi *otika*; v. *ótkati* »zbadati, suvati«. Prim. sbh. *ȍtka* (kajk., čak.) poleg *ȍtik* (m.); iz tega rum. *otic* »rallum«; č. *otka*, dial. *votka, botka*, slš. *otka*, poleg *potyk, styk, štyk*; r., ukr. *ístyk*. Tvorjeno iz *osnove *tъk-* (glej *vtakniti, vtikati*) **ot-tъkā*, deloma iz iterativa **ot-tykā* in z drugimi prefiksi **po-tъka, *jьz-tykā* (Miklošič, 368; Machek², 423; Skok, III 429). Ker *otka* ni služila samo za čiščenje lemeža (č. dial. *otýkati pluh*), ampak tudi za poganjanje vprežne živine, je sl. *ótkati* pomensko razumljivo. Toda sln. sinonim *vr̂kla, vr̂klica* »otka« zasluži pozornost; morda **orъtla*?

otomíja »anatomija« (Rez.); prim. sbh. čak. *otomija* »anatomija«, *učiniti otomlju* »secirati« (JA XIII 478), poleg *notomlja*. Izposojeno iz ben. it. *otomia* poleg *notomia* »anatomia«, furl. *utumìe, nutumìe* in celo *tumìe*, istr. it. *tuméia* (Štrekelj, Lwk. 44; Skok, II 577).

otȍr (m.), g. *otóra* »Nut, Kimme, Frosch«, tudi *ótor*, g. *otóra*, *votȍr*, nav. pl. *votóri* (gor.) in *utȍr* (dol.), *utôra* (f.), *útora* (bkr.); v 18. st. *otôr* (Pohlin). Prim. sbh. *ȕtor*, blg. *vъ̀tor*, r. *utór*, ukr. pl. *utóry*, p. *wątor*, č., slš. *útor*, gl. *wutora*, dl. *hutora*. Psl. **ǫ-torъ* iz osnove **ter-* »treti« (Rozwadowski, RS II 95; Vasmer, II 194; Lang, SF II 157; Machek², 672).

otŕkniti, *otr̂knem* (v. pf.) »otrdeti, postati trd« (Zasavje), npr. *otrknjen krompir* »postan«; iz iste osnove **trkniti* je tudi *utŕkniti, utr̂knem* »odnehati, popustiti (o bolečini)« (Goriš., Kras). Izhodno **trъknǫti* ustreza lit. *trìkti* »drezati, opuščati se, ovirati« poleg *trẽkti* »pogubiti, poškodovati«, *tréiketi* »venomer se prepirati, biti popadljiv«. Iz iste osnove v polni prevojni stopnji je sln. *trackáti, trackâm* »razsipati, razkosati« in *trâčje* (n.) »bobova, fižolova slama« poleg lit. *traknys* »drobir slame, sena«, *trãknas* »razdrobljen, razkosân« (avtor, Linguistica VIII 64; dalje glej Fraenkel, 1109, 1115, 1121).

otróba »intestina, uterus«, poleg *vótroba*; v 16. st. *votroba, vtroba* (Dalmatin, Megiser). Splošnoslov., prim. sbh. *utroba, ȕtrobica* »jetra«, mak. *utroba*, blg. starejše *utròba*, csl. *ǫtroba* »intestina«, r. *utróba* »maternica, naročje«, ukr. *utróba*, br. *vantróba* < p. *wątroba* »jetra«, č. *utroby* (pl.) »drob«, dial. *otroba, vantroba* »jetra«; slš. *utroby* »drob«, gl. *wutroba*, dl. *wutšoba* »srce«. Izvedeno s suf. *-oba* iz adj. **ǫterъ* »notranji« (Machek^{2}, 672), ne iz subst. **ǫtro* (n.) »drob«, kot suponirajo številni avtorji kljub sti. *antrám* »drob«, gr. ἔντερον »drob«, stnord. *iðrar* »drob« poleg sti. *ántaras* »notranji«, avesta *antara*. Ide. **enteros* »notranji« (glej *jetra*) je pri Slovanih po analogiji prevoja dalo **ǫterъ*, iz tega *noter, notranji, znotraj* (Meillet, Ét. 406; Vasmer, III 195; Mayrhofer, I 35).

otrôbi (m. pl.) »furfur, Kleien«, tudi *otrôbi* (f. pl.); o dial. oblikah *òtrave, watrụ̂ǫbə* Ramovš, JA XXXVII 156; izv. *otrôbnik, otrobnják, otróbovec* »kruh iz otrobov«, *otrôbar* »prodajalec otrobov«; fraza *otrobe vezati* »govoriti neumnosti. Prim. csl. *otrǫbi* (m. pl.) »furfur«, r. *ótrubi*, ukr. *ótruby*, br. *vótrubi*, p. *otrąb, otręby*, č., slš. *otruby*, gl. *wotruby*, dl. *wótšuby*. Psl. **ot-rǫbъ* k *rǫbiti* »sekati, drobiti« (Brandt, RVF XXIII 101; Machek, LF LV 151; Vasmer, II 292). Neverjetno Miklošič, 228 in za njim Specht, Ursprung 173, 267 iz nekega sufiksa *-ǫbъ* in osnove *terti, tьrǫ* zaradi sinonimov *otrina, otre* itd.

otrok, g. *otrǫ́ka*, pl. *otrǫ́ci* »dete«, dial. *òtrok* (Poljane), *watràk* (Horjulj), *atràk* (Rašica), *wàtrok* (Postojna), *utrǫ̀k* (Bohinj), *otruôk* (Podgrad) itd. Narečne oblike glej Ramovš, JA XXXVII 154 d; Rigler, JNotr. gov. 12 d. K temu *otroče* (n.) *otročàj* (m.), *otročâd* (f.), *otročânec* (gor.), *otročìn* »večji otrok«, *otróčnik, otročják, otročlȅ* (n.), *otrôčman*; adj. *otrǫ́ški, otrǫ́čji, otróčen*; v. *otročáriti* »obnašati se otročje«, *otročeváti*, toda *otróčiti* »roditi otroke«, *otročnják* »uterus«, *otróčnica* »žena v času poroda«. V prenesenem pomenu tudi *otrȍk* »stranski poganjek pri prosu«, *otročnják* »božjast«. Številne izvedenke tipa *otročarȉja* »neresna zadeva«, *otročíja, otročína, otróštvo, otrǫ̀čnost, otrǫ̀ščina*. V 16. st. *otrozi* »genus, liberi, posteri«, *otrozhniza* »puerpera«, *otrozhja poſtela* »puerperium« (Megiser), v 18. st. je *otrok* samo še »infans« (Pohlin, Gutsmann). Prim. sbh. dial. *otrȍk* (Cres, Kastav, Opatija), *atràk* (Ravna gora), toda tudi *otrok* »odljud« in *otròčnica* »bezobrazna žena«; stsb. *otrokъ* »pravno mladoleten«; blg. *otrók* »fant«, r. *ótrok* »fant, 7—14 letnik, sluga, paž«, str. *otrokъ* »pravno mladoleten, tudi poročen mož«, ukr. *otrik* »delavec«, stp. *otrok* »delavec«, toda kaš. *woetrok* »malček«, č. in slš. *otrok* »suženj«, stč. »sluga«, gl. *wotročk*, dl. *wotrošk* »hlapec«. Csl. *otrokъ* »puer«, *otroča* »puer«, toda *otročьnъ* »excusatus«, *otročьnikъ* »heres«. Verjetno je treba izhajati iz **ot-rokъ* k *reči, rečem*, torej »kdor nima pravice govoriti« (Miklošič, 274; Hujer, LF XL 304; Machek, NŘ XXXV 134; Vasmer, II 292). Drugače Meillet, Ét. 233, ki sklepa na kalk po lat. *infans*. Neprepričljiva je razlaga **o-trok* k *trъk-* »teči« (Moszyński, JP XXXII 200; Slawski, JP XXXV 133; Ondruš, SFFUK Phil. X 82). Novejše še Trubačev, Term. rod. 46 in Kopečný, Etimologija, 1966, 54.

otŕpniti, *otȓpnem* (v. pf.) »odreveneti, okreniti, oštoréti«, tudi *otrpéti, otrpím*, v 16. st. *oterpneti* (Trubar), v 18. st. *otterpniti, otterpnem* »stupere, algere« (Pohlin), impf. *otrpnévati*, adj. *otŕpel, otŕpen, otrpnel*, subst. *otrp* (m.), *otŕplost, otrpnélost*. Pomensko enako je sln. *otŕkniti, otŕknem*; prim. csl. *utrъposta* »otrpnila sta« (aorist), r. *terpnutъ* »otrdeti (o sadju), p. *oterpnąć* »odreveneti (o udih)«, sbh. *tŕnuti*, č. *trnouti* »isto«. To popolnoma odgovarja lit. *tir̃pti* »otrpniti, odreveneti«, lot. *tirpt* »isto«. Iz iste osnove je tudi *trpek* »ostrega okusa«, verjetno tudi *trpéti* kljub Macheku, ZSPh XXIII 116, ki zadnje veže z n. *derben* poleg slov. *trapiti* »mučiti« (drugače Trautmann, 325; Persson, Btr. 437; Marguliès, KZ LVIII 104; Vasmer, III 136; Fraenkel, 1101). Morda je tudi sln. *trma* »kljubovalnost« < **trp-ma*, prim. lot. *tirpa* »groza, zona, strmenje«. Dalje primerjajo lat. *torpeo* »otrdeti« in stnard. *þjar* »trpek, neokusen«. Čeprav nekateri avtorji ločijo *trpéti* in *otŕpniti* (tako Miklošič, 355), je treba izhajati iz iste osnove (Persson, Btr. 437; Trautmann, 325; Mladenov, JA XXXVI 130; Vasmer, III 98; Fraenkel, 1100). Morda spada zraven tudi samo sln. *otŕniti* (*svečo*) »otrebiti da lepše gori«, kar se pomensko približuje lit. homonimu *tir̃pti* »topiti (vosek), tajati«, lot. *tirpt* »isto«, kar Būga, RR I 598 in Mühlenbach-Endzelin LDW 197 povezujeta z *otrpniti*. Dvomi v to Fraenkel, 1100. Dalje glej *trpeti, trpek* in *trapiti*.

ótva »vrsta race«; verjetno izposojeno iz drugih slov. jezikov; sbh. *utva*, csl. *ǫty*, g. *ǫtъve*, r. *útka, útica*, kol. *utvá*, str. *uty, utъve*, ukr. *utýcja*, br. *ucь, ucica*, dl. *hušica*. Gotovo ne spada zraven mak., blg. *utka* »Strix«, kar bo iz onomatopeje, prim. mak. *utanje* »skovikanje«. Sorodno je lit. *ántis* »raca«, stprus. *antis*, lat. *anas* »raca«, stvn. *anut*, nvn. *Ente*, sti. *ati-* »vrsta vodnega ptiča«, grš. νῆσσα »raca«, ide. **anət-* »raca« (Miklošič, 224; Trautmann, 10; Vasmer, III 193; Fraenkel, 11).

óv »hic«, tudi »ille, iste« (pkm.) poleg *óvi*; npr. *ov den* »predvčerajšnjim, pojutrišnjem«; v 16. st. *ovo letu* (Dalmatin). Iz iste pronominalne osnove *ovъ, ova, ovo* so izvedeni tudi adv. *ovâče, ovâči* »zastonj, brez vzroka« (vzh. štaj., Sln. Gorice), *ovâk* »drugače« (pkm.), *ovâkši* »enak« (pkm.), pri Pohlinu *ovak* »cis, citra«, *ovâm* »sem«. Nejasno pa je sln. *vȇ* »ravno tedaj«, do *vȇ* »do sem, do tam«, sln. *vẽzda, vẽzdaj, vẽzdar* »sedaj«; to je morda tvorjeno po razmerju *oto : ovo* poleg *tȇ* (Bajec, SR V—VII 225; Kopečný, ESSJ II 718). Drugače Jahn, Acta univ. Olomuc. IV 19, ki primerjata sti. *va, i-va* »kakor«, lat. *ve* v *sive* »ali, če«; lahko je tudi reducirana varianta *ovъ, ova, ovo* brez trdne etimologije. S tem primerjajo sti. *ava-* »ta«, stperz. *ava* »oni« (Miklošič, 229; Vasmer, II 251), vendar nekateri avtorji dvomijo v primarnost teh slov.-arijskih pomenov (Pisani, Atti Congr, ling. III 371; Tedesco, Language XXIII 120). Nekateri suponirajo ide. **au̯a-* (Johansson, BB XV 315; Trautmann, 20), drugi **au̯o-* (Pokorny, 73) ali celo **u̯-* (Brugmann, Grdr. II^{2}, 2, 341; Brückner, 387).

oválen (adj.) »zaokrožen, jajčast«; evropska kulturna beseda, ki je iz lat. *ovālis* »jajčast« k *ovum* »jajce« kakor v n. *oval*, angl. *óval*, madž. *oválís*,

zašla v večino slov. jezikov; prim. sbh. *ovălan*, mak. *oval*, blg. *ovàlen*, r., ukr. *ovál'nyj*, br. *aval'ny*, p. *owalny*, č. *oválný*, slš. *oválny*, luž. *owal(ny)* (Wartburg, VII 451; Kluge-Götze[16], 526).

ovâm (pron., adv.) »huc«; prim. csl. *ovamo* (Miklošič, Lex. Pal. 486 pozna tudi sln. *ovamo*), sbh. *òvamo*, dial. *ovamoka* (Istra), *vamo* (Bosna), mak. *vamu*, blg. staro *ovamo*, dial. *ovam*, r. *ovámo*, p. dial. *owam*. Tvorjeno kakor *tâm* »ibi, illic« ali *sèm* »huc« < *sěmo* iz osnove *ovъ* (Vasmer, II 248; Kopečný, ESSJ II 557).

óvca (f.) »ovis«, v 16. tudi *ouzha* (Megiser) poleg *ouza*, v 18. st. *ovza*, (Pohlin), *ouza* (Gutsmann), dial. *vôu̯ca* (Jelšane), *u̯ôuca* (Trpčane), *u̯ǝ̀ca*, *u̯ǫ̈ca* (Slivje), *ǫ̀u̯pca*, *ôpca*, *u̯ópca* (Rezija); adj. *ǫ́včji*, starejše *ovčni* (Gutsmann: *ouzhji paſtir*, toda *ouzhna paſtiriza*), pkm. *ovčen*, izv. *ovčar*, *ovčarica*, *ovzhák* in *ovčnjak* »ovčji hlev«, *ovčina*, *ovčnína* »ovčje meso«, *ovčárna*, *ovčarija*. Tudi m. *ovčák* »oven« (pkm.); *ovčèc* (m.) poleg *volčič* »ime bolezni«; fitonima *ovčíca* »Primula«; pl. *ovčice* »vrsta oblakov«, orn. *Ovčinica*, *Ovčji Hrib* (Vipava).

Splošnoslov., csl. *ovьca*, sbh. *òvca*, mak. *ovca*, blg. *ovcá*, r. *ovcá*, ukr. *vivcjá*, br. *au̯cá*, *avéčka*, p. *owca*, kaš. *wöwca*, č. *ovce*, slš. *ovca*, gl. *wowca*, dl. *wojca*, slovin. *vóufcą*, plb. *vüće*. Po obliki je to deminutiv kot sti. *avika*- »ovca« poleg *ávih*, ide. **ou̯is*, za kar bi pričakovali psl. **ovь*; lit. *avìs*, lot. *avs* (*aita*, *avita*), lat. *ovis*, gr. ὄ(F)ις, stir. *oi*, got. *awistr* »ovčji hlev«, stvn. *ouwi*, *ou* »ovca«, nvn. dial. *Au*, *Aulamm* »jagnje« (Miklošič, 229; Trautmann, 20; Pokorny, 784; Vasmer, II 251 z lit.).

óven (m.), g. *óvna* »aries«; tudi ozvezdje: *v znamenju ovna* »de zodiaco« in naziv različnih priprav in orodij: *oven* »zidolom« je kalk po lat.; *oven pri preši* »cochleae cardo«; že v 16. st. *oven* (Megiser), kasneje tudi *ovn* (Pohlin) in *ovan* (Gutsmann); adj. *óvnov*, *óvnovski*, osamljeno *ovnji*; dem. *ovnič*, *ovniček*; izv. *ovnár*, *ovnjáč*, *ovnína*, *ovnovína*. Prim. csl. *ovьnъ*, adj. *ovьńь*, sbh. *òvan*, adj. *ovnji*, mak. *oven*, blg. *oven*, r. *ovén*, g. *ovná*, stp. *owien*, č. *oven* poleg *baran*. Sln. sinonimi *jarec*, *mrkač*, *cakelj*, *praz*, *tekec*, *bic*, *bicek*, *bac*, *bacek* (za mladiča).

Z enako pripono kot slov. *ovьnъ* je od osnove **oui-s* »ovca« tvorjeno lit. *ãvinas*, lot. *avins*, *àuns*, stprus. *awins* »oven«, ide. **ou̯inos*. Dalje gl. *ovca*

ǫ́ves (m.) g. *ǫ́vsa* »Avena sativa«, tudi »Bromus arvensis; Avena strigosa«, dial. *óu̯s*, *wóu̯s*, *ǒu̯s*, *vôu̯s* (Ramovš, JA XXXVII 171, 326; Rigler, JNotr. gov. 40 d), adj. *ovsên*, izv, *ovsenják* »vrsta kruha«, *ovsína* »oves pomešan z ržjo« (gor.), *ovsénka* »oves pomešan s pšenico«, *ovsíga* »oves pomešan z ljulko« (pkm.), *ovsíka* »črni oves«, *ovsíšče* »polje posejano z ovsom«. V 16. st. *oves* (Megiser), v 18. st. *ouſs*, *oveſs* (Gutsmann). Splošnoslov., sbh. *òvas*, *òvsa*, mak. *oves*, blg. *ovés(ьt)*, csl. *ovьsъ* tudi *ovesъ*, r. *ovës*, *ovsá*, ukr. *ovés*, *vivsá*, br. *avës*, *aŭsá*, p. *owies*, *owsa*, č., slš. *oves*, dial. *ovos*. gl., dl. *wows*, plb. *wŭvas*. Iz slov. rum. *ovăs* in *ovsigă* »plevo«. Psl. *ovьsъ* ustreza lit. *avižà* »oves«, pl. *ãvižos*, lot. *auza*, nav. pl. *àuzas* in lat. *avēna* (< **avesna*). Druge primerjave so negotove; stprus. *wisge*, *wyse* »oves« ne spada sem kljub Miklošiču, 229 in Vasmerju, II 248 (glej Fraenkel, 28). Tudi sti. *avasám* »hrana« razlagajo drugače (Mayrhofer, I 58). Machek[2], 423 domneva paleoevropsko poreklo.

ovôd (adv.) »hāc, hāc viā« (vzh. štaj.), tudi *od ovôd* »odtod«. Prim. csl. *ovǫdě*, *ovudě* poleg *ovǫdu*, *ovudu*, st. sbh. *ovude*, *ovudě*, *ovudi*, dial. *ovùdije* poleg *ovuda*, *ovudaj*, tudi *ovda*, *ovdas*, blg. *otvъd* (< *ot-ovǫd-*), *otvode*, str. *ovodu*, *ovoudu*, p. *owędy*, *do owąd*, *z owąd*. Z relativno partikulo *-že* sbh. dial. *tad ovadar* (Črna gora). To je pronomen *ovъ*, *ova*, *ovo*, razširjen analogno po vzoru *tǫdě* »tod«, *onǫdě* »ondi«, *kǫdě* »kod«, *odsôd* (< **ot-sǫdě*). Dalje glej *ov*.

ovrât (m.) »konec njive, kjer se plug obrača«, nav. pl. *ovrati*, tudi *zvrati*, *zavrati*, sin. *ozare*, *ozarice*, *jamljič*; v mtpn. pogostno *Ovrat*, *Ovratnik*, tudi *Vrat*, *Na Vratéh*, *Vratni vrh*, *Zavratnica*, *Zvrati*, *Zrati*, *Izréte*, *Zvratnik*, *Zvratnice*. Z enakim pomenom č. *ovrat*, *úvrat*, *úvrate*; sbh. *ȕvrati*, *uvràtine*, prvotno verjetno **ǫ-vortъ* in **vъz-vortъ* (Kurkina, Etimolog. 1968, 101), rusko *povorot* je tvorjeno z drugo prepozicijo. Dalje glej *vrat*, *vračati*.

ozbec (m.) »Schuhabsatz«; Gutsmann navaja obliko *ozbiz*, kar je nastalo po metatezi iz rož. *obſiz* za n. *Absatz* (Ramovš, HGr. II 316).

ózditi (v. impf.), *ózdim* »sušiti«, *ozdíca* »sušilnica (za slad)«, v 18. st. *osdiza* »Darre« (Gutsmann). Poleg sln. besede je na jugu samo ngr. tpn. Οσδίνα (Vasmer, Sl. im Griechl. 55). Na severu ukr. *voznýcja* »Darrhaus«, po Miklošiču, 229 tudi *oznycia* »luknja za dimnik v slamnati strehi«, p. *ozd*, *ozdownia*, *óznica* »suilnica za slad«, *ożdzić* »sušiti«, stč. *ozd*, *ozditi* kasneje *vozd*, danes *hvozd*, *hvozditi*, *hvozdnice*. Iz p. je lit. *aznýčia*, *azinýčia* »sušilnica«. Po mnenju starejših avtorjev je slov. **ozdъ* izposojeno iz germ. *ost*, agl. *oast*, hol. *oust* »Darre« (Miklošič, 229; Brückner, 388). Bolj verjetno je oboje prasorodno. Machek[2], 192 opozarja na gr. ἄζομαι »sušim« (o tem drugače Pokorny, 501); B. Čop, Razprave SAZU VIII 59 rekonstruira ide. **Haz-d-ei* za het. *hāti*, *hādu*, perf. *hazda* »sušiti«, gr. ἄζω »sušim«.

ozébnik (m.) »snežniški žleb, Eiscouloir«, tudi v gorskih imenih *Ozebnik* (Badjura, Ljud. geogr. 220). Izolirana beseda z nejasnim pomenskim razvojem; dvomljiva je zveza z *zébsti*, *zębe* »frigere« < *zębsti*, *zębǫ*; poleg tega imamo tudi sbh. *zèbati* »frondescere«, *zénuti* »geminare« (Belostenec), r. *prozjabátь* »rasti, kliti«, lit. *žémbėti*, *žámbėti* »rasti, kliti«. Sem spada tudi r. *zjabъ* »v praho zorana njiva«, br. *zjaber* »jeseni pripravljena njiva za pomladansko setev pšenice«, ukr. *žablýty*, *žabl'ú* »orati v praho«. Tretjo skupino tvori csl. *zębsti*, *zębǫ* »raztrgati« (Supr.), lit. *žeñbti*, *žembiù* »rezati«, sti. *jambháyati* »zdrobiti«. Vendar tudi r. *zjabra* »strma globel« (Vasmer, REW I 466) poleg *zúbrina* »ostrvo«. Medsebojna zveza teh osnov še ni dokončno pojasnjena (glej Miklošič SEW 400, Trautmann, BSW 369; Specht, Dekl. 86; Pokorny, IEW 369; Vasmer, 1. c. z liter.; Trubačev, Terminy rodstva 153).

ózek (adj.), f. *ǫ́zka* »angustus«; v 16. st. *voſki*, *voſik* (Megiser), v 18. st. *vosek* (Gutsmann); izv. *ozkôst* (f.), v 16. st. *voskost* (Megiser), v 18. st. *voſkust* (Gutsmann); v. *óžiti*, *ǫ̂žim*, pf. *zožiti*, *zožîm*, impf. *zoževáti*, *zožûjem*; tudi *ožina* »Enge«; mtpn. *Ozka*,

Ozka polica, Ozki deli, Na Ozkah. Splošno slov., razen mak. in blg., sbh. *ȕzak, ȕska*, komp. *uži*, csl. *ǫzъkъ*, k temu *ǫzota, ǫzostь*, r. *úzkij* (*úzok, uzká*), ukr. *vužkýj*, br. *vuzki*, p. *wązki*, č. *úzký*, slš. *úzki*, gl. *wuski*, dl. *wuzki*. Sorodno je lit. *añkštas* »ozek«, got. *aggwus*, stvn. *engi* »ozek«, lat. *angor* »tesnoba nemir«, *angustus* »ozek«, sti. *aṁhú-* »ozek«, *áṁhas-* »tesnoba, potreba«, *avesta ązah-* »potreba«, arm. *anjuk* »ozek«, gr. ἄγχειν »zategniti, skrčiti«, ir. *cumung* »ozek«. Naj omenim še lat. *angina* »davica«. Ide. osnova **anĝh-*, podaljšana v slov. s *-ъkъ* (toda komp. sln. *ǫ́žji*), baltsko lit. *añkšas* je iz **anž-stas*; lot. *uoksts* »žlambor« ne spada sem (Zupitza, GG 98; Trautmann, 11; Fraenkel, 11). Vasmer, III 178 opozarja tudi na csl. *ǫzmenь* »ozek zaliv«, ukr. *úzmiňь* str. *úzmenь*; Morda spada sem tudi sln. tpn. *Uzmani*; značilnost kraja so ozke soteske.

ozêmec (m.), g. *ozêmca* »trepalnica, vejica«, nav. pl. *ozêmci* poleg *osêmci* (vzh. štaj.), tudi *ozímice* (f. pl.) in *zêmci* (pkm.). Miklošič, 292 je izvajal iz *senьcь* »sence« s posredovanjem madž. *szem* »oko«. Zaradi r. *zenok, zeniki* »oči« (glej *zenica*), ukr. *zinyća, zinka* »trepalnica« je kasneje (str. 402) izhajal iz *zьrěti, zьrjǫ* »zreti, zrem«, r. tudi *pozétь, pozéjatь, zechatь* »gledati«, sln. *zijati*. Prvotno **o-zenьnica* s pogostnim razvojem *-nьn-* v *-m-*.

ózger (m.), g. *ózgra* »muncus, konjska smrkavost« (vzh. štaj.), tudi *vózger*; drugi pomeni so še »rožiček pri purmanu, kobulica«, pl. *vozgri* »notranjost buče« (vzh. štaj.); adj. *ozgrîv, vozgrîv*; izv. *ozgrívost, vozgrívost, vozgrívec, vozgrívka* »smrkavec«. Prim. str. 1704 *vozgrja, vozgrivьcь*, r. *vozgrjá*, pl. *vózgri* »smrkelj, smrkavost«; p. *wozgrza*, v. *wozgać* »smrkati«, stč. *vozker, ozhřivka*, nč. *vozhřivice*, (*v*)*ozhřivka*, dial. *vozer, vozdr, vozhřivý, uvozgřený*, (*v*)*ozkřivec, vozrán*, slš. *ozger, vozger, vozgľavý, vozgrivec*, gl. *wozhor*, dl. *wochel, wochol, hochel, hochol.* Nejasno; Scheftelovitz, KZ LIV 241 povezuje z r. dial. *vázgatь* »mazati« (Pskov) in stnord. *verga* »mazati«; Petersson, Ar. Arm. Stud. 50 in Studien 255 pritegne sti. *vijjalaḥ* »sluzast, spolzek« (drugače o tem Mayrhofer, III 205, 231). Machek[2], 697 z rezervo opozarja na novoindijsko vazirsko *wužgyē* »slina«.

ozîbi (m. pl.) »močvirje, šotišče« (kor.). K pomenu prim. str. *zybь* »močvirna tla«. Sln. tudi tpn. *Zibika*. Nedvomno izvedeno iz *zybati*. Primerjava r. *zybь* z alb. *djep* (m.), *djepë* (f.) pri Meyerju, AW 69 je negotova.

ozîn (m.) »mora« (štaj.), npr. *ozin ga tlači* (Bače); verjetno od tega ni mogoče ločiti cgn. *Ozin, Ozinc, Ozink* poleg *Ozim, Ozimek, Ozimič* in *Ozmec, Ozmič*. Izhajati je treba iz **o-zinъ* ali **o-zinm-*, prim. lit. *žynỹs* »čarovnik«, *žynė̃* »čarovnica«, lot. *zìnis* »vedež, prerok, vrač« poleg lit. *žymė̃* »znamenje, sled«, lot. *zīme* »isto«. Slovansko *znati, znajǫ*, r. *znacharь* »čarovnik« je iz prevojne stopnje **g'nō-* (stari aorist), medtem ko je lit. *žinóti* »vedeti, znati«, *sážinė* »vest« itd. iz **g'enə-*; baltski *-i-* je novejše tvorjeni sekundarni prezent (**g'ən-nā-*), ki drugje pri Slovanih ni izpričan; iz **g'enə-* je slov. *zetь*, lit. *žentas*, lot. *znuõtis* »zet«. Glej tudi *znati* (avtor, JiS XXXVIII 10 sl.). Dalje glej *znati; zimec.*

ož (m.) »cev«, znano samo kor. dial. *ȗež*; Štrekelj, Lwk. 44 izvaja iz kor. n. *uâsch* »podzemski kanal za namakanje« poleg *nuosch, uosch* »raka, žleb, izdolbeno deblo za napeljavo vode na mlin«, bav. *nuesch, uesch*, stvn. *nuosk*, srvn. *nuosch* »raka«.

óža »vrv«, tudi *ôž* (f.), g. *ožî* in *óže* (n.) poleg *vóža* »jermen pri cepcu«, *vôž* (f.), g. *vožî* »vrv« (vzh. štaj.), »jermen pri cepcu« (dol.), *vóže* (n.) »vrv« (pkm., vzh. štaj.); izv. *ožár, ôžar* »vrvar« (nar. pesem), *vožár* (pkm.), *vožînec, vožînce* (n.) »vrv, jermen« (vzh. štaj.). Prim. sbh. *úže* (n.) »vrv«, *jûže* (Stulić, Kosmet), *vuže* (f. pl.), *vuža* (n. pl.) »vrvi za mučenje«, *ȕžār* »vrvar«, mak. *jaže* »vrv, vešala«, *jažička, jažika*, blg. *vъže* »vrv«, csl. *ǫže* (Supr.), r. *úže*. Psl. **ǫže* ali **vǫže* (< **(v)ǫzjo-*); vrsta avtorjev prišteva zraven tudi *gôž* »jermen« z neregularnim *g-* (glej *gož* I). Najbolj verjetno izvedeno iz osnove **anĝh-*, slov. *vęzati, vęžǫ* (Mladenov, 94; Vasmer, III 176). Dalje glej *ozek, vozel, motvoz, vezati.*

ožanka »Teucrium botrys«; k temu tudi *ožanec* (m.) »Stenactis bellidiflora«, verjetno spada zraven tudi *óženk* »Assa foetida«. Prim. p. *ożanka* »Veronica chamaedrys«, *wielka ożanka* »Gallium mollugo«, č. *ožanka* »Teucrium«. Rostafiński, Symb. 310 je domneval, da je izposojeno iz n. *osanne*, kar z rezervo navaja Machek, JR 193 in ESJČ[2] 424. Sln. *óženk, vóženk* pa je Perušek (rkp. NUK) povezoval z n. *Asanto* »Assa foetida«, dial. tudi *àsànk* kor. in štaj. n. Vse dvomljivo. Ker gre za rastline odvratnega okusa in duha, je mogoče suponirati **o-žadnъka*, prim. starejše p. *żadzić się* »gabiti se«, dial. tudi *żadny, żadliwy* »ogaben«, slovin. *žadní*, dl. *žadaś se*, vse iz **ged-*, lit. *gė̃da* »sram«, *gėdetis* »sramovati se«, stprus. *gedan* (akz.) »sramota«. Dalje glej *gad.*

ožèp (m.) »Hyssopus«; k temu tudi *ožêpec, žêpek* »Saturea montana« n. »wilder Ysop« in *žêpec* »Genista tinctoria«; starejše *izof, isob, ižeb*. Prim. sbh. *isop, izop, ižop, išop, hisop*, blg. *izop, isop, hisop*, csl. *usopъ*, r. *issop*, p. *izop, izopek, józefek*, č. *izop, yzop, isop*. Kakor n. *Isop*, it. *issópo, isópo* in fr. *hysope* sprejeto iz gr. ὕσσωπος (Matzenauer, CS 416; Vasmer, I 489). Grška beseda je izposojena iz hebrejske *ēsōbh* (Lokotsch, 566; Battisti-Alessio, 2119).

oževína »konoplja za vrvi«; verjetno spada zraven tudi *aževína* »odpadki kože pri strojenju« (zah. štaj.); »vrsta buče« (zah. štaj.); »gost mah na drevesih in na mokrih stenah«, kar Pleteršnik in po njem tudi novejši avtorji izvajajo iz csl. (*j*)*azьno* »odrta koža«. To je edini ostanek ide. **aĝ-* »koza, kozel« v slov., prim. lit. *ožìnis* »kozlov«, *ožiena* »kozletina«, sti. *ajā́* »koza«, *ajáḥ* »kozel«. *Oževina* pa je iz psl. **ǫže* (n.), sln. *vôže* (n). Dalje glej *vože.*

ožrẹ́lo (n.) »ovratnik« (dol.), np. *ožrelo moje suknje*; k temu tudi *ožrelje* (n.) »podbernjak, podvratna viseča koža pri govedu« (dol.) Miklošič, Lex. Pal. 493 primerja csl. *oždrělije* »ovratnik, obšiv«. K temu tudi sbh. zah. *òždrilje* »munimeninterius indusii muliebris«, na jugu *òždrijelje* »postava na oplećku« (Vuk) r. *ožerélje* »ogrlica«, str. *ožerelьje*, ukr. *ožerelle* (Vasmer, I 420); Machek[2], 424 izvaja tudi p. *ozydle* »vrsta nabranega ovratnika« iz **ožьredle*, kar je bilo sprejeto v stč. *ožiedle*, nč. *ožidlí*. Vse to je

pomensko bliže lit. *gerklė*, lot. *gerkle* »žrelo, vrat«, sln. tudi *žrelo* »goltanec«. Kakor splošno slov. **žerdlo* »odprtina, rečno ustje«. Dalje glej *žrelo* in *žreti*.

ožúra »obresti«; v 16. st. *vshurnik* »Buhernik« (Dalmatin), *ofhuro vfeti* »foenerari«, *oshurnik, ushurnik* »foenetaror« (Megiser); v 18. st. *oshurnik* »Wucherer« (Gutsmann), kasneje še pri Janežiču in Pleteršniku *ožûra, ožûrnik, ožûren*. K temu tudi še cgn. *Ožura, Ožure*. Prim. sbh. že v 14. st. *ožura, ožurnik*, v 15. st. cgn. *Ozuraš* (Mažuranić, Prin. 597, 878) poleg *ufura, ufuraf, ufurafni* (Belostenec). Tudi slš. *úžera*, madž. *uzsora* in alb. *hozurë*. Izposojeno iz it. *usura*, furl. *usure* »obresti« iz lat. *ūsūra* »obresti od kapitala« (Miklošič, 229; Meyer-Lübke, 9098; Battisti-Alessio, 3966; Mende, RLS 100; G. Meyer, 153; Šturm, ČJKZ VII 61). Iz iste osnove z drugim pomenskim razvojem je sln. dial. *užance* »šege, navade« (notr.), sbh. *ùžati, užȁti* »biti v navadi«, *udžati* »zvedeti« (Bukovica), *užánca* »navada«. Novo izposojeno je borzni termin *uzánce*. (Skok, III 554).

France Bezlaj
ETIMOLOŠKI SLOVAR SLOVENSKEGA JEZIKA
Druga knjiga K-O

Uredil Bogomil Gerlanc

Lektorirali in korigirali: Alenka Šivic-Dular, †Darja Globevnik,
Bojan Čop, Marko Snoj, avtor in Vilko Novak

Knjigo opremil Julijan Miklavčič

Tehnično oblikoval Borut Kovše

Izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti
Inštitut za slovenski jezik

Založila Mladinska knjiga

Glavni urednik Borut Ingolič

Za založbo Vid Štempihar

Tisk ČGP DELO

Ljubljana 1982

Naklada 2500 izvodov